

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Снежана В. Јелесијевић

**ИЗВОРНА КЊИЖЕВНА ДЕЛА
КИЈЕВСКЕ РУСИЈЕ У
СРПСКОСЛОВЕНСКОЈ РУКОПИСНОЈ
ТРАДИЦИЈИ
I**

докторска дисертација

Београд, 2012

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Snežana V. Jelesijević

**ORIGINAL LITERARY WORKS OF
KIEVIAN RUS' IN SERBIAN
MANUSCRIPT TRADITION**

I

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2012

Ментор: др Томислав Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет
Универзитета у Београду

Чланови комисије:

1. др Томислав Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет
Универзитета у Београду

2. _____
_____

3. _____
_____

4. _____
_____

Датум одбране: _____

Резиме

Изворна књижевна дела Кијевске Русије у српскословенској рукописној традицији

Темељ проучавања изворних књижевних дела руских писаца из периода Кијевске Русије у српском рукописном наслеђу поставили су руски научници крајем XIX и у првој четвртини XX века. То су били истакнути слависти М. П. Петровски, А. Попов, М. И. Соколов, Н. К. Никољски, Н. Л. Туницки, М. Н. Сперански. Њихов рад наставили су немачки, бугарски, српски, пољски и руски проучаваоци новијих и садашњих времена: Л. Милер, Б. Ст. Ангелов, Р. Павлова, С. Николова, С. Новаковић, Д. Костић, В. Ћоровић, Т. Суботин-Голубовић, М. Сковронек, А. А. Турилов. У свом истраживању пошли смо од резултата досадашњих проучавања, ограничивши га на дела аутора Кијевске Русије чија су нам имена позната: „Службу Борису и Глебу“ митрополита кијевског Јована I; „Слово о закону и благодати“, „Слово брату столпнику“ и „Слово о душевној користи“ митрополита кијевског Илариона; три поуке Преподобног Теодосија Печерског – о хођењу у цркву, у уторак треће недеље Поста, у четвртак треће недеље Поста о користи душе; „Слово у Светлу суботу“ Григорија Философа; „Повест о белорисцу“ Светог Кирила Туровског. У проучавана дела смо укључили и један псеудоепиграф – „Слово Илије Трудољубивог на Сабор архангела Михаила“. При истраживању међусобно смо поредили српске преписе и вршили њихово поређење са руским издањима или преписима. Бавили смо се и језичком анализом српских преписа, а понекад смо се упуштали и у опис састава српских рукописних зборника у целини.

Овом приликом приредили смо изнова издање преписа Службе Борису и Глебу Хлуд. 160 с почетка XIV века (раније га је два пута издала Р. Павлова али га није текстолошки поредила са другим руским преписима) са различитенијима из друга два српска преписа Деч. 32 из прве четвртине XIV века (објавила га је Т. Суботин-Голубовић) и Хлуд. 156 (крај XIII (?) – почетак XIV века), и руских преписа према издању Д. И. Абрамовича. Приредили смо и издање преписа Хлуд. 156 са

разнотченијима из Деч. 32. По свом саставу и текстуално та два преписа чине једну текстолошку групу. Установили смо да богородичан прве, шесте и девете песме комбинованог канона ових преписа потиче из Службе Борису и Глебу.

Први пут су у раду објављене три поуке Преподобног Теодосија и „Слово у Светлу суботу“ Григорија Философа из рукописа МСПЦ 218 (трећа четвртина XVI века). Уз издање Теодосијеве „Поуке о хођењу у цркву“ донели смо разнотченија из другог српског преписа – Бар. 1456 (педесете или шездесете године XVI века) и издања несталог хоповског преписа који је 1915. издао Николај Константинович Николски. Поново смо приредили издање преписа „Слова Илије Трудољубивог на Сабор архангела Михаила“ Деч. 103 (1360–1370) указујући у напоменама на омашке у издању М. Сковронек из 2008. Будући да нема критичког издања руских преписа Службе Светим Борису и Глебу, поменутих поука Преподобног Теодосија и „Слова на Светлу седмицу“ Григорија Философа, у немогућности да донесемо поуздане закључке о односу српских и руских преписа ових дела, изнели смо само своја запажања проистекла из њиховог поређења.

Од дела Светог Кирила Туровског познатих српском средњовековном читаоцу („Повест о белорисцу“, „Слово на Вазнесење“, седмичне молитве) приредили смо издање само „Повести о белорисцу“ из Зборника попа Драгоља (НБС 651, трећа четвртина XIII века), најстаријег преписа у целокупној рукописној традицији дела. Установили смо да према подели на редакције Г. С. Баранкове наш препис припада другој редакцији. У напоменама уз издање скретали смо пажњу на однос српског и руских преписа, а у студији о том односу шире изнели своја запажања.

До сада познати преглед места које је Доментијан унео у Житије Преподобног Симеона из „Слова о закону и благодати“ употпунили смо и указали на измене које чини наш књижевник преносећи га у своје дело. При поређењу ова два дела користили смо други по старини српски препис Житија – таха монаха Марка (НБС 17, око 1370–1375), узимајући при том у обзир и Даничићево издање из 1865. Нашим истраживањем потврђено је мишљење приређивача критичког издања „Слова“ да је Доментијан користио другу његову редакцију. Према нашим запажањима проистеклим из поређења Житија Светог Симеона и Иларионовог „Слова“,

Доментијаново Житије је уз извесне измене сачувано у препису ÖNB, Cod. slav. 57 који је објавио Ђуро Даничић. До треће четвртине XIV века оно је редиговано и ту редакцију представљају Михов и Марков препис. Нисмо пронашли доказе да је при састављању Житија Светог Саве Доментијан користио Иларионово слово, како су неки проучаваоци мислили.

Н. К. Никољском је било познато сто петнаест потпуних руских преписа „Слова брату столпнику“ које се митрополиту кијевском Илариону приписује само у српским потпуним преписима и једном непотпуном. Из руских преписа смо искључили Бел. 1, јер није Иларионово дело, и ТСЛ 308 и МДА 154, јер представљају први извод (према класификацији Н. К. Никољског), а не пун препис. Списку потпуних руских преписа додали смо ТСЛ 753 који је Н. К. Никољском промакао. Од тих сто тринаест преписа прегледали смо петнаест и издвојили две редакције. Другу представља десет преписа Збирке Тројице-Сергијеве лавре, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 и издање у Требнику иночком из 1639. Настала је, мислимо, до средине XIV века, јер најстарији препис, погодински, потиче из његове друге половине. Првом редакцијом смо сматрали препис Обол. 16, за који се после текстолошког поређења испоставило да има црте друге редакције. До данас су позната и сачувана три потпуна српска преписа „Слова брату столпнику“ – Тек. пост. 13 (трећа четвртина XIV века), НБС 26 (трећа четвртина XIV века), Савина 22 (око 1418), два преписа првог извода – Пећ 83 (1380–1385) и Деч. 96 (1395–1400), и три преписа деветог извода – у поменутом пећком и дечанском рукопису и у Тек. пост. 13. Тај девети извод у савинском препису „Слова“ саставни је његов део и налази се, као и у неким потпуним руским преписима, између увода и главног дела. Из рукописа Хил. 455 (око 1360–1370) био је познат само увод који је објавио 1915. Н. Л. Туницки. Пошло нам је за руком да у том зборнику нађемо још два дела „Слова“. Текстолошко поређење српских и руских преписа показало је да једну групу блиских преписа чине Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22. Препис Сав. 22 се по свом саставу издваја, има и неке црте друге текстолошке групе у коју смо сврстали Хил. 455, Обол. 16, Пећ 83, Деч. 96. Приликом поређења користили смо и преписе раније поменуте редакције – Пог. 31, Соф. 1276, Син. 213. У студији смо изнели резултате текстолошке анализе.

Установили смо да је дужи до сада непознати одломак „Слова“ у Хил. 455 обрада, назвали смо га патеричком редакцијом.

Током истраживања пронашли смо четири српска преписа текста „Слова Јована Синајског“ чији се делови подударају са „Словом брату столпнику“ (ХАЗУ III а 43, Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22). Текст у рукопису Бел. 1, који се од Н. К. Никољског до данас помиње као један од најстаријих руских преписа „Слова брату столпнику“ заправо је обрада „Слова Јована Синајског“ – „Иларионово слово о одбацивању света ради монашког живота“. Оно је сачувано и у препису ТСЛ 766, који је Н. К. Никољски убрајао у преписе изводā из „Слова брату столпнику“. Приредили смо издање преписа „Слова брату столпнику“ Тек. пост. 13 са разнотченијима из других преписа, и савински, хиландарски, дечански препис, као и и девети извод из савинског преписа са разнотченијима из рукописа Пећ 83, Деч. 96, Обол. 16 и издања преписа из рукописа старе збирке Народне библиотеке у Београду, које је сачинио С. Новаковић. Поред тога, доносимо и текст „Слова Светог Илариона о одбацивању света ради монашког живота“ (Бел. 1) и „Слова Јована Синајског“ (ХАЗУ III а 43).

У српској писмености срећу се обе варијанте „Слова о душевној користи“ које се у три руска преписа (један данас није установљен) и једном бугарском приписује митрополиту кијевском Илариону. Пунија варијанта је у преписима – Тек. пост. 13, НБС 26, а пролошка у МС РР I 22. Приредили смо издање обе варијанте овог слова са разнотченијима из руских преписа, као и превод његов на српски народни језик и, истовремено, обраду Гаврила Стефановића Венцловића из 1732. године (САНУ 271).

Кључне речи: дела писаца Кијевске Русије, српскословенска традиција, текстолошка и језичка анализа

Научна област: Славистика

Ужа научна област: Руска књижевност

УДК 821.161.1'04.09

УДК 821.163.41'04.09

Abstract

Original literary works of Kievan Rus'
in Serbian manuscript tradition

The foundation for studying of the original literary works of Russian writers of the Kievan Rus' period in the Serbian manuscript tradition was laid by Russian authors at the end of the 19th and in the first quarter of the 20th century. These were the renowned slavists M. P. Petrovskij, A. Popov, M. I. Sokolov, N. K. Nikol'skij, N. L. Tunickij and M. N. Speranskij. Their work was continued by German, Bulgarian, Serbian, Polish and Russian researchers of more recent and contemporary periods: L. Müller, B. St. Angelov, R. Pavlova, S. Nikolova, S. Novaković, D. Kostić, B. Ćorović, T. Subotin-Golubović, M. Skovronek, A. A. Turilov. The starting point for this research were the results of the previous research; however, I limited my research to works of the Kievan Rus' authors whose names were known to us: *Service to Boris and Gleb* by the Metropolitan of Kiev John I; *Sermon of Law and Grace*, *Sermon to a Brother Stylites*, and *Sermon on Spiritual Benefit* by the Metropolitan of Kiev Hilarion; three sermons by Saint Theodosius of the Caves – *on Attending Church*, *for Tuesday on Third Week of the Lent*, *for Thursday on Third Week of Lent (on Spiritual Benefit)*; *Sermon on Saturday of the Holy Week* by Gregory the Philosopher; *Parable about White-Robbed Men* by Saint Cyril of Turov. In the researched works, I included one pseudepigraphon as well – *Sermon on the Council of Michael the Archangel* by Elijah Loving Toil. In the research, I compared Serbian copies to each other, and to Russian editions or copies. I also analyzed the linguistic features of Serbian copies, occasionally wondering into description of content of Serbian manuscript collections as a whole.

On this occasion, I have prepared a new edition of Хлуд. 160 copy of the *Service to Boris and Gleb* from the beginning of the 16th century (it had been previously edited twice by P. Pavlova, but she had never compared it with other Russian copies) with variant readings from the other two Serbian copies Деч. 32 from the first quarter of the 14th century (published by T. Subotin-Golubović) and Хлуд. 156 (end of the 13th (?) – beginning of the

14th century), as well as the Russian copies published by D. I. Abramovič. I also prepared the Хлуд. 156 edition with variant readings from Деч. 32. By their content as well as their textual features, these two copies are parts of one textual group. I established that the theotokion of the first, sixth and ninth canticles of the combined canon of these copies originate from the *Service to Boris and Gleb*.

For the first time, three sermons by Saint Theodosius, as well as the *Sermon on Sunday of the Holy Week* by Gregory the Philosopher from the МСНЛ 218 manuscript (third quarter of the 16th century) have been published. Together with the *Sermon on Attending Church* by Theodosius, I have presented the variant readings from another Serbian copy – Бap. 1456 (fifties or sixties of the 16th century), as well as an edition of the missing Hopovo copy, which was in 1915 published by Nikolaj Konstantinovič Nikol'skij. I have prepared a new Деч. 103 edition of the *Sermon on the Council of Michael the Archangel* by Elijah Loving Toil (1360–1370), together with notes on errors from the 2008 edition by M. Škovronek. Given the non-existence of a critical issue of the Russian copies of the *Service to Holy Boris and Gleb*, the abovementioned sermons by Saint Theodosius, as well as the *Sermon on Sunday of the Holy Week* by Gregory the Philosopher, it was impossible to present reliable conclusions on relation between the Russian and the Serbian copies of these works, so I was able to give only my own remarks arisen from their comparison.

From the works of Saint Cyril of Turov known to a Serbian medieval reader (*Parable about White-Robbed Men*, *Sermon for the Ascension Day*, weekly prayers), I prepared only the edition of the *Parable about White-Robbed Men* from the Priest Dragolj's Collection (NBS 651, third quarter of the 13th century) – the oldest copy of the whole manuscript tradition of this work. We established that under the G. S. Barankova's division into redactions our copy belongs to the second redaction. In notes to the edition I drew attention on the relation between the Serbian and the Russian copies, while in the study on this relation I made more thorough remarks.

I have complemented the list of presently known parts from the *Sermon of Law and Grace* included by Domentian into the *Life of Saint Simeon* and noted the changes made by the Serbian writer in the process of transfer. I compared these two works using the second

oldest Serbian copy of the Hagiography – the one by the taxa monk Marko (НБС 17, around 1370–1375), taking into account the 1865 Daničić's edition as well. Our research supports the opinion of the authors of *Sermon*'s critical edition that Domentian used its second redaction. In their opinion, based on the comparison of the *Life of Saint Simeon* and *Sermon* by Hilarion, Dometian's *Hagiography* has been saved with certain corrections in the ÖNB, Cod. slav. 57 copy, published by Đuro Daničić. Until the third quarter of the 14th century, it had not been redacted, and this reduction is represented by the Miho's and Marko's copy. I did not find evidence that Domentian used Hilarion's *Sermon* in writing the *Life of Saint Sava*, contrary to opinions of some authors.

N. K. Nikol'skij was aware of hundred and fifteen complete Russian copies of the *Sermon to a Brother Stylites*, which were attributed to the Metropolitan of Kiev Ilarion solely in Serbian complete copies and in one incomplete copy. We excluded Бел. 1 from the list of Russian copies, since it is not a work of Hilarion, and ТСЛ 308 and МДА 154, since they represent a first excerpt (according to the classification of N. K. Niko'skij), rather than a full copy. We added ТСЛ 753 to the list of complete Russian copies, which was missed by N. K. Nikol'skij. Out of these hundred and thirteen copies, we inspected fifteen, and established two redactions. The second one is represented by ten copies of the Trinity Lavra of Saint Sergius Collection, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 and by the edition from the 1639 *Monks' Book of Needs*. In my opinion, it appeared by the middle of the 14th century, since the oldest copy – the one from the Pogodin's Collection, originates from the second half of the 14th century. I consider its first redaction the Обол. 16 copy, which after the textual comparison turned out to be similar to the second redaction. Until today three full Serbian copies of the *Sermon to a Brother Stylites* are known and preserved: Тек. пост. 13 (third quarter of the 14th century), НБС 26 (third quarter of the 14th century), Савина 22 (around 1418), two copies of the first excerpt – Пећ 83 (1380–1385) и Деч. 96 (1395–1400), and three copies of the ninth excerpt – from the abovementioned Пећ and Деčани manuscript, as well as in Тек. пост. 13. The ninth excerpt from the Savina copy of the *Sermon* is its constituent part and is placed, as in some complete Russian copies, between the preface and the main part. From the Хил. 455 manuscript (around 1360–1370), only the preface published in 1915 by Tunickij was known. I was able to find two more parts of

Sermon in this collection. Textual comparison of the Serbian and the Russian copies showed the existence of one group of similar copies, namely Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22. Сав. 22 copy stands apart by its content, showing textual features of the group consisting of Хил. 455, Обол. 16, Пећ 83, Деч. 96. In comparing, I also used copies of the previously mentioned redaction – Пор. 31, Соф. 1276, Син. 213. Results of the textual analysis are presented in the study. I determined that the longer, previously unknown excerpt from the *Sermon* found in Хил. 455 is in fact an adaptation, which I named patericon redaction.

During the research, I found four Serbian copies of the text of the *Sermon* by John Sinaites, parts of which match the *Sermon to a Brother Stylites* (ХАЗУ III а 43, Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22). Text found in the Бел. 1 manuscript, which has been from N. K. Nikol'skij until today mentioned as one of the oldest Russian copies of the *Sermon to a Brother Stylites*, is in fact an adaptation of the *Sermon* by John Sinaites – *Sermon on Abandonment of the World for Monastic life* by Hilarion. It has been preserved in the ТСЈ 766 copy, which was included by N. K. Nikol'skij to copies of the excerpt of the *Sermon to a Brother Stylites*. I have prepared the edition of the ТСЈ 766 copy of the *Sermon to a Brother Stylites* with variant readings from other copies, also Savina, Hilandar and Dečani copies, as well as the ninth excerpt from Savina copy with variant readings from the Пећ 83, Деч. 96, Обол. 16 manuscripts and edition of the excerpt from the manuscript of the old National Library Collection in Belgrade, compiled by S. Novaković. Apart from this, I present the texts of the *Sermon on Abandonment of the World for Monastic Life* by Saint Hilarion (Бел. 1) and the *Sermon* by John Sinaites (ХАЗУ III а 43).

In the Serbian literature we find both variants of the *Sermon on Spiritual Benefit*, which are in three Russian copies (its present location has not been established) and in a Bulgarian one attributed to the Metropolitan of Kiev Hilarion. A more complete version can be found in Тек. пост. 13, НБС 26 copies, whereas the synaxarion version can be found in МС РР I 22. I have prepared edition of both versions of this sermon with variant readings from Russian copies, as well as its translation into Serbian vernacular of his time and, at the same time, its adaptation by Gavriilo Stefanović Venclović from 1732 (САНУ 271).

Key words: works of the writers of Kievan Rus', Serbian Church Slavonic tradition, textual and linguistic analysis.

Scientific field: Slavistics.

Narrow field of research: Russian literature.

UDC 821.161.1'04.09

UDC 821.163.41'04.09

Садржај

Предговор	1
Митрополит Кијевски Јован I	6
Митрополит Кијевски Иларион	17
„Слово о закону и благодати“	39
„Слово брату столпнику“	106
„Слово о душевној користи“	206
Преподобни Теодосије Печерски	298
Григорије Философ	304
„Слово Илије трудољубовог на сабор архангела Михаила“	311
Свети Кирил Туровски	314
Закључак	328
Скраћенице	341
Извори и литература	345

Предговор

Обухватношћу теме ова дисертација могла би бити далеко шира. Због њеног великог опсега и сложености проблема са којима смо се током истраживања суочавали, ограничили смо се на изворна руска дела чији су аутори познати. Трагање за делима ове врсте текло је у више праваца. На једној страни пред нама се налазила извесна литература која је упућивала на трагове и преписе руских писаца у српским рукописима. Најпре су руски научници скренули пажњу на нека дела свог наслеђа у српским преписима. То је за нас било драгоцену полазиште да се упустимо у даљи, далеко систематичнији и исцрпнији увид у српске преписе ових дела по рукописним збиркама расутим широм домаћих и светских библиотека. Овај посао отежавали су понекад непотпуни каталози и описи појединих рукописних збирки, што нас је наводило да се сами обавестимо о њиховој садржини. С једне стране то нам је донело откривалачка сазнања битна за ову тему и бескрајно задовољство што смо понешто могли и сами да откријемо, а са друге стране таква бављења по збиркама итекако су продужила време преткупљања неопходних чињеница. Како наша окренутост овој теми има свој разгранат ток, настојаћемо да га прикажемо у основним цртама.

У опису рукописа Збирке А. И. Хлудова (1872), А. Попов је указао на постојање преписа Службе Светим Борису и Глебу у српском минеју бр. 160, с почетка XIV века, и објавио прва два тропара пете песме канона и кондак и икос. Тај препис је истраживала и 1988. и 2008. објавила Румјана Павлова, а Татјана Суботин-Голубовић је проучавала и 1992. издала српски препис Деч. 32 (прва четвртина XIV века). У првом тому „Сводног каталога рукописа словенско-руских рукописних књига које се чувају у Русији, земљама СНГ-а и Балтика. XIV век“ регистрован је до сада непознат српски препис Службе Хлуд. 156 (крај XIII (?) – почетак XIV века).

Још 1865. српски препис „Слова брату столпнику“ (Тек. пост. 13, трећа четвртина XIV века) објавио је у Казању Мемнон Петрович Петровски. Кроз шест година у напомени уз свој превод Јагићеве „Хисторије књижевности народа хрватскога и србскога“ први је указао на сличност Доментијановог Житија Светог Симеона и „Слова о закону и благодати“ митрополита кијевског Илариона. Своју примедбу он ће развити у раду објављеном 1909, где паралелно наводи делове „Слова“ и Житија Симеоновог према Даничићевом издању из 1865. Исте године, позивајући се на Каталог рукописа Српске краљевске академије, он скреће пажњу на превод Гаврила Стефановића Венцловића на народни српски језик „Слова о душевној користи“, које се у неким преписима приписује Илариону Кијевском (САНУ 271, 1732. година). У Примерима књижевности и језика старог и српско-словенскога (1904, треће издање) Стојан Новаковић је из рукописа старе збирке Народне библиотеке у Београду објавио састав који се у руској и српској писмености среће у пуним преписима „Слова брату столпнику“, али и као засебан текст. Николај Леонидович Туницки је 1915. издао уводни део „Слова брату столпнику“ из Хиландарског зборника 455. Дванаест година после рада М. П. Петровског о позајмицама Доментијановим у Житију Симеоновом из „Слова брату столпнику“, 1921. године, Драгутин Костић изнеће закључак да је аутор Похвале Симеону у том Доментијановом Житију био Свети Сава, који ју је написао на основу Иларионове „Похвале Владимиру“ из „Слова о закону и благодати“. И у Доментијановом Житију Светог Саве, у епископској беседи Савиној, овај је наш проучавалац налазио место из „Похвале Владимиру“ који је Сава у своју беседу унео. И Ана Борисовна Никољска у свом раду о позајмицама из „Слова о закону и благодати“ у потоњој књижевној традицији (1928–1929) у Доментијановом Житију Светог Саве препознаје исту позајмицу из „Слова о закону и благодати“. У предговору „Списима Св. Саве“, 1928. године, Владимир Ћоровић је довео у питање Костићево уверење да је Сава, а не Доментијан, преузео делове из Иларионове беседе. Седам година после Ћоровићеве критике Д. Костић ће се дати у опсежно поткрепљивање свог раније изреченог мишљења о Савином ауторству „Похвале Симеону“. Бави се том приликом и питањем времена њеног настанка. И Д. Костић и В. Ћоровић у овим својим радовима

примећују да Доментијан не преноси дословно делове из „Слова“, него их проширује, обрађује. Седамдесетих година прошлог века Лудолф Милер је поред већ уочених места, из похвале кнезу Владимиру, указао и на друга, изван похвале, уметнута у Доментијаново Житије Светог Симеона. Према резултатима текстолошког истраживања преписа „Слова о закону и благодати“, које је Александар Михајлович Молдован изнео уз критичко издање овог дела (1984), Доментијан је у рукама имао другу његову редакцију. Станислав Хафнер (1984) и Фансис Батлер (1993) покушали су да дају одговор на питање шта је нагнало српског агиографа да пишући Житије Симеоново посегне за Иларионовим словом.

Николај Константинович Никољски 1915. је издао „Слово о хођењу у цркву“ из рукописа манастира Хопово 101, о коме данас немамо података. Анатолиј Аркадјевич Турилов је 1991. указао на српске преписе трију поука Преподобног Теодосија Печерског – о хођењу у цркву, у уторак треће недеље Поста, у четвртак треће недеље Поста о користи душе – и на препис „Слова у Светлу суботу“ Григорија Философа у рукопису МСПЦ 218 (трећа четвртина XVI века).

Године 1909. и 1910. Михаил Нестерович Сперански објавио је српски препис „Слова Илије Трудољубивог“ из рукописа старе збирке Народне библиотеке насталог око 1360. године. Недавно, 2008. године, пољска научница Малгожата Сковронек приредила је за штампу препис „Слова Илије Трудољубивог“ из дечанског рукописа бр. 103 (1360–1370) са разнотченијима из издања М. Н. Сперанског и руског преписа НБКМ 320 (XVI–XVII век).

Матвеј Иванович Соколов је 1902. штампао „Повест о белорисцу“ Светог Кирила Туровског из Зборника попа Драгоља (данас НБС 651), дао преглед молитава Кирилових из рукописа старе збирке Народне библиотеке у Београду и објавио молитву у уторак по часовима. Боњу Стојанов Ангелов је у рукопису НБКМ 7 (XVI век) пронашао и 1958. објавио српски препис двеју молитава Светог Кирила Туровског. Једну молитву је нашао у српском рукопису НБКМ 420 писаном између 1645 и 1649. и 1653. и 1659. и нека разнотченија из њега донео уз издање двеју молитава из НБКМ 7. У раду из 1988. Светлина Николова донела је податке о српским преписима, сачуваним и несачуваним, „Слова на Вазнесење“ Светог Кирила

Туровског и познатим српским преписима његових молитава додала двадесет девет нових.

У радовима „К истории взаимоотношений русской и югославянской литературы (русские памятники письменности на юге славянства)“ (прво издање 1921–1923, друго 1960) и „Русские памятники письменности в югославянских литературах XIV–XVI вв.“ (1960), М. Н. Сперански дао је преглед дотадашњих научних запажања о присуству руских оригиналних споменика у јужнословенској писмености и допунио га резултатима својих опсежних истраживања. Касније ће Варвара Павловна Адрианова-Перетц у раду „Древнерусские литературные памятники в югославянской письменности“ (Труды Отдела древнерусской литературы, т. 19, Москва, Ленинград 1963) објединити резултате истраживања М. Н. Сперанског и научника који су наставили његов рад. Најзначајније и најпоузданије полазиште у истраживању били су нам радови А. А. Турилова, у којима је дат најпотпунији преглед руских изворних дела која су се у време Првог (последња четвртина XII – средина XIII века) и Другог источнословенског утицаја (крај XV – прва четвртина XVIII века) нашла у српској писмености, са подацима о свим данас познатим њиховим српским преписима.

Наша је намера била да дођемо до српских преписа руских дела која до сада нису истраживана и објављена и да их упоредимо са руским преписима. Будући да нема издања руских преписа „Слова брату столпнику“, сем издања у Требнику иночком из 1639, били смо принуђени да прибављамо и међусобно поредимо његове руске преписе пре него што смо се латили проучавања српског огранка. У раду смо понекад и археографски сагледавали зборнике, користили смо се текстолошком методом и описивали језичке одлике српских преписа. Највећи део српске грађе налазили смо у домаћим библиотекама – рукописним збиркама Археографског одељења Народне библиотеке Србије, Архива Српске академије наука и уметности, Музеја Српске Православне Цркве, Библиотеке Матице српске. Руске преписе и преостале српске прикупили смо у Русији током боравка 2007. године, у рукописним одељењима Руске државне библиотеке и Државног историјског музеја у Москви, Руске националне библиотеке и Библиотеке Академије наука у Санкт-Петербургу.

Студија, у првој књизи, подељена је на шест глава, хронолошким редом, по именима књижевника. Једино у заглављу пете главе не стоји име аутора, већ назив псеудоепиграфа – „Слово Илије трудољубовог на сабор архангела Михаила“. Друга књига садржи издања преписа и снимке рукописа. У студији и у издањима држали смо се следећег начела: скраћенице са титлом разрешавамо помоћу полукружних заграда, без титле – помоћу угластих, наредна слова спуштамо у рад, изостављамо наредне знаке изузев титле када означава бројну вредност, у стреласте заграде стављамо слова која реконструишемо. При разрешавању скраћеница у тексту на старом српском руководимо се правописном нормом Даничићевог Речника старог српског језика, а за текст на старом руском оном којој је у Речнику старог руског језика Измаила Ивановича Срезњевског дата предност.

У прикупљању грађе, истраживању и изради рада руски и српски професори и колеге пружили су нам непроцењиву помоћ, због чега им дугујемо неизмерну захвалност.

8. октобар 2012.

Митрополит кијевски Јован I

У заглављу преписа Службе Светим Борису и Глебу¹ (24. јул) у јулском минеју XII века (РГАДА, ф. 381, бр. 122)² стоји да је она „творение Іоана, митрополита Русьскаго“³. Велики број научника мисли да је њен аутор био митрополит Јован I, који је на чело кијевске митрополије, према резултатима истраживања А. В. Назаренка, ступио највероватније после 1039. и на њему био најкасније до 1051.⁴ Митрополит Макарије сматра да је настала око 1021. године.⁵ Протојереј Василиј Металов је ставља у период од 1019. до 1036. године.⁶ Архиепископ Сергије и Анджеј Попе Службу приписују Јовану II⁷ (до 1077/1078–1089)⁸. Према истраживањима Михаила

---

¹О Светим Борису и Глебу вид.: *Православная энциклопедия*, VI, стр. 44–60 (А. В. Назаренко и др.). О времену изградње цркве Светих Бориса и Глеба у Цариграду вид.: *Турилов 2006*, стр. 458–460, 461–462; *Письменные памятники*, стр. 45–46 (А. А. Турилов).

²*Сводный каталог XI–XIII вв.*, стр. 127–128.

³*Абрамович 1916*, стр. 136.

⁴*Макарий, митрополит, II*, стр. 58; *Никольскій 1906*, стр. 48; *Голубовскій 1900б*, стр. 127–128; *Голубинскій 1904, I, 2*, стр. 386; *Голубинскій 1903*, стр. 48; *Абрамович 1916*, стр. XX. Вид. и: *Подскальски*, стр. 376–377; *Православная энциклопедия, XXIII*, стр. 470 (А. В. Назаренко). – О митрополиту Јовану вид.: *Православная энциклопедия, XXIII*, стр. 469–471 (А. В. Назаренко). Митрополит Јован је, по А. В. Назаренку, био не претходник митрополита кијевског Теопемпта, како се традиционално сматра, него његов прејемник. Чланак овог руског проучаваоца у време када смо писали главу о митрополиту Илариону није нам био познат, па смо прихватили досадашње мишљење да је после митрополита Теопемпта на чело кијевске митрополије дошао митрополит Иларион.

⁵*Макарий, митрополит, II*, стр. 58.

⁶*Спасский*, стр. 91.

⁷*Архиепископъ Сергій*, стр. 222; *Поппэ 1995*, стр. 43–44.

⁸*Назаренко 1995а*, стр. 663. Вид. и: *Православная энциклопедия, XXIII*, стр. 475 (А. В. Назаренко).

Фјодоровича Мурјанова, прва служба светим Борису и Глебу била је написана на грчком језику.⁹

По мишљењу А. В. Назаренка, митрополит Јован је у Русији могао да се појави највероватније после склапања руско-византијског примирја 1045–1046. године и убрзо после тога обретење су мошти светих Бориса и Глеба. То значи да је на прелазу из четрдесетих у педесете године XI века (најкасније 24. јула 1051) освећивао вишгородску цркву Светих Бориса и Глеба, после чега су у њу биле положене њихове мошти.¹⁰ Тим временом би се могла прецизније датирати и њима посвећена служба.

У српској рукописној традицији до сада су позната три њена преписа. На препис Хлуд. 160 (почетак XIV века¹¹) указао је још М. Н. Сперански.¹² Објавила га је Румјана Павлова.¹³ Препис Деч. 32 (прва четвртина XIV века)¹⁴ истраживала је и издала Татјана Суботин-Голубовић.¹⁵ Однедавно је познат још један српски препис – Хлуд. 156 (крај XIII (?) – почетак XIV века), стр. 238а–240б¹⁶. У српском рукопису Хлуд 189 (XIV век¹⁷) пронађени су кондак и икос Борису и Глебу¹⁸, који је објавила Р. Павлова са различитијима из Службе Борису и Глебу у Деч. 32¹⁹.

Будући да Р. Павлова није вршила текстолошко поређење српског преписа Хлуд. 160 и руских, у другој књизи (стр. 2–15) доносимо издање служби тог дана – и Светој

---

⁹Мурьянов, стр. 265, 270–271.

¹⁰Православная энциклопедия, XXIII, стр. 470 (А. В. Назаренко).

¹¹Щепкина и др. 1966, стр. 288. Опис у коме су објављена прва два тропара пете песме канона, кондак и икос вид. у: Поповъ, стр. 314–315.

¹²Сперанский 1960, стр. 15–16.

¹³Павлова 1988, стр. 26–40; Павлова 2008, стр. 191–197.

¹⁴Опис у: Богдановић и др., стр. 103–107.

¹⁵Суботин-Голубовић.

¹⁶Опис у: Сводный каталог XIV в., стр. 628–632. У каталогу су погрешно наведене стране на којима је Служба – „л. 283в–286г“ (стр. 632).

¹⁷Щепкина и др. 1966, стр. 290–291. Опис у: Поповъ, стр. 378–380. Прецизније датирање рукописа вид. у: Турилов 2011, стр. 21, нап. 2.

¹⁸У њему се налази и кондак пролећном празнику Светог Николе: Турилов 2011, стр. 21–22. Издање у: Павлова 2008, стр. 36.

¹⁹Павлова 2008, стр. 200.

Христини и Светим Борису и Глебу, са разночтенијима из српских преписа Деч. 32 (Д) и Хлуд. 156 (Хл) и руских према издању Службе Борису и Глебу које је приредио Дмитриј Иванович Абрамович. За основни препис узео је РГАДА, ф. 381, бр. 122 (означићемо га са А) а разночтенија уз њега дао је из преписа (њихове сигле преузимамо из Абрамовичевог издања²⁰): РГАДА, ф. 381, бр. 121 (XI–XII век²¹, Т¹); Син. 895 (део рукописа у коме је Служба Борису и Глебу потиче из 1260. године²², С), српског Хлуд. 160, Соф. 208 (XIV век²³, Н), РГАДА, ф. 381, бр. 124 (XIV–XV век²⁴, Т²), Соф. 386 (XIV–XV век²⁵, Сф).²⁶

Како указује и Д. И. Абрамович, ова служба која се приписује митрополиту Јовану, састоји се од седална, кондака, икоса, трију стихира на Господи вазвах, двеју стихира на стиховне, трију стихира на Хвалите Господа, једне стихире на стиховне и канона.²⁷ Умесно је питање о саставу првобитне службе које поставља Т. Суботин-Голубовић. По њеном мишљењу, „првобитна служба могла се састојати од седалне, можда кондака, три стихире на Господи вазвах, можда још једне групе стихира и канона“²⁸.

По својој структури преписи Деч. 32 и Хлуд. 156 се разликују од Хлуд. 160. Овај последњи почиње трима стихирама четвртог гласа, које следе за трима стихирама мученици Христини што се слави истог дана, – Придѣте цѣломоудрни любѣци (87а), Ѡт[ъ] корѣне изърастоста ч(ъ)стънаа (87а), Дѣлы оучени х(рн)с(то)вы (87а). Њима одговарају три стихире Абрамовичевог издања које следе после седална, кондака и икоса.²⁹ Даље у препису Хлуд. 160 долазе стихире на стиховне въ ѡх(тонск). и с(к)тон једна стихира

²⁰ Абрамовичъ 1916, стр. XX.

²¹ Сводный каталог XI–XIII вв., стр. 82–83, бр. 42.

²² Сводный каталог XI–XIII вв., стр. 198–199, бр. 176.

²³ Податак о времену настанка преузели смо из: Абрамовичъ 1916, стр. XX.

²⁴ Шеламанова, стр. 268, бр. 1440.

²⁵ Шеламанова, стр. 268, бр. 1437.

²⁶ Податке о другим преписима Службе вид. у: Никольскій 1906, стр. 50–58.

²⁷ Абрамовичъ 1916, стр. XX.

²⁸ Суботин-Голубовић, стр. 126.

²⁹ Абрамовичъ 1916, стр. 137.

(87а–87б), за којом је стихира светој браћи шестог гласа Д(ь)н(ь)сь въселенаа вса (87б). Она је подударна са стихиром на стиховне на јутрењу у издању руских преписа.³⁰ Иза седална Светој Христини (87б), по трећој песми њој посвећеног канона, следи седалан руским светима Из млада х(рн)с(т)а възлоубивша (87б), као у Абрамовичевом издању.³¹ После канона Христини (87б–88а) читамо канон осмог гласа Борису и Глебу (88а–89б). У склопу њега после шесте песме је кондак трећег гласа Ђсна д(ь)н(ь)сь прѣславнаа паметь ваю (89а) и икос Разоумноу житиу свѣршаю прѣбл(а)жену (89а), као у издању руских преписа, где су кондак и икос на почетку Службе, после седална.³² После њих је прошлошко житије Свете Христине (89а) за којим се указује на спомен Светих Бориса и Глеба. После канона следе стихире Борису и Глебу првог гласа на Хвалите Господа: свѣтозарнаа с(вѣ)таа и бл(а)годобра м(оу)ч(ѣ)н(н)ка (89б), Капламн крѣвннмн с(вѣ)тымн (89б), ѿко звѣздаѣ мнра просвѣщаюта (89б). Оне су такође хвалитне и у руском издању, али наведене пре канона.³³ Служба се завршава стихиром на стиховне гласа другог Книи похвалннмн вѣнчн (89б). То је прва стихира на стиховне од двеју предвиђених за вечерње у руском издању.³⁴ У српском препису стоји у заглављу да је то творение нѡана митрополита роушѣкаго (87а).

За разлику од преписа Хлуд. 160, преписи Хлуд. 156 и Деч. 32 (издање преписа Хлуд. 156 са разночтенијима из Деч. 32 вид. у другој књизи, стр. 16–21; дечански препис у другој књизи сл. 1–4) имају само једну стихиру Светим Борису и Глебу на Господи вазвах – Придѣте цѣломоудрнн любци (Деч. 32, 39б; Хлуд. 156, 238б)³⁵ – после трију стихира Христини. Затим у њима следи стихира на стиховне у из Октоиха а Светим Борису и Глебу ѿгда братоненавидѣннн ѡгнь (Деч. 32, 39б; Хлуд. 156, 238б). Она постоји у горепоменутом препису Службе РГАДА, ф. 381, бр. 121, који је Д. И.

³⁰ Абрамовичъ 1916, стр. 138.

³¹ Абрамовичъ 1916, стр. 136.

³² Абрамовичъ 1916, стр. 136–137.

³³ Абрамовичъ 1916, стр. 138.

³⁴ Абрамовичъ 1916, стр. 137. Преглед структуре овог српског преписа дала је и Р. Павлова: Павлова 2008, стр. 188–189.

³⁵ Суботин-Голубовић, стр. 130.

Абрамович користио приликом приређивања издања Службе³⁶, и у Стихирару минејном нотном Соф. 384 (1156–1163. година)^{37, 38} У том стихирару има читав низ стихира и тропара канона којих нема у првобитној редакцији Службе митрополита Јована.³⁹ Настанак те друге редакције Д. И. Абрамович објашњава ширењем спомена Свете браће и Глеба и потребом за свечанијом црквеном службом.⁴⁰ Даље у преписима Хлуд. 156 и Деч. 32 следи комбиновани канон (Деч. 32, 40а–42а; Хлуд. 156, 2386–2406) где је у свакој песми сем седме трећи тропар посвећен Светим Борису и Глебу, док су прва два из канона Светој Христини. У седмој песми нема ниједног тропара руској Светој браћи. Иза треће песме, по седалну Кристини, налази се седалан Борису и Глебу Из' млада х(рн)с(т)а възлюбивша (Деч. 32, 40а–40б; Хлуд. 156, 239а) а после шесте песме су кондак Ђсна д(ь)н(ь)сь прѣславнаѧ памѣть ваю (Деч. 32, 41а; Хлуд. 156, 239б) и икос Разоумноѧ житиѧ съвршаѧ прѣбл(а)ж(є)нѧ (Деч. 32, 41а; Хлуд. 156, 239б–240а) руским свецима. Они су праћени пролошким житијем Свете Христине (Деч. 32, 41а–41б; Хлуд. 156, 240а) и само споменом Бориса и Глеба Ђъ тъжде д(ь)нъ с(вє)тоую ц(є)с(а)роу роушьскоу. бориса и глѣба (Деч. 32, 41б; Хлуд. 156, 240а). После канона долази стихира на стиховне из Октоиха.⁴¹ Строфе посвећене руским страстотрпцима из дечанског рукописа Т. Суботин-Голубовић упоредила је са Абрамовичевим издањем преписа РГАДА, ф. 381, бр. 122 и Соф. 384 и изнела своја запажања о односу овог српског и поменутих руских преписа. Указала је и на неке сличности између дечанског и другог српског преписа – Хлуд. 160.⁴² У научној литератури се превиђа да богородичан прве (Избранноюю ѿт[ь]

³⁶То је прва од трију стихира другог гласа. У критичком апарату издања Д. И. Абрамович не помиње да у том препису те стихире постоје. Објавио их је управо према том препису Михаил Фјодорович Мурјанов (*Мурьянов*, стр. 274–275). У целини је препис РГАДА, ф. 381, бр. 121, према податку који доноси М. Ф. Мурјанова (*Мурьянов*, стр. 269), објавио Сергеј Алексејевич Бугославски 1913.

³⁷*Сводный каталог XI–XIII вв.*, стр. 95–96, бр. 54.

³⁸*Серегина*, стр. 294. Вид. и: *Суботин-Голубовић*, стр. 130.

³⁹*Абрамовичъ 1916*, стр. XXI. Издање те, друге, редакције вид. у: *Абрамовичъ 1916*, стр. 143–150.

⁴⁰*Абрамовичъ 1916*, стр. XX–XXI.

⁴¹Опис структуре службе у целини према препису Деч. 32 дала је Т. Суботин-Голубовић: *Суботин-Голубовић*, стр. 129–130.

⁴²*Суботин-Голубовић*, стр. 130–133.

придевске промене партиципа *прохлаждающагоу* (други тропар мученици девете песме, 42а).⁵⁰ Уколико није грешка у писању, ч уместо ц у *стѣтрѣ* (41а, први тропар мученици шесте песме) могло би бити одраз цокања својственог новгородском дијалекту.⁵¹

Русизам у препису Хлуд. 156 може бити *радости в(о)ж(ь)ствѣныа* (238б; Деч. 32, 39б: *радости в(о)ж(ь)ствѣннѣ*) у трећој стихири на Господи вазвах мученици Христини, и, као у препису Деч. 32, *золь* (239б, ген. мн, ирмос шесте песме). Има у Житију Свете Христине вокализација *ь > ѓ* карактеристична за руску редакцију старословенског – *алѣѣна* (240а).⁵² И овде се у ирмосу шесте песме, као у дечанском препису, среће необичан датив *адѣ* (239б). На једном месту наишли смо на обележавање групе *ља* као *ла*, у седалну Светим Борису и Глебу – *нѣѣлаѣта* (239а). Има и писања *лю* наместо *лоу* и *ноу*, на уместо *ню*, *на* – *полюѣнтн* (240б, осма песма, тропар Борису и Глебу), *ѡутръноуѡуѣ* (239а, ирмос пете песме), *въ коноу* (239б, први тропар мученици шесте песме), *въ ноуѣ* (240б, тропар Борису и Глебу осме песме), *ѡгноу* (240б, девета песма, други тропар), *ѡуѣашънаѡуѣ* (239б, богородичан шесте песме). Ако није реч о грешци, *полюѣнтн* би могао бити траг бугарског предлошка – писање *лю* уместо *лоу* у бугарским споменицима објашњава се умекшавањем сугласника *л*.⁵³ У нашој најстаријој писмености групе *њу*, *ња* могле су се обележавати и као *ноу*, *на*.⁵⁴ Пада у очи писање *ѣко* (238б, трећа стихира на Господи вазвах мученици; 239а, први тропар мученици пете песме), што би такође могла бити одлика српске редакције.⁵⁵

И у препису Хлуд. 160 има случајева бележења групе *ља* као *ла* и писања *лю* наместо *лоу* и *ноу*, *на* уместо *ню*, *на* – *потрѣвѣтѣла* (88б; трећа песма канона Светој Христини, богородичан), *сѣрѣвѣнтѣла* (88б; канон Светим Борису и Глебу, четврта песма, други тропар), *молашѣ* (88б; канон Борису и Глебу, шеста песма, други тропар), *рѣнтѣла*

⁵⁰О овој одлици српскословенског вид.: Ђорђевић 1975, 115; Младеновић 1977, стр. 5.

⁵¹Вид.: Зализняк, стр. 34.

⁵²У овом примеру одражена је можда старија руска традиција књижног изговарања *ь* као *е*. Обучавање таквом изговарању престало је, по свој прилици, најраније у XIV веку. Вид.: Успенский 2002, стр. 139–154.

⁵³Мирчев, стр. 134.

⁵⁴Ђорђевић 1990, стр. 211–212.

⁵⁵Ђорђевић 1990, стр. 210. Ова црта се среће и у бугарским споменицима: Мирчев, стр. 108.

(87б; канон мученици Христини, шеста песма, први тропар), похваляюще (89б; трећа хвалитна стихира Светим Борису и Глебу), лютади (87б; Борису и Глебу стихира на стиховне на вечерњу), коноу (87б; канон Светој Христини, шеста песма, први тропар), ѿгньоу (88а; канон Светој Христини, седма песма, први тропар), исплянающе (87а; трећа стихира на Господи вазвах Светим Борису и Глебу), хранаше (89б; канон Борису и Глебу, осма песма, први тропар).

Среће се и писање лоу наместо лю: възлоубивъшою (87а; прва стихира руским страстотрпцима на Господи вазвах), възлоубиста (87а; друга стихира такође њима на Господи вазвах), лоутаго (88а; канон мученици Христини, осма песма, други тропар), възлоуби (88а; канон мученици Христини, девета песма, други тропар), похвалоу (88а; канон Борису и Глебу, песма прва, други тропар), въз'лоубила кси (88б; канон Борису и Глебу, трећа песма, други тропар), възлоубивъша (88б; канон Борису и Глебу, четврта песма, трећи тропар), лоуковню (88б; канон Борису и Глебу, пета песма, први тропар) славолоубни (88б; канон Борису и Глебу, пета песма, други тропар). У нашој најстаријој писмености група љу бележила се и као лю и као лоу.⁵⁶ Писање, пак, лоу у бугарским споменицима објашњава се отврдњавањем сугласника л у бугарском.⁵⁷ У овом препису запазили смо и неке русизме пѣвца твоа посѣщакши (88б; канон Борису и Глебу, пета песма, богородичан), Недоколни бывъше ѿканныи твои оубинца (89а; канон Борису и Глебу, осма песма, први тропар).

Српским преписима својствено је писање ш у: роушькаго, роушькыи (Хлуд. 160, 87а, заглавље; вид. нап. 1), роушькою (Хлуд. 160, 89а; спомен Светим Борису и Глебу после пролошког житија Свете Христине; Д, Хл: роушькоу), роушькыи (Хлуд. 160, 89б; вид. нап. 420).

Препис Хлуд. 156 и Деч. 32, као што се види из издања и различитенија, веома су блиски. Да ли вл[а]д[ы]ко вл(аго)с(ло)ви у Хлуд. 156 (240а) пред читање пролошког житија, за разлику од ѿ(тъ)чє вл(аго)с(ло)ви у дечанском препису (41а), указује на порекло кодекса Хлудовљеве збирке из неког епископског центра?

⁵⁶ Ђорђевић 1990, стр. 211.

⁵⁷ Мирчев, стр. 135.

Између стиховне стихире на вечерњу у овим српским преписима и у препису РГАДА, ф. 381, бр. 121 има разлика (вид. нап. 14–19 у издању преписа Хлуд. 156)⁵⁸.

Критичког издања руских преписа нема⁵⁹, па ћемо овом приликом само указати на нека своја запажања проистекла из поређења преписа. У издању преписа Хлуд. 160 плавом бојом обележили смо оне строфе које се срећу у преписима Хлуд. 156 и Деч. 32.

Поредећи српске и руске преписе уочили смо да се већим бројем разнотченија издвајају преписи Т¹, Т² (вид., на пример, нап. 56, 58, 60, 66–67, 75–76, 78–79, 92–93, 101–102, 104, 106, 108–112, 116, 118–119, 121–122, 124–129, 141, 160–161, 167–168, 170, 173, 188, 193, 195–200, 203–204, 208–209, 211–212, 220, 224, 225, 232, 243, 285–286, 288, 294, 297–299, 308, 310, 319, 332–336, 358–359, 377–378).

Издвојили смо и нека разнотченија преписа Сф која су особена и различита од одговарајућих места у другим преписима (вид. нап. 7, 12, 17, 28, 74, 124, 155–156, 255, 258, 309, 317, 335–336, 349, 398, 402, 408, 422).

По неким својим чтенијима међу другим преписима издваја се препис С (50, 89, 112, 206, 233, 296, 349, 357).

Заједничка су чтенија у преписима Т¹, Т², Сф – 287, 302, 360–361, 384.

Преписи Д и Хл разликују се и од Хлуд. 160 и од руских преписа код чтенија у нап. 8, 10–11, 14, 18, 64, 68–69, 71, 81, 188, 252, 269, 339, 349, 369, 371, 386, 388.

Српски препис Хлуд. 160 – разликује се од руских у нап. 15, 27, 30, 35, 59, 70, 86, 88, 123, 138, 153, 166, 180, 210, 236 (Д и Хл овде као Хлуд. 160), 237 (Д и Хл овде као Хлуд. 160), 250 (код овог чтенија Д и Хл подударају се са руским преписима), 251 (код овог чтенија Д и Хл подударају се са руским преписима), 252 (овде се разликује и од Д и Хл, у којима ово место изостаје), 265 (овде се Хлуд. 160 подудара са Д и Хл), 268 (код овог чтенија Д и Хл подударају се са руским преписима), 270 (овде се Хлуд. 160 подудара са Д и Хл), 280, 293, 300, 303, 307.

---

⁵⁸Разнотченија смо навели према издању ове стихире у: *Мурьянов*, стр. 274–275.

⁵⁹Руске преписе познате Н. Никољском и преглед свих издања Службе вид. у: *Никольский* 1906, стр. 50–58.

Сви руски преписи се подударају са Хл у нап. 247, а разликују од друга два српска.

Препис Д се у нап. 249 разликује од свих, и српских и руских, преписа.

Хил. 160 се подудара са С у нап. 235

Чтенија су једнака у Д и С у нап. 191.

Д и Хл се у спомену Светих Бориса и Глеба што следи после житија Свете Христине разликују од Хл. 160 – вид. нап. 276.

Заједничко је чтеније у нап. 328, 362 преписима Т¹, Т², Д, Хл, а преписима А, Н, С, Сф, Д, Хл у нап. 331 (мислимо да је ту исправније место из Хлуд. 160, него у овим преписима).

Преписи А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д подударни су у нап. 381, А, Т¹, Т², Н, Сф у нап. 290, 372.

Заједничка су чтенија преписима А, С, Н, Сф у нап. 62, 175, преписима А, Т¹, Т², С, Н у нап. 46, преписима А, Т¹, Т², Н, Сф у нап. 364, преписима Т¹, Т², С, Сф у нап. 181, А и Н у нап. 25, 41, 43, 318, преписима А, Н, Сф у нап. 395, 401, 405, преписима А, Н, С, Сф у нап. 172, а А, С, Н у нап. 106.

Служба Борису и Глебу у српску писменост доспела је у периоду првог источнословенског утицаја.⁶⁰ У то време на зидинама Милешеве насликана је и фреска ових руских светих мученика.⁶¹ Свети Сава је „свакако био заслужан како за посебно место светих Бориса и Глеба у милешевском програму тако и за њихову иконографију.“⁶² Из друге четвртине XIII века потиче српско Јеванђеље у коме је и најстарији спомен ових руских светих у српској писмености (Ватикан, Slav. 4). Најстарији спомен празника благоверног кнеза Глеба (5. септембар) забележен је у српским пролозима краја XIII – почетка XIV века (ГИМ, Ув. 70 и Загреб, ХАЗУ III с 6).⁶³ У Молитви за болесног у српском требнику РНБ, Q. п. I. 24, насталом најкасније у

⁶⁰ *Православная энциклопедия*, XVI, стр. 163 (А. А. Турилов).

⁶¹ *Окипев*, стр. 60–61. Вид. фотографију фреске: *Ђорђевић*, стр. 297.

⁶² *Ђорђевић*, стр. 300.

⁶³ *Лосева 2001*, стр. 117, 118. О спомену Светих Бориса и Глеба кога нема у поменутој студији О. В. Лосеве вид. у: *Турилов 2010*, стр. 206.

првој половини XIV века, која представља превод лажне грчке молитве, срећу се и имена свѣхъ Хлѣба и Бориса ѿ Роуць.⁶⁴

Даљој судбини Службе Борису и Глебу, у којој је значајну улогу одиграо и јеромонах Пахомије Србин, пажњу ћемо посветити другом приликом.

---

⁶⁴Лосева 2006, стр. 292.

Митрополит Кијевски и све Русије Иларион

Ретке су а противречне вести руских извора о митрополиту Илариону. Иларионово монашење и рукоположење за свештеника помињало се у несталом Житију преподобног Антонија Печерског.¹ Тако средином двадесетих година XIII века, у посланици монаху Поликарпу у саставу Кијевопечерског патерика, епископ владимирски и суздаљски Симон пише: „От того, брате, Печерскаго монастыря пречистыа Богоматере мнози епископи поставлени быша, яко же и от самого Христа Бога нашего апостоли въ всю вселенную послани быша, и яко свѣтила свѣтлаа освѣтиша всю Рускую землю святым крещением. Первый – Леонтие, епископъ Ростовскый, великый святитель, его же Богъ прослави нетлѣнием, и се бысть первый престолникъ, его же невѣрнии много мучивше, бивше, и се третій гражданинъ бысть Рускаго мира, съ онѣма Варягома вѣнчася от Христа, его же ради пострада. Илариона же митрополита и сам чель еси въ житии святаго Антоніа, яко от того пострижень бысть и тако священства сподобленъ. По сем же: Николае и Ефрѣм – Переяславлю, Исаіа – Ростову, Германъ – Новуграду...”²

¹О Житију Антонијевом вид.: *Словарь ККДР*, I, стр. 135–136 (О. В. Творогов); *Библиографические дополнения*, I, стр. 810; *Артамонов; Православная энциклопедия*, II, стр. 602–603 (А. В. Назаренко, А. А. Турилов). – А. Шахматов га је прво ставио у последњу четвртину (*Шахматовъ 1898*, стр. 148), па у крај осамдесетих или сам почетак деведесетих година XI века (*Шахматов 1908*, стр. 200–201). О времену настанка Житија вид. и: *Herpell*, стр. 47–48.

²*Киево-Печерський патерик*, стр. 102–103. – У посланици епископ Симон помиње суздаљску цркву коју је сам подигао, на основу чега Дмитриј Иванович Абрамович његову посланицу ставља у период између 8. септембра 1225, када је по сведочанству Лаврентијевог летописа (6733. године) епископ Симон цркву саградио и освештао, и 22. маја 1226. године, када се упокојио (*Абрамовичъ 1901*, стр. 234). Ослањајући се на исти податак из Симонове посланице, Френсис Џејмс Томсон не обрађаје

Из ових последњих редова у науци је проистекло уверење да је Илариона постригао и за свештеника рукоположио преподобни Антоније Печерски. Али је истовремено примећено да се тај податак не подудара са казивањем „чего ради прозвася Печерський манастирь“ у Повести о давним временима. Ту излагање догађаја за 6559 (1051) годину отпочиње вешћу о постављању Илариона за митрополита кијевског. Даље следи шкрта, за нас драгоцену белешку о Илариону, презвитеру цркве Светих Апостола у Берестовом, селу кнежевском код Кијева. Да би се тајно, у осами предавао молитви, он је код Дњепра, на брду покривеном густом шумом, ископао пећиницу коју је напустио када је изабран за митрополита.³ „Не по мнозѣхъ днехъ“, продужује летописац, креће на Свету Гору неки миранин из Љубеча,

---

зашто је посланица настала најраније 8. септембра 1224, или нешто раније, а не 1225, „as frequently stated“ (*Thomson 1995*, стр. 642; Јуриј Александрович Артамонов за то датирање каже да је прецизније, не објашњавајући због чега: *Артамонов*, стр. 11). Можда мисли да се летописац у чланку за 6733. годину држао ултрамартовског календара (вид. и: *Поппэ 2008а*, стр. 339, нап. 41), иако је Николај Георгијевич Берешков у својој темељној студији о хронологији руског летописања установио да је у чланцима Лаврентијевог летописа од поновљене 6714. до 6771, заједно са њом, календар мартовски (*Берешков*, стр. 25, 107). Могућим се сматра и датирање посланице 1219. годином (*Письменные памятники*, стр. 242 (А. В. Юрасовский)), иако се оно не слаже са летописним податком о изградњи цркве у Суздаљу. Изгледа да тај податак пренебрегава и Алексеј Александрович Шахматов, знаменити проучавалац и врсни познавалац руског летописања, када каже: „если второе посланіе, Слово о созданиі церкви, писано послѣ 1222 года, то первое посланіе, Сказаніа объ угодникахъ, могло быть писано и раньше“. Вид.: *Шахматовъ 1897*, стр. 797. Убедљиво и аргументовано доказује Владимир Николајевич Русинов да је Симон Поликарпу написао једну посланицу, а не две или више, каквог су мишљења били неки проучаваоци (такву могућност допуштао је и А. А. Шахматов, што се види из горњег навода). Три дела једне посланице тек касније, у редакцијама Патерика, добијају своја заглавља (Посланије, Сказаније о печерским црзносцима, Слово о грађењу печерске цркве). Вид.: *Русинов 2002а*, стр. 3, 4–7. – О епископу Симону, монаху Поликарпу и Кијевопечерском патерику вид.: *Словарь ККДР*, I, стр. 392–396, 370–373, 308–313 (Л. А. Ольшевская); *Библиографические дополнения*, I, стр. 823; *Подскальски*, стр. 262–279; *Письменные памятники*, стр. 242–244, 240–242 (А. В. Юрасовский).

³*Повесть временных лет*, стр. 68, 486.

тамо се монаши и као Антоније са светогорским благословом враћа у Русију.⁴ У потрази за местом погодним за подвиг, после обиласка кијевских манастира „приде на холмъ, идѣже бѣ Ларионъ ископалъ печерку, и възлюби мѣсто се, вселися в не, и нача молитися богу со слезами, глаголя: «Господи! Утверди мя в мѣстѣ семъ, и да будетъ на мѣстѣ семъ благословеніе Святыя Горы и моего игумена, иже мя постригль»“.⁵

---

⁴Само у једном препису Повести о давним временима, у саставу Летописца Перејаславља Суздальског, помиње се световно Антонијево име – Антипа. Вид.: *Артамонов*, стр. 58; *Православная энциклопедия*, II, стр. 602 (А. В. Назаренко, А. А. Турилов).

⁵*Повесть временных лет*, стр. 68. – Буди негодовање самоуверено и натегнуто доказивање Ф. Ц. Томсона како Антоније, у ствари, није био на Атосу, него недалеко од Владимира Волинског, у манастиру који се назива Светом Гором а помиње у Несторовом Житију преподобног Теодосија. Једнако је пресигурно а неосновано и Томсоново уверење да Антоније, за разлику од Теодосија, у прво време није био поштован као светац јер ниједан рани извор не помиње његову кончину нити бележи дан када се упокојио. Прво сведочанство о култу Антонијевом он налази тек крајем XIV века. Не прихвата, по свој прилици, Ф. Ц. Томсон да је на икони Богородице Печерске (сада у Третјаковској галерији) из Свенског манастира код Брјанска, која се по предању из XVI века везује за 6796 (1288) годину (вид.: *Древняя российская вивлиоика*, стр. 284–293; у предању, као што Ф. Ц. Томсон исправно примећује, не подударaju се година од стварања света и од рођења Христовог: „Въ лѣто 6796, а отъ Рождества Христова 1330 года...“ Вид.: *Древняя российская вивлиоика*, стр. 285), десно од Богородице приказан преподобни Антоније Печерски (са Њене леве стране је преподобни Теодосије Печерски). Радије се приклања претпоставци да је десно од Богородице насликан „патрон“ – очито се мисли на черниговског кнеза Романа Михајловича. Ослепевши, он је ту икону, по предању, 1288. године затражио из Кијевопечерског манастира и у част свог исцељења саградио Успенски манастир на реци Свин. При том Ф. Ц. Томсон не само да олако занемарује мишљење истакнутог руског историчара уметности, који представљање преподобног Антонија на икони ни не доводи у питање (*Лазарев*, стр. 45), него испушта из вида и чињеницу да се кнез Роман у поменутом предању назива благоверним и да нема података о његовом монашењу – на икони се јасно види да су оба светитеља, и Теодосије и Антоније, монаси, Антоније је чак одевен као схимник (вид. и: *Православная энциклопедия*, II, стр. 604–605 (И. Б. Черномаз)). Сем тога, у недавно објављеној Историји старог руског сликарства, икона „Богородица Печерска“ се према стилским одликама датира најкасније средином XIII века (вид.: *Сарабянов, Смирнова*, стр. 222). Ни Житије Антонијево, на које се у првој трећини XIII века, у Кијевопечерском патерику, позивају Симон и Поликарп, за Ф. Ц. Томсона није доказ Антонијеве светости, јер није било „традиционално житије“, већ „повест о раној историји Печерског манастира“,

Владимир Николајевич Русинов примећује да у науци и популарној литератури захваљујући нетачном преводу ове летописне вести на савремени руски влада мишљење да се Антоније населио у Иларионову пећину.⁶ Он скреће пажњу на то да се „взлюби мѣсто се“, односи на брдо („холмъ“), а не на пећину, као и „вселися в не“, где је „ње“ акузатив једине заменице 'је' и односи се на „мѣсто се“, на брдо, а не на „печерку“.⁷ Антоније се, према томе, није настанио у Илариновој пећини, него на брду на коме је она била. Чуди што В. Н. Русинов нигде не помиње да је такво исто мишљење изнео још архиепископ Филарет а прихватио га Петар Григорјевич

што аутор смело закључује на основу само неколиких указивања на садржај изгубљеног Житија у Кијевопечерском патерику. Вид.: *Thomson 1995*, стр. 649–661. Скрећемо пажњу да се при истраживању поштовања Антонија као светог не сме занемарити Молитва Светог Теодосија Печерског за све хришћане у којој Теодосије моли Господа да помилује „оне у оскудици и озлобљене немаштином и пода им богату милост ради мољења Свете Богородице, и силом часног крста, и светог тридневног васкрсења и... Светих отаца – јемаца нашег спасења – Василија, Григорија Богословца, Јована Златоустог, и Николе, и Светог оца нашег Антонија, све Русије светилника који обећа да ће се молити за нас.“ Настала је после 1072. године (јер Антоније се преставио 1072 или 1073) до 3. маја 1074, када је умро Теодосије. Вид.: *Еремин*, стр. 184, 167). – Беспощедној критици Томсоновог чланка посвећен је недавно објављени рад Анђеја Попеа „Русь и Афон в XI веке. В защиту профессионализма в исследованиях“ (*Поппэ 2008а*). – Преглед различитих ставова о Житију преподобног Антонија – од оних којима се изражава сумња у његово постојање или се не признаје да је оно жанровски представљало житије, до уверења да је такво житије заиста постојало – изложен је у: *Артамонов*, стр. 7–10. Алексеј Шахматов у њему види најстарији Печерски отачник: *Шахматов 1908*, стр. 201. Изгледа да су и аутори чланка о преподобном Антонију Печерском у Православној енциклопедији склонили мишљењу да је Житије преподобног Антонија пре представљало повест о почецима Печерске обитељи и њеним првим подвижницима, него житије. Вид.: *Православная энциклопедия*, II, стр. 602 (А. В. Назаренко, А. А. Турилов). Насупрот њима, Ј. А. Артамонов подсећа да и Житије Теодосија Печерског садржи мноштво прича о животу знаменитих монаха Печерског манастира и о историји обитељи, што такође не одговара нашој представи о „традиционалном канонском житију“ (*Артамонов*, стр. 34).

⁶Русинов 2002б, стр. 42, 43.

⁷Русинов 2002б, стр. 42–44. Овакав смисао текста, позивајући се на В. Н. Русинова, већ је усвојио А. Попе: *Поппэ 2008а*, стр. 328. Алексеј Шахматов је, напротив, уверен да „вселися въ не, то-есть въ мѣстце се, относится, конечно, къ пещерѣ, а не вообще къ холму, идѣже бѣ ископалъ Ларионъ печерку“ (*Шахматовъ 1898*, стр. 142).

Бутков, иако је упознат са чланком Јурија Александровича Артамонова који о томе пише.⁸ Ново је, изгледа, само запажање и аргумент В. Н. Русинова да Антоније не би морао да копа пећину, како летописац даље вели („И поча жити ту, моля Бога, ядый хлѣбъ сухъ, и то чересъ день, и воды в мѣру вкушая, копая пещеру...“⁹), да се претходно настанио у Иларионовој.¹⁰ И поред убедљивости оваквог тумачења, чини нам се да није занемарљиво и неумесно мишљење Петра Казанског, које прихвата и Јевгениј Голубински, да се Антоније населио управо у Иларионову пећину, јер зашто би је иначе летописац помињао.¹¹ И заиста, после речи „а си пещерка тако ста“¹², по Иларионовом избору за митрополита, читалац очекује да ће се Антоније о коме се после говори управо у њу и настанити.

Из овог дела летописног казивања једно је сигурно – Антоније није могао да замонаши и рукоположи Илариона, јер је у Русију дошао после Илариновог постављања за митрополита.

Али даље се у истом летописном казивању јавља податак који противречи ономе што је у њему претходно саопштено о времену оснивања Печерског манастира. Приповеда се како је Антоније када је број монаха окупљених око њега достигао дванаест, одлучио да се осами. Братији је поставио игумана и отишао у оближњу гору где је ископао пећину „в ней же сконча животъ свой, живѣ в добродѣтели, не выходя ис пещеры лѣт 40 нигда же, в ней же лежать мощѣ его и до сего дне“.¹³ То би значило да се Антоније повукао 1032. или 1033, јер према Посланици епископа Симона у Кијевопечерском патерику, из оног дела њеног где се говори о изградњи печерске цркве, сазнајемо да се Антоније престабио 1072. или 1073. године.¹⁴

⁸Русинов 2002б, стр. 40, 45; Артамонов, стр. 79–80, нап. 196.

⁹Повесть временных лет, стр. 68.

¹⁰Русинов 2002б, стр. 43.

¹¹Артамонов, стр. 79–80, нап. 196.

¹²Повесть временных лет, стр. 68.

¹³Повесть временных лет, стр. 68–69.

¹⁴Богородица неимарима цариградским, шаљући их у Кијев, открива да „сїй Антонїй, точію благословивъ, отходить свѣта сего на вѣчный, а сїй Феодосїй во 2-ое лѣто по немъ идеть к Господу“ (Кијев-Печерський патерик, стр. 6). Теодосије је умро 1074. године. – Желећи да покаже како није у

Научници старијих покољења сматрали су да је реч о преписивачевој грешци или каснијој интерполацији¹⁵, док Ф. Џ. Томсон овде види само средњовековну симболику броја четрдесет.¹⁶ На основу њему познатих а за нас изгубљених преписа, Василиј Татишчев сведочи да је првобитно писало И (осам), које је касније непажњом преписано као М (четрдесет).¹⁷ Ово сведочанство прихвата и даље развија Ј. А. Артамонов. По њему, у летописном казивању о Печерском манастиру првобитно је писало да је Антоније у затворништву провео осам година, што се подудара са вешћу из Повести о давним временима под 6582 (1074), где се говори о Антонијевом бекству у Чернигов око 1069. пред гневом кнеза Изјаслава.¹⁸ Вероватно

праву Петар Казански када тврди да у Повести о давним временима нема помена о Антонијевој смрти, В. Н. Русинов примећује да се под 1074. годином узгред помиње кончина Антонијева као нешто што се већ догодило: *Русинов 2002а*, стр. 14, 204. Ми смо ипак мишљења да ту није реч о Антонију Печерском, већ о Антонију Великом. Томе у прилог иду и имена двојице великих ранохришћанских подвижника која следе после Антонијевог – „постомъ явишася отци наши акы свѣтила в мирѣ, иже сияють и по смерти, показавше труды великыя и вздержанье, яко сей великий Антоний, и Еуфимий, и Сава и прочии отци, их же мы поревнуемъ, братья“ (*Повесть временных лет*, стр. 80).

¹⁵Преглед њихових различитих објашњења овог места вид. у: *Артамонов*, стр. 54–55. Петар Казански, који такође број четрдесет сматрао писаревом грешком, касније ће узети у обзир и могућност да се четрдесет година односе на целокупан монашки живот Антонијев (*Казанский*, стр. 197; *Thomson 1995*, стр. 643; *Артамонов*, стр. 54).

¹⁶*Thomson 1995*, стр. 643–644.

¹⁷*Артамонов*, 56–57. Како примећује Ј. А. Артамонов, први је на ово занимљиво запажање В. Татишчева пажњу скренуо митрополит Макарије Булгаков (*Митрополит Макарий*, II, стр. 468, нап. 114), док га је Ф. Џ. Томсон назвао „само још једном од многих Татишчевљевих мистификација“ (*Thomson 1995*, стр. 643, нап. 57). Томсонов прекор Татишчеву А. Попе сматра неумесним: *Поппэ 2008а*, стр. 330, нап. 23. – Још је Ј. Голубински који је В. Татишчева уважавао и признавао за изузетно надареног историчара, скренуо пажњу на то да „онъ вообще писалъ Русскую исторію не такъ, какъ она была, но какъ хотѣлъ онъ представлять ее самъ, и что онъ собственное, къ великому сожалѣнію и къ величайшему несчастию позднѣйшихъ историковъ, ни малѣйше не стѣснялся выдавать за почерпнутое въ источникахъ“ (*Голубинский 1901*, стр. 315, 311).

¹⁸*Артамонов*, 55–57. Овај аутор, заправо, понавља закључак митрополита Макарија: „Если допустить, что преподобный Антоний, сдав настоятельство Варлааму, а за ним преподобному Феодосию (1057), поселился в новой пещере около 1060 г., то до вынужденного удаления своего в Чернигов в 1069 г. он

већ у XII веку, претпоставља Ј. А. Артамонов, помишљајући да је реч о Антонијевом целокупном монашком животу, писар који није био упознат са историјом Печерске обитељи уместо осам пише четрдесет.¹⁹ Другачије објашење ове противуречности даје Алексеј Шахматов. Он сматра да је податак о четрдесетогодишњем Антонијевом затворништву, као и нека друга места у летописном казивању о настанку Печерског манастира, редактор Почетног летописног свода деведесетих година XI века унео из Житија преподобног Антонија Печерског.²⁰ И Ј. А. Артамонов у том казивању препознаје трагове Житија преподобног Антонија, али другачије од А. Шахматова успоставља развој летописног казивања: првобитни његов текст, који је потицао из Житија преподобног Антонија или неког споменика насталог на основу њега, аутор

точно находился в этой пещере, не выходя из нее, ровно 8 лет“ (*Митрополит Макарий*, II, стр. 468, нап. 114).

¹⁹ Артамонов, стр. 58.

²⁰ Шахматов 1908, стр. 193–201. У ранијим радовима Алексеј Шахматов је покушавао да докаже постојање Печерског летописа које ставља у почетак XII века. Печерском летописцу приписивао је обраду Несторовог Казивања о настанку Печерског манастира при којој је коришћено Житије преподобног Антонија Печерског. У жељи да усагласи и помири две различите хронологије – Антонијевог житија и Несторовог казивања – он је, по мишљењу А. Шахматова, измислио други Антонијев одлазак на Свету Гору. Тако је код њега Антоније на Светој Гори први пут боравио у време кнеза Владимира, када се тамо замонашио, па по игумановом благослову вратио у Русију и настанио у Берестовом, у Варјашкој пећини. Други пут је отишао после Владимирове смрти, када је Свјатополк почео да убија браћу, а вратио се пошто је Ярослав однео победу над Свјатополком. Из Печерског летописа овакво Казивање унео је у своју редакцију Повести о давним временима под 1037. годином Силвестар, игуман манастира Светог Архангела Михајла. У каснијим редакцијама Повести оно је било разбијено на два дела. Први је сачуван под 1037. а други под 1051. годином. При том је испало место у коме се говорило о првом Антонијевом одласку на Свету Гору и настањивању у Варјашкој пећини. Нашавши у претходним редакцијама Кијевопечерског патерика овакво крње казивање из Повести о давним временима, састављач Друге Касијанове редакције Патерика из 1462. додаје му, под утицајем Печерског летописа, почетак о првом Антонијевом путовању на Свету Гору. Вид.: *Шахматовъ 1898*; *Шахматовъ 1897*, стр. 817–819, 820, 825–826–827, 835–836. Касније А. Шахматов не помиње Нестора као аутора првобитног Казивања о настанку Печерског манастира, а два Антонијева путовања на Свету Гору приписује типикару Касијану, састављачу Друге Касијанове редакције Патерика: *Шахматов 1908*, стр. 201, 199.

Почетног свода средином деведесетих година XI века суштински мења и допуњава, а почетком XII века ту обраду својим додацима проширује Нестор.²¹ Према том Житију, реконструисаном на основу указивања на њега у Кијевопечерском патерику, Антоније се најкасније почетком тридесетих година XI века вратио са Свете Горе у Русију и настанио у Варјашкој пећини на обали Дњепра. Око 1031. придружује му се Мојсеј Угрин, а затим и Иларион кога је постригао и рукоположио за свештеника. Окупљеним монасима Антоније поставља игумана, осамљује се и у затворништву проводи четрдесет година до престављења 1073. године.²² У хронологији Антонијевог житија А. Шахматов види тенденциозност – у жељи да прослави Печерски манастир, аутор је његово оснивање померио дубље у прошлост.²³ Мјуриел Хепел, напротив, ту хронологију сматра веродостојном.²⁴ Изгледа да јој предност у односу на летописно казивање даје и Иван Николајевич Жданов, представник старијег покољења руских проучавалаца.²⁵

Занимљиво је и оригинално Томсоново тумачење речи епископа Симона, наведених на почетку ове главе, о Иларионовом пострижењу и рукоположењу за свештеника. Набрајајући редом епископе потекле из Печерског манастира, Симон говори прво о Леонтију па о Илариону: „Первый – Леонтиѣ, епископъ Ростовскый, великый святитель, его же Богъ прослави нетлѣниѣм, и се бысть первый престолникъ, его же невѣрнии много мучивше, бивше, и се третій гражданинъ бысть Русаго мира, съ онѣма Варягома вѣнчася от Христа, его же ради пострада. Илариона же

---

²¹ Артамонов, стр. 52, 78–81.

²² Шахматовъ 1898, стр. 112–113, 131–133, 135–138; Шахматов 1908, стр. 189–190, 202, 203. Артамонов, стр. 41–60 (већ је било речи о томе да је Ј. А. Артамонов уверен како је Антоније у затворништву провео осам година). Вид. и: Православная энциклопедия, II, стр. 603 (А. В. Назаренко, А. А. Турилов); Hoppel, стр. 48, 50–57. Према ауторима чланка у Православној енциклопедији, у Житију се као игуман кога је Антоније поставио помињао Варлам, док је А. Шахматов мишљења да игуман није био назван по имену: Шахматов 1908, стр. 196–197. Вид. и: Hoppel, стр. 56.

²³ Шахматовъ 1898, стр. 132; Шахматов 1908, стр. 197, 200.

²⁴ Hoppel, стр. 49, 56–57.

²⁵ Ждановъ 1904а, стр. 25–28. Рад је написан 1872, а објављен у његовим сабраним делима 1904. Вид.: Сочиненія И. Н. Жданова, стр. II.

митрополита и сам челъ еси въ житіи святаго Антоніа, яко от того пострижень бысть и тако священства сподоблень.“ По Франсису Џејмсу Томсону, „се“ је употребљено у значењу ,овај‘, а „того“ у значењу ,онај‘, и „от того“ се, према томе, не односи на Антонија, него на Леонтија. Илариона је, дакле, постригао и рукоположио Леонтије.²⁶ Из најстарије редакције Житија Светог Леонтија сазнаје се да је рођен и одрастао у Цариграду.²⁷ Различите су претпоставке о времену када је постављен за епископа ростовског – шездесете, седамдесете године XI века, 1073–1076.²⁸ Нарађа се и година његове смрти: 1071²⁹, 1073³⁰, до 1077³¹, пре 1089³². У редакцијама Житија не

---

²⁶Thomson 1995, стр. 644–646.

²⁷Семенченко, стр. 250. Ова редакција по Георгију Владимировичу Семенченку настала је најраније шездесетих и седамдесетих година XII века а најкасније крајем XII – почетком XIII века: Семенченко, стр. 244–245, 250; *Письменные памятники*, стр. 205–206 (Г. В. Семенченко). О Житију светог Леонтија вид. и: *Словарь ККДР*, стр. 159–161 (Г. Ю. Филипповский). – Низ проучавалаца предање о Леонтијевом цариградском пореклу, по свој прилици, сматра легендарним и доводи у везу са настојањем Андреја Богољупског да ростовску катедру учини аутокефалном, независном од Кијевске митрополије. Леонтијево порекло оправдавало је такве претензије, јер је указивало на непосредну потчињеност ростовске епархије цариградском патријарху од самих њених почетака. Вид.: *Ключевскій*, стр. 18–19, 21–22; *История русской литературы 1946*, II, стр. 65 (С. А. Бугославский); *Воронин*, стр. 30, 31, 32, 33–34; Семенченко, стр. 245; *Письменные памятники*, стр. 204 (Г. В. Семенченко). – Андреј Богољупски био је владимирско-суздаљски кнез од 1157. до смрти 1174. године (*Поппэ 1996*, стр. 476). О његовом покушају да установи митрополију у Владимиру и својој кнежевини обезбеди аутокефалност вид.: *Митрополит Макарий, II*, стр. 295–297; *Голубинскій 1901*, стр. 330–332, 439–443. – Вороњиново уверење да је грчко порекло светог Леонтија у најстаријој редакцији Леонтијевог Житија политички мотивисана неистина, Ф. Џ. Томсон одбацује као неодрживо, позивајући се при том на рад Гејл Ленхоф у коме је оно побијено. Вид. Thomson 1995, стр. 646.

²⁸Щапов 1989, стр. 211, 194, 47; Назаренко 1995а, стр. 666. Герхард Подскалски сам себи противуречи. На једном месту каже да је Леонтије за епископа постављен 1073–1076, на другом пак прихвата могућност да је мученички пострадао 1071 (*Подскальский*, стр. 57, 226).

²⁹Воронин, стр. 23.

³⁰Барсуков, стр. 323. Вид. и: *Ключевскій*, стр. 13, нап. 2.

³¹*Митрополит Макарий, II*, стр. 138; *Голубинскій 1901*, стр. 201; *Голубинскій 1903*, стр. 60. Вид. и: *Подскальский*, стр. 226; *Подскальский – Комментарии издателей*, стр. 37 (А. В. Назаренко).

помиње се његово мученичко пострадање на које, изгледа, указују речи епископа Симона.³³

Чини се тако да је сада нестала противуречност између летописног казивања о настанку Печерског манастира и Житија преподобног Антонија на које се позива епископ Симон – Леонтије монаши и рукополаже за свештеника Илариона, у чију се напуштену пећину после насељава Антоније. Ф. Ц. Томсон сматра да Леонтије, будући да је рођен и одрастао у Цариграду, није био, нити је могао бити монах Печерског манастира (о томе не говоре ни најстарије редакције Леонтијевог Житија³⁴), како Симон вели, јер манастир 1051. још није постојао³⁵ (аутор, очито, прихвата хронологију летописног казивања о оснивању Печерског манастира).

Томсоново тумачење Симонових речи одбацио је В. Н. Русинов. Убедљивим нам се чини његов једноставан аргумент да место где овај епископ помиње митрополита Илариона представља другу тачку, други одељак и да се „от того пострижень бысть“ односи управо на претходно поменутог Антонија.³⁶

Ко је, дакле, и када замонашио и за свештеника рукоположио Илариона?

Хронологија Житија Антонија Печерског, по којој је Илариона замонашио Антоније почетком тридесетих година XI века, у новијој литератури се углавном

---

³²Thomson 1995, стр. 645.

³³Семенченко, стр. 250–254. – Митрополит Макарий, II, стр. 138, 546–547; Ключевский, стр. 21. Вид. и: Thomson 1995, стр. 645–646.

³⁴Семенченко, стр. 250–254.

³⁵Thomson 1995, стр. 646. Митрополит Макарије мири Симонове вести о Леонтију са житијним; претпоставља да је Леонтије био родом Грк који је касније живео у Кијеву и замонашио се у Антонијевој пећини, најкасније 1051 (Митрополит Макарий, II, стр. 546–547, 137). Као што примећује Александар Васиљевич Назаренко, овде митрополит сам себи противречи, јер на другим местима у свом делу говори да се Антоније у пећини настанио после Иларионовог постављања за митрополита 1051 (Назаренко 1995б, стр. 608, нап. 55). Сергеј Алексејевич Бугославски не сумња да је Леонтије потекао из Кијевопечерског манастира (История русской литературы 1946, II, стр. 65 (С. А. Бугославский)). Ако је епископ Симон Леонтија у печерске постриженике убројао на основу ростовског катедралног поменика, онда је тај податак веродостојан (Голубинский 1901, стр. 201, нап. 2).

³⁶О овом и додатном аргументу вид.: Русинов 2002б, стр. 40–42.

одбацује, као смишљено „удревнение“ почетака Кијевопечерског манастира.³⁷ Ако се са тим сложимо, остаје нам једино да се помиримо са садашњом немогућношћу да пружимо одговор на то питање.

Иларион је, по свој прилици, већ био свештеник, вероватно јеромонах, између 1037. и 1050. године, када је изговорио своје знаменито „Слово о закону и благодати“.³⁸ Кнез Јарослав Мудри, како казује летописац, „љубљаше црквене уставе, и попове љубљаше много, посебно црнорисце, и књиге, читајући их често и ноћу и дању“³⁹ и „љубљаше Берестовоје и тамошњу цркву Светих Апостола, и о многим се свештеницима стараше“⁴⁰. Такав кнез морао је запазити једног од свештеника те цркве, Илариона, „мужа доброг, књижног и испосника“⁴¹. И Бог положи на срце кнежево, наставља летописац, да постави Илариона за митрополита у Светој Софији. И године 6559 (1051–1052), сабравши епископе, постави Јарослав Руса Илариона за митрополита.⁴² О томе сведочи и сам митрополит Иларион, у свом запису, познатом само у једном препису из друге половине XV века: „Ја, милошћу човекољубивог Бога, монах и презвитер Иларион, извољењем Његовим од благочастивих епископа рукоположен бих и устоличен у великом и богочуваном граду Кијеву, да у њему будем митрополит, и пастир, и учитељ. Беше то године 6559,

---

³⁷ *Православная энциклопедия*, II, стр. 602–603 (А. В. Назаренко, А. А. Турилов); *Русинов* 2002б, стр. 44. Изузетак чини претходно поменути рад М. Хепел (вид. 1. напомену).

³⁸ О Илариону, са библиографијом радова о њему вид.: *Словарь ККДР*, I, стр. 198–204 (Н. Н. Розов); *Библиографические дополнения*, I, стр. 815–817; *Письменные памятники*, стр. 175–181 (Т. А. Сумникова), стр. 226–229 (И. П. Старостина, А. А. Турилов); *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 122–126 (А. А. Турилов). – Први је на овај хронолошки оквир „Слова“ указао Александар Васильевич Горски (*Горский*, стр. 206–207), његов први издавач (*Горский*, стр. 223–252)

³⁹ *Повесть временных лет*, стр. 66, 204.

⁴⁰ *Повесть временных лет*, стр. 68, 205.

⁴¹ *Повесть временных лет*, стр. 68, 205.

⁴² *Повесть временных лет*, стр. 68, 205.

за владавине благоверног кагана Ярослава, сина Владимірова“ (ГИМ, Син. 591⁴³, стр. 203а).⁴⁴ Том приликом Иларион је у Светој Софији пред присутнима изговорио „Исповедање вере“, сачувано само у једном препису, у истом рукопису у коме је и његов запис о рукоположењу (ГИМ, Син. 591, стр. 1996–203а⁴⁵).⁴⁶

Летописац вероватно не истиче без разлога да је Ярослав за митрополита поставио Руса – Илариона. Сви дотадашњи нама познати митрополити кијевски били су Грци, бирани и постављани у Цариграду,⁴⁷ стога неки научници од XIX века наовамо Иларионов избор за митрополита тумаче као покушај Ярослава Мудрог да

⁴³Опис рукописа вид. у: [Горскій, Невоструевъ], II, 3, стр. 593–600, бр. 319. Ту је рукопис датиран XVI веком. Рукопис је изостао у „Прелиминарном списку словенских и руских рукописних књига које се чувају у СССР“ (Турилов 1986, стр. 121), али је унет у „Допуну“ уз њега, где се ставља у другу половину XV века (Охотина, Турилов, стр. 92, бр. 159).

⁴⁴Молдован 1984, стр. 4–5, 7. Први пут објављено у: Горскій, стр. 255. Прештампано у: Müller 1962, стр. 143. – У руским рукописима из доба употребе пергамента датуми одговарају мартовском календару (Щепкин, стр. 153–154). Према темељном истраживању Н. Г. Берешкова, у чланку Повести о давним временима (у Лаврентијевом и Ипатијевском летопису) под 6558–6560 (1050/1–1052/3), где је реч о Иларионовом постављању за митрополита, заступљена је мартовска година (Берешков, стр. 347). Годином 1051. тај догађај датирају А. В. Назаренко и А. Попе (Назаренко 1995а, стр. 663; Поппэ 1996, стр. 446, 449) а Анатолиј Акрадјевич Турилов још прецизније – 1051–1052, најкасније 1. мартом 1052. године (Православная энциклопедия, XXII, стр. 122). – Претпостављајући, без икаквог образложења, да је Иларион могао да се придржава византијског (септембарског) календара, а узимајући при том у обзир и руско мартовско рачунање времена, немачки славист Лудолф Милер Илариново рукополагање за митрополита ставља у период између 31. августа 1050. и 1. марта 1052. године. Летописни запис о том чину за њега нема вредност извора јер, по његовом мишљењу, представља контаминацију наведене Иларионове белешке и саопштења из повести о оснивању Печерског манастира (Мюллер 2000а, стр. 90–91, 94, 116, 117–118; Мюллер 2000б, стр. 152–158). Једнако као Л. Милер, али без образложења, време Илариновог рукоположења за митрополита и устоличења одређује Г. Подскалски: Подскальски, стр. 148.

⁴⁵[Горскій, Невоструевъ], II, 3, стр. 599.

⁴⁶Прво издање: Горскій, стр. 253–255. Прештампано у: Müller 1962, стр. 141–143. Издање А. В. Горског садржи мноштво грешака, што се види у поређењу са каснијим издањем, које је 1920. приредио Владимир Николајевич Бенешевич: Исповѣданіе вѣры митрополита Кіевскаго Иларіона съ записью о его поставленіи. О томе вид. и: Розов 1963б, стр. 440.

⁴⁷Поппэ 1996, стр. 447–450; Назаренко 1995а, стр. 663; Назаренко 1995б, стр. 602.

руску митрополију ослободи зависности од Цариградске патријаршије. При том се таква намера доводи у везу са неуспелим нападом руске војске на Цариград 1043. године и погоршањем односа Византије и Русије.⁴⁸ Погрешно тумачећи једно место код Михаила Псела, који је посматрао и описао руски напад 1043⁴⁹, Михаил Дмитријевич Присјолков је био уверен да је поход и предузет како би се Русија ослободила византијске црквено-политичке „хегемоније“⁵⁰, што извори не потврђују.⁵¹ Овај проучавацац сматра да је после успостављања мира 1046. Јарослав искористио тежак положај Византије, коју су крајем четрдесетих и почетком педесетих година потресали напади Печенега, и за митрополита поставио Илариона 1051. Византија је сваког часа могла да затражи помоћ од Руса, па би морала да се помири и са Иларионовим избором за митрополита. Сабор руских епископа је, претпоставља М. Д. Присјолков, Илариона изабрао за митрополита и рукоположио, али је признавао да право његовог потврђивања припада цариградском патријарху, који то није учинио.⁵² Вера Григорјевна Брјусова сматра да је Иларион за митрополита постављен 1044. и да је учествовао у крштењу костију кнежева Олега и Јарополка. Једини ослонац за овакву претпоставку налази у „Слову о крштењу костију“ из Степене књиге (споменика XVI века), где се говори да се то није збило „крме совета и благословения и действия святительска“. Чин крштења костију Владимирове браће требало је, по мишљењу научнице, да поткрепи право на независност руске Цркве, јер се тако христијанизација померала пола века дубље у

---

⁴⁸ Ждановъ 1904а, стр. 23–24, 57–58, 60, 71–72; *Словарь ККДР*, I, стр. 199 (Н. Н. Розов). Вид. и: *Шахматов 1908*, стр. 299.

⁴⁹ Пселл, стр. 98–100, 219–220. Види и: *Повесть временных лет*, стр. 67, 205.

⁵⁰ Приселков, стр. 55–57. Закључке М. Д. Присјолкова прихватио је Дмитриј Сергејевич Лихачов у: *Лихачев 1947*, стр. 48. – О узроцима руског похода на Цариград и нетачности Пселових тврдњи о њима вид.: *Литаврин 1967*. О времену похода: *Литаврин 1969*.

⁵¹ *Литаврин 1967*, стр. 72–73, 80.

⁵² Приселков, стр. 55–58, 66–69. При том М. Д. Присјолков полази од погрешне и данас оспорене поставке да је Русија прво била под јурисдикцијом Охридске патријаршије а да је митрополија у Русији била установљена 1037. године. О првобитној организацији Руске Цркве вид.: *Православная энциклопедия*, стр. 40 (А. В. Назаренко).

прошлост. Успостављање мира, о чему сведочи склапање 1046. брака између Всеволода Ярославича и Анастасије, кћери Константина Мономаха, приморало је Цариград на признавање 1051. године Илариона за митрополита.⁵³ Архиепископ Филарет сматра да је Иларион за митрополита постављен по жељи Ярослава Мудрог после смрти митрополита Теопемпта⁵⁴. У Цариград пак није послат због захлађења Русије према Византији после суровог кажњавања руских заробљеника 1043. и због смутње коју је на истоку ширио папа. Према једном позном извору⁵⁵ Иларион је молио цариградског патријарха да га потврди, што је патријарх и учинио. Управо

---

⁵³Брюсова 1989, стр. 46–51, 43–44. Крштење костију Олега и Ярополка помиње се у летопису: *Повесть временных лет*, стр. 67, 205. Критику мишљења В. Г. Брјусове вид. у: Мюллер 2000а, стр. 117, нап. 18. Ярослав Николајевич Щапов сматра да је кости кнежева крстио у одсуству грчког митрополита неко од епископа, можда нама непознати епископ белгородске епархије, уз учешће свештенства Десетинске цркве: Щапов 1971, стр. 73. – Једино позни Густински летопис садржи податак о времену склапања брака (1046. година) а име византијске принцезе а руске кнегиње – Анастасија – среће се у такође позном (из XIX века) испису из поменика: Брюсова 1968. „Повест од давним временима“ саопштава само о миру склопљеном три године после руског напада на Цариград и рођењу Владимира Мономаха 1053. године: *Повесть временных лет*, стр. 67 (205), 70 (207). Владимир Мошин византијску принцезу назива Аном не указујући на извор: Мошин 1947, стр. 74 (Вид. и: Брюсова 1968, стр. 128). Будући да ниједан византијски извор не помиње постојање кћерке Константина IX Мономаха, Александар Каждан се опрезно зауставља на претпоставци да се Всеволод Ярославич оженио Мономаховом рођаком: Каждан, стр. 416–417. Вид. и: Голубинский 1901, стр. 299, нап. 2.

⁵⁴Није познато када се престабио митрополит Теопемпт. Зна се да је 1039. учествовао у другом освећењу Десетинске цркве. Анђеј Попе претпоставља да је постао митрополит око 1034. По његовом мишљењу, византијско-руски конфликт 1043–1046. није морао да утиче на Теопемптову делатност, јер је он, по свој прилици, био присталица узурпатора Георгија Манијака, кога је подржавао Ярослав Мудри, те је у време конфликта могао бити на руском митрополитском трону. При том пољски научник не образлаже своју претпоставку о блискости Теопемпта Георгију Манијаку. У каснијим изворима као Теопемптов наследник помиње се неки митрополит Кирил. Вид.: Поптэ 1996, стр. 446, 449; *Письменные памятники*, стр. 106–107 (Я. Н. Щапов); Назаренко 1995а, стр. 663.

⁵⁵Аутор упућује на Палинодију код преосвећеног Георгија Кониског (Чт. общ. ист., 1846 г., стр. 7) (*Архиепископъ Филаретъ 1859а*, стр. 406; *Архиепископъ Филаретъ 1859б*, стр. 13). Тамо, међутим, нема поменутог податка. Вид.: *Архиепископъ Георгій Конискій*, стр. 7.

ради тога је, по ученом архиепископу, већ рукоположени Иларион писао и некуд слао своје „Исповедање вере“.⁵⁶ Сличног је мишљења био и митрополит Макарије. Он се пита да ли је Ярослав поставио Илариона у жељи да прекине једину нит своје зависности од грчког цара или да не лишава митрополију пастира кога Цариград из неког разлога није слао дуго после смрти митрополита Теопемпта. Овај чин, по преосвећеном Макарију, био је у сагласности са древним правилима Цркве по којима је избор митрополита био у надлештву епископa области, а не патријарха. Према Палинодију Захарија Копистенског, Иларион се убрзо првом згодном приликом обратио патријарху који му је дао благослов и потврдио његово постављење. Ако су црквене везе и биле прекинуте оне су брзо биле обновљене, о чему сведочи долазак византијских појаца у Кијев 1051. или неку годину касније.⁵⁷

Потпуно другачије и оригинално на овај проблем гледа Владимир Мошин. Будући да је 1046. склопљен мир између Русије и Византије, а 1047. и династички брак⁵⁸, он с правом искључује могућност да је Иларионов избор за митрополита 1051. последица рата из 1043. године. Побуну Кијева против цариградског патријарха Михаила Керуларија могле су изазвати неке његове неумерене претензија према руској Цркви или држави или је до сукоба са цариградским патријархом дошло због тадашњих веома живих веза Русије са папом које се објашњавају браковима Јарослављевих кћери са западним владарима, посебно Анастасије 1050. удате за угарског краља Андреја I и Ане удате 1051. за француског краља Анрија I. Повод за обнављање црквених веза могло је бити рођење Владимира Мономаха 1053. године.⁵⁹

---

⁵⁶ *Архиепископъ Филаретъ 1859а*, стр. 405–406; *Архиепископъ Филаретъ 1859б*, стр. 13. Запажање архиепископа Филарета о Иларионовом „Исповедању вере“ Николај Константинович Никољски назива „странным“: *Никољскій 1906*, стр. 90.

⁵⁷ *Митрополит Макарий, II*, стр. 127, 129–130, 459.

⁵⁸ Убедљива је Мошинова претпоставка да је цар Константин склапањем брака желео да обезбеди савез са Русијом током побуне 1047. царевог нећака Лава Торника, јер је Ярослав могао да спречи Печенеге да се прикључе побуњеницима. Преговори о браку су тако отпочели између септембра и децембра 1047, током трајања устанка, а принцеза је у Русију отишла у пролеће 1048. године: *Мошин 1947*, стр. 74–75.

⁵⁹ *Мошин 1947*, стр. 76–77.

Готово исто мишљење касније ће изнети и Генадиј Григорјевич Литаврин: патријарх преко митрополита покушава да утиче на спољну политику Русије која је 1051, када је Византија била на прагу шизме, у пријатељским односима са Западом и папом; незадовољан грчким митрополитом, Јарослав Мудри на митрополитски трон поставља Илариона.⁶⁰ Његово објашење тока догађаја, по Анђеју Попеу, не одговара историјским приликама средине XI века, тачније, узајамној подршци папе и Византије у пружању отпора Норманима. Сем тога, он указује на одсуство сведочанстава о било каквим везама Јарослава Мудрог са папом и на чињеницу да је Иларион за митрополита постављен пре догађаја који ће довести до раскола.⁶¹ У избору Илариона за митрополита А. Попе види покушај спровођења реформе везане за избор епископа за коју су се, по мишљењу аутора, од четрдесетих година XI века залагали светогорски монаси. Њоме је требало да се спречи симонија и омогући избор достојних епископа, ради чега се избор кандидата, који ужива подршку синода, препуштао владару. Иларион је 1051. изабран на иницијативу монаха из Јарослављевог окружења или синода, на коју је велики кнез пристао када је митрополитска катедра дуже време остала упражњена, јер је Цариград отезао са слањем митрополита. Тешко да би патријарх Михаило Керуларије потврдио митрополита кога сам није рукоположио. Византијска рекација само је одлагана јер је било неопходно одржати добре односе са Русијом током надирања номада. Руска јерархија је изгубила политичку подршку и још за Јарослава или његовог наследника Изјаслава Русија се вратила пређашњем поретку избора митрополита. У Иларионовом постављању за митрополита А. Попе искључује било какав политички конфликт Русије и Византије и намеру да се руска митрополија осамостали од цариградске патријаршије.⁶²

---

⁶⁰ *История Византии, II*, стр. 351 (Г. Г. Литаврин).

⁶¹ *Рорре 1968*, стр. 135–136.

⁶² *Рорре 1968*, стр. 143–151. Вид. и: *Поппэ 1970*. У недавно објављеном раду постављање Илариона за митрополита А. Попе тумачи као израз његове подршке студитским и светогорским монасима у сукобу са патријархом Михаилом Керуларијем. При том је, по овом аутору, сам Иларион наговорио Јарослава, који је до тада постављао само епископе Руске митрополије, да постави и митрополита.

Далеко једноставније Иларионов избор за митрополита објашњава Ј. Голубински. Јарославу Мудром се допао Иларион и управо њега је желео да види на челу митрополије. На овај чин могло га је подстаћи и то што Грци дуго нису слали новог митрополита. Руски кнез их је после Илариновог избора уверио да тиме не установљује нови поредак избора и постављања руског митрополита, после чега су признали Илариона. Ни пре ни после његовог избора Русија није била ни у каквом сукобу са Византијом.⁶³ И Дмитриј Оболенски мисли да Иларионовом избору није претходио нити је после њега уследио прекид црквених веза Русије и Византије. На основу неких извора – „Палинодије“ Захарија Копистенског и званичног диптиха Кијевске Свете Софије који садржи Илариново име, али не и име Климента Смољатича, касније изабраног без одобрења Цариграда – он сматра да је цариградски патријарх Илариново постављење потврдио, и да је пристанак на то можда био дат и пре него што је Иларион рукоположен за митрополита, као резултат преговора после рата 1043. године.⁶⁴

Ослањајући се на најраније и ауторитетне изворе, Лудолф Милер закључује да је Илариона за митрополита изабрао цариградски синод (ендемуса), као и све претходне руске митрополите, руски епископи су га само рукоположили. С обзиром на тадашње добре односе Византије и Русије, о којима сведочи и династички брак

Иларион је за митрополита постављен већ 1050, а наредне године и рукоположен. Заслуге за решавање конфликта Кијева и Цариграда пољски проучавалац приписује цару Константину Мономаху који са патријархом склапа компромис и за руског митрополита је постављен Јефрем. Будући да је Иларион без трага нестао из руског црквеног живота, аутор претпоставља да је био позван у Цариград где је остао у једном од манастира после неуспелог покушаја да се оправда. На основу записа у месецослову Мстиславовог јеванђеља [из 1117] где стоји да је митрополит Јефрем освештао Софију Кијевску аутор закључује да је грчки митрополит у Кијев стигао до јесени 1053. године (*Поппе 2008б*, стр. 102–106). О овом освештењу Свете Софије Кијевске вид. и: *Поппе 1968*, стр. 149–150.

⁶³ Голубинский 1901, стр. 297–300.

⁶⁴ Obolenski, стр. 62–64.

Всеволода Ярославича и рођаке византијског цара, на Иларионов избор је можда утицао и цар, на молбу Ярослава Мудрог.⁶⁵

Није се Иларион дуго задржао на митрополитском трону. Већ 1055–1056. године на њему је Грк Јефрем.⁶⁶ Неки проучаваоци који Иларионов избор за митрополита објашњавају као израз жеље да се Русија ослободи црквене зависности од Византије, претпостављају да је после Ярослављеве смрти 1054. Иларион свргнут а из Цариграда послат митрополит грчког порекла.⁶⁷ Николај Николајевич Розов мисли да је Иларион потом могао да се повуче у Кијевопечерски манастир и да се за „црзнорисцем Ларионом“, вештим писарем поменутих у Кијевопечерском патерику крије некадашњи митрополит.⁶⁸ Са чела митрополије М. Д. Присјолков Илариона удаљава 1052–1053. и потпуно неосновано га поистовећује са Никоном, монахом и игуманом Кијевопечерског манастира, при чему је, по њему, Никон било великосхимничко име Иларионово.⁶⁹ Анджеј Попе не искључује могућност да је Иларион још за живота Ярослава Мудрог напустио катедру руских митрополита.⁷⁰ Лишени извора, други аутори се радије не упуштају у нагађања о Илариновој судбини.⁷¹ Неки међу њима скрећу пажњу на чињеницу да летописи описујући

---

⁶⁵Мюллер 2000а, стр. 91–92. – О осталим мишљењима о Иларионовом избору са прегледом литературе: Подскаљски, стр. 148–149, 50. Вид. и: Рорре 1968, стр. 134–136.

⁶⁶Полное собрание русских летописей, 30, стр. 190.

⁶⁷Словарь ККДР, I, стр. 199 (Н. Н. Розов). Вид. и: Мюллер 2000а, стр. 93, 117.

⁶⁸Словарь ККДР, I, стр. 199–200 (Н. Н. Розов). Вид. и: Чичуров, стр. 157–158. Вероватно се, заправо, мисли на Лариона поменутог у Житију преподобног Теодосија Печерског. Вид.: Библиотека литературы Древней Руси, I, стр. 394, 395.

⁶⁹Приселков, стр. 66–67, 68, 104–106. Домишљање М. Д. Присјолкова о Илариону-Никону прихватио је Антон Владимирович Карташов: Карташев, I, стр. 170. Критички осврт на поистовећивање Илариона и Никона у: Рорре 1968, стр. 148–149. Вид. и: Розов 1974, стр. 36, нап. 15.

⁷⁰Рорре 1968, стр. 147.

⁷¹Митрополит Макарий, II, стр. 130–131, 459–460; Подскаљски, стр. 148; Мюллер 2000а, стр. 92–94.

сахрану Јарослава Мудрог 1054. не помињу митрополита⁷², други на основу тога претпостављају да се Иларион до тада већ био преставио.⁷³

Из пролошког казивања о освећењу цркве Светог Георгија, чији најстарији препис потиче из прве половине XIV века⁷⁴, сазнајемо да је ту новосаграђену цркву 26. новембра освештао митрополит Иларион.⁷⁵ Посаветовавши се са митрополитом Иларионом кнез Јарослав је издао Устав о црквеним судовима, о чему сведочи сам почетак Устава: Се изъ кн(я)зь великыи Іѣрославъ, с(ы)нъ Володимеръ, по данню ѿтца своег(о) с'гадалъ есмь с митрополитом с Ларионом, сложил есмь греч(е)скыи номоканоун; аже не подобает(ь) сих таж(ь) соудити кн(я)зю и бояром, далъ есмь митрополитѣ и еп(и)с(ко)пѣмъ тѣхъ сѣды, что писаны в' правилѣхъ, в номаканоунѣ...⁷⁶ То су и једине вести о Иларионовој митрополитској служби.

---

⁷²Митрополит Макарий, II, стр. 130. Одсуство помена митрополита у летописном запису покушава да објасни Л. Милер: Мюллер 2000а, стр. 117, нап. 18.

⁷³Православная энциклопедия, XXII, стр. 123 (А. А. Турилов).

⁷⁴Лосева 2009, стр. 156.

⁷⁵Лосева 2009, стр. 325–327.

⁷⁶Древнерусские княжеские уставы XI–XV вв., стр. 110, вид. и у другим варијантама исте Кратке редакције и у другим редакцијама: стр. 86, 93–94, 100, 116, 121, 125, 128, 133, 137, 139 (Навод преносимо верно из издања. Приређивач је, како сам указује (стр. 9), курзивом означавао натписана слова, а изостављена слова ставља у заграде.). Узимајући у обзир његову особеност и разликовање од византијског црквеног и световног права, Ј. Н. Шчапов претпоставља да „сложил есмь греч(е)скыи номоканоун“ значи „одбацио сам грчки номоканон“. Овакво значење аутор доводи у везу, премда не изричито, са тадашњим политичким приликама у којима је за митрополита против воље Цариграда изабран Иларион (Шчапов 1971; о одредбама овог Устава вид. и: Шчапов 1989, стр. 107–111, 174; Православная энциклопедия, XXII, стр. 122–123 (А. А. Турилов)). Такав смисао речи „сложил“ у наведеном месту Устава Виктор Маркович Живов сматра потпуно невероватним, јер то би значило да „црквено-правни споменик без икакве потребе експлицитно указује на разликовање руског црквеног устројства од канонског, на то да је православни кнез свесно прекинуо са православном традицијом. Такво указивање би – чак и у условима политичке супротстављености Византији (која се понекад приписује том истом Јарославу) – противречило самим основама руске православне културе.“ Да су стари руски књижници ово место разумели као позитивну рецепцију византијског поретка, говори варијанта „разложил“, то јест отворио ради консултовања, у низу преписа. В. М. Живов скреће пажњу на неубедљивост Шчаповљевог објашњења и са лингвистичке тачке гледишта, и износи претпоставку

Садржајне и текстуалне сличности појединих места у „Слову о закону и благодати“ и летопису побудиле су А. А. Шахматова на претпоставку да је Иларион у свом делу користио најстарији летописни свод.⁷⁷ На друге подударности и паралеле између тих двају споменика касније ће указати Д. С. Лихачов⁷⁸ и Н. Н. Розов⁷⁹. Први аутор извешће закључак да је аутор „Слова о закону и благодати“ и најстаријег летописног свода, или „Сказанија о ширењу хришћанства у Русији“, био Иларион или узак круг књижника Јарослава Мудрог који су спроводили његове идеје.⁸⁰ Други се зауставља на констатацији идејне блискости и текстуалних подударности „Слова“ и „Сказанија“, које сведоче да су оба дела настала у исто време и у истој стваралачкој средини.⁸¹ Уз критички осврт на досадашњу литературу о овом питању, где скреће пажњу и на друге паралеле између Иларионовог дела и летописа, као и на њихове заједничке изворе, Ј. Милер износи мишљење да је Иларион утицао на летопис, а не обрнуто.⁸²

За Е. Голубинског „Слово о закону и благодати“ сведочи о присуству, премда краткотрајном, праве просвете у Русији у време кнеза Владимира, после примања хришћанства. Постојање таквог дела може се објаснити само ако се претпостави да се у Русији тада предавала и проучавала реторика као наука.⁸³

да је „сложио“ овде калк са грчког συνίθηναι, што поред буквалног значења ’слагати’ значи и ’узимати у обзир, имати на уму’. Тако би превод увода Устава гласио: „... посаветовао сам се митрополитом Ларионом, имао сам на уму грчки номоканон, наиме то да ове предмете не треба да претресају кнез и бојари, и те сам предмете препустио јурисдикцији митрополита и епископа“ (*Живов*, стр. 233–234).

⁷⁷Шахматов 1908, стр. 298–299.

⁷⁸Лихачев 1947, стр. 66–69 (Ј. Милер погрешно указује на стр. 51–62: *Мюллер* 2000б, стр. 161, нап. 4), Вид.: и Розов 1974, стр. 32–34.

⁷⁹Розов 1974, стр. 34.

⁸⁰Лихачев 1947, стр. 69–70. Александар Михајлович Молдован примећује да при решавању тог питања треба узети у обзир разлику између летописних библијских цитата и оних које користи Иларион: *Молдован* 1980, стр. 44, нап. 24.

⁸¹Розов 1974, стр. 35.

⁸²Мюллер 2000б. А. Попе указује на очигледан утицај Иларионовог „Слова“ на Похвално слово Владимиру у Повести о давним временима: *Поппэ* 2008б, стр. 83–84.

⁸³Голубинский 1901, стр. 705–707.

Анджеј Попе и Лулолф Милер претпостављају да је Иларион знао грчки, јер је неке текстове које користи у „Слову“ морао знати у оригиналу, будући да у то време нису били познати у словенским преводима.⁸⁴ Отуд А. Попе закључује да је свакако боравио у неком од византијских манастира, а можда и у руском манастиру на Светој Гори.⁸⁵ По мишљењу Л. Милера Иларион је образовање стекао највероватније у Византији, пре свега у Константинопољу. Аутор указује и на једно место у „Слову“ које, како сматра, по свој прилици потврђује да он Византију познаје и о њој говори из личног искуства („о благовѣрнѣй земли Гречѣстѣй, Христолюбивѣй же и сильнѣй вѣроу: како единаго Бога вѣ Троици чтутъ и кланяются; како вѣ нихъ дѣются силы и чудеса и знаменія; како церкви людий исплѣнены; како веси и гради благовѣрни, вси вѣ молитвахъ прилежатъ; вси Богови предстоятъ“). Поред тога, Иларионово копање пећине и мољење у њој он доводи у везу са таквим обичајем на Светој Гори.⁸⁶

Лудолф Милер претпоставља да је Иларион био у саставу једног од руских изасланстава која су 1048–1051. одлазила у Француску поводом склапања брака између француског краља Анрија I и Ане, кћери Јарослава Мудрог. На такву мисао навела га је сличност једног места из „Слова о закону и благодати“ (Христосъ побѣди, Христосъ одолѣ, Христосъ вѣцарися, Христосъ прославися) и латинске литургијске формуле из „*Laudes regiae*“ (*Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat*). Руски изасланици су, по њему, вероватно присуствовали богослужењу на француском двору, где су могли чути „*Laudes regiae*“, одакле је Иларион наведену литургијску формулу преузео и донекле је изменивши унео у своје дело.⁸⁷ Разлике

---

⁸⁴ *Rorpe 1968*, стр. 142; *Мюллер 2000а*, стр. 95, 118. Вид. и: *Молдован, Юрченко; Müller 1993*.

⁸⁵ *Rorpe 1968*, стр. 142.

⁸⁶ *Мюллер 2000а*, стр. 94–95. Вид. и: *Подскальски*, стр. 148.

⁸⁷ *Мюллер 2000в; Мюллер 2000а*, стр. 95–96. Вид. и: *Подскальски*, стр. 148–149. Пољски проучавалац, Вацлав Хрињевич, не искључује могућност да је то место настало под утицајем неких текстова византијске литургије. Износи претпоставку да је „Христосъ побѣди, Христосъ одолѣ“ инспирисано натписом IX XC HI KA на агнецу – просфори која се на проскомидији приноси у спомен страдања Исуса Христа. Ако је Иларион употребио, уз извесне измене, латинску формулу из „*Laudes regiae*“, за њу је могао да сазна од Гертруде, пољске кнегиње која се 1043. удала за кнеза Изјаслава Јарославича.

између руског и латинског текста, којих је свестан и Л. Милер, подстицај су за даља трагања за могућим извором поменутог места из Иларионовог слова.

Из двају касних извора, XVII и XVIII века, потиче податак да је Иларион сахрањен у Кијевопечерском манастиру.⁸⁸ Као Свети Иларион први пут се помиње у „Књизи степеној царског родословља“ с почетка шездесетих година XVI века.⁸⁹ Његово име је укључено у Сабор свих Светих просијалих у Руској земљи средином осамдесетих година XX века, у време приређивања за штампу служебних минеја. Касније је ушло у Сабор Кијевопечерских преподобних отаца који почивају у Ближим пећинама.⁹⁰

Николај Константинович Никољски је почетком XX века Иларионовим сматрао три дјела: „Слово о закону и благодати“, „Молитву“, „Исповедање вере“ (код Н. К. Никољског „Изложење вере“) које се завршава Иларионовим записом о рукоположењу и постављању за митрополита. Њима је прибројао и одломак из непознатог дела „митрополита Илариона“, за који је претпостављао да потиче из поуке поповима.⁹¹ Овакво одређење Иларионовог књижевног опуса прихватио је у наше време (1984) Александар Михајлович Молдован.⁹² Николај Розов у „Речнику књижника и књижности Старе Русије“ (1987) из њега изоставља одломак из непознатог дела „митрополита Илариона“.⁹³ У новије време све је више основа за проширивање Иларионовог књижевног наслеђа „Словом брату столпнику“ и

На крају, у закључку, аутор констатује да је „Иларион успео да споји речи источне литургије са западном аklamацијом“ (*Hryniewicz*, стр. 23–28, 29), премда за то не износи никакве чврсте доказе.

⁸⁸ *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 125 (А. А. Турилов).

⁸⁹ *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 125 (А. А. Турилов). Вид. и: *Горский*, стр. 217.

⁹⁰ *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 125–126 (А. А. Турилов).

⁹¹ *Никольский* 1906, стр. 75–90.

⁹² *Молдован* 1984, стр. 5.

⁹³ *Словарь ККДР*, I, стр. 200 (Н. Н. Розов).

„Поуком о душевној користи“.⁹⁴ Н. К. Никољски их је сврставао у дела која му се поуздано не могу приписати.⁹⁵

Даље ћемо говорити о оним Иларионовим делима која су Срби у средњем веку читали, преписивали и користили као извор у свом књижевном стварању.

„СЛОВО О ЗАКОНУ И БЛАГОДАТИ“

У научној литератури први га је поменуо Алексеј Николајевич Олењин. У „Писму грофу А. И. Мусину-Пушкину о Тматороканском камену“ објављеном 1806. он је дао краћи опис пергаментног зборника из 1414. године из библиотеке Алексеја Ивановича Мусин-Пушкина, који садржи препис „Слова о закону и благодати“.⁹⁶ Поред основних кодиколошких и палеографских података о рукопису и описа његовог садржаја, аутор је донео и литографски снимак трију редова из заглавља „Слова о закону и благодати“.⁹⁷ Сматра се да је заједно са библиотеком А. И. Мусин-Пушкина рукопис 1812. године изгорео. На срећу, сачувана су два каснија његова преписа. Један је најкасније 1812. начинио Александар Иванович Јермолајев, искусни и цењени палеограф, чувар рукописног депоа Публичне библиотеке (РНБ, F. I. 295). Други је копија овог Јермолајевљевог, настала најраније 1816, дело непознатог

---

⁹⁴ *Письменные памятники*, стр. 226–229 (И. П. Старостина, А. А. Турилов); *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 124–125 (А. А. Турилов); *Турилов 2010*, стр. 187–188; *Турилов 2011*, стр. 16–17.

⁹⁵ *Никољскій 1906*, стр. 91–110.

⁹⁶ Изгледа да је управо тај препис „Слова о закону и благодати“ Николај Михајлович Карамзин користио при писању првог тома своје „Историје руске државе“ (прво издање 1818. године), што се види из двеју напомена уз тај том. У другој чак доноси и цитат из „Слова“. Вид.: *Карамзинъ*, стр. 47 (нап. 110), стр. 75 (нап. 284).

⁹⁷ [Олењинъ], стр. 39–41, IX.

преписивача (БАН, 24. 4. 41).⁹⁸ Објавио га је 1893. Всеволод Измајлович Срезњевски.⁹⁹

Други препис „Слова“ открио је познати латинист и проучавалац старе руске књижевности Алексеј Михајлович Кубарев. У Протоколу заседања Друштва историје и старина руских при Московском универзитету стоји да је на заседању 20. октобра 1839. редовни члан Кубарев „читао своје мишљење о Похвали Светом Владимиру која се налази у једном расуђивању духовног садржаја сачињеном у време Јарослава, и о његовом издавању.“¹⁰⁰ Одлучено је да се копија дела добијена од господина Царског пошаше на духовну цензуру и да се издавање повери господину Кубареву, после претходног разматрања у Комитету.¹⁰¹ Реч је о рукопису XV века, на пергаменту, из колекције Ивана Никитича Царског, бр. 362, сада у Збирци Алексеја Сергејевича Уварова, бр. 509/1772/362 (ГИМ).¹⁰² О Кубаревљевом открићу саопштили су у часопису „Москвитјанин“ 1843. Михаил Петрович Погодин и 1844. Степан Петрович Шевирјов.¹⁰³ Али очекивано издање није се појавило.

---

⁹⁸Срезневский В., стр. 1–15; Ждановъ 1904а, стр. 1–3; Розов 1961, стр. 42; Топоров, 259; Молдован 1984, стр. 24. И. Н. Жданов очито није знао за препис А. И. Јермолајева: Ждановъ 1904а, стр. 5.

⁹⁹Срезневский В.

¹⁰⁰Протоколы заседаний Общества съ 1837 по 1840 годъ, стр. 415.

¹⁰¹Протоколы заседаний Общества съ 1837 по 1840 годъ, стр. 415.

¹⁰²Архимандритъ Леонидъ, стр. 13–18; Щепкина и др. 1965, стр. 223. Датирање према: Турилов 1986, стр. 169, бр. 1586.

¹⁰³Погодинъ 1843а, стр. 551; Погодинъ 1843б, стр. 228; Шевыревъ 1844, стр. 123. Позивајући се на чланке М. П. Погодина и С. П. Шевирјова у „Москвитјанину“ (аутор при том погрешно указује на А. М. Кубарева као њиховог аутора), Николај Владимирович Топоров пише да је А. М. Кубарев препис „Слова“ пронашао 1842. и да је као аутора навео митрополита Илариона (Топоров, стр. 358 (нап. 2), 399). Могуће је да је податак о години проналажења рукописа Н. В. Топоров преузео од Н. К. Никольског (Никольский 1906, стр. 81) или Ф. Г. Калугина, који такође говори да је по откривању дела 1842. као аутор поменут Иларион (Калугинъ, стр. 50, 81 (нап. 11). Тај податак се, међутим, не слаже са вешћу у Протоколу заседања Друштва историје и старина руских, из које се види да је препис 1839. већ откривен (вид. и: Петровский 1909, стр. 82–83; Ждановъ 1904а, стр. 5–6), нити се среће у Погодиновом и Шевирјовљевом чланку. – М. П. Погодин заиста са нескривеним одушевљењем саопштава да је у једном пергаментном рукопису који припада господину Лобкову нађено „Слово“

Част првог издавача „Слова“ припада знаменитом Александру Васиљевичу Горском. Он га је објавио 1844, према препису Синодалне збирке, бр. 591 (ГИМ), једином потпуном од четири њему позната преписа, са разнотченијима из три рукописа. Управо он се први научно бавио овим делом и изнео низ значајних закључака и запажања. Дело је ставио у 1037–1050. и указао на готово дословна преузимања из њега у два похвалама – владимирском кнезу Владимиру Васиљковичу и кнезу Константину Муромском. Најзад, управо он је дошао до претпоставке да је „Слово о закону и благодати“ написао Иларион. Поред самог издања беседе учени аутор је објавио и њен превод на савремени руски језик.¹⁰⁴ Заслугом С. П. Шевирјова две године касније (1846) Иларион је први пут нашао место у прегледу историје руске књижевности.¹⁰⁵

О откривању оригиналног руског дела из времена Јарослава Мудрог у зборнику И. Н. Царског, Осипу Максимовичу Бодјанском је, како сам вели, по његовом повратку из иностранства 1842. године саопштио А. М. Кубарев. Од њега је О. М. Бодјански добио и препис дела. Већ у јануару 1843. он прегледа рукопис, и 1848.

Илариона, митрополита Кијевског („Въ одномъ Харатейномъ Сборникѣ, принадлежащемъ Г. Лобкову, найдено Слово (слушайте, слушайте!) Иларіона, Митрополита Кіевскаго“: *Погодинъ 1843а*, стр. 552.). Али да ли је то „Слово о закону и благодати“? Зар га, да је тако, М. П. Погодин не би назвао „Похвалом Владимиру“, како на претходној страници назива ако не „Слово о закону и благодати“ у целини, онда бар похвалу кнезу Владимиру, када помиње Кубаревљево откриће – „Г. Бодянскій нашелъ въ Сборникѣ Г. Царскаго, гдѣ Г. Кубаревымъ открыта была Похвала Владимиру, Ярославова времени, – одну статью, переведенную для Николы Святоши, Князя Черниговскаго (*Погодинъ 1843а*, стр. 551). Стога мислимо да је ту реч о неком другом Иларионовом „слову“, те да то ваља истражити и прегледати рукописе Збирке Алексеја Ивановича Хлудова у коју се улила збирка рукописа Алексеја Ивановича Лобкова. Вид.: *Щепкина, Протасьева*, стр. 43.

¹⁰⁴Горскій. Према издању А. В. Горског „Слово“ је прештампано у: *Müller 1962*, стр. 57–140. Одломак „Слова“ према првом издању ушао је у „Историјску хрестоматију“ Фјодора Ивановича Буслајева, објављену 1861: *Буслаевъ*, стуб. 895–900.

¹⁰⁵*Шевыревъ 1846*, стр. 17–31.

објављује неколико састава из њега, међу којима је и „Слово о закону и благодати“, са разночтенијима из четири преписа која је међусобно поредио А. В. Горски.¹⁰⁶

Кроз четири деценије, 1888. године, Алексеј Иванович Собољевски објавиће препис „Слова“ из рукописа XV века Збирке Вукола Михајловича Ундолског (РГБ), бр. 560, са варијантама из зборника РНБ, Q. I. 319, с краја XVI века.¹⁰⁷

Најстарији препис, нажалост фрагментаран (1 лист), на пергаменту, из друге половине XIII века – БАН 4. 9. 37 (Финл. 38)¹⁰⁸, издао је сарадник Библиотеке академије наука (Санкт Петербург) и члан Археографске комисије Фјодор Иванович Покровски 1906. године. Уз издање су донета и разночтенија из издања преписа зборника Мусина-Пушкина из 1414. године, начињеног најраније 1816, и издања О. М. Бодјанског.¹⁰⁹

Према рукопису XVI века Волинске епархијске библиотеке у Полтави Александар Васиљевич Багриј је 1911. објавио још један препис „Слова о закону и благодати“¹¹⁰ који није сачуван.¹¹¹

Значајан допринос проучавању рукописне традиције „Слова о закону и благодати“ дао је Н. К. Николски. У свом познатом раду драгоценом и за данашње

---

¹⁰⁶Бодянский, стр. XII–XV, кѣ–ѣи, 56–59. Према издању О. М. Бодјанског овај препис објавио је Фјодор Калугин 1894. Будући да његово издање није било намењено филолозима, скраћенице су у њему разрешене. Према другим преписима исправљане су неке грешке и уметане, у заградама, пропуштене речи. Из до тада објављених преписа и Великог минеја за читање из библиотеке новгородског Софијског сабора доносе се варијанте, пре свега оне које се тичу значења речѣ, а из издања А. В. Горског крај дела кога нема у препису И. Н. Царског. Вид.: Калугинъ.

¹⁰⁷Опис рукописа из Збирке В. Н. Ундолског вид. у: *Славяно-русскія рукописи... В. М. Ундольскаго*, стуб. 412–418. Датирање према: *Турилов 1986*, стр. 153, бр. 1373. Издање у: *Соболевскій 1888*, стр. 45–58. Данашња сигнатура рукописа наведена је према: *Молдован 1984*, стр. 22, бр. 9. О неким грешкама у издању вид.: *Молдован 1984*, стр. 71, нап. 16.

¹⁰⁸*Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI–XIII вв.*, стр. 322–323, бр. 388.

¹⁰⁹*Покровскій.*

¹¹⁰Вид.: *Киевские университетские известия*, 1911, № 10. Издање нам је недоступно. Библиографски податак наводимо према: *Розов 1963а*, стр. 143, нап. 13.

¹¹¹*Розов 1966*, стр. 369.

проучаваоце (*Материјали для повременнаго списка русскихъ писателей и ихъ сочинений. (X–XI вв.)*), објављеном 1906, дао је податке о свим њему познатим преписима Иларионовог слова, међу којима су двадесет три нова преписа, а укупно тридесет два.¹¹²

На тако опширном рукописном материјалу он је потврдио и даље развио опаске дотадашњих издавача о редакцијама дела.¹¹³ Одредио је и подробно окарактерисао четири редакције.

Прва је потпуна, сачувана само у једном препису, Син. 591, који је објавио А. В. Горски. Другу назива „скраћеном“. Од прве се разликује по томе што се прекида на похвали Ярославу Мудром (после речи јуџе съ всакою красотою оукраш¹¹⁴) после које у првој редакцији следи обраћање кнезу Владимиру, у коме га проповедник моли да погледа на плодове Ярослављеве владавине, у чијем је саставу и краћа похвала Владимиру и молба да се помоли за руску земљу и народ, и сина Георгија. По Н. К. Никољском на крају прве редакције била је и молитва за благостање руског народа.¹¹⁵

Друга редакција је и најчешћа. Завршава се речима: ѿ х(и)с(т)ѣ і(и)с(оу)сѣ г(оспод)и нашем, емоу ж(е) слава и ч(ь)сть. и поклананіе съ о(тѣ)цемъ и съ с(вѣ)тымъ д(оу)хомъ. н(ы)нѣ и пр(и)с(ь)но и в' вѣкы вѣкомъ аминь.¹¹⁶ Њену појаву Н. К. Никољски објашњава потребом да се дело прилагоди богослужбеној употреби. Из њега је, као анахроно, било искључено све што је указивало на то да је проповедник савременик Ярослава

---

¹¹² Никољскій 1906, стр. 82–86.

¹¹³ Горскій, стр. 206–207; Бодянский, стр. XII; Ждановъ 1904а, стр. 35–38; Соболевскій 1888, стр. 14; Срезневскій Вс., стр. 8; Калугинъ, стр. 51.

¹¹⁴ Молдован 1984, стр. 97 (прва редакција). Код навода из дипломатичког Молдовановог издања „Слова“ поступамо као са рукописима: скраћенице са титлом разрешујемо помоћу полукружних заграда, без титле – помоћу угластих. Надредна слова спуштамо у ред. Изостављајемо при том надредне знаке, изузев великог апострофа и титле кад има бројну вредност.

¹¹⁵ Садржај тог завршног дела прве редакције овде смо описали нешто подробније него Н. К. Никољски. О њему он говори само као о „свршетку у коме се проповедник обраћа светом Владимиру, моли га да погледа на сина Владимирова Георгија или Ярослава који украшава престо земље руске“ и уноси молитву за благостање руског народа“ (Никољскій 1906, стр. 78).

¹¹⁶ Молдован 1984, стр. 127 (друга редакција).

Мудрог и његове породице. Аутор мисли да је већ у XV веку читано у црквама 15. јула на празник Светог Владимира.¹¹⁷ Овој редакцији припадају преписи које су издали О. М. Бодјански и А. И. Собољевски.¹¹⁸ У њу се обично убраја и најстарији препис, фрагмент друге половине XIII века¹¹⁹, који Н. К. Никољском није познат јер га је Ф. И. Покровски објавио исте године када је изашла књига Н. К. Никољског. Другу редакцију садржавао је и препис који је објавио А. В. Багриј.¹²⁰

Трећа, „интерполирана“ редакција од друге се разликује по томе што садржи два уметнута састава: „слово о Христу и Адаму“ и „пророштво“.¹²¹ За „Пророштво“ је Н. К. Никољски претпоставио да потиче из Беседе Философове изложене у „Повести о давним временима“ под 986. годином.¹²² Препис у зборнику А. И. Мусин-Пушкина припадао је овој редакцији.¹²³

У једном препису проучавалац је пронашао још једну редакцију, четврту, коју је назовао „редакцијом са тумачењем“ („толковый извод“), и објавио је.¹²⁴

Ова подела на редакције важи и данас. Из ње је искључена једино четврта, за коју је Н. Н. Розов установио да заправо представља обраду „Слова“.¹²⁵ Он је указао

---

¹¹⁷ *Никољскій 1906*, стр. 79. Изгледа да Н. Никољски није знао за рад И. Н. Жданова из 1872. године (објављен 1904), у коме је овај аутор већ био изразио мишљење да је та редакција „Слова“ читана у цркви (*Ждановъ 1904а*, стр. 35–36).

¹¹⁸ *Никољскій 1906*, стр. 81.

¹¹⁹ *Молдован 1984*, стр. 24, бр. 35. Л. Милер је скренуо пажњу на текстолошку сродност тог преписа са трећом редакцијом: *Мюллер 2000г*, стр. 131. Његову драгоцену опаску развио је Ђорђо Цифер и указао на то да се место овог фрагмента у стеми мора кориговати: *Ziffer 1998*.

¹²⁰ *Müller 1962*, стр. 35.

¹²¹ *Никољскій 1906*, стр. 79–80.

¹²² *Никољскій 1906*, стр. 80. Такво је мишљење пре Н. К. Никољског изрекао В. И. Срезњевски. Вид.: *Срезневскій Вс.*, стр. 8. Вид. и: *Молдован 1984*, стр. 11, 13–18, 72.

¹²³ *Никољскій 1906*, стр. 81–82.

¹²⁴ Препис четврте редакције није унео у списак свих њему познатих преписа „Слова“: *Никољскій 1906*, стр. 82–86. Издање у: *Никољскій 1907*.

¹²⁵ *Розов 1961*, стр. 44. Изгледа да је то наслуђивао и Н. К. Никољски. Вид.: *Никољскій 1907*, стр. 28. О редакцијама вид. и: *Словарь ККДР, I*, стр. 201 (Н. Н. Розов); *Письменные памятники*, стр. 179 (Т. А. Сумникова).

на још две друге међусобно блиске обраде Иларионове беседе, тачније, компилације из друге редакције „Слова“, разних редакција Житија Светог Владимира и летописа: „О крштењу руске земље и од житија укратко и похвала... кнезу Владимиру“ и „Поука на спомен... кнеза Владимира“. За три до данас сачувана преписа прве знао је и Н. К. Никољски¹²⁶, који је једини препис друге обраде уврстио у преписе „Слова“.¹²⁷ Тако је остао тридесет и један препис Н. К. Никољског, тачније, тридесет, јер се код њега два пута помиње један исти препис (Соф. 1424).¹²⁸ Њима је Н. Н. Розов додао шеснаест нових.¹²⁹ Започевши текстолошко поређење преписа, он је дао смернице за даље текстолошко истраживање „Слова“ и успостављање архетипског текста прве редакције. Локализовао је редакције: после прве настале у Кијеву, друга се шири у Владимирско-Суздаљској Русији, а трећа се јавља у Новгороду, у вези са култом кнеза Владимира установљеним 1240, после победе Александра Невског.¹³⁰

¹²⁶Никољский 1906, стр. 80, нап. 1. – Вид. издање једног од преписа: Соболевский 1888, стр. 14, 58–65. – То дело је, по свој прилици, постојало много пре двадесетих година XVI века. До таквог закључка дошао је А. М. Молдован проучавајући историју састављања Минеја за читање за јул (РГБ, ТСЛ 678), који садржи један од преписа (Молдован 1981).

¹²⁷Никољский 1906, стр. 85 („Моск. Дух. Акад., Сборникъ, XVI в., in 4°, на 614 л., см. л., 375, Иосифо-Волок., № 233 (659), стр. 311–312“). Вид.: Розов 1961, стр. 44, 51–52. Цитати из „Слова“ у саставу ових двеју обрада текстолошки се не разликују (Молдован 1984, стр. 76, нап. 106).

¹²⁸Никољский 1906, стр. 86. Молдован 1984, стр. 25. О томе вид.: Молдован 1980, стр. 39.

¹²⁹Најпре је пронашао дванаест нових преписа: Розов 1961, стр. 43–44. Две године касније овај аутор вероватно омашком у једном чланку помиње четрдесет четири преписа (Розов 1963а, стр. 144), заборављајући да из тридесет два преписа Н. К. Никољског треба изоставити компилацију „Поуку на спомен... кнеза Владимира“ и два пут поменути препис Софијске збирке (РНБ). Убрзо ће саопштити о проналажењу још четири преписа: Розов 1966, стр. 365.

¹³⁰Розов 1961, стр. 44–50. – По Борису Андрејевичу Успенском има основа за мишљење да је Владимир као свети поштован већ у XI веку. На његово поштовање и пре 1240. указује и спомен његовог Житија у Типику с краја XII – почетка XIII века: Успенский 2000, стр. 43–45, 84–86. Вид. и: Успенский 2004. Анђеј Попе сматра да су кнез Ярослав и кандидат за митрополита Иларион 1050. донели одлуку о признавању Владимира за светог коју је могао потврдити синод епископа сазваних ради Иларионове хиротоније и устоличења. Услед неканонског постављања Илариона и његовог удаљавања са митрополитске катедре Владимирова канонизација је била поништена. Друга редакција „Слова“ је вероватно била намењена обележавању успомене на кнеза Владимира на годишњицу

Најзад, увиђајући мане дотадашњих издања, у првом реду А. В. Горског и Ф. Г. Калугина¹³¹, 1963. године дипломатички је објавио једини препис прве редакције „Слова“ и осталих Иларионових дела у рукопису Син. 591, не изостављајући Символ вере који је тада први пут објављен.¹³² Природна је и логична претпоставка Н. Н. Розова да је Символ вере први део Иларионовог „Исповедања вере“.¹³³ Текстолошко истраживање „Слова“ овај проучавалац развио је и продубио у свом критичком осврту на закључке о историји текста ове Иларионове беседе које је 1962. у својој студији о овом делу изнео Л. Милер.¹³⁴ У оквиру ње немачки славист је прештампао прво издање (из 1844) Иларионових дела. Уз њега, у намери да реконструише изворни текст „Слова“, он доноси низ напомена у којима анализира многобројна разнотченија из других објављених преписа и неких дела руске књижевности која су претрпела утицај „Слова“. Издање је опскрбио подробним коментарима и први дао стему преписа. Несумњив допринос ове темељне и педантне студије умањује чињеница да се текстолошки закључци изводе на основу издања А. В. Горског и других издања која не преносе верно текст преписа.¹³⁵ После Розовљевих радова и издања „Слова“ и Елбеовог објављивања једног од преписа које је у првом издању користио А. В. Горски¹³⁶, Л. Милер је своју стему кориговао.¹³⁷ Стемама је обухватио

његовог престављења, можда, пре свега, управо у Десетинској цркви. Тек крајем XIII века – почетком XIV века, у Новгороду, Владимира почињу да поштују као светог. Друга редакција „Слова“ је постојала већ у првој половини XIII века, о чему, у првом реду, сведочи Доментијаново Житије Светог Симеона при чијем је писању коришћена управо друга редакција. Она се могла издвојити у XII веку: *Поптэ 2008б*, стр. 60–70, 78–95, 100–103, 106–107.

¹³¹ *Розов 1963в*; *Розов 1963б*, стр. 439–440. Вид. и: *Розов 1961*, стр. 44–45. – О принципима којима се при објављивању „Слова“ руководио А. В. Горски вид. и: *Ziffer 2002*.

¹³² *Розов 1963а*, стр. 151–152, 152–175. Символа вере нема у издању А. В. Горског, па стога ни код Л. Милера. Према Розовљевом издању „Слово о закону и благодати“ и „Молитву“ прештампали су, разрешивши скраћенице, Џон Фенел и Дмитриј Оболенски: *A historical Russian reader*, стр. 1–20.

¹³³ *Розов 1966*, стр. 379. По класификацији Августа Матвејевича Гезена, то је друга редакција Цариградског Символа вере. Вид.: *Гезен*, стр. 45–46.

¹³⁴ *Müller 1962*; *Розов 1966*. Вид. и Розовљеву рецензију Милерове књиге: *Розов 1963б*.

¹³⁵ Вид. нап. 127 и 131.

¹³⁶ *Elbe*.

како преписе „Слова“, тако и његове обраде и дела при чијем је настајању коришћено „Слово“.

Тема проучавања био је и остао и обим прве, пуне редакције дела. А. В. Горски је сматрао да је молитва *ѿмѣ же оубо ѿ вл[а]д[ы]ко царю и в(о)жє нашѣ. высокѣ и н*¹³⁷ *славне* саставни део „Слова“. Без ње оно не би имало свој завршетак који се обично састоји од доксологије, а она је на крају молитве; почетне речи молитве наставак су претходне беседникове мисли о награди од Бога за труд и молитва Богу природно следи после молитве угоднику Божјем Владимиру; молитва је поменута у заглављу („молитва Богу од све земље наше“).¹³⁹ Таквог су мишљења били и митрополит Макарије, С. П. Шевирјов, Ф. Г. Калугин, Н. К. Никољски.¹⁴⁰

У рукопису Син. 591, који садржи једини препис прве редакције „Слова“, она је на његовом крају. Пред њом, на крају претходног реда, готово на десној белини, написано је *м(ѡ)л(ит)ва*), а на доњој белини касније је додато и на *лѣтопровождѣнїе сїа мѣтва тоѣ подобна*.¹⁴¹ Још је А. В. Горски указао да у старом чину молебна који се вршио на почетку нове године постоји готово иста молитва, само са неким изменама и скраћивањима, а насловљена је као „молитва ко Господу нашему Исусу Христу за

---

¹³⁷ *Мюллер 2000г.* Једно умесно критичко запажање о овој Милеровој стемии вид.: *Молдован 1982*, стр. 68–69.

¹³⁸ Тако у рукопису. Вид.: *Молдован 1984*, стр. [12].

¹³⁹ *Горскій*, стр. 212–214. А. В. Горски ју је објавио као саставни део „Слова“ у оригиналу и преводу: *Горскій*, стр. 249–252, 281–285. Вид. и: *Müller 1962*, стр. 129–140. Објављујући другу редакцију Иларионове беседе према издању О. М. Бодјанског, Ф. Г. Калугин у продужетку доноси завршни део прве редакције укључујући молитву (*Калугинъ*, стр. 74–78).

¹⁴⁰ *Митрополит Макарий*, II, стр. 74–75; *Шевыревъ 1860*, стр. 32; *Калугинъ*, стр. 54; *Никољскій 1906*, стр. 78, 86–89.

¹⁴¹ *Молдован 1984*, стр. [12]. Овако је тај запис прочитао А. В. Горски: „и на лѣтопровождѣнїе сїа молитва тожѣ, и подобна“, то јест ова или слична молитва чита се на празник нове године, 1. септембра (*Горскій*, стр. 213–214). Код И. Н. Жданова: „и на лѣтопровождѣнїе сїа молитва тажѣ, и подобна“ (*Ждановъ 1904а*, стр. 30) Другачије запис разуме и преноси Н. Н. Розов: „И на летопровождение сїа молитва тои же подобна“. За њега је то сведочанство да је аутору записа била позната редакција ове молитве (*Розов 1963а*, стр. 145).

Царя и за вся Христіаны“.¹⁴² Ту молитву он је поистоветио са молитвом, творенијем „Илариона митрополита руског за цара и за све православље“, коју је по налогу цара Ивана IV Васиљевича и митрополита Макарија требало да чита архиепископ казански Гурије на путу из Москве у тек покорени Казањ, на своју катедру, куда се упутио 1555. године.¹⁴³ То је и побудило А. В. Горског на мисао да је аутор и целог „Слова“ митрополит Иларион. Изрази ове молитве који се односе на прво доба Руске Цркве одговарали су, по његовом мишљењу, околностима у тек покореном Казанском царству.¹⁴⁴ Осим што је у рукописима ушла у састав „чина новому лету“, молитва је, како примећује Н. Николски, по свој прилици била уношена и у правило за епитимију.¹⁴⁵ У засебним преписима често је насловљена као молитва „преподобнаго отца нашего Иларіона митрополита русійскаго“.¹⁴⁶ Из таквих осамнаест преписа познатих Н. Николском види се да се она нашла у различитим типовима књига: у Чиновнику Новгородског Софијског сабора, у служабницима, требницима, канонцима, часословима, крмчијама.¹⁴⁷

Закључке А. В. Горског о аутору и обиму „Слова“ претресао је и доводио у питање И. Н. Жданов. Он скреће пажњу да се у Крмчији Збирке Румјанцевљевог

¹⁴²Уважени проучавалац при том упућује на рукописни требник библиотеке Московске духовне академије, бр. 183, с почетка XVII века (*Горскій*, стр. 214). Вероватно је имао у виду неки други препис, јер у поменутом рукопису у заглављу молитве пише: с(вѣ)щенникъ м(о)л(н)тва г(аго)летъ. новомъ лѣтъ вслѣхъ (273а) (на белинама спрам заглавља и самог почетка молитве неки истраживач, можда сам А. В. Горски, забележио је: „Иларіонова Митр Кіевс.“).

¹⁴³*Горскій*, стр. 214. Вид. и: *Акты*, стр. 258. То прихвата и Н. Николски: *Никольскій 1906*, стр. 87.

¹⁴⁴*Горскій*, стр. 214–215.

¹⁴⁵*Никольскій 1906*, стр. 87. Аутор је, по свој прилици, мислио на препис у Часослову Збирке Тројице-Сергијеве лавре, бр. 350, крај XVI века (*Илариј, иером. и Арсений, иером.*, II, стр. 115–116), стр. 192а–195б, који помиње нешто касније (стр. 88).

¹⁴⁶*Никольскій 1906*, стр. 87. Тако је у Часослову (ТСЛ, 350). У Канонику ТСЛ 284 из XVII века (*Илариј, иером. и Арсений, иером.*, II, стр. 58–63, бр. 284 (1196)), на који упућује Н. Николски, молитва се среће на два места. На првом пред њом стоји: пр[ѣ]п[о]д[о]б[ъ]наго шт(ѣ)ца нашего ларіона велнаго митрополита руснакаго (31а), а на другом јој претходи заглавље: М(о)л(н)тва ѿ гнѣвѣ в(о)жн. За бездождне и за безведне. ѿгда дождъ ращенъ идеть. И за кн(а)зн. И за всѣ хр(н)стіяны (51б).

¹⁴⁷*Никольскій 1906*, стр. 88–89. Вид. и: *Розов 1975*, стр. 120.

музеја [бр. 233, из XVI века¹⁴⁸] препис те молитве, нешто другачији од оног у рукопису Син. 591, налази после „Поуке поповима“ (почиње на стр. 312б), која се приписује митрополиту руском Кирилу II¹⁴⁹ (постављен за митрополита пре 1242–1243, рукоположен око 1246–1247, у Русији се помиње од 1250–1287)¹⁵⁰. Тачније, И. Н. Жданов пише да је та молитва „помѣщена въ связи съ ’поученіемъ къ попомъ’“¹⁵¹, и пита се да ли је старији спој „Слова о закону и благодати“ и молитве или „Поуке поповима“ и молитве. Он претпоставља да је преписивач додао молитву „Слову“. Изражава сумњу и расправља и о истоветности молитве из Син. 591 и молитве коју је требало да чита казански архиепископ Гурије.¹⁵²

У последње време највише се проучавањем ове молитве бавио Н. Н. Розов. Он је проширио круг до тада познатих преписа, скренуо пажњу на њихово мноштво и разноликост употребе и установио и објавио две редакције (пространу и кратку).¹⁵³ Молитва је за њега самостално дело, а не завршетак „Слова“. Аутор скреће пажњу и на потпуно различит тон „Слова“ и молитве. Док је беседа оптимистична и празнична, написана поводом неког радосног, значајног догађаја или изговорена на неки велики празник, молитва позива на покајање пред опасношћу послатом свише због грехова.¹⁵⁴ Знајући за „Молитву Илариона митрополита Руског“ из других

---

¹⁴⁸Опис у: *Востоковъ*, стр. 297–308, бр. ССХХХІІ.

¹⁴⁹*Ждановъ 1904а*, стр. 30–31. Тај препис молитве објавиће 1865. међу прилозима првом тому своје „Историје Руске Цркве“ митрополит Макарије. Вид.: *Митрополит Макарий, II*, стр. 444 (нап. 222), 540–541. – О „Поуци поповима“ и питању њеног ауторства вид.: *Письменные памятники*, стр. 164–166 (И. П. Старостина).

¹⁵⁰*Назаренко 1995б*, стр. 664. По А. Попеу, митрополит Кирил II је умро 1281 (*Поппэ 1996*, стр. 468–471).

¹⁵¹*Ждановъ 1904а*, стр. 30.

¹⁵²*Ждановъ 1904а*, стр. 33–40.

¹⁵³*Розов 1975*. Пре Н. Н. Розова различите засебне преписе молитве објавили су митрополит Макарије (вид. нап. 149), Константин Тимофејевич Никольски (*О службахъ Русской Церкви, бывшихъ въ прежнихъ печатныхъ богослужебныхъ книгахъ*, Санктпетербургъ 1885, стр. 155–159 – библиографски податак према: *Никольскій 1906*, стр. 88) и Александар Петрович Голупцов (*Голубцовъ*, стр. 13–14).

¹⁵⁴*Розов 1963а*, стр. 144–147; *Розов 1975*, стр. 116–118.

рукописа, у жељи да обједини дела истог аутора преписивач ју је, претпоставља Н. Н. Розов, додао „Слову“, указавши на то и у његовом заглављу.¹⁵⁵

Питање односа „Слова“ и молитве А. М. Молдован сматра отвореним.¹⁵⁶

У новијим радовима Л. Милер је изнео мишљење да је Иларион после рукополагања за митрополита у „Слову о закону и благодати“ објединио четири првобитно самостална дела: „Слово о закону и благодати“, избор цитата из Старог Завета о будућем призиву „јазикѧ“ (паганских народа), „Похвалу“ Владимиру и „Молитву“. При том их је обрадио, посебно на њиховим спојевима, и додао им Символ вере и своје „Исповедање вере“.¹⁵⁷

Иако не искључује могућност да молитва представља засебно дело, А. Попе сматра да она „у композицији целине има улогу епилога: благодарења и поверавања новообращене земље старању Божјем“.¹⁵⁸

До закључка да су „Слово о закону и благодати“ и „Похвала“ два дела истог аутора настала у различито време дошла је и Хајди Ландфестер после њихове лексичке и граматичко-синтаксичке анализе.¹⁵⁹ Насупрот томе, формална анализа ауторског стила, коју је на материјалу Иларионових дела извршила Ирина Викторовна Пољанска, допушта могућност да су „Слово“ и „Похвала“ једно дело. Према резултатима тог истраживања молитва није саставни део „Слова о закону и благодати“.¹⁶⁰ У недавно објављеном приручнику о руским писаним споменицима од X до XIII века молитва се не посматра као део „Слова“.¹⁶¹

---

¹⁵⁵Розов 1963а, стр. 148.

¹⁵⁶Молдован 1984, стр. 11.

¹⁵⁷Мюллер 2000а, стр. 97–99; Müller 1971, стр. 10–18. У ранијој студији Л. Милер „Слово“ посматра као јединствено, сачињено од четири дела, укључујући молитву, на које се указује и у заглављу прве редакције: Müller 1962, стр. 16–20.

¹⁵⁸Słownik starożytności słowiańskich, стр. 301. Као део једне целине, трећи, завршни, молитву доживљава и Н. В. Топоров, премда не искључује могућност да је „Слову“ додата много касније: Топоров, стр. 298, 299–300, 324.

¹⁵⁹Landfester, стр. 76–81.

¹⁶⁰Полянская 1993, стр. 61–70; Полянская 1994, стр. 77–83.

¹⁶¹Письменные памятники, стр. 175–176 (Т. А. Сумникова).

Научно, дипломатичко издање „Слова о закону и благодати“, без молитве, приредио је 1984. А. М. Молдован на основу педесет и два позната преписа (једног прве редакције, тридесет осам друге и тринаест треће).¹⁶² Резултате текстолошке анализе преписа аутор је изнео у стеми.¹⁶³ Објавио је све три редакције. Уз преписе којим су представљене друга и трећа редакција наведене су све текстолошке особености преписа одговарајућих редакција или текстолошких грана. У разночтенијима уз прву редакцију доноси се и варијанте из друге и треће, које су присутне у апсолутној већини њихових преписа.¹⁶⁴ Тиме као да се потврђује мисао Анђола Дантија, изречена пре Молдовановог издања, о хомогености рукописне традиције „Слова“. Италијански проучавалац сматра да управо из тог разлога треба говорити не о редакцијама, већ о видовима или фамилијама („famiglia“) „Слова“ и да будућим критичким издањем треба да буде представљен један текст дела а не свака редакција понаособ.¹⁶⁵

Развијајући примедбу Л. Милера о текстолошкој сродности фрагмента „Слова“ из друге половине XIII века (БАН 4. 9. 37 (Финл. 38)) са трећом редакцијом, Ђорђо Цифер је скренуо пажњу на неопходност кориговања места тог фрагмента у стеми преписа.¹⁶⁶ Италијански проучавалац при том указује на привидну разлику између друге и треће редакције (трећу сматра само видом друге) и закључује да рукописна традиција „Слова“ још увек чека на своју прецизну класификацију.¹⁶⁷

Крајем деведесетих година прошлог века Ђ. Цифер је саопштио о проналажењу новог преписа (педесет трећег), из друге половине XV века, који припада, према

---

¹⁶² Молдован 1984, стр. 78–196.

¹⁶³ Молдован 1984, стр. 28–38.

¹⁶⁴ Молдован 1984, стр. 65–68.

¹⁶⁵ Danti. Мишљењу А. Дантија близак је Молдованов закључак: „Особеност рукописне традиције ‘Слова’ је пажљив однос његових преписивача према језику оригинала. Ситне (то јест не структурне) текстолошке разлике међу његовим преписима по правилу су случајног карактера: испадање речи или синтагми, промена редоследа речи, грешке писара итд.“ Вид.: Молдован 1984, стр. 28.

¹⁶⁶ Ziffer 1998. Вид. нап. 119.

¹⁶⁷ Ziffer 1998, стр. 519–520.

устаљеној подели на редакције, другој редакцији.¹⁶⁸ Аутор изнова истиче потребу за поновним разматрањем целокупне рукописне традиције „Слова“ и њених различитих спорних аспеката, почев од реалног узајамног односа преписа Син. 591, коме се без образлагања придавао највећи ауторитет, и других преписа.¹⁶⁹

Са мишљењем А. Дантија о фамилијама преписа „Слова“, а не редакцијама, слаже се и Константин Константинович Акентјев.¹⁷⁰ Он је недавно понудио ново дипломатичко издање „Слова“ према препису Син. 591, без молитве, коју проучавао, очито, сматра засебним дѐлом.¹⁷¹ То издање је пре реконструкција текста засновано на сведочанству већине преписа друге и треће фамилије којим се, по издавачу, потврђује присуство тих елемената у архетипу рукописне традиције.¹⁷² Аутор сматра да је овакво издање неопходно ради разумевања текста, могућег приближавања архетипу и ваљаног истраживања његових извора.¹⁷³ Критички апарат има три нивоа. Први обухвата палеографске, кодиколошке и текстолошке податке. У другом се идентификују библијски цитати, парафразе и алузије, а у трећем богослужбени текстови и светоотачка дела као могући извори библијског субстрата „Слова“, вероватни светоотачки извори његовог небиблијског материјала, псеудоепиграфске, апокрифне и равинистичке паралеле, и везе са неколиким химнографским и омилитичким споменицима којима се Иларион вероватно користио.¹⁷⁴

Од првог објављивања Иларионовог „Слова“ до данас изнесено је низ претпоставки о времену и околностима његовог настанка и изговарања.

---

¹⁶⁸ Дзиффер. У преписе италијански проучаваоца убраја и обраду „Слова“ коју је Н. Никољски сматрао четвртом редакцијом (Дзиффер, стр. 263, нап. 1), па је по њему то педесет четврти препис: Ziffer 2002, стр. 274.

¹⁶⁹ Дзиффер, стр. 267.

¹⁷⁰ Акентјев 2005б, стр. 116–117. Аутору, очито, није познат препис који је открио Ђ. Цифер.

¹⁷¹ Акентјев 2005б, стр. 122–152.

¹⁷² Акентјев 2005б, стр. 117–118.

¹⁷³ Акентјев 2005б, стр. 118.

¹⁷⁴ Акентјев 2005б, стр. 118–121.

А. В. Горски је „Слово“ датирао 1037–1050. годином, јер се у њему помиње Благовештенска црква над Златном капијом, о чијој изградњи Нестор саопштава под 1037. годином, а о Ярослављевој супрузи Ирини, преминулој 1050, говори се као о живој.¹⁷⁵

„На основу извесне оптимистичности аутора у оцени Руске земље и њеног међународног положаја и на основу молитве Владимиру за мир његовом сину Ярославу“ М. Д. Присјолков је претпоставио да је „Слово“ настало до рата са Византијом, између 1039. и 1043. године.¹⁷⁶ Прихватајући његово датирање, Д. С. Лихачов додаје да је беседа настала у атмосфери припреме похода на Цариград.¹⁷⁷ Претпоставља да је изговорена у тек саграђеној цркви Свете Софије, на галерији, у присуству кнеза Ярослава, кнегиње Ирине и књижника који су радили при кијевском катедралном храму. Потврда томе су, по његовом мишљењу, фреске Свете Софије чија је основна тема супротстављеност Старог и Новог завета којом Иларион и отпочиње своје слово; ликови старозаветних сцена на галерији („Гостољубље Аврамово“, „Жртвовање Исаково“) Илариону су давали највише повода за размишљање. Да беседа није изговорена у Десетинској цркви сведочи, по аутору, сам Иларион када о њој казује као о некој другој цркви у којој је погребен Владимир

---

¹⁷⁵Горский, стр. 206–207. У Лаврентијевом препису Повести о давним временима под 1037 (6545) годином се, заправо, саопштава како „Ярослав поче да гради (,заложи‘) велики град у кога је Златна капија, а поче да гради (,заложи‘) и цркву Свете Софије, митрополију, и потом цркву на Златној капији – Благовештења Свете Богородице, потом Светог Георгија манастир и Свете Ирине“ (*Повесть временных лет*, стр. 66, 204). У летописима потеклим од Новгородско-Софијског свода из тридесетих година XV века реч ,заложи‘ замењена је речима ,свершен‘, ,свершена‘, јер се у тој групи летописа о почетку градње града и Свете Софије говорило под годином 1017. Вид.: *Повесть временных лет*, стр. 482 (Д. С. Лихачев). – Према Ипатијевском летопису и неким летописима који потичу од поменутог Новгородско-Софијског свода, кнегиња Ирина је умрла 10. фебруара 1051. године. Д. С. Лихачов претпоставља да је 10. фебруар у Ипатијевски летопис унет касније. Вид.: *Повесть временных лет*, стр. 486 (Д. С. Лихачев). Анђеј Попе при датирању „Слова“ тај датум узима као горњу временску границу: *Poppe 1968*, стр. 56; *Słownik starożytności słowiańskich*, стр. 301 (А. Poppe).

¹⁷⁶Приселков, стр. 60.

¹⁷⁷Лихачев 1947, стр. 54.

(„Добар је сведок благоверја твог, блажениче, света црква, Свете Богородице Марије... где мужаствено ти тело лежи.“).¹⁷⁸

Полазећи од претпоставке да су се Владимирови прауници који се помињу у „Слову“ родили почетком четрдесетих година и имајући у виду да је рат против Византије вођен 1043. а мир склопљен 1046, Л. Милер је 1962. изнео мишљење да би „Слово“ могло да се датира 1040–1042. и 1046–1050. годином и да је изговорено 15. јула, на годишњицу смрти кнеза Владимира, у Десетинској цркви коју је Владимир саградио и у којој је био сахрањен. Сврха „Слова“ била је прослава Владимира и томе је више одговарала Десетинска црква, него Света Софија. Сцене Софијске цркве које помиње Д. С. Лихачов нису од велике важности за „Слово“ (жртвовање Исаково се у њему и не помиње). Оне су могле бити насликане и у Десетинској цркви. Сем тога, у Софијској цркви, колико је аутору познато, није представљена прича о Агари од које Иларион полази.¹⁷⁹

Разматрајући Милерово датирање, Александар Васиљевич Соловјев 1967. аргументовано одбацује 1040–1042. као време настанка дела и закључује да је „Слово“ могло бити изговорено 15. јула 1049. или 1050. године у Десетинској цркви, када је Ярослав био на врхунцу моћи, краљ Русије, како га западни извори помињу.¹⁸⁰ Неубедљивим нам изгледа мишљење аутора да је Иларион беседом желео

---

¹⁷⁸ *История русской литературы* 1958, I, стр. 45–47. Митрополит Макарије је претпостављао да је „Слово“ изговорено у Десетинској цркви на спомен Светог Владимира који се, по митрополиту, веома вероватно славио за Ярослављеве владавине: *Митрополит Макарий*, II, стр. 75, 55–56.

¹⁷⁹ Müller 1962, стр. 29–32. И Игор Сергејевич Чичуров претпоставља да је „Слово“ изговорено у Десетинској цркви: *Чичуров*, стр. 172. Станислав Хафнер мисли да је Иларионова беседа црквена похвала на дан Владимирове смрти: *Хафнер*, стр. 80.

¹⁸⁰ Soloviev. – И Анджеј Попе сматра да је „Слово“ највероватније изговорено 1049. или 1050. године, на годишњицу Владимирове смрти, над Владимировим гробом у Десетинској цркви, у присуству Ярослава и његове многочлане породице, кијевске аристократије и свештенства (*Słownik starożytności słowiańskich*, стр. 301; *Поппэ* 2008б, стр. 50 (нап. 22), 80, 100, 102 (пољски аутор мисли да је вероватније да је беседа изговорена 1050, по Иларионовом повратку из Француске у којој је боравио у саставу руског изасланства поводом склапања брака Ане Ярославне и француског краља: *Поппэ* 2008б, стр. 102; вид. у овој глави стр. 37)). А. Попе прихвата податак Хронике Титмара Мерзебуршког,

да задобије наклоност у намери да заузме упражњено митрополитско место, што никако не пристаје овом испоснику, каквим га памти летопис, о чијој духовности и врлини сведоче и његова дела.

Неколико година раније (1963) Н. Н. Розов је изнео претпоставку да је Иларион беседу изговорио у Благовештенској цркви на главној, Златној капији Кијева, на свечаности поводом завршетка изградње одбрамбених грађевина престонице. У садржају „Слова“ овај проучавалац примећује одраз Васкршње и Благовештенске теме, што га наводи на мисао да је дело могло бити изговорено 26. марта 1049, на Васкрс, који је тада падао на други дан Благовести. Тада су могла бити завршена и одбрамбена здања чија је изградња, по летописном саопштењу, отпочела 1037. године. Благовештењска црква је била мала и у њу су могли стати само породица и најближи сарадници кнеза.¹⁸¹ И Ј. Голубински је претпостављао да је „Слово“ изговорено на свечаности поводом изградње једне од црквених грађевина или свих заједно (Свете Софије, Златних врата са Благовештенском црквом и манастира Светог Георгија и Ирине), пред изабраном публиком, „која се“, по Иларионовим речима, „преизобилно наситила сладости књижне“, пред Јарославом и његовим бојарским синклитом. За разлику од каснијих проучавалаца знаменити историчар Руске Цркве „Слово о закону и благодати“ је сматрао свечаним говором, какви су се

заснован на казивању очевица – Саксонца који је са војском пољског кнеза Болеслава Храброг учествовао у заузимању Кијева 1018. године – да је у Десетинској цркви поред Владимировог саркофага стајао саркофаг његове супруге, Ромејке Ане (*Поптэ 2008б*, стр. 48–49, 78–79, 81; о могућности да је поред Владимировог био саркофаг кнегиње Олге вид: *Назаренко 2001*, стр 258–259). Будући да Иларион у „Слову“ не помиње царицу Ану, он закључује да је ковчег са њеним телом између 1018. и 1049. вероватно био спуштен испод пода Десетинске цркве. Сматра да Иларионово ћутање о Ани никако не може бити случајно, што га наводи на смелу претпоставку о Аниној кривици за избијање братоубилачког рата. Она је, наводно, убедила Владимира да власт преда двојици синова из законитог брака – Борису и Глебу, чиме су остали Владимирови синови били лишени права наслеђивања: *Поптэ 2008б*, стр. 99.

¹⁸¹ *Розов 1963а*, стр. 147–148. Проучавалац не искључује могућност и да је Иларион изговорио беседу на Ускрс у Софијском сабору: *Розов 1963а*, стр. 148, нап. 24.

у Грчкој изговарали на свечаним сабрањима у царском дворцу, а не црквеном беседом.¹⁸²

После рецензија своје књиге из 1962. и радова од тада објављених, Л. Милер је променио мишљење о саставу „Слова“. У њему је, као што је раније речено, сада издвојио четири првобитно засебна и самостална дјела.¹⁸³ У првом – „Слову о закону и благодати“ – не налази ослонац за датирање; не искључује могућност да је то била Васкршња беседа.¹⁸⁴ Избор цитата из Старог Завета о будућем призиву паганских народа не може се датирати. Иларион није морао бити његов састављач, већ само редактор. То је пре теолошки трактат, него свечана беседа.¹⁸⁵ За „Похвалу“ Владимиру аутор претпоставља да је изговорена 15. јула, највероватније 1049. или 1050. године, на годишњицу кнеза Владимира, крај његовог саркофага у Десетинској цркви.¹⁸⁶ Молитву не може да датира, јер не садржи указивања на неки конкретан догађај.¹⁸⁷ Иларион је, по Л. Милеру, о чему је већ било речи, та четири првобитно самостална дјела објединио и при том обрадио, посебно на њиховим спојевима. Њима је додао Никејско-цариградски Символ вере и своје Исповедање вере са записом о рукоположењу за митрополита, и та своја „сабрана дела“ у целини редиговао пошто је постао митрополит.¹⁸⁸

У свом истраживању К. К. Акентјев полази од псаламског стиха на олтарском своду кијевске Свете Софије, написаног на грчком: *Бог је усред њега, и неће се поколебати* (45, 6)¹⁸⁹. Из контекста стиха види се да је ту реч о Граду Божјем. Свети оци тај стих тумаче као пророштво о Небеском Јерусалиму, Цркви Христовој,

¹⁸²Голубинский 1901, стр. 844–845.

¹⁸³Мюллер 2000а, стр. 98; Müller 1971, стр. 11–14.

¹⁸⁴Мюллер 2000а, стр. 118–119 (нап. 35), 98–99. У ранијем раду Л. Милер то дјело доводи у вези и са Богојављењем: Müller 1971, стр. 15.

¹⁸⁵Мюллер 2000а, стр. 99; Müller 1971, стр. 15.

¹⁸⁶Мюллер 2000а, стр. 99. Раније ју је стављао у период од 1046–1050. године: Müller 1971, стр. 14–15.

¹⁸⁷Мюллер 2000а, стр. 99. У старијем раду износи претпоставку да је Молитва могла бити изговорена десет или петнаест година пре Похвале поводом неке конкретне опасности: Müller 1971, стр. 15–16.

¹⁸⁸Мюллер 2000а, стр. 98; 99–100. Вид. и: Müller 1971, стр. 16–18.

¹⁸⁹Превод Владике Атанасија Јевтића: *Псалтир са девет библијских песама*, стр. 64.

основаној као резултат земаљског домостроја Логоса. Пратећи развој представе о *translation Hierosolymi* аутор на широком иконографском, богослужбеном и литерарном материјалу уочава да се то тумачење у средњевизантијско време преосмишљава и везује како за Цариград, тако и за његов катедрални храм – Свету Софију, као два подобија истог архетипа – Небеског Јерусалима, Цркве Христове. На то указује и блискост чина „рођендана“ (γενέθλιον) Цариграда 11. маја (у спомен на „обновљење“ града 330. године) и чина освећења Свете Софије. Током тих обреда литија се упућивала на Константинов форум уз певање тропара који су славили Богородицу као покровитељку Светог и Богочуваног Града, Њој посвећеног. У том контексту Богородица, као Живи Храм Премудрости Божје и Живи Сион, икона Цркве, представља живи праобраз Небеског Јерусалима и најближи је посредник између њега и његова два земаљска подобија – Цариграда и његове катедралне цркве, што се види из мозаика у Светој Софији цариградској, где Јој Константин приноси град а Јустинијан храм Свете Софије. Одрас таквог круга представа проучавалац препознаје како у иконографији мозаика Свете Софије кијевске тако и у „Слову о закону и благодати“. У „Слову“ престони Кијев и Света Софија чине једно. У њему К. К. Акентјев примећује и одјеке два чина – освећења Свете Софије цариградске и „рођендана“ Цариграда. На основу тога износи претпоставку да је Иларион своје свечано слово изговорио 1046. приликом освећења Свете Софије, јер је управо те године 11. мај, када је кијевска катедрална црква освештана, о чему сведочи најстарији руски апракосни апостол [из 1307], падао у недељу. Освећење кијевске Свете Софије управо тог дана одговарало је, по свој прилици, тада већ формираној традицији (Десетинска црква је освештана 996, 12. маја, у недељу најближу 11. мају; 13. маја 994. или 882. било је ново освећење Свете Софије), али и потребом да се истовремено освешта и читава престоница, сада увећана више од десет пута, захваљујући Јарослављевом градитељском замаху. Тако је то истовремено било освећење и Свете Софије и Кијева, посвећеног Богородици.¹⁹⁰

¹⁹⁰ *Акентьев 1995а*. По А. Попеу, до 1046. је била саграђена само Света Софија Кијевска. Златна капија и Благовештенска црква, које Иларион такође помиње, до тада нису могле бити завршене: *Поптэ 2008б*, стр. 80, нап. 99.

По мишљењу Александра Николајевича Ужанкова „Слово“ је изговорено 25. марта 6546 (1038. године, по септембарском календару), на Благовести, поводом освећења Благовештенске цркве на Златној капији. Те године Васкрс је падао на други дан Благовести, а Благовести на Велику Суботу. Митрополит Иларион је беседу изговорио у тек освећеној Благовештенској Цркви између Литургије Светог Василија Великог и Пасхалног јутрења. Повод за настанак дела био је, како аутор сматра, и читав низ јубилеја 1037. и 1038. године: Пасха на други дан Благовештења, завршетак одбрамбених грађевина око Кијева, освећење Благовештенске цркве на Златној капији, петсто година Свете Софије Цариградске, завршетак изградње Свете Софије Кијевске, педесет година од Владимировог крштавања Русије и шездесет година живота Јарослава Мудрог. „Слово о закону и благодати“, по А. Н. Ужанкову, жанровски не припада свечаним беседама, већ беседама на освећење цркве.¹⁹¹

Драгоцено, оштроумно и ново запажање о времену када је „Слово“ изговорено изнео је Анатолиј Алексејевич Алексејев. Он је подсетио да је алегорију о Агари и Сари као Синају и вишењем Јерусалиму, која има посебан значај у делу, Иларион преузео од апостола Павла, из његове Посланице Галатима (4, 22 – 5, 1) и указао на то да је велики део те посланице посвећен супротстављености закона и благодати. До увођења Јерусалимског типика перикопа Гал. 4, 22 – 5, 1 читана је 8. септембра, на празник Рођења Пресвете Богородице, што се види из два јужнословенска преписа Апостола – Матичиног и Шишатовачког, који садрже старији тип текста и руководе се старим типиком. Иларионова беседа, према томе, тумачи суштину текста посланице прочитаног на Рођење Пресвете Богородице, о чему говори и прокимен тог празника „Се, раба Господња, буди мене по глаголу Твојему“ (Лк. 1, 38), који се среће у „Слову“. Према касније уведеном Јерусалимском типиксу тога дана чита се

---

¹⁹¹ Ужанков 1999, стр. 43–44, 20–21, 23–24, 31. Исто и у ранијем, готово идентичном раду, с том разликом што аутор у њему понавља оспорено мишљење М. Д. Присјокова да је за време Јарослава успостављена Кијевска митрополија (о томе вид. 52. напомену ове главе): Ужанков 1994, стр. 101–102, 86–90, 95. Ово датирање најубедљивијим сматра Татјана Алексејевна Сумњикова, аутор чланка о „Слову о закону и благодати“ у каталогу писаних споменика историје Старе Русије: *Письменные памятники*, стр. 178. О неприхватљивости овог датирања вид.: Поппэ 2008б, стр. 100, нап. 158.

одломак из Павлове Посланице Филипљанима (2, 5–11), што је савременим проучаваоцима сметало да уоче везу између празника Рођења Пресвете Богородице и „Слова“. Сем тога, аутор у Иларионовој беседи примећује и извистан одраз Јеванђељског чтенија на Рођење Пресвете Богородице (Лк. 10, 38–42; 11, 27–28).¹⁹²

О идејно-политичком садржају „Слова“ од његовог првог издања до данас изречена су различита мишљења. Изгледа да је С. П. Шевирјов први изнео претпоставку да Иларион под јудејством подразумева и њему савремено јудејство у Русији, што би значило да је беседа, делом, управљена против тадашњих руских Јудејаца који су и пре кнеза Владимира, преко Хазара, и за време њега покушавали да међу Русе унесу своју веру, многе одвраћали од хришћанства, и настојали да у трговини на све начине потчине и потисну руске трговце.¹⁹³ И Николај Владимирович Топоров сматра да хришћанско-јеврејска полемика у „Слову“ има реалну „кијевску“ основу.¹⁹⁴ Да у „Слову“ нема антијудејске полемике убедљиво је показао Л. Милер. Он указује на Иларионово дубоко поштовање према јеврејској вери која је, по Иларионовим речима, „слуга благодати и истине“. Сем тога, јудаизам

---

¹⁹²Алексеев 1999.

¹⁹³Шевыревъ 1860, стр. 22–23. Архиепископ Филарет у беседи налази сведочанство да је Иларион имао прилике за лично општење са Јеврејима и да је из пастирских разлога објашњавао значај Мојсијевог закона, како би упозорио друге: *Архиепископъ Филаретъ 1859а*, стр. 407. После разматрања мишљења С. П. Шевирјова и архиепископа Филарета, И. Н. Жданов закључује да треба одбацили могућност да је „Слово“ настало из потребе да се пружи отпор јеврејској пропаганди: *Ждановъ*, стр. 74.

¹⁹⁴Топоров, стр. 279–287, 347–348. Актуалном ју је сматрао и Александар Васиљевич Соловјев: *Soloviev*, стр. 62. Вид. и: *Мещерский 1976*, стр. 233–234. – Иларионова беседа, по Михаилу Николајевичу Тихомирову, садржи алузију на Јарослављеву победу над братом Мстиславом који је ратовао помоћу Хазара међу којима је била раширена јудејска вера. Под симболичним поређењем Закона и Благодати се, тако, крије супротстављеност Хазарског царства и Кијевске Русије: „усахли језеро“ је Хазарско царство у коме је владала јудејска религија, док је „набујали извор“ Руска земља (*Тихомиров*, стр. 131–132, 133). Овакво тумачење, које је касније покушао да оживи и развије Вадим Кожинов (*Кожинов*), убедљиво је побијено у раду Михаила Робинсона и Лидије Сазонове који представља критички осврт на Кожиновљев чланак (*Робинсон, Сазонова*).

је за Илариона прошлост, не представља никаквог озбиљног противника: „јер јудејство преста, и закон отиде“, „језеро Закона пресахну“, после разарања Јерусалима „закон као вечерња румен утрну, и Јудеја би расејана по земљама“, „Јудеја ћути“. „Слово“ је „могло да служи као збир материјала за неки антијудејски полемички документ, али само по себи није било такво“¹⁹⁵.

Иларионово истицање да је Христос постао човек заиста, а не привидно, побудило је А. В. Соловјева на претпоставку о ауторској полемици с богумилима, који су у Кијев могли доћи из Бугарске.¹⁹⁶ „Код Илариона нема ни трага богумилства“, бележи Н. К. Никољски, „богумили су песимисти, Иларион је оптимист“; „извор радости и оптимизма је у Иларионовој догматици“.¹⁹⁷

Заслугом И. Н. Жданова у руској науци се од почетка XX века укоренило и даље развило уверење да „Слово“ изражава отпор према Византији и потребу Русије за црквеном самосталношћу.¹⁹⁸ У историографији је раширено и мишљење да се Иларион у „Слову“ залаже за канонизацију кнеза Владимира, што се често доводи у везу са жељом Русије да се ослободи византијског црквеног и политичког туторства.¹⁹⁹

---

¹⁹⁵ Мюллер 2000а, стр. 109–113, 122, 123–124. Вид. и: Молдован, Юрченко, стр. 11, 17.

¹⁹⁶ Soloviev, стр. 63.

¹⁹⁷ Розов 1968, стр. 83.

¹⁹⁸ Ждановъ 1904а, стр. 60–61, 71–72, 74; Лихачев 1947, стр. 51–58; Приселков, стр. 33, 43, 54, 59–64 (тумачење М. Д. Присјолкова је у складу са његовим оспореним мишљењем да је до 1037. руска Црква била под јурисдикцијом Охридске патријаршије (вид. 52. напомену ове главе)); делом Н. К. Никољски (Розов 1968, стр. 83); Молдован 1980, стр. 38; Молдован 1984, стр. 8; Абрамов, стр. 87, 94, 95–96; Макаров, стр. 98, 103; Топоров, стр. 262, 264–265; Ужанков 1999, стр. 49–50. Томе је подлегао и сјајни Јуриј Михајлович Лотман. По њему се старо у „Слову“ односи на Византију, а ново на Русију. Византинци су стари хришћани, а Руси нови. Слушалац Иларионове беседе „посвећен у сложене односе Јарослављевог кнежевског двора и Византије стављао је у исти ред (,уравнивал’) антинтезу ,нових’ и ,старих’ људи ... и благодат и читав низ њених синонима тумачио је као символ Русије, а закон као символ Византије“ (Лотман, стр. 395, 396). У том погледу Ј. М. Лотмана следи Станислав Хафнер: Хафнер, стр. 80–81, 83.

¹⁹⁹ Приселков, стр. 60–61, 64–66; Тихомиров, стр. 132–133; Лихачев 1947, стр. 54, 56–57; История русской литературы 1958, I, 44 (Д. С. Лихачев); Хафнер, стр. 80, 81; Макаров, стр. 109; Топоров, стр.

Устаљено мишљење о антивизантијској усмерености „Слова“ први је уздрмао и озбиљно довео у питање Л. Милер. Он је подсетио на Иларионове речи да је пример „благоверне Грчке земље, христољубиве и моћне у вери“ у кнезу Владимиру пробудио жељу да постане хришћанин и да крсти своју земљу. Владимир је као и његова бака донео крст из Цариграда у Русију. Када Иларион Владимира пореди са Константином Великим, то не звучи као провокација упућена Грцима, већ као похвала обојици. И да ли би у дељу које је Д. С. Лихачов окарактерисао као идеолошку припрему за рат против Византије, Цариград могао бити назван „новим Јерусалимом“?²⁰⁰ Две главне теме дела у целини издваја Л. Милер: позив свих народа на Божанско спасење и значај крштења Русије, тог великог историјског преокрета чији је сведок био Иларион. То је истовремено и похвала Богу за такав заокрет у руској историји и пламени позив на заједничко изграђивање хришћанско-православне културе у Русији.²⁰¹ По Анджеју Попеу, дело у целини похвала је владару-просветитељу дата у форми теолошке расправе.²⁰²

Опрезно и савесно, без предубеђења, „Слову“ приступа византолог Игор Сергејевич Чичуров. Он настоји да дело сагледа у „идејном контексту епохе“. Иларион, по ауторовом мишљењу, пише о месту свог народа и своје земље у светској историји, о историјској улози кнеза Владимира, који представља узор за

265, 275, 317; *Słownik starożytności słowiańskich*, стр. 301 (А. Порпе); *Мюллер 2000б*, стр. 150–151; *Чичуров*, стр. 168. Вид. и: *Поппэ 2008б*, стр. 49–50, 78, 79–80, 100, 101–103. Неприхватљиво је мишљење А. В. Соловјева да Иларион не позива на канонизацију, већ на беатификацију, као први ступањ канонизације (*Soloviev*, стр. 62). Беатификације у Источној православној Цркви нема: *Православная энциклопедия, IV*, стр. 408–411 (Е. В. Калиниченко); *Православная энциклопедия, V*, стр. 352 (Игум. Андроник (Трубачёв)).

²⁰⁰ *Мюллер 2000а*, стр. 99, 107–109, 114, 122. Вид. и: *Soloviev*, стр. 50–60.

²⁰¹ *Мюллер 2000а*, стр. 99, 114.

²⁰² *Słownik starożytności słowiańskich*, стр. 301 (А. Порпе). Главни циљ „Слова“, по Мемнону Петровичу Петровском, била је очигледна похвала Владимира који је основао и учврстио хришћанство у Руској земљи: *Петровский 1909*, стр. 133. Вид. и: *Хафнер*, стр. 80 (наша нап. 178).

подражавање свом сину Јарославу. Аутор „Слово“ сматра првим руским политичким трактатом.²⁰³

Низ радова посвећен је философском и богословском садржају „Слова“²⁰⁴, стиху и звуковној страни дела²⁰⁵, „поетској граматичи“²⁰⁶, жанру²⁰⁷ и композицији²⁰⁸.

Рано је установљен један од сигурних извора Иларионове беседе – „Слово на Преображење“ Јефрема Сирина.²⁰⁹ Указује се на сличност руског дела и беседе Кирила Александријског²¹⁰, четврте огласитељне поуке Кирила Јерусалимског²¹¹, на

---

²⁰³ Чичуров.

²⁰⁴ Мильков; Поляков; Сендерович. У неким радовима има посебно упадљивих спорних места. Тако аутори чланка о карактеру Иларионовог философског мишљења пишу да у „Слову“ „руско паганство и његови носиоци нису лишени позитивних страна“, да „Иларион ствара представу о томе да је будућност хришћанства у рукама Русије“ (Любимова, Кормин, Пилюгина, стр. 53, 56. – Убедљиво их је побио Л. Милер: *Мюллер 2000а*, стр. 119 (нап. 45), стр. 121–122). Разматрајући Иларионове моралне погледе А. И. Макаров изводи читав низ необразложених спорних закључака. Навешћемо само неке. Руском хришћанству Иларионовог времена он приписује моралну благост која „води порекло од одлика карактера Источних Словена са њиховим пантеистичким погледом на свет“ после које ће „код неких представника руске културе преовладати оштрији морални критеријуми него код Илариона, услед јачања прогрчког, провизантијског начела, у знатној мери равнодушног према националним руским особеностима“ (Макаров, стр. 102, вид. и 107, 109–112). О специфичном погледу на свет у Русији у XI веку оставио је белешку много раније и Н. К. Никољски, који даље износи запањујућу и неосновану тврдњу да „од краја XI века тај поглед на свет нестаје из наших споменика и ступа на снагу монашка идеологија са знатном примесом богумилства. Та идеологија се укоренењује у Русији, у Москви, материјализује се и добија назив православље“: *Розов 1968*, стр. 83–84.

²⁰⁵ *Тарановский*, стр. 380; *Якобсон*; *Picchio*, стр. 311–316; *Топоров*, стр. 319–324, 326–330.

²⁰⁶ *Топоров*, стр. 330–340.

²⁰⁷ *Розов 1963а*, стр. 148; *Ужанков 1994*, стр. 90–95 (готово истоветно: *Ужанков 1999*, стр. 25–31); *Топоров*, стр. 289. Вид. и: *Лотман*, стр. 395. Мишљења Ј. Голубинског, И. Чичурова, С. Хафнера, А. Попеа о жанру „Слова“ су изложена.

²⁰⁸ *Топоров*, стр. 289–340; *Лотман*, стр. 395–396.

²⁰⁹ *Шевыревъ 1860*, стр. 26, 67. Подударна места „Слова“ и Сиринове поуке напореда су дата у: *Петровский 1909*, стр. 89–94.

²¹⁰ *Шевыревъ 1860*, стр. 67–68.

²¹¹ *Петровский 1909*, стр. 94.

везе са Палејом са тумачењима²¹², апокрифима и житијима²¹³, на могући утицај „Похвале о Лазару“ Андреја Критског, „Слова онима који неверују да се Бог оваплотио и о васкрсењу Христовом“ Јована Златоустог, Канона Клименту Римском, на сличност и подударања са „Великим апологетиком“ цариградског патријарха Никифора I Исповедника (око 758–828)²¹⁴, на паралеле са једном од беседа на пети псалм извесног Астерија, аутора IV–V века²¹⁵ и делима латинских аутора²¹⁶. Примећена је и текстулана подударност „Слова“ и Хронике Георгија Амартола.²¹⁷ Скреће се пажња на везе „Слова о закону и благодати“ са старословенском традицијом и, конкретно, са Васкршњом беседом Светог Епифанија у Клоцовом зборнику²¹⁸ и Синајским евхологијем²¹⁹. Као могући извори Иларионове беседе помињу се дела моравско-чешке књижевности – Житије Светог Кирила, Похвала Свртом Кирилу, Похвално слово Светим Кирилу и Методију, Житије Светог Вацлава – и „молитве по катизми“.²²⁰ Будући под снажним утиском образложења тврдње Германа Марковича Бараца, изложеног почетком XX века, да је „Молитва Богу од све земље наше“ састављена по угледу на јеврејску литургијску писменост²²¹, В. Н. Топоров истиче потребу за његовом оценом и даљом интерпретацијом.²²² Напомињемо да је по Г. М. Барацу ова молитва настала међу Јеврејима на хазарском тлу и да је уношењем неких измена прилагођена најпре за Хазаре који су прешли из

²¹²Тихонравовъ, стр. 42; Ждановъ 1904б, стр. 466–468; Петровскій 1909, стр. 88–89; Адрианова, стр. 12–15.

²¹³Ждановъ 1904а, стр. 13–16.

²¹⁴Молдован, Юрченко, стр. 7–14.

²¹⁵Müller 1993. Претпоставља се да је дело патријарха Никифора и Астеријеве беседе Иларион читао у оригиналу.

²¹⁶Розов 1968, стр. 73–76, 81–82; вид. и стр. 37 ове главе.

²¹⁷Никольская, стр. 553–554; Розов 1968, стр. 85.

²¹⁸Mathauserová.

²¹⁹Розов 1968, стр. 76–77.

²²⁰Розов 1968, стр. 77–80, 81.

²²¹Барацъ, стр. 867, 870–894.

²²²Топоров, стр. 281–282.

паганства у јудејску веру, а касније за новокрштене Хазаре и Русе, пошто су међу њима трудом словенских апостола и других мисионара посејана прва семена хришћанства.²²³ У низу примера из јеврејских богослужбених дела које аутор наводи, ми не налазимо веће и убедљиве текстуалне подударности.

Најзад, богат преглед разноврсних извора уз издање „Слова“ дају Л. Милер и К. Акентјев.²²⁴

Иларионову беседу руски књижевници подражавају кроз читав средњи век.²²⁵ Претпоставља се да се Иларионовом беседом користио и јерменски аутор из XII века, католикос Нерсес Шнорали, у свом „Излагању вере јерменске Цркве“.²²⁶ Утицају „Слова о закону и благодати“, као што је познато, није одолео ни наш Доментијан.

---

²²³ Барацъ, стр. 872, 883, 893.

²²⁴ Вид. напомене уз Милерово и Акентјевљево издање: Müller 1962, стр. 57–129; Акентјев 2005б, стр. 122–152. О Иларионовим изворима вид. и: F. J. Thomson 1983, стр. 65–66, 73–76.

²²⁵ Горскій, стр. 207–212; Шевыревъ 1860, стр. 26; Ждановъ 1904а, стр. 17–20; Калугинъ, стр. 58; Петровскій 1909, стр. 94–96; Никольская; Розов 1961, стр. 44; Розов 1965; Абрамов, стр. 97; Ужанков 1994, стр. 91–93 (готово исто у: Ужанков 1999, стр. 26–29); Поппэ 2008б, стр. 83–84, 85; Православная энциклопедия, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов). За Илариново слово по свој прилици је знао и митрополит Климент Смољатич. У Посланици презвитеру Томи, када говори о Фаресу и Зари као старозаветним праобразима закона и благодати, учени Климент вели: и оуже не тѣснитсѧ в законѣ ч(е)л(овѣ)чѣство. нѣ вѣ бл[а]г[о]д[а]т[и]н пространно ходит[ъ] (Никольскій 1892, стр. 108–109; скраћенице разрешујемо и изостављамо надредне знаке), готово исто као Иларион: и оуже не гързѧнтсѧ вѣ законѣ ч(е)л(овѣ)чѣство. нѣ вѣ бл(а)годѣтн пространо ходитъ (Молдован 1984, стр. 82). Издавачу – Н. К. Никольском – то је, очито, промакло. Уз наведено место из Климентове посланице он упућује само на поређење са стихом Посланице Римљанима (6, 14) (Никольскій 1892, стр. 109), који гласи: „Јер гријех неће вама овладати, пошто нисте под законом него под благодаћу“ (Нови Завјет, стр. 306). Наравно, не искључујемо могућност да су оба руска аутора користила исти извор. – Реминисценције из „Слова“ зазвучаће и у другој половини XVIII века, у беседи митрополита Платона поводом Чесменске победе: Топоров, стр. 288.

²²⁶ Розов 1973.

„Слово о закону и благодати“ и Доментијан

На сличност Доментијановог Житија Светог Симеона и „Слова о закону и благодати“ први је указао руски преводилац Јагићеве „Хисторије књижевности народа хрватскога и србскога“ из 1867. године. У руском преводу, објављеном 1871, у напомени уз цитат из Житија Светог Симеона стоји: „Ср. Похвалу Кагану Володиміру. Прим. Пер.“²²⁷. Име преводиоца у књизи није наведено, али се поуздано зна да је то био славист, филолог, професор Казанског универзитета, дописни члан Императорске санктпетербуршке академије наука, ученик чувеног Григоровича – Мемнон Петрович Петровски.²²⁸ Свој рад о односу Доментијановог и Иларионовог дела он ће објавити тек 1909, неколико година пред смрт.²²⁹ До тада ова драгоцену преводиочева опаска, зачудо, никог није подстакла на даље истраживање.

Житије Светог Симеона, како на крају сведочи „преосвештеног првог кир Саве последњи ученик, јеромонах Доментијан“, написано је на Светој Гори, у Хиландару, у кули Преображења Спасова у лето 6772 (1263–1264), за владавине „превеликог и превисоког краља Стефана Уроша“, „унука Светог Симеона и најмлађег сина првовенчаног краља кир Стефана“, коме је послато ово Житије на благослов од Свете Горе у Српску земљу.²³⁰ Објавио га је Ђуро Даничић 1865. према Доментијановим Житијима Светих Симеона и Саве, рукопису Аустријске националне библиотеке

---

²²⁷ Јагић, стр. 178–179.

²²⁸ О томе сведочи сам преводилац у својој краћој аутобиографији: *Биографическій словарь профессоръ и преподавателей Императорскаго Казанскаго Университета (1804–1904)*, стр. 150. Вид. и: *Славяноведение в дореволюционной России*, стр. 267–268. У „Споменима мојега живота“ В. Јагић га не помиње: *Јагић 1930; Јагић 1934*). – На примедбу уз руско издање Јагићеве књиге указаће касније и сам М. П. Петровски, скромно, не именујући њеног аутора: *Петровскій 1909*, стр. 129.

²²⁹ *Петровскій 1909*.

²³⁰ *Доментијан I*, стр. 116–117. – Преглед историје проучавања Доментијанових дела вид. у: *Јухас-Георгиевска*, стр. 7–102. Недавно је објављен драгоцени запис Теодора Спана у Шестодневу Јована Егзарха: *Трифунувић 2004а*. Од новијих радова о Доментијановим делима издвајамо: *Бојовић; Миљковић*.

(Cod. slav., бр. 57), који се према воденим знацима датира 1600–1610. годином.²³¹ Препис није објављен верно. Поштовања достојни издавач у предговору не крије да је у текст уносио низ правописно-језичких исправки, „према времену Доментијанову“, уметао покоју изостављену реч и исправљао писареве грешке.²³² И М. П. Петровски и каснији проучаваоци Житије Светог Симеона са „Словом о закону и благодати“ поредили су према Даничићевом издању. Ми смо се у исту сврху одлучили за препис „таха монаха Марка“ из времена око 1370–1375. из Збирке рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 17, стр. 1а–95б.²³³ Од њега је старији само препис монаха Миха из треће четвртине XIV века, из Универзитетске библиотеке у Одеси.²³⁴ Препис НБС 17 почиње крње – коноположник прославн на горѣ синанѣѣн. На почетку му, очито, недостаје један лист, у издању је то текст од прве стране до шестог реда друге. Још један лист у препису је изгубљен, између четвртог и петог листа, у издању од лостнѣ, прнзрн на мѣ и поднлоуѣн мѣ на 6. страни (четврти ред оздо) до нлн зѣло нлн добро на 8. страни (трећи ред озго).²³⁵ У препису НБС 17 (стр. 17а) нема следећег текста издања По снхѣ же вѣсѣхѣ вѣ Конѣстанѣтннѣ Градѣ нѣкын вѣста царѣ... љако сѣ страхомѣ слоужити владыѣствоу љго (стр. 22–23). У препису који је Ђ. Даничић објавио (ÖNB, Cod. slav. 57) очигледно недостаје један лист (стр. 47, прекид обележен „пунктовима“), од Б(о)ж(ь)ствноѣ ко писаннѣ гл(аго)лѣтъ. ннѣтоже пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]номоу вѣ мнрѣ на стр. 37б (десети ред оздо) до потѣнн сѣ скоро прннтн на стр. 38б (дванаести ред оздо) преписа НБС 17. О другим разликама у обиму текста биће речи касније.

Резултати међусобног текстолошког поређења 52 преписа Иларионове беседе и анализе дела која садрже њене крупније одломке открили су А. М. Молдовану, приређивачу критичког издања „Слова о закону и благодати“, да препис Син. 591

²³¹ Доментијан 1. – Опис рукописа вид. у: *Birkfellner*, стр. 244–246, бр. II/89; *Јухас-Георгиевска*, стр. 118–122.

²³² Доментијан 1, стр. XI–XVII (Ђ. Даничић).

²³³ Опис у: *Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић*, стр. 28–29, бр. 18. Овај опис је добрим делом пренет у: *Јухас-Георгиевска*, стр. 128–132.

²³⁴ Опис рукописа са Житијем Светог Симеона вид. у: *Јухас-Георгиевска*, стр. 125–156.

²³⁵ По опису ту недостају два листа, седми и осми у тетради (*Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић*, стр. 28; вид. и: *Јухас-Георгиевска*, стр. 128).

најтачније преноси текст протографа из XI века. На основу високог степена очуваности аутентичног текста беседе у овом препису аутор претпоставља да га од протографа дели мали број међупреписа, о чему сведоче и неке његове ортографске црте и ахраичне језичке одлике, фонетске и морфолошке.²³⁶ При поређењу са Житијем Светог Симеона користимо управо тај, једини препис прве редакције „Слова“, Син. 591, у издању А. М. Молдована. Из њега преузимамо различитенија из других редакција „Слова“ и дела насталих под његовим утицајем, за она места која су пренета у Симеоново житије. Уз делове Житија (према препису НБС 17) која одговарају Иларионовом слову прилажемо различитенија из Даничићевог издања, са бројем стране и, у индексу, бројем реда. Словима су означене напомене које се односе на препис. Из Даничићевог издања преузимамо оне делове Житија који услед оштећења рукописа недостају у препису монаха Марка, и стављамо их у угласте заграде. Као и до сада скраћенице са титлом из преписа Житија (НБС 17) разрешавамо помоћу полукружних заграда, без титле – помоћу узгласних, наредна слова спуштамо у рад, задржавамо изворну пунктуацију, изостављамо наредне знаке изузев великог апострофа и титле када означава бројну вредност, у стреласте заграде стављамо слова покривена траком, приликом савремене конзервације. Исто чинимо и доносићи одломке из дипломатичког издања „Слова о закону и благодати“.²³⁷ При разрешавању скраћеница из српског преписа Житија руководимо се правописном нормом Даничићевог Речника старог српског језика²³⁸, а код дипломатичког издања „Слова“ оном којој је у Речнику старог руског језика Измаила

---

²³⁶ Молдован 1984, стр. 30, 31–32, 38–65. Вид. и: Меуцкерский 1976 (готово исто: Меуцкерский 1981, стр. 45–52); Молдован 1982. На архаичне језичке црте у овом препису, додуше према издању А. В. Горског, указао је још 1861. Фјодор Иванович Буслајев (*Буслаевъ*, стуб. 901–902). – Подсећамо на другачије мишљење Ђ. Цифера о овом препису и његовом односу са другим преписима (вид. стр. 51–52 ове главе).

²³⁷ Вид. нап. 114.

²³⁸ *Рјечник из књижевних старина српских, I; Рјечник из књижевних старина српских, II; Рјечник из књижевних старина српских, III.*

Ивановича Срезњевског дата предност.²³⁹ Скраћеницу *вѣтъ* из руског издања „Слова“ разрешујемо као *благодѣтъ*.²⁴⁰ При навођењу из њега користимо се црквенословенским фонтом и наместо *щ* пишемо *ш*. Бројеви страна одговарају страницама издања. Поређење Житија Светог Симеона и „Слова о закону и благодати“ доносимо у другој књизи (стр. 24–55). Делови „Слова“ пренети у Житије Симеоново осенчени су. После поређења следе указивања на библијске цитате који су у поређеним текстовима обележени словима (стр. 56–60). Затим следи списак скраћеница коришћених у напоменама (стр. 61–63) и списак грешака у ступцу са Житијем (стр. 64).

Утицај Иларионове беседе М. П. Петровски примећује већ на почетку Симеоновог житија, где се говори о закону и благодати²⁴¹ (вид. I₁–I₁₁, осенчено и подвучено пуном и испрекиданом линијом). Заиста, и Доментијан, попут Илариона у заглављу „Слова“, помиње 17. стих 1. главе Јеванђеља по Јовану (вид. I₁₁, осенчено).²⁴² По Станиславу Хафнеру, појмови „закон“ и „благодат“ из увода Доментијановог дела „граде библијску основу за духовни концепт теолошког значења животног дела Симеона и Саве“²⁴³; „Стари“ [завет] је схваћен као проповедање Новог, Нови као испуњење Старог и сопствена стварност је истицањем конкорданци вреднована и узнета до сакралног.²⁴⁴ У српској стварности откривају се типолошки елементи који одговарају Старом и Новом завету, властита садашњост се антиципира као њихово остварење.²⁴⁵ У Илариновој беседи Русија заплъуснута

²³⁹ *Матеріалы для словаря древне-русского языка, I; Матеріалы для словаря древне-русского языка, II; Матеріалы для словаря древне-русского языка, III.*

²⁴⁰ Писар користи и *благодѣтъ* и *благодать*: Молдован 1984, стр. 201, 202.

²⁴¹ Петровскій 1909, стр. 106, 130. Вид. и: Хафнер, стр. 82.

²⁴² Поред М. П. Петровског то примећују и Френсис Батлер: *Butler*, стр. 452, нап. 4.

²⁴³ Хафнер, стр. 82.

²⁴⁴ Хафнер, стр. 82.

²⁴⁵ Хафнер, стр. 82. Тако за оригиналне руске паримије Борису и Глебу које су се на богослужењу читале уместо приче о Каину и Авељу, Борис Андрејевић Успенски претпоставља да су доживљаване као њена конкретна реализација, „као библијска повест у преводу на језик руске историје – на конкретни језик руских реалија“: *Успенский 2000*, стр. 22, вид. и стр. 40–51. По А. А. Алексејеву ове

благодаћу сада је постала део свештене историје, којом су обухваћени и преци Владимирови, кнежеви-пагани Игор и Свјатослав. И Русија сада има свог Давида – Владимира, и Соломона – Јарослава. Владимир је равноуман и равноапостолан Константину. Кнез Владимир и кнегиња Олга пореде се са царем Константином и његовом мајком Јеленом.²⁴⁶ Сава и Симеон су српски прекрасни Јосиф са богоизабраним оцем његовим Јаковом, другим и новим Израиљем (НБС 17, 41а–41б).²⁴⁷ Отуд и код Доментијана и код Илариона већ на самом почетку (I₁) позив на слављење, благосиљање Бога. Код првог, за безбројну милост коју учини испрва са родом људским, пре закона и са законом великог и богомоудрог Мојсија, и по закону, када дође самосавршена благодат – Христос, истинити Бог наш. Код другог, пре свега, јер Бог посети и избави људе своје и не остави твар своју да у идолском мраку гине служећи бесовима, јер погледа на људе своје и Сам Он нас спасе, дошавши на земљу не као привиђење, већ заиста, пострадавши за нас у телу и васкрснувши нас са собом (I₁, на почетку и на крају). У наведеном одломку с почетка Симеоновог житија (I₁–I_{II}) Доментијан је, чини нам се, сажео почетни, егзегетско-догматски део Иларионове беседе. И он, као Иларион на почетку свог дела, прославља Бога за читав домострој спасења пре закона (од Адама, Ноја, Аврама, Исака, Јакова) и са законом (датом Мојсију) и после закона, када је наступила благодат Христовим рођењем. Изгледа да Доментијан ту следи Илариона – руски беседник говори о закону којим је Бог оправдао прејде племе Авраамово и о спасењу свих народа које је Бог Сином Својим савршио послѣде, уводећи их тако у живот вечни (I₁, подвучено пуном линијом). Доментијан, пак, детаљније говори о ступњевима домостроја Божјег – пре закона, са законом, после закона. Поред Илариновог слова, наш писац је несумњиво користио још једно дело, које је 1263. свакако имао при руци. Реч је о Шестодневу Јована егзарха Бугарског преписаном те године за нстааго книгољубца и великааго б(о)гољубца, с(вѣ)тааго и пр[ѣ]п[о]д[о]бнааго ѿ(тѣ)ца нашего б(о)гооуднааго нкромонаха

паримије жанровски се тачније могу окарактерисати као „церковная проповедь на это событие и чтение дня“ (Алексеев 2008, стр. 191, вид. и 192).

²⁴⁶ Молдован, стр. 96–97.

²⁴⁷ Доментијан I, стр. 50, 51.

доментијана²⁴⁸ руком Теодора Спана. И у њему се говори о саодносу Старог и Новог завета: брата бо бѣста ѿба закѣта· єдинѣмъ ѿ(тѣ)ц(е)мъ положена· сего цѣща н єдиногласнѣ слово нзъносита· прн в'сємъ бо въ ѿбою єдїнѣ ѿбразѣ· н под[о]бїе кєтѣ...²⁴⁹ Затим следи део који, уз измене, у Симеоново житије удева Доментијан: да тѣмъ н въ вєтѣсѣ закѣтє н законѣ· прѣжде кєтѣ положєнѣ законѣ тн южє пр(о)р(о)цн· н в' новѣмъ закѣтѣ н бл(а)годѣтн· прѣжде кєтѣ положєно єван'гєлїє· тн южє ап(о)с(то)лн· н тамо два на десєтє²⁵⁰ пр(о)р(о)кѣ· н ѿсннна чєдѣ· н велнцнн чєтѣрє нсннна чєдѣ· Н въ новѣмъ²⁵¹ закѣтѣ два на десєтє²⁵² ап(о)с(то)лѣ· н чєтѣрє кѣ(ань)г(е)лїстн·²⁵³ (вид. I, у тексту омеђєно уздїгнутим словом ѡ). И даљє, као и у овом наводу, следе примери „подобїя“ два завета: у Старом су прво позвана браћа Моїсије и Арон, у Јєванђєлѣу – Петар и Андреј. Али у Старом је проста благодат, а у Новом сугуба, двострука, јєр овде порєд Петра и Андреја бєху узєта и друга двоїца браће – Јаков и Јован.²⁵⁴

Тема односа закона и благодати из Иларионовє бесєде за Доментијана је била више подстицај, јєдан од подстицаја, као што смо малочас видєли, јєр он ту тему даљє самостално развїја. Објашњавајући зашто је Бог изволео да Нємања на управу добијє источну страну, Доментијан казујє и ово: И на вѣстоцѣ пакы нного радн чєстѣ єго положн б(о)гъ· іако н чєдомъ єго на вѣстоцѣ вѣспрїєтн прѣсѣврѣшен'ноу ю бл[аго]д[ѣ]тѣ· кєжє сама нстнна прнш[ѣ]дѣ на зємлю, собою въѿбразн· іако бытн нмъ сѣврѣшеннмъ слоужнтєлємъ новон бл[аго]д[ѣ]тн єгѡ· іакожє пав'лѣ велнкын ап(о)с(то)лѣ н оучнтєлѣ всєє в'селєннє, ѡчнт ны г(лаго)лє· ѿт[ѣ]ложьшє вєт'хын к'васѣ, н вѣспрнмѣтє новєє вѣмѣшеннє трнсат'наго польспоуднн· вєт'хоє законоположеннє· ново жє х(рн)с(то)во єв(ань)г(е)лїє· вєт'сїн жидовє, новы жє єзыцн расточєна чєда б(о)жїнн· нжє прншьствнємъ х(рн)с(то)вомъ, н чѣст'нымъ єго пропетнємъ· сѣбравъ єдннѡу с(вє)тоу ю сѣбор'ноу ю н ап(о)с(то)лѣскоу ю цр(ь)к(о)вѣ· ѡ нєн жє н велнкын пр(о)р(о)кѣ самоунаѣ г(лаго)лєтѣ·

²⁴⁸ Трифуновић 2004а, стр. 100.

²⁴⁹ Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѡ[б]–ѣ[а]. Наводећи дипломатичко издање Теодоровог преписа („слово въ слово и буква въ букву“) држимо се вєћ поменутог начєла (вид. нап. 114).

²⁵⁰ У издању: надєсєтє (Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѣ[а]).

²⁵¹ У издању: вновѣмъ (Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѣ[а]).

²⁵² У издању: дванадєсєтє (Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѣ[а]).

²⁵³ Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѣ[а].

²⁵⁴ Чтенїя в ИОДР 1878, III, стр. ѣ[а], вид. и ѣ[б]. Доментијановим позајмїцама из Теодоровог преписа Шєстоднєва Јована Егзарха намеравамо да посветимо посебан рад.

ѡако неплоды роди сед'мѣзгытна. и многочеднаа жндов'скаа нзнеможє. ѡзыг'нѣи бо цр(ь)квы с(ы)нове роднше се вѣрою и вод[о]ю и д(оу)хомъ. ки же нзволн слоужити, и сїи пр[ѣ]п[о]добныи ѡ(тъ)цѣ нашѣ (НБС 17, 36–4а).²⁵⁵

Када Доментијан каже да се по закону „самосавршена благодат дође – Христос, истинити Бог наш“ (I₁, подвучено испрекиданом линијом; вид. и I_{II}), није ли то одјек оних места из „Слова о закону и благодати“, где из алегоријског тумачења приче о Сари и Агари проистиче да је благодат сам Христос? Наиме, Бог отвори Сарину утробу и она роди Исака, слободна слободног, Бог посети људску природу, јави се непознато и скривено и роди се благодат, истина, а не закон, син, а не роб. „И када мали Исаак беше довољно подојен и ојача, Авраам начини гозбу велику. Када беше довољно подојен Исаак син његов, Христос беше на земљи и благодат још не беше ојачала, него је дојена још тридесет година, током којих се Христос не откриваше, а када беше подојена и ојача и јави се благодат Божја свим људима у реци Јордану, начини Бог гозбу и пир велики поставивши на трпезу теле угојено од века, вазљубљеног сина Свог Исуса Христа, сазвавши на исто весеље небеско и земаљско, сјединивши анђеле и људе.“²⁵⁶

Намеће нам се мисао да је Доментијан читав део „Слова“, онај готово песнички изоколон о богочовечанској природи Христовој сажео у један исказ: чл(о)в(ѣ)т'скаа дѣи ѡако чл(о)в(ѣ)кѣ. И в(о)ж(ь)ств(ь)наа свѣр'шає ѡако в(ог)ъ (Д-I₁, уоквирено; Д-II₁: И-II₁-II, осченчено; и надаље када се указује на Житије Светог Симеона одговарајући стубац табеле означавамо словом Д, а словом И текст из „Слова о озакону и благодати“). Познато је да се Иларион ту служио „Словом на Преображење“ Јефрема Сирина. Наведено место из Симеоновог житија је у непосредној вези управо са Иларионовим словом, а не са Јефремовом беседом коју Иларион користи и обрађује. Уместо Сириновог почетног аще не бѣ (аще не бѣ плотъ. пеленами кто ѡбвиваємъ бѣше. аще не бѣ Богъ пастырїе кому поклонншася)²⁵⁷ код Илариона је ѡако (ѡако в(ог)ъ пристави агг(е)лы съ

²⁵⁵У издању: *Доментијан 1*, стр. 5. На српском у: *Доментијан*, стр. 224–225.

²⁵⁶*Молдован 1984*, стр. 81.

²⁵⁷*Петровскій 1909*, стр. 89–90.

пастѣхы пѣти. слава въ вышнійхъ б(ог)ѣ. тако ч(е)л(овѣ)къ повитъся въ пелены)²⁵⁸ а тако и код Доментијана.

Пада у очи да се старозаветни цитат с почетка „Слова о закону и благодати“, који Иларион свесно допуњава (вид. I, подвучено тачкастом линијом) (Благословенъ г(оспод)ъ б(ог)ъ н(зра)ілевъ. б(ог)ъ христіанескъ. тако посѣти н сътвори нзбавленіе людемъ своимъ²⁵⁹), среће готово једнако у Житију Симеоновом (По пр(о)р(о)чѣствоу велнкааго н ч(ъ)ст(ъ)наго пр(о)рока захаріе, такоже г(лаго)ла испльни се д(оу)хоу с(вѣ)т(ы)мъ. бл(аго)с(ло)в(е)нь г(оспод)ъ б(ог)ъ нср(ан)л(е)въ, тако посѣти н сътвори нзбавленіе людемъ своимъ (НБС 17, 116)²⁶⁰), што, свакако, не мора значити да га је Доментијан преузео из овог руског извора.

И на следећем месту, када за Немању каже да је „од славних славан“, наш писац се могао угледати на Илариона (вид. III).

Још је М. П. Петровски навео делове Симеоновог житија подударне са Иларионовим „Словом“ (вид. Д-IV₁–IV_{XV,7}: И-IV₁–IV_{XV,7}; арапским бројем у индексу означавамо ред у ступцу)²⁶¹ и уочио да се у једном дѣлу Житија (V_I, први стубац) Симеон прославља готово истим изразима као Владимир у Илариновој беседи.²⁶² Српски агиограф се њом, по мишљењу овог аутора, „користио онолико колико је било потребно ради остваривања његовог циља. Хришћанска начела, већ одавно проповедана на словенском југу, Доментијана нису занимала. Он је, очито, желео само да нагласи заслуге Симеона и Саве у очувању тих начела од продируће јереси, да укаже на значај отшелништва за јачање народности, узнемираване и са запада који

---

²⁵⁸ Молдован 1984, стр. 85.

²⁵⁹ Молдован 1984, стр. 78.

²⁶⁰ Доментијан I, стр. 16.

²⁶¹ Петровскій 1909, стр. 109–121.

²⁶² Петровскій 1909, стр. 122–123.

је, као што се види, имао своје приврженике и у највишем слоју нације, и да изрази благодарност свом учитељу и покровитељу.²⁶³

Дванаест година после М. П. Петровског (1921) Драгутин Костић изнеће смео закључак да је у Житију Светог Симеона, од 29. до 41. стране Даничићева издања (Д-IV_I–IV_{XXV}), сачувана готово у целини Похвала Симеону коју је Сава написао уз Службу Симеону у Студеници 1207–1208. године, после преноса Симеонових моштију.²⁶⁴ Један од доказа да Похвалу није писао Доментијан, да је састављена у Рашкој, у Студеници, а не на Светој Гори, у Хиландару, за проучаваоца су изрази вѣ свѣтѣи поустыни сѣи и вѣ свѣтѣмѣ мѣстѣ сѣмѣ што се „тичу предела око Студенице и манастира Студенице како се види по свему тексту око тих израза“ и да „у Типику ман. Студенице (у биографији Немањиној и др.) који је писан у Рашкој после 1207 зове Сава тај исти предео *пустим местом овим* а м. Студеницу *светом пустињом овом*“.²⁶⁵ Али управо текст око тих израза указује да се ту мисли на Свету Гору: *ѣгоже штедроти и милостынѣ вѣ свѣтѣи поустыни сѣи вѣсѣмѣи свѣтынѣи и до нынѣи подинѣи соутѣ живоуштынѣи вѣ свѣтѣмѣ мѣстѣ сѣмѣ*²⁶⁶. Није ли небројену милостињу Симеон раздавао управо на Светој Гори?²⁶⁷ И који то свети што до сада живе у том светом месту могу да памте његову штедрост ако не сами Светогорци, богато обдаривани Симеоном!

На Саву као састављача Похвале Симеону Д. Костићу указује, између осталог, и њен садржај, готово дословно пренет из „Похвале Владимиру“, јер се само код Саве опажају везе са руским књижевним радом.²⁶⁸ Похвалу руском кнезу Сава је могао пронаћи у Пантелејмону, где је боравио као испушеник. „Немањином сину који је познавао како је у ’српским земљама’ лабаво стајало хришћанство и православље поткопавано још и богомилством, могла је понајпре пасти у очи сличност у раду

²⁶³Петровскій 1909, стр. 131. Стиче се утисак да М. П. Петровски, вероватно по угледу на Павла Јозефа Шафарика, Житија – Симеоново и Савино – држи за једно дело. Таквог је мишљења, у прво време, био и Стојан Новаковић: *Јухас-Георгиевска*, стр. 18.

²⁶⁴Костић 1921, стр. 158–162, 164.

²⁶⁵Костић 1921, стр. 161, 162.

²⁶⁶Костић 1921, стр. 160. Вид. и: IV_{II}, 1–4.

²⁶⁷И сам Доментијан о томе пише у Симеоновом Житију: *Доментијан 1*, стр. 53–54, 55–57.

²⁶⁸Костић 1921, стр. 161, 163.

кагана Владимира и великог жупана Немање. Сава је понајпре могао доћи на мисао да све оне лепе епитете што их Иларион даје Владимиру, пренесе на свог драгог оца и учитеља.²⁶⁹ Да је Сава био упознат са Иларионовим књижевним радом види се, по Д. Костићу, и у Доментијановом Житију Светог Саве. „Петровски је (стр. 225) у том саставу Доментијанову, нашао мало текста узетог и прерађеног из исте Иларионове Похвале Владимиру. Ту је тај пренос, и по сведочанству самог Доментијана, везан директно за Саву. Пренос се налази у једној од епископских беседа коју Доментијан цитира као Савину. Са готовом Савином беседом Доментијан је тај Савин пренос из Иларионове Похвале пренео у своје Житије св. Саве.²⁷⁰ Реч је о следећем месту из Савиног заповедања свеосвећеним епископима: Не противѣ ли намъ г(оспод)ъ тогда ап(о)с(то)лы явнѣ. нж[е] къ ц(а)р(ь)ствію съ собою мнозѣство вѣр'ных[ъ]. оучеце приелн соутъ. тоу петръ съ юден покаав'ши се. еж[е] по себѣ привлече съ нмн явнѣ се. тоу пав'ль обрацѣ се. тако рекъ всъ мнрѣ вѣды. тоу ан'дрѣи по себѣ вѣды. аханю. іоаннъ асію. фомѣ нн'дію. прѣд[ъ] лицѣ своего ц(а)ра. наказан'ноу приведѣтъ.²⁷¹ М. П. Петровски, истина, констатује да ти редови подсећају на Иларионове речи којима од богословских расуђивања прелази на похвалу кнезу Владимиру: хвалнѣ же похвалныи гласы. римская страна петра и паоула. нма же вѣроваша въ і(н)с(оу)с(ъ) х(ри)с(т)а с(ы)на б(о)жїа. асіа і ефесъ и пафлѣ. іоан'на б(о)гословца. індна фомѣ. египетъ марка. всѣ страны и гради и людїе. тѣжѣ и славатъ. коегождо нхъ оучителѣ. нже наоучиша ѿ православнѣи вѣрѣ. похвалнѣ же и мы. по силѣ нашен. малыи похвалаи. велнкаа и днвнаа сътворѣшаго. нашего оучителѣ и наставника. велнкааго кагана. нашеа земли колднмера.²⁷² Драгутин Костић, међутим, не помиње да руски проучавалац сличност објашњава коришћењем истог извора, а не непосредном везом међу текстовима.²⁷³ Ни у Симеоновом житију, тамо где се Симеон ставља у ред апостола,

²⁶⁹ Костић 1921, стр. 163.

²⁷⁰ Костић 1921, стр. 163, вид. и 164.

²⁷¹ Доментијан 2, стр. 332 (ово је издање истог преписа који је објавио и Ђ. Даничић. Вид.: Доментијан I). Вид. и: Петровскій 1909, стр. 125.

²⁷² Молдован 1984, стр. 91. Вид. и: Петровскій 1909, стр. 125.

²⁷³ Петровскій 1909, стр. 125. Мишљење М. П. Петровског игнорише и Михаил Нестерович Сперански: „по весьма вероятному предположению М. П. Петровского (ук. соч., стр. 45, отд. отт.) и проф. Протиѣа (Житија српских светаца, као извор историски, Беогр., 1897, стр. 54 – цитата по М. П.

као Владимир у „Слову“: ꙗко же петръ. ꙗ нѡанъ. ꙗ андрѣ. и фл(н)пъ. и ѡба на десѣтъ. и нин прѣѣнъ всѣ ап(о)с(то)лы. тѣхъ ты въ истинноу рѣдъ исплънилъ еси (НБС 17, 29а; вид. Д-IV_{XVI,16-18}, вид. и Д-V_{III,8-11}; подвучено пуном линијом)²⁷⁴, мислимо да се Доментијан не ослања на Илариона. Подсећамо да и краљ Стефан Првовенчани у свом Житију Светог Симеона оца назива „апостолом свога отачаства“²⁷⁵, „саседником апостола, и саучењем и сапроповедањем [њиховим]“²⁷⁶, Симеон по Стефану чак надмашује апостоле – „Апостолом да ли да те назовем? Јер ти беше више од апостолѣ.“²⁷⁷. И Сава и Стефан Симеона називају учитељем свог народа, као Иларион Владимира. „Како пак овога да назовем“, рећи ће Сава, „владарем ли или пре учитељем, јер утврди и уразуми срца свих, и поучи нас како правоверним хрићанима доликује праву веру у Бога држати, прво собом благоверје показа, те потом и друге поучи, цркве освети, манастире сазда, епископе у сласт слушајући...“²⁷⁸ и, нешто касније, „јер тобом освештани бесмо и тобом бесмо научени, и тобом се просветисмо, пастиру добри, који полагаеш душу своју за овце...“²⁷⁹ „Радуј се, учитељу Новог завета, који не мојсијевски научи, већ Павла следећи, и учења његова изврсно у разум наш усади!“²⁸⁰, ускликнуће му Стефан.²⁸¹ На овај мотив или формулу о

П-му) не обошло без влияния 'Слова о законе и благодати' и в жизнеописании св. Саввы сербского, составленном тем же Доментианом“ (*Сперанский 1960*, стр. 17, нап. 13). Код М. П. Петровског пак нема ни речи о претпоставци Петра С. Протића о утицају „Слова“ на Житије Светог Саве: *Петровскиј 1909*, стр. 124–125. И уопште, у Протићевој књизи нема ни помена о Илариону (вид.: *Протић*). Доментијанова Житија Симеона и Саве Ана Борисовна Никољска посматра као једно дело. Будући да су нека места у њему у непосредној зависности од Иларионовог „Слова“, она не види разлог за сумњу да из њега потиче и ово место из Савиног заповедања епископима: *Никољская*, стр. 558–559. То не доводи у питање ни Владимир Ћоровић: *Ћоровић 1928*, стр. LII, LIV–LV.

²⁷⁴ *Доментијан I*, стр. 29–30.

²⁷⁵ *Стефан Првовенчани*, стр. 92.

²⁷⁶ *Стефан Првовенчани*, стр. 96.

²⁷⁷ *Стефан Првовенчани*, стр. 92.

²⁷⁸ *Свети Сава*, стр. 150.

²⁷⁹ *Свети Сава*, стр. 156.

²⁸⁰ *Стефан Првовенчани*, стр. 96.

²⁸¹ Вид. и: *Butler*, стр. 445–448.

учитељима, духовним прејемницима изабраних мужева – старозаветних пророка и новозаветних апостола – који су као оруђа Промисла и благодати равни апостолима, Рикардо Пикио указује у житијима Кирила, Методија, Бориса и Глеба, „Слову о писменима“ Црнорисца Храбра, Доментијановом Житију Светог Симеона.²⁸² Такво представљање Симеона, као апостола и учитеља, просветитеља свог народа, Франсис Батлер примећује и у Стефановом Житију Светог Симеона и, у извесној мери, у Савином Житију Симеона и првој и другој хиландарској повељи.²⁸³ У то нас уверавају и горњи примери.

Драгутин Костић занемарује указивање М. П. Петровског на сличност почетака Иларионовог слова и Симеоновог житија. Касније ће бити установљено да и у оном делу Похвале Симеону у Доментијановом житију где је приређивач њен, по Д. Костићу, самосталан (вид. IV_{XV,7}–IV_{XXV})²⁸⁴, има преузимања из „Слова о закону и благодати“ (вид. IV_{XIX}–IV_{XXV}).

„Како то“, пита се Владимир Ћоровић, да Сава који се „увек користио својим списима“ и „многе реченице и ставове из једних преносио у друге“, „у Похвали прими и општи тон, и читаве ставове, и многе реченице од Илариона, а да од тог не буде никаква трага у осталим његовим списима, и у Житију Симеонову посебно?“²⁸⁵ Он скреће пажњу на чињеницу коју Д. Костић не примећује, „да је Иларионов текст

---

²⁸²Пикио, стр. 391–410, 431–432.

²⁸³Butler, стр. 443–448. На присуство те идеје у Житију Светог Ћирила, Светог Методија, грчком Житију Светог Климента, у првој беседи Козме Презвитера, трима житијима Светог Симеона – Савином, Стефановом, Доментијановом, двома хиландарским повељама, и запису старца Симеона у Вукановом јеванђељу, још 1936, пре Р. Пикија и Ф. Батлера, указао је Владимир Ћоровић: Ћоровић 1936, стр. 4–5. У све три биографије Симеонове, примећује он, јавља се „основна мисао из Хиландарске Повеље, коју је 1199. год. написао у име Немањино Св. Сава и коју је потврдио и мало проширио Стефан Првовенчани. Та мисао, мало подробније развијена, каже ово: Бог је, по својој премудрости, одредио људима и народима судбину и тако је дао и нашим дедовима да овладају српском земљом. Бог неће људске пропасти никако; Немању је с тога поставио великим жупаном те је обновио своју дедовину и утврдио је“ (Ћоровић 1936, стр. 5).

²⁸⁴У издању: Доментијан I, стр. 36₅–41₂₁. Вид.: Костић 1921, стр. 162.

²⁸⁵Ћоровић 1928, стр. LI, вид. и: LII.

само местимично узиман дословно, а да је већи део његове фразе проширен и развијен у чисте реторске реченице“, што је својствено Доментијану, који на сличан начин проширује извесне ставове из Житија Симеоновог од Стефана Првовенчаног. Сава, пак, „није писац широке фразе“.²⁸⁶ „Пустим местом овим“ и „светом пустињом овом“ Сава, како указује В. Ћоровић, назива како Студеницу тако и Хиландар.²⁸⁷ И у оно мало случајева у Житију Симеоновом где се користио Савиним списима, а таквих места има и у похвали Симеону, Доментијан од Саве не узима „не само ниједан дужи став, него и ниједну целу реченицу дословно“.²⁸⁸ Довешће у питање овај проучавалац и Костићеву тврдњу о српско-руским књижевним везама, која је требало додатно да поткрепи његово мишљење о Сави као писцу похвале. По њој, у другој половини века, када је Русија већ пала под Татаре, српска књижевна радња је боље стајала од руске која је у опадању, и у наредном столећу јасно се показује утицај српске на руску, а не обрнуто, док у Савино време српске књижевне радње није ни било, па је природно што је руска утицала на њу.²⁸⁹ Позивајући се на студију Михаила Нестеровича Сперанског, В. Ћоровић подсећа на читав низ руских писаца и списа који су сачувани баш у нашим рукописима из XIII и XIV века (Служба Борису и Глебу, Житије Теодосија Печерског, списи Кирила Туровског). Сем тога, руски списи познати код нас у Савино време, могли су утицати и на доцније писце. Приликама у Русији нису морале бити угрожене руско-српске књижевне везе, зачете и неколико векова неговане пре свега на Светој Гори.²⁹⁰

После Ћоровићеве критике Драгутин Костић латио се подробног доказивања свог раније изреченог мишљења.²⁹¹ У дужем чланку он даље развија и примерима поткрепљује своје раније ставове, остајући при уверењу да је Сава написао Похвалу

---

²⁸⁶ Ћоровић 1928, стр. LI.

²⁸⁷ Ћоровић 1928, стр. LII.

²⁸⁸ Ћоровић 1928, стр. LII–LIII.

²⁸⁹ Костић 1921, стр. 163.

²⁹⁰ Ћоровић 1928, стр. LIII–LIV.

²⁹¹ Костић 1934.

Симеону, у Студеници, по преносу свечевих моштију, најраније 1208. године²⁹², премда претходно допушта могућност да је настала „и пре 1208, када му је најраније могла бити написана служба, прва, она Савина“²⁹³, јер се у Похвали, како је сачувана у Доментијановом житију, нигде не помиње мироточење Симеонових моштију.²⁹⁴ Али зар се то не оправдава управо хронолошким током излагања? Као што и Д. Костић примећује, овај похвалски став Симеону следи после Немањине оставке а претходи Стефанову избору за владара.²⁹⁵ У њему стога није могло бити места за мироточење, већ се побрајају дотадашње Немањине заслуге или, по Костићевим речима, „подвизи доживотни“.²⁹⁶ А управо по одсуству помена мироточења у Похвали Симеону проучавалац закључује да њен приређивач није Доментијан, „који је по свој прилици око 1210 тек и рођен“²⁹⁷. Крхак је и танак његов аргумент да је Похвала Симеону написана у Рашкој, у Студеници, а не на Светој Гори, заснован на означавању места у коме писац борави док пише, објективном или субјективном, код Саве и Доментијана.²⁹⁸ Иларионову Похвалу кнезу Владимиру, по Д. Костићу, Сава је могао наћи у библиотеци Светог Пантелејмона или Ватопеда, у коме је био већи број руских калуђера.²⁹⁹ Изгледа да је неодлучан и колебљив Д. Костић у погледу обима те Савине Похвале Симеону у Доментијановом житију. Прво каже да је, изгледа, сачувана у целини, „окрњена можда само спреда“³⁰⁰, а после да је Доментијан у Житије „није уносио просто, механички, преписом само као обично из

---

²⁹² Костић 1934, стр. 177.

²⁹³ Костић 1934, стр. 174. На основу једног става Савине Службе Симеону проучавалац на крају рада износи претпоставку да је Служба настала најраније 1219 (Костић 1934, стр. 180–181).

²⁹⁴ Костић 1934, стр. 175–176.

²⁹⁵ Костић 1934, стр. 157.

²⁹⁶ Костић 1934, стр. 175–176.

²⁹⁷ Костић 1934, стр. 176.

²⁹⁸ Костић 1934, стр. 158–173, 178.

²⁹⁹ Костић 1934, стр. 179.

³⁰⁰ Костић 1934, стр. 176.

својих ранијих дела³⁰¹“, „него га је, уносећи га сам, и прерађивао стилски, проширивао, парафразирао“, на шта би „нарочито указивало оно обиље цитата на крају, од стр. 39 до 41, нарочито из старозаветних књига.“³⁰² „Али, зар је мање цитатима накрцата и Савина прва, уводна глава у Тип. Хиландарском“, одмах затим се пита аутор, „и то баш у одељку самосталном, коме нема паралеле у грчком тексту...“³⁰³ Као што је раније речено, и ти цитати, али и друга места у истом повећем дометку, где се „запажа јаче, самосталније прилагођавање нашим приликама и дају одредбе локалитета наших“³⁰⁴, ма чији он био, пренети су из Иларионовог слова.

Седамдесетих година прошлог века Л. Милер је према свом прештампаном издању А. В. Горског поред већ уочених места, из похвале кнезу Владимиру, указао и на друга, изван похвале, уметнута у Симеоново житије.³⁰⁵ Ми их наводимо напореда са одговарајућим местима из Доментијановог дела:

Д-IV_I – Д-IV_{III}: И-IV_I – И-IV_{III}

Немачки проучавалац издваја део И-IV_{IV,6}–И-IV_{V,4}³⁰⁶ коме у Доментијановом Житију одговара Д-IV_{IV}–Д-IV_{V,3}. Мислимо да је Иларионово по вѣсн зѣмлн (И-IV_{IV,4}) Доментијан преобликовао у по вѣсмъ своѣмъ ѿ(ѣ)чѣствѣ (Д-IV_{IV,4}), те да и то место треба да буде узето у обзир; у другој и трећој редакцији „Слова“ је чак по вѣсн зѣмлн своѣн.³⁰⁷ Томе треба да буде додато и Иларионово ѿ(ѣ)ца н с(ѣ)на н с(ѣ)т(а)го д(оу)ха (И-IV_{IV,5}) које је несумњиво ушло у Доментијаново дело (Д-IV_{IV,2-3}). Изненађује што Л. Милер изузев неколика реда (И-IV_{XI}) превиђа читав следећи део „Слова“ (И-IV_{V,4}–И-IV_{XV}) на чије је присуство у Симеоновом житију скренуо пажњу још М. П.

³⁰¹ У неким готово истоветним похвалским ставовима Доментијанових житија Д. Костић види уметке двеју похвала – Сави и заједничке похвале Сави и Симеону – које приписује Доментијану: *Костић 1934*, стр. 144–156.

³⁰² *Костић 1934*, стр. 180, вид. и стр. 157.

³⁰³ *Костић 1934*, стр. 180.

³⁰⁴ *Костић 1934*, стр. 154.

³⁰⁵ *Мюллер 2000г*, стр. 128.

³⁰⁶ Код Л. Милера од 26. реда 39. стране до дванаестог реда стране 40 у издању А. В. Горског (*Мюллер 2000г*, стр. 128; *Müller 1962*, стр. 104–105).

³⁰⁷ *Молдован 1984*, стр. 123 (413об., ред 18–19), стр. 176 (363об., ред 8); вид. и 34. напомену у И-IV_{IV}.

Петровски.³⁰⁸ Дакле, наредни, непрекинути део „Слова“ који је употребио српски агиограф је:

Д-IV_{IV} – Д-IV_{XV} и Д-V_I (први стубац), 9–11, 13–16 : И-IV_{IV,4–XV}

За њим следе:

Д-IV_{XIX,15–16} : И-IV_{XIX,11–12}³⁰⁹

Д-IV_{XX,1–3} : И-IV_{XX,1–3}³¹⁰

Д-IV_{XX,3–4} : И-IV_{XX,6–7}

Д-IV_{XX,4–10} : И-IV_{XXI,10–16}

Д-IV_{XX,10–12} : И-IV_{XXII,5–7}

Д-IV_{XX,13} – Д-IV_{XXI,7} : И-IV_{XX,9} – И-IV_{XXI,6}

Д-IV_{XXI,10–11}, ми додајемо и 8 – *островъ*) : И-IV_{XXII,11–12}, по нама, укључујући и *островъ*)

Д-IV_{XXIII,9} – Д-IV_{XXV} : И-IV_{XXIII} – И-IV_{XXV}

Д-V_{II,12–15} : И-V_{II,7–10}³¹¹

Д-V_{II,16–17} : И-V_{II,1–2}

Да ли је Доментијан под Иларионовим утицајем и у наредним редовима (Д-V_{II,17–19}, подвучено пуном линијом : И-V_{II,11–12}³¹²)? И поред њихових додирних тачака са Доментијановим Житијем Светог Саве³¹³, у коме нисмо пронашли убедљиве

³⁰⁸Вид. нап. 261–262. У прештампаном првом издању код Л. Милера од 13. реда 40. стране до 14. реда стране 42. Указује само на неколико редова из тог дела текста (И-IV_{XI}): 15–17. ред на 41. страни. У Симеоновом житију немачки аутор налази и 14. ред 42. стране издања „Слова“ (IV_{XV,5}) (*Мюллер 2000г*, стр. 128; *Müller 1962*, стр. 105–110). Такво место у Житију нисмо пронашли.

³⁰⁹Код Л. Милера: 34. страна, 8. ред издања А. В. Горског (*Мюллер 2000г*, стр. 88), а требало би: 8–9. ред (*Müller 1962*, стр. 88).

³¹⁰Грешком код Л. Милера стоји 35,7 (*Мюллер 2000г*, стр. 88), а требало би 35,7–10 (*Müller 1962*, стр. 91).

³¹¹Л. Милер овде упућује само на 4. ред 45. стране свог издања (И-V_{II,6–7} – по *тебѣ. твоѣмъ владыцѣствѣ. не рѣшаща твоихъ[ъ]*) (*Мюллер 2000г*, стр. 128; *Müller 1962*, стр. 121), коме нема трага у Житију Симеоновом.

³¹²Код Л. Милера: 10. и 11. ред 45. стране (И-V_{II,12} – И-V_{III,1}). Вид.: *Мюллер 2000г*, стр. 128; *Müller 1962*, стр. 122.

³¹³Симеоново житије: *с(вѣ)таѣ црѣквы пр(ѣ)с(вѣ)тыѣ б(о)городице юже оукраси прѣвѣлѣкымъ ты б(о)гоугодникъ. и прѣмоудростию изъзвѣста. и вѣлѣлѣпниѣмъ обѣлѣче. и бл(а)говѣрнѣмъ възвѣнѣ на вышотоу н(ѣ)б(ѣ)с(ъ)ноу ю – Савино житије: Нже испрѣва зачѣста съ великою любовію. юже и по врѣмени съврѣшѣнѣ изрѣдѣнѣ. б(о)ж(ъ)ствѣнымъ*

текстуалне везе са Иларионовим „Словом“, претпостављамо да је ту реч о текстуалном подстицају из „Слова“.

На сва ова места код Илариона, изузев последња два (И-V_{II,7-10}, И-V_{II,1-2}) указује А. М. Молдован, према свом издању „Слова“.³¹⁴

Обојици проучавалаца је промакло једно место:

Д-IV_{XIX,12-13} : И-IV_{XIX,6-7}. Не искључујемо могућност да је кѣпѣль пакыпорождѣнїа сыны своа вѣ нѣтаѣнїѣ облачнѣ (И-IV_{XIX,7-8}) Доментијан преосмислио у вѣ исповѣданиѣ с(вѣ)тоѣ съ любовнѣю вѣси облаѣкоше се (Д-IV_{XIX,11}).

Изгледа да наш животописац користи своју готову, ранију обраду Илариона у Д-IV_{XVII,9-11}.

Само делом А. М. Молдован указује на текстуалну везу Д-IV_{XII,11-13} : И-IV_{XIV,5-8}.³¹⁵ Могуће је да је Доментијан ту био и под утицајем И-IV_{XII,2-3}.

За сада претпостављамо да се извесна сличност Д-IV_{XIX,1-2} и И-IV_{XIX,1} (подвучено пуном линијом) не објашњава утицајем „Слова“ на Доментијана. Тај део „Слова“ налази се у обраћању Владимиру кога нема у другој редакцији овог Иларионовог дела.

Овом прегледу текстуалних, мањих или већих, подударана „Слова“ и Житија додајемо и сличности и подударности у: Д-I_{I-II} : И-I_{I-II}, Д-II_I : И-II_{I-II} и Д-III : И-III.³¹⁶ Та места Доментијановог житија и Д-V_{II,12-15}, Д-V_{II,16-17} не припадају похвали Симеону, што јасно говори да је управо Доментијан делове „Слова о закону и благодати“ уносио у Житије, па тако Костићева домишљања о Сави као писцу те похвале коначно падају у воду.

лѣпотамн. и с(вѣ)т(н)м образы оукрашѣша. и шротамн прѣкраснымн. нѣзваіанѣ поставнста ю (Жичу. – С. Ј.) (Доментијан 2, стр. 214); и прѣмоудростїю б(о)ж(ь)ств(ь)ною краснѣю. и хнтростамн разоумѣ еѣо прѣтюднѣ нѣзваіанѣ обоюдѣ поставкї ю (Жичу. – С. Ј.) (Доментијан 2, стр. 322).

³¹⁴ Молдован 1984, стр. 80.

³¹⁵ Молдован 1984, стр. 106, нап. 77, 81–82; вид. и нап. 89 уз И-IV_{XIV}.

³¹⁶ Своје резултате поређења „Слова о закону и благодати“ и Житија Светог Симеона проверили смо помоћу фреквенцијског речника Симеоновог житија у електронском облику (Доментијан 3).

Коју редакцију Иларионовог дела је у рукама имао српски агиограф? Према резултатима текстолошког истраживања А. М. Молдована, другу. Поредећи редакције „Слова“ са Даничићевим издањем Симеоновог житија проучавалац закључује да у препису којим се користио Доментијан није било следећих места својствених првој редакцији: *богаромъ и простынѣ* (И-IV_{IV,9} : Д-IV_{IV,6-7}), *ты ж[є] не видѣвъ кѣрѣ* (И-IV_{XIII,3-4} : Д-IV_{XIII,10}), *ц(а)рю наоучодоносѣ* (И-IV_{I,6} : Д-IV_{I,8}), *не до слышанїа стави г(лаго)ланѣ. нъ* (И-IV_{I,8-9} : Д-IV_{I,10}), али је постојао фрагмент кога нема у трећој редакцији, од *и ѿсанно. послѣшантѣ мене до и на мышьцю мою страны оуповають* (И-IV_{XXV,6-11} : Д-IV_{XXV,5-10}). Сем тога, у том препису изостајало је *разверзетсѣ вода ходѣщїицѣ по безднѣ* (И-IV_{XX,1-2} : Д-IV_{XX,1}), чега нема ни у већини сачуваних преписа друге редакције, али је карактеристично за преписе треће редакције.³¹⁷ Да се Доментијан служио првом редакцијом „Слова“, сумњамо да би се при преузимању његових делова зауставио на фрагментима И-V_{II,1-2}, И-V_{II,6-10}, с краја друге и треће редакције, после којих се у првој наставља похвала кнезу Јарославу и следи величанствено обраћање и похвала кнезу Владимиру. Зар би одолео Доментијан да не пренесе што из Иларионовог позивања Владимира да устане из гроба и погледа на своје благоверно потомство и плодове крштења Русије, и из усхићене хвале Владимирових врлина које су се могле односити и на Симеона?

У Житију има и низ текстуалних подударана управо са другом редакцијом „Слова“. На неким местима оно је истовремено ближе и подударно са првом, преписима архаичне гране друге и трећом редакцијом (Д-IV_{I,13} : И-IV_{I,11,вид.нап.10}; Д-IV_{II,8(вид. нап. 8)} : И-IV_{II,6,нап.15}; Д-IV_{II,10} : И-IV_{II,8,нап.18}; Д-IV_{II,13-14} : И-IV_{II,11,нап.20}; Д-IV_{XV,5} : И-IV_{XV,4-5,нап.96}; Д-IV_{XXIII,15} : И-IV_{XXIII,8,нап.138}), на једном месту са првом редакцијом и три преписа треће редакције (Д-IV_{XX,3-4,нап.135} : И-IV_{XX,6-7}), на неким са првом редакцијом, једним преписом друге и трима преписима треће редакције (Д-IV_{XX,10} : И-IV_{XXII,4,нап.127}), са првом, трећом и једним преписом друге редакције (Д-IV_{XX,11} : И-IV_{XXII,4,нап.128}), са два преписа архаичне гране друге редакције и три преписа треће (Д-IV_{XX,11} : И-IV_{XXII,6,нап.129}), са првом редакцијом (Д-V_{II,14} : И-V_{II,9,нап.164}).

³¹⁷ Молдован 1984, стр. 30.

Постоји ли нека веза између Доментијановог навѣче, славѣи х(рн)с(т)а (Д-IV_{IV,14-15}) и нача славѣи х(рн)с(т)а треће редакције „Слова“ (вид.: И-IV_{IV,15,нап.40})? Да ли је случајна подударност Доментијановог прѣславѣи въ владикахъ земльныхъ (Д-IV_{VII,5}) и славѣи въ вл[а]д[ы]кахъ земныхъ[ъ] треће редакције³¹⁸, док је у првој и другој славѣи въ земленыхъ[ъ] вл[а]д[ы]кахъ[ъ] (И-IV_{VII,1-2,нап.60})? Да ли је у препису „Слова“ који је био у Доментијановим рукама, било по всен землн твоен, као у једином препису прве редакције (И-IV_{VII,5-6})? Јер код нашег писца на том месту је: по всен землн твоего ш(ъ)тъства (Д-IV_{VII,12-13}), а у другој и трећој редакцији Иларионовог дела: по всен землн³¹⁹ (И-IV_{VII,нап.63}). У Доментијановом препису „Слова“ било је, изгледа, нѣмныхъ г(лаго)лютъ (И-IV_{XIV,6-7}) које се среће само у првој редакцији. У Житију му одговара нѣмныя гл(агол)юще (Д-IV_{XII,12}).

На основу резултата текстолошког поређења преписа, при чему су узета у обзир и дела у која су укључени поједини одломци „Слова“, А. М. Молдован изводи закључак да је у Симеоново Житије ушао хипотетични препис друге редакције (у његовој стемѣ обележен словом з), од кога су потекли сви преписи друге редакције, изузев преписа архαιчне гране друге редакције – Мк-207 и Вл-105).³²⁰ Изгледа да је препис „Слова“ у Доментијановим рукама имао неке црте сачуване само у првој редакцији; друге су заједничке првој, преписима архαιчне гране друге и трећој; понегде се подударао са првом и неким преписима треће или са првом, трећом редакцијом у целини или неколиким њеним преписима и једним преписом друге, или са преписима архαιчне гране друге редакције и појединим преписима треће.

У препису Житија Светог Симеона НБС 17, у деловима са одломцима из „Слова о закону и благодати“, има и битнијих разлика у односу на Даничићево издање. За неке са сигурношћу можемо рећи да су плод редакторског рада. Оне се срећу на местима које је Доментијан уз преудешавања преносио из „Слова“. Ту у већини случајева Даничићево издање боље чува првобитни Доментијанов текст преузет од

³¹⁸ Молдован 1984, стр. 176.

³¹⁹ Молдован 1984, стр. 124, 177.

³²⁰ Молдован 1984, стр. [33], 34.

Илариона, док се у препису НБС 17 поједине Иларионове речи замењују другим, можда новијим, разумљивијим или стилски подеснијим? Будући да је за одговор на то питање неопходан добар увид у редиговање оригиналних дела и превода код Срба у XIV веку, ограничићемо се засад прегледом тих лексичких измена. Уз речи из „Слова о закону и благодати“ и преписа НБС 17 је број реда у ступцу, а уз примере из Даничићевог издања број напомене у којој су дата разнотченија из тог издања:

СЗБ	Дан.	НБС 17
IV _I жадныа 10	жедьныѣ 7	жеждѣще 12
IV _{IV} съпражено 14	съпрежено 27	сътетано 13
IV _V ц(ь)ркві поставлаахжса 4	црѣквѣн хрстовы поставише се 29 ³²¹	цр(ь)к(ь)вн х(рн)с(то)вы оутврѣдише се 3
IV _X припахнѣ 3	припахноу 64	прндѣхноу 13
IV _{XI} по немѣ 2	по немѣ 71	къ слѣдѣ его 15
IV _{XIV} властеле 9	властеле 94	кнезы 10
IV _{XIV} къ х(рнст)ж 12	къ Хрстоу 95	къ б(ог)оу 12
IV _{XX} прѣпѣщаєть на вѣчнжю жнзнь 7	прѣпоуштаєть къ вѣчнѣн жнзнь 135 ³²²	прѣводиць къ вѣчнѣн жнзнь 4

Оваквих разлика у односу на Даничићево издање има и на другим местима, између одломака из „Слова“.

Дан.	НБС 17
IV _{XIII} похождение 80	хождение 3
IV _{XIII} прѣчнстын 82	прѣс(вѣ)тын 6
IV _{XVI} продавь 106	расточивъ 5
IV _{XVI} чѣда своа 109	дѣти 12
IV _{XVI} славоу сего свѣта 110	славоу вѣремен'ноу 13
IV _{XVI} начнтаю 111	рекоу 13
IV _{XVI} по истинѣ 115	въ истинноу 17–18
IV _{XVII} драгын 122	бл(а)гын 17
IV _{XXI} волеть 150	хотеть 9
IV _{XXI} зѣмлю 152	въселѣн'ноу 13
IV _{XXII} сыгы 159	ныня 15
V _I събѣхъ 182	до кон'ца 12–13

Једино у последњем случају са већом сигурношћу претпостављамо да је редактор заменио архаично съ вѣхъ.³²³ Оно се у Даничићевом издању Житија среће

³²¹ Доментијан 1, стр. 31.

³²² Доментијан 1, стр. 38.

још једном — окогда въ вѣтнѣтн скоутавъ въ събѣхъ погывъша³²⁴. У препису НБС 17 и ту је наместо њега друга реч — ѿт[ъ]ноудъ (90а). И у Доментијановом Житију Светог Саве, из истог рукописа Cod. Slav. 57 по коме је Ћ. Даничић штампао оба Доментијанова житија, има на два места овај прилог — оубоаше се. да не ѿтнѣтъ ѿт[ъ] нѣх[ъ] събѣхъ храннтель нѣхъ³²⁵; и до конца его възлюбивъ. и съб[ъ]хъ мнра ѿт[ъ]връгъ се. по заповѣди его³²⁶. Текстолошки поредећи преписе Житија Светог Саве, Љиљана Јухас-Георгиевска је утврдила да је управо тај препис најближи оригиналу.³²⁷ Стога је веома могуће да је и у Доментијановом тексту писало съ бѣхъ.

Бавећи се етимологијом, употребом и раширеношћу речѣ бѣхъ, бѣхъма, бѣшиѣ, бѣшънѣ Јавор Милтенов је установио да су карактеристичне за ограничен круг текстова, преведених, редигованих или насталих у Преславу. Релативно слабо су заступљене. Од XV века се доживљавају као архаизми и у руским преписима дела на старословенском и старом бугарском³²⁸ замењују се другим речима директно или путем глосирања.³²⁹ С обзиром на то, изненађује што је съ бѣхъ остало нетакнуто у преписима Доментијанових житија (Cod. Slav. 57) с почетка XVII века.

³²³У првом тому свог Рјечника, објављеном 1863, две године пре Доментијанових житија, Ћ. Даничић предлоге испред бѣхъ пише одвојено: *Рјечник из књижевних старина српских*, I, стр. 92. Исто у свом Лексикону из 1862–1865. чини и Фрањо Миклошич: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 49.

³²⁴Доментијан 1, стр. 111. Испред събѣхъ очито је грешком поновљено въ.

³²⁵Доментијан 2, стр. 88 Вид. и: Доментијан 1, стр. 164. У Теодосијевој редакцији Житија нема овог места (НБС 17, 1276).

³²⁶Доментијан 2, стр. 344. Вид. и: Доментијан 1, стр. 297. У Теодосијевој редакцији овог места нема (НБС 17, 2266–227а).

³²⁷Јухас-Георгиевска, стр. 330; Доментијан 2, стр. СХХVI (Љ. Јухас-Георгиевска).

³²⁸Аутор ова дела назива „старобугарским“. У њих, судећи по прегледу рукописа, убраја како старословенске (Супрасаљски зборник, Зографски одломци), тако и споменике настале на старом бугарском а сачуване у руским и српским преписима (Изборник 1073). Ми их овде тако и именујемо, у складу са разликовањем које се у нашој науци основано и дуго прави између старословенског и његове бугарске редакције.

³²⁹Милтенов.

Реч *вѣхъ* Фрањо Миклошич је пронашао само у три управо српска рукописа: на *вѣхъ* у Патерику³³⁰, несумњиво Cod. slav. 42 (ÖNB), XIV век³³¹, а сь *вѣхъ* у Теодосијевом Житију Светог Саве, Cod. slav. 25 (ÖNB), XVI век³³², и Студеничком типiku из 1617, Шафарикове збирке, бр. IX Н 8 (Š 10) Библиотеке Народног музеја у Прагу³³³. Потпунију слику о раширености речи *вѣхъ* дао би бугарски проучавалац да је у целости пренео ове податке из Миклошичевог речника на који се позива. Наместо тога, он без потребе уноси забуну: „Лексемата има слабо разпространение – в лексикографските справочници е отразена единствено в Типик на св. Сава, Житие на св. Сава, Патерик.“³³⁴ Тако, без указивања да су то српски споменици и да је „св. Сава“ Сава Српски, могло би се помислити да је реч о Јерусалимског типiku и Житију Светог Саве Освећеног. Сем тога, тешко је поверовати да је овом проучаваоцу остао непознат Даничићев „Рјечник из књижевних старина српских“ у коме је забележен низ примера употребе *вѣхъ* у српским споменицима.³³⁵

У препису Симеоновог житија НБС 17 приметили смо и инверзије (Д-IV_{V,7-8}, Д-IV_{VII,3}, Д-IV_{XIII,18}, Д-IV_{XVIII,7-8}), додавања различитог обима (Д-IV_{X,15} –Д-IV_{XI,13}, Д-IV_{XV,10-12}, Д-IV_{XII,10-11}, Д-IV_{X,3-4}, Д-IV_{XV,5}, Д-IV_{XVI,10}, Д-IV_{XXI,1}, Д-IV_{XXI,1}, Д-IV_{V,2}) и друге разлике (Д-IV_{XIX,1-2}) односу на Даничићево издање. Редова Д-IV_{X,15} –Д-IV_{XI,13} сигурно није било код Доментијана, они разбијају једну текстуалну целину преузету од Илариона (Д-IV_{X,13-15} и Д-IV_{XI,13-15}), која је у Даничићевом издању сачувана и непрекинута. Доментијаново, а заправо Иларионово, помињање „слатке чаше сећања на будући живот“ подстакло је редактора на дуже варирање и исцрпљивање те теме у истом похвалском тону. Завршавајући своју тираду он донекле мења Доментијанов и Иларионов текст на месту где је прекинут (вид. Д-IV_{XI,13}). Управо поређењем са

³³⁰ *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 49, XVII.

³³¹ *Birkfellner*, стр. 258–261, бр. II/95.

³³² *Birkfellner*, стр. 246–247, бр. II/90. Вид.: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 49, VIII.

³³³ *Vašica, Vajs*, стр. 305–309, бр. 144. Вид.: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 49, XX–XXI.

³³⁴ *Милтенов*, стр. 106, вид. и 114. Аутор, уопште, нема обичај да указује на порекло рукописа, лишавајући тако читаоца основних података – о њиховој редакцији.

³³⁵ *Рјечник из књижевних старина српских, I*, стр. 92.

Иларионовим текстом доказује се да је та тирада доцније додата и да ту препис Cod. Slav. 57 који је објавио Даничић боље од преписа монаха Марка чува изворни Доментијанов текст.

Крајем XIX века у трећој књизи Споменика Српске краљевске академије Љубомир Стојановић је објавио разнотченија Миховог, данас најстаријег, преписа Живота Светог Симеона у односу на Даничићево издање.³³⁶ Испоставља се да безмало сва постоје и у нашем, Марковом. Разлике међу тим разнотченијима Миховог и Марковог преписа су незнатне: *се҃го же* (Михо)³³⁷ : *се же* (Марко, НБС 17, 3б)³³⁸, *н ѣзика лѣстива*³³⁹ : *н ѿт[ъ] ѣзыка лѣстива* (5а)³⁴⁰, *любѣште...* *творѣште*³⁴¹ : *любѣще...* *творѣще* (11б)³⁴²; *н хвалю Бога*³⁴³ : *хвалю б(о)га* (15б)³⁴⁴; *скръбн*³⁴⁵ : *скръбъ* (15б)³⁴⁶; *бесмртнѣн*

³³⁶Стојановић 1890а. У Стојановићевом раду код стране 5. Даничићевог издања, уместо „врста“ 24 треба да буде 22; уместо стр. 17 – 18; 52 – 51; стр. 59, вр. 16 – стр. 59, вр. 17; стр. 64, вр. 24 – стр. 64, вр. 20; стр. 72, вр. 12 – стр. 72, вр. 13; стр. 85, вр. 12–13 – стр. 85, вр. 11–12; стр. 97, вр. 12, вр. 19 – стр. 97, вр. 12–13, вр. 16; стр. 106, вр. 129 – стр. 106, вр. 29–30; стр. 111, вр. 20 – стр. 111, вр. 20–21. – У прегледу историје проучавања Доментијанових дела у студији Љиљане Јухас-Георгиевске стоји, очито омашком, да се у овом одеском зборнику налази „Теодосијев Извод из Симеонове биографије“: *Јухас-Георгиевска*, стр. 27. На истој, пак, страни помиње се препис Живота светог Симеона од Доментијана, а не извод, у одеском рукопису. У њему је, у ствари, Михов препис Житија Симеоновог, а извод о коме је реч саставни је део бечког рукописа Cod. slav. 25.

³³⁷Стојановић 1890а, стр. 59.

³³⁸Тако и у Даничићевом издању: *Доментијан 1*, стр. 5, четврти ред.

³³⁹Стојановић 1890а, стр. 59 (уз Даничићеву 8. страну, 15–16. врсту).

³⁴⁰У Даничићевом издању: *н ѣзыка неправѣдна н лѣстива* (*Доментијан 1*, стр. 8, ред 15–16).

³⁴¹Стојановић 1890а, стр. 60 (уз Даничићеву 15. страну).

³⁴²Оба преписа, уз указану разлику, садрже следеће место кога изузев прве речи нема у Даничићевом издању: *тъште, н любѣште Бога, н творѣште волю его възнесе пате аггелъ небесныхъ, н выше всѣхъ чловѣкъ земныхъ, по* (*Стојановић 1890а*, стр. 60). Вид.: *Доментијан 1*, стр. 15, ред 31.

³⁴³Стојановић 1890а, стр. 60 (уз Даничићеву 20. страну).

³⁴⁴Код Даничића: *н слава богоу* (*Доментијан 1*, стр. 20, ред 25).

³⁴⁵Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 27. страну Даничићевог издања).

³⁴⁶У овим преписима уз наведену разлику то место гласи: *нашоу н нанесетъ ли намъ скръбн* (*Стојановић 1890а*, стр. 60). У Даничићевом издању га нема, изузев нају уместо *нашоу* (*Доментијан 1*, стр. 27, ред 8).

прѣскетѣн³⁴⁷ : вѣсьмрьтънѣн и прѣс(вѣ)тѣн (26а)³⁴⁸; нже тако³⁴⁹ : н жестоко (28б)³⁵⁰; оба на десетѣ³⁵¹ : оба на десетѣ (29а)³⁵²; оуготовашомоу³⁵³ : оуготовавшомоу (36б)³⁵⁴; Христосъ и истиннын Богъ нашъ³⁵⁵ : х(рн)с(тос)ъ, истиннын б(ог)ъ нашъ (37б)³⁵⁶; велнкы³⁵⁷ : велнкын (37б)³⁵⁸; жнвоуштнхъ³⁵⁹ : жнвоуштѣнхъ (38а)³⁶⁰; скетѣн и прѣподобнѣн³⁶¹ : с(вѣ)тын пр[ѣ]п[о]д[о]бнын (38а)³⁶²; Въ поустыняхъ бо³⁶³ : въ поустынях(ь) бо с(вѣ)т(ын)хъ (38а)³⁶⁴; потышти се и скоро принди³⁶⁵ : потыщи се скоро принти (38б)³⁶⁶; прндн³⁶⁷ : прѣндн (42а)³⁶⁸;

³⁴⁷Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 34. страну Даничићевог издања).

³⁴⁸Примери су из дѣла текста (Д-IV_{X,15}–Д-IV_{XI,13}) кога нема у Даничићевом издању а није га било ни у Доментијановом оригиналу.

³⁴⁹Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 36. страну Даничићевог издања).

³⁵⁰Примери су из редова којих нема у Даничићевом издању: поштыше се, нже тако (НБС 17: н жестоко) житие показавше спасени быше, оученици же господа нашего Ісѹ Христа с нимъ ѿдыше и пивше и не поштыше се съпасноюю (Стојановић 1890а, стр. 60). Код њега: поштыше се, съпасноюю (Доментијан 1, стр. 36, ред 9).

³⁵¹Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 36. страну Даничићевог издања).

³⁵²Код Даничића: оба .в. (Доментијан 1, стр. 36, ред 30).

³⁵³Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 46. страну Даничићевог издања).

³⁵⁴У оба преписа: оставашомоу и поутъ спасенна оуготовашомоу (НБС 17: оуготовавшомоу) (Стојановић 1890а, 60), спрам оставившомоу Даничићевог издања (Доментијан 1, стр. 46, ред 6).

³⁵⁵Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁵⁶У препису Даничићевог издања недостаје лист са тим текстом (Доментијан 1, стр. 47, ред 20).

³⁵⁷Стојановић 1890а, стр. 60 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁵⁸Вид. нап. 356.

³⁵⁹Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁶⁰Вид. нап. 356.

³⁶¹Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁶²Вид. нап. 356.

³⁶³Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁶⁴Вид. нап. 356.

³⁶⁵Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 47. страну Даничићевог издања).

³⁶⁶У оба преписа, Миховом и Марковом, уз поменути разлику: И ти, Господи мои, потышти се и скоро принди (Стојановић 1890а, стр. 61). У Даничићевом издању: да потышти господи мои, и скоро принди (Доментијан 1, стр. 47, ред 20).

³⁶⁷Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 51. страну Даничићевог издања, код Лб. Стојановића грешком 52; вид. нап. 336 ове главе).

прѣподобни³⁶⁹: пр[ѣ]п[о]д[о]бныи (44а)³⁷⁰; [отъ земли отъчства ми, да си имѣють свои си домъ],
 понеже да не³⁷¹: нъ земли отъчства моего, да имают си домъ свои. понеже да не (48б);
 светы³⁷²: светын (48б)³⁷³; его же любнши³⁷⁴: его же любншь (48б)³⁷⁵; оукрашена³⁷⁶: оукрашена
 быс(тъ) (50а)³⁷⁷; єдинныє³⁷⁸: єдинны (51б)³⁷⁹; цркви³⁸⁰: цркви (53а)³⁸¹; въ ниттоже³⁸²: въ
 нитто (61а)³⁸³; мздовъздателямъ³⁸⁴: мздовъздателямъ (61б)³⁸⁵; вси нстоупаени быше

³⁶⁸У оба преписа: приди, донел же (*Стојановић 1890а*, стр. 61), спрам Даничићевог: приди, да до неканже (*Доментијан 1*, стр. 51, ред 13–14).

³⁶⁹*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 54. страну Даничићевог издања).

³⁷⁰Наспрам светын же и прѣподобни отъцъ нашъ ємѣонъ из Миховог и Марковог преписа, у Даничићевом издању је светын же ємѣонъ (*Доментијан 1*, стр. 54, ред 9).

³⁷¹По Љ. Стојановићу једино по овим последњим трима речима Михов препис се на том месту разликује од Даничићевог издања, где је место понеже да не – и да не (*Доментијан 1*, стр. 59, ред 17). У угласте заграде стављамо претходни текст Даничићевог издања – подударан са Миховим преписом – који се донекле разликује од одговарајућег места у препису монаха Марка.

³⁷²*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 59. страну Даничићевог издања).

³⁷³У Миховом и Марковом препису: [н] (нема у НБС 17; Љ. Стојановић не указује да изостаје у Миховом препису, па га преносимо из Даничићевог издања) светы (НБС 17: светын) же повѣда (*Стојановић 1890а*, стр. 61). У Даничићевом издању: и повѣда (*Доментијан 1*, стр. 59, ред 19).

³⁷⁴*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 59. страну Даничићевог издања).

³⁷⁵Код Даничића: кон си любнши (*Доментијан 1*, стр. 59, ред 28).

³⁷⁶*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 61. страну Даничићевог издања).

³⁷⁷Овде је Марков препис ближи препису Даничићевог издања. У преписима Миховом и Марковом то место гласи: дѣнни бѣ, аже и до дѣньсѣ кѣтъ, нъ оукрашена (НБС 17: оукрашена быс(тъ)) прѣподобныица (*Стојановић 1890а*, стр. 61). У Даничићевом издању одговара му: дѣнни бѣаше и дѣньсѣ, нъ оукрашена бысть прѣподобныица (*Доментијан 1*, стр. 61, ред 9–10).

³⁷⁸*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 63. страну Даничићевог издања).

³⁷⁹У Миховом и Марковом препису: не оу же (код Љ. Стојановића не оу же) дары єдинныє (НБС 17: єдинныи) (*Стојановић 1890а*, стр. 61). Код Љ. Даничића: не тѣню же дары (*Доментијан 1*, стр. 63, ред 14–15).

³⁸⁰*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 65. страну Даничићевог издања).

³⁸¹Код Љ. Даничића: цркви (*Доментијан 1*, стр. 65, ред 9).

³⁸²*Стојановић 1890а*, стр. 61 (уз 75. страну Даничићевог издања).

³⁸³У Миховом и Марковом препису: сеѣ въ ниттоже (НБС 17: нитто) нмоушта, и лоуѣшеє (*Стојановић 1890а*, стр. 61). У препису Даничићевог издања: сеѣ оуметы сътвориша, и лоуѣшеє (*Доментијан 1*, стр. 75, ред 7).

о҃ума³⁸⁶: въ нстоу҃плєнїи быше о҃ума (716)³⁸⁷; до коньца, о прѣдати³⁸⁸: до конца. н прѣдати (78а)³⁸⁹; безъ стрѣль... боды... сѣкы³⁹⁰: н безъ стрѣль... бодын... сѣкын (80а)³⁹¹; поуты³⁹²: поуты (80б)³⁹³.

³⁸⁴Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 75. страну Даничићевог издања).

³⁸⁵Код Ђ. Даничића: мьзододателкы (Доментијан 1, стр. 75, ред 22).

³⁸⁶Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 87. страну Даничићевог издања).

³⁸⁷У Даничићевом издању: вън нзоу҃плєнн (Доментијан 1, стр. 87, ред 29).

³⁸⁸Стојановић 1890а, стр. 61 (уз 96. страну Даничићевог издања).

³⁸⁹У издању: безъ отьлѣка, н прѣдати (Доментијан 1, стр. 94, ред 4).

³⁹⁰Стојановић 1890а, стр. 62 (уз 98. страну Даничићевог издања).

³⁹¹У Миховом и Марковом препису то место уз наведене разлике у целини гласи: отноудь никако же мнлоуѣ рода нашего, безъ стрѣль стрѣлаѣ, н безъ копнѣ боды, н безъ мьча сѣкы, н просто решти паче н безъ всего (Стојановић 1890а, стр. 62). У издању му одговара: въсьма не мнлоуѣ рода нашего, безъ стрѣль стрѣлаѣ, н безъ копнѣ боды, н безъ мьча сѣкы, н безъ палнѣннѣ оубѣваѣ, н просто решти безъ ногоу гонѣ, н безъ роуѣкъ ѣмѣѣ, н безъ ножа закалаѣ, н безъ въсьго (Доментијан 1, стр. 98, ред 22–25).

³⁹²Стојановић 1890а, стр. 62 (уз 99. страну Даничићевог издања).

³⁹³У преписима, Миховом и Марковом, овако гласи у целини део који се разликује од одговарајућег места у препису који је објавио Ђ. Даничић: н дворн н храмы испльненн соуште, н поутыѣ, н распоутнѣ (Стојановић 1890а, стр. 62). У Даничићевом издању: н дворн пльнн н коуште пльнѣ, н поутнѣ пльнн н распоутнѣ (Доментијан 1, стр. 99, ред 1–2). – Годину дана пошто су објављене ове разлике Миховог преписа од Даничићевог издања, Ватрослав Јагић је указао на оне које су Љ. Стојановићу промакле. Наиме, он је још пре 1874. сравњивао одески препис Симеоновог житија са издањем, али разлике није објавио: *Jagić 1891*, стр. 119–121. Сва та разнотченија Миховог преписа срећу се и у Марковом, изузев: у Миховом – „погыбнуть“ (према потрѣбѣт се – Дан., стр. 15, ред 26) : у Марковом као у издању – потрѣбѣт се (116); у Миховом – „коѣю ли благодѣтию и славою толикою облѣче те и прѣпоиса те, коѣю ли силою своѣю въоружи те“ (*Jagić 1891*, стр. 121; уп. с Дан., стр. 38, ред 7–9) : у Марковом исто само без „ли“ на почетку – коѣю бл(а)годѣтию (30а); у Миховом – „остави... по изволенію“ (*Jagić 1891*, стр. 121; према оставивъ... по волн – Дан., стр. 94, ред 16) : у Марковом пак оставивъ... по изволенію (77а); у Миховом – „тако и вы... свѣтаго учителя нашего“ (*Jagić 1891*, стр. 121; у издању: да н вы... свѣтааго отьца нашего н оу҃читѣла – Дан., стр. 108, ред 16–18) : у Марковом – Тако н вы... с(вѣ)т(а)го оу҃читѣла н ѿ(ть)ца нашего (88а). Вероватно је грешка код В. Јагића да је у Миховом препису – своѣмоу, јер је тако и у издању (Доментијан 1, стр. 25, ред 28–29). Пре ће бити да је ту моѣмоу, као у Марковом препису (19а). У Миховом препису Љ. Стојановић чита иже тако (Стојановић 1890а, стр. 60, уз 36. страну Даничићевог издања), а В. Јагић „и жестко“, као у Марковом препису (286) (*Jagić 1891*, стр. 120; вид. стр. 80 ове главе). Док по Љ. Стојановићу у Миховом препису стоји потыштн се н скоро принди

Дакле, преписи Михов и Марков припадају истој редакцији Житија Светог Симеона, која се разликује од оне у Даничићевом издању (Cod. slav. 57). Пре ће бити да је Доментијанова, или ближа њему, она у објављеном препису Cod. slav. 57. На то указују, пре свега, Иларионове речи сачуване у њему, а мењане у редакцији одраженој у Миховом и Марковом, и уметак у та два преписа (Д-IV_{X,15} –Д-IV_{XI,13}) којим се разбија текстуална целина пренета из „Слова о закону и благодати“ и сачувана без прекида у препису Cod. slav. 57. Па и неке лексичке замене (съвѣхъ : до конѣца) иду томе у прилог.

Ипак, ни препис Даничићевог издања није лишен измена уношених у Доментијанов текст, о чему сведочи опет Иларион, чије су се речи на тим рејим местима боље сачувале у препису из Народне библиотеке, негде можда и немаром писара бечког рукописа Даничићевог издања:

СЗБ	Дан.	НБС 17
IV _{VII} прнречеѣмъ 6	прннесеѣмъ 43	прнрече(ѣ)мъ 14
IV _{XXIV} на конѣцнхъ[ъ] земаѣ 15	на конѣцн земаѣ 172 ³⁹⁴	на конѣцнхъ земаѣ 12
IV _{XXV} нзыдеѣтъ ѡко свѣтъ сп[а]сеніе мое 9-10	нзидеѣтъ ѡко спасеніе мое 177 ³⁹⁵	нзыдеѣтъ ѡко свѣтъ сп(а)сеніе мое 8-9
IV _{XIV} не вндѣвѣъ 8	не внде 93	не вндѣвѣъ 8-9

Могуће је да овде препис НБС 17 боље чува првобитни Доментијанов текст: ѡко г(оспод)ѣ вышнїи страшенъ, ц(а)рь велен по всен земаѣ (Д-IV_{XXIV,5-6}). Тако је у другој редакцији „Слова о закону и благодати“ – ѡко г(оспод)ѣ вышнїи. страшенъ. ц(а)рь велїи по

(Стојановић 1890а, стр. 61, уз 47. страну издања), по В. Јагићу то место гласи: „потѣщи се скоро приити“, баш као и у Марковом препису (386) (Јагић 1891, стр. 120; вид. стр. 88 ове главе). Излишна је Јагићева допуна „семоу съпрѣстољникоу“ (Јагић 1891, стр. 121; уп. Дан., стр. 111, ред 20-21), јер је доноси и Љ. Стојановић (Стојановић 1890а, стр. 62). Гдеде су се В. Јагићу поткрале грешке код указивања страна Даничићевог издања и њихових редова. Тако, наместо 11.20, треба да стоји 12.20, наместо 17.25, 17.26 – 17.26, 17.27, уместо 28.8, 36.26, 66.17, 112.19 – 28.7, 36.27, 67.17, 112.18. Неке од ових исправки записане су руком непознатог читаоца на белинама примерка Архива словенске филологије из Библиотеке Катедре за српску књижевност који смо користили.

³⁹⁴ Доментијан 1, стр. 41.

³⁹⁵ Доментијан 1, стр. 41.

всен землн.³⁹⁶ У бечком препису Даничићевог издања то место гласи: тако господь вышннн и страшнь царь великын по всен землн богъ.³⁹⁷ Не искључујемо могућност да је и у Доментијана писало вышннн и страшнь... великын..., па чак и по всен землн богъ, као у бечком препису. У препису друге редакције „Слова“ што га је Доментијан имао у рукама могло је бити штошта и из прве редакције у којој је управо: вышннн и страшнь. ц(а)рь великъ... (вид. И–IV_{XXIV,6}) Ово завршно богъ могао је Доментијан и омашком унети у свој текст, јер у продужетку наведеног места друге редакције „Слова“ следи: и по малѣ понте б(ог)оу нашемоу понте. тако ц(а)рь всен землн б(ог)ъ.³⁹⁸ Доментијан је могао да погреша и поистовети претходно (по) всен землн и всен землн и дода богъ после по всен землн (можда је већ у његовом примерку Иларионовог дела руски писар из истог разлога грешком испустио стих И–IV_{XXIV,7–8,нап.148}). Да ли се тако може објаснити што код Доментијана нема наведеног продужетка, после кога он наставља да преноси Иларионов текст, или га је Доментијан свесно испустио, као, рецимо И–IV_{XXV,1–2}?

И следећа места у препису НБС 17, подударна са „Словом“, могла су бити првобитна, Доментијанова, доцније измењена као у препису Cod. slav. 57 Даничићевог издања.

СЗБ	НБС 17	Дан.
IV _{XIII} распаша н 11	распеше н 17	и распеше н 88
IV _{XXI} причастници х(рист)ж бывають 11	IV _{XX} причестници б(ог)оу бывають 5	IV _{XX} причестънници бывають богоу 136
IV _{XX} познан г(оспод)а 10	познати г(оспод)а 14	познан бога 142–143
IV _{XXII} работающимъ мн 11	IV _{XXI} работающимъ мнѣ 11	IV _{XXI} и работающтнимъ мнѣ 151
IV _{XXIV} въц(а)рнсж 9	въц(а)рн се 6–7	и въцарн се 169

Поред редакције Доментијановог Житија Светог Симеона, представљене Миховим и Марковим преписом, постоји још једна. Први је на њу у рукопису из 1780. што се некад налазио у Карловачкој митрополији (сада у библиотеци Српске патријаршије, бр. 89)³⁹⁹, скренуо пажњу Павел Јозеф Шафарик. Окарактерисао ју је

³⁹⁶ Молдован 1984, стр. 121. Исто је и у трећој редакцији (стр. 174).

³⁹⁷ Доментијан 1, стр. 41. Вид. и нап. 166–168 у Д–IV_{XXIV}.

³⁹⁸ Молдован 1984, стр. 121. Исто је и у трећој редакцији (стр. 174).

³⁹⁹ Опис у: Јухас-Георгиевска, стр. 148–151.

као извод, и то веома скраћен, из Симеоновог житија од Доментијана, и приписао га Теодосију.⁴⁰⁰ Следећи Шафарика Светислав Вуловић држи да „је врло вероватно да је Теодосије, који је канда свуда ишао за Доментијаном, и ово његово дело прерадио – скративши га да буде пријатније за читање“⁴⁰¹. Да је то Теодосијев извод сматра и Љ. Стојановић, иако признаје да „позитивних доказа да је ово заиста његов рад, још немамо“⁴⁰². Једини доказ је што се тај извод у оба тада позната преписа, бечком рукопису XVII века (ÖNB, Cod. slav. 25⁴⁰³) и карловачком, налази уз Теодосијеву обраду Савиног житија и Похвалу Сави и Симеону. Како примећује Љубомир Стојановић, једино заједничко у стилу и начину Теодосијеве обраде Савиног и ове Симеоновог житија је то што се у обема изоставља крџа а трњанца замењује са ннок. Он се не слаже са строгим Шафариковим осудом Теодосија како је овде Доментијанов рад веома скратио и изостављао што му се није допало: „Није дакле онако од ока изостављано, него са извесним планом и веома пажљиво.“⁴⁰⁴ Љ. Стојановић је објавио све текстуалне разлике овог извода по препису Cod. slav. 25 у односу на Даничићево издање Доментијановог Симеоновог житија⁴⁰⁵ и установио да се све разлике „(у колико није скраћено) у Теодосијевом изводу (рађеном пре у 13 но у првој четвртини 14 столећа) од изданог бечког текста“ потпуно слажу са разликама Миховог преписа. Из тога закључује „да је пред обојицом [Теодосијем и Михом – С. Ј.] био ако не један исти текст (оригинал?), а оно два са свим једнака, и свакојако боља и ближе оригиналу, него што је [објављени – С. Ј.] бечки“⁴⁰⁶. Прво, не слажу се

⁴⁰⁰Šafařík, стр. 232–233 (Шафарик, стр. 165).

⁴⁰¹Вуловић, стр. 109, нап. 1. Вид. и: Стојановић 1890б, стр. 67; Јухас-Георгиевска, стр. 26.

⁴⁰²Стојановић 1890б, стр. 68.

⁴⁰³Садржи два разновремена дела. Онај са изводом из Доментијановог житија писан је 1663, а други, према воденим знацима, седамдесетих или осамдесетих година XVII века: Јухас-Георгиевска, стр. 140–145. Вид. и: Birkfellner, стр. 246–247, бр. II/90. „Као што се из садржине види, рукопис овај потпуно је једнак са рукописом Тимотијевим од 1780“ (карловачким), примећује Љ. Стојановић: Стојановић 1890б, стр. 69.

⁴⁰⁴Стојановић 1890б, стр. 68. Вид. и: Јухас-Георгиевска, стр. 28–29.

⁴⁰⁵Стојановић 1890б, стр. 69–74.

⁴⁰⁶Стојановић 1890а, стр. 58.

потпуно разлике овог извода по рукопису Cod. slav. 25 са разликама Миховог преписа, онако како их доноси Љ. Стојановић. Рецимо, уместо љнни, љнѣн Даничићевог издања⁴⁰⁷ у изводу је љнши, љнѣнши⁴⁰⁸. Михов препис је ту једнак издању.⁴⁰⁹ Или, у изводу је избраникоу божию⁴¹⁰ уместо блаженомоу издања⁴¹¹, како је, очито, и у Миховом препису.⁴¹² Уосталом, уз разлике Миховог преписа од издања указује се да ли постоје и у поменутом „Теодосијевом“ изводу.⁴¹³

Али управо веће подударање Иларионовог „Слова о закону и благодати“ са преписом Cod. slav. 57 Даничићевог издања показује да је то текст ближи Доментијановом. У њега су, изгледа, рано – до треће четвртине XIV века – унете измене, о чему сведоче Михов и Марков препис. Да ли је та редакција могла припадати Теодосију?

Љубомир Стојановић је био мишљења да су Доментијановом тексту доцније дометнута два места из Симеоновог житија од Стефана Првовенчаног – где се говори да је Немања добио земље од грчког цара у државу и о Немањиној борби са Грцима.⁴¹⁴ Овакав закључак изведен је, очито, из тога што тих места нема ни у Миховом препису, ни у изводу из Житија, које Љ. Стојановић сматра ближим оригиналу.⁴¹⁵ Поводом прве „интерполације“ Владимир Ћоровић вели: „Како је то, да извесни рукописи и изворника и прераде⁴¹⁶ немају баш тога места? У оскудици више података ту је тешко дати задовољавајући одговор, али интерполација свакако

---

⁴⁰⁷Доментијан 1, стр. 3, ред 25.

⁴⁰⁸Стојановић 1890б, стр. 69.

⁴⁰⁹Стојановић 1890а, стр. 59.

⁴¹⁰Стојановић 1890б, стр. 69.

⁴¹¹Доментијан 1, стр. 4, ред 5 (код Љ. Стојановића грешком 6. ред: Стојановић 1890б, стр. 69).

⁴¹²Стојановић 1890а, стр. 59.

⁴¹³Вид.: Стојановић 1890а, стр. 59–62.

⁴¹⁴Стојановић 1890б, стр. 68.

⁴¹⁵Стојановић 1890б, стр. 68; Стојановић 1890а, стр. 58.

⁴¹⁶Под изворником овде се мисли на препис Михов а под прерадом на рукопис из 1442. о коме ће касније још бити речи.

није једино решење, које се може наћи.⁴¹⁷ Претпостављамо да овде није реч о каснијој интерполацији у Доментијановом тексту, него о свесној обради овог места у редакцији сачуваној у Миховом и Марковом препису. Упоредимо издање и Михов препис. У угластим заградама је текст Марковог преписа.

Даничићево издање

Михов препис

И сѣмоу же вожню прѣстѣнникоу на вѣстоцѣ

[И сѣмоу же в(о)жню прѣстѣнникоу,

на вѣстоцѣ – НБС 17, 3а]

жнвоуштоу,

жнвоуштоу

и вѣстотѣнын царь цароградъскын

въ своѣмъ отѣчѣствѣ,

чѣсть кѣмоу дастъ отъ вѣстотѣнынѣ

и чѣсть кѣмоу дана бысть отъ вѣстотѣнынѣ

земле отъ своѣго царѣства, глаголю: се тебѣ

земле своѣго отѣчѣства.

боуди и чедомъ твоимъ въ роды ихъ.

Се же все бысть чюдѣныимъ и великимъ

сего же [все быс(ть) чюд[ь]нѣимъ и

вожнимъ промысломъ...⁴¹⁸

великѣимъ в(о)жнѣимъ промысломъ...

– НБС 17, 3б]⁴¹⁹

Не сведочи ли своѣго отѣчѣства (подвучено) у Миховом препису о обради? Зар не би требало ту да стоји њего отѣчѣства?

Владимир Ћоровић примећује још и то да „ту нема у Дом. ниједног директног исписа из Првовенчаног, као што је случај на другим странама и једино подударење то је у овој фрази: Ст. тебѣ боуди и сѣмени твоѣму по тебѣ въ вѣкы – Дом.: се тебѣ боуди и чедомъ твоимъ въ роды ихъ“⁴²⁰. Видимо да тога нема у Миховом и Марковом

⁴¹⁷ Ћоровић 1936, стр. 23.

⁴¹⁸ Доментијан 1, стр. 4–5.

⁴¹⁹ Стојановић 1890а, стр. 59. Тако је и у изводу: Стојановић 1890б, стр. 69. Исто је и у препису таха монаха Марка. Једино је уместо сего же – се же (НБС 17, 3б, ред 1–3).

⁴²⁰ Ћоровић 1936, стр. 23–24. Ево како то место гласи код Првовенчаног: оузрѣк' же ни н ц(а)рьскимъ лобнѣаннѣимъ приѣмъ и ѡблѡбнѣа н. и днѣвъ се моудростн юноше. и ц(а)рьскимъ саномъ почѣтъ н. и дар'ми разан'чимъ. и ѡт[ь]лоу'чимъ кѣмоу ѡт[ь] земле своѣ дас(ть) кѣмоу рекомлюю глоуботнцоу. г(лаго)лю тебѣ боуди и сѣмени твоѣмоу по тебѣ въ вѣкы. ни с кнѣмъ же несѡбѣщѣно. ни съ мною. ни по мнѣ съ блж'ннимъ мномъ (Стефан Првовенчани, стр. 20).

препису, као ни у изводу. Изостављање помена „цариградског цара“ који је даровао део своје земље Немањи, подразумевало је, природно, и изостављање његових речи изговорених тим поводом.

Друге „интерполације“, где се приповеда о Немањиној борби са Грцима (у Даничићевом издању: По снхъ же въсѣхъ въ Коньстанѣтинѣ Градѣ нѣкынъ вѣста царь... тако съ страхомъ слоужити владыцѣствоу его⁴²¹), нема у редакцији сачуваној у Миховом и Марковом препису, ни у изводу. У њој се описује како је Немања потукао Грке „као што је пре велики Мојсије крсним оружјем срушио гордога Амалика, а Диоклитију и Далмацију, отачаство и рођење своје, истиниту дедовину своју, које су трпеле насиље од грчкога рода, и градове сазидане од њих разруши и измени славу њихову у слику пустоши, и име њихово не назва се више тамо у области тој...“⁴²² О овој „интерполацији“ у Доментијановом Житију В. Ћоровић се није усуђивао да пружи коначан одговор док не види „саме рукописе и њихов цео склоп“⁴²³. Да ли је и тај део о насиљу Грка над Србима и њиховом страшном поразу тенденциозно изостављен?

Према овим запажањима проистеклим из поређења Доментијановог Житија Светог Симеона и Иларионовог „Слова о закону и благодати“, Доментијаново Житије је уз извесне измене сачувано у препису Cod. Slav. 57 који је објавио Ћуро Даничић. До треће четвртине XIV века је редиговано и ту редакцију представљају Михов и Марков препис. За извод у бечком и карловачком рукопису, немајући представу о целовитом тексту, за сада можемо само да претпоставимо да је потекао од ове редакције и да, можда, и сам представља засебну редакцију. Владимир Ћоровић не прихвата да је тај извод дело Теодосијево. „И Шафарик казује, а из саопштених варијаната код Љ. Стојановића јасно се види, да је ово прост извадак из Доментијана. Да би Теодосије у овом случају поступао тако, а Савину биографију прерађивао из темеља и радио сасвим друкчије врло је невероватна ствар. Ако је хтео учинити читкијом он би је несумњиво препричавао, као што је то с успехом радио

---

⁴²¹Доментијан 1, стр. 22–23. Код В. Ћоровића грешком стоји стр. 22–29 (Ћоровић 1936, стр. 24), сигурно према Љ. Стојановићу код кога је начињена иста омашка (Стојановић 1890б, стр. 68).

⁴²²Доментијан, стр. 240–241.

⁴²³Ћоровић 1936, стр. 24.

пречињавајући Савино житије, а не би просто изостављао поједине врсте и редове, којима је ствар постајала краћа, али не увек и јаснија.⁴²⁴ На Стојановићево објашњење: „кад се Дом., као ближи времену Немањиним, онако тужи, како му је тешко писати живот његов, шта је могао доцнији Теод. као ново додати“⁴²⁵, В. Ћоровић одговара да је Теодосије имао пре себе за Симеоново житије три биографије, „а тешко је веровати, да у Светој Гори није било осим Доментијанове ниједне друге“⁴²⁶. Сем тога, вели, „Теодосије је био радознао човек и знао је много; понеке, и то не блиске ствари, знао је чак боље и од Доментијана; – па зар је вероватно, да он не би о Немањи могао знати по традицији ама управ ни једне ситнице више, које нема код његова претходника?“⁴²⁷ Још један Стојановићев аргумент да је извод Теодосијев В. Ћоровић доводи у питање. Указује да је извод у бечком рукопису Cod. slav. 25 писан 1663, „али су пре ње, и од друге руке, преписане остале Теодосијеве ствари, и то преписане бар шездесет година раније, јер се уз Савину биографију наводи датум од 1600“⁴²⁸, што значи да нису биле заједно у изворнику са ког су преписиване. „А друго, мање сигурно али лако могуће, то је ово: Уз преписани текст Савине биографије и похвале Симеону и Сави од Теодосија неко је приметио, да би било лепо имати и биографију Симеонову, па је касније дописао и њу правећи извод из преопширног Доментијана, али га се држећи верно.“⁴²⁹ Ми томе додајемо, да је извод начињен не из Доментијана, већ из редакције Доментијановог Житија, и да и сам извод има неке текстуалне разлике у односу на ту редакцију, па би и сам могао да се сматра редакцијом.⁴³⁰ Засебну редакцију или компилацију

---

⁴²⁴ Ћоровић 1936, стр. 39.

⁴²⁵ Ћоровић 1936, стр. 39–40.

⁴²⁶ Ћоровић 1936, стр. 40.

⁴²⁷ Ћоровић 1936, стр. 40.

⁴²⁸ Ћоровић 1936, стр. 40. О датирању рукописа вид. нап. 403.

⁴²⁹ Ћоровић 1936, стр. 40.

⁴³⁰ У оквиру рукописног наслеђа Доментијанових дела Љиљана Јухас-Георгиевска издваја извод из Доментијановог житија. Наводи пет преписа (при том збуњује што је сигла Iz уз бечки препис Cod. slav. 25, а уз карловачки (БСП 89) сигла K, иако је и из раније литературе познато да је реч о два преписа истог извода). О односу међу преписима извода говори се недовољно. По обиму они се

Симеоновог житија, по свој прилици, представља она у рукопису из 1442. године који се у време када В. Ђоровић пише о међусобном односу биографија Стефана Немање налазио „код г. сенатора Светозара Томића“, али га он није могао добити на преглед и помиње га по исписима Драгутина Костића.⁴³¹ Где је тај рукопис сада, није нам познато.⁴³² О том Житију Симеоновом можемо само поновити Ђоровићева запажања. Оно садржи текст који је употребио Првовенчаног само до главе XIV одакле не наставља причање по Првовенчаном, него по Теодосију.⁴³³ Ни у њему, као ни у редакцији Миховог и Марковог преписа, нема оног места где се каже да је Немања добио земље од грчког цара и где је описана Немањина борба са Грцима.⁴³⁴ О односу те редакције према Доментијановом Житију Симеоновом из Ђоровићевих

међусобно разликују. Међу њима је препис попа Гаврила Житомишљанина из 1670. године (Хиландар, бр. 250). Владимир Ђоровић, који је погрешно, као и Љ. Стојановић, Михов препис сматрао прворазредним, примећује да је овај, хиландарски, рукопис „бољи од оног који је узео Даничић за основу свог издања, а приближава се Михину препису“ (Ђоровић 1936, стр. 38, нап. 1; на истом месту аутор наводи и друге разлике његове у односу на Даничићево издање). Рукопис иде само до стр. 15, каже В. Ђоровић, после чега следи белешка: „љубимиче, аще хоцеши еше чѣтити оузми житиѣ и чѣти“ (Ђоровић 1936, стр. 38, нап. 1). Али да ли је то онда фрагмент Житија или извода из Житија, оног из бечког и карловачког преписа? Ако је прво, да ли му је место међу преписима извода, а ако је друго, не би ли овај препис требало да чини засебан вид оног извода који се сачувао у бечком и карловачком препису? У каквом су односу према бечком и карловачком преостала два преписа извода Житија Симеоновог различитог обима – Хил. 505 (седамнаест листова) и Хил. 787 (три листа) – у студији се не указује. Вид.: *Јухас-Георгиевска*, стр. 140–156. У изводе из Доментијановог Житија Светог Симеона Ђорђе Сп. Радојичић убраја и препис Хил. 509, из 1643. године (опис вид. у: *Богдановић* 1982, стр. 192, бр. 509): „То Симеоново Житије биће свакако Извод, судећи по његовој величини (л. 113–174) и по томе што се налази иза истих састава као Извод у карловачком и бечком рукопису“ (Радојичић 1954, стр. 14). Код Љ. Јухас-Георгиевске он је увршћен у преписе Житија, а не изводе из њега: *Јухас-Георгиевска*, стр. 137–140. Уместо стр. 113а–174а, на којима се према опису рукописа налази Симеоново житије, очито омашком стоји „fol. 113r–117v“ (стр. 139).

⁴³¹ Ђоровић 1936, стр. 21, нап. 1.

⁴³² У Инвентару ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII века) о њему нема података: *Богдановић* 1982.

⁴³³ Ђоровић 1936, стр. 20–21.

⁴³⁴ Ђоровић 1936, стр. 23–24.

речи не стичемо јасну представу. На једном месту, где говори о Доментијановом Житију, ову редакцију назива прерадом, очито прерадом Доментијановог дела.⁴³⁵

Запажања о међусобном односу преписа Доментијановог Житија Светог Симеона проистекла из поређења тог дела са Иларионовим „Словом о закону и благодати“ подсећају на неиспуњени дуг – критичко издање Симеоновог житија. До сада је познато шест пуних преписа Симеоновог житија од Доментијана.⁴³⁶ После темељног текстолошког проучавања читаве рукописне традиције, укључујући изводе, и на њему заснованог критичког издања добићемо и јаснију и поузданију слику о текстуалном односу Иларионове беседе и Доментијановог дела.

У праву су проучаваоци када констатују да је у Симеоновом житију „Иларионов текст само местимично узиман дословно, а да је већи део његове фразе проширен и развијен у чисте реторске реченице“⁴³⁷, да „немамо пред собом само просто механичко уношење туђега текста са више или мање обилатим украсним парафразирањем и престилизовањем... него да овде имамо и прерађивање текста са обилним додавањем новог претежно похвалскога слога“⁴³⁸. Иларионов текст у Житије није унет „ни истим редом одељака, јер је прво пренесен онај о подвизима

---

⁴³⁵ Ђоровић 1936, стр. 23. Вид. нап. 416 ове главе.

⁴³⁶ Јухас-Георгиевска, стр. 125–140. Владимиру Ђоровићу су била позната четири у које је грешком убројао „петроградски Гиљфердингов из XV–XVI века“, позивајући се на Јагићев чланак: Ђоровић 1936, стр. 36. Рукопис који има на уму (РНБ, Гиљф. 54) садржи само Доментијаново Житије Светог Саве: Јухас-Георгиевска, стр. 108–112. Вид. и: Мошин 1958, стр. 414, бр. 54. У Јагићевом чланку на који се В. Ђоровић позива – „Критички додатци тексту живота светог Симеона и светог Саве“ – описана су два рукописа Гиљфердингове збирке. Први је Гиљф. 54 са Доментијановим Житијем Савиним, а други је Гиљф. 55 – Сопоћански зборник српских житија из манастира Довоље, писан 1526. године (Мошин 1958, стр. 415, бр. 55), који садржи Теодосијево Житије Светог Саве, његову Похвалу Симеону и Сави и житија српских краљева од архиепископа Данила. Вид.: Јагић 1873а. Ни у једном ни у другом рукопису нема Житија Светог Симеона.

⁴³⁷ Ђоровић 1928, стр. LI.

⁴³⁸ Костић 1934, стр. 143.

милосрђа... па онда одељак о подвизима веротворства⁴³⁹, који у „Слову“ претходи првом.

Читајући „Слово о закону и благодати“ Доментијан је, вероватно, бележио места погодна за Житије. Њих је уносио уз преудешавања, прилагођавајући их Симеоновом лику и подвигу. Тако су ношныи мнлостына из „Слова“ (И-IV_{I,1-2}), по којима је кнез Владимир био познат и памћен, у Симеоновом житију преобликоване у ношныи молнтвы (Д-IV_{I,3-4}). Уместо заблажденїа ндољскыи лстыи (И-IV_{III,5}) од које обратио своју земљу Владимир, Симеон сву земљу своју обраћа од поуты грѣховнаго (Д-IV_{III,5-6}). Вид. и: И-IV_{IV,13} : Д-IV_{IV,10-12}; И-IV_{VII,5,6} : Д-IV_{VII,12,13}; И-IV_{XIX,7-8} : Д-IV_{XIX,11}).

Текст пренет из Иларионовог дѣла осенчили смо у оба ступца. Места која унутар Иларионовог става Доментијан мења, било да је реч о промени облика (IV_{I,1} – /И/ Къ сѣмъ ж[є] : /Д/ Къ снѣ жє), замени речи подеснијом, као у горњем примеру (мнлостына : молнтвы), или варирању (/И-IV_{I,1}/ кто исповѣсть : /Д-IV_{I,3}/ кто възможесть исповѣдати) – уоквирујемо пуном, непрекиданом линијом или тачкастом линијом, ради лакшег поређења. Код подударана „Слова“ и Даничићевог издања Житија сенчимо и разночтеније из издања. Исто чинимо и код поклапања Житија са разночтенијима прве редакције.

Уместо чстыннѣ (И-IV_{I,8}), како се Иларион обраћа Владимиру, код Доментијана је прикладно Симеоновом монашком подвигу пр[ѣ]под[о]бныи (Д-IV_{I,10}). Доментијан испушта Илариново къ болащїиѣ. къ дѣл'жныиѣ (И-IV_{I,3}) према којима је Владимир милостив и штедар, и додаје подесније и къ всѣмъ с(вє)тыѣмъ, мислећи, очито на монашке светогорске обитељи које је Симеон штедро даривао (Д-IV_{I,5}). Слично и нешто касније Доментијан додаје, у складу са Симеоновим животом, да се његове милостиње и штедрости до данас помињу въ с(вє)тѣи поустыни сен. всѣмъ с(вє)тыѣмъ... живоущїи въ с(вє)тѣмъ мѣстѣ сѣмъ (Д-IV_{II,2,3-4}), чега нема код Илариона (И-IV_{II,2-3}). Таква места, потпуно различита од Иларионовог текста, које Доментијан додаје, нису осенчена.

---

⁴³⁹ Костић 1934, стр. 142.

Вредне су пажње Доментијанове лексичке замене: дѣломъ съконѣ (И-IV_{I,9}) : дѣломъ испани (Д-IV_{I,10}); еѣ же ради добропрѣлюбныѣ б(о)гомъ мнлостына (И-IV_{II,4-5}) : кѣ же ради б(о)г(о)мъ любнѣ мнлостныѣ (Д-IV_{II,5-6}); послоушество (И-IV_{II,10}) : свѣд[ѣ]тельство (Д-IV_{II,12}) (вид. и: И-V_{II,нап.160} : Д-V_{II,16}); бл(а)гоч(ь)стноу (И-IV_{IV,11}) : бл(а)гочестивоу (Д-IV_{IV,8}); темѣанъ б(о)жъ въспѣшаемъ (И-IV_{VI,3}) : тнмѣамъ б(о)г(о)у приносимъ (Д-IV_{VI,7}); лѣсти ндоуьскыѣ нзбыхомъ (И-IV_{VII,5}) : лѣсти ндоуьскыѣ нзбавихомъ се (Д-IV_{VII,11-12}); ꙗко вѣрова къ немъ (И-IV_{XIII,8-9}) : ꙗко вѣрова кмоу (Д-IV_{XIII,14}); ѿ блаженнѣ (И-IV_{XIII,7-8}) : ѿ блаженнѣ ѿ(тъ)чѣ нашъ (Д-IV_{XIII,13}); ѿ блаженнѣ (И-IV_{XIV,11-12}) : ѿ блаженнѣ ѿ(тъ)чѣ нашъ (Д-IV_{XIV,11-12}); жиджѣ (И-IV_{XXV,10}) : ждоуѣ (Д-IV_{XXV,9}); акы (И-IV_{II,7}) : ꙗко (Д-IV_{II,11}). Помишљамо да је је Доментијан овде старије и мање разумљиве речи замењивао новим.

У случају даѣть нмъ власть (И-IV_{XXI,12}) : даѣть нмъ ѿвласть (Д-IV_{XX,7}) из Јеванђеља по Јовану (1, 12) могуће је да Доментијан уноси измене према тадашњем преводу Јеванђеља.⁴⁴⁰ Можда и цитат из књиге пророка Данила (б) он донекле мења према актуелном библијском тексту (Д-IV_{I,8-10} : И-IV_{I,6-8}). Претпостављамо да исто чини и код цитата (г) из Посланице Јаковљеве (2, 13), где уз друге разлике пада у очи да је у руском дѣлу мнлостъ а у српском м(н)л(о)стына (И-IV_{II,7} : Д-IV_{II,8-9}).⁴⁴¹ У другом цитату (ђ) из исте посланице (5, 20) речи свою у „Слову о закону благодати“ нема (И-IV_{II,11}–И-IV_{III,1} : Д-IV_{II,13}–Д-IV_{III,2}).⁴⁴² И у стиху из Књиге премудрости Исуса, сина Сирахова (д) у Житију има мала измена (И-IV_{II,7-8} : Д-IV_{II,9})⁴⁴³, као и у наводу (ј) из Књиге пророка Јеремије (И-IV_{XXI,1} : Д-IV_{XXI,1-2})⁴⁴⁴ и стиху (п) из Књиге пророка Исаије (И-

⁴⁴⁰Вид. и: Станојевић, Глумац, стр. 102–103, под 266.

⁴⁴¹У Шишатовачком апостолу готово једнако као у „Слову“: Хвалѣтъ се мнлостъ на соудѣ. Вид.: Станојевић, Глумац, стр. 96–97, под 250.

⁴⁴²Нема је ни у Шишатовачком апостолу и грчком тексту. Уп.: Станојевић, Глумац, стр. 96–97, под 252.

⁴⁴³На овај цитат у Доментијановом Житију Светог Симеона није указано у: Станојевић, Глумац, стр. 96.

⁴⁴⁴Почетак цитата у И-IV_{XX,9-10} : Д-IV_{XX,13-14}. У првој редакцији „Слова“ је потпунији – вид. нап. 111 у Д-IV_{XX}; уп. са грчким текстом: Станојевић, Глумац, стр. 102.

IV_{XXII,11-12} : Д-IV_{XXI,11-12})⁴⁴⁵. Вид. и разлике међу цитатима у IV_{XXIII}.⁴⁴⁶ Иларионовом донекле измењеном стиху из Јовановог јеванђеља (а) (И-I_{I,1-2}, И-I_{II,1-2}) Доментијан враћа изворни облик, као у Јеванђељу (Д-I_{II,4-6}). Преносећи без измена псаламски стих из Иларионовог дела, он продужује да цитира оно што даље следи у псалму (IV_{XXV}, v). Уме он и само делом да преузме библијски цитат и да га онда прилагоди претходном свом казивању (IV_{XXIV}, X). Мислимо да је завршна реч у цитату (О) из Књиге пророка Исаје у „Слову“ – острови (И-IV_{XXII,11}) – подстакла нашег животописца да наведе, можда уз незнанту измену, други стих из исте пророчке књиге (41, 1) – островы обнавляють се къ мнѣ (Д-IV_{XXI,9}).⁴⁴⁷ Иларионов и наводи из Светог Писма код Доментијана у основи, тачније својим највећим делом, остају неизмењени.

Преносећи ставове из „Слова о закону и благодати“ и прилагођавајући их свом казивању Доментијан Иларионове речи премече (Д-IV_{II,7} : И-IV_{II,6}; Д-IV_{III,5} : И-IV_{III,5}; Д-IV_{III,13-14} : И-IV_{III,14}), врши сажимања (Д-IV_{III,11-12} : И-IV_{III,7-8,12-13}; Д-IV_{XIV,7-8} : И-IV_{XIV,3-8}), варира и проширује текст (Д-IV_{I,3} : И-IV_{I,1}; Д-IV_{I,4-5} : И-IV_{I,2-3}; Д-IV_{I,10} : И-IV_{I,8}; Д-IV_{I,11-13} : И-IV_{I,10-11}; Д-IV_{II,4-5} : И-IV_{II,2-4}; Д-IV_{II,12-13} : И-IV_{II,10-11}; Д-IV_{III,5-8} : И-IV_{III,4-6}; Д-IV_{III,14-15} : И-IV_{III,15}; Д-IV_{IV,7-8,9} : И-IV_{IV,11-12}; Д-IV_{IV,16-17} : И-IV_{IV,17}; Д-IV_V : И-IV_V; Д-IV_{VI,4-6} : И-IV_{VI,2-3}; Д-IV_{VI,8} : И-IV_{VI,4}; Д-IV_{VII,1-3} : И-IV_{VII,1}; Д-IV_{VII,6-7} : И-IV_{VII,3}; Д-IV_{VII,8} : И-IV_{VII,3}; Д-IV_{XIV,11} : И-IV_{XIV,11}; Д-IV_{XX,3} : И-IV_{XX,6}; Д-IV_{XX,10-13} : И-IV_{XXII,5-7}; Д-V_{II,12-15} : И-IV_{II,7-10}). Готово на свакој страни прегледа у коме се упоређују српски и руски текст види се да је Иларионов Доментијану основа коју вешто преудешава изменама и додавањима. Када се руски беседник, задивљен и усхићен преображењем многобошца Владимира, обраћа овом кнезу низом питања обједињених анафором

⁴⁴⁵Уп. грчки текст: Станојевић, Глумац, стр. 102–104, под 270. У њему нема по всен земли, као у Житију Симеоновом, већ само ἐπὶ τῆς γῆς; ближи му је навод у „Слову“.

⁴⁴⁶Уп.: Станојевић, Глумац, стр. 104–107, под 277–279.

⁴⁴⁷Овај стих С. Станојевић и Д. Глумац наводе, али не указују на његово место у Књизи Исајијиној: Станојевић, Глумац, стр. 102–104, под 270. У њој нисмо нашли ниједан стих налик ономе што код Доментијана даље следи: и кзыци хотеть (Дан.: волеть) работати подь нгоды х(он)с(то)воы (Д-IV_{XXI,9-10}). Његово место у Библији не одређују ни С. Станојевић и Д. Глумац. Сличан му је стих у Књизи пророка Софоније (3, 9).

како (И-IV_{VII,8-10} и И-IV_{VIII,1-3}), наш књижевник преузимајући тај став (Д-IV_{VII,17-19} и Д-IV_{VIII,1-2}) наставља у истом духу (Д-IV_{VIII,2-6}) о Немањи. И овде Доментијан посуђени садржај умесно употребљава. Ту нема изненадног чудесног обраћења негдашњег паганина, него се ниска питања упућених српском владару односи на његову побожност у раној младости — из њојности првѣѣ како вѣрова, и како разгортѣ се въ любовѣ х(рн)с(то)воу... (Д-IV_{VII,17-18}). Подстакнут Иларионовом молбом кнезу Владимиру да исприча како се сусрео са Христом (И-IV_{VIII,2-3}: повѣждѣ намѣ рабомѣ твоимѣ, повѣждѣ оутѣлю намѣ) наш се списатељ дао у самостално широко казивање где најпре моли Симеона да нас просвети да познамо Христа истинитог Бога нашег, а онда уз понављање повѣждѣ намѣ упућује нова питања (сва почињу речима коѣ, конѣ, како) „нашем светом повеснику истине“ да открије како се подвизавао и исприповеда „достојну благодат коју обрете од Христа даром раздаваоца“ (Д-IV_{VIII,6} — Д-IV_{X,13}). Да се опет сусретне са Иларионовим новим задивљеним питањима (И-IV_{X,3-4} и И-IV_{XI,1-3}) и преузме их (Д-IV_{X,13-15} и Д-IV_{XI,13-18}). Тако вешто уклапа руски текст Доментијан! Да „Слово о закону и благодати“ није сачувано, не би се ни по чему дало приметити да је у Симеоново житије уграђен туђи текст. И опет ће се разговорити Хиландарац. Неће одолети да Илариново ѿт[ъ]кждѣ вѣкѣси и видѣ тако бл(а)гѣ г(оспод)ѣ, не видѣлѣ еси х(рист)а не ходѣлѣ еси по немѣ (И-IV_{XI}) развије у дужи ритимични одељак где набраја шта све Симеон није видео а постао је Христов ученик (Д-IV_{XI,18} — Д-IV_{XII,9}) при чему понавља раније употребљено (Д-IV_{XI,18}) а од Илариона преузето питање (И-IV_{XI,2-3}) — како оутѣниѣ ѣго ѿбръѣ се. Заокружујући ту тему, Доментијан ће поновити Иларионову мисао — прѣжде рѣт(ѣ)нѣхѣ тѣхѣ вѣхѣ не видѣвѣ, нѣ по истинѣ, х(рн)с(то)вѣ оутѣниѣ нарѣт(ѣ) се (Д-IV_{XV,16-17}). Уз извесне измене наш животописац користи и своју већ готову обраду Илариновог текста (вид. Д-IV_{XVII,9-11}; V₁).

Он има потребу да појача значење Иларионових речи и емоционалност: прѣмногѣ (Д-IV_{II,6}) : много (И-IV_{II,5}); прѣбл(а)гаго (Д-IV_{III,3}) : бл(а)гааго (И-IV_{III,3}); тр(н)с(вѣ)тѣн тронци (Д-IV_{IV,1-2}) : с[вѣ]тѣн тронци (И-IV_{IV,6-7}); въ вѣльѣпотѣу (Д-IV_{VI,1}) : въ лѣпотѣ (И-IV_{VI,1}); вьсѣт(ѣ)ст(ѣ)нын (Д-IV_{VII,3}) : честнын (И-IV_{VII,1}); прѣславнын (Д-IV_{VII,5}) : славнын (И-IV_{VII,1}); ѿ хр(н)столюбѣе (Д-IV_{VII,14}) : хр(н)столюбѣе (И-IV_{VII,7}); прѣльстнын мракѣ ндольскыѣ льсти (Д-IV_{IV,16}) : мракѣ ндольскын (И-IV_{IV,17}).

Иларионов имперфект он претвара у аорист (Д-IV_{V,2-5} : И-IV_{V,4-6}), неповратни глагол у повратни (Д-IV_{VI,1;2} : И-IV_{VI,1}).

Следећи примери се срећу и у Даничићевом издању и у Марковом препису Симеоновог житија, па претпостављамо да припадају Доментијану. Изведеницом вдовнца (Д-IV_{I,5}) замењује се Илариново вдова (И-IV_{I,4}). Уместо руског вѣрова къ немѣ (И-IV_{XIII,9}) у Житију је вѣрова кмоу (Д-IV_{XIII,14}). У њему се и облици речи разликују од оних у „Слову“: ц(а)рнѣ (Д-IV_{XXV,6}; вид. и: Д-IV_{XIV,10}): ц(а)рѣ (И-IV_{XXV,7}; вид. и: И-IV_{XIV,9}); монастырнѣ (Д-IV_{VI,8}) : монастырѣ (И-IV_{VI,4}).

Доментијанова преузимања из Илариновог „Слова о закону и благодати“ С. Хафнер објашњава „бригом за теолошки осигурану канонизацију једног српског световног владара“⁴⁴⁸. За то је нашем животописцу, по мишљењу овог аутора, „био више него потребан образац, пример, у свету хришћанских универзалија, ауторитета и традиција“⁴⁴⁹, због чега је „посегнуо за готово признатим црквенословенским моделом једног словенског владара за чију се канонизацију залагао Иларион“⁴⁵⁰. Овај закључак изазива низ питања. Колико се код Срба у Доментијаново време знало о кнезу Владимиру и да ли је он за њих тада могао да буде „готово признати црквенословенски модел једног словенског владара“?⁴⁵¹ Пред ким је и због чега требало теолошки осигурати Симеонову канонизацију? Зар она није била „теолошки осигурана“ већ Савиним и Стефановим житијима и службом?⁴⁵² Изгледа нам да је одговору на питање шта је Доментијана побудило да у Симеоново житије угради делове „Слова“, тачније похвале Владимиру, ближи Ф. Батлер.⁴⁵³ Он је дошао до

⁴⁴⁸ Хафнер, стр. 89.

⁴⁴⁹ Хафнер, стр. 89.

⁴⁵⁰ Хафнер, стр. 89.

⁴⁵¹ Не можемо се сложити са Хафнеровим неаргументованим мишљењем да су „Иларионов списи... уживали одговарајући углед у старосрпском књижевном свету управо као списи Саве и Стефана Првовенчаног“ (Хафнер, стр. 80).

⁴⁵² О прибрајању Симеона светима вид.: Костић 1936; Поповић.

⁴⁵³ Овом аутору познате су само Доментијанове позајмице из Иларионове похвале Владимиру и позивање на стих Јеванђеља по Јовану (1, 17) о закону и благодати, иако је у раду користио

закључка да Доментијан даље развија Савино а поготово Стефаново приказивање Немање које је у складу са православном словенском традицијом приказивања крститеља, просветитеља пагана (заметак таквог сликања Симеона проучавалац проналази још у Првој хиландарској повељи).⁴⁵⁴ Видели смо и раније да Стефан Симеона назива апостолом свог отачества који „из дубине безверја истрже народ свој и ново крштење им показав, силом и дејством Светога Духа обнови људе своје што ослободив се прелести јеретичких славе у Тројици Бога Јединога“⁴⁵⁵. Симеон је и у обема хиландарским повељама и у Савином и Стефановом житију представљен као обновитељ, али је његово обнављање, укључујући искорењивање богумилске јереси, равно, по Стефану, „новом крштењу“. Доментијан, који наставља ту традицију, два пута га назива „другим Претечом“ што српски народ уводу у Царство небеско, што нас приведе Спасу нашем.⁴⁵⁶ Управо таква представа о Симеону зближавала га је са крститељем Руса, кнезом Владимиром. Не треба занемарити и друге подударности њихових житија. Поред тога што су владари, обојица су били чувени и храбри ратници. Сем тога, амерички научник примећује да Доментијан, изгледа, не прави разлику између богумилске јереси и паганства. Само у једном случају где се помиње идолопоклонство он уноси измене: *от[ъ] заблѣженїа идолъскыа лѣстїи* (И-IV_{III,5}) мења у *подесније от[ъ] поуты грѣховнаго* (Д-IV_{III,5-6}). У осталим речи са кореном „идол“ Доментијан задржава (И-IV_{V,4} : Д-IV_{V,3}; И-IV_{VII,5} : Д-IV_{VII,11}; И-V_{I,6} : Д-V_{I(други стубац),7}; Д-V_{I(први стубац),11})⁴⁵⁷.⁴⁵⁸ А негде самостално, без ослоња на Иларионов текст „идолску ласт“ назива „многобожном“ (Д-IV_{IV,3}) или „мрак идолски“ (И-IV_{IV,17}) из „Слова“

Молдованову студију уз критичко издање „Слова“, где се указује и на друга места овог дела која је употребио Доментијан, и чак упућује на ту страну студије: *Butler*, стр. 442, 452 (нап. 4, 5).

⁴⁵⁴*Butler*.

⁴⁵⁵*Стефан Првовенчани*, стр. 92, 94 (наш превод). Ово место цитира и Ф. Батлер: *Butler*, стр. 446.

⁴⁵⁶*Доментијан I*, стр. 34, 78. На другом месту Саву назива „новим претечом“: *Доментијан I*, стр. 45.

⁴⁵⁷Код последњег примера и на свим осенченим местима првог ступца V_I Доментијан није самосталан, независан од Илариновог текста, као што мисли Ф. Батлер (*Butler*, стр. 449), него донекле варира свој ранији текст преузет из „Слова“ (вид. други, суседни стубац).

⁴⁵⁸Редактор Доментијановог Житија Светог Симеона ће додати придев „идолски“ тамо где га нема ни код Илариона, ни код Доментијана (И-IV_{V,4} : Д-IV_{V,2}; то не чини у V_{I,први стубац,11}).

преудешава у „преласни мрак идолске ласти многобожија“ (Д-IV_{IV,16}). Ови примери и једно место из Симеоновог житија од Стефана Првовенчаног по коме су богумили имали „кумире“ (идоле), по Ф. Батлеру показују да Срби у то доба нису правили јасну разлику између јереси и паганства.⁴⁵⁹

Позајмице из „Слова о закону и благодати“ у Доментијановом Житију Светог Саве нисмо пронашли. Ако то значи да наш књижевник тада није знао за ово Иларионово дело, онда је до њега дошао између 1243. или 1254.⁴⁶⁰ и 1263–1264, када је Житије Симеоново било написано.

„СЛОВО БРАТУ СТОЛПНИКУ“

До данас су позната четири српска преписа „Слова Илариона, митрополита кијевског, брату столпнику“. У руској рукописној традицији ово дело је познато као „Наказаније Свјатаго Илариона к отрекшимсја от мира“ или као „Посланије к брату столпнику“.⁴⁶¹ Сачуван је у руским рукописима и низ извода из њега, различитог обима и различито насловљених.⁴⁶² Ни у једном од више од стотину потпуних руских преписа⁴⁶³ уз Иларионово име не стоји „митрополит кијевски“, него „Велики, свети, преподобни или отац наш“.⁴⁶⁴ У руској рукописној традицији аутор се назива

---

⁴⁵⁹ Butler, стр. 450–451.

⁴⁶⁰ Према препису који је објавио Даничић Житије је завршено 1242–1243, а по Јагићевом 1253–1254. Вид.: Јухас-Георгиевска, стр. 2; Богдановић 1991, стр. 145. За 1253–54. опредељује се Ђорђе Трифуновић (Трифунувић, стр. 12, 126), док Михајло Динић предност даје 1243. години (Динић, стр. 10–12; вид. и: Радојичић, стр. 26; Богдановић 1976, стр. 22).

⁴⁶¹ Никольскій 1906, стр. 91; Письменные памятники, стр. 226 (И. П. Старостина, А. А. Турилов).

⁴⁶² Никольскій 1906, стр. 100–105, 512–513.

⁴⁶³ Никольскій 1906, стр. 91–100, 512. Преписе којих нема код Н. Никольског вид. у: Алексеев А. И. 2000, стр. 22. Ту има два преписа више него у каснијем раду истог аутора: Алексеев А. И. 2002, стр. 214–215, нап. 69. На неке до сада непознате преписе указује се у: Гордиенко, Семячко, Шибачев, стр. 116–117, 119.

⁴⁶⁴ Никольскій 1906, стр. 93. Вид. и: Православная энциклопедия, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов), стр. 124.

митрополитом кијевским само уз извод из „Наказанија к отрекшимсја мира“ преподобног Илариона Великог, под насловом „От иного слова“, у рукописима XV и XVI века (РГАДА, РС Мазурина (ф. 196), № 640⁴⁶⁵).⁴⁶⁶

„Посланије брату столпнику“ одговор је „убогог и најмањег Илариона“ на „слово“ столпника кога „демони муче тајно мислима и на јави много, наређујући му да напусти своје место“. Он моли Илариона да му ради љубави Божје напише „слово утешно“. Свестан своје грешности и неспособности да поучи, у страху да ће разгневити Бога што се млад прихвата поучавања, он се у уводу прво устеже да одговори. Поразмисливши, ипак одагнава сумње и смело, из љубави према брату, лаћа се писања. Не „витијем словес“, ни скривеном беседом, него просто и јасно да и некњижник разуме и прост човек, јер од покривања корисних речи мудрошћу [философском] једнака је корист као од лечења рана кроз одећу. После увода Иларион убедљиво, снажно и сликовито подсећа монахе на суштину монашког живота који захтева одрицање од света, и на њихове завете, пре свега, сиромаштва, избличавајући истовремено све недоличности у њиховом животу.⁴⁶⁷

Најстарији руски преписи писани су на пергаменту. Први се налази у Зборнику беседа, патеричких повести и поука – РГБ, Збирка И. Д. Бељајева, бр. 1, стр. 1926–202а, датира се почетком – првом четвртином XV века.⁴⁶⁸ Наслов гласи: СЛОБО С(В)АТ(А)ГО⁴⁶⁹ ПР[ѣ]П[ѣ]Д[ѣ]Б[ѣ]Н[ѣ]ГО О(ТЪ)ЦА⁴⁷⁰ нашего ларикона. ⁴⁷¹от[ъ]верженни ⁴⁷¹мнра-ннотъскаго ради житниа (1926–193а). Почине речима: Всн же мнра сего от[ъ]вергоше сѧ. н образъ ннотъскын въспремше (193а), а завршава: да вѣньць славъ подасть ти сѧ от[ъ]

⁴⁶⁵Жучкова, Мошкова, Турилов, стр. 218, 227.

⁴⁶⁶Православная энциклопедия, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов).

⁴⁶⁷Према издању српског преписа у: Петровскій 1865, стр. 13–35.

⁴⁶⁸Опис рукописа: Викторовъ, стр. 37–42, бр. 54 (1548). Код Н. Никольског је наведена стара сигнатура: М. Публ. Муз., № 1548: Никольскій 1906, стр. 91. Датирање према: Православная энциклопедия, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов). Раније датиран крајем XIV или крајем XIV – почетком XV века: Шеламанова, стр. 236, бр. 851.

⁴⁶⁹На снимку као да се називу титле.

⁴⁷⁰Вид. претходну напомену.

⁴⁷¹Тако у рукопису.

х(рист)а в(ог)а· въ бесконечныя вѣкы вѣкомъ аминь· (202а) Судећи по заглављу и почетку рекло би се да је то један од оних извода или исписа из „Посланија“ коме недостаје увод⁴⁷² и код Н. Никольског он је ту и увршћен уз друге преписе исте групе.⁴⁷³ Касније ћемо показати да тај препис није извадак из Иларионовог дела и да га из преписа Иларионовог „Посланија брату столпнику“ треба искључити. Исто важи и за препис Збирке Тројице-Сергијеве лавре бр. 766, с краја XV – почетка XVI века (стр. 279а–283б)⁴⁷⁴ под насловом Иже въ с(вѣ)тыхъ[ъ] ѡ(тъ)ца нашег(о) ѿларѡна. ѡ ѡт[ъ]верженїи мїра ннот(ь)скаг(о) жїтїа (стр. 279а–279б). Од преосталих шеснаест преписа наведених код Н. Никольског овој групи исписа засигурно припадају преписи Збирке Тројице-Сергијеве лавре: Псалтир с последовањем („Буслајевљев“), бр. 308, друга половина XV века, стр. 26а–38а (Наказанїе пр[ѣ]п[о]д[о]б[ъ]наг(о) ларнона къ ѡт[ъ]рекшии са мннхѡм[ъ] мїра сего)⁴⁷⁵; Скитски патерик, бр. 703, прва половина XV века (или XV век без прецизирања датирања), стр. 205а–215б (Слово с(вѣ)т(а)го ѡт[ъ]ца нашег(о) ларнона черноризца)⁴⁷⁶; Зборник, XVI век, бр. 784, стр. 244б–267б (Пооученїе с(вѣ)т(а)го ѡт(ь)ца н(а)шего, ѿларѡна великаго ѡ ѡт[ъ]верженїи мїра сего)⁴⁷⁷ и препис у рукопису Дела Симеона Новог Богослова и Поуке аве Доротеја из Збирке Московске духовне академије, прва половина XV века (или XV век без прецизирања датирања), бр. 154, стр. 645–682 (Пооученїе с(вѣ)т(а)го ѡ(тъ)ца нашего. ларнона великаго. ѡ ѡт[ъ]верженни мїра)⁴⁷⁸. Сви почињу

⁴⁷² Никольскій 1906, стр. 100–102, 512.

⁴⁷³ Никольскій 1906, стр. 101.

⁴⁷⁴ Никольскій 1906, стр. 101. Опис у: Илариї, иером. и Арсений, иером., III, стр. 180–181, бр. 766 (1625). Датирање према: Турилов 1986, стр. 287, бр. 3142.

⁴⁷⁵ Никольскій 1906, стр. 512. Опис у: Илариї, иером. и Арсений, иером., II, стр. 79–83, бр. 308 (841). Датирање према: Турилов 1986, стр. 215, бр. 2203.

⁴⁷⁶ Никольскій 1906, стр. 101. Опис у: Илариї, иером. и Арсений, иером., III, стр. 82, бр. 703 (1896). Датирање према: Турилов 1986, стр. 137, бр. 1146.

⁴⁷⁷ Никольскій 1906, стр. 101. Опис у: Илариї, иером. и Арсений, иером., III, стр. 206–209, бр. 784 (1650).

⁴⁷⁸ Никольскій 1906, стр. 101. Опис у: Леонидъ, архимандритъ 1887, стр. 133–142, бр. 33 (154). Датирање према: Турилов 1986, стр. 168, бр. 1564. Према „Додацима Прелиминарном списку

речима: Всн нже мнра сего ѿт[ъ]вергышен сѧ. ѿже ѿбразъ ннот(ь)скын принм[ъ]шен (МДА 154, стр. 645). Завршавају се готово једнако: МДА 154 – донелнже д(оу)ша наша въ телесн нашеѣмъ естъ. в(ог)оу нашеѣмоу сла(а)ва. ѿ(тъ)цю н с(ы)ноу н с(ва)т(о)му д(оу)хоу н: (стр. 682); ТСЛ 703 – донелѣже д(оу)ша наша в тѣлѣ нашеѣмъ естъ аминнь: (стр. 2156); ТСЛ 784 – донележе д(оу)ша н(а)ша в' тѣлесн н(а)шеѣмъ естъ. в(о)гъ н(а)шеѣмъ слава. н(ы)нѣ н пр(н)с(ь)но н въ вѣ." (стр. 2676). Једино је завршетак у ТСЛ 308 опширнији – донелѣже н д(оу)ша наша в' тѣлѣ н(а)ш(е)мъ естъ. ѿ възлюбленаѣ ѿ х(рист)ѣ брат[н]а. дондеже вреѣа нмамы... н съ вл(а)г(о)с(ло)в(е)ныи нмъ. пригласит[ъ] ны въ вѣчноѣ, его, ц(а)р(ь)ствіе. м(о)л(н)твѣ радн пр(ѣ)ч(н)стыѧ вл[а]д[ы]ч[н]ца нашеѧ, в(о)городн[ц]а. н пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]ных[ъ] ѿ(тъ)цѣ н(а)шнх[ъ], н вснх[ъ] с(ва)тых[ъ], аминнь:~ (стр. 38а). Остале преписе ове групе нисмо били у прилици да прегледамо.

Као један од најстаријих руских преписа „Посланија брату столпнику“, пергаментни, помиње се и онај у Житију Василија Новог са додацима, датираним почетком – првом четвртином XV века, РГАДА, РС Оболенского (ф. 201), № 16, стр. 1486–181а.⁴⁷⁹ Заглавље гласи: сказаніе с(ва)т(а)го ѿт(ь)ца нашего наарїѡна. къ ѿт[ъ]рекшнм[ъ] сѧ мнра. Почетак: Къ старѣншоѣ братѣ моеѣмоу. н рабѣ хр(н)стосовѣ. азъ оубогы н м'нїи брат[ъ] наарїѡнъ. За разлику од претходне групе он је потпун, садржи и увод који се завршава речима: н да наставит[ъ] тѧ на поут(ь) простер'тын к' вышнемъ нераслнмъ. нже текѡщих[ъ] по немъ. поставлѣет[ъ] пред[ъ] лицем[ъ] в(о)жїем[ъ]: (1516) После увода следи Начало нмѣ словес[ъ]: Понеже оубо ѿ брата въ плоти сн есмы. не престанѣм[ъ] ѿт[ъ] подвнга (1516), завршава се речима: наведеи же д(ь)нъ н прѣбываніе его дасть ти. вѣр'нын же, снм[ъ] разоумѣет[ъ]: (1536). А тек за њим долази главни и најдужи став – ѿ ѿт[ъ]верженїи мнра сего: Всн же мнра сего ѿт[ъ]вергышен сѧ... (1536) – којим отпочиње претходно поменути група непотпуних преписа. Препис се завршава речима: донелѣ⁴⁸⁰ д(оу)ша наша. в' тѣлѣ нашеѣмъ естъ. в(ог)оу же нашеѣмоу слава н деръжава съ ѿ(тъ)цеѣмъ н съ с(ва)тыѣмъ д(оу)хоѣмъ нынѣ н прсно н въ вѣкы вѣкѡмъ -: аминнь -: (1806–181а). Никольски га је

словенско-руских рукописних књига XV века“ датирање овог рукописа је исправљено. Те нове податке у „Додацима“ нисмо пронашли. Вид.: *Охотина, Турилов*, стр. 111, 65.

⁴⁷⁹ *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов). Опис у: *Жучкова, Мошкова, Турилов*, стр. 86–87, бр. 21.

⁴⁸⁰ Тако у рукопису, на снимку.

укључио у списак од 116 потпуних преписа дела.⁴⁸¹ Међу њима је и један српски – сада БАН, Собрание текущих поступлений, № 13 – о коме ће бити речи касније. Ако се он изостави, онда остаје 115 руских преписа. Из њих треба искључити Бел. 1 (код Н. Николског М. Публ. Муз., № 1548) јер, као што рекосмо, није Иларионово дело, и ТСЛ 308, јер припада другој групи преписа, без увода. Мислимо да тим преписима без увода треба придружити и препис у рукопису МДА 154 (645–682), за који Н. Николски позивајући се на А. В. Горског пише: „Рукопись Московской Дух. Академіи № 154 (съ опущеніемъ начала)“, под насловом „Симеон Нови Богослов“.⁴⁸² Код А. В. Горског, пак, јасно је речено да је у Академијином рукопису „это поученіе помѣщено съ опущеніемъ нѣсколькихъ листовъ съ начала“⁴⁸³. Њему нису били познати преписи „Посланија к брату столпнику“ без увода, па је, природно, могао закључити да у том препису недостаје почетак. Сматрамо да је ту реч о раније поменутом рукопису МДА 154 – Дела Симеона Новог Богослова и Поуке аве Доротеја. Сва три преписа – Бел. 1, ТСЛ 308, МДА 154 – Н. Николски је укључио и у другу групу преписа, без увода.⁴⁸⁴ Од преосталих 112 руских преписа прегледали смо дванаест – Обол. 16, Зборник са азбучним патериком (ГИМ, Син. 213) из 1418. године (279а–293а)⁴⁸⁵ и десет преписа Збирке Тројице-Сергијеве лавре у следећим рукописима: Диоптра Филипа Пустињака и Зборник поука (ТСЛ 190), 1418. година, стр. 320б–337б⁴⁸⁶; Лествица Јована Лествичника. Поуке аве Доротеја и Зборник слова (ТСЛ 167), 1423. година, стр. 345а–360б⁴⁸⁷; Лествица Јована Лествичника, поуке аве

---

⁴⁸¹ *Никольскій 1906*, стр. 93–100, 512. Пребројано их је 117 у: *Письменные памятники*, стр. 228 (И. П. Старостина, А. А. Турилов).

⁴⁸² *Никольскій 1906*, стр. 100.

⁴⁸³ *Горскій*, стр. 220, нап. а.

⁴⁸⁴ *Никольскій 1906*, стр. 101, 512.

⁴⁸⁵ *Опис: Протасьева*, стр. 34, бр. 870. По Н. Николском писан је 1417: *Никольскій 1906*, стр. 94.

⁴⁸⁶ *Никольскій 1906*, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсений, иером. I*, стр. 187–188, бр. 190 (1812). Наслов рукописа према: *Турилов 1986*, стр. 57, бр. 38. – Овај препис помиње А. В. Горски: *Горскій*, стр. 220, нап. а.

⁴⁸⁷ *Никольскій 1906*, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсений, иером. I*, стр. 146–147, бр. 167 (1673). Наслов рукописа према: *Турилов 1986*, стр. 58, бр. 54.

Доротеја, слова Симеона Новог Богослова и Петра Дамаскина (ТСЛ 185), 1425. година, стр. 533а–542а⁴⁸⁸; Аскетска слова Исака Сирина, поуке аве Доротеја и главе Максима Исповедника (ТСЛ 175), 1431. година, стр. 468а–468б, 463а–467б, 469а–469б (између 468б и 463а недостаје најмање један лист)⁴⁸⁹; Лествица Јована Лествичника и Поуке аве Доротеја (ТСЛ 169), 1433. година, стр. 484а–507б⁴⁹⁰; Аскетска слова Исака Сирина (ТСЛ 174), прва половина XV века (или XV век без прецизирања датирања), стр. 356а–373а⁴⁹¹; Патерик скитски (ТСЛ 704), прва половина XV века (или XV век без прецизирања датирања), стр. 424б–433б⁴⁹²; Сборник слова и поука (ТСЛ 757), стр. 50а–69а⁴⁹³; Симеона Богослова књига са додацима (ТСЛ 182), XVI век, стр. 291а–320б⁴⁹⁴; Зборник (ТСЛ 798), почетак XVII века, стр. 178а–197а⁴⁹⁵. Прегледали смо и препис ТСЛ 753 (стр. 132а–153а) у Зборнику слова и поука из прве половине XV века (или XV века без прецизирања датирања)⁴⁹⁶ који је Н. К. Никољском промакао. Иако је био упознат са радом Алексеја Ивановича Собољевског где се указује на овај препис⁴⁹⁷, Н. К. Никољски га

⁴⁸⁸Никољскій 1906, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. I*, стр. 177–178, бр. 185 (1677). Наслов рукописа према: Турилов 1986, стр. 59, бр. 63.

⁴⁸⁹Никољскій 1906, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. I*, стр. 157–158, бр. 175 (1844). Наслов рукописа према: Турилов 1986, стр. 61, бр. 80.

⁴⁹⁰Никољскій 1906, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. I*, стр. 148, бр. 169 (1676). Наслов рукописа према: Турилов 1986, стр. 61, бр. 85.

⁴⁹¹Никољскій 1906, стр. 94. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. I*, стр. 157, бр. 174 (1861). Наслов рукописа и датирање према: Турилов 1986, стр. 164, бр. 1512.

⁴⁹²Никољскій 1906, стр. 95. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. III*, стр. 82–97, бр. 704 (1821). Датирање према: Турилов 1986, стр. 137, бр. 1147.

⁴⁹³Никољскій 1906, стр. 95. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. III*, стр. 159–162, бр. 757 (1641). Наслов и датирање према: Турилов 1986, стр. 158, бр. 1435.

⁴⁹⁴Никољскій 1906, стр. 96. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. I*, стр. 174–175, бр. 182 (1858).

⁴⁹⁵Никољскій 1906, стр. 97. *Илариј, иером. и Арсениј, иером. III*, стр. 239–240, бр. 798 (1908).

⁴⁹⁶Опис у: *Илариј, иером. и Арсениј, иером. III*, стр. 149–152, бр. 753 (1629). Назив рукописа и датирање према: Турилов 1986, стр. 158, бр. 1433.

⁴⁹⁷Соболевскій 1903, стр. 17. Вид.: Никољскій 1906, стр. 93.

у списак преписа није унео. Преписе којима је допуњен списак Н. Никољског, нисмо имали прилике да видимо.⁴⁹⁸

Препис Син. 213 и сви преписи библиотеке Тројице-Сергијеве лавре, изузев ТСЛ 798, истог су састава као Обол. 16, али у односу на њега садрже текстуалне разлике. Сматрамо да они представљају другу, каснију редакцију „Посланија“ насталу најкасније 1418. године, када су писани њени најстарији годином датирани преписи. Њој припада и издање у Требнику иночком штапаном 1639.⁴⁹⁹ Препис ТСЛ 798 обрада је те касније редакције – садржи увод и мањи део оног главног и најдужега става, завршетак је у њему развијенији него у редакцији коју за сада називамо другом и каснијом.

Немајући намеру да се упуштамо у разлоге појаве друге редакције, скренућемо пажњу на карактер измена у њој у односу на редакцију коју за сада условно, пре текстолошке анализе, називамо првом. Наша запажања заснована су на поређењу руског преписа Обол. 16 (прва редакција) и Син. 213 (друга). Битније промене у садржини нисмо уочили. Старији текст као да је мало стилски преудешен у другој редакцији, вероватно према тадашњем књижевном укусу. Вршене су лексичке замене: хотѣнїа (Обол. 16, 150а) : желанїе (Син. 213, 279б); хотѣнїю (Обол. 16, 150б) : желанїю (Син. 213, 279б); вѣстагахъ] сѧ (Обол. 16, 150б) : вѣздѣржахъ сѧ (Син. 213, 279б); кннгъ (Обол. 16, 151а) : писаннн (Син. 213, 279б); оувѣдѣхъ] (Обол. 16, 151а) : оуразоумѣхъ (Син. 213, 280а); вѣстазанн (Обол. 16, 157а) : съвпрашаннъ (Син. 213, 282б); токмо (Обол. 16, 157б) : точ(н)ю (Син. 213, 282б); чернорнзѣю (Обол. 16, 157б) : ннокю (Син. 213, 284б); чернорнзѣн (Обол. 16, 157б) : мннн (Син. 213, 284б); чернорнзѣць (Обол. 16, 161б) : мннхъ] (Син. 213, 284б); бѣгати (Обол. 16, 162а) : оудалати сѧ (Син. 213, 285а); юнын (Обол. 16, 162б) : млады (Син. 213, 285а); ѡтъ] князѧ (Обол. 16, 162б) : ѡтъ] ц(а)рѧ (Син. 213, 285а); князь (Обол. 16, 166б) : ц(а)рь (Син. 213, 287а); етера (Обол. 16, 163а) : нѣког(о) (Син. 213, 285б); оумѣжденн (Обол. 16, 168б) : мѣздоу прнемын (Син. 213, 288а); съдрѣгновенїа (Обол. 16, 169а) : трепета (Син. 213, 288а); быстротекоушїнн (Обол. 16, 175а) : скоротекоушннъ (Син. 213, 291а) и др.

⁴⁹⁸ Вид. нап. 463.

⁴⁹⁹ [Потребникъ иноческїи], стр. тѣла–тѣдб.

Неретке су инверзије у другој редакцији, а има и мањих и већих проширивања текста. Ево једног примера различитих измена:

Прва редакција (Обол. 16)

(151a) хоцѣ же писати не вѣтїемъ(ъ) словесъ,
ни съкровѣною бесѣдою. не бо възрастохомъ(ъ)
въ афинехъ[ъ], ни оу философа оутнхомъ[ъ] сѧ.
ѣже обыкла ес(тъ) оумѣдрити словеса, но
просто (151б) и ясно. ꙗкож[е] и некнижѣннѣхъ
разумѣти и простомъ. не азъ бо азъвы
сквозѣ ризъ лѣковати. ни полезны рѣчи
м(оу)др(о)стїю покрывати.

Друга редакција (Син. 213)

(280a) хоцю же тї писати, не вѣтїнскѣмъ
словесы. ни скровенною бесѣдою, не бо въ
аѳїнѣхъ възрастохомъ, ни навыхомъ(ъ),
хытрословеснѣхъ. обыгаю бо нмъ соущю.
оумоудрати рѣчи. в'прошенїа бо
д(оу)шеполезнаа. и от[ъ]вѣты ясно да
сказуют^а сѧ. ꙗкож[е] и некнижѣннѣхъ
мощно и простымъ г(лаго)лемъ внимати. Не
възможно бо ꙗзвы сквозѣ ризѣ лѣковати.
ни полезны рѣчи мѣдростїю покрывати:~

^асвѣтлїимъ мастиломъ стабло ю исправљено у е

Друга редакција се препознаје већ на почетку.

Прва редакција (Обол. 16)

(149a) Къ старѣншомъ братъ моемоу. и рабъ
хр(н)стосовъ. азъ оубоги и мѣнїи брат[ъ]
наарїонъ. малооумѣнїи, неключимъ(ъ) ни в'
коемъ же блазѣмъ(ъ) дѣлѣ. вѣмъ(ъ) оубо ꙗко
послалъ(ъ) мнѣ бѣ слово тако г(лаго)ла. ꙗко
бѣши мѣати мѧ, и мѣслѣмъ и ѣвѣ. вѣдаще
мнѣ отити мѣста своего. да любѣе ради.
напиши мнѣ слово оутѣш'но нѣ дѣлѣ. азъ же то
проче(тъ) оуднѣхъ[ъ] сѧ мѣслѣю. какъ братъ(ъ)
мон ѡ семъ(ъ) оутѣшенїа от[ъ] мене
въстрѣбова, нѣнѣ наказанїа от[ъ] самого
ненаказана. и от[ъ] нагаго ѡдежа. паче же
от[ъ] грѣш'ника сп(а)сенїа оутвер'женїа слова.

Друга редакција (Син. 213)

(279a) Къ старѣншемоу мнѣ бр(а)тѣ. и
х(рн)с(то)воу рабѣ. оубоги азъ нѣмъ и
послѣднимъ въ брат[ъ]ствѣ. наарїонъ(ъ),
малоумѣнїи и неключимъ^а ни в'
коемъ же бл(а)зѣ дѣлѣ. вѣмъ оубо ꙗко
послалъ мнѣ тако слово г(лаго)ла. ꙗко
бѣши мѣати[ъ] мѧ мѣслѣмъ. и оудѣще мѧ
ѣвѣ, отити мѣста своего. да любѣе ради и
х(рн)с(то)вѣ заповѣди. от[ъ]пиши мнѣ слово
и главнѣхъ оутѣшнѣхъ, нѣ и дѣлѣ. азъ же
воспрїемъ(ъ)^б посланнѣ, и проче(тъ) ег(о),
оуднѣхъ сѧ. како оубо бр(а)тѣ мон. ѡ семъ
оутѣшенїа въстрѣбова от[ъ] мене, нѣнѣ
наказанїа. от[ъ] самого ненаказан'нѣа. и

от[ъ] нагаго, одежоу. пат(е) же, от[ъ]
грѣшника, сп(а)с(е)нна^в, и оутверженіа
слова^в

^атако у рукопису ^бпрвобитно било вѣн
прим(ъ), доцније, светлијим мастилом, преко
пајерка написано о, а прво и прецртано ^ву
рукопису спснѣа

Одликује се друга редакција и посебним завршетком, кога нема у првој: ѿ
вѣзлюбленнаа ѿ х(рн)с(т)ѣ бр(а)тна. дондеже времѣ нмамы, да не раслабимъ са любовню мнра
сего, егже и с нею ѿтрекохомъ са. и х(рн)с(т)оу обѣщахомъ са. потцни са елико по силѣ нашеи.
въсплатемъ и възрыдаемъ, къ г(о)с(под)оу нашемоу і(соу)с(ъ) х(рн)с(т)оу. и да сп[о]добитъ ны
деснаго стоаниа о немъ. и съ бл(а)гословенными нми пригласитъ ны, вѣчное его ц(а)р(ь)ствіе.
м(о)л(н)твѣ ради прет(н)стыа вл[а]д[ы]ч[и]ца нашеа в(о)городнца. ам[ннь]:~ (Син. 213, 292б–
293а). Већ по томе, али и по другим текстуалним подударностима са преписом Син.
213, види се да је претходно поменути препис ТСЛ 308 извадак из друге редакције.

Још једна разлика међу преписима Обол. 16 и Син. 213 пада у очи. У другом, за
разлику од првог, нема заглавља испред става који следи после увода (у Обол. 16,
151б: Начало нмы словес(ъ):) и пред главним и најдужим делом (у Обол. 16, 153б: ѿ
от[ъ]верженіи мнра сего:).

Будући да проистичу из поређења само два преписа које представљају две
редакције, ова запажања су само прелиминарна.

Поред извода из прве и друге редакције (зваћемо га првим – I) који почиње
речима Вси нже мнра сего от[ъ]вергъшенъ са (МДА 154, стр. 645), постоје и други. Један од
њих – „Поученије великаго Илариона“ – сачињен је, судећи по издању С. П.
Шевирјова⁵⁰⁰, од двају фрагмената друге редакције (II извод): 1. Красно естъ во
истинноу... и понашають ны; (Син. 213, 285а–285б)⁵⁰¹ и 2. Мы же образъ таковаго одѣаніа
носѣще... и дѣлом(ъ) нхъ подобити са (Син. 213, 283б–284б)^{502 503}.

⁵⁰⁰Шевыревъ 1850, стр. 43–45.

⁵⁰¹[Потребникъ ннотескин], стр. тѣб–тѣла.

⁵⁰²[Потребникъ ннотескин], стр. тѣнб–тѣа.

⁵⁰³Вид.: Никольскій 1906, стр. 103–104, 512.

Уз извод „От наказанија (сказанија) Светаго Илариона (великаго) к новоначалним мнихом“ (III) понекад се указује на његов извор – Требник иночки из 1639.⁵⁰⁴ Судаћи по препису МДА 207, XVI века, стр. 425а–430б⁵⁰⁵ (Разгнѣмъ ѡво кнѣги... прѣати же раздѣченіе волюе), то је спој двају фрагмената „Посланија“: 1. Разгнѣмъ оуво кнѣги... (до краја) прѣт(н)стыа вл[а]д[ы]ч[н]ца нашеа в(огородн)ца. ам[ннь]:~ (Син. 213, 291а–293а)⁵⁰⁶ и 2. потто же н взываемъ(ъ)... прѣати же разлоученіе волюе (Син. 213, 288б–289б)⁵⁰⁷. На неким местима овај препис се подудара са Син. 213, на другом, у мањој мери, ближи је издању у Требнику, а негде се не поклапа ни са једним ни са другим.⁵⁰⁸

Извод „Слово Свјатаго Илариона, поученије чернцем“ (IV) нисмо имали прилике да видимо те не знамо ког је обима и да ли потиче из прве или друге редакције. Почетак његов – „Братіа моа, чимъ есьмя выше міру, но па(че) и хуже: не хвалу ли любимъ, а укора не любимъ“⁵⁰⁹ – близак је следећим местима у првој и другој редакцији: чм(ъ) лѣтъшн есмь мнръскихъ(ъ) ннчм(ъ) же. не хвалоу ли любм(ъ), а оукора не трѣпм(ъ) (Обол. 16, 160б)⁵¹⁰; То чм(ъ) лоуѣшн есмь мнръскихъ[ъ]; ннчм же. не хвалоу ли любмъ. а оукорнзны не терпмъ (Син. 213, 284а).

Несумњиво из друге редакције потиче извадак „Поученије Илариона великаго ко отрешимсја мира“ (V). На такав закључак указује почетак: „Сице, возлюбленная братія, да разсудимъ, ихже житіе въ мирѣ семъ, вѣдуще, яко по времени кождо пришествіе отсюду настоитъ“⁵¹¹. Готово истоветно почиње одељак у препису Син.

⁵⁰⁴ Вид.: *Никольскій 1906*, стр. 102–103, 512.

⁵⁰⁵ Опис у: *Леонидъ, архимандритъ 1887*, стр. 69–71, бр. 11 (207).

⁵⁰⁶ [Потребникъ иноческин], стр. тѣб–тѣдб.

⁵⁰⁷ [Потребникъ иноческин], стр. тѣза–тѣна.

⁵⁰⁸ Још је А. В. Горски приметио да се издање „Посланија“ у Требнику донекле разликује од њему познатог преписа [друге, касније редакције] ТСЛ 190 (код њега № 1): „Въ Потребникѣ иноческомъ, печатанномъ въ Москвѣ при Патріархахъ, оно помѣщено вполнѣ, но съ нѣкоторыми исправленіями“ (*Горскій*, стр. 220).

⁵⁰⁹ *Никольскій 1906*, стр. 103.

⁵¹⁰ На самом крају претходне стране (160а), испред овог навода, можда пише то. На снимку се назиру слова, истрвено.

⁵¹¹ *Никольскій 1906*, стр. 104,

213 (283a) и Требнику иночком⁵¹². У том дѣлу „Посланија“ текст друге редакције у односу на прву битно је проширен због чега наведеног места у првој редакцији нема (Обол. 16, 158б). Препис изватка нисмо видели, те не знамо ког је обима.

Издак из друге редакције могло би бити и „Илариона великаго поученије“ (VI) – „Аще бо быхомъ искали на няжъ нарекохомся о томъ быхомъ и съвѣтъ творили и другъ друга зрѣвше съ слезами быхомъ глаголали...“.⁵¹³ Ни овај препис нисмо имали прилике да видимо. Његов почетак се не разликује много у првој (Обол. 16, 164a) и другој редакцији „Посланија“ (Син. 213, 286a⁵¹⁴), али је ипак ближи другој.

Из друге редакције је испис под називом „Свјатаго Илариона Великаго“ (VII) – „Хощоу же ти писати не вѣтійскими словесы, ни скровеною...“ (уп. Син. 213, 280a (вид. стр. 86⁵¹⁵)).⁵¹⁶ Препис нисмо видели.

Остао нам је непознат и обим исписа „Слово Свјатаго отца Илариона к мнихом“ (VIII) – „Братіа моя, отчего ся мы отрицали мира сего, нынѣ же не имѣемъ ли се како мирьстіи чловецы имѣють не словутъ ли чернеческіа нивы и озера и пажити и скоты...“⁵¹⁷ Он потиче из друге редакције. Његов почетак наводи на претпоставку да то није само испис, него и обрада – уп. Син. 213: *ѡще ли же се лѣжа, да испытаемъ сѧ аще так(о) ес(тъ); Не имѣемъ ли селъ; какоже и днрѣстїи; не словоутъ ли и нивы чернеч(ь)скыѧ; и озера, и пажити, скотн...* (283б).⁵¹⁸

Последњи испис из „Посланија“ у прегледу Н. Никольског (IX) представља, вероватно, онај став који се у неким потпуним преписима налази између увода и најопширнијег, главног дѣла. Почиње речима: „Дондеже оубо брате въ плоти сей есмя не престанемъ подвига день дне“.⁵¹⁹ Почетак је ближи другој него првој редакцији (вид. Син. 213, 280a⁵²⁰; Обол. 16, 151б).

⁵¹² [Потребникъ иноческин], стр. тѣна.

⁵¹³ Никольскій 1906, стр. 104, 512.

⁵¹⁴ [Потребникъ иноческин], стр. тѣва.

⁵¹⁵ [Потребникъ иноческин], стр. тѣвб.

⁵¹⁶ Никольскій 1906, стр. 104.

⁵¹⁷ Никольскій 1906, стр. 104–105.

⁵¹⁸ [Потребникъ иноческин], стр. тѣнб.

⁵¹⁹ Никольскій 1906, стр. 105, 512–513.

Такав испис постојао је и у српском рукопису Слова, житија и Лествица, бр. 432 (XV век) старе збирке Народне библиотеке у Београду, под насловом Тогожде светаго Илариона главнѣнь (стр. 286) (претходи му Тогоже Илариона ѿ соудѣтнихъ житїи — Потѣшнѣ се, братїе, пате всего безмалъвно господєви работати..., стр. 25а⁵²¹).⁵²² Објавио га је Стојан Новаковић.⁵²³ Судећи према издању, овим исписом није у целини обухваћен став који се у потпуним руским преписима налази између увода и најопширнијег дѣла „Посланија“. Завршава се поуком .sl. соудѣтнихъ на земли не въсхыштан, сѣтъ бо надъ нѣмъ пропета кѣтъ, и тако пѣтица оувезнѣши.⁵²⁴ Сродан је одговарајућем ставу прве редакције (уп. Обол. 16, 1516–1536). У њему, на почетку, пада у очи једна руска језичка црта — ч које је у споменицима могло да се нађе наместо ц под утицајем живог руског изговора: дѣнь аѣ дѣнь⁵²⁵ (уп. Обол. 16, 1516: д(ѣ)нь аѣ д(ѣ)нь) — ’из дана у дан’.⁵²⁶ Такав испис налазио се и у српском Зборнику XV–XVI века, такође из старе збирке Народне библиотеке⁵²⁷ — слово д(оу)шепользно нѣмѣн начело словесъ избранныхъ .ѣ. .ѣ. донелѣже оубо, ѿ братїе, въ плотн сен есмо, не прѣстанемъ ѿт подвѣга.⁵²⁸ На основу почетка није могуће установити којој редакцији „Посланија“ је припадао.

⁵²⁰ Одговарајуће место у Требнику нешто је другачије: [Потрѣвникъ инокески], стр. тѣга.

⁵²¹ Овај састав Н. К. Никољски убраја у дела која не припадају митрополиту Илариону: *Никольскій 1906*, стр. 111–115, 514. Издање према препису у молдавском рукопису (правопис бугарски) XVI века Румунске академије наука, бр. 294 вид. у: *Ангелов*, стр. 232–235.

⁵²² *Стојановић 1903*, стр. 185. Опис рукописа почиње од стр. 25а. Зашто нису описане претходне? На њима је, вероватно, било бар још једно Иларионово дело, без почетка.

⁵²³ *Новаковић*, стр. 171–172.

⁵²⁴ *Новаковић*, стр. 172.

⁵²⁵ *Новаковић*, стр. 171.

⁵²⁶ Вид.: *Материалы для словаря древне-русского языка, I*, стуб. 33–34. Такво руско [ѣ] које води порекло од општесловенског *tj (и kt’) није улазило у норму рускословенског: *Успенский 2002*, стр. 133. По Петру Сѣоку, у саставу старосрпског *аѣ*, и староцрквенословенског *аште* је облик трећег лица презента — t’e — од глагола *хѣтѣти*: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, стр. 1.

⁵²⁷ Опис у: *Матић*, стр. 81–94, бр. 191 (827).

⁵²⁸ *Матић*, стр. 85–86.

У другом српском рукопису старе збирке Народне библиотеке – Слова и Лествица Јована Схоластика – из XV века, по опису⁵²⁹, налазио се још један извадак из „Посланија брату столпнику“, какав нам није познат у руским преписима – ѿ слова светаго Иларіона кже ѿ ѿвръженіи мѣра. Почине речима: Подвижникоу Христовоу прѣжде подобаетъ ѿложити миролюбіе и милѣніе.⁵³⁰ Захватао је два, можда делом и прву страну трећег листа формата 4°. Према свом почетку подударан је са одговарајућим местом у првој редакцији (Обол. 16, 1736: Тако же и подвижнѣикъ х(рн)с(то)въ. прѣже подобаетъ(ъ) ѿт[ъ]ложити миролюбіе. и милѣніе. славолюбіе...), а разликује се при крају од друге (Син. 213, 290а: тако же и подвижникоу х(рн)с(то)воу. прѣже п[о]добаетъ ѿт[ъ]ложити миролюбіе. и вса ѣже не въ естъствѣ⁵³¹).

У српским рукописима среће се и први извод који је обухватао главни део „Посланија“. У старој збирци Народне библиотеке налазио се у Зборнику са номоканонем, XVII века⁵³² – нже въ светыхъ отца нашего Иларіона о ѿвръженіи мѣра иноческаго рады житіа слово. Почетак гласи: Бѣси нже мѣра сего ѿвръгшен се и образъ иночскыи въспрѣмшен нже на рамо крѣсть Христовъ вземшен.⁵³³ Можда је то био само део исписа, јер тешко да би у целини стао на девет листова формата 16°. По самом почетку тешко је рећи из које редакције овај извадак потиче. У Обол. 16 одговарајуће место гласи: ѿ ѿт[ъ]верженіи мѣра сего: Бси же мѣра сего ѿт[ъ]вергшен сѧ. нже ѿобразъ иночскыи прѣмшен. нже кр(ъ)стъ х(рн)с(то)въ на рамо вземше (1536), а у Син. 213: Бси же мѣра сего ѿт[ъ]вергшій сѧ. нже образъ иночскыи прѣмше. и кр(ъ)стъ х(рн)с(то)въ на рамо вземше (281а)⁵³⁴. Вероватно је део овог исписа, с обзиром на број листова (6) и формат (16, 5 x 10, 5), био у горепоменутом Зборнику XV–XVI века из старе збирке Народне библиотеке – Повѣстѣи д(оу)шепользнаѧ ѿ ѿтвръженіи мѣра и хотешихъ сп(а)стї се. Бѣси нже мѣра ѿтвръгше се образъ

⁵²⁹ Стојановић 1903, стр. 179–181, бр. 428. (30).

⁵³⁰ Стојановић 1903, стр. 181.

⁵³¹ Вид. и: [Потребникъ иночскѣи], стр. тѣнб.

⁵³² Стојановић 1903, стр. 345–347, бр. 486. (439).

⁵³³ Стојановић 1903, стр. 346.

⁵³⁴ Готово истоветно у Иночком требнику: Бси аже мѣра сего ѿт[ъ]вергшій сѧ. нже образъ иночскѣи прѣмшен. и кр(ъ)стъ х(рн)с(то)въ на рамо вземшен. Вид.: [Потребникъ иночскѣи], стр. тѣѧа–тѣѧб.

ннотъскы възмше, крсть Хр(н)с(то)въ на...⁵³⁵ Не искључујемо могућност да то нису исписи из „Посланија“, у овим рукописима старе збирке, већ друга дела, о чему ће бити речи касније.

Позната су нам а сачувана још два српска преписа првог и три деветог извода из „Посланија“. Први препис првог извода налази се у Зборнику полемичких састава и поученија монасима Збирке рукописа Пећке патријаршије, бр. 83, из девете деценије XIV века (1380–1385)⁵³⁶: Нже въ с(вѣ)тыхъ(ь) ѿ(тъ)ца нашего наарнона слов(о). ѿ ѿт[ь]врѣженн мнра сего. вл(аго)с(ло)ви, ѿ(тъ)че:~ Ђси нже мнра сего ѿт[ь]врѣшен се. нже ѿбразъ ннотъскын приѣмшен (стр. 152а–165б; сл. 22–24).⁵³⁷ За њим следи Тог(о)жде с(вѣ)т(а)го наарнона, главѣзнь .ѣ. (165б–166б), девети испис, који се, као што је речено, у неким пуним преписима „Посланија“ налази између увода и главног дела. Други препис првог изватка је у Патерику Збирке рукописа манастира Високи Дечани, бр. 96: слов(о) с(вѣ)т(а)го наарнона ѿ ѿт[ь]врѣженн мнра сего ѿ(тъ)че в(аго)с(ло)ви:~ Ђси нже мнра сего ѿт[ь]врѣшен се, нже ѿбразъ ннотъскын приѣмшен (307а–321а; сл. 25–27). Година када је рукопис завршен, наведена у писаревом запису, због оштећења рукописа није сачувана у целини – <шс>т<н> (види се само натписано т) тисѣцно и деѣто (327б). Према томе, рукопис је настао најраније 6900 (1392) године. У запису кнегиња Милица је названа „киром Јевгенијом“, па се за доњу границу настанка рукописа може узети 1395, када се, како се претпоставља, замонашила.⁵³⁸ Ако се узме у обзир да је у

⁵³⁵ *Матић*, стр. 88. Вид. нап. 527.

⁵³⁶ Опис у: *Мошин 1968–1971*, стр. 110–113, бр. 105. Датирање према: *Гроздановић-Пајић, Станковић 1991*, стр. 47, бр. 83.

⁵³⁷ Будући да је ово само извод из „Посланија брату столпнику“, без увода, он не може почињати речима: „К старейшему ми брату и Христову рабу, убогий аз инок и последний в братстве Иларион, малейший в разуме и неключимый ни в коем деле...“, како пише Алексеј Иванович Алексејев. Крај пећког преписа гласи: нъ на нсходѣ ѿт[ь] тѣлесе, мнра ѿт[ь]мѣтаѣмъ се. нъ и еше любимъ(ь) кѣ(о), и дрѣжимъ(ь) кѣ(о) не ѿт[ь]стѣпно. донелѣж(ѣ) и д(оу)ша н(а)ша въ тѣлѣ нашемъ(ь) кс(тъ), а не како исти аутор наводи: „...потщимся елико по силе нашей, восплачем и возрыдаем к Господу нашему Иисусу Христу, да сподобит ны десною стояния своего, и со благословенными им пригласит ны в вечное его царство, молитв ради Пречистыя Владычице нашей Богородица и преподобных его и всех святых. Аминь.“ Вид.: *Алексеев А. И. 2000*, стр. 21, нап. 7.

⁵³⁸ *Трифуновић 1979*, стр. 10, нап. 8.

запису Стефан Лазаревић назван кнезом, а не деспотом, може се претпоставити да је дечански рукопис писан до 1402, после које Стефан добија титулу деспота.⁵³⁹ Готово исто се датира према воденим знацима – последњом деценијом XIV века (1395–1400).⁵⁴⁰ Као у пећком рукопису, и овде после првог следи девети испис: Т(о)гожде с(вѣ)т(а)го иларіона главыѣнъ .ѿ. (321б–322а). Исписи из „Посланија брату столпнику“ следе после Азбучно-јерусалимског патерика који чини највећи део дечанског рукописа (1а–306б).⁵⁴¹ За њима долазе три чланка, који би могли бити из Скитског патерика (322б–324б, 326а–327а)⁵⁴², а између другог и трећег је одломак из Житија Андреја Јуродивог (324б–326а)⁵⁴³.

Трећи препис деветог извода налази се у Зборнику, БАН, Текущие поступления, 13 („кодекс М. П. Петровског“), из треће четвртине XIV века.⁵⁴⁴ Овде је то засебан,

⁵³⁹ *Лексикон српског средњег века*, стр. 149 (Б. Ферјанчић). Вид. и: *Јиречек*, стр. 336; *Трифунувић 1979*, стр. 21.

⁵⁴⁰ *Гроздановић-Пајић, Станковић*, стр. 35, бр. 98. Када је ова глава готово приведена крају, објављен је опис рукописа манастира Високи Дечани. У њему се Патерик датира последњом деценијом XIV века (1391/92–1400/01): *Богдановић и др.*, стр. 394.

⁵⁴¹ Под Азбучно-јерусалимским патериком подразумевамо спој три целине: азбучне, анонимне и допунске (*Capaldo*, стр. 27; вид. и: *Словарь ККДР, I*, стр. 300 (Н. И. Николаев)). По свом саставу, колико смо због оштећења рукописа могли да га пратимо, азбучно-анонимни део дечанског патерика (1а–245а) врло мало се разликује од одговарајућег дела Азбучно-јерусалимског патерика чији је преглед чланака на основу два српска преписа дао Николас ван Вејк (*van Wijk*, стр. 41–81). Између састава сачуваних делова допунске целине дечанског патерика (Словеса съборѣна, с(вѣ)тних[ъ] ѿт(ъ)цѣхъ, 245а–306б) и такве целине у српском Азбучно-јерусалимском патерику Гильф. 50 (РНБ) из XIV века, чији је преглед чланака објавио Марио Капалдо (*Capaldo*, стр. 35–37), има извесних разлика. Могуће је да у дечанском Азбучно-јерусалимском патерику недостају листови. Према опису се Азбучно-јерусалимски патерик („алфавитни“) завршава на стр. 133а. Вид. опис у: *Богдановић и др.*, стр. 394–399.

⁵⁴² Уп.: *Илариј, иером. и Арсениј, иером., II*, стр. 73 (л. 313 об.), 74 (л. 339), 71 (283). У Инвентару ћирилских рукописа у Југославији рукопис Деч. 96 назван је Алфавитним и скитским патериком: *Богдановић 1982*, стр. 81, бр. 1092.

⁵⁴³ Уп.: *Великія Минеи четіи. Октябрь, дни 1–3*, стуб. 146–148.

⁵⁴⁴ О рукопису вид.: *Сергеев 1999*, стр. 117, нап. 42. Кратак опис рукописа први је дао Николај Петрович Лихачов, који га је датирао 1360–1380. годинама (*Лихачевъ Н. П., I*, стр. 206) и под бр. 2082

анонимни спис који од преписа „Посланија“ одваја шест листова: Начело нмын словесъ .ѣ. Донеѣже оубо ѿ братнѣ въ плѣти сѣи ксѣмо (436–446).

У заглављу четири српска преписа „Посланија брату столпнику“ Иларион се одређује као митрополит кијевски:

1. Зборник, Хил. 455⁵⁴⁵, око 1360–1370⁵⁴⁶. Уводни део „Посланија“ (стр. 260а–264а) из овог рукописа објавио је 1915. Николај Леонидович Туницки⁵⁴⁷ (сл. 28–35).

Заглавље: слово· иларіѡна митрополита кнѣв'скаго, къ братоу стѣпнікоу кже рѣч(є) стѣпннкъ еп(н)ск(о)поу, написати кмоу слово д(оу)шепольз'но много м(о)лнѣ кго. блаженнъ же начетъ къ нѣмоу сице писати· по своемоу смѣренію:~ Почетак: Къ братоу моємоу, рабоу х(рн)с(то)воу· азъ оубогын и мнѣи иларіѡн(ъ):· малооумнѣи неключнми, ни въ коємъ же блазѣ дѣлаѣ. Завршетак: и да наставитъ те на поутъ правостн· къ выш'нѣмоу іер(оу)с(а)л(н)моу нже текущее по нѣмоу, поставляють прѣдъ лицемъ б(о)жїемъ:~ Кендему надаље задржавамо у случајевима када нисмо сигурни да ли означава натписано и.⁵⁴⁸

Детаљно прегледајући зборник, пронашли смо у њему још два дѣла „Посланија“. Први се „скривао“ међу, по свој прилици, патеричким повестима (80а–85б; сл. 36–42).⁵⁴⁹ Почетак: Братъ въпроси нѣкоєго старца г(лаго)лѣ· ѡ(тъ)чѣ, како сп(а)соу сѣ. Завршетак,

---

и 2083 донео водене знаке (*Лихачевъ Н. П., III*, Т. ССХСIII). Пре него што је постао део збирке Мемнона Петровича Петровског рукопис је припадао руском конзулу у Дубровнику Константину Дмитријевичу Петковичу: *Петровский 1865*, стр. 9, нап. 1; *Сперанский 1960*, стр. 18, нап. 17.

⁵⁴⁵Опис у: *Богдановић 1978а*, стр. 174–175, бр. 455.

⁵⁴⁶*Станковић 2007*, стр. 69.

⁵⁴⁷*Тунцкиј*, стр. 480–482.

⁵⁴⁸О знаку налик кендеми који означава и вид.: *Стенсланд*, стр. 37–38, 39. Према нама познатим радовима, кендема у српским рукописима у примерима попут наведеног означава дужину која се најчешће јављала услед сажимања двају једнаких самогласника на крају речи (*Булатова 1975*, стр. 58). Вид. и: *Неделькович*, стр. 123, 124, 126, 127, 133; *Загребин*, стр. 54–57.

⁵⁴⁹У опису рукописа овај фрагмент није регистрован (*Богдановић 1978*, стр. 175). Намера нам је да боље испитамо садржај овог зборника и идентифујемо његове саставе. За сада ћемо само указати да се у дѣлу рукописа (1а–87б) у коме је сачуван поменути фрагмент, међу патеричким повестима налазе ђ тинѣ начел'ствоу, слов(о), с(вє)т(а)го ксаака (сѣи кс(тъ) тинѣ цѣломоудрьнын и б(о)голюбызнын. кже не об'зирати

као и у другим преписима: донѣлѣже д(оу)ша наша въ тѣлѣ нашѣмъ кс(тъ). в(оу)шѣмоу слава ѿ всемъ:~ Други, краћи, налази се на странама 340б–341а (сл. 43).⁵⁵⁰ Испред њега пише: ѿ(аннь) в(о)гословъ. Почетак: Рѣ(ѣ) ѿ(ань) в(о)гословъ, ѿставнѣ земьлѣнаѣ, да н(ѣ)в(ѣ)с(ь)наѣ примѣте. Завршетак: помилѣнѣтѣ здѣ н(ы)наѣ, да тамо съ дръз'новѣиеннѣмъ къ ѿ(тъ)цоу възѡупниѣте г(лаго)люще. си вса ѿставнѣхѡмъ. и въслѣдъ тебе ндохомъ.

2. Сборник, БАН, Текущие поступления, 13 („кодекс М. П. Петровског“), трећа четвртина XIV века.⁵⁵¹ Недавно је Алексеј Генадјевич Сергејев установио писара овог кодекса – Јакова – који је преписао и Псалтир Хил. 80, из треће четвртине XIV века и Панагирик Библиотеке академије наука Румуније Slav. 299.⁵⁵² На белинама уз препис има забележака. Претпостављамо да су то разночтенија из издања у „Иночком требнику“ које је записивао сам М. П. Петровски.

„Слово брату столпнику“ је на стр. 18а–36б: Слово. наларѡна мнтрополнта кнѣв(ь)скаго. къ братѡу стаѡп'ннкоу. ѣже рѣ(ѣ) стаѡп'ннкъ еп(н)скопоу. напнсати ѣмоу слов(о) д(оу)шѣпольз'но. много м(о)лнвъ ѣго. вл(а)женънъ же начѣтъ къ нѣмоу сице писати, по своѣмоу смѣреннѡу. Почетак: Къ братѡу моѣмоу, и рабоу х(рн)с(то)воу. азъ оубоги и мнѡнъ наларѡнъ, малохмнѡ неключнмнъ. После увода нема става који у руском препису прве редакције Обол. 16 (са заглављем: Начало нмы словесъ) и препису друге Син. 213 (и издању у Иночком требнику) претходи главном делу. Он се, као што је речено, јавља као засебни анонимни састав (девети извод) на стр. 43б–44б. Главни део „Слова брату столпнику“ у овом рукопису има и своје заглавље: Ѡ трън'цехъ мыслещихъ на двоѣ, житиѣ сего маловѣрен'наго и соуд'наго. Б'си нже мнра сего ѡт[ь]врьг'ше се. и нже ѡбразъ ннотъскыи приѣм'ше... донѣлѣже д(оу)ша наша въ тѣлѣ нашѣмъ кс(тъ). томоу слава г(оспод)оу нашѣмоу і(нсоу)с(ь) х(рн)с(т)оу съ ѿ(тъ)цемъ и съ с(вѣ)тымъ д(оу)хомъ. въ бесконъч'ныѣ вѣкы аминъ. Овај препис „Слова брату столпнику“ и деветог извода објавио је још 1865. у Казању

отина здѣ и тамо, стр. 39б–46а) и фѣѡд[о]ра стѣдн[а] (Бы же ѡ възлюбленнѣ, какоже ѡтѣннц(н) кроткаго и мнродателя вл[а]д[ы]кы. крот'ко и мнро жител'ствоунѣте, стр. 86б–87а).

⁵⁵⁰У опису није указан. Вид.: *Богдановић 1978*, стр. 175.

⁵⁵¹Вид. нап. 544.

⁵⁵²*Сергеев 2008*, стр. 167–168. Током прегледања снимака преписа приметили смо да се неки редови (стр. 28б, редови 11–15; стр. 30а, од 8. реда; стр. 33а од 13 реда) разликују од основног писма.

бл(аж)єни⁵⁶¹ же начѣтъ. къ нѣмоу писати по своѣмоу съмотрѣнню. Почетак: Къ братѣ моѣмоу и рабоу х(рн)с(то)воу. азъ оубогѣи и менѣи наарнонѣ. малооуднѣи и неключнѣи. За уводом почиње став начело или словесъ .к.⁵⁶² (51a–52б), после кога следи главни део насловљен као у Тек. пост. 13 и НБС 26: Ѡ чрнѣцѣхъ мнѣщѣихъ(ь) надво(ѣ жити)а. сего малокрѣмѣннаго и соудѣ(наго) ѡ(тъ)чѣ бл(агосло)ви⁵⁶³ (51a–52б).⁵⁶⁴

Ми ћемо даље, узимајући у обзир заглавља српских преписа, дело називати и „Словом брату столпнику“.

„Слово (посланије) брату столпнику“ по мишљењу Александра Васиљевича Горског који је први о њему писао 1844, не може бити дело Илариона Кијевског. На такав закључак навео га је садржај дела: „Из Иларионових разобличавања слабости монашког живота види се да су за пишчева живота манастири већ били многољудни и богати, да су имали своје њиве, језера, села, да су правила монашког живота због зближавања са светом почела да се запостављају. Види се и то да у земљи у којој је писац живео монаштво није било нова установа, већ давнашња, да је било веома раширено и да је већ успело да се исквари. То се не може рећи о стању монаштва у нас у првој половини XI века.“⁵⁶⁵ У раду А. В. Горски помиње два преписа – ТСЛ 190 и МДА 154 – и издање у Иночком требнику. Према до сада указаним основним текстуалним разликама међу преписима и на њима заснованој прелиминарној подели на редакције, препис ТСЛ 190 припада другој редакцији, као и издање у требнику,

---

⁵⁵⁸ ѣи се не види.

⁵⁵⁹ ѡъ веома бледо.

⁵⁶⁰ ѣ се не види.

⁵⁶¹ аж бледо, не види се.

⁵⁶² Заглавље писано киноваром, бледо, не види се титла изнад к.

⁵⁶³ У стреластим заградама су делови речи који се због избледелости мастила не виде. Код последње речи се не види има ли титла.

⁵⁶⁴ У овом рукопису поред танког јера неретко се, у различитим позицијама у речи, среће и високо јер са горњом косом или водоравном линијом на врху стабла, као код дебелог јера, или са завојем. Има га и у овим наводима из преписа „Слова брату столпнику“. Мислимо да је код српског писара оно само графичка варијанта танког јера, па га тако и бележимо.

⁵⁶⁵ Горскій, стр. 220–221.

док је МДА 154 извадак из прве. Већу старину текста у препису Московске духовне академије увиђао је и овај аутор. У њему је, вели, текст представљен „въ болѣ древнемъ видѣ“⁵⁶⁶. Управо у том препису нашао је доказ да је дело преведено са грчког. Грчко *χριστός* (на црквенословенском *благъ*)⁵⁶⁷ словенски преводац је прочитао као *χριστός* (помазан)⁵⁶⁸, па су Христове речи из Јеванђеља (Мт. 11, 30) уместо „иго мое благо“ преведене као „иго мое помазано“. Аутор скреће пажњу на то да је у другим преписима – вероватно има у виду препис ТСЛ 190 и издање – ово место исправљено.⁵⁶⁹

Десетак година после А. В. Горског митрополит Макарије и не разматра могућност да је Иларион из заглавља „Слова брату столпнику“ кијевски митрополит.⁵⁷⁰ Готово у исто време архиепископ Филарет ће без убедљивих аргумената ово дело приписати Илариону, игуману малоазијског Пелекитског манастира у VIII веку.⁵⁷¹ Почетком двадесетог столећа и Алексеј Иванович Соболевски убројаће га у преводна дела, која су се у руској књижевности појавила после средине XIV века, у време другог јужнословенског утицаја.⁵⁷²

Објављујући 1865. године тада једини познати препис „Слова брату столпнику“ (сада Тек. Пост. 13) у коме се у заглављу као аутор помиње митрополит кијевски Иларион, М. П. Петровски је први допустио могућност да је Иларион Кијевски учествовао у његовом састављању. Из Иларионове похвале кнезу Владимиру у „Слову о закону и благодати“ види се да су се по крштењу у Русији појавили манастири и цнорисци („монастыреве на горахъ сташи; черноризцы явишася“).⁵⁷³

---

⁵⁶⁶Горскій, стр. 221.

⁵⁶⁷Гильтебрандтъ, стр. 74.

⁵⁶⁸Греческо-русский словарь, стуб. 1353.

⁵⁶⁹Горскій, стр. 221–222.

⁵⁷⁰Макарий, митрополит, II, стр. 180, 473.

⁵⁷¹Архиепископъ Филаретъ 1859а, стр. 251–252. Мишљење преосвећеног Филарета прихватиће доцније аутори описа рукописа Соловецке библиотеке и Хрисанф Мефодијевич Лопарјов. Вид.: [Порфирьевъ, Вадковскій, Красносельцевъ], стр. 212, 733; Лопаревъ, стр. 3–4.

⁵⁷²Соболевскій 1903, стр. 15, 17.

⁵⁷³Петровскій 1865, стр. 8–9.

Управо ради поуке младом руском монаштву, као утешно слово подршке, укрепљења у тешком и новом подвигу отшелништва Иларион је, мисли М. П. Петровски, „могао да обједини неколико поука грчких писаца које су већ постојале у преводу, могао је начинити избор из њих, могао на је основу њих саставити нову поуку.“⁵⁷⁴ Као потврду своје претпоставке да је Иларион сабрао преведене поуке, заслужни проучавалац из зборника Тек. пост. 13 наводи и одломак из Пандекта Антиохових који је руски беседник могао користити.⁵⁷⁵ Пажљиви руски истраживач приметио је да у преводу Пандекта Јеванђељски цитат Мт. 11, 30 гласи једнако као у „Слову брату столпнику“ – „иго бо моје помазано“ уместо „иго бо моје благо“ – што, по њему, оснажује претпоставку да је састављачу „Слова“ превод Пандекта био познат.⁵⁷⁶ Не искључује М. П. Петровски још једну могућност – поуку митрополит Иларион можда није саставио, али ју је могао преписати, што је и дало повода чак и његовим савременицима да га сматрају њеним писцем.⁵⁷⁷

У поуци „У суботу сиропусну памјат творим сјатих отец“, коју је архиепископ Филарет приписивао митрополиту Клименту Смољатичу, Н. К. Никољски је установио цитате из „Слова брату столпнику“. Остављајући питање ауторства отвореним, проучавалац поуку ставља у другу половину XII века, што би значило да је „Слово брату столпнику“ до тада у руској писмености већ постојало.⁵⁷⁸ У том раду, објављеном 1892, Н. К. Никољски се у погледу ауторства „Слова“ очито приклања мишљењу М. П. Петровског.⁵⁷⁹ Петнаестак година касније, излажући дотадашња мишљења својих претходника о том питању, он изражава сумњу у ауторство Илариона Кијевског. Њу побуђују следеће чињенице: 1) ни у једном од више од сто преписа, изузев српског који је објавио М. П. Петровски, у заглављу се не помиње митрополит кијевски Иларион, већ Иларион велики, свети преподобни, отац наш; уз

---

⁵⁷⁴ *Петровскій* 1865, стр. 9, 11.

⁵⁷⁵ *Петровскій* 1865, стр. 12, 37–40.

⁵⁷⁶ *Петровскій* 1865, стр. 12, нап. 1.

⁵⁷⁷ *Петровскій* 1865, стр. 12.

⁵⁷⁸ *Никољскій* 1892, стр. 211–221.

⁵⁷⁹ *Никољскій* 1892, стр. 216.

то, у неким преписима „Посланије“ је предвиђено за читање 21. октобра, на спомен Илариона Великог; 2) у самом садржају нема руских реалија и беседникове поуке углавном не одговарају стању руског монаштва у XI веку; 3) блискост „Посланија“ и Пандекта није довољно разјашњена, као ни историја текста самог „Посланија“ које се среће у различитом обиму и верзијама.⁵⁸⁰

Имајући у виду већ познати српски препис који је објавио М. П. Петровски и новопронађени хиландарски, фрагментарни, такође српски, што га је сам издао, Н. Л. Туницки 1915. долази на мисао „о постојању у старој српској књижевности одређеног рукописног предања које је 'Слово брату столпнику' приписивало перу митрополита Кијевског Илариона“, чак ако и није припадало њему, него неком Илариону Грку.⁵⁸¹ Овакав закључак аутор доводи у везу са другим познатим сведочанствима о утицају источнословенске књижевности на јужнословенску и, напосе, српску.⁵⁸² Са жаљењем примећује да се због одсуства критичког издања „Слова“ у руским преписима не може са сигурношћу рећи да ли многобројни преписи и редакције потичу од првобитног руског или јужнословенског текста.⁵⁸³

Рано присуство „Посланија (слова) брату столпнику“ у руској писмености, о чему сведочи поука „У суботу сиропусну памјат творим свјатих отец“, и старина традиције која га приписује митрополиту руском Илариону основ су, по М. Н. Сперанском (1923), за претпоставку да је реч, највероватније, не о преводном, него о руском делу.⁵⁸⁴ Њу унеколико поткрепљује и лексика „Посланија“: у њему је употребљена реч „орудије“ (у значењу рус. 'дело', срп. 'посао, ствар'), „тако често и радо коришћена у руским споменицима кијевског периода“⁵⁸⁵. Проучавалац мисли да је „Посланије“ рано доспело на словенски југ, можда на Свету Гору, у време када се у Русији још увек доводило у везу са митрополитом Иларионом. У руској традицији

---

⁵⁸⁰ *Никольскій 1906*, стр. 93.

⁵⁸¹ *Тунцкиј*, стр. 479.

⁵⁸² *Тунцкиј*, стр. 479–480.

⁵⁸³ *Тунцкиј*, стр. 480.

⁵⁸⁴ *Сперанский 1960*, стр. 18.

⁵⁸⁵ *Сперанский 1960*, стр. 18, нап. 23.

предање о Иларионовом ауторству постепено се изгубило, док је у јужнословенској, српској, у XIV и XV веку још живо.⁵⁸⁶ Да су се Срби упознали са Иларионовим делима преко Свете Горе, сматрао је и М. П. Петровски.⁵⁸⁷

О ауторству „Слова брату столпнику“ подељена су и мишљења савремених проучавалаца. Извршивши лексичко и граматичко-синтаксичко поређење „Слова о закону и благодати“ и „Слова брату столпнику“ Хајди Ландфестер је извела закључак да они припадају различитим ауторима.⁵⁸⁸ До истог закључка дошла је и И. В. Пољанска после квантитативне анализе „Слова брату столпнику“ и поређења формалних одлика његовог стила са „Словом о закону и благодати“.⁵⁸⁹ При оваквом извођењу закључака треба имати у виду да се ова дела жанровски разликују – прво је посланица, друго проповед. Па и сама научница указујући на велику разлику међу формалним обележјима „Слова о закону и благодати“ и Иларионове „Молитве“, констатује да „емпиријска испитивања показују да се ауторски стил знатно мења у зависности од жанра“⁵⁹⁰.

Хајди Ландфестер је изнела нове аргументе који сведоче да је „Слово брату столпнику“ превод са грчког: у реченици *и пакнъ въ ѣднъ часъ(ъ) тъщѣ и немощѣ ничесоже сотворитъ ꙗко прозире се грчка синтаксичка конструкција; употреба односне или упитне заменице са „аште“ је типично грчка (да нже аще по писанню вѣсть); „аште“ на почетку упитне реченице (аще ли то љжа); није вероватно да су у Русији били епарси (и љкоже епархоу коѣмоу ѡмѣршоу); ѣдинотѣлесни указује на грчко *ὁμόωμος*. Сем тога, по мишљењу немачке научнице, у „Слову“ треба тражити места која су погрешно преведена и реченичне конструкције својствене грчком језику.⁵⁹¹ Позивајући се на резултате овог*

⁵⁸⁶ *Сперанский 1960*, стр. 19.

⁵⁸⁷ *Петровский 1909*, стр. 130.

⁵⁸⁸ *Landfester*, стр. 76–83, 10, 11. „Слово о закону и благодати“ она посматра као два дела истог аутора настала у различито време – „Слово о закону и благодати“ и „Похвалу Владимиру“.

⁵⁸⁹ *Полянская 1993*, стр. 61–73; *Полянская 1994*, стр. 77–85.

⁵⁹⁰ *Полянская 1994*, стр. 85.

⁵⁹¹ *Landfester*, стр. 81–82. Текст „Слова“ цитиран је према дипломатичком издању М. П. Петровског прештампаном у књизи Х. Ландфестер где има засебну нумерацију: *Landfester*, стр. 60, 63, 64, 69.

истраживања, А. И. Алексејев сматра установљеним да је дело превод са грчког.⁵⁹² Он је уверен да је „Слово брату столпнику“ настало „у контексту полемике поводом манастирских поседа која на византијском тлу тешко да је могла бити вођена пре X–XI века“⁵⁹³. Претпоставља да потиче из времена владавине Никифора Фоке који је издао новелу против пораста црквене имовине.⁵⁹⁴

Против преводног карактера дела говори топос о одсуству у писца атинског образовања (не бо възрастохомъ къ аѳинѣ, ни филосоѳи ѣхѣхомъ се, таже обыкла кс(тъ) оумоудрѣти словеса – Тек. пост., 13, стр. 196), који је широко заступљен у старој руској писмености а у грчкој књижевности није пронађен.⁵⁹⁵ На руско порекло „Слова брату столпнику“ може указивати и састав зборника Тек. пост. 13 и НБС 26 „који садрже низ оригиналних старих руских текстова и дѣла чија је најстарија историја у словенској писмености везана за источнословенску традицију“⁵⁹⁶. „Оба рукописа садрже одломак „Слова о посту к невежам в понеделок недели“ под насловом „Слово избрано поученије“ и одломак беседе Серапиона Владимирског „о мјатежи житија сего“ под насловом „Светог Јефрема о миловању ништих“. У њихов састав улази и низ чланака садржаних у Изборнику из 1076, споменику који је упркос томе што је у основи стари бугарски дуго био изолован од јужнословенске књижне традиције; међу тим чланцима су „Одговори Атанасија Александријског на Антихова питања“ посебне редакције која се среће управо у Изборнику.“⁵⁹⁷ Сем тога, како примећује Анатолиј Аркадјевич Турилов, „у средњовековној словенској писмености непознати су случајеви атрибуирања словенским ауторима текстова које су написали поштовани грчки аутори, развој псеудоепиграфа одвијао се у супротном смеру“⁵⁹⁸.

⁵⁹² Алексеев А. И. 2002, стр. 191; Алексеев А. И. 2000, стр. 16. Ово мишљење Х. Ландфестер прихватио је и Г. Потскалски: *Подскальски*, стр. 155.

⁵⁹³ Алексеев А. И. 2002, стр. 191. У нешто ранијем раду аутор пише да је полемика вођена најраније у XI–XII веку: Алексеев А. И. 2000, стр. 16.

⁵⁹⁴ Алексеев А. И. 2002, стр. 215, нап. 73.

⁵⁹⁵ Буланин, стр. 242–243, 245–246.

⁵⁹⁶ *Письменные памятники*, стр. 228 (И. П. Старостина, А. А. Турилов).

⁵⁹⁷ *Письменные памятники*, стр. 228 (И. П. Старостина, А. А. Турилов).

⁵⁹⁸ *Православная энциклопедия, XXII*, стр. 125 (А. А. Турилов).

Зашто би у Србији у XIV и XV веку текст приписивали непознатом и неканонизованом лицу?⁵⁹⁹

Трагајући за српским преписима „Слова брату столпнику“ дошли смо до Пакрачког зборника из средине XVI века (ХАЗУ, III а 43).⁶⁰⁰ Почетак анонимног састава без заглавља – Ћси нже мѣра сего ѿт[ъ]врѣше се, и ѿбразъ ннѣтскыи възмѣше (стр. 110а) – наведен у опису рукописа⁶⁰¹, уверавао је да је реч о српском препису изватка из „Слова“, као у рукописима Деч. 96 и Пећ 83. Збуњивала је само његова дужина, мали број страна указан у опису (110а–115а). Читајући текст све јасније смо увиђали разлике у односу на „Слово“. Убрзо нам се посрећило да наиђемо на још један српски, каснији препис истог дела, у Зборнику Архива Српске академије наука и уметности, бр. 265, с краја XVII века⁶⁰², стр. 85а–88а. Овога пута у заглављу је било ауторово име, чак и назив: Прѣпод[о]б[ъ]наго ѿт(ъ)ца нашего Іоанна Сѣнанскѣ Горы. Слово пользно (стр. 85а). Готово једнако гласи заглавље преписа у Зборнику Матице српске МС РР I 22, насталом око 1696–1705⁶⁰³, стр. 96–176 (нже въ с(вѣ)тых[ъ] ѿ(тъ)ца Іоанна Сѣнанскѣ Горы, слово польз[ъ]но:~) и преписа у Зборнику Збирке рукописа манастира Хиландара, бр. 459⁶⁰⁴, из 1360–1370⁶⁰⁵, стр. 161а–166б (нже въ с(вѣ)тых[ъ] ѿ(тъ)ца нашего, Іоан[ъ]на сѣнанскѣ горы. слов(о). бл(аго)с(ло)ви. ѿ(тъ)че:), на које смо наишли нешто касније. И у старој збирци Народне библиотеке, у српском рукопису датираном XV веком, под називом Житија, слова и поуке, постојало је ово дело, под називом Нже въ свѣтыхъ ѿтца нашего Іоанна Сѣнанскѣ Горы слово пользно (65а–67б).⁶⁰⁶

⁵⁹⁹Православная энциклопедия, XXII, стр. 125 (А. А. Турилов).

⁶⁰⁰Опис вид. у: Моѣин 1955, стр. 79–83.

⁶⁰¹Вид.: Моѣин 1955, стр. 80.

⁶⁰²Опис у: Стојановић 1901, стр. 196–197, бр. 113 (265). Датирање према: Богдановић 1982, стр. 38, № 341.

⁶⁰³Опис рукописа вид. у: Грбић и др., стр. 7–16, бр. 88.

⁶⁰⁴Богдановић 1978, стр. 176, бр. 459.

⁶⁰⁵Станковић 2007, стр. 71, бр. 459.

⁶⁰⁶Стојановић 1903, стр. 203, 206.

ω(тъ)ца нашего, ѿωан'на сннанскыѣ горы. слов(о). бл(аго)с(ло)ви. ω(тъ)че:-), на које смо наишли нешто касније. И у старој збирци Народне библиотеке, у српском рукопису датираном XV веком, под називом Житија, слова и поуке, постојало је ово дело, под називом Иже въ светыхъ ωтца нашего ѿωанна сннанскыѣ Горы слово пользно (65а–67б).⁶⁰⁶ Подсећамо да се Јовану Синајском (Лествичнику) поуздано приписује само Лествица⁶⁰⁷ у којој нисмо пронашли овакво слово.

На наше велико изненађење, испоставило се да је ово слово, називаћемо га „Словом Јована Синајског“, послужило као извор аутору „Слова брату столпнику“. Извесне текстуалне разлике деле препис ХАЗУ III а 43 од преписа Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22, а у овој другој групи по неким особеностима издваја се МС РР I 22. Мислимо да је препис који је користио аутор „Слова брату столпнику“ припадао истој групи као ХАЗУ III а 43. Као што ћемо видети, једино у њему цитат из Јеванђеља по Матеју гласи: нго во мѡѣ помазан'но (110б), као у „Слову брату столпнику“, камо је тај цитат прешао у склопу одломка из „Слова Јована Синајског“. У осталим преписима на том месту је: нго во мѡѣ бл(а)го (Хил. 459, 162а; вид. и: САНУ 265, 85б; МС РР I 22, 10б). Текстуално препису ХАЗУ III а 43 најближи је Хил. 459.

Део „Слова Јована Синајског“ из кога је аутор „Слова брату столпнику“ преузимао текст наводимо у целини, без прекида, према препису ХАЗУ III а 43, са варијантама из осталих преписа. Одговарајуће одломке „Слова брату столпнику“ доносимо према препису Тек. пост. 13. На преузета места указујемо сенчењем и различитим врстама подвлачења. Осенчене су и варијанте уз „Слово Јована Синајског“ које су „Слову брату столпнику“ ближе од одговарајућих места у препису ХАЗУ III а 43. Напомене које се односе на препис означене су словима, а варијанте арапским бројевима. За преписе користимо следеће ознаке: Х – Хил. 459, С – САНУ 265, М – МС РР I 22. Уколико се варијанте подударaju у више преписа, наводимо их према првом.

⁶⁰⁶ Стојановић 1903, стр. 203, 206.

⁶⁰⁷ „Лествица“ у рукописима обухвата три Јованова састава: писмо Јовану Раитском, саму Лествицу и Поуку пастиру: Богдановић 1968, стр. 23–24. Вид. и: Исихазм, стр. 257–260.

„Слово Јована Синајског“

(ХАЗУ III а 43)

(110а) Ђсн нже мнра сего¹ ѿт[ь]врьгше² се, н
ѡбразъ ннотъскын³ възъм'ше⁴. н⁵
ап(о)с(то)ломъ намѣст(ь)ннцы нарѣкоше⁶ се. да
възлюбимъ н⁷ нравн нх⁸ же носимъ ѡбразъ⁸.
н⁹ да ходимъ по стопамъ нх[ь]⁹, нх⁸ же
ѡченнцн н¹⁰ нарѣкохомъ се. н да възненавидимъ
вса земльнѧ^{а/11}. ꙗко¹² н ѿт[ь]цн нашн.
въпрашамъ¹³ н ѡана еу(ань)г(е)лста¹⁴
самовнд'ца н слвгъ¹⁵ ¹⁶словесемъ б(о)жїемъ¹⁶.

^a тако у рукопису

¹С, М немају ²С: ѿт[ь]рекшен; М: ѿт[ь]рекше ³Х:
ннотъскы ⁴С: възамшен; М: въземше ⁵Х, С, М: н на
рамо кр(ь)сть х(рн)с(то)въ възпрїем'ше (С:
въспрїемшен) н ⁶Х: бывше н нарекше; С, М: нарекше
⁷Х, М немају ⁸Х: нх'же носихомъ ѡбразъ; М: нж[е]
нх[ь] носихом[ь] ѡбразъ; С нема ⁹С: по стопамъ нхъ
да ходимъ ¹⁰Х, С, М немају ¹¹Х, С: земльнѧ; М:
земнаа ¹²Х, С, М: ꙗкоже ¹³Х, С, М: въпрашамъ ¹⁴С:
ев(ань)г(е)лствъ ¹⁵Х, С: слоугы ¹⁶Х, М: словесемъ
б(о)жїимъ; С: слова, что г(лаго)лет[ь];

„Слово брату столпнику“

(Тек. пост. 13)

(20а) Ђсн нже мнра сего ѿт[ь]врьг'ше се. н
нже ѡбразъ ннотъскын прїем'ше, нже
кр(ь)сть х(рн)с(то)въ на рамо възъм'ше. нже
ап(о)с(то)ломъ нарек'ше се намѣст'ннцн. да
възлюбимъ н н'равъ, нхъ же ѡбразъ носимъ.
да въслѣдоуемъ стопамъ, нхъ же ѡченнцн
нарек'хомъ се. да възненавид[н]мъ земльнѧ
в'са, ꙗкоже н ѿ(т)цн нашн. прнд[ѣ]те
въпрашамъ самовнд'ца н слоугы словесе
б(о)жнѧ, любнмаго оученика х(рн)с(то)ва.
възлег'шаго на прьсн б(о)жне. н тръпав'шаго
моудрость ѿт[ь] ннхъ. прнд[ѣ]те моутещен се
въ земльныхъ. прнд[ѣ]те на двоє мыслеце.
мнр(ь)скыхъ не ѿт[ь]врьгоуще се. н вѣтноую
жнзнь оусвонв'ше. прнд[ѣ]те въпрашамъ
ѡана д(ѣ)вствьника. н покѣсть ны
пользнаѧ. г(лаго)лн намъ ѿ ѡанѧ (20б)
б(о)гослове г(лаго)лы. что сътворимъ да
сп(а)семъ се. кымн хытрос(тъ)мн моукы
нзбѣгнемъ, н жнзнь ѡбрецемъ. хотѣлн
быхомъ ц(а)р(ь)ства н(е)б(е)с(ь)наго. нь не
нстин'ное хоцемъ. невид[н]мо бо ꙗс(тъ)
н(ы)нѧ. на любов' же мнра сего ѡкланѧемъ
се. любимъ злато. беремъ нмѣннѧ. любимъ
храмы свѣтлы. любимъ славоу. чьсть.
красотоу. вид[н]ма бо соутъ. н вѣмъ
прѣд[ь] ѡтнма. повѣждъ ны нстинноу.
раз'соудн проу нашоу. съмнрн ны, да в'сн
еднно мыслимъ. соущен бо въ насъ богатїн
трънорнз'цн, безънмѣн'ныѧ оукарають. н

(110a) г(лаго)летъ же ѿоанъ азъ видѣхъ и слышахъ[ъ] ѿт[ъ] самого с(ы)на б(о)жїа.
¹⁷таже¹⁷ (110б) и проповѣдають¹⁸, и¹⁹
²⁰никогоже васъ не обвиняетъ се²⁰. истин(ь)но²¹
и вельгласно²² г(лаго)летъ[ъ] не любите мнра
сего ни яже сѣтъ въ мнрѣ²³. аще бо²⁴ кто
любитъ мнръ съ нѣсть любве оу^{6/25} въ немъ[ъ].
яко всѣ нже²⁶ въ светѣ²⁷ сѣмъ похоть плътна²⁸
ис(ть) и похоть о(ь)на²⁹. и грѣдыни
житенска³⁰. яже бо³¹ нѣ сѣтъ ѿт[ъ] о(ть)ца,
нъ ѿт[ъ] мнра сего. и³² мнръ³³ съ мнмоходитъ³⁴
и похоты³⁵ его. а творен волю б(о)жїю
прѣбываетъ[ъ] въ вѣкы.

⁶такое у рукопису

¹⁷С: а яже видѣ та ¹⁸С, М: проповѣдають ¹⁹Х, М
немаю ²⁰С: не обвиняетъ се никогоже ²¹С: нъ истинно
²²Х, С, М: вельгласно ²³Х, С, М: немъ ²⁴Х, С, М
немаю ²⁵Х, С, М: о(ть)че ²⁶Х, С, М: еже (С, М:
еже) ²⁷Х, С, М: мнрѣ ²⁸С: плът[ъ]ска ²⁹Х, С, М:
ѿтна ³⁰С: житенска ³¹С нема ³²Х, М немаю ³³Х:
мнръ бо; М: мнръ оубо ³⁴С: прѣходитъ ³⁵Х, С, М:
похотъ

(20б) бездмѣнни, богатыи осуждають.
ѿт[ъ]вѣщан намъ красото ап(о)с(то)льскаѧ
ѿоане. азъ якоже видѣхъ и слысахъ ѿт[ъ]
самого словесе б(о)жнѧ, та проповѣдаю
никогоже васъ обвинюю се. истинно и
велег(а)с(ь)но г(лаго)лю. не любите мнра
сего, ни яже сѣтъ въ мнрѣ. аще бо кто
любитъ мнръ съ нѣс(ть) любве о(ть)че въ
немъ. якоже всѣ еже въ мнрѣ^{*} сѣмъ. похотъ
плът(ь)на и похотъ ѿтнаѧ. грѣдыни
житенскаѧ. яже нѣ сѣтъ ѿт[ъ] о(ть)ца.
нъ ѿт[ъ] мнра сего. мнръ съ мнмоходитъ и
похотъ его. а творен (21а) волю б(о)жню,
прѣбываетъ въ вѣкы. се оубо ѿ немъ же
мене въпрашасте ѿт[ъ]вѣщахъ. слышахомъ
оубо ѿт[ъ] тебе реч(е)ннаѧ. и вѣмы яко
истинна то ис(ть). и оуѣмъ ѿт[ъ] насъ
оугоднь являютъ се ѿт[ъ]вѣтъ твою,
пониеже яко по ннхъ г(лаго)летъ. дроугымъ
же не оугоднь. намъ же яко прѣмѣноу
жит(н)ѧ нхъ г(лаго)лешн. не можемъ бо
нахчєныхъ оставити. и начєти неовыгнѣю
житнє. тежко бо си творимъ. еже навѣкѣше
въ ѿбнлнѣн келїи свѣтаѣ. и многоу нмоуше
пишоу. и на все лежещєе възнрающе
вєселити се. и пакы въ єдинъ часъ[ъ] тыще и
не нмоуше ннчєсоже сѣтворитъ є. прѣжде
богатоу слоужившоу. и множествомъ
ѿблад[а]юшоу. пакы же оубогоу и нишоу,
ѿт[ъ] всѣхъ възываемоу быти. таковыхъ
ради, тежко намъ словеса твоѧ являютъ се.

(1106) не азъ ли есмь ап(о)с(то)лъ
г(лаго)лав'шаго придете³⁶ къ мнѣ
трьждающн³⁷ се, и азъ вы покою. възмете³⁸
нго мое на се^{39/38}, нго бо⁴⁰ мое помазан'но⁴¹
и брѣме мое льгко ес(ть). азъ бо⁴²
бл(аго)с(ло)веннаго б(ог)а ап(о)с(то)лъ
възлюблен'нын⁴³, н⁴⁴ званн⁴⁵ ц(а)р(ь)ствїа
его. званїе же мое таково⁴⁶. (1106) дрзгы и
братїа⁴⁷ възлюблен'нын⁴⁸. оставите
земль'наа⁴⁹. да (111а) неб(е)с(ь)наа
примете⁵⁰. прѣвдате⁵¹ въ нищете, въ алчн⁵².
и въ⁵³ жеждн⁵⁴ и въ м(о)л(н)т(ва)х[ь]⁵⁵,
врѣме⁵⁵ сїе⁵⁶ въ малѣ⁵⁶ прѣш[ь]дѣше⁵⁷. въ⁵⁸
вѣчнаа⁵⁹ жнлца⁵⁰ наситите се, и⁶¹
възрад[о]уйте се радостїю неоскрѣбленемою⁶².

^вка се једва види

³⁶С, М: прїидѣте; Х: прѣ³⁷Х: трюждающен; С, М:
вси тръждающн (М: тръждающен) ³⁸М нема ³⁹С:
себе ⁴⁰М нема ⁴¹Х, С, М: бл(а)го ⁴²Х, М: бо; С
нема ⁴³С: възлюбленнын есмь ⁴⁴Х, С, М немају
⁴⁵Х, С, М: званъ ⁴⁶С, М: таково ⁴⁷С: братїе ⁴⁸Х:
възлюбленни ⁴⁹М: земнаа ⁵⁰Х, С, М: примете ⁵¹С:
прѣвдате ⁵²С: алчѣ ⁵³Х, С, М немају ⁵⁴жеждѣ
⁵⁵Х: въ врѣме; С: и тако време ⁵⁶С: малое и краткое
⁵⁷С, М: прѣшедше ⁵⁸Х, М: и въ ⁵⁹С: вѣных[ь]
⁶⁰С: жнлцах[ь] н(е)б(е)сны ⁶¹М нема ⁶²С:
неоскрѣбленемою ннколиже

(21а) не азъ ли есмь ап(о)с(то)лъ
г(лаго)лав'шаго. прнд[ѣ]те къ мнѣ
троуждьшен се и обрѣменени, и азъ покою
вы. възмете нго мое на се. нго бо мое
помазано. и брѣме мое льгко ес(ть). азъ бо
бл(аго)с(ло)веннаго б(ог)а, ап(о)с(то)лъ
възлюбленъ. и призываъ тѣхъ въ ц(а)р(ь)ствѣ
его. званїе же мое таково. сп(а)сѣ рсѣ(е).
дрюужн и братїе възлюбле(21б)наа.
оставите земль'наа. да н(е)б(е)с(ь)наа
прїимете. прѣбоудѣте въ нищете. въ алыкотѣ
и жеждн въ врѣме се. и по малѣ
прѣшѣд[ѣ]ше въ вѣчнаа жнлца,
насытите се и възрад[о]уйте се радостїю
неоскрѣбленемою. еда въ пагоубоу и въ теѣ,
г(лаго)лю вамъ мнрьская от[ъ]врѣщн. нъ
за въспрїетїе соущнхъ выше мнра. вѣмъ же
яко слабости рад[н] и невъздръжаннѣ.
златолюбнѣ же и мнролюбнѣ. словеса
с(ь)п(а)с(ь)наа троуд'на вамъ бывають. еже
не по истинѣ събратн нмѣнне и славноу
быти, не всѣмъ оудоб'но въ тл(о)в(ѣ)цѣхъ
бывають. а еже расточити събра'наа. и
раздавати нмѣннѣ, всѣмъ мощ'но ес(ть). нн
мала троудѣ причест'но.

*У руском препису Обол. 16: свѣтъ (1546)

(111a) аще⁶³ бо⁶⁴ хощете быти истинною⁶⁴
 н(е)б(е)с(ь)ны⁶⁵ чл(о)в(ѣ)цн. въ зємльныхъ⁶⁶
 себє нн мало вѣмнѣ⁶⁷. потантє сє здє да
 тамо гвнтє сє. помлѣнтє н[ы]нѣ⁶⁸ да тамо
 кѣ⁶⁸ ѡ(тѣ)цѣ възпїетє⁶⁸ съ дръзновєніємъ. н
 бздєтє іакѡ чєда прнснѣ⁶⁹ б(ог)оу⁷⁰ н⁷¹
 наслѣдннцн ц(а)р(ь)ствѣ⁷² єго.

Ѡбачє⁷³ аще⁷⁴ павла вѣселєніє⁷⁵ оу⁷⁶нтєла
 вѣпрашанїемъ⁷⁶. тѡ⁷⁷ такождє ннн⁷⁸ ѡт[ъ]
 мнр'скыє люб'вє⁷⁹ възвратнѣ⁸⁰
 г(лаго)лє⁷⁹. аще⁸⁰ бо вѣскр(ь)сноустє съ
 х(рн)с(т)омъ. то вышннх(ь) нщєтє⁸¹. ндѣжє
 х(рнсто)сѣ ѡдєсною ѡ(тѣ)ца сѣднѣ.
 выш'нѣ⁸² мѡдрѣствѣнтє а зємльнѣ
 ѡставнѣ. оумрѣстє бо съ х(рн)с(т)омъ. н
 жнкѡтѣ нашѣ⁸³ скръвєнѣ єстѣ ѡ⁸⁴ х(рн)с(т)ѣ.
 н⁸⁵ нє под[о]вѣнтє сє вѣкоу (111б) сємѣ. нѣ
 прѣѡбразнѣ⁸⁶ сє въ ѡбновлєніє глѣ вашєго.

^Гу рукопису ннн^Д тако у рукопису

⁶³С, М: бо ⁶⁴Х, С, М: истинно ⁶⁵Х, С, М:
 н(е)б(е)с(ь)нын ⁶⁶Х, С, М: зємльныхъ ⁶⁷С:
 вѣмнѣнтє ⁶⁸Х: възопїетє (С, М: възпнѣтє) кѣ
 ѡ(тѣ)цѣ ⁶⁹Х, С, М: прнснѣ ⁷⁰С, М: немају ⁷¹Х
 нема ⁷²Х, С, М: ц(а)р(ь)ствнѣ ⁷³С: нѣ ⁷⁴С: аще н
⁷⁵Х: вѣселєнєскаго; С, М: вѣселєнскаго ⁷⁶Х:
 вѣпрашанїє; С: вѣпроснѣ ⁷⁷С: н тѣ ⁷⁸Х, С, М: ны
⁷⁹Х, М: г(лаго)лєн (М: г(лаго)лє) възвращаєтѣ ⁸⁰С:
 ѡт[ъ]вращаєтѣ ⁸¹Х, М: нщнтє ⁸²Х, С, М: вышнѣ
⁸³Х, С, М: вашѣ ⁸⁴вѣ ⁸⁵Х, С, М: немају ⁸⁶Х, М:
 ѡбразытє; С: прѣѡбразнѣ

(21б) аще⁶³ бо⁶⁴ хощете быти истинною
 н(е)б(е)сннн чл(о)в(ѣ)цн. въ зємльныхъ(ь)
 себє нн малы вѣмнѣнтє. потантє сє здє да
 тамо гвнтє сє. помлѣнтє н[ы]нѣ. да тамо
 съ дръзновєнїємъ кѣ ѡ(тѣ)цѣ г(лаго)лєтє.
 н боудѣтє іакѡ чєда пр(н)с(ь)нѣ б(ог)оу. н
 наслѣд'ннцн ц(а)р(ь)ствѣ. сє оубѡ
 слышахѡмъ Ѡ братнє ап(о)с(то)лово зѣннє.
 нє ѡбнѡує сє г(лаго)ла намъ. ѡбачє аще н
 павла вєсєго мнра ап(о)с(то)ла вѣпрашанїє.
 такождє възвраннѣ⁷⁹ ны ѡт[ъ] мнр'скыє

(22a) любвє г(лаго)лє. аще оубѡ
 вѣскр(ь)сноустє съ х(рн)с(то)мъ, то вышннхъ
 нщнтє. ндѣжє єс(тѣ) х(рнсто)сѣ ѡдєсною
 ѡ(тѣ)ца сѣдє. вышнѣ мѡдрѣствѡуѣнтє а нє
 зємльнѣ. оумрѣстє бо съ х(рн)с(то)мъ. н
 жнкѡтѣ вашѣ скръвєнѣ єс(тѣ) ѡ х(рн)с(т)ѣ.
 нє под[о]вѣнтє сє вѣкоу сємоу. нѣ
 прѣѡбразѡуѣнтє сє въ ѡбновлєннє оумѣ
 вашєго. снѣ жє оубѡ под[о]в[ъ]но, н ннн
 ап(о)с(то)лн г(лаго)лашє. нхъ жє
 мнѡж(ь)ствѣ радн словєсѣ нє вѣстєзѣмъ.
 <...>

(1116) борющен⁸⁷ се на тръжницн⁸⁸ прѣжде
 рнзы⁸⁹ ѡт[ь]врьгше⁹⁰ ѡт[ь] себе, и⁹¹ крѣпко
 прѣпоасавше⁹² се⁹¹. ⁹²тнн⁹³ потоу⁹² на
 бореніе нзнтн⁹⁴. тако и подвижннкѡ
 х(рн)с(то)воу. прѣжде под[о]баєтъ
 ѡт[ь]ложнтн миролюбіе и нмѣніе,
 славолюбіе. красота тѣсть⁹⁵ и хвала⁹⁶. н⁹⁶
 славоу⁹⁷. власт⁹⁸ велнчаніе събраніе. и вса
 іаже⁹⁹ ¹⁰⁰въ семь вѣцѣ телеснел[ь]¹⁰⁰. тнн¹⁰¹
 потоу на іес(ть)ствныє стр(а)стн
 вѡроужнтѣ¹⁰² се. іаже сѣть лѣностъ сынъ покон
 самоколїе¹⁰³ хотеніе нзволїеніе. сладость¹⁰⁴
 сытость раждеженїа¹⁰⁵ похотын¹⁰⁶, (1116)
 н¹⁰⁷ ср[ь]д[ь]ца¹⁰⁸ вола^{ж/109}. н нна¹¹⁰ вса іаже
 соутъ въ нас(ь). н¹¹¹ ннктоже¹¹² прѣвнхъ¹¹³
 не ѡт[ь]врьгъ послѣдннмъ¹¹⁴ съдолѣєтъ¹¹⁵.

¹¹-ж тако у рукопису

⁸⁷М: борѣщен ⁸⁸С, М: тръжнцнх[ь] ⁸⁹Х: рнзъ ⁹⁰С:
 ѡт[ь]врьгают[ь] ⁹¹С: прѣпоасают се крѣпко ⁹²М:
 прѣпоасавшен ⁹²С: н тогда ⁹³М: таже ⁹⁴С: нсходєтъ
⁹⁵М: чєсть ⁹⁶Х нема ⁹⁷С, М немају ⁹⁸Х: н власт
 н; С, М: власт[ь] н ⁹⁹С: іаже соутъ ¹⁰⁰С: вѣка сєго
 тѣлеснаго ¹⁰¹Х: тн; С: н; М нема ¹⁰²Х, С, М:
 вѡроужнтн ¹⁰³Х, С, М: самоколнє ¹⁰⁴Х, С, М:
 слабость ¹⁰⁵С, М: раждеженїе ¹⁰⁶Х, С, М: похотн
¹⁰⁷С нема ¹⁰⁸С: срѣд(ь)ца н; М: ср[ь]д[ь]ца ¹⁰⁹Х:
 волю; С: волн; М: волїе ¹¹⁰С: нна ¹¹¹Х, С, М нема
¹¹²С: ннктоже бо ¹¹³Х, С, М: прѣвнхъ ¹¹⁴Х:
 послѣдннмъ ¹¹⁵Х, М: съдѣлѣєтъ; С: съдолѣваєтъ

(32а) <...> н таковыи аще оубо д(ь)ньшнїа
 ѡт[ь]мєщєтъ. и іес(ть)ствныє бранн.
 ср[ь]д[ь]ца. волю. хотѣннє. нзволїеннє.
 сладост(ь). сытость. покон. сынъ.
 раждеженнїа. похотн. н н вса іаже въ тѣлѣ.
 кольмн патє н вьнѣшнїа ѡт[ь]врьгоутъ,
 іаже въ насъ іес(ть)ствоу не роднше се. н
 ласканнємъ мнра прнлѣпоше. красота. тѣсть.
 хвала. слава. власт. нмѣннє. велнчаннє.
 събраннє. н в'са іаже въ тѣлѣ. н безоумнъ,
 нже прѣжде покоуснт' се іес(ть)ствныє
 бранн побѣднтн. н тѣмъ съдѣлѣтн. а н ꙗже
 вьнѣшннмъ іакоже кроуѣ іес(ть)ства
 одрѣжнмъ, н тѣмъ плѣноуємъ. іаже
 ннкоєгоже протнвлїеннїа, на побѣжденнє
 нмоутъ. борецоу бо се на тръжнцн.
 прѣжде рнзы ѡт[ь]врьгше ѡт[ь] себе, н
 крѣпко прѣпоасавше се, н потоу на
 бореннє нзытн. тако и подвижннкоу
 х(рн)с(то)воу. прѣжде под[о]баєтъ
 ѡт[ь]ложнт(н) миролюбнє. нмѣннє.
 славолюбнє. н вса іаже не въ іес(ть)ствѣ. н
 потоу на іес(ть)ствныє похотн вѡроужн
 се. іаже соутъ. лютость на покон. сынъ.
 самоколнє. н нна в'са іаже въ насъ соутъ. н
 ннктоже прѣвнхъ не ѡт[ь]врьгъ.
 послѣдннмъ съдѣлѣєтъ.

Више од треїине „Слова Јована Синајског“, његов почетни део, пренето је,
 готово дословно, у „Слово брату столпнику“. Одбацујемо могућност да је било

обрнуто. Зар би аутор „Слова Јована Синајског“ користећи се „Словом брату столпнику“ могао да одоли и не преузме у већој мери овакво надахнуто и вешто сачињено књижевно дело? Него је са два места, које дели десет листова (у зборнику Тек. пост. 13), узео само одређене делове, дајући им предност у односу на остале. Нама изгледа очигледно да је аутор „Слова брату столпнику“ проширивао, развијао позајмљене делове. Ма ко да је сачинио „Слово Јована Синајског“ – Јован Синајски, који други византијски или словенски писац – откривање готово дословно преузетог крупнијег одломка из његовог словенског текста у „Слову брату столпнику“ доказ је да „Слово брату столпнику“ није превод са грчког, већ оригинално словенско дело.

После издања српског преписа „Слова брату столпнику“ (Тек. пост. 13) М. П. Петровски је из истог рукописа навео одломак Пандекта Антиохових (Тогожде антѡха. ꙗже не любити мѡра)⁶⁰⁸ којим је могао да се користи Иларион у „Слову“.⁶⁰⁹ Из тог одломка готово дословно су пренета следећа места, осенчена у Пандектама и „Слову брату столпнику“. При цитирању одломка Пандекта из дипломатичког издања М. П. Петровског сем што се држимо већ указаног начела, уместо ꙗ пишемо ꙗ, што смо учинили и у наводу заглавља овог састава из Пандекта.

Пандекте Антиохове

Мы же нже х(рн)с(то)вы ради люб'ве
оставльше родителю. чѣда. и братню. и вса
вѣка сего оудѣти мнѣв'ше. да х(рн)с(т)а
присвещоутъ. да х(рн)с(т)оу годѣ боудемъ. не
мозѣмъ здеискати славы. ни плъти промысла
сѣдѣмъ. ни времен'ныхъ и тлѣющѣхъ
взлюбимъ. ни погребѣмъ въ земли талан'та.
не възниимъ зде ѡт(ь)чства. нь
боуд[оу]щаго възниимъ. възримъ же на

„Слово брату столпнику“ (Тек. пост. 13)

(336) Разгнѣмъ оубо кнѣгы, и протѣмъ
житиѣ ѡт(ь)цьсконхъ. да оубѣмы ѡт[ь]
прѣбываннѣ ихъ, како лю(34а)блѣху
б(о)га. и тогда велѣмъ ѡкажемъ свое
прѣбываннѣ. и лъжнѣмъ ѡбѣтъ. како в'сего
мѡра сего ѡметы мнѣше. како в'са ꙗже въ
свѣтѣ сѣмъ оставише. и ходише въ
ѡвчѣнахъ. въ козѣнахъ кожахъ. лишѣнѣ.
всего въ мѡрѣ сѣмъ. скръвѣше не ѡ соущѣхъ

⁶⁰⁸ Петровскій 1865, стр. 37–40.

⁶⁰⁹ Петровскій 1865, стр. 12.

нѣнавдѣщїи҃хъ мѡра сего. а б(ог)а любещїи҃хъ.
и оузрѣмь⁶¹⁰ въсоу мыслѣ⁶¹⁰ нхъ, прѣсел'шн се
на она вѣт'ната жнлнца. ѳже и ходнше въ
овѣтнахъ, и кознцахъ кождыхъ. аншаемн,
скръбеще. да желаемого мѡротвор'ца насладет'
се.⁶¹¹

И ова позајмица пренета је из словенског превода Пандекта, што додатно потврђује словенско порекло „Слова брата столпнику“.

Овај састав из Пандекта (јуџе не любити мира) садржи три цитата из посланица апостолских – 1. Јн. 2, 15–17; Кол. 3, 1–3; Рим. 12, 2 – која се срећу у „Слову брату столпнику“ (Тек. пост., 20б–21а, 22а: не любите мира сего... прѣбывають въ вѣкы; аще оубо въскр(ъ)снѹсте съ х(рн)с(то)мъ... въ обновленіи оуми вашего). У њега су, претпостављамо, доспели из „Слова Јована Синајског“. На то нам указује готово потпуна текстуална подударност међу њима (вид. поређење текстова) и извесне разлике у односу на њих у овом саставу из Пандектā, према његовом препису у Тек. пост. 13.⁶¹²

Можда је у раније поменутом Зборнику XV–XVI века из старе збирке Народне библиотеке, судећи по његовом почетку, било управо „Слово Јована Синајског“ (вид. стр. 118–119).

Пре него што смо приступили текстолошком поређењу потпуних преписа „Слова брату столпнику“, српских и најстаријих руских, очекивало нас је ново изненађење. Пергаментни препис „Слова брату столпнику“ Бел. 1, који се од Н. К. Никољског до данас помиње као један од најстаријих руских преписа⁶¹³, заправо није препис тог дела, већ обрада „Слова Јована Синајског“. При обради је коришћен препис „Слова Јована Синајског“ који са преписом ХАЗУ III а 43 текстолошки чини исту групу. Њој је, између осталог, својствено следеће место – *мнѣхъ испивае вѣще двѣю*

⁶¹⁰У издању въ соумысль: *Петровскій 1865*, стр. 37.

⁶¹¹Петровский 1865, стр. 37.

⁶¹²Уп.: Петровский 1865, стр. 39–40.

⁶¹³Никольский 1906, стр. 93 (под сигнатуром М. Публ. Муз., бр. 1548); *Православная энциклопедия*, XXII, стр. 124 (А. А. Турилов).

чашѣ нѣс(ть) мнѣх(ь), трѣ[тн]и⁶¹⁴ бо ѡт[ъ] всѣа ѣс(ть) (ХАЗУ III а 43, 113б), кога нема у другој групи преписа (Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22). У обради оно гласи: мнѣхъ испиваѣи болше⁶¹⁵ двою чашѣ. нѣс(ть) подѣбенъ⁶¹⁶ мнѣхъ. третниа⁶¹⁷ бо чаша⁶¹⁸ ѡт[ъ] вѣса естъ (Бел. 1, 199а).

Ова обрада налази се и у рукопису ТСЛ 766 (стр. 2796–2836). И тај препис је, као што је раније било речено, Н. К. Никољски убрајао у преписе извода из „Слова брату столпнику“.⁶¹⁹ Као Иларионово дело ту обраду је према молдавском рукопису XVI века (правопис „бугарски“) Румунске академије наука, бр. 294⁶²⁰, објавио Боњу Стојанов Ангелов.⁶²¹ Ту је ово слово дописано полууставом почетка XVII века на почетку рукописа, испред Лествице Светог Јована Синајског.⁶²² У заглављу сва три преписа слово се приписује Илариону: *СЛОВО С(ВЛ)Т(А)ГО ПР[Ѣ]П[О]Д[О]Б[Ь]Н[А]ГО О(ТЬ)ЦА НАШЕГО АЛНВОНА· О(ТЬ) ОВЕРЖЕНН*⁶²³ *МНРА· ННОЧЬСКАГО РАДН ЖНТНА· Г(О)С(ПОД)Н БЛ(А)Г(О)С(ЛО)ВН О(ТЬ)ЧЕ (Бел. 1, 1926–193а); Иже въ с(вѣ)тѣх[ъ] о(тѣ)ца нашег(о) ѿларіѡна. о о(тѣ)връженїи мїра нноч(ь)скаго жїтїа (ТСЛ 766, 2796–280а); Пр(ѣ)подобнаго о(тѣ)ца нашег(о) Иларіѡна о*

^{614}U рукопису: трѣѡ.

⁶¹⁵Касније другим мастилом појачано, можда и исправљано.

⁶¹⁶Тако у рукопису.

⁶¹⁷Тако у рукопису.

⁶¹⁸ Истим тамнијим мастилом као у речи бол'ше (вид. нап. 615) натписано, те речи првобитно није било у препису.

⁶¹⁹Вид. нап. 474.

⁶²⁰Опис у: *Яцимирській 1905*, стр. 444, бр. 139. Вид. у овој глави нап. 521.

⁶²¹ Ангелов, стр. 228–232.

⁶²² *Јаџимирскиј 1905*, стр. 444. – Када је ова глава била готово завршена постао нам је познат још један препис овог дела, бугарски, у Сводном патерику из шездесетих или седамдесетих година XIV века (стр. 240а–243а), у Национална библиотека „Свети Кирил и Методиј“ (НБКМ), бр. 1036. Опис у: *Стојанов, Кодов*, стр. 231–239, бр. 1036. На препис „Слова брату столпнику“ у овом рукопису указао нам је италијански колега Марко Скарпа коме овом приликом захваљујемо. Претпостављамо да је имао у виду управо овај текст.

⁶²³Тако у рукопису.

ωт[ъ]врѣженн мѣра ннотѣскаго радн жнтїа.⁶²⁴ Није немогуће да је такво слово било и у раније помињаном Зборнику са номоканоном, XVII века, из старе збирке Народне библиотеке, где носи наслов нже вѣ светыхъ отца нашего Иларїона о ѿврѣженїи мѣра ѿнотѣскаго рады жнтїа слово (вид. стр. 118).

Пада у очи да у рукопису молдавском и оном из Тројице-Сергијеве лавре после преписа овог слова следи поука која се обично приписује Илариону – Тωг[о]жде пр[ѣ]п[о]д[о]б[ѣ]наго ω(тъ)ца нашего иларїона ω ωт[ъ]врѣженїи мѣра (ТСЛ 766, 2836); Прѣподобнаго ω(тъ)ца нашего Иларїона ω ωт[ъ]врѣженн мѣра слово⁶²⁵. Почиње речима Потшнм са братїе пате всего, безмолвно ракотати г(осподе)ви (ТСЛ, 2836). Будући да се у преписима не приписује Илариону Кијевском, А. Горски га није сматрао његовим делом⁶²⁶, као ни Н. Никољски, који је побројао њему познате преписе⁶²⁷. Александар Горски скреће пажњу на то да је овај спис штампан у Потребнику иночком, али не у целини и уз знатне исправке.⁶²⁸ Препис те поуке из рукописа Кирило-белозерског манастира објавио је Степан Шевирјов.⁶²⁹

Још једно дело натписано Иларионовим именом – „Поученије свјатаго отца нашего Илариона Великаго“ – помиње А. Горски, али га не убраја у дела Илариона Кијевског из истог разлога због кога му није приписао ни претходну поуку. Почетак његов гласи: „не милуй тѣла своего, брате, слабость ти приносяща, ни мастита его створи различными брашны“⁶³⁰. Прихватајући суд А. Горског Николај Никољски ову поуку убраја у дела која не припадају митрополиту Илариону и указује на њене преписе.⁶³¹ А то није ништа друго до део или извод из ове обраде „Слова Јована Синајског“. Прегледали смо за сада само један препис тог извода, у Зборнику

⁶²⁴ Ангелов, стр. 228. – Тако је и у препису НБКМ 1036: Нже вѣ с(ва)тыхъ ω(тъ)ца нашего иларїона· ω отврѣженн мѣра· ннотѣскаго радн жнтїа· слово· бл(а)гослови ω(тъ)те·~ (240а).

⁶²⁵ Ангелов, стр. 232.

⁶²⁶ Горскій, стр. 222.

⁶²⁷ Вид. нап. 521.

⁶²⁸ Горскій, стр. 222. Вид.: [Потребникъ иночскїи], стр. тїеа–тїѣб.

⁶²⁹ Шевыревъ 1850, стр. 41–42.

⁶³⁰ Горскій, стр. 222.

⁶³¹ Никољскій 1906, стр. 115–116, 514–515.

Московске духовне академије, бр. 154, стр. 689–695 (у њему је и извод из „Слова брату столпнику“, вид. стр. 108–109, 110, 125), који је текстуално најближи препису ТСЛ 766.

У другој књизи доносимо два издања обраде „Слова Јована Синајског“ према препису Бел. 1 (стр. 139–148). У првом смо осенчили оне делове који су готово истоветни са текстом „Слова Јована Синајског“. Њих смо упоредили са одговарајућим местима у српским преписима „Слова Јована Синајског“ ХАЗУ III а 43 и Хил. 459 и навели разнотченија (препис ХАЗУ означен је скраћеницом Хз, а хиландарски – Хл). Словним ознакама смо бележили напомене које се односе на препис; оне се доносе одмах испод текста. Указујући на разнотченија, занемаривали смо редакцијске разлике између српских и руског преписа, изузев код рефлекса *dj – у рускословенском ж а у српкословенском жд, где нам се чини да реч без разнотченија не би била разумљива – на пример в жажн (Бел. 1, 194а) коме одговара у Хл вѣ жеждн (111а; вид. нап. 63 првог издања преписа Бел. 1). Уз друго издање истог преписа, Бел. 1, доносимо разнотченија из преписа ТСЛ 766 и непотпуног преписа збирке Румунске академије наука, бр. 294, по издању Б. Ст. Ангелова (у напоменама преписи су означени скраћено: Т (ТСЛ) и Р (АР)). При том смо и овде занемаривали редакцијске разлике (сем код различитих рефлекса *dj), и правописне разлике међу руским преписима (препис ТСЛ 766 има одлике бугарске ортографије – нж, всѣкъ и друге). У оба издања изостављали смо разнотченија где се речи разликују само по томе што у једној пише полугласничко слово а у другој самогласничко, којим се обележава самогласник настао вокализацијом полугласника. Изузетак смо чинили код неоскроблаждою (у првом издању нап. 69, у другом 68), мудроствѣнтѣ (у другом издању нап. 93). Иако се из контекста схвата да писар у Бел. 1 гдегде пише ѣ наместо е, уз такве примере смо наводили разнотченија (вид. нап. у првом издању 78–79 и 195, у другом 233).⁶³² Од 385. напомене другог издања следе разнотченија само из преписа ТСЛ 766 без његове ознаке. Када су разнотченија у преписима иста, наводимо их

⁶³²Ови примери, укључујући неоскроблаждою и мудроствѣнтѣ, можда су остатак старије руске традиције књижног изговарања ѣ и ѣ као о и е услед које је долазило до мешања ѣ и о, ѣ и е. Обучавање таквом изговарању престало је, по свој прилици, најраније у XIV веку. Вид.: *Успенский 2002*, стр. 139–154.

према првом. Ради лакшег праћења наших упућивања истовремено на напомене обају издања, она су дата напоредо, лево – прво издање, десно – друго.

Поређење подударних делова обраде „Слова Јована Синајског“ у препису Бел. 1 и српских преписа тог слова потврдило је да је при обради коришћен препис „Слова Јована Синајског“ који по својим текстуалним особеностима са преписом ХАЗУ III а 43 припада истој групи. У то поред већ поменутог места које се налази само у препису ХАЗУ III а 43 (вид. у првом издању нап. 269), уверавају и друга разнотченија из Хил 459 уз прво издање – у нап. 25, 30, 32, 37, 38, 46, 48, 71, 82, 99, 120, 121, 125, 145, 149, 150, 225, 228, 228, 253, 264, 281, 288, 305. Места у ХАЗУ III а 43 на која се односе наведена разнотченија хиландарског преписа подударају се са одговарајућим местима у сва три преписа обраде (вид. друго, напоредно издање). Мислимо да је у препису ХАЗУ III а 43 или у његовом предлошку грешком било изостављено и на радио кр(ъ)сть х(рн)с(то)въ въспрнѣмше (Хил. 459, стр. 161а; вид. нап. 5 у првом издању). Нека места из хиландарског преписа ближа су преписима обраде (вид. нап. 239 првог издања). Али и ту је можда реч о грешци, дефекту у препису ХАЗУ III а 43 или у његовом предлошку.

При поређењу преписа Бел. 1 са ТСЛ 766 и AR 294, при чему су узимани у обзир и српски преписи „Слова Јована Синајског“ ХАЗУ III а 43 и Хил. 459, испоставило се да у препису Бел. 1 изостају нека места којих је било у архетипу (издања ћемо надаље означавати римским бројевима) – вид.: нап. I, 18 : II, 25; I, 110 : II, 117; I, 290–293 : II, 396. У последњем случају у Бел. 1 испуштене су неке речи. Судећи по оним сачуваним ово место је било ближе српским преписима, него препису Тројице-Сергијеве лавре, у коме, уопште, има доста упадљивих измена које га текстолошки сврставају у засебну групу (вид. нап. у другом издању 17, 24, 38, 47, 70, 72, 83, 110, 116, 120, 134, 158–159, 163, 168, 171, 174, 193, 194–195, 225, 230, 244, 270, 295, 315, 333, 335, 349, 352, 355, 356, 361, 366, 373, 380, 383). Уверени смо да и даље, у препису ТСЛ 766, у оном делу текста који недостаје у AR 294, има мноштво иновација – од 394, 395, 399, преко 463, до 546. Неке речи или скупине речи у ТСЛ 766 су, изгледа, хотимично или случајно изостављене (вид. 35, 41, 75, 122, 139, 156, 175, 196, 200, 214, 218, 235, 245, 287–290, 320, 321, 358, 381) што, по свој прилици,

није било својствено архетипу, о чему сведоче преписи Бел. 1 и AR 294 где таквих испуштања нема. Могуће је да у ТСЛ 766, и у дѐлу који није сачуван у AR 294, има таквих измена (вид. 387, 460, 482 и др.). Следећа места у ТСЛ 766 разликују се од Бел. 1, али су подударна или блиска Слову Јована Синајског у ХАЗУ III а 43 и Хил. 459, због чега претпостављамо да потичу из архетипа – II, 21 : I, 15; II, 45 : I, 36; II, 53–54 : I, 50–51; II, 132–133 : I, 134; II, 166 : I, 159; II, 341 : I, 248; II, 401 : I, 301; II, 403–404 : I, 303–304; II, 424 : I, 331. Негде су преписи ТСЛ 766 и AR 294, изгледа, ближи архетипу од Бел. 1 и исправнији: II, 34 : I, 26; II, 49 : I, 43; II, 59 : I, 55; II, 66 : I, 67; II, 79 : I, 81; II, 89; II, 154 : I, 147; II, 172 : I, 165; II, 17 – вид. I; II, 187 : I, 177; II, 201 : I, 187; II, 202 : I, 188; II, 236 : I, 200; II, 338 : I, 245.

Следећа места из преписа AR 294 подударна су са преписима Слова Јована Синајског у ХАЗУ III а 43 и Хил. 459 (или са једним од њих), што може значити да потичу из архетипа: II, 14 : I, 8; II, 37 : I, 28; II, 118 : I, 111; II, 119 : I, 112; II, 297 : I, 206; II, 308 : I, 214; II, 326 : I, 234; II, 348 : I, 254; II, 371 (вид. нап. ф у I) : I, 275. И у препису AR 294, ближем препису Бел. 1 од ТСЛ 766, има знакова уношења измена у првобитни текст: II, 12 : I, 5; II, 61 : I, 61; II, 73 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 74 : I, 78–79; II, 76 : I, 78–79 (Хз, Хл као Бел. 1); II, 85 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 86 : I, 87 (Хз као Бел. 1); II, 124 : I, 120 (Хз као Бел. 1); II, 125 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 136 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 137 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 162 : I, 155; II, 180 : I, 168; II, 181 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 190 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 253; II, 306 : I, 211–212; II, 353 : I, Хз, Хл као Бел. 1; II, 376 : I, Хз, Хл као Бел. 1.

Нека места у AR 294 изостају: II, 90 (вид. Хз, Хл у I), 145, 153 (вид. I, 146), 206, 216, 285, 327 (вид. Хз, Хл у I), 340 (вид. Хз, Хл у I), 372 (вид. Хз, Хл у I).

Негде је препис Бел. 1, претпостављамо, ближи архетипу: II, Бел. 1 (вид. нап. 138) : I, 137; II, Бел. 1 (вид. нап. 152) : I, 145; II, Бел. 1 (вид. нап. 292) : I, у Хз, Хл као у Бел. 1; II, Бел. 1 (вид. нап. 317) : I, у Хз, Хл као у Бел. 1. Могуће је да је у архетипу био и старији облик за другъ свон из преписа Бел. 1 (у AR 294 за другъ своѣго, у ТСЛ 766

друга – вид. II, 279–280).⁶³³ Исти облик се у Бел. 1 појављује још једном али је у склопу места која изостају у AR 294 и ТСЛ 766 (вид. II, 284, 290).

Поредећи „Слово Јована Синајског“ (СЈС) и ово „Слово Светог Илариона о одбацивању света ради иночког живота“ (ИС) испитивали смо и могућност да је ово друго било не обрада, већ извор првог. Нека места нам говоре о примарности „Слова Јована Синајског“.

Изгледа нам граматички исправније и јасније ворује се на тръжницѣ прѣжде рнзы (Хил. 459: рнзѣ) ѿт[ъ]врѣг'ше ѿт[ъ] себѣ, н крѣпко прѣпоасахъ се· тнн (тако и у Хил. 459) потоу на бореніе нзнти (СЈС, ХАЗУ III а 43, 1116) од воращѣмѣ са на торжницѣ· преже рнзы ѿт[ъ]врѣши ѿт[ъ] себѣ· н крѣпко прѣпоасавше са· тн потоу на боренне нзъдетъ (ИС, Бел. 1, 1946). Уместо два логична напоредна партиципа претерита у другом случају су инфинитив и партицип. Па чак и да је у архетипу Иларионовог слова (ИС) било ѿт[ъ]врѣши ѿт[ъ] себѣ подобаєтъ као у ТСЛ 766 (280а; вид. II, 110), опет остаје утисак недовољно веште обраде тог места из Слова Јована Синајског (можда нап. II, 111 (Р) сведочи о настојању писара тог преписа или неког од претходних преписивача, да учини разумљивијим то место из свог предлошка). Сем тога, на воращѣмѣ са у једнини односи се у ИС партицип прѣпоасавше са у множини, а и датив воращѣмѣ са не слаже се са нзъдетъ. Није ли овде аутор Иларионовог слова обрађујући Слово Јована Синајског покушао, недовољно вешто, да употреби конструкцију са апсолутним дативом? Уколико није правописна грешка, тнн у оба српска преписа Слова Јована Синајског можда је настало преосмишљавањем првобитног везника тн⁶³⁴. Наместо тог везника у српском препису Слова Јована Синајског МС РР I 22 је таж[ѣ] (116), а у САНУ 265 н (вид. и разнотченија руских преписа Иларионовог слова – II, 112). У овом последњем

⁶³³О овом облику акузатива и појави новог у старом руском језику вид.: Иванов, стр. 270–273.

⁶³⁴Везник тн постојао је и у старословенском: *Старославянский словарь*, стр. 694–695. Вид. и у старом руском: *Материалы для словаря древне-русского языка*, III, стуб. 956–957. У Даничићевом пак Рјечнику ове речи нема (*Рјечник из књижевних старина српских*, III), као ни у речнику Љ. Стојановића уз издање родослова и летописа и речнику који је уз сабране списе Светог Саве приложио В. Ђоровић. Вид.: *Речи у летописима и родословима; Српскословенско-грчки део*. Зато низ примера са овим везником из рукописа српске редакције наводи у свом речнику Ф. Миклошич: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, стр. 989.

српском препису, као што смо напоменули, има битнијих текстуалних промена у односу на остале преписе исте групе. Тако наведено место у њему гласи: борѣщен се на трѣжницѣх[ь], прѣжде ризы ѿт[ь]връгают[ь] ѿт[ь] себе, и прѣпоиасют се крѣпко, и тогда на бореніе нсходеть (86а).

Исправније је по смислу не ѿт[ь]връгъ двају српских преписа – ХАЗУ III а 43 и Хил. 459 – Слова Јована Синајског (тако је и у друга два – МС РР I 22 и САНУ 265) од ѿт[ъ]вѣргъ са у руским преписима Иларионовог слова (вид. I, 128 и напоредно поновљено издање).

Као да се трагови обраде виде на следећем месту у Иларионовом слову: аще помыслъ влѣчетъ та на сласть· помысли сирадъ ихъ (199а; вид. и II, 372–375); у НБКМ 1036, 241б: аще помыслъ влѣчетъ та, насладити са; помысли сирадъ их[ъ]. Како другачије објаснити ово ихъ до невештим преудешавањем овог места из Слова Јована Синајског: аще помыслъ влѣчетъ те на сласти патъскыѣ, помысли сирадъ его (ХАЗУ III а 43, 113а; уп. I, 276–277; тако је и у осталим српским преписима), уз претпоставку да је у препису Слова Јована Синајског који је био у рукама аутора Иларионовог слова уместо его било ихъ (или ихъ).

Погледајмо следеће место из Слова Јована Синајског: постъ при(прецртано) прииди възлюбленіе възнакама (Хил. 459: съ радостію, възнакама (166б); тако и МС РР I 22 и САНУ 265) рѣкама· и пакы рет(е) сластемъ работаети по нс[т]инне (у рукопису нсине) весома работаетъ (ХАЗУ III а 43, 114б; тако и Хил. 459, МС РР I 22, САНУ 265). У поређењу са њим немотивисано нам изгледа постъ прииди у Иларионовом слову без възнакама рѣкама – раширених руку⁶³⁵: постъ прииди възлюбленіи брате· нни да веселатъ са· о винѣ и о пици· ты же о постѣ и о всакомъ въздержани (Бел. 1, 200а; књига друга, стр. 147). Као да је аутор Иларионовог слова ту начинио механички рез у тексту који је као извор користио.

Без поређења са Словом Јована Синајског не може се у Иларионовом слову разумети употреба множине у следећем месту: и вса љажѣ въ ест[ь]вѣ телеснѣмъ· и въоружити са на нъ· љажѣ сѣтъ снн лѣность· покон· сонѣ· самоволнне... (Бел. 1, 195а; књига

⁶³⁵ Матеріалы для словаря древне-русского языка, I, стуб. 364.

друга, стр. 142). У Слову Јована Синајског она је потпуно умесна, односи се на „јестаставније страсти“: н вса њже въ семь вѣцѣ телеснем[ъ] (САНУ 265: н вса њже соутъ вѣка сего тѣлеснаго, 86а)· тнн (Хил. 459: тѣ, 163а; САНУ 265: н, 86а; МС РР I 22 нема)· потомъ на кс(ть)ствѣныѣ стр(а)стн въоружитѣ (Хил. 459: въоружити, 163а; тако и САНУ 265, МС РР I 22) се· њже сѣтъ лѣностъ сънь покон самоволїѣ (Хил. 459: самоволноѣ, 163а; тако и САНУ 265, МС РР I 22)... (ХАЗУ III а 43, 111б; вид. и књига друга, стр. 142 – I, 116–120).

На први поглед логичније звучи тиннихъ и ѡвљенихъ у Иларионовом слову (Бел. 1, 195а, исто и ТСЛ 766 и АР 294, НБКМ 1036, 240б; вид. књига друга, стр. 142) од н тинн же ѡвљенїѣ (ХАЗУ III а 43, 112а; тако и Хил. 459; нема у САНУ 265 и МС РР I 22), али није немогуће да је и ту дошло до преосмишљавања недовољно јасног текста извора.

И поред тога што се јаснијим чини ѡко тернин цвѣтъ у препису Бел. 1 Илариновог слова (књига друга, стр. 146): терпи скорби вѣдѡвљены братѣ· въ скорбехъ бо доброты цвѣтутъ ѡко тернин цвѣтъ (уверени смо да су разночтенија из ТСЛ 766 (II, 394–395) настала услед каснијих измена уношених у првобитни текст; готово исто као у ТСЛ 766 гласи то место у НБКМ 1036, 242а), није нам страна мисао да је примарно трѣпи скръбы въ скръбехъ бо доброты цвѣтѣтъ· а въ трѣпени цвѣтъ, како то место гласи у препису ХАЗУ III а 43 (1996) Слова Јована Синајског (у препису Хил. 459 уместо доброты цвѣтѣтъ – добро ти боудѣтъ (уп. I, 288), тако и у САНУ 265 и МС РР I 22; у САНУ 265 и МС РР I 22 уместо цвѣтъ – цвѣтъ сп(а)сѣнїа). Можда је у препису Слова Јована Синајског којим се служио аутор Илариновог слова реч трѣпенин (терпенин) била написана овако: трѣпини или трѣпини, па ју је он погрешно прочитао, или је током преписивања већ испало натписано п, па је он затекао трѣпини (терпини) пред које је ставио ѡко, изменивши тако првобитни смисао. Ако въ испред тернин у препису Бел. 1 није изостало грешком, онда то може бити локатив без предлога, који је својствен старом руском језику.⁶³⁶

Разумљивије звучи начатокъ естъ плодѣносно цвѣтъ· таже потомъ плодѣ· начатокъ добродѣѣаннїю· вѣдѣржаннѣ (Бел. 1, 198а; вид. књига друга, стр. 145; у НБКМ 1036, 241б

⁶³⁶ Иванов, стр. 383–384.

као у ТСЛ 766) у Иларионовом слову од начѣтъкъ кѣтъ плодносїю цвѣтъ. н начѣтъкъ дрѣжанїю добръ дѣланїе (ХАЗУ III а 43, 1126; у Хил. 459 уместо добръ дѣланїе – добродѣланїе (164а), што је, по свој прилици, исправније) или начѣтъкъ кѣ(тъ) плодносїю цвѣтъ. н начѣтъкъ кѣздрѣжанїю добродѣланїе (МС РР I 22, 14а; тако и САНУ 265) у преписима Слова Јована Синајског. Ако рађању плода претходи цвет, онда је логично да рађању врлине претходи уздржање. Међутим, упорно чување овог места без већих измена у преписима Слова Јована Синајског налаже опрез. Да ли је грешка начињена у преводу овог слова са грчког или је грешка била у грчком препису са кога се преводило?

Да ли је Иларион Кијевски аутор Илариновог слова о одбацивању света ради монашког живота, сачуваног у рукописима Бел. 1, ТСЛ 766 и фрагментарно у AR 294? У следећим табелама (стр. 213–220) упоредили смо делове „Слова Јована Синајског“ (СЈС) са истим тим деловима који су уз извесне измене унети у „Слово брату столпнику“ (СБС) и у „Илариново слово о одбацивању света“ (ИС). Уз препис „Слова Јована Синајског“ ХАЗУ III а 43 доносимо, као и раније, разночтенија из преписа Хил. 459 (Х), САНУ 265 (С) и МС РР I 22 (М). Разночтенија уз српски препис „Слова брату столпнику“ Тек. пост. 13 потичу из руског преписа Обол. 16 (О) и два српска – НБС 26 (Н) и Савина 22 (С). „Илариновом слову о одбацивању света“ прилажемо разночтенија из преписа ТСЛ 766 (Т) и AR 294 (Р). Код разночтенија редакцијске разлике су занемарене, изузев рефлексā *dj. Само код „Слова Јована Синајског“, где су поређени српски преписи, узимају се у обзир разлике у обележавању самогласника полугласничким или самогласничким словом (вид. СЈС, нап. 4). Када су иста разночтенија у преписима, онда се наводе према првом препису.

Поклапања и сличности СБС и ИС уоквиривали смо у табелама пуном или испрекиданом линијом. Пуном линијом подвлачили смо места што се подударају у СЈС и СБС, а изостају у ИС. Тачкасто су уоквирена места која су једнака у СЈС и СБС, а нешто другачија у ИС, а двоструком линијом она која се у СБС разликују од СЈС и ИС. Додавања у СБС и ИС смо сенчили, као и места у СЈС којих нема у СБС и ИС.

У уоквиреним местима у табели 1 „Слово брату столпнику“ и „Иларионово слово“ су међу собом ближи и удаљенији од „Слова Јована Синајског“: у СЈС *възм'ше... въспрнѣм'ше* (вид. нап. 5) – у СБС *прнѣм'ше... възм'ше*; у ИС *въспрнѣмше... вземше*. Једнак је у тим деловима и ред речи у СБС и ИС. Примећујемо да је у ИС (осенчено), у склопу места кога нема у СЈС и СБС употребљено *послѣдѣмъ*, као у неким преписима СБС (подвучено испрекиданом линијом), вид. табелу 1, СБС, нап. 8. И у синтагми уоквиреној испрекиданом линијом ред речи је исти у СБС и ИС (изузев у препису ТСЛ 766, вид. нап. 14), али је у СЈС и СБС *земљнаа*, а у ИС *земнаа*. На крају прве табеле и на почетку друге ближи су СЈС и ИС: у СБС на почетку друге табеле изостаје „јеванђелиста“, другачија је у њему и синтагма уоквирена двоструком линијом.

Посебну пажњу заслужује место које је у трећој табели таласасто уоквирено. У српским пуним преписима „Слова брату столпнику“ је *призван тан* (Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22), у руском пуном Обол. 16 *звѣтан* (1556; вид. СБС, нап. 38). У српском изводу Деч. 96 је *званъ тан* (308а), али у Пећ 83 *звѣтаѣ* (1536). У Син. 213 (282а) и Иночком требнику ([*Потребникъ иночскѣн*], стр. тѣзб), које смо за сада, условно, сврстали у другу, каснију редакцију, на том месту је „зватај“. Могло би се помислити да се *призван тан* и *званъ тан* појавило у српским преписима преосмишљавањем српском писару неразумљивог *звѣтан*.⁶³⁷ На то би могло указивати и *сп(а)съ рѣт(е)*, које затичемо само у преписима у којима је и *призван тан* (вид. таб. 3, нап. 38, 40). Против овакве претпоставке пак говори чињеница да су у тим преписима српски писари на другом

⁶³⁷Та реч није забележена у Даничићевом речнику, ни у Ћоровићевом и Стојановићевом објављеним уз фототипију Даничићевог (*Рјечник из књижевних старина српских, III; Речи у летописима и родословима; Српскословенско-грчки део*). Нема је ни у Рјечнику ЈАЗУ (*Rječnik JAZU*, 95, стр. 161). У Миклошичевом речнику уз ову реч упућује се на три извора: дело Јована Лествичника у руском рукопису из XII века, руски рукопис Кирило-белозерског манастира из XV века и Востоковљев Речник црквенословенског. У првом и другом рукопису има значење „позиваоца“ (*κλήτωρ*, *vocator*, *qui invitat*), у трећем је пак „онај кога позивају“ (*ad coenam invitans*) (*Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, стр. 221). Из истог рукописа Кирило-белозерског манастира, вероватно, пример наводи у свом речнику Срезњевски, други је из Софијског првог летописа („Софијског времена“) (*Материалы для словаря древне-русского языка, I*, стуб. 962).

месту исправно писали реч зкѣтан – нхъ же самъ г(оспод)ъ зкѣтан. поутъ и вождь (Сав. 22; и жнѣтъ), и свѣтъ. правитель въ ц(а)р(ь)ство вѣтноѣ (Тек. пост. 13, 23а; тако и НБС 26, 95а; Сав. 22, 56а). У препису Деч. 96 уместо зкѣтан ту је злато (309б). У претпоставци да је у „Слову брату столпнику“, на месту које је у трећој табели таласасто уоквирено, првобитно писало званъ тѣн утврђује нас звѣны / званъ у „Слову Јована Синајског“ (вид. таб. 3, СЈС, нап. 45).⁶³⁸ Првобитно значење у „Слову брату столпнику“ разумемо овако: Јован Богослов је тајно позван у Царство Божије, а позив („званије“) на који се он одазвао био је: другови и браћо вазљубљена, оставите земаљско да небеско примите, истрајте у сиромаштву, у глади и жеђи у ово време, и убрзо прешавши у вечна станишта наситићете се и узрадоваћете се радошћу нерастуживом... Касније је, мислимо, дошло до преосмишљавања текста, па је Јован Богослов постао позивалац („зватај“; у Иларионовом слову „зватель“) у Царство Божје а „званије“ је позив који он упућује. Треба узети у обзир да је реч „зватај“ могла имати и значење „онај кога позивају“⁶³⁹; у том случају значење тог места у Обол. 16, Син. 213 и Иночком требнику би било готово једнако као у преписима Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22, Деч. 96, само би било „звани“ а не „тајно звани“. Нама се чини да ту „зватај“ ипак значи „позивалац“, а не „звани“.

У Посланици Кирило-белозерском манастиру, цар Иван IV Васиљевич (Грозни) овако цитира то место: „Аз бо есмь благословеннаго бога апостол, незлобивый зватай в небесное его царствие. Звание же мое сицево: друзи возлюблении и братия, оставите земная, да небесная примете...“⁶⁴⁰ Цар је, међутим, уносио делове

⁶³⁸ Ни речи тѣн нема у речницима Даничићевом, Ћоровићевом и Стојановићем. У Рјечнику ЈАЗУ за њу нема примера из српских извора: *Rječnik JAZU*, 75, стр. 4. Зато на њену употребу у српским рукописима указује Ф. Миклошич: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 981. Њено значење и примере из руских рукописа вид. у: *Материалы для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 911–912. Вид. у Старословенском речнику: *Старославянский словарь*, стр. 686.

⁶³⁹ Вид. нап. 637.

⁶⁴⁰ *Лихачев 1951*, стр. 274. При навођењу смо изоставили акценте и занемарили разночтенија.

редакције „Слова“ коју за сада називамо другом⁶⁴¹, у којој је, судећи по препису Син. 213 и Иночком требнику, како смо већ рекли, на том месту било „зватај“.

Нека места у „Иларионовом слову“ подударна са „Словом Јована Синајског“, у „Слову брату столпнику“ су другачија (вид. таб. 2, 4, 5; СБС таб. 6 : СЈС, ИС таб. 7; таб. 8). С друге стране, понегде се „Илариново слово“ и „Слово брату столпнику“ поклапају разликујући се при том од „Слова Јована Синајског“ – поред већ помињаних места у таб. 1, вид. таб. 2, 3, 6–7 (покон. сњ се у СБС јавља два пута, вид. таб. 6–7; за корющен се у СЈС и корашему са у ИС (таб. 6) вид. у СБС таб. 7). У „Иларионовом слову“ (таб. 6, ред 4–5) као да су контаминирани одговарајућа места „Слова Јована Синајског“ и „Слова брату столпнику“.

Аутор „Илариновог слова“ се несумњиво служио „Словом Јована Синајског“, али да ли је знао за „Слово брату столпнику“? Ако јесте, како је одолео да из њега што не преузме? Или је само узимао у обзир делове „Слова Јована Синајског“ унете у „Слово брату столпнику“, прихватајући неке измене начињене у тим деловима? Како се појавило Илариново име у заглављу? Да ли је почетак *Всн же мнѣ сего ѿт[ъ]вергоше* са завакао преписиваче, као што је завакао и проучаваоце, па су мислећи да је реч о „Слову брату столпнику“, тачније изводу из њега натписиваном Иларионовим именом, дело приписали Илариону? Или је сам аутор „Илариновог слова“ ставио у заглавље име ауторитетног аутора чије је дело користио?

Нама није страна мисао да је и „Илариново слово“ и „Слово брату столпнику“ сачинио исти аутор – Иларион Кијевски. Тако би се могла објаснити њихова верност тексту „Слова Јована Синајског“, у истим деловима понекад у различитој мери, и каткад иста одступања од њега. У том случају у ИС „зватељ“ (таб. 3), „земнаја“ (таб.

---

⁶⁴¹ Вид.: *Лихачев 1951*, стр. 254–255, 255, 272–281, 282. Изгледа да је из друге редакције „Слова“ пробрао делове и унео у своје „Собрание некоего старца на воспоминание своего обещания и о отвержении мира, яко же пишет в житии святого Савы“ и Васијан Патрикеев (вид. издање текста: *Казакова*, стр. 225–227). Из исте редакције је, по свој прилици, исписе начинио и у свој зборник унео Гуриј Тушин (издање у: *Алексеев А. И. 2000*, стр. 23–24). Краћи одломак из „Слова“ непознати писар унео је непосредно после дисциплинарних пресуда Сабора из 1503. Део конволута у коме је тај одломак настао је око 1537. године (*Алексеев А. И. 2000*, стр. 19–20; *Алексеев А. И. 2002*, стр. 193–195).

1, 6), „земних“ (таб. 4), „плотскаја“ (таб. 2) резултат су измена које су у „Иларионово слово“ уносили преписивачи. Иларион је могао прво саставити „Иларионово слово“. Оно је невештије написано (вид. таб. 6: *вѣрѣмъ... нѣдѣтъ*; таб. 8: *ѡтѣ]вѣрѣтъ сѧ, сем ако* грешком преписивача није изостало *нѣ*). Аутор се ту више држи извора – „Слова Јована Синајског“. Овде ваља поменути једну битну разлику у значењу између „Иларионовог слова“ и „Слова брату столпнику“. Аутор „Слова Јована Синајског“ упозорава подвижнике: „Који се боре на тргу прво одбацују са себе одећу и чврсто се опасавашу, па тек онда у борбу полазе. Тако и подвижнику Христову прво ваља одложити светољубље и имање, славољубље, лепоту, част и хвалу, и славу, власт, надменост („величаније“), сабрања („сабраније“) и све што постоји у овом веку телесном, па тек онда на природне („јестаставне“) страсти устати, а то су: лењост, сан, одмор („покој“), самовоља, пожуда („хотеније“), воља („извољеније“), сладост, ситост, распаљивање похоте и воља срца, и друго све што је у нама, и нико ко не одбаци оно прво, неће победити ово последње“ (вид. СЈС таб. 6–8). У „Слову брату столпнику“ наглашена је у обради овог места разлика између онога што је ван људске природе и онога што је у њој: и такви ако, дакле, данашње одбаци (прихватамо као изворно различитије у Обољ. 16 (О) и Савина 22 (С); вид. таб. 6, нап. 67, 69) и природне („јестаставне“) борбе: срце, вољу, пожуду, вољу, сладост, ситост, одмор, сан, распаљивања похоте и све што је у телу, колико ли ће пре одбацити оно што у нама није од природе настало, него се ласкањем света прилепило: лепоту, част, хвалу, славу, власт, имање, надменост, сабрања, и све што је у телу <...> , јер који се на тргу бори, прво одећу одбацује од себе и чврсто се опасава, па потом на борбу излази. Тако и подвижнику Христову прво ваља одложити светољубље, имање, славољубље и све што није у природи („јестаству“), па потом на природне („јестаставне“) похоте устати, које су: гнев („љутост“), одмор, сан, самовоља и све друго што је у нама и нико ко не одбаци оне прве, неће победити последње.“ У „Иларионовом слову“ таква разлика се не прави: ... који се бори на тргу, прво треба да збаци одећу са себе и да се чврсто опаше, па тек онда на борбу излази. Тако и подвижнику Христову прво ваља одложити од себе лепоту, част, хвалу, славу, власт, надменост, празну славу, сабрање и све што је у природи

(„јестаству“) телесној и устати на њу која је: лењост, одмор, сан, самовоља, похота, воља, сладост, ситост, распаљивање похота, воља срца и све друго што се у нама збива, и нико ко не одбаци (у тексту нема негације) оно прво, не може победити последње.“⁶⁴²

Да ли је иста особа могла да напише ова последња два наведена места? Мислимо да је могла, ако је „Иларионово слово“ настало у младости аутора, још недовољно вичног писању и недовољно теолошки образованог. Доцније, у зрело доба, пишући посланицу брату столпнику, учени аутор је могао поново да се врати свом ранијем извору, „Слову Јована Синајског“. Овога пута он се њиме служи слободније, не либећи се да га мења (вид. уоквирено двоструком линијом у таб. 2, 4–8 и таласастом у таб. 3), али задржавајући и неке пређашње своје измене (вид. уоквирено пуном и испрекиданом линијом у таб. 1, и пуном у таб. 2–3, 6–7).

Сада већ можемо приступити текстолошком истраживању седам преписа „Слова брату столпнику“ које смо условно, прелиминарно сврстали у прву редакцију. Од пуних преписа три су српска – НБС 26, Тек. пост. 13, Сав. 22 а један је руски – Обол. 16. Преостале чине одломци „Слова“ у рукопису Хил. 455 и два српска преписа извода – Пећ 83 и Деч. 96. Али пре него што се тог дела латимо, упоредићемо садржај трију српских зборника који садрже пуне преписе „Слова“ – НБС 26, Тек. пост. 13 и Сав. 22.

Заглавља у савинском рукопису писана су светлијим мастилом које гдегде, због његове избледелости, нисмо били у стању у целости да прочитамо. У тим случајевима прибегавали смо опису Зборника бр. 191, из старе збирке Народне библиотеке.⁶⁴³ Овом зборнику и савинском заједнички су многи чланци. На то смо у прегледу садржаја ових зборника (стр. 221–287) указивали уз сваки чланак Зборника из Савине, где смо у стреласте заграде стављали речи и њихове делове из описа

---

⁶⁴²При превођењу користили смо следеће речнике: *Старославјанский словарь*; *Материјали для словаря древне-русского языка*; *Рјечник из књижевних старина српских*; *Речник црквенословенскога језика*; *Греческо-русский словарь*.

⁶⁴³Матић, стр. 81–94.

уништеног рукописа, када у савинском зборнику због избледелог мастила нисмо успевали да их прочитамо. При описивању рукописа Сав. 22 углавном смо се користили снимцима које смо сами начинили. Рукопис Тек. пост. 13 нисмо имали могућности у целини да проучимо. Инципите његових састава и библиографију радова о рукопису љубазно нам је ставио на располагање научни сарадник Рукописног одељења Библиотеке Руске академије наука у Санкт-Петербургу Алексеј Генадјевич Сергејев.⁶⁴⁴ Преглед састава трију зборника намеравамо да употпунимо, све текстове нисмо успели да идентификујемо. То се посебно односи на патеричке повести, којима, како изгледа, обиљује савински рукопис. Пошто у њему засад нисмо разјаснили однос појединих чланака – јесу ли у саставу неке веће целине или не – сваки смо означили бројем.

Испоставило се да сва три зборника садрже текстове из Кнежевог изборника, прототипа Изборника из 1076, за који се мисли да је настао у Бугарској у X веку. Текстолошком анализом преписа Кнежевог изборника која је претходила појави најновијег издања Изборника из 1076. установљено је да је Кнежев изборник, компилација састављена на основу различитих словенских извора, до појаве Изборника из 1076. прошла ти узастопна стадијума мењања текста. Нешто другачијег становишта је Виљем Федер. У основи свих преписа сродних Изборнику из 1076. он види два архетипа: старији који назива Кнежевим изборником и млађи, настао на основу старијег, за који предлаже назив Изборник грешног Јована. Од овог другог, по мишљењу аутора, потиче и Изборник из 1076.⁶⁴⁵ Пре неколико година В. Федер је објавио своју реконструкцију обају архетипа.⁶⁴⁶ За нас је прихватљивије становиште приређивача Изборника из 1076. јер се заснива искључиво на текстолошкој анализи чланака компилације према познатим преписима. Федеров приступ текстологији Кнежевог изборника је другачији: реконструкцији текста компилације претходи

---

⁶⁴⁴Колеги из Библиотеке Руске академије наука за помоћ у раду од срца захваљујемо.

⁶⁴⁵*Изборник 1076 года, I*, стр. 35–36, 46–50.

⁶⁴⁶Старији архетип штампан је глагољицом, млађи ћирилицом: *Кънажнн изборъникъ, II*. Највећи део првог тома чини речник (*Кънажнн изборъникъ, I*). До књиге смо дошли када је наше поређење састава трију српских зборника било скоро приведено крају.

реконструкција њеног састава и структуре.⁶⁴⁷ И поред тога, узимамо у обзир и његову реконструкцију што указујемо уз чланке.

Један од извора Кнежевог изборника био је Симеонов зборник⁶⁴⁸, што такође у прегледу означавамо. При састављању Кнежевог изборника коришћен је и такозвани Минејски зборник који је постојао већ у првој половини X века а обухватао је преводе византијских текстова – три цела дела и опширни свод извадака из дела разних аутора.⁶⁴⁹ Ако је који чланак у Кнежев изборник доспео из Минејског зборника, у табели смо то уза њ и означавали. У прегледу садржаја рукописа НБС 26 издвојени су чланци који у опису нису идентификовани као засебне целине.

У рукопису Тек. пост. 13 (прва колона) 16 чланака потиче из Кнежевог изборника (1–3, 25–37). Од њих десет припада изборнику према Федеровој реконструкцији (25–33, 37). У свим трима колонама плавом бојом бележили смо чланке Кнежевог изборника, а светлије плавом оне који се срећу само у Федеровој реконструкцији, а нема их у Изборнику из 1076. На стране у рукопису Тек. пост. 13 које обухватају чланке Кнежевог изборника указао је и В. Федер – 1а–176, 566–616.⁶⁵⁰ Служећи се описом Зборника НБС 26, чланке Кнежевог изборника пронашао је на следећим странама тог рукописа: 206–21а, 81а–123а, 306а–308б, 3126–3136, 3216–324а, 3256–3266, 3326–333а, 3396–3426, 3506–3516, 354а–3576.⁶⁵¹ Међутим, на стр. 91а–119а нису чланци Кнежевог изборника (вид. другу колону чл. 33–41). Чланке 85–87 (2996–305а) посматра као саставе Минејског изборника, али упућује на

---

⁶⁴⁷ *Изборник 1076 года, I*, стр. 49.

⁶⁴⁸ *Изборник 1076 года, I*, стр. 55–58.

⁶⁴⁹ *Изборник 1076 года, I*, стр. 52–54. Откриће Минејског зборника припада Дмитрију Михајловичу Булаћину. О саставу и језику овог зборника вид.: *Булачин*, стр. 96–137. Приређивачи издања Изборника из 1076. минејским називају цео зборник, позивајући се на његовог откриваоца, премда он, ако се не варамо, тако именује само један његов део (на стр. 125–126 своје књиге). – По Федеровом мишљењу, сва три изборника (Минејски, Кнежев и Изборник грешног Јована) састављена су ради васпитања бугарских престолонаследника. Први око 900, други око 930, а трећи око 960 (*Кънажнин изборникъ, I*, стр. 11–12).

⁶⁵⁰ *Кънажнин изборникъ, I*, стр. 8.

⁶⁵¹ *Кънажнин изборникъ, I*, стр. 8.

њих и када означава стране у НБС 26 на којима су чланци Кнежевог изборника.⁶⁵² За чл. 89 и 91 (стр. 305б, 305б–306а) није могао знати, јер у опису нису означени.⁶⁵³ Они су, као и чл. 85–87, у Кнежев изборник ушли из Минејског. Чланак или глава Кнежевог изборника налази се и на стр. 314б–319а (чл. 104). Реч је о тексту чији почетак у Изборнику из 1076. није сачуван. Са деловима тог фрагмента подудара се текст из српског Зборника катихетских и монашких поука и слова с краја XV века (НБКМ 1047), где тај текст следи после навода из Јефрема Сирина о Божијој милости.⁶⁵⁴ Одломци тог састава налази се и у руском Аскетском зборнику из треће четвртине XV века (РГАДА, Збирка рукописа Ф. Ф. Мазурина, бр. 640⁶⁵⁵).⁶⁵⁶ у чланке из Кнежевог изборника не спада чл. 111 (322а–323а) и 119 (326а–326б). Према инципитима у опису рукописа НБС 26 Виљем Федер није могао да закључи да из Кнежевог изборника потичу чланци 132 (333а–334а), 134 (334б–335а), 136 (335а), 157–158 (339а–339б), јер представљају спојеве делова различитих састава, или дела једног састава и двају целовитих састава, или их пак чине одељци појединих састава који су овде добили своја заглавља. Неке од ставова у овим спојевима не налазимо у Федеровој реконструкцији, па се питамо да ли су и они постојали у Кнежевом изборнику? И има ли их у Минејском зборнику? Холандском проучаваоцу је промакло да су у зборнику НБС из Кнежевог изборника чланци 133, 135–136 (333а–335а), 140 (336а), 143 (336б–337а), 145 (337а–337б), 152 (338а–338б), 154 (338б–339а). Код чл. 133 могао је да га заваља инципит који се разликује од оног у Федеровом издању. Чланак 162 (341а–341б) није из Изборника. Аутор није уочио да чланци 185 и 186 (353а) одговарају његовој реконструкцији. Чланка 192 (356б–357б) нема у Федеровој реконструкцији Кнежевог изборника. Мислимо да би овај рукопис требало

⁶⁵² *Кънажнн изборникъ*, I, стр. 8.

⁶⁵³ Вид.: *Штавланин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић*, стр. 50.

⁶⁵⁴ Пронашли су га и објавили Ричард Новак и Виљем Федер. Прво издање у: *Федер, Новак*. Друго у: *Федер*. Опис рукописа: *Стојанов, Кодов*, стр. 298–299, бр. 1047.

⁶⁵⁵ Опис у: *Жучкова, Мошкова, Турилов*, стр. 218–233, бр. 81. Да је реч о тексту из Кнежевог изборника установио је В. Федер (*Кънажнн изборникъ*, I, стр. 9).

⁶⁵⁶ Вид. и: *Изборник 1076 года*, I, стр. 62, 45. Препис из НБС 26 са разночтенијима из Изборника из 1076, НБКМ 1047 и Мазур. 640 приредили смо за штампу (*Јелесијевић 2011*).

темељно испитати и упоредити са Минејским зборником.⁶⁵⁷ Тако би се проверило и да ли, као што мисли В. Федер, Тек. пост. 13 и НБС 26 потичу од истог преписа који је отпочињао „Поуком Исихија презвитера Јерусалимског“, грешком натписаном именом Светог Јефрема.⁶⁵⁸ Да не мора бити тако за сада говори чланак 86 из НБС 26 (вид. у прегледу), премда не искључујемо могућност да су писари Зборника НБС 26 поред предлошка какав је могао бити коришћен при преписивању Тек. пост. 13, пред собом имали и друге предлошке.

После прегледа садржаја зборника следе три табеле. У табели 1 (стр. 288) наведени су чланци из Кнежевог изборника који се, изузев првог, срећу у сва три рукописа. Бројеви указују на место чланка у прегледу садржаја. Инципите наводимо према рукопису Тек. пост. 13. Преостале чланке садржи само НБС 26: 85–87, 89, 91, 93, 95–96, 104, 109–110, 112–114, 117–118, 130–136, 140, 143, 145, 152, 154, 157–161, 163–168, 171, 184–186, 190–191. У табели 2 (стр. 289) су остали чланци, заједнички за сва три рукописа или за Тек. пост. 13 и Сав. 22. У прегледу садржаја обојени су љубичасто. У препису Сав. 22 у склопу чл. 26 нису издвојене засебне целине којима у Тек. пост. 13 одговарају чл. 22–24. У табели 3 (стр. 290–291) су чланци што се поклапају само у Тек. пост. 13 и НБС 26, у прегледу садржаја означени су розом бојом.

У досад прегледаном делу зборника Хил. 455 у Археографском одељењу Народне библиотеке Србије (микрофилм је лошег квалитета што успорава и отежава читање) пронашли смо два састава која се срећу у сва три зборника чији је садржај изложен. Први је *казаніе како кс(тъ) ѿ(тъ)че нашъ* (264а)⁶⁵⁹, вид. таб. 2, бр. 4. Други – *златоѡстаго ѿ м(о)л(и)твѣ* (350б–351б), вид. таб. 1, бр. 15).

Подсећамо на запажање да као посредан аргумент у корист руског порекла „Посланице брату столпнику“ може служити састав зборника Тек. пост. 13 и НБС 26.

⁶⁵⁷ Намера нам је да саставе Кнежевог изборника у НБС 26 подробно истражимо и објавимо.

⁶⁵⁸ *Кънажнн изборникъ*, I, стр. 12. Ту В. Федер примећује да је једини текст у Зборнику Тек. пост. 13 (код њега А) кога нема у рукопису НБС 26 (Б) онај који доноси у Прилогу В. То је заправо текст што је фрагментарно сачуван у Изборнику из 1076 и у одломцима у НБКМ 1047 и Мазур. 640. Њега, међутим, у Тек. пост. 13, према нашем увиду у састав тог рукописа, нема (вид. и: *Изборник 1076 года*, I, стр. 62), али постоји, као што смо рекли, у рукопису НБС 26, где по овом аутору изостаје.

⁶⁵⁹ Вид. и у: *Богдановић 1978*, стр. 175.

Оба садрже фрагменте текстова руског порекла – „Слова о посту незнајућима у понедељак друге недеље“ (под насловом „Слово изабрано поученије“⁶⁶⁰) и слова Серапиона Владимирског „о метежу овога живота“ (са заглављем „Светог Јефрема о миловању ништих“⁶⁶¹). У саставу оба рукописа је и низ чланака који се срећу у Изборнику из 1076, споменику у основи старом бугарском али дуго изолованом од јужнословенске традиције.⁶⁶² И први и други чланци постоје, као што смо видели, и у Савинском зборнику 22 (табела 1–2).

У „Слову Светог Јефрема о страху Божјем“ („Поука Исихија Јерусалимског“), који садрже сва три рукописа (вид. табелу 1, бр. 2), очекивало нас је изненађење – готово потпуна текстуална подударанја са „Словом Јована Синајског“! Места из „Слова светог Јефрема“ (вид. стр. 292–295) наводимо према рукопису НБС 26 са разночтенијима из Савинског зборника (Сав.) и Изборника из 1076. године (И-76), узимајући у обзир и разночтенија из других преписа који заједно са преписом из

---

⁶⁶⁰По реконструкцији В. Федера оно је у саставу архетипа Кнежевог изборника. Вид. прву колону прегледа садржаја зборника, чл. 25.

⁶⁶¹У источнословенској традицији, према Златоусту (БАН, Збирка Каликина, бр. 190) из средине XVI века, ово је омилија у четвртак седамнаесте недеље триодног циклуса (Недеља слепог, шеста по Пасхи). Ту се она такође приписује Јефрему Сирину, али носи други назив: О мјатежи сея жизни (*Черторицкая*, стр. 414–415, 625). Као „Слово Јефрема о мјатежи жития“ она се среће и у Измаграду, у коме се већина дела приписује византијским проповедницима (Јовану Златоустом, Василију Великом, Јефрему Сирину, Атанасију Александријском и другим), док су, заправо, низ поука и повести написали или обрадили јужнословенски и руски аутори (Климент Охридски, Серапион Владимирски и, можда, Кирил Туровски). Вид.: *Пудалов*, стр. 396 (бр. 89), 383. Према једном од преписа Измаграда оно је у часопису „Православный собѣседникъ“ 1858. објављено као „нова“ поука Серапиона Владимирског. (Да ли због тога А. А. Турилов овај одломак у Тек. пост. 13 и НБС 26 приписује Серапиону Владимирском?). Њу је могао написати Серапион, али и неки други руски проповедник, мисли Александар Семјонович Архангелски. „У сваком случају“, закључује он, слово је састављено под непосредним утицајем дела Јефрема Сирина, на шта указује и његов непознати руски састављач који је у заглавље ставио Јефремово име...“ (*Архангельский*, стр. 116).

⁶⁶²*Письменные памятники*, стр. 228 (И. П. Старостина, А. А. Турилов). Вид. у овој глави стр. 129.

Изборника из 1076. потичу од заједничког прототипа – Кнежевог изборника.⁶⁶³ Међу њима је и српски Тек. пост. 13 (А)⁶⁶⁴. Од преосталих четири су руска: Пог. 1032 (П), Воскр. 110 (В), НБСГУ 45 (О), НБУ НАНУ, Мел. м./п. 119 (М); у рукопису Г (Мазур., оп. 1, бр. 640) сачуван је само мали фрагмент који се, очито, подудара са Изборником из 1076, јер из њега се не наводе разночтенија.⁶⁶⁵ Један је препис јужнословенски: Музејн. 2513 (Ј). То је друга редакција превода, ближа грчком оригиналу.⁶⁶⁶ Наводи „Слова Јована Синајског“ су из преписа ХАЗУ III а 43 са разночтенијима из преписа Хил. 459 (Х), САНУ 265 (С), МС РР I 22 (М). Одговарајућа места доносимо и из „Иларионовог слова о одбацивању света ради иночког живота“ према препису Бел. 1, са разночтенијима из ТСЛ 766 (Т) и АР 294 (Р). Уколико у разночтенију уз „Илариново слово“ нема ознаке преписа, значи да потиче из ТСЛ 766; готово сва места су из оног дела слова који у препису АР 294 није сачуван. У разночтенијима смо занемарили све редакцијске разлике. Уколико су иста у више преписа, наводимо их према првом.

Аутор „Слова Јефрема Сирина о страху Божјем“ је Исихије Јерусалимски. У Изборнику из 1076. ово дело и носи назив „Наказаније Исихија презвитера Ијерусалимског“. Њему се приписује и у препису Ј, док је у преписима П и В – названо „Нифонтовим поученијем“.⁶⁶⁷ Једино је у српским преписима – А (Тек. пост. 13)⁶⁶⁸, НБС 26 и Савина 22 – у заглављу „Слово Јефрема Сирина о страху Божјем“. Овај састав у Кнежевом изборнику заправо је избор сентенци – сто петнаест од укупно двесто тридесет седам – из гномологија Исихија Јерусалимског „Главе поучне“ (Κεφάλαια ἢ παραίτησεις).⁶⁶⁹ Препис Ј сведочи о томе да је првобитни превод

⁶⁶³ *Изборник 1076 года, I*, стр. 280–314.

⁶⁶⁴ Ознаке за рукописе и податке о њима преузели смо из: *Изборник 1076 года, I*, стр. 44–45.

⁶⁶⁵ Вид.: *Изборник 1076 года, I*, стр. 66.

⁶⁶⁶ *Изборник 1076 года, I*, стр. 66.

⁶⁶⁷ *Изборник 1076 года, I*, стр. 66.

⁶⁶⁸ Вид. и: *Изборник 1076 года, I*, стр. 66.

⁶⁶⁹ *Изборник 1076 года, I*, стр. 66. Од XVIII до средине XIX века издавачи овог дела сматрали су да га је писао Нил Анкирски, ослањајући се на преовладавајућу византијску рукописну традицију: *Изборник 1076 года, II*, стр. 12. Вид. и: *Исихазм*, стр. 208–209. Наслов на грчком наводимо према издању Јохана

био обимнији и ближи грчком оригиналу. Има основа за претпоставку да је архетип превода био у знатној мери обрађен у Кнежевом изборнику.⁶⁷⁰

Препис НБС 26 веома је близак препису А, али је још ближи препису Сав. 22. Резултати текстолошког истраживања навели су приређиваче издања на закључак да су преписи А и О, у којима се срећу пробитна чтенија каквих нема у другим преписима Кнежевог изборника, садрже контаминирани текст: у сваком од њих као оснивни извор коршћен је Кнежев изборник, а као додатни нека друга редакција „Исихијеве поуке“.⁶⁷¹

Пуном линијом обележили смо места која су подударна у „Слову Јована Синајског“ и „Иларионовом слову“, а двоструком она што се поклапају у „Слову Јефрема Сирина“ и „Иларионовом слову“. Таластасто су подвучена места која су истоветна у „Слову Јефрема Сирина“ и „Слову Јована Синајског“, а тачкасто она што се разликују у сва три дела. Додавања су осенчена.

Примећујемо да се „Илариново слово“ негде поклапа са „Словом Јефрема Сирина“ и разликује од „Слова Јована Синајског“ (вид. подвучено двоструком линијом у одељцима 2, 4, 5, 6, 7, 8), а другде се текстуално слаже са „Словом Јована Синајског“ а одваја од „Слова Јефремовог“ (подвучено пуном линијом у 1, 7, 8). „Јефремово слово“ се подудара на неким местима са „Словом Јована Синајског“ а одудара од „Илариновог слова“ (подвучено таластасто у 6, 7). Из одељка 4 види се да су и „Слово Јована Синајског“ и „Илариново слово“ у текстуалној вези са Јефремовим, али на различит начин.

Сада је јасно да је првобитно у Слову Јована Синајског (одељак 5) било „трње“, а не „трпљење“ (вид. стр. 146) То потврђују преписи Кнежевог изборника (вид. нап. 11 у првој колони) и грчки текст: καρτέρει τὰς θλίψεις, ἐν αὐταῖς γὰρ αἱ ἀρεταί, καθάπερ ἐν ἀκάνθαις (ἄκανθα – трњник)⁶⁷² ῥόδα (ῥόδον – цвѣтъць)⁶⁷³, φύονται τε καὶ

Конрада Орелија (*Orellius*, стр. 320). Из овог издања грчког текста прештампане су сентенце садржане у словенском преводу: *Изборник 1076 года, II*, стр. 12–17.

⁶⁷⁰ *Изборник 1076 года, I*, стр. 66.

⁶⁷¹ *Изборник 1076 года, I*, стр. 67.

⁶⁷² *Изборник 1076 года, II*, стр. 315.

τρέρφοιται.⁶⁷⁴ Ђъ врьтѣ из НБС 26 и вь врьтоградѣ из Сав. 22 није изворно читање, као ни вь трѣпenni у преписима „Слова Јована Синајског“ (вид. одељак 5, нап. 18).

Пошло нам је за руком да установимо један извор „Слова Јована Синајског“ – Пандекте Антиохове. Одломак који је унет у „Слово“ потиче из главе, у издању сто тридесете, под називом „О Царству небеском и о молитви, то јест о исповедању“⁶⁷⁵. Он се уз извесне допуне и измене налази и у „Иларионовом слову“. Тај део текста Пандектā упоредили смо са одговарајућим одломцима „Слова Јована Синајског“ и „Илариновог слова“ (стр. 296–297). У Пандектама смо осенчили места која нису пренета у „Слово Јована Синајског“, а у „Иларионовом слову“ она којима је одломак из Пандектā проширен. Пуном линијом подвучена су места што се поклапају у „Слову Јована Синајског“ и „Иларионовом слову“, а разликују од Пандектā. Двоструком су означена подударања Пандектā и „Слова Јована Синајског“ и одвајања од „Илариновог слова“. Таласасто смо подвукли слагање „Слова Јована Синајског“ и „Илариновог слова“ а одударање од Пандектā. Подударања и сличности Пандектā и „Илариновог слова“ и разликовање од „Слова Јована Синајског“ су уоквирена. Када су разнотченија једнака, наводимо их према првом препису. Као код поређења одломака из „Поуке Исихија Јерусалимског“ и овде је међусобни однос текстова врло сложен. Нажалост, нисмо били у могућности да пронађемо грчки текст Пандектā и у оригиналу проверимо које је тачно значење таниѣ же и ѡвѡлѡни (вид. стр. 146). Изгледа да су нека читања у препису „Слова Јована Синајског“ САНУ 265 (С) изворна (нап. 6, 7), судећи по њиховом подударању са Пандектама.

Раније је било речи о томе да је глава Пандекта Антиохових „О нељубљењу света“ била извор „Слова брату столпнику“ (стр. 137). Три цитата из посланица апостолских срећу се у овој глави Пандекта, у „Слову Јована Синајског“ и „Слову брату столпнику“. Уочивши текстуалну подударност тих цитата у двама словима и

---

⁶⁷³Изборник 1076 года, II, стр. 393.

⁶⁷⁴Изборник 1076 года, II, стр. 15. У издању Жака Пола Миња који је користио изворе другачије од Орелијевих ово место је готово истоветно: *Patrologia graeca*, стуб. 1257.

⁶⁷⁵Роровски, стр. 193.

извесно одступање од Пандектā, закључили смо да су у „Слово брату столпнику“ доспели из „Слова Јована Синајског“ (стр. 136–137). Ево како гласи тај део Пандектā у рукопису Тек. пост. 13, у косим заградама доносимо разночтенија из издања Пандектā: не любите мѣра сего. ни ѣже соутѣ въ мѣрѣ сѣмѣ. аще кто любитѣ мѣрѣ сѣ. нѣс(тъ) любве ѿ(тъ)че въ немѣ. ѣко в'се ѣже въ мѣрѣ /свѣтѣ/ сѣмѣ. похотѣ плѣтнаѣ, и похотѣ отнаѣ и /нема и похотѣ отнаѣ и/ грѣдыни житенскыѣ /житинскаѣ/. ѣже нѣ соутѣ ѿ(тъ)ца. нѣ ѿ(тъ)ца мѣра сего /се/ кс(тъ). и мѣрѣ сѣ мѣроходитѣ /мѣроходитѣ и похотѣ его/. а творен колю б(о)жню прѣбывають въ вѣкы /вѣкы/. (...) аще оубо въскр(ъ)сноустѣ съ х(р)с(то)мѣ, вышнихъ /то вышнихъ/ ищитѣ /ищитѣ/. идеже кс(тъ) х(р)с(то)съ ѿдесноуѣ ѿ(тъ)ца сѣде. вышнаѣ мѣдрѣствѣнѣ /мѣдрѣствѣнѣ/, а не зѣмлянаѣ /зѣмлянаѣ/. оумрѣсте бо съ х(р)с(то)мѣ. и животѣ вашѣ скрѣвень кс(тъ) ѿ х(р)с(т)ѣ. (...) не съѿбразѣнѣте се вѣкоу сѣмѣ. нѣ прѣѿбразѣнѣте се въ ѿбновленіе оумѣ вашего.⁶⁷⁶ У мишљењу да је наведени одломак у „Слово брату столпнику“ пренет из „Слова Јована Синајског“ а не из Пандектā учврстило нас је било и одсуство речи и похотѣ его у издању главе „О нељубљењу света“ према Тек. пост. 13 (нема их ни у преписима Сав. 22, стр. 101а и НБС 26, стр. 126а) и њихово присуство у оба слова. Оне, међутим, постоје у најстаријем препису Пандектā (вид. 4–5. ред навода). Овде остаје само једно упадљиво одступање обају слова од Пандектā: уместо не съѿбразѣнѣте се (8. ред навода) у њима је не под[о]бнѣте се (вид. стр. 135). То одступање од текста Пандектā можда се да објаснити преудешавањем према тадашњем тексту Апостола. Када смо установили да су Пандекте извор „Слова Јована Синајског“ синула нам је мисао да је Иларион Кијевски аутор обају слова. Он је Пандекте користио при састављању „Слова брату столпнику“ и пишући „Слово Јована Синајског“. Тако се уноси јасност у сложени текстуални однос „Слова Јована Синајског“, „Слова брату столпнику“ и „Иларионовог слова“, чији је аутор из уважавања према Илариону у заглављу своје обраде „Слова Јована Синајског“ задржао Илариново име. Постојаност неких, по свој прилици, искварених или

⁶⁷⁶Петровскій 1865, стр. 39–40. Наводећи текст према дипломатичком издању М. П. Петровског изоставили смо све надредне знаке изузев кендеме. Повратну заменицу ѿ која је у издању спојена са глаголом, пишемо одвојено. У њему је и нѣ соутѣ (у наводу 2–3. ред) написано као једна реч. – Одговарајуће место у Пандектама вид. у: *Popovski*, стр. 28.

секундарних читања у српским преписима „Слова Јована Синајског“ може говорити о дугој традицији његовој у српској писмености: а въ трѣпѣни уместо првобитногъ ѿко въ трѣпѣни (стр. 293, одељак 5), възвратитѣ уместо првобитногъ възвратитѣ (стр. 217, таб. 5). За сада једино тако можемо објаснити подударења „Иларионовог слова“ и „Слова Јефрема Сирина“ (Поуке Исихијеве) и одступања у „Слову Јована Синајског“ – вид. стр. 292, 294, одељак 2, 6, 7 (подвучено двоструком линијом); у одељку 4, судећи по „Иларионовом слову“ у „Слову Јована Синајског“ тачкасто подвучено место могло је гласити као у „Слову Јефрема Сирина“. Другог објашњења немамо ни за поклапања у Пандектама и „Иларионовом слову“ и неподударења са „Словом Јована Синајског“ (вид. стр. 296, уоквирено). У српској традицији временом је у заглављу могло ишчезнути ауторово име (у препису ХАЗУ III а 43 ни нема заглавља), те је дело почело да се приписује Јовану Синајске горе. Да није негде пратило Лествицу па је стога доведено у везу са Јованом Лествичником?⁶⁷⁷ И када се и где појавила редакција представљена преписима Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22? На ова питања још немамо одговор.

Превод „иго бо моје помазано“ Иларион Кијевски могао је, како је добро наслутио М. П. Петровски, пронаћи у Пандектама⁶⁷⁸, али и у Кнежевом изборнику, где у саставу главе која у препису из 1076. носи назив нѡ(анна): злат(о)ѡустааго слоко разоумѣни и пољзѣни отъ прѣтѣхъ кѡ д(о)ушепољзѣнѣхъ ѡуѣненѣ пише Рече г(оспод)ъ нѡ моѡ помазано кѣтъ и беремѣ моѡ льгко.⁶⁷⁹ Подсећамо да је један од извора „Слова Јована Синајског“ било и „Слово Јефрема Сирина о страху Божјем“ (Поука Исихијева) које улази у састав Кнежевог изборника. Препис овог дела који је коришћен при састављању „Слова Јована Синајског“ био је близак преписима О, Ј (вид. стр. 292,

⁶⁷⁷О словенском преводу Лествице и његовим редакцијама, и утицају Лествичника на стару српску књижевност вид.: Богдановић 1968, стр. 28–31, 175–196.

⁶⁷⁸Петровскій 1865, стр. 12.

⁶⁷⁹Изборник 1076 года, I, стр. 433, 455. Будући да је ова глава Кнежевог изборника састављена на основу свода извадака из омилија Јована Златоустог садржаног у Минејском зборнику (Изборник 1076 года, I, стр. 54, 69), Иларион је ово место могао да преузме и непосредно из Минејског зборника.

одељак 1, колона 1, нап. 4), преписима П, В, М, О (стр. 293, одељак 5, колона 1, нап. 12), препису М (стр. 294, одељак 6, колона 1, нап. 16).

И сами изненађени оваквим током истраживања, у другој књизи објављујемо „Слово Јована Синајског“ за које мислимо да је дело митрополита кијевског Илариона. Издајемо прву, старију редакцију сачувану у препису ХАЗУ III а 43 (сл. 5–15). Из осталих преписа које шире сврставамо у другу редакцију доносимо разночтенија. Као и до сада, означавамо их словима Х (Хил. 459; сл. 16–18), С (САНУ 265; сл. 19–21), М (МС РР I 22). Словним ознакама обележене су напомене које се односе на препис ХАЗУ III а 43. Када се лексички и облички разночтеније у преписима подудара наводимо га према првом (старијем) препису. При издвајању разночтенија занемаривали смо разлику која се састоји само у писању *ѣ* тамо где је у ХАЗУ III а 43 *ѣ* и обрнуто. Уз издање прилажемо и снимке преписа са микрофилма Археографског одељења Народне библиотеке Србије, бр. А 4574, као и неколико фотографија из преписа Хил. 459 и САНУ 265. Посебну пажњу заслужују језичке црте које су у ове српске преписе могле dospети из предлошка. Тако у ХАЗУ III а 43 падају у очи: *вола* (111б), *блюд'нѣн* (113б), *подншлан* (114а); *оумрьцѣвѣно* (113а), *десѣнъ* (114а); *ожелѣють* (115а). Писање *ла* наместо *ля* у бугарским споменицима објашњава се отврдњавањем сугласника *л* у бугарском, а *лю* уместо *лоу* његовим умекшавањем.⁶⁸⁰ Треба при том имати у виду да се у нашој најстаријој писмености група *ља* обележавала као *лѣ* и *ля*, с једне стране, и *ла*, с друге.⁶⁸¹ У Хил. 459: *окакѣветан* (166а); можда, ако није писарева грешка, мешање јусева⁶⁸² — *яко сластѣ* *пльтьскыѣ* *свѣдоуѣтъ* *в'соу* *снолоу* *нашоу* *и* *роуцѣ* *опако*. *и* *яко* *плѣн'ники* *прѣдаѣтъ* *ны* *въ* *роуцѣ* *м(оу)ч(н)телю* *врагоу* (166а; вид. у издању нап. 293); *оумрьцѣвѣно* (164а). У САНУ 265: *прѣшѣдше* (85б), *бл(а)год(оу)шѣствовати* (88а); *отегчѣють* (87а); *помышлен* (87б; императив; у предлошку је можда писало *помышлѣн*). У МС РР I 22: *прѣшѣд[ѣ]ше* (10б), *теднницѣ*, *вѣзвѣнѣнъ*, *свѣтѣнъ* (12б), *доброд(оу)шѣствовати* (16б), *вѣнѣць* (17б); *окакѣветан*, *клекетником[ѣ]* (16б); *въдварѣет се* (16б). О језичким одликама предложака одређеније ћемо моћи

⁶⁸⁰ *Мирчев*, стр. 134, 135. Вид. и: *Јелесијевић* 2009, стр. 449.

⁶⁸¹ *Ђорђевић* 1990, стр. 211–212.

⁶⁸² О мешању јусева својственом бугарским споменицима вид.: *Мирчев*, стр. 101–102.

говорити тек после детаљног језичког испитивања рукописа у целини. Језичке одлике рукописа МС РР I 22 подробније су представљене у његовом опису.⁶⁸³ Низ црта аутори описа сматрају рускословенским.⁶⁸⁴ Имајући у виду писање лѣ, нѣ уместо ла, на и лѧ уместо лю⁶⁸⁵, као и горе наведено вѣдварѣт ѿ⁶⁸⁶, не искључујемо могућност да је до Срба руски рукопис дошао бугарским посредовањем.

**О језику српских и једног руског преписа „Слова брату столпнику“
и зборника који их садрже**

Тек. пост. 13

Нисмо, нажалост, имали могућности да проучимо језик зборника у целини, на располагању су нам били само снимци преписа „Слова брату столпнику“, Иларионово „Слово о подвизању ка Богу укратко“ (366–386), и састав од двадесет краћих глава или одељака (436–446) који се у зборницима Пећ 82, Деч. 96 такође приписују Илариону, а у рукописима Сав. 22 и Обол. 16 су у саставу „Слова брату столпнику“. Овде ћемо указати само на језичке одлике преписа „Слова брату столпнику“.

Русизме препознајемо у ак. мн. м. р. партиципа жѣлающа (33а; исто је и у НБС 26, 1036; у Сав. 22 (67а), Обол. 16 (175а), Пећ 83 (163а), Деч. 96 (318а): жѣлающе⁶⁸⁷, у ак.

---

⁶⁸³Грбић и др., стр. 8–12.

⁶⁸⁴Грбић и др., стр. 9–10. Неке од њих, међутим, својствене су како руским, тако и бугарским споменицима – ја се и у бугарским споменицима могло обележавати словом ѡ, а полугласници су се могли вокализovati на исти начин као у руском: *Мирчев*, стр. 101, 112–113.

⁶⁸⁵Грбић и др., стр. 8, 9, 11.

⁶⁸⁶У бугарским споменицима ѣ се често пише на месту етимолошког ѡ а примери са лѧ уместо лю говоре о отврдњавању сугласника л: *Мирчев*, стр. 108, 135. У Матицином зборнику вѣсеко, вѣсекѧ, вѣсекѧ могу се објаснити не само „заменом слова ѣ са ѿ“ (Грбић и др., стр. 9), него и писањем ѿ наместо руског ѡ.

⁶⁸⁷У руском препису Обол. 16 очекивали бисмо такође облик жѣлающа. Претпостављамо да је жѣлающе написано грешком. – Када се примери подударају у неколико преписа, наводимо их према првом. У

мн. м. р. анафорске заменице: посадѣти ѿ (23а, тако и у НБС 26, 95а и Сав. 22, 55б, у Обољ. 16 (158а) заменица претходи глаголу: прикѣсти ѿ. н посадѣти; у Пећ 83 (154б), Деч. 96 (309а): посадѣти ѿ; ноуждаше ѿ (30а; тако и у: НБС 26 (101а), Сав. 22 (64а) и Обољ. 16 (170а); у Пећ 83 (160б), Деч. 96 (315б): нѣждаше ѿ; приѣтъ ѿ (36а; тако и у НБС 26, 106а и Обољ. 16 (180а); у Сав. 22 (70б): приѣтъ ѿ; у Хил. 455 (85а), Пећ 83 (165б), Деч. 96 (321а): приѣтъ ѿ).

Иако се намеће мисао да је ѿ русизам (у Речнику старог руског језика И. И. Срезњевског код ове одреднице упућује се на ѿ, „руски облик који одговара црквенословенском аще“⁶⁸⁸; вид. и стр. 117 ове главе) пример из Супрасаљског рукописа (дѣнь ѿ дѣнь)⁶⁸⁹, исти као у преписима „Слова“, налаже опрез у извођењу закључка о припадности ове речи руској редакцији. У Тек. пост. 13: д(ѣ)нь ѿ д(ѣ)нь (35б); тако је и у Хил. 455 (84а), Деч. 96 (320б) и Пећ 83 (165а). У НБС 26 (105б) и у Обољ. 16 (179а): д(ѣ)нь ѿ д(ѣ)нь; у Сав. 22, 70а: д(ѣ)нь ѿ д(ѣ)нь).

Пада у очи вѣ таѣ (21б). У осталим преписима (изузев Хил. 455, где нема тог дела текста) је вѣ таѣ. Прву мисао, да је реч о вокализацији полугласника предњег реда, одбацили смо – етимолошки, у старословенском и старом руском, на месту ѿ било је ѿ: вѣ таѣ.⁶⁹⁰ Једино објашњење, које за сада, под претпоставком, можемо понудити је да се бугарским посредовањем на месту некадашњег ѿ појавило ѿ – један од рефлекса назала предњег реда у старом бугарском био је полугласник, па се у неким бугарским споменицима XII–XIII века срећу, премда у малом броју, примери у којима се ѿ пише на месту ѿ.⁶⁹¹ У том случају у предлошку српског преписивача било је вѣ таѣ.

рукопису Хил. 455 сачувани су само делови „Слова“. Уколико се не указује на примере из њих, значи да изостају делови који их садрже.

⁶⁸⁸ Вид. и: *Материјали для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 1675; *Материјали для словаря древне-русского языка, I*, стуб. 33–34.

⁶⁸⁹ *Старославянский словарь*, стр. 798.

⁶⁹⁰ *Старославянский словарь*, стр. 712; *Материјали для словаря древне-русского языка, I*, стуб. 434.

⁶⁹¹ *Мирчев*, стр. 101.

Привлачи пажњу у Тек. пост. 13 и другим српским преписима „Слова“, изузев Хил. 455, зѡнѣннѣмъ (34а). У Даничићевом речнику старог српског језика нема речѣ зѡнѣтн, зѡнѣннѣ; има само зѡнѣтн, зѡно.⁶⁹² У Миклошичев Лексикон унето је зѡнѣтн према два српска рукописа – Пандектама Антиоховим из XIV века и Шишатовачком апостолу из 1324.⁶⁹³ Низ примера за зѡнѣтн = зѡнѣтн = зѡнѣтн дат је у Речнику старог руског језика И. И. Срезњевског.⁶⁹⁴ Промена групе -ѡ- у средини речи између сугласника у -ѡв-, својствена српкословенском⁶⁹⁵, одразила се у зѡнѣннѣмъ хиландарског преписа (826). Примерима из српских преписа одговара у руском Обол. 16: зѡнѣннѣмъ (ѡ) (177а).

⁶⁹²Рјечник из књижевних старина српских, I, стр. 372. У Речнику старословенског само звонъ: *Старославянский словарь*, стр. 234.

256). У том случају до овог лика те речи могло је доћи овако: *строѣца* → *строѣца*⁶⁹⁷ → *строѣцж*, што је под пером српског писара дало *строѣцоу*.

Облик *таюѣ* се свих српских преписа (Тек. пост. 13, 246; НБС 26, 966; Пећ 83, 156а; Деч. 96, 3106), за разлику од *таѣ* се у руском препису Обол. 16 (161а), пре би се могао објаснити аналогijом према облицима типа *знаюѣ*, него мешањем јусова, код кога се најчешће ж јавља после тврдих сугласника, а љ после меких.⁶⁹⁸

Остаје нам нејасан облик речи *трудоу* у свим српским и руском препису Обол. 16: *и раздѣлѣти нѣѣниѣ, всѣмъ мощноу кс(тъ). ни мала трудоу причѣстѣно* (Тек. пост. 13, 216; НБС 26, 94а; Сав. 22, 24а; Деч. 96, 308а; Обол. 16, 156а и Пећ 83, 1536: ... *ни малѣ трудоу причѣстѣно* (Пећ 83: *причѣстѣно*). Именице *ѣ*-основа у старословенском, рускословенском и руском народном језику наставак *-ѣ* могле су имати само у локативу.⁶⁹⁹ Ово би, можда, могао бити, ако се искључи могућност аналогije према некој другој деklinацији, стари руски локатив без предлога⁷⁰⁰, премда га уз *причѣстѣно* не бисмо очекивали. У примерима из Миклошичевог речника уз *причѣстѣнѣ* је именица у дативу⁷⁰¹, а у речнику Срезњевског поред датива има и навод са генитивом, и то управо у месту из „Слова брату столпнику“ које се са одломцима тог дела нашло у посланици цара Ивана IV Кирило-Белозерском манастиру – „ни малѣ труда причѣстѣно“.⁷⁰² У препису Син. 213 „Слова брату столпнику“ на том месту је: *ни малѣ трудоу причѣстѣно* (282а), а у Иночком требнику: *ни малѣ трудоу причѣстѣно*.⁷⁰³ Овакав облик именице *ѣ*-основа приметили смо недавно у Слову на четвртак Григорија Филозофа – *чл(ѡ)в(ѣ)къ въ чистѣ (вар.: ч(н)стн) сы рече не разумѣти приложн (вар.: приложн с(а)) скотѣ*

⁶⁹⁷ Мало јус у старом бугарском могло се изговарати широко, па се у бугарским споменицима понекад уместо љ среће љ, и обрнуто. Вид.: *Мирчев*, стр. 101.

⁶⁹⁸ *Мирчев*, стр. 102.

⁶⁹⁹ *Иванов*, стр. 246–247.

⁷⁰⁰ Вид.: *Иванов*, стр. 383.

⁷⁰¹ *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 688 (сви примери су из српских рукописа).

⁷⁰² *Материалы для словаря древне-русского языка, II*, стуб. 1493.

⁷⁰³ [*Потребникъ иноческн*], стр. тѣза.

неразоумнемъ и оуподобн сѧ емоу (вар.: нмъ).⁷⁰⁴ Судећи по облику придева у наведеном примеру, ова синтагма је у локативу.

НБС 26

У опису језика рукописа НБС 26 указује се на трагове његовог јусовог, бугарског или македонског предлошка.⁷⁰⁵

Примери са вокализацијама полугласника њ > ѓ, љ > ѓ, на које се неретко наилази у НБС 26⁷⁰⁶, као и ређе љ, поред љ својственог српској редакцији, срећу се у рукописима како бугарске⁷⁰⁷, тако и руске редакције⁷⁰⁸ старословенског, па није искључено да неки од њих потичу из могућег ранијег руског предлошка.

Ако није реч о писаревој омашици, ч наместо ц у вѣ вѣнѣтрнемъ чл(о)в(ѣ)тѣ (8а) могао би бити одраз цокања карактеристичног за стари новгородски дијалекат⁷⁰⁹ (на истој страни на другом месту је в' вѣнѣтрнемъ его чл(о)в(ѣ)цѣ).

Примећено је да у рукопису НБС 26 уместо ѓ пише к у речи клетва и другим речима истог корена, али и у ѡклекетаваю, па и у сѣжнѣи. ⁷¹⁰ Овим примерима забележеним у опису рукописа можемо додати и друге: кѣ конѣтнѣмоу (84б), ѡт[ѣ]рнѣтѣ (89а), нѣтнѣтѣ (95а), мнѣтѣ (117а), вѣ пѣтѣлѣх(ѣ) (85а), хвалѣтѣ се (123а), плѣме (316б), людѣи (124а), тѣлѣсноѣ (127а), вѣдѣиш (361а), хранѣиѣ (361б), любѣиѣи (332а), ѣвѣтѣ се (350а).

Пророци кнѣгѣ сѣтворѣше. прѣдоше же ѡци наши и дѣлаше ѣвѣ. вѣвѣи же по нѣх, нѣдѣише с(ѣ) нѣмъ изѣѡустѣ. прѣде же родѣ сѣ напѣсаѣ и положи ѣвѣ ѡкѣнѣцѣх(ѣ) (првобитно после к писало

⁷⁰⁴ Turilov, *Veder*, стр. 101 (дипломатичко издање). Вид. и: *Соболевский 1901*, стр. 193.

⁷⁰⁵ Штавлѣанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45.

⁷⁰⁶ Штавлѣанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45.

⁷⁰⁷ Мирчев, стр. 112–113; Гальченко, стр. 362.

⁷⁰⁸ Уколико није реч о грешци проистеклој услед ревности српског писара у настојању да текст прилагоди српској редакцији, сѣврѣи (5б), шѣтѣ (110а) могли би указивати на мешање ѓ и ѣ са љ и ѣ као остатак старије руске традиције књижног изговарања љ и ѣ као ѓ и ѣ. Вид.: *Успенский 2002*, стр. 139–150. Вид. и нап. 632.

⁷⁰⁹ Зализняк, стр. 34.

⁷¹⁰ Штавлѣанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45.

о па од њега начињено љ) празд[ѡ]ны: (296а) Овакво писање акузатива множине анафорске заменице женског рода могло се срести и у руској и у бугарској писмености (у старословенским споменицима – ѡ⁷¹¹).⁷¹² У рукописима српске редакције одговарало би му ѡ.

Срећу се у зборнику НБС 26 и примери писања ђ уместо њ после меких сугласника. Ова се језичка-ортографска црта среће још у старословенском а само као ортографска и у најстаријим споменицима српске редакције⁷¹³; у старој бугарској писмености је веома раширена⁷¹⁴: послѣднѣѡ (1126), нскрѣнѣго (1276), калѣхѡу се (295а), нсѣлѣѣтѣ (324а), вѣѣко (3476), оупражнѣѣт се (359а), съписателѣ (3676; генитив једине).⁷¹⁵

Поред те црте, у следећој речи се још наместо ђ пише љ: *вѣнѣшнѣго* (86). Тако је и у: *старѣи* (298а; компаратив).⁷¹⁶ То је одлика споменика старог бугарског.⁷¹⁷

⁷¹¹Борђић 1975, стр. 108.

⁷¹²У руској писмености „у периоду од XI до XIV века графеме *а* и *ѡ* (у неким рукописима – *ѡ*) у одређеним случајевима функционисале су као дублети“ (*Гальченко*, стр. 344). Претпостављамо да се овај закључак односи и на писање *ѡ* наместо *ѡ* у овом облику заменице, иако се, конкретно, међу примерима не наводи. Потврду овакве претпоставке нашли смо код Б. Успенског који констатује да се процес мешања јусева са словима *ѡ*, *ю* и *ѡ*, *ѡ* запажа већ у најстаријим руским споменицима; старословенском писању са *ѡ* одговарало је руско са *ѡ* (и *ѡ* после шуштавих и *ѡ*). У Руској црквенословенској ортографији установљена је оваква дистрибуција („дополнительное распределение“) графема *ѡ* и *ѡ*: *ѡ* се пише на почетку слога (а у неким споменицима и после палаталних ликвида), а *ѡ* после сугласника (у неким споменицима изузев позиције после палаталних ликвида). Вид.: *Успенский 2002*, стр. 127–128. Не указује се време када је оваква њихова дистрибуција установљена. – У бугарским споменицима уместо малог јуса могло се, због његовог отвореног изговора у бугарском, јављати *ѡ*: *Мирчев*, стр. 101 (вид. нап. 697 ове главе).

⁷¹³ *Ђорђевић 1975*, стр. 79, 53–54. Писање лѣ и нѣ за означавање ља и ња, које је у српске рукописе примљено из старословенске традиције, рано се у њима замењује писањем ла и на, да би се од друге половине XIII века ustalilo ла и на (*Ђорђевић 1990*, стр. 211–212).

⁷¹⁴ *Мирчев*, стр. 118–121, 108.

⁷¹⁵О оваквим примерима у опису речено је једино да су у рукопису „веома ретке старије варијанте“:
Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45.

⁷¹⁶У опису је забележено само ово: „у групи речи повеламакшн, повеланни и сл. увек је та“ (*Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић*, стр. 45).

Није без значаја примедба археографа да је у рукопису „на етимолошком месту з са чекићем преко стабла“⁷¹⁸.

Побројане језичке црте проналазе се и у препису „Слова брату столпнику“: вокализација љ > љ – поспѣшествѣющѣ (92а), множествомъ (93б), множества (94а), двѣри (96а), ѿ множества (97б), мощень (99б), рождѣше се (102а); вокализација љ > ѡ – кождо (98б)⁷¹⁹; писање љ где би се очекивало љ – трѣтнѣ (96а); неоплаѣтен'на (101б); проклѣто (99б); љ уместо љ – волѣр' (96а); оу волѣр' (97а), волѣрѣ (97б; ген. мн.), волѣре (99а; љ изнад љ натписано истом руком), въ поустынѣхъ (104а); љ наместо љ – въ тѣла (102б).

Има овде и још једна одлика старог бугарског – прелазак љ у љ после ц и з услед њиховог отврдњавања⁷²⁰: зало (97а), зало (100а).

Руско је ж пореклом од *ѡј, у старом српском и бугарском одговара му жд⁷²¹: наѡѡж'ници (103б). О љѡ (105б) је било речи код прегледа језичких одлика преписа Тек. пост. 13.

---

⁷¹⁷ Мирчев, стр. 107.

⁷¹⁸ Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45. Та се графема пише у истим речима и позицијама као љ. Обама се у бугарским споменицима означавала африката [dz] потекла од прасловенског *g. У ћириличким споменицима XI века коришћено је за бележење [dz] само з са чекићем преко стабла. Вид.: Галѡенко, стр. 366–367.

⁷¹⁹ У опису рукописа примећен је само један случај: крѡтѡкъ. Вид.: Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 45.

⁷²⁰ Мирчев, стр. 107.

⁷²¹ Иванов, стр. 58; Јерковић, стр. 57; Младеновић 1977, стр. 7–8; Мирчев, стр. 139. „Писање са жд у том положају (које одражава рефлекс *ѡј у јужнословенским дијалектима) представљало је норму у старим руским рукописним књигама XI и XII века; током XIII и XIV оно је потпуно истиснуто писањем са ж које одражава рефлекс *ѡј у источнословенским дијалектима“ (Галѡенко, стр. 358). По Б. А. Успенском, старословенском (јужнословенском) жд које води порекло од *ѡј, у руској редакцији црквенословенског одговара ж, што је специфична црта руске црквенословенске ортографије У раним руским рукописима под утицајем јужнословенских протографа пише се жд али се изговара [ѡ], а од почетка XII века срећу се споменици где се систематски пише ж а не жд. Вид.: Успенский 2002, стр. 128.

Детаљно смо прегледали првих стотину листова рукописа. Следећи, средишњи део, на микрофилму је недовољно оштар и чита се са напором. На прегледаним странама уочили смо исте одлике као у препису НБС 26: *ѣ* уместо *е* – *клеветашѣ* (7а), *окакветаннѣ* (59б), *павлѣ* (48б; вокатив); вокализација *ь* > *е* – *гвозден* (27а; ном. ј.; два пута), *конѣць*⁷²² (27а); *ѡ* уместо *ѡ* – *вѡнашнаѡ* (7а), *вѡнашнѣ* (27а); има *ѡ* – *оскрѣвѡшаго* (29б).

Реч *когда* (85б) среће се у старословенском⁷²³ и старом руском⁷²⁴; у Даничићевом Рјечнику у таквом облику је нема⁷²⁵. Русизам је *сковраднаѡ* (43а).⁷²⁶ Немајући објашњења за писање *пламѣню* (69а; датив) упућујемо на српски препис апокрифа „Слово Јована Златоустог о покајању“ (Савина, бр. 29, око 1380. године), у коме су примећене различите црте бугарског предлошка. Ту има и пример попут наведеног – *с(ы)ню*, и њему слични *тоцю*, *цнтю*.⁷²⁷

Запазили смо писање *з* са чекићем преко стабла, у једном случају на етимолошком месту – *зѡлѡ* (34б), у другом уместо етимолошког *з* – *нзѡѡты* (21а).⁷²⁸ Такво је слово употребљено и у препису „Слова брату столпнику“, тачније, у његовим фрагментима у овом хиландарском зборнику, наместо *з* потеклог од *z: *зѡвѣннѣмъ* (82б;), *за нѡхъ* (85а). На два места у препису „Слова“ написано је *ѡ*: *вѡ*

⁷²² Ову реч нисмо нашли у речнику Даничића, Срезњевског, Миклошича.

⁷²³ *Старославянский словарь*, стр. 286–287.

⁷²⁴ *Материалы для словаря древне-русского языка*, II, стуб. 1388.

⁷²⁵ У том значењу у њему је забележено *кѡга*, *кѡгы*, *кѡда*, *кѡде*, *кѡдн*, *кѡдѡ*. Вид.: *Рјечник из књижевних старина српских*, I, стр. 516–517.

⁷²⁶ Вид.: *Лосева* 2009, стр. 58.

⁷²⁷ *Јелесијевић* 2009, стр. 449.

⁷²⁸ Вид. нап. 718. Отприлике од друге деценије XV, у периоду Другог јужнословенског утицаја, у руским рукописима се појављују графеме *з* и *ѡ* са чекићем. За руске писаре оне су биле исто што и слово *з*, па су њима обележавали не само [z] настало од *g, него и [z] од *z, па чак и од *s које је постало звучно (*Гальченко*, стр. 366–367).

ниѣ (83а; високо јер), плѣтъскоѣ (84б). Пример вокализације ѣ > о је ѡ(а)лѡмьскыѣ (82а). У вѣнѣшнѣа (81а) пише ѣ уместо ѣ.

У акузативу множине именица женског рода ја-основа и у акузативу множине партиципа претерита актива неодређеног вида, женског рода, наставак је у старословенском био ѡ (код именица и граfiјска варијанта ѡ).⁷²⁹ Већ у најстаријим руским споменицима долазило је до мешања ѡ и ѡ (а после шуштавих сугласника и ц). Борис Андрејевич Успенски помиње овакву дистрибуцију ових графема у руској црквенсловенској ортографији: ѡ се пише на почетку слога (а у неким споменицима и после палаталних ликвида), а ѡ после сугласника (у неким споменицима изузев позиције после палаталних ликвида).⁷³⁰ Русизам у препису Хил. 455 може бити сѣѡ сѡшѡ[ѡ]ша сѣ – нн вѡдѡше на землѣ сѣѡ сѡшѡ[ѡ]ша сѣ (83а), при чему је првобитно могло писати сѣѡ сѡшѡ[ѡ]ша сѣ, или по поменутој дистрибуцији ѡ и ѡ, коју Б. А. Успенски временски не одређује, сѣѡ сѡшѡ[ѡ]ша сѣ. Уколико се у наставцима писало ѡ, на бугарском терену на његовом месту се могло појавити ѡ.⁷³¹ На овом месту Хил. 455 разликује се од свих осталих преписа. О овој и другим изменама које су у овом фрагменту „Слова брату столпнику“ чињене, касније ће бити више речи.

Из хиландарског преписа бележимо следећи облик партиципа претерита актива: сѡвѡѡѡ (80а). Правилан облик је сѡвѡѡѡ.⁷³² Ако се у сѡвѡѡѡ не ради о некој другој промени (вокализацији ѡ > ѡ па мешању ѡ са ѡ), можда је реч о утицају инфинитивне основе.

Сав. 22

На претходно описане језичко-ортографске одлике наилазили смо и у Савинском зборнику: попоустѣѡѡ сѣ (22а), тѣѡсномоѡ (23б), клѣтѡѡѡ (76б), плѣнѡѡѡ кс(ѡѡ) (96б), болѣѡѡѡ (111а).

⁷²⁹ Николић, стр. 127, 205.

⁷³⁰ Успенский 2002, стр. 127–128. Вид. нап. 712.

⁷³¹ Мирчев, стр. 101. Вид. нап. 697, и крај нап. 712.

⁷³² Ђорђевић 1975, стр. 203.

прѣдннѣ (53б; у Тек. пост. 13: прѣдннѣ (21а), тако и у осталим преписима); пајерак наместо є — просвѣтити се (67б; у Тек. пост. 13 (33а), као и у осталим преписима: просвѣтити се); а уместо аа: болає (57б) поред оу болає (58б), болає (59б; ген. мн.), болає (61б), затим понављају (65а).

Док у другим преписима читамо чрьнѣ (Тек. пост. 13, 23б; тако и у Деч. 96, 310а и Пећ 83, 155а; акузатив множине придева неодређеног вида, мушког рода) или чрьнѣ(ь)скы (НБС 26, 95б) и чрьнѣскыа (Обол. 16, 159б), у Сав. 22 је чрьнѣ (56б). Уколико није омашка то би могао бити одраз цокања својственог новгородском дијалекту.⁷⁴⁰ Среће се још једном — грѣшница хитрѣсть (50б). У другим преписима је грѣшница хитрѣсть (Тек. пост. 13, 19б; вид. и Хил. 455, 263а; НБС 26, 92а; Обол. 16, 151а).

Бугарска језичка црта је, изгледа нам, њ у дрѣхль (51а). У српским преписима на том месту је дрѣхль (Тек. пост. 13, 43б), у руском дрѣхль (Обол. 16, 152а).⁷⁴¹ У бугарским споменицима уместо љ могло је да се пише њ, па претпостављамо да је овде могло да дође до обрнуте замене.⁷⁴²

Пада у очи ѡгородннѣ из овог преписа (62а). У другим преписима на том месту је: граднннѣ (Тек. пост. 13, 28б; НБС 24, 99б) и врьтоградннѣ (Пећ 93, 159б и Деч. 96, 314а). Овој речи из савинског преписа најближе је ѡградннѣ(ь) из руског Обол. 16, 167б. Тачније, у савинском имамо пример руског пуногласја⁷⁴³, а у руском јужнословенски лик исте речи.

⁷⁴⁰ Вид. нап. 709.

⁷⁴¹ Вид.: *Старославянский словарь*, стр. 199.

⁷⁴² Вид. стр. 133 и нап. 691.

⁷⁴³ У Речнику И. И. Срезњевског постоје обе речи — и ѡгородннѣ и ѡградннѣ — у истом значењу. При том се указује на још једно значење речи ѡгородннѣ, поред „занимающийся ѡгороднымъ дѣломъ, разводящий овощи, садовникъ“ (повртларъ) — „начальникъ города, старѣйшина городской (?)“: *Материалы для словаря древне-русского языка*, II, стуб. 605–606, 610. Ово друго значење у Речнику руског језика од XI до XVII века одређује се као „горожанин“, а бележи се још једно значење: „мастер по строительству городских укреплений“. На крају речничког чланка упућује се на „градникъ, ѡградникъ“ (*Словарь русского языка XI–XVII вв.*, 12, стр. 252). Русизмом, очито, Ф. Миклошич сматра реч ѡгородннѣ, а јужнословенским ликом исте речи ѡградннѣ: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*,

У делу рукописа Пећ 83 који смо до сада прегледали (сто листова, поред преписа „Слова брату столпнику“) запазили смо вокализације полугласника у о и е: на послѣдохъ (2а), безъд(оу)шенъ (5а), прѣшелнык(ь) (65а), безъгрѣшенъ (66б), богатолюбѣць (100а). И овде смо пронашли примере писања лъ уместо лю и ь наместо е: волъ (6а), нѣ (8б), бл(а)гопаклѣннтоуъ (10а), рццлѣнѣ (13б). У следећим речима пише се ѣ уместо ја: остваѣю (96б) помышлѣши (102б) въселѣтъ се (101б). Тек после прегледања рукописа у целини моћи ћемо, надамо се, нешто одређеније рећи о језику предлошка, који, према наведеним језичким одликама, није био српски.

Овакве и раније описане језичко-ортографске црте садржи и пећки препис „Слова брату столпнику“: вокализација ь > е – безъменъ (154б), прнѣстен(ь) (154б), непрнкладен(ь) (154б), непрнкладен(ь) (155а), прншел’ствнѣ (157б), моцен(ь) (159а, два пута), длъжен(ь) (160а), жѣла (163б), темннцъ (162б), прншѣд[ь] (165а); вокализација ѣ > о – пс(а)лѣмныѣ; ь уместо етимолошког е – мѣтъм(ь)⁷⁴⁴.

Мноштво је примера са писањем ѣ уместо ја: неоскрѣвѣѣмоу (153б), приѣплѣм се (155а), оуднѣѣмъ (155а), наплѣнѣютъ (159б), нстрѣвѣѣют[ь] (161б), понавѣѣют се (161б), д(ь)нѣшнѣѣ (162а), остваѣѣт[ь] (162б), потаплѣѣт(ь) (162б), любѣѣхъ (163б), остваѣѣше (165а), хвалѣѣхъ (165а), съжалѣѣм си (165б).

У глаголе треће презентске врсте спада нскати. Његов императив другог лица множине треба да гласи нѣнтѣ, има тематски вокал -н-.⁷⁴⁵ Код нѣтѣ из пећког рукописа (154а) облик императива грађен је по угледу на глаголе прве презентске врсте помоћу тематског вокала -ѣ-, уместо кога је написано а (154а).⁷⁴⁶ У осталим

стр. 490. У Даничићеву Рјечнику их нема: *Рјечник из књижевних старина српских, II*, стр. 206. – О пуногласју у руском језику вид.: *Успенский 2002*, стр. 192–195. У Рјечнику ЈАЗУ нема ни „огородник“ ни „оградник“: *Рјечник ЈАЗУ, VIII*, стр. 763, 769.

⁷⁴⁴У инструменталу именице јѣ-основа имају наставак –ѣмъ. Још један пример може се придружити наведеном – ѣсо (156а), премда не треба превиђати да је у старословенском поред ѣсо постојало и ѣсо (Николић, стр. 115, 147).

⁷⁴⁵Николић, стр. 182, 184.

⁷⁴⁶Вид. нап. 717.

српским преписима је нѣнтѣ (Тек. пост. 13, 22а; НБС 26, 94а; Деч. 96, 308б) и нѣтѣ (Сав. 22, 54б, тако и у руском Обол. 16, 156б).

Русизам је наже (акузатив множине, мушки род): аще бо вѣхом(ь) тѣх(ь) нскалн на наж(ѣ) нарекохом(ь) се (157б).⁷⁴⁷ У другим српским преписима је неже (Тек. пост. 13, 26б; тако и НБС 26, 98а (неже); Деч. 96, 312а), у руском Обол. 16: наже (164а).

Скреће на себе пажњу у пећком рукопису њкы (153а, два пута). У другим српским рукописима ту му одговара њко (Тек. пост. 13, 21а; НБС 26, 93а, 93б; Деч. 96, 307б), у руском у првом случају њко, у другом акн (Обол. 16, 155а). У свом Рјечнику Ђ. Даничић бележи само њко и акы.⁷⁴⁸ У Старословенском речнику поред њко има и акы код кога се указује на ѣкн у Зографском јеванђељу.⁷⁴⁹ И у Миклошичевом Лексикону заступљени су акы (два примера, оба из руских рукописа), њко, њкы. Примери са њкы су из бугарских, руских, српских рукописа.⁷⁵⁰ И у Речнику И. И. Срезњевског постоје све три речи; уз њкы један пример је из Јефремове крмчије, други из Библије из 1499.⁷⁵¹

Помишљамо да је у слышѣнн(ь) (157а), дрѣжѣ (164а) одражено мешање јусева карактеристично за рукописе бугарске редакције.⁷⁵² Не искључујемо могућност да је у строюща (156б), коюцих(ь) се (160а) реч о аналогiji према облицима попут знающе. Облик трећег лица множине презента ѡт[ь]ходе (165б) из српског је народног језика.⁷⁵³

⁷⁴⁷ Не искључујемо могућност да је такав лик ова реч добила под пером бугарског писара, пре него што је доспела у српску писменост. У руском је могло писати наже (вид. нап. 712).

⁷⁴⁸ *Рјечник из књижевних старина српских*, III, стр. 499; *Рјечник из књижевних старина српских*, I, стр. 7.

⁷⁴⁹ *Старославянский словарь*, стр. 793–795, 67.

⁷⁵⁰ *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 3, 1145.

⁷⁵¹ *Материалы для словаря древне-русского языка*, I, стуб. 14; *Материалы для словаря древне-русского языка*, III, стуб. 1652–1654.

⁷⁵² Вид. нап. 682.

⁷⁵³ *Opšta enciklopedija Larousse u 3 toma*, I, стр. 425 (А. Младеновић).

У рукопису Деч. 96 нисмо пронашли језичке одлике неке друге редакције. Примери са вокализацијом оупованнѣ (61б), оуповающихъ (91б), оуповающихъ (92а) не морају бити знаци туђе редакције, јер се и у српским изворним споменицима среће како оуповати, оупованнѣ, тако и оупвати, оупваннѣ.⁷⁵⁴ Из једног случаја писања на уместо на — влнж'наго (108б) — не може се извести никакав поуздан закључак о предлошку. Зато пажњу привлачи чрѣповы (109б). Такве речи нема у Старословенском речнику, нити у Даничићевом Рјечнику старог српског језика. Среће у Миклошичевом, где се при том упућује на руски, бугарски и српски рукопис, и у Речнику Срезњевског.⁷⁵⁵ И у овом препису се среће њкы (309а, 310б, 315а (два пута), 318а).

Само једном у овом руском препису из прве четвртине XV века⁷⁵⁶ спој полугласника и ликвиде у корену (*tьrt, *tьrt, *tьlt) пише се на начин карактеристичан за јужнословенске рукописе: не трѣпнмъ (ъ) (160б).⁷⁵⁷ У осталим случајевима на месту тих спојева су ор', ер, ер', ерь, олъ, ол' у складу са нормом које су се држали руски писари XIV века.⁷⁵⁸ Нисмо уочили ниједан случај писања жд (< *dj), што је једна од одлика Другог јужнословенског утицаја која се рано јавља у руским рукописима; на том

⁷⁵⁴Рјечник из књижевних старина српских, III, стр. 374, 376–377.

⁷⁵⁵Вид.: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 1125, XVII–XVIII; *Материалы для словаря древне-русского языка*, III, стуб. 1540. Уопштено је обавештење из Рјечника ЈАЗУ и не односи се само на српске споменике; „Dolazi od XIV vijeka, i to sa c, ali kao ime, inace od XVI vijeka sa č a od XVII sa c“ (*Rječnik JAZU*, I, стр. 823). „Zamjena čr- > cr- je hrv.-srp. fonetska pojava nastala zbog izbjegavanja teške suglasničke grupe“ (*Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, стр. 274), што може указивати на туђу редакцију предлошка.

⁷⁵⁶Вид. нап. 479.

⁷⁵⁷Оваква писања јужнословенског типа у руским рукописима се јављају у периоду Другог јужнословенског утицаја. Вид.: *Гальченко*, стр. 365–366. Под утицајем протографа њих је било и у раним руским рукописима: *Успенский 2002*, стр. 137–139.

⁷⁵⁸*Гальченко*, стр. 365.

месту увек је ж, карактеристично за руске рукописе XIII и XIV века.⁷⁵⁹ Приметили смо у овом препису з са чекићем преко стабла у знати (163а), съ дер'зостію (168б).⁷⁶⁰ Претпостављамо да је воурю у воурю ѿт[ь]чанїа потопа ма (165а) грешка преписивача, ако до њега није дошло услед мешања јусева.⁷⁶¹ Подсећамо да је у овом препису облик ак. мн. м. р. партиципа жєлюще (175а) уместо очекиваног у руском рукопису жєлюща (вид. и преглед језичко-правописних одлика преписа Тек. пост. 13). Из народног руског језика је облик датива повратне заменице соѣѣ (158б).⁷⁶² Остали део рукописа нисмо били у прилици да прегледамо.

Скрећемо пажњу на конструкцију знати кс(тъ) која се јавља два пута (Тек. пост. 13, 25б, 27б, тако и у осталим преписима, изузев у првом случају Пећ 83 (157а) где је познат кс(тъ), а у другом Пећ 83, Деч. 96 где је такође познат кс(тъ) (158б).

Резултати текстолошког поређења српских и једног руског преписа „Слова брату столпнику“

I. Резултате поређења преписа представили смо у издању преписа Тек. пост. 12 – Т, које садржи разнотченија из других преписа: НБС 26 – Н, Обол. 16 – О, Сав. 22 – С, Хил. 455 – Х, Деч. 96 – Д, Пећ 83 – П (књига друга, стр. 66–99). На то издање упућиваћемо излажући закључке до којих смо дошли текстолошким проучавањем. Разнотченијима у руском препису нисмо сматрали редакцијске разлике – примере са вокализацијом полугласника, са писањем ж на месту прасловенског *dj, и ор', ер, ер', ерѣ, олѣ, ол' на месту спојева полугласника и ликвиде у корену (*tьrt, *tьrt, *tьlt). Иако је између цѣтоу из српских преписа и цѣтѣ из руског (вид. нап. 1109 у издању) разлика само у рефлексу назала предњег реда, реч из руског преписа унели смо у

⁷⁵⁹ Гальченко, стр. 358–360.

⁷⁶⁰ Јавља се у руским рукописима крајем XIV и почетком XV века у време Другог јужнословенског утицаја (Гальченко, стр. 366–368). Вид. и нап. 718, 728.

⁷⁶¹ Вид. нап. 682.

⁷⁶² Иванов, стр. 282.

тако и употреба његова над -ъ у генитиву множине када вероватно „обележава звучање јера (ь) који у другим случајевима на крају речи више није имао гласовну вредност“⁷⁶⁶, а где касније налазимо *a*. По мишљењу Олге Недељковић, у тој истој вези са процесом вокализације полугласника на крају речи вероватно је и употреба кендеме код писања заменица сѣ и тѣ, и везника нѣ.⁷⁶⁷ Поред кендеме, у издању преписа Т задржавамо велики апостроф и, у једном случају, врахију – ѣ (ак. мн. м. р. анафорске заменице). Врахија се у српским рукописима од XII до XIV пише над графички неприкривеним акцентованим самогласницима.⁷⁶⁸ Не искључујемо могућност да овде означава јотацију.⁷⁶⁹ Оставили смо и апостроф (бележимо га великим апострофом у одсуству знака за апостроф): ѡбѣнѣ ѣ̑ (33а; акузатив ј. м. р. анафорске заменице), прѣнѣ ѣ̑ (36а; акузатив мн. м. р. анафорске заменице), јер у тим случајевима маркира енклитички облик заменице *н.⁷⁷⁰

При разрешавању скраћеница код руских преписа руководили смо се правописном нормом Речника старог руског језика И. И. Срезњевског, а код српских нормом у Даничићевом Рјечнику старог српског.⁷⁷¹ У ређим случајевима одлучивали смо се за писање према Старословенском речнику.⁷⁷² Крупније делове текста који изостају у другим преписима омеђивали смо бројевима напомена и угластим заградама. Римским бројевима су означене напомене које се односе на препис.

У издању смо у главном делу „Слова“ који следи после увода, осенчили она места у хиландарском зборнику бр. 455 која раније у њему нису била уочена. До сада се, подсећамо, мислило да је у овом зборнику сачуван само уводни део „Слова брату столпнику“. У издању га не сенчимо.

⁷⁶⁶Булатова 1975, стр. 58. Вид. и: Недељкович, стр. 133.

⁷⁶⁷Недељкович, стр. 133.

⁷⁶⁸Булатова 1974, стр. 94.

⁷⁶⁹О таквој могућој њеној фунцкији вид.: Landfester, стр. 47.

⁷⁷⁰Вид.: Landfester, стр. 59.

⁷⁷¹Вид. нап. 238, 239.

⁷⁷²Вид.: Старославянский словарь.

Текстолошко поређење преписа је било завршено и издање са разночтенијима приређено, када смо добили могућност да се упознамо са још два руска преписа „Слова“. На њих нас је упутио врсни руски археограф и чувени медијевиста Анатолиј Аркадјевич Турилов, коме и овом приликом на томе од срца захваљујемо.

Старији препис је на пергаменту, из друге половине XIV века, у Зборнику канонском из Збирке М. П. Погодина (РНБ), бр. 31.⁷⁷³ Почетак „Слова“ у њему није сачуван, препис почиње речима с краја предговора посланице: не вѣтинскыи словеси, ни скровенною бесѣдою. не бо въ афинѣхъ възростомъ (108а⁷⁷⁴). Листови са текстом „Слова брату столпнику“ испреметани су. Овако следи текст: 108а–115б, краћи прекид, 138а–139а, 153б (са киноварним заглављем Прѣтѣ с(вѣ)т(а)го иларѣона. Иѣце кѣи ц(е)с(а)рь, своего града гражданъ...), краћи прекид, 139а–143б (са киноварним заглављем Прѣтѣ с(вѣ)т(а)го иларѣона написана назади за .ѣ. листокъ Иѣже и образъ ризынынъ страненъ и неѣпъ...), краћи прекид текста, 116а–133б, 149а–152б, 136а–137б, 162а–162б, 134а–134б, 163а–165а. Да се на овим странама рукописа налази „Слово брату столпнику“, установио је А. А. Турилов.⁷⁷⁵

Овом руском проучаваоцу дугујемо захвалност и за податке о другом препису, из Зборника патристичког Збирке Софијске библиотеке (РНБ), бр. 1276 (321а–333а). А. А. Турилов га датира другом четвртином – средином XV века⁷⁷⁶ и везује за писаре Кирило-Белозерског манастира. Сматра да је, највероватније, исти писар преписивао и овај и препис „Слова“ из Обол. 16. Овај, софијски, препис био је познат Н. К. Никольском.⁷⁷⁷

---

⁷⁷³Опис у: *Рукописные книги Соборания М. П. Погодина*, стр. 39.

⁷⁷⁴У рукопису постоје две пагинације, користимо ону у горњем десном углу, која и јесте важећа.

⁷⁷⁵У опису се код почетка преписа константује – „непознат текст“. Издваја се као засебан састав одломак „Слова“ на стр. 153б (у опису 154об.). Вид.: *Рукописные книги Соборания М. П. Погодина*, стр. 39.

⁷⁷⁶Вид. и: *Охотина, Турилов*, стр. 3127. У кодиколошком истраживању рукописа XV века из ове збирке овај зборник датира се почетком XV века: Шварц, стр. 91, бр. 105.

⁷⁷⁷*Никольскій 1906*, стр. 95.

II. Текстолошко поређење преписа Т, Н, О, С, Х, Д и П показало је да једну групу текстолошки блиских преписа чине Т, Н, С. Међу њима издвајамо С. У њему после увода следи став (51a–51b) који се у неким потпуним преписима налази између увода и главног дела „Слова“ (ѡ. Донеѡже оубо ѡ братнѣ въ плѣти сѣи ксѡ).⁷⁷⁸ На истом месту је и у руском препису О (1516–1536). У рукопису Т овај састав је удаљен од „Слова брату столпнику“ (436–446; вид. у прегледу садржаја, стр. 224, бр. 10). У заглављу му се не указује аутор: Начѡло нѡмын словѣсѣъ. ꙗ. ⁷⁷⁹ После преписа „Слова брату столпнику“ у П и Д овај састав следи под заглављем Тог(о)жда с(вѣ)т(а)го нлѣрѡна, главлѣзнь ꙗ. (П, 1656–1666; тако и у Д, 3216–322a). У зборнику Н га нема.

Нама се за сада чини да је он накнадно унет између увода и главног дела „Слова“, да му ту првобитно није било место. У уводу се Иларион обраћа столпнику, а онда у овом тексту одједном братији, у множини. Изузетак је међу поменутим његовим преписима О, где је та реч у једнини: братѣ (1516). Ако је то био засебан текст који се касније нашао у саставу неких преписа „Слова“, треба одговорити на питање шта значи Начѡло нѡмын словѣсѣъ. ꙗ. у рукопису Т и да ли је то одломак неког дела на чијем је почетку било ових двадесет изрека. Свакако, треба испитати и могућност да је овај састав издвојен из „Слова“ у коме је могао означавати почетак излагања после увода. Сем тога, неопходно је утврдити да ли и ово дело припада Илариону Кијевском.

Подударана преписа Т и Н – и текстуална и ликовна – навела су нас на претпоставку да су ова два рукописа могла имати исти предложак.⁷⁸⁰ У препису Н недостају делови текста. Вид. нап. 868 – ту је до испуштања текста могло доћи

⁷⁷⁸Вид. стр. 117–118.

⁷⁷⁹Издање овог преписа вид. у: *Петровскій 1865*, стр. 36–37.

⁷⁸⁰Такво мишљење изразио је и В. Федер: *Кънажнин изборникъ, I*, стр. 12. Изгледа нам да грешни овај аутор када тврди да је једини текст из зборника Т који недостаје у Н онај у његовом прилогу В (стр. 1a–2a). На указаним странама у Т је „Слово неког оца сину“, без почетка, а у Федеровом прилогу В (*Кънажнин изборникъ, II*, стр. 250–252) је текст који чини трећу главу Изборника из 1076, где је сачуван без почетка (издање за сада јединог познатог целовитог преписа тог текста, из НБС 26, вид. у: *Јелесијевић 2011a*). Према нашем увиду у садржај Зборника Т, тог текста у њему нема (вид. преглед садржаја, стр. 221–239).

грешком, јер се изостављен део завршава речима које му претходе. Из истог разлога могао је бити испуштен део у издању Т, омеђен брук-цифром 890. У другим случајевима у Н у односу на препис Т изостављена је по једна реч (вид. нап. 59, 293, 433, 771, 1456, 1596, 2029).

Могуће је да у Т и Н, и у њиховом предлошку, постоји дефект. На то нам указује присуство сегмента текста у С, О, П, Д (нап. 1591) и његово одсуство у Н и Т. Мислимо да је у Т и Н, тачније у њиховом предлошку, недостајала реч *прѣтн* (или *пронтн*) – вид. нап. 1534.

Чтенија преписа Н и С подударaju се, а разликују од преписа Т у напоменама 1116, 2006, 1434.

Препис Н се од Т, С, али и других преписа са којима је поређен, разликује у чтенијима у нап. 527 (готово исто у О), 771, 805 (ито у О), 828 (исто у П), 906, 912, 952 (тако и Д), 985, 1166 (тако и О, П, Д), 1185, 1230, 1249, 1261, 1326, 1327, 1455, 1547, 1596.

У препису С недостају следећа места која постоје у другим преписима: 405, 650, 1276, 1321, 1444, 1546, 1571 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1673, 1739, 1747.

Чтенија преписа С која се разликују од чтенија других преписа вид. у нап.: 359, 360, 412, 473, 485, 490, 580 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 604, 623–624, 679, 702, 707, 724, 744–745, 755, 788, 814 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 824, 837, 839, 842, 844, 850, 858, 893, 900, 925, 958, 990, 1017, 1019, 1027, 1061, 1076, 1078, 1080, 1081 (готово исто у П, Д), 1117, 1128, 1145, 1161, 1167 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1195, 1200, 1202, 1206, 1270, 1278, 1283, 1295 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1319, 1337, 1406, 1442, 1448, 1483, 1486 (тако и Соф. 1276), 1534, 1554–1555, 1575 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1577, 1585, 1602–1604, 1619 (готово исто у П, Д), 1641, 1645, 1700, 1746 (исто у Син. 213 и Соф. 1276), 1749, 1756, 1782, 1791, 1886, 1951, 1961, 1965, 2028, 2040, 2062.

III. Испоставило се да оба преписа – Соф. 1276 и Пог. 31 – са преписом Син. 213 из 1418. текстолошки чине исту групу. У њу смо раније уврстили и издање у Требнику иночком из 1639 и десет преписа „Слова“ из Збирке Тројице-Сергијеве лавре, и раније је условно назвали другом, каснијом редакцијом (вид. стр. 110–112).

Та редакција је, мислимо, настала до средине XIV века, с обзиром на датирање погодинског преписа његовом другом половином. За сада смо погодински и софијски препис детаљно поредили само са преписом Син. 213. На неке основне одлике ове групе текстолошки блиских преписа указали смо раније (стр. 112–114), делимично упоредивши препис Син. 213 и Обол. 16. Сада, када смо међусобно упоредили српске преписе и руски Обол. 16, можемо рећи да препис Обол. 16 има неке црте и ове текстолошке групе, за коју мислимо да представља каснију редакцију. Претпостављамо да су у њега уношене измене према неком од преписа те редакције.

Погледајмо поново почетак преписа Син. 213: Къ старѣишемоу ми бр(а)тѣ. и х(рн)с(то)воу рабѣ. оубогиъ азъ ннокъ и послѣднии въ брат[ъ]ствѣ. наарїон(ъ), малѣиши разѣмоу и некаютюмыи ни в коем же (Соф. 1276, 321а: ждо) бл(а)зѣ дѣлѣ. въмъ оубо тако послаахъ ми бѣ тако слово г(лаго)ла. яко бѣси мѣят[ъ] ма мѣсѣмъ. и ноудаше ма явѣ, ѿтѣти мѣста своего. да любве ради и х(рн)с(то)вѣ заповѣди. ѿт[ъ]пниши ми слово и главнѣишѣ оутѣшнѣ, наїи (Соф. 1276, 321а нема) двѣ. азъ же воспримѣ(ъ) посланнѣ, и прочетѣ ег(о) (Соф., 321а: є), оуднѣишѣ са. како оубо бр(а)тѣ мои. о семъ оутѣшенїа въстрѣвова ѿт[ъ] мене, или наказанїа. ѿт[ъ] самого ненаказанїа. и ѿт[ъ] нагаго, одежоу (Соф., 321а: одежда). пат(є) же, ѿт[ъ] грѣшника, сп(а)с(є)нна, и оутверженїа слова" (279а).

Осенчили смо места која се срећу само у препису О а изостају у другим упоређиваним преписима – вид. у издању нап. 6, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 25, 27, 28, 29. У свему осталом у овом одељку препис О се са њима готово сасвим подудара.

И у даљем тексту у препису О има чтеија која су истоветна или готово сасвим подударна са чтеијама у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: вид. нап. 46, 50, 51 (О као Син 213, 279а: оужасаа са; Соф. 1276, 321а: оужасю са), 55, 56, 60, 63–68, 71–73, 78 (О блиско Син. 213, 279б: повнновѣ; у Соф. 1276, 321б као у другим разнотченијама издања: повнненѣ), 79, 81, 84, 87, 88, 90, 100, 107, 109 (С као О), 114, 118 (С као О), 123, 128, 133, 148, 150, 182 (П и Д исто као у преписима Пог. 32, Син. 213, Соф. 1276; у О инверзија), 186, 195 (Д као О), 210, 220 (П и Д као О), 222, 227 (П и Д као О), 232, 233, 236, 240, 243 (у Соф. 1276 те речи нема), 245 (на том месту у Пог. 31, и Син. 213: оубыкновѣннѣхъ (113б)⁷⁸¹; Соф. 1276, 323а: навѣкновѣннѣхъ), 251–252, 258 (П и Д као

⁷⁸¹Када се чтеије поклапа у два или више преписа, наводимо га према првом.

О), 259–260 (инверзија у Пог. 31, Соф. 1276, Син. 213), 261–262 (П и Д као О, а у 261 и С исто као О, П, Д), 266, 272, 275, 281 (у Пог. 31, 114б: *ѣсмь бл(а)г(о)с(ловє)нна*; у Син. 213, Соф. 1276: *ѣсмь бл(а)гословєннаго* (282а), управо тако у О), 282, 283, 286 (П и Д као О), 291, 294, 304–305 (у 304 П и Д као О; на месту *вєлю вы* из Син. 213 и Соф. 1276 (282а) у Пог. 31, 115а вероватно искварено: *любѣ*), 307, 312, 313, 319 (П и Д као О), 325, 331 (П, Д као О), 333 (П, Д се подудара са Син. 213 (282а), а О са Пог. 31 (115б) и Соф. 1276 (323б)), 334 (П, Д као О), 345 (овог дела текста нема у Пог. 31), 346 (овог дела текста нема у Пог. 31), 355 (овог дела текста нема у Пог. 31), 358 (П, Д као О; овог дела текста нема у Пог. 31), 385 (Д слично чтенију О), 386 (у Пог. 31, Син. 231: *цѹжаа* (138б); у Соф. 1276 као у О: *чѹжаа* (324а)), 390, 394, 399 (П као О; Д нешто другачије), 413, 414 (у О као у Пог. 31, 139а: *прншєствнѣ*; у П, Д као у Син. 213, Соф. 1276: *прншєльствѣа* (283а); 415 (П, Д као О), 416 (П, Д као О), 419 (П, Д као О), 420, 422 (П, Д као О), 426 (П, Д као О; Син. 213 се разликује, блиско преписима Т, Н, С), 428 (П скоро једнако чтенију О), 431 (О делом подударно са Син. 213, Соф. 1276; у Пог. 31 нема овог дела текста), 434 (П, Д као Син. 213, Соф. 1276; О се обликом од њих разликује; у Пог. 31 нема овог дела текста), 435 (П, Д као О; у Пог. 31 нема овог текста), 440 (П и Д готово исто као О; у Пог. 31 нема овог текста), 441 (у Пог. 31 нема овог текста), 442 (у Пог. 31 нема овог текста), 450 (П, Д као О; у Пог. 31 нема овог дела текста), 452 (О, П, Д нису једнаки, не подударају се сасвим ни са Син. 213 и Соф. 1276; у Пог. 31 овај део текста није сачуван), 462 (П, Д као О), 465 (у Пог. 31 није сачуван овај део текста), 467 (П, Д као О; Пог. 31 нема овај део текста), 470 (П, Д као О), 471, 472, 478, 480, 481, 491 (П, Д као О), 492 (П, Д као О), 495 (П, Д као О), 497 (П, Д као О), 498 (П, Д као О), 499 (П, Д као О), 501, 507, 511–513 (П, Д као О), 515 (П, Д као О), 527 (Н као О), 528, 529 (П, Д као О), 536, 544 (П, Д, Н као О), 551, 552 (П, Д као О), 553 (П као О; Д као Т, Н, С), 558 (П као О; у Д овај део текста изостаје), 565–566 (П, Д као О; О искварено у 566), 575 (П, Д као О), 576 (П као Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; О нешто другачије), 577 (П, Д као О), 578 (П, Д као О), 585 (П као О), 588 (П, Д као О; овог место је испуштено у Пог. 31), 591 (у Пог. 31 множина, у осталима једнина), 599 (П, Д као О), 601 (П, Д као Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; О мало другачије), 602 (П, Д као О), 603 (П, Д као О), 606, 619, 627 (П, Д као О),

629 (П, Д као О), 644 (П, Д као О), 645 (П, Д као О), 646, 656 (П и Д готово исти као О; у Соф. 1276 нешто другачије, него у Пог. 31, Син. 213, О), 657 (П, Д као О), 658 (П, Д као О; у Соф. 1276 нешто другачије), 668, 684 (у Пог. 31 нема овог дела текста), 685 (П, Д као О; у Пог. 31 нема овог дела текста), 691 (П, Д као О; у Пог. 31 нема овог дела текста), 692 (у Пог. 31 нема овог дела текста), 695 (П, Д блиско чтенију О, Син. 213, Соф. 1276; у Пог. 31 овог дела текста нема), 698 (овог дела текста нема у Пог. 31), 700 (П, Д као О), 705 (П, Д као Син. 213, Соф. 1276; О се донекле разликује од њих; у Пог. 31 тај део текста није сачуван), 711, 716 (П, Д као О), 717 (П, Д као О), 718 (П, Д се само донекле разликују од О), 726 (Д као Соф. 1276, О као Пог. 31, Син. 213), 727 (у О, можда, искривљено чтеније Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 731 (П као О), 732 (П, Д као О), 735 (П, Д као О), 736 (П, Д као О), 738 (П, Д као О), 739 (П, Д као О), 741 (О има везник као Пог. 31, Син. 231, Соф. 1276, али се облик придева у њима не подудара; П облик као О, али нема везник), 749 (П, Д као О), 750, 752 753 (П, Д као О), 754 (П, Д као О), 756, 766 (П, Д као О), 767 (П, Д као О), 774, 775 (П, Д као О), 777 (Д као О), 785 (П, Д, С као О; у Соф. 1276 нешто другачије), 804 (П, Д, С као О), 808 (једино се Соф. 1276 нешто разликује; П, Д готово исти као О), 822, 823 (П, Д као О), 825 (П, Д као О), 827, 830 (П, Д као О), 836 (П, Д као О), 853, 855 (П, Д као О), 863 (О, П, Д садрже везник кога нема у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 869 (П, Д као О), 870, 879, 883, 884 (део текста кога нема у Т, Н, С; у П, Д се нешто разликује од О), 885 (П, Д исто као О), 896 (П, Д као О), 898 (П, Д као О), 899, 900, 905 (П, Д као О), 909 (П, Д као О; разликују се по реду речи од Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 927 (П, Д као О), 929, 933, 934 (П, Д као О; у Соф. 1276 нема негације), 940, 948 (П, Д као О), 949 (П, Д као О), 950, 953, 957, 966 (О као Пог. 31 и Син. 213; Соф. 1276 нешто другачије, ближе преписима Т, Н, С, П, Д), 970 (П, Д као О; у Д именица у множини), 971 (П као О), 980, 981, 983, 988 (П, Д као О), 991 (Д као О; П слично преписима Т, Н, С), 995 (П, Д као О; ред речи другачији у њима од Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 996 (П, Д као О; последња реч у разночтенију из Т, Н, С постоји у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 998 (П, Д као О, само обрнут ред речи), 1003 (Д као О; у Син. 213 то место је, изгледа, преосмишљено), 1005 (П, Д као О), 1007 (П, Д као О), 1008 (П, Д као О), 1009 (П, Д као О), 1020, 1021 (П, Д као О), 1026 (Д као О; у Соф. 1276 недостаје овај

део текста), 1030 (О се по облику разликује од Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1033, 1035 (П, Д као О), 1036, 1037 (С као О), 1042 (П, Д као О), 1044, 1046, 1047 (препису О и преписима Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 подудара се само везник), 1050 (П, Д као О), 1051, 1057 (С као О), 1058 (П, Д слични препису О), 1067 (у П, Д слично чтенију из О), 1070, 1071, 1072 (П, Д као О), 1087, 1090 (П, Д готово подударни са О), 1093 (П као О), 1095 (П, Д као О; у Соф. 1276 обрнут ред речи у односу на Пог. 31, Син. 213, П, Д и О), 1096, 1098, 1106, 1108 (П, Д као О), 1110 (П, Д као О), 1111 (П, Д као О), 1115 (П, Д као О), 1122, 1125 (П, Д као О), 1129 (П, Д као О), 1130, 1131, 1132, 1135 (О се не подудара али је по значењу блиско преписима Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1127 (Д готово исто као О), 1139 (П, Д као О), 1141 (П, Д као О), 1142 (Соф. 1276 као у Т, Н, С, П, Д), 1143 (П, Д као О), 1152 (П, Д као О), 1157 (П, Д као О), 1169 (П, Д као О), 1164, 1166 (П, Д као О; тако и Н), 1168 (Д као О), 1169, 1179 (П, Д као О; у Соф. 1276 другачије), 1172 (П, Д као О), 1173, 1174, 1176 (П, Д као О), 1179 (П, Д као О), 1182 (П, Д као О), 1183 (Соф. 1276 другачије од Пог. 31, Син. 213), 1187 (П, Д као О), 1189 (П, Д као О), 1190 (П, Д као О), 1191 (П, Д као О), 1192, 1198 (Соф. 1276 као С, Д), 1199 (П, Д као О), 1204 (П, Д као О), 1205 (Д као О), 1206, 1208 (блиско препису О чтеније из П, Д), 1209 (П, Д као О; чтенија из тих преписа нису сасвим подударна са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; примарна у односу на њих, судећи по значењу, јесу чтенија у П, Д, О и Т, Н, С), 1215, 1216 (П, Д као О), 1220 (П, Д као О), 1221 (П, Д као О), 1222 (П као О; Соф. 1276 као Т, Н, С, Д), 1224 (П, Д као О), 1225 (у П, Д за разлику од О неодређен придевски вид; у Соф. 1276 другачије), 1227 (П, Д као О), 1228 (П, Д као О; у Соф. 1276 као у Т, Н, С, претпостављамо да је то првобитно чтеније), 1229 (С, П, Д као О; у Д има и везник кога нема у С, П, О), 1232 (П, Д слично препису О), 1237–1239, 1243 (П, Д као О), 1244, 1246, 1251 (Д као О), 1254 (П, Д као О), 1255 (П, Д као О), 1262 (П, Д као О), 1268 (П, Д као О), 1269 (П, Д као О; у Син. 213 облик као у Т, Н, С), 1270 (П, Д као О), 1277, 1282, 1287 (у О као Соф. 1276 одређени вид глаголског придева, у Пог. 31, Син. 213 неодређен), 1288, 1292 (П, Д као О), 1293, 1311 (П, Д као О; Д шире од П, О), 1315 (П, Д као О; Соф. 1276 као Т, Н, С), 1316 (П, Д као О), 1318, 1320 (П, Д као О), 1341, 1349 (П, Д као О), 1358, 1359, 1379 (П, Д као О), 1383 (П, Д као О), 1392 (Д као О), 1424, 1425, 1428,

1435, 1436 (П као О), 1149 (П, Д као О), 1481, 1490, 1496 (С, П, Д као О), 1506 (Д као О; тако и СЈС, стр. 220, таб. 8), 1510 (П као О), 1511 (Д као О; Соф. 1276 другачије), 1512 (П, Д слично препису О), 1522, 1529 (П, Д као О), 1530 (П, Д као О), 1533 (П као О), 1540, 1545, 1547 (П, Д као О), 1553, 1558, 1561 (Д као О), 1562 (П, Д као О), 1568, 1581 (О се подудара са Пог. 31, Син. 213), 1582 (С, П, Д као О), 1584 (С, П, Д као О), 1594 (Д као О), 1597 (П, Д као О), 1599 (Д као О; Соф. 1276 као Т, Н, С, П), 1617, 1620, 1623 (П, Д као О), 1630, 1632, 1659, 1672 (Д као О), 1681, 1682, 1683, 1685, 1692 (П, Д као О), 1696, 1720 (слично препису О у П, Д), 1721, 1742, 1764 (П, Д као О), 1773 (Д као О), 1776, 1790 (П, Д као О), 1812, 1814, 1824, 1846 (П, Д као О), 1865 (једино у Соф: ѿбѡщѣ, 332а), 1869, 1914 (Д као О), 1915 (П, Д као О), 1921 (П као О), 1940 (Д као О; Соф. 1276 другачије, као Х), 1961, 1963, 1966, 1968, 2017 (П као О), 2030 (П, Д као О), 2033, 2035, 2048.

Као што се види из овог списка напомена, у заградама, неретко чтенија у преписима П, Д подударају се са преписима О, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276.

Има чтења у П, Д где се они потпуно или готово сасвим поклапају са преписом О: вид. нап. 176 (тако у Соф. 1276), 177, 179, 213, 248, 253, 257, 368, 392, 431, 438 (О и Д подударни, П је, мислимо, у вези са њима; у Син. 213 као О; у Пог. 31 нема тог дела текста), 444, 453, 456, 493 (тако и Пог. 31, Син. 213; у Соф. 1276, 324б: *χοῦζῃς*, као у Т, Н, С), 511–513, 517, 542, 681, 689, 710, 745, 779, 794 (готово исто у Пог. 31, Син. 213), 861, 863 (П има другачији везник), 881, 915 (има везе са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 959, 972, 997, 1001, 1002, 1017, 1063–1065, 1092, 1120, 1121, 1151, 1153, 1156 (у П, Д глаголски придев је одређеног, у О неодређеног вида), 1252, 1274, 1295, 1323, 1324, 1398, 1450 (у Д, вероватно, грешком изостављена именица), 1611, 1616, 1622 (тако и Соф. 1276), 1676, 1771, 1826, 1912, 1925 (исто Пог. 31, Соф. 1276), 1935, 1975, 1984 (тако и Соф. 1276), 2034 (П, Д за разлику од О имају везник).

Очита је текстолошка веза између преписа О и преписа П, Д. Претпостављамо да они потичу од архетипа насталог уношењем у старији текст измена према каснијој редакцији, представљеној преписима Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276. У препису О нека чтења се поклапају са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276, али не и са П, Д, што би значило да су касније могле бити уношене нове измене, према тој каснијој редакцији. Тако и у

П, Д има поклапања са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 и истовременог неподудрања са О, која могу указивати и на ново редиговање, према истој, каснијој редакцији. Мноштво чтенија у П, Д карактеристично је само за ова два преписа. Стога се они могу издвојити у текстолошки засебну групу. Вид. нап: 141 (можда грешком изостављено) 145 (тако у Слову Јована Синајског, вид. стр. 213, таб. 1), 162 (као у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 165, 167, 169, 171–172, 177 (као Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 182 (исто као Пог. Син. Соф. 112а), 187, 197 (тако и Соф. 1276), 201, 210, 214, 223 (тако Соф. 1276), 225–226, 230 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 235–236 (има везе са О, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 240, 246, 249, 250, 254–255, 263–264, 266, 270–271, 272 (блиско препису О и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 279, 280, 315, 316, 322, 337 (као у Слову Јована Синајског, вид. стр. 217, таб. 5), 339 (слично у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 340, 344–345 (исто као у Слову Јована Синајског, види стр. 218, табела 6), 351, 365, 370, 388–389, 397, 407 (тако и у Соф. 1276), 408 (тако и С), 412, 413, 418, 423, 439 (тако и у Син. 213 и Соф. 1276; у Пог. 31 нема тог дела текста), 440, 442, 455, 465, 468, 471, 477, 478, 479, 481, 482 (П, Д као О у делу где се О подудара са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 500, 501, 505 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 508, 514, 520, 521, 524, 536, 537, 554, 560, 561 (П, Д као О; могуће да је ово чтеније изворно; у Т, Н, С: прѣкрѣщающе), 567–568, 583, 598, 605 (тако и у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 607, 608 (тако у Пог. 31, Син. 213, и С), 611, 614 (тако и Соф. 1276), 626, 628, 639, 643 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 652, 666 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 676 (у Пог. 31 нема овог дела текста), 677 (у Пог. 31 нема текста), 684 (у Пог. 31 није сачуван текст), 686 (П, Д као О; Син. 213 нешто другачије; у Пог. 31 није сачуван текст), 687 (П, Д као О; у Пог. 31 нема тог дела текста), 690, 693, 694, 695 (П, Д блиско чтенију О, Син. 213, Соф. 1276; у Пог. 31 овај део текста није сачуван; Д се мало разликује од П), 702, 720, 722, 730, 740, 743, 746 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 747, 761, 769, 770, 780, 790, 795, 796, 797, 798, 802, 808 (готово исто као О, Пог. 31, Син. 213), 812 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 813, 816, 822, 827, 829, 831, 832, 840 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 841, 847, 851–852, 856, 857, 862, 874, 884 (готово исто у О, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 892, 895 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 897 (тако и Н и Соф. 1276), 904, 917, 918, 921, 931, 933, 939, 942–943,

947, 955, 957, 967–968, 973, 976–977 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; у О овог дела текста нема), 986, 987, 993, 998, 999, 1000, 1010 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1012, 1020 (да ли у вези са О, Пог. 31, Син. 21, Соф. 1276?), 1025, 1028, 1031 (у Д глагол није у истом лицу као у П), 1032, 1037, 1038 (тако и Соф. 1276), 1040 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1041, 1044, 1053, 1055, 1057, 1058, 1059, 1062, 1066, 1067 (мислимо да је у Д искварено ово место), 1079, 1081, 1088 (тако и у Соф. 1276), 1090–1091, 1098–1099, 1104–1105, 1117, 1130, 1134, 1135 (у П, Д различити падешки облици), 1136 (готово потпуна подударност), 1138 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1144–1145, 1154, 1158 (у П вероватно грешком негација; као Д је и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1163 (тако и Н), 1165 (тако и С), 1173, 1180, 1183, 1184 (у П, и Д синоним речи употребљене у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1188, 1196, 1201 (у П друга реч, али ред речи исти као у Д), 1208, 1231–1233, 1234 (тако и С), 1236 (блиско овом чтеније у Соф. 1276), 1238, 1240, 1246, 1248 (П и Д нису сасвим подударни), 1258, 1271, 1275, 1285, 1287, 1306, 1307 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1314, 1317, 1318, 1322 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1325 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1335, 1340 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1347 (тако и С, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1356, 1376, 1378, 1387, 1401–1402, 1410, 1413, 1420, 1427, 1431–1432, 1441, 1458, 1467 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1468–1469, 1480 (готово исто у Соф. 1276), 1485, 1495 (Д као О; исто у Пог. 31, Син. 213; Соф. 1276 другачије), 1497, 1498 (П, Д као О), 1500, 1508 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1512, 1524 (исто у О, Пог. 31, Син. 213; у Соф. 1276 другачији облик), 1531–1532, 1537–1542, 1548 (тако и С, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1550–1551, 1556 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1559 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1563, 1565, 1566, 1576, 1586, 1600, 1610, 1628, 1629 (тако и Соф. 1276), 1637, 1638, 1655 (готово исто као Х), 1671, 1675, 1695 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1706, 1716, 1720–1721, 1728, 1733 (тако и Син. 213, Соф. 1276), 1737, 1748, 1750, 1757, 1768, 1786, 1789 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1792, 1795 (тако и Соф. 1276), 1796–1797, 1800, 1802–1804, 1809, 1815, 1825 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1829 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1857, 1878 (исто у Соф. 1276), 1885, 1900–1901, 1910, 1919–1920 (у Соф. 1276, 332а: тако не в' мѣтежѣ мнрьскыѣх[ъ]), 1932, 1943, 1954, 1974,

1992, 1998, 2003, 2011 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2033, 2037 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2053 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2055 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2057.

Судећи по дописивањима на белинама преписа П, различитим од оних у основном тексту (1556, 1596), преписивач тог преписа имао је у рукама још неки извод (снџе нзвод[ь]): вид. нап. 598, 1065–1967.

Нека чтенија у П разликују се од одговарајућих чтенија осталих преписа који су међусобно поређени: 697, 715, 728, 763–764, 768, 782, 783, 791, 792, 845, 859, 860, 867, 889, 900, 902 (и 901), 910–911, 930, 983, 994, 1003, 1010, 1022, 1039, 1056, 1089, 1113, 1126, 1133, 1140, 1146, 1168, 1194, 1197, 1201, 1223, 1235, 1241 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1247, 1249, 1272, 1284, 1305, 1328, 1332, 1346, 1360, 1404, 1405, 1442, 1470, 1506, 1532, 1536, 1580, 1590, 1595, 1598 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1613 (тако и Соф. 1276), 1614, 1665, 1669, 1738, 1772–1774, 1778, 1787, 1830, 1841, 1842, 1844, 1855 (вид. X, 1854), 1856, 1858, 1872, 1873, 1886, 1897, 1940, 1962, 1977, 1991, 2006, 2022 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2038, 2047.

Чтенија С и П подударна су у нап. 634.

Чтенија О и П подударна су у нап. 696, 751, 872, 875 (тако и Соф. 1276), 876–877 (тако и Пог. 31, готово исто и Син. 213), 889 (тако и Син. 213), 1006, 1117, 1484 (тако и Пог. 31, Син. 213), 1634 (О има и везник; као П су Пог. 31, Соф. 1276), 1644 (тако и Соф. 1276), 2007 (тако Пог. 31, Соф. 1276).

Подударање Н, С, П вид. у нап. 1330.

Чтеније Д у нап. 451 блиско чтенију у преписима Син. 213 и Соф. 1276 (овог дела текста у Пог. 31 нема); у нап. 476 Д као Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; тим преписима Д је близак у нап. 504, а подударан са њима у нап. 1016.

Чтенија О и Д се поклапају у нап. 635, 1442.

Д се са преписима Т, Н, С се подудара у нап. 553 (да ли је то у препису Д остатак старије редакције?).

По следећим чтенијима препис Д се разликује од других са којима је поређен: 633–634, 703, 709, 719, 721, 731, 787, 789, 806, 809, 810, 875, 901, 915–916, 922–923, 971, 1033, 1068, 1083, 1086, 1102, 1124, 1147, 1186, 1203, 1218, 1229, 1259, 1262, 1267,

1300, 1309 (тако у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1333, 1344–1345, 1348, 1394, 1429, 1452, 1456, 1459, 1461, 1509, 1515 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1549, 1626, 1627, 1634, 1647, 1689, 1717 (тако Син, Пог, Соф), 1722, 1752, 1819, 1870, 1957, 1962, 1979, 2017, 2021.

Чтенија С и Д се поклапају у нап. 375, 593, 1668 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1198, 1535, 1681, 1907.

Подударна су чтенија С, П, Д у нап. 1122, 1548, 1589, 1592 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276).

Подударање чтенија преписа О и Д вид. у нап. 1126, 1127, 1777 (тако и Соф. 1276), 1913.

Низ чтенија у препису О разликују се од чтенија других преписа који су били поређени. Указаћемо на неке од њих: 384, 455, 537, 562, 563, 586, 661, 672, 852, 862, 887 (слично у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 895, 932, 967, 973, 975, 985 (тако и у Соф. 1276), 993, 1014, 1049, 1073, 1075, 1094 (тако у Соф. 1276), 1148, 1149, 1158, 1171, 1178, 1193, 1211, 1240, 1245 (тако и Соф. 1276), 1250, 1273, 1286, 1304, 1322, 1330, 1338, 1340, 1343, 1347, 1351, 1357, 1366–1368, 1382, 1397, 1416 (тако и Соф. 1276), 1417, 1423, 1440, 1448 (види С), 1463, 1465, 1501, 1516–1520, 1544, 1552, 1557, 1572, 1608, 1618–1619, 1638, 1697, 1710, 1741, 1758, 1760, 1793, 1822–1823 (тако и Соф. 1276), 1832, 1848 (тако Син. 213, Соф. 1276), 1850, 1853, 1879, 1887, 1890, 1893, 1899, 1934, 1937, 1964, 1988, 1991, 2013, 2043, 2059, 2061, 2063.

Чтенија С и О подударна су у нап. 651 (тако и Соф. 1276), 757, 919 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1175 (тако и Пог. 31).

Везник изостаје у Н и О, вид. нап. 1527 (тако и Соф. 1276).

У О, П, С чтенија се подударају у нап. 864.

Чтенија С, О, П, Д се поклапају у нап. 261 1588 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1591 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; можда је грешком изостало у Н, Т или њиховом предлошку), 1981 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276).

Поклапају се чтенија Н, С, О, П, Д у нап. 1004.

IV. Испоставило се да су у рукопису Хил. 455 сачувани само делови текста расути у рукопису: увод у целини (260а–264а) и одломци главног, наредног дѣла „Слова“ (80а–84б, 340б–341а).

Из поређења већег одломка (80а–84б) са осталим преписима види се да се следећа чтенија у њему разликује од чтенија других преписа: 1294, 1296, 1349, 1352, 1356, 1362, 1363, 1374, 1377, 1381, 1388, 1390–1391, 1393, 1395, 1399 (у Соф. 1276: быша явиша с(а), 330а), 1407–1408, 1412, 1414, 1416–1418, 1422, 1426, 1433, 1435–1437, 1439, 1442–1443, 1446, 1452–1454, 1457, 1462, 1464, 1466, 1468 (П, Д слично), 1471–1473, 1476–1480, 1482 (тако у Слову Јована Синајског, вид. стр. 218, табелу 6), 1483 (тако и Слово Јована Синајског, и у Иларионовом слову о одбацивању света, стр. 218, таб. 6), 1488 (вид. Слово Јована Синајског, стр. 218, таб. 6, нап. 92), 1489 (види Илариново слово, стр. 218, таб. 6), 1491, 1493, 1494, 1496 (слично у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276, С, О, П, Д, Слову Јована Синајског и Иларионовом слову, вид. стр. 219, таб. 7), 1498, 1500, 1502, 1504 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1506 (тако и у Иларионовом слову, стр. 220, таб. 8), 1634, 1636, 1638, 1640, 1642, 1650–1652, 1654, 1656 (готово исто као П, Д; другачији само ред речи), 1657–1658, 1663–1664, 1666, 1668 (слично у С, Д, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1674, 1678 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1679, 1681, 1684, 1686, 1689, 1690, 1691, 1694 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1696, 1697, 1703 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1709–1713, 1716, 1719 (вид. П у нап.), 1721, 1731–1733, 1735–1736, 1744–1746, 1748, 1750, 1752, 1754–1755, 1759, 1764 (има и у Соф. 1276), 1765–1767, 1773–1780, 1785, 1788–1790, 1792–1794, 1796, 1799, 1801, 1803, 1805–1808, 1810 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1811–1812, 1823, 1825, 1827–1828, 1833–1835, 1836 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1837–1840, 1843–1847, 1849, 1854, 1856, 1858–1859 (исто у Соф. 1276), 1863 (у Соф. 1276, 332а: воды на роуцѣ къздіа, кто поноудн поконти с(а)), 1864, 1866, 1867, 1868–1869, 1870 (Соф. 1276, 332а: оустрон створи), 1871, 1873, 1874, 1875, 1876 (Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: но быша, алъни, 134а), 1878, 1883, 1891, 1894, 1900, 1904 (тако и Соф. 1276), 1908, 1911 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1912 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1916, 1918, 1920–1924, 1927, 1933, 1934 (тако Соф. 1276), 1935, 1936 (тако и Соф. 1276, само без везника), 1940 (тако Соф. 1276),

1947, 1949, 1950 (тако и Соф. 1276), 1954 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1955, 1957 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1958–1960, 1965, 1967, 1980, 1982–1984, 1987, 1993, 1996, 2000, 2005, 2009, 2010 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2013–2014, 2016–2018, 2020, 2023, 2026–2027, 2031–2032, 2039 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2040, 2042, 2044 (слично Соф. 1276), 2047, 2050, 2052, 2059–2060.

Мислимо да је већина ових измена унета током обраде дѣла „Слова брату столпнику“, из кога су неки сегменти текста изостављени (они у издању нису осенчени, вид. у другој књизи стр. 87–92). Измењен је и почетак тог обрађеног одломка или скупа одломака из „Слова“ (вид. у издању нап. 1294). Редактор као да је желео да га прилагоди окружењу у коме се нашао, патеричким повестима. Међу њима он и сам подсећа на патеричку повест. Зато ћемо тај одломак, а заправо извод-редакцију, за сада, условно, називати Патеричком редакцијом „Слова брату столпнику“. Пепис те нове, до сада непознате редакције нашли смо, на своју радост и изненађење, у раније поменутом бугарском Сводном патерику из шездесетих или седамдесетих година XIV века (НБКМ 1036), на стр. 243а–245а, после Иларионовог слова о одбацивању света.⁷⁸² У бугарском рукопису ова редакција представља засебан, самосталан састав, док су у хиландарском присутни и други делови „Слова брату столпнику“ (бугарски рукопис нисмо прегледали у целини). Можда је у предлошку хиландарског рукописа био управо оригинал ове редакције.

Измена је, мислимо, унета и у мањем одломку „Слова“ у хиландарском зборнику (340б–341а): вид. нап. 331.

Подударни су препис Х и С у нап. 1358, 1371, 1757 (исто П, Д само без везника), 2041.

Х и Д се поклапају у нап. 1361, 1798, а Х и П у 1670 (тако и Соф. 1276), 1743 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1854–1855, 1938, 1991 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2002.

Х и О се подударају у нап. 113 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1372 (исто Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1376 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; П, Д имају и везник), 1492, 1718 (тако и Соф. 1276), 1724, 1800 (тако и Соф. 1276), 1802 (тако и

---

⁷⁸²Вид. у овој глави нап. 622. – Бугарски препис ове редакције припремамо за штампу.

Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276; у П, Д множина), 1813, 1851–1852 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1902, 1903 (тако и Соф. 1276), 1994, 2011 (Х и О готово подударни), 2037, 2058 (Х и О готово исти).

Х, Н, С се подударају у нап. 1831, а Х, С, П у 1931.

Поклапања чтенија Х, П, Д вид. у нап. 326, 1301, 1302, 1303, 1451 (тако и у Слову Јована Синајског и Иларионовом Слову о одбацивању света, вид. стр. 218–219, таб. 6–7), 1655–1656, 1660, 1685, 1705, 1956, 1986 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1989, 1890 (вид. и О у нап. 1893), 1898 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2051.

Чтенија Х, О, Д су истоветна у нап. 1470, 1487 (тако у Слову Јована Синајског и Иларионовом слову, вид. стр. 218, таб. 6), 1669 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276).

Х, О, П се поклапају у чтенију у нап. 1635, а Х, Н, С, О у нап. 1763.

Х, С, П, Д подударају се у нап. 1367, 1370 (С, Д се нешто разликују од Х, П; Син. 213 исто као Х, П), 1929 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 2049.

Х, О, П, Д се поклапају у нап. 1298–1299 (исто Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1350 (исто Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1363 (П, Д као О; Х има и везник; као П, О, Д су и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1364–1365 (исто Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1375 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1385 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1475 (тако и Пог. 31, Син. 213; у Соф. 1276 други облик исте заменице), 1624, 1626 (Д и Х се не подударају потпуно са О, П; као О, П су Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1643 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1648 (исто у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1667 (исто Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1729 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1734 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1740 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1762 (тако и Пог. 31, Син. 213; ова реч и у Соф. 1276, али на другом месту), 1860–1861 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1909 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1939 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1941, 1942 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1945 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1952 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1953 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1976, 1978 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1985 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1995 (исто Пог. 31, Син. 213,

Соф. 1276), 2008 (тако Пог. 31, Соф. 1276; у Син. 213 глагол нема префикс), 2012, 2036 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276).

Чтенија Х, С, О, П, Д се подударају у нап. 1499 (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276), 1770 (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276).

Чтеније преписа С у нап. 331 истовремено је блиско и препису Х и преписима О, П, Д. Препис С подудара се са преписом Соф. 1276 у нап. 466 (овог дела текста нема у Пог. 31, није сачуван), 1013, 1018, 1276. Са преписима Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 препис С се подудара у чтенију у нап. 198.

V. Међу преписима које смо упоређивали издвојили смо у текстолошки засебну групу Т, Н, С. Из наведеног прегледа подударних разночтенија, види се да се нека чтенија преписа С подударају са чтенијима других преписа. Покушали смо да издвојимо неке карактеристике текстолошке групе коју чине преписи Т, Н, С, у оном делу текста „Слова брату столпнику“ који је сачуван и у препису Х, будући да су у О, како претпостављамо, измене уношене из касније редакције.

Т, Н, С, Х: възращѣшѣ; О: възрастьшю (нап. 94); у Пог. 31 овај део текста није сачуван, у Син. 213, Соф. 1276 исто као О (у П, Д нема овог уводног дела „Слова“)

Т, Н, С, Х: не пользѣно; О: не лѣзѣ (нап. 120); у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: не възѣмно (108а) (у П, Д нема овог уводног дела „Слова“)

Т, Н, С, Х: сквозѣ; О: сквозѣ (нап. 121); Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 као О; у Речнику старог руског језика има сквозѣ и скозѣ, али нема сквозѣ⁷⁸³, док у Речнику старог српског оно постоји, али нема сквозѣ⁷⁸⁴; Старословенски пак речник зна само за сквозѣ⁷⁸⁵ (у П, Д нема овог уводног дела „Слова“)

Т, Н, С, Х: правостѣ; О: простерѣтын (нап. 132); у Пог. 31, 108б: пространнѣ; тако и Син. 213, 280а: пространѣнѣ и Соф. 1276, 322а: пространѣнын (у П, Д нема овог уводног дела „Слова“)

⁷⁸³ Матеріали для словаря древне-русского языка, III, стуб. 369–370, 377, 392.

⁷⁸⁴ Рјечник из књижевних старина српских, III, стр. 117–118, 114.

⁷⁸⁵ Старославянский словарь, стр. 605.

Т, Н, С: рнзоу свою; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): рнзы своѣ (вид. нап. 1298–1299)

Т, Н, С: прѣпоасав' се въ чрѣсла (исто у О; у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: препоасавъ чресла (Пог. 130а)); у Х, П, Д: прѣпоаса чрѣсла своа (нап. 1301–1303)

Т, Н, С: такоже врѣхов'ни ап(о)с(то)ли; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): и (О, П, Д немају) съ врѣховнымъ (П, Д: врѣховнымъ) ап(о)с(то)ломъ (вид. нап. 1363–1365)

Т, Н, С (и Пог. 31, Син. 213, у Соф. 1276, 329б грешком: соуща): коущѣ; О: кѣща въ с[ъ]рд[ъ]ци своемъ(ъ); Х, С, П, Д: кровы (вид. нап. 1367)

Т, Н (тако и у О, П, Д, Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): безымѣнствоу; Х: безм'явноу С: безымлствоу (вид. нап. 1371); мислимо да је примарно чтеније безымѣнствоу (вид. у Пог. 31, у тексту под називом ѿ(ва)тѣншаго юан(на) злаг(о)уштаг (тако у рукопису) еже не зазнрати оут(и)т(е)лю но любити н. (145б): ...овъ оубо, нестѣжаниемъ просниа. овъ же, нѣмни радн. срѣтъ, нѣни нестѣжательствомъ. аврамъ же стѣжательствомъ... (146а–146б))

Т, Н, С ѡбѣща се; Х, О, П, Д: ѡбѣщаше (П, Д: и ѡбѣщаше) се (вид. нап. 1376); да ли је у Т, Н, С грешка? Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 као Х, О

Т, Н, С једнако препису Х у нап. 1379. Да ли је то примарно чтеније? У Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: постаще бо (132а)

Т, Н, С: чл(о)в(ѣ)комъ; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): ѡт[ъ] чл(овѣ)къъ (вид. нап. 1385)

Т, Н, С: наоученіе; Х, П, Д: (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): съвыченіа (П, Д: съвыченіе; у О, очито, искварено съвышеніе; вид. нап. 1412)

Т, Н, С, Д, Х (тако и Соф. 1276): трѣжници; О, П (тако и Пог. 31, Син. 213): тризници (вид. нап. 1484). Да ли је то примарно чтеније? „Тризниште“ може значити и „борилиште“.⁷⁸⁶

Т, Н, С: лютость; Х: гнѣвъ; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): сытость (тако и у Слову Јована Синајског и Иларионовом слову, вид. стр. 219, таб. 7: лѣноость)

Т, Н: оукрашают', С: оукрашают; О, П (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: оустрашаетъ; Д оустрашают' се; Х оустрашнт (нап. 1626).

⁷⁸⁶Вид.: Материалы для словаря древне-русского языка, III, стуб. 996; *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 1001.

Т, Н, С: лншенї; Х, О, Д: ѡблнхѡвани (тако и у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276); П лншаѡмн (нап. 1669)

Т, Н: вѣ распад[а]нїн, П: вѣ распадєнїн; С: вѣ распадннх(ь), Д: вѣ распад[а]ннх(ь); О (тако Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): вѣ распааннх[ъ]; Х: вѣ пропастьхъ (нап. 1681); у старом руском и српском распаданнє значи „раселина“ (hiatus, „разсѣлина, пропасть“)⁷⁸⁷, а Речник старог руског бележи и распаанна у значењу „разсѣлина, ущелье“⁷⁸⁸.

Т, Н, С, Х: разоумь; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): разоумом(ъ) (нап. 1692)

Т, Н, С, П, Д: д(ь)нь; Х: вьсь д(ь)нь; О (Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): д(ь)нь д(ь)не (нап. 1696)

Т, Н, С, Х, О: шьптѡахѡу (Н, П, Д: шьптѡхѡу; О: шєптѡхѡу); Пог. 31, Син. 213: щєкєтѡхѡу (1366); Соф. 1276, 331б: щєпетѡхѡу, па щ исправљено у ш, а избрисано є и изнад њега ѡ написано (вид. нап. 1702)

Т, Н, С: ѡвнї нсхѡдеѡе (Н: ѡвнї нсхѡдеѡе; у Т чак постоји и мали размак између заменице и глагола; да ли су писари преосмислили чтеније какво је било у О, шта је примарно?), О (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): ѡвнї сѡхѡдеѡе; Х: ѡвнї сѡхѡждаахѡу (нап. 1721)

Т, Н, С: на вѣтрѣ тнѡ дыхѡѡѡу; Х: вѣтрѡу тнѡу повѣвѡѡѡу; П, Д, О: на вєтрѣ тнѡ повѣвѡѡнн(ь) (у О вероватно искварено повѣдаѡнн(ь); као у П, Д је и Син. 213, у Соф. 1276, 331б: повѣѡнн[ъ], док једино у Пог. 31, изгледа, исправно: повѣвѡѡѡмъ (137а) (нап. 1731–1733)

Т, Н, С: прохѡлаждахѡу; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): прохѡлаждаахѡу сє (1734). Да ли је у преписима Т, Н, С преосмишљено изворно чтеније Х, О, П, Д?

Т, Н, С: мѡвѣ н (Н, С: нн) грѡхѡтѡннѡ; Х клопѡта нн вѡплѡ; О, П, Д: клопѡта нн (П, Д: н) нгрѡнїѡ (Пог. 31, Син. 213: клопѡта нгрѡннѡ, 137б); Соф. 1276, 331б: вѡплѡ. нн клопѡта нгрѡнїѡ (нап. 1762–1764)

⁷⁸⁷Вид.: *Материалы для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 78; *Рјечник из књижевних старина српских, III*, стр. 34. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 786.

⁷⁸⁸*Материалы для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 78. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 787.

Т, Н, С: по љтишенїи тѣнио источникѣ шоудѣнїе; Х: по отишню цючѣнїе и пакы источникѣмъ зѣнѣнїе; О: по оутѣшенїи цючѣнїе. источникѣ звнѣнїе (178а) П, Д: по љтишенїи шѣдѣнїа источникѣ(ъ) зѣнѣнїа (164б) (вид. нап. 1799–1802), Пог. 31, Син. 213: источникѣ зѣнѣнїе (162а); Соф. 1276: по оутѣшнїи цючѣнїе и источникѣ зѣнѣнїе (331б). Цѣчѣнїе значи „тишина“. И за цѣчѣнїе и за цѣчѣти примери су наведени из Златоструја XII века.⁷⁸⁹

Т, Н, С: Чѣ бо днѣнѣе таковаго жнїтїа; Х: ѿ днѣноѣ чюдо таковоѣ жнїтїе (исто Соф. 1276); О, Д: ѿ днѣа днѣнїе (Д: днѣнѣе) таковоѣ (Д: таково) жнїтїе, 179б (тако и Пог. 31, Син. 213); П: ѿ чюда чюд[ь]нѣе, таково жїтїе (вид. нап. 1939–1942)

Т, Н, С: таково прѣбыва[ни]е; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): прѣбыванїе (нап. 1945–1946; у Т, по свој прилици, омашком: прѣбывае)

Т, Н, С: кто бѣ нхъ въ болѣстн (С: въ болѣстн нхъ) посѣте; О, Х, П, Д (и Соф. 1276): кто бѣ (Х, Соф. 1276: бѣ) тѣх[ъ] въ болѣстн (Х, П, Д, Соф. 1276: болѣзнь) посѣтан (Х, Соф. 1276: посѣти; П, Д: посѣцае); Пог. 31, Син. 213: кто бѣ, тѣхъ вѣ болѣзнь посѣти (163а) (нап. 1950–1954); мислимо да је изворно чтеније са аористом глагола бити и партиципом, као у Т, Н, С (иста конструкција је и у О, П, Д)

Т, Н, С, П, О: принесе; Х (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): принесе; Д: принести (нап. 1957); иста конструкција као у претходном примеру; мислимо да је изворно чтеније у Т, Н, С, П, О

Т, Н, С: г(аго)ле; Х, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276) немају (нап. 1969)

Т, Н, С, П, Д: поконѣ ти г(оспод)ь д(оу)шоу; Х, О: покон г(оспод)н (О: г(оспод)ь) д(оу)ше (О: д(оу)ша рабѣ свонх[ь]); Пог. 31, Син. 213: покон г(о)с(под)н д(оу)шо (163б); Соф. 1276: покон д(оу)шоу рабѣ свонх[ъ] (332б) (нап. 1970–1973)

Т, Н, С: тѣ; Х, О, П, Д немају (вид. нап. 1976), а у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 то место нешто другачије звучи

Т, Н, Х: невъзбранѣно; С, О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): невъзвратно (нап. 1981)

⁷⁸⁹ Матеріалы для словаря древне-русского языка, III, стуб. 1615. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 1137.

Т, Н, С: помѣноуѣ; Х, О: помѣноуѣше (О: помѣноуѣшоу) тѣхъ (нап. 1994); Пог. 31, Син. 213: помѣноуѣше (164а); Соф. 1276: помѣноуѣши (332б)

Т, Н, С: поболнѣ главою; Х, О, П, Д: главою поболнѣ (тако и Пог. 31, Соф. 1276; у Син глагол је без префикса) (нап. 2008)

Т, Н, С немају; Х: вид[н]ѣ; О: оувиднѣ; П, Д: оузриѣ (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276) (нап. 2011)

Т, Н, Х: ѿсоудѣт; С, О, П: ѿвѣсдоут; Д: ѿвѣсдоуют; Пог. 31, Син. 213: ѿсѣдѣтъ (164а); Соф. 1276: ѿвѣсдоут (232б). У преписима Т, Н, Х појавило се ѿсоудѣт, по свој прилици, због мешања јусева у бугарском предлошку: ѿсѣдѣт > ѿсѣдѣт. У Речнику старог руског језика постоји ѿсѣсти, ѿсѣдѣ у значењу „окружити, осадити“. У истом чланку упућује се и на одреднице ѿвѣсѣсти, ѿвѣсѣсти.⁷⁹⁰

Т, Н, С, О: кљѣтит се на ѡстрабленіе; Х: на исцѣленіе кљѣтит се; П, Д: слѣтит се на ѡстрабленіе; Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: кљѣтит сѧ, на ѡздравленіе (164б) (нап. 2024–2025); вид. у Речнику старог руског ѡстрабленіе у значењу „исцѣленіе, выздоровленіе“⁷⁹¹; у Речнику старог српског – ѡстраблѣти се, ѡстраблѣати се, ѡстраблѣнути се⁷⁹²; најзад, ѡстраблѣти у Старословенском речнику⁷⁹³

Т, Н, С: н мѧстѣм мѧжоутъ. стѧнаніе глѣбоко творѣтъ зрѣщѣ; Х: н мѧжоутъ бынѣмѣ; О: мѧжоутъ(ъ) гол'коу творѣще; П, Д: мѧжѣтъ вѣставѣ (Д: вѣстанѣ), н глѣкѣ творѣтъ(ъ); Пог, Син, Соф: н мѧжоутъ. лготоу творѣще (164б) (нап. 2030–2036). Које је чтеније примарно? Да ли је вѣставѣ (вѣстанѣ) из П, Д траг претходног стѧнаніе из Т, Н, С, а гол'коу (П, Д: глѣкѣ) из О, П, Д настало преосмишљавањем првобитног глѣбоко? У Речнику старог руског И. И. Срезњевског има реч глѣка = голка = глѣка у значењу „шумѣ, мѧтежѣ“. Примери

⁷⁹⁰Материалы для словаря древне-русского языка, II, стуб. 755. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, стр. 526, 481, 465.

⁷⁹¹Материалы для словаря древне-русского языка, III, стуб. 1284. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, стр. 1069.

⁷⁹²Рјечник из књижевних старина српских, III, стр. 386.

⁷⁹³Старославянский словарь, стр. 747.

су, између осталог, из „Сказанија страсотропцу Бориса и Глеба из Силвестровог зборника из XIV века, из дела Кирила Туровског и Житија Андреја Јуродивог.⁷⁹⁴

Т, Н, С, П, Д, О: съжалѧѡ сн (С: сѧ) Х: жалнѡ за нѡхъ; Пог, Син, Соф: жалнѡ сн (1646) (нап. 2039–2040)

Т, Н, С, О, П, Д (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): ѡт[ъ]мѣтаниа; Х: ѡбѣта (Соф. 1276, 2326: ѡбѣщаниа) (нап. 2044)

Т, Н, С, О: неѡт[ъ]поустно; Х, П, Д неѡт[ъ]стоупно (тако и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276) (нап. 2054)

Т, Н, С: томоу; Х, О: в(ог)оу (О: в(ог)оу же) нашемоу

Т, Н, С: слава; Х: слава ѡ всеѡ; О: слава н дрѣжава

Завршетак који постоји у Т, Н, С и нешто другачије у Х и О, изостаје у преписима П, Д (вид. нап. 2057), а сасвим другачије гласи у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 (вид. стр. 87 ове главе).

VI. Из оног дела „Слова“ који није сачуван у хиландарском зборнику, бр. 455, издвојили смо места која се међусобно разликују у групама преписа и можда представљају одлике текстолошких група преписа:

Т, Н, С, П, Д: да възлюбнѡ н (С нема) нравъ (П, Д: н'равы), нѡхъ же ѡбразъ носнѡ; О: да възлюбнѡ(ъ) н нравъ нх[ъ]. нх[ъ] же ѡбразъ носнѡ(ъ); у Пог. 31, 1116: да възлюбнѡ нравы нхъ, нѡхъ н образъ носнѡ (тако и у Син 213, у Соф. 1276 нема н) (нап. 144–147; вид. Слово Јована Синајског и Иларионово слово, стр. 213, таб. 1)

Т, Н: слоугы; С, О, П, Д: слоугоу; у Пог. 31, Син. 213 слоугы (1116), у Соф. 1276, 3226: слоугоу (нап. 155; вид. Слово Јована Синајског и Иларионово слово, стр. 213, таб. 1)

Т, Н, С: наѣченѡхъ; О: ѡбыченѡх[ъ]; П, Д: ѡбычнѡх(ъ); Пог. 31, Син. 213: оувѣковеннѡхъ (1136), Соф. 1276: навѣковеннѡх[ъ] (323а)? (нап. 245)

Т, Н, С: многоу нмоуце пицоу; О: много нмоуцен житїе; П, Д: много нмѣн'нѣ жити; Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: много нмѣцен (1136) (нап. 250–253)

⁷⁹⁴ Материјали для словаря древне-русского языка, I, стуб. 611–612. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, стр. 130.

Т, Н, С: слоужнкѣшоу; О: слакѣноу же П: словѣщѣ; Д: словоуцоу се; Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: слышавшоу сѧ (114а) (вид. нап. 264)

Т, Н, С: ѡблад[а]юшоу; О (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): владѣющѣ; П, Д: владѣщѣ (нап. 266)

Т, Н, С немају текст који садрже О, П, Д (вид. нап. 272); Пог. 31, Син. 213 као О; Соф. 1276 има одлике и О и П, Д

С се разликује од Т, Н, а подудара са П сасвим а са Д и О готово сасвим у нап. 275; Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 поклапају се са О

Т, Н, С, П, Д: възлюбленѣ; О (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): незлобикъ (нап. 282) (као Т, Н, С, П, Д и Слово Јована Синајског и Иларионово слово, вид. стр. 215, таб. 3)

Т, Н, С: призванѣ; О, П (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): званъ; Д: званъ тѧ (нап. 283–284) (вид. Слово Јована Синајског и Иларионово слово, стр. 215, таб. 3)

Т, Н, С: сп(а)съ рет(е); О, П, Д немају, као ни Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 (нап. 286)

Т: стѣжидѣ сѣ; Н: стоужидѣ сѣ; С, П, Д: стоужаѣмъ (П: стѣжаѣмъ) сѣ; О: стоужидѣ (нап. 363). Као С, Д су Син. 213 и Соф. 1276; у Пог. 31 овај део текста није сачуван. Чтеније стѣжидѣ сѣ у Т да се објаснити мешањем јусева у бугарском предлошку. У Речнику старог руског језика стѣжати сѣ значи „унывать“. У истом значењу се среће и у старом српском.⁷⁹⁵

Т, Н, С, П, Д: на жестокаѧ; О (и Син. 213, Соф. 1276; овај део текста није сачуван у Пог. 31): жестокаѧ (нап. 369)

Т, Н, С: женѣ; О: женѣ (тако и у Пог. 31, Син. 213); П, Д (и Соф. 1276): жены (нап. 407)

Т, Н, С: съврѣшенѣна прѣнѣтельства; О: съверѣшенѣ прѣнѣствѣѧ (тако и у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276); у П, Д: прѣнѣльствѣѧ (Д: прѣнѣльствѣѧ) (вид. нап. 413–414)

Т, Н, С: въ въскрѣнѣѣ (Син. 213, 283а: въскрѣнѣѣ); О (и Пог. 31, Соф. 1276): въ крѣнѣѣ; П, Д: въ крѣнѣѣ (вид. нап. 426)

---

⁷⁹⁵ Матеріали для словаря древне-русского языка, III, стуб. 849; Рјечник из књижевних старина српских, III, стр. 260.

Т, Н, С: *страшнь* (23а); О, П, Д (као и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): *странѣнъ* (П, Д: *стран'нь*) (нап. 470)

Т, Н, С: *отѣщаємъ* (23а); О: *се отѣщаємъ*(ъ); П, Д: *отѣщаємъ*(ъ); Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: *отѣщаємъ* (139б) (нап. 482). Шта је изворно?

Т, Н, С: *въ пострѣзани*; у О јасно се види само *въ пострѣг...* (у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: *въ пострѣгани* (140а)); П: *пострѣженѣн*, Д: *пострѣженн* (вид. нап. 508)

Т, Н, С: *жита*; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): *пажити* (нап. 529). Да ли је изворно *пажити* код Бугара или Срба преосмишљено у *жита*? Србима реч *пажитъ* („пашњак“) није била непозната, користили су је наши књижевници у својим делима.⁷⁹⁶

Изворним сматрамо *намы* у Н, С, О, П, Д (С, О, П: *наѣн*), тако и у Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276, само у Т – *наѣъ* (нап. 549)

Т, Н, С, Д: *прѣзираѣтъ*; П *прѣзираѣтъ*; О: *прозираютъ*(ъ); Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276: *обзираѣтъ* (141а) (нап. 564)

Т, Н, С: *не нашъ ли грѣтанъ*; О, П, Д: *не нашо* (П, Д: *наше*) *ли гор'ко* (П, Д: *грѣло*); Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 као П, Д (нап. 565–566)

Т, Н, С: *краснѣ се*; у О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): *красоуѣмъ*(ъ) *са* (нап. 603)

Т, Н: *мрѣтвѣца*; О (и Син. 213, Соф. 1276; у Пог. 31 овај део текста није сачуван): *мрѣтвѣцъ*; П, Д: *мр(ъ)твѣцѣ*. Претпостављамо да је примарно *чтеније* преписа О, јер је у српским преписима Т и Н даље *всажденъ*, а једино у С *мртвца* и *всажден'на* (вид. нап. 692–693)

Т, Н: *чрънорѣзъ...* *прѣѣмъ*, претпостављамо да је то примарно *чтеније* (тако је и у О; у Син. 231, Соф. 1276 *мнѣхъ* [ъ] (284б)), а не С (вид. нап. 694–695), премда бисмо очекивали да акузатив партиципа буде *прѣѣмъшъ*.⁷⁹⁷

За сада не можемо објаснити облик *строѣѣу* у Т, Н, С (вид. нап. 719). Исти облик се среће у Пог. 31 (116а), Син. 213 (285а). У Соф. 1276, као у О: *строѣѣа* (326а).

⁷⁹⁶Рјечник из књижевних старина српских, II, стр. 268. Вид. и: Материјали за словари дрвнѣ-русскаго языка, II, стуб. 860.

⁷⁹⁷Вид.: Николић, стр. 205; Ђорђевић 1990, стр. 171.

Т, Н, С: приданни; О (и Пог. 31, Син. 213): прѣдѣленіи (1636); слично П: придѣленіи и Д: и придѣленіи; у Соф. 1276: прѣдѣленіи (3266) (нап. 808). Речник старог руског језика бележи приданни у значењу „вкладъ, пожертвованіе“ или „прилог“, а придати, између осталог, и у значењу „отдать“, где су примери из повеља приложника, указују управо на прилагање поседа црквама.⁷⁹⁸ У истом значењу се и у српској писмености среће придати⁷⁹⁹ а, изгледа, и приданни.⁸⁰⁰ За прѣдѣленни у значењу „надѣленіе“ или „додељивање“ Речник старог руског бележи само један пример – из Посланице цара Ивана Грозног Кирило-Белозерском манастиру, место које потиче управо из „Слова брату столпнику“.⁸⁰¹

Т, Н, С немају тест који садрже О, П, Д (између О и П, Д постоје мале текстуалне разлике; Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276 као О) (нап. 884)

Т, Н, С: приицѣтъ; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): приицѣтъ (нап. 1108)

Преписи О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276) немају текст који имају Т, Н, С (нап. 1160, 1172, 1176)

Т, Н, С: и лишену быти даждныи потреби; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): и лише нужныи потребы (нап. 1189–1191)

Т, Н, С: ѿ(тъ)це; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): ѿ(тъ)ци. Да ли је примарно чтеније преписа О, П, Д?

Т, Н, С непокоѣлюбна; О, П, Д (и Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276): непоконна (нап. 1292),

VII. И овај преглед разночтенија указује нам да Т, Н, С чине текстолошки засебну групу преписа. При том препис С има и неке црте преписа који припадају другој текстолошкој групи. Њу чине Х, О, П, Д, где се лако издваја подгрупа П, Д. Претпостављамо да препис О садржи текст измењен на основу редакције представљене преписима Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276, са којима су у текстолошкој

⁷⁹⁸ Материјалы для словаря древне-русского языка, II, стуб. 1398. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 665.

⁷⁹⁹ Рјечник из књижевних старина српских, II, стр. 422. Вид. и: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 665.

⁸⁰⁰ *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, стр. 665.

⁸⁰¹ Материјалы для словаря древне-русского языка, II, стуб. 1643.

вези и преписи Х, П, Д. Преписи П, Д су блиски препису О, али се у П, Д даље врше нове измене текста које ове преписе и сврставају у подгрупу. Као што смо видели, има низ чтенија који се подударају у Х, О, П, Д, међу којима се нека поклапају и са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276.

Није нам за сада познат ниједан руски препис који има текстолошке одлике преписа Т, Н, С. Не искључујемо могућност да је у њима сачуван текст ближи оригиналном од осталих преписа који су нам били на располагању. Надамо се да ће се текстолошким проучавањима свих сачуваних руских преписа „Слова брату столпнику“ разјаснити, очито, сложена историја његовог текста.

У другој књизи после издања преписа Тек. пост. 13 са различитенијима из других преписа, доносимо издање преписа Сав. 22 (стр. 100–117), Хил. 455 (стр. 118–122), Деч. 96 (121–132). У издању хиландарског преписа одломци су дати оним редом како теку у „Слову“.

Према препису Сав. 22 засебно смо објавили састав који се у неким преписима „Слова“ налази после увода, са различитенијима из руског преписа „Слова брату столпнику“ Обол. 16 и српских рукописа Тек. пост. 13 (Т), Пећ 83 (П), Деч. 96 (Д), и Новаковићевог издања (Нов.) српског преписа из старе збирке Народне библиотеке у Београду (вид. у овој глави стр. 117–118, 118–119). Приређујући издања овог састава и преписа Сав. 22, Хил. 455, Деч. 96 држали смо се истих начела као у издању преписа Тек. пост. 13. У издању преписа Сав. 22 високо јер налик дебелом јеру бележимо као танко јер.⁸⁰²

VIII. Нека запажања проистекла из текстолошког проучавања преписа „Слова“ су нас, признајемо, поколебала у раније изреченој претпоставци да је „Слово Јована Синајског“ дело Илариона Кијевског. Чтенија преписа П, Д у нап. 145, 337, 344–345 подударају се са Словом Јована Синајског (вид. стр. 213, 217–218, таб. 1, таб. 5, таб. 6), што би могло да указује да је при настанку тог Слова коришћен текст „Слова брату столпнику“ налик преписима П, Д. Једнако је и чтеније преписа Х, П, Д (нап. 1451) и преписа Х (нап. 1482) и Слова Јована Синајског (вид. таб. 7, 6; у првом

---

⁸⁰²Вид. нап. 733.

случају чтеније Х, П, Д подударно је само са неким преписима Слова Јована Синајског). Скрећемо још пажњу на чтеније нашъ у Соф. 1276 (323б). У свим преписима које смо поредили, укључујући Син. 213 (у Пог. 31 овај део текста није сачуван) је вашъ (вид. у издању стр. 72, други ред). У Слову Јована Синајског, у препису ХАЗУ III а 43 такође нашъ на одговарајућем месту (вид. стр. 218, таб. 6).

Уколико је „Слово брату столпнику“ дело Илариона Кијевског, онда би се иза „блаженог мога господина што једнако као што својој души иште спасење, тако се и о мени стара“, како пише Иларион, „да бих добар био, и од Бога дарованих му њига нешто сазнадох, ништа од мене не сакри, стога ако што сазнадох, то Божијом помоћи, и овога љубављу, да му пода добри наградитељ Господ за све добро што ми учини, и јоште чини“ могао крити кнез Јарослав Мудри.

Међу Србима „Слово брату столпнику“ познато је и у XVIII веку. Из тог времена потиче Зборник поука светих отаца, црквенословенске редакције, из Збирке рукописа манастира Хиландара, бр. 506, у коме је сачуван до сада непознат извод из „Слова“.⁸⁰³

Код Срба је дугу традицију имало још једно дело које се приписује Илариону Кијевском – „Слово о душевној користи“.

„СЛОВО О ДУШЕВНОЈ КОРИСТИ“

Александру Горском била су позната два преписа овог слова где се у заглављу указује да је његов аутор „свети Иларион, митрополит кијевски“.⁸⁰⁴ У овој беседи ни у стилу који, према једном од тих преписа (волоколамском), показује дубоку старину дела, ни у његовој садржини, он не види ништа због чега се оно не би могло приписати овом руском архипастиру.⁸⁰⁵ Његово мишљење прихватили су

---

⁸⁰³ Вид.: Јелесијевић 2011б.

⁸⁰⁴ Горскій, стр. 219, 293.

⁸⁰⁵ Горскій, стр. 220.

архиепископ Филарет и В. М. Ундольски.⁸⁰⁶ Оспоравао га је митрополит Макарије, јер се у већини рукописа ово слово приписује Илариону светом, преподобном или Великом, а у рукописним пролозима и штампаном прологу излаже се под 21. октобром, споменом двојице Илариона – Великог и Мегленског, и то одмах иза повести о једном и другом, и, што је најважније, „ни по стилу, ни по саставу, ни по оскудности садржаја нимало не личи на два друга дела („Слова о закону и благодати“ и „Исповедања вере“. – С. Ј.) нашег митрополита Илариона“⁸⁰⁷. Оно је сасвим слично, по митрополиту Макарију, једноставним поукама које се по неким рукописима приписују преподобном Илариону, а по другим Илариону Великом, што значи да су сматрани истом личношћу.⁸⁰⁸ Како су према истраживањима преосвећеног Сергија проложне поуке синаксару биле додате, по свој прилици, у Русији, у Пролог су могла бити унета не само грчка или словенска, него и руска дела. Стога се, по Н. Никольском, питање ауторства „Слова о душевној користи“ мора поново размотрити.⁸⁰⁹

На основу њему позната три преписа, из Волоколамске и Погодинове библиотеке (бројеви рукописа нису наведени), у којима се „Слово о душевној користи“ приписује светом Илариону, митрополиту кијевском, и преписа Зборника Московске духовне академије, бр. 175 (XVI–XVII век) Александар Васиљевич Горски га је 1844. објавио и превео на савремени руски.⁸¹⁰ Ускоро, 1856, Иван

---

⁸⁰⁶ *Архиепископъ Филаретъ 1859б*, стр. 14, 15. Претпостављамо да Н. Никольски када помиње мишљење В. М. Ундольског, има у виду његов Опис словенских рукописа Московское патријарашке библиотеке (*Никольскій 1906*, стр. 105), који нисмо имали прилике да погледамо.

⁸⁰⁷ *Макарий, митрополит, II*, стр. 179.

⁸⁰⁸ *Макарий, митрополит, II*, стр. 179–180. Међу таквим поукама митрополит наводи и „Поученије о отверженији мира“ и „Наказаније к отречшимсја мира Христа ради“ (стр. 473, нап. 201), како могу гласити заглавље извода из „Слова брату столпнику“ и „Слова“ у целини.

⁸⁰⁹ *Никольскій 1906*, стр. 105–106. Вид.: *Прокопенко*, стр. 203. – О поучном делу у Прологу вид.: *Лосева 2009*, стр. 72–80.

⁸¹⁰ *Горскій*, стр. 293–299. Опис рукописа МДА 175 вид. у: *Леонидъ, архимандритъ 1887*, стр. 182–200, бр. 10 (175). Препис почиње на страни 1566 (по другој, изгледа ранијој нумерацији – 1416). Волоколамски препис није установљен: *Православная энциклопедия, XXII*, стр. 125 (А. А. Турилов).

Купријанович Купријанов објавиће ово слово према пергаментном препису XIII века из Пролога Збирке Софијске библиотеке (РНБ), бр. 1324, са разночтенијима из издања А. В. Горског и Софијског пролога из XIV века.⁸¹¹ Касније, 1880. године, биће издато у саставу Великих минеја за читање⁸¹², а 1896. према Прологу штампаном 1675.⁸¹³

Уз историју проучавања дела Н. Никољски, који примећује да је његових преписа веома много, није набројао све проложне преписе, него само пергаментне и оне у зборницима и њему доступним пролозима.⁸¹⁴ У једном од њих, из Зборника Збирке Тројице-Сергијеве лавре, бр. 13 (крај XIV – почетак XV века) у заглављу слово се приписује „светом Лариону, митрополиту Кијевском“.⁸¹⁵ Недавно је Анатолиј Аркадјевич Турилов скренуо пажњу на препис у западнобугарском рукопису из Збирке Пећке патријаршије, бр. 93 (почетак XV века), са заглављем: с(вѣ)т(а)го наарнона митрополита кыевскаго града. слово.⁸¹⁶ По мишљењу овог аутора „питање ауторства текста је, као у случају са „Словом брату столпнику“ предмет дискусије, али постојање прилично раног (у оквиру сачуване укупне рукописне традиције) јужнословенског преписа указује, у најмању руку, на домонголску традицију оваквог заглавља“⁸¹⁷.

---

⁸¹¹ *Поучение св. Иларіона по харатейному списку Новгородской Софійской библіотеки*. Опис рукописа Соф. 1324 вид. у: *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI–XIII вв.*, стр. 177–178.

⁸¹² *Великія Минеи четіи, октябрь, дни 19–31*, стуб. 1680–1682.

⁸¹³ *Памятники древне-русской церковно-учительной литературы*, стр. 93–95.

⁸¹⁴ *Никољскій 1906*, стр. 105–110, 513.

⁸¹⁵ *Никољскій 1906*, стр. 107. Датирање Зборника према: *Турилов 2011*, стр. 17, нап. 3. На другом месту Зборник је датиран првом четвртином XV века: *Православная энциклопедия, XXII*, стр. 125 (А. А. Турилов).

⁸¹⁶ *Турилов 2011*, стр. 16–17; *Православная энциклопедия, XXII*, стр. 125 (А. А. Турилов). Од значаја у проучавању јужнословенско-руских веза је податак, који наводи овај проучавалац, да се на крају пећког рукописа налази Житије и чуда Николаја Чудотворца, укључујући и она која спадају у старе руске домонголске преводе (*Турилов 2011*, стр. 16–17). – Опис рукописа Пећ 93 вид. у: *Мошин 1968–1971*, стр. 100–102, бр. 99; *Иванова*, стр. 104, бр. 88.

⁸¹⁷ *Турилов 2011*, стр. 17.

Постоје две варијанте овог дела у руској рукописној традицији. Пролошка је краћа а садржи и неке текстуалне разлике у односу на другу.⁸¹⁸ Разлике међу њима виде се и у издању И. К. Купријанова. Ово слово и, судећи по наведеном почетку и завршетку, управо у пролошкој варијанти, према рукопису на прелазу из XV у XVI век и два рукописа из XVI века било је предвиђено за читање у 16. недељу по Недељи Свих Светих.⁸¹⁹

Нама су, за сада, позната два српска преписа пуније варијанте – Тек. пост. 13 (366–386)⁸²⁰, НБС 26 (1066–108а; сл. 64–65)⁸²¹, и један пролошке – МС РР I 22 (356–396)⁸²². У прва два рукописа слово следи одмах после „Слова брату столпнику“ које се у заглављу приписује Илариону, митрополиту кијевском, и дело је Тогожде илариона (Тек. пост. 13, 366). Једино у тим преписима назив дела је слово. ѿ подвижаннъ къ в(ог)у въ кратѣхъ (Тек. пост. 13, 366).

У другој књизи доносимо издање преписа Тек. пост. 13 са разночтенијима из НБС 26 (Н) и ТСЛ 13 (210а–212б) и преписа МС РР I 22 са разночтенијима из најстаријег проложног руског преписа Соф. 1324 (209а–210а), где се Иларионово слово налази у другој половини рукописа, са другим словима и кратким поукама, одвојено од синаксара⁸²³ (вид. издања у другој књизи на стр. 157–162). Редакцијске разлике смо занемаривали, изузев у дужој варијанти у нап. 27, 95.

О односу српских и руских преписа тешко је износити закључке, будући да још увек нема критичког издања текста у руској традицији.

Изгледа да је примарно чтеније у Тек. пост. 13 и НБС 26 а не ТСЛ 13 у напоменама 22–23, 37, јер се прва два на том месту подударају са Соф. 1324 и МС РР I 22 (десети ред одозго у издању на стр. 160).

---

⁸¹⁸ Вид.: Турилов 2011, стр. 17.

⁸¹⁹ *Черторицкая*, стр. 482. Изводи из „Слова брату столпнику“ били су предвиђени за читање шесте недеље Великог поста (*Черторицкая*, стр. 233, 236).

⁸²⁰ О рукопису вид. нап. 544.

⁸²¹ О рукопису вид. стр. 123.

⁸²² О рукопису вид. стр. 130.

⁸²³ *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI–XIII вв.*, стр. 178.

Међу преписима двеју варијаната „Слова“ има подударања. Само у ТСЛ 13 и Соф. 1324 и: братиѣ и сестры (разнотченије наводимо према првом рукопису; вид. у првој варијанти текста нап. 3, у другој нап. 2). Вероватно је због тога Александар Горски мислио је да је ово слово упућено мирјанима, јер је тако и у његовом издању.⁸²⁴ У препису ТСЛ 13, међутим, има и два обраћања „иноцима“ (вид. нап. 47, 120).

У првој варијанти у нап. 5, 60 препис ТСЛ 13 ближи је проложној варијанти у нашем издању (стр. 160, други ред; стр. 161, шести ред), а у нап. 59 истоветан је са чтенијем Соф. 1324 и готово сасвим подударан са МС РР I 22 (стр. 161, пети ред). Близак је чтенију Соф. 1324 у нап. 94 препис ТСЛ 13 у нап. 96, док се у нап. 118 он подудара са МС РР I 22 на месту омеђеном брух-цифром 110.

У препису НБС 26 сачуване су руске језичке црте – ноужно (нап. 44), ноужници (нап. 45)⁸²⁵, можда и трѣждышн (нап. 101)⁸²⁶. У МС РР I 22 русизми могу бити акузатив множине заменице своа (стр. 160, седми ред), нѣжно, нѣжницы (стр. 161, први и други ред).⁸²⁷

У преписима Тек. пост. 13 и НБС 26 среће се посагающе (у руском препису ТСЛ 13 одговара му посагающе; вид. нап. 95). Можда се може објаснити бугарским посредовањем – мешањем јусева, после чега се на место ж појавило а⁸²⁸: посагающе > посжгающе > посагающе. Србизми могу бити у истим српским преписима оуспѣваць (1. л. јд.; стр. 157, седми ред; вид. нап. 18)⁸²⁹, жнють (стр. 157, трећи ред одоздо; вид. нап. 27).

Почетком прошлог столећа, позивајући се на Каталог рукописа Српске краљевске академије М. П. Петровски пише: „Код Срба је та поука („Слово о

---

⁸²⁴Горскій, стр. 219, 293.

⁸²⁵Вид. стр. 170.

⁸²⁶Вид. нап. 708.

⁸²⁷О језику овог рукописа вид. стр. 163–164.

⁸²⁸Мирчев, стр. 99–100.

⁸²⁹Opšta enciklopedija Larousse u 3 toma, I, стр. 425 (А. Младеновић).

душевној користи“. – С. Ј) била општепозната и већ 1732. године појављује се на народном српском језику, али се приписује само светом великом Илариону.⁸³⁰ Заиста, у рукопису САНУ 271 из 1732. који је на народном језику написао Гаврило Стефановић Венцловић (Повѣщенїа и слова разѣнка и прологн нарочитыѣ свѣтым и праздником, начиннаемо ѿ мѣсеца септем. ѿ на новое лѣто и на памет свѣтаго свмлеона стлпнника и проч.)⁸³¹ налази се Повѣщенїе с(вѣ)т(а)го вел(икаго), иларїона нж[е] кс(тъ) ок(товрїа) .кѣ. ѿ плъзы д(оу)шѣвнѣн (2756–2806). Заправо, ово је превод пуније варијанте Иларионовог слова, премда бисмо га радије назвали и преводом и обрадом, јер овде има и знатних проширења текста у односу на наше издање пуније варијанте Иларионовог „Слова“ (издање вид. у другој књизи, стр. 163–169, сл. 66–76). Упоређујући Венцловићеве преводе са изворним текстовима Челица Миловановић је закључила да он „углавном верно следи текст оригинала, с једне стране преносећи буквално реч по реч, с друге стране умећући своје кратке коментаре који треба само још јаче да нагласе смисао који лежи у основи преведеног текста“⁸³². У нашем пак тексту Гаврило је дао перу на вољу, што се одразило и на обим његовог превода-обrade, који је готово три пута дужи од пуније варијанте „Слова“. Са закључцима о уделу нашег вредног прегаоца у овој обради нећемо журити, јер ваља истражити којим се и каквим преписом или издањем служио, и да ли је поред Иларионовог слова користио-преводио још које дело.⁸³³ Беседу о душевној користи могао је наћи у руским штампаним пролозима – из 1641, 1642, 1659, 1661, већ поменути из 1675, 1685, 1689, 1696⁸³⁴ или из 1702, 1718⁸³⁵. Као жива колон-цифра на левој страни стоји словеса д(оу)шеполазнѣ: а на десној ѿт[ѣ] патерника: (2756–276а, тако и 2796–280а), словеса д(оу)шеполазнѣ: ѿт[ѣ] ѿтачнника: (2766–277а), словеса д(оу)шеполазнѣ. синаѣарн ѿт[ѣ] ѿтачнника. (2776–278а), словеса синаѣарн.

⁸³⁰Петровскій 1909, стр. 130.

⁸³¹Опис у: Стојановић 1901, стр. 90–101, бр. 94. (271).

⁸³²Миловановић 1981, стр. 41.

⁸³³О неким изворима и издањима које је Венцловић имао под руком вид. у: Миловановић 1981; Миловановић 1982.

⁸³⁴Зернова, бр. 156, 163, 282, 290, 340, 394, 421, 468.

⁸³⁵Зернова, Каменева, бр. 12, 132.

д(оу)шеполаз'нѧ. ѿт[ъ] патерника: (2786–279а), а сїе слово кс(тъ) сегн м(ѣ)с(е)ца ѿк(то)в(р)нѧ). Кѧ· на последњој страни преписа (280б). Ови наслови такође захтевају објашњење.⁸³⁶

Иако Венцловић у овом препису пише увек љ, ми смо при разрешавању скраћеница ипак писали ѣ. Правописом његовог укупног рукописног наслеђа нисмо се бавили, па смо у недоумици шта у тим случајевима треба чинити. Задржали смо од надредних знакова кендему која у овом препису, изгледа, означава дужину али и служи за обележавање гласа ј. Дужина самогласника и означава се овде, мислимо, помоћу ин (зѣнѣрю, 276а), а дужина а помоћу аа (каадарь, 276б). Пажњу заслужују акценатски знаци који би, свакако после истраживања њиховог значења, можда могли бити задржани у будућем издању Венцловићевих рукописа. Кустоде у издању нисмо изостављали. Засебан рад намеравамо да посветимо извору Венцловићевог слова и његовој лексици.

---

⁸³⁶У регистру каталога ћириличних књига штампаних у Москви у XVI и XVII веку нема патерикѧ (Зернова, стр. 150), а у каталогу руске ћириличне штампане књиге XVIII века је само Кијевопечерски (Зернова, Каменева, стр. 535).

Табела 1

Слово Јована Синајског (CJC) (ХАЗУ III а 43)	„Слово брату столнику“ (СБС) (БАН, Тек. пост. 13)	Иларионово слово о одбацивању света (ИС) (РГБ, Бел. 1)
<p>(110а) <u>Бси</u> <u>же</u> <u>цнра</u> <u>сего</u> <u>от[ъ]</u> <u>връгше</u>² <u>се</u>, <u>и</u> <u>образъ</u> <u>ннотъскын</u>³ <u>възъмше</u>⁴. <u>и</u>⁵ <u>ап(о)с(то)ломъ</u> <u>намест(ъ)ницы</u> <u>нарѣкоше</u>⁶ <u>се</u>. <u>да</u> <u>възлюбнѣ</u> <u>и</u>⁷ <u>нравн</u> <u>их</u>⁸ <u>же</u> <u>носи</u>⁹ <u>образъ</u>⁸. <u>и</u>⁹ <u>да</u> <u>ходни</u>¹⁰ <u>по</u> <u>стопамъ</u> <u>их[ъ]</u>⁹, <u>их</u> <u>же</u> <u>стенни</u> <u>и</u>¹⁰ <u>нарѣкохом</u> <u>се</u>. <u>и</u> <u>да</u> <u>възненавни</u>¹¹ <u>бса</u> <u>земльни</u>¹², <u>яко</u>¹² <u>и</u> <u>от[ъ]</u> <u>цн</u> <u>нашн</u>. <u>въпраша</u>¹³ <u>и</u>¹³ <u>ноа</u>¹³</p> <p>^aтако у рукопису</p>	<p>(20а) <u>Бси</u> <u>же</u> <u>цнра</u> <u>сего</u> <u>от[ъ]</u> <u>връгше</u>² <u>се</u>. <u>и</u>³ <u>же</u> <u>образъ</u> <u>ннотъскын</u> <u>прнѣмше</u>⁴, <u>и</u>⁵ <u>же</u> <u>кр(ъ)сть</u> <u>х(рн)с(то)въ</u> <u>на</u> <u>рамѡ</u>⁵ <u>възъмше</u>. <u>и</u>⁶ <u>же</u> <u>ап(о)с(то)ломъ</u> <u>нарѣкше</u> <u>се</u> <u>наместъ</u>⁷ <u>ннни</u>. <u>да</u> <u>възлюбнѣ</u> <u>и</u>⁸ <u>нравъ</u>⁷, <u>ихъ</u>⁹ <u>же</u> <u>образъ</u> <u>носи</u>¹⁰. <u>да</u> <u>въсѣдоу</u>¹¹ <u>стопамъ</u>⁹, <u>ихъ</u>¹⁰ <u>же</u> <u>стенни</u> <u>нарѣкохом</u> <u>се</u>. <u>да</u> <u>възненавни</u>¹¹ <u>и</u>¹¹ <u>земльни</u>¹². <u>бса</u>, <u>якоже</u>¹¹ <u>и</u> <u>от(ъ)цн</u> <u>нашн</u>. <u>прнѣ</u>¹² <u>те</u> <u>въпрашани</u></p>	<p><u>Бси</u> <u>же</u>¹ <u>цнра</u> <u>сего</u> <u>от[ъ]</u> <u>връгше</u>² <u>са</u>. <u>и</u> <u>образъ</u> <u>ннотъскын</u>³ <u>въспрнѣмше</u>. <u>и</u>⁴ <u>же</u> <u>на</u> <u>рамѡ</u>⁴ <u>кр(ъ)сть</u> <u>х(рн)с(то)въ</u> <u>възъмше</u>⁵. <u>и</u>⁶ <u>же</u> <u>ап(о)с(то)ломъ</u> <u>нарѣкше</u>⁶ <u>са</u> <u>наместъ</u>⁷ <u>ннни</u>. <u>да</u> <u>възлюбнѣ</u> <u>нравъ</u>⁷ <u>ихъ</u>. <u>и</u>⁸ <u>же</u> <u>образъ</u> <u>ихъ</u> <u>носи</u>⁹. <u>да</u> <u>ходни</u>¹⁰ <u>по</u> <u>стопамъ</u>⁹ <u>ихъ</u>. <u>и</u>¹⁰ <u>же</u> <u>от(ъ)н(н)цн</u> <u>нарѣкохом</u> <u>са</u>. <u>да</u> <u>послѣдѣ</u>¹¹ <u>стопамъ</u> <u>х(рн)с(то)въ</u>¹² <u>от(н)т(е)ла</u>¹² <u>сего</u>. <u>възненавни</u>¹³ <u>бса</u>. <u>земля</u>¹⁴. <u>бса</u>¹⁴ <u>якоже</u>¹⁵ <u>оцн</u> <u>нашн</u>. <u>въпраша</u>¹⁶ <u>и</u>¹⁶ <u>ноа</u></p>
<p>¹C, M немају ²C: от[ъ]рекшен; M: от[ъ]рекше ³X: ннотъскы ⁴C: възамшен; M: въземше ⁵X, C, M: и на рамѡ кр(ъ)сть х(рн)с(то)въ въспрнѣмше и (C: въспрнѣмшен и) ⁶X: быкше и нарѣкше; C, M: нарѣкше ⁷X, M немају ⁸C нема; X: ихъ же носило образъ; M: нж[ѣ] их[ъ] носило[ъ] образъ ⁹C: по стопамъ ихъ да ходиш ¹⁰X, C, M немају ¹¹X, C: земляна; M: земнаа ¹²X, C, M: якоже ¹³X, C, M: въпрашани</p>	<p>¹O: же ²O: от[ъ]връгшен ³O нема ⁴O: прѣмшен ⁵O: рамѡ ⁶C нема ⁷O: нравъ их[ъ] ⁸O, C: посѣдоу(ъ); H: възсѣдѣш ⁹O: стопамъ их[ъ] ¹⁰O: ниже ¹¹O: яже</p>	<p>¹T, P: нже ²T: от[ъ]връгше; P: от[ъ]връгшен ³T: ннот(ъ)скы ⁴T: рамѡ; P: рамѡхъ ⁵P: яко рамѡ въземше ⁶T: нарѣкоша ⁷P: нравы ⁸P: ихъ же ⁹P: стопахъ ¹⁰T: емже ¹¹T: послѣдствоуемъ ¹²T: х(рнсто)вѣмъ; P: ихъ и х(рнст)а ¹³T, P: и възненавни[ъ] ¹⁴T: бса ¹⁵T: якоже и; P: яже и ¹⁶T: въпроси</p>

Табела 2

<p> ¹⁴ЕҮ(АНЬ)Г(Е)ЛНСТА ¹⁴САМОВНАЦА Н ¹⁵СЛҮГҮГ ¹⁶СЛОВЕСЕМЪ Б(О)ЖІЕМЪ ¹⁶Г(ЛАГО)ЛІЕТЪ ЖЕ ІОАНЬ АЗЪ ВІДѢХЪ Н СЛЫШАХЪ[Ь] ОУТ[Ь] САМОГО ¹⁷С(Ы)НА ¹⁷Б(О)ЖІА ТА ЖЕ ¹⁷(1106) Н ПРОПОВѢДАЕУТЪ ¹⁸ ¹⁹Н ²⁰НИКОГОЖЕ ВАСЪ НЕ ОВІННІАЕТЪ СЕ ²⁰ ИСТИН(Ь)НО ²¹Н ВЕЛҖЛААСНО ²²Г(ЛАГО)ЛІЕТ[Ь] НЕ ЛЮБИТЕ ЦИРА СЕГО НИ ІАЖЕ СЪТЪ ВЪ ЦИРѢ ²³АЩЕ БО ²⁴КТО ЛЮБИТЪ ЦИРЬ СЪ НѢСТЬ ЛЮБИТЕ ОУЧЕ ²⁵ВЪ НЕЩ(Ь) ІАКО ВСЕ НЖЕ ²⁶ВЪ СВѢТЕ ²⁷СЕМЪ ПОХОТЪ ПЛАТНА ²⁸ІС(ТЬ) Н ПОХОТЪ ОУ(Ь)НА ²⁹Н ГРҖДЫНИ ЖИТЕНСКА ³⁰ІАЖЕ БО ³¹НѢ СЪТЪ ОУТ[Ь] </p>	<p> САМОВНАЦА Н СЛҮГҮГ ¹²СЛОВЕСЕ Б(О)ЖІА, <...> (206) ОУТ[Ь]ВѢЩАН ¹³НАМЪ ¹⁴КРАСОТО ¹⁵ АП(О)С(ТО)ЛСКИА ¹⁶ІОАНЕ ¹⁷АЗЪ ІАКОЖЕ ВІДѢХЪ Н СЛЫШАХЪ ОУТ[Ь] САМОГО ¹⁸СЛОВЕСЕ Б(О)ЖІА ТА ¹⁹ПРОПОВѢДАЮ НИКОГОЖЕ ²⁰ВАСЪ ОВІННОУЕ СЕ ИСТИННО ²¹Н ВЕЛҖЛА(А)С(Ь)НО Г(ЛАГО)ЛІО НЕ ЛЮБИТЕ ЦИРА СЕГО, НИ ІАЖЕ ОУГЪ ВЪ ЦИРѢ. АЩЕ БО КТО ЛЮБИТЪ ЦИРЬ СЪ ²² НѢС(ТЬ) ЛЮБИТЕ ²³О(ТЬ)ЧЕ ВЪ НЕЩЬ. ІАКОЖЕ ²⁴ ВСЕ ²⁵ІАЖЕ ВЪ ЦИРѢ ²⁶СЕМЪ. ПОХОТЪ ПЛАТ(Ь)НА ²⁷ Н ПОХОТЪ ²⁸ОУНА ²⁹ГРҖДЫНИ ЖИТЕНСКИА. ІАЖЕ НѢ СЪТЪ </p>	<p> ЕВАНГ(Е)Л(Н)СТА. САМОВНАЦА Н ¹⁷СЛОВЕСН Б(ОЖ)НО. ГЛ(АГО)ЛЕТЪ ЖЕ ¹⁸НЕАНЪ ¹⁹СВОЕН ²⁰ ВЪЗАЮБЛЕННИ ²¹БРАТНѢ. АЗЪ ВІДѢХЪ Н СЛЫШАХЪ ОУТ[Ь] САМОГО ²²С(Ы)НА Б(ОЖ)НА. ИСТИННО (1936) Н ВЕЛҖЛА(А)С(Ь)НО Г(ЛАГО)ЛІО ВАСЪ. НЕ ЛЮБИТЕ ЦИРА ²³СЕГО. НИ ²⁴ІАЖЕ ОУГЪ ВЪ ЦИРѢ СЕМЪ. АЩЕ БО ²⁵КТО ЛЮБИТЪ ЦИРЬ СЪ. НѢС(ТЬ) ЛЮБИТЕ О(ТЬ)ЧЕ ВЪ НЕЩЬ. ІАКО ВСЕ ³⁰ІАЖЕ ВЪ СВѢТѢ СЕМЪ. ПОХОТЪ ³¹ ПЛАТЬСКИА ³²Н ПОХОТЪ ОУНА ³³Н ГРҖДЫНИ ЖИТЕНСКИА ³⁴ІАЖЕ ³⁵НѢС(ТЬ) </p>
<p> ¹⁴С: еҮ(ань)г(е)лнств ¹⁵Х, С: слугы ¹⁶Х, М: словесемъ б(о)жїиць; С: слова, что г(лаго)лет[ь]; ¹⁷С: а іаже вѣдѣ та ¹⁸С, М: проповѣдають ¹⁹Х, М немају ²⁰С: не овѣннѣет се никогоже ²¹С: нь истинно ²²Х, С, М: велҗлаасно ²³Х, С, М: нещ ²⁴Х, С, М немају ²⁵Х, С, М: о(ть)чѣ ²⁶Х, С, М: іаже ²⁷Х, С, М: цирѣ ²⁸С: плат[ь]ска ²⁹Х, С, М: оуна ³⁰С: житенска ³¹С нема </p>	<p> ¹²О, С: слҮГҮГ ¹³О: ОУТ[Ь]ВѢЩА ¹⁴О: ны ¹⁵Н: красота ¹⁶О: ап(о)с(то)л(с)ка ¹⁷С: ѿ іоаннѣ; О: іоанѣ. ОУТ[Ь]ВѢЩА К СНИ(Ь), ПРОЦОГЛАСНА ОУСТА. Н ВЪЗГЛАСИ ¹⁸О: словесн ¹⁹О: такоже н ²⁰О: н ннкогоже; С: нннкогоже ²¹О, С: н истинно ²²О: сен ²³О: любовн ²⁴О: іако ²⁵С нема ²⁶О: свѣтъ ²⁷О: плот(ь)на; С: плат[ь]на ²⁸О: похотѣ ²⁹О: оуѣное </p>	<p> ¹⁷Т: н слҮГҮГ; Р нема ¹⁸Т: бо ¹⁹Т, Р: іоань ²⁰Т, Р немају ²¹Р: възлюблени ²²Т нема ²³Т: цирѣ ²⁴Т: сен ²⁵Р: н ²⁶Т нема ²⁷Т, Р немају ²⁸Т нема ²⁹Р нема ³⁰Р: вѣсе ³¹Т: похотѣна ³²Р: платъ ³³Т: оуѣно ³⁴Т нема ³⁵Р: житенска ³⁶Т: іако </p>

Табела 3

о(тъ)ца, нь ѿт[ъ] мира сего ³² миръ ³³ съ ³⁴ мироходантъ ³⁴ и похоты ³⁵ его. а творен болю б(о)жю прѣбываетъ(ъ) въ вѣкы. не азъ ли есмь ап(о)с(то)ль г(лаго)лавашаго приидете ³⁶ къ мнѣ тръждающн ³⁷ се, и азъ бы покою- възмете ³⁸ нго мое на се ^{39/38} , нго бо ⁴⁰ мое помазан'но ⁴¹ и брѣме мое льгко ес(тъ).	ѿт[ъ] ѿ(тъ)ца, нь ѿт[ъ] мира сего. миръ съ мироходантъ и похотъ его. а творен (21а) болю б(о)жню, прѣбываетъ въ вѣкы. <...> не азъ ли есмь ап(о)с(то)ль г(лаго)лавашаго ³⁰ . приид[ѣ]те къ мнѣ трюждающн ³¹ се и ѿбрѣженнн ³² , и азъ покою ³³ вы. възмете ³⁴ нго мое на се. нго бо мое помазано. и брѣме мое льгко ес(тъ). азъ бо ³⁵ бл(аго)с(ло)венаго ³⁶ б(о)га, ап(о)с(то)ль възлюбленъ ³⁷ . и ³⁸ призвавъ тн ³⁸ къ ³⁸ ц(а)р(ъ)ство ³⁹ его. званнн ³⁹ же мое таково. 40 сп(а)съ рет(е) ⁴⁰ . друзгн ⁴¹ и братнн ⁴² възлюблн(21б)наа ⁴³ . оставите	ѿт[ъ] о(тъ)ца но ѿт[ъ] ³⁷ мира сего естѣ ³⁸ . и миръ съ ³⁹ мироходантъ и похотъ ⁴⁰ его. а творен болю б(о)жню прѣбываетъ въ вѣкы. не азъ ли есмь ап(о)с(то)ль г(лаго)лавашаго снн. приидете ⁴¹ къ мнѣ вси трюднвшн ⁴² са и азъ ⁴³ покою ^{44/43} . възмите нго мое на са. и наоучите са ѿт[ъ] мене тако кротоко есмь и смѣренъ ср[ъ]д[ъ]ц[ъ]и ⁴⁵ . и обратнн ⁴⁶ покон а(о)уш(а)мъ вашнмъ. азъ оубо бл(а)г(о)с(ло)венаго ⁴⁵ б(о)га ап(о)с(то)ль есмь. възлюбленнн. и ⁴⁶ звателъ ⁴⁶ ц(а)р(ъ)ствн ⁴⁷ его ⁴⁸ н(е)б(е)с(ъ)но ⁴⁹ . званнн ⁵⁰ мое та(194а)ково ⁵¹ естѣ. друзгн же ⁵² и братнн ⁵³ моя възлюбленнн ⁵³ . оставите
³² X, M немају ³³ X: миръ бо; M: миръ оубо ³⁴ C: прѣходантъ ³⁵ X, C, M: похотъ ³⁶ C, M: приидете; X: прѣ ³⁷ X: трюждающн; C, M: вси тръждающн (M: тръждающн) ³⁸ M нема ³⁹ C: себе ⁴⁰ M нема ⁴¹ X, C, M: бл(а)го ⁴² X, M: бо; C нема ⁴³ X: възлюбленнн; M: възлюбленнн; C: възлюбленнн есмь ⁴⁴ X, C, M немају ⁴⁵ X, C, M: званъ ⁴⁶ C, M: таково ⁴⁷ C: братнн ⁴⁸ X: възлюбленнн	³⁰ O: г(лаго)лавашаго ³¹ O: вси трюждающн; C: трюждающн ³² O, C: ѿбрѣженнн ³³ O: оубо ³⁴ O, C: възмите ³⁵ O: бо есмь ³⁶ O, H, C: бл(а)гословнаго ³⁷ O: недоволенъ ³⁸ O: званнн ³⁹ C: знанн ⁴⁰ O нема ⁴¹ O, H, C: друзгн ⁴² O: братнн; H: братн ⁴³ O: възлюбленн	³⁷ T нема ³⁸ T нема ³⁹ P: съ ⁴⁰ T: желанн ⁴¹ T, P: приидете ⁴² T, P: тръждающн (P: тръждающн) ⁴³ P: вы покая ⁴⁴ T: вас(ъ) ⁴⁵ T, P: бл(а)гословнаго ⁴⁶ T нема ⁴⁷ T: ц(а)р(ъ)ствн ⁴⁷ ; P: ц(а)р(ъ)ство ⁴⁸ P нема ⁴⁹ T: н(е)б(е)с(ъ)наго ⁵⁰ T: званнн же ⁵¹ T нема ⁵² T, P немају ⁵³ P: възлюбленн

Табела 4

<p>⁴⁹ЗЕМЛЪННАА. да (111a) нѣб(ѣ)с(ѣ)наа принѣтѣ. прѣбѣдѣтѣ⁵¹ въ ннѣтѣ, въ алчн⁵². н въ⁵³ жєждн⁵⁴ н въ м(о)л(н)т(в)х[ѣ]⁶, врѣмє⁵⁵ сїє ⁵⁶въ. мѡлѣ⁵⁶ прѣш[ѣ]мьшє⁵⁷. въ⁵⁸ вѣчнаа⁵⁹ жнѡнѡца⁵⁰ наснтнѣ сє, н⁶¹ възрѡд[о]уѣтє сє радостїю неоскрѣбѡлюю⁶². ащє збо⁶³ хощєтє быти истинною⁶⁴ н(ѣ)б(ѣ)с(ѣ)ны⁶⁵ чл(окѣ)цн. въ ⁶⁶ЗЕМЛЪНЫХЪ сєбє нн мѡло въѡннѣ⁶⁷. потантє сє зѡдє да тамо ѡвнтє сє. помѡлчѣнтє н[ѣ]нѡ^в да тамо</p>	<p>⁴⁴ЗЕМЛЪНАА. да⁴⁵ н(ѣ)б(ѣ)с(ѣ)наа прїнѣтє. прѣбѡудѣтѣ⁴⁶ въ ннѣтѣ. въ алыкотѣ н жєждн⁴⁷ въ врѣмє сє. н ⁶⁸ПО Мѡлѣ⁶⁸ прѣшѡд[ѣ]шє⁴⁸ въ⁴⁹ вѣчнаа. жнѡнѡца, насытнѣ сє н възрад[о]уѣтє сє радостню неоскрѣбѡлюю. <...> (21б) ащє оубо хощєтє быти истинною н(ѣ)б(ѣ)с(ѣ)ннн⁵⁰ чл(о)в(ѣ)цн. въ ⁵¹ЗЕМЛЪНЫХЪ⁵¹ сєбє нн мѡлы въѡнѡнтє. потантє сє зѡдє, да тамо ѡвнтє⁵² сє. помѡлчѣнтє н(ѣ)нѡ⁵³. да тамо</p>	<p>⁵⁴Р: постѣ⁵⁵ Т: жѡждн; Р: жѡждн⁵⁶ Т, Р немају ⁵⁷Т, Р: врѣмѡ сє⁵⁸ Т: прѣд[ѣ]шѡд[ѣ]шє; Р: прѣш(ѣ)мьшє ⁵⁹Т, Р: въ вѣчнаа⁶⁰ Т, Р: радостїю (Р: радостѡ)⁶¹ Т: неоскрѣбѡлюю; Р: неоскрѣбѡлюю⁶² Т, Р немају ⁶³Т нема⁶⁴ Т, Р: мѡла⁶⁵ Т: сєбє въѡнѡнтє; Р: въѡнѡнтє⁶⁶ Р: Потантє</p>
---	--	---

Табела 5

<p>⁶⁸къ ω(тъ)цѣ възъпїѣте⁶⁸ съ дръзновенїемъ. н бѣдѣте ѡко ꙗко ꙗѣда прїсна⁶⁹ б(ог)оу⁷⁰ н⁷¹ наслѣднїци ц(а)р(ь)ства⁷² его:: о⁷³бате⁷⁴. аще⁷⁴ павла въселенїе⁷⁵ оу⁷⁶чїтелѣ въпрашаемъ⁷⁶. то⁷⁷ такожде ннн^{77/78} ωт[ъ] мнрскыне любве⁷⁹ възвратитъ⁸⁰ г(лаго)лѣ⁷⁹. аще ꙗко въскр(ь)ноусте съ х(рн)с(т)омъ.</p> <p>⁷такo у рукопису</p> <p>⁶⁸Х: възопїѣте (С, М: възпїѣте) къ ω(тъ)цѣ⁶⁹Х, С, М: прїсна⁷⁰С, М немају⁷¹Х нема⁷²Х, С, М: ц(а)р(ь)ствїа⁷³С: нь⁷⁴С: аще н⁷⁵Х: въселенскаго (С, М: въселенскаго)⁷⁶Х: въпрашанїе; С: въпросїе ⁷⁷С: н ть⁷⁸Х, С, М: ны⁷⁹Х, М: г(лаго)лїен (М: г(лаго)лѣ) възвращаетъ⁸⁰С: ωт[ъ]вращаетъ</p>	<p>съ дръзновенїемъ къ ω(тъ)цѣу г(лаго)лѣте⁵⁴. н бѣдѣте ѡко ꙗѣда пр(н)с(ь)на⁵⁵ б(ог)оу. н наслѣднїци ц(а)р(ь)ства⁵⁶. се оубо слышахомъ ѿ братїе ап(о)с(то)лово ꙗѣнїе. н⁵⁷ ѡбннѣте се⁵⁸ г(лаго)ла нацѣ⁵⁸. ѡбате аще н павла всего мнра ап(о)с(то)ла въпрашанїемъ. такожде⁵⁹ възвранїтъ ны ωт[ъ] мнрскыне (22а) любве г(лаго)лѣ. аще оубо въскр(ь)сноусте съ х(рн)с(то)мъ.</p> <p>⁵⁴О: възг(лаго)лѣте; С: възпїѣте н възг(лаго)лѣте ⁵⁵С: пр(н)с(ь)на⁵⁶О: ц(а)р(ь)ствїю его⁵⁷О: ѡко не ⁵⁸О нема⁵⁹О: да такоже</p>	<p>къ⁶⁷ о(тъ)цѣ⁶⁸ съ дръзновенїемъ⁶⁸ възопїетъ⁶⁹ г(лаго)л(ю)ще н⁷⁰ бѣдѣте ѡко ꙗѣда прїсна⁷¹къ⁷² б(ог)у н наслѣднїци^б ц(а)р(ь)ствїа его. слышн⁷³ възлюбленїи⁷⁴ братѣ⁷⁵. въселенскаго^в оу⁷⁶ч(н)т(е)ла ап(о)с(то)ла павла. такожде н⁷⁶ възвращающа⁷⁷ ωт[ъ] мнрскына⁷⁸ любве г(лаго)ла⁷⁹. азъ мнру распахъ са⁸⁰ (194б) а мнръ мнѣ. н⁸¹ не хошѣ да тнцѣ облагоданъ⁸² бѣау нцѣ. въскр(ь)сноусте съ х(рн)с(то)мъ.</p> <p>^{а-в}такo у рукопису</p> <p>⁶⁷Р нема⁶⁸Т нема⁶⁹Т: възопїетъ; Р: възпїецъ⁷⁰Р нема⁷¹Т, Р: прїсна⁷²Т, Р немају⁷³Т: слышнѣ ⁷⁴Т: възлюбленїа⁷⁵Т: братїе⁷⁶Т: нас⁷⁷Р: възвращаетъ⁷⁸Р: мнрскы⁷⁹Р: ω(тъ)ча⁸⁰Т, Р: н ⁸¹Р нема⁸²Т, Р: ѡбладанъ</p>
--	---	---

Табела 6

<p>то <u>вышнихъ</u>⁸¹ нщѣте⁸¹ . <u>идеже</u> х(рнсто)съ оцеснго <u>ѡ(тъ)ца</u> сѣднть⁸² . <u>вышнѣ</u> <u>идѣже</u> <u>ѡ(тъ)ца</u> <u>остаивнѣ</u> оуцрѣсте бо съ х(рн)с(т)ѡмъ . н жнвотъ нашъ⁸³ скръкенъ ксть ѡ⁸⁴ х(рн)с(т)ѣ . н⁸⁵ не под[о]бнѣте се въ вѣкоу⁸⁶ (111б) сѣмъ . нъ <u>прѣобразнѣ</u>⁸⁶ се въ оовновленіе <u>ѡма</u> вашѣго . <u>брующн</u>⁸⁷ се на трѣжншн⁸⁸ прѣжде рнзъ⁸⁹ <u>ѡт[ъ]врыгше</u>⁹⁰ ѡт[ъ] сѣбѣ . н⁹¹ крѣпко прѣпоасавше⁹² се⁹¹ . <u>тн</u>⁹³ <u>потомъ</u>⁹² на бореніе <u>нзнтн</u>⁹⁴ .</p>	<p>то <u>вышнихъ</u>⁶⁰ нщнтѣ⁶¹ . <u>идѣже</u> <u>к(тъ)</u> х(рнсто)съ оцесноу <u>ѡ(тъ)ца</u> сѣде . <u>вышнѣ</u> <u>моуарствунѣ</u> <u>а</u> не <u>зѣлннѣ</u>⁶² <...> оуцрѣсте⁶³ бо съ х(рн)с(то)мъ . н жнвотъ вашъ скръкенъ <u>к(тъ)</u> ѡ х(рн)с(т)ѣ⁶⁴ . не⁶⁵ под[о]бнѣте⁶⁶ се въкоу⁶⁷ сѣмоу . нъ <u>прѣобразунѣ</u> се въ оовновленіе <u>ѡма</u> вашѣго . (32а) <...> н такоу⁶⁷ аще оубо <u>д(ъ)ньшнѣ</u>⁶⁸ <u>ѡт[ъ]мещѣ</u>⁶⁹ . н <u>к(тъ)стѣньне</u> <u>брани</u>⁷⁰ . <u>ср[ъ]д[ъ]цѣ</u> <u>колю</u> хотѣннѣ . нзволеннѣ . <u>сладост(ъ)</u> . <u>сыгостъ</u>⁷¹ . <u>покон</u> . <u>сынъ</u> . <u>раждѣженнѣ</u>⁷² . <u>похотн</u> . н <u>вса</u> <u>ѣже</u> <u>въ тѣлѣ</u> . <u>колюн</u> <u>патѣ</u> н <u>внѣшнѣ</u> <u>ѡт[ъ]врыгунѣ</u> , <u>ѣже</u> <u>въ насъ</u> <u>к(тъ)сткомъ</u> не</p>	<p>то ^{83/84} <u>въ</u> <u>вышнихъ</u>⁸⁴ нщнтѣ н⁸⁵ <u>вышнѣ</u> <u>моуарствунѣ</u>⁸⁶ <u>идѣже</u> <u>к(тъ)</u> <u>ѡ(рн)с(то)съ</u> оцеснго <u>ѡ(тъ)ца</u>^{87/83} н^{87/83} <u>вышнѣ</u> <u>моуарствунѣ</u>⁸⁸ <u>а</u> не <u>зѣлннѣ</u>⁸⁹ . <u>остаивнѣ</u> бо <u>зѣлннѣ</u> н оуцрѣсте съ х(рн)с(то)мъ . н жнвотъ вашъ . скръкенъ ксть о х(рн)с(т)ѣ . н не подобнѣте са вѣку сѣмъ . но <u>прѣобразунѣ</u> са въ оовновленнѣ⁹¹ <u>ѡма</u> вашѣго . <...> <u>блжшн</u> <u>прнтню</u> <u>взыблене</u> <u>брани</u>⁹² са на трѣжншн . <u>прѣже</u>⁹³ рнзъ <u>ѡт[ъ]врышн</u> ѡт[ъ] сѣбѣ⁹⁴ . н крѣпко прѣпоасавше⁹⁵ са . <u>тн</u>⁹⁶ <u>потомъ</u>⁹⁷ на бореннѣ <u>нзнтѣ</u>⁹⁸ .</p>
--	---	---

⁹¹ тако у рукопису

⁸¹ X, M: нщнтѣ ⁸² X, C, M: вышнѣ ⁸³ X, C, M: вашъ

⁸⁴ C: въ немају X, C, M ⁸⁵ X, M: ѡбразунѣ; C:

прѣобразнѣ ⁸⁷ M: корѣн ⁸⁸ C, M: трѣжншн[ъ]

(M: трѣжншн[ъ]) ⁸⁹ X: рнзъ ⁹⁰ C: ѡт[ъ]врыгунѣ[ъ]

⁹¹ C: прѣпоасвют се крѣпко ⁹² M: прѣпоасвн ⁹³ C: н

тогда ⁹⁴ M: таже ⁹⁵ нщнтѣ

Табела 7

<p>тако и подвижннкѹ х(рн)с(то)воу· прѣждє под[о]баєтъ ѿт[ь]ложити илролюбїе и нлѣнїе, славолюбїе· красотѹ чьсть⁹⁵ и хвалѹ· ⁹⁶М: славоу⁹⁷· власть⁹⁸ велантанїе сьбранїе· и вса ѣждє⁹⁹ бѣ сѣмь вѣщѣ телеснѣи[ь]¹⁰⁰· тнн¹⁰¹101 потомѣ на кс(ть)ствьныѣ стр(д)сти вьоружитє¹⁰² сє ѣждє сѣтъ лѣностѣ сьнѣ поконѣ саволоїе¹⁰³ хотєнїе нзволєнїе· сладоствѣ¹⁰⁴ сыгостѣ¹⁰⁵ раждєженїа¹⁰⁶ похотынѣ¹⁰⁷ и ср[ь]д[ь]цѣ¹⁰⁸ вола¹⁰⁹·</p>	<p>роднше сє· нѣ ласканнѣмь мнра прнлѣпоше· красота⁷³ чьсть· хвала· слава· властвѣ· нлѣнїе· велантанїе⁷⁴· сьбранїе· и бѣа ѣждє вѣ тѣлѣ· <...> борещолюу бѣ⁷⁵ сє на трьжнцѣ⁷⁶· прѣждє⁷⁷ рнзы ѿт[ь]бръгше ѿт[ь] сєбє, и крѣпко прѣпоасакашє сє, и⁷⁸ потомѣ на борєннє нзытнѣ· тако⁷⁹ и подвижннкоу х(рн)с(то)воу· прѣждє⁸⁰ под[о]баєтъ ѿт[ь]ложит(и) илролюбїе· нлѣнїе⁸¹· саволоубнє· и вса ѣждє нє вѣ кс(ть)ствѣ· и⁸² потомѣ на кс(ть)ствьныѣ похоти вьоружнѣ⁸³ сє· ѣждє соутѣ· люгостѣ⁸⁴ на⁸⁵ поконѣ сьнѣ· саволоубнє⁸⁶·</p>	<p>такѡ и (195а) подвижннкѹ х(рн)с(то)вѹ· прѣждє⁹⁸ подабаєтъ⁹⁹ ѿт[ь]ложити¹⁰⁰ ѿт[ь] сєбє¹⁰⁰· красотѹ¹⁰¹· чьсть· хвалѹ¹⁰²· славу¹⁰³· властвѣ¹⁰⁴· велантанїе¹⁰⁵· тъщєславїе¹⁰⁶· сьбранїе· и вса ѣждє вѣ ѣст[ь]вѣ телеснѣи[ь]· и вьоружити са на нѣ· ѣждє сѣтъ син¹⁰⁷ лѣностѣ· поконѣ· сонѣ· саволоубнє¹⁰⁸· хотѣнїе¹⁰⁹· нзволєнїе· сладоствѣ· сыгостѣ· раждєженїе¹¹⁰· похотєлѣ¹¹¹· ср[ь]д[ь]цѣ вола·</p>
<p>такѡ у рукопису</p> <p>⁹⁵М: чьсть⁹⁶Х нема⁹⁷С, М немају⁹⁸Х: и властвѣ н; С, М: властвѣ[ь] и⁹⁹С: ѣждє соутѣ¹⁰⁰С: бѣка сего тѣлеснаго¹⁰¹Х: тѣ; С: н; М нема¹⁰²Х, С, М: вьоружити¹⁰³Х, С, М: саволоубнє¹⁰⁴Х, С, М: сладоствѣ¹⁰⁵С, М: раждєженїе¹⁰⁶Х, С, М: похоти¹⁰⁷С нема¹⁰⁸С: срѣд[ь]ца н; М: срѣд[ь]ца¹⁰⁹Х: волю; С: волн; М: волнє</p>	<p>такѡ у рукопису</p> <p>⁷³О: краса⁷⁴О: велнїе⁷⁵С: жє⁷⁶О: трьжннцѣ (у рукопису трьши, з написано изнад р а нн изнад ыш); С: трьжнцѣ⁷⁷О: прѣждє⁷⁸О: тн⁷⁹О: такоже⁸⁰О: прѣждє⁸¹О: и нлѣнїе⁸²О: тн⁸³О, С: вьоружити; Н: вьоруж⁸⁴О: сыгостѣ⁸⁵О, С немају⁸⁶О: саволоїе, каснїе, тамнїим мастилом измеѹ с и а написано л са титлом, па сє добија тако саволоїе</p>	<p>такѡ у рукопису</p> <p>⁹⁸Т, Р: прѣждє⁹⁹Т, Р: подабаєтъ¹⁰⁰Т нема¹⁰¹Т, Р: илролюбїе· нлѣнїе, саволоубїе· красотѣ¹⁰²Р: и хвалѣ ¹⁰³Р: и славу¹⁰⁴Т: сластвѣ¹⁰⁵Р: и велантанїе¹⁰⁶Т нема; Р: и тѣщєславїе¹⁰⁷Р: сн¹⁰⁸Т: саволоїе; Р: саволоубнє¹⁰⁹Р: хотѣнїе, саволоубнє¹¹⁰Т: раждєженїе; Р: раждєженїе¹¹¹Т: похотн</p>

Табела 8

<p>¹¹⁰Н нна ¹¹⁰вса ¹¹⁰ѣже ¹¹¹сѹтъ въ нас(ъ) . н</p> <p>¹¹²никтоже ¹¹²прѣвѣхъ ¹¹³не ѡт[ъ]вѣргъ</p> <p>¹¹⁴послѣдннцъ ¹¹⁴сѡдѣетъ ¹¹⁵.</p> <p>¹¹⁰С: ннаа ¹¹¹Х, С, М немају ¹¹²С: никтоже бо ¹¹³Х, С, М: прѣвѣхъ ¹¹⁴Х: послѣдннцъ ¹¹⁵Х, М: сѡдѣетъ; С: сѡдѣетъ</p>	<p>⁸⁷Н нна ⁸⁷в'са ⁸⁷ѣже ⁸⁸въ насъ сѹтъ. н ⁸⁹никтоже</p> <p>⁸⁸прѣвѣхъ ⁸⁸не ѡт[ъ]вѣргъ, ⁸⁹послѣдннцъ</p> <p>⁹⁰сѡдѣетъ ⁹⁰.</p> <p>⁸⁷О нема ⁸⁸О: прѣвѣх[ъ] ⁸⁹О: послѣд[ъ]ннц[ъ]</p> <p>⁹⁰О: сѡдѣет[ъ]</p>	<p>н нна ¹¹²вса ¹¹²ѣже ¹¹³сѹтъ въ насъ ¹¹³дѣема . н</p> <p>никтоже ¹¹⁴прѣвѣхъ ¹¹⁴ѡт[ъ]вѣргъ са ¹¹⁴послѣдннцъ</p> <p>¹¹⁴сѡдѣетъ ¹¹⁴сѡдѣетъ.</p> <p>¹¹²Т нема ¹¹³Т нема ¹¹⁴Р: сѡдѣетъ</p>
---	---	---

3. 7а-17б — дзанаснежны **от[ь]ѣтъ** **протнкоу**
нанесенымъ **кдоу** **от[ь]ѣтоу** **от[ь]**
нѣкъ **хъ** **правобѣрныхъ** **о** **различныхъ**
главнцнахъ. **Поч.:** **Бѣра** **права** **и** **дѣла**
бл(а)гоуствѣла. **хр(н)станны** **бо** **ис(тъ)**
истобыи **домъ** **х(рн)с(то)въ**. **Вид.:**

Изборник 1076 года, I, стр. 72-73;
492-530, 531-610 (издање,
разночтенија из Тек. пост. 13 (A)).
Вид.: *Къняжин изборникъ*, II, стр. 185-
230.

4. 17б – 18а — Жнт[и]е н хождение с(в)е)таго
 о(ть)ца нашего нфонта въ
 коньстанннградѣ. въкратцѣ списано
 Поч.: Танноу оубо ц(а)ревоу дос(то)нтъ
 танти. дѣла же б(о)жна проповѣдати славно
 (само почетак Житија, прекида се на
 речима: ц(о)лещоу се иногда нфонтѹ
 роуцѣ на высотѹ въздвнгишоу. н се д(о)ухъ
 б(о)жнн просвѣти юго н испль. Текст
 прецртан.

5. 96 — Тогождѣ. Поч.: Доблес(тъ)
страд[а]ща се кс(тъ). да въшад[ъ] въ сѣкѣ
ср[ъ]д[ъ]цѣ, сѣтворитъ бранѣ къ сатанѣ. У
опису није издвојено: *Штавањанин-*
Ворѣвѣи, Гроздановић-Пајић,
Цернић, стр. 46.

б. 9б-10а – ⟨Т⟩ог(о)ждає. Поч.: Рет(ε) аьба
ццк[а]рїє бєлнкын. дондєж(ε) д(оу)ша
любнть слабѣ чл(о)б(ѣ)тѹ, далєт(ε) кєс(тѣ)
слабѣ б(о)жнє. У опису није издвојено:
*Штавѣанин-Ђорђевић, Гроздановић-
Пајић, Цернић*, стр. 46.

7. 10а–14а (Т)от(о)ждє. Поч.: Ъпрош(є)нъ
 быс(тъ) белкын ѡак[а]рѣ. ты ѡ(тъ)чє въ
 коем[ъ] прєслѣ сєн н(ы)нѡ, рьцн намь.
 ѡт[ъ]бѣща. съ зымєннєм[ъ] ч(н)ст(а)го н
 жнкобѣщаго кр(ъ)ста. У опису ниже
 издвојєно: *Штаваньин-Ђорђевић*,
Грозданоѡић-Пајић, Цернић, стр. 46.

8. 14а-16б — Ć(БЄ)Т(Δ)ГО ѡѡК[Δ]РІА
КЕУПТ'Т'ЕННА. ПОЧ.: К҃ГДА ПР'Б'КОНИШ(Н)

4. 236–256, 26а – (То)же ѿ
 бл(а)гоутроби бл[а]д[ы]нѣнь (юже радн
 ѿт вѣстн вѣлчѣства ского кѣ нѣлюшн
 чл(овѣ)чѣскон съннде) слово (ѡ). Поч.: Н
 пакы г(оспод)ь нашъ по ѡбразю чл(н)(о)стн
 ское. проишление сѣтворѣ. Заврш. на
 стр. 27а нумерисано као 26. Вид.:
Матий, стр. 83, Л. 88а.

5. 26а-26б, 27а-27б (пряметнуги листови, нумераціјом у рукопису означен исправан поредак листов), 28а-28б – Тогожде ѿ грѣхъ колныхъ (ѡ н неколыхъхъ (нже ѿт нѣкогѡ) слоуга быкашѣхъ (ѡ. словѡ) зъ Поч.; ѿ)сть грѣхъ

5. 18а–20а — Слово налѣона днѣрополнѣа
кнѣб(ѣ)скаго къ братоу стѣлпннкоу. еже
рѣ(е) стѣлпннкъ еп(н)скопоу. напнсати емоу
слов(о) д(оу)шепольз'но. днѣто ѡ(о)лнѣ ѡго.
бл(а)женын же начетъ къ нѣмоу снѣ
пнсати. по своемоу смѣренню. Поч.: Къ
братоу моѣмоу н рабоу х(рн)с(то)боу азъ
оубогын н мнѣн налѣонъ. На стр. 20а
засѣбан поднаслов — Ѧ ѣрнцѣхъ
мыслѣнхъ налѣоѣ жнѣннѣ сего
днѣлѣбѣннѣаго н соуѣтнаго. Поч.: Есн нже
днѣра сего ѡт[ѣ]бръгше сѣ. н нже ѡбръзъ
ннѣтѣскын прнѣц'ше. Издаѣе овог
преписа у: *Петровскій 1865*, стр. 13–
35.
6. 36б–38б — Тогожде налѣона слово ѡ
подѣнзанѣн къ б(оу)оу въкратцѣ.
бл(аго)сл(о)вн ѡ(тѣ)чѣ. Поч.: Потѣшнѣ сѣ
брат(н)ѣ къ бѣтнѣн жнзнн сѣтлѣн.
7. 38б–40б — Ѧ оуцнлѣннѣ слово. Поч.: Ѧ горе
д(оу)ше оубы оужнко. ѡ горе соупроуужннѣ
цнѣа.
- колѣнѣ на ѡ(о)л(нѣвоу) н хощѣшн послатн
оуцъ тѣон къ б(оу)оу. ѡбрѣтаѣшн сѣ въ
ѡт[ѣ]чѣстѣѣ своѣхъ. (после 15. листа
недостаѣе јѣдан лнст; у опису
погрѣшно указано да сѣ састав
завршава на стр. 16а: *Штавъаннн-
Борѣевнѣ, Гроздановнѣ-Пајнѣ,
Церннѣ*, стр. 46).
9. 16б — Їсакѣово. Поч.: Ёше вѣр[ѣ]шѣшн тако
б(оу)ѣ промышлѣннѣа тн тѣорнт(ѣ) чѣто
пѣтаѣшн сѣ н пѣч[ѣ]шн сѣ ѡ вѣрѣннѣх[ѣ]
плѣтн тѣоѣ потрѣба[ѣ]. Овај састав ннѣ
нздвоѣн у опису. Његов завршетак
наведен је као завршетак прѣходног
састава: *Штавъаннн-Борѣевнѣ,
Гроздановнѣ-Пајнѣ, Церннѣ*, стр. 46).
10. 16б–19а — Нже въ с[ѣ]вѣтѣх[ѣ] ѡ(тѣ)ца
н(а)ш(ѣ)го ѡ(ана). злѣ(то)у(с(та)го) слово ѡ
ѡ(о)л(н)тѣѣ. Поч.: Г(аго)лѣтѣ
б(о)ж(ѣ)стѣвнѣы ап(о)с(то)лѣ. нпрѣстаннѣ
ѡ(о)л(н)тѣ с(ѣ) без' гнѣба н помышлѣннѣа.
- ѡт[ѣ] нѣмошн бѣвающъ, въ н' же нѣ болѣю
чл(ѡвѣ)къ прнѣлѣатн' сѣ. На крају:
Пооучѣннѣ прѣподѣбнаго ѡца нашѣго
мартнннѣана. Поч.: Чѣда аше кѣтѣ по
нстннѣ подѣнжннѣннѣ. Вид.: *Матнѣ*, стр.
82, л. 18б. Поука оца Мартнннѣана је
на Л. 85а.
6. 29б–35а — Тогожде ѡ хранѣннѣ н блѣдѣннѣ
ѣже ѡт[ѣ] слѣбнхъ н лѣннѣннѣхъ н ѡко...
даѣе, по нашој процѣннѣ, недостају
два листа; поч. стр. 30а: ютѣ жнѣлѣннѣ
кѣ. Прѣма рукопису бр. 191 старѣ
збнрке Народнѣ бнблнѣотѣке пун
наслов гласн: Тогожде ѡ хранѣннѣ н
блѣдѣннѣ еже ѡт слѣбнхъ н лѣннѣннѣхъ, н ѡко
ѡт прѣблѣннѣа нхъ царѣствѣуѣтѣ на
члѡвѣ)цѣ лѣност н слаѣстѣ, н ѡт нже
схранѣннѣ сѣбѣ ѡт прѣблѣннѣа юнѣннѣхъ. да
нѣ ѡскѣрѣннѣт сѣ оуцъ въ блѣднѣхъ полнѣслѣхъ.
Слово -ѣ. Поч.: Възбранѣннѣ оуста своѣа ѡт
клѣѣстѣн, хранѣтѣ срдѣце своѣе ѡт страѣтѣн.
Вид.: *Матнѣ*, стр. 83, Л. 91а.

8. 406–416 – 0 б(о)ж(ь)ствѣнѣдъ десетословци.
писана г(осподѣ)мъ нашииъ къ м(оу)сею н къ
нр(ан)лю. слов(о). ѿ. Поч.: Пръкоє рет(ѣ)
г(оспод)ъ къ м(оу)сеови. да не боудеть тн
богъ ннѣхъ, развѣ ѿне.
9. 416–436 – ѿказанне како ис(ть) ѡ(ть)че
нашъ. Поч.: 0(ть)че нашъ нже фисн на
н(ѣ)б(ѣ)сехъ.
10. 436–446 – Начело нщын словесъ. ꙗ. Поч.:
Донелѣже оубо ѡ братнѣ къ патрн сен исцо.
Издање овог преписа у: *Петровскій*
1865, стр. 36–37.
11. 446–45а – ѿ(вѣ)т(а)го васнлна ѡ грьдостн
богат(ь)с(т)ва. нлн о ѡт[ь]ьствѣ. Поч.:
Богатѣствоу лн ѡбраслаъ исн.
12. 45а – ѿ(вѣ)т(а)го клнцента ѡстромильска
(тако у рукопису). Поч.: Не спешихъ нн
красоующнхъ се зде ис(ть) ц(а)р(ь)ство
н(ѣ)б(ѣ)с(ь)ноє. Чланак из Симеоновог
зборника: *Симеонов сборник*, стр. 376.
11. 19а–20б – ѿ(вѣ)т(а)го ннк[н]фора патрїарха
константн (тако у рукопису) града ѡ
м(о)л(нтвѣ). Поч.: Ннкнфоръ
ннотѣствоующъ, н патрїархъ константнна
града[а]. о ѿцнн г(оспод)а н(а)ш(ѣ)го і(нс)у
х(рн)с(т)а. рѣшаго, безъ ѿн(ѣ) не ѡжет[ѣ]
творнт[н] ннчсож(ѣ). У опису грешком
стоїи да се завршава на стр. 20а:
Штаваньин-Борѣвий, Гроздановић-
Пајић, Цернић, стр. 46).
12. 20б – Зрн ѡ бла[ѣ]. Поч.: Їше
помышленне благноє бзаетъ тн вьнезапъ
ѡт[ь]трѣтн сн ьмъ.
13. 20б–21а – Зл(ато)у(с(ть) о м[о]л[нтвѣ]
Поч.: Ѕьсе наше ис(ть) разн со агт(ѣ)лн
жнт[н]ѣ. вьтнѣ. н мхдрос(ть). м(о)л(нтва)
жѣ, єдинно аѣло ис(ть). агтлоу[ѣ] (тако у
рукопису) н тл(о)вѣкомъ. Овај препис
је шири од до сада познатих, судећи
по издању Изборника из 1076. и
разнотченијима уз њега и по
Федеровом издању. У делу који
7. 35а–38б – Тогожде ѡ тнноу новоначєлннхъ
н оуставѣ. н не прикладнстѣмъ слою н
ѡт[ь]вѣѣтом(ь) (тако у рукопису)
б(ла)г(о)вн ѡче. Поч.: Ѕьн ис(ть) тннъ
цѣлоуоудрѣ н б(о)вн любѣзнъ. єже не
ѡбзиратн ѡтнла сѣло н тало. Вид.:
Матић, стр. 83, Л. 101а.
8. 38б–40б – Тогожде повѣсть с(вѣ)тлхъ
ѡоужъ. н словеса прѣпод[о]б[ѣ]наа ѡ
(можда ѡт[ь]ъ) ныхъ слышахъ н ѡ
днбномъ тѣмъ прѣбвканин. слово. ї. Поч.:
Ѕь єдинъ ѡт[ь]ъ а(ь)нъ, ндохъ въ кєлню
некоєго брата с(вѣ)та. Вид.: *Матић*, стр.
84, Л. 106а.
9. 40б–42а – Тогожде повѣсть ѡ вѣтхоу(ь)
старцн слово <ѿї>. Поч.: Дроут(о)нце же
пакы ндохъ къ некоємоу вѣтхоуоу старцѣ. н
доброу н добродѣтелноу. Вид.: *Матић*,
стр. 84, Л. 109а.
10. 42а–43а – Тогожде ѡ дроутомъ старцн
повѣствъ. слово бї. Поч.: Ндох(ь) некогда

13. 45а–45б – ё(вє)т(а)го нсліе прор(о)ко. Поч.:
Бсака пльт[ь] ндлатъ тлдоу.
14. 45б – ё(вє)т(а)го ѡ(тъ)ца бланланя ѡ сѡрїетѣ
н ѡ лметєжн сеє жнзнн. Поч.: Многааго
бздыханнн. н оуннннн жнтнє нашє кс(ть)
тл҃н'но.
15. 45б–46а — Захарїе прор(о)ко. Поч.:
Ѡ(тъ)цн нашн н прор(о)цн гдє соутъ, єда бѣ
бѣкы здє жнвоутъ.
16. 46а–47а — Ѡ с(вє)тѣцѣ константинѣ, нже
беланкын бѣ ц(а)рихѣ кс(ть). Поч.: Рєт(є)
нѣкын с(вє)т(ы)хѣ ѡт(ь)цѣ нже бѣ скнтѣ.
такѡ повѣда дн іѡанѣ колобѣ г(а)го)ле.
17. 47а–47б — Іѡана лннха, абрамнєба
монастыра. Поч.: Яще хошєтъ кто
доброуравнєє сынскатн.
18. 47б–48а — Тогождє іѡан(ь) ѡ тошьждє.
Поч.: Боудн добрословєднѣ н чьстнєбѣ кѣ
всѣмъ.

19. 48а — Ѡ цѣтущихъ сѣ тръныхъ. Поч.: Мнози бѣ пѣлаши рече (ѣ) ап(о)с(то)лъ.
20. 48б — Іована б(о)гослова. Поч.: Яше кто рече(ѣ)тъ любити миръ. сѣ нѣс(тъ) любве б(о)жне въ нѣмъ.
21. 48б–52а — Іован(а) злат[ѣ]устато слово(ѣ). бл(аго)с(ло)ви ѡ(тъ)ч(ѣ). Поч.: Мнози бо въ поустыни н въ горахъ мнѣскаѣ мыслеще погыбоше.
22. 52а–52б — Антоніи. Поч.: ꙗкоже бо рыба кроуѣ воды соущѣ оушдрѣаетъ.
23. 52б–53а — Исѣѣ. Поч.: Нь горѣ ниль ꙗкоже рече(ѣ) прор(о)къ. горѣ ѡ себѣ съмыслыишь.
24. 53а–56б — Павль. Поч.: Ѡгне бѣ ниль не познати истинны нежелан познаваше оуклонити се.
25. 56б–57б — Слово нзбранно повѣщеніе. Поч.: Чл(о)в(ѣ)че вса прїемъ еси ѡт[ѣ] б(о)га разорумъ хытрость н оумъ. Одломак слова
- Тѣждъ ошѣд[ѣ] въ ннотъско жнт[н]іе. пакы пом[ѣ]ли се то жде слово(ѣ) рекъ;
- Рече(ѣ) аба евагріе. ѡт[ѣ]сѣкан ѡногыхъ[ѣ] любѣ. да не ѡм ти ѡмбен бѣасть;
- Братъ прїиде къ ѡнсеѣ въ скнѣѣ просе оу него словесе;
- Рече(ѣ) аба ѡнси чл(о)в[ѣ]къ бѣгаен чл(о)в(ѣ)къ под[ѣ]бънь іс(тъ) грѣздоу зрѣлъ;
- Рече аба данїиль. безъ изъбы прѣбывають любен безцмьнїе;
- Рече[ѣ] аба пиминъ ꙗко добро іс(тъ) бѣгати тѣлесныхъ(ѣ).
17. 24б–25а — Ѡ том[ѣ] како под[ѣ]баетъ[ѣ] с[ѣ]л[ѣ]тн въ безцмїи. Поч.: Ѡбогда оубо на столѣ ѡножае трѣда дѣла.
18. 25а–25б — Ѡ том[ѣ] како под[ѣ]баетъ[ѣ] гл(агола)т(н) ѡ(о)л(н)твѣ. Поч.: Ѣще рѣше ѡ(тъ)цы ѡбъ оубо. г(оспод)и і(исус)ъ х(р)с(т)е с[ѣ]не б(о)жїи пом[н]и лоуи ме, всѣ.
19. 25б–26а — Ѡ том[ѣ] како под[ѣ]баетъ[ѣ] држатн оум[ѣ]. Поч.: Разумѣн ꙗко
- Поч.: Къ братѣ цюцюу н рабоу х(р)с(то)воу. азъ оубогы н ѡмнїи нлрїонъ.
- На стр. 51а поднаслов Натело нди словесъ .к. Поч.: ꙗ. Донелѣже оубо ѡ братнѣ къ пакти сѣи ісѣѣ. На стр. 52б поднаслов Ѡ тръныхъхъ лнслещїихъ(ѣ) на двѣ....ѣ. сего ѡлобръѣмннѣго н соует.... ѡ(тъ)чѣ бл(аго)с(ло)ви. Поч.: Бси нже цнра сего ѡт[ѣ]бръгше се. н нже ѡбразъ ннотъскын прїидише. У Зборнику бр. 191 старе збирке Народне библиотеке на Л. 151 био је текст који у савинском рукопису почиње на стр. 51а. Вид.: *Матий*, стр. 85–86, Л. 151а (слово д(о)г)шеполъзно нцын начело словесъ нзбранныхъ ·ꙗ·).
- 71б–74а — Ѡ оушдрѣенн. слово[ѣ]. бл(аго)с(ло)в(н) ѡ(тъ)чѣ. Поч.: Ѡ горѣ д(о)г)шѣ, оубы оужнко. ѡ горѣ.
- 74а–74б — Ѡ бож(ѣ)с(т)в(ѣ)ноцъ д(ѣ)с(тословци. писана г....ѣъ нашнцѣ. къ ѡнсею. н къ їср(ан)лю. слово(ѣ). Поч.:.

0 постѣ к неѣжашѣ в понсѣлохѣ бѣ не
объявлено у: *Гальковский*, стр. 14–16.
У Федеровой реконструкции обају
архетипа ово је део главе љборъ отъ
иъногъ отъцѣ. Вид.: *Кънажнн изборъникъ*.
II, стр. 135–136. У рукопису је,
вероватно, као и у друга два зборника
сачуван само одломак овог дела.

26. 576 – љбор с(бѣ)тыхъ ѿт(ъ)цѣ тлъкованнѣ
ѿ словесехъ(ъ) въ еу(анъ)г(е)ли н въ ннѣхъ
кннгахъ въ кратцѣ сложено н ѿ сѣбрѣнѣ
иоудостн. Поч.: Подобаеѣтъ оубо
сѣбреноиоудоніе ѿ всецѣ бѣдо ииѣтн. У
Федеровой реконструкции обају
архетипа ово је део главе љборъ отъ
иъногъ отъцѣ. Вид.: *Кънажнн изборъникъ*,
II, стр. 128–129. Не знамо ког је обима
овај састав о смиренуумљу у Тек.
пост. 13, да ли обухвата питање и
одговор, као у издању.

27. 576–586 – Генадни патріарха слов(о). чсо

никтоже можеть ѿ себѣ дръжати оумъ.

20. 26а–27б – ѿ и(о)л(нтѣъ)
нов(о)пострижнѣиоу. Поч.: На нлѣ г(оспод)а
н(а)ш(е)го і(нсоу)с(ъ) х(ри)с(т)а рекшаго. безъ
иен(е) не можете сѣтворит[н] ннтоже.

21. 28а–28б – ѿже како под[о]баеѣтъ(ъ)
ѿт[ъ]ганаѣтн помыса. Поч.: Не
ѿт[ъ]ганаеѣтъ кто когда новоначелнѣ
помысалъ, ище не б(ог)ъ ѿт[ъ]женеть его.

22. 28б–30а – ѿ кѣж[е] како под[о]баеѣтъ пѣтн.
Поч.: Ѿвн по иалоу г(лаго)лютъ. ѿбы же
иногождн, дрѣзн же ннкако.

23. 30а–31б – Іоанна златоуоу(с(та)го како
дост(он)тъ чрънцѣ жнт[н]. Поч.: ѿпо
кѣ(тъ) чрън(ъ)цоу бѣ жнт[н] своицѣ ииѣтн
паче всего да не брѣжеть ииѣтннѣ.

24. 32а – Тоу(о) іо(а)н(а) зла(тоо)у(с(та)го.
Поч.: ѿже гнѣвати се прн нас(ъ). кѣ(тъ)
донележе прѣстатн сѣгрѣшеннѣи(ъ).

Прѣбоу рѣт(е) г(оспод)ъ къ иоууеовн. да не
боуѣтъ тн б(ог)ъ ннѣхъ(ъ) развѣ иене.

15. 74б–77а – ѿказаннѣ како кѣтъ ѿ(тъ)че
нашъ. Поч.: ѿ(тъ)че нашъ нже кѣн на
н(е)б(е)сехъ. Вид. *Матий*, стр. 89, Л.
319а.

16. 77а–77б – ѿ(бѣ)т(а)го васнана. ѿ грѣдостн
богатства нан ѿ ѿт[ъ]чѣствѣ. Поч.:
Богатствѣиъ' лн ѿбрасалъ кѣн. Вид.:
Матий, стр. 87, Л. 186а.

17. 77б–78а – ѿ(бѣ)т(а)го кннмента
ѿстроидатска. Поч.: Не спешнхъ(ъ) нн
красоуоуцнхъ' сѣ з'де кѣ(тъ) ц(а)р(ъ)ство
н(е)б(е)с(ъ)ноѣ. Вид. чл. 12 у 1. колони.

18. 78а – ѿ(бѣ)т(а)го нсаіе пр(о)рока. Поч.:
Бѣсака пльт[ъ] нцать т'иоу.

19. 78а–78б – ѿ(бѣ)т(а)го ѿ(тъ)ца васнана. ѿ
соуіетѣ н ѿ иѣтѣжін сѣ(иѣ) жнз'нн. Поч.:
Иногоаго бѣздыханнѣ н оу'ннннѣ жнтнѣ
н(а)ше кѣ(тъ) тлѣнно. Вид.: *Матий*, стр.

- ради попустѣ б(о)гъ днѣволоуѣ вѣрѣ[н] сѣ...
съ род[о]мъ чл(о)вѣ(ѣ)чнѣмъ. Поч.: Паки
б(о)говѣрци г(лаго)лютъ. тѣсо ради не потрѣби
б(о)гъ днѣволоуѣ. У Федеровој
реконструкцији обају архетипа ово је
део главе љборъ отъ љногъ отацъ. Вид.:
Кънажнин изѣвѣнникъ, II, стр. 133–134.
Није нам познат обим текста у
рукопису.
28. 586–59а — ѿоанъ. Ѧ искѣшенїи б(о)жнїи.
Поч.: Да не съ љнромъ ѡсоудѣи сѣ. љногашн
бо съгрѣшающаго н не кающаго сѣ въбрѣжѣтъ
б(о)гъ бѣ напастн. У Федеровој
реконструкцији обају архетипа ово је
део главе љборъ отъ љногъ отацъ. Вид.:
Кънажнин изѣвѣнникъ, II, стр. 171–172.
Обим текста у рукопису није нам
познат.
29. 59а — ѡломоуѣ. Поч.: ѡлоуѣ наказын
быбше с(вѣ)тїи велнкѣу благадѣтъ прїеше.
ѡко искоуѣн кѣ б(о)гъ. н ѡбрѣте нхъ
под[о]б[ѣ]ны сѣбѣ н ѡко златѣ тнсто. У
25. 32а–37б — Петра дѣц[а]скнна сл(о)беса
д(о)ушполѣзна х[о]тѣщнц[ѣ] б'ннцѣтн.
Поч.: ѡлоуѣ сѣт[ѣ] сп(а)сѣнн, г(лаго)лютъ(ѣ)
г(оспод)ъ. занѣ сладка, ѣвѣлают сѣ нц(ѣ)
внѣм (тако у рукопису). ѡше н горка
сѣт[ѣ].
26. 37б–42б — с(вѣ)т(а)го сѣѣноа новаго
б(о)гослов(а) ѡ ѡ(о)л(н)тѣбѣ словеса
д(о)ушполѣзна. Поч.: Бѣхѣд[ѣ] ѡбрѣт(ѣ)
дѣвољ сѣ бѣсы; ѡт[ѣ]нѣлнж[ѣ] ѡт[ѣ] рѣа н
б(о)г[а] ѡт[ѣ]нѣн[ѣ] за прѣсѣшаннїе сѣдѣла
чл(о)вѣка словесное въсако(о) чл(о)вѣка
пок(о)лѣбѣтн н бѣ ношн н бѣ д(ѣ)нн
ѡнслѣно.
27. 42б–46а — ѡлоб[о] д(о)ушпол(ѣ)зно. ѡлоуѣ
дѣц[а]скнна хѣщнц[ѣ] (тако у рукопису)
б'ннцѣтн. Поч.: ѡгда вѣдѣтъ ког(о) бѣсовѣ
хѣр'дѣстѣюща н бѣ нстннѣ поц[о]лнтн сѣ.
тогда прѣлагают[ѣ] кѣмъ ѡмыслн нѣконх(ѣ)
потрѣбѣ.
28. 46а–48а — с(вѣ)т(а)го ѡ(тѣ)ца н(а)ш(ѣ)го
нлѣѡна ѡ хѣднннѣм[ѣ] жнт[н]. Поч.:
82, Л. 22б.
20. 78б — Зѣхѣрнн пр(о)рока. Поч.: Ѧ(тѣ)нн
н(а)шн н прѣр(о)цн гдѣ сѣт[ѣ]. Вид.:
Матїї, стр. 82, Л. 23.
21. 78б–80а — Ѧ с(вѣ)тѣцъ кон(ста)нтннѣ
(н)же велнкѣ ѡ ц(а)рнхъ кѣстѣ. Поч.: Рѣ(ѣ)
нѣкы с(вѣ)ты ѡт(ѣ)цѣ н)же бѣ сѣгѣтѣ. ѡко
покѣда ѡн ѡлоуѣ коловѣ г(лаго)люѣ Вид.:
Матїї, стр. 86, Л. 152б.
22. 80а–80б — ѡлоуѣ ѡннхѣ ѡлоуѣнѣва
ѡноастїра. Поч.: ѡше хѣщѣт[ѣ] кѣ
дѣвѣрѣннѣ сѣнскѣтн. Вид.: *Матїї*,
стр. 86, Л. 155б.
23. 80б–81а — То(о)жѣ ѡлоуѣ ѡ тоуѣдѣ.
Поч.: Боуѣн дѣвѣрѣсѣннѣ. н чѣстнѣ кѣ
бѣцѣмъ. н хѣрнн сѣбѣ. Вид.: *Матїї*, стр.
86, Л. 156а.
24. 81а–81б — Ѧ ѡлѣтающнх сѣ чѣстнѣхъ.
Поч.: ѡноуѣ бо пѣчѣлѣн рѣ(ѣ) ап(о)с(то)лѣ

Федеровој реконструкцији објавио архетипа ово је део главе ђуборџа отъ љнотъ отъцъ. Вид.: *Кълажнн нзборъннкъ*, II, стр. 172-173.

30. 59а — Іаковле. Поч.: Бл(а)жень мужъ
нже подымѣть напастъ іако нскоуснъ быбѣ.
принимѣть вѣнць жнзньныхн. нже оубѣша
г(оспод)а любещнхъ его. У Федоровој
реконструкцији обају архетипа ово је
део главе събора отъ мѣногъ отцѣ. Вид.:
Къмажин избобрьникъ, II, стр. 173.

31. 59а–59б – Васна(н)а. Поч.: снѣ же н прѣшн. надеждоу нже къ б(о)у троуды многыи разоумѣахоу. У Федоровој реконструкцији оба архетипа ово је део главе њборъ отъ многѣ отцѣ. Вид.: *Къмажин изборьникъ*, II, стр. 173.

32. 596 – $2[1]B[1]_{\text{дв.}}$. Поч.: $2(a)B(n)_{\text{дв.}}$ же
дного бѣгаше н крыгаше се. Къ
инполаценникомъ охотѣдше. У Федоровой
реконструкции оба архетипа ово је

ПОТЪЩИМ СЕ БРАТ[Н]Е, ПАЧЕ ВСЕГО БЕЗ'ШЛЫВНО
РАБОТАТИ Г(О)С(ПОД)ВН.

29. 48а—80б — Исихѣя прѣзвѣтера къ феодалѣ
слова а(оу)шпол'зна. ѡ трѣзвѣлнѣ оуша. н
како просѣщает се а(оу)ша ѡт[ь]
ца(о)л(н)твы, бл(аго)с(ло)бн ѡт[ь]ч[ѣ]. Поч.:
трѣзвеннѣ юс(ть), хшдожестѡ а(оу)говно.
ѡт[ь] страстных[ь] помысль. н словѣсь, н
лоукавых[ь] дѣль. ѡт[ь] бѣх[ь] бсаго
чл(о)в(ѣ)ка съ б(о)гомъ нзѣбляюще.

30. 81а–84б — Нѣкогого ѡ(тъ)ца къ с(ы)ноу
своемуъ слобеса д(оу)шеполъзнаа. Поч.
ѣ(ы)ноу цюи чсдо. приклонн оухо свое н
послушан ѡ(тъ)ца своего. Вид. чл. 1 у
левої колони.

846-89a — Ғ(Җ)Ү(Δ)ҒӨ ҒФҖҖҖΔ ΔΛӨБ(Ө) Ө
 СТРАҖББ(Ө)ЖИИ. Поч.: ҒҖАХҖББ(Ө)ЖИИ
 БЫНОҮ ИЦҖҖҖН ЛӨВӨЦЦҖҖҖҖ, Н ЛӨВӨББББ ЦҖНСТӨҮ
 БСҖҖҖҖ ӨҖ[Б]А[Б]И[Җ]Ө[Җ]. Вид. чл. 2 у левой
 колонии.

32. 89a-91a — ЯФАНАСІЄВІ ОТЕ[Ь]ВЪТН.

п[о]добает[ь] намъ бынѣтъ бѣ ц(а)р(ь)ство
н(є)б(є)с(ь)ноє. Вид.: *Матѣй*, стр. 82, Л.
23.

25. 816 — Ъѡан(а) б[о]гослова (у рукопису бгослова). Поч.: Ёще кто рече(ѣ)тъ любити ѡнр сѣ, нѣс(тъ) любве б(о)жїе въ немъ. Вид.: *Матѣй*, стр. 82, лл. 24.

816–90б (страна 91. нумерисана је као 90) — ѿманна златоу҃ста слобо ѿ(тѣ)҃҃(ѣ) бл(аго)с(ло)бн. Поч.: Мнози бо въ поустыни, н въ горах(ѣ), цнрскама цнслеще погыбо (тако у рукопису). Вид.: Матвій, стр. 83, Л. 47б.

27. 90б (страна 91. нумерисана је као 90)–92а – Без заглавља. Чл(окѣ)ге кѣа понель јесн ѿт[ъ] б(ог)а. ѣазѡуѣ, хѣтѣрѡстѣ, н ѡуѣ. Вид. чл. 25 у 1. колони.

28. 92а—92б — съборъ с(ѣ)тъихъ ѿт(ъ)лъ....
Поч.: П[о]добаетъ[ъ] оубо сѣренноудникъ.
ѿ кѣмъ вѣро нѣтъ. Нема питање и

- део главе съборъ отъ мѣного отъцъ.
Вид.: *Кънажнн изборьникъ, II*, стр. 173–174.
33. 596 – Маѣнцово. Поч.: Бсакого оубо чл(о)б(ѣ)ка сот[ѣ] а(оу)ше любнн. на Б(о)г)а же тѣню надеждоу нлѣтн. У Федеровој реконструкцији обају архетипа ово је део главе съборъ отъ мѣного отъцъ. Вид.: *Кънажнн изборьникъ, II*, стр. 174.
34. 596–60а – Моѵсеа скитѣнна ѿ нстоѣ а(оу)шевнѣмъ. Поч.: ѿгда а(оу)ша нздытъ сот[ѣ] тѣмъ. ндоутъ съ нєю агт(с)н. Одломак из главе Скитског патерика (Слово оца Мойсеја оцу Пимену): *Изборник 1076 года, I*, стр. 77–78, 644–647 (издање, разночтенија из Тек. пост. 13 (А)). Вид. и: *Кънажнн изборьникъ, II*, стр. 142–143.
35. 60а–61б – ѿ(кѣ)т(а)го ампннѣ. како бѣлнкоу ползоу тѣорнтъ кже даиатн за оуцъоршек.
- оdговор. Вид. чл. 26 у 1. колонн.
29. 92б–93б – Генадннѣ патрїарха слоб(о) тѣсо радн попоустн б(о)г)ъ аныболоу <борнтн> се съ родомъ чл(о)б(ѣ)тъскнннѣ. Поч.: Пакры б(о)гоборчн г(а)го)лють, тѣсо радн не потребн б(о)г)ъ аныбола сот[ѣ] мжеде снѣ. Вид.: *Матїиѣ*, стр. 86, Л. 157а. Вид. чл. 27 у 1. колонн.
30. 93б–94а – ѿманѣна слоб(о). ѿ (нс)коушенн б(о)жнн. Поч.: да не съ цнроць осоуанд' се, цногащн бо сътрѣшающаго н не кающаг(о) се, кѣрѣжеть б(о)г)ъ въ напастн. Вид.: *Матїиѣ*, стр. 82, Л. 24. Вид. чл. 28 у 1. колонн.
31. 94а – ѿ(о)лоцонъ. Поч.: Мали наказанн быше с(кѣ)тнн бѣлнкоу бл[а]г[о]д[ѣ]тъ прїннше (тако у рукопису). Вид.: *Матїиѣ*, стр. 82, Л. 25. Вид. чл. 29 у 1. колонн.
32. 94а – ѿковлѣ. Поч.: Бл(а)жень цоужъ нже
- протнбоу нанскынымъ ксдоу сот[ѣ]кѣтодъ. сот[ѣ] нѣкы[ѣ] правобѣрны[ѣ]. ѿ разанчны[ѣ] главнзнм[ѣ]. въпрос(ѣ) анттоха. что кс(тъ) знанннне събѣшеннаго хрїстннннѣ. сот[ѣ]кѣтъ: Поч.: Бѣра прака. н аѣла бл(а)гочстннѣ. хрїстнннн' бо кс(тъ). нстовы додъ х(рн)с(то)въ. На стр. 90а въпрос. Кто сотъ нстннн поклонннн. нже нн въ горѣ, нн въ кр(оу)с(а)л(н)мѣ покланннют' се. б(о)гоу н ѿ(тъ)цоу. нже бо б(о)г(оу)с(а)л(н)мѣ не поклонет се. то кѣтъ кс(тъ). како нн въ нномъ мѣстѣ на землн. нннто же бо кр(оу)с(а)л(н)мѣ зае нѣс(тъ) чѣстнак. ѿт[ѣ]кѣтъ: Поч.: Грѣдос(тъ) же по нстннѣ. н анвно по нстннѣ чл(о)б(ѣ)тъскоцдоу слоутоу въпрашнннѣ. Издање ова два питања и одговора у Изборнику из 1076. вид. у: *Изборник 1076 года, I*, стр. 492–505 (разночтенија су и из Тек. пост. 13 (А)). Вид. и: *Кънажнн изборьникъ, II*, стр. 185–189. Прво од ова два питања и одговор потичу из Симеоновог зборника. У препису НБС 26 има текстуалнх подударанѣ

- протълковано отъ еуаггелиа и отъ ннѣхъ
книгѣ: въ кратцѣ съложено. Вид.:
Изборник 1076 года, I, стр. 40, 75,
615–617 (издање, разночтенија из Тек.
пост. 13 (А)). Вид. и: *Кънажнинъ*
изборьникъ, II, стр. 152.
37. 61а–61б – Прор(о)ка нсане ѿ постѣ. Поч.:
Просетъ оу мене н(ы)ня соуда праведна и
прнблжнтн се б(о)г(у) подышмають. У
Федеровой реконструкцији обају
архетипа ово је део главе въборъ отъ
цногогъ отьцъ. Вид.: *Кънажнинъ изборьникъ*,
II, стр. 155–156.
38. 61б–63б – ѡнтноха чрноуизца слов(о) ѿ
пнианствѣ. Поч.: Пнианство пате
анховаденниа, тежѣише кс(тъ) и зѣло
ѿт[ъ]рѣ(ѣ)но с(вѣ)тыци кингали.
39. 63б–65б – Тогожде антѡоха кже не любнтн
цнра. Поч.: Мы же нже х(рист)ѡвы ради
любеѣ остаблѣше роднтеле. чѣда и братню. и
вса вѣка сего оуцлѣтн цнѣвше. Издање
- 108а–109б – ѿ оуцнленѣй слово. Поч.: ѿ
горе д(оу)ше оуѣы оужнко. ѿ горе
соупроужннце цоа.
35. 109б–110а – ѿ б(о)ж(ъ)ств(ъ)нѣм(ъ)
дс(ѣ)тословѣчн. писана г(о)с(подѣ)мъ
н(а)ш(н)мъ къ цонсеоу. и къ ис(ран)лю.
слов(о) ѡ Поч.: Прѣкое рѣ(ѣ) г(оспод)ъ къ
цѡуѣсебн. да не боудеть тн ботъ ннѣхъ.
разъѣ мене.
36. 110а–112а – сказаніе како кс(тъ)
ѿ(тъ)ч(ѣ) н(а)ш(ъ). Поч.: ѿ(тъ)че нашъ нже
ксн на н(ѣ)б(ѣ)сехъ.
37. 112а–114б – Іѡанна златоустѡго слово:
бл(аго)с(ло)вн ѿче. Поч.: Мнози бо въ
поустыни и въ горахъ. цнрскаа цысаеще
погыбоше.
38. 114б–115а – ѡнтоніево. Поч.: Їѡкоже бо
рыка кроцѣ воды соуше оуцнрѣають.
39. 115а–115б – Ісана. Поч.: Нъ горе нмъ
ѡкоже рѣ(ѣ) пр(о)рок(ъ). горе ѿ себѣ
- ѿт[ъ] тѣла. ндоуѣтъ съ ннею дгг(ѣ)ан. Вид.:
Матий, стр. 82, Л. 26. Вид. чл. 34 у 1.
колони.
37. 95б–96а – ѿ(вс)т(а)го алнпна ѡко всанюу
ползѣу творнтъ (ѣже) дмштн за оуцѣвше.
Поч.: Їѡко с(вѣ)тын ѿ(тъ)цъ нашъ. Іѡанъ
златоустн рѣ(ѣ). не тѣню кѣроу
оуспшнмъ ползѣу творнтъ, за не бывающіе
ц(н)а(о)стннѣ. Вид.: *Матий*, стр. 82, Л.
27. Вид. чл. 35 у 1. колони.
38. 96а–96б – Іѡанна златоустѡго
ц(о)антѣѣ блази пѣтн. Поч.: Все наше
кс(тъ) разнѡ съ дгг(ѣ)ан. ж(н)тнѣ бытнѣ. и
цѡудростн. ц(о)а(н)тѣа же ксанно дѣло
кс(тъ) дгг(ѣ)лоуѣ н тл(ѡвѣ)коуѣ. Вид. чл.
36 у 1. колони.
39. 96б–97а – Пр(о)рока. нсаіе ѿ пост(ѣ).
Поч.: Просетъ оу мене н(ы)ня соуда
праведна. и прнблжнтн се б(о)г(у)
подышмають. Вид.: *Матий*, стр. 82, Л.
28. Вид. чл. 37 у 1. колони.

- фѣсѡдѡра. н ѡ постѣ. н ѡ м(н)л(о)стѣмн. бл(аго)с(ло)бн, ѡ(ть)чѣ. Поч.: ꙗко многыи н безчислѣныи твоѣ бл(а)гости г(оспод)н. правѡ ѣс(ть) д(ь)н(ь)сѣ нашь сѣ д(а)б(н)дошь пѣснь нзрѣши г(лаго)люще.
45. 86а–90б – Въ нѣд[ѣ]лю православномую. нже въ с(вѣ)тъхъ ѡ(ть)ца нашего а-фанаси архип(н)скопа алеѡандрьскаго. побѣстъ ѡ велнкошь чюд[ѣ]сн бывшюу, ѡт[ъ] прѣч(н)стыи н с(вѣ)тыи нконы г(оспод)а нашего (нсоу)с(ь) х(рн)с(т)а. въ вкрнтѣсѣхъ градѣ. бл(аго)с(ло)бн ѡ(ть)ч(ѣ). Поч.: Възвѣдѣте очн свои мыслѣннѣмъ любвици, н вндѣте страшное ноее чюдо.
46. 91а–104б – Побѣстъ сказающн ѡ чьстнхъ нконахъ. н како н коие радн вныи, прѣстъ православию. творити мольбю, въ прѣвоу нѣд[ѣ]лю с(вѣ)тъхъ постѣ. с(вѣ)таи б(о)жнѣ сѣборнаи цр(ь)ковѣ. бл(аго)с(ло)бн ѡ(ть)чѣ. Поч.: фѣсѡфнлоу ц(а)роу, грѣхьскыи дръжавы прѣнищюу.
47. 105а–119а – Иже въ с(вѣ)тъхъ[ъ] ѡ(ть)ца фѣсѡдѡра. н ѡ постѣ. н ѡ м(н)л(о)стѣмн (такѡ у рукопису) макариа слоб(о). Поч.: Бѣ чл(обѣ)къ д(оу)ховьнъ, н бл(а)говѣрнь, н прѣлюбивь, ннщелюбнвъ. бои сѣ б(ог)а н сѣ страхоу слѡужаше мѡуу.
45. 105а–110а – Ѣ(вѣ)т(а)го н... ѡ(ть)ца ншего (такѡ у рукопису) макариа слоб(о). Поч.: Бѣ чл(обѣ)къ д(оу)ховьнъ, н бл(а)говѣрнь, н прѣлюбивь, ннщелюбнвъ. бои сѣ б(ог)а н сѣ страхоу слѡужаше мѡуу.
46. 110а–115б – <Блажен>аго есѣвѣа еп(н)ск(о)па слоб(о) <ѡ тоу еже хѣлантн б(ог)а> болѣшюу <и ѡ ѡбѣ>. Поч.: Въ едннь ѡт[ъ] д(ь)нн ш[ъ]дъ въ цр(ь)к(о)въ алеѡандрь. вндѣ въ хранинѣ етера чл(обѣ)ка.
47. 116а–124а – Ѣ(вѣ)тнца... кннга снѣ млчюуеъ сѣ. слоб[о] начельно. ѡ ѡт[ъ]бръжѣнн соуѣтнаго жнт[н]а степенъ ѡ. ѡ(ть)чѣ бл(аго)бн. Поч.: Бл(а)гаго н прѣбл(а)гаго н вѣсбл(а)гаго б(ог)а ц(а)ра нашего. дѡро бо ѡт[ъ] б(ог)а, къ б(о)жннхъ оутѡдннкоу начѣти.
48. 124а–127б – Ѣ(вѣ)т(о). ѡ вѣстр(а)стн. степенъ ѡ. Поч.: Иже истнню г(оспод)а възлюблѣ. нже истнню б[оу]доущаго ц(а)р(ь)стѣна.
49. 127б–132а – Ѧ страннчѣствѣ слѡво. степенъ.
44. 119б–120б – Генадн патрѣрха. слоб(о) чѣсо радн попѣстн б(ог)ъ дѣбѡла. борнт(н) сѣ сѣ родоу чл(о)в(ѣ)чнхъ. Поч.: Паки б(о)говѡрци г(лаго)лютъ. чѣсо радн нѣ потрѣбн б(ог)ъ дѣбѡла ѡт[ъ] цѣждѣ снѣ. Вид. чл. 27 у левој колони.
45. 120б–121а – Ѣ(вѣ)тнца. Ѧ нкшѣнн б(о)жнн. Поч.: Да нѣ сѣ цнроу ѡсѡуднѣ сѣ. цнотачи бо сѣгрѣшнщаго, н нѣ кнющаго сѣ въбрѣжѣтъ б(ог)ъ въ напастн н скрѣпн. Вид. чл. 28 у левој колони.
46. 121а – Ѣ(вѣ)тнца. Поч.: Мѡлы наказанн бывше с(вѣ)тн. велнкоу бл[а]г[о]дѣ[тъ] прнѣше. ѡко нсоушн ѣ б(ог)ъ. н ѡбрѣте нх(ь) под[о]б[ъ]ны сѣб(ѣ). н ѡко златѡ чнсто. Вид. чл. 29 у левој колони.
47. 121а – Ѣ(вѣ)тнца. Поч.: Блаженъ мѡужъ нже поднцѣтъ напастѣ. ѡко нсоушнъ бывъ. прннцѣтъ бѣнцѣ жнзанын. нже

- нашег(о) [оин(а) злат(о)устаго архіеп(н)скопа
константина града слов(о) поученнѣ. ѿ
прѣд[ь]ста ц(а)р(н)ца ѿдесногю тебе.
ѿдѣана н прѣоуткрашена. бл(аго)с(ло)вн
ѿ(ть)чс. Поч.: славакъ оубѣо цвѣтъ н
ранская красота.
48. 119a–132a — Иже въ с(вє)тъх[ь] ѿ(ть)ца
нашего іоанна злат(о)устаго слово ѿ
ц(н)л(о)стннн ѿт[ь] тлькованнѣ еже къ
єврѣѿцѣ посланнѣ. Поч.: ѣже ц(н)л(о)стнннє
слово възлюбленнн, не къ богатыцѣ
прікладно кс(ть) тѣню.
49. 132a–140б — Тогождє ѿ клетѣѣ слово. ꙗ.
Поч.: Не ѣже по л(оу)шн добродѣтелн не
брѣѣѿѿ възлюбленнѣ.
50. 140б–149б — Тогождє слов(о) ѿ
начелннцѣх[ь] н властех[ь] н слабѣ. Поч.:
Бл(а)жєны г(лаго)лєт' сє константннѣ.
ѿбразюу его съкроушен'ноу быб'шоу нногда.
51. 150a–159б — Бєлнкаго вєсланнѣ вєсѣда. въ
рєч(є)нннє еже ѿт[ь] лѹткы с(вє)т(а)го
- ѿбѣща г(оспод)ь любєщнцѣ его. Вид. чл.
30 у левој колонн.
48. 121a — Бєснл(н)а. Поч.: ѣще же н прѣвн.
надєждюу нже къ б(оу)р. трѣды лнотыцн
разхлѣвадоу. Вид. чл. 31 у левој
колонн.
49. 121a — Д(авн)л(ь). Поч.: Д(а)в(н)л(ь) же
лноты бѣгашє н крыпашє сє. къ
нноплєсєн'ннкоѿ ѿхождаше. Вид. чл. 32
у левој колонн.
50. 121б — Млѣнцѣо. Поч.: Вєсакого хбѣ
чл(ѡвѣ)ка ѿт[ь] л(оу)ше люєнтн. на б(оу)д
же тѣню надєждюу нлѣтн. Вид. чл. 33 у
левој колонн.
51. 121б–122a — Мѡѡїа скнф'нннѣ. ѿ нхѡдѣ
л(оу)ш(є)в(ь)нѣѿ(ь). Поч.: ѣгда л(оу)шл
нзыдєтъ ѿт[ь] тѣл. ндоутъ сь нѡѡ агг(є)лн.
Вид. чл. 34 у левој колонн.
52. 122a–122б — с(вє)т(а)го лнпннѣ. ѣко
вєлнкѹ ползюу творнтѣ, еже дєлєтн за
- ї. Поч.: бран'ннчєство кс(ть) ѿставлєнїє
нєвѣз'братно. вєѣхъ нже въ ѡчєстѣѣ.
50. 132a–133б — Ѧт[ь] тог[о] ждє слова. ѿ
снннх[ь] послєдоующнх[ь] нѡбєвѣдннцѣ.
Поч.: Ыко оубѣо нашего разоуца оуцѣ
нєсѣршенъ вѣсѣ.
51. 133б–135a — Ѧ лнотєсловїн. н ѿ млѣтлїн
стєпєнѣ. дї. Поч.: Р(є)чєно оубѣо нам кс(ть)
въ малѣ вєрнєшнх[ь], ѣко блєзнєно кс(ть).
52. 135a–140б — ...вєлєд[ь]чнцн... Поч.:
Хѡтєщє о оутрѣбѣ г(лаго)лєтн, ѿсѡбѣ ѡкож[є]
ѿ вєѣхъ любѡцѹднѣтн н прѣдѣлѡжнѡѿѿ.
53. 140б–141б — ...єже въ сѣборѣ пѣтн...
дрѹжннѣ. слов(о). стєпєнѣ ї. Поч.:
ѣнъ кс(ть), кс(ть)стѣл ѿт[ь] чєстн
сѣставлєнннє. ѡбразѣ сѣлрт'нн. чѹбєствѡѿѿ
оупраж'чєннє.
54. 141б–144a — Ѧ вѣдїн тѣлєснѣѿѿ. ѣко
пол[о]вє... прнходнтн.. слов(о) стєпєнѣ. ї.
Поч.: бѹршнцѣ на зєслн ц(а)рєѿѿ. ѡбн

- еу(ань)г(е)аниа. разорюу житнице мюе и
боашеке сзвнжадоу. н о лнхондхастѣ. Поч.:
бѣгуюбъ кс(тъ) внды нскоушенїи. нлн оубо
скрѣбы мюгунтъ ср[ъ]а[ъ]ца.
52. 160а–165б, 166б–168а — Иже въ
с(вѣ)тыг[ъ] о(тъ)ца нашего [юанна
архнп(н)ск(о)па константна граа[а]
Злат(о)устаго. слов(о) на бл(а)говѣщенне
Прѣс(вѣ)тыне бл[а]а[ы]ч[н]це наше
Б(огородн)це н прнс(ъ)нод(ѣ)вы Мдрїе, н на
арїаны, бл(аго)с(ло)вн о(тъ)че. Поч.: Бѣ
прѣвою неа[ѣ]лю, православноую сню
цр(ъ)к(ъ)въ, н(е)б(е)снїи анкь нарс(е).
53. 168б–174б — Иже въ с(вѣ)т(ы)хъ о(тъ)ца
нашего Афанасна Бланкааго, патрїарха
Александрскаго. слово, оглавлено кѣ
заповѣдцъ Б(о)жїицъ. всѣцъ
оут[ъ]брѣгшнцъ се мнра. нже въ мнре. н
хотешнцъ сп(а)стн се. бл(аго)с(ло)вн оуце.
Поч.: Възлюбленїи попецѣи се о сп(а)сєнн
нашецъ, тако врѣще скрашено кс(тъ).
54. 175а–178б — Иже въ с(вѣ)т(ы)хъ о(тъ)ца
- оубо безъорюужнн, нещн назн. ови же
жзлн дръжєше. ови же щнтн, ови же
мѣе.
55. 144б–145а — ...слово. степенъ. кѣ. Поч.:
Иже оубо въ ошєцъ жнїи, нлн въ
сѣборѣхъ добродѣтель прохоедє.
56. 145а–149а — Ѡ грѣдынн. слов(о). степ(е)нѣ
.кѣ. Поч.: Грѣдннн кс(тъ) б(ог)а
оут[ъ]брѣженне.
57. 149а–152а — ...казаннх(ъ) ...ѣхъ хоглн.
...главнзнн... Поч.: Іюта корѣна н
м(а)т(е)ре, лютеншн оут[ъ]родь соушь въ
варнѣшнхъ слышахомъ.
58. 152а–157а — нже въ с(вѣ)тыхъ о(тъ)ца
нашего Анастасїа горы сннанскыє въпрос...
Поч.: Ѡт[ъ] коудоу д(оу)ша чл(обѣ)та
многашн г(лаго)лєть, нѣкыне въноутрѣ
поцнсан н словеса скрѣн'наа, н нечнста н
срамнаа. оут[ъ]бѣтъ. Поч.: снцєво збо
нскоушенне. слугает' се. Вид.: Матїй,
стр. 87, Л. 179б.
- оубрѣше. Поч.: Мко с(вѣ)тын о(тъ)цъ
нашъ юанъ златоустын рс(е) не тѣню
вѣроу оусьпшнцъ ползоу творнтъ, за нє
выблѣщє м(н)л(о)стїе. Вид. чл. 35 у
левої колони.
53. 122б — [юанна злат]оустаго. о м(о)л(н)тѣѣ
блзлн пѣтне. Поч.: Б'єе наше кс(тъ) разнѣ
сѣ атг(е)мы. жнтне. бытне. н мюгдрос(тъ).
м(о)л(н)тѣа же кданно дѣлао кс(тъ).
атг(е)ломъ н чл(о)б(ѣ)коу. Текстуално
препис НБС 26 се углавном подудара
са преписом Тек. пост. 13 (А). Вид.
чл. 13 у ової и 36 у левої колони.
54. 122б–123а — Прор(о)ка Ісанїе о постѣ.
Поч.: Просеть оу мене н(ы)нн соудѣ
правсана. н прнблнжнт[н] се б(ог)оу
помышляють г(лаго)люще. Вид. чл. 37 у
левої колони.
55. 123а–124б — Янтнсоха трѣнорнз'ца. слов(о)
о пїанствѣ. Поч.: Пнннство паче
лнхвадєннн. тешганше кс(тъ). н зѣло

- нашего Анастасия горы синайские. въпросъ:
Поч.: ѿт[ѣ] коудоу а(оу)ша чл(оѣ)га
многаци г(аго)лѣтъ нѣкыи въноутръ
помысли... ѿт[ѣ]кѣтъ: Поч.: снцѣо оубо
искоушѣніе сълутаетъ се многоцѣ ѿт[ѣ]
грьдыне нхъ.
- 179а–187б — Въ с(вѣ)тых(ѣ) ѿ(тъ)ца
нашего василиа архіеп(н)ск(о)па кесаріе
кападокиіе. бесѣда на рождѣство х(рн)с(то)во.
бл(аго)с(ло)ви ѿ(тъ)чѣ. Поч.: х(рн)с(то)во
рождѣство, кѣже оубо свое и прѣбоє и
особеніе того б(о)жества, цльчаниель да
пѣнтаетъ се.
- 187б–194б — Иже въ с(вѣ)тыхъ ѿ(тъ)ца
нашего іоан(а) архіеп(н)ск(о)па
константина град[а], злат[о]устаго, на
с(вѣ)таи б(о)гомаіенниа слово. бл(аго)с(ло)ви
ѿ(тъ)чѣ. Поч.: да ѿт[ѣ]бръзаятъ се всака
оуста а(ѣ)н(ѣ)сѣ къ б(о)гословнѹ.
- 194б–202б — іоулиана еп(н)ск(о)па
таійскаго слов(о) на с(вѣ)тоє кр(ѣ)щеніе
г(оспо)да нашего і(ис)у х(рн)с(т)а.
55. 157а–157б — Без заглавѣ. Под[о]бает[ѣ]
подъизащоуоу сѣ. въноутръ по все чл(ѣ) и
врѣщеніе нѣтъ сна, снѣреніе. въниданіе
же коньчное. Вид.: *Матій*, стр. 86, Л.
173б.
- 124б–126б — Тотже антнѡха. кѣже не
любнтн цнра. Поч.: ѡы же нже
х(рн)с(то)вы радн люб'вѣ оставлѣше
роднтелѣ. чѣда. и братнѹ. и вса бѣка сего
оуцлѣтн цнѣк'ше.
- 126б–128б — Тот(о)ждѣ антнѡх(а) о
любодѣинн. слов(о). Поч.: Ерѣдь
любодѣинниа цног(о). црлчѣнь. ѿт[ѣ] бесѣды
жен'скы вьстають.
- 128б–130б — Тот(о)ждѣ антнѡх(а). о
лѣностн, слов(о). Поч.: лѣностъ прнпріежена
кѣ(тъ) зловѣ. рабѣ бо рет(ѣ) злыи и
лѣнныи.
- 130б–133а — Тот(о)ждѣ антнѡх(а). слово ѿ
ц(о)л(н)тѣѣ. Поч.: ѣже прнлежатн
непрѣстан'нѣ цолнтѣѣ, потрѣбно и польз'но
нашъ кѣ(тъ).
- 133а–134а — Ѣ(вѣ)т(а)го ефреца ѿ
ц(н)л(о)банн ннщнхъ. Поч.: Ѡ҃же врѣде
56. 157а–157б — Без заглавѣ. Под[о]бает[ѣ]
подъизащоуоу сѣ. въноутръ по все чл(ѣ) и
врѣщеніе нѣтъ сна, снѣреніе. въниданіе
же коньчное. Вид.: *Матій*, стр. 86, Л.
173б.
- 124б–126б — Тотже антнѡха. кѣже не
любнтн цнра. Поч.: ѡы же нже
х(рн)с(то)вы радн люб'вѣ оставлѣше
роднтелѣ. чѣда. и братнѹ. и вса бѣка сего
оуцлѣтн цнѣк'ше.
- 126б–128б — Тот(о)ждѣ антнѡх(а) о
любодѣинн. слов(о). Поч.: Ерѣдь
любодѣинниа цног(о). црлчѣнь. ѿт[ѣ] бесѣды
жен'скы вьстають.
- 128б–130б — Тот(о)ждѣ антнѡх(а). о
лѣностн, слов(о). Поч.: лѣностъ прнпріежена
кѣ(тъ) зловѣ. рабѣ бо рет(ѣ) злыи и
лѣнныи.
- 130б–133а — Тот(о)ждѣ антнѡх(а). слово ѿ
ц(о)л(н)тѣѣ. Поч.: ѣже прнлежатн
непрѣстан'нѣ цолнтѣѣ, потрѣбно и польз'но
нашъ кѣ(тъ).
- 133а–134а — Ѣ(вѣ)т(а)го ефреца ѿ
ц(н)л(о)банн ннщнхъ. Поч.: Ѡ҃же врѣде
57. 159а — Ерѣ(ѣ) старць. постнженіе ннокоу
кѣ(тъ). аще ѡстанѣвшѣ своа сн, оустраннт' сѣ
б(оу)а рад[н]. и потоцъ въ цоукоу ѡтндетъ.
- 159а — Братъ въпросн старца г(аго)лѣ,
ѿт[ѣ] коуд[оу] ѿ(тъ)чѣ ср[ѣ]л[ѣ]це ѡи
жестоко кѣ(тъ), и не бою сѣ б(оу)а.
- 159а–159б — Рет(ѣ) аб'ва ановскорѣ. ѡко
аще ѡледѣ' сѣ н(ѣ)б(ѣ)с(ѣ)ною рнзю, не
ѡбнц сѣ назн. Вид.: *Матій*, стр. 87, Л.

Бл(аго)с(ло)вн ѿ(тъ)чє. Поч.: Иже зданню
бл[а]л[ы]ка. ѿт[ъ] вадрь наль ѿт[ъ]тьскыхъ
прїнде, н обогати се жнтїне дарован'цн.

58. 2026–2116 – Иже въ с(вє)тых(ъ) ѿ(тъ)ца
нашего бснана бланкаго. похвала .ѿ.
л(оу)ч(є)ннкоу(ъ). бл(аго)с(ло)вн ѿ(тъ)чє.
Поч.: М(оу)ч(є)ннкъ паметь, котора оубо
боудеть сытость л(оу)ч(є)ннкоубоу.

59. 2116–216а – Иже въ с(вє)тых(ъ) ѿ(тъ)ца
нашего иованна архнєп(н)ск(о)па константна
град[а] злат(о)устаго. похвала с(вє)тышъ н
брѣхобышъ ап(о)с(то)лоу(ъ) петра н паула.
бл(аго)с(ло)вн ѿ(тъ)чє. Поч.: Н(є)б(є)се н
земле реть внждоу настоющаго рад[н]
трѣхъства, паметню ап(о)с(то)лѣ.

60. 216а–2226 – Тогожде похвал(а)
с(вє)т(о)шоу ап(о)с(то)лѣ Павлоу. Поч.: Не
оубо ктѡ сыгрѣшнть рнн добрѣлны, н
породоу д(оу)хобноу нарекъ павлоу
д(оу)шоу.

61. 223а–2356 – Янастасна смѣренаго цннха

наводнт' ѿе на дѣло бѣтнаго жнбота. н
неразорнмые слабы.

61. 134а–1466 – Иже въ с(вє)тыхъ ѿца нашего
ювана златоустаго слово ѡ м(н)л(о)стннн,
ѿ(тъ) тѣлобання кѣже къ сбрѣоуль
посланиа. Поч.: Ѣже м(н)л(о)стннне слово
възлюблен'нн, не богатышъ. прикладно
ис(тъ) тѣню. нь н къ нншнцѣ.

62. 1466–1536 – Тогожде ѡ каетѣе слов(о)
бл(аго)с(ло)вн ѿ(тъ)ч(є). Поч.: Не кѣже по
д(оу)шн добрѣдѣлн не брѣзѣм[ъ]
въз'люблен'ны.

63. 1536–1616 – Тоу[о]ждае слов(о) ѿ
начел'ннцѣх[ъ], н властех(ъ) н славеѣ. Поч.:
Блажєны г(лаго)лет' се константинъ.
образъ кѡ ськрѣшен(ъ)нѣ быкшѣхъ нногда.

64. 1616–1706 – Бланкаго бснлѣа бсѣда въ
рєч(є)нїе кѣже ѿт[ъ] лоу'к'кы с(вє)т(а)го
єу(ань)г(є)лѣа. разорѡу жнтннцѣхъ лѡе н
болшєе сынждоу. н ѡ лнхонцѣстѣ. Поч.:
сѡгоубѣ ис(тъ) вндѣ нскоушен'нн. нан оубо

2046.

64. 1596–160а – <ѡ> ежє <не> ѡсоуждатн
ннкогоже слово. Поч.: Братъ въпросн
нѣкого ѿт[ъ] стар'ц'. се оубо слоут'ают' цн
се (такѡ у рукопису) н внждоу некого
творещє дѣло нѣкоє. Вид.: *Матїѣ*,
стр. 87, Л. 206а.

65. 160а – Блыша <нѣкто ѡт с(вє)тыхъ> како
братъ нѣконъ въпадає въ блѣдѣ). Вид.:
Матїѣ, стр. 87, Л. 205б.

66. 1606–1616 – Стар'цъ нѣкто бєлїн сѣдєше.
въ сурїн. ѡѣждоу прѣделн антнѡхыскынцн.
Вид.: *Матїѣ*, стр. 88, Л. 206б.

67. 1616–162а – Рєч(є) стар'цѣ. лннозн нноцн
расто'нше златѣ.

68. 162а–163а – Брат[ъ] ндѣ къ некоему
стар'цу. въ лавроу доу'нннѡу быше єрхона.
Вид.: *Матїѣ*, стр. 84, Л. 125а.

69. 163а–1636 – Гла(гол)ахоу ѿ(тъ)цн, како

- с(бѣ)тыи горы сѣнанскыи. слово на с(бѣ)тои х(рн)с(т)а б(ог)а нашего прѣображеніи. реченое на тон жде с(бѣ)тѣн горѣ фаворстѣн въ празникъ. бл(аго)с(ло)бн ѿ(тъ)ч(ѣ). Поч.: **И**ко страшно мѣсто сѣ. оуднклакъ и азъ съ патріархѣмъ іаковѣмъ.
62. 235а-249а — Пр[ѣ]под[ѣ]б[ѣ]наг(о) н б(о)гоноснаг(о) ѿ(тъ)ца нашег(о) іован(а) цонаха н презвитера дамаскіна. слово на оуспеніи прѣс(бѣ)тыи б(огороди)це. бл(аго)с(ло)бн ѿ(тъ)чѣ. Поч.: Паметь прабѣдных(ъ) съ похвалами быкает(ъ), рсч(ѣ) прѣмѣудры солощонъ.
63. 249а-258б — Бъ с(бѣ)тых(ъ) ѿ(тъ)ца нашег(о) грнгоріа архіеп(н)ск(о)па солонскаго чюдотворца. слов(о) на оуспеніи прѣчинстыи б(о)гомла(а)т(ѣ)рѣ. бл(аго)с(ло)бн ѿ(тъ)чѣ. Поч.: Ию бесѣдоу д(ъ)н(ъ)съ къ башен любви, н любвь творитъ н дльгъ.
65. 170б-180б — Нектаріа архіеп(н)с(ко)па константинна град[а]. повѣсть. конє радн бны. првою соуботоу с(бѣ)т(а)го поста празноуеиъ, с(бѣ)т(а)го велнком(ог)ч(енн)ка феодора. н ѿ постѣ. н ѿ м(н)л(о)стинн. благословн ѿчѣ. Поч.: Ико многыи н беснслыныи твоє бл(а)гостн г(оспод)н. право ис(тъ) д(ъ)н(ъ)съ намъ съ д(а)б(н)доиъ пѣснь нзрещн г(лаго)люще.
66. 180б-184б — Б нед[ѣ]лю православною. нже въ с(бѣ)тыхъ о(тъ)ца н(а)ш(ѣ)го афан[а]сіа архіеп(н)с(ко)па алежандрьскаго. повѣсть ѿ велнкомъ чюд[ѣ]сн быишѣ, ѿт[ѣ] пр(ѣ)ч(н)стыи н с(бѣ)тыи нконы г(оспод)а н(а)ш(ѣ)го і(нсо)с(ъ) х(рнст)а въ вѣрнтыцѣмъ градѣ бл(аго)с(ло)бн ѿ(тъ)чѣ. Поч.: Възвѣдѣте ѿчн свои мыслнѣн любнл(н)цн, н внд[н]те страшное н новое чюд[ѣ].
67. 185а-196а — Повѣсть сказающн. ѿ тѣст(ъ)ных(ъ) нконахъ. н како н конє рад[н]
- пнде нѣкто лннх(ъ) скрозѣ скытъ.
70. 163б — Рсч(ѣ) старць, ннтто многословна мѣтежнѣ.
71. 163б-166б — Рсч(ѣ) абѣа зань мнози ѿт[ѣ] ннокъ. ѿставнше ѿ(тъ)ца н м(а)т(ѣ)рѣ. Вид.: *Матий*, стр. 87, л. 196б.
72. 166б-168б — Братъ въпросн абѣа зннона г(лаго)лѣ. како могоу разоумѣти ѿ(тъ)чѣ, аще слоуженне мое бл(а)гопріетно б(о)гн быкает[ѣ] (такѡ у рукопису). Вид.: *Матий*, стр. 87, л. 202а.
73. 168б-170а — Ѳ нпобѣдлвшнцъ сѣ къ ѡбразоу г(оспод)а нашего і(нсо)са х(рн)с(т)а. Поч.: Июжь нѣкы ѿт[ѣ] слаеннх(ъ). нлѣаше бѣроу велнкоу. къ велнкомѡу ерархоу х(рн)с(то)воу іованоу злат[ѡ]устомѡу. Вид.: *Матий*, стр. 84, л. 113б.
74. 170а-172а — Быс(тъ) нѣкы старць нлѣи

вны, прѣтъ православіе. творити
 мѡлѣно, въ прѣбою неа[ѣ]лю, с(вѣ)тыхъ
 пос(тъ) с(вѣ)таа б(о)жиа съборнаа
 цр(ь)к(ь)вь. бл(аго)с(ло)ви о(тъ)ч(ѣ). Поч.:
 феофлаѡ ц(а)роу, грѣтскыѣ дръжавы
 прѣниещѣ.

68. 197a–208a — Иже въ с(вѣ)тых(ь) о(тъ)ца
 н(а)ш(ѣ)го ю(а)н(а) злат(оо)устаго
 арухнп(н)с(ко)па константинна граа[а]
 слов(о) поутеніа. о прѣдста ц(а)р(н)ца
 оаепогю тебе. оаѣнна н прѣхрашенна.
 бл(аго)с(ло)ви о(тъ)чѣ. Поч.: бладыкъ оубо
 цѣтъ н ранскаа красота.

69. 208a–215б — Иже въ с(вѣ)тыхъ о(тъ)ца
 н(а)ш(ѣ)го іоан'на арухнп(н)с(ко)па
 константинна граа[а] златоустаго. слов(о) на
 бл(аго)вѣщенне пр(ѣ)с(вѣ)тыѣ
 бл[а]а[ы]ч[и]цѣ н(а)ше б(о)городн[и]цѣ. н
 пр(н)с(ь)нод(ѣ)бы мариѣ, н на арианы,
 бл(аго)с(ло)ви о(тъ)чѣ. Поч.: Въ прѣбою
 неа[ѣ]лю, православию сню цр(ь)к(о)вь,
 н(ѣ)б(ѣ)с(ь)нын лнкъ нарѣт(ѣ).

стран'нопріемство, н прочиѣ
 добрѣтелѣмъ съ тѣщаніемъ прилежѣ.

75. 172a–173a — Иже въ с(вѣ)тнхъ о(тъ)ца
 н(а)шего ...еже оубо всн прѣстанѣмъ
 соуднщюу х(рист)оубоу. Поч.: слышакъ оубо
 нѣкыѣ грѣхлюбнѣ, г(лаго)люще, іако къ
 божнн чл(овѣ)комъ прѣтнть б(о)г(ь)
 гесноу.

76. 173a–173б — словеса зѣло пользнаа
 събраннаа въратѣ оут[ь] нскоушеннаа сты
 (так) у рукопису мѡужь нзложенна
 анастаснѣм(ь) мннхѡмъ горн сннанскыѣ о
 творѣнн значеннн н пррѣастбоушнхъ
 (так) у рукопису сьнннцн
 мѣттанн по попущенню бжю н басакѡ
 нѣдѡство (так) у рукопису взнратн. на
 творѣшнх[ь] снз н оут[ь] соуд[оу] нарнцатн
 с(вѣ)тын творѣще снз. Поч.: Нъ въ бѣроу
 прѣбоу, на аѣланнѣ запобѣден
 г(о)с(подь)ннхъ. н іако мнѡзн оут[ь]
 нѣрных(ь) (так) у рукопису) скѣрнчнѣ
 жнт[и]е нѡуще.

70. 2156–223a – Нже въ с(вє)т(ы)хъ ѿ(тъ)ца
нашего бж҃а і҃а архіепископа кесаріе и
кападокіе бесѣда на рождество х(ри)с(то)во.
бл(аго)с(ло)ви ѿ(тъ)чє. Поч.: Х(ри)с(то)во
рождество. кже оубо свое и прѣбсє. и
своеб'нєе того б(о)ж(ь)ства. ильчїиїєць да
пѣнтает' сє.
71. 223a–230б – Нже въ с(вє)тѣхъ ѿ(тъ)ца
нашего і҃ован(ь) архіепископа константи
ноуполискаго. на с(вє)тѣхъ
б(о)гоавлєннѣхъ. слов(о). бл(аго)с(ло)ви
ѿ(тъ)чє. Поч.: да ѿ(тъ)чєхъ вса
свѣта а(ь)н(ь)сѣ къ б(о)гословїю.
72. 230б–238б – і҃ованна, епископа
табінскаго. слов(о), на с(вє)тѣхъ кр(ь)щеннєхъ
г(о)спода нашего і(с)х(ри)с(т)а.
бл(аго)с(ло)ви ѿ(тъ)чє. Поч.: Нже зданно
бл(а)г(ь)и, ѿ(тъ)чєхъ нашь ѿ(тъ)чєхъ
прїидє. и обогати сє житїе дѣланїи.
73. 238б–247a – Нже въ с(вє)тѣхъ ѿ(тъ)ца
нашего бж҃а і҃а. константиноуполискаго. і҃а.
и(с)х(ри)с(т)а бл(аго)с(ло)ви ѿ(тъ)чє.
77. 174a–175б – ... и ѿ(тъ)чєхъ анастасїа
синанскаго... Знаннїа, и чюд[о]твореннїа и
пр(о)рочествїа бывающа. ѿ(тъ)чєхъ
своемъ сн҃у
бж҃еу і҃сх(ри)сту. ѿ(тъ)чєхъ. Поч.: Знаннїа и
чюд[о]твореннїа и прор(о)чествїа мнози,
ѿ(тъ)чєхъ неос(то)ннѣхъ, по нѣкоимъ потрѣбѣ.
нашѣмъ по смотрѣнїю бывають. Вид.:
Матїй, стр. 87, Л. 185a.
78. 175б–176б – Вьпрос(ь). Како кже въ
гастроциноу. ѿ сѣхъ разоумѣнѣхъ.
ѿ(тъ)чєхъ. Поч.: Нѣдн г(а)г(о)лѣхъ нно
быти праведноу самоуноу. Вид.: Матїй,
стр. 87, Л. 189a.
79. 176б–180б – Мнѣхъ(ь) бо нѣхъ
бл(а)гоговѣннѣхъ. иже сѣхъ гріхѣхъ, побѣда ѿ
г(а)г(о)лѣхъ. како желаннєхъ прїидє нты въ
і҃ерусалимъ. Вид.: Матїй, стр. 87, Л.
190a.
80. 180б–181б – Дроутоє же пакы слышахъ.
како бж҃еу нѣког(о) (такѡ у рукопису)

Поч.: М(оу)ч(є)ннкъ памѣть, котора оубо
бюдѣть снѣсть ѡ(оу)ч(є)ннколюбѣцѣмъ.

74. 2476–251a – Нже въ с(бє)тъх(ь) ѡ(тъ)ца
нашего їѡанна архїеп(н)ск(о)па константна
граа[а] злат[оу]стаго похвала с(бє)тъцѣ н
вдохвннцѣ ап(о)с(то)лоу(ь) Петра н Павла:
б(лаго)с(ло)бн ѡ(тъ)чє. Поч.: Н(є)б(є)сє н
землє рєть внждоу настоѣщаго рад[н]
трьхѣства, памѣтню ап(о)с(то)лѣ.

75. 2516–258a – Тог(о)ждє похвал(а)
с(бє)т(о)у(о)у ап(о)с(то)лоу Павла. Поч.: Не
оубо кто съгрѣшнтъ рѣн добродѣлїи, н
породоу д(оу)ховноу нарекъ павловоу
д(оу)шоу.

76. 258a–269a – Янастасна сѣрєнаго ѡнна
с(бє)тїє горн-сїнанскїє-слобо на с(бє)тоє
х(рн)с(т)а-б(о)га нашего прѣображенїє-
рєченїє на тождє с(бє)тѣн горѣ фаворьсцѣн
въ прѣзд[ь]н[н]кѣ. бл(аго)с(ло)бн-ѡ(тъ)чє.
Поч.: ꙗко страшно мѣсто сє. оудавлѣнцѣ(ь)
н азъ съ патрїархоу ѡкобѣ. прѣзннчїа
горы възвѣстїю.

вєлнкоу старцѣ паллїонѣ съ с(бє)тъцѣ
пахомнєцѣ. н ѡгню прѣд[ь]ннн горещоу.
У Зборнику бр. 191 старє збиркє
Народнє библіотекє послє овє причє
слєдї нїз краткїх прича бєз наслова.
Прєтходї јој заглављє: Ѧ прѣлѣщеннх
н ѡ бѣрющнх въ бѣсовска мѣттанїа н
непобннзющнх сє наставнїнкоу н ѡ лютѣм
тѣх падєнїи, повѣстї платєвнѣ. Вид.:
Матїї, стр. 89, Л. 289б.

81. 1816–183a – Дроугы жє братъ бѣ, въ
тождє ѡбнтѣлн. постє сє оубо, нє по б(о)зѣ
жє.

82. 183a–183б – Иногда жє пакы съшнбѣ
рогозннїи. ѡт(ь)цѣ н(а)шѣ пахоуцнє. бндѣ
бѣса. нжє тѣорашє сєбѣ бытн х(рн)с(т)а.

83. 183б–184б – Поцннатн жє н старца ѡного
д(о)с(т)онтѣ, нрона н оуцнлєн'наго того
падєннѣ сжє пострада прѣд[ь]снїи ѡлнцн
д(ь)нѣмн.

84. 184б–185a – Тождє рєт(є) ѡ оноу старцн.

77. 269а–281б — Пр[ѣ]по[ѡ]б[ѣ]наг(о) н
б(о)гоноснаг(о) ѡ(тъ)ца нашег(о) їѡан(на)
ѡнаха н презвитера дамаскина. слово на
оуспеніе прѣс(вѣ)тыѣ б(о)городн[и]це.
бл(аго)с(ло)бн. ѡ(тъ)чѣ. Поч.: Пацѣть
прав[ѣ]д[ѣ]ныхъ съ похвалами бнѣает(ѣ).
рѣт(ѣ) прѣмощири солоднѣ.
78. 281б–290а — Въ с(вѣ)тыхъ(ѣ) ѡ(тъ)ца
нашего грнгоріа дрътєп(н)ск(о)па солѣнскаго
чюдотворца, слово на ѡспєніє прѣч(н)стнє
б(о)гом... (дальє су вероватно два слова,
не виде се) бл(аго)с(ло)бн. ѡ(тъ)чѣ. Поч.:
Мюю бесѣдоу л(ѣ)н(ѣ)сѣ къ вашєн любєн, н
любѣть творитѣ н дльгѣ.
79. 290а–294а — Жнзнь н жнт[н]є
пр[ѣ]по[ѡ]бнаго ѡ(тъ)ца н(а)ш(ѣ)го паула
фїѣнскаг(о). Поч.: Побѣдш[ѣ] намь
оутєнни ѡ(тъ)ца антонїа. мак(а)рїє н
плѣтннѣ.
80. 295а–297а — причє из патерика:
Рѣт(ѣ) пакы· кансєн злата творєщнхъ
намь· да ѡт[ѣ]даєть намь б(о)гъ
- нжє ѡножнцєу бѣса ѡко агт(ѣ)ла прицашє.
85. 185а–186а — Дроут(оу) жє повѣсть хошоу
повѣдатн башь. ѡнихъ(ѣ) нѣкы ѡт[ѣ]
ѡс(то)потаинє. нжє толнко бздръжаннє
показабь. въ кєлїн лѣта ѡнога затворнє сє.
86. 186а — Н нѣкоємоу оубо юнѣншємоу
примоутн сє снцѣво. зѣло бо н сѣ, сьнннцѣ
ѡттаннєцѣ бѣрѣабь.
87. 186а–187а — Тѣмжє по лѣстєвнчємоу
дос(то)нтѣ рѣши глас(о)у· ѡко бѣроуєн
сьннєц(ѣ), по[ѡ]бнѣ кс(тъ) сѣнѣ свою
гонѣщємоу.
88. 187а — Нѣкоємоу оубо ѡт[ѣ] братнє, бавн сє
днѣколь прѣѡбразнє' сє въ агт(ѣ)лѣ сѣтѣлѣ.
н рѣт(ѣ) к нємоу азѣ кєсѣм габрїїнаѣ.
89. 187а — Рѣт(ѣ)но жє снє быс(тъ) о нноцѣ
старѣцн ѡко сѣдєщємоу кємоу въ кєлїн своєн, н
подвнзашємоу сє. зрѣше бѣсн ѡбѣствѣнѣн,
н оуткарашє нхъ(ѣ).
90. 187б — Н дрогуюмоу жє старѣцє, такождє

дльготрыпе...

Рет(е) старць. кже кс(ть) ѡ всешь
ноуѡднтн се кс(ть) поутъ б(о)жин.

Братъ въпросн старца г(лаго)лѣ: ѡче
како сп(а)соу се...

Рет(е) старць не оудѣ ѡсѣщати н
събрати оуць...

Г(лаго)ла юаннь лѣтѣнннкъ. нже
оуць чнсть прѣд[ь]стави н б(ог)оу хоте...

Г(лаго)ла нѣкто ѡт[ь] старць. како
сѣдѣши н тогда старць. н
г(лаго)лющи ѡ пол'зн д(оу)шн...

Рет(е) лѣба пш(н)нъ. начѣтъ кс(ть)
всѣмъ злыи мльба.

Рет(е) старць. аше н въз'можно было въ
прншествнѣ б(о)жнѣ по въскр'сенн изынтн
д(оу)шамъ чл(овѣ)чьскымъ...

Въпросн едннь старць г(лаго)лѣ: како
соутъ едннн трѡуждающе се нннѣ...

Рет(е) старць. чѣда мльчаніе поженетѣ, на
разоумъ пр(н)с(ь)но нскоущающе се...

Рет(е) старць. да боудетъ тн поутноѣ
шстьѣ, молнт'бны голъ. н бл(а)годар'ствны
мысан.

Рет(е) старць, не боудн не брѣгын ѡ

прншьд[ь] бѣсове рекоше келюу. хоцешн лн
бндѣтн хрн(ст)а.

91. 1876–188а — Покѣда намъ ѡт[ь]ць ѡрь.
ѣа.. бѣмъ азъ чл(овѣ)ка въ поустннн. ннкако
же зѣмльннѣ снѣдн въ .ѣ. лѣт[ѣ]хъ
вык'снѣша.

92. 188а–188б — Н дроуты братъ
безымльств'юен. н хотехоу того бѣсове
прѣльстнтн въ ѡбразѣ агг(е)льсцѣ.

93. 188б–189б — Дроуты же старць ѡт[ь]лоутн
се въ въноутрьнѣшоу пѣстнноу. съ ннѣмъ
братомъ. н быбше наразано дроутъ ѡт[ь]
дроуга .ѣ. д(ь)нн.

94. 189б–191а — Нѣкы же нцѣнѣмъ оуалентъ
род[о]мъ оубо ѡт[ь] палестннн, нр'авом' же
корентннннъ. възвншенъ сѣ оумомъ.

95. 191а–191б — Ноужда оубо быс(ть) н снѣ
прнложнтн. како братъ нѣкы
соусѣдств'юемн. род[о]м' сн алѣзан'дрнннъ.
юнѣшнн оубо н краснъ добротю.

слоўжешнн' тн...

Рет(е) абва паладїе, под[о]баеть д(оу)шн
постецнн сє х(он)с(т)а радн...

Рет(е) старць аще с(е) не быше троуданн
зде с(ве)тын. не бнше прїклн чьстн н
покоза...

Брать выпросн стар'ца· рыцн лн слово
како сп(а)с(оу) сє...

Прор(о)цн кннгє сътворнше· прїдоше же
соцн нашн н дѣлаше та...

Нѣкоєго сот[ь] стар'ць молахоу братнн,
прѣстатн сот[ь] белнхь[ь] троудь...

Рет(е) аб'ва арсеннє аще б(ог)а
взыщнл, лавнт' сє нашь· н аще єго
хорьжнць прѣбоудеть с нашн.

Рет(е) абва євагрнн· поцнн быноу
нх(о)д[ь] тзон.

Рет(е) стар'ць· бь ннх' же страшншн сє
лѣстѣх(ь)· не лѣнн сє нн єдннхъ час(ь) без'
л(о)лнтзы быты.

Брат(ь) рет(е)· о(ть)цоу антонню· молн
сє о лнѣ къ б(ог)оу· г(лаго)ла єцоу стар'ць·
нн азъ тебе лнлоу нн б(ог)ь...

Рет(е) старць· спешоу тн нлн вьстаюу·
нлн нѣкоє что творещоу...

96. 1916–1926 – слышах(о)мъ о другоу брата·
добродѣтелноє жнтнє жнбоуща, како же
нстнна любнтъ г(лаго)латн· како бнше лѣтн
бѣ жнтельство єго.

97. 1926–1936 – Другы же пакы, потоложѣн
(тако у рукопису) нменємъ· не оудобь
сказаѣмоє жнт[н]є пожнбь.

98. 1936–194а – Ннокнню нѣкоу бндѣхъ, азъ
бь їеросалнмѣ брѣтнцех(ь) оудѣанноу· н бь
келїн затворенноу, даже до зѣлѣт(ь).

99. 194а – ѿна бо вьзлюблен(ь)нн братє,
лаўсє, к тебѣ напнсах(о)мъ· не о сконх[ь]
добродѣтелцех(ь) вьзвншатн сє.

100. 194а–194б – Нѣкы бо ннокъ, нменємъ
аврамнє, родомъ сн сот[ь] єгупта· жестоко
прѣбываннє сътворн бь поустннн.

101. 194б – Бндѣх(о)мъ оубо нного сот[ь]
ошьял(ь)ннкъ под[о]... н тог(о) бь пещерѣ
прѣбывающа.

102. 194б–195а – Н другаго же брат[а]

- Стар'ць. Кадн' б' н ч'сто бол'ше.
 пр'к'люч'н ж' с(е) к'дино л'то не бол'тн...
 Моу'ж' с(в'е)т'ь, в'д'б'ь к'тера
 с'гр'б'ш'н'ш'а. в'сп'лак(а)в' с'е гор'ко...
 Р'с(е) с(в'е)т'ац' с'н'к'ант'нк'н. ч'с'а в'с'н
 б'б'ы сп(а)ст'н с'е...
 Р'с(е) а'в'а н'п'р'х'н. по'ц'ыш'лен'н'е т'н
 в'ноу' да боу'д'е'т'ь в' ц(а)р(ь)ств'н
 н(е)б(е)с(ь)н'б'ь...
 Р'с(е) а'в'а н'ос'н'ф'ь. а'ц'е по'кр'ы'е'ц'ь
 б'рат'н'е с'гр'б'ш'ен'н'е. н б(ог)ь по'кр'ы'е'т'ь
 на'ш'а. а'ц'е л'н б'б'н'ц'ь. н б(ог)ь на'ш'а б'б'н'т'ь.
 Р'с(е) стар'ць. а'ц'е с'лы'ш'н'ш'н. о к'тер'б'
 н'е'на'в'н'д'е'ц'а т'еб'е...
 Н р'с(е) п'ак'ы. а'ц'е р'аз'л'б'н'ш'н с'е в'ьст'ат'н
 в'ь ноу'ш'н (так'о у ру'коп'ис'у) на оут'р'ьн'ю...
 Р'с(е) п'ак'ы. а'ц'е д'ас'н л'юб'ов'н'ю по'ч'ьст'ь
 ко'доу...
 Р'с(е) стар'ць. с'е к'с(т'ь) н'ст'н'н'ное
 сп'б'ш'ен'н'е д(ог)ш'н...
 Р'с(е) п'ак'ы. а'ц'е с'лы'ш'н'ш'н ж'нт'н'ц'а
 с(в'е)т'ьх'ь. на'ч'н'н н т'ь на'р'н'ц'ае н'ц'е
 г(о)с(под'ь)н'е, н оут'р'б'п'нт' т'е.
 81. 297a–298a — Словеса н'з'б'ран'на
- в'д'б'х'ом(ь) в'ь поуст'н'нн ж'н'боу'ш'а. н
 ц'ног'ол'б'т'ное пороут'а'е'ц'а оут[ь] б'б'сов'ь.
 103. 195a — Иного ж'е н'ц'ен'е'ц'ь зак'х'е'а
 в'д'б'х'ом'ь, в'ь поуст'н'нн ж'н'боу'ш'а.
 104. 195a–195b — Дроут'н ж'е п'ак'ы в'ь
 е'т'п'т'ьск'нх(ь) ст'ран'ах'ь. поуст'н'н'ное, н
 в'ез'м'л'ьб'ное ж'нт[н]е ж'н'б'ш'е.
 105. 195b — П'ак'ы дроут'ь в'ь с'н'нан'ск'он гор'б'.
 оут[ь] б'б'са т'ьш'ес'ла'в'наго, п'а'ч'е ж'е
 гр'ьд'ост'наго пороут'а'е'ц'ь.
 106. 195b — В'б'а[т'ь]т'н ж'е в'сако'моу' д'ос(то)нт'ь
 б'рат'н'е. т'ак'о в'сака в'д'б'н'н'ц'а, т'аж'е е'з'ык'ь
 до'во'л'н'ь с'каз'ат'н.
 107. 195b–197b — И'ко'ж'е н в'ь к'д'ес'е, н'б'к'н,
 н'ц'ен'е'ц'ь ц'е'ан'т'ь. н'ж'е е'р'ес'н на'ч'ел'н'н'к'ь
 б'ыс(т'ь). г(лаго)л'е'ц'н'е по'кло'н'н'ц'н, с'нр'б'т(ь)
 ц(о)л'нт'ьб'н'ц'н н'ж'е г(лаго)л'ю д'ас'ан'н'ан'е.
 108. 197b — Дроут'ы ж'е в'ь е'д'б'се, н'ц'ен'е'ц'ь
 ак'н'на. н'ж'е ц'ног'н г'ла'б'н'з'н'н н'з'ло'ж'н, е'ж'е н
 до н(ь)н'ца п'б'ва'е'ц'н соут[ь].

- бл(а)женнаго ѡ(тъ)ца ннла. ꙗже къ а҃гапню
чрънцоу, пош҃ченіе бл(а)голюбн), ѡ(тъ)ч(е).
Поч.: ꙗко под[о]бѣаетъ ннокоу такобозоу
быти въ селѣ мнрѣ.
82. 298a – с(вє)т(а)го васил(н)а. Поч.: ꙗкоже
рекоше ѡ(тъ)цн. не можеть никтоже
добродѣт(ѣ)ли стѣлати, н мнль б(ог)оу
тавнт(н) се. аще не слѣдѣнт' се въ млыси
свои н рѣчн.
83. 298a–299a – ѿван'на лѣстѣнника.
нтоушена горы сннанскыне. ѡ пѣлетн
пр(н)с(ѣ)но поцннаешые съцртн. Поч.:
ꙗко всакого словесе старѣи кс(тъ) оушъ.
пѣлет' же съцртн, плачу н рыданню.
84. 299a–299б – ѡт[ѣ] посланнѣ. с(вє)т(а)го
ѡ(тъ)ца нашего василіа. Поч.: ꙗко многоу
нашъ пѣталь творить, настоѣщаго врѣмене
бѣда.
85. 299б–303б – ѿван'на златоусто҃го
разоуцн. д(оу)шеполознаго зчєннѣ всакоцоу
чл(овѣ)коу. Поч.: ꙗкоже бл(а)гъи н крѣпкѣ
109. 197б–198a – снѣа же не прострѣхоль. нѣ
ѡко да разоуцѣвше сѣ пленіа (тако у
рукопису) н лоукабьства бѣсѣбьска
лоукаб'на.
110. 198a–198б – слышахоль н сїе ѡко брата
нѣкоѣ прїиждоста въ гороу къ ѡ(тъ)цоу
анфонию побѣдѣти кцоу бѣсѣбьскаѣ
мьттаннѣ.
111. 198б–199б – ꙗкоже приложн с(вє)ты к'
ннль гл(а)гола. ѡко аще прорнцають бѣсѣе
анцѣброующе. ннк... же да бѣроуѣт[ѣ] снль.
112. 199б–200a – Тъжде пакы рсч(е). аще кто
шьствоуѣтъ ѡт[ѣ] фнвандн, не бѣдетъ
бѣсѣе каѡ шьствѣть.
113. 200a–202б – Чюд[ѣ]но же пакы нѣтто
слышахоль. ѡко бѣ бл(а)нн
б(о)ж(ѣ)ств(ѣ)наго бл(а)женнаго
спнфаннѣ. быс(тъ) нѣкон юноша въ кѹпрѣ.
114. 202б–203a – Разлнчнѣ же н
многѡобразнѣ бѣсь, многѡлѣтѣннѣи

се наделадан. н о боуд[оу]шнх[ъ] оут[ъ]ае

Овај чланак у Кнежевом изборнику састављен је на основу избора издавака из омилија Јована Златоустог садржаног у Минејском зборнику: *Изборник*, I, стр. 69, 433–465 (издање). Наш препис заслужује пажњу, поредак издавака је другачији у њему, а садржи и бар један издавак кога нема у последњем издању Изборника. Вид. и: *Књажин изборникъ*, II, стр. 112–125.

86.

303б–305а – Ђапраша нѣкто старца ѿт[ъ]

богоноснѣхъ глаголю. Поч.: Понѣже

съгрѣшихомъ по кр[ъ]щенн. и грѣхъ

осквернихомъ' се. кс(тъ) ли наидъ сп(а)сении

надежда. У Изборнику из 1076. овај

састав је у склопу главе под називом: *Иѡанасеви ѿт[ъ]кѣтн. протнкоу нанесенииѣ кѣмоу ѿбѣтоуѣ ѿт[ъ] нѣкихъ правобѣрныхъ о разлнчньхъ главнзпахъ. У њему нема заглавје.*

сѣт[ъ]и свонци. искоушаиетъ прѣлышати
род[ъ] ѿ(о)в[ъ]тъскын.

115. 203а–203б – И пакы въ жнт[ъ]н] с(бс)т(а)го епифанна пишеть. како вънегда изгнати кѣмоу бѣса. ѿт[ъ] нѣкогѣ ѿ(о)в[ъ]тъка. бѣс' же попрѣтн с(бс)томоу.

116. 203б–204а – Иногда же бѣсъ прѣобразн се. въ образъ с(бс)т(а)го епифанна. и иде въ монастирь.

117. 204а–204б – Въ д(в)нх[ъ] востаѣ ц(а)ра макадонскаго. быс(тъ) нѣкы лннх(ъ), многы прѣлышак и прѣлышакъ.

118. 204б–205а – ѿрѣтнк' же аще творитъ знашениа, или прор(о)чѣствоует[ъ] такѣ кс(тъ) како ѿт[ъ] бѣсѣмъ нароу(а)кѣмъ кс(тъ).

119. 205а–205б – ѿего ради не дѣлжно кс(тъ) бсакого знаменотворца како с(бс)та прнѣматн.

120. 205б–206а – Ибо андхрнстъ прндетъ

Вид.: *Изборник 1076 года, I*, стр. 551–559. Овај састав је из Минејског зборника. Судећи по разночтенијима уз издање из Изборника из 1076, налази се и у препису Тек. пост. 13 (А), али без заглавља какво се среће у НБС 26. Наш препис се углавном подудара са преписима из Минејског зборника. Вид. издање и у : *Кънажнн избороуникъ, II*, стр. 206–209.

87.

305a – Исидора пилоснот[ъ]скаг(о) сме(о).
Поч.: ꙗко љже бѣти. не ношню вѣстивти
тъню, нь н а(ъ)нню трѣзвнти се въ
ш(о)л(н)т(ъ)кѣхъ. Овим саставом, без
заглавља, у Изборнику из 1076.
отпочиње шира целина, збир
текстова, под називом: ѿборъ отъ
мъногъ от(ъ)цъ н апо(сто)лѣ н прор(о)къ:
събѣрано н протълковано отъ еуапгелниа н
отъ ннѣхъ книгѣ: въ кратцѣ съложено.
Чланак је у Кнежев изборник дослео
из Минејског зборника и среће се

попушченнѣмъ б(о)жнѣмъ. н сътворитъ
значенна н чюд[е]са.

121. 206a–207a – Такожде же, юуѣланъ, н
аполонне бѣхъы, нже при доцентнианѣ
ц(а)ри, многа н разлѣтнаа мѣттанна
сътворнше.

122.

207a – Ђъпрос(ъ). Како љл(о)б(ѣ)ци
бѣхъеуоушен от[ъ]гонѣтъ бѣси. ѿ(ъ)бѣтъ.
Поч.: Г(оспо)л(о)у въ ер(нь)г(ѣ)лн
г(а)голюшоу. аще сатана сатану нзгонѣтъ
не станѣтъ ц(а)рѣство љго. Ово је XV
питање у глави „Атанасијеви
одговори“ у Изборнику из 1076:
Изборник, I, стр. 541–542. Савински
препис се текстуално разликује од
оног у Изборнику и других са овим
упоређених, међу којима је и Тек.
пост. 13 (А). Издање вид. и у:
Кънажнн избороуникъ, II, стр. 202–203.

123. 207a – Ђъпрос(ъ). ѿубо грѣхъ ли творѣтъ
оуфрѣдѣнн, н къ бѣхъеомъ приходеше.

- само у Изборнику из 1076. и у овом рукопису: *Изборник 1076 года, I*, стр. 75, 611–614 (издање из Изборника из 1076). Овај препис заслужује посебну пажњу. Место које издавачи Изборника из 1076 приписују његовом редактору (то јакѡ) постоји у овом препису који, с друге стране, нема додатке својствене препису из Изборника из 1076. Вид. и: *Кънажии изъѡмъникъ, II*, стр. 252.
88. 305a–305b – слово с(бѣ)т(а)го цар’кїана. Поч.: ꙗко не хотен слышатн его же не хоцетъ. да се готовѣнтъ слышатн н трѣпѣтн.
89. 305b – Тог[о]жає. Поч.: ꙗко мнози поутнѣ показаннѡ. прѣвѣмъ, каизънѣ грѣхѡу. Одломак из омилије Јована Златоуста „О ђаволу кушачу“ који је у Кнежев изборник унет из Минејског зборника. У Изборнику из 1076. у саставу је свода текстова под називом
- ѡт[ъ]вѣт[ъ]. Поч.: Писанїе наоутн нас[ъ] г(ааго)латн въ всакон прѣходещон намъ напастн.
124. 207a–207b – Ђпрос[ъ]. Како еретнцн множнцѡ сътѣарюють знанїеннѡ. ѡт[ъ]вѣт[ъ]. Поч.: ѡ снх[ъ] намъ не дос(то)нтъ днѣнтн сѣ. слышахѡм[ъ] бо г(оспод)а г(ааго)люща јакѡ мнози рекоут[ъ] ѡнъ а(ъ)нѣ ѡнъ, не тебѡи аи нїеиѣмъ бѣсн нз’гоннхѡм[ъ].
125. 207b–208b – слышахъ бо јакѡ ѡннсн нѣцн, еретнцн, г(ааго)лїеѡн брѣтншннцн. слышавше јажѣ ѡ с(бѣ)тѣмъ пахоѡн прншѣа[ъ]ше въ ѡнастнрѣ его, рѣше къ братїн.
126. 208b–210a Ђпросъ. Что сътворнтъ чл(обѣ)къ прѣльщїеѡмъ ѡт[ъ]вѣса. јакѡ бл(а)гословннцн внншн. н под[о]бнншъ събѣтоѡмъ, н ѡт[ъ]крявѣннїеѡмъ бл[а]г[о]у[д]ѣ[тн]. (ѡтъ)вѣ(тъ). Поч.: бего раа[н] многа разсоужденнѡ потрѣба нлїѣтн чл(обѣ)коу. јакѡ да добродѡу н злоѡу

- сѣборѣ отъ ѡгногѣ от(ѣ)цѣ н апо(сто)лѣ н проро(о)кѣ: събрано н протѣкано отъ евреѣнина н отъ ннѣхъ книгѣ: бѣ кратцѣ сѣложено. У три преписа приписује се светом Максиму. Вид.: *Изборник 1076 года*, I, стр. 78, 653–654 (издање). Препис НБС 26 текстуално је близак управо тексту Минејског зборника. Издање вид. и у: *Къняжинъ нзбѣрънникъ*, II, стр. 150–151. У опису НБС 26 ово дело се не посматра као засебна целина: *Штавъанин-Ворѣвийъ, Гроздановиѣ-Пајиѣ, Церниѣ*, стр. 50.
90. 3056 – Тог[о]жає. Поч.: Ыко бса слогчающая се нацѣ. по дѣзостн нашес сн бывають. У опису рукописа ово дело се не посматра као засебна целина: *Штавъанин-Ворѣвийъ, Гроздановиѣ-Пајиѣ, Церниѣ*, стр. 50.
91. 3056–306а – Тог[о]жає. Поч.: Творитѣ н сѣ цногощинъ днакобѣ злѣкѣзънныѣ. нгда разъньствнне разорѣѣють.
127. 210а–212б – слышахѣмъ бо ѡ ѡ(тѣ)цн паф'ноутѣ, како нѣѣаше разорѣѣмъ б(о)ж(ѣ)ств(ѣ)наго пис(а)нна.
128. 212б–216а – Мннхъ бо нѣкы рет(ѣ) бѣ фнбандѣ прѣбываше. бслнкоцѣ пощеннѣм(ѣ), н ѡ(о)л(н)тѣмн. н нестѣжнннѣм(ѣ), тѣло свое оудроутѣае.
129. 216б–218б – Дроуты же ннокѣ жнтел'ствоваше, бѣ странах(ѣ) г(ааго)лѣцнх(ѣ), ар'санонтѣ. жестоко жнт[н]е прѣбывае много лѣта.
130. 218б–219а – Иногда же пакы нѣкоѣмоу ѡт[ѣ] бслнкыхѣ ѡт(ѣ)цѣ. прншьл[ѣ] бѣсь бѣ ѡбразъ цннхѣ.
131. 219а – Бъпросъ. Како нѣцн зрѣтъ ѡт[ѣ]крѣвѣнннѣ н вндѣнннѣ агт(ѣ)льскаа. нсцѣленннѣ творетѣ н бѣсн ѡт[ѣ] чл(обѣ)кѣ нзгонетѣ. ѡт[ѣ]кѣтъ. Поч.: Бл(а)женъ не(тѣ) нже зрнтѣ грѣхы свое в'сегда.

93. 306а–308б – ѿт[ь] ап(о)с(то)льскыѣ
оуставѣ. како под[о]баетъ жнѣти
христининоу. Поч.: Законодаѣцю ѿоусоу
рекшоу (ср)нлтоѣ. се даѣ прѣд[ь] лицемъ
вашимъ поутъ жнѣни. У Изборнику из
1076. сачуван само крај овог састава.
У Кнежев изборник ушао из
Симеоновог зборника. Вид.:
Изборник 1076 года. I, стр. 55, 68, 315
(издање). Вредне су пажње
текстуалне особености завршетка
овог текста у препису НБС 26 у
односу на Изборник из 1076. и
разночтенија, укључујући она из
преписа Симеоновог изборника. Вид.
издање и у: *Кънажнн изборникъ. II*,
стр. 66–71.
94. 308б–312б – ѿоланна златоустого, ѿт[ь]
поѣченна кѿмоу же кс(тъ) начеткъ тако-
болѣзньно слово. кже нзреч(е) въ заточени сѣ
тогда, кгда прѣставаше се. къ събрашнѣ
се тогда къ немюу бл(а)гобѣрнымъ
- 223а – ... словеса пользнаа.
139. 223а–224а – Братъ жнѣы въ ѿнадаѣхъ.
ѿножнцю ѿт[ь] дѣнства днѣбола
вѣпад[а]ше въ блѣудъ.
140. 224а–226а – Слобо о... серпнкоѣ. Поч.:
Иногда пакы вѣнде въ кораѣ, ѿко прѣтн
хотѣ въ ѿнрѣ.
141. 226а–226б – ѿтѣрца вѣлнкаго слов(о).
Поч.: Не г(лаго)лы ѿко сп(а)стн се хоцоу н
не мѣтоу. нь ѿко мѣтѣ сп(а)стн се, н не
хоцоу.
142. 226б–228а – (Слобо пользно) ѿ нночскоѣ
жнт(нн). Поч.: Оуслышнте братнѣ, колнко
почтенъ быс(тъ) нночскын чинъ. н колнка
слава ѿбѣраза кѣтоже ѿблѣкохѣ. Вид.:
Матий, стр. 85, Л. 148б.
143. 228а – Инозн оубо ѿногаа ѿ любѣн рѣкоше.
въ єдинѣх же х(рн)с(то)вѣ оутѣннцх(ь), тоу
нскавъ ѿбрѣцешн.

- чл(овѣ)комъ. н много кѣмоу кѣ нмѣ ѿ грѣсѣ 144. 228а–228б – Ѡ еже како п[о]добаеть.
прѣтнѣшоу. тогда на млоубоу двнгноуше се
кѣ нѣдоу. послушаша н н рекоше. Поч.:
ѿкоже ксн спобѣдѣлъ, н на срѣдоу нзнесе
страшнаа н оужаснаа. На стр. 309а
ѡт[ъ]бѣтъ. блажен'наго ѡ(тъ)ца нашего
ѿоанна златоустѣаго. н нельж'наго пастыра.
по истинѣ х(рн)с(то)ва оугод'ника. кѣ
сконцѣ ѡвцаи(ъ) показан'но слово. еже н
последне юго въсѣхъ оутенне. Поч.: Рет(е)
же, аз' ти повѣдѣ кѣ комоу прнбѣгнути.
блажены а(абн)дѣ показа ти. кѣ комоу
кѣ(тъ) лѣпо прнбѣгнути г(аго)лѣ.
95. 312б–313а – ѿ(вѣ)того бснла ѿ
бл(а)годѣренн. Поч.: ѿѣде на трапезѣ
и(о)ан се н прннесе хлѣбъ кѣ оустоу
дав'шомъ даръ бл(а)годарствнне въснлае.
Извод из беседе Василија Великог
„На мученицу Јулиту“; словенски
извор није познат. У Изборнику из
1076. носи назив ѿ(ва)тааго бснла: Ѡ
бл(а)гопохвалени, а само у једном
препису од оних са којим је поређен
144. 228а–228б – Ѡ еже како п[о]добаеть.
(възыматн) мнлостнню безъмльбн(нкоу).
Поч.: Иже на єдинѣ сѣден, н мды любобъ.
дльжнь кс(тъ) по сѣдмнх(ъ) ѡбразѣхъ. н
мнлостнню прнматн. Вид.: *Матий*, стр.
85, Л. 144б.
145. 228б–229а – Ретѣ пакы, льг'коє брѣде
ѡставнх... рѣч(е) еже себѣ оукарятн. теж'коє
възѣхоу.
146. 229а – Рет(е) брат[ъ] стар'цоу. что соут[ъ]
доборне дѣтелн мннхоу.
147. 229а–253б – Бснлаи ц(а)ра грѣч(ъ)скаго
гла..знын оутнтелнне кѣ своѣг(о) кѣмоу
с(ы)ноу... нцоуцоу кра... грѣсъ...
възлюбленноцоу с(ы)ноу... н съц... Поч.:
жнтнѣ пол'зна нѣкаа вѣшь, н тѣшател'ноє.
не тѣкло ц(а)рѣмъ нь н прстнцѣ
наказаннє. О словенском преводу
„Поучних глава“ цара Василија I вид.:
Nikolov 2007; Nikoļov 2009.
148. 253б–283б – Прѣцѣдрость нскаа снна

снрѣхока. Поч.: Ёсакаа прѣмоуѣрос(тъ) ѿт[ъ]
г(оспод)а. н съ ннцѣ кс(тъ) въ вѣкы.
284а-292б — ѣпистоуе кѹр снѣауеѣ.
Поч.: Зрѣтн тѣ пр(н)сно жѣлах[ъ]. не тѣкѣо
б[н]ауе тѣла кѣе вѣѣн зрѣт се. нѣ пате
а(оу)шѣ нева[н]моѣ ежѣ ѡаѣ ѡн вѣстѣ се.
Текст се прекида, последње речи су
аз' бо ѡко плотюбѣнь, ѡ сен пате. (о
делу, издање и превод на српски вид.
у: Богдановић 1979).

препис из Изборника из 1076, у
наслову је о бл(а)годарѣнїи вѣсего. У
Изборнику овај састав чини главу
свода текстова вѣсѣрѣ ѿтѣ ѡѣногѣ
от(ъ)цѣ н апо(сто)лѣ н проф(о)кѣ: свѣѣрѣно н
протѣкобѣно ѿтѣ сѣагѣлѣни н ѿтѣ ннѣтѣ
кннѣ: вѣ кратѣцѣ сѣаѣно. Вид.:
Изборник 1076 года. I, стр. 79, 682–
684 (издање). Падају у очи и захтевају
објашњење текстуалне особености
преписа НБС 26 који је и дужи од
оног у Изборнику из 1076 и других са
којима је овај упоређен. Вид. издање
и у: *Кънажнн избѣрникъ. II*, стр. 136–
137.

96. 313а-313б — Ннла трѣнорнзѣа ѿт[ъ] того
кѣе кѣ агапнѣ ѡннѣтѣ. Поч.: вѣго рад[н] на
всако[ъ] ѡѣстѣ ѡннѣтн се вѣантѣ
ап(о)с(то)лѣ. Чланак из Симеоновог
зборника који је ушао у Кнежев
изборник. У Изборнику из 1076. у
саставу је исте главе као и претходни

состав. Вид.: *Изборник 1076 года, I*, 76, 617–621 (издање). Препис НБС 26 се понегде подудара са преписом из Изборника из 1076, али садржи место које постоји у преписима Симеоновог зборника, а изостаје у Изборнику из 1076. и другим преписима. Издање вид. и у: *Кънажнн изборникъ, II*, стр. 153–154.

97. 313б – ѿ(ѿ)т(а)го ап(о)с(то)ла петра. Поч.: ѿще ѿт[ъ]вѣгше нечистотѣ мнрскихъ, въ разымѣнн г(оспод)а нашего і(исус)с(ъ)х(рист)а. Чланак из Симеоновог зборника (*Симеонов сборник*, стр. 269–270). Између нашег преписа и овог из Симеоновог зборника, према препису из 1073, има и текстуалних неподударања.

98. 313б – Мнхѣво. Поч.: Повѣдано кс(тъ) чл(о)в(ѣ)че, что кс(тъ) добро. н что же г(оспод)ъ б(ог)ъ твои проситъ ѿт[ъ] теб[ѣ].

Чланак из Симеоновог зборника
(*Симеонов сборник*, стр. 276–277).
Постоје разлике између нашег
преписа и оног из Симеоновог
зборника, према препису из 1073.

99. 314a — болоцонѣ. Поч.: ѿрѣзость
г(о)с(поде)кн поутнѣ разѣмщенн. Чланак
из Симеоновог зборника (*Симеонов
сборник*, стр. 251–252). Препис НБС
26 не подудара се потпуно са овим из
преписа Симеоновог зборника из
1073.

100. 314a — ѿ(бе)г(а)го басланна. Поч.: Наоугн
се бѣрнын чл(о)в(ѣ)че, быти бл(а)гочѣстню
дѣлатель.

101. 314a — ѿрѣцѣнно. Поч.: Чѣда потрѣпнѣ
ѡт[ѣ] б(ог)а нашѣд[ѣ]шн на кы гнѣбѣ.
Чланак из Симеоновог зборника
(*Симеонов сборник*, стр. 326). Има
извесних неподударања између НБС
26 и преписа Симеоновог зборника из

1073.

102. 314a–314б – ѿт[ъ] второго закон(а).

Поч.: И н(ы)ня нс(ран)лю. чесо г(оспод)ъ
б(ог)ъ тѣм проситъ ѿт[ъ] тѣбѣ. Чланак из
Симеоновог зборника (*Симеонов
сборник*, стр. 251). Врло су мала
неподударења НБС 26 и преписа
Симеоновог зборника из 1073.

103. 314б – ѿт[ъ] о(тъ)чскихъ разговѣ. Поч.:
егда прѣидеть на тѣ напастъ ѿт[ъ]
искоушениа б(о)жїа. нли нагота. ли скрѣбѣ.

104. 314б–319a – с(вѣ)т(а)го ефрема сирнна.
Поч.: Доколѣ ѿдрожѣ дръжнлѣ братѣмъ.
събръшакши кѣмоу оутѣнапа. У Изборнику
из 1076. није сачуван почетак овог
дела. Вид.: *Изборник 1076 года*, I, стр.
62, 187–203 (издање). Издање вид. и
у: *Кънажнин изборникъ*, II, стр. 250.
Издање вид. у: *Јелесијевић 2011*.

105. 319a–319б – Іакѡва ап(о)с(то)ла. Поч.:

Аще въ сынѣише еаше ѡу҃жѣ бынѡдетъ,
златѣ прѣстенѣ носѣ въ ризѣ свѣтлѣ.

106. 319б–321а — ѿ(вѣ)т(а)го ѡ(тѣ)ца вѣснѡиѡ
ѡ женахъ. Поч.: Вѣсакъ вѣзрѣбын рѣт(ѣ) на
женѡу, ѡко же похотѣтн иѣн. оу҃жѣ прѣлюбы
сѣдѣѡ съ нѡю въ ср[ѣ]д[ѣ]цѣи своѣѡ.

107. 321а — Тогождѣ ѡ коѡканн. Поч.: И кѣжѣ
коѡ'катн сѣ по вѣсѣ д(в)нн, и принѡлатн тѣло
и крѣзь х(рн)с(то)вѡу.

108. 321б — ѿ(вѣ)т(а)го ѡ(тѣ)ца нашѣ (такѡ у
рукопису) еѣфнѡиѡ. Поч.: Аще кто ѡт[ѣ]
обѣѡдѣннѡ. нѡн събращѣннѣѡ оу҃шѡ
ѡскѣр'нѡт' сѣ сраѡно.

109. 321б–322а — ѿ(вѣ)т(а)го вѣснѡиѡ. Поч.:
Вѣсакѡу҃ вѣрѡвѣѡшѡу҃ кѣ г(ѡспѡд)ѡу҃
агг(ѣ)л' г(ѡспѡд)нѣ прнхѡдѡтѣ. аще ѡшѣ
дѣлѡ злыѡи нѣ ѡт[ѣ]жѣнѣѡ иѣго. Прѣма
Фѣдерѡвој реконструкци сѡстав у
склопу главѣ ѿборѣ ѡтѣ ѡнѡгѣ ѡтѣѣ:
Кънажнн нзѡорѡннѡ, II, стр. 137.

110. 322a — Златоустого. Поч.: Вѣдомо же
 кс(тъ). Иако не пытаемо цолантѣное мѣсто
 нь образъ. Из омилије Јована
 Златоустог „О Хананејци“. Чланак у
 Кнежев изборник доспео из
 Симеоновог зборника (*Симеонов
 сборник*, стр. 265). У Изборнику из
 1076. део главе ђъборъ отъ мѣногъ
 от(ѣ)цъ н апо(сто)лѣ н прор(о)кѣ: събѣрано н
 протѣковано отъ есагелана н отъ ннѣхъ
 кннгъ: въ кратыцѣ съложено. Вид.:
Изборник 1076 года, I, стр. 76, 623–
 624. Препис НБС 26 садржи место
 кога нема ни у препису Симеоновог
 зборника из 1076, ни у Изборнику из
 1076 и другим преписима. Завршава
 се речима н на всакоу мѣстѣ
 вл[а]м[ы]чѣсто кто, којих нема у
 Изборнику и другим преписима. Вид.
 издање и у: *Кънажнн изборьникъ, II*,
 стр. 155.

111. 322a–323a — сказ(а)нне что кс(тъ).

zа[о]у[тра] нз'бнвх[ъ] все грѣшныи зємлн-
потрѣбнѣи ѿт[ъ] град[а] г(о)с(подь)ниа, все
творєщеє безаконїє. Поч.: Градъ
г(о)с(подь)нь кс(тъ), сѣстаклєнїє
чл(окѣ)тъскаго сѣтворєнїа.

112. 323a–323б – Млр'ков[о]. ѿ чл(окѣ)кооугодн.
Поч.: Понєже не вѣсн чл(окѣ)цн нєтъстнѣн.
нн вѣсн бл(а)гочѣстнѣн. По
реконструкцији В. Федера овај састав
је део главе ѡборъ ѿтъ многъ ѿтъцъ:
Кънажнн нзбѣръннкъ, II, стр. 130–131.

113. 323б–324a – Ѧ тоц' ждє ѿт[ъ] лѣствїцє.
Поч.: ѣжє кс(тъ) слава ѿт[ъ] г(оспод)а
б(ог)а прѣбывающаа. слакєщє бо ѡє рєч(є)
прославлю. Овај састав постоји у
Федеровој реконструкцији Кнежевог
изборника: *Кънажнн нзбѣръннкъ, II*, стр.
131.

114. 324a – Златоуостаго. Поч.: ѣгда л(оу)ша
многыи ѿбєкта бѣудєтъ грѣхѣннѣи
стр(а)ст(ъ)ли. Извор непознат. У

Изборнику из 1076. нема заглавље.

Вид.: *Изборник 1076 года, I*, стр. 77, 643–644 (издање). Између преписа НБС 26 и осталих преписа постоје разлике. Издање вид. и у: *Къняжнинъ, II*, стр. 141–142.

115. 324a — Мазницко. Поч.: Г(осподь) б(ог)ъ н(а)шъ. не кгда хоцещь цын (такo у рукопису). нъ кгда самь хоцеть поцагаеть.

116. 324a–325б — 0 тошь. како подобаеть християнннну истинн'нѣ житнѣ нлѣтн паче жившнхъ въ законѣ. Поч.: Яще оубо н стѣн'ныиъ законъ без' боуд[оу]шнх[ъ] благынъ, тѣлеснѣ боиеще оут[ъ]лоушаше оут[ъ] (вс)ыхъ ограденин.

117. 325б — Злат[оо]устаго о снѣрен'нои оудрѣн. Поч.: Под[о]баеть оубо снѣренои оудрѣе о всемъ бѣдоу нлѣтн. Вид. чл. 26 у левој колони.

118. 3256–326a – Бѣпрос(ѣ). Чѣто кс(тъ)
 сѣѣренѣа ѡудростѣ. ѡт[ѣ]кѣт. Поч.:
 сѣѣренѣа ѡудрост(тъ). д(оу)ша не
 кѣнѣающѣи. Вид. чл. 26 у левој колони.
119. 326a–326б – ѻ благодаренїи. Поч.: Ёще
 кто кс(тъ) ѡт[ѣ] чїна ц(а)р(ѣ)ска. нлн
 слабѣна рода.
120. 326б–328a – ѻ оудобѣ цѣлѣных[ѣ] н
 ненсѣлѣных[ѣ] грѣсѣх[ѣ]. Поч.: Ёще ѡаа
 н аьгѣка, н оудобѣ нсѣлѣнѣа сѣгрѣшїше
 постраждѣль что люто.
121. 328a–328б – ѻ расоужденїи грѣхобѣ. Поч.:
 Не ксн за тыне же грѣхы под[ѡ]бьнь
 прїнѣоутѣ соудѣ.
122. 328б – ѻ алчѣбѣ. Поч.: Алчѣбѣ полѣза,
 всѣх[ѣ] заповѣдїи г(о)с(подѣ)ннхъ
 подражанїе.
123. 328б – ѻ асестнїхъ дѣбѣ. Поч.: Ёйже ѡ
 асестнїхъ дѣбѣ прїнтѣа. нѣрабїи н жнтіа
 ѣабликѣтъ разлнчїа.

124. 328б–329а — Ѡ Ѡ(Ѡ)л(н)тѣѣ. Поч.:
М[Ѡ]лнтѣ не словесы просты, нѣ дѣлы
бл(а)гыци прослабляѣт' се.

125. 329а–330б — Ѣ(ѣ)т(а)го ѡ(тъ)ца н(а)шего
ннл ѡ грѣдыни. Поч.: Грѣдннн кс(тъ)
д'иеннѣ д(ѡ)шн-гноа пл'но.

126. 330б–331а — Іѡ(а)н(н)а зллт(ѡѡ)с(та)го.
Поч.: Йще ѡг'нѣ нцашн похотн, поставн
кѣлѣ протнкоу онѣ ѡгнѣ.

127. 331а–332а — Ѣ(ѣ)т(а)го ефреѡа. Поч.:
Молю кы чѣда б(ѡ)жнѣа. доброе поребнѡбаннѣ
прннцѣтѣ.

128. 332а — Ѡт[ѣ] ап(ѡсто)л(ѣ)скых[ѣ]
заповѣднн. Поч.: Крѣ(ѣ)стнвын се, крѡѣ
безъчѣстнѣа без'дѣнстѣ'на грѣха. дроутъ
б(ѡ)жнн, а брлгѣ аналѡлу.

129. 332а–332б — Дїадохѡво, кѣжѣ ѡ доховнѣѣ
(такѡ у рукопису) кѣрошенн. Поч.: Йще
ѡубѡ непѡд[ѡ]б[ѣ]нѣ покаяѣц' се, н ѡ грѣсѣхъ
нашнхъ испѡбѣѣы се.

130. 332б–333а – Іω(а)н(на) злат[оу]стаго о
том[ъ] іако не хот[ъ]члати се сп(а)сєніа.
Поч.: Їѣко рекоше с(бє)тыіє кннгы. н
правєд'нны. Вид. у Федеровој
реконструкцији: *Кънажнн нзборьникъ*,
II, стр. 137–138.
131. 333а – Тог(о)ждє ѿ показнн. Поч.: Н
донєлнжє дышєшн аще сьгрѣшаєшн, вѣ
послѣднн д(ъ)нѣ на ѿдрѣ на нєц' жє
лєжншн вькын д(оу)шѹ. У Федеровој
реконструкцији одломак састава
„Јована Златоустог о покајању“:
Кънажнн нзборьникъ, *II*, стр. 138–139
(ставови 60–63).
132. 333а–334а – Тог(о)ждє. Поч.: Їѣко аще
нє достнглѣ ксн рєч(є) вѣ жнт[н] сн, ѿ
д(оу)шн скѹен попєцн сє. Овај састав је
спој наставка „Јована Златоустог о
покајању“, можда, дѣла става из
„Јована Златоустог Галатима“ и још
неког састава. Вид.: *Кънажнн*

изборникъ, II, стр. 139 (64–67), 143
(82).

133. 334a–334b – Тогажда ѿ подкиѣ. Поч.:
Икоже ѿгнь· кинко ѿбидеть дрѣвѣ
множество, толнко снлѣнъ боудеть. По
реконструкцији В. Федера ово је део
главе Ђворъ ѿтъ мѣногъ ѿтъѣ. Вид.:
Кънажнн изборникъ, II, стр. 176. Наш
препис је дужи.

134. 334b–335a – Тогажда ѿ долитеѣ. Поч.:
Градъ безъ стѣны, оудобѣ прѣиеть ратныи.
У склопу овог састава спојен је
последњи став „Јована Златоустог о
молитви“ (вид. чл. 13) и две засебне
целине из Федерове реконструкције
главе Ђворъ ѿтъ мѣногъ ѿтъѣ. Вид.:
Кънажнн изборникъ, II, стр. 152 (став
120), стр. 177 (236, 237). Састав под
236 у Федеровом издању носи наслов
„Јована Златоустог о чистоти
душевној“. Такво заглавље у овом

рукопису има други чланак (154).

135. 335a – Тогождѣ ѿ постѣ. Поч.: Ц(а)рь хотен град[ь] прѣѣти противнѣнькѣ. ѿт[ь]сѣлѣтъ кѣюу водоу. По реконструкцији В. Федера ово је део главе Ђборъ отъ ѿногъ отъцъ. Вид.: *Кънажнн нзборьникъ. II*, стр. 157. Међу преписом и издањем постоје разлике.
136. 335a – Тог[о]ждѣ о страстѣ б(о)ж(и)нн. Поч.: Градъ белнкѣ, белнка забрала нѣмъ, н борьцѣ не нѣмъ, оудобѣ прѣѣтъ быкаѣтъ ратнѣнн. Други део овог састава је „Јована Златоустог о онима који чине грехове“. Вид.: *Кънажнн нзборьникъ. II*, стр. 177 (239). Такав пак назив носи други састав у рукопису НБС 26.
137. 335a–336a – ѿ(вѣ)т(а)го ефрема о тошѣ како дос(тѣ)нтѣ съ всѣмъ прѣнѣжаннѣмъ чѣстн с(вѣ)тык кннгын (такѣ у рукопису). Поч.: Братѣ, кгда наидѣтѣ тн лоукѣмъ пощыслѣ. нзвѣльцн шьч(ь), кѣжѣ

к(ть) поленуѣти страх[ь] б(о)жїи.

138. 335б–336а – Тог(о)жда ѿ тоу'жда. Поч.:
Бѣспрени възлюблен'ните бѣспрени.

139. 336а – Тог[о]жда. Поч.: Не вѣсте ли
любвиции цон. како на бракъ с(ы)на своего
звал' ны к(ть), ц(а)рь ц(а)р(ь)ствоующійи.

140. 336а – Іѡ(ан)н(а) злат(оо)ѣстаго ѿ
тених(ь). Поч.: Иже добра дѣлають
пр(н)с(ь)но- ть рад[о]ует' се слыше словеса
книжна. По реконструкции В.
Федера део главе въборъ отъ м'ногоу
отъцъ. Вид.: *Кънажии изборьникъ, II*,
стр. 175.

141. 336а–336б – Тог[о]жда о творещих[ь]
грѣхы. Поч.: Икоже ношню ходещен без(ь)
м(ѣ)с(є)ца, оужасают' се.

142. 336б – Ѧ кротос(тн) н о дѣзос(тн). Поч.:
Инози прилагають къ крот'кыиъ слабос(ть).
а къ дѣззыиъ бѣжеть.

143. 336б–337а – 0 слабохотни. Поч.: Иже
слабы жаляють сот[ъ] чл(овѣ)къ. тѣ не
можеть скоро разоуцѣти слабы б(о)жие. По
реконструкции В. Федера део главе
сѣборъ отъ ѡзногъ отъцъ. Вид.: *Кънажнин
изборьникъ, II*, стр. 129–130.
144. 337а – 0 добротѣ. Поч.: Не хвалн доброты
антныи н тѣлесныи. нь а(оу)шѣвныи н
оушныи. Тако почиье једна
Менандрова изрека. Менандрове
изреке улазе у Федерову
реконструкцију Кнежевог изборника:
Кънажнин изборьникъ, II, 239 (132).
145. 337а–337б – 0 оутнелехъ. Поч.:
Под[о]бляеть хъщюмоу аѣлсы сконци
хънт[н]. По реконструкции В. Федера
део главе сѣборъ отъ ѡзногъ отъцъ.
Вид.: *Кънажнин изборьникъ, II*, стр. 178.
146. 337б – 0 сен жнзни н ѡ а(оу)хобнѣн.
Поч.: Колѡн тн кс(тъ) сопротнѣна жнзнь
сы, къ а(оу)хобнѣн жнзныи.

147. 337б — 0 єдноуыси. Поч.: Їкоже сє,
кєгда мнозїи сьстаноут сє єдною љысию на
злѡ. то пачє б(ог)ю гнѣв' творєть.
148. 337б — 0 гнѣв(ѣ). Поч.: Їкоже корабеници
творєть, бо҃ри вьставши лютѣ.
149. 337б–338а — 0 напастєх'. Поч.: Їкоже
злато огнємь искоушаєт' сє. такождє и
с(вє)ти стр(а)ст'и.
150. 338а — 0 ааѡѣ. н о ѡбѣ. Поч.: Нѣс(ть)
пол'зе ни ѡт[ѣ] сан[а] бєлнка. ни ѡт[ѣ]
ѡѣста красна и прозрачна.
151. 338а — Ѡ ѡт[ѣ]ѡѣтани зєщльниє славы.
Поч.: Чєсо радн х(ѡсто)с(ѣ) побѣжє, кєгда
хотѣхю и ц(а)ра поставити.
152. 338а–338б — 0 алчѣѣ. Поч.: Мнозїи
г(лаго)лють, чєсоюю кєс(ть) алчѣѣ чнстѣ
жнєюшнѣ. По реконструкции В.
Федера део главе съборъ отъ ѡногъ
отъцѣ. Вид.: *Кънажнн нзборникъ, II*,
стр. 178. Меѣу нашим преписом и

издањем има разлике.

153. 338б — 0 сластѣхъ земьныхъ. Поч.: Иже мѣдницѣ дръже въ роукоу. и хошеть златнице грабѣт[и].

154. 338б–339а — 0 ч(и)с(то)тѣ д(оу)шевнѣи. Поч.: Ходенъ въ чистѣ ризѣ. аще и едина скверна прильпнеть юи, или оуканеть на нѣ. По реконструкцији В. Федера део главе съборъ отъ мѣногъ отыцъ. У издању носи назив „Јована о скврни душевној“. Вид.: *Кънажии избѣръникъ*, II, стр. 106. Између преписа и издања има разлика. Вид. чл. 134.

155. 339а — 0 саюбластн. Поч.: Коє ради оубоу вны саюбластни быхоуцъ.

156. 339а — 0 мѣтежн сеє жнзни. Поч.: Икоже и къ тымѣ боудѣ прнннѣшоу чл(обѣ)коу, нѣсть оудобъ видѣти лица своего.

157. 339а–339б — 0 добръи крѣдан. Поч.: Потрѣбоу дан тѣлеси протнѣс снѣи него

икоже цожеть. Одељак (996) састава „Светог Нила о ваздржању“ у склопу главе „Сабор от многих отаца“: *Изборник*, I, стр. 629. Вид. и: *Кънажнн изборьникъ*, II, стр. 158 (142).

158. 3396 — Ѧ пнтѣн. Поч.: Пнтѣн жѣ оуцѣреное, сытос(тъ) напальнакѣтѣ н бес(ѣ)лнтѣ. Одељак састава „Светога Нила о ваздржању“. Вид.: *Изборник*, I, стр. 629 (997); *Кънажнн изборьникъ*, II, стр. 158 (143).

159. 3396–340a — Поѡченне женофонта къ с(ы)ноца свонца. Поч.: Язъ чедѣ тл(овѣ)ч(ь)скаго жнт(н)а штнтн хоцоу. Одломак из Житија Ксенофонтовог. Препис НБС 26 садржи текстуалне подударности са преписом С (српским) од кога се остали, укључујући онај из *Изборника* 1076, разликују по низу заједничких измена текста. Вид.: *Изборник 1076 года*, I,

стр. 70–71, 481–487 (издање). Вид. и:
Кълажин изборникъ, II, стр. 180–182.

160.

340a–342b — Ъпрос(ъ). Что ис(тъ)
 знаценіе съвършеннаго хр(н)стіанна
 ѿт[ъ]вѣтъ. Поч.: Вѣра права, н дѣла
 бл(а)гоуспѣха. Овим питањем и
 одговором отпочиње у Изборнику из
 1076. глава Ѧфанасіевн ѿт[ъ]вѣтн.
 протнвоу нанесениѣмъ кдоу ѿвѣстоу.
 ѿт[ъ] нѣкъмъ правобѣрннхъ. о
 разлнчнхъ глвнзнхъ. Чланак потиче
 из Симеоновог зборника. Препис
 НБС 26 најближи је његовим
 преписима. Вид.: *Изборник 1076 года*,
 I, стр. 55, 492–496 (издање). Међу
 преписима са којима је поређен онај
 из Изборника је и Тек. пост. 13 (А).
 Вид. и: *Кълажин изборникъ, II*, стр.
 185–186.

161.

341a — Ъпрос(ъ). Поч.: Яше нѣкън
 властелннъ. ѿт[ъ] гнѣба цного съ каетеацн

оуставнѣ вѣщѣ. ѿт[ъ]вѣтъ. Поч.:
 Испокѣлати се в(о)г)у. н задрѣти скочюу
 напрас'нѣствюу. И ово питање и одговор
 у Изборнику из 1076. део су
 „Атанасијевих одговора“ (питање
 XVII). Препис НБС 26 најближи је
 препису Тек. пост. 13 (А): *Изборник*
1076 года, I, стр. 544–546 (издање).
Кънажнин изборьникъ, II, стр. 203–204.

162. 341a–341б – Ђьпрос(ъ). ѿт[ъ] колницѣхъ
 братъ блонди бѣбѣютъ. нли сынни
 скѣр'нчѣа въ чл(о)в(ѣ)цѣхъ. ѿт[ъ]вѣтъ.
 Поч.: Їкоже ѿ(тъ)ци г(аго)лю (тако у
 рукопису), ѿт[ъ] чѣтырѣх[ъ].

163. 341б – Ђьпрос. Чесо дѣла попоустн б(о)г)ъ
 аниаолоу, бранъ теорити съ родошъ
 чл(о)в(ѣ)скыиъ. ѿт[ъ]вѣтъ[ъ]. Поч.: Не
 ницѣ ли любещен б(о)г)а пакет' се. Ово је,
 изгледа, спој питања из заглавља из
 састава бр. 44 у овој колони и састава
 са заглављем „Атанасија“ из

Федерове реконструкције. Вид.:
Кънажнин изборникъ, II, стр. 134.

164. 3416–342a – Ђьпросъ. Поч.: ѿт[ъ] коуд[оу]
 же двнжетъ се в' сѣ[ъ]д[ъ]шн чл(окѣ)коу.
 пошылн н словеса хуу'наа н
 испод[о]к[ъ]наа. ѿт[ъ]вѣтъ. Поч.: се діаволъ
 кс(тъ) съ тѣрен такобаи. И ово питање и
 одговор у Изборнику из 1076. налазе
 се у саставу „Атанасијевих
 одговора“ (питање XII). Вид.:
Изборник 1076 года, I, стр. 536–538.
 Постоје и у Тек. пост. 13 (A), што се
 види по разночтенијима уз издање
 Изборника. Издање вид. и у: *Кънажнин
 изборникъ, II*, стр. 201.

165. 342a – Ђьпрос(ъ). Которы грѣхъ творить
 долнтъ чл(окѣ)че неприетны ѿт[ъ] б(ог)а.
 ѿт[ъ]вѣтъ[ъ]. Поч.: Подннанне здоу. какоже
 ас[ъ] г(спод)ъ. аще прїнесеши даръ тѣон къ
 олтарюу. У Изборнику из 1076. у
 саставу су Атанасијевих одговора

(питање IX). Вид.: *Изборник 1076 года, I*, стр. 531–533. Има их и у Тек. пост. 13 (А). Издање вид. и у: *Кънажнн нзборникъ, II*, стр. 198–199.

166. 342a – Ђьпрос'. Кын кс(ть) грѣх[ь] тежнн
 ксѣх[ь]. ѿт[ь]кѣтъ. Поч.: ѿще мкоже рсч(е)
 ап(о)с(то)лъ, болжн всето кс(ть) добрим
 любь. У Изборнику из 1076. у саставу
 „Атанасијевих одговора“ (питање
 VIII): *Изборник 1076 года, I*, стр. 531.
 У издању нема разночтенија из Тек.
 пост. 13 (А), што може значити да је
 тај препис потпуно подударан са
 преписом из Изборника, или да овог
 питања и одговора у Тек. пост. 13
 нема. Вид. издање и у: *Кънажнн
 нзборникъ, II*, стр. 198.

167. 342a–342b – Ђьпрос(ь). ѿще кто сътворитъ
 грѣхъ келѣн. и поценоуѣ се начинетъ келѣтн. и
 трстн д(ь)нѣ оуцрѣт. како кс(ть) ѿ селѣ
 разоуцѣтн (првобитно разоуцѣтн ѿ селѣ

али је написаним словним ознакама
бројева указано на други, наведени
ред речи). ђт[ъ]ѣтъ. Поч.: ѡце начѣтъ
каити се. н ѡбратитѣ д(оу)шоу свою ѡт[ъ]
зъне дъсан. У Изборнику из 1076. у
саставу „Атанасијевих
одговора“ (питање XVIII): *Изборник*
1076 года, I, стр. 546–548 (издање).
Уз издање има и разночтенија из Тек.
пост. 13 (А). Издање вид. и у:
Вълажнин избѡръникъ, II, стр. 204–205.

168.

3426 – Ђѡпросъ. Поч.: ѡце кто бѣ грѣхы
ѡпадаѣ състарѣетъ се. нн постити дождѣтъ.
ѡт[ъ]ѣтъ. Поч.: Нѡже промышленицѣ
сп(а)се се н дѡтѡнѣмъ. У Изборнику из
1076. у саставу „Афанасијевих
одговора“ (питање XIX). У препису
НБС 26 нема једног одељка, као у
препису О. Вид.: *Изборник 1076 года*,
I, стр. 548–550 (издање). Уз издање
има и разночтенија из Тек. пост. 13
(А). У опису НБС 26 нису наведени

почеци питања и одговора на стр.
340а–342б: *Штаваньнин-Ђорђевић,*
Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 51.
Издање вид. и у: *Књажини изборникъ,*
II, стр. 205–206.

169. 342б–343 – ѿ(вѣ)т(а)го ѿ(тъ)ца нашего
антѣѿа чрьноризца лавры с(вѣ)т(а)го
ѿ(тъ)ца сабы. ѿт[ъ] кннгъ рекомых[ъ],
пан'дѣктъ. ѿже посла ерстафню нгоуменю
антал'скоу. ѿже ѿ покаяни. Следе
скраћене главе Пандекта Антиохових.
Уз њих упућујемо на издање
одговарајуће главе према најстаријем
сачуваном, руском препису Пандекта.

343а–343б – ѿже ѿ покаяни. Поч.:
Б(ог)ъ чл(овѣ)колюб'ць н стронтеаъ
сп(а)сенню нашеѿюу. прѣсно ѿжидаетъ
покаянниа нашего. Вид.: *Porowski,* стр.
109–112.

343б–344а – Тогожде антѣѿа. ѿже ѿ
молнтѣѣ. Поч.: ѿже кгда на м(о)л(н)тѣѣ
стонѣ. не молнѣ' се нашен боли быти.

Вид.: *Porovskii*, стр. 154–156.

344a–344b – *Антноха*, *о* *ницелюен*.
Поч.: *Ничелюен*. *и* *стран'нолюен*, *деѣ*
вѣтви *юста*. Вид.: *Porovskii*, стр. 142–
144.

344b–345a – *Антнохово* *о* *кротостн*.
Поч.: *Кротостъ* *оуслуужають* *б(о)ж(ь)ствоу*.
нѣо *моути*, *зане* *бѣше* *кротъкъ* *паче* *всѣхъ*
слоута *б(о)жїи* *нарс(ѣ)* *се*. Вид.: *Porovskii*,
стр. 170–171.

345a–345b – *Антнохово*, *о* *пнианствѣ*.
Поч.: *Добро* *ѡбо* *и* *прїетно* *кѣ(тъ)*. *немоши*
ради *пл'тныи* *мало* *бни* *испнвати*. Вид.:
Porovskii, стр. 13–15.

345b–346a – *Кѣже* *о* *постѣ*. Поч.:
Истин'нын *пост'никъ*. *свобождаемъ* *землюхъ*
(*так* *у* *рукопису*), *на* *н(ѣ)б(ѣ)наа*
тъшет *се*. Вид.: *Porovskii*, стр. 16–18.

346a–346b – *Кѣже* *о* *мъздахъ*. Поч.:
Непод[о]б[ь]но *кѣ(тъ)* *оубо* *добрѣ*
смысленихъ. *от[ь]* *логикаго* *анибола*
воиниомъ *быти*. Вид.: *Porovskii*, стр. 20–
21.

346б–347а – Антиоха ѿ грѣдыни.

Поч.: Грѣдос(тъ)наа болѣзнь. гор'ша кс(тъ) всѣх[ь] болѣзній. Последњи цитат је из главе ѿ тоѣхъ кже не бѣлѣюудрѣбати ѿ себѣ Вид.: *Rorovski*, стр. 69–71, 74.

347а–347б – кже ѿ соудствѣ прѣкѣ. Поч.: Хотѣшен правѣданѣ соудити. прѣкѣе оубо да просѣтъ оу б(о)га прѣлюудрос(ти) и разъма. Последнегъ цитата нема у одговарајућој глави издања. Вид.: *Rorovski*, стр. 107–108.

347б–348а – ѿ сребролюбн. Поч.: Сребролюбна недохутъ зѣло лють и гоубнтельнь кс(тъ). Вид.: *Rorovski*, стр. 18–20.

348а–348б – Антиоха ѿ страстѣ) б(ож)ни. Поч.: Страх(ь) г(осподь)нь, крѣпкъ и славынь. и нже аще въз'боѣтъ се г(оспод)а. и зрѣтъ запобѣдн кго. жнен бога[оу]тъ б(ог)оу. Вид.: *Rorovski*, стр. 187–189.

348б–349а – Антиоха, кже ѿ ц(а)р(ь)стен н(е)б(е)с(ь)нѣмь. Поч.: йще

кто хоте брѣщенноу селюу цар(ь)стоу.
 многа мюуж(ь)ства показуеъ въ бранехъ н
 бѣдах[ь]. Вид.: *Porovski*, стр. 193–199.

170. 349a–350b — фео[о]ра нгоумена
 стоуѣйска словеса въ кратѣцѣ слоужена,
 хощемоу сп(а)стн се. Поч.: ꙗко соущѣа
 б(о)га ради псѣлаь, радости нгоу кс(тъ)
 творител'ница.

171. 350b–351b — с(вє)т(а)го генадна,
 патріарха константинна град[а]. слоб(о) о
 страстѣ б(о)ж)ни. Поч.: Что трѣбоуеши ѿ
 чл(о)в(ѣ)чє многох[ь] книгъ нше
 настабляющихъ те н оутеших[ь] полъз'нымь.
 По реконструкции В. Федера део
 главе съборъ отъ мъногъ отъцъ. Вид.:
Кънажнин изборникъ. II, стр. 169–171.

172. 351b–352a — с(вє)т(а)го васнліа о с'юратн.
 Поч.: быръть оубо приходѣтъ рокоу житню
 кон'чав'шоу се.

173. 352a — Исидора пнлоснот[ь]скаго. Поч.:
 ꙗще попытаеши, како грѣшннкоу хбо житнне

продължавайт' се.

174. 352a — ѿ(вє)т(а)го нпатна ѿннѡх. Поч.:

Потто платѣши ѡш[ѣ]дшаго. нѣ самъ себе
плати.

175. 352a–352b — ѿ(вє)т(а)го вѣснѣна, ѡ
богатых'. Поч.: Гдє любѡ аще възвєд[ѣ]ши
ѡти ѡ богатыи. вѣдѣ оузрѣши зааа
ѡблѣченнѣа.

176. 352b — |ѡаннѣа златѡустѣаго. о томѣ. ѡко
потрѣбѣнѣше кс(тъ) жнт(н)ѣ благо,
знѣченнѣи н чюдєсь. Ъпросѣ. Потто не рєт(є)
спѣсѣтель, чюдєса ап(о)с(то)л(ъ)ска. нѣ
дѣяннѣа ап(осто)л(ъ)ска. ѡт[ѣ]вѣтъ. Поч.:
Не бо тождє кс(тъ) дѣяннѣа. кѣжє чюдєса н
знѣченнѣа.

177. 352b–353a — Карпѣѡ ѡ прѣзнословѣ.
Поч.: Ннтѡждє тако прокоуждѣѣтъ доброго
дѣтель, ѡкождє ненаказаннѣе н прѣзныа
словєса.

178. 353a — Ннѣа ѡ дѣл(ѣ). Поч.: Ыше на дѣло

роуцѣ простракишн. кзыкъ да починаетѣ
 Спој става из „Поуке Исихија
 Јерусалимског“ и неког другог нама
 непознатог става. Вид.: *Изборник
 1076 года, I*, стр. 291 (247); *Кънажнн
 изборникъ, II*, стр. 39 (41). Занимљиво
 је да се овај одељак у овом рукопису
 већ налази у саставу „Слова Јефрема
 Сирина о страху Божјем“ (чл. 31). Не
 подударају се потпуно.

179. 353a – Кѣрѣла кер(оу)с(а)л(н)ш'скаго. Поч.:
 Никы же нацѣ кс(тѣ) оуспѣхѣ. христѣаномѣ
 нарицати се именеѣ. По реконструкцији
 В. Федера део главе љборѣ отъ мѣногѣ
 отъцѣ. Вид.: *Кънажнн изборникъ, II*,
 стр. 177.

180. 353a – Јоан'на лѣствит'ника. Поч.: Иже
 вѣроу правоу нцѣѣ н себе нарицаетѣ. грѣхѣ
 же творѣ. По реконструкцији В. Федера
 саставни део главе љборѣ отъ мѣногѣ
 отъцѣ. Вид.: *Кънажнн изборникъ, II*,

стр. 175.

181. 353a–353б – Марка ѿнориѣца (тако у рукопису). Поч.: Дроуѣни не творещи заповѣди, ѡнетъ се право бѣроующе.

182. 353б – Зла(тоо)устаго. Поч.: Не оупванте на кнезе. проклетъ бо нлѣен надеждоу на чл(о)в(ѣ)ка.

183. 353б–354a – Въпросъ. Кого ѡбнждоу своѣ дръжѣ. ѡт[ъ]вѣтъ. Поч.: Коя поѣждь ѡи своа. ѡт[ъ] коуд[оу] възымъ житнѣ вънесе.

184. 354a–356a – Слово къ владѣущимъ на земли. Поч.: Ико великымъ спод[о]бимъ се еси ѡт[ъ] в(от)а влггм(ъ) тол'ма н бол'шаи алыжѣнь еси въздаи ти к'доу. Скуп читата из јужнословенског превода Поуке („зрцала“) цариградског ѿкона Агапита. Препис НБС 26, за разлику од других преписа ове компилације, изузев једног (О), садржи додатне одељке. Близак је

препису С (српском) који у низу случајева чува чтенија извора што су у другим преписима измењена. Вид.: *Изборник 1076 года, I*, стр. 62–63, 204–212 (издање). Издање вид. и у: *Кънажни изборникъ, II*, стр. 243–248.

185.

356a–356b — слово подвѣжное къ б(ог)у.

Поч.: Коего вѣщеніе ожданіи се
отдѣлитъ б(ог)у.

Ово је одељак 94. из „Енхиридиона“ старогрчког философа Епиктета. Дело је преведено у X веку. Ушло је у састав Минејског зборника. У српском рукопису НБКМ 1037, једном од преписа Кнежевог изборника (у последњем издању Изборника из 1076. означен словом С: *Изборник 1076 года, I*, стр. 45) овај одељак носи исти наслов и текстуално је истоветан са преписом НБС 26. Вид.: Буланин, стр. 96–124, 301–327 (издање Енхиридиона; чланак 94 је на стр.

320, издање преписа из НБКМ 1037 на стр. 116–117). У том рукопису, као и у НБС 26, овај одељак из Енхиридиона следи после Агапитове поуке. Изборник из 1076, а вероватно и други преписи, судећи по разночтенијима, садржи један одељак из Енхиридиона у саставу Агапитове поуке (*Изборник 1076 года, I* стр. 53, 209 (став 97), а препис НБКМ 1037 чак два (*Буланин*, стр. 116). Како је утврдио Д. Булањин, они су се у њима обрели из Минејског зборника. У реконструкцији В. Федера овај састав из НБС 26 посматра се као део Агапитове поуке: *Кънажнн изборъникъ, II*, стр. 243–248.

186. 356б–357б – љоб(о) подвижноє б(ог)оу.

Поч.: ѣтрахъ б(о)жнн ѿт[б]гоннтъ бсоу
злбсоу. а лѣностъ ѿт[б]гоннтъ страх(а)
б(о)жни.

187. 357б–363б – Иже въ с(вѣ)тъхъ ѿ(тъ)ца
 н(а)ш(ѣ)го афанасіа белл҃каго, патріарха
 александрьскаго. слов(о), ѿглавленіи кѣ
 заповѣдѣхъ б(о)жннхъ, всѣхъ
 ѿт[ъ]брѣгшихъ се м' (такъ у рукопису) се
 мнра, нже въ мнрѣ. н хотещи хъ сп(а)стн се:
 бл(аго)с(ло)ви ѿ[тъ]ч[ѣ]. Поч.: Възлюбленіи
 попецѣм' се ѿ сп(а)сєнн н(а)шєхъ, како
 вѣдѣє съкращєннє кс(тъ) протєє.

188. 363б–368а – Иже въ с(вѣ)т(ы)хъ оца
 н(а)ш(ѣ)го анастаѣа горы сннанскыє,
 кѣпрось. Поч.: ѿт[ъ]коуд[оу] а(оу)ша
 чл(оу)ча мноташн г(лаго)лєть нѣкыє
 кѣнотѣхъ помыслы н словеса скръд'на, н
 нєчїста н сѣрад'на. ѿт[ъ]бѣтъ. Поч.: Єнєко
 оубѣ ѿ нєкоушенїє сѣлоу҃чаєт' се мнотыхъ
 ѿт[ъ] грьдынє нх(ъ).

189. 368а–368б – Текст без заглавѣа, низ
 поука, претпоставѣамо, патеричкх.
 Поч.: Иже то ж(ѣ) помышлєн нн тѣорн
 безъ нж(ѣ) по б(о)зѣ разорѣа.

Табела 1

		Т.п. 13	НБС 26	Сав. 22
1.	Слово неког оца сину	1	30	–
2.	Поука Исихија Јерусалимског	2	31	11
3.	Атанасијеви одговори	3	32, 86, 160–161, 164–168	122
4.	Слово изабрано поученије (Чл(о)в(ѣ)че вса приѣлъ ѿн ѿт[ѣ] в(ог)а...)	25	42	27
5.	Свод поука светих отаца	26	43	28
6.	Слово патријарха Генadiја ради чега допусти Бог ђаволу да се бори са родом људским (Паки в(ѡ)вѡборци г(лаго)лють. чесо ради не потрѣбн в(ог)гъ днѡвола...)	27	44	29
7.	Јован. О искушењу Божијем (Да не съ мнрошь ѡсѡудни се...)	28	45	30
8.	Соломоново (Малы наказани бывше...)	29	46	31
9.	Јаковљево (Ел(а)жень цюгъ нже подыметь напасть)	30	47	32
10.	Василијево (ѿне же н прѣбн. надеждоу нже къ в(ог)оу троуды...)	31	48	33
11.	Давид (Д(а)в(н)дъ же цного вѣгаше н крыаше се...)	32	49	34
12.	Максимово (Бсакого оубо чл(о)в(ѣ)ка ѿт[ѣ] л(ог)ше люентн...)	33	50	35
13.	Моисеја Сцитанина о исходу душевном	34	51	36
14.	Светог Алипија о великој користи давања милостиње за покојне	35	52	37
15.	Јована Златоустог о молитви добри путеви (Все наше кс(тъ) разнѡ съ агт(ѣ)лы житне...)	36	13, 53	38
16.	Пророка Исаије о посту (Простѣ оу цене н(ы)нѡ соудѡ праведна...)	37	54	39

Табела 2

		Т.п.13	НБС 26	Сав. 22
1.	Слово Илариона митрополита Кијевског брату столпнику; Начело ншын словесъ. Ꙗ.	5, 10	33	12
2.	О скрушености слово (Ѡ горе д(оу)ше оуѣм оужико...)	7	35	13
3.	О Божанском десетословцу које Господ наш написа Мојсију и Израилу	8	36	14
4.	Сказаније како је Оче наш	9	37	15
5.	Светог Василија о гордости богатства или о отачаству (Богатѣствоу ан ѡбрасъ еси...)	11	—	16
6.	Светог Климента Остроумског (Не спецнхъ ни красорѣцхъ се зде...)	12	—	17
7.	Светог Исаије пророка (Ѣска пль(ъ) нмать тцоу...)	13	—	18
8.	Светог оца Василија о таштини и о метежу овог живота (Многоаго въздыханнн. н оуныннн...)	14	—	19
9.	Захарија пророка (Ѡ(тъ)цн нашн н прор(о)цн гдє соутъ...)	15	—	20
10.	О светом Константину великом међу царевима (Рєт(є) нѣкын с(вє)т(ы)хъ ѡт(ъ)цъ...)	16	—	21
11.	Јована мниха Аврамијева манастира (Ѣше хошетъ кто добронравне сынскати...)	17	—	22
12.	Тог истог Јована о истом (Бѡудн добрословеснь н ѣстнвъ къ всѣдъ...)	18	—	23
13.	Ѡ метѡуцнхъ се трънцехъ (Мнозѣдн бо петалмн рєт(є ап(о)с(то)ль...)	19	—	24
14.	Јована Богослова (Ѣше кто рєт(є)тъ люентн мнръ сѣ...)	20	—	25
15.	Јована Златоустог слово (Мнози бо въ поустыни н въ горахъ мнрьскаа цыслєще погыбоше...)	21	—	26
16.	Антоније (Ѣкоже бо рыка кроуѣ воды соуцше оуцнраетъ...)	22	—	26
17.	Исаија (Нъ горе нль ꙗкоже рєт(є) прор(о)къ. горе ѡ себѣ сыцслынь...)	23	—	26
18.	Павле (Ѡуне бѣ нль не познати истини нежел познаваше оукаоннтн се...)	24	—	26
19.	Антиоха Чрнорисца слово о пијанству	38	55	40
20.	Тог истог Антиоха о нељубљєнѹ света	39	56	41
21.	Тог истог Антиоха о леѣости слово	41	58	43
22.	Светог Јефрема о миловању ништыхъ (Ѡуже вѣѣце наводнт' цє на дѣло бѣѣнаго жнкота...)	43	60	44
23.	Светог оца нашег Атанасија Синајске горе, питање: Ѡт[ъ]коудоу д(оу)ша ѣл(ѡвѣ)ѣа цногацн г(лаго)лєть нѣкыкєвнотѣрь поцыслы.	54	188	58

Табела 3

	Т. п. 13	НБС 26
1.	6	34
2.	40	57
3.	42	59
4.	44	65
5.	45	66
6.	46	67
7.	47	68
8.	48	61
9.	49	62
10.	50	63
11.	51	64
12.	52	69
13.	53	187
14.	55	70
15.	56	71
16.	57	72
17.	58	73

	оубо боудеть сытость м(оу)т(е)нниклюбцу...)		
18.	Светог оца нашег Јована архиепископа Константино града Златоустог похвала светим и врховним апостолима Петру и Павлу (Н(е)к(е)се и земље реть вниждоу...)	59	74
19.	Тог истог похвала светом апостолу Павлу (Не оубо кто сырѣшнть ран добродѣлыны...)	60	75
20.	Анастасија смиреног монаха свете горе Синајске слово на Светоје Христа Бога нашег Преображеније речено на оној истој светој гори Таворској на празник (Нко страшно мѣсто сс. оудавлаиць и азъ съ патрѣхоломъ лавромъ...)	61	76
21.	Преподобног и богоносног оца нашег Јована монаха презвитера Дамаскина слово на Успеније Пресвете Богородице (Паметь правды(ь) съ похвалями бывае(ь)...)...	62	77
22.	Светог оца нашег Григорија архиепископа солунског, чудотворца, слово на Успење Пречисте Богоматере (Мюу ксѣдоу д(ь)н(ь)съ къ кашен любкн, и любьвь творить и дльгъ...)	63	78

Слово Јефрема Сирина (НБС 26)

1 (846) ¹рад[о]ує с¹ єгда творѣши добро, нѣ не ²выси с². єгда погрѣзєннє ³на ѿтѣши ⁴боудеть.

¹И-76 и остали преписи, Сав.: радюєса (Сав.: рад[о]уи сє) ²О: възвышанса; Ј: възнесенс ³О: истопленіє ⁴О, Ј: пристаниши (*Изборник, I*, стр. 280)

✠✠✠

2 ⁵снабд⁶ оубогыє. ты ⁷бо за ны б(о)г(а) ^{8,5}молетъ.

⁵И-76 нема ⁶П, В, М, О, Ј: набдн ⁷П, В, М, А, О, Ј: тн ⁸Ј: оуи(о)млатъ (*Изборник, I*, стр. 285)

✠✠✠

3 въ цр(ь)к(ь)вн ѿко⁹ на н(є)б(є)сн стѹпан. н ннттоже въ нєн не г(лаго)лн. нн

Слово Јована Синајског (ХАЗУ III а 43)

1 (114а) рад[о]уи сє єгда добро творѣши¹ нѣ не виси сє. ³єгда хвалою³ погрѣзєннє^{4,5} на пристаниши⁵ приидеши.

¹тако у рукопису ²С, М: а ³Х: єда похваю; С: да не похваюу г(а)б(ѣ)кѣ; М: да не похваюу ⁴Х, С, М: погроуженнє ⁵Х, С, М: приидеши въ пристаниши

✠✠✠

2 (114а) набдн оубогыє ты ⁶бо б(о)г(а) ^{7,8}молетъ за те^{8,7}.

⁶Х: тѣ; С, М: тѣн ⁷С: за тебе оумолет[ь]; Х: оум(о)летъ ⁸М: тебе

✠✠✠

3 (114а) въ цр(ь)к(ь)вн⁹ ѿко на н(є)б(є)сн стѹпан. ^{10,11}н ннттоже въ нєн не ¹²г(лаго)лн. нн

Иларионово слово (Бел. 1)

1 (1996) ¹єгда погрѣзєннє приидеши ѿко н на пристаниши¹.

¹рад[о]уи сє єгда б(а)г(а) творѣши, а не выси сє. да не како истопленіє приидеши. сѣждѣ ти на пристаниши

✠✠✠

2 (1996) набдн² оубогыѣ ты ³бо за ны ⁴б(о)г(а) молатъ

²снабдн ³нас(ъ) ⁴оумолатъ

✠✠✠

3 (1996) въ цр(ь)к(ь)вн⁵ ѿко по⁶ небєсн стѹпан⁷. н ннттоже⁸ въ нєн не г(лаго)лн. нн

ПОЦЫШААН ЗЕМЬНАГО ¹⁰ .	г(лаго)лы ^{13/10} . нн поцншлан ¹⁴ земляна ¹⁵ .	ПОЦЫШААН ЗЕМЬНАГО ⁹
⁹ И-76, А, В, М, О, П, Ј: акы ¹⁰ И-76, А: землянаго; П, В, О, М, Ј: земляно (<i>Изборник, I</i> , стр. 285–286)	⁹ так у рукопису ¹⁰ С: не г(лаго)лн въ ннн ннжтоже ¹¹ М нема ¹² М нема ¹³ Х: г(лаго)лн ¹⁴ С: поцншлен ¹⁵ Х: землянаго; С, М: что от[ъ] землян(ь)ных[ъ] земляных[ъ])	⁵ цр(ъ)кн хбо ⁶ на ⁷ стѣпан ⁸ ннтьсоже ⁹ ннтьсоже от[ъ]нюдь
✠✠✠	✠✠✠	✠✠✠
4 (856) толнко троуждан се, еанко цюцн нацншн въхластнтн плът[ъ]скыѣ похотн. (<i>Изборник, I</i> , стр. 289)	4 (114a) толнко трѣждан се еанко тн ис(тъ) цюцн. въхластнтн ¹⁶ плътныѣ похотн. ¹⁶ Х, С, М: въхластнтн (С: въхластнтн)	4 (1996) толнко трѣжан са еанко нацншн ¹⁰ въхластнтн плотъскыѣ стр(а)стн съ похотлн. ¹⁰ нема
✠✠✠	✠✠✠	✠✠✠
5 (866) трѣпн скрѣн. въ скрѣхъ бо доброты цѣтоутъ, ѡко ¹¹ въ вѣтъ ¹² цѣтъ ¹³ .	5 (114a) трѣпн скрѣбы въ скрѣхъ бо ¹⁷ доброты цѣтъ ¹⁷ . а въ трѣпн ¹⁸ цѣтъ ¹⁹ .	5 (1996) трѣпн скрѣн възлюблены ¹¹ братѣ- въ скрѣхъ бо ¹² доброты цѣтъ ¹² ¹³ ѡко трѣпн цѣтъ ¹³ .
¹¹ И-76: акы; тако и П, В, М, А, О, Ј ¹² И-76: трѣпн; тако и П, В, М, А, О, Ј; Сав.: вѣтограда ¹³ И-76: цѣтъцн; тако и А, Ј; П, В, М, О: цѣтъ (<i>Изборник, I</i> , стр. 296)	¹⁷ Х, С, М: добро тн боаѣтъ ¹⁸ С, М: трѣпнн ¹⁹ С: цѣтъ сп(а)сѣнѣ	¹¹ възлюбленнн ¹² цѣтетъ доброта ннокѣ цѣтъ посреда трѣпн

6 (87a) аще хоцешн м(о)у(ѣ)ннѣ¹⁴ болѣзнн¹⁴

гонѣзюути.¹⁵ ннкогожѣ¹⁵ окаветан¹⁶ нн¹⁷
оуоужаан¹⁷ о тоу¹⁷ бо б(о)ж(ь)ство¹⁸ паче¹⁸
ксе҃го¹⁸ гнѣваѣт¹⁸ се.

¹⁴И-76.: цогъныѣ; тако и П, В, М, А, О, J ¹⁵И-76: то ннкогожѣ (тако и П, В); М: ннколижѣ ннкогожѣ; J: ннколижѣ; О, Сав.: ннкогожѣ ¹⁶И-76: не окаветан (тако и П, В, А); М: нема; J: окаветаван ¹⁷J нема; М: не осван ¹⁸J нема (Изборник, I, стр. 300)

✠✠✠

7 (87a) любн сѣѣреннѣ аще н вѣлнкъ єсн.
да бъ д(ь)нѣ сконтаннѣ¹⁹, възвышенѣ
бугаешн.

¹⁹И-76: сконтаннѣ (тако и П, В, А, J, сем ако разлика ь / н у издау није занемарена); О: контаннѣ; М: сданы (Изборник, I, стр. 301)

6 (114a) аще хоцешн мѣтеніе²⁰ болѣзнн²⁰

гонѣзюути.²¹ ннкогожѣ окаветан, нн
зкорн нн осван. о сѣм²¹ бо паче б(о)ж
гнѣваѣт се.

²⁰X, C, M: цогъннѣ ²¹C, M немају

✠✠✠

7 (113a) любн сѣѣреніе аще н вѣлнкъ
єсн. да бъ д(ь)нѣ освѣденіа²³ възвышн²⁴ се.

²²M нема ²³C: оуда ²⁴X, C, M: възвышн се

6 (199b) аще хоцешн мѣтѣ¹⁴ мѣтѣ¹⁴

то ннкогожѣ¹⁶ окаветан¹⁷. о тоу¹⁷ бо
г(о)с(под)ь¹⁸ прогнѣваѣт¹⁹ са.

¹⁴гонъзнѣти мѣтѣ ¹⁵нема ¹⁶нема ¹⁷окаветан ¹⁸б(о)г ¹⁹цного прогнѣваѣши

✠✠✠

7 (198a) любо сѣѣреннѣ аще вѣлнкъ єсн. да
бъ д(ь)нѣ освѣденнѣ³³² възвышенѣ бугаешн.

²⁰T, P: любн ²¹T, P: освѣденнѣ

8 (876) храни оуѣннѣ сн. да вѣнѣцъ²⁰
 славы²¹ подасть²² тн сѣ²³.
 8 (115a) храни оуѣннѣ сн²⁵ вѣзлюбленнѣ.
 да вѣнаць славы²⁶ подадѣтъ²⁷ тн²⁶ вѣ
 вѣкы²⁸ аи(н)нѣ:

8 (2016) храни
 вѣзлюбленнѣ²³ ... вѣзлюбленнѣ²⁴ да вѣнѣць
 славы подасть тн²⁵ сѣ²⁵ оутѣ²⁵ х(оу)с(т)а
 б(оу)а²⁵. вѣ вѣконѣтнѣ вѣкы вѣкомѣ²⁶
 аи(н)нѣ:

20] И-76: вѣнѣца (такое и П, В, М) 21] Сав.: слава
 22] И-76: подати (такое и П, В, М, J); О: дати
 23] нема (Изборник, I, стр. 302)

22] сѣ наказаніа 23] вѣзлюбленнѣ братѣ 24] нже сѣ
 оуѣннѣ х(оу)с(т)а сѣдѣжа. н сѣхранинѣ вѣ вѣкы.
 сѣ дръзновеннѣи чнста н непорочна прѣд[ѣ]ставлѣтъ
 та вѣ вѣкы, сѣблюдѣща оутѣ[ѣ] козньн злыи[ѣ]
 вѣсѣтъ. да оуже братіа вѣзлюбленна, вѣспѣиѣтъ
 дръзновеннѣи а(оу)ша твоеа, не оутѣ[ѣ]иети сѣ
 запобѣден х(оу)с(т)а вѣхъ 25] х(оу)с(т)а б(оу)а
 26] вѣкомѣ[ѣ], яко томоу подадѣтъ есака слава. н
 дръжава вѣчна

25] С: сна; М: своа 26] С: прѣицѣи н жнѣ вѣдѣи; М:
 прѣицѣи 27] Х: подати 28] С: вѣзконѣтнѣ вѣкы; М:
 вѣзконѣтнѣ вѣкы

20] И-76: вѣнѣца (такое и П, В, М) 21] Сав.: слава
 22] И-76: подати (такое и П, В, М, J); О: дати
 23] нема (Изборник, I, стр. 302)

кацѣхъ подвнѣгъ трѣбоуѣтъ. н тѣщаннѣ н
спѣха. н бѣдѣннѣ н пѣтали. н бѣдѣхъ н
скръбѣхъ^а. н напастѣхъ^б. таннѣ же н явленнѣ^в
н ранѣ. н сѣмь^г раны. хотан съ а(оу)х(о)мъ бѣс
понагѣа ц(а)р(ь)ствовати. сего ради
прѣжънни мѡуѣи же н жены н дѣти. до
сѣмь^г раны подвнзаша са. да ц(а)р(ь)ство
н(е)б(е)сноу оулоуѣнтъ. ноуждѣно бо естъ
ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)сноу. н нже о всѣмъ
ноудатъ са салин. то тн похытаютъ ѿ.

^{а-в} тако у издању

Porovskii, стр. 193 – 194 (17–30)

кацѣхъ подвнѣгъ трѣбоуѣ^а н тѣщаннѣ н
спѣха н б[ѣ]дѣннѣ. н пѣтали^б н бѣдѣхъ н
скръбѣхъ^в н напастнѣ^г. (112) ^дн таннѣ же
явленнѣ^е. н раны^ж н сѣмь^з раны^и хотѣ^к съ
х(о)н(с)т(о)мъ ц(а)р(ь)ствовати. сего ради
прѣжъднн^л с(вѣ)ты^м. мѡуѣи^н н женн н
дѣты подвнзаша се до с(ь)мь^о раны. да
ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)сноу оулачѣтъ. нже бо
о всѣмъ ^пнадетъ се ^рто тн ^спрнѣмлютъ
^тѿ.

¹X, C, M: трѣбуѣмъ ²X, M: пѣтали; C: пѣтали ³C:
скръбѣхъ; M: скръбѣхъ ⁴X, M: напастн C: напастн ⁵C:
нема ⁶C: раны ⁷C: сѣмь⁸X, C, M: немају ⁹C:
хотѣше ¹⁰X: прѣднн; M: прѣд[ь]нн; C: прѣжъднн
¹¹X, C M: с(вѣ)тн ¹²X: мѡуѣи ¹³X, C M: сѣмъ ¹⁴X:
ноуднт ¹⁵C: тн то ¹⁶C: нема

кацѣхъ¹ подвнѣгъ трѣбуѣмъ. н тѣщаннѣ² н³
спѣха⁴. бѣдѣннѣ⁵ н пѣтали^б о а(у)шѣ⁷ своѣ^в.
бѣдѣхъ н скръбѣхъ н напастн. таннѣхъ н
явленнѣхъ. н раны⁸ да нже⁸ н до
сѣмь^г раны ц(а)р(ь)ства⁹ ради н(е)б(е)с(ь)н(а)го.
хота¹⁰ съ х(о)н(с)т(о)мъ ^пц(а)р(ь)ствовати
¹²бѣс престаннѣ ^{12/11} ¹³на н(е)б(е)сѣхъ. да
оутвердо(1956)тъ^{а/14} себе крѣпко
послѣдостѣвати¹⁵ ¹⁶стопацѣхъ¹⁶. н¹⁷ бѣ
бѣдѣхъ н¹⁸ бѣ трудѣхъ н в напастѣхъ
разаннѣхъ. сего ради прѣждѣ¹⁹ ннн
с(вѣ)тн²⁰ мѡуѣи²¹ н жены. н дѣти. до
сѣмь^г раны подвнзаша²² са да ц(а)р(ь)ство
н(е)б(е)с(ь)ноу²³ оулачѣтъ²⁴. нже бо о всѣмъ
ноудатъ са салин. то²⁵ тн²⁶ похытаютъ²⁷ ѿ.

^а тако у рукопису

¹Т: каковы[хъ] ²Т: тѣщаннѣ; Р: тѣщаннѣ ³Р: нема

⁴Т: спѣхъ; Р: спѣшно ⁵Т, Р: бѣдѣннѣ ⁶Т: нема ⁷Р:

д(оу)шн ⁸Т, Р: даже ⁹Р: ц(а)р(ь)ства ¹⁰Т, Р: хотан
¹¹Т: весь прѣстанна ц(а)р(ь)ства ¹²Р нема ¹³Т
 нема ¹⁴Т: оутверднѣ; Р: ствѣрдитъ ¹⁵Т:
 послаѣдствовати; Р: послаѣдовати ¹⁶Т нема ¹⁷Т, Р
 немају ¹⁸Т нема ¹⁹Т: прѣбѣн; Р: н прѣд' нн(мь) ²⁰Р
 нема ²¹Т: мжѣе же; Р: мжѣе ²²Т, Р: подвижаша
 (Р: подвижашѣ) ²³Т нема ²⁴Т, Р: полжѣати ²⁵Т
 нема ²⁶Т: тѣ оубо ²⁷Т, Р: похылат

Предподобни Теодосије Печерски

Преподобни Теодосије, игуман Кијевопечерског манастира, упокојио се 3. маја 1074. године.¹ Његово пространо житије написао је Нестор, а биографски подаци о њему срећу се и у Повести о давним временима и Кијевопечерском патерику.² У руској рукописној традицији постоје и пролошка житија, у пространој и краткој редакцији пролога (под 3. мајем), а у пространој и „Слово од Житија светог Теодосија Печерског“, у делу који обухвата слова и поуке. У краткој редакцији пролога постоји и „Сказаније о преносу моштију преподобног Теодосија Печерског (под 30. или 31. мајем).“³ Сачувана је и Служба светом.⁴

Са довољно основа преподобном Теодосију приписују се две посланице кнезу Изјаславу Јарославичу, осам поука и једна молитва.⁵ Познато је неколико словенско-молдавских преписа посланице Теодосија Печерског кнезу Изјаславу или „Слова о вери варјашкој“.⁶ У српском рукописном наслеђу до данас су сачувана два преписа Теодосијевог „Слова о хођењу у цркву“. Један је на стр. 736–756 Зборника Музеја Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218 (трећа четвртина XVI века), у

---

¹О њему и његовим делима вид.: *Словарь ККДР*, I, стр. 457–459 (О. В. Творогов); *Библиографические дополнения*, I, стр. 831–832; *Письменные памятники*, стр. 229–231.

²*Словарь ККДР*, I, стр. 457.

³О овим делима вид.: *Лосева 2009*, стр. 182–187, 217–220 (издања на стр. 361–376).

⁴О њој вид. у: *Јелесијевић 2005*, стр. 37–38.

⁵*Словарь ККДР*, I, стр. 457 (О. В. Творогов).

⁶*Сперанский 1960*, стр. 19–20; *Турилов 1991*, стр. 94–95; *Турилов 2011*, стр. 10. Вид. издање једног од преписа у: *Ангелов*, стр. 213–218. Очито грешком у Речнику књижника и књижности Старе Русије стоји да је посланица Изјаславу ушла у српску књижевност: *Словарь ККДР*, I, стр. 457 (О. В. Творогов).

коме се налази и слово Григорија Философа у Светлу суботу.⁷ Други је у триодном панагирику Збирке Ј. В. Барсова (ГИМ), бр. 1456, педесетих или шездесетих година XVI века, стр. 17а–19б.⁸ „Слово о хођењу у цркву“ налазило се и у српском рукопису манастира Хопово, бр. 101, „состоящей“, по сведочанству Н. Никольског, „изъ Златоустника (повидимому, XVI вѣка) и каноновъ (8 гласовъ) храму св. Николая (писанныхъ въ монастырѣ Хоповѣ, при игуменѣ Евсевиі и еклесиархѣ Вассарионѣ въ 7126 году іеромонахомъ Ефремомъ, пришедшимъ съ Аѳона.“⁹ 25 јула 1716 года какъ видно изъ приписи въ концѣ первой части рукописи, послѣ разоренія и сожженія монастырей Крушедола, „Деспотье“ и Решета, Златоустникъ этотъ былъ выкупленъ Максимомъ и снова (паки) отданъ въ монастырь Хопово.“¹⁰ У Инвентару Д. Богдановића нисмо наишли ни на један податак о овом рукопису.¹¹ Поменути руски научник који је 1915. из њега објавио „Поуку светог Теодосија о хођењу у цркву“, жали што није успео да начини подробни опис рукописа који припрема за штампу господин Ђоровић.¹² Судећи по белешци Николе Радојчића из 1921, поводом Описа рукописа манастира Крушедола Саве Петковића, могуће је да је те године Владимир Ђоровић већ имао за штампу припремљен опис рукописа фрушкогорских манастира. Нешто коверата са подацима и исписима из рукописа фрушкогорских манастира сачувано је у Ђоровићевој породичној архиви.¹³ Н. Никольски нам је оставио и податак да у сада изгубљеном хоповском рукопису сем поуке Светог Теодосија, „въ ряду статей Златоустника находится нѣсколько произведений, нерѣдко встрѣчающихся въ русскихъ текстахъ“¹⁴.

---

⁷Турилов 1991, стр. 95. О рукопису вид. стр. 219 овог тома.

⁸На овај препис, као и на онај из МСПЦ 218 (вид. Турилов 1991, стр. 95), указао нам је Анатолиј Аркадјевич Турилов који нам је послао текст тог преписа и основне податке о рукопису, на чему му и овом приликом од срца захваљујемо.

⁹Запис је објављен у: Стојановић 1902, стр. 290–291, бр. 1051 (вид.: Никольскій 1915, стр. 68).

¹⁰Никольскій 1915, стр. 68.

¹¹Богдановић 1982.

¹²Никольскій 1915, стр. 68–69.

¹³Ђоровић 1998, стр. 426, 355 (бр. 79).

¹⁴Никольскій 1915, стр. 68.

У другој књизи (стр. 171–174) доносимо препис МСПЦ 218 са разночтенијима из српских преписа – из издања Никољског (Ник)¹⁵ и преписа Збирке Ј. В. Барсова, бр. 1456 (Бс) – и руских преписа Рум. ССССVI, XV век (Р); четири преписа Збирке Кијевопечерске лавре Националне библиотеке Украјине – бр. 224, средина XVII века (А); бр. 225, почетак XVIII века (Б); бр. 226, XVIII век (В); бр. 227, почетак XVIII века (Г); затим ГИМ 1779 (М); преписа из зборника украјинског порекла почетка XVI века бивше Волинске епархијалне библиотеке, бр. 6 (Е). Подаци о руским преписима и препису из зборника украјинског порекла, као и њихове сигле, изузев Р, преузете су из чланка Игора Петровића Јерјомина у коме је као основни препис објављен Р, са разночтенијима из поменутих преписа.¹⁶ Редакцијске разлике између српских и руских преписа су занемарене. У разночтенија из српских преписа убрајали смо и она који се од основног српског преписа разликују само руским језичким цртама (уз издање нап. 176) или српском вокализацијом полугласника (нап. 52, 69).

Руски предложак открива се у МСПЦ 218 у писању прво тол које је прецртано, па тльцѣмь (75а). Српска језичка црта, судећи по њеном разликовању од разночтенија, је у препису МСПЦ 218 и Ник: оу своѣи крѣви (73б; вид. нап. 26 уз издање), оузносиѣ (75а; вид. нап. 120).

О односу српских преписа према руској рукописној традицији дела не можемо дати коначан суд, будући да нема критичког издања руских преписа.¹⁷ Српски препис Бс близак је групи руских, иако у њема има разночтенија по којима се издваја од свих поређених преписа (12, 22, 29, 33, 37, 38, 47, 49, 59, 64, 67, 82, 83, 85, 103, 145, 148, 159, 163). Понегде има подударана српских преписа МСПЦ 218 и Ник, који су готово идентични, са појединим руским. Тако је једнако чтеније у ова два српска преписа и препису Е (вид. нап. 15), и чтеније које се среће у њима и преписима Р, М (нап. 20). Тек после поређења српских преписа са свим руским преписима моћи ћемо сигурније да износимо претпоставке о неким могућим текстуалним изменама начињеним у српским преписима.

---

¹⁵Никољскій 1915, стр. 69–71.

¹⁶Еремин, стр. 164–165, 180–181.

¹⁷Познате руске преписе вид. у: Никољскій 1906, стр. 162–164.

У рукопису МСПЦ 218 сачуване су још две поуке које већина научника приписује преподобном Теодосију. Прва је у уторак треће недеље поста (Јзъ грѣшнн и лѣнникын, погрѣбы талантъ свон въ земли, стр. 67а–69а), друга у четвртак треће недеље поста о користи душе (Тѣмъ оубо братіе, дръзнухъ писати къ вамъ, стр. 71а–72б).¹⁸ У српским преписима, као и у горе поменутом зборнику Рум. ССССѢ¹⁹, у заглављу се приписују Светом Теодору Студиту. И. П. Јерјомин изразио је сумњу у то да прва поука припада Теодосију Печерском: „Первое поучение по стилю резко отличается от подлинных произведений Феодосия, во всяком случае от пока нам известных; построено оно на необычной для Феодосия риторической фигуре самоуничижения: «аз, грешный и ленивый, погребый талант свой в земли...», «аз же унылый, имея в себе корень злаго того проращения от моя лениости, ни самъ входя в царство небесное и вам препону творя своею лениостию и своими неподобными нравами...», «падох бо падением злым... оставив порученую ми службу, и вследовах трапезам, и не чюях себе сводима к пропасти адстей...» и т. п. Этот налет риторики внушает некоторые подозрения.»²⁰

У другој књизи доносимо српске преписе ових двеју поука из рукописа МСПЦ 218 (стр. 175–180) са разнотченијима из већ поменутих руских преписа Рум. ССССѢ, XV век (Р), ГИМ 1779 (М) и преписа из зборника XVI века Збирке Московског Никольског јединоверског манастира, бр. 67 (Е).²¹

И у погледу ових поука тешко је установити да ли су у српским преписима вршене неке измене у односу на предложак, будући да још увек нема критичког издања руских преписа.²² Ближи је у првој поуци на неким местима српски препис руским М, Е (нап. 7, 15, 16, 19, 22, 23, 25, 34, 40, 42, 49, 74), препису Р (44, 48, 62), М (24), Е (97). Понегде има и упадљивијих разлика између српских и руских преписа

---

¹⁸Турилов 1991, стр. 95.

¹⁹Еремин, стр. 165.

²⁰Еремин, стр. 165. Вид. и: *Словарь ККДР*, I, стр. 458 (О. В. Творогов).

²¹Еремин, стр. 166, 181–183.

²²Руске преписе вид. у: *Никольскій* 1906, стр. 179–181.

63, 64, 65, 90 (у овом случају изгледа да је изворно чтеније руских преписа), 91, 98, 106, 112, 113, 115).

Могуће је да се у српском препису из народног језика уместо *кѣ* из предлошка појавило *ѡѣ* (вид. нап. 33). На једном месту можда наш писар није разумео место у предлошку (вид. 57, 102), сем ако та места већ у предлошку нису била искварена.

У осталим случајевима наш се препис углавном разликује од сва три руска.

Код друге поуке, негде је ближи српски препис руским преписима М, Е (1, 38, 66, 91), на другим местима препису М (14, 51, 60), преписима Р, М (29, 43), Р, Е (90, 92, 94), Р (59).

Разликује се битније од руских на следећим местима – нап. 10, 19, 22, 26, 33, 37, 39, 44, 49, 53, 54, 55, 61, 72, 73, 75, 76, 80, 82.

Исправно чтеније (нап. 47) је очито у руским преписима.

Снимке српских преписа из рукописа МСПЦ 218 доносимо у другој књизи (сл. 77–90).

У два српска пролога – Рум. 319 (поч. XIV века (?))²³, Хлуд. 189 (XIV век)²⁴ сачувано је пролошко житије преподобног Теодосија, а налазило се, према белешкама Петра Ивановича Прејса, и у Прологу манастира Кувеждина из 1560.²⁵ Према резултатима истраживања М. Н. Сперанског то житије представља јужнословенску обраду Несторовог Житија.²⁶

---

²³Шеламанова, стр. 222, бр. 593.

²⁴Щепкина и др. 1966, стр. 290–291. Препис Рум. 319 са разнотченијима их Хлуд. 189 објавио је М. Н. Сперански: *Сперанскій 1913*, стр. 66–71. Препис Рум. 319 објавио је и Боњу Ст. Ангелов (*Ангелов*, стр. 202–226). Оба српска преписа објавила је Румјана Павлова (последње издање у: *Павлова 2008*, стр. 214–225).

²⁵Климентина Иванова установила је да је реч о рукопису бр. 323 Збирке Музеја црквене уметности у Сремској Митровици. Део у коме је Житије Теодосијево није сачуван, али се препис који је начинио Прејс налази у Архиву Руске академије наука у Санкт Петербургу. Вид.: *Иванова 1999*, стр. 7–8, 11, 12. Вид. и: *Павлова 2008*, стр. 204.

²⁶*Сперанскій 1909; Сперанскій 1913; Сперанский 1960*, стр. 23–25. Вид. и: *Павлова 2008*, стр. 205–212. О спомену преподобног Теодосија у јужнословенским пролозима вид.: *Павлова 2008*, стр. 203–204.

Најстарији српски рукописи у чијим се месецословима среће спомен успења преподобног Теодосија потичу из XIV века.²⁷

Спомен Теодосијев и пролошко житије у српској писмености јавили су се у периоду Првог, а поуке његове током Другог источнословенског утицаја.²⁸

---

²⁷Лосева 2001, стр. 101. Вид. и: Турилов 2010, стр. 194, 206.

²⁸Православная энциклопедия, XVI, стр. 164, 168 (А. А. Турилов).

Григориј Философ

У српском Зборнику Музеја Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218 (трећа четвртина XVI века), састављеном од патеричких текстова, житија, словā и триодног циклуса за пост¹ налази се кратко слово Григорија Философа у Светлу суботу: Ђь соѹб[отѹ] по пас(хѣ) слово грѣгорїа фїлоусофа (тако у рукопису) ѿ ѡскрѣсенїи (1466–147а). Тај текст је, заправо, почетак недељног слова из седмичног циклуса словā Григорија Философа. Он се среће и у руској рукописној традицији (четири преписа), у саставу триодних тржаставника, као и у српском рукопису.² Значајно је запажање бугарске научнице Климентине Иванове да је триодни панагирик у зборнику МСПЦ 218 „сѡс старинен сѡстав, с влияние от рання тип руски «Златоуст»“³, као и констатација Анатолија Аркадјевича Турилова да је српски препис слова Григорија Философа начињен са руског оригинала.⁴

До сада је познато осам релативно потпуних руских преписа седмичног циклуса Григоријевих словā (ниједан не садржи свих седам слова) насталих у периоду од средине XV до друге четвртине XVII века.⁵ Циклус словā у три од ових осам преписа

---

¹Опис рукописа вид. у: *Иванова*, стр. 89, бр. 64. У њему је рукопис датиран XVI веком. Прецизније датирање преузимамо из: *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов).

²*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов). Вид. и: *Иванова*, стр. 89.

³*Иванова*, стр. 89. Вид. и: *Православная энциклопедия*, XVI, стр. 169 (А. А. Турилов).

⁴*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов). Вид. и: *Турилов 1991*, стр. 95. Намера нам је да се детаљно упознамо са садржајем рукописа и испитамо његов језик.

⁵*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 72 (А. А. Турилов). Основне податке о тих осам рукописа (бр. 1–8), о три која садрже Слово у Светлу суботу или почетни део Слова у недељу (9–11), као у МСПЦ 218, и једном (12) где се налази једини познати препис Молитве Богородици Григорија Философа који се подудара са почетком његовог Слова у среду, вид. у: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр.

приписује се Григорију Философу (Тржаставник минејни и триодни, Чув. 1 (14); Зборник богослужбени са уставним чтенијима, МДА 77; Сборник уставних чтенија, ТСЛ 804). У препису РО МГАМИД 453/921, уз Тржаставник триодни спојен са синаксаром, циклус нема заједнички наслов, свако слово понаособ приписује се Кирилу Философу. Преписи ИРЛИ, Керженское собрание, бр. 101 (уз Општи минеј) и Музејск. 1031 (у Зборнику мешовитог садржаја) немају почетак, па у њима изостаје заглавље, али се у засебним заглављима преписа Керж. 101 аутором назива Григориј Философ. Заједничког наслова нема у препису Збирке Соловецког манастира (РНБ), бр. 1134/1244 (Зборник поука преподобног Теодора Студита посебног састава). Циклус у рукопису ГИМ, Собрание А. С. Уварова, бр. 423-Ф (Зборник поука преподобног Теодора Студита посебног састава) почиње завршетком Слова у недељу који је спојен са претходним словом преподобног Теодора Студита, „что позволяет судить о первоначальной структуре цикла и объясняет его анонимность (либо псевдоэпиграфичность) в данной редакции“⁶, којој поред преписа Ув. 423-Ф припадају МГАМИД 453/921, Солов. 1134/1244 и Музејск. 1031. Слово у недељу, којим циклус почиње, у њима је изостављено. Та четири преписа чине прву, најстарију редакцију. У другу су сврстани преписи Чув. 1 (14), Керж. 101. У трећу – МДА 77, ТСЛ 804.⁷

„Судећи по садржају, тешко да су ове поуке руског порекла“, пише 1887. Јевгениј Вјачеславович Петухов, коме је био познат препис Григоријевих слова у РО

---

xliv–xlviii (Anatolij A. Turilov). Ту побројаним руским рукописима са Словом у светлу суботу (9–11) Григорија Философа касније су додата још три руска и српски МСПЦ 218: *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов). Подробан преглед садржаја три рукописа са Григоријевим циклусом слова – РГБ, Собрание М. И. Чуванова, бр. 1 (14), РГАДА, РО МГАМИД, бр. 453/921, ГИМ, Музейское собрание, бр. 1031 – вид. у: *Turilov 2006*.

⁶*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 72 (А. А. Турилов). Вид. и: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xlvii (Anatolij A. Turilov).

⁷*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 72, 73 (А. А. Турилов). Класификацију преписа према присуству заједничког заглавља, помену ауторовог имена, броју беседа и њиховом редоследу, комбиновању са другим текстовима и садржају рукописа који садрже Григоријеве беседе вид. у: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xlv–xlix (Anatolij A. Turilov).

МГАМИД 453/921, где се свако слово понаособ приписује у заглављу Кирилу Философу.⁸ Алексеј Иванович Соболевски, објављујући 1901. године овај препис⁹, на основу лексики дошао је до закључка да је аутор тих слова стари бугарски писац времена цара Симеона и његовог наследника Петра, чије име не можемо чак ни да претпоставимо.¹⁰ Нешто касније овај проучавалац је сазнао за препис ТСЛ 804, где се слова приписују Григорију Философу, и поновио своје мишљење, премда не тако уверено као раније, о јужнословенском пореклу овог циклуса („Они, повидимому, по происхождению южно-славянскія.“).¹¹

Полазећи од имена аутора у препису који је објавио А. И. Соболевски, неки проучаваоци су Кирила Философа поистовећивали са Константином Костенечким или Константином Преславским.¹²

Нову светлост на личност аутора бацило је откривање почетком осамдесетих година прошлог века преписа у већ поменутом зборнику XV века (1450–1470) Чув. 1 (14)¹³. У заглављу преписа стоји: в лѣт[о] ѿ ѿѣѣ григорна философа пришед[ъ]шаго изъ царѣ града съ мнтрополнтоу[ъ] георгнеѣ прн кн(а)зи изаславѣ с(ы)на гарослав'ла. словесъ сед[ъ]мъ створено на пол'зоу д(оу)шн по пѣнню парак'лтна.¹⁴ Узимајући у обзир да је година у запису

---

⁸Пѣтуховъ, стр. 28–29.

⁹Соболевскій 1901; стр. 178–202.

¹⁰Соболевскій 1901, стр. 177.

¹¹Соболевскій 1907, стр. 253.

¹²*The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xliii (Anatolij A. Turilov); *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 72 (А. А. Турилов).

¹³Детаљан опис рукописа вид. у: *Turilov 2006*, стр. 15–33. Вид. крај нап. 5 у овој глави. – Збирка М. И. Чуванова је 1980. била предата Рукописном одељењу тадашње Државне библиотеке „В. И. Лењин“ (данас Руска државна библиотека – РГБ). Зборник Чув. 1 (14), који је у њеном саставу, раније је припадао библиотеци Преображенске староверске заједнице у Москви: *Рыков, Турилов*, стр. 171; *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xliii (Anatolij A. Turilov).

¹⁴*Turilov, Veder*, стр. 2. Вид. и: *Turilov 2006*, стр. 30 (овде, очито, грешком, у години уместо ѿ пише ѿ; *Рыков, Турилов*, стр. 171; *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xliii, xlv, li (Anatolij A. Turilov). Скраћенице смо разрешили, тачку на горњој замишљеној линији реда замењивали смо тачком у средини реда. – У корист веродостојности податка о Григоријевом приспећу из Цариграда говори заглавље молитве Богородици која је, заправо, почетак Григоријевог Слова у среду (вид. нап. 5):

дата по ултрамартовском или мартовском календару, Григоријев долазак у Русију или писање слова ставља се у време између марта 1061 (ултрамартовски календар) и 28. фебруара 1063 (мартовски).¹⁵

Надимак „Философ“ сведочи о великом образовању и ауторитету Григоријевом међу савременицима и можда говори о његовом школовању у високој школи на Магнаварском двору.¹⁶ Питање националности Григоријеве остаје отворено. Могао је бити како Бугарин, тако и Рус који се школовао у Цариграду. Не искључује се ни могућност, иако је мање вероватна, да је био грчког порекла. Садржај у решавању овог питања није од помоћи, јер у цилусу нема националних и историјских реалија и алузија.¹⁷

Симон Френклин скреће пажњу на употребу генитива уместо локатива у заглављу преписа Чув. 1 (14) („при князе Изяславе сына Ярославля“) што, по њему, може бити искварено место, али и сведочанство о „несретној компилацији“. На основу тога што је година на почетку, што је више својствено летопису, него колофону, он закључује да је касније додата, можда прво забележена као глоса на маргини коју је потоњи писар унео у заглавље. Франклиново је мишљење да је заглавље настало из жеље писара да „лоцира“ аутора: како се у неким рукописима циклус Григоријевих слова налази уз дела Теодора Студита, преписивач је годину 6570. узео из Теодосијевог житија, коју Нестор помиње нешто пре него што ће рећи о увођењу Студитског типика у манастир, док је „пришедшаго изъ Царяграда с митрополитом Георгием“ блиско летописном „иже бе пришелъ из грекъ с митрополитомъ Георгиемъ“¹⁸ (што се према Лаврентијевом летопису односи на

Моантва къ сватѣн Богородицы Гргоріа Философа Царьградскаго. Вид.: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xlviii, l–li (Anatolij A. Turilov).

¹⁵ *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 71 (А. А. Турилов); Рыков, Турилов, стр. 172; *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. li–liii (Anatolij A. Turilov). – О митрополиту Георгију вид.: *Православная энциклопедия*, XI, стр. 23–26 (А. А. Турилов).

¹⁶ Рыков, Турилов, стр. 173; *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 71–72 (А. А. Турилов).

¹⁷ *Православная энциклопедия*, XIII, стр. 72 (А. А. Турилов).

¹⁸ *Franklin*, стр. 228.

„црнорисца Студитског манастира Михаила“ код кога је Теодосије нашао Студитски типик и преписао га¹⁹). Нама се овакво објашњење чини натегнутим.

Недавно је објављено пет од оних осам релативно потпуних преписа цилуса (МДА 77, Чув 1 (14), Керж. 101, МГАМИД 453/921, Ув. 423-F), један препис Слова на Светлу суботу (ГИМ, Единоверческое собрание, бр. 67) и молитва Богородици која, заправо, представља почетак Слова у среду.²⁰ Уз оригиналан рускословенски текст дат је и превод на енглески.²¹

Циклус беседа обухвата поуке за седмични круг богослужења. Тематски свака од поука у основи је везана за светитеља (или збор светитеља) или догађај коме је по традицији у Византији већ установљеној био посвећен сваки дан у недељи: слово у недељу посвећено је Васкрсењу Христовом, у понедељак анђелима, у уторак Светом Јовану Претечи, у среду Богородици, у четвртак апостолима, у петак Крсту, у суботу помену покојних. Пошто је беседу започео основном темом дана у који се изговара, аутор је прелазио на друга питања вере и морала. Рецимо, у среду о супружничкој верности и греховности развода, у четвртак о пијанству, у петак о крађи и лихварству.²²

„Умесно је повезивање настанка циклуса са увођењем Студитског типика у Кијевопечерски манастир шездесетих година XI века на иницијативу преподобног Теодосија“, примећује А. А. Турилов, и подсећа да се прва редакција циклуса налази у средини зборника огласитељних слова преподобног Теодора Студита, који по неким показатељима представља најстарију руску редакцију њиховог превода.²³

За сада је познато шест руских преписа Слова у Светлу суботу – 1) ГИМ, Единоверческое собрание, бр. 67, стр. 74а–74б, почетак XVI века; 2) Государственный архив Нижегородской области, Ф. 2636, Оп. 2, бр. 52, стр. 82б–83а,

¹⁹Рыков, Турилов, стр. 171–172; Franklin, стр. 230, нап. 22.

²⁰О молитви Богородици вид. нап. 5, 13.

²¹Turilov, Veder. У преводу на енглески циклус је објављен и у: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. 121–169.

²²Православная энциклопедия, XIII, стр. 72 (А. А. Турилов). Уп.: Turilov, Veder.

²³Православная энциклопедия, XIII, стр. 72–73 (А. А. Турилов).

почетак XVI века; 3) ГИМ, Ув. 57-Q, стр. 171a–172b, трећа четвртина XVI века; 4) РНБ, Собрание А. А. Титова, бр. 3840, стр. 86б; 5) РГАДА, Ф. 196, Оп. 1, бр. 561, стр. 262a–262б; 6) Рим, Библиотека Источног папског института, Слав., бр. 26, стр. 318a–319a.²⁴

Од њих нам је на располагању био само препис Единоверч. 67, тачније његово издање. Препис МСПЦ 218 упоредили смо са њим, али и са издањем два преписа Слова у недељу – Керж. 101 (друга редакција) и МДА 77 (трећа редакција).²⁵ У издању преписа МСПЦ 218 (у другој књизи, стр. 182–183; сл. 91–92) словом је обележена напомена која се односи на препис, а бројевима се указује на разнотенија. При том преписе из којих се доносе разнотенија означавамо као у издању: А (МДА 77), К (Керж. 101), Е (Единоверч. 67). У циклусима беседа Слово у недељу сачувано је у целини у МДА 77, ТСЛ 804 (ТСЛ 804 је препис рукописа МДА 77), а само делом у Ув. 423-F (нема почетак), Керж. 101 (недостаје завршетак).

У нап. 7, 17, 19, 22, 27, 29, 31, 36, 37, 45 (другачији облик), 46 препис МСПЦ 218 се подудара са Е. Ближи је њему, него преписима А, К у нап. 15, 39, 47, 48. Поклапају се потпуно или великим делом А, К, Е, а разликују од МСПЦ 218 у нап. 10, 11, 16, 24, 25 (овај сегмент у српском препису изостаје), 26, 28, 32, 41, 42, 44. Ближи је српски препис преписима А, К, а различит од Е у нап. 29–30, 43.

Треба установити да ли се ова индивидуална чтенија преписа МСПЦ 218 срећу у преосталим руским преписима Слова у Светлу суботу. За сада скрећемо пажњу да је заглавље српског преписа (Въ соуб[отоу] по пас(хѣ) слово грѣгорїа фїлоусофа ѿ въскрѣсенїи, 1466) најближе руском из Државног архива Нижегородске области, Ф. 2636, Оп. 2,

²⁴Православная энциклопедия, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов). Вид. и нашу 5. нап.

²⁵Преписи су у издању објављени тако да се колон или два, а у издању један ред, дају један за другим из различитих преписа. Издање са којим смо поредили српски препис налази се у: *Turilov, Veder*, стр. 2–3. Вид. и нап. 21.

бр. 52 („Въ субботу на пасце слово сватаго Григоріа Философа о въскресении Господни“²⁶, 82б).

У српском препису среће се њ: вѣзвєєлнѣ сє (146б), вѣ нь (146б), вѣскр(ь)сѣнна (146б), вѣскр(ь)с(є)ніє (147а). У издању од надредних знакова задржавамо кендему.

Дмитриј Семјонович Ишченко претпоставља да је Григориј Философ учествовао у превођењу зборника поука преподобног Теодора Студита чији се преписи налазе у рукописима Ув. 423-Ф, Солов. 1134/1244, који садрже и прву редакцију циклуса Григоријевих слова. Питање о Григоријевом књижевном наслеђу, изузев седмичних слова, остаје отворено. Неопходно је истражити да ли му припадају и поуке са именом Григорије у заглављу, раширене у словенској традицији.²⁷

У српску писменост „Слово у Велику суботу“ Григорија Философа ушло је током Другог источнословенског утицаја (крај XV – прва четвртина XVIII века)²⁸.

---

²⁶Поред овог и заглавља из преписа Единоверч. 67, чије смо издање користили, познато нам је и заглавље Слова у Светлу суботу из Ув.-Q. Сва три су наведена у: *The Edificatory Prose of Kievan Rus'*, стр. xlvii–xliii (Anatolij A. Turilov).

²⁷*Православная энциклопедия*, XIII, стр. 73 (А. А. Турилов). О Григорију Философу вид. и: *Письменные памятники*, стр. 120–123.

²⁸О Другом источнословенском утицају вид.: *Православная энциклопедия*, XVI, стр. 167–170.

„Слово Илије трудољубовог на сабор архангела Михаила“

Михаил Нестерович Сперански сматрао га је јужнословенским делом. Открио га је у српском зборнику пострадале збирке Народне библиотеке у Београду, насталом у трећој четвртини XIV века, где је носило наслов: Сл(о)во Илиѣ трудољубиваго въ .ѿ. д(ь)нь пожебра о сворѣ Михаила арх(ь)х(ань)г(е)ла.¹ Установио је да су при састављању „Слова“ коришћени словенски преводи – пролошка повест о чудима архангела Михаила, Сказаније преподобног Архипа пустињака црквењака о чуду великог архангела Михаила у Хони, можда и Сказаније Пандолеја ђакона о чудима архистратига Михаила и Гаврила –, и Похвално слово Климента Охридског архангелима Михаилу и Гаврилу. Преузевши у целини пролошку повест о чудима архангела Михаила², непознати словенски аутор је, по мишљењу М. Н. Сперанског, своје слово приписао Илији трудољубивом кога је сматрао готово аутором Пролога. Илија трудољубиви се у предговору Пролога помиње као један од његових редактора (... нѣ трудољубивѣ[ы]и нана многѣ сы рѣвеннѣмъ и бѣгюбнѣмъ м[ъ]ногоу бѣдростѣ и лѣн[о]стѣнѣи [по]двигѣ [по]ложнѣ и [в]сакѣго [прѣ]жаниа явнѣши...³).⁴ Овај познати

¹Сперанскій 1908, стр. 299. Опис рукописа вид. у: Стојановић 1903, стр. 294–305, бр. 468. (104) („Слово“ је у зборнику било на стр. 254а). М. Н. Сперански је датирао рукопис крајем XIV века, али га је, како примећује А. А. Турилов, још раније Љубомир Стојановић на основу записа Рајчина Судића где се помиње ћесар (Војихна), ставио у време око 1360 (Турилов 2011, стр. 27, нап. 2). На два места разликује се навод заглавља код М. Н. Сперанског и Љ. Стојановића. Скраћенице из навода М. Н. Сперанског разрешили смо.

²Текст повести вид. у: Славяно-русский пролог по древнейшим спискам, стр. 318–321.

³Славяно-русский пролог по древнейшим спискам, стр. 2.

⁴Сперанскій 1908, стр. 301–303. Вид. и: Skowronek, стр. 38–44.

проучавалац руско-јужнословенских књижевних веза скренуо је пажњу на место у „Слову“ које би могло да нас приближи решавању питања о његовом аутору: „мы же, братіе, подражающе того ангельского събора, събравше се въ храмъ светаго архангела Михаила, похвалимъ всѣхъ владыку“.⁵

Анатолиј Аркадјевич Турилов сматра да овај споменик треба да се разматра у оквиру руско-јужнословенских веза XII и XIII века, независно од коначног решења питања о месту његовог настанка. По овом аутору, то је или компилација настала у Русији и одатле доспела међу Јужне Словене, или дело Јужног Словена који га је саставио користећи се најстаријим преводом Пролога, између краја XII и средине XIV века. Лексика дела, како примећује А. А. Турилов, нажалост, не помаже решењу овог питања.⁶

Издања српског преписа из зборника старе збирке Народне библиотеке које је приредио М. Н. Сперански⁷ нису нам доступна. Нови препис из Зборника слова и беседа Григорија Синаита (1360–1370) Збирке рукописа Високих Дечана, бр. 103⁸ (стр. 1766–1816), објавила је Малгожата Сковронек. Уз издање је донела и различитија из издања преписа старе збирке Народне библиотеке и руског преписа из Зборника житија и слова, НБКМ, бр. 320 (XVI–XVII век)^{9, 10}

У другој књизи објавили смо дечански препис при чему смо у напоменама бројем указали на грешке у издању, словне напомене односе се на сам препис (стр. 185–188). Уз издање смо донели и снимке преписа (сл. 93–98).

Анатолиј Аркадјевич Турилов установио је да оба зборника – из старе збирке и дечански – поред „Слова Илије Трудољубивог“ садрже и друга дела која се везују за

---

⁵Сперанскій 1908, стр. 303.

⁶Турилов 2011, стр. 27.

⁷У: М. Н. Сперанский, *Слово Илии Трудолюбивого*, [у:] *Мелкие старинные тексты*, Москва 1910, стр. 3–6; М. Н. Сперанский, *Слово Илии Трудолюбивого*, *Чтения в обществе истории и древностей российских*, 1909, кн. 3, стр. 1–4. Библиографски подаци наведени су према: Турилов 2011, стр. 27, нап. 1.

⁸Опис у: Богдановић и др., стр. 426–431.

⁹Опис у: Цонев, стр. 280–295.

¹⁰Skowronek, стр. 187–197.

Први источнословенски утицај: у рукопису бр. 104 старе збирке Народне библиотеке¹¹ била је Посебна („Константиновска“) редакција „Чуда Теодора Тирона (Стратилата) о мајци и змији“ са руском интерполацијом¹², а у дечанском зборнику бр. 103 налазе се „Питања Вартоломејева“, „Повест о цару Козарину и његовој царици“¹³. Исти проучавалац скренуо је пажњу и на блискост састава ових двају зборника. Сем „Слова Илије трудољубивог“ заједничка су им житија Василија Новог и Јефросина куvara и читав низ поучних прича по карактеру блиских поучном делу руског пролога.¹⁴ Рукописима НБКМ 320 и НБС 104 старе збирке, поред Слова Илије Трудољубивог, заједнички су текстови: на Рођење Пресвете Богородице, Мучење свете Варваре, Мучење Светог Стефана, Мучење Светог Георгија и матере његове Полихроније, Житије и чуда светих чудотвораца Козме и Дамјана.¹⁵

Руски препис који помиње М. Н. Сперански – у зборнику XVII века Збирке Института у Њежину, бр. 28 (стр. 216а)¹⁶ – нисмо били у прилици да погледамо и са њих упоредимо дечански.

---

¹¹Вид. нап. 1.

¹²Турилов 2011, стр. 22–26; вид. стр. 24, нап. 3.

¹³Турилов 2011, стр. 27–28, 29–31.

¹⁴Турилов 2011, стр. 28, нап. 2. По аутору, овим рукописима заједничка су и апокрифна „Питања апостола Вартоломеја Богородици“, али их ми у опису рукописа нисмо уочили.

¹⁵Стојановић 1903, стр. 297, 300, 304, 305; Цонев, стр. 281, 283, 284, 286. Наслови су наведени према опису рукописа НБС 104.

¹⁶Опис у: Сперанский 1900, стр. 57–61, бр. 28. Претпостављамо да се овај рукопис налази сада у Централној научној библиотеци „В. И. Вернадски“ Националне академије наука у Кијеву.

Свети Кирил Туровски

Мало је података о великом беседнику, „другом нам златословесном у Русији“¹, како га аутор Проложног житија слави, – Светом Кирилу Туровском. Из пролошког житија Светог (спомен 28. априла), насталог можда у Североисточној Русији после татарске најезде², сазнајемо да је био из Турова, у данашњој Белорусији, из богате породице. Паче всего прилежаше бжтвнѣхъ книгъ оученью и добрѣмъ извѣстѣ бжтвнѣхъ писанѣхъ.³ Пошто се замонаши, посвети се подвигу. Постом и бденијем тело своје обуздавајући стаништем Духа Светога постаде и многима на корист беше поучавајући монахе покоравану и послушности игуману. Затим узе на себе подвиг затворништва у коме неко време у посту и молитвама проведе, и многе Божанске списе изложи, и славан постаде у свој земљи тој, и мољењем кнеза и људи тога града узведен беше на епископски престо и од митрополита постављен за епископа града Турова.⁴ Из пролошког житија сазнајемо и да је „овај блажени Кирил служећи се Божанским списима разобличио јерес Фјодорца“, епископа ростовског⁵, „да оукорнзну тако

---

¹Лосева 2009, стр. 353.

²Преглед мишљења о времену настанка Житија вид. у: Лосева 2009, стр. 234–235.

³Лосева 2009, стр. 350.

⁴Лосева 2009, стр. 351.

⁵У намери да од Владимира начини руску престоницу, кнез Андреј Богољупски желео је да одвоји Владимир од епархије Ростовске и узвиси га у ранг митрополије независне од Кијева, због чега се обраћао Цариградском патријарху од кога тражи да за новог митрополита постави Фјодора. Патријарх Цариградски одбија то да учини. Фјодор, будући већ игуман суздаљски, убеђује цариградског патријарха да га рукоположи за епископа ростовског, али на повратку из Цариграда у Русију не одлази по благослов митрополиту Кијевском и целе Русије Константину. Потом ће Фјодора због разних његових изгреда и злих дела сам кнез Андреј послати на суд митрополиту који га лишава чина и шаље

нарѣцаема, и проклео га, и да је богољубивом кнезу Андреју⁶ многе посланице написао.“ Значајан је податак житија о књижевним делима знаменитог Туровског епископа: книги написа ѿ е҃ѣльскѣхъ и прѣрѣчкѣхъ сказани. ѿже с҃уть на праздници Г҃бска. нна дѣшеползена в ннѣхъ словеса. и ѿже дѣтѣхъ і хвала многѣмъ с҃тѣмъ.⁷ Како се у Лаврентијевом летопису под 1182. као епископ Туровски помиње Лаврентије, Кирил се пре тога или повукао са епископског трона, или престабио.

Од великог броја дела која му се приписују, несумњиво му припадају „Прича о души и телу“, „Повест о белорисцу и о монаштву“ („Повест о безбрижном цару и његовом мудром саветнику“), „Сказаније о црноришском чину“, осам беседа на црквене празнике (на Цвети, Васкрс, Томину недељу, О скидању тела Христовог са крста и о женама мироносицама, на Недељу о раслабљеном, на Недељу о слепом, на Вазнесење, на Недељу Светих отаца Првог васељенског сабора), тридесет молитава и два канона („канон молебни“ и канон „на успење преподобне Олге, бабе Владимирове“).⁸

Током средњег века српски читалац се, колико нам је до сада познато, могао упознати са три Кирилова дела: са „Повешћу о белорисцу човеку, и о монаштву, и о души, и о покајању“, са „Словом на Вазнесење Господње“ и његовим молитвама.

На основу неких места у „Повести о белорисцу“ изнета је претпоставка да припада раним делима Кириловим, насталим пре него што је постао епископ.⁹ У већини случајева у заглављу се приписује Кирилу Туровском, премда има и анонимних преписа. После студије И. Н. Лебедеве о „Повести о Варлааму и Јоасафу“ нема сумње да је Кирил као извор за своју „Повест о белорисцу“ користио проложну

на острво Песиј на покајање. Фјодор се не каје, већ умножава јерес и свирепост, и бива осуђен на погубљење. Вид.: *Макарий, митрополит, II*, стр. 295–297.

⁶О кнезу Андреју Богољупском вид.: *Православная энциклопедия, II*, стр. 393–398 (А. В. Назаренко).

⁷*Лосева 2009*, стр. 352.

⁸*Словарь ККДР, I*, стр. 218–219. Вид. и: *Письменные памятники*, стр. 124–142. *Библиографические дополнения, I*, стр. 817–818.

⁹*Ерёмин 1955*, стр. 345.

причу или параболу што се у Прологу налази под 23. новембром и има заглавље Ђо тѣ днѣ повѣсть сѣа(ѣ) Варлаама кѣ Ясафѣ о кр(ѣ)тъанствѣмъ житїи.¹⁰

Игору Петровичу Јерјомину било је познато осам руских преписа „Повести“, један српски одломак из пергаментног рукописа XIII–XIV века, према издању Матвеја Ивановича Соколова из 1902. године, и један одломак „Повести“ из Збирке Тројице-Сергијеве лавре, бр. 11 (XIV век).¹¹ Објавио ју је према најисправнијем препису из Збирке Титова, бр. 2074 (522), РНБ, XVI век, а разночтенија донео из српског преписа, одломка из Тројице-Сергијеве Лавре и зборника Збирке Уварова, бр. 740 (691) (ГИМ), XVI век.¹² Српски препис, по И. П. Јерјомину, не спада у најбоље, што руски проучавалац образлаже исквареним местима из њега: „*царство* уместо *царѣ*, *при необояни* уместо *присно о небоязньстве*, *възапѣу* уместо *внезапу*, *окытания* уместо *опытания*, *небесную* уместо *телесную*, *слѣи* уместо *слѣши* и др.“¹³ О преписима из којих је И. П. Јерјомин донео разночтенија Галина Серафимовна Баранкова примећује да „не одражавају у потпуности рукописну традицију споменика, јер нису били одабрани на основу њиховог текстолошког груписања и не представљају редакције тог дела“¹⁴. Преписима познатим И. П. Јерјомину ова је научница додала још седам руских, међу којима је и један потпуни препис из прве половине XV века (Пог. 796), док сви до сада познати најстарији руски преписи потичу из XVI.¹⁵

Текстолошко поређење преписа указало је Г. С. Баранковој на постојање трију редакција. Прва је представљена преписом Син. 935 (XVI век). „Њој је својствен потпун текст дела, одсуство заглавља, у низу случајева у поређењу са преписима других редакција у њој изостају библијски цитати или су краћи него у другим преписима. Примећују се неке текстолошке разлике као што су изостављање

¹⁰ Баранкова, стр. 313–314. Вид. и: Прокопенко, стр. 230.

¹¹ Ерѣмин 1955, стр. 346.

¹² Ерѣмин 1955, стр. 346. Издање у: Ерѣмин 1956, стр. 348–354.

¹³ Ерѣмин 1955, стр. 346.

¹⁴ Баранкова, стр. 314.

¹⁵ Баранкова, стр. 314.

реченица или њихових делова (вероватније је да те реченице у преписима других редакција представљају уметке).¹⁶

У другу редакцију спадају најисправнији горепоменути препис Пог. 796, затим Пог. 801 (XVII век), Тит. 522 (XVI век), Вол. 504 (XVI век), Вол. 492 (XVI век), Вол. 525 (XVII век), Еп. 345 (крај XV – почетак XVI века), Еп. 345 (прва четвртина XVI века), Q. I. 214 (ГИМ, XVI век), Q. I. 233 (ГИМ, XVII век), Ув. 740 (XVI век). Она је проширена заглављима, уметањем библијских цитата и додавањем речи и реченица. Може се поделити на три групе: Титовску (Пог. 796, Тит. 522, Пог. 801, Q. I. 233), Волоколамску (Вол. 504, Вол. 492, Вол. 525, Еп. 345, Еп. 399, Q. I. 214) и Уваровску (Ув. 740).

Трећа редакција, коју чине преписи БАН 21. 5. 7 (XVI век), Тит. 2152 (XVII век), Бар. 1419 (XVI век), може се назвати кратком јер не садржи крај „Повести“, што је отприлике једна трећина њена. Текст је, дакле, скраћен, а не изгубљен. И ова се редакција може поделити на две групе: Барсовску (Бар. 1419) и Академску (БАН 21. 5. 7, Тит. 2152).¹⁷

Нисмо приметили да је Г. С. Баранкова одломак ТСЛ 11 сврстала у неку од редакција.

„Повест“ је ова руска научница објавила према препису Син. 935 са разнотченијима из ТСЛ 11, Вол. 504, Вол. 345, Бар. 1419, Ув. 740, БАН 21. 5. 7, Q. I. 214, Тит. 522, Тит. 2152, Пог. 796.¹⁸

Пергаментни српски рукопис XIII–XIV века, из кога је ово дело објавио М. И. Соколов, заправо је Зборник попа Драгоља из Збирке Народне библиотеке Србије, бр. 651, писан у трећој четвртини XIII века.¹⁹ „Повест о белорусцу“ у њему је на стр. 111а–123а. То је, како видимо, и најстарији препис дела у читавој његовој рукописној

---

¹⁶Баранкова, стр. 315.

¹⁷Податке о редакцијама преузели смо из истраживања Г. С. Баранкове, где се указује детаљније на текстолошке разлике међу редакцијама: Баранкова, стр. 315–324.

¹⁸Баранкова, стр. 326–354.

¹⁹Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 355–361, бр. 167. Издање у: Соколов, стр. 222–234.

традицији. У опису језика рукописа указује се на русизам *крѡвъ* од *крѣвъ*. Мислимо да и вокализовање полугласника у *ѣ* и *ѡ*, које је примећено у овом зборнику, такође може бити руска црта, па и *лѣтѣва*, са секундарним вокализованим *ѣ*, које је, по ауторима описа у рукопис пренето из македонског предлошка.²⁰

У другој књизи донели смо текст преписа из Зборника попа Драгоља (стр. 190–201) и снимке (сл. 99–111). Ћириличним словима означавали смо напомене које се односе на сам препис. Латиничним смо словима скретали пажњу на она места која су у руским преписима различита од српских, или смо указивали да се српска чтенија подударају са чтенијима једног или групе руских преписа, при чему смо наводили различита чтенија других руских преписа. Ако се уз реч нађу ћирилично и латинично слово једно до другог, раздвојени само косом цртом, онда се прво слово односи на прву групу напомена, друго – на другу. Ако су једна другој близу напомене означене словом које је исто у ћирилици и латиници, онда уз њега, у загради, ако је ћирилично пишемо *ћ*, а ако је латинично – *l*. Најзад, у последњем одељку критичког апарата донели смо „разночтенија“ Соколовљевог дипломатичког издања; понегде се разликује наше читање од читања руског проучаваоца; он је уз своје издање дао разночтенија из ТСЛ 11, Ув. 740 (према издању М. И. Сухомлинова), Q. I. 214 (према издању К. Ф. Калајдовича) и идентификовао, што је веома значајно, места из Светог Писма. Када у напомени која се односи на разночтенија руских преписа константујемо како је у свим руским преписима, навод доносимо према препису Син. 935, који је у основи руског издања Г. С. Баранкове. При навођењу разночтенија из њега скраћенице разрешујемо.

Ређе смо у српском препису наилазили на слово које изгледа као дебело јер, рецимо у заглављу, у речи *Покѣстѣ* (111a). Иако не искључујемо могућност да је то само варијанта танког јер, одлучили смо да га бележимо као *ѣ*.

---

²⁰Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић, стр. 355–356. Вид. и: Штављанин-Ђорђевић. О томе да у тим и другим примерима не треба искључивати утицај руског оригинала вид.: Турилов 2010, стр. 185. Вид. и: Православная энциклопедия, XVI, стр. 165 (А. А. Турилов).

Српски препис је ипак одломак, како примећује И. П. Јерјомин, док га Г. С. Баранкова посматра као „полноценный список“. Он се завршава речима ты же кто кси азъ ксьмъ рече пастирь овцамъ (123а). Овде, очито, недостаје завршетак. У трећој, краткој редакцији, раније се завршава текст²¹, па можемо искључити могућност да овај српски препис припада трећој редакцији руских преписа. Према текстолошким разликама међу трима редакцијама, на које је указала Г. С. Баранкова, наш текст припада другој редакцији. Рецимо, после сѣдениѣ же безъмль(внѣ) явлаетъ (117а) у другој и трећој редакцији долазе два библијска цитата, која се унеколико разликују од тих цитата у руским преписима: 1) рѣхъ во рече <с>храню путн мое да не согрѣшаю языкомъ моимъ. онѣмѣхъ се и оумьчяхъ (117а) – у руским преписима: рѣх[ъ] во сѣхраню путн моя да не согрѣшѹ языкомъ(ъ) моимъ(ъ). онѣмѣх[ъ] и смѣрнх[ъ]са оумолчяхъ от[ъ] бл(а)гъ (Пс. 38, 2–3); 2) и къ онѣмъ не от[ъ]врьзохъ оустъ своихъ. прочита(а) п[о]добна снмъ (117а) – у руским: и пак(ъ) азъ же акн глѹхъ не слы[ша]хъ(ъ) и акн нѣмъ(ъ) не от[ъ]верзохъ оустъ своихъ и проказа подобна снмъ (Пс. 37, 14).²² Код другог цитата у српском препису очито недостаје почетак, а и искварено је и преосмишљено место којим почиње. И друге текстолошке особености друге редакције срећу се у нашем препису.²³ После цитата из Мт. 10, 11 прѣемлан правед'ника во нма правед'ниче мзда пр'авед'ницю прѣемлет[ъ] (Син. 935, 786) у другој редакцији су два јеванђелјска цитата: и проказа и пак(н) приемлан реч(е) вас(ъ) мене прѣмлет(ъ) (Мт. 10, 40) и приреч(е) не бонса малое стадо. како бл(а)говолн от(ъ)цъ мон датн вам(ъ) ц(а)р(ъ)ствне н(е)б(е)с(ъ)ное (Лк. 12, 32). Тако је у Пог. 796, Ув. 740 и Тит. 522 (у последња два преписа је и прочита наместо и проказа). У Q. I. 214, Вол. 504: и прочита. и пакы прѣемла реч(е) вас(ъ) мене прѣемлет(ъ). и пакы рече не бонса малое мое стадо. како бл(а)говолн от(ъ)цъ мон датн вам(ъ) ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное.²⁴ У српском препису је само и проче (121б). После њега изостаје и део текста који у Син. 935 и руским преписима друге редакције (текст треће завршен је раније) следи после горе наведених цитата: и пакн реч(е) нже оставит(ъ) от[ъ]ца и м(а)т(е)рь и нмѣнѣ. нмѣни

²¹ Баранкова, стр. 316.

²² Баранкова, стр. 317.

²³ О њима вид.: Баранкова, стр. 317–318.

²⁴ Баранкова, стр. 317.

мог(о) ра(дн) с'ток'ратницею прїидеть. и жнзнь вѣтнжю нас'лѣднт(ъ) снх(ъ) ра(дн) ѡбѣщанїи
в'сак(ъ) кр(ъ)стѣаннн(ъ)...²⁵ У српском препису на том месту је само: нхъ радн ѡбѣщаннє
всакъ крѣстїанннѣ (121б). После речи ко сп(а)с(е)нїю (Син. 935, 78а)²⁶ у другој редакцији
је додато сѣмью и домъ.²⁷ У српском препису уместо тога је всѣмъ люд[е]мъ (120б, вид.
нап. и, на стр. 120б). Ми претпостављамо да је то место, можда као неразумљиво,
исправио наш писар или тако исправљено, преосмишљено затекао у предлошку. У
Речнику старог српског нема речи сѣмни (сѣмни).²⁸ Једно од места где се разликују
прва и друга редакција (трећа не достиже до тог места), је оно где се помиње
преподобни Теодосије Печерски. Најкраћи је текст у првој редакцији, а у другој је
проширен, и највише у преписима друге редакције Волоколамске групе.²⁹ Наш
препис на том месту (121а–121б) одговара тексту у преписима Пог. 796, Ув. 740.

На основу текстолошког поређења Г. С. Баранкова је закључила да су преписи
друге и треће редакције имали заједнички протограф и да се са одређеним степеном
уверености може претпоставити да је препис Син. 935 ближи протографу Кирила
Туровског, јер скраћивање библијских цитата тешко да је могло бити дело
редактора.³⁰

Српски препис је, тако, најближи другој редакцији руских. Судећи по одликама
Волоколамске групе те редакције³¹, наш препис не спада у њу.

Међутим, чтеније смрть въ грѣснхъ нн въ празднннхъ вѣсѣ покаїаннїа (114а; у препису
грешком удвојен слог ка) има одлике и преписа Пог. 796 из Титовске групе, и
Волоколамске групе, двају преписа треће редакције и ТСЛ 11: см(ъ)рть в' праздннхъ вѣсѣ
покаїаннїа (Пог. 796); см(ъ)рть въ грѣсѣх(ъ) нн в' празд(ъ)ннхъ (Q. I. 214, Вол. 504) (вид. нап.
п, 114а).

²⁵ Баранкова, стр. 345–346.

²⁶ Баранкова, стр. 344.

²⁷ Баранкова, стр. 318.

²⁸ Рјечник из књижевних старина српских, III, стр. 105, 266. Вид.: Матеріалы для словаря древне-
русского языка, III, стуб. 893.

²⁹ Баранкова, стр. 318.

³⁰ Баранкова, стр. 318.

³¹ Баранкова, стр. 322.

Као у Уваровској групи друге редакције (Ув. 740) је чтеније у српском препису означено словом h (114б), и, судећи по контексту, у њима је оно неисправно.

Српски препис, у целокупној познатој рукописној традицији дела, спада у оне малобројне преписе (пored њега Син. 935 и ТСЛ 11) где се у заглављу не помиње ни Кирил као аутор, ни Василиј као адресат. Преписи са поменом Василија у заглављу припадају, по свој прилици, каснијој етапи у редиговању текста.³²

У српском препису, судећи по његовом односу према руским, има неисправности: вид. у издању нап. b (111б), v (111б), g (113a), d (113a), o (114a); у p (114a) српски препис је делом искварен (не видѣть), најближи препису ТСЛ 11; код нап. a (115a) можда недостаје реч у српском препису; b (115a); k (115б), l (115б); у нашем препису можда недостаје реч код нап. n–nj (115б); f (116a), c (116б), č (116б); у српском препису, мислимо, недостаје сегмент текста изузев завршетка његовог који је преосмишљен – вид. нап. v (117a); исправније нам изгледа руско чтеније g (117a); чини нам се да је исправнија руска множина под đ (117a); изгледа да у српском препису недостаје реч – f (119б), c (119б).

У српском препису жрътвьнымъ (119б) је вероватно потекло од првобитног безжёрел'нымъ (Син. 935, Пог. 796, Бар. 1419, Тит. 2152, Тит. 522, БАН 21. 5. 7), које је измењено. У другим преписима ту је ч(а)стымъ (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345), непрестанымъ (Ув. 740) – вид. нап. č (119б). У Речнику старог руског језика И. И. Срезњевског, придев безжёрел'нын нисмо пронашли. Има у њему придев жёрельнын – „относящійся къ жерлу, т. е. къ громогласному воплю“³³. Према томе, безжёрел'нын би, мислимо, значило „нечујан, безгласан“. Наш је писар или затекао жрътвьнымъ у предлошку или је преосмислио нејасно безжёрел'нымъ.

Можда су искварена чтенија v–g (120a) у српском препису.

У чтенију омеђеном словом e (120a) у српском препису изнѣшакъ је могло настати услед неразумевања па отуд преосмишљавања непознатог изножаѣтъ (у Ув. 740: ѡбнажаѣтъ). Можда је зато уклоњен предлог въ и изворно акузатив заменице сѣбѣ у нашем препису или још његовом предлошку постао датив? У Речнику старог руског

³²Баранкова, стр. 319, 321.

³³Матеріалы для словаря древне-русского языка, I, стуб. 862.

језика И. И. Срезњевског има реч *изнажитися* у значењу „обнажитися“.³⁴ Њена употреба у овом контексту није нам најјаснија.

Исправније нам изгледа чтеније које се среће готово у свим руским преписима у нап. *ž* (120a). Искварено је, очито, чтеније у српском препису означено словом *i-j* (120a), *m* (120b), *o* (120b). Наш преписивач, или његов непосредни претходник, или неки од ранијих писара, по свој прилици, није разумео руско *оуниѣ* или *оуниѣѣ* (вид. нап. *n*, 120b), па се појавило *ѡ ѡиѣ ѡѣиѣ* (120b). У Речнику старог руског И. И. Срезњевског нисмо нашли реч *оуниѣ* или *оуниѣѣ*, али у њему има глагол *ѡнѣти* – „отдѣлять часть отъ чего либо“³⁵. Преосмишљено је, мислимо, у српском препису чтеније означено словом *u* (120b), о чему је већ било речи. Чтеније руских преписа *č* (121a) је исправно, судећи по контексту.

Изгледа да су исправна руска чтенија, а искварена српска означена словом *n* (122a) и словом *č* (122b). Уместо старог руског *ѡмаглѣ* („смуглый, темный“)³⁶ у српском се појавило погрешно на два места *ѡмагда* (*ѡмагда*) – вид. *š-a* (123a)

У чтенију означеном словом *u* (122b) је, мислимо, такође дошло до преосмишљавања, судећи по руским разночтенијима.

Да ли је у предлошку на крају речи *ѡбѣѣѣѣѣѣ* (нап. *j*, 121b) писало *ѡ* или *ѡѡ*, јер је писар, навикао на то да на месту тих слова треба да буде у српској редакцији *ѡ*?

Да ли је наш преписивач или неки његов претходник изоставио свесно текст који садрже руски преписи у нап. *z* (121b).

Неких места српског преписа нема у руским – *nj* (114a), *v* (115a), *g* (115a), *d* (115a), *t* (120b).

Друга се места из српског преписа потпуно разликују од нама доступних руских – *đ* (113a), *i* (113b), *j* (113b), *m* (114a), *r* (114a), *s* (114a), *t* (114a), *ć* (114a), *c* (114b), *ž* (115b), потпуно је другачије, можда неисправно *l* (115b; навели смо га и међу неисправним местима горе); *r* (116a), *dž* (116b), *p* (118b), *z* (120a), *e* (121b), *r* (121a).

³⁴ *Материалы для словаря древне-русского языка, I*, стуб. 1070.

³⁵ *Материалы для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 1175–1176.

³⁶ *Материалы для словаря древне-русского языка, III*, стуб. 443.

Разликују се српски и руски преписи код напомене dž (114б), š (115а), đ (115а), e (115б), m (115б), s (116а), u (116а), c (116б), š (117а), e (117а), ž–j (117б), r (118б), t (119а), dž (119б), b (120а), v–g (120а, можда су ту неисправна српска чтенија), đ (120а), nj (120б), r (120б), s (120б), š (121а), đ (121б), k (121б), l (120б), t (122б).

Инверзије у српском препису у односу на руски – z (115б), i (115б), p (115б), t (116а), h (116б).

Само са Пог. 796 српски препис се поклапа у нап. n (118а).

У нап. а (117а) српски препис подударан је само са руским Пог. 796 и Бар. 1419, да ли је то исправно чтеније, или оно у другим руским преписима? И у нап. b (117а) српски препис се потпуно слаже само са Пог. 796 и Бар. 1419.

У нап. с (122б) чтеније српског преписа се подудара са Пог. 796, Тит. 522.

Готово једнако гласи место у српском и руским Пог. 796, Пог. 801, Тит. 522, Ув. 740 у чтенију g (121б).

Готово једнако гласи место у српском и руским Пог. 796, Вол. 504, Тит. 522, Q. I. 214 – вид. нап. s (122б).

Подударају се српски и руски преписи Пог. 796, Вол. 504, Тит. 522, Q. I. 214, Ув. 740 у нап. é (122б).

Готово су једнаки српски препис и Ув. 740 у чтенију обележеном словом d (117а), š (119б), а потпуно подударни код чтенија lj (118а), é (120б).

Са Ув. 740 и Тит. 522 подудара се српски препис у чтенију означеном словом h (121а), са Бар. 1419 и Ув. 740 у нап. nj (118а).

Ближи је српски препис преписима Пог. 796, Ув. 740, Тит. 522 у чтенију омеђеном словом с (121а), него осталим руским преписима.

Српски препис се подудара са Q. I. 214, Вол. 504 у нап. l (118а), nj (122а).

Са Еп. 345, Q. I. 214, Вол. 504 српски се препис поклапа у нап. u (119а), h (119б), o (122а), h (122б), а готово је једнак у b (121а), d (121б).

Са преписом Тит. 2152 се слаже у нап. m (118а), ако ту у српском препису није дошло до испуштања речи грешком, и готово потпуно подудара у s (118б), v (121а).

Заједничко је чтеније српском препису и руским Тит. 2152, Тит. 522 у нап. o (118б).

„Повест о белорисцу“ у српској писмености се појавила у време Првог источнословенског утицаја.⁴¹ М. Н. Сперански претпоставља да је она међу Србе доспела непосредно, највероватније преко Свете Горе, јер српски препис „дає чистое сербское правописание, без болгаризмов или каких-либо их следов“⁴². Он указује и на неке русизме: въ нѣи, монастыревъ, чаровъ.⁴³ „Причу о слепом и хромом“ (пролошка верзија), која је сачувана у Берлинском зборнику, и њене српске преписе, овом приликом ћемо изоставити.⁴⁴ И нама се чини убедљивом закључак истраживања Сон Џонг Со да је тај текст био извор за пространу редакцију приче коју је написао Свети Кирил Туровски.⁴⁵

„Слово на Вазнесење“ и седмичне молитве Кирила Туровског срећу се у српским преписима XVI–XVII века и у српску писменост су доспели „у XVI веку, услед «другог источнословенског утицаја»“⁴⁶. „Слово“ је сачувано у Збирци А. Ф. Гиљфердинга бр. 19, XVI век⁴⁷, стр. 1346–140а. Налазило се и у три рукописа старе збирке Народне библиотеке у Београду – бр. 458 (80), датираном у опису XV веком⁴⁸, бр. 456 (221), датираном XVI веком⁴⁹ и у рукопису бр. 457 (308), датираном такође XVI веком⁵⁰. Сачуван је још један препис Гаврила Стефановића Венцловића, у рукопису из 1735. године, бр. 133 Архива Српске академије наука и уметности

---

⁴¹Турилов 2010, стр. 188; *Православная энциклопедия*, XVI, стр. 163 (А. А. Турилов).

⁴²Сперанский 1960, стр. 26.

⁴³Сперанский 1960, стр. 26; снаѣтъ је ипак грешка у Соколовљевом издању (наводи и ту реч М. Н. Сперански, ограђујући се да је можда штампарска грешка), у рукопису снаѣтъ (стр. 1126, нап. 17).

⁴⁴Сперанский 1960, стр. 26–28; Турилов 2010, стр. 188.

⁴⁵Турилов 2010, стр. 200–201. Вид.: Сон Џонг Со.

⁴⁶Турилов 2010, стр. 188. Вид. и: *Православная энциклопедия*, XVI, стр. 169 (А. А. Турилов).

⁴⁷Мошин 1958, стр. 412.

⁴⁸Опис у: Стојановић 1903, стр. 272–274.

⁴⁹Стојановић 1903, стр. 265–271.

⁵⁰Стојановић 1903, стр. 271–272.

(4406–446a)⁵¹ и његова обрада на српском народном језику у рукопису Архива из 1743, бр. 272 (2786)⁵².⁵³

До рада Светлине Николове о делима Светог Кирила Туровског у јужнословенској писмености била су позната три јужнословенска, тачније, српска преписа молитава Светог Кирила⁵⁴: из старе збирке Народне библиотеке у Београду, бр. 306, у опису датираног XVI–XVII веком⁵⁵, из рукописа НБКМ, бр. 7 (XVI век), где је Б. Ст. Ангелов пронашао и објавио две молитве⁵⁶, а једну је нашао у рукопису НБКМ, бр. 420, који су писали непознати књижевник и ђустендилски митрополит Михаил између 1645. и 1649. у селу Шашковац на Косову и 1653. и 1659. у Москви. Из тог рукописа су у поменутом издању Б. Ст. Ангелова нека разночтенија и допуне за нечитљива места у НБКМ, бр. 7.⁵⁷

Светлина Николова је пронашла још тридесет јужнословенских рукописа који садрже најчешће цео циклус молитава. Најстарији међу њима потичу из XVI века, и сви су српски, сем једног, бугарског. Сви преписи из наредног столећа су српски.⁵⁸ Са своје стране, овај дуги списак допунићемо преписом молитава из рукописа манастира Никољца, бр. 60, датираном по воденим знацима 1605–1625. годином.⁵⁹ Међутим, према запису на стр. 2786 (нажалост, текст је највећим делом истрвен), рукопис је писан 1605–1606: тѣм.. н живопрѣмѣнѣмъ грѣѣхъ х(рн)с(то)вѣ....кожде н на с(вѣ)тѣн голгофѣ н на.....тѣн н на с(вѣ)тѣмъ в(о)горожд.....внѣлѣме н на с(вѣ)тѣе наслы ро(у)кою многогрѣшнаго мнѣха.....рѣона мненѣмъ тѣтѣю ннотѣс.....ложеннаго, вѣ лѣт(о) љ рѣи. Молитве се уз каноне и друге молитве налазе на стр. 176–183а. А рукопис отпочиње Акатистом преславном имену Господа нашег Исуса Христа Франциска Скорине. Циклус

⁵¹Стојановић 1901, стр. 114–119, бр. 96 (133).

⁵²Стојановић 1901, стр. 138–145, бр. 98 (272).

⁵³Са подацима о овим преписима упознали смо се у: Николова, стр. 39–40.

⁵⁴Студију и издање према руским преписима вид. у: Рогачевская.

⁵⁵Преглед молитава и издање молитве у уторак по часовима вид. у: Соколовъ, стр. 235–238.

⁵⁶Ангелов, стр. 219–226.

⁵⁷Вид.: Николова, стр. 44–45.

⁵⁸Преглед њихов вид. у: Николова, стр. 47–49.

⁵⁹Мошин 1961, стр. 700–701.

молитава Светог Кирила Туровског налази се и у српском рукопису Збирке М. П. Погодина, бр. 348 који садржи Акатист Преслатком имену Иусусовом Ф. Скорине.⁶⁰

Због обимности рукописног материјала нисмо били у могућности да за ову прилику приредимо издање српских преписа „Слова на Вазнесење“ и молитава. Надамо се да ћемо у будућности овим делима у српској писмености посветити посебну пажњу.

---

⁶⁰О овим преписима вид. у: *Јелесијевић 2012*. О химнографским делима Франциска Скорине и њиховим српским преписима вид.: *Турилов 1981*; *Турилов 1989*; *Франциск Скарена і яго час*, стр. 304–305 (А. А. Турилов).

Закључак

Према најновијим истраживањима, Служба Светим Борису и Глебу могла је настати на прелазу из четрдесетих у педесете године XI века, када је митрополит Јован I могао освештати вишгородску цркву у част ових Светих, после чега су у њу биле положене њихове мошти. У српској рукописној традицији позната су три преписа Службе – Хлуд. 160 (почетак XIV века), који је објавила Р. Павлова, Деч. 32 (прва четвртина XIV века), који је издала Т. Суботин-Голубовић, и препис Хлуд. 156 (крај XIII (?) – почетак XIV века). Будући да Р. Павлова није текстолошки поредила Хлуд. 160 и руске преписе, објавили смо поново препис Хлудовљеве збирке, тачније, службе тог дана (24. јула) – Светој Христини и Светим Борису и Глебу – са различитенијима из Деч. 32, Хлуд. 156 и руских преписа према издању Службе које је приредио Д. И. Абрамович. Донели смо и издање преписа Хлуд. 156 са различитенијима из Деч. 32. Та два преписа се по својој структури разликују од Хлуд. 160 а и текстуално су блиски, што се види из издања и различитенија. Канон у њима је комбинован – у свакој песми сем седме трећи тропар је посвећен Борису и Глебу, а прва два Христини. У седмој нема ниједног тропара руским Светима. До сада у науци није било примећено да богородичан прве, шесте и девете песме комбинованог канона ових преписа потиче из Службе Борису и Глебу. Пажњу смо посветили језичким цртама српских преписа, указујући при том на могуће русизме. Како још увек нема критичког издања на основу руске традиције, није могуће да дамо коначан суд о односу српских и руских преписа, изнели смо само своја запажања проистекла из њиховог поређења.

До сада познат преглед места унетих у Доментијаново Житије Преподобног Симеона из „Слова о закону и благодати“ митрополита кијевског Илариона

употпунили смо још неким текстуалним подударацима и сличностима, утицајима и могућим подстицајима које је у руском делу нашао Доментијан. Са критичким издањем „Слова“ поредили смо Симеоново житије у препису таха монаха Марка (НБС 17, око 1370–1375). Испоставило се да су у праву проучаваоци када констатују да је у Симеоновом житију „Иларионов текст само местимично узиман дословно, а да је већи део његове фразе проширен и развијен у чисте реторске реченице“ (В. Ћоровић), да „немамо пред собом само просто механичко уношење туђега текста са више или мање обилатим украсним парафразирањем и престилизовањем... него да овде имамо и прерађивање текста са обилним додавањем новог претежно похвалскога слога“ (Д. Костић). Места из Иларионовог „Слова“ Доментијан је уносио уз преудешавања, вешто их прилагођавајући Симеоновом лику и подвигу. У напоредном прегледу делова из Житија и „Слова“ текст пренет из руске беседе је осенчен, а у оквиру њега су обележена места која Доментијан мења. Скрнули смо пажњу на лексичке замене Доментијанове у односу на Иларионов текст, преметање речи, сажимања, варирања и проширивања текста, појачавање значења и емоционалности, и друге измене. Иларионов изводи из Светог Писма у Житије Светог Симеона пренети су, највећим делом, без измена. Нисмо пронашли доказ да је при писању Житија Светог Саве Доментијан користио „Слово“ митрополита Илариона, како су мислили Д. Костић и А. Никољска. Поређењем Житија Преподобног Симеона и „Слова о закону и благодати“ оповргава се уверење Д. Костића да је Похвала Симеону у Житију дело Светог Саве.

Установили смо да је поред беседе руског митрополита наш знаменити књижевник пишући Житије Преподобног Симеона у рукама имао и Шестоднев Јована Егзарха Бугарског.

Не слажемо се са мишљењем С. Хафнера када преузимања Доментијанова из „Слова“ објашњава „бригом за теолошки осигурану канонизацију једног српског световног владара“. Чини нам се да је Ф. Батлер ближи одговору на питање шта је подстакло нашег књижевника да у Симеоново житије удене делове руске беседе. Доментијан, по њему, даље развија Савино, а поготово Стефаново приказивање Немање које је у складу са православном словенском традицијом приказивања

крститеља, просветитеља пагана. Стефан Симеона назива апостолом свог отачаства који „из дубине безверја истрже народ свој и ново крштење им показав, силом и дејством Светога Духа обнови људе своје што ослободив се преласти јеретичких славе у Тројици Бога Јединога“. Симеон је и у обема хиландарским повељама и у Савином и Стефановом житију представљен као обновитељ, али је његово обнављање, укључујући искорењивање богумилске јереси, равно, по Стефану, „новом крштењу“. Настављајући ту традицију, Доментијан Симеона два пута назива „другим Претечом“ што српски народ уводи у Царство небеско, што нас приведе Спасу нашем. Управо таква представа о овом српском владару и светитељу зближавала га је са крститељем Руса, кнезом Владимиром.

Нашим истраживањем потврђено је мишљење А. Молдована да је Доментијан користио другу редакцију „Слова“. Изгледа да је препис Иларионовог дела који је наш књижевник држао у рукама имао неке црте сачуване само у првој редакцији; друге су заједничке првој, преписима архаичне гране друге и трећој; понегде се подударало са првом и неким преписима треће или са првом, трећом редакцијом у целини или неколиким њеним преписима и једним преписом друге, или са преписима архаичне гране друге редакције и појединим преписима треће.

Током истраживања испоставило се да препис Симеоновог житија из пера таха монаха Марка (НБС 17, око 1370–1375) са најстаријим преписом Житија, Миховим, у Универзитетској библиотеци у Одеси (трећа четвртина XIV века), чини исту редакцију, различиту од оне у Даничићевом издању преписа ÖNB, Cod. slav. 57. Између преписа НБС 17 и Даничићевог издања, оних њихових делова који садрже одломке из „Слова“, уочили смо и неке битније разлике. У већини случајева Даничићево издање боље чува првобитни Доментијанов текст преузет од Илариона, док се у препису НБС 17 поједине Иларионове речи замењују другим, можда новијим, разумљивијим или стилски подеснијим. Сем тога, у препису НБС 17 постоји уметак којим се разбија текстуална целина пренета из „Слова о закону и благодати“ и сачувана без прекида у Даничићевом издању. На основу текста Житија преузетог из Иларионовог дела приметили смо да ни препис Даничићевог издања није лишен

измена уношених у Доментијанов текст, јер су се понегде Иларионове речи боље сачувале у препису таха монаха Марка.

Љубомир Стојановић је био мишљења да су Доментијановом тексту доцније дометнута два места из Симеоновог житија од Стефана Првовенчаног – где се говори да је Немања добио земље од грчког цара у државу и о Немањиној борби са Грцима. Она постоје у Даничићевом издању, али их нема у Миховом препису, који је овај проучавалац сматрао ближим оригиналу. Наше је мишљење, пак, да овде није реч о каснијој интерполацији у Доментијановом тексту, него о свесној обради овог места у редакцији сачуваној у Миховом и Марковом препису.

Према нашим запажањима проистеклим из поређења Доментијановог Житија Светог Симеона и Иларионовог „Слова о закону и благодати“, Доментијаново Житије је уз извесне измене сачувано у препису Cod. Slav. 57 који је објавио Ђуро Даничић. До треће четвртине XIV века је редиговано и ту редакцију представљају Михов и Марков препис. За извод у бечком (ÖNB, Cod. slav. 25) и карловачком рукопису (Библиотека Српске патријаршије, бр. 89), немајући представу о целовитом тексту, за сада можемо само да претпоставимо да је потекао од ове друге редакције и да, можда, и сам представља засебну редакцију. Засебну редакцију или компилацију Симеоновог житија, по свој прилици, представља она у рукопису из 1442. године који се у време када В. Ђоровић пише о међусобном односу житија Стефана Немање налазио „код г. сенатора Светозара Томића“, али га он није могао добити на преглед и помиње га по исписима Д. Костића. Где је тај рукопис сада, није нам познато. Ни у њему, као ни у редакцији Миховог и Марковог преписа, нема оног места где се каже да је Немања добио земље од грчког цара и где је описана Немањина борба са Грцима. О односу те редакције према Доментијановом Житију Симеоновом из Ђоровићевих речи не стичемо јасну представу. На једном месту, где говори о Доментијановом Житију, ову редакцију назива прерадом, очито прерадом Доментијановог дела.

Јаснија и. поузданија слика о текстуалном односу Иларионове беседе и Доментијановог дела ће, надамо се, бити могућа тек после темељног проучавања свих шест пуних преписа Симеоновог житија и изводā из њих.

До данас није решено питање да ли је „Слово брату столпнику“ које се само у српској писмености приписује митрополиту кијевском Илариону, оригинално словенско дело или превод са грчког. У новије време изнета су значајна запажања у корист његовог словенског порекла. Против преводног карактера дела говори топос о одсуству у писца атинског образовања који се, како је уочио Д. М. Булањин, често среће у старој руској писмености, а није пронађен у грчкој књижевности. На руско порекло „Слова“, како примећује А. А. Турилов, може указивати састав српских зборника Тек. пост. 13 и НБС 26 „који садрже низ оригиналних старих руских текстова и дела чија је најстарија историја у словенској писмености везана за источнословенску традицију“.

Н. К. Никољском било је познато сто петнаест потпуних руских преписа „Слова брату столпнику“. Из њих смо искључили Бел. 1, јер није Иларионово дело, и ТСЛ 308 и МДА 154, јер представљају први извод (према класификацији Н. К. Никољског), а не пун препис. Њима смо додали препис ТСЛ 753 који је овом аутору промакао. Од тих сто тринаест преписа прегледали смо тринаест од којих је једанаест из Библиотеке Тројице-Сергијеве лавре. Испоставило се да су препис Син. 213 (1418. година) и сви преписи библиотеке Тројице-Сергијеве лавре које смо прегледали, изузев ТСЛ 798, истог састава као препис Обол. 16 (почетак – прва четвртина XV века), али у односу на њега садрже текстуалне разлике. Сматрамо да они представљају каснију редакцију. Њој припада и издање у Требнику инокком штампаном 1639. Препис ТСЛ 798 је обрада те редакције. Првом редакцијом смо до текстолошке анализе сматрали препис Обол. 16.

У раду смо указали на измене у другој редакцији на основу поређења преписа Син. 213 и Обол. 16. Битније промене у садржини нисмо приметили. Вршене су лексичке замене, инверзије, мања и већа проширивања текста, стилска преудешавања. Друга редакција се препознаје већ на почетку, а и по завршетку се разликује од прве. Покушали смо да одредимо састав изводā (у прегледу Н. К. Никољског девет), на основу нама доступних њихових преписа, и из које редакције потичу.

До данас су позната три потпуна српска преписа „Слова брату столпнику“ – Тек. пост. 13 (трећа четвртина XIV века), НБС 26 (трећа четвртина XIV века), Савина 22 (око 1418). До сада се знало само за уводни део „Слова“ из српског рукописа Хил. 455 (око 1360–1370), који је 1915. објавио Н. Л. Туницки. Пошло нам је за руком да у том хиландарском зборнику пронађемо још два дела „Слова“, која у њему чине засебне целине. У српској писмености сачувана су и два преписа првог извода који се од потпуних преписа разликују одсуством уводног дела – Пећ 83 (1380–1385) и Деч. 96 (1395–1400), и три преписа деветог извода – у поменутом пећком и дечанском рукопису и у Тек. пост. 13. Тај девети извод у савинском препису „Слова“ саставни је његов део и налази се, као и у неким потпуним руским преписима, између увода и главног дела. Девети извод постојао је и у два наша рукописа старе збирке Народне библиотеке. У другом српском рукопису исте збирке био је још један извадак из „Слова“, какав нам није познат у руским преписима. Још у два рукописа старе збирке можда је био део првог извода. У целокупној рукописној традицији „Слово брату столпнику“ једино у српским потпуним преписима и препису Хил. 455 приписује се митрополиту кијевском Илариону. У руској писмености аутор – Иларион – назива се митрополитом кијевским само уз извод из „Наказанија к отрекшимсја мира“ преподобног Илариона Великог, под насловом „От иного слова“, у рукописима XV и XVI века.

Трагајући за српским преписима „Слова брату столпнику“ пронашли смо четири преписа текста (ХАЗУ III а 43, Хил. 459, САНУ 265, МС РР I 22) који се у три преписа приписује Јовану Синајске горе. То „Слово Јована Синајског“ постојало је и у једном рукопису старе збирке народне библиотеке. Најпре смо због подударности појединих његових делова са деловима „Слова брату столпнику“, више од једне трећине, помислили да је то био извор Иларионове посланице. По нашем мишљењу, текст у Бел. 1, који се од Н. К. Никољског до данас помиње као један од најстаријих руских преписа „Слова брату столпнику“, заправо је обрада поменутог „Слова Јована Синајског“. При обради је коришћен препис „Слова Јована Синајског“ који са преписом ХАЗУ III а 43 текстолошки чини исту групу. Ова обрада налази се и у рукопису ТСЛ 766. И тај препис је Н. К. Никољски убрајао у преписе извода из

„Слова брату столпнику“. Као Иларионово дело ту обраду је према молдавском рукопису XVI века објавио Б. Ст. Ангелов. У заглављу сва три преписа то слово се приписује Илариону – „Иларионово слово о одбацивању света ради монашког живота“ (надаље „Иларионово слово“). Установили смо да „Поученије свјатаго отца нашего Илариона Великаго“ (поч.: „Не милуй тѣла своего, брате, слабость ти приносяща, ни мастита его створи различными брашны“), које Н. К. Никољски убраја у дела што не припадају Илариону Кијевском, представља извод из ове обраде „Слова Јована Синајског“.

Упоредили смо у табели састав трију српских зборника у чијем је саставу „Слово брату столпнику“ – НБС 26, Тек. пост. 13, Сав. 22. Испоставило се да сва три зборника садрже текстове из Кнежевог изборника – прототипа Изборника из 1076, за који се мисли да је настао у Бугарској у X веку. При састављању Кнежевог изборника коришћен је и такозвани Минејски зборник који је постојао већ у првој половини X века, а обухватао је преводе византијских текстова. У табели смо означавали ако је чланак из њега доспео у Кнежев зборник. При том смо у рукопису НБС 26 пронашли целовит текст који је у Изборнику из 1076. сачуван без почетка (Дѡколѣ ѿ дру҃же, 314б). Сва три српска зборника имају низ заједничких чланака, међу којима су фрагменти текстова руског порекла и чланци из Изборника из 1076.

Потврдили смо претпоставку М. П. Петровског да су у „Слову брату столпнику“ коришћене Антиохове Пандекте, и тачно смо показали која су места из главе „О нељубљењу света“, што, мислимо, потврђује словенско порекло Иларионовог слова. Из те главе три цитата из апостолских посланица срећу се у „Слову брату столпнику“ и „Слову Јована Синајског“. У „Слову Јована Синајског“ унет је и одломак из главе Пандектѡ „О Царству небеском и о молитви, то јест о исповедању“. Он се уз извесне допуне и измене налази и у „Иларионовом слову“. Пошто смо установили да су Пандекте извор „Слова Јована Синајског“ дошли смо на мисао да је Иларион Кијевски аутор и „Слова Јована Синајског“ (првобитно смо били претпоставили да је аутор „Иларионовог слова“) и „Слова брату столпнику“.

У „Слову Светог Јефрема о страху Божјем“ („Поука Исихија Јерусалимског“) из Изборника из 1076, који садрже и српски зборници НБС 26, Тек. пост. 13, Сав. 22,

пронашли смо готово потпуна текстуална подударања са „Словом Јована Синајског“ и са „Иларионовим словом“. Приметили смо да се „Иларионово слово“ негде поклапа са „Словом Јефрема Сирина“ и разликује од „Слова Јована Синајског“, а другде се текстулано слаже са „Словом Јована Синајског“ а одваја од „Слова Јефремовог“. „Јефремово слово“ подудара се на неким местима са „Словом Јована Синајског“ а одудара од „Иларионовог слова“.

Пре него што смо приступили текстолошком поређењу српских преписа „Слова брату столпнику“ Тек. пост. 13, НБС 26, Хил. 455, Сав. 22, Пећ 83, Деч. 96 и руских Обол. 16, Пог. 31, Соф. 1276 проучили смо језик преписа и, у мањој или већој мери, зборника који их садрже, изузев преписа Пог. 31 и Соф. 1276, јер смо се са њима упознали када је текстолошко поређење било завршено. У преписима и зборницима Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22, Хил. 455, Пећ 83 приметили смо одлике руске и бугарске редакције старословенског. У изводу и зборнику Деч. 96 нисмо пронашли језичке црте које би јасно указивале на редакцију предлошка. Текстолошко поређење преписа показало је да једну групу текстолошки блиских преписа чине Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22, при чему издвајамо Сав. 22, који после увода има став што се у неким потпуним преписима налази између увода и главног дела „Слова“, а среће се и као извод (код Н. К. Никољског је девети). На основу подударања преписа Тек. пост. 13 и НБС 26 претпостављамо да су та два рукописа могла имати исти предлошак. Препис Сав. 22 има и неке црте друге текстолошке групе у коју смо сврстали Хил. 455, Обол. 16, Пећ 83, Деч. 96. Преписи Пог. 31 и Соф. 1276 чине једну текстолошку групу са преписом Син. 213. Та редакција којој припада и издање у Требнику иночком из 1639. и десет преписа из Збирке Тројице-Сергијеве лавре, настала је, мислимо, до средине XIV века, будући да погодински препис потиче из његове друге половине. Испоставило се током текстолошког поређења да препис Обол. 16 има неке црте ове текстолошке групе, па претпостављамо да су у њега уношене измене према неком од преписа те редакције. Очита је текстолошка веза између преписа Обол. 16 и Пећ 83, Деч. 96. Мислимо да они потичу од архетипа насталог уношењем у старији текст измена према каснијој редакцији представљеној преписима Пог. 31, Соф. 1276, Син. 213. Поклапања пећког и дечанског преписа са Пог. 31, Син. 213,

Соф. 1276 и истовремено неподударање са Обол. 16 могу указивати и на ново редиговање према тој каснијој редакцији. Мноштво чтенија пећког и дечанског рукописа карактеристично је само за њих, због чега смо их издвојили у засебну текстолошку подгрупу. Судећи по дописивањима на белинама пећког преписа, његов писар имао је у рукама још неки извод. Низ чтенија у препису Обол. 16 разликују се од чтенија других преписа. Дужи, до сада непознати одломак „Слова“ у рукопису Хил. 455 по низу чтенија такође се разликује од других преписа. Мислимо да се већина њих објашњава изменама уношеним током обраде дела „Слова брату столпнику“, из кога су неки сегменти текста изостављени. Измењен је и почетак тог обрађеног одломка. Редактор као да је желео да га прилагоди патеричким повестима међу којима се тај обрађени одломак „Слова“ нашао, тако да и сам он подсећа на патеричку повест. Зато ћемо тај одломак, а заправо извод-редакцију за сада, условно, називати Патеричком редакцијом „Слова брату столпнику“. Препис те нове, до сада непознате редакције нашли смо у бугарском Сводном патерику из шездесетих или седамдесетих година XIV века (НБКМ 1036). Измена је, мислимо, унета и у мањем пронађеном одломку „Слова“ у хиландарском зборнику.

Покушали смо да издвојимо неке карактеристике текстолошке групе коју чине преписи Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22 у оном делу текста „Слова“ који је сачуван у препису Хил. 455, будући да су у Обол. 16, по нашој претпоставци, измене уношене из касније редакције. Из оног дела „Слова“ који није сачуван у хиландарском зборнику, бр. 455, издвојили смо места која се међусобно разликују у групама преписа и можда представљају одлике текстолошких група преписа. Нека чтенија подударна у Хил. 455, Обол. 16, Пећ 83, Деч. 96 поклапају се и са Пог. 31, Син. 213, Соф. 1276.

Поједина запажања проистекла из текстолошког проучавања преписа „Слова“ поколебала су нас у ранијој претпоставци да је „Слово Јована Синајског“ дело Илариона Кијевског. Четири чтенија у Пећ. 83, Деч. 96 подударају се са „Словом Јована Синајског“, што би могло да указује да је при настанку тог „Слова“ коришћен текст „Слова брату столпнику“ налик пећком и дечанском

препису. Једно чтеније преписа Хил. 455, Пећ 83, Деч. 96 и једно чтеније само Хил. 455 подударају се са одговарајућим местима у „Слову Јована Синајског“.

Није нам за сада познат ниједан руски препис који има текстолошке одлике преписа Тек. пост. 13, НБС 26, Сав. 22. Не искључујемо могућност да је у њима сачуван текст ближи оригиналном од осталих преписа који су нам били на располагању. Надамо се да ће се текстолошким проучавањима свих сачуваних руских преписа „Слова брату столпнику“ разјаснити очито сложена историја његовог текста.

Код Срба „Слово брату столпнику“ познато је и у XVIII веку. Из тог времена потиче Зборник поука светих отаца, црквенословенске редакције, из Збирке рукописа манастира Хиландара, бр. 506, у коме је сачуван до сада непознат извод из „Слова“.

У другој књизи доносимо издање „Слова Јована Синајског“, „Иларионовог слова о одбацивању света ради монашког живота“ и „Слова брату столпнику“ – препис Тек. пост. 13 са разночтенијима из других преписа, Сав. 22, Хил. 455, Деч. 96. Доносимо и издање деветог извода, тачније, оног става који се у неким пуним преписима среће после увода, према препису Сав. 22, са разночтенијима из рукописа Пећ 83, Деч. 96, Обол. 16, и издања преписа из рукописа старе збирке, које је приредио С. Новаковић.

У српској писмености било је познато и „Слово о душевној користи“ које се у три руска преписа (један данас није установљен) и једном бугарском приписује митрополиту кијевском Илариону. Сачуване су две варијанте његове, пролошка и пуна. Нама су, за сада, позната два српска преписа пуније варијанте – Тек. пост. 13, НБС 26, и један пролошке – МС РР I 22. Једино у тим преписима назив дела је *Слово ѿ подвижаниѣ къ в(ог)у въ кратцѣх* (Тек. пост. 13, 36б). Будући да нема критичког издања текста у руској традицији, нисмо могли да изнесемо закључак о односу српских и руских преписа, указали смо само на текстуалне подударности међу њима. Превод на српски народни језик пуније варијанте и, истовремено, обраду начинио је 1732. године Гаврило Стефановић Венцловић (САНУ 271). Објавили смо обе варијанте из српских рукописа и превод и обраду Гаврила Стефановића Венцловића.

У српском рукописном наслеђу до данас су сачувана два преписа Теодосијевог „Слова о хођењу у цркву“ – МСПЦ 218 (трећа четвртина XVI века) и Бар. 1456

(педесете или шездесете године XVI века). Налазило се оно и у српском рукопису манастира Хопово 101, о коме данас немамо података. Објавио га је према том хоповском препису 1915. Н. Никољски, који је тај рукопис стављао у XVI век. У рукопису МСПЦ 218 сачуване су још две поуке које већина научника приписује Преподобном Теодосију – у уторак треће недеље поста и у четвртак треће недеље поста о користи душе. Објавили смо преписе свих трију поука из рукописа МСПЦ 218 и упоредили са нама доступним руским преписима и изложили своја запажања. Уз прву поуку донели смо и разночтенија из преписа Бар. 1456 и издања Никољског. Будући да још увек нема критичког издања према руским преписима, не можемо установити да ли су у српским преписима настале неке измене у односу на предложак.

У зборнику МСПЦ 218 налази се и кратко слово Григорија Философа у Светлу суботу, које је заправо почетак недељног слова из седмичног циклуса слова Григорија Философа. Григорије је, према заглављу руског преписа циклуса његових слова Чув. 1, са митрополитом Георгијем дошао у Русију или написао слова између марта 1061. и 28. фебруара 1063. године. Отворено је питање његове националности, могао је бити Бугарин, Рус, Грк. Српски препис „Слова у Светлу суботу“ упоредили смо са Јединоверч. 67, јединим објављеним од шест познатих руских преписа, и са издањем два преписа „Слова у недељу“ – Керж. 101 и МДА 77. „Слово у недељу“ сачувано је још у рукописима ТСЛ 804 и Ув. 423-Ф. Указали смо на међусобне подударности и разликовања српског и руских преписа из којих смо уз издање донели разночтенија. Потребно је утврдити да ли се индивидуална чтенија српског преписа срећу у преосталим руским. Заглавље српског преписа најближе је руском из Државног архива Нижегородске области, Ф. 2636, Оп. 2.

А. А. Турилов сматра да „Слово Илије Трудољубивог“ треба разматрати у оквиру руско-јужнословенских веза XII и XIII века, независно од коначног решења питања о месту његовог настанка. По њему, оно је или компилација настала у Русији и одатле доспела међу Јужне Словене, или дело Јужног Словена који га је саставио користећи се најстаријим преводом Пролога, између краја XII и средине XIV века. Један српски препис налазио се у рукопису старе збирке Народне библиотеке

насталом око 1360. У два наврата објавио га је М. Н. Сперански (1909, 1910). Други познати српски препис из Деч. 103 (1360–1370) објавила је недавно Малгожата Сковронек са разнотченијима из издања преписа старе збирке и руског преписа НБКМ 320 (XVI–XVII век). Нама нису била доступна издање преписа старе збирке. Поново смо објавили дечански препис указујући у напоменама на омашке првог издања.

Током средњег века српски читалац се засигурно упознао са три дела Кирила Туровског: са „Повешћу о белорисцу човеку, и о монаштву, и о души, и о покајању“, са „Словом на Вазнесење Господње“ и његовим молитвама. И. П. Јерјомину је када је издавао ову повест било познато осам руских преписа, српски препис из Зборника попа Драгоља (НБС 651, трећа четвртина XIII века) и један одломак „Повести“ из Збирке Тројице-Сергијеве лавре, бр. 11. Овим преписима Г. С. Баранкова додала је још седам руских. На основу текстолошког поређења преписа издвојила је три редакције. Објавила је препис Син. 935 са разнотченијима из десет руских преписа. Српски препис, најстарији у целој рукописној традицији дела, објавили смо, скрећући у напоменама пажњу на његов однос према руским, према издању Г. С. Баранкове. Српски препис је ипак одломак, како примећује И. П. Јерјомин, недостаје му завршетак. Према текстолошким особеностима редакција на које је указала Г. С. Баранкова, наш текст припада другој редакцији. Изнели смо своја запажања о односу српског и руских преписа, указали на неисправности у српском. Нека чтенија по којима се он разликује од руских покушали смо да објаснимо неразумевањем речи из предлошка и њиховим преосмишљавањем. У целокупној традицији дела, наш препис спада у малобројне преписе где се у заглављу не помиње ни Кирил као аутор, ни Василиј као адресат. По Г. С. Баранковој, преписи са поменом Василија у заглављу припадају, по свој прилици, каснијој етапи у редиговању текста.

„Слово на Вазнесење“ и седмичне молитве Кирила Туровског срећу се у српским преписима XVI и XVII века. „Слово“ је сачувано у Збирци А. Ф. Гиљфердинга бр. 19, XVI век. Налазило се и у три рукописа старе збирке Народне библиотеке у Београду. Сачуван је и препис Гаврила Стефановића Венцловића, у рукопису из 1735. године (САНУ 133) и његова обрада на српском народном језику у

САНУ 272, из 1743. Светлина Николова је пронашла двадесет девет српских преписа циклуса молитава Светог Кирила Туровског из XVI и XVII века. До тада био је познат један српски препис из старе збирке Народне библиотеке, чији је преглед и једну молитву 1902. објавио М. И. Соколов, и српски препис двеју (НБКМ 7) и једне молитве (НБКМ 420), које је пронашао Б. Ст. Ангелов. Он је и издао две молитве из НБКМ 7. Њима смо додали препис који смо имали среће да нађемо у рукопису манастира Никољца, бр. 60, датираном по воденим знацима 1605–1625. годином. На основу записа на стр. 278б, који је, нажалост, највећим делом истрвен, рукопис смо датирали 1605–1606. годином. Испоставило се да је на почетку никољачког рукописа до сада непознат препис Акатиста преславном имену Господа нашег Исуса Христа, дело Франциска Скорине. Због обимности рукописног материјала нисмо били у могућности да у склопу дисертације приредимо издање српских преписа „Слова на Вазнесење“ и циклуса молитава.

Слова Преподобног Теодосија Печерског, „Слово у Светлу суботу“ Григорија Философа, „Слово на Вазнесење“ Кирила Туровског и његове молитве у српску писменост су ушли током Другог источнословенског утицаја (крај XV – прва четвртина XVIII века), а остала дела у време Првог (последња четвртина XII – средина XIII века).

Резултати проучавања до којих смо дошли овом приликом наговештавају помаке у сазнањима о руско-српским књижевним везама у средњем веку. Појашњавајући досадашњу слику о тим односима, она подстичу на даља истраживања живих и сложених струјања која су се међусобно одвијала.

Скраћенице

AR	Academia Română
БАН	Библиотека Российской Академии наук (Санкт Петербург)
Бар.	Собрание Е. В. Барсова (ГИМ)
Бел.	Собрание И. Д. Беляева (РГБ)
БСП	Библиотека Српске патријаршије у Београду
вар.	Варијанта
Вол.	Собрание Иосифо-Волоколамского монастыря (РГБ)
Воскр.	Собрание Воскресенского Ново-Иерусалимского монастыря (ГИМ)
Гал.	Посланица светог апостола Павла Галатима
Гильф.	Собрание А. Ф. Гильфердинга (РНБ)
ГИМ	Государственный исторический музей, Отдел рукописей и старопечатных книг (Москва)
Дан.	Даничићево издање Житија Светог Симеон
Деч.	Збирка рукописа манастира Високи Дечани
Единоверч.	Единоверческое собрание (ГИМ)
Еп.	Собрание Епархиальное (ГИМ)
ИРЛИ	Институт русской литературы Российской Академии наук (Пушкинский дом), Древлехранилище (Санкт-Петербург)
Ис.	Књига пророка Исаије
ИС	Слово Светог Илариона о одбацивању света ради иночког живота

1. Јн.	Прва саборна посланица Светог апостола Јована
Керж.	Керженское собрание (ИРЛИ)
Кол.	Посланица Светог апостола Павла Колошанима
Лк.	Свето Јеванђеље од Луке
Мазур.	Собрание рукописей Ф. Ф. Мазурина (РГАДА)
МДА	Собрание Московской духовной академии, ф. 173 (РГБ)
МСПЦ	Музеј Српске православне Цркве (Београд)
Музејн.	Музейное собрание рукописей (РГБ)
Музејск.	Музейское собрание (ГИМ)
НБКМ	Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (Софија)
НБС	Народна библиотека Србије (Београд)
НБСГУ	Научная библиотека Саратовского государственного университета, Отдел редких книг и рукописей
НБУ НАНУ	Национальная библиотека Украины им. В. И. Вернадского Национальной академии наук Украины (Киев)
Обол.	Рукописное собрание М. А. Оболенского (РГАДА)
ÖNB	Österreichische Nationalbibliothek (Беч)
Пог.	Собрание М. П. Погодина (РНБ)
Пећ	Збирка рукописа манастира Пећка патријаршија
РГАДА	Российский государственный архив древних актов (Москва)
РГБ	Российская государственная библиотека (Москва)
Рим.	Посланица Светог апостола Павла Римљанима
РНБ	Российская национальная библиотека (Санкт Петербург)

РО МГАМИД	Рукописный отдел библиотеки Московского главного архива Министерства иностранных дел (РГАДА)
РС Мазурина	Рукописное собрание Ф. Ф. Мазурина (РГАДА)
РС Оболенского	Рукописное собрание М. А. Оболенского (РГАДА)
РС ЦГАЛИ	Рукописное собрание Центрального государственного архива древних актов (РГАДА)
Рум.	Собрание Н. П. Румянцева (РГБ)
САНУ	Архив Српске академије наука и уметности (Београд)
СБС	Слобо брату столпнику
СЗБ	Слово о закону и благодати
Сав.	Збирка рукописа манастира Савине (Савина, Црна Гора)
Син.	Синодальное собрание (ГИМ)
СЈС	Слово Јована Синајског
Солов.	Собрание Соловецкого монастыря (РНБ)
Соф.	Софийское собрание (РНБ)
Тек. пост.	Текущие поступления (БАН)
Тит.	Собрание А. А. Титова (РНБ)
ТСЛ	Собрание Троице-Сергиевой лавры (РГБ)
Ув.	Собрание А. С. Уварова (ГИМ)
Финл.	Собрание Финляндских отрывков (в составе Основного собрания) БАН
Cod. slav.	Codex slavicus (ÖNB)
ХАЗУ	Хрватска академија знаности и умјетности (Загреб)
Хил.	Збирка рукописа манастира Хиландара

Хлуд.	Собрание А. И. Хлудова (ГИМ)
Чув.	Собрание М. И. Чуванова (РГБ)

Извори и литература

A historical Russian reader

A historical Russian reader. A selection of texts from the eleventh to the sixteenth centuries. Edited by J. Fennell, D. Obolensky, Oxford 1969

Абрамов

А. И. Абрамов, „Слово о законе и благодати“ киевского митрополита Илариона как русская историософская реакция на христианско-идеологическую экспансию Византии, Идейно-философское наследие Илариона Киевского, часть вторая, Москва 1986, стр. 84–97

Абрамовичъ 1901

Д. С. Абрамовичъ, *Изслѣдованіе о Кієво-Печерскомъ Патерикѣ, какъ историко-литературномъ памятникѣ*, Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, Т. VI, Кн. 3, стр. 207–235

Абрамовичъ 1916

Житія святыхъ мучениковъ Бориса и Глѣба и службы имъ. Приготовилъ къ печати Д. И. Абрамовичъ, Памятники древне-русской литературы, Выпускъ 2-й. Петроградъ 1916

Адріанова

В. П. Адріанова, *Къ литературной исторіи Толковой палеи*, Кієвъ 1910

Акентьев 2005a

К. К. Акентьев, *Мозаики киевской Св. Софии и „Слово“ митрополита Илариона в византийском литургическом контексте [у:] Литургия, архитектура и искусство византийского мира. Труды XVIII Международного конгресса вазантинистов (Москва, 8–15 августа 1991) и другие материалы, посвященные памяти о. Иоанна Мейендорфа*, Византинороссика, Том 1, Санкт-Петербург 1995, стр. 75–94

Акентьев 2005б

К. К. Акентьев, „Слово о законе и благодати“ Илариона Киевского. Древнейшая версия по списку ГИМ Син. 591, Истоки и последствия. Византийское наследие на Руси. Сборник статей к 70-летию члена-корреспондента РАН И. П. Медведева (Византинороссика, Том 3), Санкт-Петербург 2005, стр. 116–152

Акты

Акты. Собранные въ библіотекахъ и архивахъ Россійской имперіи Археографическою экспедиціею Императорской Академіи наукъ. Дополнены и изданы Высочайше учрежденною Комиссіею. Томъ первый. 1294–1598, Санктпетербургъ 1836

Алексеев 1999

А. А. Алексеев, *О времени произнесения Слова о законе и благодати митрополита Илариона*, Труды Отдела древнерусской литературы, LI, С.-Петербург 1999, стр. 289–291

Алексеев 2008

А. А. Алексеев, *Библия в богослужении. Византийско-славянский лекционарий*, Санкт-Петербург 2008

Алексеев А. И. 2000

А. И. Алексеев, „Наказание к отрекшимся мира“ Илариона Великого в контексте полемики о монастырском „стяжании“ XVI в., Опыты по источниковедению. Древнерусская книжность: редактор и текст, Вып. 3, С.-Петербург 2000, стр. 16–24

Алексеев А. И. 2002

А. И. Алексеев, *Под знаком конца времен. Очерки русской религиозности конца XIV – начала XVI вв.*, Санкт-Петербург 2002

Ангелов

Б. Ст. Ангелов, *Из старата българска, руска и сръбска литература*, София 1958

Артамонов

Ю. А. Артамонов, *Проблема реконструкции древнейшего Жития Антония Печерского*, Средневековая Русь, 3, Москва 2001, стр. 5–81

Архангельскій

Творенія отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. Извлеченія изъ рукописей и опыты историко-литературныхъ изученій. III. А. С. Архангельскаго. Казань 1890

Архієпископъ Георгій Конискій

Исторія русовъ или Малой Россіи. Сочиненіе Георгія Конискаго, Архієпископа Бѣлорускаго. Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, № 1, Москва 1846, стр. I–IV, 1–24 (засебна пагинація)

Архієпископъ Сергій

Полный Мѣсяцесловъ Востока. Томъ II. *Святой Востокъ.* Часть первая. д. Б. Архієпископа Сергія. Изданіе второе исправленное и много восполненное, Владиміръ 1901

Архієпископъ Филаретъ 1859а

Историческое ученіе объ отцахъ Церкви. Филарета, архієпископа черниговскаго и нѣжинскаго. Томъ III, Санктпетербургъ 1859

Архієпископъ Филаретъ 1859б

Обзоръ русской духовной литературы. 862–1720. Сочиненіе Филарета, архієпископа харьковскаго. Харьковъ 1859

Архимандритъ Леонидъ

Систематическое описаніе славяно-россійскихъ рукописей собранія Графа А. С. Уварова. Въ четырехъ частяхъ. Съ 13-ю снимками. Составилъ Архимандритъ Леонидъ (Со включеніемъ 750 №№ собранія И. Н. Царскаго, описанныхъ П. М. Строевымъ въ алфавитномъ порядкѣ). Часть четвертая. Москва 1894

Баранкова

Г. С. Баранкова, *Текстология и язык «Повести о беспечном царе и его мудром советнике» Кирилла Туровского* [у:] *Лингвистическое источниковедение и история русского языка 2006–2009*, Москва 2010, стр. 313–354

Барацъ

Г. М. Барацъ, *Источники Слова о законѣ и благодати и евангелистой пѣсни*, [у:]

Г. М. Барацъ, *Собрание трудовъ по вопросу о еврейскомъ элементѣ въ памятникахъ древне-русской письменности*, томъ I, отдѣлъ второй, Париж 1927, стр. 825–900 (раније издање: Г. М. Барацъ, *Источники „Слова о законе и благодати“ и евангельской песни. К вопросу о еврейском элементе в древнерусской литературе*, Киев 1916 (библиографски податак наведен према: Топоров, стр. 393))

Барсуковъ

[Н. Барсуковъ], *Источники русской агиографии*, Санктпетербургъ 1882

Белић

Историја српскохрватског језика, књ. II, св. 1: Речи са деklinацијом, V неизмењено издање. Предавања др Александра Белића. Београд 1972

Бельчиков, Бегунов, Рождественский

Справочник-указатель печатных описаний славяно-русских рукописей. Составили: Н. Ф. Бельчиков, Ю. К. Бегунов, Н. П. Рождественский. Москва, Ленинград 1963

Бережков

Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, Москва 1963

Берлински сборник

Берлински сборник. Среднобългарски книжовен паметник от началото на XIV век с допълнения от други ръкописи. Изданието е подготвено от Хайнц Миклас, Лора Тасева, Мария Йовчева. София 2006

Библіа

Библіа срѣѣ книгѣ свѣщеннаго Писанїа Ветхаго и Новаго Заветѣа съ параллельными мѣстами, Санктпетербургъ ꙗц (репринт: Москва 1997)

Библиотека литератеры Древней Руси, I

Библиотека литературы Древней Руси, Том 1. XI– XII века, Санкт-Петербург
2000

Birkfellner

G. Birkfellner, *Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich*, Wien 1975

Богдановић 1968

Д. Богдановић, *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности*, Београд 1968 (Византолошки институт, посебна издања, књига 11)

Богдановић 1976

Д. Богдановић, *Кратко житије светог Саве*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига двадесет четврта, свеска прва, Матица српска 1976, стр. 5–32

Богдановић 1978a

Д. Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978

Богдановић 1978b

Д. Богдановић, *Инвентар рукописа манастира Савине*, [у:] Д. Медаковић, *Манастир Савина. Велика црква, ризница, рукописи*, Београд 1978, стр. 89–96

Богдановић 1979

Д. Богдановић, „*Епистолије кир-Силуанове*“, Зборник Филозофског факултета, књига XIV–1. Споменица Фрање Баришића, Београд 1979, стр. 183–209

Богдановић 1982

Д. Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII века)*, Београд 1982

Богдановић 1991

Д. Богдановић, *Стара српска књижевност*, Историја српске књижевности, 1, Београд 1991

Богдановић и др.

Д. Богдановић, Љ. Штавланин-Ђорђевић, Б. Јовановић-Стипчевић, Љ. Васиљев, Л. Цернић, М. Гроздановић-Пајић, *Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани*, Књига прва. Приредила Надежда Р. Синдик. Београд 2011

Бодянскій

[О. Бодянскій], *Славянорускія сочиненія въ пергаменномъ сборнике И. Н. Царскаго*, Чтеніе въ Императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей російскихъ при Московскомъ университетѣ. Засѣданіе 28-го февраля, 1848 года. Годъ третій. № 7, Москва 1848, стр. I–XXV, 1–61 (II. Матеріалы отечественные).

Бојовић

Д. Бојовић, *Доментијанове позајмице о љубави*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига седамдесета, свеска 1–4, 2004, Београд 2005, стр. 139–142.

Брюсова 1968

В. Г. Брюсова, *К вопросу о происхождении Владимира Мономаха*, Византийский временник, Том XXVIII, Москва 1968, стр. 127–135

Брюсова 1989

В. Г. Брюсова, *Когда и где был поставлен митрополит Иларион?*, Герменевтика древнерусской литературы, Сб. 1, 1989, стр. 40–51

Буланин

Д. М. Буланин, *Античные традиции в древнерусской литературе XI–XVI вв.*, Мюнхен 1991

Булатова 1974

Р. Булатова, *Надстрочные знаки в южнославянских рукописях XI–XIV вв.*, Методическое пособие по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР, Выпуск I, Москва 1974, стр. 76–114

Булатова 1975

Р. В. Булатова, *Старосербская глагольная акцентуация. (Сборник 1509 г. как памятник истории сербского штокавского ударения)*, Москва 1975

Буслаевъ

Историческая хрестоматія церковно-славянскаго и древне-русскаго языковъ.
Составлено, на основаніи наставленія для образованія воспитанниковъ военно-
учебныхъ заведеній, высочайше утвержденнаго 24-го декабря 1848 года, Ѳ.
Буслаевымъ. Москва 1861

Butler

F. Butler, *Mechanical Borrowing or Conscious Adaption?: The Monk Domentijan's use of the East Slavic „Sermon on Law and Grace“*, Slavic and East European Journal, Vol. 37, No. 4, Winter 1993, стр. 442–455

van Wijk

N. van Wijk, *Подробный обзор церковнославянского перевода Большого Лимонария*, Byzantinoslavica, Ročník VI, v Praze 1935–1936, стр. 38–84

Vašica, Vajs

J. Vašica, J. Vajs, *Soupis staroslovanských rukopisů Národního musea v Praze*, Praha 1957

Великія Минеи четіи, октябрь, дни 1–3

Великія Минеи четіи, собранныя всероссійскимъ митрополитомъ Макаріемъ.
Октябрь, дни 1–3. Изданіе Археографической комиссіи. Санктпетербургъ 1870

Великія Минеи четіи, октябрь, дни 19–31

Великія Минеи четіи, собранныя всероссійскимъ митрополитомъ Макаріемъ.
Октябрь, дни 19–31. Изданіе Археографической комиссіи. Санктпетербургъ 1880

Викторовъ

Собраніе рукописей И. Д. Бѣляева. А. Викторова. Издано къ пятидесятилѣтнему юбилею Румянцевскаго Музея, Москва 1881

Воронин

Н. Н. Воронин, *„Житіе Леонтія Ростовскаго“ и византийско-русскіе отношенія второй половины XII в.*, Византийскій временник, Том XXIII, Москва 1963, стр. 23–46

Востоковъ

Описание русскихъ и словенскихъ рукописей Румянцовскаго музея.
Составленное Александромъ Востоковымъ. Санктпетербургъ 1842.

Вуловић

С. Вуловић, *Из старе срп. књижевности*, Годишњица Николе Чупића, књига VII, у Београду 1885, стр. 87–135

Гальковскій

Н. Гальковскій, *Борьба христіанства съ остатками язычества въ древней Руси.* Томъ II. *Древне-русскія слова и поученія, направленныя противъ остатковъ язычества въ народѣ*, Москва 1913 (Отдѣльный оттискъ изъ Записокъ Императорскаго Московскаго Археологическаго Института XVIII-й)

Гальченко

М. Г. Гальченко, *Книжная культура. Книгописание. Надписи на иконах Древней Руси. Избранные работы.* Москва, Санкт-Петербург 2001

Гезен

А. Гезена *Очерки и замѣтки изъ области филологіи, исторіи и философіи.* Выпускъ первый. *Исторія славянскаго перевода символовъ вѣры. Критико-палеографическія замѣтки.* Съ приложеніемъ 4 снимковъ, Санктпетербургъ 1884

Голубинскій 1901

Исторія Русской Церкви. Е. Голубинскаго. Томъ I. *Періодъ первый, кіевскій или домонгольскій.* Первая половина тома, Изданіе второе, исправленное и дополненное, Москва 1901

Голубинскій 1903

Исторія канонизаціи святыхъ въ Русской Церкви. Е. Голубинскаго. Изданіе второе, исправленное и дополненное, Москва 1903

Голубинскій 1904, I, 2

Исторія Русской Церкви. Е. Голубинскаго, томъ 1. *Періодъ первый, кіевскій или домонгольскій.* Вторая половина тома. Изданіе второе, исправленное и дополненное, Москва 1904

Голубовскій 1900б

Служба святымъ мученикамъ Борису и Глѣбу въ Иваничской мине въ 1547–1579
г. П. В. Голубовскаго. Чтенія въ Историческомъ обществѣ Нестора лѣтописца.
Книга четырнадцатая. Выпускъ III. Кіевъ 1900, стр. 125–164

Голубцовъ

А. Голубцовъ, *Чиновникъ новгородскаго Софійскаго собора*, Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, 1899 годъ, книга вторая, Москва 1899 (засебна пагинација)

Гордиенко, Семячко, Шibaев

Э. А. Гордиенко, С. А. Семячко, М. А. Шibaев, *Миниатюра и текст. К истории Следованной псалтири из собрания Российской национальной библиотеки F.I.738*, Санкт-Петербург 2011

Горскій

[А. В. Горскій], *Памятники духовной литературы временъ Великого Князя Ярослава I*, Прибавленія къ твореніямъ святыхъ отцевъ, в русскомъ переводѣ, Часть II, Москва 1844, стр. 204–299

[Горскій, Невоструевъ], II, 3

[Горскій, Невоструевъ], *Описание Славянскихъ рукописей Московской Синодальной библиотеки*, отдѣлъ II, ч. 3, Москва

Гранстрем, Тихомиров

Е. Э. Гранстрем, Н. Б. Тихомиров, *Сочинения Исаака Сирина в славяно-русской письменности*, Вестник церковной истории, 1 (5), Москва 2007, стр. 136–196

Грбић и др.

Д. Грбић, К. Шкорић, Љ. Васиљев, С. Јакшић, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књига XI. Зборници*, Нови Сад 2006

Гроздановић-Пајић, Станковић 1991

М. Гроздановић-Пајић, Р. Станковић, *Датирање и водени знаци српских ћирилских рукописних књига Пећке патријаршије*, Археографски прилози, 13, Београд 1991, стр. 7–249

Гроздановић-Пајић, Станковић 1995

М. Гроздановић-Пајић, Р. Станковић, *Рукописне књиге манастира Високи Дечани. Књига друга. Водени знаци и датирање*, Београд 1995 (Опис јужнословенских ћирилских рукописа, том IV)

Danti

A. Danti, *Sulla tradizione dello „Slovo o zakone i blagodati“*, *Richerche slavistiche*. In memoriam G. Maver, Vol. XVII–XIX, 1970–1972, стр. 109–117.

Дзиффер

Дж. Дзиффер, *Новый список киевского трактата „О законе и благодати“ (Москва, ГИМ, Барсов 1395)*, *Russica Romana*, Vol. VI, Pisa, Roma 1999, стр. 263–267

Динић

М. Динић, *Доментијан и Теодосије*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига двадесет пета, свеска 1–2, Београд 1959, стр. 5–12

Доментијан

Доментијан, *Животи Светога Саве и Светога Симеона*. Превео Др. Лазар Мирковић. Са предговором Др. Владимира Ћоровића, Београд 1938

Доментијан 1

Живот Светога Симеуна и Светога Саве. Написао Доментијан. На свијет издао Ђ. Даничић. У Биограду 1865

Доментијан 2

Доментијан, *Житије Светога Саве*. Предговор, превод дела и коментари др Љиљана Јухас-Георгиевска. Издање на српскословенском др Томислав Јовановић. Београд 2001

Доментијан 3

а) Доментијан, *Живот светога Симеона и Живот светога Саве*, 1. *Изворни и граматички обрађен текст. Према издању Ђуре Даничића (Београд, 1865) (Квантитативни опис структуре српског језика, књига I. Српски језик од XII до XVIII века)*, Београд 2009

- б) Доментијан, *Живот светогa Симеона и Живот светогa Саве*, 2. Појединачни фреквенцијски речници (Квантитативни опис структуре српског језика, књига II. *Српски језик од XII до XVIII века*), Београд 2009
- в) Доментијан, *Живот светогa Симеона и Живот светогa Саве*, 3. Збирни фреквенцијски речник вероватноће граматичких облика (Квантитативни опис структуре српског језика, књига III. *Српски језик од XII до XVIII века*), Београд 2009

Древнерусские княжеские уставы XI–XV вв.

Древнерусские княжеские уставы XI–XV вв. Издание подготовил Я. Н. Щапов. Москва 1976

Древняя російская вивліоѳика

Древняя російская вивліоѳика, Содержащая въ себѣ собраніе древностей російскихъ, до исторіи, географіи и генеалогіи російскія касающихся, Изданная Николаемъ Новиковымъ, Членомъ Вольнаго Російскаго Собранія при Императорскомъ Московскомъ Университетѣ, Изданіе Второе, Вновь исправленное, умноженное и въ порядокъ Хронологической по возможности приведенное. Часть XIX, Москва 1791

Ђорђевић

Иван. М. Ђорђевић, *Представе Светих Бориса и Гљеба у Милешеви и српско-руске везе у првој половини XIII столећа*, [у:] Међународни научни скуп Свети Сава у српској историји и традицији, Београд 1998, стр. 295–308 (исто у: Иван М. Ђорђевић, *Студије српске средњовековне уместности*, Београд 2008, стр. 101–116)

Ђорђић 1975

П. Ђорђић, *Старословенски језик*, Матица српска 1975

Ђорђић 1990

П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице. Палеографско-филолошки прилози*, Треће издање, Београд 1990

Elbe

H. Elbe, *Die Handschrift C der Werke des Metropoliten Ilarion*, *Russia Mediaevalis*, Tomus II, München 1975, стр. 120–161

Ерёмин

И. П. Еремин, *Литературное наследие Феодосия Печерского*, Труды Отдела древнерусской литературы, V, Москва, Ленинград 1947, стр. 159–184

Ерёмин 1955

И. П. Еремин, *Литературное наследие Кирилла Туровского*, Труды Отдела древнерусской литературы, XI, 1955, стр. 342–367

Ерёмин 1955

И. П. Еремин, *Литературное наследие Кирилла Туровского*, Труды Отдела древнерусской литературы, XII, 1956, стр. 340–361

Ждановъ 1904а

И. Н. Ждановъ, *Слово о Законѣ и благодати и Похвала кагану Владимиру*, Сочинения И. Н. Жданова, Томъ первый, С.-Петербургъ, 1904, стр. 1–80

Ждановъ 1904б

И. Н. Ждановъ, *Палея*, Сочинения И. Н. Жданова, Томъ первый, С.-Петербургъ, 1904, стр. стр. 445–483

Живов

В. М. Живов, *История русского права как лингвосемиотическая проблема*, [у:]

В. М. Живов, *Разыскания в области истории и предыстории русской культуры*, Москва 2002, стр. 187–305.

Жучкова, Мошкова, Турилов

Каталог славяно-русских рукописных книг XV века, хранящихся в Российском государственном архиве древних актов. Составители: И. Л. Жучкова, Л. В. Мошкова, А. А. Турилов. Москва 2000

Загребин

В. М. Загребин, *Диакритика средневековых славянских рукописей* [у:] В. М. Загребин, *Исследования памятников южнославянской и древнерусской письменности*, Москва – С.-Петербург 2006, стр. 27–200

Зализняк

А. А. Зализняк, *Древненовгородский диалект*, Москва 1995

Зернова

А. С. Зернова, *Книги кирилловской печати, изданные в Москве в XVI–XVII веках. Сводный каталог*, Москва 1958

Зернова, Каменева

Сводный каталог русской книги кирилловской печати XVIII века. Составители: А. С. Зернова, Т. Н. Каменева. Москва 1968

Ziffer 1998

G. Ziffer, *The Petersburg Fragment of the Treatise „On Law and Grace“* (BAN, 4.9.37), ПОЛУТРОПОН. К 70-летию Владимира Николаевича Топорова. Москва 1998, стр. 513–520

Ziffer 2002

G. Ziffer, *Ancora sull' edition princeps del Della Legge e della Grazia*, Russica Romana. In ricordo di Michele Colucci – II, Vol. IX. Pisa, Roma 2002, стр. 269–275

Иванов

В. В. Иванов, *Историческая грамматика русского языка*, Издание третье, переработанное и дополненное, Москва 1990

Иванова 1999

К. Иванова, *Успение Методиево*, Palaeobulgarica, XIII (1999), 4, стр. 7–24

Иванова 2008

К. Иванова, *Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica*, София 2008

Ивић

П. Ивић, *О језику и правопису у Повељи* [у:] П. Ивић, В. Ј. Ђурић, С. Ћирковић, *Есфигменска повеља деспота Ђурђа*, Београд, Смедерево 1989, стр. 12–18

Изборник 1076 года, I

Изборник 1076 года, Второе издание, переработанное и дополненное, Том I. Издание подготовили М. С. Мушинская, Е. А. Мишина, В. С. Голышенко. Под редакцией А. М. Молдована. Москва 2009

Изборник 1076 года, II

Изборник 1076 года, Второе издание, переработанное и дополненное, Том II. Издание подготовили М. С. Мушинская, Е. А. Мишина, В. С. Голышенко. Под редакцией А. М. Молдована. Москва 2009

Поученіе св. Иларіона по харатейному списку Новгородской Софійской бібліотеки

Поученіе св. Иларіона по харатейному списку Новгородской Софійской бібліотеки. Сообщено И. К. Купріяновымъ. Извѣстія Императорской Академіи наукъ по Отдѣленію русскаго языка и словесности, Томъ пятый, Выпускъ IV (Листы 13–14), Санктпетербургъ 1856, стуб. 222–224.

Иларій, иером. и Арсений, иером., I

[Иларій, иером. и Арсений, иером.], *Описаніе славянскихъ рукописей бібліотеки Свято-Троицкой Сергіевой лавры*. Часть I. Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, кн. 2-я, Москва 1878 (Аутори према: Справочник-указатель печатных описаний славяно-русскихъ рукописей. Составили: Н. Ф. Бельчиков, Ю. К. Бегунов, Н. П. Рождественский. Москва, Ленинград 1963, стр. 135, бр. 1167)

Иларій, иером. и Арсений, иером., II

[Иларій, иером. и Арсений, иером.], *Описаніе славянскихъ рукописей бібліотеки Свято-Троицкой Сергіевой лавры*. Часть II. Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, кн. 4-я, Москва 1878

Иларій, иером. и Арсений, иером., III

[Иларій, иером. и Арсений, иером.], *Описаніе славянскихъ рукописей бібліотеки Свято-Троицкой Сергіевой лавры*. Часть III (и послѣдняя). Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, кн. 2-я, Москва 1879

Исповѣданіе вѣры митрополита Кіевскаго Иларіона съ записью о его поставленіи

Исповѣданіе вѣры митрополита Кіевскаго Иларіона съ записью о его поставленіи, Памятники древне-русскаго каноническаго права, часть вторая, выпускъ первый, Петроградъ 1920, стр. 102–103

История Византии, II

История Византии, том 2, Москва 1967

История русской литературы 1946, II

История русской литературы, Том II. *Литература 1220-х–1580-х гг. Часть первая*, Москва, Ленинград 1946

История русской литературы 1958, I

История русской литературы, том I (литература X–XVIII веков), Москва, Ленинград, 1958

Jagić 1873a

V. Jagić, *Kritički dodatci tekstu života svetoga Simeuna i svetoga Save*, Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga V, u Zagrebu 1873, стр. 8–21

Jagić 1873b

V. Jagić, *Što ima u bugarskom zborniku kraljevske biblioteke u Berlinu?*, Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga V, u Zagrebu 1873, стр. 43–55

Jagić 1874

V. Jagić, *Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovinskih rukopisa*, Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga VI, u Zagrebu 1874, стр. 60–156.

Jagić 1891

V. Jagić, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др. Прибрао их Љуб. Стојановић. У Београду 1890*, Archiv für slavische Philologie, dreizehnter band, Berlin 1891, стр. 118–128

Јагић 1930

Спомени мојега живота. Написао В. Јагић. I део (1838–1880), Српска краљевска академија, Посебна издања, књига LXXV, Друштвени и историски списи, књига 30, Београд 1930

Јагић 1934

Спомени мојега живота. Написао В. Јагић. II део (1880–1923), Српска краљевска академија, Посебна издања, књига CIV, Друштвени и историски списи, књига 45, Београд 1934

Јелесијевић 2005

С. Јелесијевић, *Служба успењу преподобног Сергија Радоњешког. Историја настанка, књижевноуметничке вредности и трајање дела*. Књига прва. Студија, Београд 2005 (магистарски рад)

Јелесијевић 2009

С. Јелесијевић, *Слово Јована Златоустог о покајању у рукопису манастира Савине*, Славистика, књига XIII (2009), Београд 2009, стр. 444–463

Јелесијевић 2011a

С. Јелесијевић, *У Народној библиотеци Србије целовит препис састава делимично сачуваног у Изборнику из 1076*, Археографски прилози, 33, Београд 2011, стр. 61–78

Јелесијевић 2011b

С. Јелесијевић, *Извод из „Слова брату столнику“ у хиландарском зборнику из XVIII века*, Филолошки преглед, XXXIX, 1, Београд 2012 (у штампи)

Јелесијевић 2012

С. Елесиевич, *Произведения Франциска Скорины и святого Кирилла Туровского в сербской рукописи монастыря Никольца*, XVIII Международные Кирилло-Методиевские чтения 16–18 мая 2012 года (у штампи)

Јерковић

В. Јерковић, *Српскословенска норма у гласовном и морфолошком систему*, Jugoslovenski seminar za strane slaviste, 33–34, Zadar 1984, стр. 55–66

Јиречек

К. Јиречек, *Историја Срба*. Превео Јован Радонић. *Прва књига до 1537 године (политичка историја)*, друго исправљено и допуњено издање, Београд 1952

Јухас-Георгиевска

Љ. Јухас-Георгиевска, *Живот Светог Саве од Доментијана*. Историја текста, Београд 2003

Казакова

Н. А. Казакова, *Вассиан Патрикеев и его сочинения*, Москва, Ленинград 1960

Kazhdan

A. Kazhdan, *Rus'-Byzantine Princely Marriages in the Eleventh and Twelfth Centuries*, Harvard Ukrainian Studies, Vol. XII/XIII, 1988/1989. Proceedings of the International Congress Commemorating the Millennium of Christianity in Rus'-Ukraine, Harvard University, Cambridge, стр. 414–429

Казанскій

Исторія Православнаго Русскаго монашества, отъ основанія Печерской обители Преподобнымъ Антоніемъ до основанія Лавры Св. Троицы Преподобнымъ Сергіемъ. Сочиненіе Экстраординарнаго Профессора Московской Духовной Академіи Петра Казанскаго. Москва 1855

Калугинъ

Илларионъ митрополитъ Кіевскій и его церковно-учительныя произведенія. Ф. Г. Калугина. [у:] Памятники древне-русской церковно-учительной литературы. Выпуск первый, содержащий поученія: Луки Жидяты, митроп. Иллариона, Ѳеодосія Печерскаго и Кирилла Туровскаго. С.-Петербургъ 1894, стр. 2–85

Карамзинъ

Примѣчанія къ I тому Исторіи государства Россійскаго, [у:] Исторія государства Россійскаго. Сочиненіе Н. М. Карамзина. Изданіе пятое въ трехъ книгахъ, заключающихъ въ себѣ двѣнадцать томовъ, съ полными примѣчаніями, украшенное портретомъ автора, гравированнымъ на стали въ Лондонѣ. Книга I. (томы I, II, III и IV), Санктпетербургъ 1842 (засебна пагинація)

Карташев, I

A. B. Карташев, *Очерки по истории Русской Церкви*, том первый, Москва 1997

Киево-Печерський патерик

Д. Абрамовичъ, *Киево-Печерський патерик*, У Києві 1931 (репринт: *Das Paterikon des Kiever Höhlenklosters. Nach der Ausg. von D. Abramovic neu hrsg. von D. Tschizewskij. München 1964*)

Ключевскій

Древнерусскія житія святыхъ какъ историческій источникъ. Изслѣдованіе В. Ключевскаго. Москва 1871

Кънажнин изборникъ, I

Кънажнин изборникъ за възпитанне на канартикина. Издаден от Уйлям Федер. Том 1. Увод и показатели, Велико Търново 2008

Кънажнин изборникъ, II

Кънажнин изборникъ за възпитанне на канартикина. Издаден от Уйлям Федер. Том 2. Текст, Велико Търново 2008

Кожинов

В. Кожинов, *Творчество Илариона и историческая реальность его эпохи*, Вопросы литературы, 12, декабрь, Москва 1988, стр. 130–150

Костић 1921

Д. Костић, *Да ли се сачувало шта од Савине Службе и Похвале св. Симеону?*, Зборник Филолошких и лингвистичких студија. А. Белићу поводом 25-годишњице његова нучног рада посвећују његови пријатељи и ученици, Београд 1921, стр. 158–164

Костић 1934

Д. Костић, *Ко је саставио Похвалу св. Симеону, сачувану у Доментијанову Животу св. Симеона*, Глас Српске краљевске академије, CLXI, други разред, 83, Београд 1934, стр. 137–181

Костић 1936

Д. Костић, *Учешће св. Саве у канонизацији св. Симеона*, Светосавски зборник, књига 1. Расправе (Друштвени и историски списи, књига 47, Посебна издања Српске краљевске академије, књига CXIV), Београд 1936, стр. 129–209

Кульбакинъ

С. М. Кульбакинъ, *Материалы и замѣтки по славяновѣдѣнію (Изъ отчета о заграничной командировкѣ)*, Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія, Седьмое десятилѣтіе, Часть CCCLIV, 1906, іюль, С.-Петербургъ 1904, стр. 18–47

Лавровъ

П. А. Лавровъ, *Палеографическое обозрѣніе кирилловскаго письма*, [у:] Энциклопедія славянской филологіи. Изданіе Отдѣленія русскаго языка и

словесности Императорской академіи наукъ. Подъ редакціею орд. Акад. И. В. Ягича. Выпускъ 4. 1, Петроградъ 1914

Лазарев

В. Н. Лазарев, *Русская иконопись от истоков до начала XVI века*, Москва 2000

Landfester

H. Landfester, *Grammatisch-syntaktische und lexikalische Untersuchungen zu drei unter dem Namen des Metropolitae Ilarion überlieferten slavischen Texten: «Rede über das Gesetz und die Gnade», «Lobpreis auf den Fürsten Vladimir», «Belehrung an die, die der Welt entsagt haben»*. Berlin, 1971

Леонидъ, архимандритъ 1887

Свѣдѣніе о славянскихъ рукописяхъ, поступившихъ изъ книгохранилища Св. Троицкой Сергіевой лавры въ бібліотеку Троицкой духовной семинаріи въ 1747 году, (нынѣ находящійся въ бібліотекѣ Московской Духовной Академіи.), выпускъ второй. Трудъ о. намѣстника Свято-Троицкой Сергіевой лавры архимандрита Леонида. Москва 1887

Литаврин 1967

Г. Г. Литаврин, *Пселл о причинах похода русских на Константинополь в 1043 г.*, Византийский временник, Том XXVII, Москва 1967, стр. 71–86

Литаврин 1969

Г. Г. Литаврин, *Еще раз о походе русских на Византию в июле 1043 г.*, Византийский временник, Том XXIX, Москва 1969, стр. 105–107

Лихачев 1947

Д. С. Лихачев, *Русские летописи и их культурно-историческое значение*, Москва 1947

Лихачев 1951

Д. С. Лихачев, *Послание Грозного в Кирилло-Белозерский монастырь 1573 г.*, Труды Отдела древнерусской литературы, VIII, Москва, Ленинград 1951, стр. 247–286

Лихачевъ Н. П., I

Н. П. Лихачевъ, *Палеографическое значеніе бумажныхъ водяныхъ знаковъ*, Часть I. *Изслѣдованіе и описаніе филиграней (съ приложеніемъ семнадцати автотипическихъ таблицъ)*, С.-Петербургъ 1899

Лихачевъ Н. П., III

Н. П. Лихачевъ, *Палеографическое значеніе бумажныхъ водяныхъ знаковъ*, Часть III. *Альбом снимковъ*, С.-Петербургъ 1899

Лопаревъ

Х. М. Лопаревъ, *Слово о погибели Русскыя земли – вновь найденный памятникъ литературы XIII вѣка*, СПб. 1892 (Памятники древней письменности, LXXXIV)

Лосева 2001

О. В. Лосева, *Русские месяцесловы XI–XIV веков*, Москва 2001

Лосева 2006

О. В. Лосева, *Молитва над болящим в составе Требника РНБ Q. п. I. 24 [у:] KANISKION. Юбилейный сборник в честь 60-летия профессора Игоря Сергеевича Чичурова*, Москва 2006, стр. 280–303

Лосева 2009

О. В. Лосева, *Жития русских святых в составе древнерусских прологов XII – первой трети XV веков*, Москва 2009

Лотман

Ю. М. Лотман, *Тезисы к проблеме „Искусство в ряду моделирующих систем“*, [у:] Ю. М. Лотман, *Об искусстве*, Санкт-Петербург 1998, стр. 387–400 (Первое издание у: Ученые записки Тартуского государственного университета, Вып. 198, 1967, стр. 130–145)

Любимова, Кормин, Пилюгина

Т. Б. Любимова, Н. А. Кормин, Н. Б. Пилюгина, *Характер философского мышления Илариона в „Слове о законе и благодати“*, Идеино-философское наследие Илариона Киевского, часть вторая, Москва 1986, стр. 41–57

Макарий, митрополит, II

Макарий (Булгаков), митрополит Московский и Коломенский, *История Русской Церкви*, Книга вторая. *История Русской Церкви в период совершенной зависимости ее от Константинопольского Патриархата (988–1240)*, Москва 1995

Макаров

А. И. Макаров, *Нравственные воззрения Илариона Киевского*, Идеино-философское наследие Илариона Киевского, часть вторая, Москва 1986, стр. 98–113

Матић

С. Матић, *Опис рукописа Народне библиотеке са прилогом Породични архив Рашковића. Описао др. М. Костић*, Београд 1952 (Српска академија наука, Посебна издања, књига СХСІ, Одељење литературе и језика, књига 3)

Mathauserová

S. Mathauserová, *Ilarionovo „Slovo o zákonu a milosti“ a tradice staroslověnská*, Československá slavistika. Literatura, folklór, Praha 1988, 27–32

Мещерский 1976

Н. А. Мещерский, *К изучению языка „Слова о законе и благодати“*, Труды Отдела древнерусской литературы, XXX, С.-Петербург 1976, стр. 231–237

Мещерский 1981

Н. А. Мещерский, *История русского литературного языка*, Ленинград 1981

Miklas

H. Miklas, *Kyrillomethodianisches und nachkyrillomethodianisches Erbe im ersten ostslavischen Einfluß auf die südslavische Literatur*, [y:] *Symposium Methodianm. Beiträge der Internationalen Tagung in Regensburg (17. bis 24. April 1985) zum Gedenken an den 1100. Todestag des hl. Method*, Neuried 1988, стр. 437–471 (Selecta Slavica, 13)

Миловановић 1981

Ч. Миловановић, *О изворима и књижевном поступку Гаврила Стефановића Венцловића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига двадесет девета (1981), свеска прва, Матица српска, стр. 27–42

Миловановић 1982

Ч. Миловановић, *О изворима и књижевном поступку Гаврила Стефановића Венцловића, II*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига тридесета (1982), свеска прва, Матица српска, стр. 5–17

Милтенов

Ј. Милтенов, *Стб. бѣхъ, бѣхъма, бѣхънѣж 'сѣвсем, напълно', бѣхънѣ 'окончателен' – наблюдения върху етимологията, разпространението и употребата им*, Български език, Год. LIII, 2006, кн. 2, стр. 104–117

Миљков

В. В. Миљков, *Иларион и древнерусская мысль*, Идейно-философское наследие Илариона Киевского, часть вторая, Москва 1986, стр. 8–40

Миљковић

Б. Миљковић, *Житија Светог Саве као извори за историју средњовековне уметности*, Београд 2008

Мирчев

К. Мирчев, *Историческа граматика на българския език*, София 1963

Младеновић 1977

А. Младеновић, *Напомене о српскословенском језику*, Зборник за филологију и лингвистику, XX/2 за 1977, Нови Сад 1977, стр. 1–20

Молдован 1980

А. М. Молдован, *Лингвотекстологический анализ списков „Слова о законе и благодати“ митрополита Илариона*, Источниковедение литературы Древней Руси, Ленинград 1980, стр. 38–52

Молдован 1981

А. М. Молдован, *К истории составления Троицкой минеи № 678 (Значение ее для текстологического исследования произведений митрополита Илариона)*,

Записки Отдела рукописей, Государственная ордена Ленина библиотека СССР имени В. И. Ленина, Выпуск 42, Москва 1981, стр. 64–76

Молдован 1982

А. М. Молдован, *Некоторые синтаксические данные „Слова о законе и благодати“ в средневековых списках памятника*, История русского языка. Памятники XI–XVIII вв., Москва 1982, стр. 67–73

Молдован 1984

А. М. Молдован, *„Слово о законе и благодати“ Илариона*, Киев 1984

Молдован, Юрченко

А. М. Молдован, А. И. Юрченко, *„Слово о законе и благодати“ Илариона и „Большой Апологетик“ патриарха Никифора*, Герменевтика древнерусской литературы XI–XVI века, Москва 1989

Мошин 1947

В. Мошин, *Русские на Афоне и русско-византийские отношения в XI–XII вв.*, Byzantinoslavica, IX/1, 1947, стр. 55–85

Mošin 1955

V. Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije*, I. dio. *Opis rukopisa*, Zagreb 1955

Мошин 1958

В. А. Мошин, *К датировке рукописей из собрания А. Ф. Гильфердинга Государственной Публичной библиотеки*, Труды Отдела древнерусской литературы, XV, Москва, Ленинград 1958, стр. 409–417

Мошин 1961

В. Мошин, *Ћирилски рукописи у манастиру Никољу код Бијелог Поља*, Историјски записи. 1961. XIV. Књ. 18, стр. 681–708

Мошин 1968–1971

В. Мошин, *Рукописи Пећке патријаршије*, Старине Косова и Метохије, књига IV–V, Приштина 1968–1971, стр. 5–137

Мурьянов

М. Ф. Мурьянов, *Из наблюдений над структурой служебных миней*, Проблемы структурной лингвистики 1979, Москва 1981, стр. 263–278

Müller 1962

Des Metropoliten Ilarion Lobrede auf Vladimir den Heiligen und Glaubensbekenntnis. Nach der Erstausgabe von 1844 neu herausgegeben, eingeleitet und erläutert von Ludolf Müller, Wiesbaden 1962

Müller 1971

Die Werke des Metropoliten Ilarion. Eingeleitet, übersetzt und erläutert von Ludolf Müller. Forum slavicum. Herausgegeben von Dmitrij Tschizewskij. Band 37, München 1971

Müller 1993

L. Müller, *Eine weitere griechische Parallele zu Ilarions „Slovo o zakone i blagodati“*, Труды Отдела древнерусской литературы, XLVIII, С.-Петербург 1993, стр. 100–104

Мюллер 2000a

Л. Мюллер, *Киевский митрополит Иларион: жизнь и творчество*, [у:] Л. Мюллер, *Понять Россию: историко-культурные исследования*. Составитель Л. И. Сазонова. Авторизованные переводы с немецкого языка. Москва 2000, стр. 88–124

Мюллер 2000б

Л. Мюллер, *Иларион и „Повесть временных лет“*, [у:] Л. Мюллер, *Понять Россию: историко-культурные исследования*. Составитель Л. И. Сазонова. Авторизованные переводы с немецкого языка. Москва 2000, стр. 141–164 (превод на руски чланка: L. Müller, *Ilarion und die Nestorchronik*, Harvard Ukrainian Studies, Vol. XII/XIII, 1988/1989. Proceedings of the International Congress Commemorating the Millennium of Christianity in Rus'-Ukraine, Harvard University, Cambridge, стр. 324–345)

Мюллер 2000в

Л. Мюллер, *Западная литургическая формула в „Похвале“ Илариона Владимиру Святому*, [у:] Л. Мюллер, *Понять Россию: историко-культурные исследования*. Составитель Л. И. Сазонова. Авторизованные переводы с немецкого языка. Москва 2000, стр. 141–164 (превод на руски према: *Die Werke des Metropoliten Ilarion*. Eingeleitet, übersetzt und erläutert von Ludolf Müller. (Forum slavicum. Herausgegeben von Dmitrij Tschizhevskij. Band 37), München 1971, стр. 80–86)

Мюллер 2000г

Л. Мюллер, *Взаимоотношения между опубликованными списками „Слова о Законе и Благодати“ и „Похвалы“ Владимиру митрополита Илариона*, [у:] Л. Мюллер, *Понять Россию: историко-культурные исследования*. Составитель Л. И. Сазонова. Авторизованные переводы с немецкого языка. Москва 2000, стр. 125–133 (прво издање: Л. Мюллер, *Взаимоотношения между опубликованными списками „Слова о Законе и Благодати“ и „Похвалы“ Владимиру митрополита Илариона*, Культурное наследие Древней Руси. Истоки. Становление. Традиции, Москва 1976, стр. 372–379)

Назаренко 1995а

А. В. Назаренко, *Архиереи Русской Православной Церкви (кон. X – сер. XIII в.)*, у: Митрополит Макарий, II, стр. 663–667

Назаренко 1995б

А. В. Назаренко, *Комментарии*, [у:] Митрополит Макарий, II, стр. 601–624

Назаренко 2001

А. В. Назаренко, *Древняя Русь на международных путях. Междисциплинарные очерки культурных, торговых, политических связей IX–XII веков*, Москва 2001

Неделькович

О. Неделькович, *Знаки ударений в средневековых сербских рукописях (XII–XIV вв.)*, Источники и историография славянского средневековья, Москва 1967, стр. 101–134

Николић

С. Николић, *Старословенски језик, I. Правотис, гласови, облици*, IX издање, Београд 1997

Nikolov 2007

A. Nikolov, *The Medieval Slavonic Translation of the „Paraenetical Chapters“ of Emperor Basil I between the Balkans, Ostrog and Moscow: Preliminary Remarks*, Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav Contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century, Cracow 2007, стр. 349–356

Николов 2009

А. Николов, *Средневековый славянский перевод „Учительных глав“ императора Василия I: проблема изучения рукописной традиции и ранних печатных изданий*, XIX Ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета, Т. 1, Москва 2009, стр. 41–47

Николова

С. Николова, *Кирил Туровски и южнославянската книжнина. II. Кирил Туровски в южнославянската ръкописна традиция*, *Palaeobulgarica*, XII (1988), 3, стр. 38–52

Никольская

А. Никольская, „Слово“ митр. Киевского Илариона в позднейшей литературной традиции, *Slavia*, гођ. 7, сеђ. 3–4, Praha, 1928–1929, стр. 549–553; стр. 853–870

Никольскій 1892

Н. Никольскій, *О литературныхъ трудахъ митрополита Климента Смолятича, писателя XII вѣка*, Санктпетербург 1892

Никольскій 1906

Н. Никольскій, *Матеріалы для повременнаго списка русскихъ писателей и ихъ сочиненій. (X–XI вв.)*, Корректурное издание, С.–Петербургъ 1906

Никольскій 1907

Н. К. Никольскій, *Толковая редакція „Слова о законѣ и балгодати“ въ соединеніи съ отрывками изъ Толковыхъ пророчествъ Упия Лихого*, [у:] Н. К. Никольскій, *Матеріалы для исторіи древнерусской духовной письменности*.

№№ I–XXIII, Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, Томъ LXXXII, № 4, Санктпетербургъ 1907, стр. 28–55

Никольскій 1915

Н. Никольскій, *Сербскій списокъ поученія о хожденіи къ церкви и о молитвѣ, приписываемаго св. Θεодосію Печерскому*, [у:] Библиографическая летопись, т. 2, отд. 2, СПб. 1915, стр. 68–71 (библиографски податак о књизи у којој се налази чланак преузет је из: *Словарь ККДР*, I, стр. 458)

Новаковић

Примери књижевности и језика старогa и српско-словенскогa. Саставио Стојан Новаковић. Треће прегледано и поправљено издање, у Београду 1904 (С. Новаковић, *Изабрана дела*, књига четрнаеста, Београд 2000)

Нови Завјет

Свето Писмо. Нови Завјет Господа нашег Исуса Христа, Свети архијерејски синод Српске православне Цркве, Београд 2003

Obolenski

D. Obolenski, *Byzantium, Kiev and Moscow: A Study in Ecclesiastical Relations*, Dumbarton Oaks Papers, number eleven, Cambridge 1957, стр. 21–78

Okunev

N. L. Okunev, *Милешеве. Памятник сербскаго искусства XIII в.*, Byzantinoslavica. Sborník pro stadium byzantsko-slovanských vztahů, Ročník VII, V Praze 1937–1938, стр. 33–107

[Оленинъ]

А. О[ленинъ], *Письмо къ графу Алексѣю Ивановичу Мусину-Пушкину. О камнѣ Тматороканскомъ, найденномъ на островѣ Таманѣ, въ 1792 году. Съ описаніемъ картинъ къ письму приложенныхъ*, Санктпетербургъ 1806 года

Orellius

Opuscula graecorum veterum sententiosa et moralia. Graece et latine. Collegit, disposuit, emendavit et illustravit Io. Conradus Orellius, parochus ad templum Spiritus Sancti et Collegii Carolini Turicensis Canonigus. Tomus primus, Lipsiae MDCCCXIX

Охотина, Турилов

Дополнения к „Предварительному списку славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР“ (М. 1986). Составители: Н. А. Охотина, А. А. Турилов. Москва 1993

Павлова 1988

Р. Павлова, *Сведения о Борисе и Глебе в южнославянской письменности XIII–XIV вв.*, Palaeobulgarica, XII (1988), 4, стр. 26–39

Павлова 2008

Р. Павлова, *Восточнославянские святые в южнославянской письменности XIII–XIV вв.*, Halle (Saale) 2008

Павловъ

Отрывки греческаго текста каноническихъ отвѣтовъ русскаго митрополита Иоанна II. Профессора А. С. Павлова. Приложение къ XXII^{му} тому Записок имп. Академіи наукъ. № 5, Санктпетербургъ 1873

Памятники древне-русскаго каноническаго права

Памятники древне-русскаго каноническаго права. Часть первая. (Памятники XI–XV в.), Санктпетербургъ 1880 (Русская историческая библиотека издаваемая Археографическою комиссіею, томъ шестой)

Памятники древне-русской церковно-учительной литературы

Памятники древне-русской церковно-учительной литературы. Выпускъ второй: славяно-русскій прологъ. Часть первая. Сентябрь – Декабрь. Изданіе журнала «Странникъ», подъ редакціей проф. А. И. Пономарева. С.-Петербургъ 1896

Patrologia graeca

Patrologiae graecae tomus LXXIX. S. Nilus, Hyperechius. Excudebatur et venit apud J.-P. Migne, editorem, in via digta thibaud, olim d'Amboise, prope portam lutetiae parisiorum vulgo d'enfer noimnatam. Seu petit-montrouge, nunc vero intra moenia parisina 1863

Петровскій 1865

Поученіе, приписываемое Иларіону митрополиту кievскому. Издалъ М. Петровскій. Казань 1865

Петровскій 1909

М. П[етровск]ій, *Иларіонъ, митрополитъ Кіевскій и Доментіанъ, іеромонахъ Хиландарскій*, Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, 1908 г., тома XIII-го книжка 4-я, Санктпетербург 1909, стр. 81–133

Пикио

Р. Пикио, *Функцията на библейските тематични ключове в литературния код на православното славянство*, [у:] Р. Пикио, *Православното славянство и старобългарската културна традиция*, София 1993, стр. 385–435 (прво, потпуније издање чланка: R. Picchio, *The Function of Biblical Thematic Clues in the Literary Code of Slavia Orthodoxa*, Slavica Hierosolymitana, 1, Jerusalem 1977, стр. 1–31; вид.: *Православното славянство и старобългарската културна традиция*, стр. 693)

Picchio

R. Picchio, *The Isocolic Principle in Old Russian Prose* [у:] *Slavic Poetics. Essays in honor of Kiril Taranovsky*, The Hague, Paris 1973, стр. 299–331

Повесть временных лет

Повесть временных лет. Подготовка текста, перевод, статьи и комментарии Д. С. Лихачева. Под редакцией В. П. Адриановой-Перетц. Издание второе исправленное и дополненное, Санкт-Петербург 1999

Погодинъ 1843а

Москвитянинъ, 1843, часть III, № 6, стр. 551–552

Погодинъ 1843б

М. Погодинъ, *Открытія для русской исторіи*, Москвитянинъ, журнал, издаваемый

М. Погодинымъ, часть IV, № 7, Москва 1843, стр. 229–231

Подскальски

Г. Подскальски, *Христианство и богословская литература в Киевской Руси (988–1237 гг.)*, Издание второе, исправленное и дополненное для русского перевода, Санкт-Петербург 1996

Подскальски – Комментарии издателей

Комментарии издателей, [у:] Подскальский, стр. 507–522

Покровский

Ө. Покровский, *Отрывок слова митр. Илариона „О законѣ и благодати“ въ спискѣ XII–XIII в., Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ*, 1906 г., тома XI-го книжка 3-я, Санктпетербургъ 1906, стр. 412–417

Полное собрание русских летописей, 30

Полное собрание русских летописей, Том тридцатый. *Владимирский летописец, Новгородская вторая (архивская) летопись*, Москва 1965

Поляков

Л. В. Поляков, *Метод символической экзегезы в „исторической теологии“ Илариона*, Идеино-философское наследие Илариона Киевского, часть вторая, Москва 1986, стр. 58–83

Полянская 1993

И. В. Полянская, *Опыт формальной характеристики авторского стиля риторических произведений Древней Руси*, Вестник Московского университета, Серия 8, история, 4, 1993, стр. 61–77

Полянская 1994

И. В. Полянская, *Об авторстве митрополита Илариона*, [у:] *От Нестора до Фонвизина. Новые методы определения авторства*, Москва 1994, стр. 70–89

Поповић,

Д. Поповић, *О настанку култа светог Симеона* [у:] Д. Поповић, *Под окриљем светости. Култ светих владара и реликвија у средњовековној Србији*, Београд 2006, стр. 41–73

Popovski

J. Popovski, *The Pandects of Antiochus. Slavic Text in Transcription*, Пошта књигописана, 23–24, Amsterdam 1989

Поповъ

Описаніе рукописей и каталогъ книгъ церковной печати бібліотеки А. И. Хлудова. Составиль Андрей Поповъ. Москва 1872

Рорре 1968

А. Рорре, *Państwo i kościół na Rusi w XI wieku*, Warszawa 1968

Поппэ 1970

А. Поппэ, *Русско-византийские церковно-политические отношения в середине XI в.*, История СССР, 3, 1970, май–июнь, Москва, стр. 108–124

Поппэ 1995

А. Поппэ, *О зарождении культа свв. Бориса и Глеба и о посвященных им произведениях*, *Russia Mediaevalis*, tomus VIII, 1, München, стр. 21–68

Поппэ 1996

А. Поппэ, *Митрополиты и князья Киевской Руси*, [у:] Подскальски, стр. 442–449

Поппэ 2008a

А. Поппэ, *Русь и Афон в XI веке. В защиту профессионализма в исследованиях*, *Miscellanea Slavica*. Сборник статей к 70-летию Бориса Андреевича Успенского, Москва 2008, стр. 320–340

Поппэ 2008b

А. Поппэ, *Владимир Святой: У истоков церковного прославления*, Факты и знаки. Исследования по семиотике истории, Вып. 1, Москва 2008, стр. 40–107

[Порфирьевъ, Вадковскій, Красносельцевъ]

[И. Я. Порфирьевъ, А. В. Вадковскій, Н. Ф. Красносельцевъ], *Описаніе рукописей Соловецкаго монастыря, находящихся въ бібліотекѣ Казанской духовной академіи*, Часть I, Казань 1881; имена аутора наведена су у складу са старим правописом према: Бельчиков, Бегунов, Рождественский, стр. 103, бр. 844.

[Потребникъ ннотескин]

[Потребникъ ннотескин], Москва, з, рѣз (1639)

Приселков

М. Д. Приселков, *Очерки по церковно-политической истории Киевской Руси X–XII вв.*, Санкт-Петербург 2003

Прокопенко

Л. В. Прокопенко, *Состав и источники Пролога за сентябрьскую половину года по спискам XII – начала XV в.*, [у:] *Лингвистическое источниковедение и история русского языка 2006–2009*, Москва 2010, стр. 158–312

Протасьева

Описание рукописей Синодального собрания (не вошедших в описание А. В. Горского и К. И. Невоструева). Составила Т. Н. Протасьева. Часть II. №№ 820–1051, Москва 1973

Протић

Житија српских светаца као извор историјски. Написао Петар С. Протић, професор богословије. Београд 1897

Протоколы засѣданій Общества съ 1837 по 1840 годъ

Протоколы засѣданій Общества съ 1837 по 1840 годъ. Русскій Историческій Сборникъ, издаваемый Обществомъ Исторіи и Древностей Россійскихъ. Томъ третій, книжка 4, Москва 1840, стр. 398–418

Псалтир са девет библијских песама

Псалтир са девет библијских песама. Превод црквеног грчког и словенског Псалтира. Превео Владика Атанасије Јевтић. Вакрсе 2000

Пселл

Михаил Пселл, *Хронографія*. Перевод, статья и примечания Я. Н. Любарского [у:] Михаил Пселл, *Хронографія, Краткая история*, Санкт-Петербург 2003, стр. 7–301

Пудалов

Б. М. Пудалов, *Сборник „Измарагд“ в русской письменности XIV–XVIII веков*, Методические рекомендации по описанию славяно-русских книг, Выпуск третий, Москва 1990, стр. 382–405

Пѣтуховъ

Къ вопросу о Кириллахъ-авторахъ въ древней русской литературѣ. Е. Пѣтухова. Санктпетербургъ 1887 (Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ, Томъ XLII, № 3)

Радѳіичић

Б. Сп. Радѳіичић, *О старомъ књижевнику Теодосију*, Историски часопис. Орган Историског института САН, књига IV. 1952–1953, Београд 1954, стр. 13–42

Робинсон, Сазонова

М. Робинсон, Л. Сазонова, *Мнимая и реальная историческая действительность эпохи создания „Слова о Законе и Благодати“ Илариона*, Вопросы литературы, 12, декабрь, Москва 1988, стр. 151–175

Рогачевская

Е. Б. Рогачевская, *Цикл молитв Кирилла Туровского. Тексты и исследования*, Москва 1999

Розов 1961

Н. Н. Розов, *Рукописная традиция „Слова о законе и благодати“*, Труды отдела древнерусской литературы, XVII, Москва, Ленинград 1961, стр. 42–53

Розов 1963а

Н. Н. Розов, *Синодальный список сочинений Илариона – русского писателя XI в.*, Slavia, ročník XXXII, sešit 2, Praha 1963, стр. 141–175

Розов 1963б

Н. Н. Розов, *Древнейший памятник русской литературы в издании и интерпретации современного немецкого ученого*, Известия Академии наук СССР, Серия литературы и языка, том XXII, выпуск 5, Москва 1963, стр. 439–443

Розов 1963в

Н. Н. Розов, *Из истории лингвистических публикаций литературных памятников XI в. (издание А. В. Горским „Слова о законе и благодати“)*, Вопросы теории и истории языка. Сборник в честь профессора Б. А. Ларина, стр. 270–278

Розов 1965

Н. Н. Розов, *Похвальное слово великому князю Василию III*, Археографический ежегодник за 1964 год, Москва 1965, стр. 278–289

Розов 1966

Н. Н. Розов, *Из наблюдений над историей текста „Слова о законе и благодати“*, Ročník XXXV, Sešit 3, Praha 1966, стр. 365–379

Розов 1968

Н. Н. Розов, *Из истории русско-чешских литературных связей древнейшего периода (О предполагаемых западнославянских источниках сочинений Илариона)*, Труды отдела древнерусской литературы, XXIII. Литературные связи древних славян, Ленинград 1968, стр. 71–85

Розов 1973

Н. Н. Розов, *К изучению русско-армянских культурных связей древнего периода (Митрополит Иларион и католикос Нерсес Шнорали)*, Литературные связи. Том I. Русско-армянские литературные связи. Исследования и материалы, Ереван 1973, стр. 62–77

Розов 1974

Н. Н. Розов, *К вопросу об участии Илариона в начальном летописании*, Летописи и хроники. Сборник статей. 1973 г. Посвящен памяти А. Н. Насонова, Москва 1974, стр. 31–36

Розов 1975

Н. Н. Розов, *Из творческого наследия русского писателя XI века Илариона*, Dissertationes Slavicae. Slavistische Mitteilungen. Материалы и сообщения по славяноведению, IX–X, Szeged 1975, стр. 115–155

Рукописные книги Собрания М. П. Погодина

Рукописные книги Собрания М. П. Погодина. Каталог, Выпуск 1, Ленинград 1988

Русинов 2002a

В. Н. Русинов, *Послание епископа Симона к иноку Поликарпу и его источники*, Проблемы происхождения и бытования памятников древнерусской

письменности и литературы. Сборник научных трудов, Нижний Новгород 2002, стр. 3–222

Русинов 2002б

В. Н. Русинов, *К вопросу о прочтении одного места в тексте послания епископа Симона к иноку Поликарпу*, Вестник Нижегородского госуниверситета им. Н. И. Лобачевского, серия История, Вып. 1, Нижний Новгород 2002, стр. 40–45

Рыков, Турилов

Ю. Д. Рыков, А. А. Турилов, *Неизвестный эпизод болгаро-византийско-русских связей XI в. (Киевский писатель Григорий Философ) [у:] Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1982 год*, Москва 1984, стр. 170–176

Сарабьянов, Смирнова,

В. Д. Сарабьянов, Э. С. Смирнова, *История древнерусской живописи*, Москва 2007

Свети Сава

Свети Сава, *Сабрана дела*. Приредио и превео Томислав Јовановић. Београд 1998

Сводный каталог XI–XIII вв.

Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI–XIII вв., Москва 1984

Сводный каталог XIV в.

Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии, XIV век, Выпуск 1. (Апокалисис – Летопись Лаврентьевская), Москва 2002

Семенченко

Г. В. Семенченко, *Древнейшие редакции жития Леонтия Ростовского*, Труды отдела древнерусской литературы, XLII, Ленинград 1989, стр. 241–254

Сендерович

С. Сендерович, *Слово о законе и благодати как экзегетический текст. Иларион Киевский и павлианская теология*, Труды Отдела древнерусской литературы, LI, С.-Петербург 1999, стр. 43–57

Сергеев 1999

А. Г. Сергеев, *Наблюдения над сборником гомилий РНБ, собр. Кирилло-Белозерского монастыря № 116/241*, Опыты по источниковедению. Древнерусская книжность: археография, палеография, кодикология, С.-Петербург 1999, стр. 100–135

Сергеев 2008

А. Г. Сергеев, *Атрибуция некоторых сербских рукописей XIV в. из собрания БАН [у:] Палеография и кодикология: 300 лет после Монфокона. Материалы Международной научной конференции Москва 14–16 мая 2008 г.*, Москва 2008, стр. 165–168

Серегина

Н. С. Серегина, *Из истории певческих циклов Борису и Глебу*, Труды Отдела древнерусской литературы, XLIII, Ленинград 1990, стр. 291–304

Симеонов сборник

Симеонов сборник (по Светославовия препис от 1073 г.). Том 1. *Изследования и текст*, София 1991

Skowronek

М. Skowronek, „Świat cały ma Cię za obrońcę“. *Michał Archanioł w kulturze Słowian prawosławnych na Bałkanach*, Łódź 2008

Славяно-русский пролог по древнейшим спискам

Славяно-русский пролог по древнейшим спискам. Синаксарь (житийная часть Пролога краткой редакции) за сентябрь-февраль. Том I. Текст и комментарии. Издание подготовили Л. В. Прокопенко, В. Желязкова, В. Б. Крысько, О. П. Шевчук, И. М. Ладыженский. Под редакцией В. Б. Крысько. Москва 2010

Славяно-русскія рукописи... В. М. Ундольскаго

Славяно-русскія рукописи, описанныя самимъ составителемъ и бывшимъ владѣльцемъ собранія, съ № 1-го по 579-й. Съ приложеніемъ очерка собранія рукописей В. М. Ундольскаго, въ полномъ составѣ, [написаннаго А. Е. Викторовымъ], Москва 1870

Соболевскій 1888

А. Соболевскій, *Памятники древне-русской литературы, посвященные Владимиру св., Чтенія въ Историческомъ обществѣ Нестора Лѣтописца, книга вторая, Отдѣлъ II. Въ память исполнившагося 900-лѣтія со времени крещенія Руси, Кіевъ 1888, стр. 7–68*

Соболевскій 1901

А. Соболевскій, *Шестодневъ Кирилла Философа, Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, 1901 г., Тома VI-го книжка 2-я, Санктпетербургъ 1901, стр. 177–202*

Соболевскій 1903

Южнославянское вліяніе на русскую письменность в XIV–XV вѣковъ, Переводная литература Московской Руси XIV–XVII вѣковъ. Библиографическіе матеріалы. Академика А. И. Соболевскаго. С.-Петербургъ 1903, стр. 1–37 (Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven, Band 34, Köln, Wien 1989)

Соболевскій 1907

А. Соболевскій, *Два русскихъ поученія съ именемъ Григорія, Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, 1907 г., Тома XII-го книжка 1-я, Санктпетербургъ 1907, стр. 250–262*

Соколовъ

Нѣкоторыя произведенія Кирилла Туровскаго въ сербскихъ спискахъ. М. И. Соколова. Древности. Труды Славянской комиссіи Императорскаго археологическаго общества, Томъ третій, Москва 1902, стр. 222–238

Soloviev

A. V. Soloviev, *Zur Lobrede des Metropoliten Hilarion*, Das heidnische und christliche Slaventum. Acta II Congressus internationalis historiae Slavicae Salisburgo-Ratisbonensis anno 1967 celebrati, Wiesbaden 1970, стр. 58–63

Сон Джонг Со

Сон Джонг Со, *Еще раз о соотношении двух древнерусских редакций Притчи о слепце и хромце (Проложная статья и Слово Кирилла Туровского)*, Труды Отдела древнерусской литературы, LIV, С.-Петербург 2003, стр. 390–401

Сочиненія И. Н. Жданова

Сочиненія И. Н. Жданова, Томъ первый, С.-Петербургъ, 1904

Спасский

Ф. Г. Спасский, *Русское литургическое творчество (по современным минеям)*, Париж 1951

Сперанскій 1900

Описаніе рукописей бібліотеки Историко-филологическаго института князя Безбородко въ г. Нѣжинѣ. Составлено подъ редакціею М. Сперанскаго. Москва 2000

Сперанскій 1908

М. Сперанскій, *Слово Ильи трудолюбиваго*, [у:] *Zbornik u slavu Vatroslava Jagića*, Berlin 1908, стр. 299–303

Сперанскій 1909

М. Сперанскій, *Сербское житіе Феодосія Печерскаго* [у:] *Сборникъ статей, посвященныхъ Василию Осиповичу Ключевскому его учениками, друзьями и почитателями ко дню тридцатилѣтія его профессорской дѣятельности въ Московскомъ Университетѣ. (5 декабря 1879 – 5 декабря 1909 года)*, Москва 1909, стр. 537–546

Сперанскій 1913

М. Н. Сперанскій, *Сербское житіе Феодосія Печерскаго*, Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при

Московскомъ университетѣ. 1913 годъ. Книга первая, двѣсти сорокъ четвертая,
Москва 1913. стр. 55–71

Сперанский 1960

М. Н. Сперанский, *К истории взаимоотношений русской и югославянских литератур (русские памятники письменности на юге славянства)*, [у:] М. Н. Сперанский, *Из истории русско-славянских литературных связей*, Москва 1960, стр. 7–54 (прво издање: Известия Отделения русского языка и словесности Академии наук, т. XXVI (1921–1923), стр. 143–206)

Срезневскій Вс.

Мусинъ-пушкинскій сборникъ 1414 года въ копіи начала XIX-го вѣка. Съ двумя таблицами фототипическихъ снимковъ. Издалъ Вс. Срезневскій. Приложение къ LXXII-му тому Записокъ Импер. Академіи наукъ, № 5, Санктпетербургъ 1893 (Записки Императорской Академіи наукъ, Томъ семьдесятъ второй, книжка I (съ 3 таблицами и 1 картой), Санктпетербургъ 1893)

Станковић 1998

Р. Станковић, *Рукописне књиге манастира Савине. Водени знаци и датирање*, Археографски прилози, 20, Београд 1998, стр. 265–367

Станковић 2007

Р. Станковић, *Водени знаци хиландарских српских рукописа XIV–XV века*, Београд 2007

Станојевић, Глумац

Св. Писмо у нашим старим споменицима. Издали Ст. Станојевић и д-р Д. Глумац. (Посебна издања, књига LXXXIX. Друштвени и историски списи, књига 39, Београд 1932

Стенсланд

Л. Стенсланд, *Русская акцентография. Правила и тенденции в употреблении надстрочных знаков в русских рукописях, преимущественно XV и XVI веков*, Slavica Lundensia, 17, Lund 1997

Стефан Првовенчани

Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*. Предговор, превод дела и коментари др Љиљана Јухас-Георгиевска. Издање на српскословенском др Томислав Јовановић. Београд 1999

Стојановић 1890а

Љ. Стојановић, *Додаци к животу св. Симеуна од Доментијана*, [у:] *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.* Прибрао их Љуб. Стојановић у Београду 1890 (Споменик Српске краљевске академије, III), стр. 58–62

Стојановић 1890б

Љуб. Стојановић, *Живот св. Симеуна. Извод из Дометијана Теодосија мниха, Хиландарца*, [у:] *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.* Прибрао их Љуб. Стојановић у Београду 1890 (Споменик Српске краљевске академије, III), стр. 67–74

Стојановић 1890в

Љуб. Стојановић, *Живот св. Симеуна и св. Саве*, [у:] *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.* Прибрао их Љуб. Стојановић у Београду 1890 (Споменик Српске краљевске академије, III), стр. 62–67

Стојановић 1901

Љ. Стојановић, *Каталог рукописа и старих штампаних књига. Збирка Српске Краљевске Академије*, Београд 1901.

Стојановић 1902

Стари српски записи и натписи. Скупио их и средио Љуб. Стојановић. Књига I. Београд 1902

Стојановић 1903

Каталог Народне библиотеке у Београду. IV. Рукописи и старе штампане књиге. Саставио Љуб. Стојановић. У Београду 1903 (фототипско издање, Београд 1982)

Стоянов, Кодов

М. Стоянов, Х. Кодов, *Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека*, Том III, София 1964

Суботин-Голубовић

Т. Суботин-Голубовић, *Фрагменти Службе св. Борису и Глебу у рукопису бр. 32 Збирке манастира Дечана*, Јужнословенски филолог, XLVIII, Београд 1992, стр. 123–134

Тарановский

К. Тарановский, *Стих в древнерусской литературе XI–XIII вв.* [у:] *American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists*, Prague, 1968, August 7–13, Vol. 1. *Linguistic Contributions*, The Hague, Paris 1968, стр. 377–394

Тихомиров

М. Н. Тихомиров, *Русская культура X–XVIII веков*, Москва 1968

Тихонравовъ

Н. С. Тихонравовъ, *Задачи исторіи литературы и методы ея изученія* [у:] *Сочиненія Н. С. Тихонравова*. Томъ первый. *Древняя русская литература*, Москва 1898, стр. 1–126

Топоров

В. Н. Топоров, *Работники одиннадцатого часа. „Слово о законе и благодати“ и древнекиевские реалии*, [у:] В. Н. Топоров, *Святость и святые в русской духовной культуре*, Том I. *Первый век христианства на Руси*, Москва 1995, стр. 259–412

Трѣбникъ

Трѣбникъ в двѣхъ частяхъ. Часть ѡ, Киев 2004

Трифуновић 1963

Ђ. Трифуновић, *Доментијан*, Београд 1963

Трифуновић 1979

Ђ. Трифуновић, *Живот, доба и књижевни рад Стефана Лазаревића*, [у:] Деспот Стефан Лазаревић, *Књижевни радови*. Приредио Ђорђе Трифуновић. Београд 1979, стр. 5–141

Трифуновић 2004а

Ђ. Трифуновић, *Записи граматика Теодора Спана у Шестодневу Јована Егзарха. Издање текста* [у:] Ђ. Трифуновић, *Са светогорских извора*, Београд 2004, стр. 89–114

Туницкiй

Н. Туницкiй, *Хиландарскiй отрывокъ „Слова къ брату столпнику“ съ именемъ Иларiона, митрополита Кiевскаго, Въ память столѣтiя (1814–1914) Императорской Московской Духовной Академiи. Сборникъ статей, принадлежащихъ бывшимъ и настоящимъ членамъ академической корпорации, Въ двухъ частяхъ. Часть первая*, Сергiевъ Посадъ 1915, стр. 475–482

Турилов 1981

А. А. Турилов, *Гимнографическое наследие Франциска Скорины в рукописной традиции (к вопросу о научном описании и изучении рукописей традиционного содержания)* [у:] *Проблемы научного описания рукописей и факсимильного издания памятников письменности. Материалы Всесоюзной конференции*, Ленинград 1981, стр. 241–247

Турилов 1986

Предварительный список славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР (Для Сводного каталога рукописных книг, хранящихся в СССР). Составитель – Турилов А. А. Составитель указателей – Морозов Б. Н., Турилов А. А. Москва 1986

Турилов 1989

А. А. Турилов, *Новые списки гимнографических сочинений Франциска Скорины* [у:] *Франциск Скорина – белорусский гуманист, просветитель, первопечатник*, Минск, 1989, стр. 91–96

Турилов 1991

А. Турилов, *Памятники письменности восточных славян в южнославянской рукописной традиции XIII–XIV веков (Проблемы и перспективы изучения)*, Международная ассоциация по изучению и распространению славянских культур. Информационный бюллетень, Вып. 25, Москва 1991, стр. 87–97

Турилов 2004

А. А. Турилов, *Ответы Георгия, митрополита Киевского, на вопросы игумена Германа – древнейшее русское «вопрошание»*, Славянский мир между Римом и Константинополем, Москва 2004, стр. 211–262

Turilov 2006

А. А. Turilov, *Description of Three Manuscripts Containing the Oktoechos-Homilies of Gregory the Philosopher*, Полата к ъннигописнага, лѣ, Columbus, OH, March 2006, № 35, стр. 15–46

Турилов 2006

А. А. Турилов, *Два византийско-русских историко-архитектурных сюжета [у:] ΣΟΦΙΑ. Сборник статей по искусству Византии и Древней Руси в честь А. И. Комеча*, Москва 2006, стр. 455–462

Турилов 2010

А. А. Турилов, *Памятники древнерусской литературы и письменности у южных славян в XII–XIV вв. (проблемы и перспективы изучения) [у:] А. А. Турилов, Slavia Cyrillomethodiana: Источниковедение истории и культуры южных славян и Древней Руси. Межславянские культурные связи эпохи средневековья*, Москва 2010, стр. 181–209

Турилов 2011

А. А. Турилов, *Из истории русско-южнославянских книжных связей XII–XIII вв. – новое и забытое*, Russica Romana, Volume XVII, 2010, Pisa, Roma MMXI, стр. 9–32

Turilov, Veder

A. A. Turilov, W. R. Veder, *The Collation of the Witnesses to the Octoechos-Sermons of Gregory the Philosopher*, ПОЛАТА КЪННИГОПИСЬНАТА, лѣз, Columbus, OH, May 2006, № 37

The Edificatory Prose of Kievan Rus'

The Edificatory Prose of Kievan Rus'. Translated by William R. Veder and with Introductions by William R. Veder and Anatolij A. Turilov. Harvard 1994 (Harvard Library of Early Ukrainian Literature. English Translations, Volume VI)

Thomson 1983

F. J. Thomson, *Quotations of Patristic and Byzantine Works by Early Russian Authors as an Indication of the Cultural Level of Kievan Russia*, Slavica Gandensia. 10. Belgian contributions to the 9th international congress of slavists, Kiev, 6–14 september 1983, 1983, стр. 65–102

Thomson 1995

F. J. Thomson, *Saint Anthony of Kiev – the Facts and the Fiction. The legend of the blessing of Athos upon early Russian monasticism*, Byzantinoslavica, T. LVI (1995), Fasc. 3, стр. 637–668

Ђоровић 1928

[В. Ђоровић], *Предговор*, [у:] *Дела старих српских писаца*, књига I. *Списи Св. Саве*. Издао их Д-р Владимир Ђоровић, Београд – Ср. Карловци 1928, стр. I–LXIII

Ђоровић 1936

В. Ђоровић, *Међусобни одношај биографија Стефана Немање*, Светосавски зборник, књига 1. Расправе (Друштвени и историски списи, књига 47, Посебна издања Српске краљевске академије, књига CXIV), Београд 1936, стр. 1–40

Ђоровић 1998

В. Ђоровић, *Scripta minora (необјављени рукописи)*, Ваљево 1998

Ужанков 1994

А. Н. Ужанков, *Когда и где прочитано Иларионом „Слово о Законе и Благодати“*, Герменевтика древнерусской литературы, сборник 7, часть 1, Москва 1994, стр. 75–106

Ужанков 1999

А. Н. Ужанков, *Из лекций по истории русской литературы XI – первой трети XVIII вв. „Слово о Законе и Благодати“ Илариона Киевского*, Москва 1999

Успенский 2000

Б. А. Успенский, *Борис и Глеб: Восприятие истории в Древней Руси*, Москва 2000

Успенский 2002

Б. А. Успенский, *История русского литературного языка (XI–XVII вв.)*, Издание 3-е, исправленное и дополненное, Москва 2002

Успенский 2004

Б. А. Успенский, *Когда был канонизирован князь Владимир Святославич?*, [у:] Историко-филологические очерки, Москва 2004, стр. 69–121

Федер, Новак

У. Федер, Р. Новак, *За приноса на Методиевите ученици в тълкувателната литература*, Кирило-Методиевски студии, книга 4, София 1987, стр. 304–310

Федер

У. Р. Федер, *Хиляда години като един ден. Животът на текстовете в православно славянство*, София 2005, стр. 145–150

Franklin

S. Franklin, *Annotationes Byzantino-Russicae*, [у:] ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ. К 70-летию академика Г. Г. Литаврина, Москва 1999, стр. 225–230

Хафнер

С. Хафнер, *Доментијан и „Слово о закону и благодети митрополита кијевског Илариона* [у:] С. Хафнер, *Српски средњи век*, Београд, Нови Сад 2001 (Студије о Србији, св. 11), стр. 77–89 (прво издање у: Глас Српске академије наука и

уметности, 340, Одељење језика и књижевности, књ. 12, Београд 1984, стр. 61–76; библиографски податак наведен према: *Хафнер*, стр. 165 (Ј. Калић))

Heppell

M. Heppell, *The „Vita Antonii“, a Lost Source of the „Paterikon“ of the Monastery of Caves*, Byzantinoslavica, numero 1, XIIIe annee, Prague 1952, стр. 46–58

Hryniewicz

W. Hryniewicz, „*Христосъ побѣди*“ гимн митрополита Илариона в честь Христа, Roczniki teologiczne. Teologia ekumeniczna, Tom XL, zeszyt 7, Lublin 1993, стр. 19–30

Capaldo

M. Capaldo, *L' Azbučno-Ierusalimskij Paterik (Collection alphabético-anonizme slave des Apophthegmata Patrum)*, Полата књигнописнаѧ, Ѓ, Nijmegen 1981, стр. 26–49

Цоневъ

Описъ на рѣкописитѣ и старопечатнитѣ книги на Народната библиотека въ София. Състави проф. Б. Цоневъ. Издание на библиотеката. Съ приложение на 18 снимки, София 1910

Черторицкая

Предварительный каталог церковнославянских гомилий подвижного календарного цикла по рукописям XI – XVI вв. преимущественно восточнославянского происхождения. Составлен Татьяной В. Черторицкой. Под редакцией Хайнц Миклас. Опладен 1994

Чичуров

И. С. Чичуров, „*Книжен муж*“ Иларион, Прометей, 16, Москва 1990, стр. 157–175

Чтенія в ИОДР 1878, III

Чтенія въ Императорскомъ обществѣ исторіи и древностей россійскихъ при Московскомъ университетѣ, 1878, Июль – Сентябрь, Книга третья, Москва 1879

Šafařík

Paul Jos. Šafařík's, *Geschichte der Serbischen Literatur*. Aus dessen Handschriftlichem Nachlasse Herausgegeben von Josef Jireček. 1. Abtheilung, Prag 1865 (*Geschichte der*

Südslawischen Literatur. Aus dessen Handschitlichem Nachlasse Herausgegeben von Josef Jireček, III. *Das Serbische Schriftthum*, Prag 1865) (вид. превод на српски: *Шафарик*)

Шафарик

П. Ј. Шафарик, *Историја српске књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина, Матица српска 2004

Шахматовъ 1897

А. Шахматовъ, *Кіевопечерскій патерикъ и Печерская лѣтопись*, Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, Т. II, Кн. 3, стр. 795–844

Шахматовъ 1898

А. Шахматовъ, *Житіе Антонія и Печерская лѣтопись*, Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія. 1898. Мартъ, стр. 105–149

Шахматов 1908

А. Шахматов, *Разыскания о древнейших русских летописных сводах* [у:] А. Шахматов, *Разыскания о русских летописях*, Москва 2001, стр. 3–508

Шварц

Новгородские рукописи XV века. Кодикологическое исследование рукописей Софійско-новгородскаго собрания Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. Составитель альбома филиграней и автор исследования к. и. н. Е. М. Шварц. Москва, Ленинград 1989

Шевыревъ 1844

С. Шевыревъ, *Введеніе въ исторію русской словесности. Чтеніе третіе*, Москвитянинъ, 1844, часть II, № 3, мартъ, стр. 118–139

Шевыревъ 1846

Исторія русской словесности, преимущественно древней. XXXIII. Публичные лекціи Степана Шевырева, О. профессора Московскаго Университета. Том первый, Часть вторая. Москва 1846

Шевыревъ 1850

Поездка къ Кирилло-Бѣлозерскій монастырь. Вакаціонные дни профессора С. Шевырева въ 1847 году. Въ двух частяхъ. (Съ 25-ю литографированными рисунками). Часть вторая, Москва 1850

Шевыревъ 1860

Исторія русской словесности. Лекціи Степана Шевырева, Ординарнаго Академика и Профессора. Часть вторая, содержащая столѣтія XI-е и XII-е съ приложеніемъ двухъ .....кографическихъ снимковъ, изданіе второе, умноженное, Москва 1860 (на нама доступном снимку кнѣге не види се јасно део поднаслово)

Шеламанова

Н. Б. Шеламанова, *Предварительный список славяно-русских рукописей XI-XIV вв., хранящихся в СССР (для „Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР, до конца XIV в. включительно)“, Археографический ежегодник за 1965 год. Посвящен памяти академика М. Н. Тихомирова, Москва 1966, стр. 177–272*

Штавланин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић

Љ. Штавланин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Л. Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, књига прва, Београд 1986 (Опис јужнословенских ћирилских рукописа, том II)

Щапов 1971

Я. Н. Щапов, *Устав князя Ярослава и вопрос об отношении к византийскому наследию на Руси в середине XI в.*, Византийский временник, Том 31, Москва 1971, стр. 71–78

Щапов 1989

Я. Н. Щапов, *Государство и Церковь в Древней Руси X–XIII вв.*, Москва 1989

Щепкин

В. Н. Щепкин, *Русская палеография*, Москва 1967

Щепкина и др. 1965

М. В. Щепкина, Т. Н. Протасьева, Л. М. Костюхина, В. С. Голышенко, *Описание пергаментных рукописей Государственного исторического музея. Часть 1.*

Русские рукописи, Археографический ежегодник за 1964 год, Москва 1965, стр. 135–234

Щепкина и др. 1966

М. В. Щепкина, Т. Н. Протасьева, Л. М. Костюхина, В. С. Голышенко, *Описание пергаментных рукописей Государственного исторического музея. Часть 2. Рукописи болгарские, сербские, молдавские*, Археографический ежегодник за 1965 год, Москва 1966, стр. 273–309

Щепкина, Протасьева

М. В. Щепкина, Т. Н. Протасьева, *Сокровища древней письменности и старой печати. Обзор рукописей русских, славянских, греческих, а также книг старой печати Государственного Исторического музея*, Издание второе, исправленное и дополненное, Москва 1995

Штавланин-Ђорђевић

Љ. Штавланин-Ђорђевић, „Русизми“ у Зборнику пона Драгоља? [у:] *Зборник Владимира Мошина*, Београд 1977, стр. 129–132

Штавланин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић

Љ. Штавланин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Л. Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, књига прва, Београд 1986

Ягичь

Исторія сербско-хорватской литературы. Сочинение В. Ягича. Переводъ съ сербско-хорватскаго, Приложение къ Ученымъ запискамъ Казанскаго университета за 1871 годъ, Казань 1871 (оригинал: V. Jagić, *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga*, Djela Vatroslava Jagića, IV, Zagreb 1953, стр. 205–364)

Якобсон

Р. Якобсон, *Гимн в слове Илариона „О законе и благодати“* [у:] Roman Jakobson, *Selected Writings*, VI. *Early Slavic Paths and Crossroads*, Part two. *Medieval Slavic studies*, Berlin, New York, Amsterdam 1985, стр. 402–414 (прво издање у: *The Religious World of Russian Culture. Essays in Honor of Georges Florovsky*, (Russia and Orthodoxy, Vol. II), The Hague, Paris, стр. 9–22)

Яцимирскій 1905

А. И. Яцимирскій, *Славянскія и русскія рукописи румынскихъ библіотекъ*, Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи наукъ, Томъ LXXIX, Санктпетербургъ 1905

Яцимирскій 1921

А. И. Яцимирскій, *Описаніе южно-славянскихъ и русскихъ рукописей заграничныхъ библіотекъ*. Томъ I. Вѣна. — Берлинъ. — Дрезденъ. — Лейпцигъ. — Мюнхень. — Прага. — Любляна, Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности Россійской академіи наукъ, Томъ девяносто восьмой, Петроградъ 1921

Речници, приручници, енциклопедије

Библиографическіе дополненія, I

Д. М. Буланин, О. В. Творогов, *Из Архива „Словаря книжников и книжности Древней Руси“*. I. Библиографическіе дополненія к статьям, помещенным в „Словаре книжников и книжности Древней Руси“ (Вып. I) [у: *Словарь книжников и книжности Древней Руси*, Вып. 3 (XVII в.). Часть 4, Т–Я, Дополненія], стр. 805–833

Біографическій словарь профессоръ и преподавателей

Императорскаго Казанскаго Университета (1804–1904)

Біографическій словарь профессоръ и преподавателей Императорскаго казанскаго университета (1804–1904), въ двухъ частяхъ. Подъ редакціею заслуженнаго ординарнаго профессора Н. П. Загоскина. Часть первая: кафедра православнаго богословія, факультеты историко-филологическій (съ разрядомъ восточной словесности и лектурами) и физико-математическій, Казань 1904

Исихазм

Исихазм. Аннотированная библиография. Под общей и научной редакціею С. С. Хоружего. Москва 2004

Гильтебрандтъ

Справочный и объяснительный словарь к Новому Завету. Составленный Петромъ Гильтебрандтомъ, членомъ Ареографической Комиссии Министерства Народнаго Просвѣщенія. Петроградъ 1882–1884

Греческо-русский словарь

Греческо-русский словарь. Составленный А. Д. Вейсманомъ, бывшимъ ординарнымъ профессоромъ Императорскаго С.-Петербургскаго Историко-филологическаго института. Изданіе пятое, С.-Петербургъ 1899 (репринт: Москва 1991)

Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika

P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knjiga prva. A–J, Zagreb 1971

Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum

Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, emendatum auctum. Edidit Fr. Miklosich, Vindobonae 1862–1865

Лексикон српског средњег века

Лексикон српског средњег века. Приредили Сима Ћирковић, Раде Михалчић. Београд 1999

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка, I

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Трудъ И. И. Срезневскаго. Томъ первый. Я–К. Санктпетербургъ 1893

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка, II

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Трудъ И. И. Срезневскаго. Томъ второй. Л–П. Санктпетербургъ 1902

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка, III

Матеріалы для словаря древне-русскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Трудъ И. И. Срезневскаго. Томъ третій. Р–Ѡ и дополненія Я–Ѡ. Санктпетербургъ 1912

Opšta enciklopedija Larousse u 3 toma, I

Opšta enciklopedija Larousse u 3 toma, Tom 1. Beograd 1971

Письменные памятники

Письменные памятники истории Древней Руси. Летописи. Повести. Хождения. Поучения. Жития. Послания. Аннотированный каталог-справочник. Под редакцией Я. Н. Щапова. Санкт-Петербург 2003

Православная энциклопедия

Православная энциклопедия. Русская Православная Церковь, Москва 2000

Православная энциклопедия, II

Православная энциклопедия. Том II. Алексей, человек Божий – Анфим Анхиальский, Москва 2001

Православная энциклопедия, IV

Православная энциклопедия, Том IV. Афанасий – Бессмертие, Москва 2002

Православная энциклопедия, V

Православная энциклопедия, Том V. Бессонов – Бонвеч, Москва 2002

Православная энциклопедия, VI

Православная энциклопедия, Том VI. Бондаренко – Варфоломей Эдесский, Москва 2003

Православная энциклопедия, XI

Православная энциклопедия, Том XI. Георгий – Гомар, Москва 2006

Православная энциклопедия, XIII

Православная энциклопедия, Том XIII. Григорий Палама – Даниель-Ропс, Москва 2006

Православная энциклопедия, XVI

Православная энциклопедия, Том XVI. Дор – Евангелическая церковь союза, Москва 2007

Православная энциклопедия, XXII

Православная энциклопедия. Том XXII. Икона – Иннокентий, Москва 2009

Православная энциклопедия, XXIII

Православная энциклопедия. Том XXIII. Иннокентий – Иоанн Влах, Москва 2010

Речи у летописима и родословима

[Љ. Стојановић], *Речи у летописима и родословима којих нема у Даничићеву Рјечнику из књижевних старина*, [у:] *Рјечник из књижевних старина српских*, III, стр. 605–608

Речник црквенословенскога језика

Речник црквенословенскога језика. Израдио прота Сава Петковић, професор богословије у пензији. Београд 2002 (репринт Речника штапаног у Сремским Карловцима 1935)

Рјечник из књижевних старина српских, I

Рјечник из књижевних старина српских. Написао Ђ. Даничић. Дио први, А – К, у Биограду 1863

Рјечник из књижевних старина српских, II

Рјечник из књижевних старина српских. Написао Ђ. Даничић. Дио други, Л – П, у Биограду 1863

Рјечник из књижевних старина српских, III

Рјечник из књижевних старина српских. Написао Ђ. Даничић. Дио трећи, Р – Ћ, у Биограду 1866 (Фототипија издања из 1863–1864. године. Прилози Љубомира Стојановића, Владимира Ћоровића и Ђорђа Трифуновића)

Рјечник JAZU, I

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Обрађује Ђ. Даничић. Dio I. *A–Češulja*. U Zagrebu 1880–1882

Рјечник JAZU, VIII

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Obradio T. Maretić. Dio VIII. *Nepomičan–Ondinac*, U Zagrebu 1917–1922

Рјечник JAZU, 75

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Obradili: J. Jedvaj, S. Musulin, S. Pavešić, S. Pavičić, S. Pelz, P. Rogić, M. Stojković. Svezak 75. I osamnaestoga dijela 1. *Taj–Testament*, u Zagrebu 1962

Rječnik JAZU, 95

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Svezak 95. 1. dvadeset i trećega dijela. 2. Zlotvor–Žao, u Zagrebu 1975

Славяноведение в дореволюционной России

Славяноведение в дореволюционной России. Библиографический словарь, Москва 1979

Словарь ККДР, I

Словарь книжников и книжности Древней Руси, Вып. I (XI – первая половина XIV в.), Ленинград 1987

Словарь русского языка XI–XVII вв., 12

Словарь русского языка XI–XVII вв., Выпуск 12 (О – Опарный), Москва 1987

Słownik starożytności słowiańskich

Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII, Tom piąty, S–Ś, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1975

Српскословенско-грчки део

[В. Ћоровић], *Српскословенско-грчки део*, [у:] *Рјечник из књижевних старина српских*, III, стр. 609–618

Старославянский словарь

Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков), 2-ое издание, стереотипное, Москва 1999

Францыск Скарына і яго час

Францыск Скарына і яго час. Энцыклапедычны даведнік, Мінск 1988

Снежана Јелесијевић рођена је 6. фебруара 1973. године у Банатском Брестовцу. Основну школу завршила је у Банатском Брестовцу, а средњу школу у Панчеву. Дипломирала је 1996. године на одсеку Руски језик и књижевност на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду. Од 1998. године ради као асистент-приправник за руску књижевност на Катедри за славистику у Београду. Магистарски рад на тему „Служба успењу преподобног Сергија Радоњешког. Историја настанка, књижевноуметничке вредности и трајање дела“ одбранила је 2005. године на Филолошком факултету у Београду. Исте године унапређена је у звање асистента за предмет Руска књижевност.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Снежана В. Ђелесијевић

број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Изворна књижевна дела Кијевске Русије
у српскословенској рукописној традицији

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 22. 10. 2012.

Ђелесијевић

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског рада**

Име и презиме аутора Снежана В. Јелесијевић

Број уписа _____

Студијски програм _____

Наслов рада Изворна књижевна дела Кијевске
Русије у српскословенској рукописној традицији

Ментор проф. др Томислав Јовановић

Потписани Снежана Јелесијевић

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 22. 10. 2012.

Јелесијевић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Изворна књижевна дела Кијевске Русије
у српскословенској рукописној традицији
која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство

☒ 2. Ауторство - некомерцијално

3. Ауторство – некомерцијално – без прераде

4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима

5. Ауторство – без прераде

6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 22. 10. 2012.

Јелена Јефтовић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Снежана В. Јелесијевић

**ИЗВОРНА КЊИЖЕВНА ДЕЛА
КИЈЕВСКЕ РУСИЈЕ У
СРПСКОСЛОВЕНСКОЈ РУКОПИСНОЈ
ТРАДИЦИЈИ
II**

докторска дисертација

Београд, 2012

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Snežana V. Jelesijević

**ORIGINAL LITERARY WORKS OF
KIEVIAN RUS' IN SERBIAN
MANUSCRIPT TRADITION
II**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2012

Садржај

Митрополит Кијевски Јован I	1
Митрополит Кијевски Иларион	22
Поређење Доментијановог „Житија Светог Симеона“ и Иларионовог	
„Слова о закону и благодати“	23
„Слово брату столпнику“	65
„Слово Светог Илариона о одбацивању света ради иночког живота“	139
„Слово Јована Синајског“	149
„Слово о душевној користи“	156
Преподобни Теодосије Печерски	170
Григориј Философ	181
„Слово Илије трудољубовог на сабор архангела Михаила“	184
Свети Кирил Туровски	189
Слике	202
Скраћенице	314
Литература	315

МИТРОПОЛИТ КИЈЕВСКИ ЈОВАН I

СЛУЖБА СВЕТИМ БОРИСУ И ГЛЕБУ

ГИМ, Збирка рукописа А. И. Хлудова, бр. 160

(87а) ¹Мѣсѣца тог(о) въ .кѣ. с(вѣ)тыи. м(оу)ч(е)н(и)це. хрнстны въ тѣмъ д(ь)нь твореннѣ
иоана митрополита. роушыкаго. и памѣт(ь) с(вѣ)тоую и б(о)ж(ь)ствную стр(а)ст(от)рпцюу. и
брат[а]. бориса и глѣба. с(ы)ноу владимирю. и касланю. нареч(е)наго въ с(вѣ)тыи кр(ь)щенныи и
кнеза бл(а)гоч(ь)стыаго самодержьца всеи роушыкыи земли.¹

на г(оспод)и възвах[ь]. ос(та)ви ѿ и поемь. ст(и)х(и)ре. глас(ь) ѿ. под[обьнь]. дасть
знаменнѣ.

Б(о)ж(ь)ствныи разоумьныи. ч(и)стыи свои смыслѣ озаари г(оспод)ь. неразоумна
нз'бавляють те. от[ь] глѣбкыи тыи. слн'це праведнои истин'нои. м(оу)ч(е)н(и)це хрнстни
б(о)гобл(а)женаи. тѣмъ непрназнна скроушила кси. х(и)с(то)ви стр(а)стн нз'образнаи кси
крѣпко.

Болѣзны трѣпкши платьскыи. къ неколѣзньному приде рад[о]ующи се. хрнстни
наслажденню. ндѣже бывши оукрашена. яко нектѣста изеран'на ц(е)с(а)риа х(и)с(то)а прѣхкальнаи.
вѣрно памѣть твою празноующихъ поминнающи. яко да оберѣщель м(и)л(о)сть. от[ь] злыхъ
нз'бавленнѣ.

Иако оукрашеннѣ плати свои тръзаныи нектѣстскы носещи. прапроуд[оу] от[ь] крѣе
отръвленоу. м(оу)ч(е)н(и)це ода се. и женихоу си х(и)с(то)оу нз'п'ш'рено. б(о)ж(ь)ствныи
свѣтлостыи хрнстни н(ы)ни прѣд[ь]стони. радости б(о)ж(ь)ствныи наслаждающи се. всегда съ
дѣв(и)цаи и м(оу)ч(е)н(и)цаи.

¹А, Т¹, Н: Мѣсяца того же въ 24 творение Иоана, митрополита Русьскаго, святыма мученикома Бориса и Глѣба; С: Мѣсяца того въ 24 святыи мученици хрѣстїны. Въ тѣ же день святои мученику романа и давида; Сф: Мѣсяца іюля въ 24 день. Святыи мученица хрнстныи и святои новоявленную мученику хрнстову бориса и глѣба; Т²: Мѣсяца того въ 24 святои мученику бориса и глѣба. святыи мученица хрѣстїны; Д, Хл: Мѣсѣца тог(о). въ .кѣ. д(ь)нь с(вѣ)тыи м(оу)ч(е)н(и)це. хрнстны. и с(вѣ)тои м(оу)ч(е)н(и)коу. бориса и глѣба

глас(ь)· тѣтъждѣ^а·

²Прндѣте цѣломоудрїа любѣцн³. ч(ь)ст(ь)ноу ю двонцоу поттѣмь· х(рн)с(т)а
възлюбнвъшоу⁴. всѣмн владѣшоу⁵. ч(н)стоу⁶ ср[ь]д[ь]цѣмь н д(оу)шею свръшеною·
стр(а)ст(от)рп'ца⁷ ромаана. н⁸ славнаго⁹ н¹⁰ крот'каго д(а)в(н)да¹⁰. ¹¹достославнаго¹² нже^{13/11}
д(оу)шею¹⁴ н телесн¹⁵ скроушыша¹⁶ бѣсовьскнѣ¹⁷ плькы¹⁸·²

¹⁹ѡт[ь] корѣне нз'растоста²⁰ ч(ь)стьнаѣ· брат(а) славнаѣ н²¹ бл(а)городнаѣ н
бл(а)городства²² въ истинѣ възлюбнста²³. нетаѣн'ноу славѣ²⁴ нзъволивша²⁵ животъ· н
ц(е)с(а)р(ь)ство нераздрѣшнмоѣ праведно же пострада[а]²⁶. вѣн'це побѣд'ннѣ²⁷ приѣста·
стр(а)ст(от)рп'ца²⁸ бл(а)женаѣ· н молнтвѣннаѣ ѡ д(оу)шахъ нашихъ²⁹·

дѣлы³⁰ оучени³¹ х(рн)с(то)вы. исплняюще³² заповѣдн· н того поклѣннѣ врагомъ не
враждеваста³³. на оубиеннѣ пришьд[ь]шнхъ ваю неправедно· нъ іако стѣфанѣ под[о]бныка·
пръвом(оу)ч(е)н(н)коу³⁴ ³⁵молеща се³⁵ не постави нмь ³⁶г(лаго)люща грѣха³⁶. члов(ѣ)колюбѣте
³⁷и(нсоу)се б(ож)е³⁷. н сп(а)се д(оу)шамъ³⁸ нашимъ³⁹·¹⁹

На стнх[окнѣ]· въ ѡх(тонскъ)· н с(вѣ)тон· глас(ь)· бѣ·

Хрнстнно нмѣннтнмъ тн званнѣмъ дѣяннѣ достонно показа^б єсн· іако въ истинѣ
д(ѣ)в(н)тскою чнстотою оунекѣстнвъшн се х(рн)с(то)вы. бл(а)говоленнѣмъ ѡ(тѣ)чѣмъ· н
поспѣшьствомъ д(оу)ха· моученнѣ же бранымъ тврдымъ ѡбанстала єсн свѣтлыѣ слнчньнх[ь]

^атако у рукопису ^бтако у рукопису

²Т¹, Т² немају ³Д: любокнѣ ⁴А, С, Н, Сф: възлюбившая; Д: възлюбншн; Хл: възлюбнша ⁵А, С, Н:
владѣюща; Сф: владущаго; Д, Хл: владѣща ⁶А, С, Н, Сф: чистыимъ ⁷Сф: страстносца; Д:
стр(а)с(то)т(рь)пцѣ ⁸Д, Хл немају ⁹А, С, Н, Сф: славнаго ¹⁰Д, Хл: д(а)в(н)да крот'каго ¹¹Д, Хл немају ¹²Сф:
досточюднаго ¹³С: и ¹⁴А, Н, Сф: душама; С: душа; Д, Хл: чнстаѣ д(оу)шею ¹⁵А, Н, Сф: телесема чнстаѣ; С:
телеса чнстаѣ; Д, Хл: тѣломъ ¹⁶А, С, Н, Сф: съкрушыша; Д: съкроушышн; Хл: съкроушыша ¹⁷Сф:
дѣмоньскыя ¹⁸Д, Хл: плькы с(вѣ)таѣ ¹⁹Т¹, Т², Д, Хл немају ²⁰А, С, Н, Сф: издростоста ²¹А, С, Н, Сф
немају ²²А, С, Н, Сф: благородство ²³Сф: възлюблше ²⁴А, Н: възлюбивша славу и; С: възлюбиста
славу и; Сф: вжелѣста славу и ²⁵А, Н немају; С, Сф: изволивше ²⁶А, С, Н, Сф: пострадавша ²⁷А, С, Н,
Сф: побѣды ²⁸Сф: страстносца ²⁹С нема ³⁰А, С, Н, Сф: дѣлы и ³¹А, С, Н: учени; Сф: мученьи ³²А, С,
Н, Сф: исполняюща ³³А, С, Н, Сф: враждеваста ³⁴С, Сф: пръвомученика ³⁵А, С, Н, Сф: молястѣя ³⁶А,
С, Н, Сф: грѣха, глаголюща ³⁷А, Н: Боже нашъ, Ісусе; С: Хрнсте нашъ, Ісусе; Ісусе, Боже нашъ ³⁸С,
Сф: душъ ³⁹С, Сф: нашихъ

лоуць. тѣмъ іако жрътва ч(н)ста н непорочна. на н(е)б(е)с(ь)ноую принесе трапезоу д(ѣ)въ н
м(оу)ч(е)н(н)къ лыкы. въ вѣкы насла(87б)ждающн се. с нмн же хрнстнно нстнноиеннтаѡ.
даровати чтоущнмъ те н мнрь н вєлню м(н)л(о)сть.

н с(вє)тыма. гл(а)с(ь). ѿ

⁴⁰д(ь)н(ь)сѡ въселєнаѡ вса стр(а)ст(от)рпцю лютаѡм^в просвѣщаєть се. н б(о)жнѡ цр(ь)кы
цвѣтн оукрашаєѡ. ромаѡ н д(а)в(н)дє. въпнєтѡ⁴¹ оугодьннка х(рн)с(то)ва. н застоупьннка
теп'ла⁴². не прѣстантѡ молеща се⁴³ ѡ д(оу)шахъ нашнхъ⁴³.

кан(онь). глас(ь). ѿ прѣс(нь) ѡ. ірмос(ь). водоу прошьд[ь] іако по соухоу.

Бл(а)гымн оуп'банын. нз'вѣстнѡ се оумъ твоѡ хрнстнно. въз'вѣсн се іако м(оу)ч(е)н(н)ца. н
възнесе се мнмотекоущнхъ нзмѣннѡмъшн єднна боуд[оу]щнхъ.

Раздроушена н лежєща. подь ногама ѡтроковнцн. стр(а)ст(от)рпцн вндєще врага хвалоу
сп(а)с(о)вн дадѣмъ всн. побѣдоносн оу те показавьшаго.

Вндѣтн жєннѡ ч(н)стаго. добротоу красноую. въжделавьшн ч(н)стаѡ. тѣмъ
б(о)ж(ь)ствнымн страд[а]нн. стратотрпнца. прѣсвѣтлѡ се сама оукрашає єсн.

Зачьншн слово ѡ(ть)чє. пльнню сѡвѣстн се. прѣславнѡ м(а)тн нстннаѡ. ємоужє
въжделавьшн. хрнстнно м(оу)ч(е)н(н)цє ч(ь)стѡ стєжала єсн.

прѣс(нь). ѿ. ірмос(ь) Ты єсн оутвѣрждєннє.

Възведьшн ѡчн смьсла славнаѡ. нбо тварьмн своєго творца познала єсн.

Славоу прѣболюшоу. южє къ б(ог)оу нмѣла єсн ч(ь)стѡнаѡ. тѣмъ ннцєтоу ндолюскоую
ѡставла єсн.

Оуставн моє възьмоущєннє. смьсла ч(н)стаѡ вл[а]д[ь]ч[н]цє. оутншн д(оу)шевнѡє всє.
оутншєннє х(рн)с(т)а рождьшн.

сѣд[альнѡ]. глас(ь). ѡ. под[обьнѡ] Гробъ твоѡ х(рн)с(т)є.

Крѡвь свою ч(ь)стѡнаѡ. іако алавастрѡ мѡра принєсла єсн. х(рн)с(то)вн жєннхоу сн любьз'но.
въз'м'зднє. єжє прнєла єсн ѡт[ь] нєго достославнаѡ. вѣн'цѡ б(о)ж(ь)ствн^г н нєтлѣнны
м(оу)ч(е)ннцє тѣмъ прнєть цѣл'бамъ бл[а]г[о]д[ѣ]ть. снлою д(оу)хов'ною.

глас(ь). ѡ. ѡнкѡ анг(е)льс.

^в тако у рукопису ^г тако у рукопису

⁴⁰С, Сф, Т¹, Т² немају; у Д и Хл стихира ѿгда братонєнакдѣнна ѡгнь ⁴¹А, Н: въпнєть ва ⁴²А, Н: теплая

⁴³А, Н: за рабы своя

⁴⁴Нз млада х(рн)с(т)а възлоубивша⁴⁵ коуп'но брата ч(ь)стьнаа н жнзнь нестаростьноу⁴⁶
нзколта. н пощенне⁴⁷ ѿт[ь] страстни⁴⁸ д(оу)шегоубныхъ⁴⁹. тѣмъ споспѣшениемъ⁵⁰ б(о)жню
бл[а]г[о]д[ѣ]ть⁵¹ приемьша⁵². нсцѣлаета боеще⁴⁴

пѣс(нь). ѿ. ирмос(ь). Оуслышахъ слотрени:

Вспиташе се рамаи б(о)ж(ь)ствнымъ. наслѣдима м(оу)ч(е)н(н)це. х(рн)с(то)ва тѣз'ниче.
вндѣниіе жениха. н на того доброту възвращающн:

Ѡзари се твоіе аще. добродѣяниимъ стр(а)стнымъ свѣтлостымъ. красотоу ѿт[ь]поущающе. н
б(о)жніе славы радостно:

Бъ прор(о)цѣхъ славно те дрѣвле исана жьзль именовъ. цвѣтъ носещи г(оспод)а б(огороди)це
м(а)ти приснод(ѣ)вага:

пѣс(нь). ѿ. ирмос(ь). Оутръноюще въпи:

Ѣко анг(е)ль въ плъти м(оу)ч(е)н(н)це бывши. н на н(е)б(е)с(ѣ)хъ анг(е)ли те пишею
анг(е)л(ь)скою питаху:

Камене животноаго не ѿт[ь]вргши се хрнстино. тѣмъ камень прижедавше ти врази. въ
кдоу въкрыгоше те:

Мрътвѣца грѣхъми бывша. ѡживи мѣ животе безгрѣшны:

пѣс(нь). ѿ. ирмос(ь). Мол(н)тву си пролѣю:

Насити се добротн ср[ъ]д[ъ]це твоіе. сладкааго рачнела стр(а)стоиснче. н коноу того
страстни. съ прилежаниемъ текла еси зовоущн. женише (88а) мон. твоіе ради закалаю се н(ы)ниа
люб'ве:

Ѡ(тѣ)ца те н(е)б(е)с(ь)наго м(оу)ч(е)н(н)це роднтель вндѣ любещю. вар'варьскы показаль
есть разоумъ. н въ многы ѡбраз'ныіе моуки вложн те. оуставы бо нечѣстывы. своего не разоумѣ
ис(тѣ)ства:

Разоумѣвше б(о)гоглас(ь)ны прор(о)ци. танихъстоу твоюмоу глыбинуу д(ѣ)во. прор(о)тѣскы
провъзвѣстнше. б(о)ж(ь)ствнымъ ѡзарила свѣтлостымъ. ꙗко м(а)т(е)рь те прѣнстин'ноу всѣхъ
бл[а]д[ъ]цѣ бывши:

пѣс(нь). ѿ. ирмос(ь). Дѣти иврѣнскы въ пещи поправше пламєнь. дрѣзноувше н на росоу
ѡгнь прѣложше въпнюще. бл(а)г(о)с(ловє)нь еси г(оспод)и б(ож)е:

⁴⁴Сф нема ⁴⁵А, Т¹, Н: възлюбивши ⁴⁶А, Т¹, Т², С, Н: не старостьную възлюбивши (Т²: възлюбивша),
славная, цѣломудрие; Д: старостьною ⁴⁷Т²: прощение ⁴⁸Д: стр(а)сти ⁴⁹А, Т¹, Т², С, Н, Д, Хл:
душегубныхъ ⁵⁰А, Т¹, Т², Н: съ споспѣшениемъ; С: съподобльше споспѣшениемъ ⁵¹А, Т¹, Т², С Н:
благодать ⁵²А, Т¹, Т², С, Н: приимша

Пѣс(нь) всѣхъ бл[а]г[о]д[ѣ]телиа· палецоумоу о҃гьноу прикосноуѣшоу се въпиаше твоє
прохлаждающеумоу ср[ѣ]д[ѣ]це·

Едино҃го лютеши оулоу҃чити г(оспод)а· не родила еси оудомъ опалиаемоу· не от[ѣ]връгла се
еси х(ри)с(т)а· д(ѣ)во поюши бл(а)г(о)с(ловє)нь б(ог)ъ от[ѣ]ць·

пѣс(нь) ·ѿ· irmoc(ъ)· сѣдыи сѣдыницею·

Бла҃ноующе се мору҃ нскоу҃шеннємъ моу҃къ· б(о)ж(ь)ствнымъ направленнємъ· неврѣднла
прѣплоула еси· змѣиа погроу҃зѣвшѣ· глыбиною сконча подвѣгъ· м(оу)ч(е)н(н)це· тѣмъ въ ранскыхъ·
небла҃ноующѣхъ пристанищѣ· пристаты въпиюши· дѣти бл(а)г(о)с(лов)ы·

Змѣиа лоу҃таго оумрътвила еси· живилн подвижаны· мол(н)твамнл^л си н пѣннємъ·
сверѣпнхъ звѣрѣи оуспѣла еси· н от[ѣ] сѣхъ вѣдѣ кроу҃мъ бывѣши· прѣбыв(тъ) творцоу си крѣстѣно
поюши· к немоу҃же въпиешн непрѣстан'но· дѣти бл(а)г(о)с(лов)н(н)те·

Словоу҃мъ жива въздвѣгнула еси· оумръшаго грѣзениємъ м(оу)ч(е)н(н)це стр(а)сто(т)рѣпнце·
от[ѣ] ѣдовѣтѣхъ з'мѣнн· б(ог)ъ бо нже сымръть поправѣ· б(о)ж(ь)ствнымъ погребениємъ· твоихъ
мол(н)твѣ посланоу҃шае҃тъ крѣстѣно· к немоу҃же въпиешн непрѣстан'но дѣти бл[а]г[о]сло[в]н[н]те^б·

пѣс(нь) ·ѿ· irmoc(ъ)^с· Въ истинноу б(огороди)цоу те·

Видѣти спод[о]бн се оубла҃стѣлаа· н моу҃ченичѣскимъ оу҃дѣнн свѣтеши се· своего жениха си
христѣно· м(оу)ч(е)н(н)це многостра҃стѣннце·

Красна твоѣа доброта· ꙗже възлоу҃бѣи ѣвѣ· нже всѣхъ пате добротоу красѣныхъ· въ
н(е)б(е)с(ъ)ннмъ чрътозѣ тебѣ спод[о]бнла естѣ·

Сл(ъ)н(ъ)ца свѣта҃нши ѣви се твоѣа памѣть· свѣтанлн бл[а]г[о]д[ѣ]тлн· д(оу)ховнымъ те
тгоу҃щнмъ· христѣно просвѣщающе нас(ъ)·

Благолюбѣна д(ѣ)во· оулобленоу҃ грѣхлн д(оу)шоу мою оублажн· от[ѣ] вѣтнаго мѣ
пламене нзбавл мол(н)твамн си·

Въ тѣжде д(ъ)нь с(вє)тыю м(оу)ч(е)н(н)коу борса н глѣба·

⁵³Кан(о)н(ъ) глас(ъ)· ѿ· пѣс(нь) ·ѿ· irmoc(ъ)· Водоу прошьд[ѣ] ꙗко по соухоу·⁵³

⁵⁴Дажь⁵⁵ ми от[ѣ]поу҃сть многымъ⁵⁶ прѣгрѣшениємъ⁵⁷ монмъ⁵⁸ сп(а)се· прѣмоу҃дрость ми
подае· ꙗко да пѣс(нь)мн похвалоу тебѣ· прославляшоумоу⁵⁹ с(вє)таѣа скоѣа⁶⁰·⁵⁴

^лтак о рукопису^б у рукопису влѣѣте^с тако у рукопису

⁵³А, Т¹, Т², С, Н, Сф: Канонъ тѣма же святыма, имѣѣи по главамъ грѣчскыи стихъ: Си Давыду пѣснь
приношу Роману. Гласъ 8: Воду прошьдѣ ꙗ(ко) ⁵⁴Д, Хл немају ⁵⁵А, Т¹, Т², С, Н, Сф: Дажь ⁵⁶А, С, Сф:
многымъ; Т¹, Т²: многыхъ ми ⁵⁷А, С, Сф: прегрѣшенимъ; Т¹, Т²: прегрѣшени ⁵⁸Т¹, Т²: моихъ ⁵⁹А,
Т¹, Т², С, Н, Сф: прославльша ⁶⁰А, С, Н: Твоя; Т¹, Т²: похвалю святая ти тебе похваляюще

Въспоемъ⁶¹ пѣснь⁶² бл(а)гоуспѣхн⁶³. прославленнѣ⁶⁴ цѣломоудрннѣ^{ж/65} съднслодъ.
ролана⁶⁶ славнаго· д(а)в(н)да⁶⁷ же бл(а)гоуспѣхн⁶⁸ коупно⁶⁹ славецю⁷⁰.

Избранноюю ѿт[ъ] родъ всѣхъ· достоинно похвалнѣ⁷¹ вѣр'нын· д(ѣ)воу^{72 73} въ истинноу⁷³ пате
слова· б(ог)а слова въплътнвъшоу⁷⁴.

пѣс(нь)· ꙗ· ирмос(ъ) Ты еси оутверждение:

(886) Бсе⁷⁵ смышленнѣ⁷⁶ къ б(ог)оу· моудра⁷⁷ нмоуца· братнѣю⁷⁸ любокню⁷⁹ съвъкоупльша
се⁷⁹ бл(а)гоуспѣхн⁸⁰ пожнста⁸¹.

⁸²Млада⁸³ оубо тѣлодъ· д(оу)шамъ же коупно⁸⁴ с(вѣ)таѣ· яко бл(а)гоуспѣхн⁸⁵
об'ннцавша⁸⁶· б(ог)а⁸⁷ въз'лоубила еси⁸⁸.

Бещъ възненавнѣста⁸⁹· тѣлннхъ⁹⁰ мнмотекоуцоу⁹¹· и добродѣтелн⁹² явнста се· съсоуда
славн⁹³ ѿт[ъ] юности⁹⁴.

⁹⁵ѿднна ты породн⁹⁶· несказанно⁹⁷ нетѣлн'на⁹⁸· тѣлннѣ⁹⁹ въ истинноу· потрѣбнтелѣ мнра¹⁰⁰.
сп(а)сла¹⁰¹ еста¹⁰².

пѣс(нь)· ꙗ· ирмос(ъ)· Ты мн х(рн)с(т)е г(оспод)ъ:

^жтакое у рукопису

⁶¹А, Т¹, Т², С, Н, Сф: Въспоемъ ⁶²А, С, Н, Сф: пѣсньми ⁶³Т¹, Т²: благоуспѣхн; Д, Хл: бл(а)гоуспѣхн ⁶⁴А,
Т¹, Т², С, Н, Сф: прославленнѣма; Д, Хл: прославленнѣма ⁶⁵А, Т¹, Т², С, Н, Сф, Хл: цѣломудрннѣма; Д:
цѣломоудрннѣма ⁶⁶Т¹, Т²: Бориса ⁶⁷Т¹, Т²: и Глѣба; Д, Хл: и д(а)в(н)да ⁶⁸А, Т¹, Т², С, Н, Сф: благоуспѣхн;
Д, Хл: бл(а)гоуспѣхн ⁶⁹Д, Хл: немају ⁷⁰у руским преписима даље следи тропар „Даръ благородства отъ
Бога приимъша“ (Абрамовичъ 1916, стр. 138) ⁷¹Д, Хл: хваламъ ⁷²А, С, Н, Сф: дѣвою; Т¹, Т²: дѣвою ⁷³Т¹,
Т² немају ⁷⁴Т¹, Т²: въплътнвъши; С: въплътнвъшоу; Сф: рождѣшюю плотью ⁷⁵Т¹, Т²: всѣмъ ⁷⁶Т¹, Т²:
смышленнѣма ⁷⁷А, Т¹, Т², С, Н, Сф, Д, Хл: мудрая ⁷⁸Т¹, Т²: брата; Д, Хл: братнѣю ⁷⁹Т¹, Т²:
съвъкупнстася ⁸⁰Сф, Т¹, Т², Д, Хл: благоуспѣхн (Д, Хл: бл(а)гоуспѣхн) ⁸¹Д, Хл: жнста ⁸²Д, Хл: немају
⁸³А, Н: Млада ⁸⁴С: яко ⁸⁵Т¹, Т²: благоуспѣхн ⁸⁶А, Т¹, Т², С, Н, Сф: обетъшавъша ⁸⁷Н: Господа ⁸⁸А, Т¹,
Т², С, Н, Сф: еста ⁸⁹Т¹, Т²: възненавнѣдѣвша; С: възнесена видѣста ⁹⁰А, С, Н, Сф: тѣлннхъ; Т¹, Т²:
и тѣлннхъ ⁹¹Т¹, Т²: мнмотекуща ⁹²А, С, Н, Сф: добродѣтели; Т¹, Т²: добродѣтелию ⁹³Т¹, Т²:
славная ⁹⁴А, Т¹, Т², С, Н, Сф: уности ⁹⁵Сф: нема ⁹⁶Д, Хл: породн ⁹⁷Т¹: несказанно ⁹⁸Т¹: тѣлннѣма; Т²:
нетѣлннѣма; Д, Хл: и нетѣлннѣма ⁹⁹Т¹, Т² немају; Д, Хл: нетѣлннѣма ¹⁰⁰А, Т¹, Т², С, Н, Сф: и мнра ¹⁰¹Т¹, Т²:
спасаешн ¹⁰²А, С, Н, Сф, Д, Хл: еси; Т¹, Т² немају

Юношкы¹⁰³ подвнгыша се бл(а)жена¹⁰⁴ възърастомъ¹⁰⁵ цкѣта¹⁰⁶ н¹⁰⁷ юностию¹⁰⁸. ¹⁰⁹ω
 сластѣхъ¹⁰⁹ любвѣ¹¹⁰ пльтьскы¹¹¹. не нмѣста¹¹² ѿт[ь]ноудъ¹¹³. б(о)жна¹¹⁴ писаннѣ¹¹⁵
 почитающа¹¹⁶. тѣмъ¹¹⁷ просвѣщыша се¹¹⁷. заповѣдымъ¹¹⁸ б(о)ж(ь)ствынымъ¹¹⁹. тѣмънаго погубнста
 кнезѣ:

Бсемисльно ѿт[ь]ньскымъ¹²⁰ послѣдоуе¹²¹ яко¹²¹ моудрь¹²² пастрь¹²³ блажене. сьревнитѣла¹²⁴
 нмѣ¹²⁵ добрымъ¹²⁶. рома¹²⁷ б(о)гомудре¹²⁸. д(а)в(н)да¹²⁹ въ истинноу присно памѣтнаго¹³⁰.
 брат(а) оубо¹³¹ въкоупъ¹³². бл(а)гоч(ь)ствно¹³³ съвъкоуплена¹³⁴. д(оу)шамъ¹³⁵ н тѣломъ явнста се:

Законн¹³⁶ б(о)жнѣ¹³⁷ ¹³⁸възлюбивыша ѿт[ь] д(оу)шѣ¹³⁸ н зрѣннѣ¹³⁹ къ жнзнн
 грѣдоущн¹⁴⁰. ¹⁴¹смысль¹⁴² же простирающа¹⁴³ ч(ь)ствна¹⁴⁴. н¹⁴⁵ ч(ь)стн¹⁴⁶ зѣмльннѣ¹⁴⁷. н
 властн¹⁴⁸ възненавнѣста. нетлѣно¹⁴⁹ ц(а)р(ь)ство н славоу оум'но¹⁵⁰ моудрь¹⁵¹ нзымѣнна
 еста^{152/141}:

Глас(о)мъ¹⁵³ тн послѣдоующе¹⁵⁴. непорочна¹⁵⁵ блаженоу¹⁵⁶ тебе нменоемъ
 кр(ь)стнннн¹⁵⁷ кн¹⁵⁸ родн. яко б(о)г(а) рождышоу¹⁵⁹. въ истинноу. а не мѣтаннѣмъ¹⁶⁰

¹⁰³А, Т¹, Т², С, Н, Сф: Уношкы; Д, Хл: Юношкы ¹⁰⁴Т¹, Т²: богоблаженная ¹⁰⁵А, Т¹, Т², С, Н, Сф:
 въздрастомъ ¹⁰⁶А, С, Н: свѣта; Т¹, Т²: святая мученика ¹⁰⁷А, С, Н, Сф, Д немају ¹⁰⁸А, С, Н, Сф: уностию;
 Т¹, Т² немају ¹⁰⁹Т¹, Т²: пльтьскыя сласти ¹¹⁰Т¹, Т² немају ¹¹¹Т¹, Т² немају; Д: пльтьнык ¹¹²Т¹: не
 обрѣтоста; Т²: небрѣгоста; С: не уместа ¹¹³А, Т¹, Т², С, Н, Сф: отинуудъ ¹¹⁴Т¹, Т²: Божие ¹¹⁵Т¹, Т²:
 писание ¹¹⁶Т¹, Т²: любвнню почитающа ¹¹⁷А, С, Н, Сф: и просвѣщся; Т¹, Т²: и просвѣщышася ¹¹⁸Т¹, Т²:
 заповѣдью ¹¹⁹Т¹, Т²: божьствно ¹²⁰А, Т¹, Т², С, Н, Сф: отеческымъ ¹²¹Т¹, Т² немају ¹²²Т¹, Т²: мудре
¹²³А, Т¹, Т², С, Н, Сф: стопамъ ¹²⁴Сф: ревнителѣ; Т¹, Т² немају ¹²⁵Т¹, Т²: имѣвъ ¹²⁶А, С, Н, Сф:
 добрымъ; Т¹: угодна добродѣтельми; Т²: угодна добродѣтелна ¹²⁷Т¹, Т²: бориса ¹²⁸Т¹, Т²: мудра ¹²⁹Т¹,
 Т²: и глѣба ¹³⁰Т¹, Т²: памятная ¹³¹А, Н: бо; Т¹, Т²: оба; С: бо убо ¹³²А, Т¹, Т², С, Н, Сф: въкупъ ¹³³Сф:
 благочестивно ¹³⁴Сф: съвъкуплено ¹³⁵Т¹, Т²: духомъ; С: душама; Сф: душами ¹³⁶Т¹, Т²: законъ ¹³⁷Т¹, Т²:
 Божии ¹³⁸А, Т¹, Т², С, Н, Сф: отъ душа възлюбивыша (Сф: възлюблыше) ¹³⁹Т¹, Т²: зрѣниемъ ¹⁴⁰А, Т¹, Т²,
 Н: грядуща ¹⁴¹Т¹, Т²: смысльно подавающа святая ицѣления земнымъ и държаву земную оставльша и
 нетлѣннаго царства славу умно приобрѣла еста ¹⁴²С: смысльно ¹⁴³Сф: простирающе ¹⁴⁴С: чьствно;
 Сф: святая ¹⁴⁵А, С, Н, Сф немају ¹⁴⁶Сф: честь ¹⁴⁷Н, С: земныя; Сф: земную ¹⁴⁸С, Сф: власть ¹⁴⁹А, Т¹, Т²,
 С, Н, Сф: и нетлѣнное ¹⁵⁰А, Т¹, Т², С, Н: умно и ¹⁵¹Сф: мудрая ¹⁵²Сф: есть ¹⁵³А, Т¹, Т², С, Н, Сф:
 Глаголамъ ¹⁵⁴Т¹, Т², С: послѣдоуща ¹⁵⁵Сф: пренепорочная ¹⁵⁶Сф: божественую ¹⁵⁷А, Т², Н: хрестиянии;
 Т¹: крѣстьянинъ; С: крѣстьянъ; Сф: крѣстьянѣтъ ¹⁵⁸Т¹: си ¹⁵⁹Т¹, Т²: рожыши ¹⁶⁰Т¹, Т²: немѣльно

¹⁶¹свършена ѿбонмъ· б(о)ж(ь)ства¹⁶² ѿс(тъ)ствоу¹⁶³· и законн¹⁶⁴ чловѣчьска съмѣшеннѧ^{165/161}·
 пѣс(нь)· ѿ· ирмос(ь) Бъскоую мѣ ѿстави¹⁶⁶·
 ꙗко ѿ(тъ)ца¹⁶⁷ бл(а)гоч(ь)стива¹⁶⁸· лоуковню съвезанаѧ¹⁶⁹· и того любеца¹⁷⁰·
 бл(а)гоч(ь)стиваѧ¹⁷¹ свѣтлостню¹⁷² въснѧвъша· братома же пате възлюбѧшаго¹⁷³· сего ради
 завистьнни¹⁷⁴ стрѣлааи нскроушени¹⁷⁵ бысте¹⁷⁶·
¹⁷⁷Разгнѣвавъ се¹⁷⁷ братоубици¹⁷⁸ ꙗко¹⁷⁹ ннѧ¹⁸⁰ прѣжде¹⁸¹· с(вѣ)топлькѧ¹⁸² оканнѧ¹⁸³·
 ꙗви се законопрѣстоупно¹⁸⁴· и къ¹⁸⁵ зависти¹⁸⁶ оубиствѧно¹⁸⁷ приплете¹⁸⁸· властню¹⁸⁹ прѣльствѧ³
 се¹⁸⁹· и¹⁹⁰ славолюбѧ¹⁹¹ ѿт[ь]мьщеннѧ¹⁹² правѣднаго не оубѣжа¹⁹³·
¹⁹⁴Крѣвню¹⁹⁵ своєю¹⁹⁶ прапроуду¹⁹⁷· носещи прѣславьнаѧ¹⁹⁸· и кр(ь)сть¹⁹⁹ въ скипетра
 мѣсто²⁰⁰· въ дѣсноую роукоу²⁰¹ н(ы)ниа нмоуца²⁰¹· съ х(рн)с(то)мъ ц(а)р(ь)ствовати· н(ы)ниа²⁰²
 спод[о]бнста се· романе²⁰³ и д(а)в(н)де²⁰⁴ конна х(рн)с(то)ва непобѣдиаѧ·¹⁹⁴
 Бышоу²⁰⁵ те всѣхъ²⁰⁶· и светѣшоу чинновъ прославляемъ²⁰⁷· н(є)б(є)с(ь)ныхъ²⁰⁸· ꙗко
 дольнаѧ²⁰⁹· ²¹⁰съвѣкоуплышоу съ вышньими²¹⁰ нъ ѿ м(а)ти б(о)жнѧ· пѣвца твоѧ²¹¹

³тако у рукопису

¹⁶¹Т¹, Т²: свършена естъствомъ божества и обоимъ свършаема закономъ и чловѣчествомъ ¹⁶²С, Сф:
 божества ¹⁶³С: естъства ¹⁶⁴С: законъ ¹⁶⁵Н: свѣршенія ¹⁶⁶А, Т¹, Т², С, Н, Сф: отъри(нуль) ¹⁶⁷Т¹, Т²:
 отъцѣмъ ¹⁶⁸Т¹, Т²: благочѣстивно ¹⁶⁹А, Т¹, Т², С, Н, Сф: связана ¹⁷⁰Т²: въоружистася любяща; Т¹:
 любящая въоружистася ¹⁷¹А, С, Н: богочестивия; Т¹, Т²: благочѣстью; Сф: благочестья ¹⁷²А, С, Н, Сф:
 свѣтлостню (С, Сф: свѣтлостъ на Руси) ¹⁷³А, С, Н, Сф: възлюблѣшема; Т¹, Т²: възлюбленая же брата и
¹⁷⁴А, Т¹, Т², С, Н, Сф: завистьными ¹⁷⁵А, С, Н, Сф: искушена; Т¹, Т²: съкрушена ¹⁷⁶А, Т¹, Т², С, Н, Сф:
 быста ¹⁷⁷Н, Сф: разгнѣвася ¹⁷⁸Д, Хл: братоубици; Т¹, Т²: ꙗко братоубици ¹⁷⁹Т¹, Т² немају ¹⁸⁰А, Т¹, Т², С,
 Н, Сф, Д, Хл: Каинъ ¹⁸¹Т¹, Т², С, Сф: древле ¹⁸²Д: плькѧ ¹⁸³А, Т¹, Т², С, Н, Сф: оканный ¹⁸⁴А, Н:
 законопреступнѧ; Т¹, Т²: законопреступникъ ¹⁸⁵Т¹, Т² немају; С: при ¹⁸⁶Т¹, Т²: завистию; С: зависть
¹⁸⁷А, Т¹, Т², С, Н, Сф: оубиство ¹⁸⁸Т¹, Т²: приведе; Д, Хл: при ¹⁸⁹А, Т¹, Т², С, Н, Сф, Д, Хл: прельстився
¹⁹⁰А, Т¹, Т², С, Н, Сф, Д, Хл немају ¹⁹¹Т¹, Т²: славолюбиемъ; С, Д: сластолюбия ¹⁹²А, С, Н, Сф: и
 отъмьщения ¹⁹³Т¹: правѣднии же не убѣже отъ грядущихъ на нь; Т²: правѣдны же бѣжа отъ
 грядущихъ на нь ¹⁹⁴С нема ¹⁹⁵Т¹, Т²: кровь ¹⁹⁶Т¹, Т²: свою ¹⁹⁷Т¹, Т²: акы прапруду ¹⁹⁸Т¹, Т²: истькаву
¹⁹⁹Т¹, Т²: крестъ славъно ²⁰⁰Т¹, Т²: мѣсто приеста ²⁰¹А, Т¹, Т²: носяща; Н: носящю ²⁰²Т¹, Т², Сф немају
²⁰³Т¹, Т²: борисе ²⁰⁴Т¹, Т²: глѣбе ²⁰⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф: Вышышу ²⁰⁶С: всѣхъ твари ²⁰⁷Т¹, Т²:
 прославляему ²⁰⁸А, Н, С, Сф: небесныхъ; Т¹, Т²: на небесѣхъ ²⁰⁹А, Н, Сф: дольняя; Т¹, Т²: тобою
 дольняя; С: давняя ²¹⁰А, Т¹, Т², Н, С, Сф: съ вышньими съвѣкуплышу (Н: сово(ку)плыши; Т¹, Т²:
 совокуплено) ²¹¹Т¹, Т²: си твоя

посѣщаюшн²¹². н поганихъ²¹³ оуставляюшн²¹⁴ шетанне:—

пѣс(нь). ѿ. ирмосъ(ь) ѿцестн мѣ сп(а)се:—

Ноци²¹⁵ т'мн с(ы)н(о)вѣ. ²¹⁶нарекшоу се²¹⁶ протвѣнн^{и/217}. въ ноци²¹⁸ таа²¹⁹ 220 къ б(ог)оу²²⁰.
пѣннѣ²²¹ приносеца²²². копн²²³ събодоше. ходатанци²²⁴ твоюмоу вѣнцоу. романе²²⁵
б(о)ж(ь)ственомоу быкъшоу²²⁶:—

Ико въ истинноу сы²²⁷ под[о]бьникъ²²⁸ б(ог)а выпльщшаго се. за оубивающе²²⁹ те²³⁰ теплѣ
молаше²³¹ с(вѣ)те. яко въторн²³² прьвом(оу)ч(ѣ)н(н)къ стѣфанъ великын²³³. сего²³⁴ радн съ нымъ
прослави се: ²³⁵

Оугашьяють прор(о)ци²³⁶ глас(ь)²³⁷. б(о)жню²³⁸ родительницю²³⁹. поемъ же те н мы²⁴⁰.
вн(89а)дѣше събнтнѣ. ч(ь)стныхъ²⁴¹ прорнцанн²⁴² д(ѣ)вства²⁴³ въ истинноу. н ч(н)стоты
вмѣстнание:—

²⁴⁴ко[нь]д[акъ]. глас(ь) .ѿ. д(ѣ)ва²⁴⁵ дн(ь)с(ь).

Въснѣ д(ь)н(ь)сѣ прѣславнаѣ памѣть ваю. м(оу)ч(ѣ)н(н)ка х(рн)с(то)ва. романе н д(а)в(н)дѣ
съзвнюще²⁴⁶ нас(ь)²⁴⁷ на похваленнѣ²⁴⁷ х(рн)с(т)а б(ог)а нашего. тѣмъ²⁴⁸ прнтѣкающе къ рацѣ
моши²⁴⁹ ваю. нспѣлenniа даръ²⁵⁰ въспрнѣмаемъ²⁵¹. вы б(о)ж(ь)ствнаѣ врата с(вѣ)та²⁵²: ²⁴⁴

²¹²Т¹, Т²: спасаи ²¹³А, Т¹, Т², Н, С, Сф: поганихъ ²¹⁴Т¹, Т²: уставляющи ²¹⁵А, Н, С: Ношии и ²¹⁶А, Н:
нарекышесѣ ²¹⁷А, Т¹, Т², Н, С, Сф: противнни ²¹⁸А, Т¹, Т², Н, С, Сф: ношии ²¹⁹А, Н, С, Сф: тя; Т¹, Т²: ти
²²⁰Т¹, Т² немају ²²¹А, Н, С: пѣннѣ ²²²Т¹, Т²: приносяще ²²³А, Н, С, Сф: копии; Т¹, Т²: копиемъ ²²⁴Т¹, Т²:
яко ходатаево ²²⁵Т¹, Т²: борисе ²²⁶А, Н, Сф: бывше ²²⁷А, Н, Сф: сыи; С нема ²²⁸С: съподобникъ ²²⁹А, Т¹,
Т², Н, Сф: убивающа; С: убиство ²³⁰С, Т¹ немају; Т²: ть ²³¹А, Н: моляше тя; Т¹; Т², С, Сф: моляшесѣ
²³²Т¹, Т² немају ²³³С нема ²³⁴Т¹, Т²: и сего ²³⁵у руским преписима, изузев С, даѣе следи тропар:
Уношьскы¹ храборовавъша² и мужьскы побѣдивъша³ злаго⁴ ратоборьца, священный Романъ⁵ купно съ
Давыдомъ⁶, дѣломъ и словомъ показавъшасѣ и побѣдны⁷ вѣнцы⁸ ⁹отъ Бога¹⁰ приимъша^{11/9}, славная.
(¹Д, Хл: моужьскы ²Д, Хл: храврокавшѣ ³Сф: побѣдиста ⁴Сф: лютаго ⁵Т¹, Т²: борисе; Д, Хл: романа ⁶Т¹, Т²:
глѣбомъ ⁷Н: побѣдны; Д: побѣдн ⁸Н: вѣнцы ⁹Д, Хл: приимъша от[ъ] б(ог)а ¹⁰Т¹, Т²: Христа ¹¹Н:
приимъше; Т²: прияша) ²³⁶А, Т¹, Т², Н, С, Сф: пророчестии ²³⁷А, Т¹, Т², Н, С, Сф: гласи ²³⁸Т¹, Т²: божия
²³⁹Т¹, Т²: родительницѣ ²⁴⁰А, С, Сф: мы и ²⁴¹А, Т¹, Т², Н, С, Сф: чѣстныхъ ²⁴²А, Н, С, Сф: прорицании;
Т¹, Т²: проречении ²⁴³Т¹, Т²: божьства ²⁴⁴С, Т² немају ²⁴⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Хл: дѣва ²⁴⁶А, Т¹, Т², Н, С,
Сф: съзываютъ; Д: съзвнюще; Хл: съзвнющнн ²⁴⁷А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Хл: къ похвалению ²⁴⁸А, Т¹, Т², Н,
С, Сф: тѣмъ и ²⁴⁹А, Т¹, Т², Н, С, Сф немају; Д: мошѣмъ ²⁵⁰А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл: дары ²⁵¹А, Т¹, Т², Н,
С, Сф, Д, Хл: приемлемъ ²⁵²А, Т¹, Т², Н, С, Сф: еста; Д, Хл немају

²⁵³икос(ь)²⁵⁴.

Разоум'ное житие съвршае прѣбл(а)жене²⁵⁵. ц(а)р(ь)скыи²⁵⁶ вѣн'цель. ѡт[ь] юности²⁵⁷
оукрашенъ. прѣбогате²⁵⁸ ромаиѣ власть вѣлнѣа быс(ть)²⁵⁹ своемоу²⁶⁰ ѡт[ь]чѣствоу. и всѣи²⁶¹
тварн²⁶². тѣмъ вндѣ²⁶³ твон оуспѣхъ х(рн)с(то)с(ь) б(о)г(ь). и²⁶⁴ соудомъ своимъ на м(оу)ч(е)ннѣ²⁶⁵ те
призва²⁶⁵ и крѣпость ти подавъ с н(е)б(е)се²⁶⁶. да побѣдиши врага съ д(а)в(н)домъ моужьскы. съ
братомъ си²⁶⁷ пострадавшимъ. и живымъ свободою²⁶⁸.

люди²⁶⁹ бы^{270 271} б(о)ж(ь)ствыиѣа врача²⁷² с(вє)таѣ^{273/271}.

М(ѣ)с(е)ца. тог(о). кѣ. стр(а)сть с(вє)тыѣ и прѣслав'ниѣ м(оу)ч(е)н(н)це х(рн)с(то)вы.
хр(н)стинн. вл[а]д[ы]ко. бл(а)г(о)с(ловн).

Таа с(вє)таѣа кѣ ѡт[ь] тѣрннска град[а]. оуръкана нѣкоѣго коюды дѣши. нже на стѣлп
высокъ възведе ю. и сконмъ б(о)гомъ покелѣ юн оугоднѣ творити. разоумѣвшн же си с(вє)таѣа ѣко
бездоушнн соутъ б(о)зи. и възрѣвшн изъ дѣвѣи на н(е)бо. и съдѣтелеа тварн разоумѣвшн.
съкроушн ндоуы и раздае ницимъ. оувндѣна же бывшн. и всѣмъ моукалн оутомлена бывшн
ѡт[ь] ѡ(ть)ца. по си хъ въкрѣжена быс(ть) въ тыльницоу. и алычѣна бывшн. и ѡт[ь] анг(е)ла
пишоу прилаше и раны горькыѣ. и гонныѣ ницѣлн юн. по селъ въ въ^и море въкрѣжена бывшн. и
ѡт[ь] г(оспод)а б(о)ж(ь)ствыиѣ крѣщеннѣ приемъшн. и анг(е)ломъ на соушоу изъведена бывшн.
дѣю же власть приемъшоу и многы моуки ѡт[ь] него агныца х(рн)с(то)ва прѣтърпѣ. и створи
вѣровати х(рн)с(то)вы моужь. ꙗко по селъ копилъ въ ребра и въ тѣрѣко прокодена быс(ть). и тако
б(о)гоу д(оу)хъ скон прѣдасть.

[Б]ѣ^і тѣже д(ь)нѣ с(вє)тоу²⁷⁴ ц(е)с(а)роу роушыкоу²⁷⁵. и м(оу)ч(е)н(н)коу бориса и глаба.
²⁷⁶а въ с(вє)тымъ кр(ь)щеннѣ ромаиѣа и д(а)в(н)да²⁷⁶. тѣхъ мол(н)твами.

пѣс(нь) ѿ. ирос(ь).

^и тако у рукопису¹ у рукопису нема почетног слова Б

²⁵³Т¹, Т², С немају ²⁵⁴А, Т¹, Т², Н, С, Сф: Икосъ, подобенъ: Едема Вифл(еємъ) ²⁵⁵Сф: преподобне ²⁵⁶А,
Т¹, Т², Н, С, Сф: цесарьскимъ; Д: цѣркыи; Хл: цѣрксини ²⁵⁷А, Т¹, Т², Н, С, Сф: уности ²⁵⁸А, Т¹, Т², Н, С:
пребогатый; Сф: всебогатый ²⁵⁹надредно слово у Д не видимо ясно, могуће да је бѣ(ь) ²⁶⁰Сф: твоему
²⁶¹А, Т¹, Т², Н, С, Сф: веси ²⁶²Д, Хл: тварн ²⁶³А, Т¹, Т², Н, С, Сф: видя ²⁶⁴А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл
немају ²⁶⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф: призѣва тя ²⁶⁶Т¹, Т²: н(е)б(е)се ²⁶⁷Д нема ²⁶⁸А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл: съ
тобою ²⁶⁹Д, Хл немају ²⁷⁰А, Т¹, Т², Н, С, Сф: Ты бо ²⁷¹Хл: вѣста б[о]ж[ь]ствыиѣа кста ²⁷²А, Т¹, Т², Н, С, Сф
немају ²⁷³А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д немају ²⁷⁴Д, Хл: с(вє)тоу ²⁷⁵Д, Хл: роушыкоу ²⁷⁶Д, Хл немају

Б(о)жнѣ сѡждєннѣ ²⁷⁷ ѡгнь оустнѣхъ сѣ· въ вавилонѣ дръвѣхъ· сего ради ѡтроци въ пещи
радованю ногу· ꙗко въ свѣти ликовѣху поюще· бл(а)г(о)с(ловє)нь б(о)гъ ²⁷⁷·

Прѣславнѣ прославы· б(о)ж(ь)ствѣнаѣ бл[а]г[о]д[ѣ]ть ²⁷⁸ самобратнѣ ²⁷⁹ колєю ²⁸⁰ вѣю ²⁸¹·
ꙗко прннчу ^{к/282} въ истинѣ брѣтѣлюбнѣ ²⁸³ бл(а)г(ь)стнѣ ²⁸⁴· свѣтло ²⁸⁵ наказана ²⁸⁶· въ пѣти
прнлєжнѣ ²⁸⁷ бл(а)г(о)с(ловє)нь ²⁸⁸ б(о)гъ ²⁸⁹· ²⁹⁰

Пострад[а]ти пачє нзъволнѣ· нѣ оубѣжати злѣ безоумныхъ· сего ради възымызднѣ·
стр(а)стнѣ недѣлы ѡбрѣтоста ѡт[ъ] б(о)г[а]· ѡт[ъ] земныхъ ѡт[ъ] гнѣти· хранѣща и поющѣ·
бл(а)г(о)с(ловє)нь·

Каплє б(о)готѣннѣ· ѡт[ъ] тєкє рождѣшаго сѣ мнѣ ѡс(вє)тнѣша б(о)г(о)дѣицѣ д(ѣ)во· каплє
оубо м(н)л(о)сты истѣи· ѡсвѣщающѣ д(о)шѣ· и смысли земныхъ·

пѣс(нь) ·ѣ· ірмос(ь)· ²⁹¹ сѣдми сѣдмицѣ ²⁹¹·

Недовольнѣ бывѣше ²⁹² ѡканнѣ· тѣм оубица оубиени ²⁹³ ти ²⁹⁴· повѣргоше ²⁹⁵ нечѣстивѣ·
звѣрѣмъ ²⁹⁶ ²⁹⁷ на расхнѣннѣ ²⁹⁷· д(а)в(н)дѣ ²⁹⁸ б(о)г(о)хранимѣ ²⁹⁹· ѡт[ъ] родѣннѣ ³⁰⁰ крѣвѣ ³⁰¹ рождѣша
сѣ ³⁰¹· въспитѣна ³⁰² бл(а)г(ь)стнѣ ³⁰³· нѣ ³⁰⁴ бл[а]г[о]д[ѣ]ть ³⁰⁵ б(о)ж(ь)ствѣнаѣ ³⁰⁶ тѣ ³⁰⁷ (89б)
хранѣше· хранѣннѣмъ ³⁰⁸ анг(є)лѣм ликовѣще с нѣм ³⁰⁹ въ вѣкы ³⁰⁹·

³¹⁰ Коупнѣ лѣвѣ ³¹¹ прѣвѣ ³¹²· въ ³¹³ доубравѣ ³¹⁴ ³¹⁵ питающѣ сѣ ³¹⁵· и ³¹⁶ вѣдѣ ^{317/310} свѣтъ
ѡт[ъ] тѣмѣ ³¹⁸ ѣвѣ ³¹⁹ снѣющѣ ³²⁰· что сѣ вѣдѣннѣ доубрѣ къ ³²¹ доубрѣ г(а)г(а)лѣху·

^к тако у рукопису

²⁷⁷ А, Т¹, Т², Н, С, Сф немају ²⁷⁸ А, Т¹, Т², Н, С, Сф: благодать ²⁷⁹ Т¹, Т²: самобратіе; С: самобратная
²⁸⁰ А, Т¹, Т², Н, С, Сф немају ²⁸¹ С нема ²⁸² А, Т¹, Т², Н, С, Сф: притѣчу ²⁸³ А, Н, С, Сф: братолюбия; Т¹:
братолюбивная; Т²: братолюбная ²⁸⁴ Т¹, Т²: благочестная; Сф: благочестью ²⁸⁵ Т¹, Т²: свѣтилника ²⁸⁶ А,
Н, С: наказани; Т¹, Т² немају; Сф: наказая; С: и наказана ²⁸⁷ Т¹, Т², Сф немају ²⁸⁸ Т¹, Т²: показа ²⁸⁹ А: Богъ
Отець; Т¹: Отець; Т²: Отець нашъ; С нема; Сф: еси ²⁹⁰ даѣ у А, Т¹, Т², Н, Сф следи тропар „О
мужество! О чистѣи крѣпости!“ ²⁹¹ А, Т¹, Т², Н, С, Сф: Седмєдмице ²⁹² Т¹, Т²: быша ²⁹³ А, Т¹, Т², Н, С,
Сф: о убиени ²⁹⁴ Т¹, Т²: яти ²⁹⁵ Т¹, Т²: и повѣргоша ²⁹⁶ С: пѣсомъ ²⁹⁷ Т¹, Т²: въ снѣдъ ²⁹⁸ Т¹, Т² немају ²⁹⁹ Т¹,
Т² немају ³⁰⁰ А, Т¹, Т², Н, С, Сф: благородныя ³⁰¹ Т¹, Т²: рожѣся ³⁰² Т¹, Т², Сф: и воспитавъ ³⁰³ А, Т¹, Т², Н,
С, Сф: благочестивно, тя ³⁰⁴ А, Н немају; Т¹, Т²: и ³⁰⁵ А, Т¹, Т², Н, С, Сф: благодать ³⁰⁶ А, Н: Божия ³⁰⁷ А,
Т¹, Т², Н, С, Сф немају ³⁰⁸ Т¹, Т²: пѣсньми ³⁰⁹ С: въ вся вѣкы; Сф: дѣти благословите ³¹⁰ Т¹, Т²: Ловяще
свѣтомъ пѣрвѣ и добрѣ вѣщающѣ и видише ³¹¹ С, Сф: ловящии ³¹² С: пѣрвою ³¹³ Сф: и в ³¹⁴ А, Н:
дубровѣ ³¹⁵ А, Н, С: питающѣся ³¹⁶ Сф нема ³¹⁷ Сф: видѣтъ ³¹⁸ А, Н: лица ³¹⁹ А, С, Сф: яви; Т¹, Т² немају
³²⁰ Т¹, Т²: снѣющѣ ³²¹ Т¹, Т² немају

прѣдѣте видѣмъ³²² прѣславъноу видѣннѣ видѣвъше³²³ же³²⁴ ꙗко[о]. проповѣдаше³²⁵ вѣмъ.
х(р)с(т)а похваляюще. тебѣ съхранѣшаго:

³²⁶Прѣс(вѣ)таѣа ваю паметъ освящающн³²⁷ мнра³²⁸. н(ы)нѣ³²⁹ прнш'ла кста³³⁰. прѣхваал'наѣ
стр(а)с(то)трп'ца. выноу³³¹ же³³² молнмъ се³³³ полоу'чнтн ваю³³⁴ застоу'плєннѣ. ³³⁵романѣ н
д(а)в(н)дѣ³³⁵. любовнѣ поюще³³⁶. ³³⁷ѣко словоу бл(а)га³³⁸ оугодьннка³³⁷. ³³⁹дѣтн
бл(а)г(о)с(ло)внтѣ^{339, 326}

свѣта съсоудъ ч(н)стаѣа бывшн просвѣтн мѣ н³⁴⁰ въ³⁴¹ повелѣннхъ³⁴² свѣта ходнтн мн.
поспѣшн прѣч(н)стаѣа³⁴³. ѡт[ъ]³⁴⁴ чрѣва твоѣго въснѣвъша. просвѣтивъша³⁴⁵ вѣрньныхъ[ъ]³⁴⁶
ср[ъ]д[ъ]ца. ѣгоже³⁴⁷ поемъ³⁴⁸ дѣт(н)³⁴⁹:

пѣс(нъ). ѿ ирмос(ъ). ѿуднвн се оубо ѡ сем(ъ):

На землн оубо положена быс(та) ѣко мртѣа на³⁵⁰ н(ѣ)в(ѣ)сѣхъ³⁵¹ прославляѣта се³⁵¹ съ рабы
б(о)жнн. тѣмъ дръз'новєннѣ³⁵² ѡт[ъ] нѣго³⁵³ спод[о]блѣша се³⁵³ слав'наѣ. нѣч(н)стаго³⁵⁴ врѣхоу
стоѣща надъ гробомъ ваю. съ³⁵⁵ страхомъ ѡт[ъ]гнаста блаженѣа³⁵⁶:

³⁵⁷Б(о)ж(ъ)ствьнаѣ н свѣтозарьнаѣ³⁵⁸ въ нстнноу врьста³⁵⁹. романъ³⁶⁰ н
д(а)в(н)дѣ³⁶¹ докропѣдънаѣ стр(а)с(то)трп'ца. на н(ѣ)в(ѣ)сн³⁶² н(ы)нѣ³⁶³ ц(а)роу³⁶⁴ вседръжнтелоу

³²²Сф: видите ³²³Н: видѣша ³²⁴Т¹, Т² немају; С: бо ³²⁵Сф: проповѣдава³²⁶С нема ³²⁷Т¹, Т²: освящаетъ;
Д, Хл: ос(вѣ)щающн ³²⁸Т¹, Т², Д, Хл: миръ ³²⁹Д: н(ы)нѣ; Хл: н н(ы)нѣ ³³⁰А, Н, С, Сф, Хл: есть ³³¹А, Н, С,
Сф, Д, Хл: въ ню ³³²Т¹, Т² немају ³³³Т¹, Т² немају ³³⁴Т¹, Т² немају ³³⁵Т¹, Т²: борисе и глѣбе; Сф: борисе
всечестне и глѣбе княже ³³⁶Сф: не прѣстаѣта за ны вопиюще; Т¹, Т²: поюще въ славу Богу освященная
³³⁷Сф нема ³³⁸А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл: благая ³³⁹Сф нема; Д, Хл: б(лаго)с(ло)внтѣ кса д (Д: б(лаго)с(ло)внтѣ
кса дѣла) ³⁴⁰Т¹, Т² немају ³⁴¹Т¹, Т² немају ³⁴²А, Н, С, Сф: повелѣннхъ; Т¹, Т²: повелѣннємъ; Д, Хл:
повелѣннн ³⁴³Т¹, Т²: чистая ³⁴⁴Т¹, Т²: исъ ³⁴⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф: и просвѣтивъшаго ³⁴⁶А, Н, С: вѣрньнымъ;
Хл: вѣрньныхъ ³⁴⁷Т² нема ³⁴⁸А, Т¹, Т², Н, С, Сф немају ³⁴⁹Сф: бес покоя дѣти благословите; С: дѣти
благословятъ. священнн поють, людие прѣ; Н: дѣти благословите; Д: бл(аго)с(ло)в(н)тѣ кса д; Хл:
б(аго)с(ло)в(н)тѣ ³⁵⁰Сф: нъ на; Т¹, Т²: и на ³⁵¹А: съпрославлястѣся; Сф, Т¹, Т²: прославистѣся; Н:
спрославлястѣся ³⁵²А, Н, Сф: дръзновєннѣ; С, Т²: и дръзновєннѣ; Т¹: и дръзновєннѣ ³⁵³Сф, Т¹, Т²:
сподобистѣся ³⁵⁴Т²: нечестиваго ³⁵⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф немају ³⁵⁶С: прѣблаженная ³⁵⁷С нема ³⁵⁸Т¹, Т²:
свѣтоносная ³⁵⁹Т¹, Т² немају ³⁶⁰Сф, Т¹, Т²: борисе ³⁶¹Сф, Т¹, Т²: глѣбе ³⁶²Т¹, Т², Д, Хл: небесѣхъ ³⁶³А, Т¹,
Т², Н, С, Сф, Д, Хл: нынѣ ³⁶⁴А, Т¹, Т², Н, Сф: Троици; Д, Хл: ц(ѣ)с(а)роу

прѣдѣстонѣ³⁶⁵· нзѣваленнѣ³⁶⁶· просѣща· прѣгрѣшеннѣмъ³⁶⁷· злнмъ³⁶⁸· вѣрно³⁶⁹· на зѣмлѣ³⁶⁹· ваю³⁷⁰
память³⁷⁰· трѣжѣствоующнхъ³⁷¹·³⁵⁷

³⁷²Здравы творнѣа колѣщѣе· н³⁷³· бл(а)гоч(ь)стывынѣ· н хромнмъ³⁷⁴· тѣсненнѣ· подаѣта³⁷⁵· н
послоушѣствоуѣтъ· здравъ· бывъ· оу· ваю· раки· ѿ двонцѣ· прѣднвѣнаѣа· тѣмъ· н· намъ· всѣмъ³⁷⁶·
помощннѣа³⁷⁷· бараѣта³⁷⁸· сѣвыше· оуставляюща³⁷⁹· колѣзнь· н· поганнхъ³⁸⁰· шетаннѣ·³⁷²

Ѿ· чоудесн· сн³⁸¹· прѣбольшоу³⁸²· н³⁸³· оумла· чюд[о]· велнѣ·³⁸⁴· въ· нстннѣ³⁸⁴· прѣславнѣ³⁸⁵· како
вмѣстнстн^л· се· въ· оутробѣу· твою· б(ог)ъ· нн· какоже³⁸⁶· не³⁸⁷· вмѣстннн³⁸⁸· ѿгоже· хвалѣще· те
бл(а)гоч(ь)стывынѣ· оумлоу· д(ѣ)в(н)цѣ· ѿт[ъ]· бѣдъ· нзѣваляющн· ѿт[ъ]· беззаконнхъ· ѣзыкъ
всѣгда³⁸⁸·³⁸⁹

³⁹⁰ст(н)х(н)рѣ·³⁹¹· глас(ь)· ѿ· н(ѣ)в(ѣ)с(ь)ннмъ³⁹²
свѣтозарьнаѣа³⁹³· с(вѣ)таѣа³⁹⁴· н· бл(а)годобра³⁹⁵· м(оу)ч(ѣ)н(н)ка³⁹⁶· борнса· н· глѣба·
всепразнаѣа^л· память· всоу³⁹⁷· зѣмлоу· просвѣщающа· мракъ· злобнн³⁹⁸· ѿт[ъ]· гонѣща· цѣл'бамъ³⁹⁹
бл(а)годѣтъ⁴⁰⁰· нстаѣающа⁴⁰¹·

Капламн· кръвннмъ⁴⁰²· с(вѣ)тымъ⁴⁰³· очрѣвѣша⁴⁰⁴· рнзн· прѣс(вѣ)тънѣ· романѣ· н· д(а)в(н)дѣ
тѣмъ· веселомъ· ср[ъ]д[ъ]цѣмъ· ваю· память· празноуѣще^м· молнмъ· се· непрѣстано· да· се· молнѣа· за· все
ны·

^л· тако у рукопису ·^{л-м}· тако у рукопису

³⁶⁵А, Н, С: престоита ³⁶⁶А, Т¹, Т², Н, С, Сф: избавления ³⁶⁷А, С: прегрѣшение; Н: прегрѣшени; Сф, Т¹, Т²: прегрѣшеньемъ ³⁶⁸А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Хл: злымъ ³⁶⁹Д, Хл: немају ³⁷⁰Д, Хл: память· ваю ³⁷¹А, Н, Сф: трѣжѣствующемъ; Т¹, Т²: трѣжѣствуемъ; Д, Хл: поющнмъ ³⁷²у А, Т¹, Т², Н, Сф: ово· је· други· тропар ³⁷³А, Т¹, Т², Н, С, Сф: немају ³⁷⁴А, Т¹, Т², Н, С, Сф: хромымъ ³⁷⁵С, Т¹, Т²: подаѣта ³⁷⁶Сф: нема ³⁷⁷Т¹, Т²: на· помощь ³⁷⁸Т¹, Т²: будѣта ³⁷⁹С: уставляѣта; Т²: уставляють ³⁸⁰А, Т¹, Т², Н, С, Сф: поганнхъ ³⁸¹А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д: немају ³⁸²С, Т¹, Т²: преболшы; Д, Хл: прѣбольшѣ ³⁸³А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл: немају ³⁸⁴Сф, Т¹, Т²: немају ³⁸⁵А, Т¹, Т², Н, С, Сф, Д, Хл: и· преславнѣ ³⁸⁶Д, Хл: не· вѣсы ³⁸⁷Т¹, Т²: немају ³⁸⁸Д, Хл: ѿгоже· молн· ѿт[ъ]· тлѣ· н· бѣдъ· нзбавнн· се· вѣрно· тебѣ· велнѣающнхъ ³⁸⁹далѣ· у· Д: на· стнх(овнѣ)· въ· ѿх(тонѣ); Хл: на· стнх(овнѣ)· въ· ѿх(тонѣ)· на· л[н]т[у]р[г]нн· вса· слоужѣба·³⁹⁰Т¹, Т², С: немају ³⁹¹А, Н, Сф: Стихира· на· хвалите· Господа ³⁹²А, Н, Сф: подобенъ· Небеснымъ ³⁹³А, Н, Сф: Свѣтозарьна ³⁹⁴А, Н, Сф: и· свѣта ³⁹⁵А, Н, Сф: благообразна ³⁹⁶А, Н, Сф: мученику ³⁹⁷Сф: иже· всо ³⁹⁸А, Н: злобы; Сф: грѣховный ³⁹⁹А, Н: цѣлба; Сф: и· цѣлбамъ ⁴⁰⁰А, Н, Сф: благодать ⁴⁰¹А, Н, Сф: истаѣта ⁴⁰²А, Н: кръвннмъ; Сф: крови ⁴⁰³А, Н, Сф: и· свѣтымъ ⁴⁰⁴А, Н, Сф: очрѣвѣша

Іѣко звѣздѣ⁴⁰⁵ мнра просвѣщаєта· чудесными⁴⁰⁶ блистани⁴⁰⁷· стр(а)с(то)тѣп'ца⁴⁰⁸
г(осподь)ніа ромаіе н д(а)в(н)дє· мракъ грѣховны⁴⁰⁹ ѿт[ь]гонеца· тѣмъ въспѣваемъ· радостно
похваляюще ваю памѣть·:]³⁹⁰

На стнх(овнѣ)·⁴¹⁰ въ ѿх(тонсѣ)· н с(вє)тымъ⁴¹⁰ глас(ь) ·ѣ· под[обьнѣ]⁴¹¹· Кыи
похвалянии·

⁴¹²Кыи похвальными⁴¹³ вѣн'ци· вѣн'чавъ⁴¹⁴ пѣваемаго⁴¹⁵· раздѣленіе⁴¹⁶ телесе⁴¹⁷· н
сѣвѣкоупленіе⁴¹⁸ д(оу)шею· вѣрными⁴¹⁹ людемъ· теплая застоупьника· земли роушыкы⁴²⁰·
оудобреніе все⁴²¹ въселеніе· наслажденіе мѹжеоумными⁴²² смыслоу бѣсовскою дръжавоу
раздроушнста⁴²³· х(рн)с(то)воу под[о]бїемъ⁴²⁴· подающаго мнрови⁴²⁵ велю м(н)л(о)сть·⁴¹²

⁴⁰⁵А, Н, Сф: звѣздѣ двѣ ⁴⁰⁶А, Н, Сф: чудесными ⁴⁰⁷А, Н, Сф: блистании ⁴⁰⁸Сф: страстоносца ⁴⁰⁹А, Н, Сф: грѣховныи ⁴¹⁰А, Т¹, Т², Н, С, Сф: немају ⁴¹¹А, Т¹, Т², Н, С, Сф: немају ⁴¹²Т¹, С: немају ⁴¹³А, Т², Н, Сф: похвальными и ⁴¹⁴А, Т², Н, Сф: вѣн'чаимъ ⁴¹⁵А, Т², Н, Сф: пѣваемая ⁴¹⁶А, Т², Н, Сф: раздѣленая ⁴¹⁷А, Т², Н, Сф: телесема ⁴¹⁸А, Т², Н, Сф: и сѣвѣкупленая ⁴¹⁹А, Т², Н, Сф: вѣрными ⁴²⁰А, Т², Н, Сф: русьскыя ⁴²¹А, Т², Н, Сф: и вся ⁴²²А, Т², Н: мужеумными; Сф: мы же умнымъ ⁴²³А, Н: раздрушивша; Сф: раздрушыша ⁴²⁴Т²: пособиемъ ⁴²⁵Т², Сф: миръ и

СЛУЖБА СВЕТИМ БОРИСУ И ГЛЕБУ

ГИМ, Збирка рукописа А. И. Хлудова, бр. 156

(238а) Мѣс(е)ца тог(о)· въ· ꙗ́дѣ д(ь)нь с(вѣ)тыи м(оу)ч(е)н(и)це· хр(и)стны· и с(вѣ)тою м(оу)ч(е)н(и)коу· бориса и глѣба· вѣт(ерь)· на г(оспод)и възвах[ь] ¹въ ох(тонсѣ)· ꙗ́·¹ ст[и]х[и]ре глас(ь)· ꙗ́· под[обьнь]² дастъ знаменіе·

Б(о)ж(ь)ствыи разоуми^а· ч(и)стыи³ свои⁴ смыслъ озааривыи⁵ г(оспод)ь· неразоумиа нзбавляють те от[ь] глѣбокии тмы· сл(ь)н(ь)це си праведное истинное м(оу)ч(е)н(и)це хр(и)стни^б б(о)гобл(а)женаи· тѣмъ неприязниныи соупостати побѣдила еси· и молиши се о сп(а)сени д(оу)шѣ нашихъ·

Болѣзнь трыпѣши плѣтскыи· къ неколѣзньномуу (238б) прѣиде рад[о]ующи се· хр(и)стни наслажденію· ндѣже бывши оукрашена· ꙗко невѣста нзбранна ц(е)с(а)риа х(р)и(с)та б(о)га прѣхвальнаи· вѣрно память твою празднующима поминан· ꙗко да обрѣщель м(и)л(о)сть въ д(ь)нь соудьныхъ·

ꙗко оукрашеніе плѣти свое трызание· невѣстски носещи прапроуду от[ь] крѣви^б отрѣвленоу· м(оу)ч(е)н(и)це оудѣ се и женихоу си х(р)и(с)тоу б(о)ж(ь)ствыи свѣтлостыи хр(и)стни н(ы)ни⁷ прѣд[ь]стоиши радости б(о)ж(ь)ствыи наслаждаючи се· всегда съ оо(тѣ)цями^{в/8} и моутиницами·

Придѣте цѣломоудриа любци⁹ ч(ь)стыюу дв[ои]цоу поттѣмъ· х(р)и(с)та възлюбивша¹⁰ всѣми владоуша· ч(и)стои ср[ь]дцѣи и д(оу)шею съврьшеною стр(а)ст(о)т(рь)пца¹¹· романа славыаго· и д(а)в(и)да кроткаго· чистаи д(оу)шею и тѣломъ· и съкроушыша¹² бѣсовскыи плѣкы с(вѣ)таи·

на стих[овиѣ] въ ох[тонсѣ]· и с(вѣ)тыи глас(ь)· ꙗ́ под[обьнь] ꙗгда от[ь] дрѣ¹³·

^атакое у рукопису ^бтакое у рукопису ^втакое у рукопису, прво о је на крају реда, друго на почетку следећег

¹ос(тавнѣ)· ꙗ́· и поѣм(ь) ²на том месту само ³ч(и)сты ⁴свои ⁵озаравы ⁶крѣви ⁷н(ы)нѣ ⁸д(ѣ)в(и)цѣ ⁹любковю

¹⁰възлюбивши ¹¹стр(а)ст(о)т(рь)пце ¹²съкроушыши ¹³дрѣва

Ї҃гда братоненавидѣннѣа огнь· по всѣм распаляше¹⁴ се мыслѣ¹⁵ бл(а)женаѣа¹⁶· на неправедно оубиство ваю м(оу)ч(енн)ка· властью¹⁷ оубиство свѣтствоуща¹⁸· тогда б(о)годохновенною любовию· рад[о]ующа се¹⁹ д(оу)шн свои прѣдста¹⁹ въ роуцѣ зжидтелеви²⁰ сп(а)соу²¹ всѣхъ·

на [о]утр[ѣ]ни· кан(онъ)· ѿ· въ ох[тонскѣ]· н с(вѣ)тыма глас(ъ)· ѿ·

пѣс(нь) а· ірмос(ъ)· водоу прошед[ѣ]· іако по с²²

Бл(а)гым оупвани^{г/23} нзмѣнивши си оум^д христинно възвнси се іако м(оу)ч(е)н(н)ца не брѣгъши мнѣотекоушнихъ²⁴· н воудоуцаѣа· въсприѣтъ с(вѣ)таѣа·

Раздроушена н лежеща подѣ ногама оτροковци^{б/25} тымаго врага· хвалоу сп(а)соу дадимъ всн· побѣдоносноу показавшаго м(оу)ч(е)н(н)цоу·

Вспоємъ пѣснь бл(а)гочѣстивын· прославленаѣа цѣломоудрьнымъ²⁶ смысломъ романа славнаго· н д(а)в(н)да же бл(а)гочѣстѣно славеце·

Изъбран'ноюу от[ѣ] родъ всѣхъ достоинно хвалами вѣрнни д(ѣ)вѣ въ истинноу пате слова б(о)г(а) слова въплътнвшоу·

пѣс(нь) г ірм(о)с(ъ) ти єси оутвѣржденіе прнтѣ²⁷·

Възвед'ши отн смысла²⁸ славнаѣа нбо тварьм своего творца познала єси·

Главоу прѣбольшоу· юже къ г(о)спод)ѣ нмѣла єси ч(ъ)стѣнаѣа· тѣмъ нишетоу ндолюскоую оставила єси·

(239а) Все слышленіе къ б(о)гоу моудраѣа нмоуца брат'ьною^е любовию съвькоупляша се· бл(а)гочѣстивно жнста·

Ї҃дина тын^ж породни^з· несказан'но н нетлѣн'но· нетлѣннѣа въ истинноу потрѣвнтеля· мнра сп[а]сла^и єси·

сѣд[альна]· глас(ъ) а под[обьнь] гробъ тво²⁹·

Крвь свою ч(н)стаѣа· іако алакастрѣ мнра принесла єси· х(рн)с(то)ви женихоу си прилежно· възмьзднє же приєла єси от[ѣ] него достославнаѣа^и· вѣнцѣ^і б(о)ж(ъ)ствьнын· н нетлѣннын³⁰ м(оу)ч(е)н(н)це· тѣмъ приѣтъ· н цѣльбамъ бл[а]г[о]д[ѣ]тъ снлоу д(оу)ховною·

^{г, д} после ових речи· оштеѣне листѣ ^{б-з} тако у рукопису ^и у рукопису спсла ^{і-к} тако у рукопису

¹⁴Т¹: распаи ¹⁵мыслию ¹⁶Т¹: прѣбл(а)ж(е)наѣа ¹⁷Т¹: н властью ¹⁸Т¹: свѣтствоующе єдинородноюу любовь оставльшаго; свѣтствоующа ¹⁹Т¹: прѣдста свою д(оу)ш ²⁰Т¹: зжидтелю ²¹Т¹: н сп(а)с ²²соухоу· нзъ ієгипетска зла н ²³оуп'вани ²⁴мнѣотекоушихъ ²⁵от[ѣ]роковци ²⁶цѣломоудрьнымъ ²⁷прнтѣкающимъ ти г(о)спод)н ²⁸смыслно ²⁹нема ³⁰нетлѣнны

нна. сѣд[алѣна] глас(ь). ѿ под[обьнь] лнкъ³¹.

Нзъ млада х(рн)с(т)а възлюбивша. коупно брата ч(ь)стѣнаѣ. жнзнь нестаростьноу ю
нзволнста. и пощениѣ ѿт[ь] стр(а)стнн³² д(оу)шегоубныи хъ тѣмъ поспѣшеннѣмъ б(о)жню
бл[а]г[о]д[ѣ]тъ приѣмъша. нцѣлаѣта болешиѣ:

пѣс(нь). ѿ ірмос(ь). Оуслышахъ слоухъ г(оспод)и смотреннѣ твоѣго танныство. разоумѣхъ
дѣла твоѣа и прославнхъ твоѣ б(о)ж(ь)ство:

Въспнтавшн се ранами бжтвныи^к наслѣдла еси веселѣе въчнокъ виднши³³ х(рн)с(т)а
женнхъ си. и на того добротоу зриши:

Прилѣпнхъ се въслѣдъ тебе любовнѣ. прилѣжнѣ въслѣдъ твоѣи любовн. егда страждоущн
м(оу)ч(е)н(н)це възываше:

Юношескы подвигыша се бл(а)женаѣ. възрастоми цвѣта и юностию. ѿ сластехъ любве
пльтьскыи³⁴ не ндѣста ѿт[ь]ноудъ. б(о)жнѣ писаннѣ почитающѣа. тѣмъ просвѣщъша се заповѣдъми
б(о)жъствныи. тымаго погоубнста кнезѣа:

Въ пр(о)роцѣхъ те дрѣвле славныи нсанѣа жьзль именовѣа. цвѣтъ носещн³⁵ х(рн)с(т)а.
б(о)городн)це м(а)ти прнснод(ѣ)ваѣа:

пѣс(нь). ѿ ірмос(ь). Оутрънююще³⁶ въпнѣмъ ти г(оспод)и сп(а)си ны. ти бо еси б(о)гъ нашъ.
развѣ бо тебе нного³⁷ не знаѣмъ:

Ѣко анг(е)лъ въ плъти бывши м(оу)ч(е)н(н)це. и на н(е)б(е)сѣхъ н³⁸ анг(е)лн пищею те
анг(е)льскою питахоу с(вѣ)таѣа:

Камене животноаго не ѿт[ь]брьгыши се хрнстннѣ. тѣмъ (2396) камень прнвѣзаше ти врази.
и въ водоу въврьгоше т(е):

Разгнѣвавъ се братоубнца тако кань прѣжде. с(вѣ)топлькы³⁹ ѿкан'нын. таки се
законопрѣстоупно. и къ завнстн оубннство прнѣ властнѣ прѣльстнвъ се славолюбнѣ⁴⁰.
ѿт[ь]мыщеннѣ праведнаго не оубѣжа:

Мрътвѣца грѣхъми бывша ѿжнн мѣ ч(н)стаѣа. животь рождьши⁴¹ безыгрѣшнын:

пѣс(нь). ѿ ірмос(ь) М(о)л(н)твоу си пролѣю^л къ г(оспод)оу. и томоу възвѣщоу пѣталь мою.
яко золь д(оу)ша моя наплъни се. и животь мой адѣ прнблнжн се. нь молю се тако нѿна ѿт[ь] тлѣ
б(о)ж(е) мой възвѣдн мѣ:

³¹ лнк а ³² стр(а)стн ³³ видѣвшн ³⁴ плътьныи ³⁵ носещн ³⁶ оутрънюще ³⁷ нного б(о)гъ ³⁸ нема ³⁹ пскы ⁴⁰ славолюбнѣ

⁴¹ рождьши

Насыти се доброты ср[ъ]д[ъ]це твоє. сладкаго рачителя стр(а)с(то)т(рь)п(н)це. и въ воноу того стр(а)стн. съ прилежаниемъ текла еси зовоущин. женише мѡн х(рн)с(т)е. твоєю ради любве н(ы)нѣ наслаждаю се:.

О(ть)ца те н(е)б(е)с(ъ)наго м(оу)т(е)н(н)це. родитель виде любещоу. варьварьскы⁴² показала еси разоумъ. и въ многообразныи мѡуки вложи те. нѣм же оберѣте н(е)б(е)с(ъ)ноу выходение:.

Моужьскы храбровкаша. и моужьскы побѣднѣша злаго ратоборца. с(в)ещенныи романа коупно съ д(а)в(н)домъ. дѣломъ и словомъ показавша се. и побѣдныи⁴³ вѣнцъ⁴⁴ приимѣша ѡт[ъ] б(о)га славнаго:.

Оутѣшаютъ пр(о)роческии гласи⁴⁵. б(о)жню родительницюу. поемъ же те и мѡн⁴⁶. видеще събѣтнѣи ч(ъ)стѣныхъ пророчанин. д(ѣ)вства въ истиню и истоты вѣдѣстнѣице:.

ко[н]д[акъ]. глас(ъ) .҃ѣ. под[обьнь] д(ѣ)ва⁴⁴ д(ъ)н(ъ)сь.

Бѣснѣ д(ъ)н(ъ)сь прѣславнаѣ память ваю м(оу)т(е)н(н)ка х(рн)с(то)ва. романе и д(а)в(н)дъ. съзвѣающин⁴⁵. насъ къ похвалению х(рн)с(т)а б(о)га нашего. тѣмъ притѣкающе къ рацѣ мѡщи⁴⁶ ваю. нѣцѣленнѣ дары приимлемъ. вын⁴⁷ б(о)ж(ъ)ствѣнаѣ врачѣ:.

нкос(ъ).

Разоумноу житиѣ съврѣшае прѣбл(а)жене. ц(е)с(а)рьскниамъ⁴⁷ вѣнцемъ ѡт[ъ] юности оукрашенъ прѣб(о)гатѣ романе. власть велѣна быв(ъ)⁴⁸ своемоу ѡт[ъ]чѣствоу. и всѣмъ тварнѣмъ. тѣмъ видѣ твои оупѣхъ х(рн)с(т)осъ б(о)гъ. соудомъ сконмъ на мѡучение те призва. и крѣпость ти подавъ с н(е)б(е)се⁴⁹. да побѣдиши врага (240а) съ д(а)в(н)домъ моужьскы. съ братомъ си⁵⁰ пострада[в]шнмъ. и жившнмъ с тобою. вын⁵¹ вѣста б[о]ж[ъ]ствѣнаѣ^{51/52} вѣста⁵²:.

м(ѣ)с(е)ца тог(о) въ .҃ѣ. с(в)етыѣ прѣславныи⁵³ м(оу)т(е)н(н)це х(рн)с(то)вы христинны. вл[а]д[ы]ко⁵⁴ бл(аго)с(ло)ви:.

Та с(в)ѣтаѣ бѣ ѡт[ъ] тѣрѣска град[а]. оуръвана нѣкоѣго дѣци. нѣже на стабѣ высокъ възведе ю сконмъ б(о)гомъ⁵⁵ повелѣи⁵⁵ оугодиѣ творити. разоумѣвшн же снѣ с(в)ѣтаѣ. ѣко безд(оу)шныи соутъ б(о)зы. и възрѣвъши нѣ двѣрьци на н(е)бо. съдѣтели тварн разоумѣвшн. скроуши ндолы. и раздѣлаишици. оувѣдѣна же бывши. и всакымъ мѡукамъ оутѣмлена быс(тъ).

⁴²⁻⁴⁷ тако у рукопису ⁴⁸у рукопису гласи ⁴⁹такое у рукопису ⁵⁰⁻⁵¹такое у рукопису ⁵²у рукопису бжтвѣнаѣ

⁴²варьварьскн ⁴³побѣднѣи ⁴⁴д(ѣ)вама ⁴⁵съзвѣающе си ⁴⁶мощиѣмъ ⁴⁷ц(е)с(а)рьскниамъ ⁴⁸быс(тъ) ⁴⁹н(е)б(е)сѣ ⁵⁰нема

⁵¹б(о)ж(ъ)с(тъ)вѣнаѣ врачѣ ⁵²нема ⁵³прѣславныи ⁵⁴ѡ(ть)те ⁵⁵прво писало повелѣи па к исправлено у н и над нареднимъ речима натписано емъ

от[ь] ѡ(тъ)ца· и по снхъ въвръжена быс(тъ) въ тѣмницѣ⁵⁶ прѣбывши· и от[ь] анг(е)ла
пищѣ прїемаше и раны горькыѣ· и гнони⁵⁷ нѣтъ ни· по селѣ въ морѣ въвръжена бывши· и от[ь]
г(оспод)а б(о)ж(ь)ствыи кр(ь)щенїе прїемъши· и анг(е)ломъ на соущѣ изведена быс(тъ)· единому
же властѣ прїемъшѣ· многы моужы от[ь] него агн(н)ца х(рн)с(то)ва прѣтрьпѣ· и створи вѣровати
х(рн)с(то)ви моужь ·ѿ⁵⁸· тисоуще· по селѣ копнѣмъ въ река и въ трѣво прободена быс(тъ)· и тако
б(ог)оу д(оу)хъ свои прѣдасть·

Въ тѣждѣ д(ь)нь с(вє)тоу ц(е)с(а)роу роушыкоу· борса и хлѣба· тѣх(ь) м(о)л(н)тва⁵⁹·

пѣс(нь)· ѿ ірмос(ь)· Иже от[ь] нуден· ѡтроци въ вавилонѣ дрѣвле· вѣроу оутвѣржденн
пламень пещи попраше⁶⁰ г(аго)люще от(ь)цѣ нашихъ·

Единоглаголющїи оучителю и г(оспод)а· не родила еси оудомъ соплѣмъ· не ѡткрыла се
еси х(рн)с(т)а поущи· бл(аго)с(ловє)нь б(ог)ъ⁶¹·

Теченїемъ крови твоєѣ· истоки нсоушила еси· ндолюскоє бѣшенїе нстачаши н(ь)нѣ⁶²
цѣлѣбамъ поущиноу· д(ѣ)во м(оу)ч(е)н(н)цѣ· поущи бл(аго)с(ловє)нь⁶³·

Законъ д(ѣ)во прѣвзыде кєстьствыи· б(о)ж(ь)ствыи зачетнѣмъ· выше кє[сть]ства^c
б(ог)а породилши^{т/64}·

пѣс(нь)· и ірмос(ь)· Ц(е)с(а)ра н(е)б(е)с(ь)наго югоже поють вси анг(е)лєси· хвалите людєи
и прѣвзын(о)с(н)тє·

Вальноущоу се морю нсоушеннѣмъ моужь· б(о)ж(ь)ствыи направленнѣмъ· невѣднѣ
прѣплоула еси· злїа погрузивши стр(а)стїи (240б) свои подвигъ вѣпнущи дѣти
б[лагословит]ѣ·

Злїа лютаго погрузила⁶⁵ добри⁶⁶ си исповѣданнѣмъ· и м(о)л(н)твами си пїаньство
сверѣпынхъ звѣрїи оуспїа еси· творцоу вѣпнущи⁶⁷ непрѣстанно· вса дѣла г(оспод)а·

Прѣс(вє)таѣ ваю памѣть ѡс(вє)щающїи мнрь· и⁶⁸ н(ь)нѣ⁶⁹ прїшла кєсть· прѣхвальнаѣ
стр(а)с(то)т(рь)п(ь)ца· въ ноужє моли^н се полютити^н ваю застоупленїе· ромаи и д(а)в(н)дє·
любовнѣ поущє· тако словоу бл(а)гаго оудоднїка· бл(аго)с(лов)итє вса дѣла·

Свѣта съсѣды ч(н)стаѣ бывши· просвѣти мє· и въ повелѣннїи свѣта ходити ми· поспѣши
прѣч(н)стаѣ· от[ь] трѣва твоєѣ вьснѣвша· просвѣтивша вѣрныхъ⁷⁰ ср[ь]дца· югоже поемъ

^cу рукопису кєтва ^{т-н} тако у рукопису

⁵⁶ алычнѣ ⁵⁷ гнои ⁵⁸ ·ѿ ⁵⁹ м(о)л(н)твами ⁶⁰ попраше ⁶¹ нема ⁶² н(ь)нѣ ⁶³ бл(аго)с(ловє)нь б(ог)ъ ⁶⁴ породилши ⁶⁵ погрузила
еси ⁶⁶ добри ⁶⁷ вѣпнущи ⁶⁸ нема ⁶⁹ н(ь)нѣ ⁷⁰ вѣрныхъ

МИТРОПОЛИТ КИЈЕВСКИ ИЛАРИОН

ПОРЕЂЕЊЕ ДОМЕНТИЈАНОВОГ „ЖИТИЈА
СВЕТОГ СИМЕОНА“ И ИЛАРИОНОВОГ „СЛОВА
О ЗАКОНУ И БЛАГОДАТИ“

1 [с]лышии небо, и вьнушаш земли, и чини ангельстни оудинте
се, и роди чловѣчѣстни въ коупѣ съберѣте се, и възвѣстѣте бога
съ мною, и възнесѣшъ нѣде его въ коупѣ. нъ аште н ангелн
небесьни и роди чловѣчѣстни съберѣшъ се въ коупѣ, нъ н тоу н
кѣште по достоянню не възлюжѣшъ прославити его за
бесчисельноу юность, юже сътвори нс прѣва съ родомъ
чловѣчѣскыи отъ прѣваго йаама н до Ноа же н йбраама.
Исаака же н йсакова прѣжде закона, н съ закономъ же
великааго н богоуоудрааго Моисеа, прѣвааго за¹ (1а)
10 коноположника прослави на горѣ синайскѣ. законъ подавъ
еиоу. н нзбранъиыи людемъ своимъ, прѣвоиоу нз(ран)лю: § Н
законъ положивъ нмъ. н пр(о)р(о)кы прнстави .бї, дрѣвнихъ
пр(о)р(о)кы. н оуиіна тѣа. н нныє .а велнкыє нсаннюу тѣа . §
н протїихъ .б. слоужит(н) с(вє)тоиу законоположенню. Н по
15 законѣ самосъврѣшенѣа бл[а]г[о]д[а]тѣ прншѣа[б] х(р)и(с)тос[б]
нстын[н]н б(ог)ъ нашъ. пльнїю роди се от[б] пр(ѣ)ч(н)стѣ
пр(н)снод(ѣ)бы б(ородн)це. н по всеиоу чл(о)в(ѣ)комъ
оупод[о]бнв се, разѣбѣ грѣха. н пожнтъ на земли с нами,
20 чл(о)в(ѣ)чѣскаа дѣе яко чл(о)в(ѣ)къ. Н б(о)ж(ь)ств(ь)наа
съврѣшає яко б(ог)ъ. прѣвїн законъ нспльнає. н

1 (78) ^ао законѣ иоускоу данѣшъ. н о бл(а)годѣтн н
їстнѣ і(н)с[х]рнстоу бжїи^а. н како законъ оуднє н
бл[а]г[о]д[а]тѣ же н истнн. всю землю исполни. н вѣра
къ вса языкы прострѣа. н до нашего языка роускаго. н
5 похваа кагану нашеиоу влоандероу. от[б] него же
кр(ѣ)щенн быхомъ. н м(о)л(н)тва къ б(о)гж. от[б] всѣа
земла наша. г(оспод)н бл(а)г(о)с(ло)ви о(т)ч(е).~
Благословенъ г(оспод)ъ б(ог)ъ н(зра)иелъ. б(ог)ъ
хрнстїанскъ. яко посѣти н сътвори нзбавленїє людемъ своимъ.
10 яко не презрѣ до конца тѣарн своеа ндольскыиу иракомъ
одржнѣ быти. н бѣсовьскыиу слоужеванїемъ гыбнотн:~
Нъ оправдѣ прѣжде плема абрааме скрнжалыи н закономъ.
послѣжде же с(ы)номъ своимъ вса языкы сп(а)се.
евл(н)г(е)лїемъ н кр(ѣ)щенїемъ. въвода а къ ознбавленїє
15 пакыиїа. къ жнзнь вѣчноу. ~ да хвалнцъ его оубо н
прославляемъ. хвалнмааго от[б] агг(е)лъ бєспрѣстани. н
поклоннмса еиоу. еиоу же поклоняютса херувимн н
сєрафимн. яко прнзрл прнзрн на людн своа. н не соль. нн
бѣстннкъ. нъ салъ сп(а)се ны. не прнвндѣиель прншѣа на
20 землю. но истннно. пострадавы за ны плотїю н до гроба. н съ
собоу вѣсрѣснє ны.

1 прѣсвѣрьш(е)ногю бл[а]г[о]д[ѣ]тъ ѡбн. н с(вѣ)тоѣ еу(ань)г(е)ликѣ
положи. н прѣстави брѣхѡвѣнаа бѣ ап(о)с(то)ла. н велнкыѣ дѣ
еу(ань)г(е)листв[§]. н ѡбн н ннѣхъ дѣ. слоужити новон
бл[а]г[о]д[ѣ]ти еу(ань)г(е)л(ь)скон. ѡкоже пишеть ѡванъ
велнкын еу(ань)г(е)листвъ. ѡко законъ ѡу҃сѡмъ² данъ
быс(ть). бл[а]г[о]д[ѣ]тъ же н истина и(нсо)г х(рн)с(то)мъ
быс(ть)^а. Бъ тон же бл[а]г[о]д[ѣ]ти ѡнозѣн ѡбесѣи б(о)г)а ѡбнше
се. бѣтислѣнѣ ѡ(оу)ч(енн)къ. (1б) н не свѣдын с(вѣтн)т(е)ль. н
ѡножѣство пр[ѣ]под[о]б[ѣ]ннхъ н б(о)гоносныхъ ѡт(ь)цъ: Бъ
ннхъ же н сѣн с(вѣ)тын пр[ѣ]под[о]б[ѣ]ннхъ н б(о)гоносныхъ
ѡт(ь)цъ нашъ ѡбн се. въ послѣднѣнне роды наше. тоюже
б(о)ж(ь)ств(ь)ною бл[а]г[о]д[ѣ]тию просвѣтѣв' се. н б(о)г)мъ
нзъбранъ быс(ть):

10

¹ *Doментијан 1*, стр. 1–2 ² *Монсеомъ (222)*

[§] да тѣмъ н въ вѣтѣхъ заветѣ н законѣ. прѣжде естъ положенъ законъ ти
юже пр(о)р(о)цн. н в' новѣмъ заветѣ н бл(а)годѣти. прѣжде естъ положено
квантелѣнѣ. ти юже ап(о)с(то)лн. н тѣло аба на десете пр(о)р(о)кѣ. нѡсннна
тѣдѣ. н велнцнн четъре нсаннна тѣдѣ. Н въ новѣмъ заветѣ аба на десете
ап(о)с(то)лѣ. н четъре кѣ(ань)г(е)листвъ.

1 (79) Но ^а ѡ законѣ ѡу҃сѡмъ данѣмъ. н ѡ бл҃гоудѣти н
истинѣ хр҃нстосомъ быкшн^а. повѣсть сѣ естъ.

III

- 1 (1a) И по законѣ самосъберышенаа ел[а]г[о]а[ѣ]тъ пришьа[ѣ] х(о)с(т)ѣ, нстын'нынъ б(о)гъ нашъ. павтню родн се от[ѣ] пр(ѣ)г(и)стыѣ пр(и)снод(ѣ)бы б(о)городн)це. н по келюу чл(о)в(ѣ)къомъ оупод[о]бенъ се, раз'кѣ грѣха. н пожитъ на земли
- 5 с наин, чл(о)в(ѣ)тъскаа дѣе ако чл(о)в(ѣ)къ. И б(о)ж(ь)ств(ь)наа съвршыае ако б(о)гъ.
- 1 (84) сънде на земли. постн люднъ свонх[ѣ]. не от[ѣ]лжнвса о(т)ца. н къплотнса отъ дѣвнцѣ тнсты безмжжн н беквернены. къше' ако же самъ вѣсть. плоть прнцъ ннде ако же н вънде. едннъ (85) сын от[ѣ] тронѣ. къ дѣе ествѣ б(о)жестко н члѣство. Испонъ ч(е)л(овѣ)къ по къч(е)л(овѣ)чнню. а не прнвндѣнѣмъ. нъ испонъ б(о)гъ по б(о)ж(ь)ствѣ. а не простъ члѣвѣкъ. показавн на земли божьскаа н члѣвѣтъскаа. Ико ч(е)л(овѣ)къ бо оутробѣ матерно расташе. н ако б(о)гъ ннде дѣвства не вѣжда. ако ч(е)л(овѣ)къ матерне члѣво прѣтъ. н ако б(о)гъ прнставн агг(е)лы съ пастжхы пѣтн. слава къ вышннхъ б(о)гъ. ако ч(е)л(овѣ)къ повтѣса къ пелены. н ако б(о)гъ влхвы зѣздаю ведааше. ако ч(е)л(овѣ)къ кълаеже къ елехъ. н ако б(о)гъ от[ѣ] воукъ ддры н поклоненіе прѣтъ. ако ч(е)л(овѣ)къ вѣжааше къ егупетъ. н ако б(о)гъ ржкотвореніа егупетъскаа поклоннша. ако ч(е)л(овѣ)къ прнде на кршеніе². і ако б(о)гъ іорданъ оустранивса възвратнса. ако члѣвѣкъ обнажнвса вълѣзе въ вода. і ако б(о)гъ от[ѣ] о(т)ца послжшѣство прѣтъ. се еств с(ы)нтъ мон възлюбленын. ако ч(е)л(овѣ)къ постнса члѣнн въздаака. н ако б(о)гъ побѣдн нскжшающаг(о). Ико ч(е)л(овѣ)къ нде на бракъ кана галнлѣн. і ако б(о)гъ въскрѣсн і от[ѣ] мертвынхъ. ако ч(е)л(овѣ)къ на осла късѣде. і ако б(о)гъ звааж. б(а)го)слобленъ граднъ къ нла
- 10
- 15
- 20

II

- 1 г(осподь)не. ѡко ꙗ(е)л(овѣ)къ распатъ бысть. і ако б(ог)ъ
своею властію. съпропастаго съ ннцъ възжстн къ ран. ѡко
ꙗ(е)л(овѣ)къ оцѣа възжшъ нспжстн д(ог)хъ. і ако б(ог)ъ
с(ъ)лн(ъ)це пошатн н землею потрасе. ꙗко ꙗ(е)л(овѣ)къ къ
гребѣ положенъ быс(тъ) і ако б(ог)ъ ада раздрѣшн н д(ог)шѣ
свободн. ѡко ꙗ(е)л(овѣ)ка печатлѣша къ гробѣ. і ако б(ог)ъ
нзнде печатн цѣлы съхранѣ. ѡко ꙗ(е)л(овѣ)ка тѣщахъса
іуден оутантн къскр(ъ)сеніе. ѡздаше стражн. нъ (86) ѡко
б(ог)ъ оубѣдѣса. н познанъ быс(тъ) всѣмн концн земли.

¹ тако у издању ² тако у издању

- III 1 (2а) ꙗкоже н селюу пр[ѣ]под[о]б[ъ]нодоу ѡ(тъ)цоу нашемоу.
ѡт[ъ] велнкынхъ, велнкомоу. н ѡт[ъ] славныхъ¹, слав'нодоу. н
ѡт[ъ] благаго корене краснын цѣтъ нзъшѣд[ъ]. нзъ чрѣслъ
г(оспо)дѣстоующнхъ срьб'скою землею.

¹ славныхъ (З₂₀)

- 1 (92) бн славнын ѡт[ъ] славныхъ рожьса. блггороденъ ѡт[ъ]
бл(а)городныхъ[ъ]. каганъ нашъ блднцерь.

- 1 (216) Къ **снм**¹ же всѣмъ с(вѣ)т(а)го въ с(вѣ)т(ы)хъ. н ѳюднаго въ ѳюдесѣхъ. с(вѣ)т(а)го н пр[ѣ]под[о]б[ь]наго ѿ(тѣ)ца нашего снмѿна. кто въздѡжетъ испокѣдатн, многыне его ношныне цолитъкы. н дневныне щедроты еже тво(22а)рааше¹ къ нншннцѣ, н къ всѣмъ с(вѣ)тымъ. къ снрымъ² н въдобнцамъ. н къ всѣмъ трѣбоющнмъ м(н)л(о)стн. слышалъ бо бѣ г(лаго)ль,³ прор(о)комъ даннлоу г(лаго)люшнмъ къ накъходо[но]сороу⁴ ц(а)роу.⁵ съвѣтъ мон **ѿ** ц(а)роу⁶ да бѡдетъ тн оутѡдннь. грѣхы твоѣ, м(н)л(о)стннмн ѿцѣстн. н неправдн твоѣ, щедрѡтацн нншнхъ.⁶ слышанъноѣ же пр[ѣ]под[о]б[ь]нын дѣломъ **исплнн**⁷ прошенне комоуждо подаетъ. нагнѣ ѡдѣбаѣ. алытныне насыщаѣ. **же**ждѡще⁷ **напашѣ**. **бо**лесне **прнсѣщаѣ**. трѣбоющннцѣ всѣмъ(ь), **вса**ко **оутѣшенне** **подаваѣ**.
- 5
- 10
- ¹творѣше (29) ²снрымъ (29) ³глаголь господень (29); вид. 1.
разнотчннѣ у суседном ступцу) ⁴накоуходоносороу (29₁₀) ⁵царю (29₁₀) ⁶о царю (29₁₀) ⁷н жеальныне (29₁₄₋₁₅)

- 1 (95) къ **снм**⁸ **ж[ѣ]** кто **исповѣстѣ** **многыма** **твоа** **ношныма** **цнлостнма**. н **д(ь)невныма** **щѣдроты**. **еже** **къ** **оубоушнмъ** **твораше**. **къ** **снрымъ** **къ** **болащнмъ**. **къ** **дальжннмъ**. **къ** **вабамъ** н **къ** **всѣмъ** **трѣбуюшнмъ** **цнлостн**. **слышалъ** **бо** **бѣ** **г(лаго)ль** **г(лаго)ланнн**¹ **къ**² **даннлоу** **къ**³ **наоуходоносороу**.⁴ **съвѣтъ** **мон** **да** **бѡдетъ** **тн** **годѣ**⁵ **ц(а)рю** **наоуходоносороу**.⁶ **грѣхы** **твоа** **м(н)л(о)стннмн** **ѿцѣстн**.⁷ н **неправды** **твоа** **щѣдрѡтацн** **нншнхъ**.⁸ **еже** **слышакъ** **ты** **ѿ** **цѣстннцѣ**.⁹ **не** **до** **слышанїа** **ставн** **г(лаго)ланѡе**. н⁸ **дѣломъ** **съконта**.⁹ **просащнмъ** **подаваа**. **нагыма** **ѡдѣбаа**. **жадныма** н **алѣтныма** **насыщаа**.⁹ **болащнмъ** **вса** **кѡ** **оутѣшенїе** **посылаа**.
- 5
- 10

¹г(о)подень (Б, В, ЖС, ПВВ) ²мало стругано; нема Б, В ³нема Б ⁴царю БВ, ЖС, ПВВ ⁵оутѣдннь (Б, В, ЖС), вгдннь ПВВ ⁶нема Б, В, ЖС, ПВВ (код А. М. Молдована овде нїе указано на Житїе Симеонѡ: *Молдован* 1984, стр. 107, нап. 14–15; у ЖС **ѿ** ц(а)роу испред да бѡдетъ тн оутѡдннь, вид. суседни стубац) ⁷такѡ Б, ЖС; ѡцнстн (В, прѣписи друге редакцїе Ах-26, Ов-264, Ов-286) ⁸нема Б, В, ЖС, ПВВ ⁹накоулаа (В) ¹⁰такѡ В, прѣписи архаичне гране друге редакцїе Мк-207, Вл-105, ЖС, ПВВ; велнко Б

- 1 (22б) д(оу)шоу скоу от[ъ] сѣлѣтъ, н покрѣтъ[ъ] множество
грѣховъ^б. да еще единого л(о)в(ѣ)ка обратнѣшюу¹¹, только
възмѣзды от[ъ] прѣд(а)гаго¹² б(о)га. то колько сп(а)сѣнѣ
оубѣте сѣн с(кѣ)тын от(ъ)цѣ нашѣ. н колько бѣженъ
грѣховныхъ расыпа. не единого л(о)в(ѣ)ка обратнѣ от[ъ]
путь грѣховнаго. то ни десетноу, ни сто. нѣ н тисоуше
тисоушамн, н ты тѣмн. рекше. скоу землю своето
от(ъ)тѣстка. ещоужѣ послоуѣ сама истина. еже показаетъ¹³, н
оубѣраетъ¹⁴ ны сп(а)сѣ х(рн)с(тос)ъ г(а)го лѣ. нже исповѣст де
прѣд[ъ] л(о)в(ѣ)кы, исповѣмъ н азъ прѣд[ъ] от(ъ)цѣмъ ионмъ
нже ис(тъ) на н(ѣ)в(ѣ)сѣхъ^е. то¹⁵ колькоу савоу н тѣсть н
похваоу ицѣтъ. прѣпод[о]бнын от(ъ)цѣ нашѣ. не тъкло (23а)
вѣрѣвъ въ нѣ. нѣ исповѣдавъ, ѣко л(соу)с х(рн)с(тос)ъ истъ
с(ы)нѣ б(о)жнѣ. н все ское от(ъ)тѣство наоутн. н всѣтѣстнотю
вѣроу х(рн)с(то)воу ѣставн.

¹¹ обратнѣшюу (30₁) ¹² прѣд(а)гаго (30₂) ¹³ показуетъ (30₃) ¹⁴ оубѣраетъ
(30₃) ¹⁵ да (30₁₀) ¹⁶ нѣ н (30₁₂)

- 1 (96) д(оу)шж от[ъ] сѣлѣтъ, н покрѣтъ множество грѣховъ^б.
да еще единого л(ѣ)л(ѣ)ка обратнѣшюу. только
възмѣздіе от[ъ] б(а)гаго б(о)га. то каково оубо сп(а)сѣнѣ
оубѣте о василѣ. како²¹ бѣжѣа грѣховное расыпа. ²² единог(о)
обратнѣ л(ѣ)л(ѣ)ка от[ъ] завѣзденіа идѣлѣска лѣстн.
ни десѣти. ни града²³. нѣ всю область сїю²⁴. показаетъ ны н
оубѣраетъ самъ сп(а)сѣ х(рн)с(тос)ъ. ѣко та славы н тѣсти
сподобнѣ естъ на н(ѣ)в(ѣ)сѣхъ. г(а)го ла. нже²⁵ исповѣстъ
ма прѣд[ъ] л(ѣ)л(ѣ)кы. исповѣмъ н²⁶ и азъ прѣд[ъ]
от(ъ)цѣмъ ионмъ(ъ). нже естъ на нѣвѣсѣхъ[ъ]^е. ²⁷ да еще
исповѣданіе прѣцѣтъ о сѣбѣ от[ъ] х(рн)ста къ б(о)гу
от(ъ)цѣ. исповѣдавъ его токло прѣд[ъ] человѣкъ²⁷. колько
ты похваоу от[ъ] него²⁸ ицѣмъ быти. не токло
исповѣдавъ. ѣко с(ы)нѣ б(о)жнѣ естъ х(рн)с(тос)ъ^ж. нѣ
исповѣдавъ²⁹. н вѣрѣ его³⁰ оуставѣ. ³¹ не бѣ единоу сѣборѣ
нѣ ³¹ по всѣмъ землѣмъ н ц(ъ)рквѣмъ х(рн)сто³² поставѣ. н
- 10
- 15

²¹ колько Б, ЖС ²² нѣ Б, В, ЖС ²³ града Б ²⁴ свою Б, В ²⁵ нѣ кто В
²⁶ такое Б; его В, Мк-207, Вл-105 ²⁷ такое В, Мк-207, Вл-105; нема
Б, МПК¹; нема ни ЖС (А. М. Молдован то не указуе: *Молдован*
1984, стр. 107, нап. 43-44 ²⁸ нема Б, В ²⁹ нема Б, В ³⁰ нема Б, В
³¹ нема Б, В ³² такое Сол-830; х(рн)сто Б, В, ПВВ

- 1 (23а) ясно и велегласно славити и поклонити се, т(р)н(с)в(е)т(н)и и животворещи тронци. о(т)ц(с) н(с)н(оу) н(с)в(е)т(о)л(оу) а(оу)хот. крестнѣскоу юже и многобожн(оу) асть искорѣникъ, по всѣмъ своимъ хот(ь)чѣствѣ, яко всѣмъ быти хр(н)ст(и)аномъ, 5 ядн(о)л(оу) жн(оу) б(оу) служеще. малыи¹⁷ же и великии¹⁸ работъ же и свободныи¹⁹ юныи²⁰ же и старыи²¹ богатыи²² же и оубоги²³. и никтоже не²⁴ соберете се протнѣ се бл(а)гочестн(о)у его повелѣнн(оу). да аще кто и не съ²⁵ любовн(о)у соберѣта се(е), н(а) пакы страхомъ повелѣвш(а)го²⁶
- 10 кнѣ не оставше, и тако всн б(о)жн(о) бл(а)го[а]т(ь)но. и м(о)л(н)твам пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]наго о(т)ц(а) нашего събраше се въ с(в)т(оу) съборн(оу) и ап(о)с(то)льск(оу) цр(ь)ковь. понеже бѣ бл(а)г(о)к(о)н(е) его съ властн(о)у състано²⁷. Того ради пате вса земля хот(ь)ства его. въ ядн(о) брѣе навыге, славити х(н)с(т)а съ о(т)ц(а)мъ и съ с(в)т(а)мъ а(оу)хотъ. Тогда прѣлѣстныи цр(к)е (23б) н(о)льскыи асть многоб(о)жн(а) хот(ь)ц(а) насъ нстѣзе, и м(о)л(н)твам пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]наго о(т)ц(а)
- 15

¹⁷ малыи (30₁₉₋₂₀) ¹⁸ великии (30₂₀) ¹⁹ свободныи (30₂₀) ²⁰ юныи (30₂₁) ²¹ старыи (30₂₁) ²² богатыи (30₂₁) ²³ оубоги (30₂₁) ²⁴ нема (30₂₂) ²⁵ нема (30₂₃) ²⁶ повелѣвш(а)го (30₂₄) ²⁷ състано (30₂₈)

- 1 (96) служителя елж³³ введѣ.

(93) сеиоу же быкышж. не доселѣ ставн бл(а)г(о)вѣо(а) подвнга. нн о том(ь) токуо явн сжцоуо въ немъ къ б[ог]ж любовь. нъ подвнжеса пате. заповѣдакъ по всен³⁴ земли н³⁵

- 5 крестн(и)са въ н(а)мъ о(т)ц(а) н(с)н(а) н(с)в(е)т(а)го а(оу)ха³⁶. и ясно и велегласно въ всѣх(ь) градѣх(ь) славити са[в]а[т]и тронци. и всѣмъ быти хр(н)ст(и)аномъ. малыи(ь) и великии(ь). работъ и свободныи(ь). и жныи(ь). и старыи(ь). и³⁷ боаромъ и простыи(ь). б(о)гатыи(ь). и оубоги(ь).
- 10 и не бы нн ядн(о)го ж(е) протнѣшаса³⁹ бл(а)г(о)т(ь)стн(о)у

его повелѣнн(оу). да аще кто и не любовн(оу). нъ страхом(ь) повелѣш(а)го крещашася. понеже бѣ бл(а)г(о)вѣе его съ властн(оу) събрано. и въ ядн(о) брѣша. вса земля наша вс(а)кѣ⁴⁰ х(н)ст(а)⁴¹ съ о(т)ц(а)мъ и съ с(в)т(а)мъ

15 а(оу)хотъ.

тогда н(а)т(а)ть цр(к)а н(о)льскыи хот(ь) нас(ь) хот(ь)хотн(и).

³³ его Б, В, ПВВ ³⁴ + всен Б, В ³⁵ нема Б, В ³⁶ прецртано светл(и)м маститом ³⁷ нема Б, В, ЖС ³⁸ бысть Б, В ³⁹ протнѣшашася В ⁴⁰ в(с)лави Б; н(а)ч(а) славити Б

- 1 (236) н(а)ш(е)го. по всеѣмъ ѿт(ъ)тътъѣ его, заре бѣ(а)гоѣѣриѣ
 ѣвнше се. н капища ндолюс'каа²⁸ раздрѣушнше се. н
 цр(ъ)к(ъ)вн х(рн)с(то)вы ѡткрѣднше²⁹ се. ндолю³⁰ ськроушнше
 се. н нконы с(вѣ)тъхъ³¹ ѡбывѣвнше се. бѣсы пробѣгоше. н
 5 всѣхъ стнхъ кр(ъ)сть х(рн)с(то)въ ксоу зедлю ѡс(вѣ)ты. н
 пастырнѣ³² словесныхъ ѡвкъ стада х(рн)с(то)ва. еп(н)с(ко)пы,
 с(вѣ)щен'ницн³⁴. поповѣ. н діаконн. попеченнѣмъ пр[ѣ]п[о]добнаго
 ѣвнше се, бескрѣвную жрѣтву³⁵ х(рн)с(т)оу б(ог)оу възносе³⁵.

²⁸ нема (31₂) ²⁹ поставнше (31₃) ³⁰ н ндолю (31₃₋₄) ³¹ светыхъ (31₄)

³² пасторъ (31₆) ³³ словесныхъ (31₆) ³⁴ н свещеннцн (31₇) ³⁵ възносе³⁵

Христѣ богу (31₉)

- 1 (93) н зорѣ⁴¹ бѣ(а)гоѣѣриѣ ѣвншасѣ⁴². тогда тма
 бѣсослаганіѣ⁴³ погыбѣ. н слоко⁴⁴ еваг(ге)льское зедлю нашу
 ѡсѣ^к. ~
 капища раздрѣшашасѣ⁴⁵. н ц(ъ)ркѣ поставлѣшасѣ⁴⁶. ндолю
 ськроушашасѣ⁴⁷. н нконы с(ва)тыхъ[ъ] ѣвншасѣ⁴⁸. бѣхъ
 5 пробѣгашу⁴⁹ кр(ъ)сть грады с(ва)шаше⁴⁸. ~
 Пасторъ⁴⁹ словесныхъ ѡвкъ к(рнсто)въ⁵⁰ ⁵¹ епископн.
 ста⁵¹ ⁵² прѣд[ъ] с(ва)тыхъ ѡлтарецъ^{52/л}. ^{53/н} жрѣтвѣ
 бескрѣвную^н възносаще поповѣ н діаконн⁵³.

⁴¹ заре ЖС; зарѣ Б, В, ЖтП ⁴² явнса В ⁴³ бѣсовскаго савженна Б, ЖтП;
 бѣсослаганіѣ В ⁴⁴ с(ва)н(ъ)це Б, В, ЖтП ⁴⁵ тако ЖтП; раздрѣушшасѣ
 Б, ЖС; разорншасѣ В ⁴⁶ тако ЖтП; поставлѣютсѣ Б, В; поставнше се
 ЖС ⁴⁷ тако ЖтП; ськроушютсѣ Б, В; ськроушнше се ЖС ⁴⁸ ѡс(ва)шаше
 (вар.) Б и В, ЖтП ⁴⁹ н пасторъ В, Мк-207, Вл-105, ЖС; пастырн Б,
 ЖтП ⁵⁰ х(рн)с(то)выхъ В ⁵¹ тако Мк-207, Вл-105; ста⁵² епископн Б, В,
 ЖтП ⁵² тако В, Мк-307, Вл-105 (по А. М. Молдовану оно
 постоји и у ЖС (*Молдован* 1984, стр. 106, нап. 39–40), али га,
 заправо, нема); нема Б, МПк (да ли под овом скрафенном
 аутор одразумѣва чтеніѣ заједничко за МПк¹ и МПк²?) ЖтП
⁵³ жрѣтву бескрѣвную възносаще презентер н диаконн Мк-207, Вл-105;
 поповѣ н диаконн... бескрѣвную жрѣтву възносе³⁵ ЖС; н презентер н
 диаконн бескрѣвную жрѣтву възносаще Б, ЖтП; н презентер н диаконн.
 бескрѣвную жрѣтву възносаще В, Тр-678, Ув-350, Ах-26, Ов-264

- 1 (236) н въсь кѣносѣ с(кѣ)щенныхъ оукраш се. н въ вѣльѣпоту
 оукраше с(ѣ) с(кѣ)тыне цр(ь)кѣн х(рн)с(то)вы. по пр(о)р(о)чьству
 б(о)го(ть)ца а(а)в(н)да. домоу твоємоу под[о]баєть с(кѣ)тыни
 г(оспод)н въ алыготу а(ь)нѣн. н ап(о)с(то)л(ь)ска³⁶ трѣба
- 5 велеглас(ь)но въстроуєн. н еу(ань)г(е)л(ь)скыи гроль. вѣ
 хот(ь)чьствѣ оукраш молнтвѣм пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]наго. н на
 всакоу мѣстѣ. тнѣмъ б(о)гоу приносимъ, въздоухъ
 оу(с)кѣ)тн. н монастырне сташе по всемоу хот(ь)чьствѣ
 пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]наго. моужне н жены. цалы³⁷ н велнцн³⁸. оубо
 10 н богатын. н³⁹ кн лю(24а)дне хот(ь)чьства с(кѣ)т(а)го.
 нсплѣннше с(кѣ)тыне цр(ь)к(ь)кн х(рн)с(то)вы, пѣснь новоу
 г(оспод)кн поюще славеце н г(лаго)люще. едѣнь с(кѣ)ть, едѣнь
 г(оспод)ь і(нсоу)с х(рнсто)с, въ славоу б(о)гоу хот(ь)цю аминь.
 х(рнсто)с(ь) побѣдн. х(рн)с(то)с(ь) одолѣ. х(рнсто)с(ь) быц(а)рн се.
 15 х(рнсто)с(ь) прослави се. °келен ксн г(оспод)н н тюдн дѣла твоя.
 б(о)ж)е наш(ь) слава тебѣ. ѿны же ѿ пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]не чѣда твоя
 обновлена а(оу)хоу с(кѣ)тынь. н порождена с(кѣ)тыни тн

³⁶ апостольска (31₁₃) ³⁷ цалнн (31₁₇) ³⁸ велнцнн (31₁₈) ³⁹ нема (31₁₈)

- 1 (93) н въсь кѣносѣ⁵⁴. оукрашнша⁵⁵ н въ лѣпотѣ⁵⁵ оукраш
 с(кѣ)тыа ц(ь)ркѣн. °ап(о)с(то)л(ь)скаа трѣба. н еуаг(гѣ)л(ь)скы
 гроль. ксн градѣ оукрашн⁵⁶. тецѣмъ б(о)г(ь)кѣспѣщнємъ.
 въздѣх[ъ] оу(с)кѣ)тн. монастырєє на горах[ъ] сташа.
 5 °чернорыцн вѣншаса⁵⁶. цѣжн н жены. н⁵⁷ цалн н велнцн
 ксн людне. нсполнше с(кѣ)тыа ц(ь)ркѣн. кѣ(94)славнша⁵⁸
 г(лаго)л(ю)ще. едннѣ с(кѣ)ть еднн г(оспод)ь і(нсоу)с(ь)
 х(рнсто)с(ь) въ славоу б(о)г(ь)цѣ аминь. х(рнсто)с(ь)
 побѣдн. х(рнсто)с(ь) одолѣ. х(рнсто)с(ь) быц(а)рнса.
 10 х(рнсто)с(ь) прослави се. °келнкъ⁵⁸ есн г(оспод)н н тюдн дѣла
 твоя ° б(о)ж)е нашъ слава тебѣ. —

⁵⁴ кѣносѣ В, Мк-207, Вл-105, Ув-351 ⁵⁵ н въ вѣльѣпоту ЖС; въ
 лѣпоту н Б, В, ЖтП ⁵⁶ нема Б, В, ЖС, ЖтП ⁵⁷ нема Б, В, ЖС,
 ЖтП ⁵⁸ велнн Б, В, ЖС, ЖтП

- 1 (24a) ѡ(о)л(н)тѡлн. ꙗкоу похвалоу възможеѡъ тебѣ прїи҃стїи
 ѡ б(о)гоносне. нл ꙗже пѣсны въспоеѡ(ъ) до҃стоинїи
 ꙗꙗ твоѡу похваленїю. кꙑсѣ(ъ)ст(ъ)ныи ѡ(тъ)ѣ нашъ
 с(вѣ)тын. ѡ прѣбогатѣ бл[а]г[о]д[ѣ]тно х(о)с(то)воу, н
 прѣславныи въ владїкахъ земльныхъ⁴⁰ и прѣмоу҃жъствѣнни
 нецанє. с(вѣ)тои҃ценован'нын, б(о)гозван'нын сꙋмесне. како
 б(о)гоуцхъдыа добротѣ твоеи҃ потюди҃ сѣ. прѣтюдн' бо ꙗси въ
 'юдессехъ. ꙗрѣпк' же въ бранехъ. въ снаѣ же непобѣднѣ⁴²
 б(о)г'оу прѣславьнь. ерагом' же страшьнь. н всѣмъ ан҃гьль:
 10 како тѣ бл[а]г[о]дари҃нне въздади҃ рабы твои. како твонцїи
 ѡ(о)л(н)тѡлн, б(о)г'а познахоуѡъ. (24б) н льсти ндоу҃скыи
 нзбавихом' сѣ. како твонцѣ б(о)голюбнѣцѣ по всен зецлн
 т'воего сот(ъ)чїства, х(о)с(т)а савнтсѣ, ан҃гьльнѣхъ, нл тто
 тн прнрѣт(ѣ)иѡъ⁴³ ꙗко х(о)с(то)любѣтѣ. дрѣже прѣвѣдѣ. н сꙗлыслоу҃
 мѣсто. и҃наостнны г'нѣздо. х(о)с(то)воу бл(а)говѣроу
 15 ратнтелю. ^{*}Повѣждѣ нашѣ тѣдоуѡ сконцѣ, пр[ѣ]п[о]д[о]б[ъ]нын
 ѡ(тъ)ѣ нашѣ. нзъ юности прѣвѣкѣ како вѣрова. н како разгортѣ
 сѣ въ любовь х(о)с(то)воу. нлн како к'нде въ тѣ разхъ въше
 земльныхъ ѡдари҃цѣ. ꙗже възлюбннн невид[и]м[а]то⁴⁴.

⁴⁰ похваленїю твоѡу (31²⁸⁻²⁹) ⁴¹ земльныхъ (31³¹) ⁴² крѣпкыи (32³)

⁴³ прннесѣи (32⁹) ⁴⁴ невиднм[а]то (32¹⁵)

- 1 (94) Тѣе же како похвалнѡ ѡ⁵⁹ чїстнын н славнын⁶⁰ въ
 зецлнхъ бл[а]д[ы]кахъ⁶⁰ прѣцѣжъствѣнын в҃снлїѣ.
 како добротѣ⁶¹ потюднцѣ. крѣпости же н снаѣ. како тн
 бл(а)годарїѣ въздаднцѣ. ꙗко тобою познахоуѡ г(о)спод[а] н
 5 льсти ндоу҃скыи нзбавихом' ꙗко твонцѣ повелѣнїѣмъ. по всен
 зецлн твоеи҃ х(о)с(то)с(ъ) савнтсѣ. ан҃гьльнѣхъ⁶⁴ тто тн прнрѣтѣи
 х(о)с(то)любѣтѣ. дрѣже прѣвѣдѣ. сꙗлысѣ мѣсто. и҃наостнны
 г'нѣздо. како вѣрова.⁶⁵ како разгортѣсѣ въ любовь х(о)с(то)вѣ.
 како вѣсѣлсѣ⁶⁶ въ та разхъ. въше разхъ зецлнхъ⁶⁷
 ѡдари҃цѣ. ꙗже⁶⁸ невиднм[а]то възлюбннн.

*Вид. II-IV^{viii,2}

⁵⁹ тако ЖС; ѡ(тъ)ѣ Б, В, ЖтП ⁶⁰ въ бл(а)д(ы)кахъ[ъ] зецлнхъ[ъ]
 (зецлнхъ ЖС) В, ЖС ⁶¹ +тн (вар.) Б; +твоеи (вар.) В, ЖС, ЖтП
⁶² бл(а)годари҃нне Б, В, ЖС, ЖтП ⁶³ твоего отъчїства ЖС; нема Б, В,
 ЖтП ⁶⁴ нлн В, ЖС ⁶⁵ +н В, ЖС ⁶⁶ в҃ннде Б, В, ЖС ⁶⁷ тако Б (вар.
 зецлнхъ[ъ]); зецлнхъ ЖС (у Даничїѣвом издаѡу, заправо,
 зецлнхъ, 32^{1,4}), зецлнхъ[ъ] В ⁶⁸ възлюбннн невиднм[а]то Б, В, ЖС

- 1 (246) н ѿ н(е)б(е)с(ь)ныхъ⁴⁵ н разоуиинѣхъ подвигнѣхъ се:
 ꙗко възлюбѣ х(о)н(с)т(а). ꙗко прѣда се ѿдоу. ꙗко пренеижи се къ
 к ѿдоу. ꙗко ѿсеа неѿсезаѣлаго. ꙗко пренеижи се къ
 неприясоуеиѣдоу. ꙗкоже хрѣсти, н срафими съ страхомъ
 трепещѣть. к' тодоу ты въ послѣднѣи лѣта, оусредно пренеижи
 се. **Повѣждь** **нашъ** **рабѣ** **скѣ**⁴⁶ ч(ь)ст(ь)нын ѿ(ть)че нашъ.
Повѣждь **нашъ** **хрѣстиаю** **нашъ** **добрыи**. **Повѣждь** **нашъ**, **не**
ѿскоудна **бо** **ес(ть)** **бл[а]г[о]д[ѣ]** **тѣ** **прѣбогатаго** **ѿ(ть)ца**
н(е)б(е)с(ь)наго. **прѣнзобило** **(25а)** **вати** **ны** **можетъ** **всѣм(ь)**. **аще**
10 **бо** **н** **прѣстави** **се** **ѿт[ь]** **нас(ь)** **плѣтию**. **нъ** **д(оу)хомъ** **с(вѣ)тымъ**
всѣгда **с** **нами** **еси**. **да** **аще** **не** **гвѣ**, **нъ** **бл[а]г[о]д[ѣ]** **тнюю**
дарованною **ти** **ѿт[ь]** **х(о)н(с)т(а)** **любителѣ** **твоего**. **с(вѣ)тымъ**
д(оу)хомъ **оуясни** **оумы** **наше**. **н** **просѣти** **свѣсти**⁴⁷ **судь**
нашихъ. **нуже** **прѣжде** **оумастна** **еси** **д(оу)хомъ** **с(вѣ)тымъ**. **ꙗко**
15 **познати** **нашъ** **х(о)н(с)т(а)** **истиннаго** **б(о)га** **нашего**. **чѣстнын**
ѿ(ть)че **нашъ**, **мы** **ѣда** **твое** **моимъ** **твое** **пр[ѣ]под[о]бне** **н**
вѣнокю **ти** **с(вѣ)т(ь)ню**, **н** **еще** **не** **остави** **нас(ь)** **сконх** **си**
рабѣ. **мы** **бо** **безъ** **с(вѣ)тне** **ти** **помощи**, **не** **можемъ** **ни**
доушѣи⁴⁸. **н** **еще** **бо** **акы**⁴⁹ **мл[а]д[ѣ]н[ь]ци** **ислы**: **нъ**
20 **повѣждь** **нашъ** **ѿ** **прѣбогате** **ѿ(ть)че** **съ**⁵⁰ **славою**

⁴⁵ небесныхъ (32₁₅) ⁴⁶ твоимъ (32₂₁) ⁴⁷ свѣты (32₂₈) ⁴⁸ оумиель (33₃)

⁴⁹ ꙗко (33₃) ⁵⁰ и (33₄)

1 (94) н ѿ н(е)б(е)с(ь)ныхъ подвигнѣхъ се.

⁶⁹ ꙗко възлюбѣ х(о)н(с)т(а). ꙗко прѣда се ѿдоу. ꙗко пренеижи нашъ
 рабѣ твоимъ. повѣждь⁷⁰ оумиелью нашъ.

⁶⁹ възлюбѣ ЖС; възлюбѣ ты Б, В ⁷⁰ +наш Б, В, ЖС

IV_{IX} 1 (25а) н(е)б(е)с(ь)ною. коє пѣснн нан иол'гн прѣвѣе принеише⁵¹,
 сьинани⁵² се х(рн)с(т)оу сп(а)соу д(оу)шьь нашихъ. н не лѣнн
 се ѿ своеиць ддрѣ, кже тн кс(тъ) ддроваль любитель твои⁵³.
 х(рн)с(тос)ъ. кго же възлюбилъ кси нзъ юности своєе .
 5 слоужити кмоу пр[ѣ]под[о]бїиць н правдоу. *Повѣждь наиць
 пастыроу нашъ⁵⁴ добрын, н начел'ныгѣ сп(а)сению нашемоу.
 кониць словомъ прѣвѣе призва х(рн)с(т)а на помоуш себѣ. нан
 коє покаи(25б)ниє принесе кмоу. коє ли оумнакениє. коє ли
 въздыханнє. коє ли слъзы проліа⁵⁵, н оуслышанъ быс(тъ)
 г(осподє)иць наини(ь) и(нсоу)⁵⁶ х(рн)с(т)оиць. **Повѣждь наиць
 10 ѿ(тъ)гѣ с(вє)ты. по заповѣды брѣховнаго н великаго оутителя,
 апостола павла. не дльж'на бо соутъ рече, гѣда родителеиць
 ниѣниа щедити, нъ родителєи гѣдоиць. ⁵⁷ты же⁵⁷ ѿ(тъ)гѣ
 нашъ с(вє)тыи, д(оу)хоиць с(вє)тыиць н кр(ань)г(є)лииць
 15 порода⁵⁸ ны кси. ***Повѣждь⁵⁹ наиць ****достонноу
 бл[а]г[о]д[ѣ]ть, юже ѿбрѣте ѿт[ъ] х(рн)с(т)а ддроиць
 разданагелєа. да н мы гѣда твоѣа, прѣбол'ше д'ръз'новениє
 въсприєише, въз'величїиць⁶⁰

1 Вид. И-IV_{viii.2}

**Вид. И-IV_{viii.2}

***Вид. И-IV_{viii.2}

⁵¹ принеишь (33₅₋₆) ⁵² поюли (33₆) ⁵³ ткоє (33₉) ⁵⁴ нема (33₁₀) ⁵⁵ принесе
 (33₁₃) ⁵⁶ нсоу (33₁₄) ⁵⁷ да ты (33₁₈) ⁵⁸ родилъ (33₁₉) ⁵⁹ да повѣждь (33₁₉)
⁶⁰ н възвеличїиць (33₂₂)

1 (256) г(оспод)а с тобою н въз'несець нѣе кѣго възкоупѣ.

* Покѣждь наць *
 агг(е)льскоую вь прѣложи сѣ. нельжын' бо ксть ⁶¹ вь
 бл[а]г[о]дѣтн ⁶¹. н нераскаиньнь вь дарѣхъ свонхъ(ь). испрьба

5 ц(а)р(ь)ствоуен б⁶² вѣкы н на вѣкы, н еше сы с нами. древле
 бо възьмь сот[ъ] д(оу)ха с(вѣ)т(а)го, соущаго вь великомь
 б(о)говнд'цн мѡу҃сен. н прѣнзлнха обогатї, ѿ пр(о)р(о)къ. како
 быти нѣмь подобнѣм' великомѡу б(о)говнд'цоу мѡу҃сею-
 ть(26а)жде можеть бл[а]г[о]дѣтню своею нзобилѡвати вса

10 тѣда твоѡ, любеще бл(а)голѣпне с(вѣ)тыне твоѣе. ѿ(тъ)че
 нашъ с(вѣ)тын повѣстыннче истинѣ. самоу истинноу всоу
 показалъ еси намь. ** Испокѣждь ⁶³ наць ** н снѣ нщѡе сот[ъ]

тѣе, наци тѣды твоини. сот[ъ] коуд[оу] вь те прндхноу ⁶⁴ конѡ
 с(вѣ)таго ⁶⁵ д(оу)ха. н сот[ъ] коуд[оу] испнтъ ⁶⁶ пѡцстн

15 б(о)д[оу]ще жнзны, сладкоую ташоу. ⁶⁷ како призва нѣе

г(оспод)нѣ, н ташъ сп(а)сеннѡ прнѣ. вь нѣн же радѡсть
 ннзрѣт(е)н'на, н веселнѣ ннзглад(го)лан'но. оуноу ташоу
 прѣвѣтнаго б(оу)д. на страш'нѣн н бесырьтънѣн н прѣс(вѣ)тѣн
 кѣго трапезѣ. юже самъ бл(а)гын источникъ г(оспод)ь, веселнѡ
 наливъ, пнтн дастъ

20

⁶¹ нема (33₂₅) ⁶² н вь (33₂₆) ⁶³ покѣждь (34₂) ⁶⁴ прндхноу (34₄) ⁶⁵ свѣтаго
 (34₄) ⁶⁶ испн (34₅)

- 1 (26а) прѣвоу⁶⁷бан'нымъ с(кѣ)тымъ сконмъ ѡченнкомъ и ап(о)с(то)ломъ. чашоу, въ нѣн же проображенне боуд[оу]шїихъ бл(а)гъ. и некон'тациоу житїе. и просвѣщенне д(оу)шевное. и ооръцаленне троуждающїимъ се. и свѣтъ въ тмѣ сѣдещїимъ. и
- 5 тѣстодавцѣ подвижащїимъ се ииенн его рад[н] с(кѣ)т(а)го. и вѣн'чатель побѣждающїимъ соупоста(26б)ты свое. чашоу, въ нѣн же домъ прѣбогатаго ѡ(тъ)ца н(е)б(е)с(ъ)наго. испльнь кесана вѣтнаго, и свѣтлости д(оу)шевныя. чашѣ вѣтныхъ бл(а)гъ, и радости нечрест(е)нныя. чашоу пр(ѣ)с(вѣ)т(а)го и
- 10 нечет(е)рнаго д(ъ)нн, и жызы боуд[оу]щаго вѣка. чашоу неопалающоу, нь пожнзашоу трьнне грѣховное. чашоу шмъ ошарашоу, и д(оу)шѣ просвѣщающоу. чашоу неспыкающоу ни кон'тациоу въ бесконьчныя вѣкы. Чашоу юже⁶⁷ сѣвкоуснѣ⁶⁸, и вндѣ іако бл(а)гъ г(оспод)ъ^с. не⁶⁹ оу же⁶⁹ вндѣль єсн
- 15 х(рн)с(т)а, нн⁷⁰ ходнмъ єсн⁷¹ въ слѣдъ єго⁷¹. *побѣждъ нашъ *оутѣтелю нашъ *добрыи. ты бо нашъ в'торїи пр[ѣ]д[ѣ]т[ѣ]ча боудеши, вьводе ны въ ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)сноє. *побѣждъ нашъ^{*}. како оутѣннкъ х(рн)с(то)въ^{*} оубрѣте се. въ назаретѣ не былъ єсн, ндеже бл(а)говѣстн вѣанкын арихаг(е)ль

⁶⁷ нема (34_с) ⁶⁸ н отъ коудоу вькоусн (34_с) ⁶⁹ нема (34_т) ⁷⁰ не (34_т) ⁷¹ по нѣмъ (34_т)

1 (94) оутѣ[кж]дъ^с вьквсн н вндѣ іако бл(а)гъ г(оспод)ъ^с. не вндмъ єсн х(рнст)а⁷¹ не ходнмъ єсн⁷¹ по нѣмъ. како оутѣннкъ єго оубрѣтеса.

*Вид. II-IV_{вп.2}

5 **Вид. II-IV_{вп.3}

1 (26б) гавѣрѣнѣ, въплъщеніе х(р)и(с)то во въ пр(ѣ)х(н)ство ю н
прѣнепорочную д(ѣ)воу б(о)го р(о)дн(и)цу. Ты въ въчлѣеши
рожденнаго юго нѣси видѣль. Ты въ породанѣ, нѣси юго видѣль
ко(з)стѣща се н н(е)в(ѣ)сѣхъ разведешину се: (27а) нѣси видѣль.

5 н гла(а)са о(ть)ча свѣдѣ[ѣ]тельствовующа ѿ възлю[бле]ннѣмъ
с(ы)нѣ, н того нѣсн слышаль. н д(ог)ха с(вѣ)т(а)го зрякомъ
голубиницъ сходяща над[ѣ] любителя твоего х(ри)с(т)а нѣсн
вндѣль. ты по земли обѣтован'нон н⁷² по поустннамъ нѣсн
ходилъ съ ннцъ. петню хлѣбъ⁷³ насыщшаго многихъ народы,⁷³

10 нѣси вѣдѣль. ⁷⁴и бодоу⁷⁴ къ вѣно прѣлаг(а)ющаго, нѣси
* цр҃тѣные вѣставляюща⁷⁴. * гл҃оуѣне слышешѣ.

* нѣиуѣ⁷⁵ га(агоу)ше . * слѣпыѣ видѣше . н бѣш изгонѣша . *

ПРОКАЖЕННЫЕ ОТНИЩАЮЩА. И ЛАЗАРА БЪ ВНЕДЫНИ НЗ ЛЯРТЬВЫХЪ
ВЪСКОРЬШАЮЩА. И НА СТРА⁷⁶СТЬ БОЛЮЮ ГРЕДОУЩА. И НА КРА⁷⁶СТЬ

15 волною смирѣть прїемиша⁷⁷. зещлю тресовишѣ се, н каженіе
распад[а]юще се. гробы⁷⁸ сотьбръзающе се, н многыхъ с(вѣ)т(ы)хъ
телеа сот[ь] гробъ вьстающа. на⁷⁹ кр(ь)стѣ прнгожденне, н вь
гробѣ положенне. н вь адѣ съшествіе страшно, діаволоу н

⁷² НҲСН ХОДНАҲ (34₂₀) ⁷³ ДНОҒЫҢЕ НАРОДЫ НАСЫШТЫШАҒО (34₂₁) ⁷⁴ НЕМА (34₂₁-

⁷⁵ и ⁷⁶ нёмык (34₂₂) ⁷⁶ крьсть (34₂₅) ⁷⁷ прицелюшта (34₂₆) ⁷⁸ и гробы

 $(34_{27})^{79}\text{H}\text{H}\text{A}\text{A}(34_{29})$ 1 Вид. И-IV_{XIV,5-8}

(86) ... н ѿ келнзѣвоуѣ тѣсы изгнана. т. х(рнсто) съ
сѣпыа нхѣ просѣтн. прокаженыа ѿиштн. сължкыа исправн.
ѣсныа ншѣан. раслабаленыа оукрѣпн. мерткыа възкрѣсн^н.

1 (27a) агг(е)ломъ юго. праведнымъ же свобода, н радос(ть) н
весеиѣ. н от[ъ] мртвыхъ въскр(ъ)сеннѣ. И пакы по земли
хожденнѣ⁸⁰ съ оубѣда на десете (27б) ап(о)с(то)лома, н съ
ннѣмъ протѣмъ: от[ъ]⁸¹ горн елсоницкыи на н(е)б(е)са

5 · въсходѣша съ славою, н на н(е)б(е)сехъ одесноу о(тъ)ца
сѣдѣша. н прѣс(вѣ)тын⁸² а(оу)хъ послакша съ н(е)б(е)сѣхъ
с(вѣ)тыи свои оутеннкоу н ап(о)с(то)лоу. * того ты всего.

нѣси вндѣль. * нъ повѣждь намъ ** о(тъ)че нашъ, *** како
оутеннкъ юго оубрѣте се · ннн⁸³ бо мнози вндѣвшѣ, н не

10 вѣроваше юмоу. нъ по истинѣ събыс(ть) се на тебѣ
бл(а)женство г(оспод)а нашего ꙗкоу⁸⁴ х(ри)с(т)а, рѣ(е)ннѣ
къ фомѣ ап(о)с(то)лоу. * бл(а)женнѣ не вндѣвшѣ н вѣровакше. *
тѣмъ же съ дръзновеннѣмъ зовеи⁸⁵ тн. о блажени о(тъ)че нашъ.

15 саломоу сп(а)соу рекшоу тн. бл(а)женъ еси ꙗко вѣрова юмоу н
не съблазни се о немъ. по словесы юго нелъжнѣмъ рекшомоу.
хъ бл(а)ж(е)нъ ес(н)⁸⁶ нже не съблазнитъ се о мнѣ⁸⁷. ннн⁸⁷ бо

вѣдоущѣ законъ н пр(о)р(о)кы, распеше⁸⁸ н · а ты нн закона
⁸⁹ почитае, нн пр(о)р(о)къ⁸⁹. н⁹⁰ за въсь мнръ распетоу

х(рн)с(т)оу, сп(а)соу всѣхъ вѣрва. нъ * поѣждь намъ *

⁸⁰ похощеннѣ (35₂)⁸¹ н отъ (35₃)⁸² прѣлнстын (35₅)⁸³ ннн (35₈)⁸⁴ ꙗкоу
(35₁₀)⁸⁵ блажени (35₁₁)⁸⁶ естѣ (35₁₅)⁸⁷ н ннн (35₁₆)⁸⁸ н распеше (35₁₆)

⁸⁹ нн пророкъ почитае (35₁₇)⁹⁰ нема (35₁₇)

1 * Уп. И-IV_{xii-2}

** Вид. И-IV_{viii,2} *** Вид. И-IV_{xii-3}

(94) ннн. вндѣвшѣ его не вѣроваша. ⁷²у ты ж[е] не вндѣвъ
вѣрова⁷². по истинѣ быс(ть)⁷³ на тебѣ бл(а)женство

5 г(оспод)а ꙗкоу⁷⁴ са рѣшеное къ фомѣ. блажени не вндѣвшѣ н
вѣровакше. ~

тѣмъ же съ дръзновеннѣмъ н⁷⁴ несжалеи⁷⁴но зовеи⁷⁴ тн. о
блажени⁷⁴ саломоу та сп(а)схъ нарекшѣ блажень еси ꙗко
вѣрова къ немъ, н не съблазниса о немъ. по словесн его
нелъжнѣмъ⁷⁵ н⁷⁵ * блажень естѣ нже не съблазнитъса о

10 мнѣ⁷⁵. вѣдающѣ бо законъ н пророкы. распаша н · ты ж[е] нн
закона нн прор(о)къ почитае. распатоу⁷⁵ поклони⁷⁵са. ~

* Вид. И-IV_{viii,2}

⁷² нема Б, В, ЖС⁷³ събыс(ть)са Б, В, ЖС⁷⁴ нема Б, В⁷⁵ нема Б, МПк¹

1 (276) ѡ(ть)ѣ нашъ с(вѣ)тынъ. како тн сѣ ср[ѣ]д[ѣ]це развѣрзе,
 како бѣнде въ те страхъ б(о)жїи, н како д(оу)хъ (28а)
 с(вѣ)тын скою ел[а]г[о]д[ѣ]тъю огласи⁹¹ вса чювьства твоѡ,
 д(оу)шевнѡа н телеснѡа. н како прїеблїжн сѣ къ нечрѣт(е)нїнѣн
 5 любѣнн єго. н къ бестислѡноу ѡ(н)л(о)ср(ѣ)днѡ єго. ты ѡт[ѣ].
 х(вѣ)т[ѣ]хъ ап(о)с(то)лѣ єго не вѣдѣ нн єдиногѡ прїшѣл[ѣ]ша къ
 зѣцїю ѡт[ѣ]тства твоєгѡ⁹². н тюдєсь великѣхъ г(осподє)лѣ
 твоимѣ творимѣхъ, н славыи оутѣннѣ єго. того в҃сєго не
 вѣдѣхъ⁹³, како вѣрѡва ємѣхъ. днѣно тѹдо по истинѣ. понїже
 10 нны ц(а)рнє н кнєзы вѣдѣхє вса сн быкающаа, патє на
 стр(а)стѣ н на мѡукѹ прѣдѡше єго. <т>ы же ѿ бл҃жєнныи
 ѡ(ть)ѣ нашѣ, безъ всѣх(ѣ) снхъ прїтєт(є) къ б(оу)гѹ. тѣмѹ

⁹¹ н огласи (35₂₁) ⁹² своего (35₂₃) ⁹³ вѣдѣ (35₂₇) ⁹⁴ властєлє (35₂₇) ⁹⁵ хрїстоу (35₃₁)

1 (95) Како тн с[ѣ]р[ѣ]д[ѣ]це развѣрзєса, како бѣнде въ та
 страхъ б(о)жїи како прїеблїсѣа любѣвї єго. не вѣдѣ
 ап(о)с(то)ла прїшєл[ѣ]ша къ зѣцїю твоємѹ. н⁷⁶ нїцєтою своєю
 н наготою⁷⁷ глаголю⁷⁸ н жаждєю с[ѣ]р[ѣ]д[ѣ]це твоє⁷⁹ на
 сѣдѣрїє клѡнѡща. не вѣдѣ⁸⁰ цѣсь нзбгоннїцѣ⁸¹ нїдєнєцѣ
 5 і(н)ср⁸² х(рїсто)воу. ⁸³ болащїхъ сѣдѡвѣють⁸⁴. нѣмїхъ
 г(лаго)лють⁸⁵. ⁸⁶ ѡгна на хладъ прїлагѡща⁸⁷.
 м(ѣ)ртвынх[ѣ] вѣстають⁸⁸. снхъ всѣх[ѣ] не вѣдѣхъ. како
 оубо вѣрѡва⁸⁹ днѣно⁹⁰ тѹдо. ннн ц[ѣ]р[ѣ]с⁹¹ н властєлє вѣдѡше
 10 вса сн быкающа ѡт[ѣ] с(ва)тынхъ мѡхъ. не вѣрѡваша. нѣ
 патє на мѡжн н стр(а)стї⁹². прѣдѡша нхъ. ты же ѿ
 бл҃жєннѣ безъ всѣхъ снхъ. прїтєтє къ х(рїст)ѣ. току

⁷⁶ нема Б ⁷⁷ +н ⁷⁸ +же Б, В ⁷⁹ клѡнѡща на сѣдѣрїє Б, В ⁸⁰ вѣдѣхъ В
⁸¹ нзгоннїцѣхъ Ах-26; нзгонѡшь (вар.) Б; нзгонєшта ЖС (вид.: Д-
 IV_{XII}); нзгонѡщїхъ В ⁸² нема Б, В ⁸³ +нн В ⁸⁴ здравѣють Ов-264,
 здравѣють (вар.) Б; здравѣющїхъ (вар.) В ⁸⁵ нѣцѣе глаголюшє ЖС
 (вид.: Д-IV_{XII}); нема Б, В ⁸⁶ +нн В ⁸⁷ прѣлагѡща Б, В ⁸⁸ +нн В
⁸⁹ вѣстающе (вар.) Б; вѣстающа (вар.) В; овдє А. М. Молдован не
 указує на одговарајуѣ место из ЖС: вѣстающа (вид.: Д-
 IV_{XII}) (Молдован 1984, стр. 106, нап. 86) ⁹⁰ днѣное В ⁹¹ у
 издаху: црє; ц(а)рн В ⁹² на стр(а)стї н мѡкы В; на стр(а)стї н на мѡкѣхъ
 Б; на стр(а)стї н на мѡкѣ ЖС

IV^{xv} 1 (28a) ѿт[ъ] бл(а)гаго⁹⁶ ти помысла н б(о)гомьсланаго тн
 остроумна разорумѣ⁹⁷, како г(оспод)ъ б(ог)ъ единъ кс(тъ)
 творы. кнаныи⁹⁸ н некнаныи⁹⁹ н(е)свныи¹⁰⁰ н
 землиныи¹⁰¹. н како посла къ въсь мнрѣ сп(а)сенне,¹⁰²
 възлюбленнаго с(ы)на своего, томоу ты¹⁰² съ любовью
 въровакъ, н прѣбол'шен бл[а]г[о]д[ѣ]ты спод[о]бен се ѿт[ъ]
 нег(о). Іоан' бо живын въ поустыны іорданьсѣн, вса лѣта
 жнвота своего. нн хлѣба ядын, нн вина пие. н все жнтне свое
 (28б) въ постѣ съврышн. такожде н оутиниц^a его с ннцъ
 10 пощше се.¹⁰³ н жестоко жнтї(е) показав'ше, сп(а)сенн быше.
 оутеници же г(оспод)а нашего і(схот)с(ъ) х(рн)с(т)а. съ ннцъ
 яд'ше н пнк'ше н не пощше се¹⁰³, сп(а)с(е)ногю бл[а]г[о]д[ѣ]тъ
 въспр(н)еше¹⁰⁴. какоже н¹⁰⁵ самъ г(оспод)ъ свѣд[ѣ]тельствова ѿ
 ннхъ. с(ы)нове братнїи, не постет' се дондѣ же съ ннцн кс(тъ)
 15 жєннхъ.

Такое н ты ѿ(тъ)че нашъ. прѣжде рс(е)ннцъ тѣхъ всѣхъ
 не вндѣвъ. нъ по истинѣ, х(рн)с(то)въ оутеникъ нарс(е) се.

^aтакое у рукопису

⁹⁶благаго (3531) ⁹⁷разум (361) ⁹⁸внаныи (362) ⁹⁹невнаныи (362)
¹⁰⁰небесныи (362-3) ¹⁰¹земельныи (363) ¹⁰²нема (364) ¹⁰³нема (369)
¹⁰⁴въспрнелше (369) ¹⁰⁵нема (369-10)

1 (95) ѿт[ъ] бл(а)гаго слысла⁹³ н остроумна разорумѣ⁹⁴ како
 естъ б(ог)ъ единъ⁹⁴ творецъ. некнаныи⁹⁵ н
 кнаныи⁹⁶ н(е)б(е)с(ъ)ныи⁹⁷ н землиныи⁹⁸ н како
 посла къ мнрѣ⁹⁵ сп(а)сенна радн⁹⁵ възлюбленнаго с(ы)на
 5 своего⁹⁶. н⁹⁷ си помысливъ⁹⁷ кынде⁹⁸ къ с(ба)тю кжпѣль.
 Аже ннѣмъ оуродство мннтса. тобѣ снла б(о)жїа
 възвннса^А

Вид. II-IV^{x1}

⁹³помысла Б, В, ЖС ⁹⁴едннъ естъ б(о)гъ В; богъ единъ кс(тъ) ЖС (у
 Даничѣвом издању ЖС, заправо, као и у препису (вид. леви
 стубац): господъ богъ единъ кс(тъ) (361-2) ⁹⁵сп(а)сенн Б, В, ЖС ⁹⁶такое
 В, Мк-207, Вл-105, ЖС; своего с(ы)на Б ⁹⁷съ снцн помысли Б, В
⁹⁸къ оумъ н В

- IV_{xvi} 1 (286) Г(оспо)д бо твон х(ристо)с(ь) кса ω(ть)га смотрѣнїа
испльннь, н с(ы)нъ ω(ть)гъ нменова се. Н ты х(рн)с(то)ва
повсаѣнїа кса испльннь, въ правдоу н по истинѣ оутѣнникъ юго
нарете се. не тьк'мо бо єдинѣмъ словоу х(рн)с(т)а възлюбн, нь
н дѣлоу скон'ча. ксе нлѣнне свое растотнъ¹⁰⁶, н¹⁰⁷ послѣдова
х(рн)с(т)оу. Оноуоу юношн, въ ер(ань)г(е)лнн самѣмъ
г(осподе)мъ реченое нды н продаждь нлѣнне твое, н раздан
ннїицъ. н възъмъ кр(ь)сть, н ндн възлѣдъ лене. н нлѣтн
нлашн нлѣнне на н(е)б(е)сехъ. он же реч(е) отнде с'кръбе. бѣ
10 бω богаты зѣло¹⁰⁸. Я ты пр[ѣ]под[р]б'нын (29а) ω(ть)гѣ нашъ.
не тьк'мо єдїно нлѣнне оставн послѣшакє словесе г(осподь)нїа,
нь н събрьсть свою. н дѣтн¹⁰⁹ н родъ н друугы. н богатство н
савоу врѣмен'ноу¹¹⁰. что лн много рекоу¹¹¹, нь н ц(а)р(ь)ство
земльное¹¹² оставн, нще ц(а)р(ь)ства н(е)б(е)с(ь)наго. н по
15 истинѣ възъмъ кр(ь)сть х(рн)с(то)въ, н послѣдова х(рн)с(т)оу.
Яко же петръ. ї нванъ. ї¹¹³ андрен. н фнл(н)пъ. н¹¹⁴ ѡба на
десетъ¹¹⁴. н ннн протїи ксн ап(о)с(то)лы. тѣхъ ты¹¹⁵ бѣ
истинноу¹¹⁵ рѣдъ испльннлє ксн. н ѡного ѡскръбѣвшаго за

¹⁰⁶ продавъ (36₁₈₋₁₉) ¹⁰⁷ нема (36₁₉) ¹⁰⁸ нема (36₂₃) ¹⁰⁹ їсда скоп (36₂₅₋₂₆)
¹¹⁰ сего сѣѣта (36₂₆) ¹¹¹ наитїаю (36₂₇) ¹¹² земьное (36₂₇) ¹¹³ нема (36₂₉₋₃₀)
¹¹⁴ ѡба .кї. (36₃₀) ¹¹⁵ по истинѣ (36₃₁)

IV_{xvii} 1 (29a) нѣбнѣ, ты посрамѣлъ кѣн. н съ радостноу раздѣлъ
 нѣбнѣннѣ своеѣ. н не до того стаѣ¹¹⁶, нъ н въ с(бѣ)тоу ю гороу
 въстѣе послѣдоуѣ¹¹⁷ х(рн)с(т)оу. н ѡт[ъ] тоу доу въше разоула
 въспрнѣтъ н(ѣ)б(ѣ)с(ъ)ныхъ бл(а)гъ. н ты по истинѣ оуѣеникъ
 5 х(рн)с(то)въ нареѣе се. По нелѣжноу г(ааго)лоу юго. боуа[оу]т
 бо рѣ(ѣ) послѣднѣ прѣвын. н прѣвы послѣднѣ. понѣже
 прѣвелнкоу сѣрѣннѣ х(рн)с(т)а б(о)г(а) твоего оупод[о]бн се.
 того радн прѣрѣ¹¹⁸ на сѣрѣннѣ твоеѣ, н въше всѣхъ
 земльнхъ възнесе нѣе твое. не тѣкѣ¹¹⁹ же¹²⁰ заѣ на землн
 10 прѣд[ъ] чл(о)в(ѣ)кы. нъ н на н(ѣ)б(ѣ)сехъ прѣд[ъ] салѣмъ
 г(осподѣ)мъ б(о)г(о)мъ. н прѣд[ъ] с(вѣ)ты(29б)мн агт[ѣ]ан^б его.
 сего¹²⁰ рад[н] прѣсѣршенноу бл[а]г[о]д[ѣ]тъ, н неконѣаѣла
 бл(а)га на н(ѣ)б(ѣ)сехъ въспрнѣтъ. ѡ х(рн)с(т)ѣ и(нсоу)сѣ
 г(оспод)н нашѣмъ. юмоу же послѣднѣ ѡт[ъ] юности своеѣ,
 15 пр[ѣ]под[о]бнѣмъ н правдоу. вса¹²¹ оставнѣ, того прѣобрѣѣ.
 н томоу єдиноу прѣлѣпн се, а(оу)хожноу бл(а)годѣтн сѣтло
 прѣсѣщаѣмъ. бл(а)гын¹²² ѡ(тѣ)те нашъ б(о)г(о)гласе снѣсе.
 прѣдобрн рѣтнѣю х(рн)с(то)въ. н оу краснѣю¹²³ цр(ъ)ковннѣ.
 н(ѣ)б(ѣ)снн чл(о)в(ѣ)те н земльнн агт(ѣ)ле. ѿ прѣнсплѣнѣе

^б у рукопису агтан

¹¹⁶ ста (37₂) ¹¹⁷ н послѣдоуѣ (37₃) ¹¹⁸ прѣрѣ (37₈) ¹¹⁹ нема (37₁₀) ¹²⁰ того
 (37₁₂) ¹²¹ н вса (37₁₅) ¹²² драгын (37₁₇) ¹²³ краснѣю (37₁₉)

IV_{xviii} 1 (29б) бл[аго]д[ѣ]ти д(оу)ховныѣ. х(рн)с(то)во бселеннѣ.
поконцѣ с(вѣ)т(а)го д(оу)ха. ѿбѣнѣли красна, пр(ѣ)с(вѣ)тыне н
жнкотворещнѣ тронцѣ. ѿ(о)л(н)твѣннѣ бѣдрын. ѿт(ѣ)тства
любѣ. ходатаю н(е)б(е)с(ѣ)ныныхъ бл(а)гъ, испрѣва
5 бл(а)говѣствованыхъ д(оу)хомъ с(вѣ)тымъ. ѿт[ѣ] о(тѣ)ца съ
н(е)б(е)сѣ¹²⁴ посланыхъ. по писанню с(вѣ)томоу, н по
нелъжнѣ бл[а]г[о]д[ѣ]ти єго¹²⁵. ꙗкоже н самъ агг(е)лн
¹²⁶желаютъ прнннкоутн¹²⁶ всѣхъ тѣхъ бл(а)гъ, г(осподѣ)мъ
б(ого)мъ ты спод[о]бленъ єси. н по свѣд[ѣ]тел'ствоу¹²⁷ д(оу)ха
10 с(вѣ)т(а)го¹²⁷, жнкоущаго въ д(а)в(н)дѣ. ꙗже рече с(вѣ)тымъ
оусты єго. жнбын въ помощн бышь(30а)наго, въ кробѣх(ѣ)
б(ог)а н(е)б(е)с(ѣ)наго въдворнт' се. по¹²⁸ всемъ¹²⁹ же снмъ,
ты по истннѣ оутѣннѣ єго нарече се. понеже съ любовню оуср'дно
г(осподѣ)ви твоѣмоу, распетомоу х(рн)с(т)оу вѣровахъ. н съ
15 любовню поклонн се ємоу. н все кол'ныѣ стр(а)стн єго напнса, на
скрнжалехъ б(о)голюбнваго ср[ѣ]д[ѣ]ца твоего. **Нѣ повѣждь нацѣ**
пр[ѣ]п[о]д[о]б[ѣ]нын ѿ(тѣ)те нашъ. концѣ бл(а)гоколеннѣмъ
сконцѣ, прѣвѣ бл(а)гоколи г(оспод)ъ ѿ с(вѣ)тѣн д(оу)ши твоѣн.

1 Вид. И-IV_{viii,2}

¹²⁴ нееее (37₂₅) ¹²⁵ нема (37₂₆) ¹²⁶ прнннкоутн желаютъ (37₂₇) ¹²⁷ светаго
д(оу)ха (37₂₇) ¹²⁸ да по (37₃₁) ¹²⁹ томъ (37₃₁)

IV_{ХХ} 1 (30а) кою¹³⁰ бл(а)годѣтню и славою толнкою оуелѣте те и
¹³¹прѣпоуаса те- кою ан¹³¹ славою союю въоружн те. кою ан
 агт(е)лы прѣд[ь]стави на подощь твою, да толнкыне браны
 сътвори. и толнкыне ц(а)ре побѣды. и толнка тудеса показа,
 5 какоже дрѣвце великын б(о)говидьць мѡуси- и какоо страшнь
 бысть врагоуль сконць. и всѣць анкынь мннць, б(о)жнью
 бл[а]год[ѣ]тню. М(о)л(н)твамн¹³² же твонци ѿ пр[ѣ]под[о]бнѣ
 о(т)ѣ наш. и твонць с(вѣ)тыль наоученнѣмь, по всен зѣлн
 твоего оут(ь)ѣства тѣда твоа. иже с(вѣ)тыль а(оу)хоуль
 10 породнл еси. всн вѣрнын (30б) х(рн)с(т)оу б(оу)гъ ивнше се.
 и къ исповѣданнѣ с(вѣ)тоу съ любовнью кси оуелѣкоше се.
 х(рн)с(т)оу вѣроующе истинноуоу б(оу)гъ нашемоу. и дѣждь
 бл[а]го[д]ѣ[т]нн¹³³ оуоросн коу паствннѣ твою. и тѣда твоа
 како звѣзды н(е)б(е)с(ь)ныне, златозарнаци аутамн свѣтет се.
 15 Понѣ же еу(ань)г(е)л(ь)скы¹³⁴ истотннкѣ наводны ксе, и покры
 коу зѣлаю твоего оут(ь)ѣства.

¹³⁰кою ан слаю прѣпоуаса те? кою ан (38₇₋₈)¹³¹ нема (38₈₋₉)¹³² и
 аонтваци (38₁₄)¹³³ благодѣтн (38₂₀)¹³⁴ кеаныгелъскын (38₂₂)

1 (99) Б⁹⁹ты правдоу бѣ оуелѣченъ⁹⁹. крѣпостію¹⁰⁰ прѣпоуасанъ.
¹⁰¹истинною оуорутъ. съмысломъ вѣнчанъ. и мнлостынею како
 грневою и оутварью златоу краснаса^{Б/101}.
 (83) Іуденство бо прѣста и законъ оутндѣ жертвы непріатны.
 5 кнвотъ и скринжалн. и оуѣстнло оут[ъ]ято бысть. по всен же
 зѣлн роса. по всен же зѣлн вѣра прострѣса. дождь
 бл(а)годѣтнын оуоросн^В. крѣплъ пакыпорождѣнїа^В. і сыны своа
 къ нетлѣніе оуелачнтъ^І.

(88) вѣра бо бл[а]г[о]д[ѣ]тнаа по всен зѣлн прострѣса. и до
 нашего азыка рскааго дондѣ. и^Д законное езеро прѣсъше.
 еуаг(гелъскын) же истотннкѣ наводннвса. и коу зѣлаю
 покрыкъ^Д. и до насъ разліаса...

(89) Д¹⁰³пжстѣ бо и прѣсъхлѣ¹⁰². зѣлн нашѣн сжщн¹⁰³
¹⁰⁴идолъскоумъ зною нсжшнкъшн¹⁰⁵ ю¹⁰⁴. вѣнезлапж потѣе
 15 истотннкѣ еуаг(гелъскын). напалаа коу зѣлаю нашж. Д

⁹⁹оуолочен[ъ] X; оуолочѣ И¹⁰⁰+же X¹⁰¹ и м(н)л(о)ст(ь)нею како
 грневою оутварю златоу оурасоуаса истинною оуентъ (оуент[ъ] X)
 съмысломъ вѣнчанъ ПВВ¹⁰² пренсхшн Б, прсхшнн В, Об-95, Пг-645,
 Пг-1935¹⁰³ оуцїн В¹⁰⁴ нема Б, МПк¹⁰⁵ нсхшнвхш В

IV_{xx} 1 (306) по пр(о)р(о)т(ь)ств(о)у белнсааго пр(о)р(о)ка нсанн^{106/Е}.
 боуд[оу]т¹⁰⁶ бо рет¹⁰⁷ безкоднаа въ блат¹⁰⁸. н въ земли жднн¹⁰⁸
 истоннкъ боды бодает¹⁰⁸. н коупель с(в)т(а)го кр(ь)щенн¹⁰⁸.
 с(ь)ны ское прѣкодыть¹³⁵ къ кѣтнн¹³⁶ живнн¹³⁶. * с(ь)нобе же
 ткон прнчстннн¹³⁶ к(о)р(у) бькнютъ¹³⁶. по бл(а)гоуствнванн¹³⁶
 с(ь)н(ань)г(е)лнста тоана¹³⁷. мѣанко¹³⁷ бо нхъ рет(е)¹³⁸ прннеше
 его. дастъ нль оубласть¹³⁹ тѣдомъ б(о)жнем(ь) бытн
 вѣроушнн¹³⁹ въ нше его. нже нн¹⁴⁰ оут[ь] крѣвн нн оут[ь]
 похотн логужскыне, нь оут[ь] б(о)г(а) роднше сѣ¹⁴⁰ с(в)етымъ¹⁴⁰
 д(о)ухоу въ с(в)етн коупѣлн¹⁴¹. * **бъ безвѣстнаа же н таннаа,
 прѣмоудростн¹⁴¹ б(о)жне оутанннн¹⁴¹. агт(е)ль, н тл(о)в(ѣ)къ.
 л(о)лнтвн¹⁴¹ же пр[ѣ]под[о]б[ь]наго, пакѣ кса бнше въ
 оут(ь)чствѣ с(в)ет(а)го¹⁴². По пр(о)р(о)тств(о)у¹⁴² не наоутнть¹⁴³
 кждо нскрннато скоего, г(а)го)лне познатн¹⁴² г(оспод)а¹⁴³.

1 (89) тако же рет(е) нсаа^{106/Е}. разкврзетса бода ходащнн¹⁰⁶ по
 бездн¹⁰⁶. н бждет¹⁰⁷ безкоднаа въ блат¹⁰⁸. н въ земли
 жднн¹⁰⁸. истоннкъ боды бждет(ь)¹⁰⁸.
 * Вид. стубац IV_{xx}10-16
 5 (79) жѣко законъ прнвождаше възаконенна. къ
 бл(а)годѣтнн¹⁰⁹ кр(ь)щенн¹⁰⁹. ж. кр(ь)щенн¹⁰⁹ же с(ь)ны
 своа¹⁰⁹ прѣпншають¹⁰⁹ на кѣтнн¹⁰⁹ живнн¹⁰⁹.

** Вид. стубац IV_{xx}11,5-7

(84) по пророч(ь)ств¹¹⁰. н наоутнть кждо нскрннато скоего.
 111 н т(е)л(о)кѣ)кѣ брата скоего¹¹¹, г(а)го)лне познатн¹¹¹ г(оспод)а¹¹¹.

¹⁰⁶ тако В, Мк-207, Вл-105; нема Б, МПк¹, ЖС¹⁰⁷ тако Ув-509,
 Вл-105, Ах-26 (у издау, вероватно, грешком Ак-26: Молдован
 1984, стр. 104, нап. 64), Ов-264, Ов-286, Ув-350, Фл-884, Акд-
 198; бодуот[ь] (вар.) Б, В, ЖС¹⁰⁸ тако Ол-109; н въ земли жднн¹⁰⁸
 Б, ЖС; в жднн¹⁰⁸ земли В¹⁰⁹ тако ЖС, Кир-134, Муз-9091, Увр-
 157; прѣпншають с(ь)ны своа Б, В¹¹⁰ нѣ Б, В, ЖС; нема Ов-264,
 МПк¹ ¹¹¹ тако В, Мк-207, Вл-105; нема Б, ЖС, МПк¹

¹³⁵ прѣпоуштають (38₂₇) ¹³⁶ бькнютъ боуд¹³⁶ (38₂₈) ¹³⁷ канкон (38₂₉) ¹³⁸ рет¹³⁸,
 нхъ (38₂₉) ¹³⁹ вѣроушннн¹³⁹ (38₃₀₋₃₁) ¹⁴⁰ светымъ (39₁) ¹⁴¹ н лолнтвн¹⁴¹
 (39₃₋₄) ¹⁴² познатн (39₆) ¹⁴³ бога (39₆)

- 1 (31a) ¹⁴⁴ѡко в'сн¹⁴⁴ ѡувѣдет' ѡе, ѡт[б] ѡаых[б] ¹⁴⁵даже ¹⁴⁶н до
вѣнскыхъ. ¹⁴⁷Ѣкоже н самы сп(а)съ х(рн)с(тос)ъ къ ѡ(тъ)поу
въ еу(ань)г(е)ли, г(лаго)ла¹⁴⁷. ¹⁴⁸исповѣдаю тн се ѡ(тъ)че,
г(оспод)н н(е)боу н земли. ¹⁴⁹ѡко оутань еси ѡт[б]
прѣпоудрыхъ н разоумныхъ, н ѡт[б]крыль еси
ѡ[а]д[е]нцѣ, еи ѡ(тъ)че, ѡко тако быс(тъ) бл(а)говолени
прѣд[б] тобою¹⁴⁹. ¹⁵⁰о сѣмъ привѣдѣмъ истин'ное свѣдѣтельство. ¹⁵¹ѣже
г(лаго)ла д(оу)хъ с(вѣ)тын, вѣнкыиъ пр(о)р(о)коу нсань.
¹⁵²о* ѡстроуы* ѡбнаваляют' се къ мнѣ. н кзыци хотѣтъ
10 работати подь нгоу х(рн)с(то)воу. н по тоу рет(е).
п* работающыи¹⁵¹ мнѣ, на рет(е)т' се нде ново, ¹⁵²ѣже благослоуит'
се по всен¹⁵¹ земли¹⁵². нде же наше хр(н)стианское, ѡбѣтъ всоу
всѣлен'ноу¹⁵². По словесн б(о)гоѡ(тъ)ца д(а)б(н)да, ѡкоже
г(лаго)ла д(оу)хоу(б) с(вѣ)тымъ. г(оспод)ниа ксть земли н
15 кон'це еє. м(о)л(н)твамъ же пр[ѣ]по[д]б[б]наго ѡ(тъ)ца
н(а)ш(е)го. н оус(ы)неннѣмъ банию с(вѣ)т(а)го кр(б)щенна.
по¹⁵³ заповѣды вѣнкого ап(о)с(то)ла павла, ¹⁵⁴ѣже г(лаго)ла.
нздыбенн¹⁵⁴ тѣлесн. н
- ¹⁴⁴нема (39)¹⁴⁵ ѡаыхъ (39)¹⁴⁶ нема (39)¹⁴⁷ глагола въ кѣбангелни
(39)¹⁴⁸ прѣпоудрыхъ (39)¹⁴⁹ разоумныхъ (39)¹⁵⁰ воаетъ (39)¹⁵¹ н
работающыиъ (39)¹⁵² земли (39)¹⁵³ н по (39)¹⁵⁴ тако у
рукопису, у издању нздыкены (39₂₃)

- 1 (84) ¹¹²ѡко оувѣдаѣтъ ѡа ¹¹³ѡт[б] ѡаых[б] ¹¹⁴до вѣнкого
ѡко ж[е] ¹¹⁵сп(а)съ х(рн)с(тос)ъ къ о(тъ)цѣ г(лаго)лаашѣ,
¹¹⁶исповѣдаю тн са ѡ(тъ)че г(оспод)еви¹¹⁴ н(е)б(е)си н земли.
ѡко оутань еси, ѡт[б] прѣждрыхъ н разоумныхъ. н
5 ѡт[б]крыль еси младаицѣмъ. еи ѡ(тъ)че, ѡко тако быс(тъ)
бл(а)говолени¹¹⁵ прѣд[б] тобою¹¹⁶ н тоула поимлоба
бл[а]гън б(о)гъ г(е)л(о)у(б)скын род' ѡко н г(е)л(о)у(б)ци
плотын¹¹⁶.
- * Вид. стубац IV_{XXII}, 11-12
- 10 кр(б)щеннѣмъ¹¹⁷. благыици дѣлы. ¹¹⁸л(с)новѣ б(о)гъ¹¹⁸ н
л¹¹⁹ прнглстници х(рн)с(т)ъ¹¹⁹ быкаютъ. ¹²⁰мако бо рече
ебангелнстъ прнзша его, дасть нмъ¹²⁰ вѣластъ¹²¹ г(а)доу
б(о)жнѣмъ быти. ¹²²кѣроу гаштннцъ¹²⁰ къ нмъ его. нже
121¹²¹ нѣ ѡт[б] крѣе. ¹²²ни ѡт[б] похотн плотьскы¹²². нн ѡтъ
15 похотн¹²¹ мжескы. нѣ ѡтъ б(о)г(а) роднш(а)са¹²¹.
н(с)вѣ)тынѣ д(оу)хъмъ къ с(вѣ)тѣн¹²¹ коупѣлн¹²¹.

¹¹²ѡт ѡаыхъ н до вѣнкыиъ ЖС; ѡ(т) ѡаа н до вѣнка В¹¹³ н Б,
В, ЖС¹¹⁴ г(оспод)н Б, В; господн ЖС¹¹⁵ бл(а)говолени Б, В, ЖС
¹¹⁶плотани (вар.) БВ¹¹⁷ н Б, В; нема Тр-748¹¹⁸ нема Б, В, ЖС
¹¹⁹б(о)г(у) Б, В, ЖС¹²⁰ кѣроуицъ Б, В, ЖС¹²¹ не ѡ(т) похотн нн ѡ(т)
кросъ В¹²² нн ѡ(т) похотѣа плотска Вн-170, Тх-444, Ег-875, Фл-
881; нема Б, ЖС

IV_{xxii} 1 (31a) просвѣщені¹⁵⁵ д(оу)шамн бл(а)гоу¹⁵⁶ свѣстнѹ
ср[ъ]д[ъ]гнѹю. н хот[ъ]крьвен'номѹ анцель, славоу г(осподь)нѹ
видеще. н прѣобразоуем' се хот[ъ] славы въ славоу (31б) ѿже
хот[ъ] ¹⁵⁷д(оу)ха г(осподь)нѹ ¹⁵⁷. н самоу ю истинноу зѣдѣвше
5 х(рн)с(то)ва прншѣстѣнѹ. оу же не таещѹ. нн хот[ъ] въстока. нн
хот[ъ] запада. нн хот[ъ] сѣвера. нн хот[ъ] юга. ѿкоже прѣжде
егда родн се въ вѣдѣшѹ. н хот[ъ] с(вѣ)тъне горы елсѹн'скыне
на н(е)б(е)са възнесшѹ оу се въ слабѹ. н сѣдѣшѹ оу оуесноу
о(тъ)ца. н надѣянѣ нѹ оуце по нельж'ноу юго оуѣщаннѹ, н
10 по свѣд[ѣ]тел'ствоу с(вѣ)т(а)го д(оу)ха. пакы въторѹ ¹⁵⁸хотѣца
прѣнт хот[ъ] н(е)б(е)сѹ на землю съ славою. н на всакомѹ
мѣстѣ, съ всакымъ дръзновеннѹ зовѣмъ къ немѹ. о(тъ)чѣ
нашѣ нже ксн на н(е)б(е)сѣхъ, да с(вѣ)тъг' се нде твоѣ. да
прнде ц(а)р(ъ)ство твоѣ. н прѣте. Понѣже аще н тѣлеснѹ
15 хотнѹ дрекле не вндѣвше юго. н по словесн ¹⁵⁹д(оу)шевнѹ на
ср[ъ]д[ъ]гнѹ хотнѹ прозрѣвше. н по словесн с(вѣ)топѣвца ¹⁶⁰.
н мы съ всѣмъ вѣровавшнмъ х(рн)с(т)оу, єдинъ ¹⁶¹анкѹ
составлѣше кпнѣмъ. Ыспѣнте г(осподѣ)вн пѣснь новѣ, ѿко
днвна сѣтворн г(осподь)нѹ. н въсканкнѣте б(оу)оу вса землѹ.

¹⁵⁵ тако у рукопису

¹⁵⁶ просвѣщеннмъ (39₂₃) ¹⁵⁶н благоу (39₂₃₋₂₄) ¹⁵⁷господнѹаго доуха
(39₂₆) ¹⁵⁸въторѹ (40₃) ¹⁵⁹слгы (40₈) ¹⁶⁰свѣтаго пѣвца (40₁₀) ¹⁶¹н съ
нмъ (40₁₀)

1 (80) н ¹²³б(оу)ъ оуго прѣжде кѣкѹ. нзволѣ н оумыслн с(ы)на
своего къ лнрѹ послатн н тѣмъ бл[ъ]г[ъ]д[ъ]тѣ ѿвнтнса.
сарѹа же не раждааше. понѣже бѣ неплады ¹²⁴. не бѣ
неплодѣ ¹²⁵нѹ. закнютена бѣ ¹²⁶б(о)жннѹ промьслѹмъ ¹²⁶. на
старѹсть роднтн. ¹²⁷бѣзкѣстѣнѹа же н таннѹ ¹²⁷прѣмьдрѹстн ¹²⁸
5 б(о)жнн ютаена бѣахѹ. ¹²⁹агг(е)лѹ н ч(е)л(овѣ)кѹ не ѿко
непавнѹ. нѹ оутаена. н на концѣ бѣка хоташа ѿвнтнса.

(83) ¹²⁹бѣтхаа лнцѹноша. н новаа бамъ бѣзвѣщѹ. понте
б(оу)оу пѣснь новѣ н славноу єсть нѹа єго хот[ъ] ¹³⁰конѣцъ
землн. н сѹхѹдѹшенъ къ морѣ н плавающен по немѹ, н
10 остроу ¹³⁰ксн. н пакы. ¹³¹ракоуающнѹмъ лн ндрѣтѣса нѹа ново.
ѣже бл(а)г(о)слѹвнтса ¹³²на землн. бл(а)г(о)слѹвѣть бо б(оу)а
нстннѹааго. ¹³³

¹²³ тако В, Мк-207, Вл-105; нема Б ¹²⁴н В, Ол-109; нема Б
¹²⁵неплды Б, В ¹²⁶нема Б ¹²⁷такѹ ЖС, Об-95, Кир-134, Муз-9091,
Увр-157; оутаена Б, В ¹²⁸такѹ ЖС, В, Об-95; мѹдрѹстн Б ¹²⁹н Б,
В; нема ЖС, Мк-207, Вл-105, Кир-134, Муз-9091, Увр-157 ¹³⁰по
немъ В

IV_{xxiii} 1 (316) понте¹⁶² же ннени юго. н даднте славоу хвалѣ юго.

И по селѣ д(оу)ха с(ве)т(а)го испльнены. н зминн(32а)и
оотница провнѣдеще прѣд[ѣ]лѣющюю намѣ бл[аго]д[ѣ]ть. жнзнь
вѣтноую, н некончана бл(а)га въ бескончныне вѣкы.

5 И тако прѣд[ѣ] прѣстолоу славы г(оспод)не прѣд[ѣ]стоеще.
н съ д'ръзновенинѣмъ выше снамы поклнюще, поемъ. агг(е)ли н
чл(о)в(ѣ)ци, сп(а)се твое поють трнд(ъ)невное въскр(ъ)сенне: нл'
же свѣтло озарнше се все въселенне конци.

По пр(о)р(о)чествю б(о)гомыслннхъ пр(о)р(о)къ, ѿ языцѣхъ
реч(е)н'ное. Р прѣд[ѣ] всѣмъ языкомъ ѿт[ѣ]коуо мыш'ноу мюу
с(ве)тоую. н здретъ всн кон'ци земли сп(а)сенне б(о)га нашего. Р

И пакы. С жнкоу азъ гл(аго)летъ г(оспод)ъ. тако лнѣ поклоннт'
се всако колѣно. н всакъ языкъ испокѣсть се х(о)с(т)оу. С
нсянн[ѣ]. Г всакъ дѣбрь испльнт' се. н все горы н хльци

15 снѣрет' се. н бога[оу]тъ конкаа въ правка. н острын въ погтн
глад'кын¹⁶⁴. н явнт' се слава г(оспод)на. н всака плѣть
оузрнтъ сп(а)сенне б(о)жнѣ. Т

¹⁶²н понте (40₁₂) ¹⁶³всака (40₂₆) ¹⁶⁴гладкы (40₂₈)

1 (90) н събыстса ¹³¹ѿ насъ языцѣх[ѣ] речено¹³¹
Р ѿт[ѣ]крыетъ г(оспод)ъ¹³² мышцъ свою с(ка)тжю. прѣд[ѣ]

всѣмъ языкомъ. н оузратъ всн кон'ци земли. сп(а)сенне¹³³ еже
ѿт[ѣ]¹³³ б(о)га нашего. н држто¹³⁴е жнкъ азъ
г(аго)л(е)тъ г(оспод)ъ¹³⁴. тако лнѣ поклоннтса всако колѣно.
н всакъ языкъ испокѣстса б(о)г[у]. С¹³⁵ н исанно¹³⁵ Т всака
дѣбрь исполнтса. н¹³⁶ всака гора н холмъ¹³⁶ съцѣрнтса.¹³⁷

н бждоутъ¹³⁸ конкаа въ правка. н острѣн¹³⁹ въ пжтн
глад'кы¹³⁹. н явнтса слава г(оспод)на. н всака плѣть
10 оузрнтъ сп(а)сенне б(о)га нашего. Т

¹³¹речено ѿ насъ въ языцѣх[ѣ] В¹³² тако Ег-602; нема Б, В, ЖС
¹³³нема Б, МПк¹, ЖС ¹³⁴г(аго)л(е)тъ г(оспод)ъ. жнкъ азъ В¹³⁵ исана
же рече В¹³⁶ тако Фл-884; вса горы н холмн Б, В, ЖС ¹³⁷снрнтса
Фл-884; снѣратса (снрнтса) Б, ЖС; снрнтса В¹³⁸ тако В, Мк-207,
Вл-105, ЖС; воудет[ѣ] Б¹³⁹ пжтн въ гладкыа В

1 (32a) И ДИНИЛЪ. ^Бвсн езъци И люд[н]е И племена томоу
 поракотаютъ. ^ТИ ДИВИДЪ. ^Уда испокѣаетъ се тебѣ люд[н]е всн.
 И възвс(е)летъ се езъци съ люд[б]и и его. ^УИ ^Фвсн езъци
 въсплещанте ¹⁶⁵роукаци. И въсканикѣте б(ог)оу глаголю(б)
 радостн. Иако г(оспод)ъ вышннн страшнь, ¹⁶⁶ц(а)рь (32б)
 велен ¹⁶⁷по всен земли. ^{Ф/168}Х. ^Хпонтѣ ¹⁶⁹землю разоручино. възц(а)рн
 се б(ог)ъ над[б]ъ языки. ^ХИ ^Цвса земля да поклоннтъ тн се и да
 поетъ тебѣ. ¹⁷⁰И да поетъ же нмѣни твою землю. ^ЦИ
 хвалите г(оспод)а всн езъци И похвалите его всн люднѣ. ^Ч
 Ц(а)р[б] ¹⁷¹въстокъ И западъ хвал'но нмѣ г(оспод)нѣ. И въсокъ
 над[б]ъ всѣмъ языкомъ г(оспод)ъ. над[б]ъ н(е)б(е)си слаба его. ^ЦИ
 по нмѣни твою б(о)ж. тако И хвала твоа на концихъ ¹⁷²
 земли. ^Ш

10

¹⁶⁵въсплещанте (41₂) ¹⁶⁶И страшнь (41₃) ¹⁶⁷всн (41₄) ¹⁶⁸земли богъ
 (41₄) ¹⁶⁹И възц(а)рн (41₅) ¹⁷⁰нема (41₆) ¹⁷¹И отъ (41₈) ¹⁷²конци (41₁₁)

1 (90) И ДИНИЛЪ. ¹⁴⁰Б. ¹⁴¹всн люднѣ племена И езъци. ¹⁴¹ТОУ8
 поракотаютъ. И ДИВИДЪ. ¹⁴²У. ¹⁴³да испокѣаетъ се тебѣ люднѣ
 б(о)ж. ¹⁴³да испокѣаетъ се тебѣ люднѣ всн. да възвс(е)летъ
 И възрадуютъ ¹⁴⁵языци. И ^Фвсн езъци въсплещанте
 роукаци. И възск(91)аникѣте б(ог)ъ глаголю радостн. Иако
 г(оспод)ъ вышннн И ¹⁴⁶страшнь. ц(а)рь ¹⁴⁷всн
 земли. И по мала. ^Хпонтѣ б(ог)ъ нашъ землю. ¹⁴⁸понтѣ
 ц(а)р(е)вн нашъ землю. ¹⁴⁸Иако ц(а)рь всн земли б(ог)ъ.
 понтѣ разлучно. възц(а)рнъ б(ог)ъ надъ языкомъ. И ^Цвса
 земля да поклоннтъ тн са И поетъ тебѣ. да поетъ же нмѣни
 твою землю. И хвалите г(оспод)а всн езъци. И
 похвалите ¹⁴⁹всн люднѣ. И еще ^Цотъ[б] въстокъ И до ¹⁵⁰
 западъ. хвал'но нмѣ г(оспод)нѣ. ¹⁵¹И въсокъ надъ всѣмъ
 языкомъ г(оспод)ъ. надъ небеси слаба его. ^ЦИ ¹⁵²по нмѣни
 твою б(о)ж. тако И хвала твоа на концихъ[б] земли. ^Ш

15

¹⁴⁰Данилъ рс(е) В ¹⁴¹языци люднѣ И (Б нема И) племена (вар.) Б В,
 ЖС ¹⁴²да възвс(е)летъ В ¹⁴³немаю Б, В, додаемо – ни ЖС ¹⁴⁴И Б, В, ЖС
¹⁴⁵немаю Б, В, ЖС ¹⁴⁶Иако Сф-1376, Фл-884, Вл-105, Акл-198,
 МПк, ЖС; немаю Б, В ¹⁴⁷всн ЖС (вид. леви стубац), всн
 Б, В ¹⁴⁸написано на доноу белини истом руком; немаю Б, В
¹⁴⁹отъ Б, В, ЖС ¹⁵⁰нема Б, ЖС ¹⁵¹И Б, ЖС ¹⁵²И Б, ЖС; немаю
 га В, Вн-170, Мк-207, Вл-105

(326) и^b да познаеши на земли поуть твою. и въ всѣхъ
кнзцѣхъ сп(а)сение твоё. Ц(а)рне¹⁷³ землищи¹⁷⁴, и¹⁷⁵ вси
людіе. кнзѣ, и все соудни землиские. юноше и д(ѣ)вы. и
старши съ юнотами да хвасть нде господь¹⁷⁶ ние. како възнесе се

ице того каднаго . и¹⁷⁶ **нсаііпз**.^g посласушаште мене людие мои
га(а)лѣтъ г(оспод)ь. и ц(а)рне къ миѣ вѣноушите. яко
законъ отидет се и отидеть. и соудъ мой. свѣтъ странамъ. и¹⁷⁷
принелажает се скоро правда моя. и изыдетъ яко свѣтъ¹⁷⁷
сп(а)сенне мое. мене остробы жадууть. и намышлюю мою
страны угубаютъ.^{g178} заѣ, и въ бесконныя вѣкы, аминь:

10

173. Н царне (41₁₂₋₁₃) 174. ЗЕМЬСТНИ (41₁₃) 175. нема (41₁₃) 176. нема (41₁₆)

177. нема (41₁₉) 178. ОУПОВАТЬ (41₂₁)

1 (91) ^аоусышн ны б(о)же сп(а)снтелю нашъ. оупованіе всѣмъ
концѣмъ земли. н сщщнцѣмъ къ мори далѣе^а. н да познаемъ^б
на земли пѣтъ твою. н ¹⁵³къ всѣмъ языцѣмъ[ъ] сп(а)сєніе
твое^б. н ц(а)ре¹⁵⁴ землистїи. н в(ь)сн людїе. князи н вси сщдїи
¹⁵⁵земьскыи. юношѣ н д(ѣ)вы старци съ юнотами да
хвалѣтъ ¹⁵⁶ица г(осподь)не^в. н ¹⁵⁷исанно^г. послажаша тебѣ
людїе мори г(лаго)л(е)тъ г(осподь)ъ. н ц(а)ре къ мнѣ вѣнчашнѣ.
ѣко законъ ¹⁵⁸омъ[ъ] мене нзнѣстъ¹⁵⁸. н сждѣ мори свѣтъ
странамъ. прикнѣжится скоро правда моя. н нзыдѣтъ яко
свѣтъ сп[а]сєніе мое. мене остробен жндѣтъ. н на млышю
мою страны оуповають^{г/157 159} страны оуповають¹⁵⁹

10

¹⁵³ Тако Мк-207, Вл-105, ЖС; немају Б, В ¹⁵⁴ ц(а)не (вар.) БВ, ц(а)не ЖС; зедлены (вар.) БВ ¹⁵⁶ тако Б (вар.), МПк, Сол-518, ЖС; воскалатъ В ¹⁵⁷ нема В ¹⁵⁸ ѿтнцетса н ѿтндет Б. ЖС ¹⁵⁹ грешком поновлено (немају Б, В)

1 (526) Не аз бо снхъ¹⁷⁹ прѣобѣтохъ, нъ ты 1 (23а)
 г(оспод)н мѡн н вса твоѡ. бл[а]г[о]д[ѣ]тнѡ н
 снлоу с(вѣ)т(а)го д(оу)ха, н споспѣшеницѣхъ
 бл[а]д[а]м[ы]кы твоего х(рн)с(т)а. ты погыбше¹⁸¹
 прѣобѣте. н расточено¹⁸⁰ събра. н оубого¹⁸¹
 обогатн. н пад'ше¹⁸⁰ се въздвиже. н несливное
 прослави. Н всет(ь)ст(ь)ною снлоу х(рн)с(т)а
 твоего. н бл[а]г[о]д[ѣ]тнѡ дан'ною тн сот[ъ]
 б(ог)а. прѣлѣстнынъ мракъ безбож'ныхъ
 керстникъ сот[ъ]гнѡ. н керсы нхъ потрѣбн. Н
 капница нхъ раздорушн. н ндолы нхъ¹⁸²
 съкроушн. н злославную пачетъ нхъ¹⁸² до
 кон'ца¹⁸² потрѣбн. н славоу нхъ безъ
 сот[ъ]лѣка оугасн. Н зарѣ бл(а)говѣонѣ
 прозавн въ ксѣлѣ сот(ь)стѣтѣ твоѣмъ. н
 цр(ь)кви х(рн)с(то)вы поставн. н нконы
 х(вѣ)т(ь)хъ обыавн. н с(вѣ)тымъ д(оу)хомъ
 все ообен¹⁸³. н все нн наоути

¹⁷⁹ сна (64₁₁) ¹⁸⁰ расточеные (64₁₄) ¹⁸¹ оубогые (64₁₅)

¹⁸² събъхъ (64₂₀) ¹⁸³ ообен (64₂₃)

Тогда прѣлѣстнынъ мракъ (23б)
 ндольскыѣ лѣстн многоб(о)жнѡ сот[ъ] насъ
 исчезе. н м(о)л(н)твамн пр[ѣ]п[р]одоб[ъ]наго
 о(т)ца н(а)ш(е)го. то ксѣлѣ сот(ь)стѣтѣ
 его, зарѣ бл(а)говѣрѣца явнше се. н капница
 ндольскаѡ раздорушнше се. н цр(ь)к(ь)ви
 х(рн)с(то)вы оутворѡнше се. ндолы
 съкроушнше се. н нконы с(вѣ)тымъ
 обыавнше се. бѣсы провѣгоше, н ксѣстнынъ
 кр(ь)сть х(рн)с(то)въ всюу земли ос(вѣ)ты.

(из IV_{IV} – IV_V)

(95) тогда натиатъ мракъ ндольскынъ сот[ъ]
 нас(ь) сот[ъ]ходитн. н зарѣ бл(а)говѣрѣ
 явншасѡ. тогда тама бѣсослаганїѡ погыбе. н
 слово еваг(ге)льское земли нашу ослѡ.
 капница разрѣшашасѡ. н ц(ь)рквѣ
 поставлѡашасѡ. ндоли съкрѣшашасѡ. бѣси
 нконы с(вѣ)тны[ъ] явлѡашасѡ. бѣси
 провѣгахъ. кр(ь)сть грады с(вѣ)шаше.

- 1 (526) єдннѡга(а)с(ь)но славити и вьспѣвати. прѣтѣ(ь)ст(ь)но и
вєлнкоуѣпноє¹⁸⁴ нїє ѡ(ть)ца и с(ы)на и с(вє)т(а)го д(оу)ха:
Понстїтѣ бо єси пастырѣ добрын. и по истїнѣ оупод[о]бїє се
пастырєцѣ начел'ннкоу х(рн)с(т)оу любителю твоємоу.
5 положышомоу д(оу)шоу свою за вьсь мїръ. и ты д(оу)шоу свою
положи за людї (53а) ѡт(ь)ства твоего. и прогна ѡт[ь] нїхъ
лїсильнїє вьлкы бездожныє, нападающе на стадо твоє и
вѣкоушеє вь погыбѣлююю пропасть. ты все то оуправн,
всєстїнын г(оспод)н мѡн и ѡ(ть)чє: ѡзъ же тто оуспѣю
10 протївоу твоємъ с(вє)тымъ испраблєнїємъ. нъ м(о)лн г(оспод)а
ѡ мнѣ. ꙗко да¹⁸⁵ не прѣстоупїтї лн твоихъ с(вє)т(ы)хъ
повелѣнїи, нї оуцїлїнїи лн с(вє)тоположенїаго тобоу
ѡ(а)гѡбѣрыа х(рн)с(то)ва: нъ патє исплїнїтї и након'їатї.
ѡакоже прѣмоудрын солѡмонъ, исплїны и након'їа
недокон'їан'їа¹⁸⁶ ѡ(ть)ца своего д(а)в(н)да: сама бо истїна
15 х(рїсто)сѣ, свѣдѣтелѣ ꙗс(ть) прѣмногымъ подєнгоумъ твоимъ.
и с(вє)таѣ ц'рькы прѣс(вє)тынє б(о)городнїє юже оукраш
прѣвѣлїкыи' ты б(о)гоушїнемъ. и прѣмоудростню нзъзваи. и
вєлѣлїпнїємъ ѡблѣтє. и бл(а)гѡбѣрїємъ¹⁸⁷ възвѣнїи на высотоу

¹⁸⁴ вєлѣлїпнїє (64₂₅) ¹⁸⁵ нема (65₄) ¹⁸⁶ недокон'їан (65₇) ¹⁸⁷ благо (65₁₂)

- 1 (97) добрѣ пастытѣ¹⁶⁰ бл(а)гѡбѣрю твоємъ ѡ блаженїє.
с(ва)таѣ¹⁶¹ ц(ь)рквн с(ва)тыа б(о)городнїца мїрїа. ꙗже¹⁶²
сзда на правобѣрнѣн ѡсновѣ. нде же и моужьствєное твоє
тѣло н(ы)нѣ лєжнт(ь) жнда троубы арханг(є)лѣскы.^d
добрѣ же зѣло и вѣрєнѣ послыхъ с(ы)нѣ твои георгїи. єго ж[є]
5 створн г(оспод)ъ налїстїнка по тєбѣ. твоємъ владычѣствѣ.
не рѣшаща тѡну[ть] оуставѣ. нѣ оутвѣржающа. нї
оуцїлїающа твоємъ бл(а)гѡбѣрю положєнїа^d но патє
прїлагїающа. не сказаща¹⁶³ нѣ оутнїающа^d. нже
недокон'їан'їа тѡа након'їа¹⁶⁴. ꙗкы солѡмонѣ
10 аав(н)д(а)ва^{e/165}. нже аѡм(ъ) б(о)жїи вєлнкын с(ва)тын
166 єго прѣмудростн¹⁶⁶ създа. на с(ва)тостѣ н ѡс(ва)щєнїє^{2/167}
граду твоємъ. юже¹⁶⁸ сѣ¹⁶⁹. вєакоу красотоу оукраш¹⁷⁰.
¹⁶⁰ послыхѣ Б, В, ЖтП, ПВВ ¹⁶¹ с(ва)щ(є)на Б ¹⁶² юже Б, В, ЖтП,
ПВВ ¹⁶³ казаща Б, В; казнаща И; каза Х ¹⁶⁴ након'їаа Б, ЖтП;
докон'їаа В; оутнїающа ПВВ ¹⁶⁵ тако у издању; ав(н)д(а)ва В;
д(а)в(н)да ПВВ; а(а)в(н)доу Б, ЖтП ¹⁶⁶ тако В, Мк-207, Вл-105,
ПВВ; прѣмудростн ЖтП; къ прѣмудростн Б ¹⁶⁷ оукрашенїє (вар.) Б,
ЖтП; ошнїенїє ПВВ ¹⁶⁸ нже Б, ПВВ ¹⁶⁹ немаю Б, В, ПВВ ¹⁷⁰ то
х(рн)с(т)ѣ і(н)с(оу)сѣ г(о)с(под)н нашємъ[ь]ж ємѣ ж[є] слава и (н нема у
В) т(ь)стѣ. и покланїє сѣ о(ть)ц(є)мъ і сѣ (сѣ нема у В) с(ва)т(ы)мъ
д(оу)хои. н(ы)нѣ и пр(н)с(ь)но и в вѣки вѣкои мн(н)с(ь) Б, В (цит.
према Ув-509); краї текста друге и треће редакціє.

1 ЗЛАТОУЪ Н СРЕБРОУЪ. Н КАЩЕНІЕМЪ ДРАГЫННІУЪ. Н СЪСЪЖАДЫ
ЧЕСТНЫИИ. ИЖЕ Ц(Ъ)РКВН ДНЕНА Н СЛАБНА ВСѢМЪ
ОКРЪГЪНННІУЪ СТРАНАМЪ. ИАКО ЖЕ ННА НЕ ОБРАЩЕТСА ВЪ ВСЕЦЪ
ПОЛЖНОЩН ЗЕМНѢМЪ. ОТО ВЪСТОКА ДО ЗАПАДА.^z

VIII 1 Н(Е)Б(Е)С(Ъ)НОУЮ. ІЕІЕ ЖЕ ПР(Ъ)У(Н)СТЫМН Н НЕОУСЫПНАМН¹⁸⁸
Ц(О)Л(Н)ТВАМН КСЕЛ(А)ГЫН Г(ОСПОД)Ъ, Ц(А)Р(Ъ)СТВНІА СН¹⁸⁹
Н(Е)Б(Е)С(Ъ)НАГО Н СЛАБЫ¹⁹⁰ НЕПЗРСТ(Е)Н'НЫЕ, Н БОУА[ОУ]Ш'ИИХЪ
БЛ(А)ГЪ, Н БЕС'КОНЪТНАГО ЖИТІА. ДА НЕ ЛНШТ НЫ С(БЕ)ТЫМН
5 ТН Ц(О)Л(Н)ТВАМН. (53б) ЗАДЪ Н ВЪ БЕСКОНЪТ'НЫЕ БѢКЫ АМ(Н)НЪ:

(88а) ДА Н ВАША ЛЮБИ С(ВЕ)ТАІА РАСОУЖДЕНІЕ ДОБРО ПОЛОЖЫШ НА
СЪВѢСТЕУЪ¹⁹¹ ВАШНХЪ СРЪД[Ъ]ТНЫХЪ. Н¹⁹² ИСТННОУ Х(РН)С(ТО)БОУ ДА
РСТ(Е)ТЬ. ІАКО ОУТ(Ъ)ЦЪ НАШЪ СІН С(ВЕ)ТЫН, НН ДРЕВНЫХЪ
ПР(О)Р(О)КЪ МЪН'ШН ІЕС(ТЬ). НН ПОСЛАДАНХЪ АП(О)С(ТО)ЛАЪ
10 ХОУЖАДЫШ БЫС(ТЬ). НЪ ВСѢМЪ РАВ'НОУСТЬНЪ БЛ[А]Г[О]Д[Ѣ]ТНЮ
С(ВЕ)Т(А)ГО А(ОУ)ХА.

¹⁸⁸ неусыпнаци (65₁₃) ¹⁸⁹ нема (65₁₄) ¹⁹⁰ славы его (65₁₄) ¹⁹¹ съвѣтъхъ
(108₁₂) ¹⁹² нема (108₁₃)

Библијски цитати*

^aЈн. 1, 17; по цариградској и студитској богослужбеној традицији завршни стих перикопе (Јн. 1, 1–17) Пасхалне литургије, док је по јерусалимској та перикопе предвиђена за читање на Антипасху; *Станојевић, Глумац*, стр. 64–54, бр. 155 ^bДан. 4, 24; *Станојевић, Глумац*, стр. 96–97, бр. 249 ^cпарафраза Јак. 1, 22; по јерусалимској традицији перикопе у суботу Светле седмице, уочи Антипасхе ^dЈак. 2, 13; по јерусалимској традицији перикопе у четвртак Светле седмице; *Станојевић, Глумац*, стр. 96–97, бр. 250 ^eСир. 17, 18 (код К. К. Акентјева Сир. 17, 22 (*Акентьев 2005б*, стр. 146, нап. 258); у синодском руском издању Библије на црквенословенском то место је у Сир. 17, 18: *Бѣлѣа*, стр. ѿѿа); није наведено у: *Станојевић, Глумац*, стр. 96–97 ^fЈак. 5, 20; перикопе Јак. 5, 7–20 по цариградској традицији чита се за суше и најезде варвара 14. јуна, а по студитској 1. маја; *Станојевић, Глумац*, стр. 96–98, бр. 252 ^gМт. 10, 32; по цариградској и студитској традицији први стих перикопе (Мт. 10, 32–42) на Недељу свих Светих; *Станојевић, Глумац*, стр. 98–99, бр. 253 ^hДап. 8, 37; перикопе (Дап. 8, 26–39) у четвртак треће седмице по Пасхи (по цариградској и студитској традицији) или у петак Светле седмице (по јерусалимској); Станоје Стојановић и Душан Глумац ово место код Доментијана одређују као цитат из Прве посланице Јованове (4, 15); *Станојевић, Глумац*, стр. 98–99, бр. 254) ⁱМт. 28, 19 (мислимо да ово не мора бити цитат; код Доментијана то је место делом искоришћено); у свим трима богослужбеним традицијама перикопе (Мт. 28, 1–20) на Пасхалном јутрењу ^jпо К. К. Акентјеву то је „точная цитата“ из Пс. 148, 12 (и алилујар недељне службе по јерусалимској традицији): *Акентьев 2005б*, стр. 143, нап. 236; између поменутог псалмског стиха – юноши и дѣвѣ, старцы съ юнотами (*Бѣлѣа*, стр. ѿѿѿѿ) – и одговарајућег места код Илариона ми не налазимо текстуалну подударност ^kК. К. Акентјев овде види парафразу Пс. 65, 1. 4 (то је у цариградској и студитској традицији прокимен на

---

*Цитати из Библије, парафразе и алузије на библијске стихове, као и њихово место у перикопама по цариградској, студитској и јерусалимској богослужбеној традицији, наводе се према критичком апарату уз издање К. К. Акентјева: *Акентьев 2005б*, стр. 122, 146, 147, 143, 144, 145, 146, 151, 128–129, 137–138, 124, 123, 130, 139–141, 148. На њих се словним ознакама указује у „Слову о закону и благодати“ а у Житију Симеоновом означени су само цитати, у оним деловима текста који су пренети из „Слова о закону и благодати“. Код библијских навода у Житију Светог Симеона упућујемо на „Св. Писмо у нашим старим споменицима“ С. Станојевића и Д. Глумца. Указујући на цитате, парафразе и алузије К. К. Акентјев брук-цифру ставља само на њихове крајеве, због чега смо увек били принуђени да сами одређујемо и означавамо њихове почетке, поредећи их са одговарајућим местима у Светом Писму.

Пасхалном и Божићном бдењу, а по јерусалимској прокимен на спомен обнављања Светог Васкрсења 13. септембра, први дан октаве Обнављања Јерусалима) (*Акентьев 2005б*, стр. 144, нап. 237) ^квероватна алузија на Рим. 13, 12; перикоп (Рим. 13, 11 – 14, 4) у месопусну недељу (у све три традиције) и на Рођење Светог Јована Крститеља 24. јуна, по цариградској и студитској традицији ^лне делује нам убедљиво мишљење да је ту реч о парафрази из Треће књиге о царевима (8, 22); у свим трима богослужбеним традицијама тај стих је почетак паримије (3. Цар. 8, 22–30) на обновљење храма: (*Акентьев 2005б*, стр. 144, нап. 239) ^нпарафраза из Књиге пророка Малахије 1, 11, што нам се не чини довољно уверљивим; аутор скреће пажњу на то да се аналогно наглашавање „жртве бескрвне“ садржи у Кондаку на обновљење Свете Софије (*Акентьев 2005б*, стр. 144, нап. 240, с) ^п„очигледна алузија на *гром* апостолског говорења на Петесетницу (Дап. 2, 2–6); труба апостолска је популарни епитет апостола Павла“ (*Акентьев 2005б*, стр. 144, нап. 241) ^опо цариградској и студитској традицији цитат из молитве чина Великог водоосвећења 5. јануара, уочи Богојављења, заправо стих Пс. 138, 14; томе додајемо да се део те исте молитве налази и у последовању Светог Крштења, и почиње једнако: Бѣлѣн ѣсѣ гдѣн, ѣ тѣдна дѣла твоѣ (вид.: *Трѣбникъ*, стр. 43) ^ппарафраза 1. Пт. 1, 8; по цариградској и студитској традицији перикоп (1. Пт. 1, 3–9) на спомен Светих Петра и Павла 29. јуна, по јерусалимској завршни стих перикопе (1. Пт. 1, 1–8) у уторак треће седмице по Пасхи ^рпарафраза 2. Кор. 2, 14; први стих перикопе (2. Кор. 2, 14 – 3, 6) на спомен апостолима; блиске паралеле К. К. Акентјев налази у Служби Светом Константину 21. маја (*Акентьев 2005б*, стр. 145, нап. 245, i) ^сПс. 33, 9, цитиран у 1. Пт. 2, 3; по цариградској и студитској традицији причастан (Пс. 33, 9) Литургије Пређеосвећених Дарова а по јерусалимској на спомен мученицима ^талузија на Мт. 12, 24, Мк. 3, 22, Лк. 11, 15 ^ночигледна алузија на знамења Месије у Мт. 11, 5; перикоп (Мт. 11, 2–15) у суботу пред Богојављење (по цариградској традицији), у трећу недељу по Педесетници (по јерусалимској), на Обретење главе Светог Јована Претече 24. фебруара (по студитској); код Доментијана одговарајуће место је јако блиско цитатима из Јеванђеља по Луки и Марку (уп.: *Станојевић, Глумац*, стр. 98–99, бр. 258) ^увид. нап. п ^фЈн. 20, 29; у свим трима традицијама перикоп (Јн. 20, 19–31) на Антипасху; *Станојевић, Глумац*, стр. 100–101, бр. 259 ^хТачан цитат Мт. 11, 6; перикоп (Мт. 11, 2–15) на празнике као у нап. ^нВид. нап. т, ^нвид. нап. п, у ^ппарафраза Кол. 1, 16 ^шпарафраза Гал. 4, 4; по цариградској и студитској традицији први стих перикопе (Гал. 4, 4 – 7) на Божић ^апарафраза 1. Кор. 1, 18 ^б„несумњива парафраза Еф. 6, 14–17, при чему завршне речи, изгледа, садрже и алузију на стихове Пс. 44, 4–5“; по цариградској и студитској традицији завршни стихови перикопе (Еф. 6, 10–17) у суботу после Богојављења и на спомен светих аскета 20. септембра, 15. новембра, 13. децембра, у 27. недељу по Педесетници (*Акентьев 2005б*, стр. 151, нап. 287, г) ^вТит 3, 5; у свим трима богослужбеним традицијама улази у састав перикопе на Богојављење (Тит 2, 11 – 3, 7); сматрамо да то место у

„Слову“ не мора бити обавезно из Посланице Титове ^Г по аутору „тачан цитат“ 1. Кор. 15, 54, међутим, потпуног текстуалног подударанја нема: *ἐγὰρ ἡ τλῆνὴ οὐκ ὀβλεσέται ἐν τῇ τλῆνῇ* (*Библіа*, стр. 4фбз); стих 1. Кор. 15, 54 у саставу је перикопе 1. Кор. 15, 47–57 на спомен покојнима (по цариградској традицији) или архијерејима (по јерусалимској); следећи стих, 1. Кор. 15, 55 („Смртъ! Где твое жало? ад! где твоя победа?“) цитира се у чувеној Васкршњој беседи Јована Златоуста која се чита на Васкршњем бдењу; стихови 1. Кор. 15, 54–56 два пута се наводе у беседи Јована Дамаскина на обновљење Светог Васкрсења (*Акентьев 2005б*, стр. 129, нап. 88, с); између по ксен земан И-IV_{хлх} и Пс. 18, 5 (*Вс ксѡ зѣмлю ѡзыде вѣщаніе ѡхъ: Библіа*, стр. хѣе) не видимо непосредну везу (вид.: *Акентьев 2005б*, стр. 136, нап. 162, о), због чега на њу и не указујемо ^Дмогућа алузија на Ис. 44, 3 или Ис. 35, 6–7; по свим трима традицијама прокимен у понедељак Светле седмице, на Педесетницу и све апостолске спомене годишњег круга ^Ђмогућа алузија на Ис. 44, 3 ^Е„Дословни цитат Ис. 35, 6–7, изузев почетних речи које одступају како од познате словенске верзије (*проторжеся вода в пустыни, и дебрь в земли жаждущей*), тако и од Септуагинте (*ἐρράγη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ καὶ φάραγξ ἐν γῇ διψῶσῃ*). Могуће је да је употребљена парафраза из светоотачког извора“ (*Акентьев 2005б*, стр. 138, нап. 175). Тог места нема у другој редакцији „Слова“, изузев преписа архаичне гране (Вл-105, Мк-207), и у Симеоновом житију; вид: *Станојевић, Глумац*, стр. 100–103, бр. 265. ^Жалузија на Гал. 3, 24; по студитској и цариградској традицији то је почетни стих перикопе (Гал. 3, 24–29) 4. децембра (спомен Јована Дамаскина), а по јерусалимској улази у састав перикопе (Гал. 3, 23–29) на Успење Пресвете Богородице 15. августа и перикопе (Гал. 3, 24 – 4, 7) четвртог дана октаве Богојављења ^Залузија на Гал. 3, 26; вид. нап. ^Иалузија на Тит. 3, 7; тај стих је по цариградској традицији на крају перикопе (Тит. 2, 11 – 3, 7) на Богојављење; тешњу везу овог стиха и места из „Слова“ ми не видимо ^Јпарафраза или дословно цитирање непознате верзије Јер. 31, 34; уместо чешћег *ближняго* овде је *искренняго*, као у Григоровичевом паримејнику, што одговара грчком *πλησίον* у традицији Cod. Alexandrinus; према свим трима традицијама то је завршни стих паримије (Јер. 31, 31–34) (*Акентьев 2005б*, стр. 130, нап. 90, е; код аутора, очито, према Септуагинти стоји да је то Јер. 38, 34 (и паримија 38, 31–34) – вид: *Станојевић, Глумац*, стр. 102–103, бр. 268 ^КМт. 11, 25–26; по цариградској традицији завршни стихови перикопе (Мт. 11, 22–26) на спомен спасења од варвара 7. августа, а по јерусалимској почетни стихови перикопе (Мт. 11, 25–30) на спомен архијереју; *Станојевић, Глумац*, стр. 102–103, бр. 269 ^Лмислимо да то не мора бити дословни цитат из Гал. 3, 26, како мисли К. К. Акентјев (*Акентьев 2005б*, стр. 130, нап. 92); о перикопама у чијем је саставу овај стих вид. нап. ^ЉЈев. 3, 14; у свим трима традицијама то је завршни стих перикопе (Јев. 3, 12–14) у суботу друге седмице Великог поста; сматрамо да ни то не мора бити цитат ^МЈн. 1, 12–13; улази у састав перикопе (Јн. 1, 1–17) на Васкршњој литургији (по цариградској и студитској традицији) или Антипасхе (по јерусалимској);

Станојевић, Глумац, стр. 102–103, бр. 266 ^Нпо К. К. Акентјеву чита алузија на Јн. 3, 5–6; по цариградској и студитској традицији улазе у састав перикопе (Јн. 3, 1–16) у четвртак Светле седмице, по јерусалимској њима се завршава перикопе (Јн. 2, 23 – 3, 6) у седми дан октаве Обновљања Јерусалима; стих Јн. 3, 5 цитира се у беседи Јована Дамаскина на обновљење Светог Васкрсења ^Њ несумњиво парафраза 1. Кор. 2, 7 која потврђује да речи прѣждѣ вѣкѣ (И-IV_{XXII,1}, ми бисмо додали: и претходно в(ог)ъ оубо) такође потичу из тог стиха; он улази у перикопу (1. Кор. 2, 6–9) у суботу пред Крстовдан; С. Станојевић и Д. Глумац у Доментијановом тексту налазе дословни цитат, али Пс. 50, 8 (Станојевић, Глумац, стр. 102–103, бр. 267) који у тексту Житија обележавамо, премда мислимо да је Доментијан овде пренео парафразу Кор. 2, 7 из свог руског извора; не можемо се сложити са аутором да је агг(е)лѣ и ч(е)л(овѣ)кѣ (И-IV_{XXII,6}) дословни цитат 1. Кор. 4, 9 (занѣ позѣрѣ вѣхѣмъ мѣрѣ ѣ аггѣлѣмъ ѣ чѣловѣкомъ: Библіа, стр. 146, афѣи) (Акентъев 2005б, стр. 125, нап. 37, с) ^О2. Кор. 5, 17 и Ис. 42, 9–10; у цариградској традицији паримија (Ис. 42, 5–16) у четвртак пете седмице Великог поста, у јерусалимској паримија (Ис. 42, 5–10) у петак четврте седмице Великог поста или паримија (Ис. 42, 1–18) на Божић; мислимо да подстакнут овим цитатом Доментијан доноси, можда уносећи малу измену, други цитат, исто из Исаије (41, 1 – вид. Д-IV_{XXI,9}: ѡстроуки ѡбнавляють се къ цнѣ) чије место у Светом Писму код С. Станојевића и Д. Глумца није установљено: Станојевић, Глумац, стр. 102–104, бр. 270 ^ПИс. 65, 15–16; по цариградској традицији завршни стихови паримије (Ис. 65, 8–16) у четвртак шесте седмице Великог поста; вид.: Станојевић, Глумац, стр. 102–104, бр. 270 ^РИс. 52, 10 (о његовом могућем пореклу у „Слову“ вид.: Акентъев 2005б, стр. 140, нап. 198); Станојевић, Глумац, стр. 104–106, бр. 277 ^СРим. 14, 11 у коме је садржана парафраза Ис. 45, 23; Станојевић, Глумац, стр. 106–107, бр. 278 ^Тготово дословни цитат Ис. 40, 4–5; ти стихови наводе се са позивањем на Исаију у Лк. 3, 5–6 који улазе у састав перикопе (Лк. 3, 1–18) на Велико водоосвећење 5. јануара, уочи Богојављења, по свим трима богослужбеним традицијама; последовање Великог водоосвећења садржавало је три паримије из Књиге пророка Исаије, укључујући Ис. 35, 1–10, коју Иларион у више наврата цитира или парафразира; Станојевић, Глумац, стр. 106–107, бр. 279 ^ЂДан. 7, 14 према преводу Феодотиона (Акентъев 2005б, стр. 140, нап. 201); Станојевић, Глумац, стр. 106–107, бр. 280 ^УПс. 66, 4–5; на те стихове по цариградској и студитској традицији се пева празнични тропар у служби Великог водоосвећења 5. јануара; Доментијаново вѣдвѣ(е)лѣтѣ се езыци съ люд[ь]ми њѣго је, очито, из Поновљених закона (32, 43), а не из поменутог псалма (вид.: Станојевић, Глумац, стр. 106–107, бр. 281–182) ^ФПс. 46, 2–3; по свим трима традицијама стих Пс. 46, 2 служио је као прокимен у четвртак Светле седмице, на Вазнесење, спомен Светог Константина Великог 21. маја; по јерусалимској традицији то је алилујар на Васкрс а по студитској на Вазнесење; псалом 46 служио је као антифон на Вазнесење по цариградској и студитској традицији и на спомен обновљења Цариграда 11. маја по цариградској традицији, а цитат Пс. 46, 2 садржан је у беседи Јована Дамаскина на обновљење Светог Васкрсења;

Станојевић, Глумац, стр. 106–107, бр. 283 ^XПс. 46, 7–9; стихови Пс. 46, 7–8 служили су као прокимен у четвртак Светле седмице, на спомен Светог Константина Великог 21. маја (по цариградској и студитској традицији) и у недељу по Рождеству Христовом (по цариградској); вид. и претходну напомену; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 284 ^ЦПс. 65, 4; *всѧ зѣмља... тѡѡѧ* по цариградској и студитској традицији прокимен на Божић и вечерњу Велике суботе, а по јерусалимској прокимен на први дан октаве Обновљања Јерусалима 13. септембра; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 285 ^ЧПс. 116, 1; по јерусалимској традицији прокимен (Пс. 116, 1–2) 13. јануара, последњег дана октаве Богојављења; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 286 ^ЦПс. 112, 3–4; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 287 ^ШПс. 47, 11; псалам 47 служио је као трећи антифон на Вазнесење и спомен обновљења Цариграда 11. маја; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 288 ^аПс. 64, 6; о овом стиху у саставу прокимена у трима богослужбеним традицијама вид.: *Акентьев 2005б*, стр. 141, нап. 209, d ^бПс. 66, 3; по цариградској и студитској традицији на стихове Пс. 66, 2–3 поје се празнични тропар службе Великог водоосвећења 5. јануара, уочи Богојављења; псалам 66 служио је као други антифон на Васкрс и током целе Светле седмице у свим трима богослужбеним традицијама; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 289 ^уПс. 148, 11–13; у јерусалимској традицији алилујар недељне литургије; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–109, бр. 290 ^бИс. 51, 4–5; *Станојевић, Глумац*, стр. 108–110, бр. 291 ^далузија на 1. Сол. 4, 16; по цариградској и јерусалимској традицији перикопа (1. Сол. 4, 13–17) на служби упокојенима ^{dj}изгледа алузија на Јак. 1, 22 ^енесумњива алузија на библијску традицију одражену у 2. Цар. 7, 10–13, 3. Цар. 8, 66, 1. Дн. 17, 11–12; 22, 8–19; 28, 6 – 29, 5. Иларион, по мишљењу К. К. Акентјева, вероватно мисли на прву (дрвену?) Свету Софију коју је подигао Владимир (*Акентьев 2005б*, стр. 148, нап. 265) ^жмогућа алузија на 1. Кор. 1, 30 ^зпарафраза Пс. 112, 3 или Мал. 1,

СКРАЋЕНИЦЕ*

Акд-198	РГБ, Собрание МДА (ф. 173), № 198, последња четвртина XVI века
Ах-26	РГАДА, РС ЦГАЛИ (ф. 187), бр. 26, XVII век
Б	друга редакција
В	трећа редакција
вар.	варијанта
Вл-105	Библиотека Академије наука Литваније, ф. 19, бр. 105 (199), XVI век, препис архаичне гране друге редакције
Вн-170	Волынское древлехранилище (г. Житомир), № 170, I (по инвентарном каталогу), XVI век, рукопис изгубљен
Гал.	Посланица Светог апостола Павла Галатима
Дан.	Књига пророка Данила
Дап.	Дела апостолска
Дн.	Књига дневника
Ег-602	РГБ, Собрание Е. Е. Егорова (ф. 78), № 602, крај XV – почетак XVI века
Ег-875	РГБ, Собрание Е. Е. Егорова (ф. 78), № 875, средина XVI века
ЖС	Житије Светог Симеона
ЖтП	„О крштењу руске земље и од житија укратко и похвала... кнезу Владимиру“
И	ПВВ по Ипатијевском препису
Јн.	Јеванђеље по Јовану

*Као и код А. М. Молдована, број слова у скраћеници за преписе указује на редакцију: два слова на другу, три на трећу. Податке о преписима преузимамо из: *Молдован 1984*, стр. 20, 22–25.

Јак.	Посланица Светог апостола Јакова
Јев.	Посланица Светог апостола Павла Јеврејима
Јер.	Књига пророка Јеремије
Кир-134	РНБ, Собрание Кирилло-Белозерского монастыря (ф. 351), последња четвртина XV века, фрагмент
Кор.	Посланица Светог апостола Павла Коринћанима
Лк.	Јеванђеље по Луки
Мал.	Књига пророка Малахије
Мк-207	ГИМ, Музейское собрание, № 207, XV век, препис архаичне гране друге редакције
МПк ¹	препис вероватно изгорелог Зборника А. И. Мусина-Пушкина, 1414. година, без каснијих додавања и исправки (вид.: <i>Молдован 1984</i> , стр. 35)
Муз-9091	РГБ, Музейное собрание (ф. 178), № 9091, друга половина XV века, фрагмент
Об-95	РГАДА, Собрание М. А. Оболенского (ф. 201), № 95, прва половина XVI века
Ов-264	РГБ, Собрание А. Н. Овчинникова (ф. 209), № 264, XVII век
Ов-286	РГБ, Собрание А. Н. Овчинникова (ф. 209), № 286, крај XV – почетак XVI века
Ол-109	РНБ, Собрание Общества любителей древней письменности (ф. 536), Q. 109, 1642. година
ПВВ	Похвала Владимиру Васильковичу
Пг-645	РНБ, Собрание М. П. Погодина (ф. 588), № 645, почетак XVI века
Пг-1935	РНБ, Собрание М. П. Погодина (ф. 588), № 1935, 1531. година
Пс.	Псалам

Пт.	Посланица Светог апостола Петра
РС ЦГАЛИ	Рукописное собрание Центрального государственного архива литературы и искусства (РГАДА)
Рим.	Посланица Светог апостола Павла Римљанима
Сир.	Књига премудрости Исуса, сина Сирахова
Сол.	Посланица Светог апостола Павла Солуњанима
Сол-518	РНБ, Собрание Соловецкого монастыря (ф. 717), № 518/537, 1494. година
Сол-830	РНБ, Собрание Соловецкого монастыря (ф. 717), № 830/940 фрагмент треће редакције, друга половина XVI века
Сф-1376	РНБ, Собрание Софийской библиотеки (ф. 728), № 1376, прва половина XV и почетак XVI века
Тр-678	РГБ, ТСЛ (ф. 304. I), № 678, прва половина XVI века
Тр-748	РГБ, ТСЛ (ф. 304. III), № 748, друга четвртина XV века
Тх-444	РГБ, Собрание Н. С. Тихонравова (ф. 299), № 444, средина XVI века
Ув-509	ГИМ, Собрание А. С. Уварова, № 509, крај XIV – почетак XV века
Ув-350	ГИМ, Собрание А. С. Уварова, № 350, XVI век
Ув-351	ГИМ, Собрание А. С. Уварова, № 351, средина XVI века
Увр-157	ГИМ, Собрание А. С. Уварова, № 157, XVII век, фрагмент
Фл-881	РНБ, F. I. 881, средина XVI века
Фл-884	РНБ, F.I.884, крај XVI века
Х	ПВВ по Хлебњиковљевом препису
Цар.	Књига о царевима

Списак грешака

Скраћенице смо првобитно разрешавали као у примерима наведеним на првом месту у списку. Током рада одлучили смо се за етимолошки принцип, као у Речнику Ђ. Даничића. Исправке у двостубачно поређење Житија Симеоновог и „Слова о закону и благодати“ нисмо унели јер би се пореметио првобитни распоред текста и поредак редова на које у раду не једном указујемо.

прѣпод[о]бнын (Д-IV_{III,12}) – прѣпод[о]б[ь]нын

і(соу)с (Д-IV_{III,13}) – і(нсоу)с(ь)

прѣпод[о]бнаго (Д-IV_{V,7}) – прѣпод[о]б[ь]наго

цр(ь)квн (Д-IV_{VI,2}) – цр(ь)к(ь)вн

і(нсоу)с х(рнсто)с (Д-IV_{VI,13}) – і(нсоу)с(ь) х(рнсто)с(ь)

х(рнсто)с (Д-IV_{VI,15}) – х(рнсто)с(ь)

пр[ѣ]п[о]д[о]бнє (Д-IV_{VI,16}) – пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]нє

і(нсоу)с (Д-IV_{IX,10}, Д-IV_{XIII,11}) – і(нсоу)с(ь)

н(є)б(є)сноє (Д-IV_{XI,17}) – н(є)б(є)с(ь)ноє

Грешком смо изоставили два разночтенија из Даничићевог издања Житија: земльныхъ (у препису НБС 17 – земельныхъ, Д-IV_{VI,19}), на њега указујемо у напмени 67 у И-IV_{VI}), и великыхъ (у препису НБС 17 – великихъ, Д-IV_{XXI,2}), које је наведено у напмени 112 у И-IV_{XXI}.

„СЛОВО БРАТУ СТОЛПНИКУ“

„СЛОВО БРАТУ СТОЛПНИКУ“

БАН, Приновљена збирка (Собрание текущих поступлений), бр. 13

(18a) ¹слово. иларіона митрополита київ(ь)скаго. къ братоу стѣп'никоу. еже реч(е) стѣп'никъ еп(н)скопоу². написати ѿмоу слов(о) д(оу)шепольз'но. много м(о)лѣнь ѿго. бл(а)женны³ же начеть къ ѿмоу сице⁴ писати, по своему смѣренію^{5/1}:

Къ братоу⁶ моємоу, и рабоу х(рн)с(то)воу⁷. азъ оубоги⁸ и мѣнѣ⁹ иларіонъ, малоумнѣ¹⁰ неключимы¹¹, ни въ коємъже блазѣ¹² дѣлѣ. вѣмъ оубо іако посла¹³ мнѣ¹⁴ слово тако г(лаго)лѣ. іако бѣси моучет¹⁵ мѣ мыслѣмъ ѿтан¹⁶, и іавѣ много. велеще¹⁷ мнѣ ѿтѣти¹⁸ мѣста своєго. любве¹⁹ радн б(о)жнѣ²⁰, напиши мнѣ слово хтѣш'ноє²¹. азъ же тѣ²² прочеть оуднѣхъ се мыслѣю. како²³ збо²⁴ братъ сѣ²⁵, ѿ семь оутѣшеннѣ ѿт[ъ] мене вѣстрѣбова. (18б) нли наказаннѣ. ѿт[ъ] самого ненаказана. и ѿт[ъ] нагаго²⁶ одежде сп(а)с(ь)ны²⁷. пате же¹ ѿт[ъ] грѣшника²⁸. оутвержденію²⁹ слова. и сѣ³⁰ помыслѣ³¹. не хотѣхъ роуки своєѣ на писаннѣ сѣ прострѣти. боє се. іако самъ не творѣти начноу, іаже тебѣ³² написоу³³ и по ѿт(ь)чскомоу³⁴ словоу кладен'цоу³⁵ боудоу под[о]бѣнь. нны³⁶ ѿмыває. себе³⁷ же всаковы³⁸ нечистоты не могы³⁹ нстрѣбѣти. и⁴⁰ прїмоу⁴¹ ѿсоудженію, съ възлагающѣмъ⁴² на плещѣ⁴³ чл(о)в(ѣ)комъ брѣмена теж'ка, и

¹виде се само обриси є које је на крају реда

¹О: сказаніє с(вѣ)т(а)го ѿт(ь)ца нашего иларіона. къ ѿт[ъ]рекшнм[ъ] сѣ мнѣ. бл(а)гословнѣ ѿт(ь)че ²С: къ еп(н)ск(о)поу ³Н: блаженнѣ ⁴С: нема ⁵С: съмотрѣннѣ ⁶О: старѣшномъ братѣ ⁷О: хр(н)стосовѣ ⁸С: оубоги ⁹С: менѣ; О: мѣнѣ брат[ъ] ¹⁰О: малоумнѣ ¹¹Х: неключимѣ; С: и неключимѣ; О: неключимѣ ¹²О: блазѣмѣ ¹³О: іако послаа(ъ) ¹⁴О: мнѣ бѣ ¹⁵С: моучѣ ¹⁶О: нема ¹⁷С: вѣщ'мнѣ ¹⁸С: ѿтѣти ¹⁹О: да люб'ве ²⁰О: нема ²¹О: оутѣш'но нли дѣлѣ ²²С: нема ²³О: какъ ²⁴О: нема ²⁵О: мнѣ ²⁶С: многого ²⁷С: сп(а)сѣнїє (іако за то не налазимо потврду у речницима, Даничића, Срезњевског и Миклошича, не искључујемо могућност оваквог читања, где је после другог с – е, и при разрешавању скраћенице у издању); О: нема ²⁸О: ѿт[ъ] грѣшника сп(а)сѣнїа ²⁹О: оутверженїа ³⁰О: сѣ ³¹О: помыслѣх[ъ] ³²О: тебѣ ³³О: пишѣ ³⁴О: ѿт(ь)чскѣ ³⁵О: кладѣзю ³⁶Х, Н: нны; О: ннын ³⁷О: и себе ³⁸О: всаки ³⁹Х, О: могы ⁴⁰О: нема ⁴¹О: прїмоу оубо ⁴²С, О: възлагающѣмъ ⁴³С: плещѣ

неоудобѣ⁴⁴ носила⁴⁵. ⁴⁶самъ же^{46 47} ни престоу того не хотеть двинути⁴⁷. и боуду тако кроуѣ⁴⁸
мѣдѣнь⁴⁹, тыщеславнѣмъ⁵⁰ брѣцаю. пате же оужасаю⁵¹ се, еда⁵² разнѣваю б(ог)а. оуѣнтельскы⁵³ сань
всхыщакъ⁵⁴. юностию⁵⁵ и еше играемъ. пакы⁵⁶ ли протнвоу таковомоу⁵⁷ помыслоу, инакъ
помыслнѣшоу⁵⁸, еда что⁵⁹ зло оберѣшоу. не сътворнѣ хотѣннѣ братнѣ. поменуѣхъ во рѣч(е)ноу. аще
бращна радн скрѣнѣть братъ твои; оуже не по любви ходиши⁶⁰. лишнѣ брата соущаго⁶¹ въ скрѣн. и
пакы. поменуѣхъ⁶² цр(ь)ковнаго⁶³ слоужителя. емоу же ндоуцоу въ цр(ь)ковѣ (19а) на слоужѣоу. и
от[ъ] подроуга⁶⁴ ⁶⁵о нѣкоемъ⁶⁶ ороудѣн⁶⁷ въпрошеноу. и⁶⁸ от[ъ]вѣщѣ нѣс(тъ) ли колн⁶⁹. бѣше же
обычан. въ вѣмѣ с(в)ет(а)го възношеннѣ, прнходити⁷⁰ с(в)етомоу д(оу)хоу іавѣ. въ образѣ орла⁷¹
надѣ⁷² с(в)етыхъ дары. и⁷³ въ тѣждѣ⁷⁴ іасъ дльго не бнѣшоу прнсѣщенію⁷⁵. донѣлѣже⁷⁶ оуразоумн⁷⁷
се онъ покиннѣн⁷⁸ томоу. не от[ъ]вѣщаннѣ радн подроугоу⁷⁹ своемоу. и⁸⁰ егда покаа се створеннѣ
того. тогда сннде⁸¹ д(оу)хъ с(в)етын^{82/81}. сн⁸³ же помыслнѣ рекохъ. еда како моего⁸⁴ хотѣннѣ б(ог)ъ
не створитъ, іакоже азъ братнѣ. нѣ да от[ъ]вѣргоу соумнѣннѣ. дръзновеннѣ же прнѣмъ⁸⁵. напншоу
емоу по хотѣннѣ его іакоже възмоугоу. кто бо вѣсть еда и по оноу прошеннѣ⁸⁶ и вѣрѣ, дас(тъ) ли
г(оспод)ъ напнсати. мнѣ⁸⁷ самомоу пользноу, и ономоу. пакы же грубости⁸⁸ своею радн⁸⁸, и
простоты словесѣ въстегохъ⁸⁹ се. помыслнѣ⁹⁰. еда како обыкшоу ти⁹¹ въ кннжнѣн силѣ, и въ
моудрости с(в)етыхъ⁹² възращѣшоу⁹³. писаннѣ мое неоудно ти іавнт⁹⁴ се. пате же юности⁹⁵ моеи
съ словесѣ мнѣх(ъ)⁹⁷ тѣсть⁹⁸ снемлюще⁹⁷. нѣ б(ог)ъ прнѣмын⁹⁹ вдовнцѣ оноу двѣ цѣтѣ. іако¹⁰⁰
великѣ даръ вѣмѣннѣ¹⁰¹. тѣждѣ (19б) и тебѣ рабоу его, сътворитъ въ любовь прнѣти сѣ. хотѣннѣ
же¹⁰² твою, г(оспод)оу поспѣшьствоуюцоу¹⁰³ начнемъ. не от[ъ] себе нѣ оубо. каа бо

⁴⁴О: оудобѣ ⁴⁵О: носила ⁴⁶О: самъ ⁴⁷О: не хотѣ перестом[ъ] подвижнѣти того ⁴⁸С: дрѣгъ ⁴⁹С: мѣдѣнь ⁵⁰О:
тощеглаасѣем(ъ) ⁵¹О: оужасаю ⁵²О: и егда ⁵³Х: оуѣнтельскы; О: оуѣнтельскын ⁵⁴С: всхыщакъ (такъ у рукопису) ⁵⁵О:
оуностию ⁵⁶О: и пакы ⁵⁷О: оумъ (по своѣ прилици недостаѣе почетакъ речи) ⁵⁸О: помышляшоу ⁵⁹Н нема ⁶⁰О:
ходиши. да аще брашна радн телеснаго зазоръ ес(тъ) не подавѣшѣмъ. колн пате двѣхѣнаго бращна ⁶¹Х: соущаго ⁶²Н:
поменуѣхъ ⁶³О: оноу ц(ь)рк(о)вѣнаго ⁶⁴О: подроуга своего ⁶⁵О нема ⁶⁶О: нѣкоего ⁶⁷О: ороудѣ ⁶⁸О нема ⁶⁹О: колѣ
⁷⁰С: прнходити ⁷¹О: орл ⁷²О: на ⁷³О нема ⁷⁴Н: тѣждѣ; О: тѣнже ⁷⁵О: и прнхоженію ⁷⁶С: донѣлѣже ⁷⁷С: възрацоумн;
О: разѣмѣ ⁷⁸О: кнновѣн ⁷⁹О: ѿ ороудѣн дроугъ ⁸⁰С, О немају ⁸¹О: св(а)тын д(оу)хъ ⁸²С: с(в)еты ⁸³О: се ⁸⁴О: и
моего ⁸⁵С: прнѣмъ; О: прнѣм(ъ) ⁸⁶О: промышленію ⁸⁷О: и мнѣ ⁸⁸О: радн свое ⁸⁹О: вѣстагах[ъ] ⁹⁰О: помысла ⁹¹О:
ти сѣ ⁹²Н: мѣдрѣ (може се читати двојакъ: мѣдрѣс(тъ) и мѣдрѣс(ти)) ⁹³О: с(в)етынх[ъ] ⁹⁴О: възрастѣшоу ⁹⁵Н:
вѣдѣть ⁹⁶О: оуности ⁹⁷О: тѣстыннѣашн (такъ у рукопису) ⁹⁸С: тѣтъ (такъ у рукопису) ⁹⁹С: прнѣмн; О: прнѣмъ
¹⁰⁰О: и іако ¹⁰¹О: вѣмѣннѣн ¹⁰²О: еже ¹⁰³Н: поспѣшьствѣующѣ

грѣшница¹⁰⁴ хытрость, тъкло грѣш. нѣ б(о)жнѣю помощню, н наказаниємъ бл(а)жен'наго мюего
г(о)с(по)дина. нже ѡкоже своен д(оу)шн ицетъ сп(а)сенна. тако н¹⁰⁵ мною печетъ се. да быхъ добръ
быль. н ѡт[ъ] б(ог)а дарованыхъ¹⁰⁶ юмоу кннгѣ¹⁰⁷ нѣтто оувѣдѣхъ¹⁰⁷. ннѣттоже мене¹⁰⁸ не¹⁰⁹
потантъ. тѣмъже аще тто звѣдѣхъ. тѣ б(о)жнѣю помощню. н сего любовню. да¹¹⁰ дастъ юмоу
бл(а)гын мздовъздатель г(оспод)ь. за все¹¹¹ доброю¹¹² нже¹¹³ створи мнѣ¹¹⁴, н творитъ н еше. хошоу
же тн¹¹⁵ писати не вѣнѣмъ¹¹⁶ словесѣ. нн скръвеною¹¹⁷ бесѣдою. не бо възрстохомъ въ аѣннѣ¹¹⁸.
нн философн¹¹⁹ зѣнхомъ се, ѡже ѡбыкла юс(тъ) оумоудрѣти словеса. нѣ просто н ясно. ѡкоже н
некннжннкоу разоумѣти, н простою. не пользно¹²⁰ бо ѡко ѡзвѣскрозѣ¹²¹ рнзоу лѣковати. нн¹²²
пользны рѣти, мюдростню покривати. да боудетъ же тн писаннѣ¹²³ сѣ¹²⁴, память м(о)ленна¹²⁵ ѡ
мнѣ къ вышнемюу. сѣ¹²⁶ же тн прѣвоу цѣлованнѣ ѡт[ъ] мене, н друга н брата. (20а) да¹²⁷
схранитъ те б(ог)ъ¹²⁸ въ кровѣ слы своен, ѡт[ъ] всѣхъ сѣтн¹²⁹ сотонннѣ¹³⁰. н да оутвѣрдитъ те
въ надеждн¹³¹ жнзнн вѣчныи. н да наставитъ те на поутъ правостн¹³², къ вышнемюу
юс(оу)с(а)лнмоу. нже текоущен¹³³ по немюу, поставляють прѣдъ лнцемъ б(о)жнѣмъ:~¹³⁴

¹³⁵о чрѣнцехъ мыслещнхъ¹³⁶ на двою, жнтнѣ сего малобрѣмен'наго н соудѣт'наго¹³⁵ ~¹³⁷

Бсн нже мнра сего ѡт[ъ]връгше¹³⁸ се. н¹³⁹ нже ѡбразъ ннотъскын прнѣмше¹⁴⁰, ¹⁴¹нже кр(ь)сть
х(рн)с(то)въ на рамо¹⁴² възъмше¹⁴¹. нже ап(о)с(то)ломъ нарекше¹⁴³ се намѣст'ннцн. да възлюбнмъ
н¹⁴⁴ н'равъ¹⁴⁵, ¹⁴⁶нхъже¹⁴⁷ ѡбразъ носнмъ. да възлѣдоумемъ^{148/146} стопамъ¹⁴⁹, нхъже¹⁵⁰ зѣннцн
нарекохомъ се. да възненавн[н]мъ землнаѣ¹⁵¹ вса, ѡкоже¹⁵² н ѡ(тъ)цн нашн¹⁵³. прнд[ѣ]те¹⁵⁴

¹⁰⁴С: грѣшница ¹⁰⁵С нема ¹⁰⁶С, О: дарован'ныхъ (О: дарованыхъ) ¹⁰⁷О нема ¹⁰⁸С: мнѣ ¹⁰⁹С, О немаю ¹¹⁰О:
дасть емъ ¹¹¹О: свое ¹¹²С: доброю ¹¹³Х, О: еже ¹¹⁴О: мн ¹¹⁵О нема ¹¹⁶О: вѣтѣмъ¹¹⁷С: скръвною; О: скръвною
¹¹⁸С, О: аѣннѣхъ ¹¹⁹С: философн; О: оу философа ¹²⁰О: лъзѣ ¹²¹О: сквозѣ ¹²²С: нн ¹²³О: написаннѣ ¹²⁴О нема ¹²⁵Н:
моленна ¹²⁶С: сѣ ¹²⁷С нема ¹²⁸О: г(о)с(под)ъ б(ог)ъ ¹²⁹С: сѣтн; О: сѣтен ¹³⁰О: неспрѣдѣнн ¹³¹С: надежде ¹³²О:
простер'тын ¹³³О: текущнхъ] ¹³⁴У преписима С и О следи состав са заглавлѣм Начело ннн словесъ .л. (С);
Начало ннн словесъ (О) ¹³⁵О: Ѧ ѡт[ъ]връженн мнра сего; П: Нже въ с(ве)тыхъ (ѡ(тъ)ца нашего наарнона слов(о). ѡ
ѡт[ъ]връженн мнра сего. бл(аго)с(ло)ви, ѡ(тъ)че; Д: слов(о) с(ве)т(а)го наарнона ѡ ѡт[ъ]връженн мнра сего ѡ(тъ)че
бл(аго)с(ло)ви ¹³⁶С: мнслещнхъ) ¹³⁷С: ѡ(тъ)че бл(агосло)ви ¹³⁸О, П, Д: ѡт[ъ]връгшен ¹³⁹О, П, Д немаю ¹⁴⁰С:
прнѣмше; О, П, Д: прѣмшен ¹⁴¹П, Д немаю ¹⁴²О: рамо ¹⁴³О: нарекоше ¹⁴⁴С нема ¹⁴⁵П, Д: н'равы ¹⁴⁶у П мастило
ѡко бледо, виде се само поједина слова, али и она недовољно јасно ¹⁴⁷О: нхъ, нх[ъ]же ¹⁴⁸Н: възлѣдемъ;
С, О: послѣдоумъ ¹⁴⁹О: стопамъ нх[ъ] ¹⁵⁰О: нмъже ¹⁵¹О: земнаѣ ¹⁵²О: ѡже ¹⁵³у препису О последнѣ слово се
не види јасно, истрвено ¹⁵⁴П: прѣте

въпрашанмь самовидца н слоугы¹⁵⁵ словесе¹⁵⁶ б(о)жнѣ, любимаго¹⁵⁷ оученика¹⁵⁸ х(рн)с(то)ва¹⁵⁹.
 възлег'шаго на прьси¹⁶⁰ б(о)жнѣ¹⁶¹. н тръпак'шаго¹⁶² моудрость ѿт[ъ] ннхъ. прнд[ѣ]те¹⁶³ моутешен¹⁶⁴
 се въ¹⁶⁵ земльныхъ. прнд[ѣ]те¹⁶⁶ 167 на двоѣ мыслеще^{168/167}. мнр(ь)скихъ¹⁶⁹ не ѿт[ъ]врьгоуше¹⁷⁰
 се¹⁷¹. н вѣчною жнзнь оу сконча'ше¹⁷². прнд[ѣ]те¹⁷³ въпрашанмь¹⁷⁴ іоана двѣствьника¹⁷⁵. н
 повѣсть нѣ¹⁷⁶ пользнаѣ. г(лаго)лн намь¹⁷⁷ ѿ¹⁷⁸ іоане (20б) б(о)гослове г(лаго)лы¹⁷⁹. что
 сътвори¹⁸⁰ да сп(а)сем' се. кымн¹⁸¹ хытрос(тъ)мн¹⁸² моуки нзбѣгнемь^{183/182}, н жнзнь оберещемь.
 хотѣлн быхомь ц(а)р(ь)ства н(е)б(е)с(ь)наго¹⁸⁴. нѣ не истин'но¹⁸⁵ ѿ¹⁸⁶ хоцемь¹⁸⁷. невид[н]мо¹⁸⁸ бо
 ис(тъ) н(ы)нѣ¹⁸⁹. на люков' же мнра сего зкланѣем¹⁹⁰ се. любимь злато. беремь млѣннѣ¹⁹¹.
 192 любимь храмѣ свѣтлы^{193/192}. любимь славоу: тьсть¹⁹⁴. красотоу¹⁹⁵. вид[н]ма бо соутъ. н¹⁹⁶ вѣмь
 прѣд[ъ] ѿчнма. повѣждь ны¹⁹⁷ истинноу. раз'соудн¹⁹⁸ проу¹⁹⁹ нашоу. съмнрн²⁰⁰ ны, да в'сн²⁰¹ єдино
 мыслнмь. соущен²⁰² бо въ насъ богатѣн²⁰³ трьнорнз'цн²⁰⁴, безьмѣн'ныѣ оукарають. н
 безьмѣн'нн²⁰⁵, богатыѣ²⁰⁶ оосоуждають. ѿт[ъ]вѣщан²⁰⁷ намь²⁰⁸ красото ап(о)с(то)льскаѣ²⁰⁹
 іоане²¹⁰. азъ такоже видѣхъ н слышахъ ѿт[ъ] самого словесе²¹¹ б(о)жнѣ, тѣ²¹² проповѣдаю
 нногоже²¹³ вась обнннуѣ²¹⁴ се. истин'но²¹⁵ н келегл(а)с(ь)но

¹⁵⁵С, О, П, Д: слоугу ¹⁵⁶С, Д: словеси; П: слова ¹⁵⁷С: любимаго ¹⁵⁸П: оученика (такое у рукопису) ¹⁵⁹О: б(о)жѣ
¹⁶⁰у О једва слова се назире, истврена, последње се не види ¹⁶¹у О назиремо једино хѣ, следеће слово,
 наставак, не види се ¹⁶²П, Д: потрѣп'шаго ¹⁶³Н: прѣте ¹⁶⁴Н, П, Д: метешен (у Н изнад првог є је т а над њим з,
 можда је тако било и у предлошку преписа Н, па отуд моутешен се, сем ако ово чтење у Т и С није
 показатељ мешања јусева у предлошку); О: мѣтоушн ¹⁶⁵П, Д: ѿ ¹⁶⁶Н, Д: прѣте; С, О: прѣдѣте (О: прѣдѣте)
¹⁶⁷П, Д: мыслешен на двоѣ ¹⁶⁸Н, С: мыслешен ¹⁶⁹С: мнрских(ь); П, Д: н земльных[ъ] ¹⁷⁰С: ѿт[ъ]врьгоушен; О:
 ѿт[ъ]вер'жаше; П: ѿт[ъ]врьг'юше; Д: ѿт[ъ]врьгоуше ¹⁷¹П: вешен; Д: се вешен ¹⁷²П, Д: желаюше ¹⁷³Н: прѣте; С: прѣте;
 О: прѣдѣте ¹⁷⁴О: въпрашаем(ъ) ¹⁷⁵С: двѣствьника (такое у рукопису) ¹⁷⁶О, П, Д: нам(ъ) ¹⁷⁷О: г(лаго)лн нам[ъ];
 П, Д: намъ г(лаго)лн ¹⁷⁸С, Д: немају ¹⁷⁹О, П, Д: немају ¹⁸⁰у Н прво било сътвори, па о исправљено у ѣ ¹⁸¹О:
 кѣмн; П, Д: кымн ¹⁸²О: нзбѣдем[ъ] моуки ¹⁸³П, Д: нзбѣдемь ¹⁸⁴С: н(е)б(е)с(ь)наго ¹⁸⁵С, Д: истинноу ¹⁸⁶О: єго
¹⁸⁷П, Д: похощем(ъ) (у Д се даље понавља нѣ не истинноу похощемь) ¹⁸⁸С: нѣвѣ ¹⁸⁹О: н(ы)нѣ ¹⁹⁰П: оукланѣем
¹⁹¹С: млѣннѣ ¹⁹²Д: нема ¹⁹³С, О: свѣтлѣ (О: свѣтлѣ) ¹⁹⁴Д: н тьсть ¹⁹⁵О, Д: н красотоу ¹⁹⁶О: нема ¹⁹⁷П, Д: намъ
¹⁹⁸С: н раз'соудн ¹⁹⁹О, П: проу ²⁰⁰О: н оумнрн ²⁰¹П, Д: да въ ²⁰²Н, П: соущн; Д: соущн ²⁰³С: богати ²⁰⁴О: црн'цн
²⁰⁵С: безьмѣн'нн; П, Д: безьмѣн'нн; О: безьмѣн'ныѣ ²⁰⁶П: б(о)гатѣнѣ ²⁰⁷О: ѿт[ъ]вѣща ²⁰⁸О: ны ²⁰⁹О, Д:
 ап(о)с(то)л(ь)ска ²¹⁰С: ѿ іоанне; О: іоане. ѿт[ъ]вѣща к см(ъ), глослаас'наѣ оуста. н въз'гласи; П, Д: ѿ (П: нема)
 іо(а)не. г(лаго)лет' же іо(а)нѣ ²¹¹О: словеси; П: слова ²¹²О: такоже н; П, Д: тако н ²¹³С: никакже; О, П, Д: н
 никогоже ²¹⁴О: не обнннуѣ; П, Д: не обнннуѣ ²¹⁵С, П: н истин'но

г(лаго)лю. не любите мира сего, ни даже соуть въ мирѣ. аще бо кто²¹⁶ любитъ миръ сѣ²¹⁷. нѣс(тъ) любве²¹⁸ ѡ(тъ)чѣ²¹⁹ въ немъ. како же²²⁰ всѣ²²¹ еже въ мирѣ²²² сѣмъ. похоть плът(ь)на²²³ и похоть²²⁴ ѡтна²²⁵. грѣдыни²²⁶ житенская. даже нѣ соуть ѡт[ъ] ѡ(тъ)ца. нѣ ѡт[ъ] мира сего. миръ²²⁷ сѣ²²⁸ мироходитъ и похоть²²⁹ его. а творен (21а) волю б(о)жню, прѣбываетъ въ вѣкы. сѣ оубо ѡ немъ же мене²³⁰ въпрашастѣ²³¹ ѡт[ъ] вѣщахъ. слышахомъ оубо ѡт[ъ] тебе реч(е)ниа²³². и вѣмы яко истинна тѣ ис(тъ). и²³³ ѡвѣмъ ѡт[ъ] насъ оугоднь²³⁴ являютъ²³⁵ се ѡт[ъ] вѣтъ²³⁶ твои²³⁷, понеже како²³⁸ по ннхъ г(лаго)лѣтъ²³⁹. доугымы же не оугоднь²⁴⁰. нмъ же како²⁴¹ прѣмъноу²⁴² жит(н)и²⁴³ нхъ г(лаго)лѣши²⁴⁴. не можемъ бо нахъченыхъ²⁴⁵ оставити. и начеши неѡбытною житию. тежко²⁴⁶ бо си²⁴⁷ творимъ. еже навѣкъше въ ѡбнл'нѣ²⁴⁸ келїи свѣтлѣ²⁴⁹. и²⁵⁰ многу²⁵¹ нмоуше^{252/250} пицу²⁵³. и на всѣ²⁵⁴ лежеще²⁵⁵ възирающе²⁵⁶ веселити се. и²⁵⁷ пакы въ едины час(ъ) тѣще²⁵⁸ и не нмоуше²⁵⁹ ни'чесо же²⁶⁰ сътворитъ²⁶¹ ѣ²⁶². прѣжде²⁶³ богатоу слоужившоу²⁶⁴. и множествомъ²⁶⁵ влада[а]юще²⁶⁶. пакы²⁶⁷ же оубогу и нишоу, ѡт[ъ] всѣхъ възываемоу²⁶⁸ быти. таковыхъ²⁶⁹ ради, тежка намъ²⁷⁰ слова твоя²⁷¹ являютъ се^{271/272}. не азъ ли есмь ап(о)с(то)ль г(лаго)лавшаго²⁷³. приид[ѣ]те²⁷⁴ къ мнѣ троуждыши²⁷⁵ се и обрѣменени²⁷⁶, и азъ покою²⁷⁷ вы. възмете²⁷⁸ нго мое на сѣ. нго бо мое помазано²⁷⁹. и брѣме мое льгко ис(тъ).

²¹⁶Д: кто бо кто (такое у рукопису) ²¹⁷О: сен ²¹⁸О: любови ²¹⁹у Н, вероятно, забравлена титла: ѡчѣ; О: ѡ(тъ)ца ²²⁰О, П, Д: како ²²¹С нема ²²²О: свѣтъ ²²³С, О: плът[ъ]наа (О: плът(ь)наа); П, Д: плът(ь)скаа ²²⁴О: похотѣ ²²⁵О: ѡтно; П, Д: ѡтню ²²⁶П, Д: и грѣдыни ²²⁷О: и миро; П, Д: и миръ ²²⁸О: с(ъ) ²²⁹П: похоти ²³⁰С: мнѣ; П, Д: ме ²³¹О: въпрашастѣ; Д: въпрашае ²³²О: рече наа ап(о)с(то)ле х(рнст)а б(о)га ²³³О: но ²³⁴П: оугоднѣ; Д: оугодн ²³⁵П: являютъ; Д: являютъ ²³⁶О: г(лаго)лѣ; П, Д: г(лаго)лн ²³⁷П, Д: твои (ном. мн.) ²³⁸П: пакы ²³⁹П: г(лаго)лют(ъ) ²⁴⁰О: акы оугодень; П, Д: оугодно ²⁴¹О: акн; П: пакы ²⁴²С: прѣмнну ²⁴³О: нмъ ²⁴⁴С: г(лаго)лѣше ²⁴⁵О: ѡбывающихъ[ъ]; П, Д: ѡбывающихъ(ъ) ²⁴⁶П, Д: тѣжно ²⁴⁷С, П: сѣ ²⁴⁸О, П, Д: ѡбнлнѣ ²⁴⁹П, Д: и свѣтлѣ ²⁵⁰П, Д: многонмѣннѣ ²⁵¹О: много ²⁵²О: нмоушен ²⁵³О: житѣ; П, Д: житѣ ²⁵⁴П, Д: вса ²⁵⁵П, Д: лежеша ²⁵⁶С: възирающе ²⁵⁷О, П, Д: ти ²⁵⁸О, П, Д: тѣш ²⁵⁹О: нмоушю; П, Д: нмѣш ²⁶⁰О, П, Д: ни'тто же ²⁶¹С, О, П, Д: сътворити ²⁶²С: се; О, П, Д: ю ²⁶³О: а прѣже; П, Д: и прѣжде ²⁶⁴О: славноу же; П: словѣш; Д: словоушоу се ²⁶⁵Н: множествомъ ²⁶⁶О: владающе; П, Д: владающе ²⁶⁷Д: и пакы ²⁶⁸С: възываемоу; Д: възываемоу ²⁶⁹О: таковыхъ(ъ) ²⁷⁰П, Д: намъ являютъ (Д: являютъ) се ²⁷¹О: являетъ сѣ; П, Д: немају ²⁷²далее у О следи: ѿ ап(о)с(то)ле х(рнст)а въ. к' снмъ же ап(о)с(то)л'. тако оубо слова моя неоудобъ творима вамъ(ъ) являютъ(ъ) сѣ; П, Д: ап(о)с(то)ле х(рнст)а въ. како же слова моя неудобъ творима вамъ (Д нема) являютъ(ъ) (Д: являютъ) се ²⁷³О: г(лаго)лавшаго ²⁷⁴Н, С: прѣте; П, Д: прѣте ²⁷⁵С, П: троуждающе; Д: троуждающе; О: вси троуждающе ²⁷⁶С, О, Д: обрѣменени; П: обрѣменени ²⁷⁷О: оупокою ²⁷⁸Н, О: възмите ²⁷⁹П, Д: мое бл(а)го

азъ бо²⁸⁰ бл(аго)с(ло)вѣнаго²⁸¹ б(о)г(а), ап(о)с(то)ль възлюбленъ²⁸². н²⁸³ призванъ²⁸⁴ таи²⁸³ въ
ц(а)р(ь)ство его. званіе²⁸⁵ же мое таково. ²⁸⁶сп(а)съ реч(е)²⁸⁶. дровзѣи²⁸⁷ н братіе²⁸⁸
възлюбленіи²⁸⁹. оставите²⁹⁰ землѣна²⁹¹, да²⁹² н(е)б(е)с(ь)наи прїимете²⁹³. прѣбоудѣте²⁹⁴ въ
нищѣхъ²⁹⁵. въ алкотѣхъ²⁹⁶ н жежди²⁹⁷ въ вѣмѣхъ²⁹⁸. Н по малѣ прѣшдѣ²⁹⁹ въ³⁰⁰ вѣчнаи
жнаниа, насытите³⁰¹ се н възрад[о]уйте се радостію неоскрѣбляемою³⁰². еда въ пагоубоу н въ
теще³⁰³, г(лаго)лю³⁰⁴ вамъ³⁰⁵ мнрская от[ъ]вѣщи³⁰⁶. нѣ за³⁰⁷ въспрїетіе соущихъ³⁰⁸ выше³⁰⁹
мнра. вѣмъ³¹⁰ же³¹⁰ тако слабости³¹¹ рад[н]³¹², н не въздржаніи. златолюбни же н мнролюбни³¹³.
словеса сп(а)с(ь)наи³¹⁴ тродѣна вамъ бывають. еже не по истинѣ събрати³¹⁵ нмѣнне н славноу
быти, не³¹⁶ вѣмъ оудобно въ ч(о)вѣцѣхъ бывають³¹⁷. а еже расточити събраніи. н³¹⁸
раздѣлти нмѣнни, вѣмъ мощно кс(ть). нн³¹⁹ мала³²⁰ тродѣ прїестно. аще оубо³²¹ хощете
быти истинною³²² н(е)б(е)с(ь)нн³²⁴ ч(о)вѣцн³²². въ земныхъ³²⁵ себе нн малы³²⁶
вмѣннате³²⁷. потанте се заѣ, да тамо явнѣте³²⁸ се. помлѣните н(ы)ни³²⁹. да тамо съ
дръзновеніемъ³³⁰ къ от[ъ]цѣ г(лаго)люете³³¹. н боудете тако чѣда пр(н)с(ь)наи³³² б(о)г(о)у. н
наслѣдннцн ц(а)р(ь)ства³³³. ѿ оубо слышахомъ ѿ братіе ап(о)с(то)лово зчєннє. не³³⁴ оубоуе се
г(лаго)ла намъ³³⁵. оубае аще н павла³³⁶ всего мнра ап(о)с(то)ла³³⁷ въпрашамъ³³⁸. такожде³³⁹
възбраннѣ³⁴⁰ от[ъ] мнрскыи (22а) любве г(лаго)люе. аще оубо въскр(ь)сноусте съ х(рн)с(то)мъ,

²⁸⁰П, Д: оубо ²⁸¹Н, С, П, Д: благословенаго; О: есмь бл(а)гословенаго ²⁸²О: незловнѣ(ъ) ²⁸³О, П: званъ ²⁸⁴Д: званъ
²⁸⁵С: з'наніе ²⁸⁶О, П, Д: немају ²⁸⁷Н, Д: дровзѣи (Д: дровзѣи); С, О, П: дровзѣи ²⁸⁸О: братіа; у Н: браті (после і,
изгледа, било а па обрисано) ²⁸⁹О: възлюбленн ²⁹⁰Х: ѿ(ань) б(о)гословъ. Реч(е) ѿ(ань) б(о)гословъ, оставите
²⁹¹О: земна ²⁹²Н: нема ²⁹³Х, Д: прїимете ²⁹⁴О: прѣбоудите ²⁹⁵Х: нищѣхъ (такое у рукопису), н; П, С: нищѣхъ н
²⁹⁶П: алканн; Д: алканн ²⁹⁷Х: въ жежди ²⁹⁸Х: недовољно ясно; прво, можда, било ѿ а сада снѣ ²⁹⁹О:
прншедѣ³⁰⁰С: нема ³⁰¹О: насытите (измежу н и т натписано, мислимо касније и другом руком с, па се
добѣија насытитѣ) ³⁰²Н: неоскрѣбляемо (такое у рукопису); П: неоскрѣбляемою ³⁰³Н, С, О, П, Д: въ тѣще ³⁰⁴О, П,
Д: вѣлю ³⁰⁵О: вы ³⁰⁶С: от[ъ]вѣщи; Д: от[ъ]вѣщи ³⁰⁷О: на ³⁰⁸С: соущихъ ³⁰⁹Н: вы (реч, изгледа, није
дописана) ³¹⁰О: нема ³¹¹П: сладости ³¹²О: радн вѣмѣ ³¹³О: сластолюбїа. н мнролюбїа ³¹⁴О: сп(а)снѣльна ³¹⁵О:
събрати; П, Д: събрати ко ³¹⁶П, Д: снѣ не ³¹⁷П: бывають(ъ) ³¹⁸О: нема ³¹⁹О, П, Д: н нн ³²⁰О, П: малѣ ³²¹Х: нема;
Д: ко ³²²П, Д: истинною н(е)б(е)с(ь)нн (Д: н(е)б(е)с(ь)нн) ч(о)вѣцн быти ³²³Х: истиннн ³²⁴Н, О: н(е)б(е)с(ь)нын;
Х: не(е)с(ь)нн; С: н(е)б(е)с(ь)нн ³²⁵О: земныхъ[ъ] ³²⁶Х, П, Д: мала ³²⁷Х: вмѣннате (такое у рукопису); П:
вмѣннате ³²⁸Н: явнѣти ³²⁹Х: заѣ н(ы)ни; О: заѣ ³³⁰Х: дръзновеніемъ ³³¹Х: възопиете г(лаго)люще си вса
оставихомъ. н въслѣдъ тебе ндохомъ; С: възопиете н възг(лаго)люете; О, П, Д: възг(лаго)люете ³³²С, Д: пр(н)с(ь)на
³³³О: ц(а)р(ь)ствїю его; П, Д: ц(а)р(ь)ствїиа ег(о) ³³⁴О, П, Д: како не ³³⁵О: нема ³³⁶С: павла ³³⁷П, Д: оучнтелѣ (Д:
оучнтелїа) ³³⁸П, Д: въпрашамъ(ъ) ³³⁹О: да такоже; П, Д: то такоже ³⁴⁰П, Д: нас(ь)

тѡ вышнихъ³⁴¹ ншнѣ³⁴². ндѣже кс(тъ) х(рн)сто съ водесноу ю ѡ(тъ)ца сѣде. вышнѣа³⁴³
моудрѣствоу нѣ а не³⁴⁴ земльнѣа³⁴⁵. оумрѣсте³⁴⁶ бо³⁴⁷ съ х(рн)с(то)мъ. н жнвотъ вашъ скръвень
кс(тъ) ѡ х(рн)с(т)ѣ³⁴⁸. не³⁴⁹ под[о]внѣ³⁵⁰ се вѣкоу селюу. нѣ прѣѡбразоу нѣ се въ ѡбновленнѣ оумла
вашего. снмъ³⁵¹ же³⁵² оубо³⁵³ под[о]в[ѣ]но, н ннн³⁵⁴ ап(о)с(то)лн г(лаго)лаше. нхъже множ(ѣ)ства
радн словесъ³⁵⁵ не вьстезаеми³⁵⁶. всѣхъ бо єдина бл[а]г[о]д[ѣ]тъ с(вє)т(а)го д(оу)ха ѡсѣнла кс(тъ).
н в'сн єдино г(лаго)лютъ. ѡт[ѣ] єдиногѡ б(ог)а посланн³⁵⁷ на сп(а)сеннѣ родоу чл(о)в(ѣ)чю.
слоушаен³⁵⁸ тѣхъ, слоушаеиъ послаб'шаго³⁵⁹ нхъ³⁶⁰. Тѣмъже ѡ нноцн³⁶¹ в'са сн³⁶² слышав'ше, да не
стежнми³⁶³ сн. нѣ створнми³⁶⁴ по г(лаго)ланнѣ нхъ. н по нменн нхъ³⁶⁵ нночьскоє жнтнѣ
прннмемъ³⁶⁶. да н ап(о)с(то)льскаѣ³⁶⁷ бесѣда по насъ боудеть. нанпатѣ³⁶⁸ на³⁶⁹ жестокаѣ,
быстрѣнше н подвижнѣнше нѣ³⁷⁰ створнтъ³⁷¹. ѡт[ѣ]аа нми ѡт[ѣ] себе тѣ. ѣже ѡт[ѣ]ходещемъ³⁷²
намъ, не послѣдоу ютъ по насъ. възлюбнми єже работати єдиномоу б(ог)оу. а не соущнми³⁷³ въ
мнрѣ. домоу³⁷⁴. събраннѣ³⁷⁵ коуплѣмъ. славѣ³⁷⁶ н чѣстн ѡт[ѣ] всѣхъ. трапезамъ разанчнмъ³⁷⁷. н
всѣмъ³⁷⁸ ѣже (226) не бывають безъ нашего попеченнѣ. мало оубо послѡужнми, ³⁷⁹ ѡ доволн^{379/380}
тъкмѡ³⁸¹ тѣлоу. в'соу же работоу ѡ д(оу)шн своєн да творнми³⁸². ѡт[ѣ]врьзѣмъ³⁸³ тѣн'наѣ³⁸⁴,
ѣже въ роукахъ нашнхъ гибноу тѣ, н ѣко³⁸⁵ тоуждаѣ³⁸⁶ ѡт[ѣ]ходеть. своѣ възлюбнми, ѣже нѣ³⁸⁷
соутъ въ мнрѣ селмъ. нбо н бл[а]д[ѣ]ка³⁸⁸ нашъ не ѡт[ѣ] сего мнра кс(тъ). съ всакою ненавнстнѣю
възненавнд[ѣ]³⁸⁹ строєннѣ мнр(ѣ)скаѣ, патѣ же н самого

³⁴¹Н, О: вышнихъ(ѣ); С: вышнми³⁴²С, О: ншѣте; П: ншѣте³⁴³П: вышнѣа³⁴⁴П, Д: немају³⁴⁵О: земнаа; П, Д:
земльнаа ѡставнѣ³⁴⁶О: оумростѣ³⁴⁷О: бо са (са на белини са знаком за умѣтанѣ после бо)³⁴⁸О: ѡ х(рн)стосѣ
³⁴⁹О н не³⁵⁰О: оуподовнѣ³⁵¹П, Д: нм³⁵²О: нема³⁵³О: бо³⁵⁴О, П: ннн; ннн³⁵⁵О: словес(ѣ). н оученн
д(оу)шесп(а)сеннхъ(ѣ)³⁵⁶О, П: вьстажамъ(ѣ) (П: вьстезамъ)³⁵⁷С, П: посланн³⁵⁸О, П, Д: н слоушаан (П, Д:
слоушаен)³⁵⁹С: н послаб'шаго³⁶⁰С: тѣхъ³⁶¹С, О, П, Д: нноцн³⁶²Д: снѣ³⁶³Н: стоужнми; С, Д: стоужаемъ; П:
стѣжаемъ; О: стоужамъ(ѣ)³⁶⁴О: творнми(ѣ)³⁶⁵О: твоемъ; П, Д: своємъ³⁶⁶О: прнмемъ; Д: прѣмѣмъ³⁶⁷С:
ап(о)с(то)льскаѣ (тако у рукопису)³⁶⁸О, П, Д: н нанпатѣ³⁶⁹О: нема³⁷⁰О, П, Д: нас(ѣ)³⁷¹О; П: творнт(ѣ)³⁷²Н,
С: ѡт[ѣ]ходещнми; Д: ѡт[ѣ]ходещнми; О: ѡт[ѣ]ходещнхъ[ѣ]³⁷³П, Д: сущнми(ѣ)³⁷⁴П: домоу(ѣ)³⁷⁵С, Д: н събраннѣ
³⁷⁶О: нема³⁷⁷П: разанчннми(ѣ); Д: разанчннми³⁷⁸Н: всѣ³⁷⁹П: оудован³⁸⁰С: доволн; Д: доволн³⁸¹О: н токѣмѡ; Д:
нема³⁸²О: створнми(ѣ)³⁸³О: ѡт[ѣ]врьжемъ(ѣ)³⁸⁴О: тѣлеснаѣ н тѣн'наѣ³⁸⁵О: акы; Д: ѣкы³⁸⁶О: чюжаа; П, Д:
тѣжда³⁸⁷О: написано на белини, можда каснѣе и другомъ рукоу³⁸⁸П, Д: чл(о)вѣ)къ³⁸⁹у препису коѣи
издаеѣмо и у С овако написано: възненавнѣ; П, Д: възненавнд[н]ми

мнра. ѡбаче бо¹¹ н самъ не прїемлюеть насъ³⁹⁰. соущїи³⁹¹ бо прїшъл'ци въ мнрѣ³⁹² селѣ, н всего
 лншаюмн³⁹³. въ оноу вѣцѣ жителю³⁹⁴ ѡвет се, н в'сего³⁹⁵ бл(а)га насыщаюмн³⁹⁶. ѡбаче же³⁹⁷
 хоцелъ рещи³⁹⁸. нѣсмю³⁹⁹ лн⁴⁰⁰ страннїи⁴⁰¹ н прїшъл'ци, нноч(ь)скыи⁴⁰² ѡбразъ носече. н къ
 всѣмъ мнр'скымъ⁴⁰³ не прлѣп'ни⁴⁰⁴. не⁴⁰⁵ ѡставнхомъ' лн⁴⁰⁶ женоу⁴⁰⁷ н чедѣ⁴⁰⁸. родѣ⁴⁰⁹, н⁴¹⁰
 брат(н)ю⁴¹¹. добро⁴¹² бы сѣ оубо⁴¹² было. аще быхомъ до кон'ца съвр'шенна⁴¹³ прїятельства⁴¹⁴
 нашего ѡвнлн. аще бо есмю⁴¹⁵ прїшъл'ци, покажмъ⁴¹⁶ се⁴¹⁷ самѣмъ дѣлы. ⁴¹⁸реч(е)мъ же кацѣмъ
 дѣлы⁴¹⁸. самн оубо⁴¹⁹ къ себѣ да повесѣдоумѣ⁴²⁰. аще⁴²¹ кон⁴²² ц(а)рь своего град[а] гражданы
⁴²³ въ⁴²⁴ рать^{425/423} забѣжав'шею, въ вьскраннїю⁴²⁶ грады, послеть⁴²⁷ напнсанїа⁴²⁸ (23а) по нменн
 нхъ. хоте по малѣ⁴²⁹ врѣменн⁴³⁰ прѣвестн⁴³¹ н посаднтн ѡ⁴³² въ велнцѣмъ своимъ градѣ. да нже
 аще⁴³³ по писанню⁴³⁴ вѣсть⁴³⁵. ѡко аще не д(ь)н(ь)сь, тѣ ютро⁴³⁶ вьстатн кмоу н нтн⁴³⁷ талю,
 ндеже нде юго напнсано кс(тъ). н⁴³⁸ начнетъ⁴³⁹ саднтн внограды⁴⁴⁰. села стронтн. полаты здатн⁴⁴¹.
 сѣ⁴⁴² ѡт[ь] всѣхъ вѣдоу кс(тъ). ѡко безоумьнъ⁴⁴³ вса⁴⁴⁴ прнготоваю, не себѣ⁴⁴⁵ нѣ ѡстав'шнмъ⁴⁴⁶.
 самъ троуд[оу] прнчестьнъ⁴⁴⁷, а⁴⁴⁸ ннн⁴⁴⁹ покою⁴⁵⁰ въ прнготованїи⁴⁵¹ юго. всакого⁴⁵² зкора н смѣха,
 нѣсмю⁴⁵³ лн дос(то)ннн⁴⁵⁴. пате же плача н моукы. ⁴⁵⁵мѣ же⁴⁵⁵ жнтнє

II натписано

³⁹⁰О: нас(ъ). любящнх[ъ] сего мнра ³⁹¹С: соущи; Д: соущїи ³⁹²О, Д, П: мнрѣ ³⁹³С: лншаюмн ³⁹⁴О: жителн ³⁹⁵О:
 всакого ³⁹⁶О: насыщают' се; О, П: насыщаюмн; Д: насыщаюмн ³⁹⁷П, Д немаю ³⁹⁸С: рещїи ³⁹⁹О, П: то нѣсмю; Д: то
 нѣсмю ⁴⁰⁰Н: лїи; С, Д: лї ⁴⁰¹О: стран'ни; Д: стран'нї ⁴⁰²Н: нноч'скы; П: нноч'скы ⁴⁰³С, П: мнр'скымъ ⁴⁰⁴С:
 прлѣп'нї; П: прлѣп'нїи ⁴⁰⁵С нема ⁴⁰⁶П: лн оубо ⁴⁰⁷О: женъ; П, Д: жены ⁴⁰⁸С, П, Д: чедѣ ⁴⁰⁹С: родѣ ⁴¹⁰П нема
⁴¹¹О: братїа ⁴¹²С: вн оубо се; П, Д: оубо се вн; О: се оубо ⁴¹³О: съвр'шенїе; П, Д немаю ⁴¹⁴О: прншествїа; П, Д:
 прншельствїа (Д: прншъл'ствїа) ⁴¹⁵О, П, Д: есмю ⁴¹⁶О: покажемъ ⁴¹⁷Д нема ⁴¹⁸П, Д немаю ⁴¹⁹О, П, Д немаю
⁴²⁰С, П, Д: повесѣдоумѣ; О: повесѣдоумѣ(ъ). н прнч'тею сею расоудимъ ѡ нас(ъ) ⁴²¹О: аще бо ⁴²²О, Д: кын; П: кї
⁴²³П, Д: вратїи хоте ⁴²⁴О: въ времѣ ⁴²⁵О: ратн ⁴²⁶О: краннаа; П, Д: краннїе ⁴²⁷С, О: пошлетъ ⁴²⁸Д:
 напнс(а)ннїе; О: напнсатн; П: напнсатн к ⁴²⁹С: мале ⁴³⁰С: врѣменїи ⁴³¹О: прнвестн а; П, Д: прѣвестї к ⁴³²О нема;
 П, Д: к ⁴³³Н нема ⁴³⁴О: напнсанїю томъ; П: напнсанї (Д: напнсанн) томъ ⁴³⁵О, П: вѣдын; Д: вѣдѣ ⁴³⁶О: оутро;
 П: втрѣ; Д: ютрѣ ⁴³⁷С: нтїи ⁴³⁸О: тн; П: тѣ; Д: тѣ ⁴³⁹Н: начнетъ ⁴⁴⁰О, П, Д: внограды (П: вногрѣ). ннвы
 коупнтн (П, Д: кѡповатн) ⁴⁴¹О: създатн. по времєнн же посла ц(а)рь н повелѣ прнвестн всѣх[ъ] въ велнкїи свои
 град[ъ]. н кынждо нх(ъ) ⁴⁴²О нема; П, Д: то ⁴⁴³П: безоумьнъ ⁴⁴⁴О: вса сн; П, Д: вса сї ⁴⁴⁵О: себѣ ⁴⁴⁶О: ѡстав'шнмъ'
⁴⁴⁷П: прнчестн(ъ); Д: прнчестнн ⁴⁴⁸Д: н ⁴⁴⁹С, Д: ннн; О: ннн ⁴⁵⁰О: покою прнчестнн; П, Д: покою прнчестнїи ⁴⁵¹С:
 прнг[о]тованї; О: прнготованїнхъ; Д: прнготованїи ⁴⁵²О: какова оубо; П: како збо; Д: коего оубо ⁴⁵³О, П, Д: нѣсмю
⁴⁵⁴Д: дос(то)ннн ⁴⁵⁵О: зде много лншует(ъ). нх(ъ)же; П: мїи. нх'же; Д: н мѣ. нх'же

нмоуше⁴⁵⁶ не въ мнрѣ селѣ. нѣ⁴⁵⁷ въ вѣтнѣмъ прѣбывающн, въ вышнемъ⁴⁵⁸ нѣр(оу)с(а)л(н)мѣ
 градѣ н(е)б(е)с(ь)нѣмъ⁴⁵⁹. ндеже нмѣна кр(ь)стнвшнхъ⁴⁶⁰ се написана соут(ь). нхъже н⁴⁶¹ ѡт[ь]ходѣ
 ѡт[ь] соудоу не⁴⁶² не вѣдомъ кс(ть)⁴⁶³. нхъже самъ г(оспод)ъ зватан⁴⁶⁴. поутъ⁴⁶⁵ н кождѣ⁴⁶⁶, н
 свѣтъ. правнтель⁴⁶⁷ въ ц(а)р(ь)ство⁴⁶⁸ вѣчное. нхъже н ѡбразъ рнзны⁴⁶⁹ страшны⁴⁷⁰. н
 непод[о]бны⁴⁷¹ ннкоуже землн⁴⁷² ѡдеждамн. н рнзы чрьностъ⁴⁷³ носеще⁴⁷⁴. възвѣщающе⁴⁷⁵
 сѣтован'ное н плач'ное⁴⁷⁶ зде жнт(н)е⁴⁷⁷. н⁴⁷⁸ прнлпакемъ⁴⁷⁹ земныхъ⁴⁸⁰ вещьхъ. оумножаемъ
 села ѡкоже мнр'сцѣн⁴⁸¹. ѡтншаемъ⁴⁸² ннвѣ. гоумна (23б) възносимъ. оукрашаемъ⁴⁸³ храмы.
 оуднвлѣемъ⁴⁸⁴ домъ. проносимъ⁴⁸⁵ нмѣ свое по⁴⁸⁶ всѣмъ⁴⁸⁷ чл(о)в(ѣ)комъ⁴⁸⁸ ѡко днв'но. а ѡ томъ
 ѡможе⁴⁸⁹ въ скорѣ⁴⁹⁰ ѡтндемъ. не хоцѣмъ въ⁴⁹¹ мыслн нашѣн поменѡтн⁴⁹². тѣ тнмъ
 хоуждыше⁴⁹³ мнр'скихъ⁴⁹⁴, мнра не⁴⁹⁵ дръжмъ се. еже⁴⁹⁶ бо внд[н]мъ въ⁴⁹⁷ мнр'скихъ(ь)⁴⁹⁸,
 ннттоже⁴⁹⁹ днв'но⁵⁰⁰. Ч'то⁵⁰¹ не поменѣмъ⁵⁰² ѡко⁵⁰³ того⁵⁰⁴ мѣ^{505/503} ѡт[ь]реченн⁵⁰⁶ кс(м)о⁵⁰⁷, въ
 пострнзанн⁵⁰⁸ нашѣмъ⁵⁰⁹, н к'сего мнр'скаго⁵¹⁰. нѣ всею слою подвнгнѣмъ⁵¹¹ се. да не⁵¹² н въ⁵¹³
 насъ тожде⁵¹⁴ боудеть. аще лн тѣ⁵¹⁵ льжа. да нспытаемъ⁵¹⁶ се аще тако⁵¹⁷ кс(ть). не⁵¹⁸ нмѣмъ⁵¹⁹
 лн⁵²⁰ селѣ⁵²¹. ѡкоже⁵²² н женѣ⁵²³ н дѣтн нмоушенъ^{525/524}. не словоутъ⁵²⁶ лн ннвѣ чрьныѣ⁵²⁷.
 кезера⁵²⁸. жнтѣ⁵²⁹. скотн⁵³⁰. домове тврѣдо ѡгражденн⁵³¹. н⁵³² храмн свѣтанъ⁵³³. аще⁵³⁴ бо не⁵³⁵

⁴⁵⁶О, П, Д немају ⁴⁵⁷О нема ⁴⁵⁸С: вышнѣмъ ⁴⁵⁹Д: н(е)б(е)с(ь)ннмъ ⁴⁶⁰Н: кр(ь)стнвшнхъ ⁴⁶¹П нема ⁴⁶²О, П, Д
 немају ⁴⁶³П, Д немају ⁴⁶⁴Д: злато ⁴⁶⁵О: н поутъ; П, Д немају ⁴⁶⁶С: животъ ⁴⁶⁷О, П, Д: н правнтель ⁴⁶⁸П, Д:
 ц(а)р(ь)ствѣе ⁴⁶⁹О: рнзнын ⁴⁷⁰О, П, Д: странѣ (П, Д: стран'нѣ) ⁴⁷¹О: неаѣпенъ; П, Д: непрнкладен(ь) (Д:
 непрнкладнѣ) ⁴⁷²О: землн прнлнченъ ⁴⁷³С: чрьностн ⁴⁷⁴О: носеще ⁴⁷⁵О: възвѣщающе ⁴⁷⁶Д: плачев'ное ⁴⁷⁷П, Д:
 ѡрѣжѣе ⁴⁷⁸П, Д: тн; О: мы же ⁴⁷⁹П, Д: прнлѣплѣемъ (Д: прнлѣплаемъ) се ⁴⁸⁰О: земныхъ(ь) ⁴⁸¹С: мнр'сцѣ; О: мнр'стн;
 П: н мнр'стн; Д: н мнр'сцѣ ⁴⁸²О: се оутншаемъ(ь); П, Д: втѣшаемъ(ь) ⁴⁸³О: оукрашамъ(ь) ⁴⁸⁴П: оуднвлѣемъ ⁴⁸⁵С:
 прнносимъ; О: пр сн (нзмежу р и с нзгледа бнло слово које је обрнсано) ⁴⁸⁶П нема ⁴⁸⁷Д: всѣх(ь) ⁴⁸⁸Д:
 чл(о)в(ѣ)цѣхъ ⁴⁸⁹О: ѡможе ⁴⁹⁰С: скоро ⁴⁹¹О, П, Д: нн в' ⁴⁹²О, П, Д: помннатн ⁴⁹³О, П, Д: хоуже (П, Д: хъжде) ⁴⁹⁴С:
 мнр'скнхъ(ь) ⁴⁹⁵О, П, Д немају ⁴⁹⁶Д: нже ⁴⁹⁷О, П, Д: оу ⁴⁹⁸С: мнр'скнхъ(ь) ⁴⁹⁹О, П, Д: что ⁵⁰⁰П, Д: добро ⁵⁰¹О: а;
 П, Д: то ⁵⁰²Д: помннамъ ⁵⁰³у О нстрвено, не вндн се, могуће је да је бнло внше од овнх двѣју речн ⁵⁰⁴Д:
 того к'сего ⁵⁰⁵П, Д немају ⁵⁰⁶Д: ѡт[ь]реч(е)нн; у О се внде само послѣднѣ два слова нн ⁵⁰⁷О: кс(м)ы ⁵⁰⁸С:
 пострнзанн; у О јасно се вндн само почѣтак: пострн; П: пострнженн; Д: пострнженн ⁵⁰⁹у О се не вндн,
 нстрвено ⁵¹⁰С: мнр'скаго ⁵¹¹О, П, Д: подвнзаемъ(ь) ⁵¹²О, П, Д немају ⁵¹³О, П, Д: оу ⁵¹⁴П, Д: то ⁵¹⁵О, П, Д: се
⁵¹⁶П, Д: нспытанн ⁵¹⁷О, П, Д: не тако ⁵¹⁸О: да ⁵¹⁹О: нмѣнѣмъ(ь) ⁵²⁰П, Д: лн хво ⁵²¹П, Д: села ⁵²²О: такоже ⁵²³О:
 женѣ ⁵²⁴П, Д: нмѣшен н дѣтн ⁵²⁵О: нмѣше ⁵²⁶С: словоуетъ ⁵²⁷С: чрьн'це; Н: чрьн'ч(ь)скы; О: чернѣт'скып ⁵²⁸О: ѡзера
⁵²⁹О, П, Д: пажнтн ⁵³⁰Н, О: н скотн ⁵³¹С: ѡграженн; О: ѡграженн ⁵³²Д нема ⁵³³С, П: свѣтанъ; Д: свѣтанъ ⁵³⁴О:
 еше ⁵³⁵П нема

нѣмѣ⁵³⁶ ковчегъ⁵³⁷ съ нѣмѣнѣмъ стоѣшь⁵³⁸. ⁵³⁹н тврьдо хранимъ⁵⁴⁰. ѿкоже н домын⁵⁴¹
 дрѣжещен⁵³⁹. не красуѣмъ ли се блнстаннѣмъ⁵⁴² злат'нымъ⁵⁴³. н веселнмъ се свѣтлостню рнзною.
 велнчаемъ⁵⁴⁴ се прѣд[ь]стоѣннѣмъ⁵⁴⁵ рабъ⁵⁴⁶. н ѿ нѣмѣн⁵⁴⁷ пѣемъ се. не ѿбѣдн ли н прѣд[ь]ннцн
 мнрьскыхъ⁵⁴⁸ намъ⁵⁴⁹ плнн⁵⁵⁰ бывають. не н⁵⁵¹ мы ли пакы въплащающе. мнрьскыхъ⁵⁵²
 богатнѣ⁵⁵³, на ѿбѣдѣхъ (24а) оу себе посаждаемъ⁵⁵⁴. болше⁵⁵⁵ хотеѣ^{556 557} дрѣзновеннѣ къ домоу
 нхъ приѣтн⁵⁵⁸. не на брацѣхъ ли нхъ мѣ⁵⁵⁷ прѣд[ь]сѣдаемъ. не наша ли роука выше въсѣхъ
 презвнтерѣ⁵⁵⁹ въсходнтъ, таше⁵⁶⁰ прѣкр'щающе⁵⁶¹. не наше ли око⁵⁶² в'се⁵⁶³ сѣдеѣе
 прѣзнраетъ^{564/563}. не нашъ⁵⁶⁵ ли грѣтанъ⁵⁶⁶ въ народѣ⁵⁶⁷ прѣнѣ⁵⁶⁸ брѣцаѣ многѣ⁵⁶⁹ оукорн⁵⁷⁰.
 хр(н)стнѣнн⁵⁷¹ бо заповѣдъ сп(а)соу⁵⁷² творѣе, въводитъ⁵⁷³ ны въ домы своѣ. ѿво⁵⁷⁴ м(о)нтвѣ⁵⁷⁵
 радн. ѿво⁵⁷⁶ м(н)лостынѣ⁵⁷⁷ творѣе. мѣ же своѣго чнна не хранимъ⁵⁷⁸. въ⁵⁷⁹ мѣлѣ посѣднмъ
 поннѣше. потоу^{580 581} възвед[е]мъ ѿчн⁵⁸¹. тѣе н грѣло⁵⁸². н пнѣмъ донелѣже⁵⁸³ въ смѣхъ н
 дѣтемъ боудемъ. ѿгоже мнозѣ⁵⁸⁴ хранетъ се мнрьсцн⁵⁸⁵. н мрьзость нмѣ ес(тъ). тоже на насъ
 586 ес(тъ)⁵⁸⁷ вндѣтн⁵⁸⁶ безгод'ное оупнканнѣ. таково⁵⁸⁸ дѣло троѣ⁵⁸⁹ внны⁵⁹⁰ носнтъ⁵⁹¹. прѣво⁵⁹²
 телесн⁵⁹³ недоуѣ. в'торо⁵⁹⁴ ѿт[ь] чл(о)в(ѣ)кѣ оукорѣ н смѣхъ. третнѣ⁵⁹⁵ д(оу)шн паденнѣ н оула
 нзъстоупленнѣ⁵⁹⁶. тѣ⁵⁹⁷ чнмъ лоуѣшн⁵⁹⁸ есмѣ⁵⁹⁹ мнр(ь)скыхъ⁶⁰⁰, ннчнмъже. не хвалоу ли любнмъ.
 оукорнзноу⁶⁰¹ же⁶⁰² не трѣпнмъ. не свѣтлоу ли рнзоу н драгоу краснѣ⁶⁰³ се.

⁵³⁶О: нѣмѣм(ъ) ли; П, Д: нѣмѣмъ ⁵³⁷О: ларев(е); П: скровнцѣ; Д: скровнща ⁵³⁸О, Д: стоѣе (Д: стоѣе); П: стоѣшь
⁵³⁹О нема ⁵⁴⁰П: хранимъ; Д: хранимын ⁵⁴¹П: домы; Д: домѣ ⁵⁴²О, П, Д: блнсканнѣм(ъ) ⁵⁴³Д: златнѣмъ; П:
 златынм(ъ) ⁵⁴⁴Н, О, П, Д: н велнчаем(ъ) ⁵⁴⁵О: престоаннѣмъ ⁵⁴⁶С, О, П, Д: рабъ ⁵⁴⁷П: нѣмѣн; Д: нѣмѣн ⁵⁴⁸С, Д:
 мнрьскых(ъ) ⁵⁴⁹Н, С, О, П, Д: намъ (С, О, П: намн) ⁵⁵⁰С, Д: плнн ⁵⁵¹О нема ⁵⁵²С: мнрьскых(ъ); О, П, Д:
 мнрьскыа (П, Д: мнрьскыѣ) ⁵⁵³О, П: богатнны ⁵⁵⁴П, Д: посаждаемъ ⁵⁵⁵Д: н болше ⁵⁵⁶Д: хоте ⁵⁵⁷Д нема ⁵⁵⁸О, П:
 нѣтн ⁵⁵⁹О: прозвнтеръ ⁵⁶⁰П, Д: ташѣ ⁵⁶¹О, П, Д: прѣкр'щающн ⁵⁶²О: ѿчн ⁵⁶³О: прознрают(ъ) сѣдаща ⁵⁶⁴П:
 прнзнраетъ ⁵⁶⁵О: нашо (тако у рукопису); П, Д: наше ⁵⁶⁶О: гор'ко; П, Д: грѣло ⁵⁶⁷П: народ[ь]нын; Д: народнѣ
⁵⁶⁸О: прѣанъ; С: прѣннѣ (тако у рукопису); П, Д: д(ъ)нѣ ⁵⁶⁹С, П, Д: м'ногы ⁵⁷⁰С: оукорѣ (тако у рукопису)
⁵⁷¹П: хр(н)стнѣнн ⁵⁷²Н: спѣхъ ⁵⁷³П: въведѣт ⁵⁷⁴О: ѿво ⁵⁷⁵О, П, Д: м(о)л(н)твы ⁵⁷⁶О: ѿвѣн же; П: ѿво ж(е) ⁵⁷⁷О, П,
 Д: м(н)л(о)стыню ⁵⁷⁸О, П, Д: хранѣе (П, Д: хранѣе) ⁵⁷⁹О нема ⁵⁸⁰С: н пот[о]мъ ⁵⁸¹О: ѿчн възводнм(ъ) ⁵⁸²О:
 горла ⁵⁸³С: донѣанже; П, Д: дон'деж(е) ⁵⁸⁴О, П, Д: мнози (П, Д: м'нозн) ⁵⁸⁵О, П: мнрьстн; Д: мнрьсцн ⁵⁸⁶О:
 свндѣтелн ес(тъ) ⁵⁸⁷С нема ⁵⁸⁸О, П, Д: таково⁵⁸⁹О: троа; П: трою; Д: трѣ ⁵⁹⁰П: вннѣ ⁵⁹¹О: прнноснт(ъ) ⁵⁹²О:
 ѣ. е ⁵⁹³С: тѣлеснѣ; Д: тѣлесн ⁵⁹⁴О: дроуѣ ⁵⁹⁵Н: третнѣ; О: ѣ. е ⁵⁹⁶С, П, Д: нстоупленнѣ; О: оустоупленъ ⁵⁹⁷О: не
 видн се, можда се назнре т ⁵⁹⁸С: лоуѣшн; П: болн (на белннн са знаком за уметаѣе: сѣлншн); Д: соуѣшн
⁵⁹⁹О, П, Д: есмѣ ⁶⁰⁰С, Д: мнрьскых(ъ) ⁶⁰¹О: а оукора; П, Д: а оукорнзны ⁶⁰²О, П, Д немају ⁶⁰³О, П, Д: красуѣм(ъ)

раздраны⁶⁰⁴ же не можемъ въ⁶⁰⁵ храмъ своимъ⁶⁰⁶ видѣти. не принесшаго⁶⁰⁷ ни принишанна⁶⁰⁸ съ
лю(246)бовню, пате тѣща пришьд[ъ]шаго⁶⁰⁹. пошто же д'вѣри⁶¹⁰ келїи своихъ(ъ) твѣрдыми зам'кы⁶¹¹
оутвѣрждаемъ. такъ⁶¹² како д(ъ)ньшняго⁶¹³ ради лежцаго⁶¹⁴ въ нѣмъ нмѣннѣ⁶¹⁵. и такоже⁶¹⁶
епархоу коклоу змѣрьшоу⁶¹⁷. мнози боіаре⁶¹⁸ на мѣсто его мѣздеть се. богат(ъ)ства ради⁶¹⁹ и славы
и чѣсти от[ъ] всѣхъ. такожде⁶²⁰ и въ насъ оубогахъ⁶²¹, под[о]бїе мнѣско⁶²² бывають.
оумьрьшоу⁶²³ бо коклоу любо нгоуменоу. любо⁶²⁴ нкономоу. мнози⁶²⁵ встанутъ въ насъ⁶²⁶
намѣстнѣ⁶²⁷ хотеце⁶²⁸ прїѣти⁶²⁹. тающе⁶³⁰ се а всѣмъ вѣдомо. ови⁶³¹ мѣздами. не нмоушен⁶³²
же⁶³³ ласками⁶³⁴ како⁶³⁵ зми⁶³⁶ адъ⁶³⁷ хотеце⁶³⁸ нзнати. что⁶³⁹ же⁶⁴⁰ ради вса сѣ⁶⁴¹. такъ⁶⁴²
како⁶⁴² нмѣннѣ ради. ѿле смѣха достоинно кс(тъ)⁶⁴³ наше житїе⁶⁴⁴. нѣсть ни єдиногѣ же въ
насъ, пр[ѣ]п[о]д[о]б[ъ]ныхъ от(ъ)цѣ ревнующа добрымъ дѣломъ. м(о)лнѣтъ. б'дѣннѣ. постѣ.
нищѣтъ⁶⁴⁵ самохотнѣ⁶⁴⁶. и прочїимъ⁶⁴⁷ таковымъ⁶⁴⁸. нѣ оумьрьшоу⁶⁴⁹ въ насъ⁶⁵⁰ коклоу⁶⁵¹
богату чрьноризцоу. и д(оу)шоу скоу⁶⁵² погоубишоу того ради⁶⁵². оставшѣ⁶⁵³ мѣ⁶⁵⁴.
ревнующе⁶⁵⁵ пагоубѣ его⁶⁵⁶ такожде⁶⁵⁷ оубезнѣмъ⁶⁵⁸. онѣмъ нхъже житїю и дѣломъ чюд[е]са
послѣдовахоу⁶⁵⁹. не хоцѣмъ жит(н)ю (25а) ревновати⁶⁶⁰. и дѣломъ нхъ под[о]бїти се. нѣ смѣ.
нхъже житїю и нмѣннѣ пагоуба послѣдова, тѣмъ⁶⁶¹ ревнуемъ злат(а) ради и нмѣннѣ, кѣ
нмѣше на мало д(ъ)ни⁶⁶². и ѿтндоше⁶⁶³ назн⁶⁶⁴ како рождени⁶⁶⁵. да такоже⁶⁶⁶ въ насъ

⁶⁰⁴Д: раздранѣ; С: раздраннх(ъ) ⁶⁰⁵О: н въ; П, Д: ни въ ⁶⁰⁶О: нашѣмъ ⁶⁰⁷П: принесшїе; Д: принесших(ъ) ⁶⁰⁸Н:
принишаннѣ; О: прїишаннѣ(ъ); С, П, Д: приишаннѣ ⁶⁰⁹Н: пришьд[ъ]ша ⁶¹⁰Н: двѣри; О: двѣрїи ⁶¹¹П, Д: клѣти ⁶¹²П нема
⁶¹³О: н(ы)нѣшняго; П: д(ъ)ньшняго ⁶¹⁴П, Д немају ⁶¹⁵Д: нмѣннѣ въ нѣмъ ⁶¹⁶Н: такоже и ⁶¹⁷С, Д: оумьрьшоу ⁶¹⁸Н, П:
боіаре; С: боіаре; О: боіаре ⁶¹⁹О: ради сана того ⁶²⁰П: такѣ ⁶²¹О: оубогахъ[ъ] ⁶²²Д: мнѣско ⁶²³С: оумьрьшоу ⁶²⁴С: наѣ
⁶²⁵С, О, П: мнози (мнози) ⁶²⁶П, Д: въ нас(ъ) встанутъ(ъ) (у П въ написано светлїе предъ редомъ на чїемъ је
почетку станутъ(ъ)) ⁶²⁷О, П, Д: намѣстїе его ⁶²⁸П, Д немају ⁶²⁹О, П, Д: прїати (П, Д: прїѣти) ⁶³⁰О: тающе ⁶³¹О,
П: ови ⁶³²О: нмѣшїи; Д: нмоушен ⁶³³Д: же мѣзды давати ⁶³⁴С, П: ласкан'ми; Д: ласканнѣмъ снѣ творѣтъ ⁶³⁵О: акы;
Д: акы ⁶³⁶О: змѣръ; П, Д: змѣа ⁶³⁷С: адъ; у П додато, мислимо истомъ рукомъ, а светлїимъ мастиломъ на
белини са знакомъ за уметање: адъ ⁶³⁸у П после хотеце остало раније написано адъ ⁶³⁹П: чѣсо; Д: чѣсо ⁶⁴⁰Д
нема ⁶⁴¹С: сїи ⁶⁴²О нема ⁶⁴³П, Д немају ⁶⁴⁴О, П, Д: житїе наше ⁶⁴⁵О, П, Д: безънмѣнствѣ. нищотѣ (П, Д:
нищѣтъ) ⁶⁴⁶О, П, Д: самоколнѣ ⁶⁴⁷С, О, П: прочїимъ ⁶⁴⁸С, Д: таковїимъ ⁶⁴⁹С: оумьрьшоу ⁶⁵⁰С нема ⁶⁵¹С, О:
нѣкоклоу ⁶⁵²П, Д: тог(о) рад[и] погубишѣ ⁶⁵³Д: оставшїи ⁶⁵⁴С, Д: мѣи; О: мѣ ⁶⁵⁵Д: ревнуемъ ⁶⁵⁶О, П, Д: его. на
мѣсто его вѣскакаем(ъ). и слад[ъ]ко сѣ творим(ъ). въ (П, Д, немају) пагубѣ его и мѣ (Д: и мѣи) ⁶⁵⁷О, П, Д
немају ⁶⁵⁸О, П, Д: вѣзнати (П, Д: вѣзнати). да ⁶⁵⁹О: послѣд[ъ]ствовахоу; П, Д: послѣдовахѣ ⁶⁶⁰П: поревновати
⁶⁶¹О: тѣм(ъ)же послѣдоуем(ъ) н; П: тѣмъже ⁶⁶²О: днїю; П: д(ъ)ни; Д: д(ъ)нѣ ⁶⁶³О: ѿтндоше ⁶⁶⁴Н, С, Д: назн ⁶⁶⁵С:
рождени; Д: рождени ⁶⁶⁶О: аци же; П, Д: іаковн же

старѣ⁶⁶⁷; н⁶⁶⁸ неистовѣ⁶⁶⁹ на млѣннѣ. ꙗко⁶⁷⁰ сверѣпѣ⁶⁷¹ на жены. н до сьмрѣти не ошастѣ⁶⁷² се
люб'вѣ⁶⁷³ млѣн'ныѣ. тацѣжѣ⁶⁷⁴ н юнѣ⁶⁷⁵ трѣнорнз'ци⁶⁷⁶ по ннхъ⁶⁷⁷ соушѣн⁶⁷⁸, н'равкы⁶⁷⁹ ꙗко⁶⁸⁰
от(ь)чѣскыи⁶⁸¹ прїем'ше⁶⁸² дръжнмь. н тѣмь⁶⁸³ велн'таем' се. ⁶⁸⁴ꙗко поутномоу⁶⁸⁴ хожденнѣ⁶⁸⁵
послѣдоуѣ⁶⁸⁶. не вѣдѣше⁶⁸⁷ окаян'ни⁶⁸⁸. ꙗкоже⁶⁸⁹ неслѣпо⁶⁹⁰ зрѣти⁶⁹¹ мрътвѣца⁶⁹², на конь
всаженъ⁶⁹³. тако н трѣнорнз'цѣ⁶⁹⁴ власть прїемь⁶⁹⁵. нѣ оволоу⁶⁹⁶ свое кс(ть), нже⁶⁹⁶ въ гробѣ
всѣлнѣ⁶⁹⁷ се. оволоу⁶⁹⁸ же еже⁶⁹⁸ бѣгати всего ч(ь)ст(ь)наго въ мнрѣ сѣмь. аще ли онъ на кони.
сѣ⁶⁹⁹ же власть дръже. н⁷⁰⁰ обоу кроуѣ кс(ть)ства⁷⁰¹. мнрскомоу бо⁷⁰² под[о]бають мнрская
стронѣ⁷⁰³. а⁷⁰⁴ мннху⁷⁰⁵ ннот(ь)скыи⁷⁰⁶ поутѣ гнати⁷⁰⁷. не прикасающе⁷⁰⁸ се нн⁷⁰⁹ десныхъ, нн
шоуныхъ. красно⁷¹⁰ по истинѣ⁷¹¹ ⁷¹²вндѣти моужа^{713/712} ⁷¹⁴въ мнрѣ⁷¹⁴ от[ь]мѣтающа⁷¹⁵ се⁷¹⁶
млѣннѣ⁷¹⁷, н бывающа трѣнорнз'ца⁷¹⁸. сань въ мнрѣ прїемлюща, н мнрская строюща⁷¹⁹. н
богат(ь)с(т)во (256) вероуша. онъ бо надежду⁷²⁰ жнзнн вѣч'ныѣ⁷²⁰, от[ь]мѣтають се⁷²¹ жнзнн
се⁷²¹. ⁷²²н бывають чѣдо свѣтоу н д(ь)нн⁷²². сѣже⁷²³ невѣрованнѣмь о⁷²⁴ жнзнн вѣч'нѣ⁷²⁵,
от[ь]мѣтають обннщаннѣ⁷²⁶ х(рн)с(т)а радн⁷²⁷. н бывають дроугѣ свѣтоу⁷²⁸ сѣмоу. врагъ же
б(о)жнн. по⁷²⁹ г(лаго)лоу брата г(осподь)нѣ⁷³⁰ накова. сего радн смѣхъ⁷³¹ бываеми поганымъ⁷³².

⁶⁶⁷С: старн; Д: старѣ; О: стар'ци ⁶⁶⁸О нема ⁶⁶⁹О, П, Д: неистови ⁶⁷⁰П: да ꙗко ⁶⁷¹С: свѣрепн; Д: сверѣпѣ ⁶⁷²О:
ошастѣ ⁶⁷³Д: н (натписано) люб'вѣ ⁶⁷⁴О: тацѣжѣ ⁶⁷⁵Н, О, П: юнѣ ⁶⁷⁶П, Д: трѣн'ци ⁶⁷⁷П, Д: снх(ь) ⁶⁷⁸О: соушѣн
⁶⁷⁹С: нравнѣ ⁶⁸⁰Д: ꙗкоже ⁶⁸¹Н: отчѣскыи (очито, заборављена титла); О, П, Д: от(ь)чѣскыи (П, Д: от(ь)чѣскыи)
⁶⁸²О: н прїем'ше; П: прѣем'ше; Д нема ⁶⁸³П: тѣмь ⁶⁸⁴О: акы по от(ь)чѣскым(ъ); П: ꙗко с(ы)номь от(ь)чѣмь; Д: а
късно от(ь)чѣмь (мислнмо да је ово рѣаво читање места које је исправно у П, или преношење веѣ
исквареног места из предлошка) ⁶⁸⁵О, П, Д: слѣдом(ъ) ⁶⁸⁶О, П, Д: вслѣдѣюще ⁶⁸⁷О, П, Д: вѣдоуше ⁶⁸⁸С, О, П:
окаянѣн; Д: окаян'нѣ ⁶⁸⁹О, П, Д: ꙗко ⁶⁹⁰П, Д: неслѣпо кс(ть) ⁶⁹¹О, П, Д немају ⁶⁹²С: мрт'вца; О: мрътвѣцѣ; П,
Д: мр(ь)твѣцѣ ⁶⁹³С: всажен'на; П, Д: всаженъ ⁶⁹⁴С: трѣнорнз'ца; П, Д: трѣн'цѣ ⁶⁹⁵С: прїем'ша; О: власть в' мнрѣ
прїем(ъ); П: власть въ мнрѣ прїемшѣ; Д: власть въ мнрѣ дръжещоу ⁶⁹⁶О, П: еже ⁶⁹⁷П: вьложнѣ ⁶⁹⁸С: нже; О: еже в'
кѣлѣн затворнѣ сѣ плакати грѣх[ъ] свои[хъ]. н всѣчѣскыи ндѣнѣ сѣ еже ⁶⁹⁹С: сѣ, О: сѣ ⁷⁰⁰О, П, Д: то ⁷⁰¹П: кства
(очито, недостаје титла) ⁷⁰²С нема; П, Д: оубо ⁷⁰³Д: творнѣ ⁷⁰⁴О нема ⁷⁰⁵О: ннокмоу; П, Д: ннокъ ⁷⁰⁶С, П:
ннот'скѣ; О: ннокыи ⁷⁰⁷С: гоннѣ ⁷⁰⁸П: прикасающѣ ⁷⁰⁹Д нема ⁷¹⁰О, П, Д: красно бо кс(ть) ⁷¹¹О: истинѣ. н многѣн
хвалѣ достоинно ⁷¹²О: мѣжа вндѣти ⁷¹³Д: мнра ⁷¹⁴П нема ⁷¹⁵П: вьмѣтающа ⁷¹⁶О, П, Д немају ⁷¹⁷О, П, Д: млѣнѣ
⁷¹⁸О, П, Д: трѣнорнз'ца, хоуљно же н проклѣто. нже (П, Д: еже) вндѣти мннхѣ (П, Д: трѣнорнз'ца) ⁷¹⁹О: строуша;
П: строуша; Д: творѣща ⁷²⁰П, Д: вѣч'ныѣ жнзнн ⁷²¹Д: сеѣ жнзнн ⁷²²П, Д немају ⁷²³О: сенже ⁷²⁴С: от[ь] ⁷²⁵С:
вѣч'нѣ ⁷²⁶О: обннщанѣ. нже; Д: обннщаннѣ еже ⁷²⁷О: радн обннща сѣ ⁷²⁸П: мнрѣ ⁷²⁹О: н по ⁷³⁰П, Д: б(о)жѣ
⁷³¹О, П: смѣху; Д: въ смѣхъ ⁷³²О: н поганым(ъ); П, Д: н поганым(ь)

н⁷³³ х(рн)с(то)ва вѣра насъ ради хоулант' се ѿт[ъ] ннхъ. г(лаго)лють бо. како вѣ трьнорнз'ци⁷³⁴,
 повѣдоуєте⁷³⁵ жнзнь вѣтноую быти. н въскр(ъ)сеннѣ мрѣтвыхъ⁷³⁶. ꙗкоже ради пострнзает'⁷³⁷ се.
 н(ы)нѣ⁷³⁸ же⁷³⁹ внд[н]мъ вѣ⁷⁴⁰ старѣхъ⁷⁴¹, н юныхъ⁷⁴². ꙗко кждо васъ⁷⁴³ властн⁷⁴⁴ нщете⁷⁴⁵. оу⁷⁴⁶
 боларь⁷⁴⁷ же нмѣннѣ. ѿт[ъ] оубогахъ⁷⁴⁸ же ч(ъ)сть⁷⁴⁹ н покланнѣ⁷⁵⁰. да како жнзнь⁷⁵¹
 вѣтноую мѣннѣ. н⁷⁵² сеѣ жнзнь славоу⁷⁵³ н чьсть⁷⁵⁴ н нмѣннѣ, нн⁷⁵⁵ малы⁷⁵⁶ себе⁷⁵⁷
 ѿт[ъ]мещете⁷⁵⁸. намъ мннт' се. ꙗкоже⁷⁵⁹ вѣ⁷⁶⁰ дроугъ дроугоу⁷⁶¹ ѿ жнзнь вѣтнѣн лъжете. на
 любви⁷⁶² бо вѣшен свѣта⁷⁶³ сего знати⁷⁶⁴ ис(тъ). ꙗко не зѣло⁷⁶⁵ хощете оногѣ жнтнѣ. дадите намъ
 нмѣннѣ вѣше н злато. вѣмъ⁷⁶⁶ же⁷⁶⁷ вѣчнаѣ жнзнь. ꙗже⁷⁶⁸ азъ свонѣ оушнѣ слышахъ⁷⁶⁹,
 ѿт[ъ] кѣра погана⁷⁷⁰. н днвно мн⁷⁷¹ быс(тъ). ꙗкоже⁷⁷² н поганн⁷⁷³ вѣдетъ⁷⁷⁴. како дос(то)нтъ
 трь(26а)н'цоу быти лишенѣ⁷⁷⁵ в'сего⁷⁷⁶ въ мнрѣ⁷⁷⁷ семь⁷⁷⁸, н⁷⁷⁹ ннокоу быти жнтнѣмъ⁷⁷⁹ н
 дѣломъ. тѣмъже аще поганымъ⁷⁸⁰ бываѣмъ⁷⁸¹ съблазнь, прндръжаннѣ ради свѣта⁷⁸² сего. кол'мн
 пате хр(н)стнѣномъ, вѣдѣшнмъ⁷⁸³ н слышѣшнмъ⁷⁸⁴ по в'се д(ъ)нн въ цр(ъ)к(ъ)вахъ, жнт(н)ѣ
 с(вѣ)т(ы)хъ⁷⁸⁵ пр[ѣ]под[о]б[ъ]ныхъ ѿ(тъ)ць⁷⁸⁶. н⁷⁸⁷ вндѣшнмъ⁷⁸⁸ намъ⁷⁸⁹ насъ не по под[о]бнѣ тѣхъ
 жнвоущѣ, ⁷⁹⁰нхъже ѿбразъ носнмъ⁷⁹⁰. тѣ чнмъ стран'нн⁷⁹¹ ꙗвлѣмъ⁷⁹¹ се свѣтоу⁷⁹² сѣмоу. дѣломъ
 нашнмъ н н'равоу, съ мнр(ъ)скымъ⁷⁹³ съчетающе⁷⁹⁴ насъ. ꙗже бо н мыслн наше. н бесѣда⁷⁹⁵. н

III измеѣу въ мнрѣ и семь два или три слова написан, па обрисана

⁷³³О нема ⁷³⁴С, О; П: трьн[о]рнзци (у С писало прво трьци па изнад последнѣ два слова истом руком
 написано рнз); Д: трьнорнз'цн ⁷³⁵О, П, Д: повѣдаете ⁷³⁶О, П, Д: м(ъ)рѣтвымъ[ъ] (П, Д: мрѣтвымъ(ъ)) ⁷³⁷Н, О, П, Д:
 пострнзаете ⁷³⁸О, П, Д: а нынѣ (П, Д: а н(ы)нѣ); П, Д: а н(ы)нѣ ⁷³⁹О, П, Д немају ⁷⁴⁰П, Д: вас(ъ) ⁷⁴¹Д:
 старнх(ъ); О: н старн; П: старѣ ⁷⁴²О: юнын; П: юны ⁷⁴³П, Д немају ⁷⁴⁴С: властъ ⁷⁴⁵С: нщеть; О: ѿт[ъ] кнѣза
 нщете; П; Д: ѿт[ъ] кнѣзь нщѣтъ (нщѣтъ) ⁷⁴⁶П: н ѿт[ъ]; Д: ѿт[ъ] ⁷⁴⁷Н: болѣр; О: болр; П, Д: властѣл' ⁷⁴⁸О:
 оубогахъ[ъ] ⁷⁴⁹О, П, Д: чьстн ⁷⁵⁰О, П, Д: покланнѣ (П: поклан'нѣ) ⁷⁵¹О, П: н жнзнь ⁷⁵²О: а ⁷⁵³О, П, Д: славы
⁷⁵⁴О, П, Д: чьстн ⁷⁵⁵С: нѣ ⁷⁵⁶О: мало ⁷⁵⁷С, О: ѿт[ъ] себѣ ⁷⁵⁸О: не ѿт[ъ]мещете ⁷⁵⁹С: ꙗкожн ⁷⁶⁰С: вын; О нема
⁷⁶¹П, Д: дрѣга ⁷⁶²О: любовн ⁷⁶³П: мнра ⁷⁶⁴П: познатн ⁷⁶⁵Н: зало ⁷⁶⁶О, П, Д: а вѣм[ъ] ⁷⁶⁷О, П, Д немају ⁷⁶⁸П нема
⁷⁶⁹П, Д: оуслышахъ[ъ] ⁷⁷⁰П, Д: неѣрна ⁷⁷¹Н нема ⁷⁷²П: ꙗко ⁷⁷³С: поганн; Д: поганнѣ; О: поганн ⁷⁷⁴О: вндѣт(ъ) ѿ
 нашем(ъ) неоустроѣнн, н поносѣт(ъ) намъ(ъ) ⁷⁷⁵О: быти. ѿблнхованъ быти; П, Д: быти. ѿблнхован'нѣ ⁷⁷⁶О нема
⁷⁷⁷О, Д: свѣтѣ ⁷⁷⁸Д нема ⁷⁷⁹О, П, Д: н жнтѣмъ(ъ) ⁷⁸⁰П, Д: неѣрнымъ(ъ) ⁷⁸¹О: бываетъ(ъ) ⁷⁸²П: мнра ⁷⁸³Д:
 вѣдоущнмъ; С: вѣдѣшнмъ; О: вѣдающнмъ(ъ); П: чьтѣшнмъ(ъ) ⁷⁸⁴П: слышѣшнмъ(ъ) ⁷⁸⁵С, О, П, Д: с(вѣ)т(ы)хъ н ⁷⁸⁶О,
 П, Д: ѿ(тъ)ць ⁷⁸⁷Д нема ⁷⁸⁸П, О: вндѣшнмъ(ъ) (О: вндѣшнмъ); С: вндѣшнмъ ⁷⁸⁹Д нема ⁷⁹⁰П, Д немају ⁷⁹¹Д:
 стран'нн; П: разнчнн ⁷⁹²П: мнрѣ ⁷⁹³С: мнр'скымъ ⁷⁹⁴О, П, Д: съчетающе(ъ) ⁷⁹⁵П, Д: бесѣды

сѣвѣты. ꙗкоже и всего мѣра. не ѿ пол'зѣ⁷⁹⁶, нѣ ѿ потрѣбѣ⁷⁹⁷. ꙗгда бо се сѣвѣкоупни⁷⁹⁸. тѣ не ѿ гор'нѣмъ⁷⁹⁹ житїи⁸⁰⁰, ни⁸⁰¹ ѿ⁸⁰² пол'зи⁸⁰³ а(оу)шев'нѣ⁸⁰⁴ сѣвѣщаваемъ⁸⁰⁵ се⁸⁰⁶. нѣ ѿ кнѣжн⁸⁰⁷ принаи⁸⁰⁸. и набадѣнн⁸⁰⁹. ѿ⁸¹⁰ добротѣ мѣс(т)нѣн. и⁸¹¹ ѿ прихожденн⁸¹² хр(н)стианѣ, и ѿ приношеннх(ь)⁸¹³. ѿ⁸¹⁴ красотѣ цр(ь)ков'нѣн. ѿ покаи⁸¹⁵ богатыхъ с(ы)новѣ. ѿ любви болярѣ⁸¹⁶. ѿ познанн⁸¹⁷ ѿт[ь] богатыхъ⁸¹⁸. ѿ богат(ь)с(т)вѣ монастыра⁸¹⁹. ѿ множ(ь)ствѣ⁸²⁰ селѣ⁸²¹. и ѿ налѣстн нгоумена⁸²². и ѿ прѣетн⁸²³ старѣшннства⁸²⁴:-

Ч'то⁸²⁵ много г(лаго)лю ѿ всѣхъ соущинх(ь)⁸²⁶ здѣ. иже⁸²⁷ мыслимъ и сѣвѣщаваемъ⁸²⁸ се, ꙗкоже и⁸²⁹ в'сн (26б) соущен⁸³⁰ въ мнрѣ. а ни едины же ѿт[ь]⁸³¹ насъ мыслитъ, ни и сѣвѣщавае⁸³² ѿ соущинхъ⁸³³ выше мѣра. ни ѿ⁸³⁴ оуправленн⁸³⁵ житиѣ. и⁸³⁶ аще бо⁸³⁷ вѣх(о)мъ тѣхъ нскалн на нѣже⁸³⁸ нарекохомъ се. ѿ томъ вѣх(о)мъ и⁸³⁹ сѣвѣтъ⁸⁴⁰ творилн. ⁸⁴¹и⁸⁴² дроугъ дроуга вѣдѣв'ше^{843/841} съ⁸⁴⁴ слѣдѣмъ вѣх(о)мъ г(лаго)лали. како те⁸⁴⁵ брате б(о)гъ веде⁸⁴⁶. како ндеши. и ѿт[ь]вѣтъ вѣх(о)мъ тако⁸⁴⁶ рекли. ⁸⁴⁷ѿ⁸⁴⁸ горе⁸⁴⁹ мнѣ⁸⁴⁷. ꙗко пришьльствїе⁸⁵⁰ мое оудали се. вьселѣхъ⁸⁵¹ се въ пропасти тѣмныѣ. тѣ же како⁸⁵². спѣетъ ли ти⁸⁵³ се. еи. аще не би г(о)спод(ь) помогъ мнѣ. въ малѣ вьселѣа се би въ адъ а(оу)ша моя. и пакы. ннѣ⁸⁵⁴ къ дроугомоу⁸⁵⁵. како⁸⁵⁶ брате. ꙗко падохъ се⁸⁵⁷ и не нмаю дръзновеннѣ⁸⁵⁸, въ м(о)л(н)твѣ къ б(о)г(у). нѣ стоудомъ⁸⁵⁹ и срамомъ⁸⁶⁰ покрываю се. нѣ⁸⁶¹ тѣ г(лаго)лы⁸⁶². съгрѣшнхъ⁸⁶³ на н(е)бо и⁸⁶⁴ прѣд[ь] б(о)г(о)мъ. и⁸⁶⁵ оуны⁸⁶⁶ въ мнѣ а(оу)хъ мон. въ мнѣ смолти⁸⁶⁷ се ср[ь]д[ь]це мое.

⁷⁹⁶П, Д: пол'зи ⁷⁹⁷П, Д: потрѣбнх[ь] ⁷⁹⁸С: сѣвѣкоупни; П, Д: сѣверемъ ⁷⁹⁹О: горни[ь] ⁸⁰⁰С, Д: житї ⁸⁰¹О: и ⁸⁰²П, Д: немаю ⁸⁰³С, О: пол'зѣ (О: пол'зѣ) ⁸⁰⁴С, О, П, Д: а(оу)шев'нѣ ⁸⁰⁵Н, О: сѣвѣщаемъ ⁸⁰⁶Д: нема ⁸⁰⁷П: кнѣжн; ⁸⁰⁸О: прѣдѣленн; П: придѣленн; Д: и придѣленн ⁸⁰⁹С: набадѣнн; О: нема; Д: сьнабадѣнн ⁸¹⁰Д: и ѿ ⁸¹¹П, Д: немаю ⁸¹²С: прихожденн; О, П, Д: прихоженн (П, Д: прихожденн) ⁸¹³С: приношеннх(ь); П, Д: приношенн нх[ь] ⁸¹⁴С: и ѿ ⁸¹⁵С, О, П, Д: покаи⁸¹⁶Н: болярѣ; О: болярѣ; П, Д: властель ⁸¹⁷С, Д: познанн; О, П: познанн ⁸¹⁸О: богатыхъ[ь] ⁸¹⁹Д: монастыра ⁸²⁰Н: множествѣ ⁸²¹С, О, П, Д: селѣ (О: селѣ) ⁸²²О: нгоумени; П, Д: нгоумнѣ (Д: нгоумень) ⁸²³О: прѣатн; П, Д: приетн ⁸²⁴С: старѣшннства ⁸²⁵О, П, Д: что же ⁸²⁶Н, П, Д: соущинхъ ⁸²⁷О: и; П, Д: немаю ⁸²⁸Н, П: сѣвѣщаемъ; О: сѣвѣщае(мъ) ⁸²⁹Н: истом руком натписано; П, Д: немаю ⁸³⁰О, П: соущн; Д: соущн ⁸³¹П, Д: немаю ⁸³²П, Д: сѣвѣщае(мъ) се; О: сѣвѣщае(мъ) ⁸³³С, О: соущинхъ ⁸³⁴О: нема ⁸³⁵С, О, Д: оуправленн; П: оуправленн ⁸³⁶О, П, Д: немаю ⁸³⁷С: нема ⁸³⁸П: нѣже ⁸³⁹С: нема ⁸⁴⁰П, Д: сѣвѣты ⁸⁴¹П, Д: немаю ⁸⁴²С: нема ⁸⁴³О: оунавѣв'ше ⁸⁴⁴С: нема ⁸⁴⁵П: тебѣ ⁸⁴⁶П: тако⁸⁴⁷Д: тако⁸⁴⁷П, Д: немаю ⁸⁴⁸О: охъ ⁸⁴⁹О: нема ⁸⁵⁰С: пришьльствїе; П: прише(л)ствїе ⁸⁵¹П, Д: и вьселѣхъ ⁸⁵²О: како сам(ъ) любимнче; П, Д: како еси ⁸⁵³С: нема ⁸⁵⁴Д: и ннѣ ⁸⁵⁵О, П, Д: нномъ ⁸⁵⁶П, Д: како еси ⁸⁵⁷П, Д: немаю ⁸⁵⁸Н: дръзвеннѣ; С: двызаннѣ ⁸⁵⁹П: съ стѣдом(ь) ⁸⁶⁰П: съ срамом(ь) ⁸⁶¹О, П, Д: а ⁸⁶²О: нема; П, Д: како ⁸⁶³О, П, Д: а (П: и) азъ съгрѣшнх(ъ) ⁸⁶⁴С, О, П: немаю ⁸⁶⁵О: нема ⁸⁶⁶П: оуни ⁸⁶⁷Д: смета

⁸⁶⁸[ты] ⁸⁶⁹же ⁸⁷⁰brate како. iako испльни се злѣ д(оу)ша моа. н ⁸⁷¹жнвотъ мон адоу ⁸⁷²прнблнжн се. прнмѣннѣнъ быхъ съ ннз'ходещнмн ⁸⁷³въ ровѣ. ⁸⁷⁴ты же како ⁸⁷⁴мнѣ оубо жеждетъ ⁸⁷⁵ср[ъ]д[ъ]це къ б(ог)оу подвнгноути се. н д(оу)хъ мон ⁸⁷⁶разгараютъ ⁸⁷⁷се въ мнѣ ⁸⁷⁶на любовь ⁸⁷⁸его. нѣ пльт(ъ) немощ'на ⁸⁷⁹. (27а) н мысль раслабляющн ⁸⁸⁰. н не вѣмъ ⁸⁸¹что сътворю ⁸⁸². нѣ ⁸⁸³помози ми въ м(о)л(н)твѣ своен ⁸⁸⁴. н ⁸⁸⁵дрогы ⁸⁸⁶пакы ⁸⁸⁷. въ ⁸⁸⁸мнѣ смюути ⁸⁸⁹се ср[ъ]д[ъ]це мое ⁸⁶⁸нсхода радн. н страхъ смьртн нападе на мѣ. ⁸⁹⁰[воиз'нѣ н трепеть страш'наго соуднша прнде ⁸⁹¹на мѣ] ⁸⁹⁰. н покры мѣ т'ма недомѣннѣ ⁸⁹², что сътворити ⁸⁹³. нѣ възврьгоу пѣсаль на г(оспод)а. н ⁸⁹⁴тѣ ⁸⁹⁵мн ⁸⁹⁶сътворитъ iako ⁸⁹⁷хошетъ. ⁸⁹⁸всѣмъ бо ч(о)вѣ(ѣ)ко ^{IV}хошетъ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹сп(а)сти се ⁸⁹⁹. такъ ⁹⁰⁰свѣтъ творетъ. нже ⁹⁰¹въ истинюу въ сѣмъ ⁹⁰²житн ^{903/901}прншьл'цн. н стран'нн ⁹⁰⁴соутъ. н ⁹⁰⁵нже аще тако скрьбеть зае ⁹⁰⁶. въ оноумъ вѣцѣ не опѣсаетъ ⁹⁰⁷се. нже бо ⁹⁰⁸се ⁹⁰⁹самн

^{IV} тако у рукопису

⁸⁶⁸Н нема ⁸⁶⁹О, П, Д: а ты ⁸⁷⁰О, П, Д немају ⁸⁷¹О нема ⁸⁷²О, П: къ адоу ⁸⁷³П: ннз'сходещнмн ⁸⁷⁴П, Д: таже ннѣ ⁸⁷⁵О, П: жадаетъ(ъ) (П: жадаетъ(ь)); Д: желаетъ ⁸⁷⁶П: въ мнѣ загараютъ се ⁸⁷⁷О: загараютъ(ъ) ⁸⁷⁸С: люб'въ ⁸⁷⁹О: немощ'на брате мон ⁸⁸⁰П: раслабляющн ⁸⁸¹О, П, Д: вѣдѣ ⁸⁸²П: сътворю ⁸⁸³О: но молю тѣ въз'люблен'не ⁸⁸⁴О: своен. некан (П, Д: неган) г(о)с(под)ъ оукрѣпнтъ мѣ: Н (П, Д: ннѣ) пакы дрвгаго въпрашаетъ(ъ) (Д: въпрашатн) ннѣ (П, Д немају). како брат(е) (П, Д: брате исн. он' же), въскорбѣхъ(ъ) пѣсалью моею. н смьтнхъ(ъ) (П, Д: смьтохъ(ь)) сѣ от[ъ] гласа вражїа. н от[ъ] стѣженїа (П, Д: стѣжанїа) грѣшннча. г(лаго)лющаго (П, Д: г(лаго)люща) нѣс(тъ) тн (П нема) сп(а)сенїа въ б(о)гѣ своємъ(ъ) (П, Д: твоємъ(ь)). г(оспод)ъ же застоупннкъ(ъ) мон ес(тъ): Я (П, Д немају) ты (П, Д: ты же како) брате (П, Д немају) н мѣ (П, Д: мене) одержаша болѣзнн смьрт'ныа н потоци безаконїа смьтнша мѣ. н (П, Д немају) болѣзнн адовы обндоша мѣ. варнша (П, Д: прѣд[ъ]варнше) мѣ оуже сѣтн см(ь)рт'ныа. н въ скор'бн моен. ток'мо г(о)с(под)а прнзываетю. некан (П, Д: неган) оуслышнтъ(ъ) мѣ: Самъ же како пребываешн. любнмнче (П, Д немају). охъ(ъ) (П, Д немају) мнѣ (П, Д немају) iako в'ндоша воды съблз'ныа (П, Д немају) до д(оу)ша моего. оуглѣбохъ(ъ) (П, Д немају) в' тннѣ (П, Д: тнмѣнн) блонд[ъ]нѣн (П, Д: блонд[ъ]нѣмъ). н (Д нема) нѣс(тъ) (Д: нѣс(тъ) ми) постоанїа. прндохъ[ъ] (П: прїдохъ(ь); Д: прїдохъ(ь)) къ глагоуны (П, Д: глгоуны) грѣхоуныа. н боурю (П, Д: бѣра) от[ъ] члвчїа потопн мѣ: ⁸⁸⁵О, П, Д немају ⁸⁸⁶О, П: дрвгїн; Д: дроугъ ⁸⁸⁷О: пакн г(лаго)лаше ⁸⁸⁸П: н въ ⁸⁸⁹О, П: сматѣ (П: сметѣ) ⁸⁹⁰Н нема ⁸⁹¹П: прїнде; Д: прїнде ⁸⁹²П: недомѣю; Д: недооумѣю се ⁸⁹³С: сътворѣ ⁸⁹⁴П, Д: да ⁸⁹⁵О: тон вѣстъ н; Д: тѣн ⁸⁹⁶О, П, Д немају ⁸⁹⁷Н, О, П, Д: iakoже ⁸⁹⁸О, П, Д: хошетъ бо всѣмъ(ъ) ч(е)л(овѣ)комъ(ъ) (П, Д: ч(о)вѣ(ѣ)комъ(ь)) ⁸⁹⁹О: сп(а)сенїа. ѿ братїѣ възделѣн'наа ми о х(рн)с(т)ѣ. слышастѣ оуже покыше наз[на]менахъ[ъ] (у рукопису назменахъ[ъ]) ⁹⁰⁰С: тако; О: како; П: таковы ⁹⁰¹Д: въ снємъ житї. въ истинюу ⁹⁰²П: снємъ(ь) ⁹⁰³С: житї ⁹⁰⁴П, Д: гостнѣ ⁹⁰⁵О, П, Д немају ⁹⁰⁶Н: тако ⁹⁰⁷С: опѣсаетъ ⁹⁰⁸О нема ⁹⁰⁹О, П, Д: сѣ заѣ

скрѣнымъ⁹¹⁰ и пѣтал'нымъ⁹¹¹ прѣдаде. тамо никакоже нхъ пѣталь срѣшетъ⁹¹². нѣ веселіе и
радоуе. дарове вѣт'нынъ⁹¹³. и житіе съ г(о)с(по)деиъ б(о)гоу. аще бо кждо⁹¹⁴ насъ пад[а]етъ⁹¹⁵
се⁹¹⁶. нѣ по в'се д(ь)ни ѿ пользныхъ(ь)⁹¹⁷ д(о)ушн⁹¹⁸. мыслитъ⁹¹⁹ и г(лаго)летъ. а не ѿ мнрьскихъ.
тѣмъ же(ть). іако положетъ еиъ г(оспод)ь, и оукрѣпитъ ѿ⁹²⁰. добро бо⁹²¹ намы іако пришьл'цеиъ и
стран'никоу зде. скрѣбѣти ѿ ѿт(ь)ствѣ своиъ. и другъ къ⁹²² другоу⁹²³ съвѣпашати се, ѿ
поутехъ лежешнихъ⁹²⁴ къ⁹²⁵ градуу нхъ. и ѿ прнсѣдешнихъ⁹²⁶ разбонницѣхъ(ь), (276) како⁹²⁷
възмоушн⁹²⁸ безъ вѣда прони⁹²⁹. в'си же поут'ници не състоупаютъ⁹³⁰ на нне⁹³¹ стѣзе, с поутн
ведоушаго нхъ. въ градъ въ нѣже наоутъ. аще ли състоупетъ. зѣла оукараютъ свои ходъ⁹³². коіего⁹³³
ѿбо оукора нѣсмо⁹³⁴ дос(то)нни⁹³⁵ ѿ⁹³⁶ томы бесѣдоующе. и на тѣ оустоупающе. не⁹³⁷ на нѣже
нзыдохомъ. ни іакоже⁹³⁸ гред[е]иъ⁹³⁹. нѣ да оувѣмы ѿт[ь] чєсого⁹⁴⁰ 941 въ⁹⁴² насъ⁹⁴¹ бывають⁹⁴³.
дымы не іавитъ се аще не ѿт[ь] огни⁹⁴⁴. ни бесѣда мнрьска⁹⁴⁵. аще не ѿт[ь] любве⁹⁴⁶ мнрьскыи.
любимъ бо⁹⁴⁷ мнрь. 948 сего рад[и]⁹⁴⁸ г(лаго)лемъ⁹⁴⁹ ѿ нѣмъ. іегоже бо не имать⁹⁵⁰ хралмна, д'ври⁹⁵¹
не нзносеть. и⁹⁵² іегоже ср[ь]д[ь]це не имать⁹⁵³, оуста не г(лаго)лютъ. и на бесѣдованіи⁹⁵⁴ нашеиъ
знати⁹⁵⁵ же(ть), любовь⁹⁵⁶ сего житіа въ оумѣ нашеиъ. іеже⁹⁵⁷ и⁹⁵⁸ ѿ⁹⁵⁹ нравѣхъ нашихъ(ь) истѣи
оувѣстъ се. ндеже бо кнезь соушнимъ⁹⁶⁰ под[ь] нимъ даиетъ, іакоже дос(то)нтъ. тоуже⁹⁶¹ и мѣ⁹⁶² съ
мнр(ь)скыи смѣшающе се, просимъ оу нѣго⁹⁶³ потрѣбнаго⁹⁶⁴ въ житіи⁹⁶⁵ сеиъ⁹⁶³. и лише потрѣбы.
чєсого⁹⁶⁶ ради. іако страждеиъ по нѣмъ. іако боримъ⁹⁶⁷ и⁹⁶⁸ до крове⁹⁶⁹. іако⁹⁷⁰ емоу данн⁹⁷⁰ даемъ⁹⁷¹.
іако коу⁹⁷² потрѣбоу ѿт[ь] насъ имать. не имать ли

⁹¹⁰О: скорѣнымъ(ь); П: скрѣемъ(ь) ⁹¹¹О: пѣтал'нымъ(ь), Д: пѣтал'нѣмъ; П: пѣталемъ(ь) ⁹¹²Н: оуспрешетъ ⁹¹³Д: вѣт'нѣ
⁹¹⁴Н: кождо; О: к'то ⁹¹⁵О, П: и падаетъ(ь); Д: и падетъ ⁹¹⁶Д нема ⁹¹⁷П, Д: пол'зи ⁹¹⁸С: д(о)уше; П, Д: д(о)ушевнѣи
⁹¹⁹С, О: да мыслитъ ⁹²⁰О нема; П: и(о) ⁹²¹П, Д: ѿбо ⁹²²Д нема ⁹²³Д: друта ⁹²⁴С, О: лежешнихъ (О: лежашнихъ(ь))
⁹²⁵С: въ ⁹²⁶С: прнсѣдешнихъ ⁹²⁷О, П, Д: и како ⁹²⁸П: възмоушн ⁹²⁹П, Д: прѣити ⁹³⁰П: вѣстѣпаетъ(ь) ⁹³¹О: нны; П, Д:
нныи ⁹³²О: нсход[ь] ⁹³³О: како; П, Д: како ⁹³⁴О, П, Д: нѣсмы ⁹³⁵О: достоннѣи; Д: дос(то)ннѣ ⁹³⁶С: ѿ ⁹³⁷О нема
⁹³⁸О: аіоже ⁹³⁹П, Д: гредѣхомъ(ь) ⁹⁴⁰О: чєго же ⁹⁴¹Д нема ⁹⁴²П: сѣ въ ⁹⁴³П: бывають(ь) (можда је прво писало к
које је преправљено у ю); Д: сѣ бывають ⁹⁴⁴П: огнѣ ⁹⁴⁵Д: мнрьска ⁹⁴⁶О: люб'ви ⁹⁴⁷П, Д немају ⁹⁴⁸О, П, Д
немају ⁹⁴⁹О, П, Д: да и г(лаго)лемъ ⁹⁵⁰О: имѣетъ(ь) ⁹⁵¹С: дв(ь)рѣ; О: дверѣи ⁹⁵²Н, Д немају ⁹⁵³О: имѣетъ(ь) ⁹⁵⁴П,
Д: бесѣдованн ⁹⁵⁵П, Д: познати ⁹⁵⁶С: люб'вь ⁹⁵⁷О: іаже; П, Д: іакоже(е) ⁹⁵⁸С нема ⁹⁵⁹О, П, Д: на ⁹⁶⁰С, О, П:
соушнимъ; Д: соушнимъ ⁹⁶¹П: тѣже ⁹⁶²Д: мыи ⁹⁶³О нема ⁹⁶⁴П: потрѣбнаго ⁹⁶⁵Н, П: жити; С: жи; Д: жити ⁹⁶⁶О:
что ⁹⁶⁷О: боримъ(ь) за нѣ; П, Д: боримъ(ь) по немъ(ь) ⁹⁶⁸П, Д немају ⁹⁶⁹О: кровн ⁹⁷⁰О, П: данъ еиъ; Д: даны емоу
⁹⁷¹О, П: платимъ(ь); Д: даваемъ(ь) ⁹⁷²О, П, Д: кою

комоу⁹⁷³ даиати воємь (28а) страждоуцимь⁹⁷⁴ за⁹⁷⁵ нъ⁹⁷⁷. н вѣмь соуцимь^{978/975} под' нимь.
 тоуже⁹⁷⁹ н мѣ⁹⁸⁰ нхъже⁹⁸¹ свободна⁹⁸² кс(ть)⁹⁸³ х(рнсто)сь, беспечал'нымь⁹⁸⁴ житиємь.
 прѣтканнѣ⁹⁸⁵ мнроу бываемь. аще ли г(лаго)лемь, сп(а)сеннѣ ради своего даѣт' ны, тѣ⁹⁸⁶ н
 болярѣ⁹⁸⁷ его. сѣ⁹⁸⁸ в'се⁹⁸⁹ добро⁹⁹⁰ сп(а)сеннѣ ради. нѣ посмотримь⁹⁹¹ сѣ⁹⁹². еда не по онѣхъ
 оумышленнѣ, м(н)л(о)стыню⁹⁹³ даѣт' ны. нѣ по нашемоу прошеннѣ. аще бо⁹⁹⁴ быхомь хотѣли безъ
 осоружденнѣ быти⁹⁹⁵, ⁹⁹⁶ не быхомь от[ъ] ннхъ приѣмали. нѣ пате⁹⁹⁶ къ⁹⁹⁷ б(ог)оу припад[а]ли⁹⁹⁸,
 н оу того⁹⁹⁹ просили г(лаго)люще. г(спод)и тѣ в'са в'си. тѣ в'си ч'то¹⁰⁰⁰ трѣбоуѣтъ тѣло наше¹⁰⁰¹.
 о¹⁰⁰² крьмѣ¹⁰⁰³ н одеждѣ¹⁰⁰⁴. такоже¹⁰⁰⁵ хоцешѣ¹⁰⁰⁶ тако сътвори¹⁰⁰⁷. тѣмь сп(а)сеннѣ д(оу)ши, н
 прощеннѣ¹⁰⁰⁸ грѣхомь¹⁰⁰⁹ от[ъ] тебе прошоу. а о потрѣбныхъ¹⁰¹⁰ тѣла моего, самъ създавы¹⁰¹¹ мѣ
 в'си ч'то¹⁰¹² трѣбоуѣ. н тогда аще би¹⁰¹³ кто ч'то¹⁰¹³ принесе от[ъ]¹⁰¹⁴ потрѣбы наше¹⁰¹⁵.
 яко¹⁰¹⁶ от[ъ] б(ог)а съ бл(а)годареннѣмь приѣли быхомь. нли от[ъ] кнезя. нли от[ъ] нѣкоего¹⁰¹⁷
 властелина. нли от[ъ] проста людина. нашоу бо¹⁰¹⁸ потрѣбоу мощнь¹⁰¹⁹ кс(ть) чл(о)в(ѣ)къ¹⁰²⁰
 сътвори. немногоцѣн'на¹⁰²¹ одежда, н проста крьма¹⁰²² довлѣѣтъ¹⁰²³ намъ. просты¹⁰²⁴ бо¹⁰²⁵
 одежде н пищоу¹⁰²⁶ мощнь¹⁰²⁷ кс(ть) къждо насъ (28б)¹⁰²⁸ аще хоцетъ¹⁰²⁸, н безъ прииманнѣ¹⁰²⁹
 тоужднхъ¹⁰³⁰ стежати от[ъ]¹⁰³¹ роукоу своею. аще ли любимъ възимати¹⁰³² от[ъ] ннѣхъ¹⁰³³. н
 тѣмъ¹⁰³⁴ потрѣбоу свою испльнѣти¹⁰³⁵. тѣ осорудит' ны

⁹⁷³О: бо коум; П, Д: оубо коум ⁹⁷⁴П: страждоуцимь(ь); Д: страждоуцимь ⁹⁷⁵О нема ⁹⁷⁶П, Д: по ⁹⁷⁷П, Д: нем(ь) ⁹⁷⁸Д:
 соуцимь ⁹⁷⁹П: тѣже ⁹⁸⁰О: мы мѣтемъ сѣ ⁹⁸¹О: от[ъ] ннхъ(ъ)же ⁹⁸²О: свободи от[ъ] ннхъ[ъ] же свободна (такое у
 рукопису) ⁹⁸³О: ны бѣ; П нема ⁹⁸⁴О: беспечальнымъ(ъ); Д: беспечал'нымъ ⁹⁸⁵Н: прѣтканнѣмь; О: мы же
 прѣтканнѣ ⁹⁸⁶Н: тѣ; О: тѣ; П, Д: н тѣ ⁹⁸⁷Н: болярѣ (надъ жатомъ написано ѣ); О: болярѣ; П, Д: властеле (Д:
 властеле) ⁹⁸⁸О, П, Д: сѣ ⁹⁸⁹С: в'си ⁹⁹⁰С: добръ ⁹⁹¹О, Д: да поклѣдемъ(ъ); П: да съмотримъ ⁹⁹²О: сѣ; П, Д: сѣ ⁹⁹³О: н
 м(н)л(о)стыню; П, Д: ни м(н)л(о)стыню ⁹⁹⁴П: збо ⁹⁹⁵О: от[ъ] ннхъ[ъ] приимати; П, Д: от[ъ] ннхъ(ь) приѣмѣти ⁹⁹⁶О, П,
 Д немају ⁹⁹⁷О, П, Д: то къ ⁹⁹⁸О: припадали быхомъ(ъ); П, Д: быхомъ(ь) припад[а]ли ⁹⁹⁹П, Д: нег(о) ¹⁰⁰⁰П, Д: чѣсо
¹⁰⁰¹О, П, Д: мое ¹⁰⁰²О, П, Д: н о ¹⁰⁰³О, Д: крьмѣ (Д: крьма); П: пища ¹⁰⁰⁴Н, С, О, П, Д: о одеждѣ (О: одежа)
¹⁰⁰⁵О, П, Д: н такоже ¹⁰⁰⁶О, П: хотѣ (П: хотѣ) ¹⁰⁰⁷О, П, Д: оустри ¹⁰⁰⁸С, О, П, Д: прощеннѣ ¹⁰⁰⁹О, П, Д: грѣховъ(ъ)
¹⁰¹⁰П: потрѣбѣ; О: доволѣи; Д: доволѣи ¹⁰¹¹О, П: създавы ¹⁰¹²П, Д: чѣсо ¹⁰¹³С: ч'то кто ¹⁰¹⁴О нема ¹⁰¹⁵Д: наше ¹⁰¹⁶Д:
 то яко ¹⁰¹⁷С: коего; О, П, Д: етера ¹⁰¹⁸С: збо ¹⁰¹⁹П: мощень(ь); С: мощно ¹⁰²⁰О: всакъ чл(о)в(ѣ)къ; П, Д: всакъ(ь)
¹⁰²¹О, П, Д: немного(о)цѣн'на бо ¹⁰²²О: крьма; П: пища ¹⁰²³О: довлѣѣтъ(ъ) ¹⁰²⁴Д: простнѣ ¹⁰²⁵П, Д немају ¹⁰²⁶П:
 пище; О, Д: крьма (Д: крьма) ¹⁰²⁷Н, П: мощень; С: мощно ¹⁰²⁸П, Д немају ¹⁰²⁹Д: прииманнѣ; П: прииманнѣ
¹⁰³⁰С: тоужднхъ(ь); О: тоужднхъ ¹⁰³¹П, Д: аще хоцетъ(ь) (Д: хоцѣмъ) от[ъ] рѣкъ ¹⁰³²П: приимати; Д: приѣмѣти ¹⁰³³О:
 ннхъ[ъ]; Д: нѣкыхъ(ь) ¹⁰³⁴О: тѣмъ(ъ) ¹⁰³⁵О, П: имѣти; Д: имѣти

в'довница она¹⁰³⁶. н градин'никъ¹⁰³⁷. ова¹⁰³⁸ от[ь] роукоу своєю крылещи¹⁰³⁹ себе, н дѣти¹⁰⁴⁰
 скою¹⁰⁴¹. овъ же копае¹⁰⁴² н¹⁰⁴³ троуждае се крѣме¹⁰⁴⁴ доль скон. мѣ же єдинотѣлесн¹⁰⁴⁵.
 без'жен'ни¹⁰⁴⁶. без'дѣт'ни¹⁰⁴⁷. бездомн¹⁰⁴⁸. въ лѣности скон не хоцелъ от[ь] роукоу своєю,
 єдиног¹⁰⁴⁹ хлѣба стежати. н сего радн іако безроу'т'ниці¹⁰⁵⁰ от[ь] тоуждае¹⁰⁵¹ слы насыщае¹⁰⁵²
 трѣко своє. еда бо¹⁰⁵³ малъ троуд[ь] трьнѣт'скаго¹⁰⁵⁴ житїа; нм'же¹⁰⁵⁵ н¹⁰⁵⁶ въ поустыни
 соущемъ¹⁰⁵⁷ 1058 нелѣпо ес(ть)¹⁰⁵⁸ до конца напльнати¹⁰⁵⁹ его. мы же оубо¹⁰⁶⁰ въ¹⁰⁶¹ мнрѣ
 соущемъ¹⁰⁶⁰, не¹⁰⁶² 1063 хоцелъ самн¹⁰⁶³ послужити¹⁰⁶⁴ ємоу ни съ єдинъ час(ь). нѣ¹⁰⁶⁵ н єще к
 тѣмоу¹⁰⁶⁶ 1067 лакомеє се¹⁰⁶⁷, оу¹⁰⁶⁸ мнрськихъ¹⁰⁶⁹ възимати. н ѿ грѣсѣхъ нхъ м(о)лти¹⁰⁷⁰ се.
 еда¹⁰⁷¹ серафимн есмо¹⁰⁷². нли¹⁰⁷³ хероу'в'имн¹⁰⁷⁴. самн¹⁰⁷⁵ грѣхъ¹⁰⁷⁶ оплетени¹⁰⁷⁷. н¹⁰⁷⁸ нны¹⁰⁷⁹
 от[ь]рѣшающе. нли самн чисти, н¹⁰⁸⁰ нны¹⁰⁸¹ омывающе. от[ь]речено же ес(ть) с(вє)тымн¹⁰⁸²
 кннгамн¹⁰⁸³. н от[ь] всѣхъ чл(о)в(ѣ)кѣ пороугано н проклето¹⁰⁸⁴. еже¹⁰⁸⁵ мзды възимающе¹⁰⁸⁶
 от[ь] чл(о)в(ѣ)кѣ, н¹⁰⁸⁷ къ властемъ¹⁰⁸⁸ ѿ ннхъ (29а) г(лаго)лати. Ч'то же рет(е)те¹⁰⁸⁹ ѿ
 трьнориз'ци. житенска¹⁰⁹⁰ радн ѿкоушающе се, оум(о)лти непрестоуп'наго, н н(є)б(є)с(ь)нымъ

¹⁰³⁶О, П, Д немају ¹⁰³⁷С: огородникъ; О: оградник(ъ); П, Д: вѣтоградник(ъ) ¹⁰³⁸П, Д: ова бо ¹⁰³⁹П: питаєт(ь)
¹⁰⁴⁰П, Д: чєда ¹⁰⁴¹П, Д: своа ¹⁰⁴²О, П, Д: на лыскарн (П, Д: лнскарн) ¹⁰⁴³О, П, Д немају ¹⁰⁴⁴О: н кор'мѣ; П, Д:
 крѣмит(ь) ¹⁰⁴⁵С, Д: єдинотѣлеснѣ (Д: єдинотѣлеснѣ); О, П: єдинотелеснѣ ¹⁰⁴⁶С, Д: безъженнѣ (Д: безъженѣ); О: н
 безъжен'ни ¹⁰⁴⁷О: н безъдѣт'ни; Д: безъдѣт(ь)нѣ; П: безъдѣт'н ¹⁰⁴⁸С: безъдомнѣ; О, П, Д: безъдомнѣ ¹⁰⁴⁹О: н
 єдиног¹⁰⁵⁰О: безроу'т'ни; Д: безроу'т'нѣ; П: безроу'т'нѣ ¹⁰⁵¹С: тоужди; О: тоужа ¹⁰⁵²П: насыщаемо; О: насыщаєт(ь)
 ѿ ¹⁰⁵³П, Д: еда збо ¹⁰⁵⁴С: трьнѣт'скаго ¹⁰⁵⁵П: нни ж(є); Д: ннѣ же ¹⁰⁵⁶П нема ¹⁰⁵⁷С, О: соущѣмъ; П, Д: сѣще
¹⁰⁵⁸О: не; П, Д: н не ¹⁰⁵⁹П, Д: напльнѣють (Д: напльняють) ¹⁰⁶⁰О, П, Д немају ¹⁰⁶¹С: н въ ¹⁰⁶²П, Д: не оу ¹⁰⁶³О,
 П, Д немају ¹⁰⁶⁴О, П, Д: слѣжаще (П, Д: слѣжеще) ¹⁰⁶⁵О, П, Д: тї (у П ово је место поновљено на доњој
 белини где уместо ти пише н) ¹⁰⁶⁶П, Д: есмѣ (у П варијанте под 1062–1065 наведена су и у основном
 тексту и у додатку дуж леве белине са знаком снѣ нзвод[ь], а само на левој белини напомене у 1065–
 1066; на доњој белини пише н єще к' есмѣ) ¹⁰⁶⁷О: ѿхвотнѣ есмѣ; П: хватнѣ есмѣ (у тексту са знаком за
 уметање написаном дуж леве белине, вид. 1066) / възимател'ни есмѣ (у самом тексту); Д: хвалнѣ есмѣ
¹⁰⁶⁸Д: н оу ¹⁰⁶⁹О: мнрськихъ ¹⁰⁷⁰О: ѿбѣщающе сѣ молти ¹⁰⁷¹О: еда бо ¹⁰⁷²О, П, Д: есмѣ ¹⁰⁷³О: ли ¹⁰⁷⁴С:
 хероу'в'имн ¹⁰⁷⁵О: самн ли ¹⁰⁷⁶С: грѣснѣ ¹⁰⁷⁷С: оплетѣннѣ; Д: оплетенѣ ¹⁰⁷⁸С нема ¹⁰⁷⁹П, Д: ннхъ[ь] ¹⁰⁸⁰С нема
¹⁰⁸¹С: ннѣх(ь); П, Д: ннхъ(ь) ¹⁰⁸²О, Д: с(вѣ)тыннѣ (Д: с(вє)тыннѣ) ¹⁰⁸³Д нема ¹⁰⁸⁴Н: проклето ¹⁰⁸⁵П: нже ¹⁰⁸⁶Д:
 възимати ¹⁰⁸⁷О, П немају ¹⁰⁸⁸П, Д: властелом(ь) ¹⁰⁸⁹П: рет(е) ¹⁰⁹⁰О: в'затїа; П, Д: нже възетїа

снаамъ страшнаго, н(е)б(е)сн¹⁰⁹¹ и земли творца. ѿ како не вид[н]мъ¹⁰⁹² что творимъ¹⁰⁹³.
 невъзбран'но же¹⁰⁹⁴ намъ¹⁰⁹⁵ молити се¹⁰⁹⁶ другъ за друга. нѣ и зѣло¹⁰⁹⁷ повелѣн'но, нѣ без'
 мзды. не мздоимни¹⁰⁹⁸ бо¹⁰⁹⁹ соутъ дарове б(о)жии¹⁰⁹⁹. и истин'ни¹¹⁰⁰ его м(о)литв'ници. мзды
 ѿ м(о)л(н)твѣ не трѣбуютъ¹¹⁰¹. гнѣвають бо г(о)спода м(о)литв'ники¹¹⁰² оумьж'дены¹¹⁰³. и¹¹⁰⁴ не
 ѿ¹¹⁰⁵ добрыхъ дѣлѣхъ¹¹⁰⁵ дръзновеніе¹¹⁰⁶ приимъ¹¹⁰⁷, къ б(о)г(у) притичеть¹¹⁰⁸. нѣ цѣтоу¹¹⁰⁹ ни
 двѣ въ нѣдра¹¹¹⁰ своя¹¹¹¹ приимъ¹¹¹². и¹¹¹³ тако наемники¹¹¹⁴ за тѣ къ б(о)г(у), на м(о)л(н)тв(у) съ
 дръзостію подвижатъ¹¹¹⁵ се. нѣ ничтоже оубо¹¹¹⁶ таковаго дѣла бестрастнѣ¹¹¹⁷. и оумь
 нмоушнмъ¹¹¹⁸ страш'но. дльжнь¹¹¹⁹ бо¹¹²⁰ ес(тъ) трьноризьць м(о)лти се за в'сь миръ. и кроуѣ
 мира соущен¹¹²¹. ничтоже¹¹²² ѿт[ъ] нихъ приимлюще¹¹²³. ап(о)с(то)лъ бо павъль ѿ в'сакомъ
 съблазнѣ¹¹²⁴, всакого¹¹²⁵ хр(н)стианина раз'гарае¹¹²⁶ се тоугю. и тако¹¹²⁷ ѿ своимъ съблазнѣ
 болѣше¹¹²⁸. такоже и намъ¹¹²⁹ послѣдовати¹¹³⁰ ап(о)с(то)лоу¹¹³¹ под[о]бають¹¹³². оукор' бо¹¹³³
¹¹³⁴ великъ зѣло¹¹³⁴ и дос(то)инъ стидѣннъ¹¹³⁵. помыслив'ше¹¹³⁶. еже ко(296)моуждо насъ тако¹¹³⁷
 ч(н)стоу¹¹³⁸ самоу соущоу^{1138 1139} мнѣти се¹¹³⁹; смѣти¹¹⁴⁰ рещи другоу¹¹⁴¹ своему. даждь¹¹⁴²
 оубо тѣ мнѣ се¹¹⁴³. и¹¹⁴⁴ азъ^{1145 1146} ѿ тебѣ къ б(о)г(у)¹¹⁴⁶

¹⁰⁹¹П, Д: и н(е)б(е)сн ¹⁰⁹²С: вид[н]ми; О, П, Д: видимъ сѧ ¹⁰⁹³О, П: творяще (П: твореще; прво писало творѣ па од
 десног стабла и начињено є а остали део слова и и натписано м с титлом избрисани су) ¹⁰⁹⁴О: оубо
¹⁰⁹⁵О, П, Д: намъ ес(тъ) ¹⁰⁹⁶О, П, Д: немају ¹⁰⁹⁷Н: зало ¹⁰⁹⁸О: мздомини; П, Д: мздоменин ¹⁰⁹⁹П, Д: дарове
 б(о)жии соут(ъ) ¹¹⁰⁰Н, О, П: истин'ни ¹¹⁰¹у П није јасно да ли је у глаголском наставку било к које је
 исправљено у ю или обрнуто ¹¹⁰²Д: мол'ники ¹¹⁰³О: оумьж'дены; П: оумьж'дены ¹¹⁰⁴П, Д: нже ¹¹⁰⁵П, Д:
 добродѣтелихъ (Д: добродѣтелихъ) ¹¹⁰⁶О: акы дер'зновеніе ¹¹⁰⁷О: прїим(ъ) ¹¹⁰⁸О, П, Д: приишет(ъ) ¹¹⁰⁹О: цѣтѣ
¹¹¹⁰О, П, Д: чѣпѣ ¹¹¹¹О, П, Д: своимъ(ъ) ¹¹¹²О: прїим(ъ) ¹¹¹³П нема ¹¹¹⁴О: наемник(ъ) ¹¹¹⁵О, П, Д: подвижата (П,
 Д: подвижате) ¹¹¹⁶Н, С: немају ¹¹¹⁷С: бест(ъ)ст(ъ)нѣ; О: бестрашеніе; П: бестрашнѣ (кє светлијим мастилом
 натписано, мислимо касније); Д: страшнѣ ¹¹¹⁸О: нмоушнмъ; Д: нмоушнмъ ¹¹¹⁹П: дльжен(ъ) ¹¹²⁰О, П, Д
 немају ¹¹²¹О, П, Д: свще ¹¹²²С, П, Д: и ничтоже; О: аще и ничтоже ¹¹²³С: приимлющен; Д: приимлюща; О:
 прїимлюще ¹¹²⁴Д: блазнѣ ¹¹²⁵О, П, Д: коегождо ¹¹²⁶О, Д: загарае; П: раждажае ¹¹²⁷О: акы; Д: акы ¹¹²⁸С:
 молѣше; О: болѣше; П: болѣше ¹¹²⁹О, П, Д: немају ¹¹³⁰О: протїи; П, Д: послѣд[ъ]ннмъ ¹¹³¹О: ап(о)с(то)ли ¹¹³²О:
 подобнаа страдахоу ѿ исправленїи хрстианьскоу ¹¹³³П: оубо ¹¹³⁴П, Д: зѣло великъ ¹¹³⁵О: съдръгновенїа; П: слъзь; Д:
 слъзамъ ¹¹³⁶П: дръзнов'но (после о недостаје кє) помыслив'ше; Д: дръз'новен'но помыслив'ше ¹¹³⁷О: акы; Д: акы
¹¹³⁸П, Д: свщѣ самоу ¹¹³⁹О, П, Д: немају ¹¹⁴⁰Н: смѣ; П: смѣати ¹¹⁴¹О, П, Д: къ другъ ¹¹⁴²О: дан же (и
 натписано, можда и касније, чини се, тамнијим мастилом) ¹¹⁴³О, П, Д: немају ¹¹⁴⁴П, Д: немају ¹¹⁴⁵С: азъ
 оубо; П, Д: азъ же ¹¹⁴⁶П: къ б(о)г(у) ѿ тебѣ

пом(о)лю¹¹⁴⁷ се. нѣ¹¹⁴⁸ оубо, да не льстимъ се. писано бо¹¹⁴⁹ кс(тъ). Болю боюшнхъ¹¹⁵⁰ се его
 сътворитъ¹¹⁵¹ г(оспод)ъ. и м(о)л(н)твѣ оуслышитъ. аще¹¹⁵² вѣхомъ боимъ се его, и¹¹⁵³
 послѣшамъ¹¹⁵⁴ словеса его. не¹¹⁵⁵ велецю¹¹⁵⁶ емоу¹¹⁵⁷ събрати¹¹⁵⁸ соущихъ(ъ)¹¹⁵⁹ на земли. ¹¹⁶⁰нѣ
 пате н(е)б(е)с(ъ)ная нскати¹¹⁶⁰. м(о)лнѣ же се¹¹⁶¹ повелѣно кс(тъ)¹¹⁶¹ дроугъ¹¹⁶² за дроуга. и
 теготы дроужнѣ¹¹⁶³ носити. рекъше. любве ради б(о)жнѣ¹¹⁶⁴ брате пом(о)лн се ѿ мнѣ, неклн¹¹⁶⁵
 послѣшають те¹¹⁶⁶ г(оспод)ъ¹¹⁶⁷, и направитъ¹¹⁶⁸ мѣ¹¹⁶⁹. азъ¹¹⁷⁰ бо¹¹⁷¹ въ лѣности кс(тъ)¹¹⁷² и сѣ
 такожде г(лаго)люють¹¹⁷², и слабѣ¹¹⁷³ житнѣ¹¹⁷⁴ прѣхождоу¹¹⁷⁵. ¹¹⁷⁶и тѣ пом(о)лн се ѿ мнѣ¹¹⁷⁶. и
 тако полъза ѡбѣла боудеть, по словеси г(оспод)ню. аминъ¹¹⁷⁷ г(лаго)лю вамъ. яко¹¹⁷⁸ аще
 ѡт[ъ]¹¹⁷⁹ васъ съвѣщають¹¹⁸⁰ на¹¹⁸¹ земли ѿ всакоу вѣщи. еже аще просита боудеть¹¹⁸² ѡт[ъ]
 ѡ(тъ)ца моего н(е)б(е)с(ъ)наго. и¹¹⁸³ аще х(р)столюбъцѣ¹¹⁸⁴ посѣтитъ насъ, ѡт[ъ] обнани домоу
 своего потрѣбою тѣлесною. дос(то)нтъ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶протнвоу томоу¹¹⁸⁶, м(о)л(н)твѣ¹¹⁸⁷ за такового
 прострѣти. и послѣжити емоу ѿ потрѣбѣ д(оу)шевнѣн. нѣ пакы¹¹⁸⁸ та(30а)ковыхъ не скоро
 прнѣмлю боути. и лишеноу¹¹⁸⁹ быти¹¹⁹⁰ даждьныѣ¹¹⁹¹ потрѣбы. ннчесоже¹¹⁹² вѣсхотѣвати¹¹⁹³. да
 не погоубимъ сп(а)с(ъ)наго дѣла безъмѣнства¹¹⁹⁴. и роуцѣ наши¹¹⁹⁵ многоушн¹¹⁹⁶ крѣмнѣ¹¹⁹⁷
 насъ, на ѡсоужденнѣ намъ боудеть¹¹⁹⁸. аще¹¹⁹⁹ кто ѡт[ъ] насъ г(лаго)люеть. въ мнѣ нѣ¹²⁰⁰
¹²⁰¹ключило се^{1202/1201} кс(тъ)¹²⁰³ быти¹²⁰⁴. нли блнзъ мнѣ, и¹²⁰⁵ ноужда ны кс(тъ) прнѣмнѣ¹²⁰⁶,
 еже аще дають ны¹²⁰⁷. хоудъ нзвѣтъ¹²⁰⁸. х(р)сто)сь бо не въ мнѣ ли быс(тъ), и

¹¹⁴⁷Д: молю ¹¹⁴⁸О: но ¹¹⁴⁹О нема ¹¹⁵⁰П: боюшнхъ(ъ) ¹¹⁵¹О, П, Д: творитъ(ъ) ¹¹⁵²О, П, Д: да аще ¹¹⁵³О, П, Д: то
¹¹⁵⁴П, Д: послѣшамъ вѣхомъ[ъ] ¹¹⁵⁵П нема ¹¹⁵⁶О: велеще; П, Д: велеще ¹¹⁵⁷О, П, Д: немаю ¹¹⁵⁸О: нзбрати; П: не
 събрати; Д: събрати ¹¹⁵⁹О: свѣщнхъ(ъ) ¹¹⁶⁰О, П, Д: немаю ¹¹⁶¹С: кс(тъ) повѣлено ¹¹⁶²С: дроу ¹¹⁶³Н, П, Д: дрѣ жнѣ
 (П, Д: дрѣжнѣ); у Н глава слова р доши је део слова х) ¹¹⁶⁴О, П, Д: немаю ¹¹⁶⁵С, П, Д: неглн ¹¹⁶⁶Н, О, П, Д:
 тебе ¹¹⁶⁷С: б(ог)ъ ¹¹⁶⁸О, Д: оуправнтъ(ъ); П: исправнтъ ¹¹⁶⁹О: мѣ. и дрѣгн протнвѣ емоу ѡт[ъ]речетъ(ъ). и ты такоже о
 мнѣ; П, Д: мѣ. и ты такоже ѿ мнѣ ¹¹⁷⁰О, П, Д: и азъ ¹¹⁷¹О: болѣ ¹¹⁷²О, П, Д: немаю ¹¹⁷³О: слабымъ(ъ); П, Д:
 слабостнѣ ¹¹⁷⁴О: житнѣмъ(ъ) ¹¹⁷⁵С, О: прохажоу (О: прохажю) ¹¹⁷⁶О, П, Д: немаю ¹¹⁷⁷С, П: аминъ ¹¹⁷⁸О нема ¹¹⁷⁹О,
 П, Д: два ѡт[ъ] ¹¹⁸⁰П, Д: съвѣщають се ¹¹⁸¹С: на вс ¹¹⁸²С: бѣутъ; О: боудетъ(ъ) нѣ; П, Д: бѣдетъ(ъ) нма ¹¹⁸³О: и ти;
 П, Д: нли ¹¹⁸⁴П, Д: ктерѣ х(р)с(т)олюбъцѣ ¹¹⁸⁵Н: дос(то)нтъ томоу ¹¹⁸⁶Д: томоу протнвоу ¹¹⁸⁷О, П, Д: м(о)л(н)твѣ к
 б(ог)у ¹¹⁸⁸П, Д: и ¹¹⁸⁹О, П, Д: лишѣ ¹¹⁹⁰О, П, Д: немаю ¹¹⁹¹О, П, Д: ноужныѣ (П, Д: ноуждныѣ) ¹¹⁹²О: ннчесоже
¹¹⁹³О: не вѣсхотѣти. ¹¹⁹⁴П: немѣнства ¹¹⁹⁵С: наше ¹¹⁹⁶П: многоушн; Д: многоушен ¹¹⁹⁷П: питати ¹¹⁹⁸С: бѣутъ; Д:
 боудутъ; О, П: боудетъ ¹¹⁹⁹О, П, Д: аще ли ¹²⁰⁰С: не ¹²⁰¹Д: се ключило; П: се слѣило ¹²⁰²С нема ¹²⁰³Д нема ¹²⁰⁴О,
 П, Д: жити; у Д писар је, изгледа, прво написао бы па од тога начинио ж ¹²⁰⁵О, Д: да ¹²⁰⁶С: прнѣти; О:
 прнѣмнѣ ¹²⁰⁷П, Д: нн ¹²⁰⁸О: то кс(тъ) нзвѣтъ(ъ) брат(н)е; П, Д: нзвѣтъ то кс(тъ)

ап(о)с(то)ли его. еда¹²⁰⁹ нмѣхоу¹²¹⁰ чѣдъ, развѣ¹²¹¹ петь¹²¹² хлѣбъ и двою¹²¹³ рыбоу¹²¹⁴. на¹²¹⁵
 прѣданіе х(ри)с(то)во, двѣма ножема¹²¹⁶ обрѣсти¹²¹⁷ се¹²¹⁸ оу ннхъ. и ноуждаше ѿ¹²¹⁹ немѣнство и
 ницета. тако¹²²⁰ въ друугаа вѣрѣна, класы¹²²¹ стнрающе¹²²² тастн. что же оубо речема, лише¹²²³
 того нмоушен¹²²⁴. послѣднн¹²²⁵ ап(о)с(то)ли нменующе¹²²⁶ се. нменемъ¹²²⁷ нхъ любнма звати¹²²⁸
 се; жнтѣ¹²²⁹ нхъ не подражаема¹²³⁰. еже¹²³¹ бо нзлнха¹²³² покрѣвеніе¹²³³ тѣлоу, и насыщеніе¹²³⁴
 оутробѣ вѣстрѣбоуема¹²³⁵ чѣдъ. тѣ оуже¹²³⁶ не ноуждею, нь нзволнѣма, и¹²³⁷ попаніе¹²³⁸
 оубѣта¹²³⁹. Почто бо¹²⁴⁰ възываема¹²⁴¹ прѣвыкѣ чрнорнзце¹²⁴² о(тъ)це¹²⁴³, а¹²⁴⁴ не хоцема тако
 с(ы)нове нхъ¹²⁴⁵, ¹²⁴⁶от[ъ] ннхъ¹²⁴⁶ нравы¹²⁴⁷ и обычан¹²⁴⁸ краснн се. тѣмже елико аще лише¹²⁴⁹
 онѣхъ мнра прндаржнма¹²⁵⁰ се. толнко¹²⁵¹ от[ъ]рнцама се нхъ. нѣ соутъ тѣ¹²⁵² о(тъ)цн¹²⁵³ нашн.
 (30б) нѣ¹²⁵⁴ ѿ братнѣ. порекнуема¹²⁵⁵ о(тъ)цема¹²⁵⁶ сконма. како въ скорѣ любовню б(о)жнню¹²⁵⁷,
 въпернвше¹²⁵⁸ сн¹²⁵⁹ крнлѣ¹²⁶⁰ оумнѣн¹²⁶¹ възлетѣше¹²⁶² разоумно¹²⁶³, от[ъ] внднмыхъ¹²⁶⁴
 снхъ¹²⁶⁵. и въ выше мнра соущама¹²⁶⁶ прнннкнуше¹²⁶⁷. и вькоушнше¹²⁶⁸ сладость¹²⁶⁹ соущоу¹²⁷⁰
 тамо. бездомнн¹²⁷¹, безнмѣннн¹²⁷² въ мнрѣ сема пожнше. показавше¹²⁷³ се жнт(н)ема сконма
 агг(е)ломъ¹²⁷⁴ и чл(о)в(ѣ)комъ, тако свѣта оногѣ бѣше¹²⁷⁵ с(ы)нове. и всакъ зрѣ нхъ прослави б(о)га.
¹²⁷⁶кто бо не прославитъ б(о)га^{1277/1276}, и бл(а)гоу¹²⁷⁸ него помощь¹²⁷⁸. внде чл(о)в(ѣ)ка
 повѣднвша ис(тъ)ство. и выше ис(тъ)ства нравы

¹²⁰⁹О, П, Д: то еда ¹²¹⁰О: нмѣхоу; Д: нмѣхоу ¹²¹¹О: развѣ и ¹²¹²С, О, Д: ѣ. ¹²¹³О: ѣ. ю ¹²¹⁴О: рѣ ¹²¹⁵О: и на
¹²¹⁶О, П, Д: ножема токмо (П, Д: тѣкмо) ¹²¹⁷Д: обрѣстнн (такѣ у рукопису) ¹²¹⁸Д нема ¹²¹⁹П, Д: к ¹²²⁰О, П,
 Д: такоже ¹²²¹О, П, Д: и класы ¹²²²О, П: нстнрающе ¹²²³П: лншше ¹²²⁴О, П, Д: нмѣюще ¹²²⁵С: послѣднн; О: и
 послѣд[ъ]нн; П, Д: и послѣд[ъ]нн ¹²²⁶Н: нменующе ¹²²⁷О, П, Д: да нмены ¹²²⁸О, П, Д: възывати ¹²²⁹С, О, П:
 жнт[н]а же; Д: и жнтнн же ¹²³⁰Н: подражанима ¹²³¹П, Д: нже ¹²³²О: нзлнше; П, Д: лнше ¹²³³П, Д: покрѣвеніа ¹²³⁴С,
 П, Д: насыщеннн ¹²³⁵П: вѣстрѣбуетъ ¹²³⁶П, Д: же ¹²³⁷О нема ¹²³⁸О: попаніемъ; П, Д: попаніемъ ¹²³⁹О: оубѣт
¹²⁴⁰О: бо и; П, Д: збо ¹²⁴¹П: и възываема ¹²⁴²О: чрнорнзцн ¹²⁴³О, П, Д: о(тъ)цн ¹²⁴⁴О: а самн ¹²⁴⁵О: нх[ъ]
 бытн ¹²⁴⁶О: о(тъ)цѣ сконхъ; П, Д: онѣхъ ¹²⁴⁷П: и нравы ¹²⁴⁸П: обычанн; Д: обычаема нхъ ¹²⁴⁹Н: лншше; П:
 лнхо ¹²⁵⁰О: предѣржнм[ъ] ¹²⁵¹О, Д: толнкоже ¹²⁵²О, П, Д: бо (у П натписано светлнм мастилом) ¹²⁵³Н: оцн
¹²⁵⁴О, П, Д: но оубо (П, Д: нь збо) ¹²⁵⁵О, П, Д: да порекнуема ¹²⁵⁶Н: о(тъ)це ¹²⁵⁷О: б(о)жнню ¹²⁵⁸П, Д:
 възвыснвше ¹²⁵⁹Д нема ¹²⁶⁰С: крѣлѣ ¹²⁶¹Н: оумнѣ ¹²⁶²Д: н възлетѣше ¹²⁶³О, П, Д: разоумомъ ¹²⁶⁴О: внднмыхъ
¹²⁶⁵С: снхъ ¹²⁶⁶Д: соуща ¹²⁶⁷Д: прнннкнувше ¹²⁶⁸О, П, Д: вькоушнше ¹²⁶⁹О, П, Д: сладостн ¹²⁷⁰С: соущоу; О, П, Д:
 соущама (П, Д: соущеме) ¹²⁷¹С: безд[о]м[ъ]нн; П, Д: бездомнн ¹²⁷²С: безнмѣннн; П: и безнмѣннн ¹²⁷³О: показавше
 же ¹²⁷⁴О, П, Д: и агг(е)ломъ ¹²⁷⁵П, Д: бѣхъ ¹²⁷⁶С нема ¹²⁷⁷О: г(о)с(под)а ¹²⁷⁸С: помощь него

прїемша¹²⁷⁹. агг(е)льскымъ¹²⁸⁰ жнт(н)емъ¹²⁸¹ живоща¹²⁸². стран'на¹²⁸³ соуща¹²⁸⁴ 1285 от[ь]
в'сего^{1286/1285} еже¹²⁸⁷ въ мнрѣ. беспечал'на¹²⁸⁸. неоплетен'на¹²⁸⁹ житенскимъ¹²⁹⁰ оузамъ.
бездом'на¹²⁹¹. непнц'на. непокоелюбна¹²⁹². нага. по словесн ютера стар'ца¹²⁹³. 1294 въпросишоу¹²⁹⁵
нѣкоемоу братоу¹²⁹⁴, 1296 како от[ь]че¹²⁹⁶ сп(а)соу се. онъ же съвалкъ¹²⁹⁷ съ себе рнзоу¹²⁹⁸ свою¹²⁹⁹.
н¹³⁰⁰ прѣпоисав¹³⁰¹ се¹³⁰² въ чрѣсла¹³⁰³. роуцѣ же протегъ рече, хотен¹³⁰⁴ сп(а)сти се¹³⁰⁴. тако¹³⁰⁵
да бодеть нагъ от[ь] в'сего соущаго¹³⁰⁶ въ мнрѣ. н распетоу¹³⁰⁷ бранымъ. 1308 [власное бо
острижаніе¹³⁰⁹, еже въ обѣщанн¹³¹⁰ (31а) нашемъ творитъ се. не бес под[о]бна¹³¹¹
прѣпод[о]б[ь]нымъ¹³¹² моужѣмъ¹³¹³ оуставлено ес(ть). 1314 нѣ оуказаніе ес(ть)¹³¹⁴,
от[ь]врженіе¹³¹⁵ всего мнр'скаго. аще бо соущен¹³¹⁶ от[ь] нашего тѣла от[ь]мѣтаемъ¹³¹⁷ се¹³¹⁸,
любве ради х(рн)с(то)вы. кол'мъ¹³¹⁹ пате еже¹³¹⁹ от[ь]¹³²⁰ насъ, 1321 не¹³²² наше¹³²¹ дльжни
есмо¹³²³ от[ь]врѣщн се¹³²⁴. н¹³²⁵ такоже власное¹³²⁶ стрнженіе без болѣзни¹³²⁷ ес(ть). такоже
н¹³²⁸ любешимъ¹³²⁹ х(рн)с(т)а, неболѣзньно¹³³⁰ ес(ть) соущихъ¹³³¹ въ мнрѣ от[ь]врѣщн от[ь]¹³³²
себе. съ нимъже¹³³³ нз чрѣва¹³³⁴ м(а)тер'на^V не нзыдоше. н¹³³⁵ такоже власомъ главнымъ^{VI} въ мало
врѣме възрастшымъ¹³³⁶, обычан ес(ть) пакы остризати¹³³⁷. такоже н¹³³⁸ истин'ни¹³³⁹
от[ь]стоупници¹³⁴⁰ мнра. аше въ малѣ¹³⁴¹ напльнть¹³⁴² се¹³⁴³ келіа нхъ¹³⁴³, нѣкыхъ¹³⁴⁴

^Vпреко р и а у лигатури а пређено је тамнијим мастилом ^{VI}преко вныъ прешло се тамнијим мастилом

¹²⁷⁹О: прїемша ¹²⁸⁰С, Д: агг(е)льскимъ ¹²⁸¹О: жнтѣ ¹²⁸²О: на земан живуща ¹²⁸³С: стран'наа ¹²⁸⁴П: сѣщаго ¹²⁸⁵П,
Д немају ¹²⁸⁶О: всакого ¹²⁸⁷О: соущаго; П, Д немају ¹²⁸⁸О: н беспечална ¹²⁸⁹Н; С: неоплетен'на ¹²⁹⁰С:
житѣнскимъ; О: житѣнскимъ ¹²⁹¹О: бездом[ь]ка ¹²⁹²О, П, Д: непоконна ¹²⁹³О: с(ва)та стар'ца ¹²⁹⁴Х: Братъ въпроси
нѣкоемо старца г(лаго)ле ¹²⁹⁵С: него; О, П, Д немају ¹²⁹⁶Х: от[ь]че, како ¹²⁹⁷Х: съвалкъ; О: сволкъ ¹²⁹⁸Х, О, П, Д:
рнзы ¹²⁹⁹Х, О, П, Д: свое (О: своа) ¹³⁰⁰Д нема ¹³⁰¹Х, П, Д: прѣпоиса ¹³⁰²Х, П, Д немају ¹³⁰³Х, П, Д: чрѣсла своа
¹³⁰⁴О: са спасти ¹³⁰⁵П: сице ¹³⁰⁶П, Д немају ¹³⁰⁷П, Д: распет[ь] ¹³⁰⁸Х нема ¹³⁰⁹Д: остриженіе ¹³¹⁰С, П, Д:
обѣщані; О: обѣщанн ¹³¹¹О, П: подобы; Д: под[о]бн ес(ть) ¹³¹²П: прѣпод[о]б[ь]нымъ ¹³¹³С, О: моужн; Д: моужѣ
¹³¹⁴П, Д немају ¹³¹⁵О, П, Д: от[ь]врженію (П, Д: от[ь]врженію) ¹³¹⁶О, П, Д: соущее ¹³¹⁷П, Д: от[ь]емлем[ь]
¹³¹⁸О, П, Д немају ¹³¹⁹С: еже пате ¹³²⁰О, П, Д: не от[ь] ¹³²¹С нема ¹³²²О нема; П, Д: нн ¹³²³О, П, Д: есмо
¹³²⁴О, П, Д немају ¹³²⁵П, Д немају ¹³²⁶Н: власт'ное ¹³²⁷Н: болѣзніе ¹³²⁸П нема ¹³²⁹П: любешимъ ¹³³⁰Н, П:
неболѣзно; О: без'болѣзно ¹³³¹С, О: соущихъ[ь] ¹³³²П нема ¹³³³Д: ннмъже ¹³³⁴О: шрека ¹³³⁵П, Д немају ¹³³⁶П:
възрастшем[ь]; Д: възрастшымъ ¹³³⁷С: постризати ¹³³⁸О нема ¹³³⁹С: истин'ни; О, П: истин'ни ¹³⁴⁰О:
от[ь]шел'ници; П, Д: от[ь]метници ¹³⁴¹О, П, Д: мало времъ (П, Д: врѣме) ¹³⁴²С: напльнет ¹³⁴³О: велнкыхъ[ь]
¹³⁴⁴О: нѣкыхъ[ь]; Д нема

ѿже¹³⁴⁵ въ мнрѣ. въскорѣ пакы¹³⁴⁶ разданнѣмъ¹³⁴⁷ нстрѣбляють¹³⁴⁸. н мытетъ се ѿко
 ѿстребн.]¹³⁰⁸ понавляють¹³⁴⁹ се ѿко воран. въсходеть¹³⁵⁰ ѿт[ъ] мнра. н възвышають¹³⁵¹ се въ
 облакы веспѣданнѣ. Неоуловленн¹³⁵² боуд[оу]тъ таковѣн¹³⁵³, сребролюбныи¹³⁵⁴ сѣт'ли.
 прострътыи¹³⁵⁵ по земли. землю бо¹³⁵⁶, н земьнага¹³⁵⁷ оставише¹³⁵⁸. н¹³⁵⁹ въшд[ъ]ше на гороу
 разоумѣ б(о)жнѣ. н свѣтомъ¹³⁶⁰ дозрѣннѣ¹³⁶¹ лица его¹³⁶⁰ освѣщенн¹³⁶². ѿкоже¹³⁶³ врѣхов'ни¹³⁶⁴
 ап(о)с(то)ли¹³⁶⁵, кыиоу¹³⁶⁶ г(лаго)лють добро кс(тъ) намъ зде (316) быти. н стварають трѣ
 коуше¹³⁶⁷ въ разоумѣ своѣмъ¹³⁶⁸ н въ д(оу)шн. пощенню мѡуѣсеову¹³⁶⁹. нлиноу¹³⁷⁰
 безъмѣл'ньствоу¹³⁷¹. ч(н)стотѣ¹³⁷² и(нсоу)совѣ¹³⁷³ б(ог)а¹³⁷⁴ своѣго. кѡмоу же¹³⁷⁵ ѡбѣща¹³⁷⁶ се
 1377 ѡбѣтъ скон н¹³⁷⁷ цѣломоудрнѣ¹³⁷⁸ хранити. постеще¹³⁷⁹ се въ нищетѣ¹³⁸⁰ волнѣн¹³⁸¹. н тѣло
 своѣ хранеще¹³⁸² безъ ѡскверненнѣ. бѣсомъ¹³⁸³ страшнѣ¹³⁸⁴. н чл(о)в(ѣ)комъ¹³⁸⁵ незазор'ни¹³⁸⁶.
 1387 н кѡмоу мнроу днѣн¹³⁸⁷. 1388 оумрѣше¹³⁸⁹ бо ѿт[ъ] мнра¹³⁸⁸. н ѡжнше ѿт[ъ] мрътвостн¹³⁹⁰
 мнрѣскыѣ. прѣжде¹³⁹¹ оумртнѣ¹³⁹² вѣсташе¹³⁹³. н¹³⁹⁴ прѣжде въскр(ѣ)сеннѣ мрътвѣх(ѣ).

VII на месту ш прво било ц, још се назире његова ножица

¹³⁴⁵О: еже; Д: ѿже ¹³⁴⁶П: пакы сню (сню натписано другачијим мастилом) ¹³⁴⁷С, П, Д: разданнѣмъ; О:
 въздаиѣм(ъ) ¹³⁴⁸П: нстрѣбляють[ъ]; Д: нстрѣбляють кѡ ¹³⁴⁹С: понавляють; О, П, Д: н понавляють(ъ) (П:
 понавляють; Д: понавляють); Х: понавляюще ¹³⁵⁰Х, О, П, Д: н въсходеть (О: въсходѣтъ(ъ)) ¹³⁵¹О: възвышат(ъ) ¹³⁵²С:
 неоуловленнѣ; О: неоуловленнѣ; П, Д: н незавленнѣ (Д: неоуловлен'нѣ); Х: неоуловни ¹³⁵³С, Д: таковѣн ¹³⁵⁴О:
 сребролюб'ныи ¹³⁵⁵Н, О: прострътыи (О: простертыи(н)) ¹³⁵⁶Х: же; П, Д: немају ¹³⁵⁷О: земнага ¹³⁵⁸Х, С:
 оставише; О, П, Д: оставиша (П, Д: оставише). н съ х(рн)с(то)мъ житѣ свое поставиша (П, Д: поставише) ¹³⁵⁹О
 нема ¹³⁶⁰П: лица кг(о) дозрѣннѣ ¹³⁶¹Х, Д: немају ¹³⁶²С: освѣщен'нѣ; Д: освѣщен'ни; Х: ѡзаренн н освѣщенн
¹³⁶³Х: н съ; О, П, Д: съ (П, Д: съ) ¹³⁶⁴П, Д: врѣховным(ѣ); Х, О: врѣховным(ѣ) (О: вер'хов'ним(ъ)) ¹³⁶⁵Х, О, П, Д:
 ап(о)с(то)ломъ ¹³⁶⁶О: всегда ¹³⁶⁷О: кѡща въ с[ъ]рд[ъ]ци своѣм(ъ); Х, С, П, Д: кровы ¹³⁶⁸О нема ¹³⁶⁹Н, О, Д:
 мѡсеовоу ¹³⁷⁰Х, П: н нлиноу; С, Д: н нлиноу ¹³⁷¹Х: безмѣл'ноу (знак изнад м не видимо довольно јасно,
 претпостављамо да је пајерак); С: безмѣл'ствоу ¹³⁷²Х, О: н чнстотѣ ¹³⁷³О: нсѡсовѣ ¹³⁷⁴Х: г(спод)а б(ог)а ¹³⁷⁵Х,
 О, П, Д: кѡ нѡмоу же ¹³⁷⁶Х, О: ѡбѣщаше; П, Д: н ѡбѣщаше ¹³⁷⁷Х нема ¹³⁷⁸П, Д: цѣломоудрнѣ ¹³⁷⁹Н: постещи; О,
 П, Д: Постащен бо (П, Д: постещен бо) ¹³⁸⁰О: нищотѣ ¹³⁸¹Х: самоволнѣн ¹³⁸²О: хранѣшен са; П: хранѣшен ¹³⁸³О, П,
 Д: н бѣсом(ъ) ¹³⁸⁴С, П, Д: страшнѣ; О: страшнѣн ¹³⁸⁵Х, О, П, Д: ѡт[ъ] чл(о)в(ѣ)комъ (у О, П једно танко јер на
 крају, а у Д ѣ) ¹³⁸⁶О, П, Д: незазор'ни ¹³⁸⁷П, Д: немају ¹³⁸⁸Х нема ¹³⁸⁹О: оумроша ¹³⁹⁰Х: мръзостн ¹³⁹¹Х: н прѣжде
¹³⁹²С: оумртнѣ; О, Д: оумертвѣа (Д: оумртвѣна) ¹³⁹³Х: оумрѣше ¹³⁹⁴Д нема

въскр(ъ)сноуше¹³⁹⁵. таковъ¹³⁹⁶ оуродѣ¹³⁹⁷ мнроу¹³⁹⁸ быше¹³⁹⁹. 1400 [н тѣмъ¹⁴⁰¹ оуродство мнръ¹⁴⁰¹
 тавн се. н¹⁴⁰² тудо въ¹⁴⁰³ мнрѣ рождѣше¹⁴⁰⁴ се, немнръсцѣн¹⁴⁰⁵ прозваше¹⁴⁰⁶ се]¹⁴⁰⁰. много¹⁴⁰⁷
 троудъ¹⁴⁰⁸ таковѣн¹⁴⁰⁹ прише¹⁴¹⁰. еже оставити мнра¹⁴¹¹ наоученнѣ¹⁴¹², 1413, 1414 въспытаннѣ¹⁴¹⁵
 люб'вѣ¹⁴¹⁶. приети¹⁴¹⁷ же¹⁴¹⁸ разоученнѣ¹⁴¹³ вольно¹⁴¹⁹. н въ тѣлѣ¹⁴²⁰ скоумъ¹⁴²¹ страсть
 самохот'ноу¹⁴²² въселити¹⁴²³. не¹⁴²⁴ троуднѣшен же¹⁴²⁵ се въ троудѣ¹⁴²⁶ селъ. въ нсходѣ не
 нмоутъ¹⁴²⁷ поити. х(рн)столюб'ци во¹⁴²⁸ н¹⁴²⁹ доброразоум'нѣ¹⁴³⁰, х(рн)с(т)а¹⁴³¹ възлюбивше¹⁴³².
 мнра¹⁴³³ же¹⁴³⁴ възненавнѣше. тако люб'ви¹⁴³⁵ мнръсцѣн¹⁴³⁶ кон'ць нстѣннѣ¹⁴³⁷. х(рн)с(то)вѣ¹⁴³⁸
 же люб'ви, коньць¹⁴³⁹ вѣчнаа¹⁴⁴⁰ жнзнь. н добръ оубо¹⁴⁴¹ соуднше¹⁴⁴² (32а) вѣчнаго¹⁴⁴³, пате¹⁴⁴⁴
 скоротанмыхъ¹⁴⁴⁵ възыскати. н¹⁴⁴⁶ таковы¹⁴⁴⁷ аще оубо д(ъ)ньшнѣа¹⁴⁴⁸ от[ъ]мещеть¹⁴⁴⁹. н
 ис(тъ)ствъныкѣ бранн^{1450/1446}. ср[ъ]д[ъ]це¹⁴⁵¹. колю. хотѣннѣ¹⁴⁵². изволеннѣ. сладос(тъ)¹⁴⁵³.
 1454 сытость¹⁴⁵⁵. покон¹⁴⁵⁴. сънь. раждеженнѣа, похотн. н¹⁴⁵⁶ вса¹⁴⁵⁷ яже въ тѣлѣ¹⁴⁵⁸. колым пате¹⁴⁵⁹
 н¹⁴⁵⁹ вьнѣшнѣа¹⁴⁶⁰ от[ъ]врьгоутъ¹⁴⁶¹, яже въ насъ ис(тъ)ствомъ¹⁴⁶² не роднше се. нъ ласканнѣмъ
 мнра прилпоше. красота¹⁴⁶³. тѣсть. хвала. слава¹⁴⁶⁴. власть. нмѣннѣ. велѣтаннѣ¹⁴⁶⁵. събраннѣ¹⁴⁶⁶. н
 вса яже въ¹⁴⁶⁷ тѣлѣ¹⁴⁶⁸. н безоумьнѣ¹⁴⁶⁹, нже прѣжде покоушнѣ се

¹³⁹⁵Х: въскр(ъ)сноутъ ¹³⁹⁶Д: таковы; С: таковѣ; Н, Х, О, П: таковѣн ¹³⁹⁷П, Д: ѡродн; С: оуродѣ; Х, О: оуроднѣн (у О
 последња два слова — вѣ — натписана, мислимо, истом руком) ¹³⁹⁸О, П, Д: мнровн ¹³⁹⁹Х: тавнше се ¹⁴⁰⁰Х
 нема ¹⁴⁰¹П, Д: мнръ ѡрод[ъ]ство ¹⁴⁰²П, Д нема ¹⁴⁰³П, Д: како въ ¹⁴⁰⁴Н: рождѣше; О: рож[ъ]шн; П: роднше ¹⁴⁰⁵Д:
 немнръсци; С: немнръсцѣ; П: немнръстѣн; О: немнръстѣн ¹⁴⁰⁶С: призваше ¹⁴⁰⁷Х: много ¹⁴⁰⁸Х: тѣда ¹⁴⁰⁹С, Д: таковѣн
¹⁴¹⁰П, Д: под[ъ]ше ¹⁴¹¹Х: мнръскаа ¹⁴¹²Х: съвыченѣа; П, Д: съвыченѣе; О: съвышенѣе ¹⁴¹³П, Д немају ¹⁴¹⁴Х нема
¹⁴¹⁵О: въспнтѣнѣа ¹⁴¹⁶Х: н люб'вѣ; О: любовь. н прочаа ¹⁴¹⁷О: н прѣати; Х: да приимутъ ¹⁴¹⁸Х нема ¹⁴¹⁹Х, С:
 вольно ¹⁴²⁰П, Д: тѣлѣн ¹⁴²¹О: своєм(ъ) своєм(ъ) (такое у рукопису) ¹⁴²²Х: самохот'ноу ¹⁴²³О: въспрѣати н вселити
¹⁴²⁴О: а не ¹⁴²⁵О нема ¹⁴²⁶Х: мнрѣ ¹⁴²⁷П, Д: нмоут(ъ) ¹⁴²⁸Х: же ¹⁴²⁹Д нема ¹⁴³⁰Х, С: доброразоумнѣ; О, П, Д:
 доброразумнѣн ¹⁴³¹П, Д: б(ог)а ¹⁴³²П, Д: възлюбив'ше ¹⁴³³Х: н мнра ¹⁴³⁴Н, С немају ¹⁴³⁵Х: любовь; О: вѣдоуше
 люб'ви ¹⁴³⁶Х: мнра сего; О, П: мнръсцѣн ¹⁴³⁷Х: нстѣннѣ; С: нстѣннѣ ¹⁴³⁸Д: х(рн)с(то)вѣн ¹⁴³⁹Х: кон'чина ¹⁴⁴⁰О: н
 вѣчнаа ¹⁴⁴¹П, Д немају ¹⁴⁴²С: соуднв'ше; О, Д: оусѣднша (Д: оусѣднше); П: расѣднше; Х: възлюбнше ¹⁴⁴³П:
 вѣчнааго; Х: таковѣн вѣчнаа ¹⁴⁴⁴С нема ¹⁴⁴⁵О: скоротанмынх[ъ] ¹⁴⁴⁶Х: ис(тъ)ствъныкѣ бранн повѣждають таковѣн
¹⁴⁴⁷О: таковн; С: таковѣн ¹⁴⁴⁸П: д(ъ)ньшнѣа; С: д(ъ)ньшнѣаго; О: до нынешнаго (не натписано) ¹⁴⁴⁹О, П, Д:
 от[ъ]мещоут[ъ] ¹⁴⁵⁰О, П: бранн повѣждають(ъ) (П: повѣждають); Д: повѣждають ¹⁴⁵¹Х, П, Д: ср[ъ]д[ъ]це ¹⁴⁵²Х:
 хотѣнѣа; Д: н хотѣннѣ ¹⁴⁵³Х: сластолюбнвын ¹⁴⁵⁴Х: покон. сытость ¹⁴⁵⁵Н нема ¹⁴⁵⁶Д нема ¹⁴⁵⁷Х: всако ¹⁴⁵⁸П, Д:
 тѣлѣн ¹⁴⁵⁹Д нема ¹⁴⁶⁰Х: вьнѣшнѣа ¹⁴⁶¹Д: от[ъ]врьгоут(ъ) ¹⁴⁶²Х: по ис(тъ)ствоу ¹⁴⁶³О: краса ¹⁴⁶⁴Х нема ¹⁴⁶⁵О:
 велнтѣ ¹⁴⁶⁶Х: н събраннѣ ¹⁴⁶⁷П, Д: ѡ ¹⁴⁶⁸П, Д: тѣлѣн; Н: тѣла ¹⁴⁶⁹Х: безоумьнѣ ис(тъ); П, Д: безумьнѣ ѡво ис(тъ)

ие(ть)ствыныи бранн побѣднѣи. н тѣмъ сѣделѣти¹⁴⁷⁰. а¹⁴⁷¹ н¹⁴⁷² иеще¹⁴⁷³ вѣнѣшнѣи¹⁴⁷⁴ такоже¹⁴⁷⁵
 кроми ие(ть)ства содрѣжнѣи¹⁴⁷⁶, н тѣмъ плѣноуемъ¹⁴⁷⁷. иже¹⁴⁷⁸ ннкожеже¹⁴⁷⁹ противленнѣи¹⁴⁸⁰,
 на побѣжденнѣи нмоутъ¹⁴⁸¹. борещомоу¹⁴⁸² бо¹⁴⁸³ се на трѣжнѣи¹⁴⁸⁴. прѣжде рнзы открьгше¹⁴⁸⁵
 от[ь] себе, н крѣпко прѣпоасавше¹⁴⁸⁶ се, н¹⁴⁸⁷ потоми¹⁴⁸⁸ на бореннѣи нзыти¹⁴⁸⁹. тако¹⁴⁹⁰ н¹⁴⁹¹
 подвижннкоу х(ри)с(то)воу. прѣжде под[о]бають¹⁴⁹¹ от[ь]ложит(н) миролюбенѣи. нмѣннѣи¹⁴⁹².
 славолюбнѣи¹⁴⁹³. н вса иже¹⁴⁹⁴ не въ ие(ть)ствѣи¹⁴⁹⁴. н¹⁴⁹⁵ потоми на ие(ть)ствыныи похотн
 въоружн¹⁴⁹⁶ се. иже¹⁴⁹⁷ соутъ. лютость¹⁴⁹⁸ на¹⁴⁹⁹ покон. сынъ. самоволнѣи¹⁵⁰⁰. н нн¹⁵⁰¹ вса иже¹⁵⁰²
 въ насъ соутъ¹⁵⁰². н ннктоже прѣвѣхъ¹⁵⁰³ не от[ь]врьгъ¹⁵⁰⁴, послѣдннѣи¹⁵⁰⁵ сѣделѣють¹⁵⁰⁶.
 (326)¹⁵⁰⁷ прѣжде бо свезаннѣи¹⁵⁰⁸ роукоу скою под[о]бають от[ь]рѣшнѣи¹⁵⁰⁹ се¹⁵¹⁰. н¹⁵¹¹ потоми¹⁵¹²
 на свезавшаго оруженѣи¹⁵¹² вѣзетн. ведомын¹⁵¹³ бо въ тѣмннцоу¹⁵¹⁴, обнажаемъ бывають рнзѣ
 свонхъ. н мѣи аще по истннѣи въ плачѣи¹⁵¹⁵ н покаианѣи жнтнѣи прнходнѣи. н¹⁵¹⁶ не льжею
 самоволнѣи¹⁵¹⁷ ососужденннѣи¹⁵¹⁸, нменоватн се хоцѣемъ¹⁵¹⁹. такоже да обнажнѣи се.
 вѣлагаемын¹⁵²⁰ въ гробѣи, оставлѣють¹⁵²¹ вса соущаи на землн. н мѣи аще по истннѣи
 оумрѣхомъ¹⁵²² мнровн. оумрѣшомоу¹⁵²³ под[о]бнѣи¹⁵²⁴ се. н толнко прнмѣмъ¹⁵²⁵, еликоже оумрѣи¹⁵²⁶
 въ гробѣи. вѣлазен въ водоу, н¹⁵²⁷ хотѣи¹⁵²⁸ на онъ¹⁵²⁹ полъ¹⁵³⁰ рѣкы¹⁵³¹ прѣвроднѣи¹⁵³², обнажають
 се въсь. н мѣи аще хоцѣемъ безъ пакостн¹⁵³³ не рѣтныи воды,

¹⁴⁷⁰Х, О, Д: сѣдолѣти; П: одолѣти ¹⁴⁷¹Х нема ¹⁴⁷²Х нема ¹⁴⁷³Х: иеще съ ¹⁴⁷⁴О: вѣнѣшнѣи; Д: вѣнѣшнѣи ¹⁴⁷⁵Х,
 О, П, Д: иже ¹⁴⁷⁶Х: дръжнѣи ¹⁴⁷⁷Х: побѣждаемъ н плѣнаемъ ¹⁴⁷⁸Х: тако ¹⁴⁷⁹Х: ннколнже ¹⁴⁸⁰Х: противленѣи; П, Д:
 сѣпротивленѣи ¹⁴⁸¹О: нмать ¹⁴⁸²Х: борещен ¹⁴⁸³Х нема; С: же ¹⁴⁸⁴С: трѣжнѣи; Д: трѣжнѣи; О: трѣжнѣи (з
 натписано изнад р а нн измеѣу ы и џ), у П: трѣжнѣи ¹⁴⁸⁵П, Д: от[ь]врьгшѣи ¹⁴⁸⁶С: прѣпоасавшѣи ¹⁴⁸⁷Х, О, Д:
 тн ¹⁴⁸⁸Х: тогда ¹⁴⁸⁹Х: нзыдоутъ(ь) ¹⁴⁹⁰О: Такоже ¹⁴⁹¹Х: под[о]бають. прѣжде ¹⁴⁹²Х, О: н нмѣнѣи ¹⁴⁹³Х: н славолюбнѣи
¹⁴⁹⁴Х: въ мнрѣ соутъ ¹⁴⁹⁵О, Д: тн ¹⁴⁹⁶Н: въоружъ; Х: въоружати; С, О, П, Д: въоружнѣи ¹⁴⁹⁷П, Д: еже ¹⁴⁹⁸Х:
 гнѣвъ; О, П, Д: сытость ¹⁴⁹⁹Х, С, О, П, Д немају ¹⁵⁰⁰Х: самоволство; О: самоволѣи (додато тамнѣиим мастилом
 и, мнслимо, каснѣи); П, Д: самоволѣи ¹⁵⁰¹О нема ¹⁵⁰²Х: соутъ въ насъ(ь) ¹⁵⁰³Х, О: прѣвѣхъ(ь) (О: прѣвѣхъ(ь))
¹⁵⁰⁴Х: от[ь]врьгъ се ¹⁵⁰⁵О: послѣд[ь]ннѣи(ь) ¹⁵⁰⁶О, Д: сѣдолѣетъ(ь); П: одолѣетъ(ь); Х: сѣдолѣти можеть ¹⁵⁰⁷Х нема
¹⁵⁰⁸П, Д: свезаннѣи ¹⁵⁰⁹Д: раздрѣшнѣи ¹⁵¹⁰О, П немају ¹⁵¹¹О, Д: тн ¹⁵¹²О: оръжѣи на свезавшаго; П, Д: оръжѣи
 свезавшаго ¹⁵¹³С, П, Д: ведомн ¹⁵¹⁴П: темннцоу ¹⁵¹⁵Д: плачѣи¹⁵¹⁶О: а ¹⁵¹⁷С: самоволнѣи; Д: самоволнѣи; О:
 самоволнѣи ¹⁵¹⁸О: н осужденннѣи ¹⁵¹⁹О: хотѣемъ[ь] ¹⁵²⁰С, П, Д: вѣлагаемн; О: вѣлагаемын бо ¹⁵²¹П: оставлѣють[ь]
¹⁵²²О: оумрѣхомъ(ь) ¹⁵²³С, Д: оумрѣшомоу; О: оумрѣшемъ ¹⁵²⁴О, П, Д: оуподобнѣи(ь) ¹⁵²⁵Н, О, П: прнмѣмъ ¹⁵²⁶О:
 оумрын; П, Д: оумрѣшѣи (Д: оумрѣшѣи) ¹⁵²⁷Н, О немају ¹⁵²⁸С: хотѣи ¹⁵²⁹О, П, Д: онъ ¹⁵³⁰О, П, Д: страноу ¹⁵³¹П, Д
 немају ¹⁵³²О: прекрестн; П: прѣплѣтн ¹⁵³³С, Д: пакостѣи прѣнѣи; О, П: пакостн прнѣи

нѣ въздоушныѣ. да ѡбнажи мѣ се ѡт[ъ]¹⁵³⁴ в'се¹⁵³⁵ пѣтаан мнр(ь)скыѣ. Бродѣцаго¹⁵³⁶ бо въ ризахъ
 скоро¹⁵³⁷ потопленіе¹⁵³⁸ бывають¹⁵³⁹. тако и трынориз'ца любонмѣн'на, потаплають¹⁵⁴⁰
 мнр'скаѣ¹⁵⁴¹ быстрина¹⁵⁴². и не възгласитъ таковы¹⁵⁴³, ѡ б(о)зѣ моѣмъ прѣлѣзоу¹⁵⁴⁴ стѣноу.
 ѡбыкла бо кс(тъ) землынаѣ¹⁵⁴⁵ пѣталъ, и събраніе. дроугѣи своѣ въ глыбниноу¹⁵⁴⁶ неразоумна
 съводитъ¹⁵⁴⁷. и не въдасть¹⁵⁴⁸ (33а) нмъ ни когдѣже свѣта беспѣтална, безънмѣнства¹⁵⁴⁹ видѣти.
 нѣ¹⁵⁵⁰ льститъ зѣло¹⁵⁵¹ и до гроба¹⁵⁵². тѣмъ же доколѣ сѣ г(оспод)н, доколѣ забываюши насъ до
 конца¹⁵⁵³. доколѣ възноситъ се врагъ нашъ на ны. доколѣ, донелѣ же¹⁵⁵⁴ надеждынни¹⁵⁵⁵ боудете
 вѣчнѣи¹⁵⁵⁶ жизни. и не прилипающе¹⁵⁵⁷ земныхъ(ь)¹⁵⁵⁸ вѣщехъ. и¹⁵⁵⁹ с(ы)нове мн
 пр(и)с(ь)нн¹⁵⁶⁰, да прославаю се ѡ васъ яко¹⁵⁶¹ ѡт(ь)цѣ о чедѣхъ. зрѣ¹⁵⁶² вы¹⁵⁶³ всѣмъ смысломъ,
 и всѣмъ хотѣннѣмъ н(е)б(е)с(ь)ныхъ¹⁵⁶⁴ нищюще¹⁵⁶⁵. и лице моѣ б(ог)а и ѡ(тъ)ца видѣти, и¹⁵⁶⁶ по
 все часы желающа¹⁵⁶⁷. тѣмъ же пристопните къ мнѣ чѣда моя, в'са землынаѣ¹⁵⁶⁸ ѡт[ъ]врьгше¹⁵⁶⁹, да
 просвѣтитѣ¹⁵⁷⁰ се, ¹⁵⁷¹и¹⁵⁷² лица ваша не постыдѣтъ се¹⁵⁷¹. и прїимете¹⁵⁷³ вса соущаѣ на неб(е)сехъ,
 яже любещи¹⁵⁷⁴ мѣ оуготовахъ прѣжде сложенїа ¹⁵⁷⁵мнра всего^{1576/1575}. Възлюбимъ же оубо¹⁵⁷⁷ ѡ
 братїе¹⁵⁷⁸ бл(а)гаго¹⁵⁷⁹ б(ог)а¹⁵⁸⁰. и тѣ едины да боудетъ честь наша въ живущихъ на земли. не
 оусты тѣмъо нн¹⁵⁸¹ одеждѣю, нѣ¹⁵⁸² любовь к нѣмоу нмѣнмъ¹⁵⁸³. дѣлеси¹⁵⁸⁴ и нравы скондн
 оувѣрнмъ¹⁵⁸⁵ се кмоу. Яще бо¹⁵⁸⁶ любимъ¹⁵⁸⁷ н¹⁵⁸⁸, ¹⁵⁸⁹потѣшимъ се и доброты его насладити се. аще
 бо любимъ н¹⁵⁸⁹, не ослоушамъ¹⁵⁹⁰ се званїа на бракъ его¹⁵⁹¹.

¹⁵³⁴С нема ¹⁵³⁵С, Д: всакоѣ ¹⁵³⁶П: плавающаго ¹⁵³⁷П, Д: скоро ¹⁵³⁸П, Д: потопленїа ¹⁵³⁹П, Д: бывають(ь) ¹⁵⁴⁰О:
 потоплають(ь); П, Д: потаплають(ь) (Д: потаплають) ¹⁵⁴¹П, Д: мнр'скыѣ ¹⁵⁴²П, Д: вьны ¹⁵⁴³О, П: таковыи ¹⁵⁴⁴О:
 прелѣзоу(ь) ¹⁵⁴⁵О: земнаѣ ¹⁵⁴⁶О: глоубниѣ; С: глыбниѣ ¹⁵⁴⁷О, П, Д: сводити; Н: ннз'водитъ ¹⁵⁴⁸С, П, Д: дас(тъ)
¹⁵⁴⁹Д: и безънмѣнства ¹⁵⁵⁰П, Д немају ¹⁵⁵¹П, Д: зѣло ѡ ннх(ь) ¹⁵⁵²О: гроба ѡнѣх(ь) ¹⁵⁵³О: концѣ. лн г(о)с(под)н
¹⁵⁵⁴Д: донелѣ же; С: дондѣ же ¹⁵⁵⁵Н: надежныици; О: надеженѣци; С: надѣжднѣи ¹⁵⁵⁶П, Д: вѣчныѣ ¹⁵⁵⁷О: припадающе
¹⁵⁵⁸О: земныхъ[ь] ¹⁵⁵⁹П, Д немају ¹⁵⁶⁰С, Д: пр(и)с(ь)нн (не види се на снимку ясно да ли је у Д на крају речи
 ѣ или ѣ) ¹⁵⁶¹О: акы; Д: акы ¹⁵⁶²О, П, Д: видѣ (П, Д: видѣ) ¹⁵⁶³П, Д: вас(ь) ¹⁵⁶⁴О: н(е)б(е)с(ь)ныхъ(ь) ¹⁵⁶⁵П, Д:
 нищущихъ[ь] ¹⁵⁶⁶П, Д немају ¹⁵⁶⁷С, О, П, Д: желающе ¹⁵⁶⁸О: земнаѣ ¹⁵⁶⁹С: ѡт[ъ]врьгше ¹⁵⁷⁰С: просвѣтитъ ¹⁵⁷¹С
 нема ¹⁵⁷²О нема ¹⁵⁷³Д: прїимѣте; О: прїимѣте ¹⁵⁷⁴Д: любещи; С: любещи¹⁵⁷⁵С: в'сего мнра ¹⁵⁷⁶П, Д: сего ¹⁵⁷⁷С
 нема ¹⁵⁷⁸О: братїа ¹⁵⁷⁹О: благо (вероватно резултат хаплографије или недостаје титла) ¹⁵⁸⁰П: г(оспод)а
¹⁵⁸¹О: лн ¹⁵⁸²С, О, П, Д нема ¹⁵⁸³О: нмѣмъ(ь) ¹⁵⁸⁴С, О, Д: нѣ (О: но) дѣлѣси; П: нѣ дѣлы ¹⁵⁸⁵С: и оувѣрнмъ ¹⁵⁸⁶П,
 Д: оубо ¹⁵⁸⁷Н: любовь ¹⁵⁸⁸С, О, П, Д: его ¹⁵⁸⁹С, П, Д немају ¹⁵⁹⁰О: ослышаемъ(ь); П: прѣслышамъ ¹⁵⁹¹С, О, П, Д:
 его. и та оставимъ(ь) (О: оставимъ(ь); П: останѣмъ(ь) се) яже ѡт[ъ]ротнѣи (О, П: ѡт[ъ]ротены; Д: ѡт[ъ]рот(е)нѣи)
 сътвораютъ нн (О: ны; П, Д: нас(ь)) званїа (О: званїю) его

аще любили ѿ^{1592 VII} , послѣдоуи¹⁵⁹³ по немъ яко¹⁵⁹⁴ ап(о)с(то)лн. н заповѣдъ¹⁵⁹⁵ тоужде¹⁵⁹⁶
 приемише¹⁵⁹⁵ (33б) якоже¹⁵⁹⁷ н онн. еже не стежати нн¹⁵⁹⁸ злат(а), нн сребра, нн мѣдн. нн мѣха.
 нн жъзла¹⁵⁹⁹. нн двою рнзоу. могои¹⁶⁰⁰ быхомъ такоже пожити, аще быхомъ¹⁶⁰¹ хотѣли. нбо н¹⁶⁰²
 въ градѣхъ нашихъ много¹⁶⁰³ вид[и]мъ оубогиѣ, не¹⁶⁰⁴ имоуще¹⁶⁰⁵ нн оукроуха на оутрѣн д(ь)нѣ.
 н г(оспод)ъ не оумараѣтъ нхъ гладомъ¹⁶⁰⁶. н не приемише¹⁶⁰⁷ заповѣдн, по¹⁶⁰⁸ заповѣдн¹⁶⁰⁹
 живоутъ. кроми¹⁶¹⁰ же сего послѣдствѣ. аще быхомъ вѣроу имѣли, къ дающемоу скотомъ пицоу
 нмъ¹⁶¹¹. н птен'цемъ крановомъ призывающимъ¹⁶¹² ѿ¹⁶¹³. не¹⁶¹⁴ оустрашени се¹⁶¹⁵ быхомъ¹⁶¹⁴
 нищетнаго жит(и)а. вѣдѣше¹⁶¹⁶ яко всако¹⁶¹⁷ тварн н дыханнѣ чьстѣннѣиш¹⁶¹⁸ есмь¹⁶¹⁹, по¹⁶²⁰
 образу б(о)жню създанн¹⁶²¹. н пате¹⁶²² намъ попечет¹⁶²³ се г(оспод)ъ¹⁵⁰⁷, аще¹⁶²⁴ оубо таково¹⁶²⁵
 жит(и)ѣ оукрашаѣтъ¹⁶²⁶ ны¹⁶²⁷. н немошно¹⁶²⁸ лѣности¹⁶²⁹ нашеѣ ради¹⁶²⁹ мннѣ се¹⁶³⁰. еже н
 оубожи¹⁶³¹ въ насъ творетъ, не¹⁶³² приемише¹⁶³³ образа ннот(ь)скаго. ¹⁶³⁴то колнко¹⁶³⁴ же¹⁶³⁵
 можемъ¹⁶³⁶ помысли¹⁶³⁷ начетн¹⁶³⁸, по стопамъ от(ь)ць¹⁶³⁹ своихъ¹⁶⁴⁰ ходити, н житию нхъ
 порекновати¹⁶⁴¹. нже¹⁶⁴² н¹⁶⁴³ оудивнше агг(е)лы¹⁶⁴⁴

^{VIII} даље рагови брисања на простору где би стало седам или осам слова, види се само ножица
 некадашњег ц)

¹⁵⁹²С, П, Д: его ¹⁵⁹³О, Д: послѣдоуемъ(ъ) ¹⁵⁹⁴О, Д: яко н ¹⁵⁹⁵П: приемише тѣже (тѣже написано на белини
 истом руком) ¹⁵⁹⁶Н нема ¹⁵⁹⁷О, П, Д: яко ¹⁵⁹⁸П нема ¹⁵⁹⁹П: жезла; О: палици; Д: палицоу ¹⁶⁰⁰П, Д: могои рбо
¹⁶⁰¹О: быхомъ(ъ) такоже пожити. аще быхомъ(ъ) ¹⁶⁰²С нема ¹⁶⁰³О, Д: много; П: многи; С: многихъ(ъ) ¹⁶⁰⁴С: н не
¹⁶⁰⁵П: имѣше ¹⁶⁰⁶П: гладомъ(ъ) ¹⁶⁰⁷О: прѣмъ(ъ)ше ¹⁶⁰⁸О: н по ¹⁶⁰⁹С: заведн (такое у рукопису) ¹⁶¹⁰П, Д: н кроми
¹⁶¹¹О, П, Д: нхъ(ъ) ¹⁶¹²Д: призывающимъ ¹⁶¹³П: ег(о) ¹⁶¹⁴П: быхомъ(ъ) се хстрашени ¹⁶¹⁵С нема ¹⁶¹⁶О, П, Д: вѣдоуше
¹⁶¹⁷О: всеа (е написано тамнијим мастилом и, мислимо, касније и другом руком) ¹⁶¹⁸Д: ч(ь)ст(ь)нѣише; О:
 чюднѣишн ¹⁶¹⁹С: есмь мѣ; О: мѣ н есмь (или мѣн есмь; мѣ написано на белини са знаком за уметање
 тамнијим мастилом и, мислимо, другом руком, истом којом је написано е у всеа (вид. нап. 1617); знак
 за уметање у текст натписан је између два н у чюднѣишнн што би указивало на читања: чюднѣишн мѣ н
 есмь или чюднѣишн мѣн есмь; друго нам се чини исправнијим, с обзиром на разнотенија у П, Д); П, Д:
 есмь мѣн ¹⁶²⁰О: н по ¹⁶²¹Д: създаннѣ; С, П: създаннѣ ¹⁶²²О, П, Д: пате всѣхъ(ъ) ¹⁶²³О, П, Д: печет ¹⁶²⁴Х, О, П, Д:
 аще ли ¹⁶²⁵Х, С: таково ¹⁶²⁶С: оукрашаѣтъ; О, П: оустрашаѣтъ; Д: оустрашаѣтъ се; Х: оустрашит ¹⁶²⁷Д нема ¹⁶²⁸П,
 Д: немошно намъ ¹⁶²⁹П, Д: рад[и] нашеѣ ¹⁶³⁰О: са намъ(ъ) ¹⁶³¹С: оубожи; Х, П: оубожи ¹⁶³²О: н не ¹⁶³³Д: приемише;
 О: прѣмъше ¹⁶³⁴Х: толнко; О: Н то когда; П: то когда; Д: то колн ¹⁶³⁵Х, О, П: оубо ¹⁶³⁶Х: не можемъ ¹⁶³⁷П, Д: н
 помысли¹⁶³⁸Х: да н мы начнемъ; О: н начати; П, Д: еже начетн ¹⁶³⁹Н, Х, С, О, П, Д: от(ь)ць ¹⁶⁴⁰Х: нашихъ
¹⁶⁴¹С: рековати ¹⁶⁴²Х: еже ¹⁶⁴³Х, О, П, Д немају ¹⁶⁴⁴О, П: н агг(е)лы

¹⁶⁴⁵жнтнѣмь ¹⁶⁴⁵сконмь ¹⁶⁴⁵. ¹⁶⁴⁶разгнѣмь ¹⁶⁴⁶оубо кннгы, и прочтѣмь ¹⁶⁴⁷жнтнѣ ¹⁶⁴⁸от(ь)ць ¹⁶⁴⁹сконхъ.
 да оубѣмь ¹⁶⁵⁰от[ь] ¹⁶⁵⁰прѣбываннѣ ¹⁶⁵¹нхъ, како ¹⁶⁵²лю(34а)блѣху ¹⁶⁵³в(о)г)а. и тогда велѣмь ¹⁶⁵⁴
 оукаемь ¹⁶⁵⁵свое прѣбываннѣ ^{1656/1655}. и лъжныи ¹⁶⁵⁷оубѣтъ ¹⁶⁵⁸. како ¹⁶⁵⁹всего ¹⁶⁶⁰мнра сего ¹⁶⁶¹
 оумѣты мнѣше ¹⁶⁶². како в'са ¹⁶⁶³ѣже ¹⁶⁶⁴въ свѣтъ ¹⁶⁶⁵семь оставише ¹⁶⁶⁶. и ¹⁶⁶⁷ходнше въ
 оубтннхъ. въ ¹⁶⁶⁸козняхъ кожахъ. лишенъ ¹⁶⁶⁹всего ¹⁶⁷⁰въ ¹⁶⁷¹мнрѣ ¹⁶⁷²сѣмь. ¹⁶⁷³скръвеще не о
 соущнхъ ¹⁶⁷⁴въ ¹⁶⁷⁵мнрѣ ^{1676/1674/1673}. нѣ о страшнѣмь соудншн. озлобленъ ¹⁶⁷⁷от[ь] бѣсовѣ же ¹⁶⁷⁸,
 и неразоумныхъ ¹⁶⁷⁹чл(о)вѣкъ. въ поустыняхъ ¹⁶⁸⁰прѣбывающе. и въ пещерахъ оубеише се. и въ
 распад[а]ннѣ ¹⁶⁸¹земельныхъ ¹⁶⁸²прѣходеише ¹⁶⁸³. и бѣше ¹⁶⁸⁴по истинѣ ¹⁶⁸⁵чюдо ¹⁶⁸⁵внѣтн. како
¹⁶⁸⁸овнѣ ¹⁶⁸⁷въ роукахъ ¹⁶⁸⁶дѣло дръжеише ¹⁶⁸⁸. м(о)лнтвоу ¹⁶⁸⁹же оустнама ¹⁶⁹⁰и ¹⁶⁹¹разоумь ¹⁶⁹²
 плетоуише ¹⁶⁹³, и къ вышнѣмоу възсналюише ¹⁶⁹⁴такъ ¹⁶⁹⁵д(ь)нь ¹⁶⁹⁶прокаждаху ¹⁶⁹⁷. дроузи ¹⁶⁹⁸же
 на врьсх(ь) горьскыхъ ¹⁶⁹⁹, ѣко ластовнице ¹⁷⁰⁰выгнѣзднв'ше ¹⁷⁰¹се шьп'тааху ^{1702/1700}
 пс(а)л(ь)мьныи ¹⁷⁰³пѣснѣ ¹⁷⁰⁴и ¹⁷⁰⁵овнѣ ¹⁷⁰⁶ѣко еленѣ ¹⁷⁰⁷горѣ высокыи оубьхождааху ¹⁷⁰⁸. и
 бланѣмь ¹⁷⁰⁹поустыньныхъ ¹⁷¹⁰доволенъ ¹⁷¹¹оутробы ¹⁷¹²своеи ¹⁷¹³

^{IX}нѣ натписано, можда касније, другом руком

¹⁶⁴⁵С: сконмь жнт[н]ѣмь ¹⁶⁴⁶у П светлиим мастилом и, мислимо, касније и другом руком у разгнѣмь
 натписано г ¹⁶⁴⁷Д: потѣмь ¹⁶⁴⁸Х, О, П, Д: жнтнѣ ¹⁶⁴⁹Н, С, О, П, Д: от(ь)ць ¹⁶⁵⁰Х: о ¹⁶⁵¹Х: прѣбываннѣ ¹⁶⁵²Х:
 колнко ¹⁶⁵³П: любѣхъ ¹⁶⁵⁴Х нема ¹⁶⁵⁵П, Д: жнтнѣ свое ¹⁶⁵⁶Х: жнтнѣ ¹⁶⁵⁷С, Д: лъжнѣ; П: лъжны; Х: лъжныи
¹⁶⁵⁸Д: оубѣтъ; Х: свѣты ¹⁶⁵⁹О: Како онн ¹⁶⁶⁰Х, П, Д: вса; О: въ всего ¹⁶⁶¹у П натписано светлиим мастилом
 и, мислимо, другом руком, касније, истом која је на тој страни натписала слово г (вид. нап. 1646) ¹⁶⁶²Х,
 Д: вѣмѣннше ¹⁶⁶³Х нема ¹⁶⁶⁴Х нема ¹⁶⁶⁵П: мнрѣ ¹⁶⁶⁶Х: оставише вса ¹⁶⁶⁷Х, О, П, Д: како ¹⁶⁶⁸С, Д: и въ; Х: и
 ннн въ ¹⁶⁶⁹П: лишаемн; Х, О: оублхованн; Д: оублхованнѣ ¹⁶⁷⁰Х, П: от[ь] всего ¹⁶⁷¹П: ѣже въ; Д: нже въ ¹⁶⁷²О,
 Д: свѣтъ ¹⁶⁷³С нема ¹⁶⁷⁴Х: зѣтъ ¹⁶⁷⁵П, Д: ѣже въ ¹⁶⁷⁶О, П, Д: мнре сем(ъ) ¹⁶⁷⁷Х, О: озлобленн; П: озлобленнѣ
¹⁶⁷⁸Х нема ¹⁶⁷⁹Х: от[ь] неразоумныхъ ¹⁶⁸⁰Н, П: поустыньхъ ¹⁶⁸¹П: распадѣнн; Д: распад[а]ннх(ь); С: распадннх(ь);
 О: распааннах[ъ]; Х: пропастихъ ¹⁶⁸²О: земныхъ ¹⁶⁸³О: проходѣише ¹⁶⁸⁴О: блше; Д: бѣише; Х: бѣ ¹⁶⁸⁵Х, П, Д: чюдо
 по истинѣ; О: чюд[ь]но по истинѣ ¹⁶⁸⁶Х: въ роукахъ, овн; ¹⁶⁸⁷О, П: овн; Д: овын ¹⁶⁸⁸П: дръжеише ¹⁶⁸⁹Д: и
 м(о)лнтвоу; Х: м(о)л(н)твы ¹⁶⁹⁰Х: оустнама ¹⁶⁹¹Х нема ¹⁶⁹²О, П, Д: разоумом(ъ) ¹⁶⁹³С: плетоуише ¹⁶⁹⁴Х: възсналюише
¹⁶⁹⁵П, Д: и тако ¹⁶⁹⁶Х: вьсь д(ь)нь; О: д(ь)нь д(ь)не ¹⁶⁹⁷Х: прѣпрокаждааху; О: прохажавъ ¹⁶⁹⁸С: дроузи; Д: дроузи
¹⁶⁹⁹Х: горьскыхъ ¹⁷⁰⁰С: шьп'тааху выгнѣзднвше с(е) ¹⁷⁰¹О: възгнѣзднв'ше; Х: възгнѣзднше ¹⁷⁰²Н, П, Д: шьп'тааху;
 О: шепѣтааху ¹⁷⁰³П: пс(а)л(ь)мьныи; Х: ѡ(а)л(ь)мьскыи ¹⁷⁰⁴Н: пѣ; Х, О: пѣснн; С, Д: пѣснѣ ¹⁷⁰⁵Х, П, Д: немају
¹⁷⁰⁶П, Д: овн ж(е) (Д: овѣ ѣже) ¹⁷⁰⁷С, Д: еленѣ; Х: елене; О: оленн ¹⁷⁰⁸О, Д: оубьхождахъ (Д: оуб'хождааху); П:
 оубьхаждаахъ ¹⁷⁰⁹Х: былии ¹⁷¹⁰Х: поустынное; О: поустынм(ъ) ¹⁷¹¹Х: доволенно ¹⁷¹²Х: потрѣбѣ ¹⁷¹³Х, С: своеи

нлѣху¹⁷¹⁴. ннн¹⁷¹⁵ же іако заѣцѣ въ каменн¹⁷¹⁶ прнѣѣжнща¹⁷¹⁷ сн¹⁷¹⁸ твораху¹⁷¹⁹. ѡвн¹⁷²⁰
 нсходеще¹⁷²¹ кѣ нсточннкомъ¹⁷²² въ каменн¹⁷²³ скоро¹⁷²⁴ текоушнмъ¹⁷²⁵. н звѣнѣннѣмъ¹⁷²⁶
 сладкымъ¹⁷²⁷ оушн¹⁷²⁸ ѡглашающе. роукама¹⁷²⁹ сконма напнва(34б)юще се, бл(а)годаараху¹⁷³⁰
 б(ог)а. н пакы¹⁷³¹ на вѣтрѣ¹⁷³¹ тнхо¹⁷³² дыхающе¹⁷³³, прохлаждаху¹⁷³⁴ роуцѣ¹⁷³⁵ н ѡн.
 оумъ¹⁷³⁶ же^{1738/1736} н д(оу)шоу кѣ б(ог)оу възводеще. н¹⁷³⁹ по л(о)лнтв'нѣн лѣствнцн кѣ нѣмоу
 възходеще¹⁷³⁹. пр(н)с(ь)но¹⁷⁴⁰ съ ннмъ бесѣдоюще. тѣ бо нмъ бѣ¹⁷⁴¹ дѣло выноу¹⁷⁴². н того радн
 нзыдоше ѡт[ь] мнра. іакоже¹⁷⁴³ съ г(осп)оде¹⁷⁴³мъ б(ог)о¹⁷⁴⁴мъ сконма¹⁷⁴⁴ ходнтн¹⁷⁴⁵ выноу¹⁷⁴⁶. 1747 не
 ѡтезаемю^{1748/1747} нн¹⁷⁴⁹ ѡплѣтаемю¹⁷⁵⁰ жнтѣнскымн¹⁷⁵¹ пѣтал'мн. н всѣмн нестроиннымн¹⁷⁵²
 соушнмн¹⁷⁵³ въ мльвѣ. възходеще¹⁷⁵⁴ же¹⁷⁵⁵ на высокыѣ¹⁷⁵⁶ хлымн смотрахоу¹⁷⁵⁷ на в'се страны.
 н¹⁷⁵⁸ не вндѣху¹⁷⁵⁹ мнра, нн¹⁷⁶⁰ слышахоу¹⁷⁶¹ мльвѣ¹⁷⁶² н¹⁷⁶³ грохотаннѣ¹⁷⁶⁴. не¹⁷⁶⁵ бѣ¹⁷⁶⁶ нмъ
 въ ѡтню¹⁷⁶⁶ граднлаго¹⁷⁶⁷ метежа, народнаго клн'га¹⁷⁶⁸. нн прндоше¹⁷⁶⁹ кѣ оушнма нхъ
 блѡудннцѣ¹⁷⁷⁰ сквр'нныѣ пѣснн. нн¹⁷⁷¹ вндѣше¹⁷⁷² землк¹⁷⁷³

¹⁷¹⁴Х, С, О: нлѣаху (С: нлѣаху) ¹⁷¹⁵С: ннѣ; О: ннн ¹⁷¹⁶С: каменѣ; О: каменнѣ (псили на последнем н могао
 би указивати и на другачије читање – каменн н; овде, с обзиром на смисао, оно, изгледа, ипак пре
 означава изговарање вокала са претходним ј: *Стенсланд*, стр. 50–51); П: каменѣх[ь]; Д: каменнх(ь); Х:
 каменѣ ¹⁷¹⁷Д: прнѣѣжнще ¹⁷¹⁸сн у П првобитно није било, начињено је од префикса наредне речи сѣтварахъ,
 светлијим мастилом и, могуће, другом руком; Х, О немају ¹⁷¹⁹С: твораахъ; О: творахъ; у П првобитно
 сѣтварахъ, па касније од сѣ начињено сн, а над речју натписано о са титлом: тѣарахъ; Х: сѣтворнше ¹⁷²⁰О: да
 ѡвн; П, Д: да ѡвн нх(ь) ¹⁷²¹О: сѣходеще; Х: сѣхждааху; П, Д: сѣдеще ¹⁷²²Д: нсточннмъ ¹⁷²³С: каменѣ; О, П, Д:
 каменн ¹⁷²⁴Х, О: быстро ¹⁷²⁵П, Д: текѣшнм(ь); С, О: текоушнмъ ¹⁷²⁶Н, Х: звѣнѣннѣмъ; О: звенѣнѣм(ь) ¹⁷²⁷Н:
 сладкымъ; С: сладкымъ ¹⁷²⁸П, Д: шн сн ¹⁷²⁹Х, О, П, Д: н роукама ¹⁷³⁰Н, Х, С, О, Д: блгдарахъ (О:
 блгдарахъ) ¹⁷³¹Х: вѣтроу ¹⁷³²Х: тнхоу ¹⁷³³Н: дыхающе; Х: повѣающе; О: повѣдающе(ь); П, Д: повѣающе(ь)
¹⁷³⁴С: прохлаждааху; О, П, Д: прохлаждахъ са (П, Д: прохлаждахъ се); Х: прохлаждааху се ¹⁷³⁵Х: роуцѣ же ¹⁷³⁶Х
 нема ¹⁷³⁷П, Д: н оумъ ¹⁷³⁸П нема ¹⁷³⁹С нема ¹⁷⁴⁰Х, О, П, Д: н пр(н)с(ь)но ¹⁷⁴¹О нема ¹⁷⁴²О: всегда ¹⁷⁴³Х, П: іако
 да ¹⁷⁴⁴Х нема ¹⁷⁴⁵Х: ходетъ ¹⁷⁴⁶Х: пр(н)с(ь)но; С: в'сегда; О: вы. но (тако у рукопису) ¹⁷⁴⁷С нема ¹⁷⁴⁸Х:
 отеготѣше; П, Д: ѡбѣзаемн (Д: ѡбѣзаемнѣ) ¹⁷⁴⁹С: не ¹⁷⁵⁰С: ѡплѣтаемю; П, Д: заплнтаемн (Д: заплнтаемнѣ); Х:
 ѡбѣзаше се ¹⁷⁵¹О: жнтѣнскымн ¹⁷⁵²Х: нестроен'мн; Д: нестроен'ннмн ¹⁷⁵³Д: соушнмн; С, П: соушнмн ¹⁷⁵⁴С:
 възходеще; Х: н възхждааху ¹⁷⁵⁵Х нема ¹⁷⁵⁶С: высокн ¹⁷⁵⁷О: смотрахъ; П, Д: сматрахъ; Х: н сѣматрааху; С: н
 сматрахоу ¹⁷⁵⁸О нема ¹⁷⁵⁹О: вндаху; Х: вндѣахъ; С: вѣдѣхъ ¹⁷⁶⁰О: не ¹⁷⁶¹Х, О, П, Д: слышахоу ¹⁷⁶²Х, О, П, Д:
 клопота ¹⁷⁶³Н, Х, С, О: нн ¹⁷⁶⁴Х: вѣпаа; О, П, Д: нгранѣ ¹⁷⁶⁵Х: нн ¹⁷⁶⁶Х: вѣ отню нхъ ¹⁷⁶⁷Х: грѣдааго ¹⁷⁶⁸П, Д:
 крѣтанѣ ¹⁷⁶⁹Х, С, П: прндоше; Д: прѣдоше ¹⁷⁷⁰Х, С, О, П, Д: блѡудннцѣ ¹⁷⁷¹О, П, Д: не ¹⁷⁷²П: вндѣхъ ¹⁷⁷³Х: на
 землн; О, Д: землю; П: вонны

¹⁷⁷⁴кѣ ¹⁷⁷⁴земли ¹⁷⁷⁴на ¹⁷⁷⁵сѣтъ ¹⁷⁷⁶съшьд[ъ]ше ¹⁷⁷⁷се. не ¹⁷⁷⁸вндѣше ¹⁷⁷⁸крѣвѣ ¹⁷⁷⁹проливаетмы ¹⁷⁸⁰. и
¹⁷⁸¹образа ¹⁷⁸²б(о)го ¹⁷⁸²мѣ поттен'наго ¹⁷⁸²лица ¹⁷⁸³чл(о)в(ѣ)чьскаго ¹⁷⁸⁴, мѣтемы ¹⁷⁸⁵от[ъ] тѣла
^{1786/1785}от[ъ]лоучена ¹⁷⁸⁷сыпроста ¹⁷⁸⁸же ¹⁷⁸⁹всакого ¹⁷⁹⁰окаанства ¹⁷⁹¹чл(о)в(ѣ)чл ¹⁷⁹²не
¹⁷⁹¹вндѣше ¹⁷⁹³тъкмѣ ¹⁷⁹⁴въ ^{1795/1794}ѡчию ¹⁷⁹⁶нмѣ ¹⁷⁹⁷бѣ ¹⁷⁹⁷дрѣв'ноу ¹⁷⁹⁸двизаннѣ, вѣтвѣн ¹⁷⁹⁸
¹⁷⁹⁹шѡумѣннѣ. и по ¹⁸⁰⁰ѡтишенѣн ¹⁸⁰¹тъчню ¹⁸⁰¹источиннкѣ ¹⁸⁰²шѡумѣннѣ ¹⁸⁰³. птнцѣ ¹⁸⁰⁴пѣннѣ ¹⁸⁰⁴. (35а)
¹⁸⁰⁵коенждо ¹⁸⁰⁶скою ¹⁸⁰⁷пѣснь ¹⁸⁰⁸въспѣваюци ¹⁸⁰⁹. тѣмѣ ¹⁸¹⁰оубо ¹⁸¹¹не ¹⁸⁰⁹бѣ ¹⁸¹²пѣтали ¹⁸¹².
¹⁸¹³нзбѣжаше бо ¹⁸¹³пѣтали ¹⁸¹⁴, мнра ¹⁸¹⁴ѡшьд[ъ]ше ¹⁸¹⁵. ѡ ¹⁸¹⁵сѣмѣже ¹⁸¹⁶едннѣмѣ ¹⁸¹⁷пѣтахоу ¹⁸¹⁷се. како
¹⁸¹⁸ѡмѣ съхранити некрѣждень ¹⁸¹⁹соуѣтоу ¹⁸¹⁹вѣка сего. и како ¹⁸²⁰д(оу)шѡу ¹⁸²⁰ч(н)стоу ¹⁸²¹прѣд[ъ] б(о)го ¹⁸²¹мѣ
¹⁸²²поставити, неѡскверненюу ¹⁸²³похот'мн ¹⁸²⁴плѣт(ь)скымн. ¹⁸²⁵Надѣ ¹⁸²⁵всѣмн ¹⁸²⁶же ¹⁸²⁶снмн. ¹⁸²⁷како ¹⁸²⁷д(оу)хѣ
¹⁸²⁸с(вѣ)тын ¹⁸²⁸въ ¹⁸²⁹д(оу)шѡу ¹⁸³⁰скою ¹⁸³¹въселити ¹⁸³²и ¹⁸³³рещи ¹⁸³⁴. ¹⁸³⁵готово ¹⁸³⁵ср[ъ]д[ъ]це ¹⁸³⁶моу ¹⁸³⁷б(о)жѣ ¹⁸³⁸. и ¹⁸³⁹
¹⁸⁴⁰како ¹⁸⁴¹м(о)л(н)тѡу ¹⁸⁴²бѣдрьноу ¹⁸⁴³и ¹⁸⁴⁴нелѣностноу ¹⁸⁴⁵, ¹⁸⁴⁶твор'цоу ¹⁸⁴⁷скою ¹⁸⁴⁸въснлати ¹⁸⁴⁹.
¹⁸⁵⁰лишнше ¹⁸⁵¹се ¹⁸⁵²мнра. ¹⁸⁵³да ¹⁸⁵⁴твор'ца ¹⁸⁵⁵в'сего ¹⁸⁵⁶мнра ¹⁸⁵⁷наслает' ¹⁸⁵⁸се, ¹⁸⁵⁹нзбѣжаше ¹⁸⁶⁰чл(о)в(ѣ)кѣ ¹⁸⁶¹. да ¹⁸⁶²съ
¹⁸⁶³агг(е)лы ¹⁸⁶⁴вѣсѣдоують. ¹⁸⁶⁵от[ъ]врьгоше ¹⁸⁶⁶покон ¹⁸⁶⁷и ¹⁸⁶⁸вселеніе ¹⁸⁶⁹мнр(ь)скоу ¹⁸⁷⁰, да ¹⁸⁷¹въ ¹⁸⁷²оноу ¹⁸⁷³вѣцѣ
¹⁸⁷⁴почнють ¹⁸⁷⁵. ѡбнншаше ¹⁸⁷⁶тѣлоу ¹⁸⁷⁷, да ¹⁸⁷⁸д(оу)хоу ¹⁸⁷⁹

¹⁷⁷⁴Х нема; П: съ конны ¹⁷⁷⁵Х нема ¹⁷⁷⁶Х: сѣта; О: сѣтю ¹⁷⁷⁷Х: съшьд[ъ]ша; О, Д: съшед[ъ]шю ¹⁷⁷⁸П: вндѣхѣ; Х:
вндѣше же ¹⁷⁷⁹С, О, Д: крѣвн (Д: кровн); П: крѣвѣн; Х: крѣвь ¹⁷⁸⁰П: проливаетмы; Д: проливаетмын; Х: проливаетмоу
¹⁷⁸¹О: брѣза (такѡ у рукопису) ¹⁷⁸²С: б(о)гопоттеннаго ¹⁷⁸³С: чл(о)в(ѣ)чьскаго ¹⁷⁸⁴П: мѣтѣм(ь) ¹⁷⁸⁵Х: от[ъ]лоучена
от[ъ] тѣла ¹⁷⁸⁶П, Д: от[ъ]лѡучена ¹⁷⁸⁷П: просто ¹⁷⁸⁸Х: же рещи ¹⁷⁸⁹Х: всако; П, Д: всего ¹⁷⁹⁰О, П, Д: окааніа; Х:
окааніе ¹⁷⁹¹С: не вндѣше чл(о)в(ѣ)ка ¹⁷⁹²П, Д: чл(о)в(ѣ)чьскаго; Х: чл(о)в(ѣ)чьскоу ¹⁷⁹³Х: тъкмѣ се; О: токъмо бо ¹⁷⁹⁴Х:
ѡчию ¹⁷⁹⁵П, Д: нх(ь) ¹⁷⁹⁶П, Д: бѣше; Х: зрѣхоу ¹⁷⁹⁷П, Д: дрѣвѣсѣ ¹⁷⁹⁸С: вѣтвѣ; Х: и вѣтвѣ; Д: и вѣтвѣ ¹⁷⁹⁹С, Д:
ѡтишенѣ; О: ѡутѣшеннѣ; Х: ѡтишню ¹⁸⁰⁰Х, О: шѡумѣннѣ; П, Д: шѡумѣннѣ ¹⁸⁰¹Х: и пакы источинкѡмѣ ¹⁸⁰²Х:
звнѣннѣ; П, Д: звнѣннѣ; О: звнѣннѣ ¹⁸⁰³П, Д: и птѣцѣ; Х: и птнцѣмѣ ¹⁸⁰⁴П, Д: пѣннѣ ¹⁸⁰⁵Х: кааждо ¹⁸⁰⁶Х: по
скою ¹⁸⁰⁷Х: гласоу ¹⁸⁰⁸П: въспѣвающе; Х: поюще ¹⁸⁰⁹П, Д: не бѣ ¹⁸¹⁰Х: тѣмѣ ¹⁸¹¹Х: тѣмѣ ¹⁸¹²Х: въ
ннхѣ, пѣтали; О: нм(ь) пѣтали ¹⁸¹³Х, О: немају ¹⁸¹⁴О: от[ъ]шед[ъ]ше ¹⁸¹⁵П, Д: том(ь)же ¹⁸¹⁶О: едннѣм(ь) ¹⁸¹⁷С:
пѣтахоу ¹⁸¹⁸С: и нѣврѣждень ¹⁸¹⁹Д: соуѣтню ¹⁸²⁰Н: неѡскверненоу (измеѣу и и натписан знак налик широко
с) ¹⁸²¹П: с(вѣ)тѣ ¹⁸²²О: д(оу)ша ¹⁸²³О: своа; Х: нема ¹⁸²⁴С: реще; О: рещи съ прор(о)ком(ь) ¹⁸²⁵Х: нема; П, Д: б(о)жѣ
гот(о)во ¹⁸²⁶О, П, Д: немају ¹⁸²⁷Х: тако ¹⁸²⁸Х: бѣдрьноу и нелѣностноу м(о)лнтѡу ¹⁸²⁹П, Д: бѣдрѣ ¹⁸³⁰П: нема
¹⁸³¹Н, Х, С: вѣз'снлати ¹⁸³²О: да оу творца ¹⁸³³Х: нема ¹⁸³⁴Х: мнроу ¹⁸³⁵Х: нзбѣгоше ¹⁸³⁶Х: от[ъ] чл(о)в(ѣ)кѣ ¹⁸³⁷Х:
от[ъ]врьгоше се; у П писар је прво написао от[ъ]врьгоше се па од се начинио п којим почиње следећа реч –
покон ¹⁸³⁸Х: покои ¹⁸³⁹Х: вселеніа ¹⁸⁴⁰Х: мнр'скаго ¹⁸⁴¹Д: поють

разбогатѣють¹⁸⁴². ѿт[ь]врьгоше¹⁸⁴³ нмѣнник¹⁸⁴⁴ н славоу¹⁸⁴⁵, да неБ(є)с(ь)нама^X скровница
 прѣнмоутъ¹⁸⁴⁶. безъ чьстн^{1848/1847} заде¹⁸⁴⁹ 1850 на земли быше¹⁸⁵⁰. да ѿт[ь] 1851 агг(є)ль¹⁸⁵²
 прославетъ¹⁸⁵³ се. нзыдоше ѿт[ь] полатѣ, н 1854 коуше¹⁸⁵⁵ на хльмѣхъ¹⁸⁵⁴ потькноуше¹⁸⁵⁶, да въ
 н(є)Б(є)с(ь)ныхъ полатахъ възлегоутъ. н 1857 съпроста¹⁸⁵⁸ рещи¹⁸⁵⁹ в'сако. н вѣднъ ѡбразѣ тѣло свое
 ѡскрѣбше. н 1860 д(оу)шн¹⁸⁶¹ пространство ѡбрѣтоше¹⁸⁶². кто бо тѣмъ водоу¹⁸⁶³ 1864 на роуцѣхъ
 възаниа. кто ѡвоу(356)шоу¹⁸⁶⁵ пода¹⁸⁶⁴. кто 1866 пост'ла. кто 1867 брашно 1868 разлч'нои¹⁸⁶⁹
 оустрон¹⁸⁷⁰. никтоже¹⁸⁷¹. не нмѣше¹⁸⁷² бо 1873 нн¹⁸⁷⁴ слоужещаго, 1875 нн слоужнмаго¹⁸⁷⁵. алыт'нн¹⁸⁷⁶.
 жед'нн¹⁸⁷⁷. нноцн¹⁸⁷⁸. слыз'нн¹⁸⁷⁹. понникн¹⁸⁸⁰. дрех'лн¹⁸⁸¹. оумнленн¹⁸⁸², нсх'лн¹⁸⁸³.
 непом(н)ловани¹⁸⁸⁴. неѡмѣненн¹⁸⁸⁵. непотченн¹⁸⁸⁶. непосѣщенн¹⁸⁸⁷. ннщн¹⁸⁸⁸. назн¹⁸⁸⁹. сл(ь)н(ь)це
 бо ю¹⁸⁹⁰ 1891 нагы¹⁸⁹² ѡставляаше¹⁸⁹³ заходѣ¹⁸⁹¹. 1894 н нагы¹⁸⁹⁵ ѡбрѣташе¹⁸⁹⁶ въсходѣ^{1897/1894}.
 бѣше¹⁸⁹⁸ же нмѣ д(ь)ннн¹⁸⁹⁹ тако степенн¹⁹⁰⁰. 1901 д(ь)н(ь)сь выше. а 1902 оутрѣ¹⁹⁰³
 вышыше^{1904/1901}. д(ь)нѣ аче¹⁹⁰⁵ д(ь)нѣ. прнблнжахоу¹⁹⁰⁶ се къ г(оспод)оу¹⁹⁰⁷ своему. д(ь)нѣ
 прѣбыв'ше хвалахоу¹⁹⁰⁸ б(ог)а. тако въ 1909 мнрѣ¹⁹¹⁰ н 1911 не 1912 въ 1913 мльвѣ прѣшѣд[ь]ше юго.

^Xиспред в, на почетку реда, можда је било написано погрешно слово (д?) па потом избрисано

¹⁸⁴²П: ѡбогатѣют(ь) ¹⁸⁴³Х: ѿт[ь]врьгоше се ¹⁸⁴⁴Х, П: нмѣнниа ¹⁸⁴⁵Х: славы ¹⁸⁴⁶П, Д: прѣнмоут(ь); О: прѣнмать; Х:
 въспрннмоутъ ¹⁸⁴⁷Х: бесчѣстнн ¹⁸⁴⁸О: чти ¹⁸⁴⁹Х нема ¹⁸⁵⁰О: быша на земли ¹⁸⁵¹Х, О: съ ¹⁸⁵²Х, О: агг(є)лы ¹⁸⁵³О:
 прославляют(ь) ¹⁸⁵⁴Х: на хльмѡхъ хыже ¹⁸⁵⁵П: хыже ¹⁸⁵⁶Х: пот'коше; П: въдрѣзнше ¹⁸⁵⁷П, Д немају ¹⁸⁵⁸П: просто; Х:
 что ¹⁸⁵⁹Х: мног(о) г(ааго)лю ¹⁸⁶⁰Х, О, П, Д: да ¹⁸⁶¹у Д прво писало д(оу)шоу па оу исправљено у н ¹⁸⁶²Х, О, П,
 Д: ѡбрѣцоутъ (О: ѡбрацѣт(ь)) ¹⁸⁶³Х: водоу прннесе. кто поноудн тѣхъ пнтн ¹⁸⁶⁴Х нема ¹⁸⁶⁵О: ѡнѣцоу ¹⁸⁶⁶Х: кто ли
 нмѣ ¹⁸⁶⁷Х: кто ли ¹⁸⁶⁸Х: брашна ¹⁸⁶⁹Х: разлч'на; О, П, Д: разлч'но ¹⁸⁷⁰Х: створн; Д: оу'чннн ¹⁸⁷¹Х: никтоже ѿт[ь]
 ннхъ ¹⁸⁷²П: нмѣхъ ¹⁸⁷³Х нема; П: же ¹⁸⁷⁴Х нема ¹⁸⁷⁵Х нема ¹⁸⁷⁶Н, О: алыт'нн; С, Д: алыт'нн; П: алыт'нн; Х: нь
 алыт'нн ¹⁸⁷⁷Х: жеднн; Д: жеднѣ; С, О, П: жеднн (О: жаднн) ¹⁸⁷⁸Х нема; П, Д: оуѣдннннн (Д: оуѣдннннн) ¹⁸⁷⁹С, Д:
 слыз'нн; П: слыз'нн; О: н слезнн ¹⁸⁸⁰П: понникн ¹⁸⁸¹П: дрех'лн ¹⁸⁸²Д: оумнленн; С, Д: оумнленн ¹⁸⁸³С: нсх'лн; П:
 нсх'лн; Х: н нсх'лн ¹⁸⁸⁴С, П, Д: непомнлованн ¹⁸⁸⁵С: неѡмѣненн; П, Д немају ¹⁸⁸⁶С: непотчненн; П неѡчненнн;
 Д: непоценнн ¹⁸⁸⁷С: непосѣченн; П, Д: непосѣченн; О нема ¹⁸⁸⁸Д: ннщн; Х, С, О: ннщн ¹⁸⁸⁹С, П: назн; Д: назын
¹⁸⁹⁰Х, П, Д: нхъ; О нема ¹⁸⁹¹Х: ѡставляаше на заходѣ нагы ¹⁸⁹²С: нагы; Д: нагы нагы (тако у рукопису) ¹⁸⁹³О:
 ѡставляаше нхъ; П: ѡставляаше ¹⁸⁹⁴Х нема ¹⁸⁹⁵О: нагына (може се читати и нагы на) ¹⁸⁹⁶С: ѡбрѣташе; О: ѡбрѣше
 (ѡбрѣт(ь)ше или ѡбрѣт(а)ше?) ¹⁸⁹⁷П: нсходѣ ¹⁸⁹⁸Х, П, Д: бѣхоу ¹⁸⁹⁹О: д(ь)нн ¹⁹⁰⁰Х: степенн; П, Д: степенн (Д:
 степенн) ¹⁹⁰¹П, Д немају ¹⁹⁰²Х, О немају ¹⁹⁰³Х, О: оутро ¹⁹⁰⁴Х: повыше; О: выше ¹⁹⁰⁵Н, О: аче; С: аче (тако у
 рукопису) ¹⁹⁰⁶Н, С, О, П, Д: прнблнжахоу ¹⁹⁰⁷С, Д: б(ог)оу ¹⁹⁰⁸П: хвалахъ; С: хлаахъ (тако у рукопису); О:
 хвалоу; Х: б(а)годахъ ¹⁹⁰⁹Н: въ съ; Х, О, П, Д: не въ ¹⁹¹⁰П, Д: мнрском(ь) метежн ¹⁹¹¹Х нема ¹⁹¹²Х: нн; О, П, Д
 немају ¹⁹¹³О, Д немају

оутроу¹⁹¹⁴ же пакы оскѣтшоу¹⁹¹⁵. роуки¹⁹¹⁶ къ вышнелюу въздѣваахоу¹⁹¹⁷. іако не¹⁹¹⁸ къ
 метежъ^{1919/1918} мнрскѣ¹⁹²⁰ оскѣти нхъ сл(ь)н(ь)це. нѣ на горахъ єдинны. печаль¹⁹²¹ нмь¹⁹²²
 от[ь]¹⁹²³ сотоны¹⁹²⁴ прншѣд[ь]ши^{1926/1924} нскоушеннелъ¹⁹²⁷. не нмѣхоу¹⁹²⁸ чл(о)в(ѣ)ка
 оутѣшающа¹⁹²⁹ нх(ь). не бѣше¹⁹³⁰ кто печалн¹⁹³¹ 1932 нмь от[ь]ложе^{1933/1932}. нан¹⁹³⁴ къ комоу
 прншѣд[ь]ше¹⁹³⁵, скръбь¹⁹³⁶ прѣмѣннѣти. разкѣ къ¹⁹³⁷ єдиномоу б(о)гоу, къ нмѣлоу же прнбѣгоше¹⁹³⁸.
 н въсь жнкоть скон прѣд[ь] нмь положише. 1939 что бо¹⁹³⁹ днвнѣ¹⁹⁴⁰ такобаго¹⁹⁴¹ жнтнѣ¹⁹⁴².
 агг(е)лоу¹⁹⁴³ тюднмо¹⁹⁴⁴ таково¹⁹⁴⁵ прѣбывае¹⁹⁴⁶ XI/1946. н¹⁹⁴⁷ єс(ть)ство плът(ь)ско¹⁹⁴⁸ прѣходе¹⁹⁴⁹.
 кто (3ба) бѣ¹⁹⁵⁰ 1951 нхъ¹⁹⁵² въ болести^{1953/1951} посѣте¹⁹⁵⁴. нан нзсыхающн¹⁹⁵⁵ оутробѣ, воды¹⁹⁵⁶ къ
 оустомъ прннесы¹⁹⁵⁷. кто тѣмъ нздыхающнмъ¹⁹⁵⁸ ѿти стнсноу¹⁹⁵⁹. 1960 кто погребѣноу¹⁹⁶¹ 1962 пѣснь
 над' нмн от[ь]пѣ^{1963/1962}. кто омы^{1964/1960}. кто¹⁹⁶⁵ погребѣ¹⁹⁶⁶. кто¹⁹⁶⁷ възроупн¹⁹⁶⁸ съ слъзамн.
 г(лаго)лѣ¹⁹⁶⁹ поконть¹⁹⁷⁰ тн¹⁹⁷¹ г(оспод)ь¹⁹⁷² д(оу)шоу¹⁹⁷³. нѣсть ннкогоже¹⁹⁷⁴. г(оспод)ь же¹⁹⁷⁵
 єдиннь. тѣ¹⁹⁷⁶ тѣмъ быс(ть) оутѣха¹⁹⁷⁷ н от[ь]рада. прнбѣжнше¹⁹⁷⁸ н слоуга, н съхраннтель¹⁹⁷⁹.
 прнблжнше бо¹⁹⁸⁰ се къ нмѣлоу

XI тако у рукопису

1914 О, Д: оутро 1915 П, Д: оскѣтше; О: оскѣтше 1916 Х: роуцѣ пакы 1917 О, Д: въздѣвахоу 1918 Х нема 1919 П:
 метежнх(ь); Д: метежх(ь) 1920 С: мнрскн; О: мнрскын; П, Д: мнрскых(ь); Х: въ мнрѣ 1921 Х: печалню; О, П: печалн
 1922 Х нема 1923 Х нема 1924 Х: прѣходеше сатаннн 1925 С: сотонѣ; О, П: сатаны; Д: сатанѣ 1926 С: прншѣд[ь]ше 1927 Х:
 нскоушенин 1928 О: нмѣхоу 1929 Х, С, П, Д: оутѣшающаго 1930 О: баше 1931 Х, С, П: печаль 1932 П, Д: от[ь]ложе нм(ь)
 1933 О: от[ь]ложе; Х: от[ь]ложити 1934 О: н; Х: нн нмѣхоу 1935 О, П, Д: прншед[ь] (Д: прншѣд[ь]); Х: прннѣти 1936 Х: н
 скръбь свою 1937 О: н къ 1938 Х, П: н прнбѣгоше 1939 Х, О, П, Д: ѿ 1940 О, Д: днвнѣ (Д: днвнѣѣ); П: тудо
 тюд[ь]нѣѣ; Х: днвнѣѣ тудо 1941 С: такобааго; Х, О: таковоѣ; П, Д: таково 1942 Х, О, П, Д: жнтѣ 1943 П, Д: ѿ
 агг(е)лоу(ь) 1944 Х: тюднмоѣ 1945 Х, О, П, Д немају 1946 Н, Х, С, О, П, Д: прѣбываннѣ 1947 Х нема 1948 Х, С, О, П,
 Д: плътское (С, П, Д: плът[ь]ское; О: плот(ь)ское) 1949 Х: прѣбывае тако 1950 Х: бо 1951 С: въ болести нх(ь) 1952 Х, О,
 П, Д: тѣхъ 1953 Х, П, Д: болѣзнь 1954 О: посѣтан; Х: посѣти; П, Д: посѣщае 1955 О: нсыхающн; П, Д: нснхающн; Х:
 нсыхшн 1956 Х, П, Д: водоу 1957 С, П: прннесѣ; Х: прннесе; Д: прннести 1958 Д: нздыхающнмъ; П: нздыхающем(ь); С, О:
 нздыхающнмъ; Х нема 1959 Х: стнснѣ на нсходѣ д(оу)шн 1960 Х: кто лн тѣхъ омы, нан пѣсн[ь]н ѿпѣ 1961 С:
 погребенню; О: погребалноу 1962 П: над[ь] нмн от[ь]пѣ пѣснь; Д: над нмн пѣсн(ь) от[ь]пѣ 1963 О: от[ь]пѣваа
 1964 С: омы; Д: омын; О: омываа 1965 Х: нан кто нхъ; С: н, кто 1966 О: погребеть 1967 Х: кто лн 1968 О: възъпѣет(ь)
 1969 Х, О, П, Д немају 1970 Х, О: покон 1971 Х, О немају 1972 Х: г(оспод)н 1973 Х, О: д(оу)ше (О: д(оу)ша) рабъ
 своих(ь) 1974 П, Д: нктож(е) 1975 О, П, Д немају 1976 Х, О, П, Д немају 1977 П: н ытѣха 1978 Х, О, П, Д: н
 прнбѣжнше 1979 Д: храннтель 1980 Х нема

НЕВЪЗВРАТНО¹⁹⁸¹. Н ОНЪ ПРИСТОУПИ¹⁹⁸² КЪ¹⁹⁸³ НИМЪ¹⁹⁸⁴. ВЪЗЛЮБИШЕ БО¹⁹⁸⁵ Н¹⁹⁸⁶ Н ВЪДАСТЬ¹⁹⁸⁷ СЕ НИДЪ.
 ВЪЗЫСКАШЕ ЕГО, Н ВЪСЕЛН СЕ ВЪ НІЕ¹⁹⁸⁸ Н ПРИЕТЬ ІА¹⁹⁸⁹ ІАКО ДОС(ТО)ННЫ¹⁹⁹⁰ СЕБѢ. ѿ¹⁹⁹¹ ГОРЕ¹⁹⁹² МНѢ
 ЕДИННОМУ¹⁹⁹² ОУМЪ НСТОУПАЕТЪ¹⁹⁹³ МН¹⁹⁹³. ПОМНОУВЪ¹⁹⁹⁴ ЖЕ¹⁹⁹⁵ ЛЮБОВЬ ЮЖЕ¹⁹⁹⁶ НИДѢХОУ¹⁹⁹⁷ КЪ
 Б(ОГ)ОУ¹⁹⁹⁸ ПР[Ѣ]ПОД[О]Б[Ь]НИН¹⁹⁹⁹ ТН²⁰⁰⁰, ІАКО ТАКО ПОЖИШЕ ЛЮБВЕ²⁰⁰¹ ЕГО РАДН²⁰⁰². Н В'СА ТѢ²⁰⁰³
 ПРѢТ'РПѢШЕ^{2004/XI}, ДА ОУГОДНИЦИ Х(РН)С(ТО)ВН²⁰⁰⁵ ПРОЗОВОУТЪ²⁰⁰⁶ СЕ. МЫ ЖЕ АЩЕ ЕДИННЪ²⁰⁰⁷ ЧАСЪ
 ПОБОЛИМЪ ГЛАВОЮ²⁰⁰⁸. НАН ПРИЦЬ²⁰⁰⁹ ЕДИННЪ²⁰¹⁰ НА ТѢЛѢ НАШЕМЪ²⁰¹¹, СКРЪБНИМЪ²⁰¹² СТЕНИМЪ²⁰¹³
 ТОУЖИМЪ²⁰¹⁴. Н ВСѢМЪ ЗНАЕМЫМЪ НАШИМЪ ВЪЗВѢЩАНИМЪ²⁰¹⁵. АЩЕ ЛИ РАЗБОЛИМЪ СЕ. ТѢ²⁰¹⁶ НЕ ІАКО
 МНИСИ²⁰¹⁷, НЪ ІАКО МИРЬСЦІН²⁰¹⁸. ВОСОУДЕТЪ²⁰¹⁹ БО НЫ ДРОУЗН НАШН²⁰²⁰ СВѢТЫ²⁰²¹ ТВОРЕЩЕ²⁰²⁰.
 КОТОРОЕ²⁰²² ОУБО²⁰²³ БЫЛИЕ²⁰²⁴ КЛЮЧНТЪ²⁰²⁵ СЕ НА ЖСТРАВЛЕННІЕ²⁰²⁴ НАШЕ²⁰²⁶. ТОГДА ЖЕ²⁰²⁷ Н
 ЖЕ(ЗББ)НЬСКИЕ РОУКЫ²⁰²⁸ ТѢЛО²⁰²⁹ НАШЕ²⁰²⁸ ВОСЕЗДАЮТЬ²⁰³⁰ Н²⁰³¹ МАСТ'МН²⁰³⁰ МАЖОУТЬ²⁰³¹.
 СТЕНАНИЕ²⁰³² ГЛѢБКО²⁰³⁴ ТВОРЕТЬ^{2035/2032} ЗРЕЩЕ²⁰³⁶. ОУТ[Ь]ХОДЕТЬ²⁰³⁷ ВЪЗДЫХАЮЩЕ. Н МЫ ПО²⁰³⁸
 НИХЪ ЗРЕЩЕ СЪЖАЛАЕМЪ²⁰³⁹ СН²⁰⁴⁰ Н²⁰⁴¹ ДО СЛЪЗЪ. ДА НИ ВЪ НАЧЕТЦѢ²⁰⁴² ОУТ[Ь]МѢТАНИА²⁰⁴⁴
 НАШЕГО²⁰⁴³, НИ ВЪ ЮНОСТИ²⁰⁴⁵, НИ ВЪ СТАРОСТИ, НИ ВЪ

^{XI} изнад р је знак налик на пајерак, па га тако и бележимо после т

¹⁹⁸¹С, О, П, Д: НЕВЪЗВРАТНО ¹⁹⁸²Х: приблѣжн се ¹⁹⁸³Х нема ¹⁹⁸⁴Х: нидъ; О, П, Д: нид(ъ) неѡт[ъ]ствѣно ¹⁹⁸⁵Х, О,
 П, Д немају ¹⁹⁸⁶Х, П, Д: его ¹⁹⁸⁷Х: дас(тъ) ¹⁹⁸⁸О: нидх[ъ] ¹⁹⁸⁹С: е; Х, П, Д: нхъ ¹⁹⁹⁰Д: дос(то)ннй ¹⁹⁹¹Х: оѣвы; Д:
 оѣва; О: охъ; П: ѿ днѣство ¹⁹⁹²П, Д немају ¹⁹⁹³Х: въ нстоупаени оума ес'мъ ¹⁹⁹⁴Х: помѣноувише тѣхъ; О:
 поманоувишоу тѣх[ъ] ¹⁹⁹⁵Х, О, П, Д немају ¹⁹⁹⁶Х: юеже ¹⁹⁹⁷Х, П, Д: нидѣхоу; О: нидѣхоу ¹⁹⁹⁸П, Д: г(оспод)ѣ ¹⁹⁹⁹С:
 прѣпод[о]б[ь]ни; Д: пр[Ѣ]ПОД[О]Б[Ь]НИН ²⁰⁰⁰Х нема; О: тн ²⁰⁰¹О: любови ²⁰⁰²Х, П: радн его ²⁰⁰³П, Д немају ²⁰⁰⁴Х, С,
 П, Д: прѣт'рпѣше; О: претерпѣша ²⁰⁰⁵Х: х(РН)С(Т)ОУ ²⁰⁰⁶Н, С: прозогоутъ; П: нарежѣт ²⁰⁰⁷О, П: н единъ ²⁰⁰⁸Х, О, П,
 Д: главою поболнмъ ²⁰⁰⁹О: прощъ; Х: строупъ ²⁰¹⁰Х нема ²⁰¹¹Х: нашемъ вид[н]мъ то; О: нашем(ъ) оувиднмъ; П, Д:
 нашем(ъ) оузнмъ ²⁰¹²Х, О, П, Д немају ²⁰¹³П: стенимъ; О: стонем[ъ]; Х: вьстенимъ ²⁰¹⁴С: тоужимъ; Д: тоужимъ;
 Х: н тоужимъ ²⁰¹⁵Х, С, О, П, Д: възвѣщамъ ²⁰¹⁶Х нема ²⁰¹⁷О, П: нноци; Д: оут[ь]метници; Х: оут[ь]рекшен се
 мнра ²⁰¹⁸Д: мнр'сцй; О: мнр'стн; П: мнр'стн; Х: мнране ²⁰¹⁹С, О, П: оубьседоутъ; Д: оубьсѣдоуютъ ²⁰²⁰Х: нхъже
 въпрашаемъ ²⁰²¹Д: свѣтъ ²⁰²²П: коѣ ²⁰²³Х нема ²⁰²⁴Х: на нсѣление ключнт се ²⁰²⁵П, Д: слѣнт ²⁰²⁶Х: намъ ²⁰²⁷Х
 нема ²⁰²⁸С: наше тѣло ²⁰²⁹Н нема ²⁰³⁰О, П, Д немају ²⁰³¹Х: мажоутъ бынемъ ²⁰³²Х нема ²⁰³³С: стениание; О
 нема; П: вьставъ; Д: вьстанъ ²⁰³⁴О: гол'коу; П, Д: н глѣкѣ ²⁰³⁵О: твораше ²⁰³⁶Х, О, П, Д немају ²⁰³⁷Х, О: н
 оут[ь]ходеть (О: оут[ъ]ходѣт(ъ)); П: оут[ь]ходѣ же; Д: оут[ь]ходѣтъ же ²⁰³⁸П: на ²⁰³⁹П: съжалѣем; Х: жалнмъ ²⁰⁴⁰С: се;
 Х: за нхъ ²⁰⁴¹Х, С немају ²⁰⁴²Х: начѣлѣ ²⁰⁴³О: нашего оут[ь]мѣтаніа (после м првобитно било є па нешто
 тамнијим мастилом преправљено у ѣ) ²⁰⁴⁴Х: оубѣта ²⁰⁴⁵О: оуности

здравѣн²⁰⁴⁶, ни въ болѣзни. ни на нсходѣ тѣлесн²⁰⁴⁷, 2048 сего²⁰⁴⁹ 2050 мнра²⁰⁴⁸ ѡт[ь]мѣтаемъ се²⁰⁵⁰.
 нѣ и еще любимъ н²⁰⁵¹. н дръжмъ²⁰⁵² се²⁰⁵³ неѡт[ь]поустно²⁰⁵⁴. донелѣже²⁰⁵⁵ д(оу)ша наша въ
 тѣлѣ²⁰⁵⁶ нашель кес(ть). 2057 томоу²⁰⁵⁸ слава²⁰⁵⁹ 2060/2061 г(оспод)оу нашемоу і(исоу)с(ь)
 х(рн)с(т)оу²⁰⁶¹ съ ѡ(ть)цель н²⁰⁶² съ с(вє)тымъ д(оу)хомъ²⁰⁶⁰. 2063 въ бесконѣтныя вѣкы²⁰⁶³
 аминь. 2060/2057

²⁰⁴⁶С, Д: здравѣ; Х, П: здравн; О: съдравѣн ²⁰⁴⁷Д: тѣлесе; П: ѡт[ь] тѣлесе; Х нема ²⁰⁴⁸О: мнра сего ²⁰⁴⁹Х, С П, Д
 немају ²⁰⁵⁰Х: ѡт[ь]мѣтаемъ се мнра ²⁰⁵¹Х, П, Д: него ²⁰⁵²Х: съдръжмъ ²⁰⁵³П, Д: се нег(о) ²⁰⁵⁴Х, П, Д: неѡт[ь]стоупно
²⁰⁵⁵Х, С: донелѣже; П, Д: донелѣж(е) н ²⁰⁵⁶С: тѣлѣсн ²⁰⁵⁷П, Д немају ²⁰⁵⁸Х: б(ог)оу нашемоу; О: б(ог)оу же
 нашемоу ²⁰⁵⁹Х: слава ѡ всемъ; О: слава н деръжава ²⁰⁶⁰Х нема ²⁰⁶¹О нема ²⁰⁶²С: н с(ы)номъ н ²⁰⁶³О: нынѣ н присно
 н въ вѣкы вѣкомъ

„СЛОВО БРАТУ СТОЛПНИКУ“
МИТРОПОЛИТА КИЈЕВСКОГ ИЛАРИОНА

Збирка рукописа манастира Савина, бр. 22

(49а) СЛОВО ИЛАРИОНА¹ МИТРОПОЛИТА КИЈЕВСКАГО. КЪ БРАТУ СТОЛПНИКУ ЕЖЕ РЧ(Е) СТОЛПНИКЪ КЪ ЕП(Н)СК(О)ПОУ. НАПИСАТИ [КМ]С² СЛОВ(О) Д(ОУ)ШЕПОЛЗНО. МНОГО М(О)ЛНВЬ³ [К]ГО⁴ БЛАЖ[ЕНН]⁵ ЖЕ НАЧЕТЪ. КЪ НЕМОУ ПИСАТИ ПО СВОЕМОУ СЪМОТРѢННЮ:

Къ братѣ моемоу и рабоу х(р)с(то)воу. азъ оубоги и менѣ иларіонъ. малоумнѣи и неключимѣи. нѣ въ коемъ же блазѣ дѣлѣ вѣмъ оубо тако посла ми слово тако г(лаго)лю. тако бѣсѣи моутѣ⁶ ме мисльми отан, и тавѣ много. вѣщамѣ ѿтѣдѣ⁷ мѣста своего. любе (49б) рад[н] б(о)жѣ. напиши ми слов(о) оутѣшное. азъ же прочтѣ оудивнѣи се мыслню. како оубо братъ сѣ ѿ сѣмъ оутѣшенїа ѿт[ъ] мене вѣстрѣбовѣ. нѣи наказанїа, ѿт[ъ] самого ненаказана и ѿт[ъ] многого одежде сп(а)сенїе. пате же ѿт[ъ] грѣшника. оутвѣржденню словѣ. и сѣи помисливъ, нѣ хотѣхъ роукѣи свое. на писанїе сѣ прострѣтѣи, бою се еда самъ не творит[н] начноу. таже текѣ напсиоу. и по ѿт[ъ]чѣскомоу словѣ, кладѣнцоу боуд[оу] под[о]бьнѣ, нѣи ѿмиваю, сѣбѣ же всакнѣ нечистотѣи не моги нстрѣбѣтѣи. и прїимоу ѿсоужденнїе. съ възлагающїи. на плещѣ чл(овѣ)комъ брѣмена тежкѣи. и не оудовѣ носима. сѣи же, нѣи прѣстоу того не хотѣтъ двїгноутѣи. и боуд[оу] тако дръгъ мѣдѣнѣ, тыщеславнїемъ брѣцаю. пате же оужасаю се, еда разгнѣвѣю б(о)г(а). оучител'скѣи сѣи въскхѣщаю⁸. юностню и ещѣ играю, пакн ми протнкоу таковомоу помислоу, нѣи помислившоу. еда что зло ѿбрѣцоу, не сътворивъ хо(50а)тѣнїа братнѣи. помѣноухъ бо рѣченню. аще брашна рад[н] скрѣбѣтъ

¹ прво и написано

² км се не види

³ въ веома бледо

⁴ є се не види

⁵ аж бледо, не види се

⁶ тако у рукопису

⁷ тако у рукопису

⁸ тако у рукопису

братъ твон. оуже не по любвѣ ходиши. лишнь брата соущаго въ скръбѣ. и пакѣ поменѣхъ
 цр(ь)ковнаго слоужителя. емоу же ндоуши въ цр(ь)к(о)въ на слоуж'боу. и ѿт[ь] подроуга ѿ нѣкоємъ
 ороудѣн въпрошенъ. и ѿт[ь]вѣща нѣс(ть) ми колѣ. бѣше же ѿбѣганъ въ врѣме с(ве)т(а)го
 въз'ношенїа, прїиходити с(ве)томоу д(оу)хоу іавѣ. въ ѿбразѣ орла над[ь] с(ве)тыи дарѣ и въ тѣже
 час(ь) длго нѣ быв'шоу присѣщенію донѣлиже въразуми се оны, повниѣи томы неѿт[ь]вѣщаннїа
 рад[и] подроуг(оу) своемоу. егда покаа се сътвореннїа того, тогда снѣдѣ д(оу)хъ с(ве)ты сѣ же
 помисливъ рекох(ь). еда како моего хотѣннїа б(ог)ъ не сътворитъ. іакоже азъ брат'нїа. нѣ да
 ѿврьгоу⁹ соумѣннїе. дръзновеннїе же прїіемъ. напншоу емоу по хотѣннїю его. іакоже въз'моу. кто
 бо вѣсть, едѣ и по оного прошеннїю и вѣрѣ дас(ть) ми г(оспод)ъ напнсатѣ. м'нѣ саомоу польз'нои и
 ономоу. пакѣ же грѣвостѣи своеи рад[и] и простотѣи словесъ вѣстегоу се (506) помисливъ, еда како
 ѿбнѣшоу тѣ въ кнѣжнѣи силѣ, и въ моудрости с(ве)тыхъ възращ'шоу. писанїе мое не оугодно тѣ
 іавит' се. пат(е) же юности моеи съ словесъ моих(ь) чѣтъ¹⁰ снеллюще. нъ б(ог)ъ прїіемъ в'довниче
 оное двѣ цетѣ. іако великѣ даръ вымѣннѣ. тѣже и тебѣ рабоу его сътворитъ. въ любовь приети сѣ.
 хотѣннїе же твои г(оспод)оу поспѣшьствоующоу начнѣмъ. не ѿт[ь] себѣ, нѣ оубо. кои бо грѣшница
 хнтрость, тькло грѣсѣи. нѣ б(о)жнїю помощію, и наказаннїемъ блажен'наго моего г(о)с(по)дина. нже
 іакоже скон д(оу)ши, нцетѣ сп(а)сеннїа, тако мною печет' се да бнх(ь) добръ бѣлъ. и ѿт[ь] б(ог)а
 дарован'нынх(ь) емоу кннгѣ нѣчто оубѣд[ѣ]хъ. нѣчтоже м'нѣ, не потантъ. тѣмъже аще что
 оубѣд[ѣ]хъ. то б(о)жнїю помощію, и сего любовнїю. да дас(ть) емоу бл(а)гынъ мѣздовъздатель
 г(оспод)ъ. за в'се доброе¹¹. нже сътвори мнѣ, и творитъ ї еще хоцоу же тѣи писатѣ. не вниемъ
 словесъ. нѣ скрънною бесѣдою. не бо възрastoхомъ въ а-ѳинѣхъ. ни филосѳи оутихом(ь) се (51а)
 іаже ѿбнкла ис(ть) оумоудити словеса. нъ просто и іасно. іакоже и кннжннкоу разоумѣтѣи. и
 простомоу. не польз'но бо, іако іаз'вѣи скрозѣ рнзоу лѣковатѣи. нїи польз'ни ретн. моудростнїю
 покриватѣи. да боудѣт' же тѣи писанїе сѣ. память моленїа ѿ мнѣ къ вѣшнїемоу. еѣ¹² же ти прьвои
 цѣлованїе ѿт[ь] мене. и дроуг(а) и брат[а]. съхранит' те б(ог)ъ въ крокѣ силы своеи, ѿт[ь] вѣхъ
 сѣтѣи сотонннѣ. и да оутвѣрднѣт' те въ надежде жнз'ни вѣчннїе. и да наставнѣт' те на пѣть правостѣи.
 къ вншнїемоу їер(оу)с(а)л(и)моу. нже текоущей по нїемоу, поставлїаетѣ¹³ прѣд[ь] лицемъ б(о)жнїемъ:

⁹ тако у рукопису

¹⁰ тако у рукопису

¹¹ тако у рукопису

¹² тако у рукопису

¹³ тако у рукопису

натело нѣм словесъ .к.¹⁴

Ѧ. Донелѣже оубо ѿ братнѣ въ плѣти сѣн ѣслю. не прѣстанѣмъ ѿт[ъ] подвигѣ д(ь)нь д(ь)не. подвижанм' се о своемъ сп(а)сѣнїи. и не ѿт[ъ]лагаемъ на вѣременѣ. іако прѣд[ъ] смѣртнѣ вѣст'никъ не нѣтъ:

Б. Дрѣхль боудн и весель. печальн и радост(ь)нь. дрѣхль оубо и печальнь. смѣреннаго ж[н]тїа. и радости земльнѣн. нѣ принапе. весел' же и радостнь. (51б) протївѣ ѿскръбленїю бѣсовскомоу. и рад[о]уе се д(оу)шею ѿ г(оспод)н:

Г. Приходѣще напасти съ радостнѣ и бл(а)годаренїемъ поднмае. и на хотѣщаа бѣти по в'се час(ы) г[о]товае се:

Д. Прилѣпн се г(осподе)вн любовнѣю и вѣрою. и да не ѿт[ъ]вѣдоут' те ѿт[ъ] него, вса краснаа мнрѣ сѣго:

Е. Смѣжн ѿчи скон ѿт[ъ] виднмх(ь), призри же въноутрьнмаа ѿчїа на б[оу]доущаа:

Ж. Да възмрѣнт' тѣи в'се соущее соуїтїе. сѣдмаго вѣкѣ. да в'селнт' се въ те любїи ѿсмаго вѣкѣ:

З. Да прїидет' тѣи на оумь хоуждышаа и скоротанмаа ѿстави тѣи. възискати же добрѣншх(ь):

И. Поработи тѣло, свободн же д(оу)шоу. и да ти работае тѣннѣю нѣтаѣннѣмоу:

Не вѣдаван же льг(ь)кынх(ь) тѣлоу, плѣт[ъ] бо ѣс(ть), и въ льг'котѣ възбоуїае тѣ. и свѣрже тѣ свободнѣю ѣс(ть)ство д(оу)ше. и попере тѣ ю:

І. Вѣдан се всѣмъ скръбнѣмъ въ вѣмѣ сѣ. да въ ѿно вѣмѣ всакоє радости исплнїенъ боудешї:

Ѧ. Трьгъ ѣс(ть) жнт[н]е сѣ тѣм'же поврѣзи вѣременнаа, и прїмн вѣчнаа. ѿдаждь ѿт[ъ] себѣ маааа¹⁵. (52а) и възмн прѣм'ногаа:

Б. Боудѣи с(ы)нь въскр(ь)сеннѣю, и жнзнн вѣтннѣ. и іако тѣдо свѣтоу и д(ь)нн. ѿт[ъ]чѣства своего възншїи:

Г. Нѣ принапан тѣмъ нже іако гостѣ тѣ приїе. и въскорѣ ѿт[ъ]поустетѣ. и нїттоже ти на поутѣ дав'ше:

Д. ѿт[ъ] невѣтнїа въ мнрѣ сѣ прїде. не до зѣ съставїи тѣеннїа. нъ и ещѣ поутѣ гонїи. донѣланже въ врат[а] вьннѣшїи вѣчномоу градо:

Е. Прѣжде вѣчнаго покоя¹⁶ троуда не почнван. и прѣжде вѣтннх(ь) бл(а)гъ, земльннх(ь) бл(а)гъ не нѣснцїан се:

Ж. Соушїнхъ на землн не въсхыщан. сѣт' бо над[ъ] нїнмѣи пропета ѣс(ть). и іако п'тнїа оувѣзнешїи:

З. Въскорѣ гнѣноушїнхъ скоро ѿт[ъ]врѣзн се. да не съ погнѣѣланю нх(ь), скоро погнѣнѣш(н):

¹⁴ заглавлѣ писано киноваром, блѣдо не види се тїтла изнад к

¹⁵ тако у рукопису

¹⁶ натписано изнад троуда

нї. Обьоуродѣн ѿт[ь] моудростен мнр'скыхъ(ь), и мѣдрѹи х(рст)оу. нно бо ис(ть) моудрость єго, нно же мнра распѣн'ша г(оспод)а славѣ:

ѿї. Простирай рѣцѣ къ г(оспод)оу горѣ. и не ѿбоу'тан єю въ земьныхъ(ь) бл(а)готахъ прнсеганкомъ бѣтї:

їс. Д(ь)нышнїа дръжї. а оутрѣшнїа б(ого)ви ѿт[ь]даждь аще бо тѣ р(е)чєть боудї свѣтъ. б[оу]д[є]тъ свѣт[ь] д(ь)нѣ. наведи же д(ь)нѣ и прѣбыванїе (526) дати. вѣрни же сїмъ разоумѣеть:

о чрьныхъ¹⁷ мнслєщїихъ(ь) на дво....їа. сєго мѣловрѣмєннаго и соуїєт.... ѿ(ть)чє бл(а)госл(о)ви¹⁸

Бѣси нже мнра¹⁹ сєго ѿт[ь]врьгшє сє. и нже ѿбразь ннот'скыи прїїєм'шє. нже кр(ь)сть х(рн)с(то)въ на рѣю възъм'шє. нже ап(о)с(то)ломъ нарекшє с(є) намѣстнїци. да възлюбѣмъ нравъ. нхъ же ѿбразь носимъ. да послѣдоуємъ стопамъ, нхъ же оучєннїи нарекохомъ сє. да възненавнд[н]мъ земьнаа в'са. ꙗкоже и ѿ(ть)ци н(а)шн прнд[ѣ]тє въпрашамъ самовнд'ца и слоугоу словєси б(о)жїа. любнмааго оучєннка х(рн)с(то)ва. възлѣг'шаго на прєсї б(о)жїє. и трѣпавшаго моудрость ѿт[ь] ннхъ(ь). прндѣтє моутєиєн сє въ земьныхъ(ь). прїндєтє на двоє мнслєиєн. мнр'скыхъ(ь) не ѿт[ь]врьгоуцєн сє. и вѣчною жнзнѣ оусконв'шє. пр[н]д[ѣ]тє въпрашамъ їѡан(на) двѣствннкѣ²⁰. и повѣст' нн пользнаа. г(лаго)лы намъ їѡаннє, б(о)гословѣ, г(лаго)ли. что сѣтворимъ да сп(а)сємъ сє. кїїмъ хнтростымъ, моукї нзбѣгнѣмъ, и жнзнѣ ѿбрѣ(53а)щємъ. хотѣли бнхомъ ц(а)р(ь)ствѣ н(є)б(є)с(ь)нааго. нѣ не истинною хоцємъ, нѣвнд[н]²¹ бо ис(ть) н(ы)нѣ. на любов' же мнра сєго оукланїємъ сє любнмъ злато, берємъ нмєннїа. любнмъ храмн свѣтлї. любнмъ славоу, чѣстѣ, красотоу. внд[н]ма бо соут[ь] и всѣмъ прѣд[ь] ѡчнма. повѣждь нї истинноу, и раз'соудн проу нашоу. сѣмнри нї да всн єдино мнслнмъ. соуиєн бо въ насъ(ь) богати чрьн'ци, безъмѣннїє оукарають. и безъмѣннїи богатиє ѡсоуждають. ѿт[ь]вѣщан²² намъ красото ап(о)с(то)льскаа ѡ їѡаннє. азъ ꙗкож[є] вндѣхъ и слышѣхъ(ь) ѿт[ь] самого словєсє б(о)жїа. тѣ проповѣдаю. нї ꙗкоже васъ(ь) ѡбннѣ сє. и истинно и велєгл(а)с(ь)но г(лаго)лю. не любнтє мнра сєго, нї ꙗже соут[ь] въ мнрѣ. аще бо кто любнтъ мнрѣ сѣ, нѣс(ть) люб'вє ѿ(ть)чє въ нѣмъ. ꙗкоже єже въ мнрѣ сємъ. похотѣ плѣт[ь]наа, и

¹⁷ писано јарким киноваром

¹⁸ код ове речи не видимо титлу

¹⁹ м натписано

²⁰ тако у рукопису

²¹ тако у рукопису

²² н натписано

похоть ѡт'наа. грѣднѣи жетѣнскаа²³. ѡже нѣ соут[ъ] ѡт[ъ] о(тъ)ца. нѣ ѡт[ъ] мнрѣ сего. мнрѣ съ мнхѡднѣи н похоть ѡго. а творен волю б(о)жню, прѣбѣ(53б)ваѣтъ въ вѣкѣ. сѣ оубо ѡ нем'же мнѣ, въпрашастѣ ѡт[ъ] вѣщахъ. слышахомъ оубо ѡт[ъ] тебѣ реч(е)ннаа, н вѣмѣи ѡко истинна тѣи ис(тъ). н ѡбѣмъ ѡт[ъ] нас(ъ) оугоднѣи ѡблѣаѣтъ се ѡт[ъ] вѣтъ твон. понѣже ѡко по²⁴ ннх[ъ] г(лаго)лѣтъ. дроугѣм' же не оугоднѣи. нм' же ѡко прѣмннѡѣ житнѣи нх(ъ) г(лаго)лѣше. нѣ можемъ бо наоуген'ннхъ ѡставитѣи. н начетн не ѡбнѣноѣ житнѣи. теж'ко бо сѣи творимъ. еже навнѣше въ ѡбнѣнѣи келѣи свѣтлѣ. н многоѣи нмоуше пищоу н на в'се лежеше възвращающе веселити се. н пакѣи въ еднѣи 'ас(ъ), тѣи н не нмоуше нн'тесѡже сътворити се. прѣжде богатоу слоужив'шоу, н м'нож'ствомъ ѡблад[а]ющеу. пакѣи же оубогоу н нншоу, ѡт[ъ] всѣхъ възымаемоу бѣитѣи. таковых(ъ) радн теж'ка намъ словеса твоѣи. ѡблѣаѣтъ се. Не азъ ли исмъ ап(о)с(то)лъ г(лаго)лаваго пр[и]д[ѣ]те къ мнѣ троуждающеи се н ѡбрѣменѣи, н азъ покою вѣи възмѣте нго моѣ на сѣи. нго бо моѣ помладанно, н брѣмѣ моѣ льг'ко ис(тъ). азъ бо бл(аго)с(ло)веннаго б(о)га ап(о)с(то)ла възлюбленѣи. н призванъ тѣи въ ц(а)р(ъ)ство (54а) ѡго. знанѣи же моѣ таково, сп(а)съ реч(е) дроуги н братнѣи възлюблен'наѣи. оставте землѣи, да н(е)б(е)с(ъ)наѣи прѣимѣте. прѣбоудете въ ницѣте. въ ал'котѣи н жеждн въ вѣмѣи сѣи. н по малѣ прѣшѣд[ѣ]ше вѣчнаѣи жнлѣицѣи насититѣ сѣи. н възрадо[у]ете с(е). радостнѣи не ѡскрѣблѣаемоу. еда въ пагоубѣи н въ тѣи г(лаго)лю ваимъ мнр'скаѣи ѡт[ъ] вѣщѣи. нѣ за въспрѣтнѣи соущѣихъ вѣише мнрѣ. вѣм' же ѡко слабости радн н невъздръжаннѣи. златолюбнѣи же, н мнролюбнѣи. словеса сп(а)с(е)ннаѣи троуд'на ваимъ бнваѣтъ. еже нѣ по истинѣи събратнѣи мнѣннѣи²⁵. н славноу бнтѣи, нѣ всѣмъ оудѡбно въ ч(о)вѣ(ѣ)цѣхъ бнваѣтъ. а еже растѡчѣити събран'наѣи, н раздаѣити мнѣннѣи, всѣмъ мошно ис(тъ). нн мала троудѣи прнч(е)ст(ъ)но. аще оубо хошете бѣити истинноу н(е)б(е)с(ъ)нн ч(о)вѣ(ѣ)цн. въ землѣи нх(ъ) сѣеи нн малаи въмѣнѣи. потанте се з'де, да тамо ѡбнѣте се. помлѣитѣи н(ы)нѣи, да тамо съ дрѣзновеннѣи къ ѡ(тъ)цоу възвнѣте н възг(аго)лѣте. н боу(54б)дете ѡко тѣи пр(н)с(ъ)нѣи б(о)гоу. н наслѣдннцн ц(а)рствѣи. сѣ оубо слышахомъ ѡ братнѣи, ап(о)с(то)лово оугеннѣи. не ѡбѣноуѣи се г(аго)ла намъ. ѡбѣи аще н павла²⁶, всего мнра ап(о)с(то)ла въпрашамъ. такожде възбраннѣи нн ѡт[ъ] мнр'скѣи люб'ве г(аго)лѣ. аще оубо въскр(ъ)сноустѣи съ х(рн)с(т)омъ, тѣи вѣишнмъ ницѣте. ндѣже ис(тъ) х(рнсто)с(ъ) ѡдесноу ѡ(тъ)ца сѣи. вышнѣи моудрѣствѣи, а не землѣи. оумрѣте бо съ х(рн)с(т)омъ, н жнвѣи ваишъ скрѣвѣи ис(тъ) ѡ х(рн)с(т)ѣи. не под[о]бнѣи с(е) вѣкоу селѣи, нѣ прѣѡбразѡитѣи се. въ ѡбновѣннѣи оумѣи ваишего. сѣи же оубо под[о]бно, н ннн ап(о)с(то)лн г(аго)лаше. нх' же м'нож'ства рад[и]

²³ тако у рукопису

²⁴ натписано

²⁵ на крају прво било ѡ па преправљено у ѡ

²⁶ тако у рукопису

словес(ь) не встезаемь. всѣх(ь) бо єдина бл[а]г[о]дѣть с(вє)т(а)го д(оу)ха оскѣнила кс(ть). и вси єдино г(лаго)лють, ѿт[ь] єдиногo б(ог)а посланїи на сп(а)сенїе родоу чл(о)вѣчю. слоушаєи техъ, слоушаєт[ь] и послакшаго тѣхъ. тѣмъ же ѡ нноци вса сїи слышавше, да не стоужаемь сїи. нъ сътворимь по г(лаго)ланїю нх(ь), и по именн нх(ь) ннотъскоє житїиє приємь. да и ап(о)с(то)лы(55а)скаѣ²⁷ вѣсѣдѣ по нас(ь) боудѣть. наипаче на жестокаа. бѣстрѣнше и подвѣжнѣнше ни сътворитъ. ѿт[ь]дадимь ѿт[ь] себѣ тѣ, ꙗже ѿт[ь]ходешиемь²⁸ намь. не послѣдоуютъ нас(ь), възлюбимь єже работати єдиномоу б(ог)оу. а не соущїимь въ мнрѣ, дом(о)мь и събранїю, коупимь. слабѣ и чьсти ѿт[ь] всѣхъ. трапезамь разлїчимь, и всѣм(ь) ꙗже не бывають без(ь) нашего попеченїа. мало оубо послоужимь, о доволїи тькмо тѣлоу. всоу же работоу о д(оу)шии своєи да творимь. ѿт[ь]врьзѣмь тлѣннаѣ, ꙗже въ роуках(ь) н(а)шихъ гѣеноутъ, и ꙗко тоуждаѣмь ѿт[ь]хोдеши. своѣ възлюбимь, ꙗже нѣ свѣт[ь] въ мнрѣ сємь. нбо и вл[а]д[ь]ка нашъ нѣ ѿт[ь] сего мнра кс(ть). съ всакою ненавїстїю възненавїд[и] строєнїа мнрѣскаѣ, паче же и самого мнрѣ. оубаче бо и самъ не приємлетъ нас(ь), соущи бо пришльци въ мнрѣ сємь, и всего лишаємь. въ сономь вѣцѣ жителє ꙗветъ се, и всего бл(а)га насїцаютъ се. оубаче же хоцємь рещїи, несли аїи страннѣи, (55б) и пришльчїи. ннотъскїи оубразъ носѣще. и къ всѣмь мнрѣскимь не прилѣпнїи. оставихомь аїи женоу и чєда, родѣи и братїю. добро бїи оубо сѣ бїло. аще бѣхомь до конца съвршенна приѣтелств²⁹ нашего ꙗвилїи. аще бо ксмо пришльци, покажми се самѣмь³⁰ дѣлїи. рет(е)мъ же кацѣм³¹ дѣлы, сами оубо къ себє да покєсѣдоуємь. аще кон ц(а)рь своєго град[а] граждани въ рать забѣжавшеє. въ вьскранїе градѣи, пошлєть написанїа по именїи нхъ. хотѣ по малєи вѣмєнїи прѣвести и посадити ꙗ въ велїцѣмь своємь градѣ. да нже аще по писанїю вѣсть, ꙗко аще не д(ь)ньс(ь), то ютро вьстати кєм и нтѣи³² тамо, ндѣже нмє кєго написанно кс(ть). и начнєть садити виноградїи. сєла стронтїи, полати здати. сѣ ѿт[ь] всѣх(ь) вѣдомо кс(ть). ꙗко вєзоумьнъ в(ь)са пригот[о]ває, не себѣ нѣ оставшїмь. самъ троуд[оу] причєстнъ, а ннїи покою въ приг[о]тованїи кєго. всакого оукора и смѣхѣ, несли аи дос(то)нни. (56а) пач(е) же плат(а) и моукїи. ми же жит[и]иє нмоуще нѣ въ мнрѣ сємь, нъ въ вѣтнѣмь прѣбывающїи. въ вышнѣмь їер(оу)с(а)л(н)мѣ градѣ н(є)б(є)с(ь)нѣмь ндѣже нмєна кр(ь)стїишнхъ се написана соут[ь]. нх(ь) же и ѿт[ь]ход[ь] ѿт[ь]

²⁷ тако у рукопису

²⁸ не знамо да ли је после цї слово к или н, писар их слично пише

²⁹ последње слово вероватно скривено под репарационом траком

³⁰ на месту ѣ можда је прво било о

³¹ на месту ѣ прво писало о

³² тако у рукопису

соуд[оу] не невѣдомоу іс(ть). нх' же самъ г(оспод)ъ з'вѣѣтан. поуѣть н жнвотъ, н свѣтѣ. правнтель въ ц(а)р(ь)ство вѣчноу, нх(ь) же н ѡбразъ рнзнѣй страшнѣ. н непод[о]б'нѣ нѣкоу же землн ѡдеждамн. н рнзн трѣннстн носече, възвѣщающе сѣтованноу, н плачноу зде жнт[н]іе. н прнлнпаемъ землннх(ь) вешехъ. оумножаемъ сѣла такоже мнрсцѣй ѡтнщаемъ нѣвѣ. гоумна въз'носимъ. оукрашаемъ храмн. оуднвліаемъ домн. прнносимъ нлѣ своѣ по всѣм(ь) чл(овѣ)комъ тако днвно. а ѡ томъ такоже скоро отндемъ. не хоцемъ въ мнслн нашнх поменуѣтѣ. то чнмъ хоуждыше мнрскнх(ь), мнра не дръжнм' се. еже бо внд[н]мъ въ мнрскнх(ь) нѣчто же днвно что не поменемъ, тако того мѣ ѡт(ь)рст(е)нн ісмо, въ пострнзанѣй нашемъ, н всего (56б) мнрскааго. нъ всею снаю подвнгнуѣм' се да не³³ н въ нас(ь) тожде боудѣтъ. аще лн то лѣжѣ. да нспѣтаемъ се аще тако іс(ть). не нмамо лн сѣлъ, такоже н женѣй н дѣтн нмоушен. не словоуѣт лн, нѣвѣ трѣннце, езера, жнта, скотѣ. домоуѣ тврдо ѡгражденѣ, н храмн свѣтлѣ. аще бо не нмамо коуѣгъ съ нменнємъ. стоуѣн н тврдо храннмъ, такоже н домъ дръжечен. не красоуѣм' лн се блнстаннємъ златннмъ. н веселнм' се свѣтлоствннн рнзноу. велнчаемъ се прѣд[ь]стоіаннємъ рабѣ. н ѡ нменн печемъ се. не ѡвѣдн лн н прызд[ь]ннцѣй мнрскнх(ь) налѣй плннѣй бывають. нѣ н лн лн пакѣй въспащающе мнрскнх(ь) богатнѣ. на ѡвѣдѣхъ оу себе посаждаемъ. бол'ше хотѣще дръз'новеннѣ. къ домоу нх(ь) прнкетѣ. не на брацѣх лн нхъ мѣ прѣд[ь]седаемъ. не наша лн роука вѣше всѣхъ прѣз'вѣтеръ всходнтъ. чаше прѣкр(ь)щающе, не наше лн око все сѣдече прѣзыраѣтъ. не наш' лн грѣтанъ (57а) въ народѣ прнрѣннѣ³⁴ бречае м'ногы оускорѣ³⁵. хрїстїанн бо заповѣдъ сп(а)соуѣ творече, въводѣт' нѣ въ домн своѣ. ѡво м(о)лнтвѣ радѣ, ѡво м(н)л(о)ствннѣ творече. мѣ же своѣго чннѣ не храннмъ. въ малѣ посѣднмъ поннк'ше. н пот[о]мъ възвед[е]мъ ѡѡчн, таче н грѣло н пнѣмъ, донѣлнже въ смѣхъ н дѣтемъ боудемъ. егоже м'нозѣй хранет' се мнрсцѣй н мрзость нмъ іс(ть). тоже на нас(ь) вндѣтѣй безгодное оупнканїе. таковоу дѣло троѣ вннѣ носнтъ. прѣвоу тѣлеснѣ недоуѣ. въторое ѡт[ь] чл(овѣ)кѣ оукорѣ н смѣхъ. третне д(оу)шн паденїе, н оумн нстоупанїе. то чнмъ лоуѣшн³⁶ ісмо мнрскнх(ь), нѣчнм' же. не хвалоу лѣ любїмъ³⁷. оукорнзноу же не трѣпнмъ. не свѣтлоу лн рнзоу н драгоу краснм се. раздраннх(ь) же не можемъ въ храмѣ своѣмъ вндѣтѣй. нѣ прннѣсшаго лѣ прнѣмлемъ съ любовнн, пате тѣща прншѣд[ь]шаго. почто же двры келїн своѣхъ тврдымн зам'кѣй оутврѣждаемъ. (57б) пакѣ тако д(ь)ншншаго радѣ. лежешаго въ нѣн нлѣннн. н такоже епархоу коѣмоу оумр'шоу. мнози боларе

³³изгледа да је првобитно писало в па преправљено у н

³⁴тако у рукопису

³⁵тако у рукопису

³⁶на крају прво писало е па исправљено у н

³⁷код претпослења два слова вршене су исправке

на мѣсто его мѣздетъ се. богатства рад[н] и славы и ч(ь)сты от[ь] всѣхъ. такожде и въ нас(ь) оубогахъ[ь], под[о]бнѣ мнрскою биваетъ[ь]. оумр'шомоу коемоу любо, нгоуменоу, нлй нкономоу. мнози встанутъ въ нас(ь) намѣстнѣхъ³⁸ хотеще прѣити. тающе се, а всѣмъ вѣдомо. ови мѣздами, не нмоушен же ласкан'мн. тако змнѣ адъ³⁹ хотеще нзлнати. что же ради вса сн, лавъ тако нмѣнна рад[н]. ѿле смѣха дос(то)нно ис(ть) наше житнѣ. нѣс(ть) нй единого же въ нас(ь), прѣпод[о]б[ь]ннхъ(ь) о(ть)ць ревнующа добрымъ дѣломъ. м(о)л(н)твѣ бдѣнню. постоу. ницете самохотнѣн. и прочнмъ такобнмъ. нѣ оумр'шоу нѣкоемоу богатоу трнорнзцоу. и д(оу)шоу свою погоубык'шоу того рад[н]. оставшен мѣн⁴⁰, ревнующе пагоубѣ его. такожде оубѣзнемъ. онебмъ нхъже жит[н]ю⁴¹ и дѣломъ тюд[е]са послѣ(58а)доваахоу. не хоцемъ жит[н]ю ревновати. и дѣломъ нх(ь) под[о]бнн се. нъ снмъ нхъ же жит[н]ю. и нмѣнню пагоубѣ послѣдовѣ. тѣмъ ревнующемъ злат[а] рад[н] и нмѣнна, еже нмѣше на мало д(ь)нн. и ѿтндоше⁴² назй тако рожденн. да такоже въ нас(ь) старн, и нѣнстовн на нмѣннѣ. тако свѣрепн на женн. и до смрти нѣ останае се люб'ве нмѣнннѣ. тацнже и юнн трнорнз'цн по ннх(ь) соущен, нравнн от(ь)ч'ьскыи прннем'ше дръжнмъ. и тѣмъ велнчнемъ се. тако поутномоу хожденню послѣдоуще. нѣ ведеце окаяннн. такоже нѣ лѣпо зрѣти мрт'вца на конь вьсажен'на. тако и трнорнз'ца власть прннем'шѣ. нѣ оволоу свое ис(ть), нже въ гробъ вьселнн се. оволоу же нже бѣгатй всего ч(ь)ст(ь)наго въ мнрѣ семъ. аще ли оны на конн, съ же власть дръже. и обою кромѣ ис(ть)ствѣ. мнрскомоу под[о]баетъ мнрскаа стронтн. а мннхоу ннот'скн поутъ гоннтн. не прнкасающе се, нй (58б) десннх(ь) нн шоунхъ. красно по нстннѣ видѣти моужѣ въ мнрѣ от[ь]мѣтающа се нмѣннѣ, и бѣвающа трнорнз'ца. саны въ мнрѣ прннмлюща, и мнрскаа строещоу. и богатство бѣроуща. оны бо надежду жнз'нн вѣчннѣ. от[ь]мѣтаетъ се жнз'нн сѣе. и биваетъ[ь] тедо свѣтѣ и д(ь)нн. съ же нѣвѣрованннѣмъ от[ь] жнз'нн вѣчннѣ, от[ь]мѣтаетъ обннцаннѣ х(рнст)а рад[н]. и бѣваетъ[ь] дроуг(ь) свѣтоу семоу, врагъ же б(о)жнн. по г(лаго)лоу брат[а] г(осподь)ннѣ ѿковѣ. сего рад[н] смѣхъ бѣваемъ⁴³ поганнмъ. и х(рн)с(то)ва вѣра нас(ь) рад[н] хоулант се от[ь] ннхъ. г(лаго)лют бо како вн трн[о]рнз'цн⁴⁴. повѣдоуетѣ жнзнь вѣчннѣ бытн и вьскр(ь)сеннѣ мрт'внхъ, егоже рад[н] пострнзаютъ се. н(ь)ннѣ же в[н]днмъ вн старѣхъ и юннх(ь). тако

³⁸написано на белини

³⁹такое у рукопису

⁴⁰такое у рукопису

⁴¹на крају прво било е које преправљено у ю

⁴²такое у рукопису

⁴³испод м прво је, изгледа, писало т

⁴⁴у реду стоји трнцн а изнад последња два слова истом руком је написано рнз

къждо вась власть ищеть. оу боляр' же млѣннѣ, ѡт[ь] оубогахъ(ь) же чьсть и покланѣннѣ. да како жнз'нь вѣчнѣю млѣннѣ. и сѣе жнз'ни славоу и ч(ь)сть. млѣннѣ нѣ маалн ѡт[ь] себѣ ѡт[ь] млѣшетѣ. намы млѣнт' се ⁴⁵ такоже вѣн ⁴⁵ дроугъ дроугоу, о жн(59а)з'ни вѣчнѣн лъжетѣ. на любви бо вашен свѣта сѣго знати кс(ть). тако не зѣло хочете оного жнт[н]ѣ. дадите намы млѣннѣ ваше и злато. вам' же вѣчнаѣ жнз'нь, сѣ же азъ сконча оушнѣа слншахъ, ѡт[ь] етерѣ погана. и днѣно мн быс(ть). такоже и поганѣ вѣдетъ. како дос(то)нтъ чрн'цоу быт[н] лишеноу в'сего въ мнрѣ селѣ. и ннокоу бѣти житнѣмъ и дѣломъ. тѣмъ же аще поганнѣмъ бываемъ съблз'нь, прндръжанѣ рад[н] свѣта сѣго. кол'мн пате хрїстнѣаномъ вѣдѣцїнѣмъ, и слншецїнѣмъ по в'се д(ь)ни въ цр(ь)к(ь)вахъ(ь). жнт[н]ѣа с(вѣ)тыхъ и прѣпод[о]б[ь]ныхъ(ь) ѡ(ть)цѣхъ. и вѣдѣцїнѣмъ нмъ нас(ь) не по под[о]бїю тѣхъ жнвоущѣ. нхъ же ѡбразъ носнмъ. то чнмъ стран'ни являемъ се свѣтоу сѣмоу. дѣломъ нашнмъ и н'равомъ, съ мнр'скынмн сътѣтающе нас(ь). сѣ бо и мыслн н(а)шѣ ⁴⁶ и вѣсѣда, и свѣтї. такоже и в'сего мнра. не ѡ пол'зѣ нѣ ѡ потрѣбѣ. егда бо сѣ съвѣкоупїнѣмъ, тѣ нѣ ѡ горнѣмъ жнтї, нї ѡ пол'зѣ д(оу)шевнѣн съвѣ(59б)щаваемъ се. нѣ ѡ кнежн прндаѣнн, и набѣн'нї. о добротѣ мѣстнѣн, и ѡ прнхожден'нї хр(н)стнѣанѣ. и ѡ прнношеннхъ(ь) и о красотѣ цр(ь)к(о)внѣн. о покаѣнїн богатнхъ(ь) с(ы)новѣ. о любвї болярѣ. ѡ познанї ѡт[ь] богатнхъ. о богат'ствѣ монастнра. о м'ножьствѣ сѣлѣ. и ѡ намѣстн нгоумѣна ⁴⁷. и о прѣѣтн старѣшнн'ства. тѣ м'ного г(лаго)лю, ѡ в'сѣхъ соущїнхъ з'дѣ. нже мнслнмъ и свѣщаваемъ се, такоже и всн свѣен въ мнрѣ. а нн єднн' же ѡт[ь] нас(ь) мыслнтъ, нли свѣщаваѣтъ ѡ соущїнхъ внше мнра. нли ѡ оуправлѣнїн жнтнѣа. и аще бїхомъ тѣхъ нскалї на нїеже нарекохомъ се. о томъ бїхомъ съвѣтъ творнї. дроугъ(ь) дроуга вѣдѣв'ше слъзамн внхомъ ⁴⁸ г(лаго)лаалї. како тѣ братѣ б(ог)ъ ведетъ, како ндешн. и ѡт[ь] вѣтъ бїхомъ таково рекалї. ѿ горѣ мнѣ тако прншьствнїе мое оудалн се. вселнхъ се въ пропастї тѣмннѣ. ты же како, спѣет лн се. єн, аще не бї г(оспод)ъ помогалъ мнѣ, въ ма(боа)лѣ вселнла се бї въ адъ д(оу)ша моя. и пакї, ннъ къ дроугомоу. како братѣ. тако падохъ ⁴⁹ се, и нѣ нмалъ двызаннѣа въ м(о)лнтвѣ къ б(ог)оу. нѣ стоудомъ и срамомъ покрнваю сѣ. нѣ тї г(лаго)лы, сыгрѣшнхъ(ь) на н(є)бо прѣд[ь] б(ого)мъ. и оунї въ мнѣ д(оу)хъ мон. въ мнѣ смоутн се ср[ь]д[ь]це мое. тѣ же братѣ како. тако нспальн се злѣ д(оу)ша моя, и жнвотъ мон адоу прнблнжн се. прндѣннѣнъ быхъ(ь) нїсходѣщнмн въ ровъ. тї же како мнѣ оубо жеждетъ ср[ь]д[ь]це къ б(ог)оу подвигнути сѣ. и д(оу)хъ мон разгараѣтъ се въ мнѣ на люб'въ

⁴⁵ тако у рукопису, могуће да је у препису дошло до преосмишљавања: ако жнвѣн

⁴⁶ н са титлом натписано

⁴⁷ є натписано

⁴⁸ на крају, можда, прво писало н па преправљено у њ

⁴⁹ прво писало падохомъ па исправљено

юго. нѣ пльтъ[ь] немощна, и мнслъ раслабляющн. и нѣ вѣдъ что сътвори, нѣ помози⁵⁰ ми въ
 м(о)лнтвѣ своен. и дроугѣ пакѣ, въ мнѣ слоути се ср[ь]д[ь]це мое нсхода радн. и страх(ь) смьрти
 нападѣ на ме. бо аз'нѣ и трепѣтъ страшнаго соуднища прнде на ме. и покри ме тма недооуменниа. что
 сътвори. нѣ възврьгоу печаль на г(оспод)а. и тѣ ми сътворитъ яко хоцетъ. всѣмъ бо чл(овѣ)комъ
 хоцет сп(а)сти се. (60б) тако съвѣтъ творетъ. нже въ истиннхъ въ семь житїи пришьл'ци, и странни
 соут[ь]. и нже аще тако скръбѣтъ з'дѣ, въ ономъ вѣцѣ не опечаает' се. нже бо се самн скръбниимъ и
 печалниимъ прѣддаетъ. тамо никакоже нх[ь]⁵¹ печаль срѣщетъ. нѣ вес(е)лие и радость. дарове вѣтнїи
 и жит[н]е сѣ г(оспод)емъ б(ого)мъ. аще бо кждо нас(ь) падает' се нѣ по все д(ь)ни о пользнихъ(ь)
 д(оу)ше⁵² да мнслать. и г(лаго)люеть, а не о мнр'скихъ. то явѣ ис(ть), яко поможетъ млоу
 г(оспод)ь, и оукрѣпитъ н. добро бо намъ, яко пришьлцемъ(ь) и стран'никомъ з'дѣ. скръбѣтїи о
 от(ь)чествѣ своємъ. и дроугъ къ дроугу съвѣпрашатн се. о поутех[ь] лежещїихъ въ градоу нхъ. и о
 присѣдещїихъ разбонницехъ. како възмоши безъ вѣда пронтїи. всн же пѣтнни не состоупаютъ на
 нне стѣзе, с поутн ведоущаго нхъ, въ градъ въ н'же ндоутъ. аще ли состоупеть, з'ло оукарають свон
 ходъ, коего оубо зкорѣ нѣслю дос(то)нни. от[ь]⁵³ томъ бесѣдоюще (61а) и на то оустоупающе. не на
 нжеже нздохомъ, нї таможе гред[е]мъ. нѣ да оувѣмн. от[ь] чсого въ нас(ь) бывають. днмъ не явнт
 се, аще не от[ь] огня. нї бѣсѣда мнр'скаа, аще не от[ь] люб'ве мнр'скыне. любымъ бо мнрѣ сѣго
 рад[н] г(лаго)люемъ о немъ. егоже бо не имать храмнна, дв(ь)рѣ не нзноскѣтъ. и егож[е] ср[ь]д[ь]це
 не имат[ь], оуста не г(лаго)лють и на бесѣдованїи нашему з'натн ис(ть) люб'въ сѣго жит[н]а, въ
 оумѣ нашему. еже о нравѣхъ(ь) н[а]шнхъ(ь) истїе оувѣсть се. ндѣже бо кнезь соущїимъ под[ь] нимъ
 дають, такоже дос(то)нтъ. тоу же и мїи съ мнр'скымн смѣшающе се. просимъ оу него потрѣбнѣго въ
 жит[н]и семъ. и лише потрѣбѣ. чсого рад[н]. еда страждемъ по немъ. еда боримъ и до крѣве. еда млоу
 данїи даемъ. еда кою потрѣбоу от[ь] нас(ь) имать. не имат' ли комоу даватїи, коемѣ страждоущїимъ
 за нь. и всѣмъ соущїимъ под нимъ. тоу же и ми нх'же свободна ис(ть) х(рнсто)с(ь), беспечалниимъ(ь)
 житнїемъ. прѣтнканїе мнрѣ бываемъ(ь). (61б) аще ли г(лаго)люемъ сп(а)сеннїа рад[н] своего дает' нї,
 тѣ и болате юго. сїи всн добрѣ сп(а)сеннїа рад[н]. нѣ посмотримъ сѣ. еда не по сонѣхъ оумншленїю,
 м(н)лостнню дают нї. нѣ по н(а)шелоу прошенїю. аще бѣхомъ хотѣли безъ осоужденнїа внтїи, не
 внхомъ от[ь] ннхъ прїемали. нѣ пате къ б(ог)оу припад[а]ли, и оу тог(о) просили г(лаго)люще,

⁵⁰ по написано

⁵¹ написано

⁵² написано

⁵³ тако у рукопису

г(оспод)н тѣѣ вса вѣсѣ. тѣѣ вѣсѣн что трѣбоуєтъ⁵⁴ тѣло наше. ѡ крьмѣ н ѡ одеждѣ⁵⁵. іакоже хоцешн тако сѣтворѣ. тѣкмо сп(а)сєніа д(оу)шн н прощеніа грѣхомъ ѡт[ъ] тебѣ прошоу. а ѡ потрѣбнх(ъ) тѣла моего. самъ сѣздавн мє вѣсѣн что трѣбоую. н тогда ацє бѣѣ что кто принѣслъ ѡт[ъ] потрѣбѣѣ нашеє. іако ѡт[ъ] б(ог)а сѣ бл(а)годарєнніємъ приєлн бнхом(ъ). нлѣѣ ѡт[ъ] кнеза, нлѣѣ ѡт[ъ] коєго властєлннн, нлн ѡт[ъ] проста людїннн⁵⁶. н(а)шоу 8бо потрѣбоу моцно кє(тъ) чл(овѣ)кѣ сѣтворнтн. нє моцноцѣннн одежда, н проста крьмѣ довлѣєтъ намѣ. прстн бо одє(62а)ждє н пнцоу. моцно кє(тъ) кѣждо нас(ъ) ацє хоцєт[ъ], бєс прїнмлннн тоуждннх(ъ) стєжатѣѣ ѡт[ъ] роукоу своєю. ацє лн люєнмъ възнматн ѡт[ъ] ннѣхъ. н тѣмн потрѣбоу свою исплннатѣѣ, то ѡсоуднт нѣѣ вѣдовнца ѡна, н ѡгородннкѣ. ѡвѣѣ ѡт[ъ] рѣкоу своєю крьмєцн сєбѣ, н дѣтн своє. ѡв' жє копакє, н троуждає сє крьмє домѣ скон. мн жє єдннотѣлєснѣѣ, бєзъжєннѣѣ, бєзъдѣтнн, бєзъдомнѣѣ. вѣ лѣнстн своєн нє хоцємъ ѡт[ъ] роу(оу) своєю єдннѣго хлѣба стєжатн. н сѣго радн іако бєзъроуѣннцн ѡт[ъ] тоужднє слнлн наснщакѣмъ чрѣво своє. єда бо малѣ трѣдѣ чрѣннѣт'скаѣго жнт[н]а. нлѣѣ жє н вѣ поустнннѣѣ соуцїнмъ нє лѣпо кє(тъ) до кон'ца наплннатн єго. мѣѣ жє оубо н вѣ мнрѣ соуцємъ, нє хоцємъ самн послѣожнтн ємоу нѣѣ сѣ єдннѣ члс(ъ). нѣ ѣ⁵⁷ єцє ктомоу лакомєшє сє, оу мнр'скнх(ъ) възнматѣѣ. н ѡ грѣсѣхъ нх(ъ) м(о)лнтн сє. єда сєрафнмн єсмо, нлн хєроувїнмн⁵⁸. самн грѣсїѣ⁵⁹ (62б) ѡплєтѣн'нѣѣ, ннн ѡт[ъ]рѣшаюцє. нлн самн чнстн, ннѣх(ъ) ѡмнѣаюцє. ѡт[ъ]рєч(є)но жє кє(тъ) с(вє)тымн кннгамѣѣ. н ѡт[ъ] всѣхъ чл(овѣ)кѣ пороугано н проклєто. єжє мѣздн възнмаюцѣѣ ѡт[ъ] чл(овѣ)кѣѣ, н кѣ властємъ ѡ ннх(ъ) г(лаго)латн. что жє рєч(є)тє ѡ чрѣнорнз'цн. жнтѣнска рад[н] ѡкоушаюцє сє оум(о)лнтн нєпрнстоупнаго. н н(є)б(є)с(ъ)ннмъ сллмъ страшнѣго. н(є)б(є)сн н зємлн твор'ца. Ѡ како нє внд[н]мн⁶⁰ что твѣрнмъ. нєвѣз'бран'но жє намѣ м(о)лнтн сє дроугѣ за дрѣгѣ. нѣѣ н зѣло повѣлѣннѣѣ, нѣѣ бєзъ мѣздн. нємѣздоємнн бо соут[ъ] даровѣ б(о)жїн. н нстїн'нн єго м(о)лнтвннцн, мѣзды ѡ м(о)лнтѣѣ нє трѣбоуютѣ. гнѣѣаєтъ бо г(оспод)а м(о)лнтвнннкѣ оумѣждєнѣ. н нє ѡ добрнх(ъ) дѣлѣхъ дрѣз'новєннн прнєм(ъ), кѣ б(ог)оу прнтнчєтѣ. нѣѣ цѣтоу нлн д'вѣ вѣ нєдра⁶¹ своѣа прнємъ. н іако наємннкѣ за то кѣ б(ог)ѣ на м(о)лнткоу сѣ дрѣзостнє подвнзает сє. нѣѣ нїчтожє такоѣаго дѣла

⁵⁴ на месту другог т прво је било написано м

⁵⁵ на крају, изгледа, прво писало є па преправљено у н

⁵⁶ тако у рукопису

⁵⁷ натписано

⁵⁸ тако у рукопису

⁵⁹ тако у рукопису

⁶⁰ тако у рукопису

⁶¹ на крају прво написано ѣ па исправљено у а

вѣст(ь)ст(ь)нѣе. н оумь нмоуѣнмь страшно. дльж'нѣ (63а) бо кс(ть) трьнорнз'цѣ, м(о)лнѣи се за
 въсь мнрѣ. н кромѣ мнра соуѣиен. н нѣттоже ѡт[ъ] ннх(ь) прнѣмлюѣиен. ап(о)с(то)лъ бо павъ о
 всакомъ съблзнь. всакого хр(н)стнѣаннн, разгараше се тоугою. н ꙗко ѡ своємъ съблзнь мольше.
 такоже н намъ послѣдоватѣ ап(о)с(то)ломъ под[о]бает[ъ]. зкор' бо велнкъ зѣло, н дос(то)ннѣ
 стндѣннн. помнслнѣше, еже комоуждо нас(ь), ꙗко чнстоу самомоу соуѣоу мнѣтн се. смѣтн рѣшн
 дроуг(оу) своемоу. даждь оубо тѣ м'нѣ сѣ. н азъ оубо ѡ тебѣ къ б(ог)оу пом(о)лю сѣ. нѣ оубо да не
 льстнм' се. пнѣно бо кс(ть), колю коѣцнх' се ꙗго сътворнтъ г(оспод)ъ, н м(о)лнѣоу нх(ь) вслнштѣ.
 аще бѣхомъ боаан се ꙗго, н послоушаан словес(ь) ꙗго. не велѣоу ꙗмоу събратѣ соуѣнх(ь) на землн.
 нѣ пате н(е)б(е)с(ь)наѣ нскатѣ. м(о)лнѣи же се кс(ть) повѣлено дроуг(оу)⁶² за дрзга. н теготѣ
 дроужне носнтѣ рекше, люб'ве рад[н] б(о)жнѣ. брате пом(о)лн се ѡ мнѣ. неглн послоушаѣт' те б(ог)ъ
 н направнт⁶³ мѣ. (63б) азъ бо въ лѣностн ксмы. н сѣ такоже г(лаго)лѣтъ, н слабѣ жнт[н]е
 прохождоу. н тѣ пом(о)лн се ѡ мнѣ. н тако польза ѡбѣмъ боудеть. по словесн г(оспод)ню. ам'нѣ⁶⁴
 г(лаго)лю вамъ. ꙗко аще ѡт[ъ] вас(ь) съвѣщаѣта на вс⁶⁵ землн о всакон вѣшн. еже аще проснта
 боуд[оу]тъ ѡт[ъ] о(ть)ца моѣго н(е)б(е)с(ь)наго н аще х(рн)с(т)олюбѣцъ посѣтнтъ нас(ь), ѡт[ъ]
 обнннн домоу своѣго потрѣбою тѣлесною. дос(то)нтъ протнвѣ⁶⁶ томоу, м(о)лнѣоу за такового
 прострѣтѣ. н послоужнтн ꙗмоу, о потрѣбѣ д(оу)шевнѣн. нѣ пакѣ таковнх(ь), не скоро прнѣмлюкоу⁶⁷
 внтѣ. н лншеноу внтн даждьннѣ потрѣбѣ. нѣчесоже всхотѣватѣ. да не погоубнмъ сп(а)с(ь)наго
 дѣла, безднмѣнствѣ. н роуцѣ нашѣ могоуѣн крѣмнтн нас(ь). на ѡсоужденнѣ намъ боуд[оу]тъ аще
 кто ѡт[ъ] нас(ь) г(лаго)лѣтъ. въ мнрѣ не клѣтнло кс(ть) внтн, нлн блнзъ мнра, н ноужда нѣ
 кс(ть) прнѣтн. еже аще дают' нн, хоудъ нзвѣтъ. х(рнсто)с(ь) бо не въ мнрѣ лн быс(ть), н
 ап(о)с(то)лн ꙗго. еда нмѣхоу что, развѣ .ѣ. хлѣбъ (64а) н двою рнвоу. на прѣданнѣ х(рн)с(то)во,
 двѣма ножема ѡбрѣстн се оу ннх(ь). н ноуждаше ꙗ немѣнствѣ н ннѣста. ꙗко въ дроугаѣ
 врѣмена, класн стнрающе ꙗстѣ. что же оубо рѣч(е)мъ, лнше того нмоуѣи. послѣднѣ ап(о)с(то)лн
 нмѣноующе се. нменемъ нхъ любѣмъ зватн се. жнт[н]ѣ же нх(ь) не подражаемъ. еже бо нзлнха
 покрѣвеннѣ тѣлоу, н наснценнн оутробѣ вѣстрѣбоуемъ что. тѣ оуже не ноуждею нѣ нзволеннѣмъ. н

⁶²у рукопису: дроуг

⁶³пра натписано

⁶⁴такѣ у рукопису

⁶⁵такѣ у рукопису

⁶⁶написано на бѣлннн са знаком за уметаѣе

⁶⁷такѣ у рукопису

попраннѣ ѡбѣта. потто бо въвъзвѣаѣмъ⁶⁸ прѣвѣѣ трѣнорнз'це, ѡ(тъ)це. а не хоѣемъ ꙗко с(ы)нове нх(ь), ѡт[ь] ннх(ь) н'равѣн ѡбнчан краснѣи се. тѣмъ же елико, аще лише ѡнѣхъ мѣра придрѣжнѣи се. толнко ѡт[ь]рнцаѣмъ се нх(ь). нѣ соут[ь] тѣ⁶⁹ ѡ(тъ)цн нашѣ. нѣ ѿ братнѣ поревноуѣмъ ѡ(тъ)цемъ сконмъ. како въскорѣ любовнѣю б(о)жнѣю, въпернѣши си крѣлѣ⁷⁰ оумнѣн. възлѣтешѣ разоумно ѡт[ь] вѣд[н]мнх(ь) сѣнхъ. н въ вѣше мѣра соущаа прнннкоуше. н въкоушнше сладос(тъ) соущоу тѣло. безд[о]мнѣ, (64б) бездѣмѣннѣ, въ мѣрѣ сѣмъ пожнше. показавше с(е) жнт[н]ѣмъ сконмъ агг(е)ломъ н чл(овѣ)комъ, ꙗко свѣта ѡного бѣше с(ы)нове. н всакъ зрѣ нхъ прославѣн б(о)га. н бл(а)гоу поможѣ юго. вѣдѣ чл(овѣ)ка побѣднѣша ис(тъ)ство. н вѣше ис(тъ)ствѣ н'равн прнѣмша. агг(е)льскынмъ жнт[н]ѣмъ жнвоуща. страннаа соущѣ ѡт[ь] всего ꙗже въ мѣрѣ. беспѣалнѣ неоплнтеннѣ⁷¹ жнтѣнскѣмн оущамн. бездомнѣ, непнцнѣ. непокоѣлюбнѣ, нагѣ, по словесн ютера старца. въпроснвшоу юго нѣкоѣмоу братоу. како ѡ(тъ)че сп(а)соу се. ѡнъ же съвѣк(ь) съ себѣ рнзоу свою. н прѣпоисавъ се въ трѣсла. роуцѣ же протегъ рет(е), хотѣн спастн се. тако да боудетъ нагѣ ѡт[ь] всего соущаго въ мѣрѣ. н распетѣ бранмн. власноѣ бо ѡстрнзѣннѣ. ꙗже въ ѡбѣщаннѣ нашѣмъ творнтъ се. не бес под[о]бнѣ прѣпод[о]бнѣмн оущн оуставленѣо ис(тъ). нѣ оущаннѣ ис(тъ), ѡт[ь]врѣженнѣ к'сего мѣрскаго. аще бо соущен ѡт[ь] на(65а)шего тѣла ѡт[ь]мѣтаѣмъ се люб'ве рад[н] х(р)с(то)вн. колмн ꙗже патѣ ѡт[ь] нас(ь). длѣжнн исмо ѡт[ь]врѣщн се. н ꙗкоже власноѣ стрнженнѣ, безъ болѣзнн ис(тъ). такожде н любѣщнмъ х(р)ст)а, неболѣзнно ис(тъ), соущнх[ь] въ мѣрѣ ѡт[ь]врѣщн ѡт[ь]⁷² себѣ. съ нмъ же нзъ трѣва матернѣ не нзндоше. н ꙗкоже власом(ь) главннм(ь) въ мало врѣмѣ възрастнмъ, ѡбнчан ис(тъ) пакѣ пострнзатѣ. такожде н нстнннѣ ѡт[ь]стоупннцѣ мѣрѣ. аще въ малѣ наплнѣет се кѣлнѣ нх(ь), нѣкнх(ь) ꙗже въ мѣрѣ. въскорѣ пакѣ раздѣлнѣмъ нстрѣбѣають. н мнѣтъ се ꙗко ѣстрѣбѣ. понавѣають се ꙗко ор'лѣ. въсходѣтъ ѡт[ь] мѣрѣ, н възвышають се въ ѡблѣкѣ беспѣалнѣ. неоуловленнѣ боуд[оу]тъ такоѣн сребролюбннмн сѣтмн. прострѣтнмн по землѣ. землѣю бо н землѣнаѣ оставашѣ. н въшѣд[ь]ше на гороу разоумѣ б(о)жнѣ. н свѣтоѣ дозрѣннѣ лнца юго ѡскѣщеннѣ. ꙗкоже врѣховнн ап(о)с(то)лн. вѣноу г(лаго)лѣт[ь] (65б) добро ис(тъ) намъ здѣ бѣтн. н сѣтварають трѣн кровѣ, въ разоумѣ своѣмъ, н въ д(оу)шн. пощеннѣ оумѣсѣвоу. н ннноу бездѣмѣствоу. чнстотѣ ї(н)с(оу)с(о)вѣ б(о)га своѣго, ꙗмъ же ѡбѣща се ѡбѣтъ скон н цѣломоудрнѣ храннтѣ. постѣще се въ ннцѣтѣ вѣднѣн. н тѣло своѣ хранѣще безъ

⁶⁸ тако у рукопису

⁶⁹ прво написано того па последња два слова избрисана

⁷⁰ тако у рукопису

⁷¹ писар слично пише н и ꙗ, не знамо шта је после л

⁷² написано

воскрѣсѣннѣ. вѣсомъ страшнѣи чл(окѣ)комъ незазорнѣи. н всѣмоу мироу днѣи. оумрѣше бо от[ъ] мироу. н ожнше от[ъ] мрътвостѣи мироу. прѣжде оумрѣтѣи вѣсташе. н прѣжде вѣскр(ъ)сеніа мрътвх(ъ) вѣскр(ъ)сноуше таковыи оуродѣи мироу быше. н тѣмъ оуродство мироу іави се. н чюд[о] въ мироу рождаше с(е), не мироуцѣи призваше сѣ. м'ногѣ троудѣ таковыи прише. еже оставит[и] мироу наоученнѣ. н вѣспитаннѣи люб'вѣ. приетѣи же разлоученіе⁷³ колноу. н въ тѣлѣи своѣмъ стр(а)сть самохот'ноу вѣселитѣи. не троуднѣи же се въ трѣде сѣмъ, въ нсходѣи не нмоутѣи почитѣи. х(рн)с(т)олоуеи бо н доброразоум'ни. х(рн)с(т)а възлоу(бба)быше, мироу възнѣнѣвнѣше. іако любви мироуцѣи концѣи нстѣннѣ⁷⁴. х(рн)с(то)вѣ же любви концѣи вѣчнааи жнзнь. н добрѣ оуво соуднѣше, вѣчнаго скоротѣи(х) възискатѣи. н таковыи аще оуво д(ъ)нышняго от[ъ]мѣщеть. н кс(тъ)ствнѣ⁷⁵ бранѣи. ср[ъ]д[ъ]цеи волю хотѣннѣ, нз'воленнѣ. сладос(тъ), снтость, покон. снь. раждеженнѣ, похотѣи. н вса іаже въ тѣлѣи. кол'и паче н вѣнѣшнааи от[ъ]врьгътъ. іаже въ нас(ъ) кс(тъ)ствомъ не роднше се. нъ ласканнѣмъ мироу прильпошѣ. красота, чѣсть, хвал(а), слав(а). власть. нмѣннѣ, велчаннѣ, събраннѣ. н вса іаже въ тѣлѣи. н безоумнѣ, нже прѣжде покоусѣи се кс(тъ)ствннѣи бранѣи побѣднѣи, н тѣмъ сѣделѣи. а н еше вѣнѣшннѣи іакоже кроу кс(тъ)ствѣи одрѣжнѣмъ, н тѣмъ пленюуемъ. іаже ннкоуежеи противленнѣ, на побѣжденнѣи нмоутѣи. борецоу же се на трѣжнѣи⁷⁶. прѣжде рнзѣи от[ъ]врьгъше от[ъ] себе, н крѣпкоу прѣпоасавше с(е). н потоу на бореннѣи нзытѣи. тако н по(ббб)двнжннкоу х(рн)с(то)воу. прѣжде под[о]бають от[ъ]ложитѣи мироулюбнѣ, нмѣннѣ, славолубнѣ н вса іаже не въ кс(тъ)ствѣи. н пот[о]мъ на кс(тъ)ствннѣи похотѣи вѣсороужнѣи се. іаже соут[ъ]и лютость, покон, снь. самоволнѣ. н нна в'са іаже въ нас(ъ) соутѣи. н ннкто же прѣвх(ъ) не от[ъ]врьгъ, послѣдннѣи сѣдѣлѣють. прѣжде бо свѣзаннѣи роукоу своѣи под[о]бають от[ъ]рѣшнѣи се. н пот[о]мъ на свѣзавшаго ороужнѣи възѣтѣи. ведоуи бо въ тѣм'ннѣи, обнажаемъи вѣбають рнзѣи сконх(ъ). н мѣи аще по нстннѣи въ плачюу н покаіанноу жнтнѣи приходнѣмъ. н не лъжею самовол'ни осоужденннѣи⁷⁷, нменоватѣи се хоуемъ. такоже да обнѣжнѣи се. вѣлагаемъи въ гробѣи, оставлѣають вса соущаа на землѣи. н мѣи аще по нстннѣи оумрѣхом(ъ) мироу. оумр'шомоу под[о]бнѣи се. н толнко приемѣи. елнкоже оумрѣи въ гробѣи. вѣлазѣи въ водоу, н хотѣи на онѣи полѣи рѣкѣи прѣброднѣи. обнажають се в'сѣ. (67а) н мѣи аще хоуем(ъ) бес пакостѣи прѣнѣи. не рѣчннѣи водоу нъ въздоушннѣи. да обнѣжнѣи се

⁷³ ченіе натписано

⁷⁴ тако у рукопису

⁷⁵ н натписано, на крају прво било а па преправљено у е

⁷⁶ тако у рукопису

⁷⁷ тако у рукопису

всакоє печалѣ мнр'скѣнѣ. бродещаго бо въ рнзах(ь), скоро пот[о]пленіе викаст[ь]. тако и 'рѣнорнз'ца⁷⁸ любонмѣнна. потапаіаєть мнр'ската быстрннѣ. и не въз'гласнть таковѣ ѿ б(о)зѣ моеѣ прѣлѣзоу стѣноу. обѣкла бо кс(ть) земльн'наа печалѣ, и събраннѣ. дроугѣи своѣ въ глѣбннѣ неразѡумна сконднть. и не дас(ть) нмѣ ннкогдаже свѣта беспечална безднмѣнства вндѣтѣ. нѣ льстнтъ зѣло и до гробѣ. тѣм'же доколѣ сѣ г(оспод)н. доколѣ забываєшѣ нас(ь) до кон'цѣ. доколѣ въз'носнт' се врагъ нашъ на нѣ. доколѣ, дондѣже надѣжднѣи боудѣтѣ вѣтнѣи жнзнѣ. и не прилнпающе земльннх(ь) вѣщєхъ. и с(ь)новѣ мон пр(н)с(ь)нн, да прославлю се ѿ вас(ь). тако ѿ(ть)цѣ ѿ чедєх(ь). зрє вѣи всѣмъ сьмнслоѣ, и всѣмъ хотѣннємъ н(є)б(є)с(ь)ннхъ нщѡущє. и лнцє моє б(ог)а и ѿ(ть)ца вндѣтѣ, по в'сє час(ь) желающе. тѣм'же прнстоупнтѣ къ мнѣ чєда моя, (67б) вса земльнаа ѿт[ь]врьгошє, да просвѣтнт' се. и прїимєтє вса соущаа на н(є)б(є)сѣхъ[ь], таже любєщїи мѣ оугот[о]вах(ь), прѣжде сложенна в'сєго мнра. възлюбнм' же ѿ брат[н]є бл(а)гаго б(ог)а. и тѣ єдннѣ да боудєт' чєстѣ наша, въ жнвоущнх(ь) на землѣ. не оустн тькмо нлн ѡдєждєю, любовь къ нємоу нмѣнмѣ. нѣ дѣлѣсѣи и н'равн сконлн, и оувѣрнм се нємоу. ащє бо любѣмъ єго, не ѡслоушамъ се званнн на бракъ єго. и тѣ ѡставлєннмъ таже ѿт[ь]роутнѣи сьтваряют нѣи званнн єго. ащє любѣмъ єго послѣдоумѣ по нємъ' тако ап(о)с(то)лн. и заповѣдъ тоуждє прнєм'шє, такоже и ѡнѣ. єжє не стєжатѣи нн злат[а] нѣ сребрѣ. нѣ мѣдн нѣ мѣхѣ. нѣ жьзлѣ, нѣ двою рнзѣ. мѡган бѣхомъ такожде пожнт[н], ащє внхомъ хотєлѣ. нєо въ градѣхъ нашнх(ь) многнх(ь) внд[н]мѣ оубогнє, и не нмоущєє, нѣ оукроуха на оутрѣн д(ь)нѣ. и г(оспод)ь нѣ оумараєть нх(ь) гладѡм(ь). и не прнєм'шє заповѣдн по за(68а)вѣдн⁷⁹ жнвоутъ кроѣмъ жє сєго послѡушьства. ащє внхомъ вѣроу нмѣлн, къ дающѡмоу скотѡмъ пнщѡу нмѣ. и птєнцѣмъ вранѡмъ прнзнвающнмъ и. не оустрашлн⁸⁰ внхом[ь] ннцєтнаго жнт[н]а. вѣдєщє тако всакоє тварѣи и днханнн. ч(ь)ст(ь)нѣишн ксѡмо мѣи. по ѡбразѣ б(о)жнѡ сьзданїи. и пачє намн попєтєт' се г(оспод)ь. ащє оубѡ таковоє жнт[н]є оукрашаєт нѣи. и нѣмѡщно лѣнѡстн нашєє рад[н] м'ннт' се. єжє и оубѡзѣи въ нас(ь) творєть, не прнєм'шє ѡбраза ннѡтѣскаго. то колнко оужє можємъ помнслѣтн нчєтѣи. по стопамъ ѿ(ть)цѣ свѡнх(ь) ходнтн. и жнт[н]ю нх(ь) рєкноватѣи. нжє и оуднвншє агг(є)лн свѡнмъ жнт[н]ємъ. раз'гнѣмъ оубѡ кннѣи и прѡчтємъ жнт[н]є ѿ(ть)цѣ свѡнх(ь). да оувѣдн ѿт[ь] прѣбєвнннн нх(ь), како люблѣхѡу б(ог)а. и тогда вѣл'мн ѡкаємъ своє прѣбєвнннє, и лѣж'нѣи ѡбѣтѣ. како в'сєго мнра оумѣтн мнѣшє. како в'са таже въ свѣтє сємъ ѡставншє. и ходншє въ ѡвѣтннх(ь), и въ козннхъ кожахъ. лншенїи (68б) вєсєго въ мнрѣ сємъ. нѣ ѡ страшнѣмъ соуднщїи, ѡзлѡблѣннѣи ѿт[ь] бѣсов' жє, и неразѡумннх(ь) чл(ѡвѣ)кѣ. въ поустнннхъ прѣбєвнннѣ, и въ

⁷⁸ ч напнсанѡ, са тнтлом

⁷⁹ тако у рукопнсу

⁸⁰ тако у рукопнсу, нєма повратнє замєннцє

пещерах(ь) оособеце с(е). н въ распаднх(ь) земельнх(ь) прѣходеце. н бѣше по истинѣ чюдо видѣти. како овѣ въ роукахъ⁸¹ дѣло дръжеце, м(о)лнтвоу же оустнама⁸². н разоумъ плетюуще. н къ вншнѣмоу възснлающе, тако д(ь)нь проваждахоу. дроузи же на врьсѣхъ горских(ь), тако ластовнице шптаахоу. възгнѣзднвше с(е) пс(а)л(ь)мннѣ пѣснѣ. н овѣ тако еленѣ горн високнѣ обѣхождаахоу. н бнлнѣмъ поустнннѣмъ доволнѣ оутробн своѣмъ нмѣахоу. ннѣ же тако злещн въ каменѣ прнбѣжнща сѣ твораахъ. овѣ нсходѣще къ нсточннкѣм(ь), въ каменѣ скоротекоущнмъ. н звънѣннѣмъ сладкынмъ, оушн оглашающе⁸³. рѣкамъ свонмъ напнвающе с(е), бл(а)годаахоу б(о)г(а). н пакн на вѣтрѣ тнхо днхающеу, прохладдаахоу роуцѣ н оушн. оу(б)оу же н д(оу)шоу. къ б(о)г(у) възводеце н пр(н)с(ь)но съ ннмъ бесѣдоюще. то бо нмъ бѣ⁸⁴ дѣло вноу. н тог(о) рад[н] нзндоше ѿт[ь] мнра. како ж[е] съ г(о)споде(ь)мъ б(о)г(о)мъ свонмъ ходити в(ь)сѣгда. не ѿплетаемоу жнтенскнмъ пѣснмъ. н всѣмъ нестроннмъ соущнмъ въ мльвѣ. възводеце же на вѣсокн хльмн. н сматрахоу на в(ь)сѣ странѣ. н нѣ ведѣхъ мнра, нѣ слншаахъ мльвѣ, нѣ грохотаннѣ. не бѣ нмъ въ оушн граднаго мѣтежа. народнаго канча. нѣ прѣндоше кѣ оушнма нх(ь) блѣдннцѣ скверннѣ пѣснѣ. нѣ видѣше землѣ къ землѣ на сѣтѣ съшд[ь]ше се. не видѣше крѣвн пролнвнелн, н ѿбраза б(о)гопоттеннаго лнца чл(о)вѣч(ь)скааго. мѣтемъ ѿт[ь] тѣла ѿт[ь]лоучена. сѣпроста же всакого ѿкапанствѣ не видѣше чл(о)вѣка тѣмъ въ оушн нмъ бѣ дръвнѣмъ днзаннѣ, вѣтѣн шѣмннѣ. н по зтншенѣ тѣннѣ нсточннкѣ шоумѣннѣ птнцѣ пѣннѣ. коуждо свою пѣс(ь)нь възпѣвающн. тѣмъ оубо не бѣ (б)о пѣснмъ. нзнѣжаше бо пѣснмъ, мнра ѿшд[ь]ше. о семъ же еднномъ пѣснмъ се, како оумъ съхраннтѣ, н нѣврѣжденъ соуетоу вѣка сѣго. н како д(оу)шоу ч(н)ствѣ прѣд[ь] б(о)г(о)мъ поставнт[н], неосквернѣмоу похотѣмъ плѣт[ь]скымъ. над[ь] всѣмъ же снмъ како д(оу)хъ с(вѣ)тынъ въ д(оу)шоу свою възснлнтн. н рече гот[о]во ср[ь]д[ь]це мое б(о)ж(е). н како м(о)лнтва бдрѣноу н нелѣностноу, твѣрцоу своѣмъ възснлатѣ. лншнше⁸⁵ с(е) мнра, да твѣрца всего мнра насладѣт се. нзнѣжаше чл(о)вѣкъ да съ агг(е)лн бесѣдоуютъ. ѿт[ь]врьгоше покон, н вес(е)лнѣ мнр(ь)скоѣ, да въ ѿномъ вѣцѣ потнютъ. ѿбнщаше тѣломъ, да д(оу)хомъ разгобатѣют[ь]. ѿт[ь]врьгоше нмѣннѣ, н славоу, да н(е)б(е)с(ь)наѣ скровнща прѣнмоутъ. безъ тѣстн здѣ на землѣ быше, да ѿт[ь] агг(е)лѣ прославет се. нзндоше ѿт[ь] полать, н коуце на хльмѣх(ь) потѣкнвше. да въ н(е)б(е)с(ь)ннхъ полатахъ възлѣгѣтъ. н съпроста рещѣ всако. н всѣмъ ѿбрази тѣло своѣ ѿскрѣбѣше. н д(оу)шн (70а)

⁸¹ мислимо да је на месту а првобитно писало о па исправљено

⁸² прво на крају писало н па исправљено у а

⁸³ на крају било а па исправљено у е

⁸⁴ натписано

⁸⁵ тако у рукопису

пространство оберѣтоше. кто бо тѣмъ водоу на роуцѣ възана. кто ороуцоу пода. кто постаа. кто брашно разанѣноу оустрои. нѣктоже. не имѣше бо ни слоужещаго. нѣ слоужимаго. алѣни. жедни. нноци слызни. поникли. дрѣхли. оумленни. нсхли. непоминловани. неомленни, непочтенни. непосщенни. ниши. назѣ. сл(ь)н(ь)це бо к нагѣ оставаше заходе. и нагѣ оберѣташе въсходе. бѣше же нмъ д(ь)нико тако степеніе. д(ь)нъ выше. а оутрѣ вышыше. д(ь)нъ аще⁸⁶ д(ь)нъ, приеланжахоу се къ б(ог)оу своему. д(ь)нъ прѣвнѣше хлаахъ⁸⁷ б(ог)а. тако въ мирѣ и не въ мльвѣ прѣшд[ь]ше его. оутроу же пакѣ осывътьшоу, роуки къ вышнемуу въздѣваахъ. тако не въ мѣтежъ мирски оскѣти нх(ь) сл(ь)н(ь)це. нъ на горахъ едины. пѣаа нмъ от[ь] сотонѣ прншд[ь]ше искоушениемъ. не имѣхоу чл(овѣ)ка оутѣшающаго(о) нхъ. не бѣше кто пѣаа нмъ от[ь]ложѣ⁸⁸. нѣ къ (706) комоу прншд[ь]ше скръбъ прѣменит[ь]. развѣ къ единомуу б(ог)оу. къ немуоу же приѣгоше и въсь жикоть скон прѣд нимъ положише. что бо дивнѣе такоаго жит[ь]и. агг(е)ломъ чюдимо. таково прѣбывание. и ис(тъ)ство пльт[ь]скою прѣходе. кто бѣ въ болести нх(ь) посѣте. ни изснхающн зтобѣ, водѣ къ оустомъ прннѣсѣ. кто тѣмъ издыхающімъ оти стисноу. кто погрѣбению пѣс(ь)нъ над[ь] нимъ от[ь]пѣ. кто омы и, кто погребе. кто възвпѣ съ слызамн г(лаго)лѣ, поконт[ь] ти г(оспод)ь д(оу)шъ. нѣс(тъ) никогоже. г(оспод)ь же едины. тѣ тѣм(ь) б(ы)с(т)ь оутѣха и от[ь]рада. приѣжнице и слоугѣ, и сьхранитель. приеланжше бо се к нему невьзвратно. и оны пристоупи к нимъ. възлюбѣше бо и, и въдас(тъ) се⁸⁹ нмъ. възыскаше его, и въселн се въ не. и приѣтъ к тако дос(то)нни себѣ. о горе мнѣ единомуу. оумъ нстоупает мн. поменуѣ' же любовь юже имѣахоу къ б(ог)оу прѣпод[о]бенѣ тѣ. (71а) тако тако пожнше любеке его рад[ь]. и вса тѣ прѣтрьпеше. да оугонничи х(рн)с(то)ви прнзовоут[ь] се. мѣ же аще едины члс(ь) поболм(ь) главою. ни прнцѣ едины на тѣлѣ нашемъ. скръбымъ стемъ, тоужнмъ⁹⁰. и всѣмъ знаемимъ нашим(ь), възвѣщаемъ. аще ли разболм[ь] се, тѣ, не тако мннѣ, нѣ тако мирсцѣн. овьседоут[ь] бо нѣ дружи наши съвѣти твореще. которе оубо бнание клятнт се, на оустрабаенне наше. тогда же и женскне роуки наше тѣло оскѣають. и мастми мѣжоуть. стенианне глыбоко твореть зреще. от[ь]ходеть възднхающе. и ли по нх(ь) зреще съжаліае[м] се до слыз да ни въ начѣтцѣ от[ь]мѣтаніа нашего, нѣ въ юности, нѣ въ старости. нѣ въ здравѣ, нѣ въ болѣзни. нѣ на нсходѣ тѣлесѣ мира от[ь]мѣтае[м] се. нѣ ї еше любимъ ѣ. и дрѣжм[ь] се нѣот[ь]поустно. донѣлиже д(оу)ша н(а)ша въ

⁸⁶ тако у рукопису

⁸⁷ тако у рукопису

⁸⁸ прво написано ѧ па преправљено уѧ

⁸⁹ натписано

⁹⁰ тако у рукопису

тѣлѣси нашеюу юс(тъ). (71б) томоу слава г(оспод)оу нашемоу і(н)с(оу)с(ь) х(рн)с(т)оу. съ ѿ(тъ)цель
и с(ы)ноу и съ с(вѣ)тыи д(оу)хо(у) въ бесконѣнне вѣкы аминь.

„СЛОВО БРАТУ СТОЛПНИКУ“

Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455

I

(260б) слово· наарѡна мнтрополнта кнѣв'скаго, къ братоу стлпнїкоу кже рет(е) стлпнникъ еп(н)ск(о)поу, напнсати кмоу слово д(оу)шепольз'но (261а) много м(о)лнвъ его. блаженын же начеть къ нѣмоу снцѣ пнсати· по своѣмоу смѣренїю:~

Къ братоу моѣмоу, н рабоу х(рн)с(то)воу· азъ оубогын н мѣнїн наарѡн(ъ)· малооумны неключнмн· нн въ коѣм' же блазѣ дѣлѣ· вѣмъ оубо іако посла мн слово тако г(лаго)лѣ· іако бѣсн моу'чет' мѣ· мыслѣмн ѡтан, н іавѣ· много· велеще мн ѡтнти мѣста своѣго. люб'вѣ радн б(о)жїе напншн мн слово оутѣш'ноѣ· аз' же то прочьтъ оуднхн' се мыслню· како оубо братъ сѣ, ѡ семъ оутѣшеннїа ѡт[ъ] мене вьстрѣбова. нли наказаннїа· ѡт[ъ] самого ненаказана н ѡт[ъ] нагаго ѡдежде сп(а)с(ъ)ныѣ· пате же ѡт[ъ] грѣшнника· оутврѣ(261б)жденнїю слова· н сї помыслнвъ· не хотѣхъ роукы своѣе на пнсанїе сѣ прострѣти. боѣ се, іѣда самъ не творнти нат'ноу, іаже тебѣ напнсоую· н по ѡт(ъ)чьскомоу словоу кладен'цоу боудоу под[о]б'нъ· нны ѡмыкая, себе же всакыѣ нечнстоты не мogy нстрѣбнти· н прїймоу ѡсоужденїе· сѣ вьз'лагающнмн на плеща чл(овѣ)комъ брѣмена тежка, н неоудобъ носнма· самн же нн прѣстоу того не хотеть двнгноути· н боудоу іако кроугъ мѣдень, тѣщеславнѣмъ брецаѣ· пате же оужасаю се. іѣда разгнѣваю б(ог)а· оутнтел'скы санъ вьсхыщаѣ· юностню н ещѣ нграѣмъ· (262а) пакы мн протнвоу таковомоу помыслоу· ннако помыслнвшоу· н да что з'ло ѡбрецоу· не сьтворнхъ хотѣнїа брат'нїа· помѣноух' бо реченоѣ· аще брашна радн скръбнть братъ твои; оуже не по люб'ви ходншн· лншнвъ брата соущааго въ скръбн· н пакы поменоухъ цр(ъ)ков'наго слоужнтеля· кмоу же ндоуцоу въ цр(ъ)к(о)въ, на слоуж'боу· н ѡт[ъ] подроуга ѡ нѣкоемъ ороудїн вьпрошеноу, н ѡт[ъ]вѣща нѣсть мн колн· бѣше же ѡбычан, въ врѣмѣ с(вѣ)т(а)го вьз'ношенїа, прнходнти с(вѣ)т(о)моу д(оу)хоу іавѣ· въ ѡбразѣ ѡр'ла надъ с(вѣ)тыѣ дары· н въ тѣжде чась дльго (262б) не бык'шоу прнсѣщенню· донѣлѣже оуразоумн се ѡнъ повнн'нын томоу· не ѡт[ъ]вѣщанїа радн подроугоу своѣмоу· н іѣда покаѣ се створеннїа того, тогда сыннде д(оу)хъ с(вѣ)тын· сї же помыслнвъ рекохъ· іѣда како моѣго хотѣннїа б(ог)ъ не сьтворнть, іакоже азъ брат'нїа· нѣ да ѡт[ъ]врьгоу соумнѣнїе· дрьз'новеннїе же прїѣмъ· напншоу кмоу по хотѣннїю его іакоже вьз'могоу· кто бо вѣсть іѣда н по ѡного прошенїю н вѣрѣ, дастъ мн г(оспод)ъ напнсати· мнѣ самомоу польз'ное н ѡномоу пакы же гроубостн своѣе радн, н простоты словесъ вьстегох' се·

помысливъ ꙗко како (263а) обыкшоу ти въ книжнѣхъ слѣхъ, и въ моудрости с(вѣ)тыхъ възрашышоу. писаніе мое неугодно ти ꙗвѣтъ се. пате же юности моеи съ словесъ моихъ(ъ) чѣсть снѣлающе. нѣ б(о)гъ приемыи вдовнице оное двѣ цѣти. ꙗко великъ даръ вѣнчанъ. тѣже и тебѣ рабъ ꙗго, сътвори въ любовь приѣти сѣ. хотѣніе же твоѣ г(оспод)оу поспѣшествующоу начнемъ. не от[ъ] себе нѣ оубо. ꙗко бо грѣшница хытрость, тѣмъ грѣш. нѣ б(о)жнѣю помощію. и наказаніемъ(ъ) бл(а)женнаго моего г[о]с[по]д[и]на. нже ꙗкоже своѣмъ д(о)шнѣ сп(а)сѣніа. тако и мною пѣетъ се. да быхъ добръ былъ. и от[ъ] б(о)га дарованыхъ моихъ книгъ нѣтъ оубѣд[ѣ]хъ. ннѣтоже мене потантъ. тѣмъ же аще что оубѣд[ѣ]хъ. (263б) то б(о)жнѣю помощію, и сего любовию. да дастъ моихъ бл(а)гынъ мздовъздатель г(оспод)ъ. за все добро ꙗже сътвори мнѣ, и твори и еще. хошоу же ти писати не вѣнчанъ(ъ) словесъ. ни скрѣвеноу бесѣдоу. не бо възрастохомъ въ а҃ннѣ. ни философѣи оутрохъ се. ꙗже обыкла ес(тъ) оумодрити словеса. нѣ просто и ꙗсно. ꙗкоже и не книжнѣи разоумѣти. и простоу. не пользно бо ꙗко ꙗзвы скрозѣ ризоу лѣковати. ни пользны рѣти моудростию покрывати. да боудетъ же ти писаніе сѣ, память м(о)леніа о мнѣ къ вышнему. се же ти прѣвое цѣлованіе от[ъ] мене, и друга и брата. да съхранитъ те б(о)гъ въ кровѣхъ слзы своѣ, от[ъ] всѣхъ (264а) сѣтѣи сотонны. и да оутвѣрдитъ те въ надежди жизни вѣчны. и да наставитъ те на поутъ правости, къ вышнему іер(о)с(а)л(н)моу. нже текущее по нему, поставляетъ прѣдъ лицемъ б(о)жнѣмъ:~

II

(340б) іо(анъ) б(о)гословъ. реч(е) іо(анъ) б(о)гословъ, оставите зѣмлянаа, да н(е)б(е)с(ъ)наа примете. прѣбоудѣте въ нищѣ¹, и въ алкотѣ и въ жежди въ вѣмѣ сѣ². и по малѣ прѣшд[ѣ]ше въ вѣтнаа жилища наситите се, и възрадоуѣте се радостію неоскрѣбляемою. аще хощете быти истинни неб(е)с(ъ)ны чл(о)вѣци, въ зѣмльныхъ(ъ) себе ни мала вѣнчант. потанте се зде, да тамо ꙗвѣте се. помилуйте зде н(ы)нѣ, да тамо съ дръзнованіемъ (341а) къ о(т)цоу възопиете г(лаго)люще сѣ вса оставихомъ. и вѣсѣдъ тебе ндох(о)мъ.

III

(80а) Братъ въпроси нѣкоего старца г(лаго)лѣ. о(т)вѣте, како сп(а)соу се. онъ же съвлѣкъ съ себе ризы своѣ. и прѣпоаса чрѣсла своа. роуцѣ же протегъ реч(е). хотен сп(а)сти се, тако да боудетъ нагъ от[ъ]

¹ тако у рукопису

² прво је, можда, писало сѣ

всего соуцѣго въ мнрѣ, н распетоу бран'мн. понавляюще се тако орлн н въсходеть ѡт[ь] мнра. н
 възвышають се въ облакы беспечалнн. неоулокнулн боудоуть таковын сребролюбныи сѣт'мн,
 прострътыи по земли. землю же н земельнаа оставыше. н вышѣд[ь]ше на гороу разоумѣ б(о)жїа. н
 свѣтѡмъ лица его ѡзаренн н освѣщенн. н съ врьховныи(ь) ап(о)с(то)ломъ вноу г(аго)люють, добро
 кс(ть) намъ здѣ быти. н сътварають трѣ кровы въ разоумѣ своѣмъ н въ д(оу)шн. пощенню
 мѡусеѡвоу, н нлннноу без'мльвноу, н чнстотѣ і(нсоу)совѣ г(оспод)а б(ог)а своѣго. къ (80б) нѣмоужѣ
 ѡбѣщаше се цѣломоудрнѣ храннтн. постѣе се въ ницѣтѣ самоволнѣн. н тѣло своѣ хранѣе безъ
 оскврѣнннн. бѣсѡмъ страшнн. н ѡт[ь] чл(овѣ)къ неззорнн, н всемоу мнроу днвнн. н ожнше
 ѡт[ь] мръзостн мнр'скыи. н прѣжде оумрътнѣ оумрѣше. н прѣжде въскр(ь)сенїа мрътвыхъ
 въскр(ь)сноуть. такоїн оуродкн мнроу явнше се. много трѣда такоїн прнѣше. кже ѡставнтн
 мнр'скаа събытїѣ. въпытанїа н люб'вѣ. да прннмоуть разоумѣннѣ волноу. н въ теле своѣмъ
 стр(а)сть самоволноую въселнтн. не троуднвшн же се въ мнрѣ сѣмъ, въ нсходѣ не нмоуть почитн.
 х(рн)с(т)олюбцн же н доброразоумнн, х(рн)с(т)а възлюбнше н мнра възненавндѣше. тако люкобъ мнра
 сего, коньцъ нстлѣнїю. х(рн)с(то)вѣ же любвн кончнна вѣчнаа (81а) жнзнъ. н добрѣ оубѡ
 възлюбнше такоїн вѣчнаа, патѣ скоротанмыхъ възыскатн. н кс(ть)ствныи бранн побѣждають
 такоїн. ср[ь]д[ь]цѣ волю. хотѣнїа. нзволѣнїе. сластолюбнвыи покон. сытость. сънь. раждеженнѣ
 похотн. н всако ѣже въ тѣлѣ. кол'мн патѣ н выншнннѣ ѡт[ь] врьгоуть, ѣже въ нас(ь) по
 кс(ть)ствоу не роднше се. нъ ласканїемъ мнра прнлѣпоше. красѡта. чѣсть. хвала. власть. нмѣнїе.
 велнчаннѣ. н събраннѣ, н вса ѣже въ телѣ. н безоумнѣ кс(ть) нже прѣжде покоуспт се кс(ть)ствныи
 бранн побѣднтн н тѣмъ съдолѣтн, кше сѣ вынѣшнннѣ ѣже кромѣ кс(ть)ства дръжнмъ. н тѣмн
 побѣждаемъ н плѣнкаемъ. тако ннколнже протнвлѣнїе на побѣжденнѣ нмоуть. борѣен се на
 тръжншн. прѣжде рызы ѡт[ь] врьг'ше ѡт[ь] себе н крѣпко прѣпоиаса(81б)вше се, тѣ тогда на боренїе
 нзыдоут(ь). тако н подвнжннкоу х(рн)с(то)воу под[о]баеть. прѣжде ѡт[ь] ложнтн мнролюбнѣ. н
 нмѣнїе. н славолюбнѣ. н вса ѣже въ мнрѣ соуть. н потѡмъ на кс(ть)ствныи похотн въороужатн
 се. ѣже соуть. гнѣвъ. покон. сънь. самовол'ство. н нна вса ѣже соуть въ нас(ь). н нктоже
 пръвыи[хъ] не ѡт[ь] врьг се, послѣднннѣ съдолѣтн можетъ. аще лн оубѡ таковои жнтїе оустрашнт
 ны. н немоцно лѣнностн нашеи радн мннт се. кже н оубозїн въ нас(ь) твореть. не прнѣм'ше образа
 ннѡч'скаго. толнко оубѣ не можемъ помыслнтн, да н мы начнемъ по стопамъ ѡт(ь)цѣ нашнхъ
 ходнтн, н жнтїю нхъ порекноватн. кже оуднвшн анг(е)лы жнтїемъ своимъ. раз'гнѣмъ оубѡ кннгы
 н проч'тѣмъ жнтнѣ ѡт(ь)цѣ своимъ. да оубѣмъ о прѣбыванн нхъ, колнко лю(82а)блѣхоу б(ог)а, н
 тогда ѡкаемъ своѣ жнтнѣ, н лъжныи съвѣты. како вса мнра сего оумѣты вымѣннше. како въ свѣтѣ
 сѣмъ ѡставнше вса. како ходнше въ овчннѣхъ, н ннн въ кознѣхъ кожахъ. ѡблнхованн ѡт[ь] всего
 въ мнрѣ сѣмъ скръбѣе, не ѡ соуцнхъ здѣ. нъ ѡ страшнѣмъ соудншн. ѡзлюблѣнн ѡт[ь] бѣсѡвѣ, н

ѡт[ъ] неразоумныхъ чл(овѣ)къ. въ поустыняхъ прѣбывающе и въ пещерахъ ѡсобеще се. и въ
 пропастьхъ земльных[ъ] прѣходеще. и бѣ чюдо по истинѣ видѣти. како въ роукахъ, ѡви дѣло
 дръжеще, м(о)л(н)твы же оустнами разоумъ плетоуще, и къ вышнемуу въсплающе, тако въсь д(ь)нь
 прѣпровождаяхоу, дроужѣи же на врьсѣхъ горскихъ тако ластовнице въгнѣзднше се, шьптаахоу
 ѱ(а)лмьскыи пѣснн. ѡви тако елене горы высо(82б)кыи ѡбхождаахоу. и былане поустынное
 доволною потрѣбѣ своен имѣахоу. ннн же тако заеци въ каменїа прнбѣжнща сътворнше. ѡви
 съхождаахоу къ источникѡмъ въ каменн внстротрекоущимъ. и зъвнѣннємъ сладкимъ оушн
 оглашающе. и роукама сконца напнвающе се, бл(а)годаарахоу б(ог)а. и пакы вѣтроу тихоу
 повѣваюшоу, прохладяахоу се. роуцѣ же и ѡти и д(оу)шоу къ б(ог)оу възводеще. и по
 м(о)л(н)твнѣн лѣствнцн къ нѣмоу възходеще, и пр(н)с(ь)но съ нимъ бесѣдоюще. тѡ бо нмъ бѣ
 дѣло вынз, и того ради нзыдоше ѡт[ъ] мнра. тако да съ г(осподе)мъ б(о)г(о)мъ ходеть пр(н)с(ь)но. не
 отеготѣше, нн ѡбездаше се житенскимъ печалми. и въсѣмъ нестроенъмъ соущимъ въ мльвѣ. нъ
 възхождаахоу на высокыи хльмы, и съматраахоу на все страны, (83а) и не видѣахъ мнра. нн
 слышахоу клопота нн въпла. нн бѣ въ очню нхъ грѣдааго метежа, народнаго клнча. нн прндоше къ
 оушнма нхъ блѡудннцѣ скврнныи пѣснн. нн видѣше на землн сѣча съшьд[ъ]ша се. не видѣше же
 крѣвь проливаяемоу, и ѡбраза б(ого)мъ поттеннаго лица чл(овѣ)чьскѣго мѣемъ ѡт[ъ]лоучена ѡт[ъ]
 тѣла. съпроста же речн, всако ѡканїе чл(овѣ)чьское не видѣше. тькмо сѣ ѡчнма зрѣхоу. дрѣвное
 двнзанїе, и вѣтвѣ шѡмѣнїе. и по ѡтншню цючаннне. и пакы источникѡмъ зъвнѣннне, и птнцамъ
 пѣннне, кааждо по своємъ гласоу поюще. тѣмъ же не бѣ въ ннхъ, печалн мнра ошьд[ъ]ше. о семъ же
 едннѡмъ пѣахоу се, како оумъ съхраннти неврѣждень соуетою вѣка сего. и како д(оу)шоу чнстоу
 прѣд[ъ] б(ого)мъ поставннн, не о(83б)скврнненюу похотми плътскымъ. надъ всѣмъ же снмъ. како
 д(оу)хъ с(ве)тынъ въ д(оу)шоу въселннн. и речн, готово ср[ъ]д[ъ]це мое. и тако бдѣрноую и
 нелѣнностноую м(о)лнтвоу творцюу своемоу възъснаати. лншнше се мнра, да творца мнроу насладет
 се. нзбѣгоше ѡт[ъ] чл(овѣ)къ, да съ агг(е)лы бесѣдоуютъ. ѡт[ъ]врьгоше се покои и веселнн мнрскаго,
 да въ ѡнѡм(ь) вѣцѣ почнютъ. ѡвнншаше тѣлѡмъ, да д(оу)хѡмъ разбогатѣют(ь). ѡт[ъ]врьгоше се
 нмѣнннн и славы, да неб(е)с(ь)наа скровнща въспрннмоутъ. бестыстн на землн быше, да съ агг(е)лы
 прославет се. нзыдоше ѡт[ъ] полатѣ, и на хльмѡхъ хыже поткоше, да въ н(е)б(е)сныхъ полатахъ
 възлегоутъ. и что мног(о) г(лаго)лю. въсако и всѣмъ ѡбразы тѣло свое ѡскрѣбнше, да д(оу)шн
 пространство ѡбрѣцоутъ. кто бѡ (84а) тѣмъ водоу прннесе. кто поноудн тѣхъ пнтн. кто лн нмъ
 постла. кто лн брашна разлантна створн. ннктоже ѡт[ъ] ннхъ не нмѣше слоужещаго. нъ алчнн.
 жеднн. слъзнн. поннклн. дрехлн. оумнаенн. и нсхлн. непомнлованн. неѡмѣвенн. непоттени.
 непосѣщенн. нншн. назн. сл(ь)н(ь)це бѡ нхъ ѡставляаше на заходѣ нагы. бѣхоу же нмъ д(ь)ннне
 тако степене. д(ь)н(ь)сь выше, оутро повыше. д(ь)нь іате д(ь)нь прнблнжаахоу се къ г(оспод)оу

своѣмоу. д(ь)нь прѣбывше, бл(а)годаряхъ б(ог)а. іако не въ мнрѣ ни въ мльвѣ прѣшѣд[ь]ше єго.
 Оутроу же пакы ѡсвѣт'шоу, роуцѣ пакы къ вышнємоу въздѣлахоу. іако не въ мнрѣ освѣти нхъ
 сл(ь)н(ь)це, нъ на горахъ єдинны. печалюу прѣходяще сатанни нскоушенни. не млѣхоу чл(овѣ)ка
 оутѣшающаго нхъ. (86б) не бѣше кто печалъ млъ ѡт[ь]ложити. ни млѣхоу къ комоу принти, н
 скръбь свою прѣмѣнити. развѣ къ єдинмоу б(ог)оу, къ нємоу же н прнбѣгоше. н в'сь жнкѡтъ скон
 прѣд[ь] нимъ положнше. ѿ днвноє чюдѡ. таковоє жнтїє, агг(е)лѡмъ чюднмоє прѣбыванїє. єс(ть)ство
 плѣт'ское прѣбыває тако. кто бѡ тѣхъ въ болѣзни посѣти. нлн нсхъшн оутробѣ водоу къ оустомъ
 прннесе. ктѡ тѣмъ ѡчи стиснѣ на нсходѣ д(оу)шн. ктѡ лн тѣхъ омы, нлн пѣсн'лн опѣ. нлн кто нхъ
 погребѣ. ктѡ лн възопн съ слъзамн, покон г(оспод)н д(оу)ше рабѣ сконхъ. нѣс(ть) ннкого же. г(оспод)ь
 же єдинъ тѣмъ быс(ть) оутѣха. н ѡт[ь]рада. н прнбѣжнще. н слоуга. н схраннтель. Прнблнжнше се
 к нємъ невьз'бран'но, н ѡнъ прнблнжн се млъ. възлюбнше єго, н дас(ть) (85а) се млъ. възыскаше
 єго, н въселн се въ нѣ. н прнєтъ нхъ іако дос(то)ннъ себѣ. оуѣвы мнѣ єдинномъ, въ нстоупленн оумл
 єс'мъ. помѣноуѣше тѣхъ любовъ єю же млѣхоу къ б(ог)оу пр[ѣ]под[о]б[ь]нїн, іако тако пожнше любве
 радн єго. н вса тѣ прѣтрьпѣше да оугоднцн х(рн)с(т)оу прозовоут се. мѣ же аще єдинъ члс(ь)
 главою поболнмъ. нлн строупъ на теле нашємъ внд[н]мъ. тѡ вьстенємъ н тоужнмъ, н вьсѣмъ
 знаємъмъ нашнмъ възвѣщаємъ. не іако ѡт[ь]рекшен се мнра, нъ іако мнране. осоудѣт' бо ны дроузн
 нашн нх'же въпрашаємъ. которое былѣ на нцѣленнє клѡчнт се нам'. тогда н жен'скыє роуки тѣло
 наше ѡсежаютъ. н мажоутъ былнємъ, н ѡт[ь]ходѣтъ въздыхающе, н мѣ по ннхъ зрещє жалнмъ за
 ннхъ до слъзѣ. да ни въ (85б) начелѣ обѣта нашего, ни въ юности. ни въ старѡсти. ни въ здравн.
 ни въ болѣзни. ни на нсходѣ ѡт[ь]мѣтаємъ се мнра, нъ н ещє любнмъ єго, н сдържнм³ се
 неѡт[ь]стоупно. донєлн же д(оу)ша наша въ тѣлє нашєм' єс(ть). б(ог)оу нашємоу слава ѡ всемъ:~

³ после жн поново је било написано жн па избрисано

жнт(н)ѡ нх(ь) г(лаго)лѡшн. не можем' бо ѡбнѣнх(ь) ѡставити, и начѣти неѡбнѣноуе житиѡ. тоужно бо си творимъ. еже наыкше въ ѡбнѣнѣ келѣи и свѣтлѣ, и многонмѣнѣнѣ житѣи, и на в'са лежѣща възнрающе веселити се. тѣи пакѣи въ єдинѣ час(ь) тѣщюу и не нмющюу ннѣтѣже сътворити ю. и прѣжде богатоу словоущюу се, и множ(ь)ствоу вла(308а)доущюу. и пакѣи же оубогоу и нищюу ѡт[ь] всѣх(ь) възыраемоу быти. таковнх(ь) ради тежка намъ ѡбнѣают' се словеса твоѡа ап(о)с(то)лѣ х(рн)с(то)вѣ. како оубѣ словеса моѡа, неѡудобѣи творима, ѡбнѣают' се. не азъ ли ксѣмъ ап(о)с(то)лѣ, г(лаго)лав'шѣго, приид[ѣ]те къ мнѣ троуждающе се и ѡбрѣменѣн'нѣи, и азъ покою вѣи. възмѣте нго моѡе на сѣ. нго бо моѡе бл(а)го и брѣме моѡе льгко кс(ть). азъ оубо б(лаго)сл(о)вен'наго б(ог)а ап(о)с(то)лѣ възлюбленѣи, и званѣи тан въ ц(а)р(ь)ство єго. званнѣ же моѡе таково. доущѣи и братнѣ възлюблен'наѡа, ѡставитѣ зємльнаѡа да н(е)б(е)с(ь)наѡа приѣмѣте. прѣбоудѣте въ нищѣтѣ, и въ ал'канѣи, и жежди, въ брѣме сѣ. и по малѣ прѣш[ь]дѣше, въ вѣт'наѡа жнаниѡа насититѣ с(е). и възрад[о]уѣте се радос(тн)ю неѡскрѣблѣемою. єда въ пагоубоу и въ тѣще келю вѡмъ мнр'скаѡа ѡт[ь]врѣщѣи. нѣ за възпрнѣтнѣ соущнх(ь) выше мнра. вѣм' же ѡко сладости ради, и не въздрѣжаниѡа. златолюбнѣи же и мнролюбнѣи, словеса сп(а)с(ь)наѡа троуд'нѣи вѡмъ быкают(ь), кѣже не по истинѣ. събрати бо нмѣннѣи и слав'ноу быти, снѣ не в'сѣмъ оудоб'но въ ч(ловѣ)цѣхъ быкают(ь). а кѣже расточити събран'наѡа и раздаѡати нмѣннѣи, в'сѣмъ мощно кс(ть). и ни мѡла трѣдѣ прнѣс(ть)но. аще бо хоцѣте истинною н(е)б(е)с(ь)ни ч(о)в(ѣ)цн быти, въ зємльннх(ь) сѣбе ни мѡла вѣмѣ(308б)ниѡа. потанте се зѣдѣ да тамо ѡбнѣте се. помлѣтитѣ н(ь)ниѡа, да тамо съ дръз'новеннѣмъ къ ѡ(тѣ)щюу възг'г(лаго)лѣте, и боудѣте ѡко чѣда пр(н)с(ь)на б(ог)оу, и наслѣдннцн ц(а)р(ь)ствнѡа єго. сѣ оубо слышахомъ ѡ братнѣ, ап(о)с(то)лово оученнѣ, ѡко не ѡбнѡуѣ се г(лаго)ла намъ. ѡбачѣ аще и пѡвѡа в'сего мнра оучитѣлѡа възпрашѣмъ. тѣ такожде въз'браннѣи нас(ь) ѡт[ь] мнр'скыѣ люб'вѣ. г(лаго)лѣ, аще оубо възкр(ь)сноутстѣ съ х(рн)с(т)омъ, тѣ вышннх(ь) нищѣтѣ, нѣдѣже кс(ть) х(рн)с(тос)ъ ѡдесноую ѡ(тѣ)ца сѣде. вышнѡа моудрѣствоунтѣ, а зємльнаѡа ѡставитѣ. оумрѣсте бо съ х(рн)с(т)омъ, и животъ вашъ скрѣвень кс(ть) ѡ х(рн)с(т)ѣ. не под[о]бнѣте с(е) вѣкоу сѣмоу, нѣ прѣѡбразоунте се въ ѡбновленнѣи оумѡа вашѣго. нм' же оубо под[о]б'но и ннѣи ап(о)с(то)лѣи г(лаго)лаше. нх(ь)же м'ножѣствѡа ради словесѣи не възтезѣмъ; всѣх(ь) бѣ єдина бл[а]г[о]д[ѣ]ть с(вѣ)т(а)го д(оу)ха ѡсѣннѡа кс(ть), и в'си єдинно г(лаго)лѡут(ь). ѡт[ь] єдиногѡ б(ог)а послан'ни на сп(а)сеннѣи родоу ч(о)в(ѣ)чюу и слоущаѣи тѣх(ь) слоущаѣт(ь) послѡв'шагѡ нх(ь). тѣм'же ѡ нноцн в'са снѡа слышав'ше, да не стоужаѣм' си, нѣ сътворѣмъ по г(лаго)ланнѡу нх(ь), и по нмѣни своѣмоу. нночѣскоуе жнт(н)ѣи приѣмѣмъ да и ап(о)с(то)лѣскаѡа бѣсѣда по нас(ь) боудѣтъ. и наипачѣ на жестокаѡа внстрѣнше и подвнжнѣнше нас(ь) творнтѣ. ѡт[ь]даднмъ ѡт[ь] себе тѣи ѡже ѡтходещѣмъ нам(ь), не послѣдоуютъ по нас(ь). възлюбѣмъ к(309а)же работати єдинномоу б(ог)оу, а не соущнмъ въ мнрѣ домоу и

събранню коупламь, слабѣ и чѣсти ѿт[ъ] всѣх(ь). трапезамь разанѣнѣмь, и вѣсѣмь ѿже не бывають безъ нашего попеченнѣ. мало оубо послоужѣмь, ѿ доволн тѣлоу, въсоу же работоу ѿ д(оу)шн скоен да творѣмь. ѿт[ъ]врьзѣмь тлѣннаѣ, ѿже въ роуках(ь) наших(ь) гибноутъ, и ѿкъѣ тоужда ѿт[ъ]ходеть. своѣа възлюбѣмь ѿже нѣ соут(ь) въ мнрѣ селѣ. нѣдѣ чл(овѣ)къ нашъ не ѿт[ъ] сѣго мнра ис(ть). съ вѣсакою ненавнстнѣ въз'ненавнд[н]мь строеннѣ мнр'скаѣа; пате же и самого мнра. ѿбате бо и самъ не прнѣмлет(ь) нас(ь). соущѣ бѣ прншьл'чн въ мнроу сѣмь и всего лишаѣмь, въ ѿномь вѣцѣ жителе ѿвет' се, и вѣсего бл(а)га наснщаѣмь. ѿбате хошемь рещѣ, тѣ нѣсмо лѣ стран'нѣ и прншьл'чн. ннотъскыи ѿбразъ носеще, и къ вѣсѣмь мнр'скимь не прнлѣпнѣ. не ѿставнхом' лн женѣ и чѣда. род[ъ] и братнѣ. добро оубѣ сѣ бн было, аще бнхомь до кон'ца прншьл'ствнѣ нашего ѿвнлы. аще бѣ исмь прншьл'чн, покажнмь самѣмь дѣлы. самѣ къ себѣ да побесѣдоуѣмь. аще кън ц(а)рь своѣго град[а] гражданы вратнтн хотѣ забѣжав'шеѣ въ краннѣе грады. послеть напнс(а)ннѣ по нменн нх(ь). хотѣ по малѣ вѣременѣ прѣвестн ѣ и посаднтн ѣ въ велнцѣмь скоемь градѣ. да нже аще по напнсанн томь. вѣды ѿко, аще н(е) (309б) д(ь)н(ь)сь, тѣ ютрѣ вѣстатн ѣмоу и нтѣ тѣмо, ндѣже нмѣ ѣго напнсано ис(ть). тѣ начнетъ саднтн внограды, ннкъѣ коуповатн. села стронтн, полаты здатн. тѣ ѿт[ъ] всѣх(ь) вѣдомо ис(ть), ѿко безоумьнѣ, вѣса сѣ прнготоваѣ, не себѣ нѣ ѿстав'шѣмь. самъ троудоу прнчестьнѣ, и ннѣ покою прнчестьнѣ въ прноуготованѣ ѣго. коѣго оубо оукора и смѣха нѣсмь д(о)с(т)оннѣ. пате же плача и моукы нмь. нх'же житнѣ не въ мнрѣ сѣмь, нѣ въ вѣчнѣмь прѣбывалнцѣ. въ выш'нѣмь іер(оу)с(а)л(н)мѣ градѣ н(е)б(е)с(ь)ннмь, ндѣже нмена кр(ь)стнв'шнх' се напнсана соут(ь). нх'же и ѿт[ъ]ходь ѿт[ъ] соудоу не вѣдомо. нх'же самъ г(оспод)ъ злато и вождь и свѣт(ь). и правнтель въ ц(а)р(ь)ствнѣ вѣч'ноѣ. нх'же и ѿбразъ рнз'ны стран'нѣ, и непрнкладьнѣ ннкоѣнже землн ѿдеждамь, и рнзы трьностъ носеще. възвѣщающе сѣтован'ноѣ и плачев'ноѣ здѣ ѿроужнѣ. тѣ прнлѣплаѣмь се земельннх(ь) вѣсех(ь). оумножаѣмь села ѿкоже и мнр'сцѣ. оутѣщаѣмь ннкъѣ. гоумнѣ въз'носнмь. оукрашаѣмь храмьѣ, оуднвѣаѣмь домьѣ. проноснмь нмѣ скоѣ по в(ь)сѣх(ь) чл(о)в(ѣ)цѣхъ ѿко днв'но. а ѿ томь ѿможе въскорѣ ѿтнделѣ, не хошемь нѣ въ мыслн нашѣ помннатн. тѣ чнмь хоужде мнр'скынх(ь) мнра дрьжнм' се. нже во внд[н]мь оу (310а) мнр'скых(ь) тѣто добро, то не помннаѣмь ѿко того вѣсего ѿт[ъ]рѣт(е)нѣ исмо въ пострнженн нашѣмь, и вѣсего мнр'скѣго. нѣ вѣсею снаѣо подвнзаѣм' се да и оу нас(ь) то боудеть. аще лн сѣ льжѣ, да нспытанм' се аще не тако ис(ть). не нмамо лн оубо села, ѿкоже и женѣ нмоушен и дѣтн. не словоут лѣ ннвъѣ трьн'те. ѣзера, пажнтѣ, скотѣ, домове тврѣдо ѿграждены. храмьѣ свѣтлы. аще бо не нмамь. скровнцѣ съ нмѣннѣмь стоѣще, и тврѣдо храннмьнѣ, ѿкоже и домьѣ дрьжещен. не красоуѣм' лн се блнсканнѣмь златнѣмь, и веселнм' се свѣтлостнѣ рнз'ноѣ. и велнчаѣмь се прѣдѣстоѣаннѣмь рабѣ. и ѿ нмѣнѣ пѣтем' се. не ѿбѣдн лы и прызд[ъ]ннцн мнр'скынх(ь), намьѣ плънѣ бывають. не нмь лн пакы въспл(ающѣ) мнр'скыѣ богатнѣ, и на ѿб[ѣ]дѣхъ оу себе посажда(ѣмь ѣ), и большеѣ

хотѣ прѣд[ь]сѣдаемь. не наша ли роука выше всѣх(ь) презвнтеръ въсходнтъ, чашоу прѣкр(ь)щающій. не наше ли око в'се сѣдеще прѣзирает(ь). не наше ли грѣло въ народнѣ д(ь)нь брѣцае м'ногы оукорнѣ. хр(н)стнианы бо заповѣдъ сп(а)совоу твореще въводитъ нѣ въ домъ своѣ. око м(о)лнтвы радн око мнлостинно твореще. мѣ же своѣго чина не хранеще. въ малѣ посѣднмъ поник'ше. пот(о)мъ възвед[е]мъ о'чн, таче н грѣло. н пнемъ дон'дѣже въ смѣх(ь) н дѣтелъ боудемъ. югоже м'нози хранет' се мнр'сци. (310б) н мръзость нмъ ис(ть). тоже, на нас(ь) ис(ть) видѣти без'год'но(ю) оупнваннѣ. таково бо дѣло)³ трѣхъ вѣнъ носнтъ. прѣвое тѣлеснн недоугѣ. в'торое хот[ь] чл(о)вѣкѣ оукоръ н смѣхъ. третнѣ д(оу)шн паденнѣ, н оумъ истопленнѣ. тѣ чѣмъ соулѣншн исмѣ мнр'скыи(ь), ннчнм'же. не хвалоу ли любнмъ, а оукорнзнѣ не трѣпнмъ. не свѣтлоу ли рнзоу н драгоу красочемъ се, раз'дранѣ же не можемъ нѣ въ храмѣ своѣмъ видѣти. не прннес'шнх(ь) ли прннемлемъ съ любовню, пате тыща прншд[ь]шдго. потто же дв'ры келн свонх(ь) тврднмн келн оутвѣждаемъ, такѣ тако д(ь)ньшннго радн нмѣннн въ нѣн. н такоже епар'хоу коемоу оумрышоу, м'нози болѣе на мѣсто юго мѣздет' се, н богат'ствѣ радн н славы, н чѣстн хот[ь] в(ь)сѣх(ь). такоже н въ нас(ь) оу(бог)ых(ь) п[о]добнѣ мнр'ско бывае(ь): оумрышоу оубѣ коемоу любо нгоуменуоу, любо нкономоу. м'нози въ нас(ь) встаноутъ, намѣстнѣ юго прнѣтн. тающе се а в'сѣмн вѣдомо. оубѣ мѣздамн, не нмоушен же мѣзды даати, ласканнѣмъ снѣ творетъ, такѣ з'мннн ядъ хотецн нзнннн. тесо радн в'са сн, такѣ тако нмѣннн радн. оле с'мѣха дос(то)нно жнтнѣ наше. нѣс(ть) нн юдннго же въ нас(ь) прѣп[о]добнх(ь) хот[ь] ревноующа добрымъ дѣломъ. м(о)лнтвѣ, б'дѣннѣ, (п)остоу, без'нмѣннствоу, нншетѣ самовол'нѣн, н протнмъ такоуимъ. нь оумрышоу въ нас(ь) коемъ (311а) богатоу чрннорнзцоу, н д(оу)шоу свою того радн погоуен'шоу. остав'шн мѣн, ревноуемъ пагоубѣ юго. на мѣсто юго въскакаемъ, н слад'ко сн творнмъ, пагоубѣ юго н мѣн оувез'ноутн. да хотѣмъ нх(ь)же ж(н)тнѣ н дѣломъ чюд[е]са послѣдовѣхоу, не хоцѣмъ ж(н)тнѣ ревновати, н дѣломъ нх(ь) под[о]бнтн се. нѣ снмъ нх(ь)же ж(н)тнѣ н нмѣннѣ пагоубѣ послѣдова, тѣмъ ревноуемъ, злата радн н нмѣннн еже нмѣше на мало д(ь)ннѣ, н хотндоше назн тако рожденнѣ. да яковы же въ нас(ь) старнѣ н неустовы, на нмѣннѣ, тако сверѣпѣ на женѣ, н до смъртн не останае се. н⁴ люб'ве нмѣн'ннѣ. тацнже н юнѣ чрн'цн по нх(ь) соушен, н'равѣ такоже хот[ь] чѣскыѣ дръжнмъ, н тѣмъ велнчнемъ се, а к'сно хотнмъ слѣдомъ въслѣдоущѣ. не вѣдоущѣ окамн'нѣ, тако неупо ис(ть) мрътв'цоу на конѣ въсажден'ноу, тако н чрн'цоу властѣ въ мнрѣ дръжецоу. нѣ окомоу своѣ ис(ть) еже въ гробѣ въселнтн се. окомоу же еже бѣгати в'сего ч(ь)ст(ь)ннго въ мнрѣ сѣмъ. аще ли хотн на конѣ, сѣ же властѣ дръже. тѣ окомѣ ис(ть)ства:~

³ после ове речи изгледа је било написано неко слово, можда н, па брисано

⁴ натписано; можда са претходним се чини једну реч: сен

Мнрьскомоу оубѣ под[о]баѣтъ(ь) мнрьскаѣ творити. а ннокоу нночьскыи поутъ г'нати. не прикасающе се десных(ь) нй шоуных(ь): Красно бо кс(ть) по истинѣ видѣти, мнра въ мнрѣ ѡт[ь]мѣтающа мѣнниѣ, н быкающе трьнорнз'ца. хоу'лно же н проклето, кже видѣти трьнорнз'ца,⁵ сань въ мнрѣ прн(311б)емлющй, н мнр'скаѣ творещй, н богатство беруща. ѡнь бѣ надеждею вѣт'ниѣ жнз'ни ѡт[ь]мѣтаѣтъ се сѣе жнз'нй. сѣ же невѣрованнѣмъ ѡ жнз'нй вѣт'нѣн, ѡт[ь]мѣтаѣтъ ѡбнищаннѣ кже х(рн)с(т)а рад[н]. н бываѣтъ дроугѣ свѣтоу сѣмоу, врагъ же б(о)ж'н по г(лаго)лоу брата б(о)ж'на іаковѣ. сѣго радн въ смѣхъ бываѣмъ н поганнѣмъ. н х(рн)с(то)ва вѣра нас(ь) радн хоу'лнт' се ѡт[ь] ннх(ь). Г(лаго)лѡут' бѣ. како вѣ трьнорнз'цй повѣдаѣте жнз'нь вѣт'ноу быти, н въскр(ь)сеннѣ мрътвѣмъ. кже радн н пострнзаѣте се. а н(ы)нѣ вид[н]мъ васъ старнх(ь), н юннх(ь), іако кждо властн ѡт[ь] к'незъ нщѣтъ, ѡт[ь] властель же мѣнниѣ, ѡт[ь] оубогах(ь) же чьстн н покланнаниѣ. да како жнз'нь вѣт'нзю мѣннтѣ. н сѣе жнз'ни, славы н чьстн н мѣнниѣ, нй малы себе ѡт[ь]мѣщѣте. намъ м'ннт' се, іакож(е) вѣ дроугѣ дроуга ѡ жнз'ни вѣт'нѣн лъжѣте. на люб'вй бо вашѣн свѣта сѣго знатн кс(ть), іако не зѣло хощѣте ѡного жнтнѣ. даднте намъ мѣнниѣ вашѣ н злато, а вамъ вѣт'нѣа жнз'нь. сѣ же азъ свонма оушнма оуслышах(ь) ѡт[ь] к'тера невѣр'нѣ. н днв'но мн быс(ть), іакоже н поганѣ вѣдѣтъ како дос(то)нтъ трьн'цоу быти, ѡблнхован'ноу в'сего въ свѣтѣ сѣмъ. ннокоу быти н жнтнѣмъ н дѣломъ. тѣм'же аще невѣр'нымъ быкаѣм(ь) съблз'нь прндръжаннѣ радн свѣта сѣго, ко(312а)л'мн патѣ хр(н)стнѣаномъ, вѣдоущіймъ н слышѣщіймъ по в'се д(ь)нн въ цр(ь)к(ь)вах(ь), жнтнѣ с(вѣ)т(ы)хъ н пр[ѣ]п[о]добных(ь) ѡт(ь)ць. видѣѣмъ нас(ь) не по под[о]бнѡ тѣх(ь) жнвоущѣ. то тѣмъ стран'нй іакаѣм' се свѣтоу сѣмоу. дѣломъ нашнмъ н н'равомъ съ мнрьскыи съчѣтаѣѣмъ нас(ь). сѣ бо мѣслн нашѣ н бесѣды, н свѣтн іакоже н в'сего мнра. не ѡ польз'н, нѣ ѡ потрѣбнх(ь). кгда бо сѣ съберѣмъ. тѣ не ѡ гор'нѣмъ жнтй н пол'зн д(оу)шѣк'нѣн съвѣщаваѣмъ. нѣ ѡ кннжй, н прндѣленй, н сынав'дѣнй. н ѡ добротѣ мѣст'нѣн, ѡ прнхожденй хр(н)стнѣанъ н прнношенй нх(ь). ѡ красотѣ цр(ь)к(о)в(ь)нѣн, ѡ покаѣнй богатнх(ь) с(ы)новѣ. ѡ любвй властель, ѡ познанй ѡт[ь] богатнх(ь). ѡ богат'ствѣ монашнѣа, ѡ м'ножьствѣ сѣль, н ѡ намѣстн нгоумѣн, н ѡ прнѣтн старѣшннѣства. тѣо же м'ного г(лаго)лю, ѡ всѣх(ь) соущнх(ь) здѣ мыслнмъ н съвѣщаваѣм' се, іакоже в'сн соущй въ мнрѣ. а нн кдннь же нас(ь) мыслнтъ нлн съвѣщаваѣтъ се ѡ соущнх(ь) вѣше мнра, нлн ѡ оуправаленй жнт(н)ѣа. аще бо быхомъ тѣх(ь) нскалн, на нѣже нарекохом' сѣ, ѡ томъ быхомъ н свѣтн творнлн. съ слъзамъ быхомъ глаголааѣ; како тѣ братѣ б(ог)ъ ведѣтъ, како ндѣшн. н ѡт[ь]вѣтъ быхомъ(ь) таковы реклн. іако прншьльствнѣ моѡ оудалн се. н въселнх' се въ пропасти тѣм'ннѣ. ты же (312б) како ксн спѣѣтъ лн тн се. ен, аще не бн г(оспод)ъ помогъ мнѣ. въ малѣ въселнла се бы въ адѣ д(оу)ша моѣа. н пакы ннѣ къ нномоу. како ксн братѣ. іако падох(ь), н не нлаамъ дръз'новеннѣ въ м(о)лнтвѣ къ б(ог)оу, нѣ стоудомъ н

⁵ овде било написано можда сань, па прецртано, разазнају се само прва два слова

срамомъ покриваю се. а ты како. Я азъ сыгрѣшихъ(ь) на н(е)бо н прѣд[ь] б(о)го(у)мъ, н оуны въ мнѣ д(оу)хъ мон, въ мнѣ смети се ср[ь]д[ь]це мое; а ты брате како. Иѣко испльни се зъль д(оу)ша моя, н жнвотъ мон адоу приближи се, приидѣниенъ быхъ(ь) съ ннзъходящнми въ ровѣ. Таже ннѣ. мнѣ оубо желаетъ ср[ь]д[ь]це къ б(оу) подвнгуноути се. н д(оу)хъ мон въ мнѣ загараеъ се на любовѣ его. нѣ пльт(ь) немощнѣ н мьсль расслабляющнѣ, н не вѣд[ѣ] тѣо створоу, нѣ помози ми въ м(о)лнтвѣ свои, неглѣ г(оспод)ь оукрѣпитъ мѣ. Ннѣ пакы дроугаго въпрашатѣ, како брате еси. Онъ же. Бъскрѣбѣхъ печалю моею, н сметохъ се от[ь] глас(а) кражня, н от[ь] стоужанннхъ грѣшннча. г(лаго)люща нѣс(ть) ти сп(а)сенннхъ въ б(о)зѣ твоимъ, г(оспод)ь же застоупннкѣ мон ес(ть). тѣ же како. Н мене одръжаше болѣзнѣ смрът(ь)ныи, н пот(о)ци безаконннхъ смолутише мѣ. болѣзнѣ адовѣ обьндоше мѣ. прѣд[ь]варнше мѣ оуже сѣти смрътнннхъ. н въ скрѣби мои тькмо г(оспод)а призываю, неган оусыш(н)т мѣ. самъ же како прѣбываешн. Иѣко вьндоше воды до д(оу)ше моеи, въ тнмѣни блонднѣмъ (313а) нѣс(ть) ми постоанннхъ. прндохъ(ь) въ глѣбннн грѣховнѣи н боура от[ь]члѣанннхъ пот(о)пи мѣ. Дроугѣ пакы въ мнѣ смолути се ср[ь]д[ь]це мое нсхода ради, н страхъ(ь) смръти нападе на мѣ. боязнь н трепеть страшнѣго соуднща прнде на мѣ, н покры мѣ тмѣ, недооумѣю се тѣо сътворити, нѣ възврьгоу печаль на г(оспод)а, да тѣи сътворнтъ такоже хоцетъ. хоцетъ еѣ вѣсьмъ чл(овѣ)комъ сп(а)сти се. Такъ съвѣтъ творетъ нже въ снѣмъ жнтнѣ. въ нстнноу пришьлци н гостнне соут(ь). нже аще тако скрѣветъ зѣѣ, въ ономъ вѣцѣ не сопалаетъ се. нже еѣ се зѣѣ самѣ скрѣбннмъ н печалннмъ прѣдадетъ, тамо ннкакоже нхъ(ь) печаль срѣцетъ. нѣ веселнѣи н радост(ь). дарове вѣтннѣ, н жнтнѣ съ г(оспо)демъ б(о)гомъ. аще еѣ къждо насъ(ь) н падетъ, нѣ по вѣсе д(ь)ни ѡ ползи д(оу)шевнѣи мыслнтъ. н г(лаго)летъ(ь), а не ѡ мнрьскыхъ(ь). тѣо тавѣ ес(ть) тако поможетъ емоу г(оспод)ь. н оукрѣпитъ ѣ. добро оубѣ намъ тако пришьлцель н странннкомъ зѣѣ скрѣбѣти ѡ ѡ(ть)чѣствѣ своимъ. н дроугѣ дроуга съвъпрашатн се, ѡ поутѣхъ(ь) лежешнхъ(ь) къ градѣ нхъ(ь). н ѡ прнсѣдешнхъ(ь) развонннцѣхъ. н како възмоци. безъ вѣда прѣити. вѣи же поутнннн. не състоупають на нннѣ стѣзе съ поутн ведоущѣго нхъ. въ градѣ въ нже ндоутъ. аще ли (313б) състоупетъ, зѣло оукарають свои ходъ. како оубѣ оукора нѣсмыѣ дос(то)оннѣ, ѡ томъ бесѣдоующе н на тѣ оустоупающе. не на нѣже нзыдохомъ, нѣ таможе гредѣхомъ. нѣ да оувѣмъ от[ь] чѣсого сн бывають. дѣмъ не тавнтъ се аще не от[ь] ѡгнѣ. нѣ бесѣда мнрьскѣ, аще не от[ь] любѣ мнрьскыи. любѣмъ мнрь, да н г(лаго)лемъ ѡ нѣмъ. егоже бо не имать храма, дѣръѣ не нзносетъ(ь). егоже ср[ь]д[ь]це не имать, оуста не г(лаго)лютъ. н на бесѣдованн нашемъ познатн ес(ть) любовь сѣго жнтннхъ въ оумѣ нашемъ. такоже н на нравѣхъ нашнхъ(ь) нстѣе оувѣстъ се. нѣже бо кнезь соущнмъ под нимъ даетъ(ь) такоже дос(то)нтъ. тоу же н мѣи съ мнрьскымъ смѣшающе се просимъ оу нѣго, потрѣбнѣго въ жнтнѣ сѣмъ, н лнше потрѣбы. чѣсо радн, еда страждемъ по нѣмъ. еда боримъ по нѣмъ до крове. еда данѣи емоу даваемъ(ь). еда кою потрѣбоу от[ь] насъ(ь) имать. не имат лѣи оубо комоу

даати, коємь страждоуцїиь по нїемь, н в'сѣмь соущимь под нимь. тоу же н мѣ нх(ь)же свободны
 кс(ть) х(ристо)сь беспечал'нѣмь житнємь, прѣтнканнє мнроу бываемь. аще ли г(лаго)лемь,
 сп(а)сеннїа ради своего даєт' ни, н тѣ н властєлє єго. єн, к'се добро сп(а)сеннїа ради. нѣ да поблюдем'
 се, єда не по онѣх(ь) оумьшлє(314а)ннїю, нї м(н)л(о)стнїю дають нѣ, нѣ по нашємоу прошеннїю.
 аще бо бнхомь хотѣлї безь осоужденнїа от[ь] ннх(ь) прїемати. тѣ кь б(ог)оу быхомь прїпад[а]лї,
 н оу нїєго проснаы, г(лаго)люще. г(оспод)н тѣ в'са вѣсн, тѣ вѣсн чєсо трѣбоуєть тѣло моє. н о
 крьмлн, н о одежди, н ꙗкоже хоцєши тако оустрон· тѣмь сп(а)сеннїа д(оу)шн, н прощеннїа
 грѣховѣ от[ь] тебе прошоу. а о довлн тѣла моєго, самь създави мє вѣсн чєсо трѣбоує. н тогда аще
 бї кѣо чѣо прїнесл от[ь] потрѣбы нашє, тѣ ꙗко от[ь] б(ог)а сь бл(а)годареннїємь прїєлн быхомь.
 нлн от[ь] кнєзд нлн от[ь] єтера властєлннн, нлн от[ь] проста людннн. нашоу бо потрѣбоу мошнь
 кс(ть) в'сакь сътворнтн· немногоцѣн'на бо одежда, н проста крьмѣ докѣєть намь. простнє одежде
 н крьмє, мошнь кс(ть) кьждо нас(ь) н бес прїманнїа тоужднхъ стєжати, аще хоцємь от[ь]
 роукоу своєю. аще ли любїмь прїемати от[ь] нѣкынх(ь), н тѣмь потрѣбоу свою нматн. тѣ
 осоуднт нї в'довнца, н врьтоградннкѣ. овѣ бѣ от[ь] роукоу своєю крьмєши себе н чєда своѧ. ов' же
 на анскарї троуждає се крьмнтѣ домь скон· мѣ же єдннотѣлєснї. безьженї, безьдѣт(ь)нѣ,
 безьдом'нїн. вь лѣнстн своєн не хоцємь от[ь] роукоу своєю єдннго хлѣба стєжати. (314б) н сѣго
 радї ꙗко безьроуцїи от[ь] тоуждє сллѣ насыщамь чрѣво своє· єда оубѣ маль троудѣ чрн'чєскѣго
 житнїа· ннї же н вь поустннѣ соущє, н не до концѧ напльнѧють єго· мѣ же оубѣ не оу слоужєщє
 ємоу нї сь єдннѣ час(ь). тѣ ї єщє к' сємоу хвалнкы єсмь. н оу мнрьскых(ь) възымати, н о
 грѣс(ѣ)хъ нх(ь) м(о)лнтн сє.. єда сєрафнмн єсмь, нлн хєроувнмн, самь грѣхы оплєтєнї, н нннх(ь)
 от[ь]рѣшающе. нлн самы чнстн, н нннх(ь) омыѣающе. от[ь] рєт(є)но же кс(ть) с(вє)тынмн, н от[ь]
 вѣх(ь) чл(о)вѣкѣ пороуган'но н проклєто. єже мьзды възымати от[ь] чл(о)вѣкѣ н кь властєломь
 оннх(ь) г(лаго)латн· чѣо же рєт(є)тє о чрнорнзѣцї· нже възєтнїа ради окощѧюще сє оум(о)лнтн
 непнстоуп'нѣго, н н(є)б(є)с(ь)ннмь сллѣмь страшнѣго. н н(є)б(є)сї н зємлн твор'ца. о како
 невлд[н]м' сє чѣо творїмь· невьз'бран'но же намь кс(ть) м(о)лнтн дроугѣ за дроугѣ, нѣ н зѣло
 повєлѣн'но, нѣ безь мьздн. не мьздонмѣн'нн бо даровє б(о)жїн соут(ь)· н нстнн'нн єго молнтвннцї,
 мьздн о молнтвѣ не трѣбоують. гнѣваєт' бо г(оспод)а мол'єннкѣ оумьждєн· нже не о
 добродѣтєлєх(ь) дрз'новєннє прїємь кь б(ог)оу прїрнчєть. нѣ цєтоу нлн двѣ вь ч'пазѣ своємь
 прїємь, н ꙗко накѣннкѣ за тѣ (315а) кь б(ог)оу на м(о)лнтвоу сь дрзостню подвнзѧ сє. нѣ
 ннтѣоже оубѣ такоу дѣла страшнѣє, н оумь нмоуцїиь страш'но. дльжнѣ кс(ть) чрнорнзѣцѣ
 м(о)лнтн сє за в'сѣ мнрь, н кромѣ мнра соущє, н ннтѣоже от[ь] ннх(ь) прїємлюща. ап(о)с(то)ль бѣ
 павль, о в'сакомь блазнѣ коєгождо хр(н)стїанннн загарашє сє тоугою, н ꙗкѣ о своємь сьблз'нѣ
 болѣше· такожде н послѣдннмь ап(о)с(то)ломь под[о]баєть. оукорь бо зѣло велнкь, н дос(то)ннѣ

слъзѡмъ. дръз'новѣн'но помыслив'ше. еже комоуждо нас(ь) ѡакъ ѡнстоу соущоу самомоу, смѣти рещи
 къ дроугоу своемоу, даждь оубѣ тѣ мнѣ азъ же ѡ текѣ къ б(ог)оу молю се. нѣ оубѣ да не льстимъ
 се, пнс(а)н'но бо ис(тъ), волю божию се его творитъ г(оспод)ь, и м(о)лнтвоу нх(ь) оуслышитъ. да
 аще быхомъ богаи се его, тѣ послѡушаи быхомъ словесе его, не велеще събрати соущих(ь) на
 земли. м(о)лнтн же се повелѣн'но ис(тъ) дроугѣ за дроугѣ. и теготы дроужнѣе носитѣ. рек'ше, люб'ве
 ради братѣ пом(о)ли се ѡ мнѣ, негли послѡуцають тебѣ г(оспод)ь, и оуправит' ме. и тѣ такожде ѡ
 мнѣ, и аз' бо въ лѣности кс'мъ, и слабостню жит(н)е прѣхождоу. и тако пол'за оубѣла боудеть по
 словеси г(о)с(под)ню. аминъ г(лаго)лю вамъ, ѡко аще двѣ ѡт[ь] васъ съвѣщаюта се на земли. ѡ
 в'сакон вещи еже (315б) аще проситѣ, боудеть имѣ ѡт[ь] ѡ(тъ)ца моего н(е)б(е)с(ь)наго. или аще
 етеръ х(р)ис(т)олюб'цѣ посѣтитъ нас(ь) ѡт[ь] ѡбнани домоу своего, потребоу тѣлесною, дос(то)нитъ
 томоу противоу, м(о)лнтвоу къ б(ог)оу за такового прострѣти, и послѡжити емоу ѡ потребѣ
 д(о)ушевиѣн, нѣ и таковых(ь) не скоро приим'анкоу быти. и лише ноуждѣнне потребы ниѣсоже
 въсхотѣвати, да не погоубимъ сп(а)с(ь)наго дѣла безъмѣн'ства. и роуцѣ наши могоущи крѣмѣ
 нас(ь), на ѡсоужденіи намъ боудутъ. аще ли кѣо ѡт[ь] нас(ь) г(лаго)люет(ь), въ мирѣ ни се
 ключило жити⁶, или близъ мира. да ноужда ни ис(тъ) приимати, еже аще даютъ ныи. хоудѣ нзвѣтъ
 тѣ ис(тъ). х(р)истоу бѣ не въ мирѣ ли быс(тъ) и ап(о)с(то)ли его. тѣ еда имѣахоу чѣто, разкѣ ,ѣ,
 хлѣбѣ и двою рнеоу. на прѣдани х(р)ис(то)во двѣла ножемѣ тѣмъ ѡбръстнстн⁷ оу нх(ь). и
 ноуждѣше е немѣн'ство и нищета. ѡкоже въ дроугаа вѣремена, и класы стирающе ясти. Чѣо же
 оубо реч(е)мъ лише тог(о) имѣюще, и послѣд(ь)ни ап(о)с(то)ли именующе се. да имени нх(ь) любѣмъ
 възывати се, и житиѣ же нхѣ не подражаемъ. нже бо лише покрывенни тѣлоу и насыщенни
 оутробѣ въстрѣбоуемъ чѣто, то же не ноуждею нѣ нзколеніемъ, и пограниемъ ѡбѣтѣ. Потѣо оубѣ
 възыва(316а)емъ прѣвѣе трьнорнзъце ѡ(тъ)ци, а не хоцѣмъ ѡко с(ь)нове нхѣ, ѡнѣхъ нравѣ, и
 ѡбычаемъ нх(ь) красити се. тѣмъ же елико аще лише ѡнѣх(ь) мира придръжѣмъ се, толнкоже
 ѡт[ь]рнцаемъ се нх(ь), нѣ соут(ь) бо ѡ(тъ)ци наши. нѣ оубо ѡ братнѣ да порев'нуемъ ѡ(тъ)цемъ
 своимъ. како въскорѣ любовію б(о)жнѣю възвнх'ше крнѣ оумнѣн, и възлетѣше разоумомъ ѡт[ь]
 внд[н]мнх(ь) снх(ь). и въ⁸ выше мира соуща приник'ноув'ше, и въкоув'ше сладости соущее тамо.
 бездом'ныи, безъмѣн'ни въ мирѣ сѣмъ пожнше. показав'ше се жит(н)тнѣмъ своимъ и агг(е)ломъ и
 чл(о)вѣ)комъ, ѡко свѣта ѡного бѣхоу с(ь)нове. и в'сакъ зрѣ нх(ь) прослави б(ог)а. кѣо бѣ не
 прославитъ б(ог)а, и бл(а)гоу юго помоуѣ. внде чл(о)вѣ)ка побѣднв'шѣ ис(тъ)ство, и выше

⁶од првобитно написаних бы начиѣено ж

⁷такое у рукопису

⁸натписано

кс(ть)ствѣ н'равѣи прїем'шѣ. агг(е)льскыи жнт(н)иѣмъ жнвоуцѣ, стран'на сѣща въ мнрѣ,
 беспечал'нѣ, неоплетен'на жнтѣнскыи оузамѣ. бездѣм'нѣ, непнц'нѣ, непокonna, нагѣ. по словесн
 кетера стар'ца. въпроснв'шоу нѣкоемоу братоу, како ѡ(ть)че сп(а)соу се. ѡн' же съвѣкъ съ себе рнзы
 своѣ, прѣпоаса чрѣсла своѣ. роуцѣ же протегъ рет(е). хотен сп(а)стн се, тако да боудеть нагѣ ѡт[ъ]
 в'сего въ мнрѣ, н распеть бран'мѣ. класноѣ бѣ ѡстриженнѣ, еже въ ѡбѣщан'и нашемъ творнт' се, не
 безъ под[о]бн кс(ть), (316б) пр[ѣ]п[о]добннмъ моужѣи оуставлен'но кс(ть); ѡт[ъ]врѣженнѣ в'сего
 мнр'скѣго. аще бо соущиѣ ѡт[ъ] нашего тѣла ѡт[ъ]емлемъ люб'вѣ радн х(рн)с(то)ви, кол'мн патѣ еже
 не ѡт[ъ] нас(ъ), нѣ наше дѣлжнн ксмыѣ ѡт[ъ]врѣщѣи. іакоже класноѣ стрнженнѣ безъ болѣзни кс(ть).
 такожде н любѣщѣи х(рн)с(т)а, неболѣзньно кс(ть) соущи х(ъ) въ мнрѣ ѡт[ъ]врѣщѣи ѡт[ъ] себе, с
 ннмнже нз' чрѣва матер'нѣ не нзидоше. іакоже класомъ главнымъ въ мало врѣме въз'растышѣмъ,
 ѡбнчан кс(ть) пакыѣ ѡстризати. такожде н истнннн ѡт[ъ]мстннцн мнра. аще въ мало врѣме
 наплннт' се келнѣи нх(ъ) іаже въ мнрѣ. въскорѣ пакыѣ раздѣленнѣмъ нстрѣблѣють кю, н мѣтѣт' се
 іако іастребѣи, н понавѣлѣють се іако ѡр'лн. н въсходѣтъ ѡт[ъ] мнра, н възвышають се въ ѡблакы
 беспечалнѣ. н неоулокаен'нн боуд[оу]тъ таковыѣ сребролюб'ннмъ сѣт'мн, прострѣтнмъ по землн. землю
 н земельнаѣ ѡставнше, н съ х(рн)с(т)омъ жнт(н)иѣ своѣ поставнше. н въшѣд[ъ]ше на гороу разоумѣ
 б(о)жнѣ, н свѣтоу лица юго ѡсвѣщен'нѣи, съ врѣхов'ннмъ ап(о)с(то)ломъ выноу г(лаго)лѣют(ъ), добро
 кс(ть) намъ з'дѣ быти. н сътварають трн кровѣи въ разоумѣ своѣмъ н въ д(оу)шн. пощеннѣ
 мѡнсеовоу, н нлнноу безъмѣн'ствѣ. н чнстотѣ і(н)с(оу)с(о)вѣ б(ог)а своѣго. къ нѣмоужѣ н
 ѡбѣщашѣ се, ѡбѣтѣи свои цѣломоудрьно храннтн. по(317а)стѣчен бо се въ ннцѣтѣ вол'нѣи, н тѣло
 своѣ хранѣще безъ ѡсквернѣннѣ. н бѣсомъ страшнѣи ѡт[ъ] чл(о)вѣкъ незазор'нѣи. оумрѣше бо
 ѡт[ъ] мнра, н ѡжнше ѡт[ъ] мрѣтвостн мнр'скыѣ. прѣжде оумрѣтвнѣ вѣсташѣ, прѣжде въср(ъ)сеннѣ
 мрѣтвнх(ъ) въскрьсноуше. таковы оуроды мнровѣи быше, н тѣмъ мнрѣ оуродство іавн се. Чюдо како
 въ мнрѣ рождѣше се, не мнр'сцн прозвашѣ се. м'ногъ троудъ таковыѣ подѣнше, еже ѡставнтн мнра
 съвѣченнѣ кол'ноу. н въ тѣлесн своѣмъ стр(а)стѣ самохот'нѣю въселнтѣ. не троуднв'шен же се въ
 троудѣ сѣмъ, въ нсходѣ не нмають почнтѣи х(рн)с(т)олюб'цѣи бо доброразоум'нѣи. б(ог)а възлюбнв'ше,
 мнра же въз'ненавндѣше. іако люб'вѣи мнрѣсцѣи кон'цѣ нстѣннѣ. х(рн)с(то)вѣи же люб'вѣи кон'цѣ
 вѣч'наѣ жнзнь. н добрѣ⁹ оусоуднше, вѣч'наго патѣ скоротѣннх(ъ)¹⁰ възнскатѣи. н таковыѣи аще оубѣд
 д(ъ)нѣш'наѣ ѡт[ъ]мѣщѣють, н кс(ть)ствныѣ побѣждають. ср[ъ]д[ъ]цоу волю, н хотѣннѣ. нзволѣннѣ,
 сладос(ть). съѣтѣсть, покон. сынѣ, раждеженнѣ пох(о)тѣи. въса іаже въ тѣлесѣи. кол'мн патѣ вѣнѣшнѣи
 ѡт[ъ]врѣг'ноут(ъ). іаже въ нас(ъ) кс(ть)ствоу не роднше се, нѣ ласканнѣм(ъ) мнра прнлѣпоше.
 красота, чѣсть, хвала, слав(а). власть, нмѣннѣ, велнчаннѣ, събраннѣ, н в'са іаже ѡ тѣлесѣи. н

⁹ испод ѣ можда писало о

¹⁰ које је грешком написано и изнад првог н, изоставили смо

безоумьнь оубо кс(ть), нже прѣ(317б)жде покоусит' се кс(ть)ствныѣ бранѣ побѣдити, н тѣмъ
 съдолѣти. а иже вѣнѣшнимъ таже кроуѣ кс(ть)ства одръжнмъ, н тѣмъ плѣноуемъ(ь). таже
 никоегоже соупротивленнѣ на побѣжденнѣ нмоутъ. борещомоу бо се на тръжнщѣ. прѣжде рнзѣ
 от[ь]врьг'шоу от[ь] себе, н крѣп'ко прѣпоасав'шоу се, тѣ потомъ на бореннѣ нзыти. тако н
 подвижннкоу х(рн)с(то)воу. прѣжде под[о]баютъ(ь) от[ь]ложити, мнролюбнѣ, нмѣннѣ. славолюбнѣ, н
 в'са таже не въ кс(ть)ствѣ. тѣ потомъ на кс(ть)ствннѣ похотѣ въоружити се, кже соутъ(ь),
 съѣтос(ть), покон, снѣ. самолюбнѣ, н ина в'са таже въ насъ(ь) соутъ(ь). н никѣтоже пръвыхъ(ь) не
 от[ь]врьг'ѣ, послѣднимъ съдолѣетъ(ь). прѣжде бо скезаннѣ роукоу своєю под[о]бають раздрѣшитѣ. тѣ
 потомъ ороужнѣ скезав'шаго възетѣ. ведомы бо въ тѣм'ницѣ оубнажамъ бывають(ь) рызѣ
 сконхъ(ь). н мы аще по истинѣ, въ платев'ноу н покаиан'ноу жнтинѣ приходимъ. н не лъжею
 самокол'ни осожжен'ничи нменовати се хоцѣмъ, такожде да оубнажнмъ се. Благаямъ въ гробъ
 оставлаетъ в'са соущаѣ на земли. н мы аще по истинѣ оумрѣхомъ мнровѣ, оумрѣшомоу
 оупод[о]бнмъ се. н толнко примѣмъ еинкоже оумрѣшѣ въ гробѣ. Благаямъ въ водоу, н хо(318а)тен на
 оуноу страну прѣбродитѣ, оубнажаетъ се в'сь. н мы аще хоцѣмъ безъ пакости прѣити, нерѣчннѣ
 воды, нѣ въздоушннѣ. да оубнажнмъ се от[ь] в'сакоу печалн мнр'скыѣ. бродещаго бо въ рнзахъ(ь)
 скоро потопленнѣ бывають. тако н трънорнз'ца любомлѣн'на, потаплають мнр'скыѣ влннѣ. н не
 въз'гласитъ таковыѣ о б(о)зѣ моимъ прѣлѣзоу стѣноу. оубнкла бо кс(ть) землянаѣ печаль н
 събраннѣ, дръгы своѣ въ глыбнноу неразоумнѣ сводити. н не дас(ть) нмъ никогдаже свѣта
 беспечалнѣ н безънмѣн'ства вндѣти. льститъ зѣло о ннхъ(ь) н до гроба. тѣмъже доколѣ сѣ г(оспод)н.
 доколѣ забываеши насъ(ь) до кон'ца. доколѣ въз'носитъ се врагъ нашъ на ныѣ. доколѣ. донелнже
 надеждыннѣи боудете вѣч'ннѣ жнзнѣ, н не принапнюще земельннхъ(ь) вѣщехъ(ь). с(ы)нове мои прнсныѣ,
 да прославляю се о васъ, таковыѣ отъ(ь)цѣ о чедѣхъ. внде васъ в'сѣмъ смыслоу н в'сѣмъ хотѣннѣмъ,
 н(е)б(е)с(ь)ннхъ(ь) ншоушнхъ(ь). н лице мое б(ог)а н о(тъ)ца вндѣти, по в'се часы желающе. тѣмъже
 прнстоупите къ мнѣ чѣда мои, в'са землянаѣ от[ь]врьг'ше, да просвѣтите се н лица ваша не
 постыдѣт' се. примѣте в'са соущаѣ на н(е)б(е)сехъ(ь) таже любещнмъ ме оугот(о)вахъ(ь) прѣжде
 сложеннѣ (318б) мнра сѣго. възлюбнмъ же оубо о братнѣ бл(а)гѣго б(ог)а, н тѣ едннѣ да боудеть
 чѣсть наша, въ жнвоушнхъ(ь) на земли. не оусты тѣк'мо нан одеждею любовь къ нѣмоу нмѣнмъ. н
 дѣлеси, н н'равыѣ скончи оувѣрѣнмъ се кмоу. аще оубо любнмъ его, не ослѣшамъ се званнѣ на бракъ
 его. н тѣ оставлнмъ таже от[ь]рѣт(е)ныѣ сътварають насъ(ь) званнѣ его. аще любнмъ его
 послѣдоуемъ по нѣмъ тако н ап(о)с(то)лн. н заповѣдь тоужде прнѣм'ше, тако н оныѣ. кже не стѣжати
 нѣ златъ(а) нѣ сребра, нѣ мѣдыѣ, нѣ мѣха. нн палицоу, нѣ двою рнзоу. моглн оубо быхомъ такожде
 пожнтѣ, аще быхомъ хотѣли. нѣд н въ градѣхъ нашнхъ(ь) м'ногы вндимъ оубогыѣ, не нмоущѣи нѣ
 оукроууха на оутрѣн д(ь)нь. н г(оспод)ь не оумарають нхъ(ь) гладомъ. н не прнѣм'ше заповѣдн, по

заповѣды живѹтъ. и кромѣ же сего послоушѣствѣ. аще быхѹмъ вѣроу имѣли къ дающемоу скотѹмъ
 пнцоу нх(ь), и п'тѣн'цѣмъ врановѹмъ призывающѣмъ ѿ, не оустрашени се быхѹмъ нищет'нѣго
 житиѣ. вѣдоуще ꙗко в'сакоѹ тварѣ и дыханнѣ ч(ь)ст(ь)нѣнше есмѣ ѿ мѣн, по образу б(о)жнѹ
 сздан'нѣ. пате в'сѣхъ намѣ п'ет' се г(оспо)д(ь). аще ли оубо таково жит(н)е оустрашает' се. и не
 мощ'но намъ лѣности (319а) ради нашеѹ мнѣт' се, еже и оубожи въ нас(ь) твореть приел'шен
 образа ннот'скѣго. то коли оубо можемъ и помнѣти еже нач'ети по стопамъ от(ь)цѣ свѹх(ь)
 ходити, и житнѹ нх(ь) порев'новати. нже оуднѣше агг(е)ли жит(н)емъ свѹмъ. разг'нѣмъ оубо
 к'ннгѣ и пот'ѣмъ житнѣ от(ь)цѣ свѹх(ь), да оувѣмѣмъ от[ь] прѣбываннѣ нх(ь), како любѣахоу
 б(о)га. и тогда вел'ми окаяемъ жит(н)е своѹ, и лѣжнѣ ѿбѣтѣ¹¹. како в'са мѣра сѣго оумѣти
 вѣдѣнше. како в'са ꙗже въ свѣтѣ сѣмъ оставише. како ходише въ овч'ннѣх(ь), и въ кознѣх(ь)
 кожах(ь). обѣнхѹван'нѣ в'сего нже въ свѣтѣ сѣмъ. скръбеще, не ѿ соуцнх(ь) ꙗже въ мѣрѣ сѣмъ, нѣ ѿ
 страш'нѣмъ соуднѣ¹². озаблѣн'нѣ, от[ь] бѣсовъ же и неразоум'нх(ь) ч(о)в(ѣ)кѣ. въ
 поустннѣх(ь) прѣбывающе, и въ пещерах(ь) оубоюще се. и въ распад[а]ннх(ь) земльннх(ь) прѣходеюще.
 И бѣаше чюдо по истинѣ вѣдѣти. како овѣи въ роуках(ь) дѣло дръжеще, и м(о)лнѣхоу же
 оуст'нама и разоумѹмъ плетоуще, и къ вышнѣмоу възснѣающе, и тако д(ь)нь проваждѣхоу. дроузи
 же на врьсѣхъ гор'скых(ь) ꙗко ластовнѣ вг'нѣзднѣше се, шьп'тѣхоу пс(а)л(ь)м'ннѣ пѣснѣ. овѣи же
 ꙗко елены горѣ вѣсокиѣ обѣхождѣхоу, и бнлнѣмъ поустнн'ннѣ доволнѣ оутробѣ своѣѣ имѣхоу.
 (319б) ннѣ же ꙗко заеци, въ каменнх(ь) прнбѣжнше си творѣхоу. да овѣи нх(ь) сѣдеще источннѣмъ
 въ каменѣ скоро текоущѣмъ и звѣнѣннѣмъ сладкѣмъ оуши сѣмъ оглашающе. и роукама свѹма
 напнѣающе се, бл(а)годаграхоу б(о)га. и пакы на вѣтрѣ тнхо повѣвающнѣмъ прохлаждѣхоу се. роуцѣ и
 ѿчи, и оумъ же и д(о)ушоу, къ б(о)гоу възводеюще. и по молнѣн'нѣмъ лѣствнцѣ къ нѣмоу възводеюще, и
 пр(н)с(ь)но с нимъ бесѣдоюще. тѣ бо нмъ бѣ дѣло выноу. и того рад[н] нзыдоше от[ь] мѣра, ꙗкоже
 съ г(оспо)демъ б(о)гомъ свѹмъ ходити выноу. не обезаеми, нѣ заплнтаеми житѣн'скѣмъ печалѣмъ.
 и в'сѣмъ нестроѣн'ннѣмъ соущѣмъ въ мѣвѣ. възводеюще же на высокѣѣ хлыми, с'матрахоу на в'се
 странѣ, и не вѣдѣхоу мѣра, нѣ слышѣхоу клопотѣ, и нграннѣ. не бѣ нмъ въ ѿчнѹ граднѣго мѣтежа,
 и народнѣго крычаннѣ. нѣ прѣдоше къ оушнма нх(ь) блѹдннѣ скръьн'ннѣ пѣснѣ. не вѣдѣше землю
 къ землѣ на сѣтъ сышѣд[ь]шоу се. не вѣдѣше крѣвы пролнѣаеми, и образа б(о)гомъ поттен'нѣго
 лица ч(о)в(ѣ)ч'скѣго, мѣтежъ от[ь] тѣла от[ь] лоу'чѣмъ. съпроста же в'сего окаяннѣ
 ч(о)в(ѣ)ч'скѣго не вѣдѣше. тѣмъ въ (320а) ѿчнѹ нх(ь) бѣше, дрѣвѣсь днзѣннѣ и вѣтѣвѣ
 шоумѣннѣ. и по оутишеннѣ шоумѣннѣ, источннѣмъ звѣнѣннѣмъ и п'тнцѣ пѣннѣ, коѣждо своѹ пѣс(нѣ)

¹¹ тако у рукопису

¹² дн натписано

вспѣвающій. не бѣ оубѣ тѣмъ печалн, нзвѣжаше бѣ печалн, мнра шшѣд[ь]ше. ѿ томъ же єдиноу пѣахоу се, како оумъ сьхранити, неврѣждень соудитиу вѣка сего. и како д(оу)шоу ч(н)стоу прѣд[ь] б(ого)мъ поставити, неоскрѣненъ похотѣмъ плът(ь)скымъ. надъ вѣмъ же сѣмъ, како д(оу)хъ с(вѣ)тынъ въ д(оу)шоу свою въселити. и рещи гот(о)во ср[ь]д[ь]це мое б(ож)е гот(о)во. како м(о)лнтвоу бѣдроу и неплѣностноу творцоу своемоу въсплати. лишнше се мнра, да творца вѣсего мнра насладет се. нзвѣжаше чл(о)вѣкѣ, да съ агг(е)лы бесѣдоуютъ. ѿт[ь]врьгоше покон и веселіе мнрское, да въ оноу вѣцѣ поють. ѿбнишаше тѣлоу, да д(оу)хоу разбогатѣють. ѿт[ь]врьгоше млѣніе и славоу, да н(е)б(е)с(ь)ная скровища прїмоут(ь). безъ чьсти здѣ на земли быше, да ѿт[ь] агг(е)лѣ прославет се. нзыдоше ѿт[ь] полать, и коуче на хлѣмѣх(ь) потыкнуше, да въ н(е)б(е)с(ь)ннхъ полатах(ь) възлегоуть. съпроста рещи, вѣсако и вѣмъ ѿбразѣ тѣло свое ѿскрѣнише, да д(оу)шн¹³ пространство ѿбръцоут(ь). кѣто бо тѣмъ водоу на роуцѣ възаниа, кѣто ѿбоуцоу подѣ, кѣто постаѣ, (320б) кѣто брашно разлнтно оучини, ннкѣтоже. не млѣше бѣ нн слоужецѣаго, нн слоужнмаго. алѣтнн, жеднн. оуєдннєнн, слъзнн. поннклн, дрехлн. оумыленн, нсхлы. непомнлованнн, непоценнн. непосѣченнн. ннщн, назын. сл(ь)н(ь)це бо нх(ь) нагы нагы¹⁴ ѿставаше заходе, и нагы. ѿбрѣташе въходе. бѣхоу же нмъ д(ь)ннє іако степенѣ. д(ь)нѣ іаже д(ь)нѣ прнблнжахоу се къ б(ог)оу своемоу. д(ь)нѣ прѣбывше хвалахоу б(ог)а, іако не въ мнрскомъ метежн и мльвѣ прѣшѣд[ь]ше єго. оутро же пакы ѿсвѣтше, роуки къ вышнємоу въздѣвѣахоу. іако не въ метежєх(ь) мнрских(ь) ѿсвѣтн нх(ь) сл(ь)н(ь)це, нѣ на горах(ь) єдннн. пѣталь нмъ ѿт[ь] сатанн прншѣд[ь]шн нскоушеннємъ, не млѣхоу чл(о)вѣка оутѣшающаго нх(ь). не бѣше кто печалн ѿт[ь]ложє нмъ. нн къ комоу прншѣд[ь] скрѣбъ прѣмѣннн. развѣ къ єдиномоу б(ог)оу. къ нѣмоу же прнѣггоше и вѣсь жнвотъ скон прѣд нмъ положнше. ѿ двѣ днѣнѣ, таково жнтнє. ѿ агг(е)лоу тюднмо прѣбываннє, и єс(ть)ство плът(ь)ское прѣходе. кѣто бѣ тѣх(ь) въ болѣзнн посѣщає, нн нзснхающн оутробѣ водоу къ оустомъ прннєстн. кѣто тѣмъ нздыхающнмъ ѿн стнсноу. кѣто погребѣноу над нмъ пѣс(ь) ѿт[ь]пѣ. кѣто ѿмьн, кѣто погребє. (321а) кѣто възроупн съ слъзамъ, поконт мн г(оспод)ѣ д(оу)шоу, нѣс(ть) ннкѣтоже. г(оспод)ѣ єднн тѣмъ быс(ть) оутѣха, и ѿт[ь]рада и прнѣжнше. и слоугѣ и храннтель. прнблнжнше бо се к нѣмоу неврѣратно, и ѿн прнстоупн к нмъ неѿт[ь]стоупно. възлюбнше єго и вѣдас(ть) се нмъ. възнскаше єго и въселн се въ нѣ, и прнєтъ нх(ь) іако дос(то)ннн сєбѣ. Оубѣ¹⁵ оумъ нстоупает мн, поленовѣ любовѣ юже млѣхоу къ г(оспод)оу пр[ѣ]под[о]бнн тн. іако тако пожнше любѣє єго радн. и вѣса прѣтрьпѣше да оугодннчн х(рн)с(то)вы прозѣкоут се. Мѣ же аще єднн члс(ь) главою поболнмъ, нн прнцѣ єднн на тѣлѣ

¹³на месту и прво было оу

¹⁴тако у рукопису

¹⁵тако у рукопису

нашемъ оузрѣмъ. стениѣмъ, тоужѣмъ, и вѣсѣмъ знаемъ наши възвѣщамъ. аще ли разболни'
се. то не яко от[ъ]мѣтницѣ, нѣ яко мнр'сцѣ. ѡбвѣдоуютъ бо нѣ друзѣ наши, свѣтъ твореще,
которое оубо бнлнѣ слоутитъ се на оустрабленнѣ наше. тогда же и женъскыѣ роукы тѣло наше
осезають, мажють встанѣ и глыкоу твореть. от[ъ]ходитъ же въздыхающе, и мѣ на нх(ъ) зреще
сѣжамъ сн и до слъзѣ. да нѣ въ начет'цѣ от[ъ]мѣтання нашего, нѣ въ юности, нѣ въ старости.
нѣ въ здравѣ, нѣ въ болѣзнѣ. нѣ на нсходѣ тѣлесе мнра от[ъ]мѣтаемъ се. нѣ ї еще любѣмъ его, и
дръжмъ се его неот[ъ]стоупно, донелѣже и д(оу)ша наша въ тѣлѣ нашемъ(ъ) к(сть)

ИЗ „СЛОВА БРАТУ СТОЛПНИКУ“

Збирка рукописа манастира Савина, бр. 22

(51a) ¹начело нмн² словесъ .к.^{a/1}

ѿ.³ Донелѣже⁴ оубо⁵ ѿ братнѣ⁶ въ плъти сѣн⁷ ксемо⁸. не прѣстанѣмъ ѿт[ъ] подвигѣ д(ь)нѣ⁹
д(ь)не¹⁰. подвижанм¹¹ се о¹² своємъ сп(а)сенїи^{13/12}. и не ѿт[ъ]лагаемъ¹⁴ на врѣменѣ¹⁵. яко прѣд[ъ]
смыртню вѣстннкъ не ндѣтъ:

ѿ.¹⁶ Дрѣхль¹⁷ боудн и весель.¹⁸ пѣтальнъ и радост(ь)нѣ¹⁸. дрѣхль¹⁹ оубо²⁰ и пѣтальнѣ²⁰. смѣреннаго²¹
ж[н]тнѣ. ²²и радости земльнѣн. нѣ прилпае²². весел' же ²³и радостнѣ²³. (51б) протнвъ
оскрѣбленню бѣсовьскомоу²⁴. и рад[о]у²⁵ се д(оу)шею ѿ г(оспод)н:

ѿ.²⁶ Приходѣще²⁷ напасти съ радостню и бл(а)годареннємъ поднмае²⁸. и ²⁹на хотѣща²⁹ бѣти по
в'се час(ы) г[о]товае³⁰ се:

ѿ.³¹ Прилпн се г(осподе)ви любовню и вѣрою. и да не ѿт[ъ]вѣдоут³² те³³ ѿт[ъ] нѣго, вса³⁴
краснаѣ³⁵ мнрѣ сѣго:

ѿ. смѣжн³⁶ ѿчи свон ѿт[ъ] виднмнх(ь)³⁷, прнзрн³⁸ же въноутрѣннма³⁹ ѿчнма на⁴⁰ в[оу]доуцаѣа:

^aзаглавље писано киноваром, бледо не види се титла изнад к

¹П, Д: ТОГ(О)ЖДЕ С(ВЕ)Т(А)ГО НААРІОНА, ГЛАВІЗНЪ .К.; Нов.: Тогожде светаго Наарнона главнзнь ²Т: нмн ³О
нема ⁴О: Понеже ⁵Т, Нов., П, Д немају ⁶О: брате ⁷Т, Нов., П, Д немају ⁸Т, О, Нов., П, Д: ксмы ⁹О: д(ь)нѣ
аще; Н: дьнѣ ате; П, Д: д(ь)нѣ пате ¹⁰О, Нов., П, Д: д(ь)нѣ ¹¹О, П: подвижаем[ъ] ¹²Нов.: спасеннн своємъ ¹³Т:
сп(а)сенн ¹⁴Т, Нов., П, Д: ѿт[ъ]лагаемъ ¹⁵О, Нов., П: врѣмѣ (Нов., П: врѣме) ¹⁶О нема ¹⁷Т, О, Нов., П, Д:
дрѣхль (дрѣхль) ¹⁸Нов., П, Д немају ¹⁹Т, О, Нов., П, Д: дрѣхль (дрѣхль) ²⁰О: и пѣталь; Нов., П, Д немају ²¹Т, О:
смѣренаго; Нов.: смѣренааго; П, Д: смѣреннаго рад[н] ²²Нов., П, Д немају ²³Нов., П, Д немају ²⁴О, Д: бѣсов[ъ]скъ
²⁵Д: рад[о]у²⁶О нема ²⁷П: Приходѣще ти ²⁸П: поднмн; Д: подыем'ли; Нов.: поднмн ²⁹О: нахѣдѣщаѣа ³⁰Нов., П,
Д: готовн ³¹О нема ³²О, Д, Нов.: ѿт[ъ]вакнт(ъ); П: ѿт[ъ]лѣхнт(ъ) ³³Нов., П, Д: тебе ³⁴О, Нов., П, Д: все (Д: в'се;
Нов.: в'се) ³⁵О, Нов., П, Д: доброе ³⁶О: смѣжн ³⁷Нов.: виднмнхъ ³⁸Т, О, Нов., П, Д: прозрн ³⁹Нов.:
въноутрѣннма ⁴⁰Д нема

ѣ.⁴¹ Да възмръзнут⁴² тѣ⁴³ вѣсе⁴⁴ соуцїеє соуїетнїе⁴⁵. сѣдмаго⁴⁶ вѣкѣ⁴⁷. да⁴⁸ вѣселнтъ се въ те⁴⁹ любїѣ⁵⁰
 осмаго⁵¹ вѣкѣ.
 ѣ.⁵² Да прїидетъ⁵³ тѣ на оумѣ хоуждыша⁵⁴ и скоротанима⁵⁵ оставнтѣ. възискати⁵⁶ же⁵⁷
 добрѣншихъ⁵⁸.
 ѣ.⁵⁹ Поработи⁶⁰ тѣло, свободн же д(оу)шоу. и⁶¹ да ти работають тѣнноє нѣтѣнномоу.
⁶²Не въдаван⁶³ же льгот(ь)ныхъ⁶⁴ тѣлоу, плат[ь] бо кс(тъ), и въ льготѣ⁶⁵ възбоуїають. и
 съврѣжеть свободное кс(тъ)ство д(оу)ше. и попереть⁶⁶ ю⁶⁷.
 ї.⁶⁸ Вѣдан се вѣсѣмъ скръбнымъ⁶⁹ въ вѣмѣ сѣ. да въ оно вѣмѣ всакоє⁷⁰ радости испльнїе⁷¹
 боудешї.
 аї.⁷² Трьгъ кс(тъ) жнт[н]е сѣ тѣмъ же поврѣзи⁷³ вѣременнаѣ, и прїимн⁷⁴ вѣчнаѣ. одаждѣ⁷⁵ от[ь]
 себѣ малаѣ^{6/76}. (52а) и възъмн прѣм'нога⁷⁷.
 вї.⁷⁸ Боудѣ с(ы)нь възкр(ь)сеннїю⁷⁹, и жнзні вѣтнїе. и⁸⁰ тако чедо свѣтоу и д(ь)ни. от[ь]чѣства
 своєго възнїцїи⁸¹.
 її.⁸² Нѣ прилпнпн тѣмъ нже⁸³ тако гостѣ⁸⁴ тѣ прїеише⁸⁵. и⁸⁶ възкорѣ от[ь]поустеть. и⁸⁷ нїттоже
 тн⁸⁸ на поуѣ дак'ше.

^втако у рукопису ^внаписано изнад троуаа

⁴¹О нема ⁴²Нов.: възмръзнта ⁴³Нов., П, Д: те ⁴⁴О нема ⁴⁵О, Нов., П, Д немају ⁴⁶О: въ сѣдмн; П, Д: въ сѣднх(ь); Нов.: въ сѣдмнхъ ⁴⁷О, Нов., П, Д: вѣкѣ ⁴⁸Т, О, Нов., П, Д: и да ⁴⁹Нов.: тебѣ ⁵⁰Д: любовь ⁵¹Н: осмаго ⁵²О нема ⁵³П, Д: прїдет(ь); Т: прїдетъ; О: прїде: ⁵⁴П: хоуждышѣ ⁵⁵П: скоротанимѣ; Нов.: скоротанима ⁵⁶Д: и възискати ⁵⁷Д нема ⁵⁸О, Нов., П, Д: добрѣншихъ(ь) (Нов., П, Д: добрѣншихъ) въ (Нов., П, Д: и въ) вѣкы боудѣшихъ[ь] (П, Д: вѣдѣшихъ(ь); Нов.: боудѣшты) ⁵⁹О нема ⁶⁰О: поработати ⁶¹Т, О, Нов., П, Д немају ⁶²испред овог става у препису Сав. 22 нема броја; у Т, П, Д: ѣ; Нов.: ф ⁶³О: вѣдан; Нов., П, Д: даван ⁶⁴Нов., О, П, Д: льготныхъ(ь) (О: легкыхъ[ь]) ⁶⁵О, П, Д: леготѣ (Д: льготѣ; П: льготѣ) ⁶⁶О: попреть ⁶⁷Нов., П, Д: к ⁶⁸О нема; у Д оштеѣн део листа на коме је требало да пише број ⁶⁹Т, О, П, Д: скръбнымъ; Нов.: скръбнымъ ⁷⁰Нов., П, Д: всакия ⁷¹Д: испльнѣ ⁷²О нема ⁷³П: подвижн ⁷⁴П, Д: приимн ⁷⁵Т, Нов., П: от[ь]даждѣ; О: от[ь]дан же ⁷⁶Т, О, Нов.: малаѣ; П: малѣ; Д: мал(а) ⁷⁷Д: прѣм'нога ⁷⁸О нема ⁷⁹О: възкресенна; Т: възкрѣсеннїю ⁸⁰Нов. нема ⁸¹Т, О, Нов., П: възнїцїи; Д: възнїцїи ⁸²О нема ⁸³Нов., П, Д: иже ⁸⁴Нов., Д: госта; О: соста (такое у рукопису); П: гостѣ ⁸⁵Нов., П, Д: прїеише ⁸⁶Д нема ⁸⁷О нема ⁸⁸О нема

89. ѿт[ь] нежитиѧ въ мирѣ сѣ⁹⁰ прїиде⁹¹. не до зѣсѣ составѣ⁹² теченїѧ⁹³. нѣ н⁹⁴ ꙗще⁹⁵ поутѣ гонѣ⁹⁵.
 донѣанже⁹⁶ въ врат[а] вынїдешѣ въиномоу градѣ:
 97. Прѣжде въинаго⁹⁸ покоѧ троуѣ⁹⁹ не почнѧн. н¹⁰⁰ прѣжде въиныхъ¹⁰¹ бл(а)гъ,
 земльннхъ¹⁰² бл(а)гъ¹⁰³ не нїснѧн се:
 104. Соуцїи¹⁰⁵ на земли не въсхїснѧн. сѣтѣ бо над[ь] нїмѣ¹⁰⁶ пропета¹⁰⁷ ес(ть). н ꙗко пѣница¹⁰⁸
 оувѣзешѣ:
 109. Въскорѣ¹¹⁰ гнѣноуцїи¹¹¹ скоро¹¹² ѿт[ь]врьзн се. да не съ погнѣѧнїю нхъ¹¹³, скоро¹¹³
 погнѣнѣш(н):
 114. Ѡбоуѣродѣн ѿт[ь] моуѣростен¹¹⁵ мнр'скнхъ¹¹⁶, н мѣроуѣ¹¹⁷ х(рїст)оу. нно¹¹⁸ бо ес(ть)
 моуѣростѣ ѧго, нно же мнра распнѣша¹¹⁹ г(оспод)а славѣ¹²⁰:
 121. Простнраѣ рѣцѣ къ г(оспод)оу¹²² горѣ. н¹²³ не ѡбоуѣн¹²⁴ ꙗко¹²⁵ въ земльннхъ¹²⁶
 бл(а)готахъ¹²⁷ прїсегланвома¹²⁸ вѣтїи:
 129. Д(ь)нѣшнїѧ¹³⁰ дрьжѣ. а оутрѣшнїѧ¹³¹ б(о)г(о)вн¹³² ѿт[ь]даждѣ¹³³ ꙗже бо тѣ¹³⁴ р(е)чѣтъ¹³⁵
 боудѣ свѣтъ. б[оу]д[е]тъ¹³⁶ свѣт[ь] д(ь)нѣ. навѣдн¹³⁷ же д(ь)нѣ н прѣвнѧннѣ¹³⁸ (526) дѧтн¹³⁹.
 вѣрнн¹⁴⁰ же сїмѣ разоумѣѣтъ:

⁸⁹О нема ⁹⁰О: сен ⁹¹О, Нов.: прїиде; П, Д: прїиде ⁹²О, Нов., П, Д: ставн ⁹³Нов., П: теченїѧ ⁹⁴Д нема ⁹⁵О, Нов.,
 П, Д: подвигнн сѧ поутѣ гнѧтн ⁹⁶Т, Нов., Д: донѣѧже; О: донѣже; П: донѣж(е) ⁹⁷О нема ⁹⁸Нов.: вѣинаго ⁹⁹Т, О,
 Нов., П, Д немају ¹⁰⁰О нема ¹⁰¹Т, П, Д: вѣиныхъ ¹⁰²О: земныхъ[ъ]; Нов. нема ¹⁰³Нов. нема ¹⁰⁴О нема ¹⁰⁵П, Д:
 соуцїи[ъ]; О: соуцїи[ъ] бл(а)гъ на н(е)в(е)сехъ[ъ] желан. свѣи[ъ] на ¹⁰⁶Т, О, Нов., П, Д: ннмн ¹⁰⁷П, Д: прострѣта
 ес(ть) ¹⁰⁸Д: н пѣница ¹⁰⁹О нема ¹¹⁰О, П, Д: скоро ¹¹¹Т, О, П, Д: гнѣноуцїи[ъ] (О: гнѣнїицїи[ъ]) ¹¹²О нема ¹¹³П:
 скорою ¹¹⁴О нема ¹¹⁵О: мѣдростїи; П: мѣдростн ¹¹⁶Т, П: мнр(ь)скнхъ; Д: мнр'скнѣ ¹¹⁷П, Д: ѡмѣдрѣн; О: оумѣдрн с(ѧ)
¹¹⁸П, Д: нна ¹¹⁹О, П, Д: распнѣшаго (П, Д: распнѣшаго) ¹²⁰П, Д: славѣ ¹²¹О нема ¹²²П, Д: къ б(о)г(у) ¹²³О нема
¹²⁴О: ѡбычан ¹²⁵П: нхъ ¹²⁶О: земныхъ[ъ] ¹²⁷П: благыхъ(ь) ¹²⁸П: прїсегланвома (такѡ у рукопису); Д: прїсегланвома
¹²⁹О нема ¹³⁰П: д(ь)нѣшнїѧ ¹³¹П: оутрѣшнїѧ; О: оутрѣшнѧ ¹³²П, Д: б(о)г(у) ¹³³О: ѿт[ь]даван ¹³⁴О: тон ¹³⁵П, Д:
 р(е)ч(е) ¹³⁶П, Д: н быс(ть) ¹³⁷О, П: навѣдын ¹³⁸О, П, Д: прѣвнѧнїѣ его ¹³⁹Т, О, П, Д: дѧс(ть) тн ¹⁴⁰П: вѣрнїѣ; О:
 вѣр'нн; Т: вѣр'ннѣ

„СЛОВО СВЕТОГ ИЛАРИОНА О ОДБАЦИВАЊУ
СВЕТА РАДИ ИНОЧКОГ ЖИВОТА“

РГБ, Збирка И. Д. Бељајева, бр. 1

(1926) слово с(ва)т(а)го пр[ѣ]п[о]д[о]б[ѣ]н[а]го¹ о(тъ)ца (193а) нашего ларикона· ѿт[ъ]³
 оверженни^а мнра· ннотьскаго радн жнтнн· г(о)с(под)н бл(а)г(о)с(ло)ви ѿ(тъ)че·
 Бси же¹ мнра сего ѿт[ъ]вергоше² са· н ѿбразъ ннотьскын³ въспрнеише⁴·⁵ нже на раму кр(ъ)сть
 х(рн)с(то)въ вземше⁵· нже⁶ ап(о)с(то)л(о)мъ нарекше са наместннцн⁷ да възлюбнмъ нравъ⁸
 нхъ· нже⁹ образъ нхъ носимъ¹⁰· да¹¹ ходимъ по стопамъ нхъ· нже¹² оут(е)н(н)ци нарекохомъ¹³
 са· да послѣдѹемъ стопамъ х(рн)с(то)вымъ оут(н)т(е)ла своего· възненавидимъ¹⁴ земаи¹⁵· вса¹⁵
 какоже¹⁶ оци нашн· въпрашаемъ¹⁷ иоана· еванг(е)л(н)ста· савовица н¹⁸ словесн¹⁹ б(ож)ню²⁰
 гл(аголе)тъ же нванъ²¹ своеи възлюбленни братне· азъ видѣхъ н слышахъ ѿт[ъ] самого с(ы)на
 б(ож)ня²² истинно (193б) н велегл(ась)но г(лаго)лю²³ вамъ²⁴· не любите мнра сего· ни яже сѹтъ
 в мнрѣ²⁵ селъ²⁶· аще бо²⁷ кто любитъ мнръ съ· нѣс(тъ) любве о(тъ)ца в немъ· како всн²⁸ нже²⁹ въ
 свѣтѣ³⁰ селъ· похоть плотская³¹· н похоть очна³²· н гордыни житннска³³· яже³⁴ нѣс(тъ)³⁵
 ѿт[ъ] о(тъ)ца но ѿт[ъ] мнра сего естъ· н³⁶ мнръ³⁷ съи³⁸ мнмоходнтъ н похоть⁴⁰ его· а творан
 волю б(ож)ню пребываетъ въ вѣкы· не азъ ли есмь ап(о)с(то)лъ г(лаго)лавшаго сн⁴¹· приидѣте
 къ мнѣ всн⁴² труднше⁴³ са н азъ⁴⁴ покою вы⁴⁴· възмѣте нго мое на са·⁴⁵ н наоучите са ѿт[ъ]
 мене· како кротокъ есмь н смѣренъ ср[ъ]д[ъ]ц[е]мъ· н обращеть⁶ покон д(оу)ш(а)мъ вашнмъ⁴⁵· азъ
 оубо⁴⁶ бл(а)г(о)с(ло)в(е)наго б(о)га ап(о)с(то)лъ есмь⁴⁷· възлюбленын· н⁴⁸ зватель⁴⁹ въ⁵⁰
 ц(а)р(ъ)ствне⁵¹ его н(е)б(е)с(ъ)ное⁵²· званне⁵³ мое та(194а)ково естъ⁵⁴· друзн же⁵⁵ н братн⁵⁶ мои

^{а,б} тако у рукопису

¹Хз, Хл: нже ²Хз, Хл: ѿт[ъ]врѣгше ³Хл: ннотьскы ⁴Хз, Хл: възымше ⁵Хз: нема; Хл: н на рамо кр(ъ)сть
 х(рн)с(то)въ възпрнемше ⁶Хз, Хл: н ⁷Хз: ап(о)с(то)ломъ намест(ъ)ннцы нарѣкоше се; Хл: ап(о)с(то)л(о)мъ
 наместннцн бывше н нарекше се ⁸Хз: н нравн; Хл: нравн ⁹Хз: нхже; Хл: нхъ нхже ¹⁰Хз: носимъ образъ; Хл:
 носимомъ образъ ¹¹Хз, Хл: н да ¹²Хз, Хл: нхже ¹³Хз: н нарѣкохомъ ¹⁴Хз, Хл: н да възненавидимъ ¹⁵Хз: вса
 земаи¹⁶ (Хл: земайна) ¹⁶Хз: како н; Хл: какоже н ¹⁷Хл: въпрашамъ ¹⁸Хз: н савгъ; Хл: н слоугы ¹⁹Хз, Хл:
 словесемъ ²⁰Хз: б(о)жнмъ; Хл: б(о)жнмъ ²¹Хз, Хл: иоанъ ²²у Хз и Хл даље следи – Хз: та же н проповѣдають,
 н (Хл нема) никогоже васъ не обвиняють се; Хл: та же н проповѣдають· никого же васъ не обвинюють· се ²³Хз, Хл:
 г(лаго)лютъ(ъ) ²⁴Хз, Хл немаю ²⁵Хл: нкы ²⁶Хз, Хл немаю ²⁷Хл нема ²⁸Хз, Хл: все ²⁹Хл: еже ³⁰Хл: мнръ
³¹Хз, Хл: пльтна кс(тъ) ³²Хз: оут(ъ)на; Хл: оцима ³³Хз, Хл: житнска ³⁴Хз, Хл: яже бо ³⁵Хз, Хл: нѣ свѣ
³⁶Хз, Хл немаю ³⁷Хл нема ³⁸Хл: мнръ бо ³⁹Хз: съ; Хл: съ ⁴⁰Хз: похоты ⁴¹Хз, Хл немаю ⁴²Хз, Хл немаю
⁴³Хз: трыждающн; Хл: трыждающн ⁴⁴Хз, Хл: вы покою ⁴⁵Хл: нго бо мое помазанно (Хл: бл(а)го) н брѣме мое
 льго кс(тъ) ⁴⁶Хл: бо ⁴⁷Хз, Хл немаю ⁴⁸Хл нема ⁴⁹Хз: званны; Хл: званъ ⁵⁰Хз, Хл немаю ⁵¹Хз, Хз:
 ц(а)р(ъ)ствн⁵² ⁵²Хз, Хл немаю ⁵³Хз, Хл: званнѣ же ⁵⁴⁻⁵⁶Хз, Хл немаю

(1926) слово с(ва)т(а)го пр[ѣ]п[о]д[о]б[ѣ]н[а]го¹ о(тъ)ца (193а) нашего ларикона²· ѿт[ъ]³
 оверженни⁴ мнра· ннотьскаго радн жнтнн· г(о)с(под)н⁵ бл(а)г(о)с(ло)ви ѿ(тъ)че⁶·
 Бси же⁸ мнра сего ѿт[ъ]вергоше⁹ са· н ѿбразъ ннотьскын¹⁰ въспрнеише· нже на раму¹¹ кр(ъ)сть
 х(рн)с(то)въ вземше¹²· нже ап(о)с(то)л(о)мъ нарекше¹³ са наместннцн да възлюбнмъ нравъ¹⁴
 нхъ· нже¹⁵ образъ нхъ носимъ· да ходимъ по стопамъ¹⁶ нхъ· нже¹⁷ оут(е)н(н)ци нарекохомъ са· да
 послѣдѹемъ¹⁸ стопамъ х(рн)с(то)вымъ¹⁹· оут(н)т(е)ла своего· възненавидимъ²⁰ земаи²¹· вса²¹
 какоже²² оци²³ нашн· въпрашаемъ²⁴ иоана· еванг(е)л(н)ста· савовица н²⁵ словесн б(ож)ню·
 гл(аголе)тъ же²⁶ нванъ²⁷ своеи възлюбленни²⁹ братне³⁰· азъ видѣхъ н слышахъ ѿт[ъ] самого
 с(ы)на б(ож)ня· истинно (193б) н велегл(ась)но г(лаго)лю вамъ· не любите мнра сего³¹· ни³² яже
 сѹтъ³³ в мнрѣ селъ³⁴·³⁵ аще бо³⁶ кто любитъ мнръ съ· нѣс(тъ) любве о(тъ)ца в немъ· како всн³⁷
 нже въ свѣтѣ селъ³⁵· похоть³⁸ плотская³⁹· н похоть очна⁴⁰·⁴¹ н гордыни житннска^{42/41}· яже⁴³
 нѣс(тъ) ѿт[ъ] о(тъ)ца но ѿт[ъ]⁴⁴ мнра сего естъ⁴⁵· н мнръ съи⁴⁶ мнмоходнтъ н похоть⁴⁷ его· а
 творан волю б(ож)ню пребываетъ въ вѣкы· не азъ ли есмь ап(о)с(то)лъ г(лаго)лавшаго сн⁴¹·
 приидѣте⁴⁸ къ мнѣ всн труднше⁴⁹ са н азъ⁵⁰ покою вы^{51/50}· възмѣте нго мое на са· н наоучите
 са ѿт[ъ] мене· како кротокъ есмь н смѣренъ ср[ъ]д[ъ]ц[е]мъ· н обращеть покон д(оу)ш(а)мъ
 вашнмъ· азъ оубо бл(а)г(о)с(ло)в(е)наго⁵² б(о)га ап(о)с(то)лъ есмь· възлюбленын· н зватель въ⁵³
 ц(а)р(ъ)ствне⁵⁴ его⁵⁵ н(е)б(е)с(ъ)ное⁵⁶· званне⁵⁷ мое та(194а)ково⁵⁸ естъ· друзн же⁵⁹ н братн⁶⁰ мои

¹Т: Нже въ с(ва)тъх[ъ] ѿ(тъ)ца нашег(о); Р: Пр(ѣ)подобнаго ²Т, Р: ларикона ³Т, Р о ⁴Т: ѿт[ъ]врѣженн; Р:
 ѿт[ъ]врѣженн ⁵Т нема ⁶Р нема ⁷Т нема ⁸Т, Р: нже ⁹Т: ѿт[ъ]врѣгше; Р: ѿт[ъ]врѣгшен ¹⁰Т: ннот(ъ)скы ¹¹Т: рамо;
 Р: рамохъ ¹²Р: како нарѣмъ въземше ¹³Т: нарекоша ¹⁴Р: нравы ¹⁵Р: Нхъ же ¹⁶Р: стопахъ ¹⁷Т: емже ¹⁸Т:
 послѣдѣствовемъ ¹⁹Т: х(рнсто)въмъ; Р: нхъ н х(рнст)а ²⁰Т, Р: н възненавидимъ[ъ] ²¹Т: вса земаи²²Т: какоже н; Р:
 яже н ²³Т, Р: ѿ(тъ)ци ²⁴Т: въпроси ²⁵Т: н савгъ; Р нема ²⁶Т: бо ²⁷Т, Р: иоанъ ²⁸Т, Р немаю ²⁹Р: възлюбленн
³⁰Т нема ³¹Т: сен ³²Р: н ³³Т нема ³⁴Т, Р немаю ³⁵Т нема ³⁶Р нема ³⁷Р: все ³⁸Т: похотѣнн³⁹Р: пльтъ ⁴⁰Т:
 оцѣю ⁴¹Т нема ⁴²Р: житнска⁴³Т: како ⁴⁴Т нема ⁴⁵Т нема ⁴⁶Т: сен; Р: съ ⁴⁷Т: желаннѣ ⁴⁸Т, Р: приидѣте ⁴⁹Т, Р:
 трыждающн (Р: трыждащен) ⁵⁰Р: вы покою ⁵¹Т: вас(ъ) ⁵²Т, Р: бл(а)гословенаго ⁵³Т нема ⁵⁴Т: ц(а)р(ъ)ствн⁵⁵Р:
 ц(а)р(ъ)ство ⁵⁵Р нема ⁵⁶Т: н(е)б(е)с(ъ)наго ⁵⁷Т: званнѣ же ⁵⁸Т нема ⁵⁹Т, Р немаю

вѣзлюблена⁵⁷ оставите зѣмнаа⁵⁸ да н(е)б(е)с(ь)наа⁵⁹ примете⁵⁹ пребудете в нишетѣ⁶⁰ н въ алканн⁶¹ н в⁶² жажн⁶³ н въ врем⁶⁴ н⁶⁵ в малѣ прешедши⁶⁶ вѣтнаго⁶⁷ жнанца насытите са⁶⁸ н възрадуйте са радостю⁶⁸ неоскроблаемою⁶⁹ аще бо⁷⁰ хотите быти истинною⁷¹ н(е)б(е)с(ь)нын⁷² т(е)л(о)в(ѣ)цн⁷³ въ зѣмныхъ⁷³ себе ни малѣ⁷⁴ вѣнхите⁷⁵ потанте са здѣ да тамо явите са помолните здѣ⁷⁶ нынѣ⁷⁷ да тамо⁷⁸ къ о(тѣ)цѹ⁷⁹ съ дерзновеннемъ възопиете^{79/78} г(лаго)л(ю)ще н будете яко чада прнсноа⁸⁰ къ⁸¹ б(ог)ѹ⁸² н⁸³ наслѣдннцн⁸³ ц(а)р(ь)ствнн⁸⁴ его⁸⁵ слыши възлюбленн брате⁸⁵ всельньскаго⁸⁶ оут(н)т(е)ла ап(о)с(то)ла павла⁸⁵ такожде⁸⁶ ны⁸⁷ възвращающа от[ъ]⁸⁷ мнрьскыа любве г(лаго)ла⁸⁷ азъ мнрѹ распах са⁸⁸ (1946) а мнрѣ мнѣ н не хошѹ да тнмъ облагоданъ бѹдѹ нмъ аще оубо въскр(ь)снѹсте съ х(рн)с(то)мъ то въ⁸⁸ вѣшннхъ ншнте⁸⁹ н вышнаа мѹдроствѹнте⁹⁰ ндеже есть⁹⁰ х(рнсто)съ одеснѹю о(тѣ)ца⁹¹ н⁹² вѣшнаа мѹдроствѹнте⁹³ а не зѣмнаа оставнсте бо зѣмнаа⁹⁵ н⁹⁶ оумресте⁹⁷ съ х(рн)с(то)мъ н жнвотъ вашъ⁹⁸ скривенъ есть о х(рн)с(т)ѣ⁹⁹ н не подобнте са вѣкѹ семѹ но прѣобразѹнте¹⁰⁰ са въ обновленне оумла вашего¹⁰¹ наше бо жнтне на н(е)б(е)сехъ есть по ап(о)с(то)лѹ н пакы братнн възлюбленаа оумремъ плотью да ожнвемъ д(ѹ)х(о)мъ н елнко д(ѹ)х(о)мъ б(ож)ннмъ водатъ са¹⁰² снн сѹтъ с(ы)н(о)ве б(ож)нн¹⁰³ слыши прнтю възлюблене борашемѹ¹⁰⁴ са на торжнщн¹⁰⁵ прѣже¹⁰⁶ рнзѹ¹⁰³ от[ъ]врещн¹⁰⁴ от[ъ] себе н крѣпко препоясавше са¹⁰⁵ тн¹⁰⁶ потомъ на боренне нзыдетъ¹⁰⁷ тако н (195а) подвижннкѹ х(рн)с(то)вѹ прѣже¹⁰⁷ подабаеъ¹⁰⁸ от[ъ]ложнн¹⁰⁹ от[ъ] себе¹⁰⁹

^{в-н} тако у рукопису

⁵⁷Хз: възлюбленнын; Хл: възлюбленнн ⁵⁸Хз, Хл: зѣмльнчаа ⁵⁹Хз: примете ⁶⁰Хз, Хл: немају ⁶¹Хз, Хл: алчн ⁶²Хл: нема ⁶³Хз, Хл: жажн ⁶⁴Хз, Хл: м(о)л(н)т(ва)х[ъ], вѣмѣ (Хл: въ вѣмѣ) снѣ ⁶⁵Хз, Хл: немају ⁶⁶Хз, Хл: прѣш[ъ]дше ⁶⁷Хз: въ вѣтнаа; Хл: н въ вѣтнаа ⁶⁸Хз, Хл: радостю ⁶⁹Хз, Хл: неоскрѣбляемою ⁷⁰Хз: оубо ⁷¹Хл: истинно ⁷²Хз: н(е)б(е)с(ь)ны ⁷³Хз: зѣмльннхъ; Хл: зѣмльныхъ ⁷⁴Хз, Хл: мало ⁷⁵Хз, Хл: выменнте ⁷⁶Хз, Хл: немају ⁷⁷Хз, Хл: н[ы]нѣ ⁷⁸Хл: възопиете къ о(тѣ)цѹ съ дерзновеннемъ ⁷⁹Хз: възопиете съ дерзновеннемъ ⁸⁰Хз: прнснаа; Хл: прнсна ⁸¹Хз, Хл: немају ⁸²Хл: нема ⁸³Хз, Хл: наслѣдннцн ⁸⁴Хз: ц(а)р(ь)ства ⁸⁵Хз, Хл: бгате аще павла въселенне (Хл: въселеньскаго) оутнтела (Хл: оутнтелѣ) въпрашаемъ (Хл: въпрашамъ) ⁸⁶Хз, Хл: то такожде ⁸⁷Хз: от[ъ] мнрьскыа любве възвратнтъ г(лаго)ле; Хл: от[ъ] мнрьскыа любве г(лаго)лен възвращаетъ ⁸⁸Хз, Хл: немају ⁸⁹Хз: ншете ⁹⁰Хз, Хл: немају ⁹¹Хз, Хл: о(тѣ)ца сѣднтъ ⁹²Хз, Хл: немају ⁹³Хз: вышна ⁹⁴Хз, Хл: мѹдроствѹнте ⁹⁵Хз, Хл: а зѣмльнаа оставнте ⁹⁶Хз, Хл: немају ⁹⁷Хз, Хл: оумрѣсте бо ⁹⁸Хз: нашъ ⁹⁹Хл: нема ¹⁰⁰Хз: прѣобразнте; Хл: образыте ¹⁰¹Хз, Хл: борющн (Хл: борющн) ¹⁰²Хз, Хл: прѣже ¹⁰³Хл: рнзѹ ¹⁰⁴Хз, Хл: от[ъ]врѣгше ¹⁰⁵Хз, Хл: тнн ¹⁰⁶Хз, Хл: нзнн ¹⁰⁷Хз, Хл: прѣже ¹⁰⁸Хз, Хл: под[о]баеъ ¹⁰⁹Хз, Хл: немају

възлюблена⁶⁰ оставите зѣмнаа да н(е)б(е)с(ь)наа примете⁶⁰ пребудете в нишетѣ⁶⁰ н въ алканн⁶¹ н в жажн⁶² н⁶³ въ врем⁶⁴ н в малѣ прешедши⁶⁵ вѣтнаго⁶⁶ жнанца насытите са⁶⁷ н възрадуйте са радостю⁶⁷ неоскроблаемою⁶⁸ аще бо⁶⁹ хотите быти истинною н(е)б(е)с(ь)нын⁷⁰ т(о)в(ѣ)цн⁷¹ въ зѣмныхъ⁷² себе⁷⁰ ни малѣ⁷¹ вѣнхите⁷² потанте⁷³ са здѣ да тамо явите са помолните здѣ⁷⁴ нынѣ⁷⁵ да тамо⁷⁶ къ о(тѣ)цѹ⁷⁷ съ дерзновеннемъ⁷⁸ възопиете⁷⁹ г(лаго)л(ю)ще⁸⁰ н⁸¹ будете яко чада прнсноа⁸² къ⁸³ б(ог)ѹ⁸⁴ н наслѣдннцн⁸⁵ ц(а)р(ь)ствнн⁸⁶ его слыши⁸⁷ възлюбленн⁸⁸ брате⁸⁹ всельньскаго оут(н)т(е)ла ап(о)с(то)ла павла такожде ны⁹⁰ възвращающа⁹¹ от[ъ]⁹² мнрьскыа⁹³ любве г(лаго)ла⁹⁴ азъ мнрѹ распах са⁹⁵ (1946) а мнрѣ мнѣ н⁹⁶ не хошѹ да тнмъ облагоданъ⁹⁷ бѹдѹ нмъ аще оубо въскр(ь)снѹсте съ х(рн)с(то)мъ то⁹⁸ въ⁹⁹ вѣшннхъ¹⁰⁰ ншнте¹⁰¹ н¹⁰² вѣшнаа мѹдроствѹнте¹⁰³ ндеже есть¹⁰⁴ х(рн)с(то)съ одеснѹю о(тѣ)ца¹⁰⁵ н¹⁰⁶ вѣшнаа мѹдроствѹнте¹⁰⁷ а не зѣмнаа оставнсте бо¹⁰⁸ зѣмнаа н оумресте съ х(рн)с(то)мъ н жнвотъ вашъ¹⁰⁹ скривенъ есть о х(рн)с(т)ѣ¹¹⁰ н не подобнте са вѣкѹ семѹ но прѣобразѹнте¹¹¹ са въ обновленне¹¹² оумла вашего¹¹³ наше бо жнтне на н(е)б(е)сехъ есть по ап(о)с(то)лѹ¹¹⁴ н пакы братнн възлюбленаа оумремъ¹¹⁵ плотью¹¹⁶ да ожнвемъ д(ѹ)х(о)мъ¹¹⁷ н елнко¹¹⁸ д(ѹ)х(о)мъ б(ож)ннмъ¹¹⁹ водатъ са¹²⁰ снн¹²¹ сѹтъ¹²² с(ы)н(о)ве б(ож)нн¹²³ слыши прнтю възлюблене борашемѹ¹²⁴ са на торжнщн¹²⁵ прѣже¹²⁶ рнзѹ¹²⁷ от[ъ]врещн¹²⁸ от[ъ] себе¹²⁹ н крѣпко препоясавше¹³⁰ са¹³¹ тн¹³² потомъ¹³³ на боренне нзыдетъ¹³⁴ тако н (195а) подвижннкѹ х(рн)с(то)вѹ прѣже¹³⁵ подабаеъ¹³⁶ от[ъ]ложнн¹³⁷ от[ъ] себе¹³⁸

⁶⁰Р: възлюбленна ⁶¹Р: постѣ ⁶²Т, Р: жажн (Р: жажн) ⁶³Т, Р: немају ⁶⁴Т, Р: вѣмѣ се ⁶⁵Т: прѣд[ъ]шд[ъ]ше; Р: прѣш(е)дше ⁶⁶Т, Р: въ вѣтнаа ⁶⁷Т, Р: радостю (Р: радостя) ⁶⁸Т: неоскрѣбляемою; Р: неоскрѣбляемоа ⁶⁹Т, Р: немају ⁷⁰Т: нема ⁷¹Т, Р: мала ⁷²Т: себе вѣнхите; Р: вѣнхнте ⁷³Р: Потацнте ⁷⁴Р: нема ⁷⁵Т: нема ⁷⁶Т: възпиемъ ⁷⁷Р: нема ⁷⁸Т, Р: прнсна ⁷⁹Т, Р: немају ⁸⁰Т: слышнте ⁸¹Т: възлюбленнаа ⁸²Т: братѣ ⁸³Т: нас ⁸⁴Р: възвращаетъ ⁸⁵Р: мнрьскыа ⁸⁶Р: о(тѣ)ца ⁸⁷Т, Р: н ⁸⁸Р: нема ⁸⁹Т, Р: обладанъ ⁹⁰Р: нема ⁹¹Т: вышнаа ⁹²Т: нема ⁹³Т: мѹдроствѹнте ⁹⁴Т: нема ⁹⁵Т, Р: мѹдроствѹнте ⁹⁶Р: нема ⁹⁷Р: образнте ⁹⁸Р: оновленн ⁹⁹Р: аплъ (так о издаѹ: Ангелов, стр. 229) г(лаго)лашъ ¹⁰⁰Т: братѣа моа; Р: братѣ ¹⁰¹Р: вырѣмы ¹⁰²Т, Р: плотю (Р: пльтѣ) ¹⁰³Т: елнцн ¹⁰⁴Т: б(о)жѣмъ ¹⁰⁵Т: воднн сжъ ¹⁰⁶Р: сн ¹⁰⁷Т: нема ¹⁰⁸Р: борашомъ ¹⁰⁹Т, Р: прѣже ¹¹⁰Т: себе ¹¹¹Т: прѣпоасавшн; Р: прѣпоасвет ¹¹²Т: тогда; Р: Тон бо ¹¹³Т: нема ¹¹⁴Т, Р: прѣже ¹¹⁵Т, Р: подабаеъ ¹¹⁶Т: нема

красотѣ¹¹⁰ · чѣсть · хвалѣ¹¹¹ · славу¹¹² · власть¹¹³ · велѣанне¹¹⁴ · тѣшеславнѣ¹¹⁵ · събраннѣ · н вса ѿже
въ ест[ь]вѣ¹¹⁶ · телеснѣмъ · н въоружити са на нь · ѿже сѣтъ снн¹¹⁷ · лѣнность · покон ·
сонѣ¹¹⁹ · самоволнѣ¹²⁰ · хотѣннѣ · нзволѣннѣ · сладость¹²¹ · сытость · ражженнѣ¹²² · похотѣмъ¹²³ ·
ср[ь]д[ь]цѣ¹²⁴ · вола¹²⁵ · н нна вса ѿже сѣтъ в насъ · дѣлама · н¹²⁶ · никтоже · первыхъ¹²⁷ ·
от[ъ]вергъ са¹²⁸ · послѣдннмъ¹²⁹ · сьдолѣти · можетъ¹³⁰ · да съ¹³¹ · слышаще¹³² · братнѣ¹³³ ·
моа · възлюбленаѣ¹³⁴ · кацѣхъ · подвигъ · тревѣмъ¹³⁵ · н тышаннѣ¹³⁶ · н спѣха · бѣннѣ¹³⁷ · н
пѣалн¹³⁸ · о д(у)шѣ своен · бѣды¹³⁹ · н скорбн¹⁴⁰ · н напастн¹⁴¹ · таннѣхъ · н явленѣхъ¹⁴² · н раны
всакыа · да нже · н до смр(ь)тн¹⁴³ · ц(а)р(ь)ства · радн · н(е)б(е)с(ь)н(а)го · хотѣ¹⁴⁴ · съ · х(рн)с(то)мъ ·
ц(а)р(ь)ствовати · бес · престанна · на · н(е)б(е)сѣхъ · да · оутвердо(1956)тъ¹⁴⁵ · себе · крѣпко
послѣдствовати¹⁴⁶ · стопама · его · н въ бѣдахъ · н въ трѣдахъ · н в напастехъ · разлнчнхъ · сего · радн
прежд(ь)ннн¹⁴⁷ · с(ва)тнн¹⁴⁸ · мѹжы · н жены · н дѣтн · до смр(ь)тн · подвижаша · са · да ·
ц(а)р(ь)ство · н(е)б(е)с(ь)но · оулучатъ · нже · бо · о · всемъ · нудатъ¹⁴⁹ · са · самн¹⁵⁰ · то · тн¹⁵¹ ·
похытають¹⁵² · е · а · нже¹⁵³ · не · трѹжуютъ¹⁵⁴ · са · въ · жнтн · сѣмь · тамо¹⁵⁵ · не · нмѹтъ · поитн ·
нѣсть¹⁵⁶ · ѡбиднѣ · б(ог)ъ · е · же¹⁵⁷ · нс · темннцн · нзатн · н пакы · в · темннцю · въ · вѣршн · нѣс(ть)
неправда · ѡт[ъ] · б(ог)а · да · не · бѹдетъ · коего · жо · протнвѹ · трѹдѹ · прнѣмалн · ѡт[ъ] · г(о)с(под)а · по
г(лаго)лѹ · его ·: · Н · пакы · слышн

красотѣ¹¹⁷ · чѣсть · хвалѣ¹¹⁸ · славу¹¹⁹ · власть¹²⁰ · велѣанне¹²¹ · тѣшеславнѣ¹²² · събраннѣ · н вса ѿже
въ ест[ь]вѣ¹²³ · телеснѣмъ · н въоружити са на нь · ѿже сѣтъ снн¹²³ · лѣнность · покон · сонѣ ·
самоволнѣ¹²⁴ · хотѣннѣ¹²⁵ · нзволѣннѣ · сладость · сытость · ражженнѣ¹²⁶ · похотѣмъ¹²⁷ · ср[ь]д[ь]цѣ¹²⁷ ·
вола · н нна вса ѿже сѣтъ в насъ · дѣлама¹²⁸ · н¹²⁹ · никтоже · первыхъ · ѡт[ъ] · вергъ · са · послѣдннмъ ·
сьдолѣти¹³⁰ · можетъ · да · съ · слышаще · братнѣ¹³¹ · моа¹³² · възлюбленаѣ¹³³ · кацѣхъ¹³⁴ · подвигъ ·
тревѣмъ · н тышаннѣ¹³⁵ · н¹³⁶ · спѣха¹³⁷ · бѣннѣ¹³⁸ · н пѣалн¹³⁹ · о · д(у)шѣ¹⁴⁰ · своен¹³⁹ · бѣды · н
скорбн · н напастн · таннѣхъ · н явленѣхъ · н раны · всакыа¹⁴¹ · да · нже¹⁴¹ · н · до · смр(ь)тн ·
ц(а)р(ь)ства¹⁴² · радн · н(е)б(е)с(ь)н(а)го · хотѣ¹⁴³ · съ · х(рн)с(то)мъ¹⁴⁴ · ц(а)р(ь)ствовати¹⁴⁵ · бес ·
престанна^{145/144} · на · н(е)б(е)сѣхъ¹⁴⁶ · да · оутвердо(1956)тъ¹⁴⁷ · себе · крѣпко · послѣдствовати¹⁴⁸ ·
стопама · его¹⁴⁹ · н¹⁵⁰ · въ · бѣдахъ · н¹⁵¹ · въ · трѣдахъ · н в напастехъ · разлнчнхъ · сего · радн ·
прежд(ь)ннн¹⁵² · с(ва)тнн¹⁵³ · мѹжы¹⁵⁴ · н жены · н дѣтн · до смр(ь)тн · подвижаша¹⁵⁵ · са · да ·
ц(а)р(ь)ство · н(е)б(е)с(ь)но¹⁵⁶ · оулучатъ¹⁵⁷ · нже · бо · о · всемъ · нудатъ · са · самн · то¹⁵⁸ · тн¹⁵⁹ ·
похытають¹⁶⁰ · е · а · нже¹⁶¹ · не · трѹжуютъ¹⁶² · са · въ · жнтн¹⁶⁴ · сѣмь¹⁶³ · тамо · не · нмѹтъ¹⁶⁵ · поитн ·
нѣсть · ѡбиднѣ · б(ог)ъ · е · же¹⁶⁶ · нс · темннцн¹⁶⁷ · нзатн · н пакы · в · темннцю¹⁶⁸ · въ · вѣршн · нѣс(ть)
неправда · ѡт[ъ] · б(ог)а · да · не · бѹдетъ · коего · жо · протнвѹ · трѹдѹ · прнѣмалн · ѡт[ъ] · г(о)с(под)а · по
г(лаго)лѹ · его ·: · Н · пакы¹⁶⁹ · слышн

ⁱ у рукопису ествѣ^{к-н} тако у рукопису

¹¹⁰Хз, Хл: миролюбїе и нѣнїе, славолюбїе: красотѣ¹¹¹Хз, Хл: н хвалѣ¹¹²Хз: н славоу¹¹³Хл: н власть¹¹⁴Хл: н
велѣаннѣ¹¹⁵Хз, Хл: немају¹¹⁶Хз, Хл: сѣмь вѣцѣ¹¹⁷Хз, Хл: тнн (Хл: тн) потомъ на нс(ть)ствнныне стр(а)стн
въоружитѣ (Хл: въоружити) се¹¹⁸Хз, Хл: немају¹¹⁹Хз, Хл: сынъ покон¹²⁰Хл: самоволїе; Хл: самоволноу¹²¹Хл:
слабость¹²²Хз: раждеженїа¹²³Хз: похотн; Хл: похотн¹²⁴Хз, Хл: н ср[ь]д[ь]цѣ¹²⁵Хл: волю¹²⁶Хл: нема¹²⁷Хз:
прѣвнхъ¹²⁸Хз, Хл: не ѡт[ъ]вергъ¹²⁹Хл: послѣдннмъ¹³⁰Хз: сьдолѣетъ; Хл: сьдѣлѣетъ¹³¹Хз, Хл: сїе¹³²Хз:
слышещен¹³³Хз, Хл: братїе¹³⁴Хз, Хл: немају¹³⁵Хз: трѣбѹемо¹³⁶Хз, Хл: тышанн (Хл: тышанїн)¹³⁷Хз, Хл: н
б[ъ]денїа¹³⁸Хз: пѣалнн¹³⁹Хз, Хл: н бѣдѣ (Хл: бѣдѣ) ·¹⁴⁰Хз, Хл: скръбын¹⁴¹Хз: напастнн¹⁴²Хз, Хл: н таннѣ
же явленїе¹⁴³Хз, Хл: н смрѣтн¹⁴⁴Хз: н хотен; Хл: хотен¹⁴⁵Хз: прѣждѣнн; Хл: прѣднїн¹⁴⁶Хз: с(вѣ)ты¹⁴⁷Хз:
мѹжїе; Хл: мѹжїн¹⁴⁸Хз, Хл: подвижашъ (Хл: подвижащѹ) се до с(ь)мрѣтн¹⁴⁹Хл: сѣмь¹⁵⁰Хл: нуднт¹⁵¹Хз, Хл
немају¹⁵²Хз, Хл: тнн¹⁵³Хз, Хл: прнѣмлютъ¹⁵⁴Хз, Хл: немају¹⁵⁵Хз, Хл: трѣдѣшен¹⁵⁶Хз, Хл: трѣдѣ; у
препису САНУ 265: жнтїн¹⁵⁷Хз: въ нсходѣ; Хл: н въ нсходѣ¹⁵⁸Хз, Хл: нѣсть бо¹⁵⁹Хз, Хл: немају¹⁶⁰Хз,
Хл: темннцѣ¹⁶¹Хз, Хл: немају

¹¹⁷Т, Р: миролюбїе: нѣнїе, славолюбїе: красотѣ¹¹⁸Р: н хвалѣ¹¹⁹Р: н слава¹²⁰Т: сласть¹²¹Р: н велѣаннѣ¹²²Т:
нема; Р: н тѣшеславїе¹²³Р: сїа¹²⁴Т: самоволїе; Р: самовелѣаннѣ¹²⁵Р: хотѣнїе, самоволїе¹²⁶Т, Р: раждеженїе (Р:
раждеженїе)¹²⁷Т: похотн¹²⁸Т: нема¹²⁹Т: нема¹³⁰Р: сьдѣлѣтн¹³¹Т: братїе¹³²Т, Р: немају¹³³Т: нема¹³⁴Т:
каковѹхъ¹³⁵Т: тѣшанїе; Р: тѣшанїемъ¹³⁶Р: нема¹³⁷Т: спѣхъ; Р: спѣшно¹³⁸Т, Р: бѣдѣнїе¹³⁹Т: нема¹⁴⁰Р: д(оу)шн
¹⁴¹Т, Р: да же¹⁴²Р: ц(а)р(ь)ствїа¹⁴³Т, Р: хотѣн¹⁴⁴Т: бесъ прѣстанна ц(а)р(ь)ствовати¹⁴⁵Р: нема¹⁴⁶Т: нема¹⁴⁷Т, Р:
оутверднтъ (Р: вѣрѣднтъ)¹⁴⁸Т: послѣдствовати; Р: послѣдовати¹⁴⁹Т: нема¹⁵⁰Т, Р: немају¹⁵¹Т: нема¹⁵²Т: прѣвїн;
Р: н прѣдѣ · нн(мъ)¹⁵³Р: нема¹⁵⁴Т: мѹжїе же; Р: мѹжїе¹⁵⁵Т, Р: подвижаша (Р: подвижашъ)¹⁵⁶Т: нема¹⁵⁷Т, Р:
полжїатъ¹⁵⁸Т: нема¹⁵⁹Т: тнн оубо¹⁶⁰Т, Р: похытатъ¹⁶¹Т: нема¹⁶²Т: трѣждающе; Р: не нмѣтъ трѣднн¹⁶³Т: зде
¹⁶⁴Р: жнтн¹⁶⁵Р: нмѣтъ¹⁶⁶Т: нема¹⁶⁷Т, Р: темннца (Р: темннцѣ)¹⁶⁸Т: дрѣгжю¹⁶⁹Т: нема¹⁷⁰Р: къ · жо

вѣзлюбленѣ ¹⁶² без ѹма ¹⁶² н сѹетно ¹⁶³ ¹⁶⁴ лѣстнѣ сѧ ¹⁶⁴ ч(ѣ)л(о)в(ѣ)къ нже реч(ѣ) ¹⁶⁵ да ¹⁶⁶
наслаждѹ ¹⁶⁷ сѧ задѣ н тѧмо съ х(рн)с(то)мъ ц(а)р(ь)ствѹю н всѹе лѣстнѣ сѧ н не имѧть б(о)гъ
два раѧ н ¹⁶⁸ двѣ темннцѣ н ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ да вѣсть всакъ (196а) нже не платѣтъ ¹⁷¹ волею д(о)уша
своеѧ ¹⁷² задѣ ¹⁷³ тѧмо имѧть неоутѣшнѹ ¹⁷⁴ плакати ¹⁷⁵ да сѣ ¹⁷⁶ оувѣдѣвшѣ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ платѣм сѧ
братнѣ ¹⁷⁸ сѣ ¹⁷⁹ вреѧ бл(а)гопрнѧтно сѣ ¹⁸⁰ д(ь)нь сп(а)с(ѣ)ннѧ купѹн ¹⁸¹ д(у)шн своѣн ¹⁸¹
вѣзлюбленѣ ¹⁸² добродѣѧннѣ ¹⁸³ вѣзлѧчн да насытншн сѧ тѧмо ¹⁸⁴ вѣжажн ¹⁸⁵ да възвеселншн сѧ
съ ¹⁸⁶ англ(ѣ)лы в радости сѣтѹѧн платн да вѣзрадѹешн сѧ ¹⁸⁶ вѣ ц(а)р(ь)ствн н(ѣ)б(ѣ)с(ь)н(ѣ)мъ
съ х(рн)с(то)мъ реч(ѣ) ¹⁸⁷ богъ ¹⁸⁸ ѿ горе вѧмъ б(о)г(а)тѹмъ ѧко вѣспремѧете оутѣшенне свое задѣ
горе вѧмъ насыщѣнѹмъ ѧко вѣзлѧкѧтн имѧте н вѣжадатн горе вѧмъ смѣющнмъ сѧ н веселѧщнмъ
сѧ ѧко вѣсплакѧтн имѧте н рыдатн н пакы реч(ѣ) бл(а)ж(ѣ)нн нншн ¹⁸⁹ д(у)х(о)мъ ѧко тѣхъ
ѣсть ц(а)р(ь)ство н(ѣ)б(ѣ)с(ь)ное бл(а)ж(ѣ)нн платющн ¹⁹⁰ сѧ ¹⁹¹ ѧко ¹⁹² тѣ оутѣшѧ(196б)т ¹⁹² сѧ
бл(а)ж(ѣ)нн кротцн бл(а)ж(ѣ)нн алчющн ¹⁹³ бл(а)ж(ѣ)нн м(н)л(о)ст(н)вн н прочѣе зрн
вѣзлюбленѣ кацѣхъ бл(а)жн г(о)с(под)ь нашъ нс(у)сѣ х(рн)с(то)сѣ н пакы рече подвнзѧнте сѧ
вннтн тѣснѹмъ братѹ коль тѣснаѧ врата н скорѣнѹн пѹтъ вѣводѧн в жнвотъ н мало ѣсть
вѣходѧщнхъ нмъ пространнѹн шнрокѹн пѹтъ вѣдын вѣ пагѹбѹ н мнози сѹтъ послѣдѹющѣн елѹ
н ¹⁹⁴ не можѣтъ ¹⁹⁵ б(о)г(у) работѧтн н мѧмонѣ ннкѹн ¹⁹⁶ же рабѣ ¹⁹⁷ двѣмѧ господнѧмѧ ¹⁹⁸

¹⁸⁶натписано

¹⁶²Хз, Хл: безѹмьнѣ ¹⁶³Хз, Хл: соѹн ¹⁶⁴Хз, Хл: кс(тъ) ¹⁶⁵Хз, Хл: реч(ѣ)тъ ¹⁶⁶Хз, Хл: немаѹ ¹⁶⁷Хз, Хл: наслаждѧ
¹⁶⁸Хз, Хл: нѧн ¹⁶⁹Хз, Хл: двѣ; у САНУ 265: тѧмннцѣ; тако и у МС РР I 22: темннцѣ ¹⁷⁰Хз, Хл: немаѹ
¹⁷¹Хз, Хл: платѣтъ сѣ здѣ ¹⁷²Хз: свое ¹⁷³Хз, Хл: немаѹ ¹⁷⁴Хз, Хл: вѣчно ¹⁷⁵плакати сѣ, вѣ непрѣходнѹмъхъ (Хл:
непрѣходнѹмъхъ) вѣцѣхъ ¹⁷⁶Хз, Хл: сѣ ¹⁷⁷Хз: вѣдѣвшѣ; Хл: оувѣдѣвшн ¹⁷⁸Хз: д(о)ушѣ моѧ платн сѣ (Хл: сѣ здѣ)
да (Хл: да же) тебѣ тѧмѣ не прѣнѣмѣтъ (Хл: прннѣмѣтъ) ¹⁷⁹Хз, Хл: сѣ бо ¹⁸⁰Хз, Хл: н сѣ ¹⁸¹Хз: д(о)ушѧ моѧ; Хл:
д(о)ушѣ ¹⁸²Хз, Хл: немаѹ ¹⁸³Хз, Хл: добродѣѧннѧ ¹⁸⁴Хз, Хл: немаѹ ¹⁸⁵Хз, вѣзѣждан; Хл: вѣждан ¹⁸⁶Дѧлѣ у
Хз и Хл слѣдн: реч(ѣ) бо г(оспод)ь бл(а)жѣны платѣшн сѣ н[ы]нѧ ѧко вѣсмѣют сѣ бл(а)жѣны нншн д(о)ухоу
бл(а)ж(ѣ)ны нзгнѧны правды радн ѧко вѧше кс(тъ) ц(а)р(ь)ство н(ѣ)б(ѣ)с(ь)ное бл(а)ж(ѣ)ны алчющѣ н жеждѧщѣ
правды радн ѧко ты наснтѣ сѣ. Осѣнчнлн смѣ места коѧ сѣ среѣу и у пет нарѣднхъ редака прѣписа Бел.
I, гдѣ су такоѣ осѣнчѣна. Нарѣдне напомене односе сѣ на варнѧнте у прѣписнмѧ Хз и Хл у односу
на Бел. I у тнм подударнмъ местнмѧ. ¹⁸⁷Хз, Хл: рече бо ¹⁸⁸Хз, Хл: г(оспод)ь ¹⁸⁹Хз, Хл: нншн ¹⁹⁰Хз, Хл:
платѣшн ¹⁹¹Хз, Хл: сѣ н[ы]нѧ (у Хз ннѧ) ¹⁹²Хз: вѣсмѣют; Хл: вѣсмѣѣте ¹⁹³Хз, Хл: алчющѣ ¹⁹⁴Слѣдѣн
осѣнчѣнн део готовѣ је нстовѣтан месту у прѣписнмѧ Хз и Хл коѣ у Хз јѣдѧнаѣштѧмпѧнхъ редѣва
раздѧѧѧ од места наведѣног у 186. напоменн. ¹⁹⁵Хз, Хл: можѣте ¹⁹⁶Хз: ннкѹ ¹⁹⁷Хз, Хл: рабѣ можѣтъ
¹⁹⁸Хз, Хл: г(о)с(под)нѧмѧ

вѣзлюбленѣ ¹⁷¹ без ѹма н сѹетно лѣстнѣ сѧ ч(ѣ)л(о)в(ѣ)къ нже реч(ѣ) ¹⁷² да наслаждѹ ¹⁷³ сѧ задѣ н
тѧмо съ х(рн)с(то)мъ ц(а)р(ь)ствѹю ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ н всѹе лѣстнѣ ¹⁷⁷ сѧ ¹⁷⁸ н ¹⁷⁸ не имѧть ¹⁷⁹ б(о)гъ два
раѧ н ¹⁸⁰ двѣ темннцѣ н да вѣсть ¹⁸¹ всакъ (196а) нже не платѣтъ ¹⁸² волею д(о)уша своѣѧ ¹⁸³
задѣ тѧмо ¹⁸⁴ имѧть неоутѣшнѹ ^{185/184} плакати ¹⁸⁶ да сѣ оувѣдѣвшѣ ¹⁸⁷ платѣм ¹⁸⁸ сѧ ¹⁸⁹ братнѣ сѣ
вреѧ бл(а)гопрнѧтно сѣ д(ь)нь сп(а)с(ѣ)ннѧ купѹн ¹⁹⁰ д(у)шн своѣн вѣзлюбленѣ ¹⁹¹
добродѣѧннѣ ¹⁹² вѣзлѧчн ¹⁹³ да насытншн сѧ тѧмо ¹⁹⁴ вѣжажн да ¹⁹⁴ възвеселншн ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ сѧ съ
англ(ѣ)лы в радости сѣтѹѧн ¹⁹⁷ платн ¹⁹⁸ да ¹⁹⁹ вѣзрадѹешн сѧ ²⁰⁰ вѣ ц(а)р(ь)ствн
н(ѣ)б(ѣ)с(ь)н(ѣ)мъ съ х(рн)с(то)мъ ²⁰⁰ реч(ѣ) ²⁰¹ богъ ²⁰² ѿ ²⁰³ горе вѧмъ б(о)г(а)тѹмъ ѧко
вѣспремѧете ²⁰⁴ оутѣшенне свое задѣ ²⁰⁴ горе вѧмъ насыщѣнѹмъ ²⁰⁵ ѧко вѣзлѧкѧтн имѧте н
²⁰⁶ вѣжадатн ²⁰⁷ горе вѧмъ смѣющнмъ сѧ н веселѧщнмъ сѧ ²⁰⁸ ѧко вѣсплакѧтн ²⁰⁹ имѧте н ²⁰⁶
рыдатн н пакы реч(ѣ) бл(а)ж(ѣ)нн нншн ²¹⁰ д(у)х(о)мъ ѧко тѣхъ ѣсть ц(а)р(ь)ство н(ѣ)б(ѣ)с(ь)ное
бл(а)ж(ѣ)нн платющн ²¹¹ сѧ ²¹² ѧко тѣ ²¹³ оутѣшѧ(196б)т сѧ ²¹⁴ бл(а)ж(ѣ)нн кротцн ²¹⁵
²¹⁶ бл(а)ж(ѣ)нн алчющн бл(а)ж(ѣ)нн м(н)л(о)ст(н)вн ^{214/216} н прочѣе ²¹⁷ ²¹⁸ зрн вѣзлюбленѣ
кацѣхъ ²¹⁹ бл(а)жн ²²⁰ г(о)с(под)ь нашъ нс(у)сѣ х(рн)с(то)сѣ ²¹⁸ н пакы рече ²²² подвнзѧнте сѧ
²²³ вннтн тѣснѹмъ братѹ коль тѣснаѧ ²²⁴ врата н скорѣнѹн ²²⁵ пѹтъ вѣводѧн в жнвотъ н
мало ѣсть вѣходѧщнхъ ²²⁶ нмъ пространнѹн ²²⁷ н шнрокѹн ²²⁸ пѹтъ вѣдын ²²⁹ вѣ пагѹбѹ н мнози
сѹтъ послѣдѹющѣн ²³⁰ елѹ ²³¹ н ²³² не можѣтъ ²³³ б(о)г(у) работѧтн н мѧмонѣ ннкѹн же рабѣ двѣмѧ
господнѧмѧ ²³⁴

¹⁷¹Т: вѣзлюбленнѹн братѣ ¹⁷²Т, Р: речѣтъ ¹⁷³Т: наслаждѧ ¹⁷⁴Т: да ц(а)р(ь)ствѹю ¹⁷⁵Т: нема ¹⁷⁶Р: нема ¹⁷⁷Р:
лѣстнѣ ¹⁷⁸Т, Р: немаѹ ¹⁷⁹Р: имѧтъ бо ¹⁸⁰Р: нн ¹⁸¹Р: вѣстѣ ¹⁸²Р: платѣтъ сѧ ¹⁸³Т, Р: своѧ ¹⁸⁴Т: неоутѣшнѹ имѧтъ
¹⁸⁵Р: неутѣшнѹ ¹⁸⁶Р: плакати сѧ ¹⁸⁷Т, Р: оувѣдѣвшѣ ¹⁸⁸Т, Р: платнѣмъ ¹⁸⁹Т: нема; Р: сѧ здѣ ¹⁹⁰Р: купн ¹⁹¹Т: нема
¹⁹²Т: доброе оудѧннѣ ¹⁹³Т: вѣзлѧчн н вѣжажн ¹⁹⁴Т: нема ¹⁹⁵Т: н възвеселншн ¹⁹⁶Т: нема ¹⁹⁷Т, Р: сѣтѧн ¹⁹⁸Т: н
платн здѣ; Р: платн здѣ ¹⁹⁹Т: да тѧмо ²⁰⁰Т: нема ²⁰¹Т, Р: реч(ѣ) бо ²⁰²Т, Р: г(оспод)ь ²⁰³Т: нема ²⁰⁴Т: оутѣшеннѣ
вѧше; Р: здѣ вѣтѣшеннѣ свое ²⁰⁵Т: насыщѣннѹмъхъ; Р: насыщѣннѹн ²⁰⁶Р: нема ²⁰⁷Т: вѣзѣжадатн ²⁰⁸Т: нема ²⁰⁹Т:
плакати ²¹⁰Т: нншн ²¹¹Т, Р: платѹшн (Р: платѧшн) ²¹²Т: нема ²¹³Т: тѣ; Р: тн ²¹⁴Т: нема ²¹⁵Р: кротцн ²¹⁶Р:
нема ²¹⁷Т: прочѧ ²¹⁸Т: нема ²¹⁹Р: коѧхъ ²²⁰Р: блжѧнт ²²¹Р: л(н)сѹ ²²²Т: нема ²²³Т: тѣснѹмъ братѹ вннтн ²²⁴Р:
тѣсна ²²⁵Т: прнскорѣнѹн; Р: скрѣвѣнъ ²²⁶Т: вѣходѧщнхъ ²²⁷Р: н простран же ²²⁸Р: шнрокъ ²²⁹Т, Р: вѣводѧн ²³⁰Т:
ходѧшн; Р: послѣдѣвѧшн ²³¹Р: по немѹ ²³²Р: нема ²³³Т, Р: можѣте ²³⁴Т, Р: господнѧмѧ

работати можеть¹⁹⁹ · н пакы рече²⁰⁰ бяудите²⁰¹ са да не²⁰² отагтають ср[ъ]д[ъ]ца ваша лнхымн
 пицалн н пыаньствы н петаалн жнтннскымн²⁰² н нандетъ на въ д(ъ)нь онъ страшнын· н
 бднт(е) н моанте са н подвнзанте са· да (197а) възможете оубѣжати н стати предъ с(ы)н(ъ)мъ
 ч(е)л(о)в(ѣ)ч(ъ)скымъ· н всѣмъ г(лаго)лю бднте не вѣсте бо въ кын час(ъ) прндеть г(о)с(под)ъ· н
 еже не оставнть о(тъ)ца н м(а)т(е)ре· н сестры· н братню· не можеть быти мон оуч(е)н(н)къ· н
 аще кто еше не от[ъ]речесть са н д(у)ша своєа в жнтнн семь· н протаа· людяна^о д(у)шу свою в
 жнтнн семь погубнть ю· а погубнвы мене радн обращеть ю· н аще не обратнте са н бѹдете яко н
 дѣтн· не внндете въ ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное· н нже хоцеть быти въ васъ старѣн· бѹдн всѣмъ
 слуга· н всакъ смѣраан са възнесеть са· н^п възносан са смѣрнт са· н пакы много званыхъ но
 мало нзбраныхъ· мало есть сп(а)сающихъ са· мнози начнуть но (197б) мало нхъ свершнтъ· н
 пакы реч(е) от[ъ] нѡана кр(ъ)ст(н)т(е)ла ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное нѹднт са· н нѹдащен са
 възсхыцають е· н от[ъ] сего разумѣють всн яко мон оуч(е)н(н)ци есте· аще нмате любовь межю
 собою· н болши сєа любовн ннктоже не нмать· да кто д(у)шу свою положнтъ за другъ свон· н
 любнте врагы ваша· н добро творнте ненавндащнмъ васъ· н аще оулучнт са время позоветь· еже
 аще не точью тѣло· но н д(у)шу свою одати за другъ свон· н по г(лаго)лѹ его н от[ъ]пущанте н
 от[ъ]пустнт са вамъ·²⁰³ не мнлѹн тѣла своєго²⁰⁴ възлюблене²⁰⁵· слабостъ бо²⁰⁶ приносяща тн²⁰⁶·
 нн мастнта створи его²⁰⁷ разлнчнымн²⁰⁸ брашны²⁰⁹· аще

работати можеть· н пакы рече²³⁵ бяудите²³⁶ са²³⁷ да не отагтають ср[ъ]д[ъ]ца ваша лнхымн
 пицалн н пыаньствы²³⁸ н петаалн жнтннскымн²³⁹· н нандетъ на въ д(ъ)нь онъ страшнын·
 н²⁴⁰ бднт(е) н моанте са н подвнзанте са· да (197а) възможете оубѣжати н стати предъ
 с(ы)н(ъ)мъ ч(е)л(о)в(ѣ)ч(ъ)скымъ· н всѣмъ г(лаго)лю бднте не вѣсте бо въ кын час(ъ)
 прндеть²⁴¹ г(о)с(под)ъ· н еже²⁴² не оставнть о(тъ)ца н²⁴³ м(а)т(е)ре·²⁴⁴ н сестры· н братню²⁴⁴· не
 можеть быти мон оуч(е)н(н)къ·²⁴⁵ н аще кто еше²⁴⁶ не от[ъ]речесть са²⁴⁷ н д(у)ша своєа²⁴⁷ в
 жнтнн²⁴⁸ семь· н протаа^{249/245}· любян²⁵⁰ д(у)шу свою в жнтнн²⁵¹ семь погубнть ю· а
 погубнвы²⁵² мене радн обращеть ю· н аще не обратнте са н бѹдете яко н дѣтн· не внндете²⁵³ въ
 ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное· н²⁵⁴ нже хоцеть²⁵⁵ быти въ васъ²⁵⁵ старѣн· бѹдн всѣмъ²⁵⁶ слуга·
 н²⁵⁷ всакъ смѣраан са възнесеть са· н²⁵⁸ възносан са смѣрнт са· н пакы много²⁵⁹ званыхъ²⁶⁰
 но²⁶¹ мало²⁶² нзбраныхъ· мало есть сп(а)сающихъ са· мнози²⁶³ начнуть но²⁶⁴ (197б) мало²⁶⁵
 нхъ²⁶⁶ свершнтъ²⁶⁷· н пакы реч(е) от[ъ]²⁶⁸ нѡана кр(ъ)ст(н)т(е)ла ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное²⁶⁹
 нѹднт са· н нѹдащен са възсхыцають²⁷⁰ е· н от[ъ] сего разумѣють²⁷¹ всн²⁷² яко мон
 оуч(е)н(н)ци есте²⁷³· аще нмате любовь²⁷⁴ межю²⁷⁵ собою· н болши²⁷⁶ сєа любовн²⁷⁷ ннктоже²⁷⁸
 не нмать· да кто д(у)шу свою положнтъ за другъ²⁷⁹ свон²⁸⁰· н²⁸¹ любнте врагы ваша· н²⁸² добро
 творнте ненавндащнмъ²⁸³ васъ·²⁸⁴ н²⁸⁵ аще оулучнт²⁸⁶ са время позоветь·²⁸⁷ еже аще не точью²⁸⁷
 тѣло· но²⁸⁸ н д(у)шу свою²⁸⁹ одати²⁹⁰ за другъ свон· н по г(лаго)лѹ его²⁹⁰ н²⁸⁴ от[ъ]пущанте²⁹¹
 н от[ъ]пустнт са вамъ· не мнлѹн²⁹² тѣла²⁹³ своєго²⁹⁴· възлюблене²⁹⁵· слабостъ бо²⁹⁶
 приносяща тн²⁹⁷· нн²⁹⁸ мастнта²⁹⁹ створи его^{300/300} разлнчнымн брашны· аще

²³⁵Т нема ²³⁶Т, Р: бяудѣте ²³⁷Т нема ²³⁸Т, Р: пнаньствы ²³⁹Т, Р: жнтннскымн ²⁴⁰Р нема ²⁴¹Т, Р: прндѣт ²⁴²Т,
 Р: нже ²⁴³Р: нан ²⁴⁴Т: н протаа ²⁴⁵Т нема ²⁴⁶Р нема ²⁴⁷Р: еше н своа д(оу)шж ²⁴⁸Р: жнвотѣ ²⁴⁹Р: прочее ²⁵⁰Т: н
 любан; Р: ѡубан ²⁵¹Р: жнвотѣ ²⁵²Т, Р: погоубнвы ю (Р: а) ²⁵³Р: не можете вѣннтн ²⁵⁴Т: н пакы; Р: нема ²⁵⁵Р:
 въ васъ быти ²⁵⁶Р: вамъ ²⁵⁷Т нема ²⁵⁸Р: я ²⁵⁹Т, Р: мнози ²⁶⁰Т, Р: званн ²⁶¹Т нема; Р: а ²⁶²Т: мало же ²⁶³Т:
 мнози оубо; Р: н мнози ²⁶⁴Т, Р: немају ²⁶⁵Т: малн же ²⁶⁶Т нема ²⁶⁷Т: съврѣшають; Р: съврѣшнтн ²⁶⁸Р: до ²⁶⁹Р:
 в(о)жѣ ²⁷⁰Т: похыцажть; Р: възсхытатъ ²⁷¹Т: разоумѣнте ²⁷²Т нема ²⁷³Т, Р: есте оученици ²⁷⁴Р: любве ²⁷⁵Т, Р:
 междж ²⁷⁶Т, Р: болше ²⁷⁷Т, Р: любве ²⁷⁸Р: ннкто ²⁷⁹Т, Р: дроуга ²⁸⁰Т нема; Р: своєго ²⁸¹Т: н пакы; Р: нема ²⁸²Р:
 нема ²⁸³Т: ненавндащнх[ъ] ²⁸⁴Р нема ²⁸⁵Т нема ²⁸⁶Т: приажнт ²⁸⁷Т нема ²⁸⁸Т нема ²⁸⁹Т нема ²⁹⁰Т нема ²⁹¹Р:
 ѡт[ъ]пущѣте ²⁹²Т, Р: мнлѣнте (Р: мнлѣнте) ²⁹³Р: тѣло ²⁹⁴Р: ваше ²⁹⁵Т: брате; Р: възлюбленн ²⁹⁶Т нема ²⁹⁷Т: тн
 приносяща; Р: тн приносятъ ²⁹⁸Р: н ²⁹⁹Р: мастнто ³⁰⁰Т: его сътвори ³⁰¹Р: е (у издању споєно са претходном
 речју – сътворіе: Ангелов, стр. 231)

^одн тамнијим мастилом и, по свој прилици, касније натписано "брисано, али се назире

¹⁹⁹Хз, Хл немају ²⁰⁰Хз, Хл: бяудѣте ²⁰¹Хз, Хл: не когда ²⁰²Хз, Хл: вѣка сего ²⁰³Слѣдећи осенчени део,
 закључно са ѡра сего, готово је истоветан делу текста који у Хз и Хл тече без прекида после одломка
 наведеног у напомени 185. ^{204–205}Хз, Хл немају ²⁰⁶Хз, Хл: приносятъ ²⁰⁷Хз, Хл немају ²⁰⁸Хз, Хл:
 разлнчнѣмъ ²⁰⁹Хз, Хл: брашна

БО ОУКРѢПАЕТЕ²¹⁰ НА ТА ВЪСТАНЕТЕ. Н БРАНЫ²¹¹ НЕ КРОТКУ^{212/211} (198а) ВЪСТАВИТЕ^{212/211} НА ТА. ДОНАЕЖЕ
 ПАЊНИТЕ²¹³ Д(У)ШЮ ТВОЮ²¹³. Н РАБА ТА ПРЕДАСТЬ ЛЮБОДѢАННѢН²¹⁴ СТРА(А)СТН²¹⁵. НЖДЕНН²¹⁶ ОУТ[Ъ]
 СЕБЕ. ВСЮ²¹⁷ ДЫХАЮЩЮЮ²¹⁸ ЗЛОБУ²¹⁹. Н ОУДЫ²²⁰ ПЛОТН СВОЕЯ ОУМР(Ь)ТВН²²¹ КРѢПКО. ЯКОЖЕ²²²
 БО²²³ ОУБНЕНТЫ²²⁴ С҃ПОСТАТЪ²²⁵ НЕ СТВОРИТЕ²²⁵ СТРАХА. ТАКО Н²²⁶ ОУМЕРШЕНО²²⁷ ТѢЛО НЕ СМАТЕТЬ²²⁷
 Д(У)ШЮ²²⁸ ТВОЮ²²⁹. НАЧАТОКЪ ЕСТЬ ПЛОДЪНОСИЮ²³⁰ ЦВѢТЬ. ТА ЖЕ ПОТОМЪ ПЛОДЪ. НАЧАТОКЪ²³¹
 ДОБРОДѢАННЮ. ВЪЗДЕРЖАННѢ²³¹ ПОЩЕННѢ. БДѢННѢ. БЕЗЪМОЛВНѢ. СЪ ТРЕЗВѢННЕМЪ ОУДЕРЖАВЫ²³² ТРЕКО.
 ОУМААНТЬ СТРА(А)СТН²³³. АЩЕ ВЪЗДЕРЖИШН ТРЕКО²³⁴. ВЪЗДЕРЖН Н ЯЗЫКЪ СВОИ²³⁵. ДА НЕ ОВО РАБЪ
 БУДЕШН ОВО СВОБОДЪ. ЛЮБО²³⁶ СМѢРЕННѢ АЩЕ ВЕЛИКЪ ЕСН. ДА ВЪ Д(Ь)НЬ ОС҃ЖЕННІА²³⁷ ВЪЗВЫШЕНЪ²³⁸
 БУДЕШН²³⁸. ВСАКЪ (198б) ТВОРАН СЪБЛАЗНЪ НЕ ОУЗРНТЬ СВѢТА. СМѢРЕНАЯ М(У)ДРОСТЬ ЕСТЬ. АЩЕ
 ЛЮБИШН ОБНАЩАГО ТА. РЦН Д(У)ШН СВОЕИ БРАТЕ. ЛѢПО ТН²³⁹ ЕСТЬ О²⁴⁰ Д(У)ШЕ²⁴¹ МОЯ²⁴² ОЧНСТН²⁴³
 СА²⁴⁴. АЩЕ ХОЩЕШН ВНАДѢТН ПР(Ѣ)Ч(Н)СТАГО²⁴⁵, ОЧНСТН СА САМА^{246/244} ПРЕЖЕ²⁴⁷. АЩЕ ХОЩЕШН ВНАДѢТН
 ПРЕС(ВА)ТАГО²⁴⁸ ОС(ВА)ТН СА САМА²⁴⁹. ДОКОЛЕ ТЫ Д(У)ШЕ²⁵⁰ НЕ ОМРЕЗНЕТЬ²⁵¹ ЖИТНѢ СЕ²⁵². НЕ НАСЫТН
 ЛН²⁵³ СА ГОРЬКЫХЪ ВОДЫ²⁵⁴ СЛАНАГО²⁵⁵ МОРА СЕГО²⁵⁶. 257

БО³⁰² ОУКРѢПАЕТЕ³⁰³ НА ТА ВЪСТАНЕТЕ³⁰⁴. Н БРАНЫ³⁰⁵ НЕ КРОТКУ³⁰⁵ (198а) ВЪСТАВИТЕ³⁰⁶ НА ТА.
 ДОНАЕЖЕ³⁰⁷ ПАЊНИТЕ³⁰⁷ Д(У)ШЮ ТВОЮ. Н РАБА ТА ПРЕДАСТЬ ЛЮБОДѢАННѢН³⁰⁸ СТРА(А)СТН. НЖДЕНН ОУТ[Ъ]
 СЕБЕ. ВСЮ³⁰⁹ ДЫХАЮЩЮЮ ЗЛОБУ. Н ОУДЫ ПЛОТН СВОЕЯ³¹⁰ ОУМР(Ь)ТВН КРѢПКО. ЯКОЖЕ БО³¹¹ ОУБНЕНТЫ³¹²
 С҃ПОСТАТЪ³¹³ НЕ СТВОРИТЕ³¹⁴ СТРАХА. ТАКО³¹⁵ Н ОУМЕРШЕНО³¹⁶ ТѢЛО НЕ СМАТЕТЬ³¹⁷ Д(У)ШЮ ТВОЮ.
 НАЧАТОКЪ ЕСТЬ³¹⁸ ПЛОДЪНОСИЮ³¹⁹ ЦВѢТЬ. ТА ЖЕ ПОТОМЪ ПЛОДЪ³²⁰. НАЧАТОКЪ ДОБРОДѢАННЮ.
 ВЪЗДЕРЖАННѢ. ³²¹ПОЩЕННѢ. БДѢННѢ³²². БЕЗЪМОЛВНѢ³²³. СЪ ТРЕЗВѢННЕМЪ³²¹ ОУДЕРЖАВЫ³²⁴ ТРЕКО.
 ОУМААНТЬ СТРА(А)СТН. АЩЕ ВЪЗДЕРЖИШН ТРЕКО³²⁵. ³²⁶ВЪЗДЕРЖН³²⁷ Н ЯЗЫКЪ СВОИ³²⁸. ДА НЕ ОВО
 РАБЪ БУДЕШН ОВО СВОБОДЪ. ЛЮБО³³⁰ СМѢРЕННѢ АЩЕ ВЕЛИКЪ ЕСН. ДА ВЪ Д(Ь)НЬ ОС҃ЖЕННІА³³¹ ВЪЗВЫШЕНЪ³³¹
 БУДЕШН. ВСАКЪ (198б) ТВОРАН³³² СЪБЛАЗНЪ НЕ ОУЗРНТЬ СВѢТА. ³³³СМѢРЕНАЯ М(У)ДРОСТЬ³³³ ЕСТЬ.
 АЩЕ ЛЮБИШН ОБНАЩАГО ТА. РЦН Д(У)ШН СВОЕИ³³⁴ БРАТЕ. ЛѢПО ТН ЕСТЬ О³³⁵ Д(У)ШЕ МОЯ³³⁶
 ОЧНСТН³³⁷ СА. АЩЕ ХОЩЕШН ВНАДѢТН ПР(Ѣ)Ч(Н)СТАГО³³⁸, ОЧНСТН СА САМА ПРЕЖЕ³³⁹ ³⁴⁰АЩЕ ХОЩЕШН
 ВНАДѢТН ПРЕС(ВА)ТАГО^{341/340} ОС(ВА)ТН³⁴² СА САМА³⁴³. ДОКОЛЕ ТЫ Д(У)ШЕ³⁴⁴ НЕ ОМРЕЗНЕТЬ³⁴⁵ ЖИТНѢ СЕ.
 НЕ НАСЫТН ЛН СА³⁴⁶ ГОРЬКЫХЪ³⁴⁷ ВОДЫ^{348/346} СЛАНАГО МОРА СЕГО.

^{p-c} тако у рукопису

²¹⁰Хз: вкрѣпляет се; Хл: оукрѣпнт се ²¹¹Хл: створнтъ не кроткоу ²¹²Хз: створнтъ ²¹³Хз, Хл: твою д(оу)шоу ²¹⁴Хз:
 любодѣаніа; Хл: любодѣанню ²¹⁵Хз: н стр(а)стын; Хл: н стр(а)стн ²¹⁶Хз, Хл: оут[ъ]жены ²¹⁷Хз, Хл: все ²¹⁸Хз,
 Хл: дыхающе ²¹⁹Хз, Хл: злобою ²²⁰Хз: нздн (настало је, очито, погрешним читањем првобитног н здн)
²²¹Хз: оумрѣтн (очито је дошло до преосмишљавања првобитног оумрѣтн, изазваног погрешним
 читањем и писањем у претходној речи) ²²²Хз, Хл: ако ²²³Хз, Хл немају ²²⁴Хз, Хл: вбнень ²²⁵Хл: творнтъ
²²⁶Хз, Хл немају ²²⁷Хз: оумрѣщевашно ²²⁸Хл: д(оу)ше ²²⁹Хл: твоје ²³⁰Хз, Хл: плодоносію ²³¹Хз: н начеткъ
 дрѣжанію добръ дѣаніе; Хл: н начеткъ дрѣжанню добродѣаннѣ ²³²Хз, Хл: дрѣжен ²³³У Хз и Хл даље следи:
 повѣждаема (Хл: повѣждаен) же бранъ (Хл: бранн) не раститъ стр(а)стын (Хл: стр(а)стн. н) ²³⁴Хз, Хл: втроеѡ
²³⁵Хз, Хл немају ²³⁶Хз, Хл: любн ²³⁷Хз, Хл: осквжденіа ²³⁸Хз: възвышн се (вероватно испуштено сн); Хл:
 възвыснши се ²³⁹Хз нема ²⁴⁰Хз, Хл немају ²⁴¹Хз: д(оу)шн ²⁴²Хз, Хл немају ²⁴³Хз, Хл: очнстнтн се ²⁴⁴Хз
 нема, мислимо да је испуштено при преписивању ²⁴⁵Хл: ч(н)стааго ²⁴⁶Хл: самъ ²⁴⁷Хз, Хл немају ²⁴⁸Хз,
 Хл: с(вѣ)т(а)го ²⁴⁹Хз, Хл: самъ ²⁵⁰Хз, Хл: о д(оу)ше ²⁵¹Хз, Хл: оумрѣзнеть ²⁵²Хз, Хл: се, земљное ²⁵³Хл нема
²⁵⁴Хз, Хл: вoadъ (Хл: вoadь) ²⁵⁵Хз, Хл: сланаго (Хл: сланааго) н многовльн'наго (Хл: многовльн'нааго) ²⁵⁶Хз, Хл
 немају ²⁵⁷Предстојећи осенчени делови готово су потпуно подударни са местима која у Хз и Хл
 понекад другачијим редоследом и раздвојена једна од других следе после не можете в(оу)ѡ работати н
 маионе. ннкы же рабъ можеть двема г(о)с(подн)нома работати. н пакы рет(е) блюдете се да не когда оутегіають
 ср[ъ]д[ъ]ца ваша лнхымн пнщамн, н петалмн вѣка сего (Хз; вид. нап. 194).

³⁰²Т, Р: оубо ³⁰³Т: крѣпнт са; Р: вкрѣпнт са ³⁰⁴Т: вѣстанеть на та ³⁰⁵Т: кроткю ³⁰⁶Р: въздвнгнуть ³⁰⁷Т: н ³⁰⁸Р:
 любодѣанню ³⁰⁹Р: вѣсе ³¹⁰Т, Р: твоеа ³¹¹Т нема ³¹²Т: оубненын; Р: вбнень ³¹³Т: сѡпостать; Р: ... (v)постать ³¹⁴Т: не
 творнтъ тн ³¹⁵Т: снце ³¹⁶Р: вумрѣщевое ³¹⁷Т, Р: сѡмжнтнть ³¹⁸Т нема ³¹⁹Т, Р: плодоносію ³²⁰Т нема ³²¹Т нема
³²²Р: н вѣдѣне ³²³Р: сѡ безмльвнѣмъ н ³²⁴Т: оудрѣжавын ³²⁵Т: оудрѣжаваешн ³²⁶Р: атроеѡ ³²⁷Р нема ³²⁸Т: оудрѣжн
³²⁹Т нема ³³⁰Т, Р: любн ³³¹Т, Р: осквжденіа ³³²Т: творѡ ³³³Т: смѣреномоудрїе ³³⁴Т: твоен ³³⁵Т нема ³³⁶Т нема
³³⁷Т, Р: очнстнтн ³³⁸Т, Р: чнстааго ³³⁹Т нема; Р: прѣжде ³⁴⁰Р нема ³⁴¹Т: с(ва)т(а)го ³⁴²Р: н ос(ва)тн ³⁴³Р: самъ
³⁴⁴Т: ѡ д(оу)ше ³⁴⁵Т, Р: оумрѣзнеть ³⁴⁶Т: вoadъ горькыхъ ³⁴⁷Р: горькынъ ³⁴⁸Р: вoadъ

прогнѣвает³¹³ са³¹⁴ не нмѣи³¹⁵ себе в тнслѣ дружинны³¹⁶ снн³¹⁷ всѣхъ³¹⁸ кннгъ³¹⁹
 прѣвѣшышн³²⁰ естъ не вѣздержанн³²¹ 322 ѡззыка своего^{323/322} сего суетна³²⁴ вѣра н не сѣдан³²⁵ съ
 клеветникоу съ анг(е)лы³²⁶ вѣдворает³²⁷ са³²⁸ держа(200а)н ѡззыкъ свон сп(а)с(е)ть д(у)шою
 свою³²⁹ оудержавы трево³³⁰ оудержать стр(а)стн³³¹ разумѣнте братне ѡко сластн плотьскыи
 свазаютъ³³⁰ всю снлѣ³³¹ н рѣцѣ³³² ѡпако н ѡко плѣнныкы предаютъ³³² нты в рѣцѣ³³³ врагомъ
 нашинъ³³³ постъ³³⁴ же свазаны³³⁵ обрѣтъ³³⁶ раздрѣшаетъ нты постъ прннмн³³⁷ възлюбленны³³⁸
 брате³³⁹ ннн да веселать са³⁴⁰ о вннѣ н о пнщн ты же о постѣ н о всакоу вѣздержанн³⁴¹ ннн да
 веселать са о златѣ н ѡ нмѣнн³⁴² ты же о ннцетѣ самоволѣн х(рн)с(т)а радн³⁴³ н д(у)ша твоа
 да веселнт са о г(оспод)н³⁴⁴ не рцн ѡко д(ь)н(ь)сь естъ празннкъ да вѣпнемъ внно³⁴⁵ а оутрѣ
 пендикостна да ѡмъ брашна ѡт[ъ]радна нѣс(тъ) празннка нстинному мннху на земли (200б)
 пражда[ь]ннкъ мннху бл(а)гъ плачь всегда пасха х(рн)с(то)ва ѡт[ъ]стѣпленне ѡт[ъ] зла
 пендикостн же вѣскр(ь)ш(е)нне д(у)шѣ ѡт[ъ]падши ѡт[ъ] нрава добраго оукрашаа рнзы своа да
 вѣсть ѡко нагъ естъ ѡт[ъ] одежи вѣтныа н исполнаа оутробу свою брашны оупасеть
 помышленнаа скарада н б(о)гом(у)дремъ не съчетае са³⁴⁶ поставнѣ мѣру³⁴⁷ хлѣбъ твон н пнн въ
 мѣру воду³⁴⁸ н блудъ ѡтндетъ ѡт[ъ] тебе чернорнзецъ мѣру³⁴⁹ бестратнѣ³⁵⁰ стажнтъ а несмысленъ
 потерпеть злаа³⁵¹ бон са ѡззыка ѡко мѣта остра а гнѣва ѡко н лѣва люта а сластн ѡко пещн
 ражежыныа³⁵² аще не ѡсн ѡ мннше горница н опрснокъ³⁵³ не нмашн оузрѣтн горнаа пасхы
 срет(ь) горнаа (201а) сѣтъ постъ м(о)л(н)тва бѣнне алканне н жадаанне трудн протнвѣ
 снлѣ н аще есн оу(ч)ен(н)къ х(рн)с(то)въ прнговоженъ сладъкыи гвоздмн³⁵⁴ стажн любовъ къ
 малымъ же н к великымъ н бѣдн всѣмъ попраанне н аще са есн ножемъ

"н натписано "у написано касније, тамнијим мастилом преко ранијег н, после кога су била па
 обрисана једно или два слова "а тако у рукопису

³¹³Хз, Хл: гнѣвает³¹⁴У Хз, Хл даље: н аще сѣхранншн трн (Хл: троа) сѣа (Хл: снѣ) можешн сѣдѣтн въ келнн
 своен, н доброд[оу]шествовати. выде бо (Хл нема) б(о)гъ твоя твон, н (Хл нема) послѣтъ тн помощь н потѣшн
³¹⁵Хл: нмѣе³¹⁶Хз, Хл: дружинн(ь)не³¹⁷Хл: съ³¹⁸Хз, Хл: все³¹⁹Хз, Хл: кннгы³²⁰Хз, Хл: прѣвѣшышь³²¹Хз,
 Хл: дрѣжен³²²Хз: своего языка³²³Хл нема³²⁴Хз: суетнаа³²⁵Хл: сѣде³²⁶Хз: агг(е)лн³²⁷Хз, Хл: вѣдварает³²⁸
 Хз, Хл немају³²⁹Даље у Хз, Хл следи: нзъ многъ же словѣсъ (Хл: словесъ) не веѣжншн (Хл: нзѣѣжншн)
 грѣха н еше выннмн еже рет(е) златовстын (Хл: златѡстѣ) ѡванъ³³⁰Хл: свежоуять³³¹Хз, Хл: снлѣ нашѣ³³²Хл:
 прѣдаетъ³³³Хз: врагъ мѣчнтелю; Хл: м(оу)ч(н)телю врагоу³³⁴Хл: н постъ³³⁵Хз: свежаніе; Хл: свежанню³³⁶Хз, Хл:
 обрѣтаетъ н³³⁷Хз: прнмн³³⁸Хз, Хл: възлюбленне³³⁹Хз, Хл немају

⁴¹²прогнѣвает са⁴¹² не нмѣи⁴¹³ себе в тнслѣ дружинны⁴¹⁴ снн⁴¹⁵ всѣхъ⁴¹⁶ кннгъ⁴¹⁷ прѣвѣшышн естъ⁴¹⁸
 не вѣздержанн⁴¹⁵ ѡззыка своего сего суетна вѣра н не сѣдан⁴¹⁶ съ клеветникоу съ анг(е)лы⁴¹⁷
⁴¹⁸вѣдворает са⁴¹⁸ держа(200а)н⁴¹⁹ ѡззыкъ свон сп(а)с(е)ть д(у)шою свою оудержавы⁴²⁰ трево
 оудержать⁴²¹ стр(а)стн⁴²² разумѣнте⁴²³ братне ѡко сластн плотьскыи свазаютъ⁴²³ всю снлѣ⁴²⁴ н
 рѣцѣ⁴²⁵ ѡпако⁴²⁶ н ѡко плѣнныкы предаютъ⁴²⁷ нты в рѣцѣ⁴²⁸ врагомъ нашинъ⁴²⁹ постъ⁴³⁰ же
 свазаны обрѣтъ⁴³⁰ раздрѣшаетъ⁴³¹ нты постъ прннмн⁴³² възлюбленны⁴³³ брате ннн⁴³⁴ да веселать
 са⁴³⁵ о вннѣ н о пнщн⁴³⁵ ты же о постѣ н о всакоу⁴³⁶ вѣздержанн⁴³⁷ ннн⁴³⁸ да веселать⁴³⁹
 са о златѣ н ѡ нмѣнн⁴⁴⁰ ты же о ннцетѣ самоволѣн х(рн)с(т)а радн⁴⁴¹ н д(у)ша⁴⁴² твоа да
 веселнт са о г(оспод)н⁴⁴³ не рцн ѡко⁴⁴⁴ д(ь)н(ь)сь⁴⁴⁵ естъ празннкъ⁴⁴⁶ да вѣпнемъ внно⁴⁴⁷ а оутрѣ
 пендикостна⁴⁴⁸ да ѡмъ⁴⁴⁹ брашна ѡт[ъ]радна⁴⁵⁰ нѣс(тъ)⁴⁵¹ празннка нстинному мннху⁴⁵² на
 земли (200б) пражда[ь]ннкъ мннху бл(а)гъ⁴⁵³ плачь всегда⁴⁵⁴ пасха х(рн)с(то)ва⁴⁵⁵ ѡт[ъ]стѣпленне
 ѡт[ъ] зла⁴⁵⁶ пендикостн⁴⁵⁷ же вѣскр(ь)ш(е)нне д(у)шѣ⁴⁵⁸ ѡт[ъ]падши ѡт[ъ]⁴⁵⁹ нрава добраго⁴⁶⁰
 оукрашаа⁴⁶¹ рнзы своа да вѣсть⁴⁶² ѡко нагъ естъ ѡт[ъ]⁴⁶³ одежи⁴⁶⁴ вѣтныа⁴⁶⁵ н⁴⁶⁶ исполнаа
 оутробу свою брашны⁴⁶⁷ оупасеть⁴⁶⁸ помышленнаа скарада н б(о)гом(у)дремъ⁴⁶⁹ не съчетае са⁴⁷⁰
 поставнѣ⁴⁷¹ мѣру хлѣбъ⁴⁷² твон⁴⁷³ н⁴⁷⁴ пнн въ мѣру воду⁴⁷⁵ н блудъ ѡтндетъ ѡт[ъ] тебе
 чернорнзецъ⁴⁷⁶ мѣру бестратнѣ⁴⁷⁷ стажнтъ а несмысленъ⁴⁷⁸ потерпеть злаа⁴⁷⁹ бон са ѡззыка ѡко
 мѣта остра⁴⁸⁰ а⁴⁸¹ гнѣва⁴⁸² ѡко н⁴⁸³ лѣва люта а сластн⁴⁸⁴ ѡко пещн ражежыныа⁴⁸⁵ аще не
 ѡсн⁴⁸⁶ ѡ мннше⁴⁸⁷ горница н опрснокъ⁴⁸⁸ не нмашн оузрѣтн горнаа пасхы⁴⁸⁹ срет(ь)⁴⁹⁰
 горнаа⁴⁹¹ (201а) сѣтъ⁴⁹² постъ⁴⁹³ м(о)л(н)тва бѣнне⁴⁹⁴ алканне⁴⁹⁵ н жадаанне⁴⁹⁶ трудн⁴⁹⁷ протнвѣ
 снлѣ н аще есн оу(ч)ен(н)къ х(рн)с(то)въ прнговоженъ⁴⁹⁸ сладъкыи гвоздмн⁴⁹⁹ стажн
 любовъ къ малымъ же н к⁵⁰⁰ великымъ н бѣдн всѣмъ попраанне⁵⁰¹ н аще са есн ножемъ

⁴¹²многo прогнѣваетн⁴¹³снн⁴¹⁴вышышн ес(тъ) всѣхъ[ъ] кннгъ⁴¹⁵оудержаванн⁴¹⁶вѣдвараетн са⁴¹⁷сѣцевын съ агг(е)лы
⁴¹⁸льствоуетъ (тако у рукопису)⁴¹⁹оудержаванн⁴²⁰оудержавын⁴²¹нзгоннтъ ѡт[ъ] себе⁴²²разоумѣтн под[о]баеъ
⁴²³свѣзжють⁴²⁴снлѣ нашѣ⁴²⁵ѡпако свѣзавше⁴²⁶нема⁴²⁷прѣдадатъ⁴²⁸нема⁴²⁹оубо⁴³⁰обрѣтъ нас(ъ)
⁴³¹раздрѣшнтъ⁴³²възлюбн⁴³³любнмыи мон⁴³⁴ннн⁴³⁵ѡ пнщн н ѡ вннѣ⁴³⁶нема⁴³⁷вѣздрѣжанн⁴³⁸дрѣжн
⁴³⁹красатъ⁴⁴⁰сребрѣ⁴⁴¹нема⁴⁴²д(оу)ша же⁴⁴³нема⁴⁴⁴днес(ь) оубо⁴⁴⁵нема⁴⁴⁶панднкостѣа⁴⁴⁷нзрадны снѣдн
⁴⁴⁸нстинномѣх ннокѣх празннка (тако у рукопису)⁴⁴⁹бл(а)гын⁴⁵⁰х(рн)с(то)ва ес(тъ)⁴⁵¹панднкостѣа⁴⁵²д(оу)шн
⁴⁵³добраго нрава⁴⁵⁴оукрашаа н⁴⁵⁵вѣсть таковын⁴⁵⁶нема⁴⁵⁷одежда⁴⁵⁸х(рнсто)вы⁴⁵⁹нема⁴⁶⁰нема⁴⁶¹сын
 оупасет[ъ]⁴⁶²съ б(о)гомѣдрѣемъ⁴⁶³положн⁴⁶⁴снѣдн⁴⁶⁵твоеи⁴⁶⁶пнтію твоемоу⁴⁶⁷ннокѣ⁴⁶⁸бестрастїе⁴⁶⁹несмысленын
⁴⁷⁰обожаж остра⁴⁷¹нема⁴⁷²гнѣва же⁴⁷³нема⁴⁷⁴сласть⁴⁷⁵ражеженыа⁴⁷⁶снѣсн⁴⁷⁷нноте⁴⁷⁸опрѣснокъ⁴⁷⁹нема
⁴⁸⁰горница⁴⁸¹бѣннѣ м(о)л(н)тва⁴⁸²нема⁴⁸³трѣдъ⁴⁸⁴прнговоженъ⁴⁸⁵нема⁴⁸⁶въ попрааннѣ

послушанныя заклааъ. бѹдн скорѣ послушатн. а медленѣ гл(агола)тн аще понесешн досаженне. то
 есть въ всѣхъ добродѣтелихъ. корень же всѣмъ снмъ пространство и аще оудержиши трево. не
 осудитиши никогоже. брань любодѣяниа⁶. ѿтѣдѣтъ^в ѡт[ъ] тебе и еше слыши ап(о)с(то)ла павла
 г(лаго)л(ю)ща нже гонитѣ тѣло свое. и не живѣтъ распатое житиѣ. то врагъ есть х(рн)с(то)въ
 х(рн)с(то)с(ъ) твои тебе ради распатъ быс(тъ). а ты (2016) са пнтаешн. и поконши. и смѣеши
 са. снмъ жнзнь не тебе ради створена бысть. но скота ради а тебѣ дано быс(тъ). о благодатни^г
 пнтати са в ран. но прежде престѹпи заповѣди прадѣдъ нашъ адамъ. на сню жнзнь осуженъ
 быс(тъ). да нже пакы понѹднт са. и снмъ сласти презрнтъ житниа сего. то оно пакы ранское
 наслаженне прннмѣтъ. въ бесконечныа вѣкы. такоже есть повелѣно. молнте са непрестанно.
 м(о)л(н)тва бо временн не имать. такоже бо и градъ бестѣнъ^д оудобъ прнматъ бываѣтъ ратныимъ.
 тако и д(у)ша пребывающнмъ безъ м(о)л(н)твы. оудобъ прнматъ бѹдѣтъ ѡт[ъ] бѣсовъ.³⁴⁰ хранн
пооученне³⁴¹ се³⁴² възлюблене акы ц(а)р(ь)скы(202а)н камень. и многоцѣнныи енсеръ
 пресвѣтлыи. и оукрашан са нмъ тако ц(а)р(ь)скою перфнрою. снмъ во камень многоцѣнныи енсеръ.
 въображенн есте г(о)с(под)а нашего ис(у)са х(рн)с(т)а. слава же вѣка сего в малѣ являет са. и
 въскорѣ ищедаѣтъ. оученнн же г(о)с(под)ниа дражанша сѹтъ пате каменниа и енсера временнаго. и
 въ вѣкы пребывають хранашнхъ нхъ и творащнхъ я. съблюдан нхъ възлюблене да вѣнцы
славы подасть³⁴³ тн са ѡт[ъ] х(рн)с(т)а б(о)га. въ бесконечныа вѣкы вѣкомъ аминь.

⁶ петлица а из лигатуре готово се не види ^{в-д} тако у рукопису

³⁴⁰ У Хз и Хл следеће завршне осенчене речи следе три откуцана реда после дела који одговара
 претходно осенченом: ... прнмн възлюбленне възнакама рыкама. и пакы рет(е) сластемъ работаян по истинне
 бесомъ работають. Рет(е) бо г(оспод)ъ, нже любитъ ѡ(тъ)ца нан м(а)т(е)рь пате мене нѣс(тъ) мене достоннъ. и еше
 сласты свѣта сего не любитъ б(о)гъ, нь дѣволъ. нже ан ѡжелають того всего ксть съ б(о)гомъ. и томоу бѹдѣтъ земаи
 нова и н(е)бо ново. хранн вѣнцы славы подадѣтъ тн въ вѣкы аминь (Хз). У Хл
 нешто другачије, као у другимъ преписима те групе: ... прнмн възлюбленне съ радостно, възнакама роукама.
 и пакы рет(е). сластемъ работаян, по истиннѣ бѣсомъ работають. и еше рет(е) с(в)ѣтынъ васланне великын. ише свѣта
 сего сластн. не любитъ б(о)гъ, нь дѣвола. нже ан ѡжелають того всего съ съ б(о)гомъ кс(тъ). томоу бѹдѣтъ земаи
 нова. и н(е)бо ново. хранн оученнн сын възлюбленне да вѣнцы славы подадѣтъ тн въ вѣкы аминь.³⁴¹ Хз, Хл: вѣнцы
³⁴² Хз, Хл: снмъ ³⁴³ Хз: подадѣтъ

послушанныя заклааъ. бѹдн скорѣ послушатн. а медленѣ⁴⁸⁷ гл(агола)тн аще понесешн⁴⁸⁸
 досаженне⁴⁸⁹. то есть⁴⁹⁰ въ всѣхъ добродѣтелихъ. корень^{490 491} же всѣмъ снмъ⁴⁹¹ пространство⁴⁹² и
 аще оудержиши трево. не⁴⁹³ осудитиши⁴⁹⁴ никого же брань любодѣяниа⁴⁹⁵. ѿтѣдѣтъ⁴⁹⁶ ѡт[ъ] тебе
⁴⁹⁷ и еше слыши ап(о)с(то)ла павла⁴⁹⁷ г(лаго)л(ю)ща нже гонитѣ⁴⁹⁸ тѣло свое. и не живѣтъ
 распатое житиѣ. то⁴⁹⁹ врагъ есть х(рн)с(то)въ⁵⁰⁰ х(рн)с(то)с(ъ) твои⁵⁰⁰ тебе ради распатъ быс(тъ).
 а⁵⁰¹ ты (2016)⁵⁰² са пнтаешн⁵⁰². и поконши⁵⁰³. и смѣеши са. снмъ⁵⁰⁴ жнзнь не тебе ради
 створена бысть. но скота ради а⁵⁰⁵ тебѣ⁵⁰⁶ дано быс(тъ)⁵⁰⁷. ⁵⁰⁸ о благодатни пнтати са в ран⁵⁰⁸.
 но прежде⁵⁰⁹ престѹпи заповѣди⁵¹⁰ прадѣдъ⁵¹¹ нашъ адамъ⁵¹². на сню жнзнь осуженъ⁵¹³
 быс(тъ)⁵¹⁴. да нже пакы понѹднт са. и⁵¹⁵ снмъ сласти презрнтъ житниа сего⁵¹⁵. то оно⁵¹⁶ пакы
⁵¹⁷ ранское наслаженне прннмѣтъ⁵¹⁷. въ бесконечныа вѣкы.⁵¹⁸ такоже есть повелѣно⁵¹⁸. молнте⁵¹⁹
 са непрестанно. м(о)л(н)тва бо временн⁵²⁰ не имать. такоже⁵²¹ бо и⁵²² градъ бестѣнъ⁵²³ оудобъ
 прнматъ⁵²⁴ бываѣтъ ратныимъ⁵²⁵. тако⁵²⁶ и д(у)ша⁵²⁷ пребывающнмъ⁵²⁸ безъ м(о)л(н)твы. оудобъ
 прнматъ⁵²⁹ бѹдѣтъ⁵³⁰ ѡт[ъ] бѣсовъ. хранн⁵³¹ пооученне се⁵³¹ възлюблене⁵³² акы⁵³³
⁵³⁴ ц(а)р(ь)скы(202а)н камень⁵³⁴ и⁵³⁵ многоцѣнныи енсеръ пресвѣтлыи⁵³⁵. и⁵³⁶ оукрашан са
нмъ^{536 537} такъ ц(а)р(ь)скою перфнрою⁵³⁷. снмъ⁵³⁸ во камень многоцѣнныи⁵³⁹ и енсеръ.
⁵⁴⁰ въображенн есте г(о)с(под)а нашего ис(у)са х(рн)с(т)а. слава же вѣка сего⁵⁴⁰ в малѣ являет
 са.⁵⁴¹ и въскорѣ ищедаѣтъ⁵⁴¹. оученнн же г(о)с(под)ниа⁵⁴² дражанша⁵⁴³ сѹтъ пате⁵⁴⁴ каменниа⁵⁴⁵
 и енсера временнаго⁵⁴⁶. ⁵⁴⁷ и въ вѣкы пребывають хранашнхъ нхъ и творащнхъ я. съблюдан
 нхъ възлюблене⁵⁴⁷ да вѣнцы славы подадѣтъ тн⁵⁴⁸ са ѡт[ъ] х(рн)с(т)а б(о)га⁵⁴⁸. въ бесконечныа
 вѣкы вѣкомъ⁵⁴⁹ аминь.

⁴⁸⁷ моудень ⁴⁸⁸ прнмѣш ⁴⁸⁹ досажа оусрьдно ⁴⁹⁰ корень всѣмъ добрымъ дѣтелемъ ⁴⁹¹ нема ⁴⁹² и пространство добронравїа
⁴⁹³ и не ⁴⁹⁴ ѡсудити же ⁴⁹⁵ любодѣанїа ⁴⁹⁶ ѡт[ъ]стѣпнт ⁴⁹⁷ слыши и еше павла ап(о)с(то)ла ⁴⁹⁸ пнтаѣтъ ⁴⁹⁹ таковыи
 оубо ⁵⁰⁰ твои оубо х(рн)с(то)с(ъ) ⁵⁰¹ и ⁵⁰² пнтаешн са ⁵⁰³ потнвешн ⁵⁰⁴ сїа оубо ⁵⁰⁵ нема ⁵⁰⁶ тебѣ же ⁵⁰⁷ баше ⁵⁰⁸ в ран
 пнтати с(а) и ѡбладати ⁵⁰⁹ понеже ⁵¹⁰ заповѣдъ ⁵¹¹ прѣдѣдъ ⁵¹² ѡнъ адамъ ⁵¹³ ѡсужденн ⁵¹⁴ быхомъ ⁵¹⁵ прѣзрнтъ всѣ
 сїа здешнаа наслажденїа ⁵¹⁶ она ⁵¹⁷ прнмѣтъ ранскаа наслажденїа ⁵¹⁸ нема ⁵¹⁹ подобает бо молнтн ⁵²⁰ време ⁵²¹ у
 рукопису само я, тај делић текста је прелепљен ⁵²² нема ⁵²³ не ѡстѣненъ ⁵²⁴ прѣтатъ ⁵²⁵ ратники ⁵²⁶ снце
⁵²⁷ само се прво слово јасно види а, вид. нап. ⁵²⁸ прѣбывающн ⁵²⁹ прѣтата ⁵³⁰ бываѣтъ ⁵³¹ сїа наказанїа
⁵³² възлюбленнн брате ⁵³³ такоже ⁵³⁴ камень многоцѣненъ ⁵³⁵ енсеръ пресвѣтелъ ⁵³⁶ снмъ оукрашан са ⁵³⁷ нема ⁵³⁸ и
 снцевъ ⁵³⁹ нема ⁵⁴⁰ нема ⁵⁴¹ та же погыбаѣтъ ⁵⁴² г(о)с(под)нѣ ⁵⁴³ дражанша съ ⁵⁴⁴ нема ⁵⁴⁵ каменїа честнаго
⁵⁴⁶ прѣсвѣтлїнаго ⁵⁴⁷ и нже сїа оученїа х(рн)с(то)ва съдрѣжавъ. и съхраннвъ въ вѣкы. съ дрѣзновенїемъ чнста и
 непорочна прѣд[ъ]ставаѣтъ тѣ въ вѣкы, съблюдаема ѡт[ъ] козни злыи[ъ] бѣсовъ. да оуже братїа възлюбленаа,
 всѣцѣмъ дрѣзновенїемъ д(оу)ша твоеа, не ѡт[ъ]иетн са заповѣден х(рн)с(то)вѣхъ ⁵⁴⁸ х(рн)с(то)съ б(о)гъ ⁵⁴⁹ вѣкомъ[ъ],
 тако томоу подабаѣтъ всака слава. и дрѣжава вѣчнаа

„СЛОВО ЈОВАНА СИНАЈСКОГ“

ХАЗУ III а 43

(110а) ¹Бси нже мнра сего² ѿт[ъ]връгше³ се, н ѿбразъ ннотъскыи⁴ възъм'ше⁵. н⁶ ап(о)с(то)ломъ намест(ъ)ницы нарѣкоше⁷ се. да възлюбимъ н⁸ нравн нх⁹ же¹⁰ носимъ¹¹ ѿбразъ⁹. н¹² да ходимъ по стопамъ нх[ъ]¹², нхже ученици н¹³ нарѣкохом се. н да възненавидимъ вса зємльнѧ^{а/14}. ꙗко¹⁵ н ѿт[ъ]ци нашн. въпрашамъ¹⁶ нѡана еу(анъ)г(е)лста¹⁷ самовид'ца н слѣгъ¹⁸ ¹⁹словесемъ б(о)жїемъ^{20/19}. г(лаго)летъ же ѿанъ азъ видѣхъ н слышах[ъ] ѿт[ъ] самого с(ы)на б(о)жїа. ²¹та же²¹ (110б) н проповѣдають²², н²³ ²⁴никогоже вась не ѡбннѣетъ се²⁴. истинн(ъ)но²⁵ н вельгласно^{6/26} г(лаго)лет(ъ) не любнте мнра сего ни ꙗже сѣтъ въ мнрѣ²⁷. аще бо²⁸ кто любнть мнръ съ нѣстъ любве оуѣ^{в/29} въ нем(ъ). ꙗко в'се нже³⁰ въ свѣтѣ³¹ сѣмъ похоть плѣтна³² кс(тъ) н похоть оу(ъ)на³³. н грѣшнн жнтенска³⁴. ꙗже бо³⁵ нѣ сѣтъ ѿт[ъ] о(тъ)ца, нъ ѿт[ъ] мнра сего. н³⁶ мнръ³⁷ съ мнмоходнтъ³⁸ н похоты³⁹ нго. а творен волю б(о)жїю прѣбываетъ(ъ) въ вѣкы. не азъ ли есмь ап(о)с(то)лъ г(лаго)лавшѧго прндете⁴⁰ къ мнѣ трѣждающн⁴¹ се, н азъ вы покою. възмете⁴² нго моѣ на се^{43/42}, нго бо⁴⁴ моѣ помазан'но⁴⁵ н вѣмѣ моѣ льгко кс(тъ). азъ ѡбо⁴⁶ бл(аго)с(ло)венѧго б(о)га ап(о)с(то)лъ възлюблен'нын^{д/47}, н⁴⁸ званн⁴⁹ ц(а)р(ъ)ствїа нго. званїе же моѣ таково⁵⁰. друзы н братїа⁵¹ възлюблен'нын⁵². ѡставнте зємльн'наа⁵³. да (111а) неб(е)с(ъ)наа прнмете⁵⁴. прѣвдате⁵⁵ въ нншете, въ ал'н⁵⁶. н въ⁵⁷ жеждн⁵⁸ н въ м(о)л(н)т(ва)х[ъ]^г, вѣмѣ⁵⁹ сїе

^{а-г} тако у рукопису ^д ва се једва види

¹Х: Нже въ с(ве)тых[ъ] ѿ(тъ)ца нашего, ѿан'на синанскыя горы. слов(о). б(а)го(с)л(о)ви. ѿ(тъ)че; С: Прѣпод[о]б[ъ]наго ѿ(тъ)ца нашего ѿанна синанскыя горы. Слово пользно; М: Нже въ с(ве)тых[ъ] ѿ(тъ)ца ѿанна синанскыя горы, слово полѣз[ъ]но ²С, М немају ³С: ѿт[ъ]рекшен; М: ѿт[ъ]рекше ⁴Х: ннотъскы ⁵С: възамшен; М: въземше ⁶Х, С, М: н на рамо кр(ъ)сть х(рн)с(то)въ възпрїем'ше (С: възпрїемшен). н ⁷С, М: нареکش; Х: бывше н нареکش ⁸Х, М немају ⁹С нема ¹⁰Х: нхже; М: нж[е] нх[ъ] ¹¹Х, С: носномъ ¹²С: по стопамъ нхъ да ходимъ ¹³Х, С, М немају ¹⁴Х, С: зємльнаа; М: зємнаа ¹⁵Х, С, М: ꙗкоже ¹⁶Х, С, М: въпрашамъ ¹⁷С: еу(анъ)г(е)лстѧ ¹⁸Х, С: слоугы ¹⁹слова, что г(а)голет[ъ] ²⁰Х, С: б(о)жїимъ ²¹С: а ꙗже видѣ та ²²С, М: проповѣдѣтъ ²³Х, М немају ²⁴С: не ѡбннѣетъ се никогоже ²⁵С: нъ истинно ²⁶Х, С, М: вельгласно ²⁷Х, С, М: нїемъ ²⁸Х, С, М немају ²⁹Х, С, М: ѿ(тъ)че ³⁰Х, С, М: кже ³¹Х, С, М: мнръ ³²С: плѣт[ъ]ска ³³Х, С, М: ѡчнѧ ³⁴С: жнтенскаа ³⁵С нема ³⁶Х, М немају ³⁷Х: мнръ бо; С: мнръ оубо ³⁸С: прѣходнтъ ³⁹Х, С, М: похоть ⁴⁰С, М: прндѣте; Х: прѣ ⁴¹Х: трѣждающн; С: всн трѣждающн; М: всн трѣждающн ⁴²М нема, нисмо били у могуѣности да проверимо да ли је наша грѣшка при куцању текста ⁴³С: себѣ ⁴⁴М нема ⁴⁵Х, С, М: бл(а)го ⁴⁶Х, М: бо; С нема ⁴⁷Х: възлюбленн; М: възлюбленнѣ; С: възлюбленнн есмь ⁴⁸Х, С, М немају ⁴⁹Х, С, М: званъ ⁵⁰С, М: таково ⁵¹С: братїе ⁵²Х: възлюбленн ⁵³М: зємнаа ⁵⁴Х, С, М: прнмете ⁵⁵С: прѣвдате ⁵⁶С: алчѣ ⁵⁷Х, С, М немају ⁵⁸С: жеждѣ ⁵⁹Х: въ вѣмѣ; С: н тако време

⁶⁰ въ мало⁶⁰ прѣш[ъ]дѣше⁶¹. въ⁶² вѣчнаа⁶³ жнлща⁶⁴ наснтнтѣ се, н⁶⁵ възрад[о]уѣте се радостію неоскрѣбляемою⁶⁶. аще⁶⁷ збо⁶⁷ хощете быти истинною⁶⁸. н(е)б(е)с(ъ)ны⁶⁹ чл(о)вѣцн. въ земльныхъ⁷⁰ себе ни мало выдннѣ⁷¹. потанте се зде да тамо явнѣте се. помлѣчнтѣ н[ы]нѣ⁷¹ да тамо⁷² къ о(т)цѣ възвпїете⁷² съ дръзновенїемъ. н бѣдете іако чѣда прнснаа⁷³ б(о)г(у)⁷⁴ н⁷⁵ наслѣднцн ц(а)р(ъ)ства⁷⁶ его:

обачѣ⁷⁷ аще⁷⁸ павла въселенїе⁷⁹ оучнтѣла въпрашаемъ⁸⁰. то⁸¹ такожде ннн⁸² о(т)[ъ] мнр'скыѣ люб'ве⁸³ възвратнтѣ⁸⁴ г(ла)голю⁸³. аще збо въскр(ъ)ноуште съ х(р)с(т)омъ. то вышннх(ъ) нщете⁸⁵. надеже х(р)сто)съ одесню о(т)ца сѣднтѣ. вышннѣ⁸⁶ мѣдрствѣнѣ а земльнаа оставнѣ. оумрѣсте бо съ х(р)с(т)омъ. н жнвотъ нашъ⁸⁷ скрѣвень юсть о⁸⁸ х(р)с(т)ѣ. н⁸⁹ не под[о]бнѣте се вѣкоу (1116) селѣ. нъ прѣобразнѣ⁹⁰ се въ обновленїе юла вашего. борющен⁹¹ се на тръжнщн⁹² прѣжде рнзы⁹³ о(т)[ъ]врьг'ше⁹⁴ о(т)[ъ] себѣ, н⁹⁵ крѣп'ко прѣпоасавше⁹⁶ се⁹⁵. ⁹⁷тнн⁹⁸ потоу⁹⁷ на боренїе нзнтн⁹⁹. тако н подвнжннкъ х(р)с(то)воу. прѣжде под[о]баѣтъ о(т)[ъ]ложнтн мнролюбїе н мѣнїе, славолюбіе. красотѣ чѣсть¹⁰⁰ н хвалѣ. н¹⁰¹ славоу¹⁰². власть¹⁰³ велнчанїе събранїе. н вса іаже¹⁰⁴ ¹⁰⁵въ селѣ вѣцѣ телеснемъ¹⁰⁵. тнн^{3/106} потоу на юс(т)вѣныѣ стр(а)стн въоружнѣ¹⁰⁷ се. іаже сѣтъ лѣнность сънь покон самоволїе¹⁰⁸ хотенїе нзволїенїе. сладость¹⁰⁹ сытость раждеженїа¹¹⁰ похотын¹¹¹, н¹¹² ср[ъ]д[ъ]ца¹¹³ вола¹¹⁴. н ннѣ¹¹⁵ вса іаже соутъ въ нас(ъ). н¹¹⁶ ннктоже¹¹⁷ прввынхъ¹¹⁸ не о(т)[ъ]врьгъ послѣдннмъ¹¹⁹ съдолѣѣтъ¹²⁰. да сїе слышещен¹²¹ братїе. кацѣхъ подвнгъ трѣвѣю¹²² н тышаннн н спѣха н в[ъ]денїа. н петалнн¹²³ н бѣдѣ н скрѣбн¹²⁴ н

⁷¹у рукопису ннѣ ⁸²такѣ у рукопису

⁶⁰С: малоѣ н краткое ⁶¹С, М: прѣшѣдше ⁶²Х, М: н въ ⁶³С: вѣчныхъ[ъ] ⁶⁴С: жнлщахъ[ъ] н(е)б(е)сны ⁶⁵М нема ⁶⁶С: неоскрѣбляемою ннколнже ⁶⁷С, М: бо ⁶⁸Х, М: истнн'но ⁶⁹Х, С, М: н(е)б(е)с(ъ)нын ⁷⁰Х, С, М: земльныхъ ⁷¹С: вымѣннѣнѣ ⁷²Х, С, М: възвпнѣте (С, М: възвпнѣте) къ о(т)цѣ ⁷³Х, С, М: прнсна ⁷⁴С, М немају ⁷⁵нема Х ⁷⁶Х, С, М: ц(а)р(ъ)ствнѣ ⁷⁷С: нъ ⁷⁸С: аще н ⁷⁹Х, С, М: въселенїскаго (С, М: въселенскаго) ⁸⁰Х: въпрашнмъ; С: въпроснмъ ⁸¹н тѣ ⁸²Х, С, М: ны ⁸³Х, М: г(ла)голюн (М: г(ла)голю) възвращаѣтъ ⁸⁴С: о(т)[ъ]вращаѣтъ ⁸⁵Х, М: нщнтѣ ⁸⁶Х, С, М: вышннѣ ⁸⁷Х, С, М: вашъ ⁸⁸С: въ ⁸⁹Х, М немају ⁹⁰Х, М: ообразыте; С: прѣобразнѣ ⁹¹М: борющен ⁹²С, М: тръжнщнхъ[ъ] ⁹³Х: рнзы ⁹⁴С: о(т)[ъ]врьгаютъ[ъ] ⁹⁵С: прѣпоасаютъ се крѣпко ⁹⁶М: прѣпоасавшен ⁹⁷С: н тогда ⁹⁸М: таже ⁹⁹С: нсходѣтъ ¹⁰⁰М: чѣсть ¹⁰¹Х нема ¹⁰²С, М немају ¹⁰³Х, С, М: власть н ¹⁰⁴С: іаже соутъ ¹⁰⁵С: вѣка сего тѣлеснаго ¹⁰⁶Х: тн; С: н; М нема ¹⁰⁷Х, С, М: въоружнн ¹⁰⁸Х, С, М: самоволноѣ ¹⁰⁹Х, С, М: слабость ¹¹⁰С, М: раждеженїе ¹¹¹Х, С, М: похотн ¹¹²С нема ¹¹³М: ср[ъ]д[ъ]ца; С: срѣд(ъ)ца н ¹¹⁴Х: волю; С: волн; М: волю ¹¹⁵С: ннѣ ¹¹⁶Х, С, М немају ¹¹⁷С: ннктоже бо ¹¹⁸Х, С, М: прввыхъ ¹¹⁹Х: послѣдннмъ ¹²⁰Х, М: съдѣлѣѣтъ; С: съдолѣѣѣтъ ¹²¹Х, С, М: слышеще ¹²²Х: трѣвоуемъ ¹²³Х, М: петалн; С: петален ¹²⁴М: скрѣбн; С: скрѣбен

напасти¹²⁵. (112а)¹²⁶ н таниъ же явленіе¹²⁶, н раны¹²⁷ н смръти¹²⁸ н¹²⁹ хотен¹³⁰ съ х(рн)с(т)омъ
ц(а)р(ь)ствовати. сего ради прѣждѣни¹³¹ с(в)еты¹³². мѣжѣ¹³³ н жени н дѣты подвижахъ¹³⁴ се до
с(ь)мръти. да ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)с(ь)ное оулачѣтъ. нже бо ѿ всемъ¹³⁵ нѣдет¹³⁶ се¹³⁷ то тѣн¹³⁷
пріемлютъ е¹³⁸. а не трѣднѣшен¹³⁹ се въ трѣде¹⁴⁰ семъ. въ¹⁴¹ нсходѣ не нмѣтъ поити. нѣтъ бо
оудиливъ б(о)гъ нзъ тѣмниці¹⁴² нзѣти, н въ тѣмниці¹⁴³ въврѣши. беззѣмъ¹⁴⁴ н соуи¹⁴⁵ кс(тъ)
чл(овѣ)къ. нже рѣ(е)тъ¹⁴⁶ наслаждѣ се зѣтъ н тѣмъ съ х(рн)с(т)омъ ц(а)р(ь)ствую. не нмѣтъ¹⁴⁷ б(о)гъ
ѣ¹⁴⁸ раба, нли ѣ¹⁴⁹ мѣце¹⁵⁰. да вѣтъ всакъ нже не плачет се зѣде волею д(оу)ше свое¹⁵¹. тѣмъ
нмѣтъ вѣчно¹⁵² плакати се, въ непрѣходимыхъ¹⁵³ вѣцехъ. да сѣе вѣдѣ[ѣ]вѣ¹⁵⁴ д(оу)ше мога плачн
се¹⁵⁵ да¹⁵⁶ тебѣ тѣмъ не прѣимѣтъ¹⁵⁷. се бо вѣдѣ бл(а)гопріетно, н¹⁵⁸ се д(ь)нь сп(а)сеніа коупни
д(оу)ша¹⁵⁹ мога¹⁶⁰ добродѣтели¹⁶¹, възвѣданъ да насити(112б)ши се. възвѣданъ¹⁶² да възвѣселнши
се¹⁶³ плачн да възрад[о]уешн се¹⁶³. рѣ(е) бо г(о)сподъ бл(а)жены плачущи¹⁶⁴ се¹⁶⁵ н[ы]ни^и іако
всмѣют¹⁶⁶ се. бл(а)жены ниции д(оу)хомъ, бл(а)ж(е)ны нзгнаны правды ради іако ваше кс(тъ)
ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)с(ь)ное. бл(а)ж(е)ны алчущи¹⁶⁷ н жеждущи¹⁶⁸ правды ради іако ты¹⁶⁹ наситѣ
се. не мнѣши тѣла слабость бо приносятъ. ни мѣстита створи разлнчнѣмъ¹⁷⁰ брашна. аще бо¹⁷¹
зкрѣпляет¹⁷² се¹⁷³ на те встанѣтъ¹⁷³. н бранъ¹⁷⁴ не кроткѣ створнть на те¹⁷⁴. дон[ь]деже пѣннть
твою д(оу)шоу. н раба те прѣдастъ любодѣлнїа¹⁷⁵ н стр(а)стын¹⁷⁶. ѿт[ь]жены ѿт(ь) сѣе все
дыхающе злобою. нѣди¹⁷⁷ плѣти свое¹⁷⁸ оумрѣти¹⁷⁹ крѣпко. іако¹⁸⁰ вѣннѣ свпостатъ¹⁸¹ не
створнть¹⁸² страха. тако

^иу рукопису нни

¹²⁵Х, М: напасти; С: напасен ¹²⁶С нема ¹²⁷С: раны ¹²⁸С: смрътен ¹²⁹Х, С, М немају ¹³⁰С: хотеце ¹³¹С:
прѣждѣни; Х: прѣдн; М: прѣд[ь]ни ¹³²Х, С, М светн ¹³³Х: мѣжѣ ¹³⁴Х: подвижахоу ¹³⁵Х, С, М: семъ ¹³⁶Х:
ноудн ¹³⁷С: тѣн то ¹³⁸С нема ¹³⁹С: трѣднѣши ¹⁴⁰С: жтн ¹⁴¹Х, С, М: н въ ¹⁴²М: темниці ¹⁴³Х: тѣмницоу; М:
темниці ¹⁴⁴М: беззѣмъ ¹⁴⁵С, М: соуѣтъ (М: свѣтъ) ¹⁴⁶М: рѣ(е); С: г(а)голет[ь] ¹⁴⁷С: нмѣ[ь] бо ¹⁴⁸Х, С, М:
два ¹⁴⁹Х, С, М: двѣ ¹⁵⁰С, М: тѣмниці (М: темниці) ¹⁵¹Х, С: свое ¹⁵²С: не волею вѣчно ¹⁵³Х: непрѣходимѣхъ; М:
непрѣходимыхъ[ь] ¹⁵⁴оувѣдѣвѣши ¹⁵⁵Х, С, М: се зѣде ¹⁵⁶Х, С, М: да же ¹⁵⁷Х, М прнмѣтъ; С: оуимѣтъ[ь] ¹⁵⁸С, М
немају ¹⁵⁹Х, С, М: д(оу)ше ¹⁶⁰Х, С, М немају ¹⁶¹С, М: добраа дѣлнїа ¹⁶²Х, М: възвѣдан; С: възвѣдан ¹⁶³М нема
¹⁶⁴М: плачущи ¹⁶⁵С нема ¹⁶⁶Х: всмѣѣте ¹⁶⁷С: алчущи; М: алчѣще ¹⁶⁸М: жеждущи ¹⁶⁹Х, С, М: тнн ¹⁷⁰С:
разлнчаа ¹⁷¹Х, М немају ¹⁷²Х, С, М: оукрѣпнт ¹⁷³С: встанѣтъ на те ¹⁷⁴Х, М: створнть не кроткоу на те; С:
створнть[ь] не кроткѣ с тобою ¹⁷⁵Х, С, М: любодѣлнню ¹⁷⁶Х, С, М: страсти ¹⁷⁷Х, С, М: н оудн; у ХАЗУ III а 43
ово место је преосмишљењено: н спојено са оудн прочитано је као нѣди, због чега је дошло до промене
оумрѣтн у оумрѣти ¹⁷⁸С: твоѣ ¹⁷⁹Х, С, М: оумртвы ¹⁸⁰С: іакоже бо ¹⁸¹М: свпостатъ ¹⁸²Х, С, М: творнть

оумрыщевлѣно¹⁸³ тѣло не смететь¹⁸⁴ д(оу)ш¹⁸⁵ твою¹⁸⁶. начетькъ есть плодоносію цвѣтъ. и начетькъ
дрьжанію¹⁸⁷ добръ дѣянїе¹⁸⁹ дрь(113а)жен¹⁹⁰ трѣво оумалитъ стр(а)стн. побѣждаема¹⁹¹ же
брань¹⁹² не раститъ стр(а)стын¹⁹³, аще¹⁹⁴ въздрьжнши стробъ въздрьжн и языкъ, да не око рабъ
боудешн, око¹⁹⁵ свободъ. любн смѣренїе аще н¹⁹⁶ вѣанкъ еси. да въ д(ь)нь осъжденїа¹⁹⁷
възвышн¹⁹⁸ се, аѣпо¹⁹⁹ кс(тъ) д(оу)шн²⁰⁰ оуиистити се.²⁰¹ аще хоцешн видѣти с(вє)т(а)го ос(вє)ти се
самъ. доколѣ ти о²⁰² д(оу)шє не оумръзнеть житїе се, земельное. не насити ли се горькыхъ[ь]²⁰³ вѣдъ
сланаго²⁰⁴ н²⁰⁵ многовальнаго²⁰⁶ мора²⁰⁷. не можете б(о)гъ работати и маломе. ²⁰⁸нны²⁰⁹ же²⁰⁸
²¹⁰рабъ можетъ²¹⁰ двема г(о)с(подн)нома работати. и пакы рет(е) блюдете се да не когда
отегчаютъ²¹¹ ср[ь]д[ь]ца ваша лнхым пицами, и печами вѣка сего. д(оу)ша не смѣрнт²¹² се, аще
хлѣба не лишнт се. аще помысль влѣчетъ те на сластн патъскыи, помислы смрадъ его. нже
въдрьжанїем(ь) (113б) нстаетъ²¹³ плать свою, гладемъ²¹⁴ заморнтъ²¹⁵ бѣсы²¹⁵. н²¹⁷ еже тѣла
сладко, то д(оу)шн смртъ. ²¹⁸мннхъ испивакъ вѣще дѣю чашъ нѣс(тъ) мннх(ь), трѣа¹ бо от[ь] беса
кс(тъ)²¹⁸, въ тело въдрьжан(ь)но²¹⁹ с(вє)ты²²¹ д(оу)хъ²²⁰ въселнт се. въ тело же²²²
невъдрьжан(ь)но²²³ блюднн²²⁴ бесъ въселнт се. и пакы ап(о)с(то)ль павль²²⁵. братїе оумръмъ платью
да оживем(ь) д(оу)хомъ. братїе²²⁶ наше²²⁷ житїе на неб(е)се^{к/228} кс(тъ) от[ь] нвд[оу]же сп(а)сителя
²²⁹ждемъ г(оспод)а нашего і(нсоу)с(ь) х(рн)с(т)а²²⁹. нже прѣобразнтъ платьн смѣренїа нашего. бывъ
ообразно²³⁰ платьн²³¹ славе его. да²³² о горѣ²³³ томъ и люте нже лишнт се прѣславнїе тоѣ²³⁴ и
нензрєт(е)нїе славы²³⁵ его и красоты²³⁵.

¹такъ у рукопису к у рукопису бѣ

¹⁸³С, М: оумрыщевленно; Х: оумрыщевенно ¹⁸⁴С: смѣть ¹⁸⁵Х, М: д(оу)шє; С: борити д(оу)шє ¹⁸⁷Х, С, М: твоѣе ¹⁸⁸С,
М: въздрьжанію ¹⁸⁹Х, С, М: добродѣяннїе ¹⁹⁰М: дрьжан ¹⁹¹Х, С, М: побѣждаен ¹⁹²Х, С, М: бранн ¹⁹³Х, М:
стр(а)стн; С: страстен ¹⁹⁴Х, С, М: н аще ¹⁹⁵С, М: око же ¹⁹⁶М нема ¹⁹⁷С: соуда ¹⁹⁸Х, С, М: възвышнши ¹⁹⁹Х, С,
М: аѣпо ти ²⁰⁰Х, С, М: д(оу)шє ²⁰¹Х, С, М: аще хоцешн видѣти ч(н)стааго (С, М: ч(н)стааго) оуиистн се самъ ²⁰²С,
М немају ²⁰³Х, С, М: горькыхъ ²⁰⁴Х: сланааго ²⁰⁵С нема ²⁰⁶Х: многовальнааго; С: многовальненнаго ²⁰⁷С: мора
мира сего ²⁰⁸М: ннж[е] пакы ²⁰⁹Х: ннкын; С: нн пакн ²¹⁰М: можетъ рабъ; С: можетъ рабъ єднн(ь) ²¹¹С: отегчѣють
²¹²С: смрнт ²¹³Х: нстааетъ; С, М: нзнєраетъ ²¹⁴Х, М: н гладемъ; С: н гладом[ь] ²¹⁵Х, М: съб (М: се) бѣсы
заморнтъ ²¹⁶С: съ заморнт[ь] ²¹⁷Х, С, М немају ²¹⁸Х, С, М немају ²¹⁹С: въздрьжно; М: въздрьжанно ²²⁰С, М:
д(оу)хъ с(вє)тын (М: с(вє)тѣ) ²²¹Х: с(вє)тын ²²²Х, М немају ²²³С: неоумръжатеао ²²⁴Х, С, М: блюдннн (М:
блвд[ь]ннѣ) ²²⁵Х, М: пав[ь] (С: павель) рет(е) ²²⁶Х, С, М немају ²²⁷Х, С, М: наше бо ²²⁸Х, С, М: н(е)б(е)сехъ ²²⁹Х,
С, М: нашего г(оспод)а і(нсоу)с(ь) (М: і(нс)у) х(рн)с(т)а ждемъ ²³⁰С: ообраз(ь) новъ ²³¹Х, М: въ платьн ²³²Х, С, М
немају ²³³Х: горѣ же ²³⁴С нема ²³⁵С: н красоты его

брат(н)іє о нем' же нзыдосте²³⁶ нз мнра, о томъ н подвнзанте се· а не нераднте ѿ своємъ сп(а)сенн²³⁷· на всакъ бо²³⁸ час(ь) под[о]бають м[о]лнтн^л се:

Обаче аще н²³⁹ падешн се тнсщамн въ д(ь)не пакы встанн· (114а) въ нем'же бо дѣлѣ десень²⁴⁰ боудеть чл(овѣ)къ, въ томъ н грѣд[е]тъ²⁴¹· еже²⁴² пастн н встатн чл(овѣ)ч(ь)ско кс(ть)· а еже пастн н не встатн, сатаннн²⁴³ кс(ть)· въздръжаніе н смиреніе²⁴⁴ н трьпеніе²⁴⁴, побеждають врагы· прьвое ѿт[ь]вращеніе ннокѣ²⁴⁵ слѣхъ н дръзость· трьпн скръбы въ скръбех' бо доброты²⁴⁶ цвѣтѣтъ²⁴⁷· а въ трьпени²⁴⁸ цвѣтъ²⁴⁹· рад[о]уи се кгда добро творнрншн^{л/250} нъ²⁵¹ не вншн се·²⁵² кгда хвалою²⁵² погрѣженіе²⁵³ 254 на прнстанншн прнмешн²⁵⁴· толнко тръждан се кннко тн кс(ть) мошнн, възхлстнтн²⁵⁵ плътныє похотн· наб'дн оубогыє ты²⁵⁶ бо б(ог)а²⁵⁷ оумолеть за²⁵⁸ те^{259/257}· въ цр(ь)к(ь)вн²⁶⁰ іако на н(е)б(е)сн стѣпан·²⁶¹ н²⁶² ннчтоже въ нен не²⁶³ г(лаго)лы^{264/261}· нн помншлан²⁶⁵ зельна²⁶⁶· аще хоцешн мѣченіе²⁶⁷ болѣзны гонезнштн· то²⁶⁸ ннкогоже оклеветан²⁶⁹, нн вкорн нн ѿсвдн· ѿ сѣм' бо пате б(ог)ъ гнѣваєт се· н аще съхранншн²⁷⁰ трн²⁷¹ сїа²⁷⁰ можешн сѣдети въ келнн (114б) своєн, н доброд[о]ушествоватн^{л/272}· выде²⁷³ бо²⁷⁴ б(ог)ъ тръды твон, н²⁷⁵ послѣтъ²⁷⁶ тн помѡщъ н потїеншн²⁷⁷· не сѣден²⁷⁸ съ клеветннкомъ²⁷⁹ съ²⁸⁰ агг(е)лїн²⁸¹ вдварает²⁸² се· не²⁸³ нмєен²⁸⁴· сѣбе въ тнслѣ дръжнн(ь)не²⁸⁵, сын²⁸⁶ все кннгы прѣвъзшыль²⁸⁷ кс(ть)· не дръжен своєго²⁸⁸ языка, сего соуєтнаа²⁸⁹ вѣра· дръжен языкъ сп(а)сѣтъ д(оу)шѣ своєю· нзъ мног' же словѣсь не вбєжншн²⁹⁰ грѣха· н єще вьнмлан єже рєт(е) златовстын²⁹¹ іѡань· іако сластн плътскїє свежаютъ²⁹² всѣ слѣз нашѣ н рѣцє опако· н іако плѣннкы прѣдають²⁹³

^лу рукопису мннтн ^лтакѡ у рукопису ^му рукописи добродѣшествоватн

²³⁶С: нзындостє ²³⁷Х, С, М: сп(а)сенїи ²³⁸Х, С, М немају ²³⁹С, М немају ²⁴⁰Х, С, М: ѡбрѣтєнь ²⁴¹С: пондет[ь]
²⁴²С, М: н ²⁴³Х, С, М: днѣвоак ²⁴⁴Х, С, М немају ²⁴⁵Х, М: мннхоу ²⁴⁶Х, С, М: добро тн ²⁴⁷Х, С, М: боудеть
²⁴⁸С, М: трьпѣнїи ²⁴⁹С: цвѣтъ сп(а)сенїа ²⁵⁰Х, С, М: творншн ²⁵¹С, М: а ²⁵²Х: кгда похвалою; М: да не похвалою;
С: да не похвалою чл(овѣ)къ ²⁵³Х, С, М: погроуженїи ²⁵⁴Х, С, М: прнмешн въ прнстанншн ²⁵⁵Х, С, М: възхлстнтн
(М: възхлстнтн:) ²⁵⁶Х: тї; С, М: тїи ²⁵⁷С: за тебе оумолет[ь] ²⁵⁸Х нема ²⁵⁹Х нема; М: тебе ²⁶⁰Х, С, М:
цр(ь)к(ь)вн ²⁶¹С: не г(лаго)лн въ нїен ннчтоже ²⁶²Х, М немају ²⁶³М нема ²⁶⁴Х: г(лаго)лє ²⁶⁵С: помншлен ²⁶⁶Х:
зельнааго; С, М: что ѿт[ь] зельннх[ь] ²⁶⁷Х, С, М: мѡучєннїа ²⁶⁸С, М немају ²⁶⁹Х, М: оклеветан ²⁷⁰С: сна троїа
²⁷¹Х: троїа; М: трїа ²⁷²М: доброд(оу)шествоватн; С: бл(а)год(оу)шествоватн ²⁷³С, М: н внде ²⁷⁴Х, С, М немају ²⁷⁵Х,
С, М немају ²⁷⁶С, М: пошлет[ь] (М: пошлєт) ²⁷⁷М: потїеншн ²⁷⁸Х: сѣде ²⁷⁹М: клеветннкомъ[ь] ²⁸⁰М: се съ ²⁸¹Х,
С, М: агг(е)лн ²⁸²М: вдварѣт ²⁸³Х, С, М: н не ²⁸⁴Х: ндѣє ²⁸⁵С: дръжнны єго ²⁸⁶Х: съ; С: съ; М: се ²⁸⁷М:
прѣвъзышєль ²⁸⁸Х, С, М немају ²⁸⁹Х, С, М: соуєтна ²⁹⁰Х, С, М: нзбѣжншн ²⁹¹Х: златѡшѣтї; С: златѡуѣтъ ²⁹²Х,
С, М: свежоуютъ ²⁹³Х: прѣдаєт; М: прѣдадет

ны въ рѣцѣ ²⁹⁴врагъ мѣстѣлю²⁹⁴. постъ ²⁹⁵же ²⁹⁶свѣзаніе²⁹⁷ ѡбрѣтають ²⁹⁸и ²⁹⁹разрѣшаютъ ³⁰⁰.
 постъ прѣ^н прѣмѣ³⁰¹ възлюбленіе³⁰² възнакама рѣкама. и пакы рѣ(е) сластемъ работан по
 нс[т]нне^{1b} бесомъ работають.

³⁰³Рѣ(е) бо г(оспод)ъ, нже любеть ѡ(тъ)ца нли м(а)т(е)рь пате мене нѣс(тъ) мене
 достоннѣ ³⁰³. и еце³⁰⁴ ³⁰⁵сласты свѣта сего³⁰⁵ не любеть б(о)гъ ³⁰⁶, (115а) нъ дѣволъ ³⁰⁷. нже³⁰⁸
³⁰⁹ли ѡжелѣють ^{310/309}того³¹¹ в'сего ³¹²есть съ б(о)гомъ ³¹². и ³¹³тома вѣдетъ земли нова и н(е)бо
 ново. храны вѣнѣа снѣ³¹⁴ възлюбленіе. да вѣнаць ³¹⁵славы ³¹⁶подасть ти ³¹⁶въ вѣкы ³¹⁷ам(н)нѣ.

^{1b}по своѣ прилицѣ, прецртано ^{1b}у рукопису понснне

²⁹⁴Х, С, М: мѡстѣлю врагъ ²⁹⁵Х, М: и постъ ²⁹⁶С: же и ²⁹⁷Х: свѣзанію; С: свѣзанны; М: свѣзанныѣ ²⁹⁸С, М:
 ѡбрѣтъ ²⁹⁹С, М немају ³⁰⁰С: разрѣшаетъ ³⁰¹Х, С, М: прѣмѣ ³⁰²Х, С, М: възлюбленіе съ радостію ³⁰³Х, С, М
 немају ³⁰⁴Х, С, М: еце рѣ(е) с(вѣ)тын васнаніе великын (М: великѣ). нще (С: нщен; М: нщан) ³⁰⁵Х: свѣта сего
 сласти; С: мира сего славы; М: свѣта сего славы ³⁰⁶Х, С, М: б(о)гъ ³⁰⁷С, М: дѣвола; Х: дѣвола ³⁰⁸С: а нже; М
 нема ³⁰⁹С, М: не брежеть ³¹⁰Х: ѡжелѣють ³¹¹С, М: сего ³¹²съ (М: сен) съ б(о)гомъ ес(тъ) ³¹³С нема ³¹⁴Х: сын; С:
 сна; М: своа ³¹⁵Х: вѣнѣць; М: вѣнѣць ³¹⁶Х: подасть ти; М: прѣмѣши; С: прѣмѣши и живъ вѣдѣши ³¹⁷С: безконѣтныѣ
 вѣки; М: въ безконѣтнын вѣкы

„СЛОВО О ДУШЕВНОЈ КОРИСТИ“

„СЛОВО О ДУШЕВНОЈ КОРИСТИ“

БАН, Приновљена збирка (Собрание текущих поступлений), бр. 13

(366) ¹Тогожде иларїѡна. слово. ѡ подвѣзанїи къ б(о)г(о)у въ крат'цѣ. бл(а)г(о)с(л)ови,
ѡ ѡ(т)ъчѣ^{а/2/1}✠.

Потыцим' се брат(н)и³, къ вѣчнѣи жнзни свѣтаѣи. юже⁴ намъ г(оспод)ъ по своен м(н)аости
тоуниѣ дають. сеюже⁵ вѣрмен'ныи и скверньныи, како⁶ змїинь⁷ ядовитыхъ оустьнѣ бѣганмъ⁸, и не
прикасани⁹ се юн. г(оспод)оу б(о)г(о)у оуготовавшоу¹⁰ н(е)б(е)са, и насъ позвавшоу. то мѣ селлоу
тѣлоу годеще сноу и питиємъ и брашноу, и сласт'и грѣхов'ныи. ѡт[ъ]рчїем'¹¹ се
ц(а)р(ь)ствїи¹² н(е)б(е)с(ь)наго, и позвак'шаго¹³ къ нїе. онъ¹⁴ оуготовалъ бракъ с(ы)ноу (37а)
своемоу, рекоу же ц(а)р(ь)ствїе. и посла рабы своє звати, прор(о)кы¹⁵, и ап(о)с(то)ли. и
м(о)уч(е)нныи. мѣ¹⁶ же¹⁷ ѡт[ъ]рчїем' се г(а)г(о)люще. женоу поєхъ, и не оуспѣвалъ¹⁸. и пакы.
волы коупнхъ, и¹⁹ ндоу искоуспити ихъ¹⁹. и юще г(а)г(о)лющемъ²⁰, село коупнхъ. и ндоу²¹ юго
сыгледати. ²²и ннѣм²² жит(н)и сего дѣлы²³, ѡт[ъ]рчїем' се вѣч'ныи жнзни. Не слышмъ ли
г(оспод)а г(а)г(о)лавак'ша, не пцѣте се ѡ оутрѣнемъ²⁴. что есте ли²⁵ что пиете, или въ что облачїете
се. Бѣзрите на птице н(е)б(е)с(ь)ныи како нн²⁶ сѣють нн жнють²⁷, нн събирають въ житни²⁸. и
цвѣт'цѣ сел'ныхъ како растутъ²⁹, не троуждающе се ни пекоуше се ни ѡ чesомъ³⁰ же. ³¹мѣ же тѣ³¹
слышеце братниѣ въспренѣмъ³². потыцим' се. пондѣмъ³³ по оусколлоу поутн въводець³⁴ въ

^атако у рукопису

¹Т: слово с(в)а(т)а(г)а ларнои митрополита киевского ²Н: ѡ(т)ъчѣ ³Т: братниѣ и сестры ⁴Т: иже ⁵Т: и сел ⁶Т:
акн ⁷Т: змїинныхъ ⁸Т: бѣганемъ ⁹Т: прикасаемъ ¹⁰Т: оуготовившю ¹¹Т: ѡт[ъ]рчї(е)мъ ¹²Т: ц(а)р(ь)ства ¹³Т:
позвак'шаго ны ¹⁴Т: онъ же ¹⁵Т: рекъше пр(о)р(о)кы ¹⁶Т: то мѣ ¹⁷Т: нема ¹⁸Т: оуспѣю нти ¹⁹Т: искоуспити ихъ ндоу (ндоу
натписано) ²⁰Т: г(а)г(о)лющимъ ²¹Т: ндохъ ²²Т: нныи мѣ ²³Т: дела ²⁴Т: оутрешнемъ ²⁵Т: или ²⁶Т: не ²⁷Т: жнють
²⁸Т: житницю свою ²⁹Т: ти растутъ ³⁰Т: чesомъ ³¹Т: то мѣ ³²Т: въспренемъ д(ь)н(ь)сь ³³Т: пондѣмъ не къснаше ³⁴Н:
въводеци; Т: въводець ны

ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)с(ь)ное. Бѣдаднѣмъ тѣлеса своѣа на³⁵ троудѣ, на³⁶ постѣ³⁷. на³⁸ м(о)л(н)тву. на³⁹ въздрѣжаннѣ⁴⁰. на покланѣннѣ⁴¹. ц(а)р(ь)ство⁴² бо⁴³ рет(е) н(е)б(е)с(ь)ное ноуждѣно⁴⁴ кс(ть). н ноуждѣннѣ⁴⁵ възхытають ю. потто⁴⁶ си не жалнѣ⁴⁷. ꙗко своєю лѣностнѣ⁴⁸ н слабостнѣ⁴⁹ днѣволоу⁵⁰ годеще, аншаѣмъ се вѣтнѣны жнзнь. подвнѣнѣмъ⁵¹ се⁵², поноуднѣмъ се на сѣмъ малѣмъ вѣцѣ н кра(37б)тѣцѣмъ. каѣа бо намъ пол'за тѣлоу снѣмъ тлѣющнѣмъ. аще⁵³ бнхѣмъ н(ы)нѣ въ огнн горѣли, нѣ⁵⁴ тѣкѣмъ⁵⁵ до смртн кон'цѣ⁵⁶. а оноу⁵⁷ съ г(о)сподѣмъ ц(а)р(ь)ствовали въ славѣ юго⁵⁸ въ вѣкы. ⁵⁹не г(лаго)лю же азъ⁵⁹ да быхомъ се въ огнѣ възрыгли, ⁶⁰не даждѣ б(о)гъ⁶⁰. нѣ да потроуднѣмъ се. ⁶¹н нзъсоушнѣмъ⁶¹ тѣлеса⁶² своѣа⁶³. Рече бо г(о)сподь. аще зрѣно пшѣннѣно падѣ въ⁶⁴ землѣ не оумреть. тѣо юдино прѣбывають⁶⁵. аще ли оумреть. плодѣ⁶⁶ сътворнѣтъ многѣ. ꙗкѣ рет(е)⁶⁷. аще не оумрѣтъ тѣлеса⁶⁸ вашнѣхъ⁶⁹. не⁷⁰ възможете⁷¹ плодѣ н(е)б(е)с(ь)ныхъ творнѣти. не любѣи бо рет(е) д(о)ушоу⁷² своєю⁷³ въ мнрѣ сѣмъ прѣлюбоудѣннѣмъ н грѣшнѣмъ. въ оноу жнзнь обрѣцѣтъ ю. ѣ слышѣше⁷⁴ подвнѣнѣмъ се въ оноу жнзнь. ⁷⁵снѣуже оставѣше⁷⁵. Г(лаго)лютъ бо павѣлѣ. добрыи подвнѣ подвнѣгоу⁷⁶ се, н прочѣа⁷⁷. аще ли рет(е)шн не могу подвнѣгоути се, немоушнѣ ксѣмъ. тѣкѣмъ на чнн⁷⁸ подвнѣнѣгоути⁷⁹ се по своѣи силѣ, ꙗкоже можешн. н вндѣвъ б(о)гъ⁸⁰ троудѣ⁸¹ твоу, поустнѣтъ⁸² тн⁸³ ⁸⁴помощь, н ннѣ⁸⁴ прочѣа добраѣ дѣла. тѣмъ же потроуднѣмъ се въ⁸⁵ сѣмъ мнрѣ⁸⁶. еда велнкѣ кс(ть)⁸⁷ нашѣ жнкотѣ. тѣкѣмъ⁸⁸, (38а) ꙗкѣ лѣт(ь). ли ѿ. ⁸⁹аще бо⁸⁹ ꙗ. тѣо много ли кс(ть) потроуднѣти се здѣ⁹⁰ въ малѣ⁹¹. а⁹² тамо въ вѣкы ц(а)р(ь)ствовати на н(е)б(е)сѣхъ⁹³. н пакы здѣ въ малѣ жнвѣше славнѣно, крѣмѣше се н пнюще. женѣше с(е) н⁹⁴ посагающе⁹⁵. ⁹⁶а онамо въ вѣкы мѣчѣннѣ⁹⁶. подвнѣнѣмъ⁹⁷ се⁹⁸ оубо братнѣ⁹⁸. потѣцѣмъ⁹⁹, х(р)стоу сѣ нѣ¹⁰⁰ зоветѣ. прндѣте в'сн

³⁵Т: въ ³⁶Т: н на ³⁷Т: поты ³⁸Т: н ³⁹Т: н на ⁴⁰Т: въздрѣжаннѣ ⁴¹Т: частое покланѣннѣ ⁴²Н: нѣд ц(а)р(ь)ство ⁴³Н: нема ⁴⁴Н: ноужно ⁴⁵Н: ноужннѣ; Т: нѣдѣшен сѣ ⁴⁶Т: то потто ⁴⁷Т: жалнѣ о нноцн ⁴⁸Т: лѣностью ⁴⁹Т: сѣлабостью ⁵⁰Т: дѣволу ⁵¹Т: да подвнѣнѣмъ (дѣн натписано) ⁵²Т: сѣ братнѣ н ⁵³Т: то аще оубо ⁵⁴Т: не ⁵⁵Т: токѣмъ то ⁵⁶Т: нема ⁵⁷Н, Т: онамо ⁵⁸Т: нема ⁵⁹Т: но азъ не рекѣ ⁶⁰Т: не бѣдн то ⁶¹Т: въ нсушеннѣ ⁶²Т: телеса ⁶³Т: нашнхъ(ъ) ⁶⁴Т: на ⁶⁵Н: прѣбѣудѣт ⁶⁶Т: то плодѣ ⁶⁷Т: снѣ рет(е) ⁶⁸Т: телеса ⁶⁹Т: ваша ⁷⁰Т: то ⁷¹Т: можѣтъ ⁷²Т: душа ⁷³Т: своѣа ⁷⁴Т: слышѣше любнѣннѣ жнзнь. нѣждѣнѣмъ(ю) (другачиѣмъ мастиломъ и другомъ рукомъ написано ѣе на горѣоѣ бѣлннѣ нѣнѣаѣмъ н, што треба да слѣдн послѣ жнзнь) ⁷⁵Т: оставѣше снѣо временнѣую н мнѣлохѣднѣую ⁷⁶Н: подвнѣахъ; Т: подвнѣ ⁷⁷Т: прочѣе ⁷⁸Т: нема ⁷⁹Т: подвнѣнн ⁸⁰Т: г(о)с(под)ь ⁸¹Т: подвнѣ ⁸²Т: послѣтъ ⁸³Т: тн на ⁸⁴Т: нема ⁸⁵Т: на ⁸⁶Т: свѣтѣ ⁸⁷Т: нема ⁸⁸Т: нн ⁸⁹Т: нн ⁹⁰Т: сѣ бо ⁹¹Т: малѣ потрѣднѣше (не вндн се ѣсно да лн ѣе изнадъ послѣднѣгъ слова натписано с сѣа тнѣломъ) ⁹²Т: нема ⁹³Т: н(е)б(е)сѣхъ нмѣтъ ⁹⁴Т: нема ⁹⁵Т: посагающе ⁹⁶Т: тамъ мѣчѣннѣ бѣдѣтъ ⁹⁷Т: да подвнѣнѣмъ ⁹⁸Т: нема ⁹⁹Т: н потѣцѣмъ ¹⁰⁰Т: бо

тѣмъ же тамо зѣмь¹⁰⁹ въперни¹¹⁰. зѣмь¹⁰⁹ пожни¹¹¹ бѣ(а)гомоу¹¹² дѣрѣно. постои¹¹³ мѣ(о)л(н)тѣмъ. троу¹¹⁴ дои¹¹⁵ мѣ(о)л(н)тѣмъ. пла¹¹⁶ тѣи¹¹⁷ се гѣхъ¹¹⁸ свонъ¹¹⁹. пр(н)с(ѣ)но¹²⁰ нѣмоу¹²¹ се бѣ(о)г(а) прѣд(ѣ) ѿни¹²² ма¹²³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹²⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹²⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹²⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹²⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹²⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹²⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹³⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹³¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹³² рѣт(ѣ)нѣ¹³³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹³⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹³⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹³⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹³⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹³⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹³⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁴⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁴¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁴² рѣт(ѣ)нѣ¹⁴³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁴⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁴⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁴⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁴⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁴⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁴⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁵⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁵¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁵² рѣт(ѣ)нѣ¹⁵³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁵⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁵⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁵⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁵⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁵⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁵⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁶⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁶¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁶² рѣт(ѣ)нѣ¹⁶³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁶⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁶⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁶⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁶⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁶⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁶⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁷⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁷¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁷² рѣт(ѣ)нѣ¹⁷³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁷⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁷⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁷⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁷⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁷⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁷⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁸⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁸¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁸² рѣт(ѣ)нѣ¹⁸³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁸⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁸⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁸⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁸⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁸⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁸⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁹⁰ рѣт(ѣ)нѣ¹⁹¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁹² рѣт(ѣ)нѣ¹⁹³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁹⁴ рѣт(ѣ)нѣ¹⁹⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁹⁶ рѣт(ѣ)нѣ¹⁹⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ¹⁹⁸ рѣт(ѣ)нѣ¹⁹⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁰⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁰¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁰² рѣт(ѣ)нѣ²⁰³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁰⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁰⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁰⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁰⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁰⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁰⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²¹⁰ рѣт(ѣ)нѣ²¹¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²¹² рѣт(ѣ)нѣ²¹³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²¹⁴ рѣт(ѣ)нѣ²¹⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²¹⁶ рѣт(ѣ)нѣ²¹⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²¹⁸ рѣт(ѣ)нѣ²¹⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²²⁰ рѣт(ѣ)нѣ²²¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²²² рѣт(ѣ)нѣ²²³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²²⁴ рѣт(ѣ)нѣ²²⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²²⁶ рѣт(ѣ)нѣ²²⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²²⁸ рѣт(ѣ)нѣ²²⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²³⁰ рѣт(ѣ)нѣ²³¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²³² рѣт(ѣ)нѣ²³³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²³⁴ рѣт(ѣ)нѣ²³⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²³⁶ рѣт(ѣ)нѣ²³⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²³⁸ рѣт(ѣ)нѣ²³⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁴⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁴¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁴² рѣт(ѣ)нѣ²⁴³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁴⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁴⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁴⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁴⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁴⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁴⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁵⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁵¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁵² рѣт(ѣ)нѣ²⁵³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁵⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁵⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁵⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁵⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁵⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁵⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁶⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁶¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁶² рѣт(ѣ)нѣ²⁶³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁶⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁶⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁶⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁶⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁶⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁶⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁷⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁷¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁷² рѣт(ѣ)нѣ²⁷³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁷⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁷⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁷⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁷⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁷⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁷⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁸⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁸¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁸² рѣт(ѣ)нѣ²⁸³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁸⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁸⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁸⁶ рѣт(ѣ)нѣ²⁸⁷. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁸⁸ рѣт(ѣ)нѣ²⁸⁹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁹⁰ рѣт(ѣ)нѣ²⁹¹. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁹² рѣт(ѣ)нѣ²⁹³. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁹⁴ рѣт(ѣ)нѣ²⁹⁵. нѣ(ѣ)нѣ сѣмъ²⁹⁶ рѣт(ѣ)нѣ

„СЛОВО О ДУШЕВНОЈ КОРИСТИ“

Збирка рукописа Матице српске, бр. РР I 22

(356) ¹пoзчeнїѣ с(в)ѣт(а)го лaрїѡнa ѡ пoлзѣ д(оу)шeвнoн¹:~

Пoтщнтe сe мoлoу вь брaтїѣ², кѣ вѣчнѣн жнзнн свѣтлѣн³, южe⁴ нaмь г(oспoд)ь пo свoен м(н)л(o)стн тѣнe дaетъ, a сeя врѣмeнныѣ ⁵жнзнн н сквръныѣ⁵, aкы⁶ змїа⁷ (3бa) кeдoвнтa⁸ oуcтeнѣ⁹ бѣжнмь¹⁰, н нe прнкacaeм¹¹ сe кeн¹². зaнe¹³ г(oспoд)ь б(oг)ь ¹⁴oугoтoвaвшя нaмь нa н(є)б(є)сѣхъ¹⁴ жнтїѣ, н сaмoмь ¹⁵вѣ нe¹⁵ пoзвaвшeмь ны: ¹⁶a нe тѣлз свoемь лaгoдeщe¹⁶ брaшны слaд[ь]кымн н пнтїемь¹⁷, н снoмь, н пoхoтмн, н oбьчaeмь грѣхoвным[ь], вѣ слaбoстн ¹⁸тѣлeснѣн н лѣнoстн¹⁸ жнвѣщe, oт[ь]рeчeм сe ц(a)р(ь)ствa н(є)б(є)с(ь)нaгo, н пoзвaвшaгo ны вѣ нe. oнѣ oубo oугoтoвa брaкь с(ь)нз свoемь: рeкь жe ц(a)р(ь)ствo н(є)б(є)с(ь)нoє. н пoслa рaбь свoя зкaтн: рeкь жe, прoр(o)кы, н aп(o)c(тo)лы, н (3бб) мѣчeннкы. a мь oт[ь]рнцaeм сe г(лaгo)лoщe: жeнз пoнaхъ, н¹⁹ нe мoгь нтн. н пaкы²⁰: вoлы кьпнх[ь], н²¹ ндз нсквcнтн²² нхъ. н eщe ж[є]: сeлo²³ кьпнх[ь], н²⁴ ндз cъглeдaтн²⁵ eгo. н²⁶ ннымн ²⁷жнтїa сeгo дѣлы²⁷, oт[ь]рнцaeм сe вѣчныѣ жнзнн. нe²⁸ слышнм[ь] лн г(oспoд)a г(лaгo)лoщe²⁹: нe пeцытe³⁰ сe oутрѣннм[ь], чтo вь³¹ іacтн³², н³³ чтo пнтн³⁴, нaн вѣ чтo oблeщн сe: вьзърнтe нa птнцы³⁵ н(є)б(є)с(ь)ныѣ, кaкo нe cѣютъ, нн жнютъ, нн ³⁶кѣ жнтннцы cѣнрaютъ³⁶; н³⁷ цвѣты³⁸ слънїн³⁹ кaкo⁴⁰ рaстѣтъ, нe⁴¹ тpѣждaютъ сe, ⁴²н нe (37a) пeкѣт сe нн ѡ чeм[ь] жe⁴²; cїa⁴³ пoмьшлaющe⁴⁴ брaтїѣ, вьспрѣнeм[ь] іaкo oт[ь] cнa, н⁴⁵ пoндeм[ь] нeскврънeны⁴⁶ пo зкoмoу пѣтн, вeдѣщeмь⁴⁷ ны вѣ ц(a)р(ь)ствo н(є)б(є)с(ь)нoє. дaднмь⁴⁸ тѣлeсa свoя нa тpѣды, нa пoстѣ, нa

¹М(ѣ)с(а)ца тoг(o) вѣ .кѣ. Бѣ тѣ ж(є) д(ь)нѣ слoв(o) с(вa)т(а)го лaрїѡнa. ѡ пoлзѣ д(оу)шн пoучeннїѣ ²брaт(н)ѣ н cecтpы ³н свѣтлѣн ⁴кжe ⁵нeмa ⁶іaкo ⁷жнзнн ⁸кeдoвнтѣхъ ⁹нeмa ¹⁰кeгaнeмъ ¹¹прнкacaнтe ¹²нмъ ¹³нeмa ¹⁴нa н(є)б(є)сѣхъ oугoтoвaвшю нaмъ ¹⁵нeмa ¹⁶тѣ мaлa гoдaщa тѣлoу свoємoу ¹⁷пнтѣемъ ¹⁸нeмa ¹⁹нeмa ²⁰нeмa ²¹нeмa ²²нcкoуcнтѣ ²³н ceлo ²⁴нeмa ²⁵cъглeдaтѣ ²⁶нeмa ²⁷дѣлы жнтнн сeгo ²⁸сe ²⁹г(лaгo)л(ю)щa ³⁰пeцeтe ³¹нeмa ³²іacтe ³³лн ³⁴пнїeтe ³⁵птнцѣ ³⁶cѣнрaютъ вѣ жнтѣннцю ³⁷нaн ³⁸цвѣтцн ³⁹cѣнннн ⁴⁰н кaкo ⁴¹нн ⁴²нeмa ⁴³тo ⁴⁴пoмьшлaщe ⁴⁵нeмa ⁴⁶нeмa ⁴⁷вѣвѣдoущe ⁴⁸вдaднмъ

м(о)л(н)твѣ, на въздрѣжаніе, на ⁴⁹чистое покаяніе⁴⁹: ц(а)р(ь)ство бо н(е)б(е)с(ь)ное нѣжно єсть, и
нѣжницы вѣсѣшають є. до пошто не съжалѣм сѣ, ꙗко своєю лѣностію, ⁵⁰и слабостію⁵⁰ лишаем сѣ
вѣчныє жнзні; нѣ⁵¹ да понвдѣм[ь] сѣ въ кратцѣмъ сѣмъ вѣцѣ, (37б) ⁵²а не ѡгождаемъ⁵²
тлѣнною⁵³ тѣлѣ. аще бысте вѣдали н(е)б(е)с(ь)ное жнтіе, то аще бы нам[ь]⁵⁴ здѣ въ огни горѣти
и до смърти. а онамо съ г(о)с(по)демъ ц(а)р(ь)ствовати въ славу єго⁵⁵ въ вѣкы. нѣ⁵⁶ азъ не рекъ
горѣти, не бѣди то, нѣ потрѣдѣм[ь] сѣ, и⁵⁷ нсѣшѣмъ тѣлеса своѣа. рет(е) бо г(оспод)ь: аще зерно
пшенично падѣ на землю⁵⁸ не оумретъ, тѣ ꙗкѣно прѣбѣдетъ: ⁵⁹аще ли оумретъ[ь], тѣ многѣ плод[ь]
сътвори⁵⁹. ꙗкѣ рет(е): аще⁶⁰ не умрѣтѣмъ⁶¹ похотѣ⁶² тѣлесныхъ[ь]⁶³, тѣ не можемъ плодѣ⁶⁴
н(е)б(е)с(ь)ныхъ[ь]⁶⁵ сътворити. не любѣм бо рет(е)⁶⁶, д(о)ушн⁶⁷ своеѣ въ вѣцѣ сѣмъ, въ онѣ
жнзні вѣчнѣн ѡбращетъ⁶⁸ ю. да сѣ⁶⁹ слышаще, подвигнѣм сѣ. аще ли ретѣте немощни єсмь⁷⁰, нѣ
ты тѣкмо ⁷¹по своѣм силѣ⁷¹ наче⁷²токъ подвига⁷² сътвори⁷³, ꙗкож[е] можешн: и видѣ⁷⁴ б(о)гъ
подвигъ твоѣ, дастъ ти помощь ⁷⁵и на прочѣа добра дѣла⁷⁵. тѣмже не ѡт[ь]лагаемъ подвига, єда
бо великѣ жнвотъ наш(ь)⁷⁶; не⁷⁷ лѣтъ ли⁷⁸ ⁷⁹пет[ь] десетъ[ь]⁷⁹, ни⁸⁰ ⁸¹шесть десетъ⁸¹, ⁸²ни⁸² сѣмъ
десетъ[ь]⁸², ни⁸³ сто⁸³: и⁸⁴ ⁸⁵многѣ ли (38б) намъ⁸⁶ єс(ть) потрѣдѣти сѣ: ⁸⁷и здѣ въ малѣ
потрѣдѣм[ь] сѣ⁸⁷, и⁸⁸ онамо ⁸⁹въ вѣкы⁸⁹ ц(а)р(ь)ствовати имамъ⁹⁰ на н(е)б(е)сѣхъ. и пакы здѣ ⁹¹въ
малѣ⁹¹ пожнѣмъ славно, крѣпше сѣ и пїюще⁹², тѣлесныє похотѣ творещѣ безъ въздрѣжаніа, тѣ
онамо бѣдетъ⁹³ въ вѣкы мѣтити⁹⁴ сѣ. тѣмже попецѣм[ь]⁹⁵ сѣ, х(ри)сто(с)ъ ны самъ зоветъ[ь], а не
чл(о)вѣкъ: ц(а)рь⁹⁶ ц(а)ремъ⁹⁷, и г(о)с(по)дѣ вѣсѣхъ[ь]. да къ немъ оумъ въперѣмъ⁹⁸, и⁹⁹ здѣ
пожнѣмъ б(о)гомѣдрѣно; постоѣмъ, молнтвою¹⁰⁰, трудоѣ, и трѣпѣніемъ¹⁰¹, плачюще¹⁰² грѣхѣвъ
(39а) сконѣхъ, и¹⁰³ пр(и)сно имѣюще єго¹⁰⁴ прѣд[ь] ѡтѣмъ, и д(ь)нь сѣдѣнъ¹⁰⁵. и¹⁰⁶ не ѡслабѣмъ¹⁰⁷
себѣ¹⁰⁸, ꙗкоже наче¹⁰⁹ ¹¹⁰тако и сконѣаемъ¹¹⁰. рет(е) бо г(оспод)ь: въ чѣмъ¹¹¹ тѣ застанѣ, въ томъ
тѣ и¹¹² сѣждѣ. вѣнѣмъ¹¹³ любѣмѣнцы¹¹⁴ въ ср[ь]д[ь]ца¹¹⁵ наше¹¹⁶ слово сѣ¹¹⁷,

⁴⁹поклонѣ ⁵⁰нема ⁵¹нема ⁵²да пошто годѣмъ ⁵³гнѣннѣмъ сѣмоу ⁵⁴нѣ ⁵⁵велицѣ ⁵⁶не ⁵⁷нема ⁵⁸земли ⁵⁹нема ⁶⁰ꙗко аще
⁶¹оумретъ ⁶²похотѣ ⁶³телеснаѣ ⁶⁴плодъ ⁶⁵д(о)ушнѣхъ ⁶⁶нема ⁶⁷д(о)уша ⁶⁸ѡбращетъ ⁶⁹сѣ ⁷⁰єсмь ⁷¹начин по своѣм силѣ
⁷²подвигѣ ⁷³сътвори⁷³ ⁷⁴видѣвъ ⁷⁵ꙗко добраѣ дѣлающе ⁷⁶нашѣ єсть ⁷⁷нема ⁷⁸нема ⁷⁹и ⁸⁰и ⁸¹и ⁸²нема ⁸³и ⁸⁴нема
⁸⁵тѣ ⁸⁶нѣ ⁸⁷нема ⁸⁸а ⁸⁹нема ⁹⁰нема ⁹¹нема ⁹²пїюще ⁹³нема ⁹⁴моути ⁹⁵попечѣмъ ⁹⁶ц(е)с(а)рь ⁹⁷ц(е)с(а)р(е)мъ
⁹⁸прѣклонѣше ⁹⁹нема ¹⁰⁰и м(о)л(н)твою ¹⁰¹пѣніемъ ¹⁰²плачюще сѣ ¹⁰³нема ¹⁰⁴б(о)гъ ¹⁰⁵сѣдѣнъ ¹⁰⁶нема
¹⁰⁷ѡслабѣемъ ¹⁰⁸нема ¹⁰⁹почнѣше ¹¹⁰нема ¹¹¹нема ¹¹²нема ¹¹³вѣнѣмъ бо ¹¹⁴нема ¹¹⁵с(ь)рдѣ ¹¹⁶нема ¹¹⁷то

¹¹⁸да не ослабѣемъ къ смръти¹¹⁸: не вѣмы бо когда¹¹⁹ ¹²⁰прїдетъ смрътнын часъ¹²⁰, и
похтитъ[ъ] кѣгождо¹²¹ насъ, д(оу)шѣ нмѣше¹²² не готовѣ същѣ, и осѣдитъ[ъ] ю въ огнь вѣчный.
аще ли обращетъ ны смръ(ъ)тъ въ покаяніи, то вѣсѣхъ скръб'(39б)ныхъ[ъ] нзбывше, ообщаа¹²³
оуластимъ бл(а)гаа,¹²⁴ ѿ х(р)с(т)ѣ ин(соу)сѣ г(о)с(по)дѣ нашемъ[ъ]. елиже слава въ вѣкы¹²⁴:~

¹¹⁸еда къ см(ъ)рти ослабѣемъ ¹¹⁹еда ¹²⁰смъртнын час(ъ) прїдетъ ¹²¹кождо ¹²²нема ¹²³обѣщанаа ¹²⁴нема

„СЛОВО О ДУШЕВНОЈ КОРИСТИ“

Архив Српске академије наука и уметности, бр. 271

(2756) ПОЗЧЕНІЕ С(ВЕ)Т(АГО)· БЕЛ(НКАГО), ІЛАРІОНА НЖ(Е) ІЕС(ТЪ) ѠК(ТОВРНА) ·Ц· Ѡ ПЛЪЗЫ
Д(ОУ)ШЕВ'НЪН:~

Проси[ъ] вас(ъ) добръ брако и сестре. постараите се, и порядите, к онома вѣч(ъ)нома и свѣтлома бораваеню себе присваяти. коено нам[ъ] г(о)с(по)дннъ б(ог)ъ ѡт[ъ] свое м[н]л[о]стн бѣдѣава дѣе. а ѡд' ового¹ саденѣа и малодоб'но бораваенѣа злочеста и неваляла, кано ѡд[ъ] ѣдовнтого змѣа оуѣтѣа да се клоннмо не дотнѣхн се к нѣонзн. зацоно г(оспод)ъ б(ог)ъ наш(ъ) на н(е)бѣ є прнгот(о)вѣѡ нама мѣсто за наш(ъ) жнвот(ъ), и онъ сам[ъ] зове нас(ъ) внѣтра к' себн. да не говнмо свома тѣла съ мѣз'ны и слад[ъ]кым[н] ꙗецы и пннкѣм[ъ], и с'паванѣм[ъ] мнѡгым[ъ], и ѡстаннм[ъ] грѣшннм[ъ] завнчѣем[ъ] сконм[ъ], оу тѣлесном[ъ] расхалнваню· и лѣностн жнвѣхн нам[ъ]. со тнм[ъ] се сѣмн ѡд[ъ]рнчѣмо ѡт[ъ] н(е)б(е)с(ъ)нога ц(а)р(ъ)ства, и ѡт[ъ] онога коѣ нас(ъ) є внѣтра зазѡво· онъ є прнгот(о)вѣѡ, бракъ свое с(ы)нѣ, н(е)б(е)с(ъ)но ц(а)р(ъ)ство, те є послаѡ свое ѣдвор'ннке, велнм[ъ], пророкѣ, ап(о)с(то)ле, м(оу)ч(е)н(н)кѣ, с(ве)щен'ныкѣ, съзѣватн нас(ъ) свѣю скѣпа на с(ы)нов'лѣ ма веселѣ· а мѣ пак(ы) свн єд'нако ѡт[ъ]рнчѣмо се. кон велн сад[ъ] се жєным[ъ], те не мога доѣн. а дрѣгн каже волоке сам[ъ] оузеѡ. те мн вала прокѣшатн. а трѣхн се оучннѣѡ спѣхѣ те прогѣда своа села и селѣне, а четвр'тн се разнш'лн по своон тр'говнны ѡт[ъ] пазара до пазара по цѣла годннѣ свога жнвота, тан не може нн єданъ достатн свога времена да догѣ на б(о)жѣю чѣст[ъ] и разговоръ. нн'дн цю нс тога да бѣде. а г(о)с(под)ннѣ чѣстъ стон готова намѣщена на софрн, а гостн се ѡт[ъ]рекоше те гоз'ѣе болярн и боляр'кѣ с(ы)новы. то вала зватн пр(о)с(276а) то вала зватн· просѣке свакоѣке, цюегдо неваляла и ѡд[ъ]мет(ъ)нѣто ѡмр'зєно ѡд[ъ] лѣдн· кон по сокацы по бѣнншѣ, и око потока валаю се седе и леже. цю є слѣпо кѣасто хромо грѣако шѣгако гѣако невол'но. нек(ъ) да доѣх свн оу ц(а)реѣе лѣпе полате. и за софрѣ да сѣде, те єдѣ и пїю и веселе се он'де за свѣга свога жнвота без краѣ и без' кон'ца. а г(о)сп(о)дарн и пощенн лѣдн, кон сѣ понапре² зватн, а ннсѣ ктелн доѣн. нека хѡде по свѣ злнѣ ѡд[ъ] неманла до недрага по скон волѣ, докъ и нагѣ смр(ъ)т(ъ), и послѣ неволѣ· каде сѣ се свокол'но ѡд[ъ]реклн б(ог)а и свога вѣч(ъ)на жнвота· Ѡ

¹тако у рукопису

²тако у рукопису

хр(н)сѣани чѣте ли вы цю ово г(о)с(по)дннѣ ѿ б(ог)ъ говорн, еда за шалѣ вѣ то прїимате. ннсте ли чѣли кад[ь] годѣ гдѣ людн говорѣ, ерѣ оу б(ог)а шѣле не нма. проскѣстнте се вѣ ѿ томе. те 8 боли пѣт(ь) ѡбръннте с(е) н слышанте цю вам[ь] вашѣ створнтелѣ закахѣ, н не ѡд[ь]рнннте се ѡд[ь] г(о)сп(одь)с(е) гозѣе б(о)жїа слова рад[н] вашїи свѣт(ь)скѣ мнѡгѣ за мало доби словѣ. еда не чѣте цю се оу ер(ань)г(е)лїю пнше ѡд[ь] х(рн)с(то)вѣ оустѣ. како нам[ь] говорн н закахѣ. не старанте се велѣ сѣтрашннм[ь]. доста вам[ь] е то зла цю сте се д(ь)н(ь)сѣ старали. не брннте се цю кїете кїстн н пнтн, нли оу цїто кїете се впреобѣн. поглѣданте на н(е)б(е)с(ь)не птнцѣ, еда онн цю сѣѣ нли жанїю, нли кою лѣтннѣ збїнраю, ама б(ог)ъ н хранн н пнта н лѣтѣ н знмн. а нїе ли такѣ. еда би се коѣ ѡд[ь] вас(ь) затекаѡ да зато кою злѡчестѣ рѣтѣ нз оустѣ нзпѣстн те рекне. н врана на бѣнїцѣ сїмрзлѣ такѣ кїюѣ, те се хранн. а н текѣннцѣ, хрѣтїковѣ н кевѣрнцѣ наа лѣтн за знм[ь]нннѣ сносе. ама тѣ сѣ рѣтн врѣло оукорнне ѡд[ь] нас(ь) свпрохѣ б(ог)а, н гнѣв(ь) б(о)жїи сѣмн нѣ се днжемо. (276б) се, днжемо. зацїо сѣаконе жнвотннн ѡд[ь]регїена своѣ храна н скотѣ скот(ь)скѣ. ама ч(ло)в(ѣ)кѣ е двострѣк(ь), те мѣ е н храна двострѣка нарегїена. н землю землїанскым[ь] плодом[ь] да дрѣжѣ, а д(оу)шѣ д(оу)ховным[ь] словом[ь] б(о)жїим[ь] да крѣмї. како сїо двострѣкн. тако двострѣко н радннн нам[ь] вала. а повнше слыжннн н пословатн вала г(о)с(по)дннѣ цїоно е д(оу)ша. неголи слыга сам[ь] себн, цїоно е наше тѣло. а томе свѣмѣ г(о)с(по)дннѣ ѡбрѣцѣрѣ, да рѣтем[ь] х(рнсто)с(ь). цр(ь)кѣвн. дѣшн н тѣлѣ поглаварѣ, кад[ь] бн нїемѣ нсто по волн ходїѡ. ако тѣ цїо радїѡ ѡ землн, ако ннцїа, каадарѣ е онѣ, н може те н хрѣном[ь] н ѡдѣлом[ь] дрѣжатн, конно н дрѣжн, н хранн не нсто тебе н мене, него н савѣ свѣт(ь). сѣакѣ жнвотннїю н до напослѣд[ь]нїе бѣннцѣ. а камоли своѣ люде не бн дрѣжаѡ н хранїѡ. како цїо н говорн наа нсто хр(н)сѣаном[ь] а ннсте ли вѣ поболїи мени ѡт[ь] птїнцѣ. а поглѣдннте рѣте, н на пол(ь)ско цѣѣкїе. како оно лѣпо растѣ, ннт(н) се ѡ чѣмѣ оно трѣдн нн брнне, а лѣпо е ѡдевено. а каде б(ог)ъ тако пол(ь)скѣ травѣ ѡдева, коюно до сѣтра ѡт[ь]бацаю. то да колнко вас(ь) повнше н полѣп(ь)ше хокїѣ ѡдѣнѣтн. неголи вѣ сте малѡвѣрнѣ велн нам[ь]. н то помышляваюѣн браѣ. да се пробѣрѣмо мало ѡт[ь] сна, те да поѣмо чнсто н тѣснм[ь] пѣтем[ь] неко доби, конно нас(ь) тамо к' раю н(е)б(е)с(ь)ном[ь] пѣтн. нздаюѣн нам[ь] своѣ телѣснне на трѣдове, на пост[ь] на м(о)л(н)тѣв на покаїанїе. стегнкатн се ѡт[ь] сѣакѣ заннїе. зацїо н(е)б(е)с(ь)ное ц(а)р(ь)ство мѣт(ь)но достатн, н кон тѣж[ь]но жнвѣ овога свѣта. оны га достаю. зацїо ли мы се ѡ том[ь] не сѣжалнмо, цїо рад[н] свога немаренїа н лѣностн н слабе наше петлѣ ѡт[ь]падамо вѣт(ь)нога жнвота. неголи оу оком[ь] нашѣм[ь] крат(ь)комѣ вѣкѣ да се зарана бѣднмо на ѡнѣ (277а) на ѡнан пѣт(ь). а не тѣлѣ на волю мѣ пѣшатн. а да бысте вѣ провѣцѣали какав(ь) е сладакѣ тамо ѡнан н(е)б(е)с(ь)нѣ жїїтакѣ. то ако бысте ѡвѣ свѣ оу батрн се пек'ли за свѣга скога жнвота, юще бысте драговол(ь)но трпѣлы, да ѡнамо вѣд[ь]но з' г(о)с(по)днном[ь] свонм[ь] оуѣвѣкѣ ц(а)рѣте оу неговн ц(а)р(ь)скон славы н тафрн. ама га не

вєлнм[ь] горєтн сад[ь] оу ватрн· да не бѣде тѣ. кєрѣ быѣе нам[ь] н прєко вр'ха вѣѣкъ доста горєнїа оу вѣѣнон мѣцы. ако нас(ь) ов'дѣ оу кол(ь) слѣз затєчє смр(ь)тѣ без покаїанїа· неголн трѣдєѣн сє нам[ь], да нзсѣшнмо своїа тѣлєса. вєлн г(оспод)ѣ. кадє паднє п'шєннї(ь)но зр'но 8 зємлю а не раз'тлї сє. тѣ оно єд'но н остає. а колн проклїє. тако кїє доста рєдѣ на сєбн нз'нєтн. н то є за око прорєчєно. ако мѣ не полорымо свѣ нашѣ тѣлєснѣ пожєл'ностѣ оу сєбн. то не можємо ннкак(ь)ка н(є)б(є)с(ь)нога пороѣа пронзнєтн. кон рєчє олар'знє на скон жнкот(ь) овога свѣта. тан кїє своїсн д(оу)шн мѣсто добавннї онога свѣта. н то слѣшаюѣн, да сє поднжємо ко томє н творннї тако. а колн рєчєтє, мѣ сѣмо слабы, н не можємо то под[ь]носннї нн тр'пѣтн. а ты нсто свпроѣѣ своє снѣгє мѣло запот(ь)ны сє поднзатн на свакѣ д(ь)нѣ колнко сн їако станѣ а свѣ оуср'до. а кад[ь] б(ог)ѣ оузнннї твоє оустѣл'ство гдѣ гаанїшѣ за тым[ь]. то кїє тн датн помоѣѣ н покышѣ їакоств[ь] оу напредѣкѣ на добраа дѣла. н зато да не ѡт[ь]гаѣамо то надалє ѡ б(ог)ѣ сє, н ѡ д(оу)шн трѣдннї за око наше крат(ь)ко врємє, добѣѣкатн жнкот(ь) вѣѣнїѣ. а кон лн є саданї нашѣ жнкот(ь). єдѣ є вр'ло дѣгѣакѣ. ако є пєдєсєт(ь) годннѣ, шєсєт' лн, нл(н) сєдѣм[ь]дєсєт(ь), хан да рєчємо н до сто нека да бѣдє. тє цю є то проѣз ѡнѣ хнлѣадамн хнлѣад[ь], н вышє, гдѣ тѣмо 8зѣвѣдело оу слѣз нлн оу добрѣ. тѣ оуѣѣкѣ. н око саданї мѣло, за оно прєдѣго, єдѣ мнлого нам[ь] сє то їннї трѣдннї сє. н ов'дє за мѣл(о) промѣ (2776) н ов'дѣ за мѣло промѣнннї сє, а онамо вѣѣкѣ г(о)сподоватн на н(є)бѣ. а колн пакѣ сад[ь] ов'дє нщємо 8 добрѣ сє бѣашннї н шнрннї, гоѣѣн сє с єлол[ь] н пїнкїєл[ь], носннї сє лѣпо н жїѣѣтн нєзѣвѣдѣно нспївнїаюѣн свою тѣлєснѣ жєлю. то да знѣмо н др'жнмо каа 8 дєс(ь)нон рѣцы, да кїємо ѡнако ѡбр'шннї ка н онан цю га вѣѣ зовєтє богѣтѣ гѣванѣ. ѡд[ь] хѣзѣра 8 мѣкѣ. н вѣѣкѣ слѣ н гор'ко патннї оу мѣкѣ н оу цр'ном[ь] ѡг'ню. н н³ зараѣн тѣѣ так'вє залѣ нєзгодѣ, бол'ма⁴ да сє⁴ ѡ сп(а)сєнїю да сє постѣрамо· а мѣла хѣарѣ н ѡ залѣд[ь]нїєл[ь] праз'ном[ь] сп(а)сєнїю, ако не можє сє цю покышє н болє стѣѣн добра· ннн(н) сє то зовє сп(а)сєнїє, цю їл(овѣ)кѣ достанє коє мнлого бѣлаго стѣкѣ, мнл'ковн. нлн зємлѣ н градѣвы ц(а)р(ь)ствѣ н г(о)сп(о)дствѣ. н дрѣгѣ к томє. нєго то сє назнѣка добѣвлєнїє стєчєнїє прїдѣстѣтѣк(ь)· а нє сп(а)сєнїє· а сп(а)сєнїє цю є, єто дѣрєчємо сп(а)сѣо сам' сє ѡт[ь] смртн ѡд[ь] слѣтѣвѣра, ѡд[ь] вѣтрє ѡд[ь] вѣдє. нлн мѣ по простѣ рѣѣн. нзмѣако сам[ь] нз'под[ь] сѣб'лє кѣртѣлнсѣо сам[ь] сє ѡд[ь] хѣрамнїѣ, ѡсловѣдїѣо сам[ь] сє ѡт[ь] свѣжан'ствѣ, оутѣкаѣо сам[ь] нз тѣл[ь]ннцє ѡд[ь] рѣб[ь]ствѣ, нзпрєд[ь] вѣнскє сє оуклѣнїѣ. а свѣ своє добро до главє н до голѣ д(оу)шє нзгѣбїѣ, тє ѡстѣо лїѣтѣѣ прѣсѣакѣ нє нмѣаюѣн нн зѣлогѣа лѣбѣ, а нн кѣѣ нн кѣѣнѣа, нн нмѣам[ь] тога прїѣтєлѣа ко бн мє їїнм[ь] оуглѣдѣо, нлн нахрѣнїѣо глѣд[ь]на н жєд[ь]на, гола н бѣса ѡдѣнѣѣо, н ѡзєб(ь)лѣ ѡкнєс(ь)лѣ пѣстїѣо под[ь] свою бѣрѣ стрѣхѣ, да колнко толнко бѣрѣ слѣта н мѣз(а) нє бїє мє· но садє рєцнтє, ѡт[ь] так'вє слѣбѣдє н сп(а)сєнїѣ єлн

³ тако у рукопису

⁴ прѣмазѣно мастїлѣом

ч(ло)в(ѣ)къ коѣ добра хванда, що є къртаансао свою главъ хот[ъ] саб'аке н пышке. та ѿ том[ъ] н
 пѣслю пнше, а н людн самн то говоре, да є ч(ло)в(ѣ)къ боля смр(ъ)тъ, неголи заѿ н чедер'нѣ
 жнвот(ъ). тако, н онога свѣта. ед'ва се сп(а)стн, ѿд[ъ] вѣне лѣке, н хот[ъ] ѣвола(ъ)ске педешѣ. а
 ранске сла (278а) а ранске сладостн не достатн. н добра стан'ка, нн хот[ъ]почнваннѣ. неголи ѿстатн
 наполю, каа некр'цѣна малаа дѣтнца, нн ѿ раю нн оу лѣцы, коще оу свѣзы, да не мож[ѣ] нн тало
 нн окаямо постыпнтн. н үвѣкъ платѣн н оузышыѣн ѿд[ъ] жалостн, глѣдеѣн гдѣ се
 пр[а]в[ѣ]д[ъ]ннцы оу раю веселе н нграю, оу сваком[ъ] гааннлѣкъ бораваѣѣн. та еда н то нѣ лѣка
 ч(ло)в(ѣ)къ, кад[ъ] оувѣкъ тѣжн н плаче. ако н нѣ оу дѣвокон тал(ъ)ннцы полр'чнѣн затворѣн(ъ), со
 тнм(ъ) слабо болю хот[ъ]радѣ нмѣ. цоно лнѿгн хот[ъ] вас(ъ) нмѣ те говоре. те ке да мѣнн б(ог)ъ то
 даа, да се ѣ спѣсем[ъ], а вѣѣъ ѣа дѣго ннща не бы трѣжѣо, нн ѿд[ъ] бог(а) цо внше нскаѿ. а цо
 лн бн лн н валаало цо выше н поболѣ хот[ъ] тога, кад[ъ] бы ѣа нсто своѣ сп(а)сенїѣ могоѿ достатн.
 ама єво саде можете сѣмѣ ѿ том[ъ] прознатн да сѣ то несш'мншаѣне⁵ н бѣдаластѣ те вѣше бесѣде.
 да се нсто ѿд[ъ] бѣде сп(а)сешъ, а ннкак(ъ)ва добра нн напред[ъ]ка да не достанешъ. ако ѣмо цо за
 то рѣн. кст[ъ] то н вр'ло за нас(ъ) добро, грѣш'нѣ ч(ло)в(ѣ)къ, ннща внше н не желнтн, нн хот[ъ]
 б(ог)а цо повѣѣ проснтн кромѣ ед'но д(оу)шев'но сп(а)сенїѣ, да га то вѣѣма не прогнѣвнмо. ннщѣн то
 ѿд[ъ] нѣга цо ннсмо заслѣжнлн, зацо ц(а)р(ъ)ство є н(е)б(е)с(ъ)но за свѣте людѣ, а нѣ за грѣш'нѣ,
 како цоно внщѣн ѿ олтарѣ говорн поп(ъ). каде хоѣе да се прнчестѣ. с(вѣ)таа с(вѣ)тым[ъ] се даю. ама
 нмѣ хот[ъ] тога хнѣ н грѣш'ннком[ъ] кон се хот[ъ]станѣ свакога грѣха н сла, те се ч(н)стѣ покаю.
 зацоно г(оспод)ъ пр[а]в[ѣ]д[ъ]ннѣке любн а н грѣш(ъ)ннѣке мнлѣе. н свїю заед[ъ]но зове к' сп(а)сенїю, н
 зарадн онога нам[ъ] ѿбрѣчен'нога н(е)б(е)с(ъ)нога блага. сѣмъ нас(ъ) х(рнсто)с(ъ) с(ы)нъ б(о)жїн
 зове⁶, а не кой ч(ло)в(ѣ)къ зѣмлан'скы нсто г(о)с(по)дннъ. неголи, ц(а)рѣ ц(а)рем[ъ], н г(оспод)ъ
 вл[а]д[ъ]ка н(е)бѣ н зѣмлн, да свакад[ъ] своѣ оулаѣ горѣ к нѣмѣ напрежѣмо. н овдѣ з добрым[ъ]
 разѣмом[ъ] побож[ъ]но да по (278б) побож[ъ]но да пожнвнмо, с трѣдом[ъ]. с постом[ъ]
 м(о)л(н)твом[ъ], тр'пѣнїем[ъ], платѣн се за своѣ грѣхове. свакад[ъ] н на своѣ оулаѣ нмѣтн, ко томѣ
 н страш(ъ)нѣ сѣд[ъ] б(о)жн помѣш'лѣтн, да се не ѿслаб'лѣмо, оу добрѣ дѣлѣ. него како смо
 нзпр'ва започѣлы, тако да то н до краѣ доконамо, зацо то сѣмн знамо н внднмо є то пред[ъ] намн
 н на зѣмлн, цо се год[ъ] пот(ъ)не пословатн нлн правнтн. а кран лѣ се не довр'шн, то нн пода цо
 бѣѣа онан за потѣтак(ъ), а не дотѣтак(ъ). нсто за едан(ъ) ѿкорѣ н под[ъ]смѣх[ъ] ѿстаѣ. неголи по
 рѣчен(ъ)номѣ, сватѣмѣ, конацѣ дѣло крѣсѣ. зацо, г(оспод)ъ є ракаѿ, оу чѣмѣ те затѣчѣм[ъ] на твоїдн
 смртн. оу томѣ ѣз тн н сѣднтн. него мѣн драговола(ъ)ннцы, ѿвѣ рѣтъ добро да є ѿвртѣмо ѿ свою главѣ,
 н оу ср[ъ]д[ъ]цѣ да є спажамо. еда бн се пред[ъ] свою смртъ чнмъ год[ъ] не ѿслабнлы нн

⁵ тако у рукопису, с натписано са титлом

⁶ натписано

распѣшашаа ѿ своѣхъ волнъ, крѣзь мѣ то не знааю кадѣ [ъ] бѣ на мѣ [ъ] таи нашѣ страш(ь)нѣи д(ь)нѣи и
 час(ь) смр(ь)т(ь)ныи приспѣти, те зграбѣи кѣа вѣк(ь), ѿт[ъ] свакогѣ нас(ь), нашѣ д(оу)шѣ, и мѣаюѣи є
 мѣи неготовѣхъ ко то мѣе часѣ. и ѿд[ъ]сѣдѣти кѣ є оу вѣт(ь)ныи оганѣ. ако безъ исповѣдѣи и безъ покаѣнѣи
 ѿд[ъ]несена та мѣа бѣде. него по б(є)сѣдѣи ап(о)с(то)ла павла, да се дрѣжѣмо исповѣданѣи. те не оу
 годѣи дѣна два или трипѣт(ь) исповѣдати се, него и свакогѣ м(ѣ)с(є)ца, свакоє н[є]д[ѣ]лѣ, и по
 прѣвонъ правѣицы на свакоє вѣтерѣ, да не погнѣе мѣт(ь)но, и за своє грѣхѣ. каѣти се, ѿбѣданѣ
 ѿбѣнѣхъ ищѣи своѣа сп(а)сѣнѣи сѣ трѣдом[ъ], не нѣсто зато да нѣсто нѣзбѣжѣмо мѣкѣ, него да оутѣе мѣ
 ѿд[ъ] нашегѣ д(оу)шевѣногѣ вѣра и пакла, оу рѣи. те онѣе да се спасѣмо. гдѣно бѣако не мѣа те
 вѣдѣе да она мѣа мѣже, доѣи, или смѣи, и приствѣпѣти. по прѣици овогѣ свѣта, каде хрѣсѣнѣи, на мѣхъ
 крѣвѣнѣи(ь), нѣзпред[ъ]сѣда и за нѣм[ъ] оръжѣте потерѣ, вѣтѣе, оу конъ велѣно слободѣи г(о)сп(о)дѣскѣи
 двѣрѣ. гдѣно не смѣи потерѣ за нѣмѣхъ 8 (279а) нѣм[ъ] оу нѣтра оутрѣтѣи⁷. него се мѣа обѣзрѣи
 ѿкам[ъ] она мѣ [ъ] пакѣ хѣтро ѿнѣе ѿданѣе, да нѣнѣх[ъ] не стѣгѣне коѣа напѣст[ъ] онѣе. ни пакѣ да
 бѣи кон⁸ сѣд[ъ], не мѣже га ѿдон[ъ]дѣ нѣзбѣдѣти, те се грѣшѣнѣи(ь) онѣе оу г(о)сп(о)дѣско м[ъ] до мѣхъ
 спасѣе, и оутѣе те се ѿд[ъ] слѣ смрѣти ѿ слободѣи. а онѣе не кѣи быти глѣданѣи ни жѣданѣи(ь), а ни
 свѣзанѣи(ь) на полю. да кѣи мѣхъ чѣи м[ъ] се мѣже ѿбѣжѣи. те такѣо є лѣпо сп(а)сѣнѣе. тога сп(а)сѣнѣи
 и мѣи ѿт[ъ] г(о)сп(о)да да просѣмо єда бѣи нас(ь) оу раю под[ъ] свѣом[ъ] крѣи м[ъ] спасѣ(а)ѿ. не голѣи
 мѣи грѣшѣици и дѣнѣа сѣа то толѣко дѣж[ъ]нѣи, мѣи нѣи просѣти ѿд[ъ] б(о)га, те кѣ да нас(ь)
 нѣсто закрѣи и спасѣе, да не бѣи допаѣи вѣт(ь)не мѣкѣ. а за дрѣго ѿстѣло ако на мѣ [ъ] хѣкѣи цѣо болѣгѣа
 добра дарѣвати и вѣт(ь)ногѣ жѣвѣа приспѣрѣти. то оу неговѣи вѣѣхъ волнъ, и оу рѣи мѣхъ стѣи, а нѣе
 оу нашѣи. мѣи толѣко да мѣхъ се преклѣи мѣа покорѣно мѣеѣи се. а за дрѣго онѣи знѣ⁹ цѣо кѣи сѣ на мѣи
 оу чѣи нѣи, и гдѣ кѣи нас(ь) на мѣстѣи. добро се є чѣсто исповѣдати, а на нѣи стѣи пред[ъ] своѣо
 смр(ь)тѣ, да не пад[ъ]не д(оу)ша, стрѣмо такѣи кѣа водѣнѣи(ь)нѣи каѣнѣи, оу мѣкѣхъ вѣтрѣнѣи. и со
 тѣи м[ъ] посѣом[ъ] се мѣже д(оу)ша задрѣжѣти ѿт[ъ] пакла до сѣд[ъ]нѣгѣа дѣна¹⁰. али сѣао празѣа
 исповѣс(ѣ) безъ покаѣнѣи и трѣа за грѣх[ъ], ни когѣ не доведѣе 8 н(є)б(є)с(ь)но ц(а)р(ь)ствѣо. и ако нѣе
 тако. то смѣтрѣте и овогѣ свѣта цѣо се чѣи нѣи. кадѣ [ъ] вѣате когѣ¹¹ зѣа ч(л)ѣв(ѣ)ка на сѣд[ъ]. дѣрѣа га
 испѣтѣи и нѣкѣшаваѣа да нѣсѣаже сѣа м[ъ] своѣа дѣла цѣо є чѣи нѣи. ако ли зѣа добром[ъ] волѣом[ъ] не
 нѣсѣаже се, а оногѣа да дѣ под[ъ] цѣлѣтѣе рѣкѣ, и та дѣрѣа ако мѣхъ се хѣкѣи, ако нѣкѣи на онѣи лѣтѣи мѣкѣ
 вѣа мѣхъ свѣи нѣсѣажѣи цѣо є и ѿцѣи и оу своѣи дѣтѣи(ь)ствѣи сѣа оу чѣи нѣи, те кѣи нѣсто да га не мѣѣе; а

⁷ тако у рукопису

⁸ натписано

⁹ натписано

¹⁰ тако у рукопису

¹¹ натписано

вѣѣъ за то не мари що ќе оу еданъ пѣт(ъ) погнѣтн. и каде свѣ до краи по кон'цѣ ѡт[ъ] мака до мака исповѣда свое послове що е ѡд[ъ] младости до старости и до оно дови оу'иннѣѡ, докле нм(ъ) (2796) нѣѡ, докле нмъ нѣ шаака быѡ допаѡ. тадар' га вѣѣъ пѣсте и не мѣче га быше. ама зато що е онъ на мѣка се прокѣжаѡ, не нздаю мѣ такѣ граацѣ, ни га пѣцаю ѡт[ъ] свѣзе. него др'же га ѣ хѣпѣ до сѣда. пакъ що мѣ сѣд[ъ] нзнесе то мѣ и сѣтворе, нл' га пѣсте, нл' га по сѣдѣ слоу[ъ] смр'кю погѣбе. ако не нма за ннм[ъ] добра оустал(ъ)ца да провѣгѣа око ц(а)ра, и око г(о)с(п)оде ѡстале, ѡ негоу жнвотѣ, нлн се не нма чѣме ѡт[ъ]кѣпнтн. тако тѣ е и наша праз'на исповѣс(тъ), без тѣда, и без подѣшѣа на смр'тн. ако се дон'де не оузѣде исправѣѡ. защо б(о)гъ понанвнше на наше покаанѣе мотрн, хокѣ моуи се каиати и плакати се за свон грѣх[ъ]. еръ ако би се колнко пѣт(ъ) нсвѣдѣѡ¹² ч(ло)в(ѣ)къ, а не ѡт[ъ]стае се ѡт[ъ] грѣха, ннт(н) се за нѣга кѣѣ. слаба е тѣ д(оу)шн помоѣѣ. нс(тъ), зато и вѣло напред[ъ]но иѡн, да ѡм'ма не оузмѣ е ѣвоуи под[ъ] своу влѣдѣ, како нз тѣла нзагѣ. алн, алн, тѣд[ъ] и лоуаенѣ тѣла с' ч(н)стнм[ъ] покаанѣем[ъ]. доброе зѣданѣ д(оу)шн, и то иѡн е вѣренѣкъ тѣмо до раи. а ако лн се баш(ъ) на смр'тн исповѣдѣѣ. и за грѣхе се выше не може каиати. зацоно тан пѣт(ъ) мѣ вѣѣъ смр'тъ пресомѣтѣн. то вааѣ, да нма оусталацѣ ѡ томе те да провѣѣа ѡ нѣнѣ сп(а)сенѣю. а тѣ, вааѣ не мѣлѣѣ, него и мнѡгѣ келнкѣ трошакъ, ѡко тога ходенѣ и провѣгѣанѣ. цогдо зѣде после нѣгове смр'тн нз'ѡстало ѡт[ъ] нѡв(ъ)ца до кон'ца, свѣ нмѣнѣ до по нѡв(ъ)ца, по нѣлаж[ъ]нон х(рн)с(то)вон и еу(анг)г(е)л'скон бесѣдн. цоно се пнше, алнн(ъ) г(лаго)лю вау[ъ]. да се некѣ ѡслободнтн она д(оу)ша. ѡдонѣд[ъ] нз онѣ, там[ъ]ннѣ, и нанпослѣд[ъ]нѣ мѣд[ъ]ннѣ. да рѣчѣмо, до ед'не баб'ке. док' се свѣ то не нздаа иѡн се. за д(оу)шѣ. на снроуѣхе и снротѣ, цр(ъ)кве, и мѣнастѣре с(вѣ)щен'ннком[ъ] на с(вѣ)тѣ летѣргѣѣ, да хѡде и провѣгѣау с мнѡгом[ъ] моуом[ъ] пред[ъ] б(о)гом[ъ]. за тѣ д(оу)шѣ. коѣ се исповѣдала на сѣмоуе кон'цѣ свога жнвота, и нѣ иѡн тога времѣна моу'ло бытн (280а) бытн да сама соуом[ъ] за жнвота свога ѡт[ъ]става: но, да рѣчѣмо мѣло не хѣе, ѡслобѣгѣа м(н)л(о)стннѣ, д(оу)шѣ тѣмо ѡд[ъ] онога зѣтвѡра. и то е доста добра пощенѣ. кад[ъ] се ч(л)в(ѣ)къ нз там[ъ]ннѣ и ѡт[ъ] смр'тн може сѣ сконм[ъ] нмѣнѣм[ъ] ѡт[ъ]кѣпнтн. а вѣѣъ зато не знѣм що казати. може лн со тѣм[ъ] що се по смр'тн грѣш(ъ)нѣ ч(ло)в(ѣ)къ за д(оу)шѣ даѣ. добытн онѣ д(оу)ша ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)нѣѡ, нлн не. алъ вѣѣъ, и то доста иѡн е, кад[ъ] се е ѡт[ъ] зѣтвѡра ѡслободнѣа. и то вѣѣъ дѡт[ъ]лѣ. ама сад[ъ] що да рѣчѣмо ако ч(ло)в(ѣ)къ до своѣ смр'тн не зѣде се свога грѣха покаѣѡ. а снроуѣ е быѡ те нн'де ннѣа не нма. нлн ако що послѣ нѣга н бѣде ѡстало. а онѣн коуѣ е оно ѣ рѣке допало нѣгоуо добро. зѣ'ѣде ч(ло)в(ѣ)къ бѣзѣшѣн(ъ), и нзѣанѣа. тѣ мѣ ннѣа за д(оу)шѣ не нздаѣ. сад[ъ] кажнтѣ. що нз тога да бѣде. защо ѣа вау[ъ] ѡт[ъ]сад[ъ] моуѣ ѡд[ъ]мѣчѣтн, не оу'мнм[ъ] вѣс(ъ) внше чѣнм[ъ], о томе ѣвѣѣстнтн. ама тѣш'ко тоу[ъ] чѡекѣ до послѣ кон тѣгѣе добро нзе. а не помѣѣже цогдо онѣн дѣшн, с

¹² тако у рукопису

нїеном[ь] нарѣченом[ь] подѣж[ь]бннм[ь]. естъ нстнѣ правнца то. скака се хр(н)стїанскѣ цр(ь)ква за свѣ мрѣтве д(оу)ше ѿ нзбавленю нѣнѣ м(о)лн, зато, н трнпѣт(ь) 8 годнны задѣш(ь)ннѣ се чннѣ. н све свѣоте кромѣ велнкога празннка¹³, преко годннѣ рѣдом[ь], за знанѣ н незнанѣ д(оу)ше. б(о)гом(н)лост(н)во ѿт[ь]пралѣ¹⁴ се. н летѣргїѣ савже. за радн тога, да не бн коѣ хр(н)сѣанска д(оу)ша под[ь] затвором[ь] до сѣда б(о)жїѣга ѿстала. зацо коѣ до ѿно добн ѿстане. тѣ е вѣѣъ н погннѣла вѣч(ь)но, ннтї е онѣда вѣѣъ когдо може ѿслободнтн. кад[ь] се вѣѣъ м(н)л(о)стѣ над[ь] грѣш(ь)ннцы оукратї. а гнїев(ь) се б(о)жїн велнк(ь) поднгне. то онѣдѣ нн сам(ь) авраам[ь] не бы свога с(ь)на нзбавїѿ, да бы се онѣда 8 затворѣ мегю грѣш(ь)ным[ь] д(оу)шамн згодїѿ. зато се скакѣ цр(ь)ква за свѣ дѣше н молн. да донѣ не бы (280б) донѣ не бы онѣде былн. ала доцнѣ нзбав(ь)но то, ѿ браѣо бѣѣа, ако коѣ д(оу)ша ѿвѣѣ ѿсобоито за себе свога оусталѣца не нма да съ задѣж[ь]бннм[ь] ѿ нїѿн провѣнѣа. зато нпак(ь) вѣмѣ молабѣно просѣн се велнм[ь] н нарѣѣем[ь]. скакѣ се себе, н своѣ д(оу)ше сѣкнѣнтѣ. те зарана поканїѣем[ь] б(о)гѣ оугѣнѣнтѣ. с мѣом[ь] с постом[ь] н с м(н)л(о)стннїѿм[ь]. н ннкого за нїѣгоко сло не ѿсвгнѣнтѣ. да самн ѿт[ь] б(о)гѣ ѿсвгнѣны не оузбѣдѣтѣ. н смрѣт(ь) 8 коѣ годѣ вѣс(ь)¹⁵ грѣхѣ не затворн. ако лн нас(ь) наша смрѣтѣ нагнѣ оу поканїю, н ч(н)стон нсповѣдн. то онѣда ѿт[ь] скакѣ тѣгѣ н некоѣ н грнже кѣмо нзѣмакнѣнтн, н ѿслободнтн се свѣом[ь] сп(а)сѣнїѣм[ь]. те онаѣ ѿбѣнннскаѣ добѣрѣ бѣѣга многа прндѣстанѣ тн. ѿ х(р)стѣ ин(соу)се г(о)с(по)дѣ нашѣм[ь]. елѣж[ѣ] слава съ о(тѣ)цѣм[ь], н с(вѣ)тым[ь] д(оу)хом(ь). н н(ь)н(їѣ).

¹³натписано

¹⁴такѣ у рукопису

¹⁵натписано

ПРЕПОДОБНИ ТЕОДОСИЈЕ ПЕЧЕРСКИ

„ПОУЧЕНИЈЕ О ХОЋЕЊУ У ЦРКВУ“

Музеј Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218

(736) вѣ ¹соуб(отоу)² ꙗко не дѣлае по с(т)а¹. поученіе³ ⁴с(в)е(т)а(го) фео[д]о[с]іа⁴, хожденіе⁵
кѣ⁶ цр(ь)к(ь)вы. ⁷ѡ м(н)а(о)стн⁷ ⁸бл(аго)с(л)овн⁹ ѡ(т)ч(е)⁸.

Слѣшнмъ оубо г(оспод)а пророкомъ г(лаго)люща. нашемоу¹⁰ оуниаствоу¹¹. ¹²с(ы)ноу¹³
чл(овѣ)чь стража¹⁴ поставих¹⁵ те¹² домоу ис(ран)левоу¹⁶. да же¹⁷ видѣ¹⁸ рать¹⁹ приходящоу. а нѣ
възвѣщаешн²⁰ гражданоу²¹. крѣ(74а)въ нхъ нзищоу²² ѡт[ъ] роукоу твою. аще²³ ли възвѣстнши
а они не послушають²⁴ ²⁵въ градъ не въвѣгнутъ. тѣ²⁵ сами оу²⁶ своимъ крѣви да оумроутъ²⁷.
х(р)сто(с)ъ²⁸ же²⁹ ³⁰въ єв(ан)г(е)лн³¹ г(лаго)летъ³⁰. аще сѣгрѣшнть³² ³³тебѣ³² братъ твои. нди
ѡблнн³⁴ прѣд[ъ] тобою и тѣмъ³⁵ єдинемъ³⁶. да аще покаетъ³⁷ се³⁸ приобрѣщешн брат[а] своего. аще
ли нераднн³⁹ начнетъ. помни сѣ собою двѣ⁴⁰ нли трѣ⁴⁰ послухы. и небрѣши⁴⁰ ли⁴¹ начнетъ⁴². то
прѣд[ъ] цр(ь)к(ь)вѣ⁴³. аще ли ѡ⁴⁴ цр(ь)к(ь)ви нераднн⁴⁵ начнетъ. да⁴⁶

¹Бс: тѣже д(ь)нь; А, Б, В, Г: тож день тогож преподобнаго ²Р: пяток ³И: слово на часѣх ⁴А, Б, В, Г
немају; Е: Феодора Студийскаго ⁵Бс, Р, А, Б, В, Г: ѡ хожденіи; Е: о хоженіи; М: иже ходити ⁶Е нема ⁷Бс,
А, Б, В, Г: и м(о)л(и)твѣ; И: и о молитвѣ; М: на молитву; Е: и о милостыне ⁸Бс, Р, А, Б, В, Г, Е немају
⁹М: Господи, благослови ¹⁰Бс, Р: къ нашемъ ¹¹Р: учительству ¹²Бс: стр[а]сть же дах[ъ] те с(ы)не чл(овѣ)чь ¹³Р,
А, Б, В, Г, М, Е: с(ы)не ¹⁴Р, М: стража ¹⁵Р, А, Б, В, Г, М: дах ¹⁶Р, А, Б, В, Г, М, Е: иисраилеву ¹⁷Р, А, Б,
В, Г, М, Е: да иже ¹⁸Р, А, Б, В, Г, М, Е: видя; Бс: видѣтъ ¹⁹Бс нема ²⁰А, Б, В, Г, Е: возвестиши ²¹Бс, Р, А,
Б, В, Г, М, Е немају ²²Бс: възншъ ²³Ник: аще. аще ²⁴Р: слушають ²⁵Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ²⁶Бс, Р,
А, Б, В, Г, М, Е: въ ²⁷Е: погнбнуть ²⁸А, Б, В, Г: и Христос; Р: Господь ²⁹Бс: члѣт[ъ]; Р, А, Б, В, Г, М, Е
немају ³⁰Р, А, Б, В, Г, М, Е: глаголетъ въ Еуаггеліи ³¹Бс, Ник: єв[ан]г[е]лнн ³²Р, А, Б, В, Г, М, Е немају
³³Бс нема ³⁴Р, А, Б, В, Г, М, Е: обличи его ³⁵у Бс види се само прво слово — т ³⁶Бс: єдинъ ³⁷Бс: п(о)сѣщаєтъ
³⁸Бс: то ³⁹Р, А, Б, В, Г, М, Е: неродити ⁴⁰Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: аще ли ѡт[ъ] двою небрѣжети (Р: небрѣжеть;
А, Б, В, Г, М, Е: небрѣши) ⁴¹Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ⁴²Р нема ⁴³Ник: цр(ь)к(ь)вою; у Е додато:
обличи его ⁴⁴Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: и ѡ ⁴⁵Р, А, Б, В, Г, М, Е: неродити ⁴⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: да ти

БОУДЕТЬ ІАКО ЕЗНІННІКЪ⁴⁷ Н ІАКО⁴⁸ ІМТАРЬ. Н(Ы)НІА ЖЕ⁴⁹ ІМН НѢС(ТЬ) КАКО⁴⁹ Г(ЛАГО)ЛАТН. Н КАКО
 ОБЕЛІАТН⁵⁰ КОГОЖДО НАС(Ь)⁵¹ ПОЧАТН⁵². СЪЗВА БО НН БА[А]Г[О]Д[Ѣ]ТЬ С(ВЕ)Т(А)ГО Д(ОУ)ХА,
 І(О)Л(Н)ТВАМН⁵³ С(ВЕ)ТЫЕ В(О)ГОРОДНЦЕ. ВСОУ ОБЕТЕЛЪ ВЪ ЕДНОД(ОУ)ШНІЕ⁵⁴, Н⁵⁵ ВЪ ЕДНООУМІЕ⁵⁶. Н ВЪ
 ЕДНОУ ЛЮБОВЬ⁵⁷, ДА БОУДѢТЬ⁵⁸ ВОЛЯ ТВОЯ ІАКО НА Н(Е)Б(Е)СН Н НА ЗЕМЛН. ⁵⁹ІМНОГО БО ВЕЛЕЩЕМОУ⁶⁰
 НАМЪ ІМѢТН НЫ⁵⁹. КГДА⁶¹ ⁶²ГОДНА ЦР(Ь)К(О)ВЬНАА⁶² ПОЗОВЕТЪ НАС(Ь), НА С(ВЕ)ТЫН СЪБОРЬ. АТОГДА
 СОТОНА^а ТОГДА⁶³ ⁶⁴СР[Ь]Д[Ь]ЦЕ⁶⁵ НАШЕ⁶⁶ СОТОНА⁶⁴ ОМРАЧІТЬ⁶⁷ ЛѢНОСТІЮ⁶⁸. ІАКО НЕ Н(74Б)ТН СЪ
 ТЫЩАНІЕМЪ⁶⁹ ВЪ ЦР(Ь)К(О)ВЬ НА СЪБРАНІЕ⁷⁰. ⁷¹СНРЕТЬ НА Ц(А)Р(Ь)СКЫН ОБѢДЪ⁷¹. ⁷²СѢ ЖЕ⁷² КОЛНКО
 ВЪЗВѢЩАЛЪ КСМЪ О ТОМЪ. ⁷³А ПОСЛОУША^бЮЩА^бЮЩАГО НЕ БЫС(ТЬ)⁷³ НН ЕДНОГО ЖЕ. Н КАКО⁷⁴ ІМЛІАТН О
 ТОМЪ, ІАН НЕ СТЕНАТН⁷⁵. АЩЕ⁷⁶ БН ВЪЗМОЖНО, ПО⁷⁷ ВСЕ Д(Ь)НН Г(ЛАГО)ЛАЛЪ БНХЪ⁷⁸ СЪ⁷⁹ СЛЪЗАМН ІМОЕ⁸⁰
 СЕ. Н⁸¹ КЪ КОЛѢНОМЪ КАШНМЪ ПРНПАДАЕ⁸². ДА ⁸³БЫ НН ІЕДНН' ЖЕ⁸³ ВАСЬ⁸⁴ ОСТАВІАЛЪ ГОДННН⁸⁵
 Ц(РЬ)К(О)ВЬНІЕ⁸⁶. ІАКО⁸⁷ АЩЕ⁸⁸ БО КТѢ ННКОУ ВЪЗДѢЛАЕТЪ⁸⁹. ІАН КННОГРАДЪ. АЩЕ⁹⁰ ОУЗРНТЬ⁹¹ ПЛОДЫ⁹²
 ПРОРАСТОУЩАА⁹³. ТѢ⁹⁴ ТРОУДА НЕ ПОІМНІТЬ ЗА⁹⁵ РАДОСТЬ. Н КЪ Б(ОГ)ОУ

^апрецртано ^бпрецртано

⁴⁷Бс: езынн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: иноязычникъ ⁴⁸Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ⁴⁹Бс: нѣс[ть] како мн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: како ми не ⁵⁰Бс: не обеліати; Р, А, Б, В, Г, М, Е: не обличати по части ⁵¹Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: вас[ть] ⁵²Ник: почѣти ⁵³Бс: н м(о)л(н)твамн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: и молитва ⁵⁴Бс: еднн(о)ушн ⁵⁵Бс: нема ⁵⁶Бс: еднн(о)ушн ⁵⁷Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: волѣ (Р, А, Б, В, Г, М, Е: волю) ⁵⁸Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: вѣд[ѣ]т' бо ⁵⁹Бс: мы ж[ѣ] с[ъ] многы[мн] волю хоше[м] нѣтн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: Мы же многы воля хоше[м] имѣти ⁶⁰Ник: велешомоу ⁶¹Бс: когда; Р, А, Б, В, Г, М, Е: Егда бо ⁶²Бс: годъ цр(ь)к(о)внн; Б, В, Г: время церковного пения ⁶³Р, А, Б, В, Г, М, Е: и тогда ⁶⁴Бс: сатана ср[ь]д[ь]ца наша ⁶⁵Р, А, Б, В, Г, М, Е: сердца ⁶⁶Р, А, Б, В, Г, М, Е: наша ⁶⁷Бс: омрачае[тъ] ⁶⁸Е: прелестию ⁶⁹Ник: тащаніемъ; Бс: ѣтаніемъ ⁷⁰Бс: с(ве)то събраніе; Р, А, Б, В, Г, М, Е: святое събраніе ⁷¹Бс: не рекъ въ цр(ь)ковѣ нъ на тѣн обѣдъ а о пакет[ѣ]рннцн, тон нѣс[ть] мн ползи г(лаго)латн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: нареку въ церковной на тѣй обѣдъ (у Б, В, Г у продужетку: небеснаго царя). А о павечерниці нѣсть ми лзѣ и глаголати (у Б, В, Г уместо „нѣсть ми лзѣ и глаголати“: же что и глаголати; у А: же несть лзѣ и глаголати; у М: несть ми лзе изглаголати; Е: несть ми глаголати и лзе) ⁷²Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ⁷³Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: н нѣс[ть] послашающаго ⁷⁴Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: како мн (у Е у продужетку: есть) ⁷⁵Бс: стениати; Р, М, Е: стонати; А, Б, В, Г: постеняти ⁷⁶Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: н аще ⁷⁷Бс: н по ⁷⁸Бс: бы ⁷⁹Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: н съ ⁸⁰Бс: м(о)лю ⁸¹Бс: нема ⁸²Бс: кланая се ⁸³Бс: нн еднн же бы ⁸⁴Р: насъ; А, Б, В: з вас ⁸⁵Бс: года ⁸⁶Р, А, Б, В, Г, М, Е: молитвенныя; Бс: м(о)л(н)тв(ь)наго ⁸⁷Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ⁸⁸Бс: аще лн ⁸⁹Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: дѣлае[тъ] ⁹⁰Бс: да егда; Р, А, Б, В, Г, М, Е: да еже ⁹¹Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: вн[дн]ть ⁹²Бс: плодъ ⁹³Ник: прорастоуща; Бс: прорастающъ; Р, А, Б, В, Г, М, Е: прорастающа ⁹⁴Бс: Р, А, Б, В, Г, М, Е: н ⁹⁵Бс: нема

радостно⁹⁶ подвѣзает⁹⁷ се. да бы емоу обоумати⁹⁸ плодъ⁹⁹. аще ли видѣтъ свою ныкоу
 прорастьшоу¹⁰⁰ ¹⁰¹былѣмъ и травою. не оставит ли се¹⁰¹, колнко бо лѣтъ¹⁰² нцоу¹⁰³. ни
 единно¹⁰⁴гонцоу¹⁰⁵го вѣждоу придоуцаго¹⁰⁴ къ лиѣ. и г(лаго)люща¹⁰⁵ како ли¹⁰⁶се сп(а)сти¹⁰⁶. нѣ
 нѣс(тъ) того въ нас(ъ) никогдаже¹⁰⁷ оверѣсти. и¹⁰⁸ еда¹⁰⁹ же¹¹⁰ порѣта¹¹¹ не вѣдаде¹¹². ни
 свѣти¹¹³ ¹¹⁴тѣлоу на потрѣбу¹¹⁴. тѣ велнкоу печаль (75а) сѣтворилъ¹¹⁵ въ томъ. а еже¹¹⁶ годны
 погоубляемъ. тогоже¹¹⁷ не поменемъ¹¹⁸. ни ¹¹⁹печалоуемъ о томъ¹¹⁹. ни на ср[ъ]д[ъ]це си
 оузносимъ¹²⁰. нѣ танемъ¹²¹ ¹²²абы николюже¹²² вѣдѣти¹²³. и сѣ н(ы)ни¹²⁴ не на оукоренѣ
¹²⁵написахъ вамъ¹²⁵. нѣ възвѣждаю¹²⁶ васъ, да бнсте се¹²⁷ остана таковаго¹²⁸ неродства¹²⁹.
 оуже¹³⁰ бо вамъ г(лаго)лю, ¹³¹то и о себѣ¹³¹. да молю ви се чѣда¹³², и братѣ¹³³ мои¹³⁴, и о(тъ)ци.
 въспрѣнѣмъ яко¹³⁵ о(тъ) сна льстнаго¹³⁶. и не печалнмы¹³⁷ с(вѣ)т(а)го д(оу)ха. ¹³⁸еже ес(тъ)¹³⁸
 приде¹³⁹ поклонни се и припадемъ¹⁴⁰ емоу. и въсплачемъ¹⁴¹ се прѣд[ъ] г(осподе)мъ

^впрецтано

⁹⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: на м(о)л(н)твѣхъ ⁹⁷Бс: подвизати ⁹⁸Бс: оеимати; Е: обимати; М: обоимати; А, Б, В,
 Г: дал обимати; Р: събрати ⁹⁹Бс: плодн ¹⁰⁰Бс: нарастѣшю; Р, А, Б, В, Г, М, Е: нарастѣшю ¹⁰¹Бс: трѣни
 многаа нѣ то творитъ. не оутрѣнит ли се таковаго дѣанія; Р, А, Б, В, Г, М, Е: тернію многа, то что створить?
 Не охабит (А, Б, В, Г: печалит) ли ся таковаго дѣанія! ¹⁰²Бс: лѣто ¹⁰³Бс: съшло; Р, А, Б, В, Г, М, Е:
 минуло ¹⁰⁴Р, А, Б, В, Г, М, Е: пришедша ¹⁰⁵Ник, Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: гл(аго)люща ¹⁰⁶Бс, Р, А, Б, В, Г,
 М, Е: сп(а)сти се ¹⁰⁷Бс: никогда ¹⁰⁸Бс: нема ¹⁰⁹Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: егда ¹¹⁰Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: немају
¹¹¹Р, А, Б, В, Г, М, Е: портища съпроста ¹¹²Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: даде¹¹³А, Б, В: риз; Е: свѣтки ¹¹⁴Бс:
 ни много еже ес(тъ) тѣлесн на потрѣбу; Р, А, Б, В, Г, М, Е: или иного еже ест се на потрѣбу (у А, Б, В, Г,
 М у продужетку: телеси) ¹¹⁵Бс: си творимъ; Р, А, Б, В, Г, М, Е: собѣ створимъ ¹¹⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е:
 нже ¹¹⁷Бс: то ты; Р, А, Б, В, Г, М, Е: то и того ¹¹⁸Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: помнм[ъ] ¹¹⁹Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е:
 ни о том[ъ] печалѣмъ ¹²⁰Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: възносимъ ¹²¹Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: танемъ къ себѣ (Р, А, Б,
 В, Г, М, Е: собѣ) ¹²²Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: яко бы того ¹²³Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: не веде¹²⁴ти (Р, А, Б, В, Г, М,
 Е: вѣдати) николюже ¹²⁴Р, А, Б, В, Г, М, Е: нынѣ ¹²⁵Бс, Р, М, Е: вам[ъ] написах[ъ]; А, Б, В, Г: вамъ глаголю
¹²⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: възвѣждаю ¹²⁷Бс: нема ¹²⁸Бс: тог[о] ¹²⁹Бс: нерадства; у А, Б, В, Г: даље следи: и
 лености ¹³⁰Бс: нже; Р, А, Б, В, Г, М, Е: Еже ¹³¹Бс, А, Б, В, Г: и себѣ; Р: собѣ; М: глаголати о себе; Е: то и
 себе такожъ ¹³²Бс: чѣда мои любими; Р, А, Б, В, Г, М, Е: чада моя любимая ¹³³Р, А, Б, В, Г, М, Е: братия
¹³⁴Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: немају ¹³⁵Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: немају ¹³⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: лѣноостнаго
¹³⁷Бс: оспечалѣмъ[ъ]; Р, А, Б, В, Г, М, Е: опечалѣмъ ¹³⁸Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: немају ¹³⁹Ник, Р, А, Б, В,
 Г, М, Е: приидѣте; у Бс: приде ¹⁴⁰Бс: припадемъ ¹⁴¹Бс: въсплачмъ

сътвор'шнмъ¹⁴² нн¹⁴³. н варымъ лицѣ юго¹⁴⁴ покааніемъ¹⁴⁵. въ¹⁴⁶ ѡаа'мѣхъ же въсканкнемъ юмоу. н
проснмъ съдѣ да прнмлемъ¹⁴⁷. гтолг тлыцѣмъ¹⁴⁸ ѡт[ъ]врѣзѣт нн¹⁴⁹. 150ѣ н мы¹⁵⁰ съ слѣзамъ, да¹⁵¹
съ¹⁵² радостію пожнемъ роуковетн¹⁵³. 154въсплачем се¹⁵⁴ прѣд[ъ] б(ого)мъ за¹⁵⁵ ц(а)р(ь)ство
н(е)б(е)с(ь)ноѣ¹⁵⁶. н¹⁵⁷ да¹⁵⁸ тамо¹⁵⁹ оутѣшеніе постигнѣмъ¹⁶⁰. скръбы¹⁶¹ наше¹⁶² 163н¹⁶⁴ троудн¹⁶³
н въздыханіа^{165/164} 166нн въ тѣдѣ же¹⁶⁶ соутъ. протнкоу боудущнн¹⁶⁷ славѣ¹⁶⁸ юже¹⁶⁹ оугот[о]ва¹⁷⁰
171б(ог)ъ. (75б) бл(а)гын г(оспод)ъ нашъ¹⁷¹. да¹⁷² 173ѡт[ъ] ѿелѣ¹⁷³ потычнмъ се всею слою,
въздати¹⁷⁴ троудн своѣ, іако¹⁷⁵ жрътвоу¹⁷⁶ ч(н)стоу. възырающе на зачелныка¹⁷⁷ вѣрѣ, н
съвршнтѣаа і(нсоу)са. юмоу же слава¹⁷⁸ съ ѡ(ть)цемъ¹⁷⁸ :-~

прецртано

¹⁴²Р, А, Б, В, Г, М, Е: сътворѣшемъ ¹⁴³Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: нас(ъ) ¹⁴⁴у Бс: го ¹⁴⁵Бс: поклоннмъ се; Е: в
исповеданн ¹⁴⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: н въ ¹⁴⁷Р, А, Б, В, Г, М, Е: прнметъ ¹⁴⁸Бс: н алчелъ да; Р, А, Б, В,
Г, М, Е: и толцѣмъ, да ¹⁴⁹Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: нам[ъ] ¹⁵⁰Бс: н сѣм[ъ]; Р, А, Б, В, Г, М, Е: и сѣмъ ¹⁵¹Р,
А, Б, В, Г, М, Е немају ¹⁵²Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ¹⁵³Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: [рѣков]етн (Р, А, Б, В, Г,
М, Е: рукояти) ¹⁵⁴Бс: плачмъ се за; Р, А, Б, В, Г, М, Е: плачѣмъ здѣ ¹⁵⁵Р, А, Б, В, Г, М, Е: да ¹⁵⁶Р, А, Б, В,
Г, М, Е: небесное получимъ ¹⁵⁷Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ¹⁵⁸Р, А, Б, В, Г, М, Е немају ¹⁵⁹Бс: ѡнамо ¹⁶⁰Бс:
постигнѣмъ(ъ) тѣ нас(ъ); Р, М, Е: постигнѣтъ ны; А, Б, В: подаст нам; Г: прнмемъ ¹⁶¹Бс: [скръбъ] бо сіа; Р, А,
Б, В, Г, М, Е: Скорби бо сеа ¹⁶²Бс: наш[а] ¹⁶³Бс: нема ¹⁶⁴Р, А, Б, В, Г, М, Е: въздыханіе и трудн ¹⁶⁵Бс:
въ[здыханіа] радн ¹⁶⁶Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: ннчтож[е] ¹⁶⁷Бс, боудещн; Р, А, Б, В, Г, М, Е: будущей ¹⁶⁸Бс, Р,
А, Б, В, Г, М, Е: славѣ рет(е) ап(о)с(то)ль ¹⁶⁹Р, А, Б, В, Г, М, Е: юже ¹⁷⁰Бс: оуготовал(ъ) еси намъ; Р, А, Б, В, Г,
М, Е: уготовалъ естъ намъ ¹⁷¹Бс: бл(а)гын нашъ; Р, А, Б, В, Г, М, Е: благый нашъ Богъ ¹⁷²у А, Б, В, Г: далѣ
следи: уже ¹⁷³у А, Б, В, Г: далѣ следи: братіе ¹⁷⁴Бс, Р, А, Б, В, Г, М, Е: въздати емоу ¹⁷⁵Бс: н; Р, А, Б, В, Г,
М, Е: акы ¹⁷⁶Бс: жрътвѣ; Р, А, Б, В, Г, М, Е: жрътву ¹⁷⁷Р, А, Б, В, Г, М, Е: началника ¹⁷⁸Бс: въ вѣкы.
амннъ; Р, А, Б, В, Г, М, Е: честь и дрѣжава ¹⁷⁹Ник: съ ѡ(ть)цемъ и стим (тако у издау) д(оу)хомъ. и
н(ы)нн и пр(и)с(ъ)но

ПОУКА У УТОРАК ТРЕЋЕ НЕДЕЉЕ ПОСТА

Музеј Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218

(67а) Ђь кто(рьни)къ ꙗ¹. пос(та)² пооученіе³ ⁴с(ве)т(а)го ꙗко[о]ра нгоум(ена)⁴.

(67б) Язь грѣшнѣи⁵ и лѣннѣи, погрѣбѣ⁶ талантъ скон въ земан. ⁷не прѣдѣлавъ⁷ нитѣже. и чаю⁸ на сѣбе по все д(ь)ни⁸ онѣх[ь], лютыхъ нем(н)л(о)стивнѣхъ⁹ истезатель. и прѣщеніа оного страшнаго¹⁰. ꙗгда начнеть г(лаго)лати. ѡ злы¹¹ рабе¹² непотребны¹³, добръѣ¹⁴ сътвори бы¹⁴. дабы възвратна сребро мое¹⁵. ¹⁶дабѣ дааь тышнѣмъ¹⁶, ¹⁷и дѣлѣнѣмъ¹⁷. ꙗже¹⁸ бнше ¹⁹въздааи ми соугубѣ¹⁹. ²⁰н(ы)ниа же²⁰ ноуждоу²¹ нмѣю г(лаго)лати²². г(лаго)ле²³ не прѣстаю. не ꙗко оутешитель²⁴, нѣ ꙗко²⁵ съ слъздаи. ²⁶молю се²⁶ и колѣнѣх[ь] вашнх[ь] ²⁷касаю се²⁷. оуказати²⁸ вамъ прѣд[ь]лѣжещаа бл(а)гаа. и грѣдоущею моуки, еда²⁹ бнсте не погрѣшнѣи бл(а)гыѣ оное надежде. не мало бо тѣ злѣ, ꙗже намъ тацѣмъ³⁰ даром(ь)³¹ лѣннѣмъ³² бнти. и оу³³ она³⁴ непроходимаа ³⁵мѣста адьскаа³⁵ выпастн лѣностію. хожденіа радн и ³⁶красотн³⁷ малокрѣмннѣхъ³⁶. въ нѣхъже нитѣже³⁸ оуспѣшно³⁹ послѣдовавше таковым(ь). (68а) азъ же оунилин, нмѣю

¹Р, М, Е: 3 недѣли ²Р: поста на часѣхъ святаго Феодора игумена Студийскаго; М, Е: поста святаго Феодора игумена Студийскаго ³Р: слово утѣшно къ братии; М, Е: слово ⁴Р, М, Е: о душевнѣй ползѣ. Господи, благослови ⁵Р, М, Е: грѣшный ⁶Р, М, Е: погрѣбѣи ⁷Р: и не придѣлавъ имъ; М, Е: и не придѣлавъ ⁸Р, М, Е: по вся дни на себѣ ⁹Р, М, Е: и немилостивыхъ ¹⁰Р, М, Е: страшнаго и гнѣва лютаго ¹¹Р, М, Е: злый ¹²Р: рабе и лѣннѣи; М, Е: немаю ¹³Р, М, Е: непотрѣбне ¹⁴Р, М, Е: бы створилъ ¹⁵Р: мое добрымъ пенязникомъ ¹⁶Р: нема; М, Е: да быхъ далъ тшнѣмъ ¹⁷Р, М: и поспѣшнымъ и дѣлѣнѣмъ; Е: и поспѣшнымъ ¹⁸Р, М, Е: иже ¹⁹Р: ми въздѣлали съ лихвою ²⁰у рук. Р: но иже; М, Е: ныне же ²¹Р, М, Е: нуждею ²²Р: глаголати, и глаголю ²³Р, М, Е: и глаголя ²⁴Р: учитель; Е: утешителен (у разночтѣніима није написана сигла Е) ²⁵Р: ꙗко рабъ ²⁶Р, М, Е: моляся ²⁷Р, М, Е: касаю (у Р на белини) ²⁸Р, М, Е: и указаа ²⁹Р, М, Е: да ³⁰Р, М, Е: тацѣхъ ³¹Р, М, Е: даровъ ³²Р: лишенымъ; М, Е: обливованымъ ³³Р, М, Е: въ ³⁴Р: нема ³⁵Р, М, Е: и адьскаа мѣста ³⁶Р, М, Е: красоты маловременныя ³⁷Р: красотѣ ³⁸Р, М, Е: ничсѣ ³⁹Р, М, Е: успѣша

⁴⁰ въ себѣ⁴⁰ корѣнь злаго⁴¹ проращенїа, ѡт[ъ] моеѹ лѣнѡстн. нн самъ вѣходѣ^а ѡт[ъ] мое^а въ ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)с(ь)ное. н вѣмъ спѡноу⁴² творѣ своѣю лѣнѡстїю, н ⁴³нравн непод[о]бїи⁴³. соуднхъ себѣ двѣнн⁴⁴ н трнцн, ѡт[ъ]лоуѣнтн се ѡт[ъ] вас(ь), н сѣ сѣтворнхъ, не добродѣтелїи⁴⁵ ѡнѣх[ъ], с(вѣ)тынх[ъ] подражатн хотѣ. нѣ сѣ лоуѣ соуднхъ, да васъ⁴⁶ не оупражню⁴⁷, ѡт[ъ] бл(а)гаго⁴⁸ сего⁴⁹ подвѣзанїа. аще⁵⁰ бнх[ъ] съ вѣмн былъ, н⁵¹ не малоу⁵² быхъ спѡноу сѣтворнлъ⁵². ⁵³н наставнлъ⁵⁴ бнхъ⁵³ ⁵⁵на б(о)ж(ь)ствнїе⁵⁵ поуѣн. мнѣ же⁵⁶ грѣшномоу неже єдннъ д(ь)нъ ѡт[ъ]лоуѣнтн се ѡт[ъ] васъ. въ всѣ⁵⁷ мнслѣ тѣ⁵⁷ вѣмѣнѣють. прѡча⁵⁸ же достѡпанїа цр(ь)к(о)вѣнаго. н почитанїа б(о)ж(ь)ств(ь)нынх[ъ]⁵⁹ словесъ, н жнїа с(вѣ)тынх[ъ] не⁶⁰. лѣнѡсть моѧ немалѡ. єюже ꙗко⁶¹ вѣрнгамн свѣзанъ лежахъ⁶². н ⁶³оумъ ѡт[ъ]ложнхъ⁶³, тѣкмѣ⁶⁴ ѡчн прѡстїрає къ б(ог)оу⁶⁴. н б(огородн)цоу⁶⁵ на поможь прнзываю⁶⁶. ⁶⁷да негли н оум(н)л(о)ср(ь)днт се⁶⁷ бл(а)гн б(ог)ъ, нашнхъ⁶⁸ радн⁶⁹ м(о)л(н)твѣ. любовь⁷⁰ же⁷¹ (бсб) къ мнѣ грѣшномоу⁷² нмѣють. падохъ бо злѣ⁷³. да⁷⁴ аще не г(оспод)ъ⁷⁵ помогль бы мн⁷⁵ н б(огородн)ца. мало⁷⁶ ⁷⁷бы не вѣселнла се⁷⁷ въ адъ д(оу)ша моѧ. н вѣдѣ⁷⁸ тѣсо⁷⁹ радн⁸⁰ падохъ, ѡставнвъ пороуѣненїю немоу⁸¹ слоужбоу. н вѣслѣдовахъ трапѣзамъ. н не чоухъ⁸² сѣбѣ сѣводѣща⁸³ къ пропасти адьстѣн. ⁸⁴б(ог)ъ бо чл(овѣ)колюбѣць⁸⁴, не прѣзрѣ лазара строупн поснпанна⁸⁵, н гнѡнна оумрыша⁸⁶ вѣскреснлъ єсн. ⁸⁷тѣ же⁸⁷ ⁸⁸посѣтн н мою немоу⁸⁸. не прѣзрн⁸⁹ моеѹ лѣнѡстн. нѣ поуѣтн на мѣ д(оу)хъ

^апрецртано

⁴⁰Р, Е: в собѣ; М нема ⁴¹Р, М, Е: злаго того ⁴²у Р: пропону ⁴³Р, М, Е: своими неподобными нравы ⁴⁴Р: двоичю; М, Е: двжды ⁴⁵Р, М, Е: добродѣтели дѣванїа ⁴⁶Р, М, Е: понѣ вас ⁴⁷Р, М, Е: упражняю ⁴⁸Р: благого; М, Е немају ⁴⁹Р нема ⁵⁰Р, М, Е: аще бо ⁵¹Р, М, Е немају ⁵²Р, М, Е: съпону вам створилъ бых собою ⁵³Р, Е: отставилъ вы бых ⁵⁴М: отставил ⁵⁵Р, М, Е: от Божїа ⁵⁶Р, М, Е: бо ⁵⁷Р, М, Е: ми ся лѣто ⁵⁸Р, М, Е: паче ⁵⁹Р, М, Е: божественных ⁶⁰Р, М, Е: его же облиши мя (М, Е: обливови мя) ⁶¹Р, М, Е: акы ⁶²Р: лежу; М, Е: есмь ⁶³Р, М, Е: и ума моего (М, Е: своего) акы Лазаря другаго пред враты поврѣжена ⁶⁴Р, М, Е: вѣрное око къ Богу прѡстїрає ⁶⁵Р, М, Е: Богородицу съ вышнѣю молитвоу ⁶⁶Р, М, Е: прнзываетъ ⁶⁷Р: да нѣкако бы ся умилисердилъ; М: негли бы ся умилисердилъ; Е: да негли умилисердилъ ⁶⁸Р, М, Е: ваших ⁶⁹Р, М, Е: дѣля ⁷⁰Р, М, Е: и любовь ⁷¹Р, М, Е: юже ⁷²Р, М, Е немају ⁷³Р, М, Е: паденїемъ злымъ ⁷⁴Р нема ⁷⁵Р, М, Е: бы помогль мнѣ ⁷⁶Р, М, Е: вмалъ ⁷⁷Р: не вселнла бы; М, Е: убо вселнла ⁷⁸Р, М, Е: видѣх ⁷⁹Р, М, Е: чего ⁸⁰Р, М, Е: дѣля ⁸¹Р, М, Е: ми ⁸²Р, М, Е: чюяхъ ⁸³Р, М, Е: сводима (у рук. Р: сводима) ⁸⁴Р, М, Е: Но чловѣколюбивый Богъ, иже ⁸⁵Р, М, Е: посыпана ⁸⁶Р: и умерша, но; М, Е: но умерша ⁸⁷Р, М, Е: тожде ⁸⁸Р, М, Е: и на мою немоу прїсѣти ⁸⁹Р, М, Е: прнзрѣ

оу҃снїенїѧ⁹⁰. е҃же⁹¹ оу҃далѧ се ѡт[ъ] васъ. чаѧхъ⁹² б(о)г(а) сп(а)сающаго мє, въ мѡѧмъ⁹³ ѡт[ъ]лоу҃ченїи⁹⁴ ѡт[ъ] васъ. не чюхъ сѣбе добра⁹⁵ прїискавше⁹⁶. бдѣнїѧ⁹⁷ и пощенїѧ не мѡгохъ сѣхраниѧ⁹⁸. ⁹⁹н҃же и тѣхъ ѡсоудѧ се⁹⁹, вѧше҃ же¹⁰⁰ радѧ¹⁰¹ любве радую се. ¹⁰²ѡ животолцѣхъ зло бѣдѣ¹⁰² мѡю хоудость. нѣ¹⁰³ ¹⁰⁴гноушасте се¹⁰⁴ мѡнхъ словесѣ. е҃же въ мѡѧмъ ѡт[ъ]хожденїи къ вѧмъ нзг(лаго)ланїе¹⁰⁵. нѣ сѣ всакымъ тѣщанїемъ¹⁰⁶. понеже¹⁰⁷ велѧко (б9а) поспѣшенїе нѧѣсте¹⁰⁸. ѡ слоужбѣ цр(ъ)к(о)внѣхъ, и въ ¹⁰⁹длготръпенїи; и стоѧнїи¹⁰⁹. на ¹¹⁰всѣхъ¹¹¹ годинахъ[ъ] и слоужбѣхъ ¹¹²обрѣтающен се¹¹². потѣщанїе нѧѣнте. ¹¹³и б(о)ж(ъ)ствнаго ꙗ҃ѡд[о]ра ѡ заповѣдѣхъ радующе се¹¹³. да тогоже¹¹⁴ бл(а)ж(е)н(ъ)ства сподобѧте се. и жнзни вѣтнѣхъ ¹¹⁵прїестѣнѣхъ вѡудѣте¹¹⁵. ѡ х(рист)ѣ и(соу)сѣ г(оспод)и¹¹⁶ нашеѣхъ:

⁹⁰Р, М, Е: уныніѧ, им же угнѣтаемъ есмь и донынѣ ⁹¹Р, М, Е: его же дѣля ⁹²Р, М, Е: чая, по писаному ⁹³Р, М, Е: моем бо ⁹⁴Р, М, Е: отлученїи ⁹⁵Р, М, Е: ничсоже добра ⁹⁶Р, М, Е: прїискавша ⁹⁷Р: но токмо имый бденїа бо; М: ничто имя и бденїа бо; Е: бденїа бо ⁹⁸Р, М, Е: скончати ⁹⁹Р, Е: его (Е: яко) же вы, да тѣмъ и осудихся ¹⁰⁰Р, Е: немају ¹⁰¹Е: деля ¹⁰²Р, М, Е: еже в толицѣ злѣ видяще ¹⁰³Р, М, Е: не ¹⁰⁴Р, М, Е: възгнушастеся ¹⁰⁵Р, М, Е: изглаголаная ¹⁰⁶Р, М, Е: тѣщанїемъ створисте я. И своя бо лѣности забыхъ въ вашемъ тѣщанїи, и ¹⁰⁷Р, М, Е: еже бо ¹⁰⁸Р, М, Е: имѣте ¹⁰⁹Р, Е: длготръпѣнїѣ стоѧнїи; М: долготерпѣнное стоянїе ¹¹⁰Р: въ ¹¹¹Р, М, Е: всѣхъ бо ¹¹²Р, М, Е: обрѣтающеса, и божественнаго Феодора о заповѣдехъ радующеса ¹¹³Р, М, Е: немају ¹¹⁴Р, М, Е: тогожде ¹¹⁵Р, М, Е: причаститися ¹¹⁶Р, М, Е: Господѣ

ПОУКА У ЧЕТВРТАК ТРЕЋЕ НЕДЕЉЕ ПОСТА

Музеј Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218

(71а) ВЪ ЧЕ(ТВРЬТЬ)К(Ь)¹ ꙗ҃ѣ. НЕД[ѣ]лѣ² ПОС(ТА)³. ПОУЧЕНІЕ⁴ С(В)Е(Т)АГО ФЕОД[О]РА
ИГОУМЕНА СТОУДИСКАГО⁵, ѿ ПОЛЗѢ Д(ОУ)ШН⁶:

Тѣмъ оубо братіе⁷, дръзнухъ⁸ писати къ⁹ вамъ. и еще молю се всѣю д(оу)шею моею, ѿт[ѣ]
всего¹⁰ ср[ѣ]д[ѣ]ца. гор'кыѣ слъзы вамъ¹¹ испущаю¹². братіе моя ѿ(тъ)цн¹³ и чѣда моя¹⁴
д(оу)ховная. съборе¹⁵ б(о)г(о)мъ събраннѣи. стадо¹⁶ х(р)сто(во) възлюбленноѣ. въспренн¹⁷ ꙗко ѿт[ѣ] сна
ѿт[ѣ] сконча ѿбытан. и ѿт[ѣ] всѣхъ¹⁸ колы сконча¹⁹. нмѣмъ се ꙗко²⁰ за лѣствнцѣ. ²¹по прѣданію²¹
б(о)ж(ь)ств(ь)наго²² фео[д]ора студіискаго. исповѣдника бывшаго²³, кѣры ради х(р)с(то)ви. и
стр(а)стотръпцѣ²⁴ призывающе²⁵ на помощь. съ прѣт(и)стою²⁶ б(о)городн(и)цею. да нег'ли²⁷
поспѣ(71б)шеніемъ²⁸ и м(о)л(и)твами. и наша ср[ѣ]д[ѣ]ца б(о)г(у) ѿткрѣдитъ²⁹. къ томъ³⁰ разоумѣ,
и въ томъ ѿбытан. въ³¹ томъ³² оученіи³³. инако бо не можемъ³⁴ м(и)л(о)сти б(о)ж(и)е приобрѣсти. нѣ
тѣмъ тѣхъ м(о)л(и)твами. нѣ³⁵ вѣдоуще ꙗко никог[о] же б(о)г(у) не оставитъ оупокояющихъ на
него³⁶, всею д(оу)шею. да ³⁷сѣ вѣдоуще³⁷, подвижанмъ се възненавидѣти³⁸

¹Р: среду ²Р, М, Е: недѣли ³даље у рук. Р следи: святаго Феодора игумена Студийскаго ⁴М, Е: слово
⁵М, Е: Студийскаго ⁶Р, М, Е: душевнѣй; у М, Е даље: Господи, благослови ⁷Р, М, Е немају ⁸Р, М, Е: азъ
нынѣ дръзнухъ се ⁹Р, М, Е немају ¹⁰Р: болѣзнина; М, Е: болезнаго ¹¹Р, М, Е: к вамъ ¹²Р, М, Е: испущая
¹³Р, М, Е: и отци ¹⁴Р, Е немају ¹⁵Р, М, Е: и съборе ¹⁶Р, М, Е: и стадо ¹⁷Р, М, Е: възспрянѣмъ ¹⁸Р, М, Е
немају ¹⁹Р, М, Е: своих и възненавидимъ я, и ²⁰Р, М, Е: акы ²¹Р, М, Е: за прѣданья (у Р: за прѣдаа) ²²Р,
М, Е: святаго великаго и божественаго ²³Р, М, Е: бывша ²⁴Р, М, Е: страсотръпца ²⁵Р, М, Е:
призывающе ²⁶Р, М, Е: пресвятою Владычицею нашею ²⁷Р: иже; М: не ли; Е нема ²⁸Р, М, Е: тѣхъ
поспѣшеніемъ ²⁹Е: укрепить ³⁰Р, М, Е: том же ³¹Р, М, Е: и в ³²Р, М, Е: том же ³³Р, М, Е: служеніи ³⁴Р:
можетъ ³⁵Р, М, Е немају ³⁶Р, М, Е: на нь ³⁷Р, М, Е: и еще, любимици мои, молю вы ся ³⁸Р: и
възненавидимъ

мирскыи[х]³⁹. понщемъ⁴⁰ еже⁴¹ се ксми обѣщаан⁴¹, трѣпетн⁴² все⁴³ д(ь)ни⁴². н⁴⁴ слова⁴⁵ яже⁴⁶ ксми нзг(лаго)лаан. прѣд лѣтнми⁴⁷ послухы. восудѣть нас(ь) въ послѣднн⁴⁸ д(ь)нь. да не боудѣмъ⁴⁹ въ скорбѣхъ, н печалн⁴⁹ находѣицнхъ⁵⁰ на нн⁵⁰. слоужбы дѣла^{а/51} манастирскыи⁵². нли недостатка оудѣе⁵³. ⁵⁴н нного же тѣлѣснаго⁵⁴. нѣ рад[о]юще се въ скорбѣхъ⁵⁵. ⁵⁶н въ смѣреніе⁵⁶ вѣдоуще се. гнѣв. же н рѣптаниѣ. ненавнсть⁵⁷ враждоу⁵⁸. н тѣщеславіе⁵⁹. злобоу н грѣднню, ⁶⁰н завнсть⁶⁰. ⁶¹от[ъ]ложыше вса си⁶¹. нмѣнмы⁶² любовь яже⁶³ естъ всакомоу⁶⁴ доброу⁶⁵ съвршеніе. да ⁶⁶прославнт се⁶⁶ въ д(оу)шн нашѣ⁶⁷ н въ тѣлѣ⁶⁸. (72а) ⁶⁹онъ же⁶⁹ натнѣмъ⁷⁰ въ слоужбахъ прѣд[ъ]сто^бстоити⁷¹. яко възлюбленнн⁷² мл[а]д[ѣ]н[ъ]ци⁷³. дроугъ дроугоу⁷⁴ покореще се⁷⁴, ⁷⁵н яко⁷⁵ можемъ⁷⁶ понестн яр[ъ]мь его бл(а)гын⁷⁶. нельжно бо обѣщахомъ се послѣдовати кмоу. рекшемоу⁷⁷ нже хоцетъ⁷⁸ по мнѣ⁷⁸ ⁷⁹ити вслѣдъ мене⁷⁹, да от[ъ]връжет се сѣбѣ⁸⁰. н пакы нже хоцетъ д(оу)шоу свою сп(а)сти погоубитъ ю. тѣ⁸¹ бо наша хвала н радость. н моужьство. ⁸²овъ же за нме б(о)жїе стр(а)сть трѣпетн⁸². н ⁸³язви его на тѣлѣ своемъ носеще. якоже самъ⁸⁴ за нн пострада. вѣдоуще⁸⁵ такова⁸⁶ бл(а)га⁸⁷ чл(овѣ)колюбца⁸⁸ б(о)га⁸⁹. варнмъ лице его ⁹⁰исповѣданіемъ. н ⁹⁰въ ѡамѣхъ вскланкнемъ кмоу⁹¹. прїидѣте поклоннм се н припадѣмъ кмоу. н въсплачем се прѣд[ъ]

^aтакое у рукопису ^aпрецртано

³⁹Р, М, Е: мира и яже въ мирѣ; его же дѣля прїидох семо, тѣхъ по вся дни ⁴⁰Р, М, Е: ищемъ ⁴¹Р, М, Е: есмы обѣщались ⁴²Е: паче ⁴³Р, М: по вся ⁴⁴Р, М: и та прѣтърпимъ, – да не; Е: прѣтърпимъ, – да не ⁴⁵Р, М, Е: слова наша ⁴⁶Р, М, Е: еже ⁴⁷Р, М, Е: неложными ⁴⁸Р, М, Е: послѣднн ⁴⁹Р, М, Е: печални о скорбехъ ⁵⁰М нема ⁵¹М: деля; Р, Е: ради ⁵²Р, М, Е: монастырскыи ⁵³Р, М, Е: свитейнаго телеснаго ⁵⁴Р, М, Е: немају ⁵⁵Р, М, Е: скорбех, и въ обруганіих, и въ бещестіи ⁵⁶Р, М, Е: смиреніемъ ⁵⁷Р, М, Е: и ненавнсть ⁵⁸Р, М, Е: вражду же ⁵⁹М, Е: тщенье ⁶⁰Р, Е: съ завистию ⁶¹Р, М, Е: от ума своего отложивше ⁶²Р, М, Е: имѣмъ за ⁶³Р, М, Е: еже ⁶⁴Р, М, Е: всему ⁶⁵Р, М, Е: доброму ⁶⁶Р: просвѣтитъ Христос; М, Е: прославится Христос ⁶⁷Р, М, Е: нашей ⁶⁸Р, М, Е: тѣлѣ нашемъ ⁶⁹Р, М, Е: иже ⁷⁰Р, М, Е: начнетъ ему ⁷¹Р, М, Е: пристоати ⁷²Р, М, Е: безлюбивн ⁷³Р, М, Е: агньци ⁷⁴Р, М, Е: покаряющеся ⁷⁵Р, М, Е: Инако бы не ⁷⁶Р, М, Е: ярма его носити на себѣ благаго, но токмо покорѣніемъ ⁷⁷М, Е: по рекшему; Р: покоршему ⁷⁸Р, М, Е: немају ⁷⁹Р, М, Е: вслѣд мене ити (у Р нема ити) ⁸⁰Р, М, Е: себе и послѣдуетъ ми ⁸¹Р, М, Е: то ⁸²Р, М, Е: о (М, Е немају) иже имене ради Божїа страдати ⁸³Р, М, Е: немају ⁸⁴Р, М, Е: и онъ ⁸⁵Р, М, Е: И вѣдуше ⁸⁶Р, М, Е: того ⁸⁷Р, М, Е: блага ⁸⁸Р, М, Е: и чловѣколюбца ⁸⁹Р, М, Е: Владыку ⁹⁰Р, Е: въ исповѣданіи и; М нема ⁹¹Р нема

Б(ого)мь⁹². ꙗко тѣ⁹³ ѿс(тъ) Б(ог)ъ нашъ, и мы людїе ѿго. ⁹⁴и овецѣ паствы⁹⁵ ѿго⁹⁴. и ⁹⁶егда глас(ъ)
 ѿго оуслышнмъ. не ожестчмъ ср[ъ]д[ъ]цъ нашихъ⁹⁷ въ прогнѣванїи. да вьннѣмъ въ⁹⁸ покон ѿго. и
 оное радости неизг(лаго)ланные наснѣмъ се. х(рист)а славѣще, и прѣс(вѣ)тоу ю (72б) тронцоу.
⁹⁹ѡ(тъ)ца и с(ы)на и с(вѣ)т(а)го д(оу)ха. ¹⁰⁰и(ы)ня и пр(и)с(ъ)и(о)^{99/100}. ∴

ГРИГОРИЈ ФИЛОСОФ

„СЛОВО У СВЕТЛУ СУБОТУ“

Музеј Српске православне Цркве (Велика Ремета), бр. 218

(1466) ¹ Ђь соуб[отоу] по пас(хѣ) слово грїгорїа фїлософа^а ѿ вѣскрѣсенїи¹:

²сѣ³ д(ь)нѣ⁴ нже² сѣтворн г(оспод)ь, вѣзвеселнм⁵ се вѣ нь. паче же провѣзглашаѣтъ⁶ д(а)в(н)дѣ
вѣзва⁷. ⁸вѣскр(ь)сѣнна д(ь)нѣ⁸, свѣтло проповѣда⁹. ¹⁰оного же¹⁰ дос(то)нѣ¹¹ прншверѣсти (147а)
нан¹² вѣзнскати. тѣо оубо кестѣ¹³ нже¹⁴ сѣтворн г(оспод)ь. ¹⁵н како¹⁵ ¹⁶разоумѣемъ нже сѣтворн¹⁶.
нгда како¹⁷ ннѣхъ д(ь)нн¹⁸ ¹⁹г(оспод)оу²⁰ не¹⁹ сѣтворшюу²¹. кѣо²² ²³оубо стрѣпнѣтъ ѿт[ь]нноуѣдѣ сѣ
нзрѣшн²³. нан ²⁴како оумомъ²⁴ разоумѣтн²⁵. ²⁶едннемъ бо словомъ реч(е) н быше²⁶. сѣго²⁷ радн²⁸
пророкъ ²⁹г(оспод)а здѣ^{30/29} нарече³¹. аще ли вса тѣмъ быше³², протїи³³ д(ь)ннѣ³⁴ како же³⁵ реч(е)но
быс(тѣ). нже³⁶ сѣтворн г(оспод)ь, ѿако³⁷ едннемъ³⁸

^атако у рукопису

¹А: слов[о]. ѿ. ю в недѣлю ѿ вѣскрѣсенїи г(оспод)а нашег(о) ї(н)с(хр)ста бл[аго]с[ло]ви ѿ[тъ]ч[е]; К: грїгорїа
фїлософа слов[о] в недѣлю ѿ вѣскрѣсѣнїи г[о]с[под]а нашег(о) ї(н)с(хр)ста бл[аго]с[ло]ви ѿ[тъ]ч[е]; Е: в
сѣбот[у] с(вѣ)тлѣ недѣли слов[о] с(вѣ)т(а)го грїгорїа фїлософа ѿ вѣскрѣсѣнїи г[о]с[под]а. ²К: сѣ * * * * *
³А: сї; Е: сїи ⁴А: нема ⁵А, К, Е: вѣзрадоуемъ сѣ н вѣзвеселнм (К: вѣзрадоуемъ * * * * * еселнм) ⁶А, К, Е:
провѣзглашаа (К: * * * вѣ)зглашаа ⁷А, К: взываа ⁸А: вѣскрѣсѣнїе ⁹Е: проповѣда ¹⁰А, К, Е: оного же ¹¹А, К, Е:
достонно ¹²А, К: н; Е: нема ¹³А: нема ¹⁴Е: се ¹⁵А, К: елико же; Е: н како ж[е] ¹⁶А, К, Е: сѣтворн (Е: створн)
разоумѣемъ[ъ] ¹⁷А: ѿако н; К: ѿако ¹⁸А, К: д(ь)ннѣ ¹⁹А, К: тѣд[ь]нѣ ²⁰Е: г[о]у ²¹Е: створнвшю ²²А, К: н кѣо ²³А, К:
стерпнѣтъ[ъ] оубо се нзрѣшн ѿ тѣмъ[ъ]; Е: стерпнѣтъ се нзрѣшн ѿ тѣмъ[ъ]ноуѣдѣ[ъ] ²⁴А, К, Е: немају ²⁵даље у А, К, Е: следи:
оумоу н смыслоу господнѣ сы (К: сын) н бл(а)гочестна точительствомъ (К: толичествомъ; Е: ѿако личествомъ)
протнвоу тѣора ²⁶А, К: вса бо реч[е] тѣмъ быша быша (К: нема) тѣм ли ннѣмъ словомъ в(о)ж(н)нмъ; Е: вса тѣмъ
реч[е]на быша тѣмъ едннѣмъ словомъ в(о)жннмъ ²⁷А: се бо; К: сего бо ²⁸А, К, Е: немају ²⁹А, К: здѣ г(оспод)а ³⁰Е:
нема ³¹А, К: нареке ³²даље у А: едннже нх[ъ]; К: едннже нхѣ н; Е: едннже всѣхъ ³³А: протнѣ ³⁴Е: д(ь)ннѣ ³⁵А,
К: здѣ; Е: нема ³⁶А, К: нже ³⁷А, К: тѣм ³⁸А: дїнѣмъ; К: едннѣмъ; Е: едннмъ

тѣилю боудуциимъ³⁹ д(ь)ни⁴⁰. како ли послушанъ възлюбленіе⁴¹. занеже⁴² въ не⁴³ строеніе⁴⁴
 дѣла⁴⁵ танны⁴⁶, ⁴⁷тѣ же⁴⁸ ли⁴⁷ ис(тъ) сѣ⁴⁹. нъ мрътвыхъ въскр(ь)с(е)ніе⁵⁰ г(оспод)а нашего
 і(исус)с(ь)⁵¹ х(рист)а. ⁵²може⁵³ слава въ вѣки вѣкомъ⁵² ∴

„СЛОВО ИЛИЈЕ ТРУДОЉУБИВОГ НА
САБОР АРХАНГЕЛА МИХАИЛА“

„СЛОВО ИЛИЈЕ ТРУДОЉУБОВОГ НА САБОР АРХАНГЕЛА МИХАИЛА“

Збирка рукописа манастира Високи Дечани, бр. 103

(1766) СЛОВО ИЛИЈЕ ТРОЋДОЈУБИВЃГО. ВЪ .И. Д(Ь)НЬ НОЈЕБРА. О СЪБОРѢ С(ВЕ)Т(А)ГО
АР(Ь)ХИСТРАТИГА МИХАИЛА:

Хотен прѣбл(а)гын, чл(овѣ)колюбивѣй б(ог)ъ. сего мнра створити ѿт[ъ] небытна. прѣвѣе
поимсѣи н(е)б(е)с(ь)ннѣ силы. и поимш'яеннѣ¹ дѣло быс(ть). оустрон же комоуждо чїноу
чїноначел'ника вождоу. еднн² же ѿт[ъ] чїноначел'никѣ сатанань. нарицаемъ же днѣволь.
разгрьдѣвъ и себѣ³ мнѣвъ б(ог)а. ѿт[ъ] паде сана своег(о). и съврѣжень быс(ть) съ н(е)б(е)се съ
чїном(ь) соущим(ь) под[ъ] нимъ сѣ⁴ же много чїна архистратигъ архиагг(е)ль⁵ мнхань. и вндѣвъ
ѿт[ъ]стоуп'ника⁶ спад[ъ]шѣ. събраа агг(е)лскѣ (177а) силы рекъ вьн'мѣмъ⁷. похвѣлн гл(а)сомъ
всѣх(ь) б(ог)а. іако сѣ г(лаго)лю іако вьн'мѣмъ⁸. мын⁹ създа'нынъ бык'шѣ и велнкомоу б(ог)оу
прѣдстоѣщѣ. чѣдъ под[ъ]ише нже с нами доселе свѣтъ бык'шѣ. н(ы)нѣ быше т'ма. таковое оубо
събраннѣ нареч(е)но быс(ть) сън'мъ агг(е)л(о)мъ. рек'ше вьнманинѣ. вьєдннѣннѣ и съвькш'яеннѣ⁹.
ми же брат(н)ѣ подражающѣ того а(н)г(е)л(ь)скаго събора. събрав'ше с(е) въ храмѣ с(ве)т(а)го
архистратига¹⁰ мнхана. похва'лмъ¹¹ всѣхъ вл[а]д[ы]коу и г(оспод)а. весело пражда[ъ]ноущѣ
пражда[ъ]ннѣ. велнкаго чїноначел'ника¹² агг(е)л(о)мъ. поттѣмъ страш'наго вождоу н(е)б(е)с(ь)ннх(ь)
вон. и слоужоу несповѣданинѣ славн б(о)ж(ь)ства юго. пѣннн и пѣсньми д(оу)хов'ннми. поющѣ и
г(лаго)лющѣ. рад[о]уи се велнкын архистратиге, (177б) застоуп'ниче нашъ и побор'ниче. чюдесн
твомъ испл'нилъ еси мнръ іав'аіе се. тын бо архистратигъ мнхань іавн се і(нсоу)соу нав'гнноу. въ
гал'галѣхъ г(лаго)лю. нзоуи сапоги ѿт[ъ] ногоу твою мѣсто бо на немъ же тын⁶ стонши земли
с(ве)та ес(ть). и сътворнн^в і(нсоу)съ тако. и

^атако у рукопису ^бтако у рукопису ^втако у рукопису

¹поимш'яеннѣ ²еднн ³се ⁴сн ⁵архаггѣль ⁶стоуп'ника ⁷вьнмѣмъ ⁸вьнмѣмъ ⁹съвькш'яеннѣ ¹⁰архистратига ¹¹похва'лмъ

¹²чїноначел'ника

бѣ помагає юмоу. и побѣждає врагн юго. тынже архистратигъ явн се гедесоноу въ ефратѣ г(лаго)лѣ. г(оспод)ь с тобою сна'нь крѣпостию. и г(лаго)ла гедесѡнь. аще юс(ть) г(оспод)ь с нами тѣ потѣ обрѣтоше ни вса злая. и гдѣ соутъ чюд[е]са юго юанко сказаше нам(ь) о(ть)ци наши. не нзъ югѣпта ли нзвѣд[е] ни г(оспод)ь. и н(ы)ни прѣда ни въ роуцѣ маднам'ан¹³. и рет(е) къ немюу агг(е)ль г(оспод)ь ндн въ крѣпости твоєи и сѣ сп(а)сешн нс(ран)ля от[ь] роуки (178а) маднам'лѣ. и быс(ть) тѣко по г(лаго)лоу агг(е)ла г(оспод)ьни. и сп(а)сє гедесонь нс(ран)ля нз' роуки маднам'лю¹⁴. и пак(ы) явн се с(вє)тын архистратигъ въ вакнаонѣ трем(ь) от[ь] рокома(ь) въ пещи огньнѣн¹⁵. и оугаси нм(ь) печь горещоу. и пламен(ь) на росоу положн^{г/16}. и быс(ть) д(оу)хъ¹⁷ хлад[ь]нѣ. и¹⁷ посрѣд[ѣ] пещи поахоу о(ть)ць наших(ь) б(о)жє б(лаго)сл(овє)нь юсн. и пак(ы) явн се данноу на рѣцѣ тигрѣ. страш'нмь вндѣннєм(ь). и г(лаго)ла юмоу даннє моужоу желаннє не бон се. станн на ногоу скою и оукрѣпи се. послан' бо юс'мь к тебѣ и въз'вѣщоу ти єже хоцєть быти въ послѣд[ь]ниа лѣта. и оужась нападе на данна. и паде на зем'ли лицєм(ь) своим(ь) и не оста въ немь крѣпости. и слав(а) юг(о) прѣврати се въ нстѣннє. и простѣрь роукоу встави и г(лаго)лѣ. даннє не бо(178б)н се. от[ь] нєгоже д(ь)не далъ юсн ср[ь]д[ь]цє своє разоумѣти. и озлоблен'ноу быти прѣд[ь] г(осподє)мь б(о)г(о)мь твоим(ь). оуслышана быше словеса твоєа. и ц(а)рь пер'скѣ¹⁸ стоашє прѣмо юмоу. и сѣ мнхань єдинь от[ь] кнезь¹⁹ прѣвнх(ь) приде помочи юмоу. и потом(ь) явн се валаамоу, ндоущоу от[ь] валаака проклєти нс(ран)ля²⁰. и паде ослє юго на зем'ли. и вндѣ валаамъ агг(е)ла г(оспод)ьни и оубоєа се зѣло. и г(лаго)ла юмоу агг(е)ль г(оспод)ьнѣ, како можєши проклєти нх'жє бл(аго)сл(ов)н(ь) юс(ть) б(ог)ь. вставъ ндн и проклѣни валаака и коє юг(о). и сѣтворн^д валаамъ такоже заповѣда юмоу агг(е)ль г(оспод)ьнѣ. и потомъ явн се въ послѣд[ь]ниа лѣта женам(ь) оу гроба г(оспод)а своєг(о) и б(ог)а. на каменн сѣдє нжє бѣ от[ь] валинъ от[ь] дв(ь)рнн гроба. г(лаго)лѣ нм(ь) не бонте с(є). и(ноу)са нщє(179а)тє распѣтѣго. вѣста нѣс(ть) здѣ сѣ мѣсто ндѣжє положише н. нѣ ндѣтє и р'цѣтє оучєнником(ь) юго тако вѣста от[ь] мртвнх(ь) и сѣ вараєт' вн въ галнлѣи и тоу н оуз'рнтє²¹ такоже рет(е) вам(ь). и потом(ь) явн се въ єраполн архипѣ понамороу цр(ь)к(о)в'номоу. г(лаго)лѣ внд[и]ши ли пр[ѣ]п[о]д[о]б'ннчє, тако водн грєдоутъ на тє сѣ вкоти гор'скнє вноуцѣ. и вндѣвъ архипа свѣтъ блѣстєщъ сє от[ь] лица юго. и паде на зем'ли трепещѣ. и г(лаго)ла юмоу архистратигъ. не бон се пр[ѣ]п[о]д[о]б'ннчє. потѣ не можєши зрѣти вндѣвъ славоу мою. како може вндѣти славоу б(ог)а моего и г(оспод)а. юмоужє прѣд[ь]стою

^гтакое у рукопису ^дтакое у рукопису

¹³ маднамн ¹⁴ маднамоу ¹⁵ огньнѣн ¹⁶ положи ¹⁷ хладнн ¹⁸ пер'скѣ ¹⁹ кнезь (цртица улево на врху стабла последнѣг слова је врло мала, то слово читамо као танко јер) ²⁰ нщѣ ²¹ оуз'рѣти

съ страхомъ, и трепетомъ(ь). великнѣ славн б(о)ж(ь)ства юго како можеши того видѣти. н(ы)ни же
встанн и вждѣ тако погроужаю рѣцѣ. хотѣши потопн(179б)ти с(вѣ)тыню мою. тогда г(лаго)ла къ
рѣкамъ соунта се въ снѣ пропасть. и боуднѣ моуѣнмѣ до скончаниа вѣка. тогда выставъ
пр[ѣ]п[о]д[о]б'нын архипа. видѣ рѣцѣ понирающн въ главоу тврдаго камене. югоже проразн
великн архнстратнгъ. и прославн б(ог)а дающаго тѣд[е]са сконм(ь) оугод'никомъ(ь). и слоугоу
великнмъ чиннотел'никомъ. архнстратнгомъ(ь) мнханомъ(ь). вразн же нашн нже хотѣше потопнтн
вод[о]ю с(вѣ)тыню. сташе окаменѣв'ше. такоже при монсѣн нз'бавн²² людн своѣ от[ъ] работн
Фараонѣ и провед[е] ю скрозѣ трым'ное море. а врагы нх(ь) потопнн^б въ водѣ, и погрезоше въ
глубннѣ. монсн же н с(ы)нове нс(ран)л(е)вн въспѣше хвалоу г(лаго)лющѣ. г(оспод)евн поемъ(ь) слав'но
бо прославн се. конн (180а) и въсад'никн въврьже море. помощ'никъ и покровитель быс(тъ) мнѣ въ
сп(а)сеннѣ. сѣ б(ог)ъ мон и прослав'лю²³ н б(ог)ъ от(ъ)ца моег(о) и въз'несоу н. мн же брат(н)е
похвалямъ(ь) г(оспод)а н(а)шего і(нсоу)с(ь) х(рн)с(т)а. нз'бавнв'шаго нас(ь) от[ъ] льстн днѣволѣ
сконмъ въплщениемъ(ь). и распетнѣ пострад[а]в'шѣ нас(ь) радн. да нн свободнтъ от[ъ] работн
днѣволѣ. въ гробѣ положень быс(тъ) да нас(ь) нз'бавнтъ от[ъ] ада прѣиспод[л]ниаго. и въскр(ь)се
от[ъ] мртвнх(ь) третн д(ь)нь, и намъ жнвотъ дарова. явн се оутенникомъ(ь) по въскр(ь)сенин. и
пок[а]за^{е/24} намъ плът(ь)скнѣ стр(а)стн. възнес(е) се въ славѣ къ от(ъ)цоу радость творе оутенникомъ(ь)
обѣтованнемъ с(вѣ)т(а)го д(оу)ха. агг(е)ломъ же прѣд[ъ]текоущимъ(ь) и въпнюшимъ(ь). въз'мѣте врата
въз'мѣте. ц(а)рь бо въсходнтъ къ прьвомоу свѣтоу славѣ. рад[о]ующе с(е) въпнѣхоу (180б) видѣше
вл[а]д[ы]коу своег(о) въс'ходѣщѣ къ от(ъ)цоу. агг(е)лн бо рад[о]ующе с(е) бл(а)говѣсткоуютъ. от[ъ]
б(ог)а послаемнн. радос(тъ) нашоу въз'вѣщающѣ чл(овѣ)комъ. агг(е)л(ь) бо бл(а)говѣстнн^ж
ноакнмоу и ан'нѣ тако от[ъ] ваю хоцетъ роднтн се жнзнь. от[ъ] ннѣже²⁵ въснѣаетъ сл(ь)н(ь)це
правед'ное х(рн)с(тос)ъ б(ог)ъ нашъ. агг(е)л(ь) же гаврил(ь) бл(а)говѣстын³ с(вѣ)тѣн б(огородн)цн
радос(тъ). рад[о]ун се обрадован'наа г(оспод)ь с тобою. агг(е)лѣ же захарнн и елсав'фн бл(а)говѣстнн^и.
такъ от[ъ] ваю хоцетъ роднтн се сл(ь)н(ь)ч(ь)нын свѣтланнкъ(ь). пр[ѣ]д[ъ]т(е)ча х(рн)с(то)въ. мнн^і
же брат(н)е н тѣда въз'люб'лем'наа. припадѣмъ вѣроу м(о)леще се с(вѣ)тымъ агг(е)л(о)мъ
б(о)жн(н)мъ. застоуп'никн нашѣ и побор'никн, надѣющнмъ се на нѣ. тын бо м(о)л(н)твы нашѣ
въз'носетъ къ б(ог)оу. и дѣла наша напнсоуютъ добрѣ (181а) и злаа. тѣмъ же брат(н)е от[ъ] врьзѣмъ
дѣла тѣм'наа и обѣцѣмъ се въ ороужнѣ свѣта. да напнсанн бѣдемъ с(вѣ)тынмн агг(е)лн въ

^бтакъ у рукопису ^еу рукопису поѣд^ж ^жтакъ у рукопису ³такъ у рукопису ^итакъ у рукопису ^ітакъ у
рукопису

²²нзбавн ²³прославлю ²⁴показъ ²⁵ннѣ еже

книгах(ь) животных(ь). съ вѣдѣн оугодникъшнѣн б(ог)оу. прославиѣ же свѣтълнѣн празд[ь]никъ великнѣю²⁶ архан(нь)г(е)лоу^к мнѣхана н гаврѣла снѣ г(лаго)лющѣ. рад[о]унта се скифтроносца прѣвѣ н(е)б(е)с(ь)наго ц(а)ра. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла н(е)б(е)с(ь)ных(ь) вон воеводѣ. рад[о]унта се архистратига чинноначел'ника н слоузѣ великнѣ славн б(о)ж(ь)ства юг(о). рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла прѣвага прѣд[ь]стателѣа. рад[о]унта се теп'лаа застоуп'ника наша. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла тако прогон'ника кѣста бѣсомъ. рад[о]унта се ар(ь)хистратига тако помощ'ника кѣста хр(н)стианом(ь) на поганнѣ (1816) соупостатн. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла тако недоути нсцѣлаѣта чл(овѣ)комъ, н ѡт[ь] бѣдѣ нз'бав'лаѣта. рад[о]унта се великаа ар(ь)хистратига прор(о)комъ проповѣданнѣ б(о)жна выпльщеннѣа. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла. ап(о)с(то)л(о)мъ поспѣш'ника на вѣроу хр(н)стиан'скоу. рад[о]унта се архистратига о(тъ)цель нсправ'леннѣ вѣрѣ. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла м(оу)ч(е)н(н)комъ оукрѣп'леннѣ въ стр(а)стехъ. рад[о]унта се великаа архистратига вѣдѣ(ь) с(вѣ)тымъ вѣн'ценосца ѡт[ь] х(рн)с(т)а б(ог)а нашего. рад[о]унта се мнѣхана н гаврѣла прѣд[ь]стоѣщаа прѣстолау б(о)жнѣю н нас(ь) помннанта тако нмоуца дръз'новеннѣ къ вл[а]д[ы]цѣ вѣх(ь) х(рн)с(т)оу б(ог)оу нашемоу. юмоу же слав(а) коупно съ о(тъ)цель н съ с(вѣ)тымъ д(оу)хомъ:~

^ктакѡ у рукопису

²⁶ великнѣго

СВЕТИ КИРИЛ ТУРОВСКИ

ПОВЕСТ О БЕЛОРИСЦУ, И О МОНАШТВУ, И О ДУШИ, И О ПОКАЈАНЬУ

Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651

(111a) ПОВѢСТЪ¹ О БЕЛОРІЗЬЦН ЧЛ(О)ВѢЦѢ:~ Н ѿ М'НИШЬСТВѢ:~ Н ѿ Д(ОУ)ШН:~ Н ѿ ПОКАІАНИ:~

Бѣ нѣкоємѣ градѣ бѣѣше ц(а)рь· зѣло бл(а)гъ· н кротъкъ² же н м(н)л(о)стивъ· добръ
смотре ѿ своихъ людехъ· снмъ же тѣню еднѣмъ неразоумьнъ бѣ· понеже не боѣше се (111б)
...ства^{a/a}· нн ратьнаго же дрѣжаше ороужна· не мнѣше бо нномоу³ на нь вѣстатн·^б нмѣаше же при
себѣ ц(а)р(ь)ство^b много дроуги н свѣтънкын^{b/4}· н еднноу дѣщерь моужеоум'ноу⁵· въ тѣхъ же
свѣтънницѣхъ· едннь бо моудрь н бл(а)горозоумьнъ· нже скръбѣше^{6/v} при не ѿ боіанн^{6/v} ц(а)рєвѣ·
ѡбачє нскаше врѣмене потрѣб'на· како би кмоу г(ааго)лати къ ц(а)роу· да би се готовалъ на
ратъ⁷·~

въ едннь час[ь]⁸ ноши вънезапъвоу^г быс(тъ) мѣва по градоу· велнка· н рєт[є]⁹ ц(а)рь
своимъ свѣтънникомъ· нздѣмъ н походимъ по град[о]у· неклн ѡбрѣтъше нмѣмъ· творєщаго въ
нашемъ градѣ мєтежь· зѣло бо въ велнцѣ страстѣ к(112a)сьмъ н(ы)нѣ· н шьд[ь]ше въсоуду н
похождѣше нчєсоже ѡбрѣтоше· нь тѣню двнзаннє градоу· всѣмъ же свѣтънникомъ въ оунынн
быв'шнмъ· н ѿ семъ недоумьслєщнмъ се· ѡнь же бл(а)горозоумны свѣтъннкъ· поємъ ц(а)ра¹⁰ н съ
дѣщерню єго· къ велнцѣи привєде н горѣ· нмоуши многа н разлнт'на ороужна· въ нѣнже оузрѣ

^aслова изблєдела ^бпосле написана, изгледа, два слова па брисана, можда не ^{в-г}такo у рукопису

^aбѣжѣства (Q. I. 214, Вол. 504), бѣжєства (Ув. 740), бѣг(ь)ства (Пог. 801); у осталим преписима бѣства (Син. 935), ^bу руским преписима ц(а)рь тон (тъ) ^ъсєло (прис(но) – ТСЛ 11, Бар. 1419, Тит. 522, Ув. 740, Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Пог. 796, Ув. 740) ѿ неволазнѣствѣ (Син. 935)

¹С: ПОВѢСТЪ (233) ²С: кротъкъ. (223) ³С: комоу (233) ⁴С: свѣтъннкын (223) ⁵С: можеоум'ноу (223) ⁶С: при неѡбоіанн (223) ⁷С: ратъ (223) ⁸С: чл (224) ⁹С: рѣ (224) ¹⁰С: црї (224)

свѣтлоу зароу· окън'цѣмъ ѡт[ъ] пещеры нсходящю· н къ¹¹ томоу прннк'ноуѣше окън'цѣ·¹² н
вндѣста¹² вьноутрь врьтѣпа· жнлнще вь немъже сѣдѣше моужь· вь послѣднѣн¹³ ннцетѣ жнкѣ·
хоудыиѣмъ ѡблѣтень рѣбы· кѣмоужѣ прнсѣдѣше нскрь скоѣа жена· слаждышю¹⁴ браш'на поюшн пѣс(нѣ)·
прѣдстоѣаше же кѣмоу нѣк'то красьнѣ· н зѣло (1126) <вы>сокъ на трѣдѣ¹⁵ каменѣ пнтакѣн· н внно
чрѣплѣн¹⁵ моужю чашю прннѣмьшю¹⁶· тогда похваламъ вѣнчѣаваше н велнкою радостню моужа·~

Он же всѣ сыгдавѣ ц(а)рь· прнзѣа скоѣ дроугы· н рече нмъ ѡле чюдо мѡн дроугн· внднтѣ
како хѣдоѣ се н потаѣноѣ жнтнѣ· чьстѣнѣе наше дръжавы кѣсть· веселнтѣ се н свѣтлѣе вьнѣшннхъ
вьноутрьнаѣа снаютъ¹⁷· заѣ же слово ѡставѣ¹⁸ же на прѣдъречѣннѣаѣа вьзвратѣмъ се· раздрѣшающе
прнт[ъ]че съѡузъ· оуспѣха ради простѣшнхъ· а быстрѣ оумѡмъ· н прѣже сказаннѣа сна вѣдетъ·
послѣдѣкъ же слова потрѣб'но рече мѣ·~

Градъ оубо кѣсть братнѣ с(113а)ставленнѣ чл(о)в(ѣ)ч(ъ)скаго телесе· кѣмоужѣ тво[рь]цѣ¹⁹
зжжднтель в(ог)ъ а кѣже вь немъ люднѣ чювьствннѣ²⁰ оуды нарнцаѣмъ· слоухъ заѣнствѣ²¹ ѡбѡнаннѣ
вькоушеннѣ ѡсезаннѣ· н^d ннж'наѣ теплѡта н^d сверѣпство· ц(а)рь же кѣсть оумъ· ѡбл[а]даѣн
^dср[ъ]д[ъ]цѣмъ всѣмъ^d· н зѣло же кѣсть бл(а)гъ н кротъкъ н м[н]л[о]стнѣ²¹· ѡ скоѣмъ бо телесн пате
свего пѣтѣтъ се· томоу нце потреб'ныхъ· н красе ѣ ѡдеждамъ· добрѣ же смѡтрнтѣ людѣмъ сконмъ·
ѡт[ъ] слышаннѣа бо добра выснтѣ се· а ѡт[ъ] з'ла метѣтъ се· ѡчнма же похотѣ творнт'· а ѡбѡнаннѣ
желаннѣ· нсп'наѣтъ²²· оустѡмъ же ѡбьѣденнѣ даѣтъ· а роукама несытѣство бранню
в(о)га(113б)тъствѡу творнтѣ· с тѣмъ н ннж'наго сверѣпства сврьшаѣтъ похотѣ· чнмъ же кѣднѣмъ
бѣ неразѣмьнѣ· понѣ же не тако пѣташе се ѡ д(оу)шн ѣакоже ѡ телесн· нн помышлѣтъ
вѣзъконьчннѣ з'лѣ з'дѣ жнвошнмъ²³ моужы· нн готовѣтъ се на боудѡущаго вѣка· а^e правѣдннкоѣмъ
оуготованьнѣю жнзнь· того радн ап(о)с(то)лѣ²⁴ г(ага)лѣтъ²⁴ мнрѣ

¹¹ тако у рукопису ¹² у рукопису твоцѣ ¹³ друго в се слабије види, на крају је реда ¹⁴ тако у рукопису

¹⁵ вѣстѣ (Син. 935), вѣстѣ (Тит. 522), вндѣ (Пог. 796), вндѣннѣ (ТСЛ 11, Ув. 740), ѡчн (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, вьс(тъ) (Бар. 1419) ¹⁶ сви руски преписи: ннж'наѣ теплѡты ¹⁷ сви руски преписи, изузев Пог. 796: вѣсѣм(ъ) тѣлом(ъ); у Пог. 796 изостаје сегмент текста у чнѣмъ саставу је ова синтагма ¹⁸ у рускимъ преписима нема ¹⁹ у веѣннѣ рускихъ преписа: павѣл(ъ) (Син. 935), у ТСЛ 11, Вол. 504: паоула (навод према ТСЛ 11), у Ув. 740: павѣлѣ ап(о)с(то)лѣ

¹¹ С: къ (224) ¹² С: пондѣста (224) ¹³ С: послѣднѣн (224) ¹⁴ С: слаждышю (224) ¹⁵ С: чрѣпле н (224) ¹⁶ С: прннѣмьшю (224) ¹⁷ С: снатъ (изнад ѣ је натписано ю) (224) ¹⁸ С: ѡставѣше (224) ¹⁹ С: творѣцѣ (225) ²⁰ С: чювьст(въ)ннѣ (225) ²¹ С: мѣтнѣ (225) ²² С: нсп'наѣтъ (225) ²³ С: жнвоушнмъ (225) ²⁴ С: гѣтъ (225)

^zбо сн^z въ з'лѣ лежнть· не слышнть бо соломоуна г(лаго)люща блаженъ нже оверѣте прѣмоудрость· н смрътьнъ нже оувѣдѣ жнтна сего вѣстьⁱ· свѣтъннцн соутъ н друзѣ жнтѣнскнѣ вѣщн^j· ꙗко^k не дадоуше нн ѿ смръти помыслнти· бѣнство^l бо кннгы смръть²⁵ нарицають· нбо х(рнсто)съ г(лаго)лаше жидомъ не боудн бѣнство^{lj} вѣше змѣ нн въ свѣтъ (114a) смръть³ да не носнтъ^m тебѣ смръть²⁶ н въ грѣснхъ· нн въ праздникн безъ покаканнн^{n/p}· рат'на же ороужнѣ постъ м(о)лнтвоу покаканнѣ^{nj} въздрѣжаннѣ· н телесноую чнстоту ап(о)с(то)ломъ нарицають· възмѣте бо рече вса ороужнѣ б(о)жнѣ· н да възможете протнвнти се въ д(ь)нѣ лют'· нъ сего^o р'мнрьсцн ч(а)л(о)в(ѣ)цн не вндеть дрѣжати^p· ноцѣ же естъ г'сего мнра^r метежъ· въ немъ же акн въ тѣмъ метоуше се· дрѣгъ прѣзъ^s друуга въ погнбѣль· самн себе рѣкѣмъ^t· нн акы сномъ одрѣжмн^с не възопнѣмъ^с ѿт[ъ] грѣха·

Ѧ еже въ едннѣ час[ъ]²⁷ быс(тъ) по градѣ велнка мѣвѣ· то естъ нечѣмѣ на ч(а)л(о)в(ѣ)ка напасть· нн недоугъ нн потопъ· нн (114б) [нед]оугъ^u нн ѣзѣ нн²⁸ ф'къ вѣла...^{f/29} ѿбнѣа зѣла· тогда все жн[тѣ]нскнѣ останоутъ мыслн·³⁰ нъ нстоупленнѣ бывають оумоу· еже естъ страхъ

^{3-и} тако у рукопису^j слова у угластим заградама се не виде

^zруски преписи: вѣсⁱ у веѣннн рускнх преписа: смѣслъ; у Ув. 740: развѣ(ъ), у Син. 935: пѣс'тош'нѣ жнзнѣ^j у рускнм преписима: мыслн^k у рускнм преписима нема^{l-lj} бѣст'во (Син. 935), бѣжѣство (Ув. 740), бѣгѣство (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Тит. 522, Тит. 2152)^m постн'гнет(ъ) (Син. 935), достн'гнет(ъ) (Бар. 1419, Пог. 796, Тит. 522, БАН 21. 5. 7, Тит. 2152), възмет(ъ) (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345), восхнтнть (Ув. 740)ⁿ Пог. 796: в' праздникѣ вѣс покаканнѣ; ТСЛ 11, Бар. 1419, Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Тит. 522, Тит. 2152: во грѣсѣх(ъ) нн в' празннкѣ(ъ); Ув. 740: в' празнѣ; Син. 935: безъ покланнѣ^{nj} у рускнм преписима нема^o у рускнм преписима: сего оряжѣа^p српском препису овде је најблнжн ТСЛ 11: мнрьстѣн ч(е)л(о)в(ѣ)цн ненавнѣат(ъ) дрѣжат(н); у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Тит. 522, Ув. 740, Бар 1419: мнр(ъ)стѣн ч(е)л(о)в(ѣ)цн не любѣат(ъ) дрѣжати (Бар 1419: дрѣжати); Син. 935: не любнт(ъ) мнрьстѣн ч(е)л(о)в(ѣ)цн дрѣжати^r у рускнм преписима: свѣта сего^s у рускнм преписима: трѣс(ъ)^t у свнм рускнм преписима: порѣвѣем(ъ), сем у Бар. 1419, где је порѣем(ъ)^с не възвѣгнем(ъ) (Син. 935), нн възпрѣнем(ъ) (Бар. 1419), не въззѣбраннм(ъ) (Пог. 796), не въззѣбраннмѣ (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345), не воздрѣжнмѣ (Тит. 2152, Тит. 522, БАН 21. 5. 7)^u у рускнм преписима нема^f ѿт[ъ] в'ластнн (Син. 935), ко вѣластѣем(ъ) (ТСЛ 11), къ вѣластѣю (Бар. 1419), къ вѣластѣм (Ув. 740), къ вѣлстн (Еп. 345, Вол. 504, Q. I. 214, Тит. 522)

²⁵смръть (225) ²⁶смръть (226) ²⁷ѣа (226) ²⁸нема (226) ²⁹вѣла(стѣемъ) (226) ³⁰мыслн (226)

ц(а)рєвъ.³¹ н шьствнє же по град[о]у³² н нешверѣтєннє творєщаго плнць. ннкоторага бо хнтрость прѣмѣнннн вьзьможєть б(о)жнн попушєннн. тьчню³³ с[вє]тыхъ^{к/34} моужь м(о)лнтва нстннн же єсть³⁵ :-~

Петра бо ѡт[ъ] црькѣ³⁶ за ны^h бывающнн м(о)лнтва. ѡт[ъ] тьмннцє н вєрнѣ³⁷ нзбавн^{г/37}. слышнмъ же павла къ к^л рнмлянѡмъ г(а)голюща. пачє сллы ѡтеготѣше^c ны въ аснн. ꙗко не надѣятн сє намъ нн жнвотѣ^{л/з} нь б(о)гъ нзбавн ны вашн[мн] м(о)лнтвамн. ацє не б[оу]доуть недостоннн^{dž.38} н жнвн ѡ вєщн б(о)га (115а) оум(о)лнлн^{с/39}. н прнзыванмъ⁴⁰ прѣжде потнвшеє с(вє)тыхъ^{м/а(1)/41} свѣдѣтель^{н/42} же сємоу нсанн нже смрть⁴³ нєзєкнн ѡт[ъ] б(о)га покѣдавъ. н пакы не тькьмо здравнє томоу єзыкь^b прннесе ѡт[ъ] б(о)га. нь н град[о]у нзбавлєннє. ^vн ратьннкомъ погоуєлєннє. ^v. нь сє тн рєчє дарова б(о)гъ. д(а)в(н)да радн ѡтрока своєго. такожде н трыє ѡтроцн м(о)лахъ сє^g г(а)голюще. аврама радн вьзлюбєнаго. нсакѣ раба тн. нз(ран)лѣ с(вє)т(а)го твоего. того радн въ пламєннѣ не нзгорѣвше нь^d нздѡше. да^d єсть п[о]добно врѣмє ѡного бл(а)гоуоумьна свѣтнннка. ꙗже не нскатн чаровъ. нн влѣхѡвъ⁴⁴. нь вѣроу г(а)голатн бл(а)го умѣ. ꙗко смѣрнлъ мє єсн да на(115б)оучю сє ѡправдѣннємъ твоємъ. н пакн ꙗкоже^e годѣ г(о)сподєвн^c тако н быс(ть). г(о)сподъ жнвнть н мртьвнть. б(о)гатнть н оубожнть. смѣраєть н вьснть. н ѡт[ъ] болѣзнн оустрабааєть ннщѣ^ž. гора же^z манастврь єсть^z. въ нємъ же д(оу)ховна

^ку рукопису стыхъ ^{л-л} тако у рукопису ^м последња два слова нису довольно јасна, блєда ^н тако у рукопису ^н мє натписано

^hу свим руским преписима очито исправно нь, јєдино у Ув. 740: ны ^су свим руским преписима: ѡсѣрѣнша ^су руским преписима жнвѡта ^{dž}у руским рукописима достѡннн ^су руским рукописима оумолннн ^aу руским преписима с(ва)тыхъ мѣжа, јєдино у у Ув. 740 нема сегмєнта текста почево од рєчн мѣжа ^bу руским преписима нєзєкнн (Снн. 935), нєзєкѣн (Бар. 1419, Тнт. 2152), їзєкѣнлѡ (Вол. 504), їзєкѣн (Вол. 492, Вол. 525, БАН 21. 5. 7), нєзєкнн (Пог. 796) ^{v-г}у руским преписима нема ^dу руским преписима нема, а у Снн. 935 нема нн нареднє рєчн ^dу руским преписима да сє, изузєв Ув. 740: да не подобно єс(ть) ^eу вєшннн рускнх прєпнса годє быс(ть) г(о)с(подє)вн (Снн. 935), у Ув. 740: г(о)с(подє)вн годѣ быс(ть), у БАН 21. 5. 7: быс(ть) г(о)сподєвн ^žу руским преписима немощнмъ (Снн. 935), немощна ((Бар. 1419, Пог. 796, Тнт. 522, Тнт. 2152), немощнаго (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345) ^zу руским преписима єсть мѡнастврь(ъ)

³¹црєвъ. (226) ³²градоу (226) ³³точню (226) ³⁴сѣхъ (226) ³⁵єсть (226) ³⁶црькѣ (226) ³⁷нзбавн (226) ³⁸нема тачке ³⁹оумлнлн (227) ⁴⁰прнзыванмъ (227) ⁴¹с(вє)тєнє (227) ⁴²свѣдѣтель (227) ⁴³смрть (227) ⁴⁴влѣхѡвъ (227)

оуроужна· на противнаго днавола· сн соутъ ⁱм(о)лнтва⁴⁵ постъⁱ· н^j слъзы въздръжаннє чнстота
любы· смѣреннє покореннє· любосръд[н]е^k н неспаннє^l· к' тон горѣ бл(а)горазоум'ны⁴⁶ свѣтъннкъ·
поводнтъ^m ц(а)ра· снрѣтъ пѣтальⁿ манастироу· то бо єсть гора б(о)жна гора тоут'на· гора оусырена
юже^{nj} бл(а)говоли б(о)гъ жнтн въ нѣн· прнходъ же къ горѣ сен^{o(l)} єсть· ѡбѣтъноє ^{p(l)}слово къ
б(о)гоу^{p(l)}· ѡбещантє бо се рече н въздаднтє· н пакы (116а) въздамы^{o(h)} тебѣ ѡбѣти мое· еже
нзрекоста оустънѣ мои· н г(лаго)лаше оуста мои въ пѣтали мои:~

Прнннченнє же къ ѡкънѣцъ⁴⁷· еже слышатн д(оу)шепользно оученнє· сказаннє бо рече
словесъ твоихъ· провещаетъ^r н разоумъ даєтъ младаѣнцєм⁴⁸· пишеть бо се възведохъ ѡчн мои въ
горы· ѡт[ъ]ноудѣ же прнде помощь моя^s· іако тоу рещи съ д(а)в(н)домъ· г(оспод)ъ съхраннтъ
въхожденнє мое нсхожденнє⁴⁹ мое· ѡт[ъ]селѣ н до вѣка· ннкогоже бо х(рн)с(тос)ъ⁵⁰ ноуждею
т'влѣтєтъ къ покааннѹ· нъ ^{51/6}вещьми ра даєтъ^{51/6} до тѣхъ^u поз'навъшнмъ єго· н^f не(б)с(ъ)ноє
въведєтъ ц(а)р(ъ)ство:~

Пещера же єсть глыбокаѧ (116б) црѣквь⁵² манастирьскаѧⁿ· ^hпрѣдъзрѣла пр(о)р(о)кы^h·
ап(о)с(то)лы оустроєна· єв(а)нг(є)лѹсты⁵³ оукрашена· а еже ѡт[ъ] не(б)свѣтлаѧ снающн⁵⁴ зара-
бл(а)гохвал'наѧ^{c/55} жрѣтва⁵⁶· немальч'наѧ алѹни^{p/57} псѧмьсци⁵⁸ гласн· въ ношєхъ бо рече

^oz натписано измеѣу ь и а ^{n-p}тако у рукопису

ⁱу руским преписима постъ м(о)л(н)тва ⁱу руским преписима нема ^kу руским преписима люботрѣдїє, само у
Ув. 740 трѣдолюбнє, у Бар. 1419 нема ⁱу веѣини руских преписа несннсканїє, у Син. 935 несннсканїє
б(о)гатества, у БАН 21. 5. 7 несонїє, у Тит. 522 и Тит. 2152 несъннє, у Ув. 740 нестѣжанїє ^mу руским
преписима прнводнт(ъ) ⁿу свим руским преписима пѣталь оумѧ, једно у Син. 935 оумѧ ^{nj}у свим руским
преписима гора юже ^oу свим руским преписима ѡ, изузев у Ув. 740 где га нема ^pу свим руским
преписима ко б(о)гъ слово ^rу свим руским преписима просвѣщает(ъ), само у Син. 935 просвѣщає с(а) ^sу свим
русским преписима м'нѣ ^tу веѣини руских преписа к покааннѹ влєтєтъ(ъ), у Тит. 2152, БАН 21. 5. 7: к
покааннѹ нужею влєтєтъ(ъ), у Син. 935: нужею прнводнт(ъ) к покааннѹ ^eу свим руским преписима вещьми
разум(ъ) даєтъ ^uу руским преписима ѡт[ъ] тѣхъ, само у Син. 935 ѡт[ъ] тог(о) ^fу руским преписима н въ,
само у Син. 935 въ ^hу руским преписима прор(о)кн дѣзрѣла (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345: дѣзрѣла) ^eу
русским преписима б(о)гохвал'наѧ, у Тит. 2152 б(о)гохвалєннѧ

⁴⁵млтвѧ (227) ⁴⁶бл'горазоум'нын (227) ⁴⁷окънѣцъ (228) ⁴⁸младєнцємъ (228) ⁴⁹н нсхождєннє (228) ⁵⁰хр (228) ⁵¹вещь
мира даєтъ (228) ⁵²црѣквь (228) ⁵³євнѣлѣсты (228) ⁵⁴снающы (228) ⁵⁵бл'гохвал'наѧ (228) ⁵⁶жрѣтва (228) ⁵⁷ниє
прочитано (228) ⁵⁸псѧмьсци (228)

възбѣждѣте роуѣкы вашѣ^{c(h)} въ с(вѣ)таѣ. бл(а)гос[ло]вѣте г(оспод)а н пакы полоуѣши въстахъ
нсповѣдати се тебѣ. тако бо рече да просвѣтитъ се свѣтъ вашъ прѣдъ чл(о)вѣ(ѣ)кы ѣко да оузрѣтъ
добраѣ дѣла ваша. н н прославетъ ѡт(ѣ)ца вашего нжѣ естъ на неб(ѣ)сѣхъ:~

⟨В⟩ьноуѣтрѣнн^{t(h)} же врьтѣпъ оуѣставъ г(лаго)лю ап(о)с(то)льскаѣ^c прѣдѣннѣ. мнншскаго^{dž}
жнтнѣ въ⁵⁹ немѣже ннктоже своѣвољства нмѣтъ. нъ всѣмѣ (117а) ⟨ѡбѣ⟩ща^s соутѣ бо всн подѣ
нгоуѣменоуѣ. акн оуѣдн телесннѣ⁶⁰ подѣ ѣдноу главою. сьдрѣжн⟨мн⟩ д[оу]хов'нымн^h снамн^{a(l)}. а еже
сѣден въ немѣ моужѣ. въ послѣднѣн жнвѣ ннцѣтѣ. ⟨се⟩ естъ в'сѣ чрьнорнзѣч'скнѣ^b чннѣ. сѣденнѣ же
безъмѣлѣ⟨внѣ⟩ павлаѣтъ. рѣхъ⁶¹ бо рече ⟨с'⟩храню поутн мое. да не сьгрѣшаю ѣзыкомѣ моимѣ.
ѡнѣмѣхъ н смѣрнхъ се н оуѣмѣтахъ. ^vн къ ѡнѣмѣ^v не ѡт[ѣ]врѣзохъ оустѣ свонхъ. прочѣ⟨ѣ⟩
п[о]доб'на смѣ:~

^gБ⟨ѣ⟩ послѣд'нѣн⁶² ннцѣтѣ^g жн⟨тнѣ⟩. снрѣтъ⁶³ ѡт[ѣ] вѣлорнзѣч'. ѡсоуѣденнѣ. досадн.
оуѣкореннѣ^{d/64}. хоуѣлы. посмѣсн ѡпытаннѣ⁶⁵. не бо тако м'нѣтъ ѣко б(ог)оу работаю(117б)ща
мннха^d. нъ акн прѣластьннѣ. н свою погоуѣлаютѣ^e д(оу)шю. того радн г(лаго)лаше павѣль. б(ог)ѣ
ны ап(о)с(то)лы послѣд'не ѣкн ѣко насмрт'ннѣ ѣко позороу бѣхомѣ всемоу [мн]роу^v. н пакы
оуѣроднѣнѣ^ž х(рн)с(т)а радн. мѣ^z же моуѣдрн ѡ х(рн)с(т)ѣ. а еже хоуѣмы ѡбѣлѣтѣнъ роуѣкы. се безъ
прнтѣчѣ слово. тоу ѣарннѣⁱ н власѣннѣца н соуѣкнѣннѣ ѡдеждѣ⁶⁶. н ѡт[ѣ] кознхъ кожѣ ѡбѣлѣтѣнѣ^j
всака бо добра рнза н плѣт'скаѣ оуѣкрашеннѣ. ^kтоуѣждѣ же^k естъ нгоуѣмнѣ. н всего мнншскаго

^cизблѣдело, готово да се не види, пренето из Соколовѣвог издаѣа, а тако и у руским преписима ^tу
рукопису ѣноуѣтрѣнн ^hу рукопису дхов'нымн ^vу рукопису роуѣ

^ѣу руским преписима ап(о)с(то)льскаг(о) ^{dž}у руским преписима келеннаг(о) ^sу руским преписима всѣ ѡбѣща
^aједино у Пог. 796 и Бар. 1419 снамн, у другим руским преписима: жнламн ^bтако је једино у Пог. 796 и
Бар. 1419; у Вол. 504, Еп. 345: ннчѣскн; у Ув. 740: мнншскн; у осталим руским преписима: чѣр'нѣт'скн
^vу веѣннѣ рускнх преписа: ѡт[ѣ] бл(а)гѣ н пак(ѣ) аз же акн глахъ не слы(ша)х(ѣ) н акн нѣм(ѣ) ^gу руским
преписима: а послѣд'наѣ ннцѣты ^dсамо у Ув. 740 ѡкорѣнѣ, у другим руским преписима: ѡкорнз'ны ^dу руским
преписима м'ннхн ^eпоуѣлаѣша (Пог. 796, БАН 21. 5. 7, Тит. 522), поуѣвнша (Бар. 1419), поуѣвѣшн (Тит.
2152), поуѣвѣлѣша (Вол. 504, Еп. 345, Q. I. 214), поуѣвѣлѣшнх(ѣ) (Ув. 740) (229) ^žу руским преписима мѣ
оуѣродн ^zу руским преписима вѣ ⁱу руским преписима Пог. 796, Бар. 1419, БАН 21. 5. 7, Тит. 2152: ѣарннѣ;
у другим преписима те речи нема ^jу руским преписима ѡбѣлѣтѣнѣ ^kу руским преписима чюже

⁵⁹вѣ (228) ⁶⁰телесннѣ (228) ⁶¹грѣхъ (229) ⁶²послѣд'нѣ (229) ⁶³снрѣтъ (229) ⁶⁴оуѣкореннѣ (229) ⁶⁵ѡпытаннѣ (229)

⁶⁶ѡдеждѣ (229)

оуставленна· нже бо рет[е] х(рн)с(тос)ъ⁶⁷ мекыкага носеть· снѣ въ домохъ ц(а)р(ьск)нхъ соутъ· нъ соутъ
цѣ(ло)моудрнѣмъ оублаченн· н правдою прѣпоисанн· смѣреннѣмъ зкрашенн· (118а) прнсѣдѣнна же
нскръ свога келюу жена ксть¹· не от[ъ]лоутѣющнѣ се смрътнаѣ паметь· снѣ сладкоую поющн пѣснь·
гласъ радости веселнѣ въ селѣхъ праведныхъ· праведннцн въ вѣкы живоутъ н мзда нмъ от[ъ]
г(оспод)а· смръть⁶⁸ праведннкоу покон· б(о)гатство^{1j} нже мнмотечеть· не прилаганте ср[ъ]д[ъ]ца· не
пом(н)лоую бо всѣхъ творещнхъ беззаконнѣ· того радн рет[е]^m снѣстн хлѣбъ мон от[ъ] глас[а]⁶⁹
въздыханнѣ моего:~

Прѣдстоющн же келюу онѣ красны х(рн)с(тос)ъ ксть· блнзъ бо г(оспод)ъ всѣхъ бжцнхъ се
его· хотѣннѣ нхъ исплннтъ· м(о)лнтвѣхъ нхъ оуслышнтъ· сы красньн добродоу пате с(ы)нъ
чл(о)вѣчскъ· щедръⁿ м(н)л(о)стнвъ^{nj}· не прндохъ (118б) бо рече да мн послужеть· нъ да послужю
н положю д(оу)шю свою нзбавленнѣ за многы· зѣло же высокъ ксть· понеже с(ы)нъ сы^o б(о)жн· н
сышд[ъ] съ неб(е)съ н въплътн се нашего радн сп(а)сеннѣ· н быс(ть) чл(о)вѣк⁷⁰ да рѣкожнтъ
насъ^p:~

Стонтъ же на тврѣдѣмъ нашеѣ вѣры каменн· о селѣ бо амосъ н керемнѣ послѣдѣстѣюѣта·
овѣ^r г(лаго)летъ^s н съ^s чл(о)вѣкъ высокъ стоющъ на тврѣдѣмъ каменѣ· прнзываетъ страны· питае
своѣ· н керемнѣ рет[е] чл(о)вѣкъ ксть· н к'то оувѣсть н· нъ да явнтъ се стра[на]мъ^ф ꙗко б(о)гъ
ксть· питаен же н чрѣпле внно· всѣмъ вѣрнымъ подавае· ч(ъ)стѣноѣ своѣ тѣло въ
оста(119а)вленнѣ грѣховъ· н с(вѣ)тоую свою крвь· въ животь вѣчнѣ· възбранающаѣ же дроуга
своѣа комоуждо свѣсть· въпнѣтъ бо павль· нже к'то ясть хлѣбъ сы н пнѣтъ чашю г(оспо)д(н)ю
недостѣенъ сы· грѣхъ себѣ ясть н пнѣтъ· повннѣнъ ксть тѣлоу н крвн г(оспо)д[ъ]нн· а ꙗгда прнметъ

^фу рукопису страмъ

¹такѡ у Q. I. 214, Вол. 504; у осталим преписима: се ксть ^{1j}такѡ у Ув. 740; у другим прписима испред те
речи нѡ, нѡ н, на ^mтакѡ само у Тит. 2152; у осталим преписима: рет(е) заких(ъ), сему Син. 935, где
изостаѣ цео сегмент од не подинаю... въздыханнѣ моего (Пог. 796) ⁿтакѡ само у Пог. 796, у другим
преписима: щедръ бо естъ ^{nj}такѡ само у Бар. 1419, Ув. 740; у другим преписима после те речи је
г(о)с(под)ъ; напомиѣмо да је у Бар. 1419 млѣстнвъ· долготерпѣливъ, док у осталим само м(н)л(о)ст(н)въ ^oтакѡ
само у Тит. 2152, Тит. 522 — сы(н); у осталим те речи нема ^pу свим руским преписима: ч(е)л(о)вѣкъ
окожнт(ъ) ^rу веѣннн руских преписа: онъ, у Q. I. 214, Вол. 504 о немъ, у Син. 935 амос(ъ) ^sу веѣннн руских
преписа се, у Тит. 2152 н сен

⁶⁷хѣ (229) ⁶⁸смръть (229) ⁶⁹гласъ (229) ⁷⁰члѣк

моуѣ чашю· похвааааи вѣнчають его· се разоумѣи ѿиствѣшихъ се покааннемъ· прикльшихъ
 жнвотворещю^t чашю· въ ѿскѣщенне д(оу)ш⁷¹ и въ ѿищенне телесн· тогда б(ог)ъ ѿт(ъ)ць хвалить
 прор(о)тѣскимъ гласы· бл(а)женъ имъ же ѿт[ъ]поущена соутъ безаконна нхъ^c· имъ же прикрише се
 грѣсн нхъ^u· имъ же не вымѣннть г(оспод)ъ грѣха· (119б) и пакн веселнть се праведни ѿ г(оспо)дѣ· и
 рад[о]уише се^f· вѣнчають же с(вѣ)ты д(оу)хъ· како почивають на с(вѣ)тыхъ^h прнчестыицѣхъ· оу же бо
 е ѿбрѣте достонны себѣ съсоуды· и въселн се въ не· нзмыше бо храмъ его съзиданъ· постлаше
 любитрѣдныи м(о)лнтвѣи добродѣтели^c· нападше бо жрѣтвѣныи^e въздыхъноути^{dž}· многою же
 радостно х(рн)с(тос)ъ съ с(вѣ)тыи анг(е)лы веселнть се· радость бо рет[е] быкають на небесн· ѿ
 еденомъ грѣшннцѣ кающнмъ се· и рад[о]уише се^s рече съ мною како ѿбрѣтохъ погнѣшю драгъмоу[·]

Сн же все съгледавъ ц(а)рь· призва свои друугы· съгледанне помышенне ксть бл(а)го· кже
 ѿстатн ѿт[ъ] грѣховныхъ обычанъ· наоучити се бл(а)гооугоднымъ^a· събра(120а)ти же сего
 соуіетнаго жнтнѣ помысль^b· и ѿкаати се^{a/v} сего свѣта льстнаго^g и краснаго^g и рещн соломоу^d·
 ѿ^d соуіетн· соуіе^d вѣдн· всакъ чл(о)вѣкъ снх[ъ] радн^e ноудитъ себе трудоу· нзнешають себѣ
 погнѣблѣ^e· и чюднтъ се анг(е)льскоу бл(а)гонабданмоу^ž· трънѣтскомоу^z жнтню· и все ѿоставляетъ

^aнатписано

^tу руским преписима жнвотворню^e тако у преписима Вол. 504, Еп. 345, БАН 21. 5. 7, Тит. 2152; у
 другим безаконнѣ тако у преписима Еп. 345, Вол. 504, Q. I. 214; у другим грѣсн, грѣхн ^fу руским
 преписима даље праведнн, праведнн ^hтакѡ у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345; у другим преписима
 пр(ѣ)ч(и)стѣхъ(ъ), ч(и)стѣхъ(ъ), ч(ъ)стѣхъ(ъ) ^cу руским преписима оукраснша добродѣтелю (Ув. 740: добродѣтел(ъ)и)
^eбезжерелныи (Син. 935), ч(а)стыи (Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Вол. 492), непрестаныи (Ув. 740) ^{dž}у
 руским преписима въздыханн, въздыханн ^sтакѡ у Ув. 740, у другим преписима: радоуише бо, радун бо сѧ,
 радунте бо сѧ ^aу БАН 21. 5. 7, Тит. 522: бл(а)гооугод(ъ)ныхъ(ъ); у другим: в(о)гооугод(ъ)ныхъ(ъ) ^bу
 руским преписима помысль ^vу руским преписима нема ^gу руским преписима краснаа ^dу руским
 преписима соломантскн, соломоньскы, соломонов(ъ)скы, со слономоу(ъ), соломан(ъ)скнѧ, соломон(ъ)скын ^dу руским
 преписима света (Тит. 2152: сѣтнн) сѣтою (Син. 935, Тит. 2152), сѣты сѣтью и (Пог. 796), сѣтѣ сѣтѣю (Q.
 I. 214, Вол. 504, Еп. 345), свѣтъ светѡю (БАН 21. 5. 7, Тит. 522), все свѣтъ светно (Ув. 740) ^eнудан себе
 трудоу(ъ) нзнѡжае(ъ) себе в погнѣблѣ (Пог. 796), ... нзнѡжан себѣ в погнѣблѣ (БАН 21. 5. 7, Тит. 522, Тит.
 2152), себѣ трудоу ѡбнажаетъ себе в погнѣблѣ (Ув. 740), ноудѧ себе снхъ(ъ) радн трудоу· нзводнтъ себе в погнѣблѣ
 (Вол. 504, Еп. 345, Q. I. 214), жнтѣнскнхъ(ъ) нжднтсѧ (Син. 935) ^žв(о)гонабданмоу (Син. 935, Пог. 796, Тит.
 2152, БАН 21. 5. 7, Тит. 522, Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345), бл(а)гоугодномъ (Ув. 740) ^zу руским преписима
 ннотѣскоу[!]

⁷¹ дѣшь (231)

н ть самоу неб(е)с(ь)ноуⁱ печаль. тышнтъ се всакъ чл(о)в(ѣ)къ по нскоушеннѣ тлѣннѣхъ^j вѣщн^k. н
ω д(оу)шн⁷² попеци н се:~

^lСнмъ же снцѣ^l сказаномъ^{lj} протечѣ без' разоумѣ да не останеть. н^m мы сен повѣстн творци
ксамы. нⁿ ωт[ъ] б(о)год(оу)хновеннѣхъ въземающе писаннѣ. акы ωт[ъ] постава. ⁿвъ оумѣ вѣн'цеⁿ снѣ
прѣоузькыѣ плетемъ. ꙗко дѣтнцѣ^{nj} прѣдъ вашиимъ ωт(ь)тъ(120б)ствоимъ. немноуцоу^o вашию
веселнмъ любѣвъ⁷³ ~

Рѣ се похвала с(вѣ)тыхъ мннхъ:~^p

Рече ц(а)рь како хоудое се н потаеное житнѣ. ч[ъ]стьнѣ⁷⁴ наше дръжавы веселнтъ се. н
свѣтаѣа въноутрѣнаѣа вънѣшннѣхъ снѣютъ:~

Сн^г же ксть оумныхъ чл(о)в(ѣ)къ^s ω д(оу)шн помннаннѣ^s. не сп(а)сет' бо се^t рече ц(а)рь
многую снлоу. н всака власть къ грѣхоу прнчтена ксть. а трьгоующнмъ ꙗгда коупла съдѣетъ се тоу
н грѣхъ^с съвршнтъ се^с. нны все житѣскнѣ вѣщн. въ ннцетѣ же н въ б(о)гат'ствѣ. спону нмѣтъ къ
сп(а)сеннѣ⁷⁵ ^uвсѣмъ люд[е]мъ^u. того радн г(лаго)летъ ап(о)с(то)лъ ωженнвы се пецетъ се женоу. како
оугоднтн женѣ. а не ωженн(121а)вы се пецетъ се како оугоднтн б(о)г(оу). она печаль ведетъ въ
моукоу. а снѣ^f печаль въ вѣчноу ю жнзнь. хоудое же н потаеное житнѣ. м'нншьство ꙗвляетъ. на

ⁱу руским преписима телеснжю^j у руским преписима телесныхъ(ъ)^k у руским преписима вѣщн^l тако у Син.
935; у Пог. 796, Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, БАН 21. 5. 7: сѣ же снмъ; у Тит. 2152, Тит. 522: нмѣ же снѣ
^{lj}такѣ у Пог. 796, Тит. 522, Ув. 740, БАН 21. 5. 7; у другимъ сказанымъ(ъ)^m у руским преписима неⁿ у
руским преписима оумнцѣ, у Тит. 2152, БАН 21. 5. 7: оумннцѣ^{nj} у руским преписима дѣтнцѣ^o у руским
преписима немующе^p после речи любовь у Пог. 796 следи заглавье: Познаннѣ х(рн)с(то)вы бл(а)г(о)дѣ(ѣ)тн н
въшествнѣ въ вертепѣ снрѣч(ъ) пострнцнса ωт[ъ] прор(о)ч(ь)скыхъ писаннн скажемъ; у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345:
Ѧ се похвала с(вѣ)тыхъ(ъ) м(оу)ч(е)н(н)къ н познаннѣ х(рн)с(то)вы бл[а]г[о]дѣ[а]тн н въшествнѣ въ вертепѣ снрѣч(ъ) по
пострнцнса(а) ωт[ъ] писаннн скажемъ(ъ); у Тит. 522: Ѧ се похвала мннхѣмъ н познаннѣ х(рн)с(то)вы благодатн н
въшествнѣ въ вертепѣ, снрѣч(ъ) пострнцнса ωт[ъ] прор(о)ческихъ(ъ) писаннн скажемъ; у БАН 21. 5. 7 и Тит. 2152 после
речи любовь следи: емоу же по[до]баеть всака слава ч(а)сть н поклананнѣ ωт[ъ] цѣ н с(ы)нѣ н с(вѣ)тоу д(оу)хоу
н(ы)нѣ н пр(н)с(ь)но н вѣк(ы) вѣкомъ(ъ) (у Тит. 2152 далье: адннѣ); у Син. 935 после любовь: н ω сѣм(ъ) да
г(лаго)лнмъ^r у руским преписима се^s у Син. 935: помановеннѣ д(оу)шн; у Пог. 796, Q. I. 214, Вол. 504, Еп.
345: помановеннѣ о д(оу)шн; у Ув. 740: воспомннаннѣ д(оу)шн^t у руским преписима нема^с тако у Ув. 740, у
другимъ преписима свершаетса; у Син. 935 нема сегмента текста у чнѣмъ је саставу ова реч^u у Пог. 796, Q.
I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Тит. 522: сѣмью н домъ; овогъ места нема у Син. 935^f тако у Еп. 345; Син. 935, Q.
I. 214, Вол. 504: сн; Ув. 740: сна же

⁷²дни (231) ⁷³любовь (232) ⁷⁴чѣстьнѣ (232) ⁷⁵спсеннѣ (232)

смѣреннѣ бо и на покореннѣ· кѣждо въ не гредеть тѣмъ о б(о)зѣ веселитъ се· тѣсть^h по скондѣ
 троудомъ^c приѣмлетъ ѡт[ъ] б(о)га и ѡт[ъ] ч(а)л(а)в(ѣ)кѣ^c· древо бо не възраста дѣлѣ^č высоко^{dz}·^š не
 анстнѣ^š нѣ плодѣ радѣ хвалѣмо быкають· тако и мнѣхы^{a/76}·^b не манастирь славны творить· нѣ
 добрага дѣтель мнѣхыскага· и манастири славны твореть^b· и се пакѣ есть^v ѡт[ъ] феодала^o са
 пещерскаго нгѣмѣна^v нже въ кнѣзѣ понеже нелицемѣрно мнѣхыствова (1216) възлюбивъ б(о)га
 и братню сво(ю) тако свое оуды· тѣмъ же б(о)гъ възлюбивъ⁷⁷· и мѣсто его ради прослави· пате всѣхъ
 нже въ роуспѣ манастиревъ^g· снѣ въноутрьне добродѣтели с(ве)тыхъ мнѣхъ^d житнѣ· пате мнѣхыскѣ
 властѣ снѣаютъ чюдеса· и тѣхъ ради мнѣхыскѣ кельможе^d свою главоу прѣкланяють мнѣхомъ^d· тако
 б(о)жнѣмъ оугодникомъ· достоинноу възывающе^e тѣсть по г[оспо]д[ъ]ноу⁷⁸ словесѣ· г(лаго)люще
 приѣмлен праведника въ нѣ праведниче мѣздоу⁷⁹ праведничию приѣмлетъ·^ž и проче^{ž/z}:

^h тако у Ув. 740, Тит. 522; у другим ч(а)стнѣ^c Син. 935: ѡт[ъ] б(о)га мѣждѣ прѣемѣлан. а ѡт[ъ] ч(а)л(а)в(ѣ)кѣ
 хвалѣ; Пог. 796, Ув. 740, Тит. 522: ѡт[ъ] б(о)га и ч(а)л(а)в(ѣ)кѣ възспремѣла н; Еп. 345, Вол. 504, Q. I. 214: ...
 ѡт[ъ] ч(а)л(а)в(ѣ)кѣ...^č у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345 ради, у осталним дѣла^{dz} у руским преписима висока
^š Пог. 796, Ув. 740, Тит. 522: нн анствнѣ; Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345: н анствѣа; у Син. 935 овог места
 нема^a Еп. 345, Вол. 504, Q. I. 214: ннѣкы, у другим преписима мнѣх(ъ)^b готово једнако у Q. I. 214, Вол.
 504, Еп. 345: не манастирь слав(ъ)ны творит(ъ) но добродѣтель мнѣхыскага и манастирь славенъ творит(ъ); у Пог.
 796: не манастирь славенъ творить но добродѣтель мнѣхыскага; у Тит. 522: не манастирь славнын творить; у Ув.
 740: манастирь славны творить^v у Ув. 740: мнѣхыство феодала нгѣмѣна пещерскаго; Тит. 522: ѡт феодала
 нгѣмѣна пещерскаго; у другим преписима: ѡт[ъ] феодала пещер[ъ]скага(о) нгѣмѣна (Син. 935)^g у преписима Пог.
 796, Пог. 801, Тит. 522, Ув. 740 готово једнако; другачији почетак у преписима Еп. 345, Q. I. 214, Вол.
 504: нже въ кѣевѣ градѣ началника общеиѣ житїю. понеже нелицемѣрно...^d у преписима Еп. 345, Q. I. 214, Вол.
 504: мнѣховъ; у Ув. 740: черноризецъ, у другим калѣгеръ (Син. 935)^d Син. 935: свою поклоняют(ъ) главы
 мнѣхом(ъ); Пог. 796, тит. 522, Еп. 345: ... мнѣхомъ главу; Вол. 492: ... мнѣхом(ъ) главы; Ув. 740: своа
 под[ъ]кланяють мнѣхом(ъ) главы^e у руским преписима воздающе^ž у Син. 935: н пакѣ рет(е); у Пог. 796, Ув.
 740, Тит. 522: н прокага (Ув. 740, Тит. 522: н прочаа) и пак(ы) прѣемѣлан рет(е) вас(ъ) мене прѣемлет(ъ) и прнрет(е)
 не бонса малое стадо. тако бл(а)говол о(т)ъцѣ мон дати вам(ъ) ц(а)р(ъ)ствнѣ н(е)б(е)с(ъ)ное; Q. I. 214, Вол. 504: н
 прочаа. и пакы прѣемѣла рет(е) вас(ъ) мене прѣемлет(ъ). и пакы рече не бонса малое мое стадо. тако бл(а)говол ѡт(ъ)цѣ
 мон дати вам(ъ) ц(а)р(ъ)ство н(е)б(е)с(ъ)ное^z даље у руским преписима: нже оставнт(ъ) (Пог 796, Q. I. 214,
 Вол. 504, Еп. 345, Ув. 740: нже бо рет(е) оставнт(ъ); Тит. 522: нже бо оставнтъ рече) ѡт(ъ)ца и м(а)т(е)рь и
 нѣдѣнѣ. нмѣни моего(о) ради стократнѣцю прѣиметь. и (други преписи немају везник) житнѣ вѣтнѣю (наместо
 ове синтагме у Ув. 740: живот(ъ); у Пог. 796, Тит. 522 нема вѣтнѣю) наслѣднт(ъ) (Син. 935)

⁷⁶ мнѣхы (233)⁷⁷ нема (233)⁷⁸ гноу (233)⁷⁹ мздоу (233)

нхъ^{6/i} радн обещаннѣ^j всакъ крѣстнѣннѣхъ. ноудѣтъ се понесѣти грьмъ г[оспо]д[ь]нѣхъ. и рекъше
 црѣньтѣскы^k образъ на се (122а) възетн. да рече мѣ оуже оного ц(а)ра въходѣ. поемъ бо свою
 єдинородноую дѣщерѣ. въноутрѣ врьтѣпа въходѣтъ⁸⁰. дѣщерѣ же оумъ^l разоумѣн н^{lj} д(оу)шю.
 оумороднѣтельна бо єсть. и обѣща^m англьскыи^b чинномъ. творен бо рече анг(е)лы свое д(оу)хы. и
 слоугы свое огнь палець. д(оу)хъ бо на в'соу добродѣтель добръⁿ. и скоръ на теченнѣ б(о)гооугоднаго
 подвѣга нѣ плѣтъ немощна. обаче вса слоужьба анг(е)льска и мнѣшьска єдино єсть. онн бо и сн^{nj}
 всоу свою оставаше⁸¹ волю. нъ^o б(о)жню нгоуменовою^p повинѣють се повелѣннѣ. нмѣже самъ
 г(оспод)ъ мзододатель. противѣ троудомъ быс(тъ)^r. нже бо рече д(оу)шю свою погоубѣтъ мнѣхъ радн
 словесѣ. обрѣцѣтъ ю (122б) въ вѣчнѣмъ жнвотѣ. ^sто оуже сама г(лаго)летъ. къ въноутрѣ
 стоѣщуюмоу^s. ѿт[ь]врьзи мнѣ врата правды. и въшѣд[ь] въ на исповѣмъ се г(оспод)ѣвн. ꙗко
 възискающн єго не лишѣтъ се ѿт[ь] всакого бл(а)га. ѿт[ь]вѣща прѣдстоѣн онъ. снн врата
 г[оспо]д[ь]на праведннѣ вьндоутъ въ на. и г(оспод)ъ не лишѣтъ добра ходѣщнхъ незлобою з'дѣ. ты
 же кто єси тако дръзаящн. и тако рече дѣщн оубо єсть^t ц(а)рѣва. да прнведоутъ се^с ц(а)роу д(ѣ)вы
 по нѣн. ^uѿт[ь]вѣщаєста єн^u. слыши дѣщн и вѣщѣ^f и прнклонн оухо твоѣ. и забовѣдн людн твоѣ. и
 домъ ѿт(ь)ца твоего. въсхоцѣтъ ц(а)рѣ добротѣ твоѣн аще^{h/82} грѣна єси:~

⁶иницијал није написан, очито да је требало да пише љнхъ ⁶тако у рукопису

ⁱу руским преписима снх[ъ] ^jу руским преписима обѣщаннѣ ^kу руским преписима ннот(ь)скыи ^lу Пог. 796
 нема; у Ув. 740 ѡма, у Q. I. 214, Вол. 504, Тит. 522: оумѣ; у Син. 935 и осталим: оумнѣ ^{lj}у руским
 преписима нема ^mтако у Q. I. 214 и Вол. 505 (обѣща), у Пог. 796, Еп. 345 обѣщна; у Вол. 492 обѣщнаа; у
 Ув. 740 обѣщѣна; у Тит. 522 обѣщѣна, у Син. 395: обѣщѣнна ⁿу руским преписима вѣдрѣ ^{nj}тако у Пог. 796,
 Тит. 522, у Q. I. 214, Вол. 504 всю, у осталим сѡ ^oтако у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, у осталима нема ^pу
 руским преписима: и нгѣмѣню ^rу руским преписима нх[ъ], изузев у Еп. 345, Вл. 504, Q. I. 214, где га нема
^sтако у Пог. 796, Вол. 504, Тит. 522, Q. I. 214, само што је у њима самъ уместо сама; у Ув. 704: ѣна же
 г(лаго)л(е)тъ къ вьнтрѣ столѣцѣмъ; у осталим то оуж[е] мѡуж[ь] м[оу]дрѣн ко вьнтрѣ столѣцѣмъ гл(аго)л(е)тъ (Син.
 935) ^tу руским преписима єсмѣ ^sтако у Пог. 796, Q. I. 214, Вол. 504, Ув. 740, Тит. 522, у другим после те
 речи следи рет(е) ^uу руским преписима ѿт[ь]вѣща столн (Син. 935), уместо столн у Q. I. 214, Вол. 504
 прѣд[ъ]столн онъ, у Ув. 740 прѣд[ъ]столн ^fу руским преписима вѣжѣ (Син. 935), и вѣжѣ (Пог. 796, Вол. 504,
 Тит. 522), и вѣждѣ (Q. I. 214, Еп. 345, Ув. 740) ^hтако у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345, Ув. 740; у другим
 преписима: аще и

⁸⁰въходѣтъ (233) ⁸¹ѡставаше (234) ⁸²ѡставаше (234)

Снрѣчь ^cдоньдѣже бо ^cчл(о)в(ѣ)къ не останеѣ се телесныхъ (123а) похотни· и женъскыѣ^ѣ
печалн^{dz}. д(оу)ша его с' в(о)г(о)мъ не смнрнѣ се· не может' бо рече в(о)г(о)у работати и мамонѣ·
чрьность естъ грѣхъ· сьмагда[§] рече ксьмъ нъ добра сьмагда^a. оубо прьвыхъ дѣла^b сьгрѣшеннѣ· таже въ
мнроу^г жнтѣнскихъ вѣщин· добра же быхъ скорого ради покаианнѣ· чрьна ксьмъ мнроодрѣжьнаго
сана властнѣю· добра же мнншьскаго ради постриженнѣ· вса бо слава дьци ц(а)ркѣи вьноутрѣзнюдоу^д.
ты же кто кси азъ ксьмъ рече пастырѣ^{h/v/83} ѡвцамъ·

^гдаље написана па брисана три слова, друго је, мислимо, било р ^лтако у рукопису ^hпрвобитно писало пастоухъ

^cтако у Пог. 796, Тит. 522; у Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345: дондеже; у Ув. 740: аще; у осталим: дондеж[е] бо и
^ѣу Еп. 345, Вол. 504: жнтѣнскихъ(ъ), у осталим преписима: жнтѣнскихъ(ъ) ^{dz}у свим преписима: печален [§]–
^aсмагда ^bу Пог. 796, Ув. 740, Тит. 522 дѣла, у осталим ради ^vу Q. I. 214, Вол. 504, Еп. 345: пастырѣ, у
осталим преписима пастоухъ(ъ)

⁸³пастоухъ (234)

СЛИКЕ

авиалъ грѣхъ ѿнѣ. аще бо грѣшныи емь
паче всѣхъ ѹлѣи, и въ тебѣ и мѣстои на
рѣю вънѣ мѣстои сѣи много
бо жеи. аще прѣстанѣи кѣмъ вънѣ,
ѿнѣи ѿбѣлишии ико не сѣи. на
нѣишии ико зѣчу ало, и не порѣнѣ
прѣдѣи еи въ рѣи. ико вънѣ
нѣи еи вънѣи аи: **Р**СКНЖМНРА
сѣи ѿбѣи сѣи, и въ рѣи ико не сѣи
вънѣи. наплѣи на мѣстои на рѣи
сѣи. а въ рѣи и на рѣи ико не
сѣи ѿбѣи. на рѣи ико не сѣи
и, ико вънѣи на рѣи. на
вънѣи на рѣи а сѣи. ико и
ѿнѣи. въ рѣи ико не сѣи
а сѣи сѣи и сѣи сѣи
вънѣи. сѣи ико вънѣи
и сѣи ѿбѣи сѣи. сѣи

сѣмъ. нѣ прѣвѣраждитъ сѣ въ ѡбѣщаніи. и
мѣшѣ. борниѣ не. и дѣрѣжи прѣѣри
зѣ ѡвѣрѣши. ѡсѣбѣ, и крѣпко прѣпоисаѣ
ши. тѣи потомъ и чѣореніи. и зѣти. т
дѣи нѣ ѡвѣжнѣхъ хѣоу. прѣѣ. повѣнѣ
ѡложити мѣролюбѣи. и мѣи. слѣол
любѣи. и рѣсѣмъ вѣстѣ нѣхѣлѣ. и слѣоу.
вѣдѣстѣ вѣнѣи. свѣрѣи. и вѣдѣ
вѣсѣмъ вѣцѣ тѣлѣсѣ. тѣи потомъ и чѣ
стѣи. стѣи ѡвѣрѣжитъ. и жѣсѣ
тѣ лѣнѣи. свѣи. покон. самоволѣи. хѣтѣ
нѣи. и зѣолѣи. слѣдѣи. свѣтѣи. рѣѣ
жѣи. похѣи. и сѣѣ. ѡлѣ. и нѣѣ. вѣ
ѣѣ. соутѣ вѣи. и нѣи. прѣѣи.
и ѣѣ. послѣдѣи. свѣолѣи. Аѣ
сѣи. слѣи. и бѣи. и ѣѣ. поѣи.
тѣѣ. и нѣи. и сѣѣ. и нѣи.
и нѣи. и нѣи. и нѣи.

нѣмъ же иже сѣи, иже не, иже не хотѣи
схѣомъ црѣвоиди. сѣго рѣи рѣи сѣи
тѣи. мѣи не сѣи нѣи по сѣи
сѣи сѣи. А црѣво сѣи оу сѣи. не
сѣи сѣи нѣи сѣи сѣи сѣи
тѣи. а мѣи сѣи сѣи сѣи.
сѣи сѣи сѣи сѣи. сѣи сѣи сѣи
нѣи сѣи сѣи сѣи, нѣи сѣи
сѣи сѣи сѣи сѣи. сѣи сѣи сѣи
нѣи сѣи сѣи сѣи. сѣи сѣи сѣи
црѣвоиди. нѣи сѣи сѣи, сѣи, нѣи. сѣи
сѣи. А сѣи сѣи нѣи сѣи сѣи
сѣи сѣи сѣи сѣи. тамо нѣи сѣи
сѣи сѣи, сѣи сѣи сѣи сѣи.
А сѣи сѣи сѣи сѣи сѣи сѣи
сѣи сѣи сѣи сѣи. сѣи сѣи сѣи
сѣи сѣи, нѣи сѣи сѣи сѣи
сѣи сѣи сѣи сѣи, сѣи сѣи сѣи

жнѣ урѣавъ оумалитъ стрѣти. поѣхъ же дѣла
же брава сѣрайтнѣ сѣ рѣи, аще възрѣхъ
шнѣ бѣровъ възрѣхъ и нѣхъ, аще въ рѣ
въ въ оудѣшнѣ, ѡѡ сѡвоѡвъ нѣхъ смѣр
тнѣ аще нѣблнѣ еси. аще въ рѣхъ ѡсѣхъ
нѣхъ възрѣхъ, аще по нѣхъ ашнѣ ѡнѣтнѣ
сѣ. аще хуфѣшнѣ нѣхъ стѣхъ ѡсѣхъ
сѣхъ. аще нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
жнѣхъ сѣ, нѣхъ нѣхъ. нѣхъ нѣхъ нѣхъ
рѣхъ нѣхъ сѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
мѡрѣ. нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
нѣ. нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
рѣхъ нѣхъ. нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
сѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
нѣхъ, нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ. аще нѣхъ
нѣхъ, аще хлѣбъ нѣхъ нѣхъ. аще
нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ
нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ нѣхъ

свои и нѣуброушѣ стовати. вѣдѣти бо бѣтѣ
дѣ твои, и послѣтити по мѣрѣ и по вѣнчанію.
масса же сѣнѣ вѣтнннѣмъ сѣагѣлѣи вѣдѣ
дрѣтѣсѣ. тѣмъ нѣмъ сѣагѣ вѣннѣмъ дрѣтѣннѣ.
сѣи вѣннѣмъ прѣвѣдѣмъ вѣтѣ. нѣ дрѣтѣ
нѣ своѣмъ нѣдѣи, сѣго соунѣтѣи вѣдѣ. нѣ
дрѣтѣ нѣдѣи сѣтѣ вѣдѣ своѣ. нѣдѣи
тѣхъ словѣсѣмъ вѣннѣмъ тѣхъ. нѣнѣ вѣ
ннѣмъ вѣ рѣ златовѣтѣи вѣдѣ. тѣко
сѣтѣи пѣтѣи сѣтѣи сѣтѣи вѣ сѣнѣмъ
нѣдѣи вѣпѣи. тѣко пѣтѣи прѣдѣтѣи
вѣрѣи вѣсѣ мѣдѣи. пѣтѣи сѣтѣи
вѣрѣи пѣтѣи нѣдѣи. пѣтѣи пѣтѣи
нѣдѣи вѣдѣи вѣдѣи рѣи. нѣнѣ
рѣ сѣтѣи рѣи пѣтѣи пѣтѣи вѣсѣ
рѣи пѣтѣи. рѣи вѣннѣмъ вѣдѣ
нѣмъ пѣтѣи нѣмъ вѣдѣи. нѣнѣ
нѣнѣ сѣтѣи сѣтѣи сѣтѣи вѣдѣи

нь аїмволъ . н жєли ѿжєлїи тѣхъ того вьсего
 н тѣхъ свѣтомъ . н томихъ вѣдѣтихъ зѣмляновѣ
 н мѣсто новѣ . храмы зѣмліасни вѣзлюблени
 нѣ . а нѣбѣмъ славы похвалѣ тѣхъ н вѣдѣтихъ
 прївѣдѣтихъ ѿ нѣбѣмъ н зѣмліасни славы
 ѿ нѣбѣмъ н зѣмліасни .

Братъ живѣше въ кѣіюани кѣсѣ тѣснѣи.
Братинѣ, въздающе насъ. и доубѣди
и вѣдаше себѣ глаголю, тако азъ сътвори сѣ.
и цѣише ѿбратни мѣстоу бже дѣло его, и
ише рѣшати намъ глаголю. колѣна за
творити сѣ, и мѣстоу бже дѣло его, и
ише дѣло дѣло его, глаголю брати. приим
лю паче мѣстоу бже дѣло его, и сѣмѣ
помѣстити мѣстоу бже, и мѣстоу бже мѣсто
ише сѣмѣ дѣло. ише хоще, и дѣло бже
ише сѣмѣ. и прииме сѣмѣ кѣмѣго творѣ
ише дѣло бже. и мѣстоу бже мѣстоу бже

створивъ тебѣ въ вѣсѣхъ снхъ. Аще подвижнеть
 на тебѣ прѣиди чинъ, абы въздати ти въ
 мѣсто досады и оубо иже творили еси и глѣла
 мѣни. Годишнѣ цѣлоу миру въсѣхъ нѣмѣ оупрѣдѣнъ
 се на тебѣ. Прочи прѣстѣни сѣсѣхъ и прѣтравѣнъ
 нахощеши ти възмѣхъ оуерѣдно. Вѣсѣна въсѣ
 помянеше себѣ Братъ похвѣ дѣнъ. Да и сѣхъ шенію
 іако прѣиди и ли сѣхъ, възмѣхъ прѣтравѣ
 ти съ благодареніе и ползеваѣтисе. Боудите и на
 съ благодареніе прѣтравѣти нахощеши на нѣ
 сѣхъ и нахощеши Бѣгъ іако и чѣлоу Бнемъ Бѣгъ
 бѣмъже слова въ вѣнъ вѣномъ, а мѣ нѣ :
 Прѣпо Бнаго сѣца нашего Ісѣанна Си
 нахѣне Горы. Слово ползѣно :
 Рѣи иже мира сѣренѣне и сѣбразъ иноуѣнъ
 Пѣвѣмъ, и на рѣмо Крѣтъ Хѣ въспрѣмъ
 и аплѣмъ на мѣстѣнѣхъ нахѣхѣ, да възлюбѣи
 правды нѣхъ и по стопамъ нѣхъ даходѣмъ иже оу
 ницѣ нахѣхѣ. И да възне нахѣмъ въсѣ зѣмль
 на іакоже и сѣца наши. Въпрашѣмъ Ісѣанна
 бѣлѣмъ самохѣдѣ и сѣхъ слова, что глѣ, глѣже
 Ісѣанъ, ахѣ вѣдѣ и сѣхъ сѣхъ сѣхъ сѣхъ Бѣгъ. а
 иже вѣдѣ ти и прохѣхѣхѣ, и не сѣхъ нѣхѣ
 нѣхѣхѣ. Нѣ и тѣхъ и вѣхѣхѣ глѣхѣ. Не мо
 Бѣмъ мира сѣхъ нѣ іако соутъ въ нѣмъ. Ахѣ и то
 любѣи

лики бѣ, истѣмнище иже и въ тѣмнищѣхъ
вреди. Безоумна и соуетна е члвкъ, иже сѣ
наслаждѣе зѣвъ, и тамо съ хмѣ црѣстави. Не
има бо бѣ два раи. или двѣ тѣмнищы. да
вѣсть кысакъ, иже неплѣтѣе зѣвъ волю дѣи
своею. Тамо има неколку вѣчно плачущее
въ непрѣходимѣхъ вѣщѣхъ. да сѣ оукрѣдити дѣи
мою плачѣе зѣвъ, да же тебѣ тѣмъ небыти
се бо вѣрѣе благопріятно. се дѣи спсѣнія, коу
пѣи дѣи добра дѣанія. възлѣчи да насѣиши.
въжежди да възвѣсѣиши. плачѣи да възрадѣи
еши. се бо гѣ. блжѣни плачущи ины іако
възмѣстѣе. блжѣни нищѣи дѣи. блжѣни игы
ни правды ради, іако ваше естѣ црѣко нбное.
блжѣни алчущи ижеждѣи правды ради іако
тѣи насытѣтѣе. немиаи тѣла слабостѣ бо при
носѣи. ни мастиа сътвори разлѣтна бранѣ.
аще бо оукрѣпитѣе встанѣтѣи наѣи, и бранѣ
сътвори некроу сто бою, да же плѣнитѣи
ткою дѣи, и раба тѣ прѣдѣстѣи любодѣи
и страсти. сѣжѣи сѣсе вѣсе дѣи хѣи зѣ
бою, и оудѣи плѣти твое оумрѣтѣи іерѣи.
іакоже бо оубѣнѣи сѣпостѣи нетвори сѣрѣи
тако оумрѣтѣи тѣло нестѣи борѣи дѣи
твое. наѣтѣи е плодѣи цвѣтѣи. и на

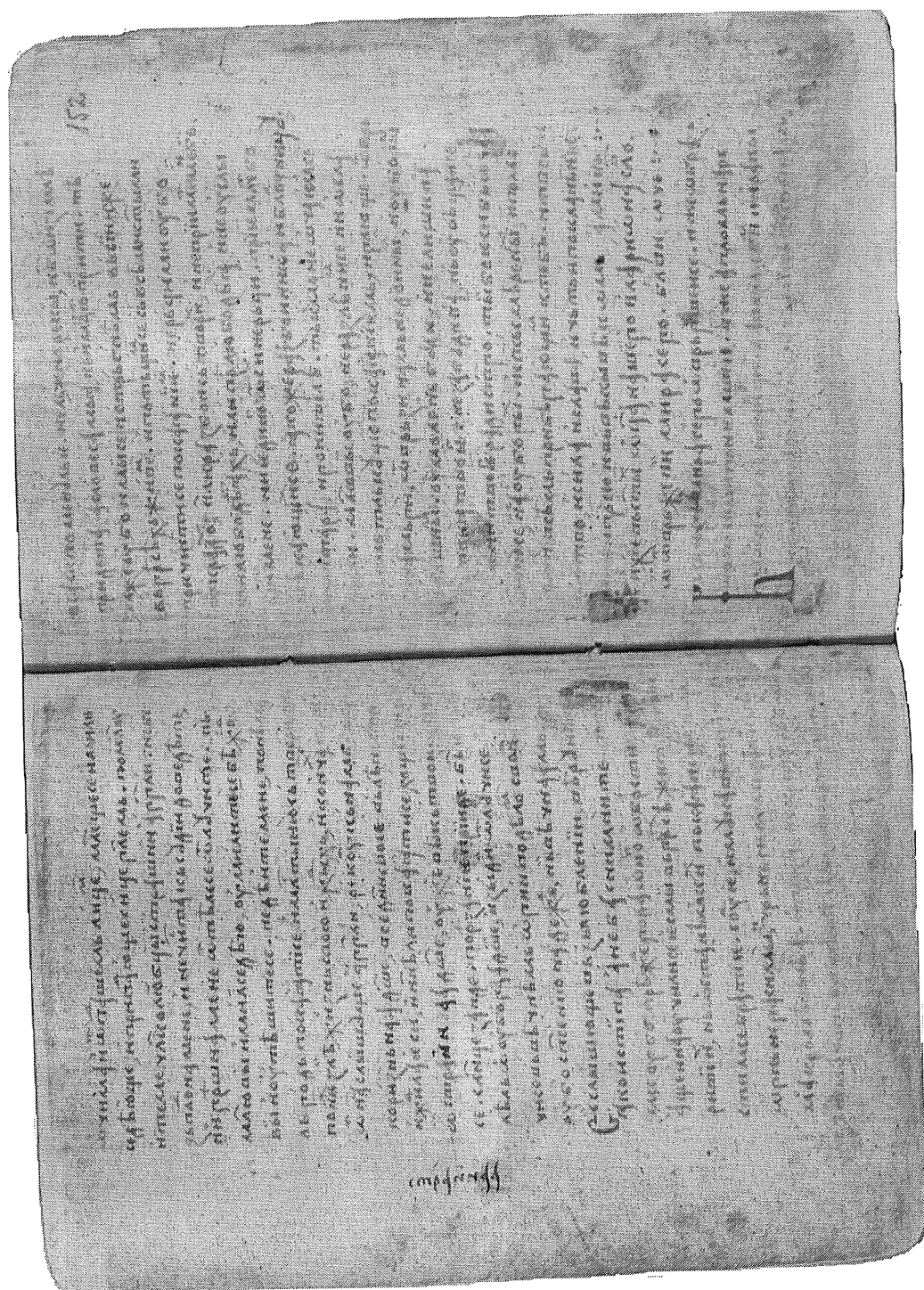
167

стковати, и киде Бѣ Трѣдѣ твоей пошлѣ ти по
 мощь и поучеши. Не сѣденъ съ клеветникомъ
 съ агглы въ дварахъ. И немѣенъ себѣ въ числѣ
 дряжнны его, съ кѣмъ Книги прѣвѣзшѣль естъ.
 Недряженъ ѣзыка, сего соуетна вѣра. Дряженъ
 ѣзыкъ спсѣтъ душъ свою. Измногже словесъ
 немзбѣ жиши Трѣхъ. И еще книжамъ еже рече
 тоуесть Исавъ. Иако сласти плѣсние, свездотъ
 къ сѣ силъ нашъ и рѣцѣ спѣако, и иако плѣсники
 прѣдають на въ рѣцѣ моутишело врагъ. Послѣ же
 и свезанны събрѣтъ разрѣшѣть. Постъ при
 ми възлюбленне съ радости възнамама роу
 нама. И паки рече. Сласте рабѣи поистини
 нѣ бѣсомъ рабѣетъ. И еще рече Стѣян Васи
 лие Великий. Искренъ мѣра сего славы нелюбѣ
 бѣ, нѣ дивѣкола. А иже небрежѣтъ сего въ сего
 съ съ Богомъ естъ, томи Боуде земля нова и нѣ
 нѣко. Храни оученіа сѣа възлюбленне да въ
 нѣцѣ славы приимеши и живѣ будеши въ безконѣныя вѣки.

Бидѣніе Чюдное Сѣа нашего Козма
 Повѣдаше намъ исе нѣцѣ съ сѣа. Иако кѣ нѣ
 кѣи сѣа (глаголю) великъ, Козма имене. Иже до
 бродѣтели многими, и силою стѣа дѣа просѣ
 щенъ сынъ, великими и разнѣными чюдесѣи и зна
 меніи иако сѣа сѣа. Кѣсѣмъ же и сѣа бѣ нѣ
 ки

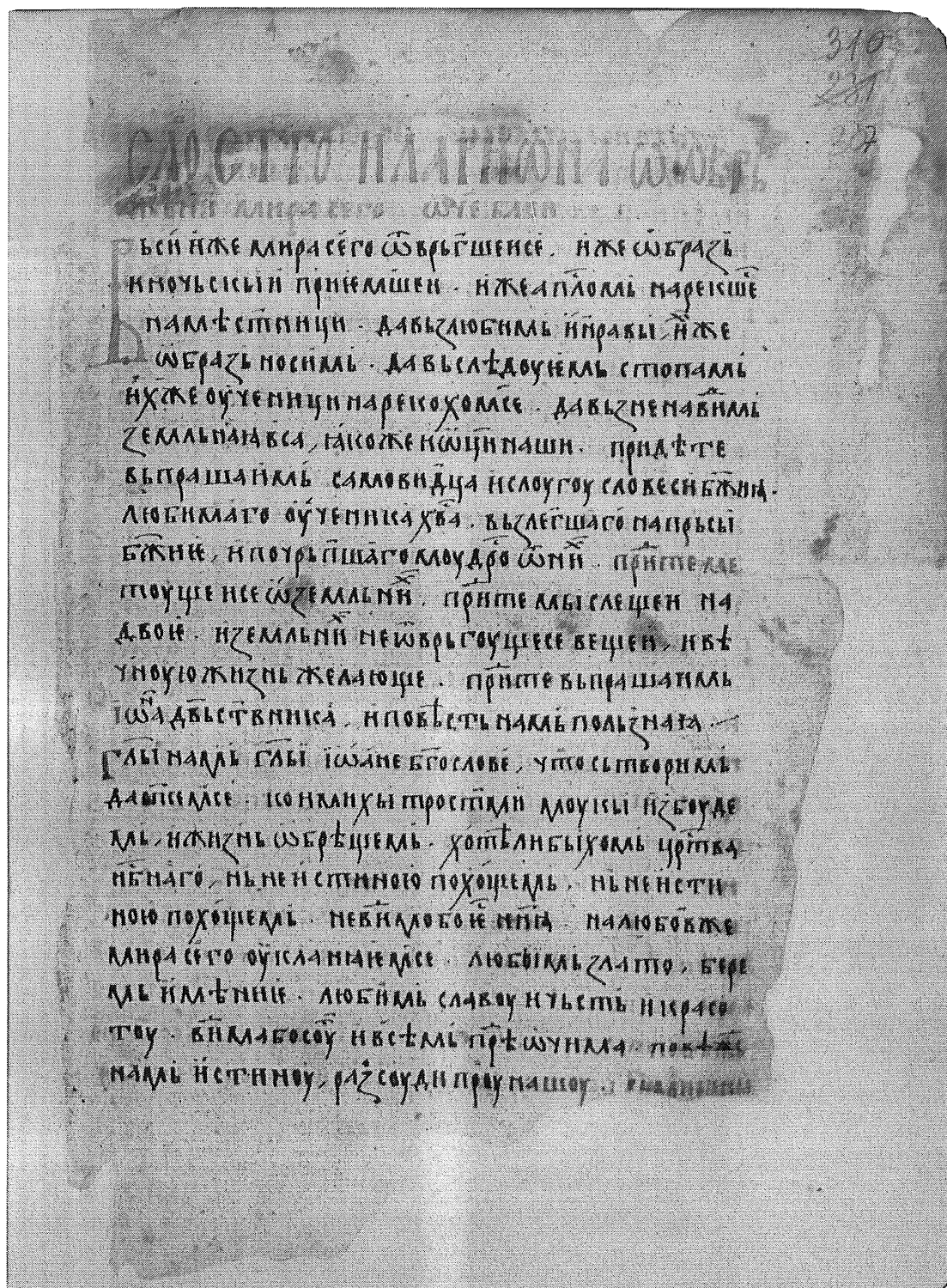

Слика 22. Збирка рукописа Пећке патријаршије, бр. 83, стр. 1516–152а

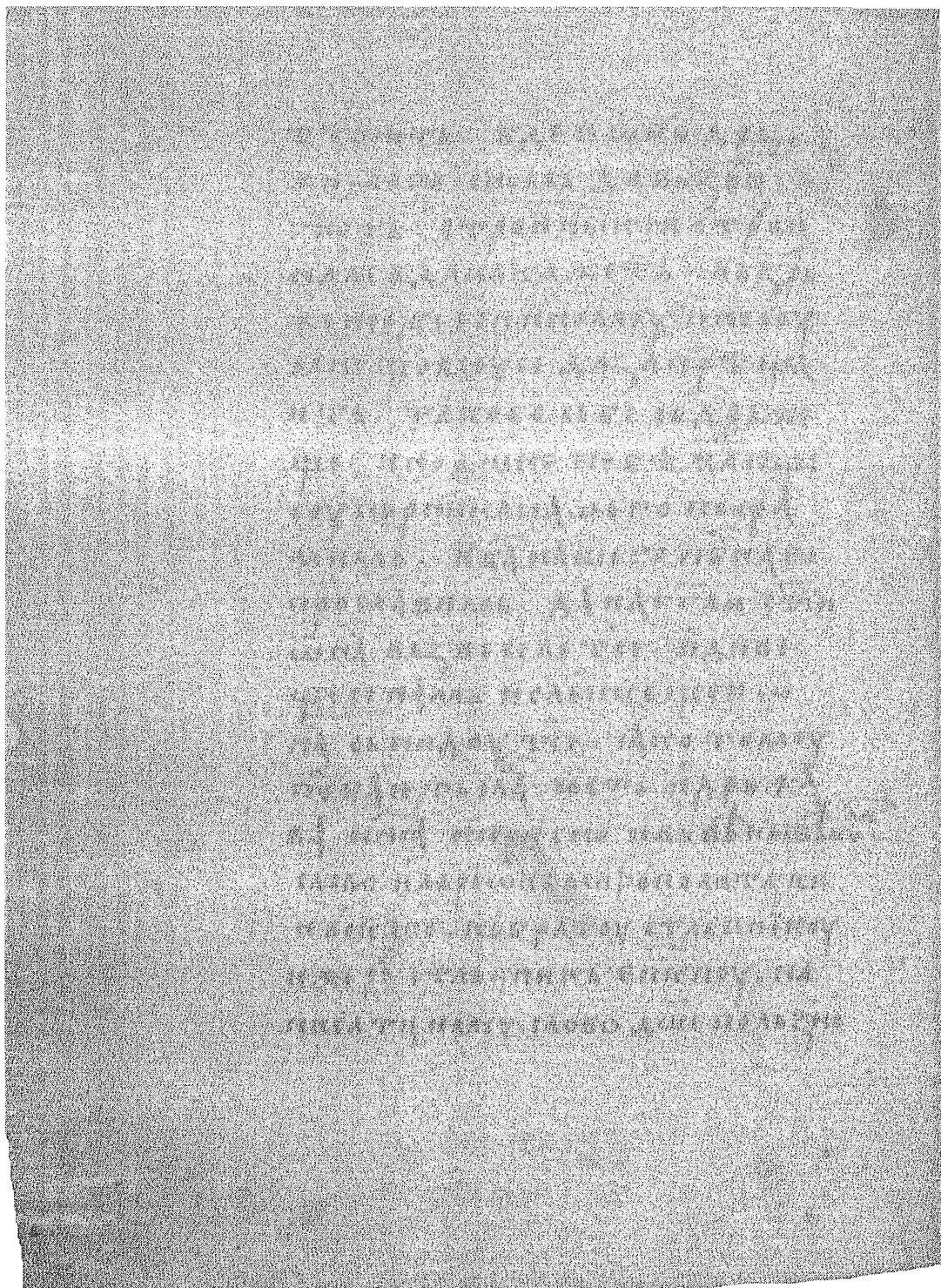
Слика 25. Збирка рукописа манастира Високи Дечани, бр. 96, стр. 307а

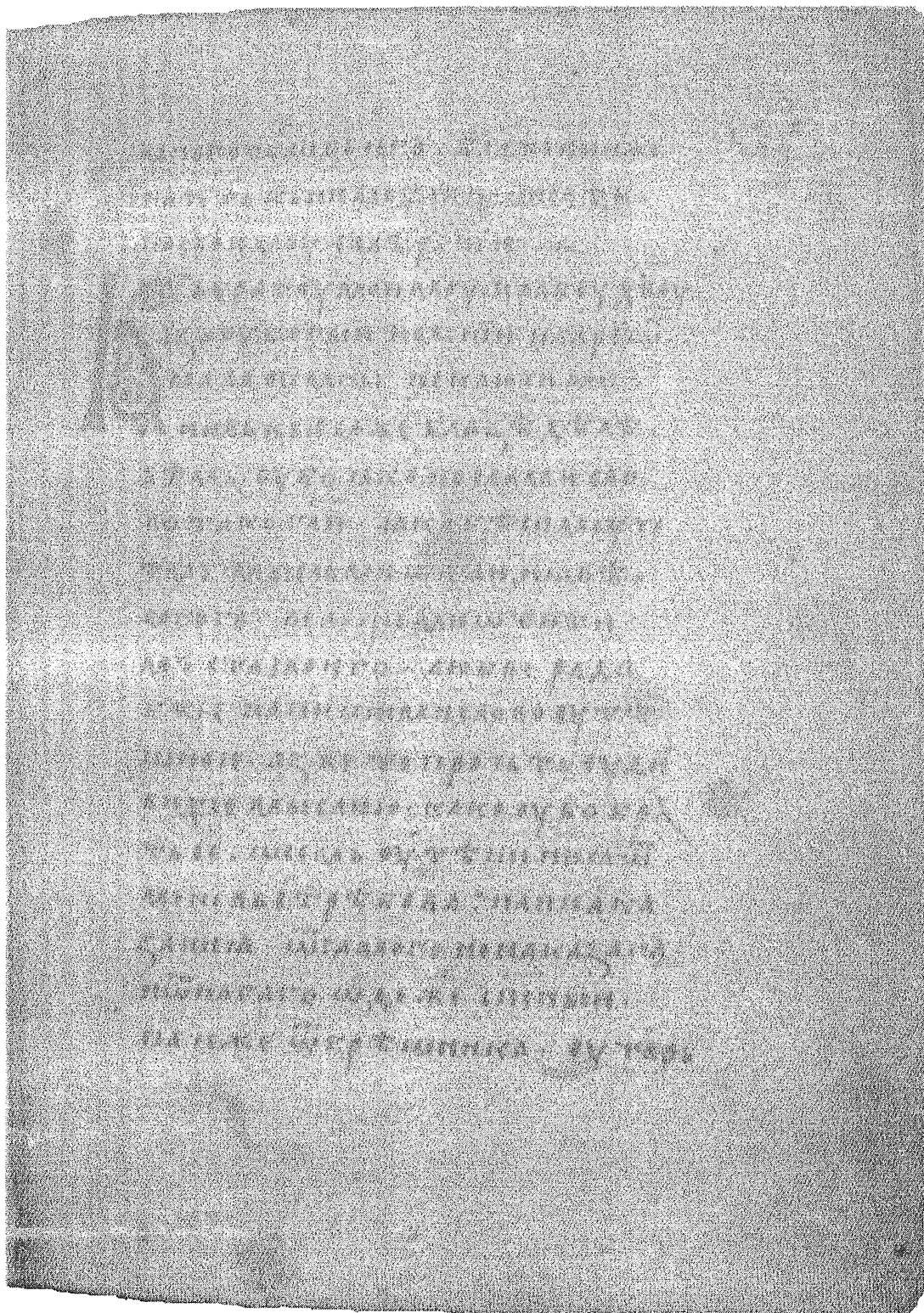

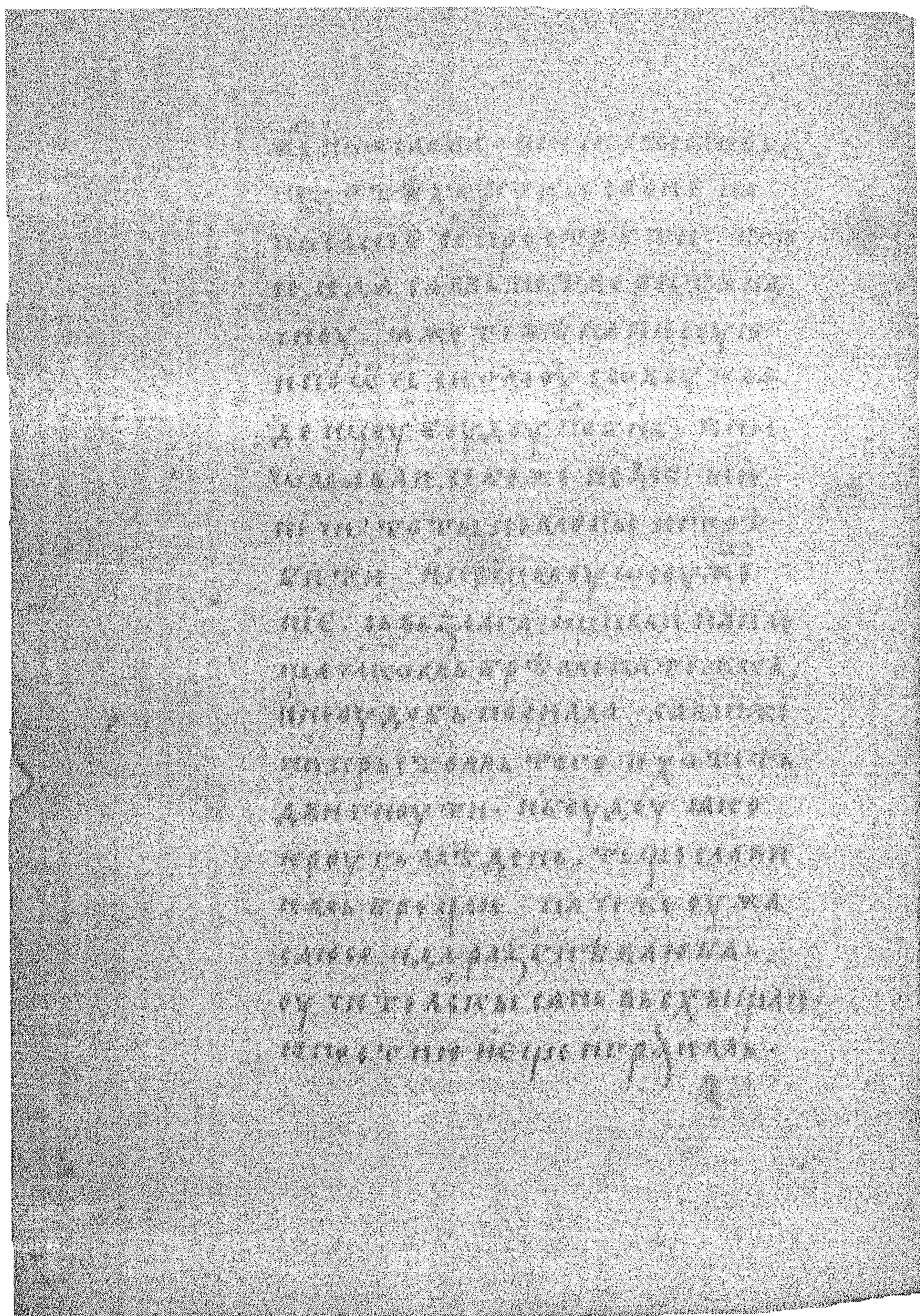

Слика 28. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 2606

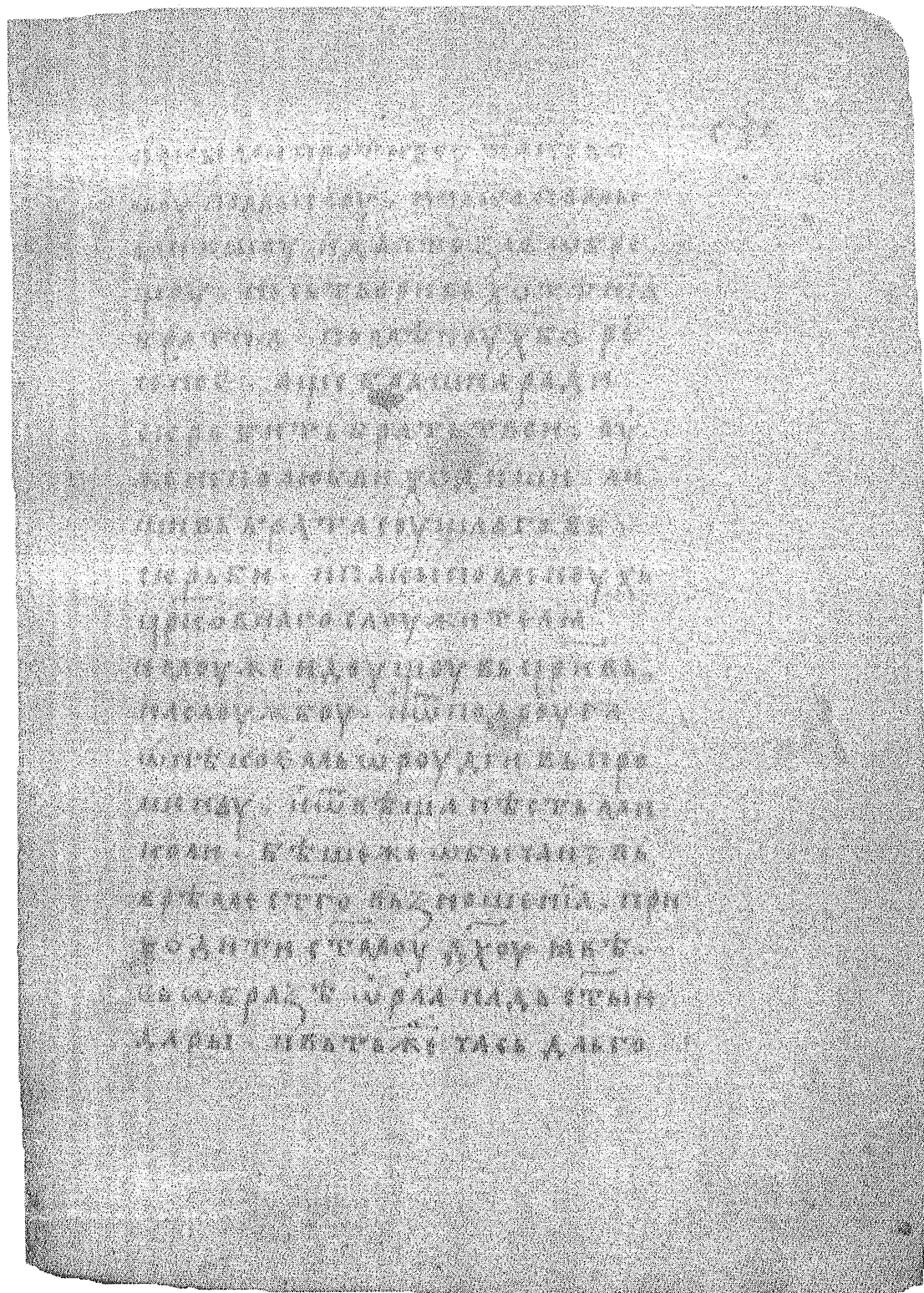

Слика 29. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 261а

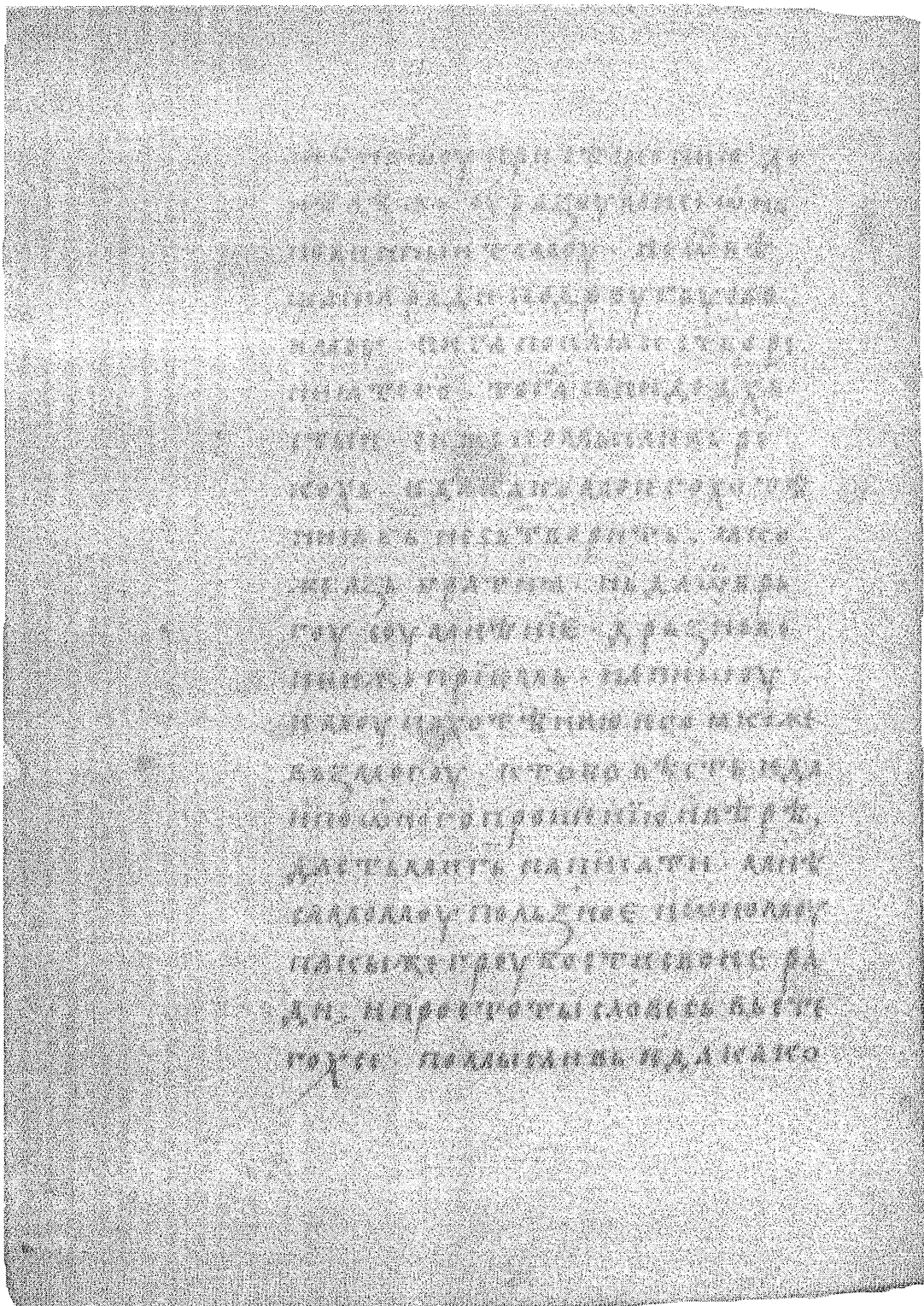

Слика 30. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 2616

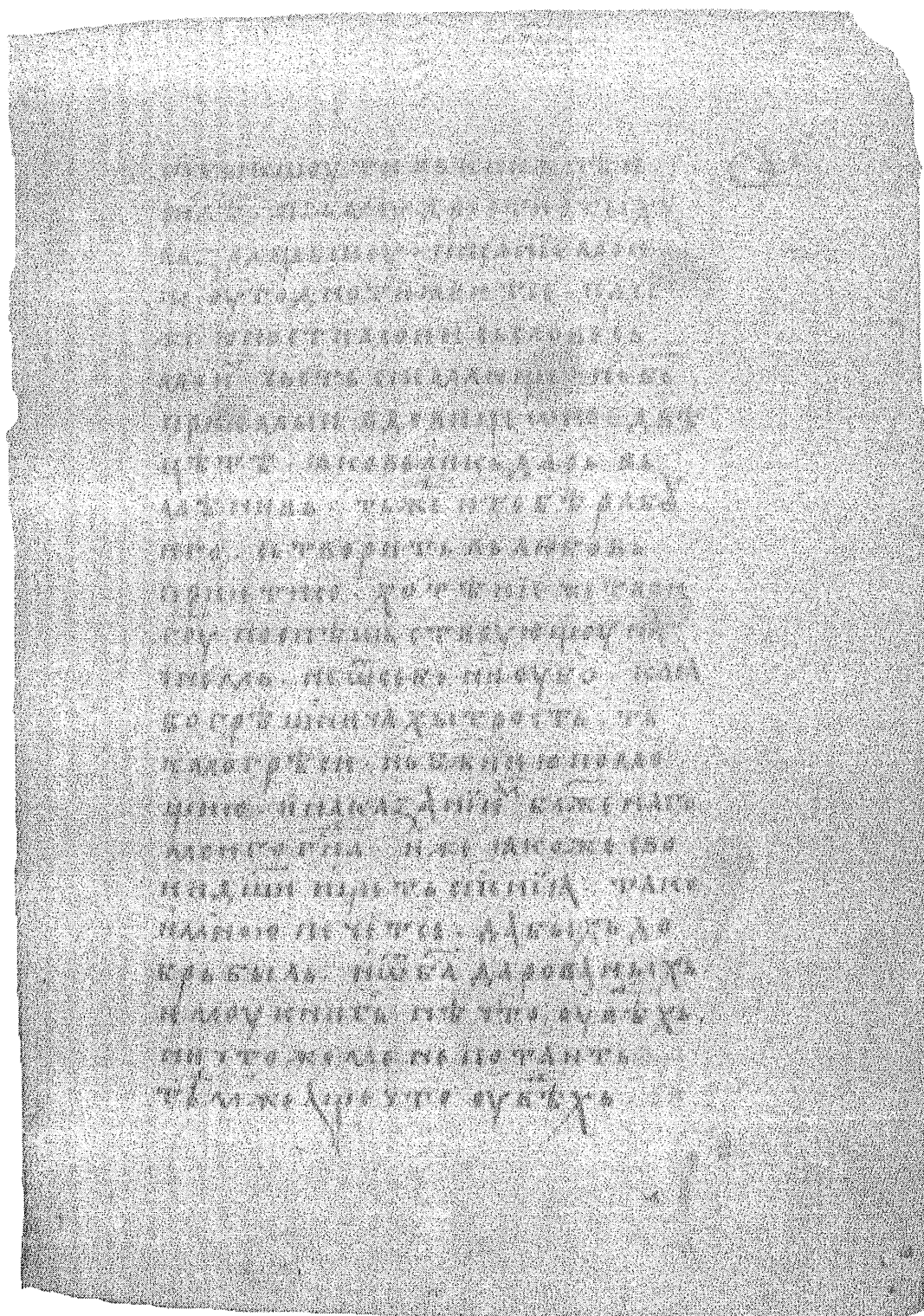

Слика 31. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 262а

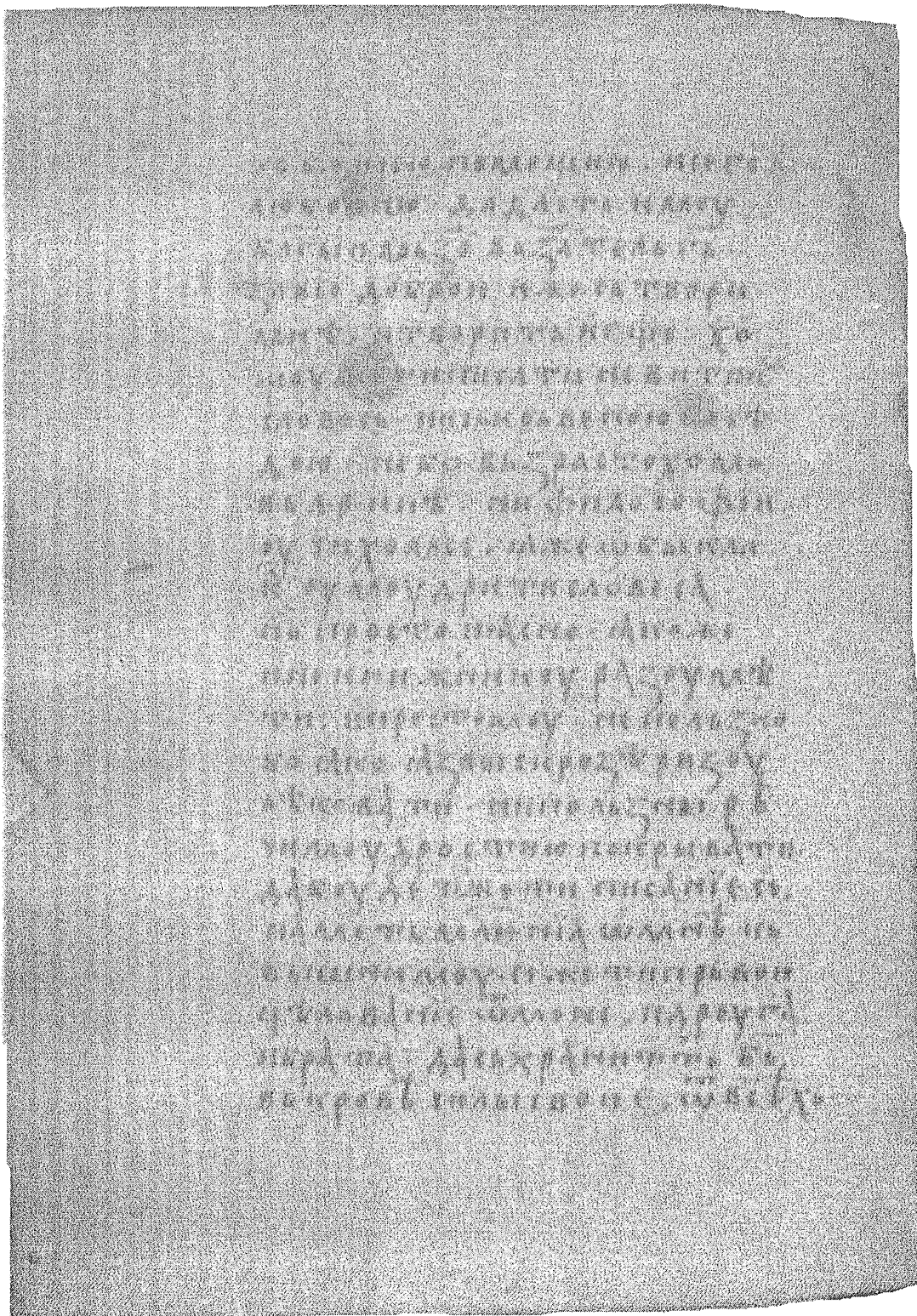

Слика 32. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 2626

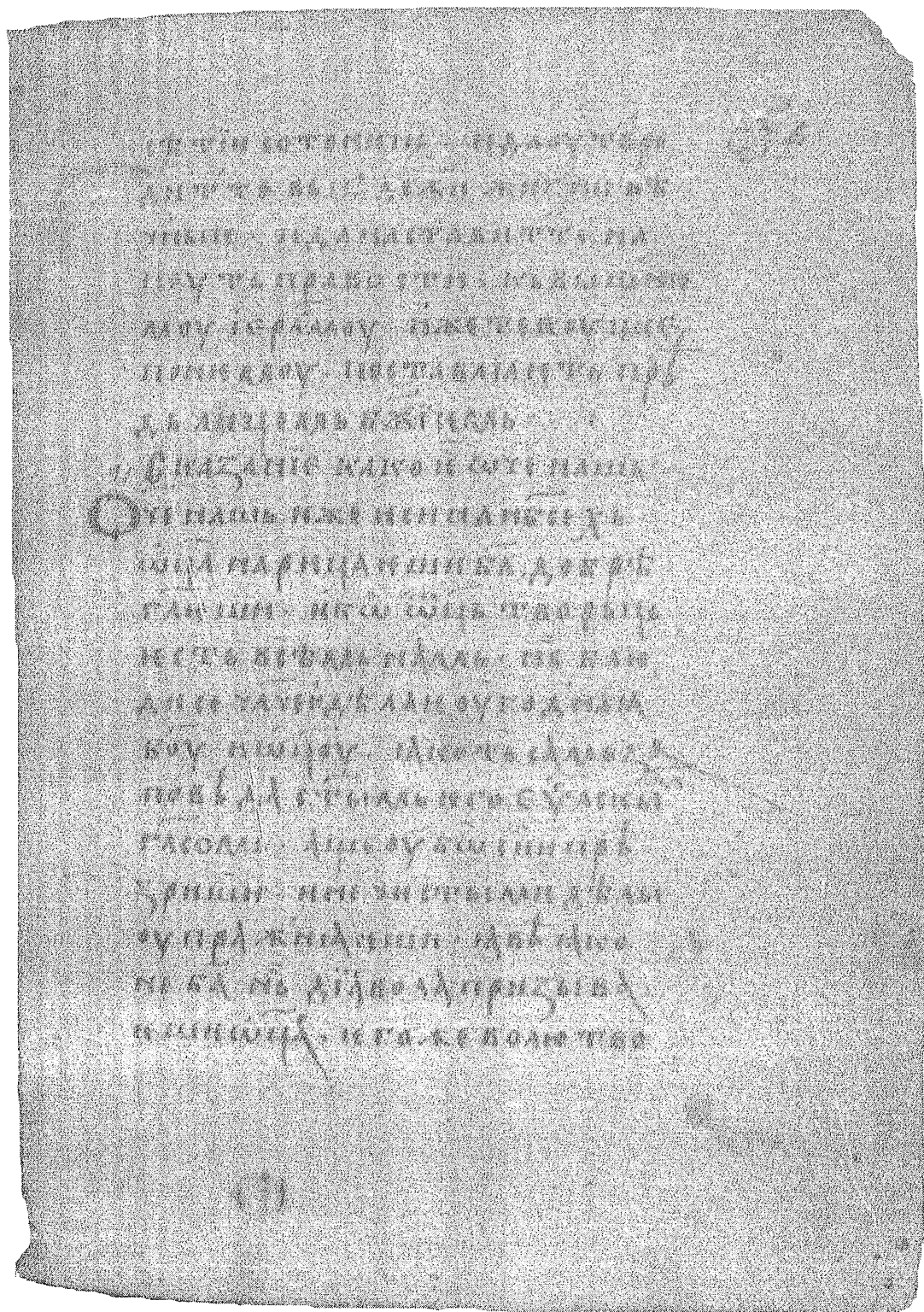

Слика 33. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 263а

Слика 34. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 2636

Слика 35. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 264а

11

Слика 36. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 79б-80а

[illegible]

збави. надобно оубо възлюбивше
 такъ и не вѣтлаа. пако скоротни
 мыхъ бо не имати. не вѣрныи
 брани побѣждать такъ и не. снъ
 болю хотѣниа. нъ волю не. гла
 столюбившии поконъ. зыготъ.
 ины. раже. жернии похотѣ. ныа
 мѣже вѣтъ ба. колѣниа и снѣ
 не шпѣиа съвѣра гутъ. иаже вѣ
 на поистовоу не оуишесе. ныа
 снѣи мѣла и на приаишесе. ко
 снѣта. тѣсть. хълаа. вѣасть. н
 мѣи не. беауи ани не. не брани не
 не снѣаже вѣтъ ба. не снѣоуи ани не
 неже прѣже по коу снѣи снѣи ныи
 брани побѣдѣи нѣтъ вѣаа
 ти. не снѣи вѣи не шпѣи аи не
 мѣи снѣи аи не жерниа. нѣтъ мѣи
 не вѣаи аи не вѣи не. иако и не
 коли не прѣи аи не мѣи не. иако и не
 жерниа не гутъ. бореи не снѣа
 три жниа. прѣже и зыготъ
 еше оуе не коу снѣи прѣи аи не

[illegible][illegible]

свѣдѣнію оулохотѣи павѣтъ ны
ази. на дѣбѣхъ иже быхъ. каже
ахъ стѣна ашюу вѣсѣлѣи иже
цнѣ. готѣ бо зѣмѣи. итакъ
арѣноу и не вѣно стѣ оуло
тѣноу тѣорѣ оулохотѣи павѣтъ
латѣ. ашишѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
рѣ. ашишѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
гошѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
вѣсѣлѣи ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
вѣсѣлѣи ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.

тѣхъ оулохотѣи павѣтъ ны
ази. на дѣбѣхъ иже быхъ. каже
ахъ стѣна ашюу вѣсѣлѣи иже
цнѣ. готѣ бо зѣмѣи. итакъ
арѣноу и не вѣно стѣ оуло
тѣноу тѣорѣ оулохотѣи павѣтъ
латѣ. ашишѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
рѣ. ашишѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
гошѣ сѣмѣи рѣ. а дѣ
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
вѣсѣлѣи ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
вѣсѣлѣи ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.
ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ. ахъ ютъ.

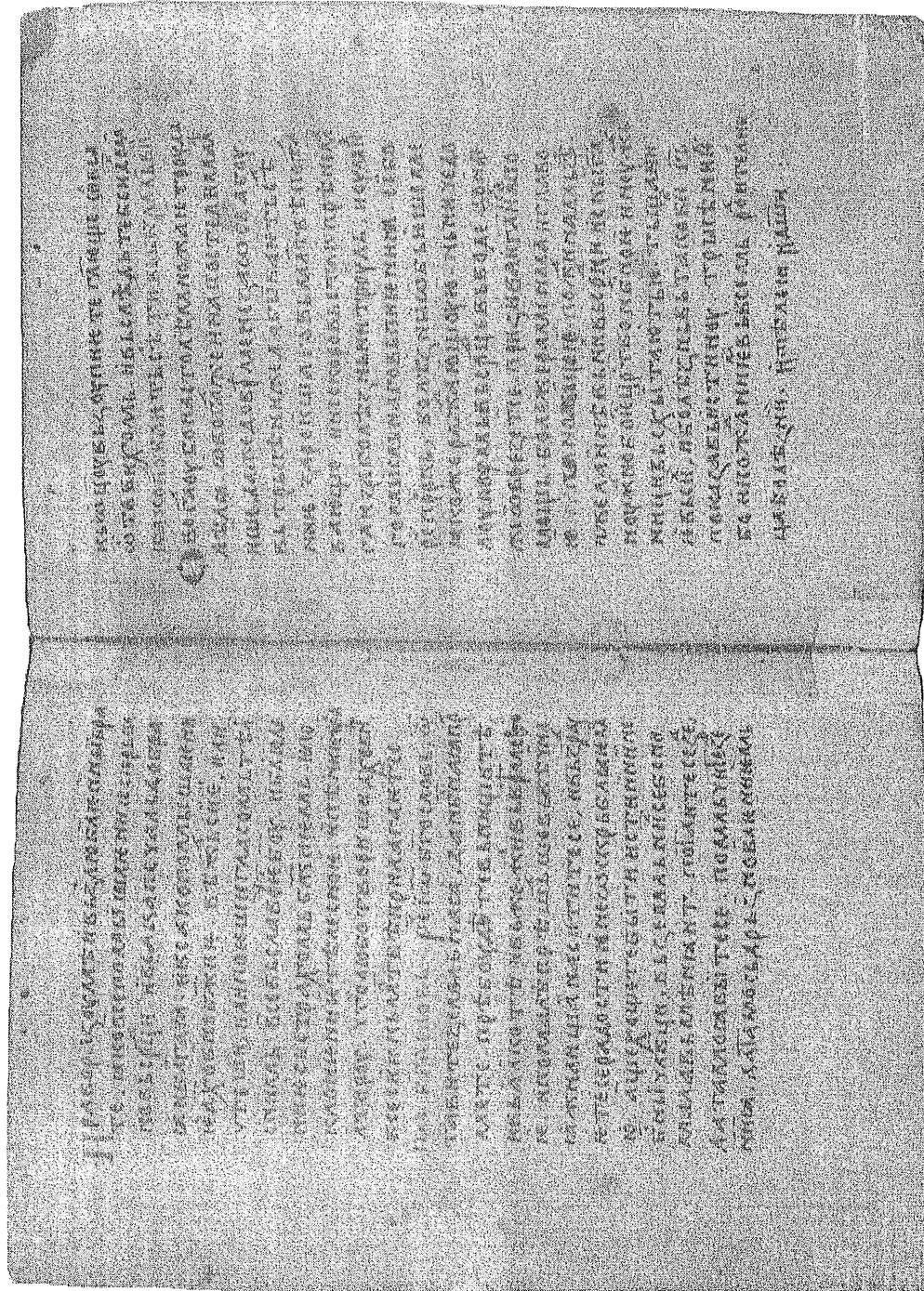

24

4

Слика 41. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 84б–85а

[illegible]

Слика 43. Збирка рукописа манастира Хиландара, бр. 455, стр. 340б–341а

иже створи оудеть, иже створи гонимыхъ
иже створи оудеть, иже створи гонимыхъ
иже створи оудеть, иже створи гонимыхъ
иже створи оудеть, иже створи гонимыхъ

Алохъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Алохъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Алохъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Алохъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ

Къ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Къ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Къ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Къ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ

Ахъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Ахъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Ахъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ
Ахъ, трихъ оудеть, иже створи гонимыхъ

Слика 44. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 26, стр. 90б-91а

[illegible][illegible]

Слика 45. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 26, стр. 91б–92а

[illegible]

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

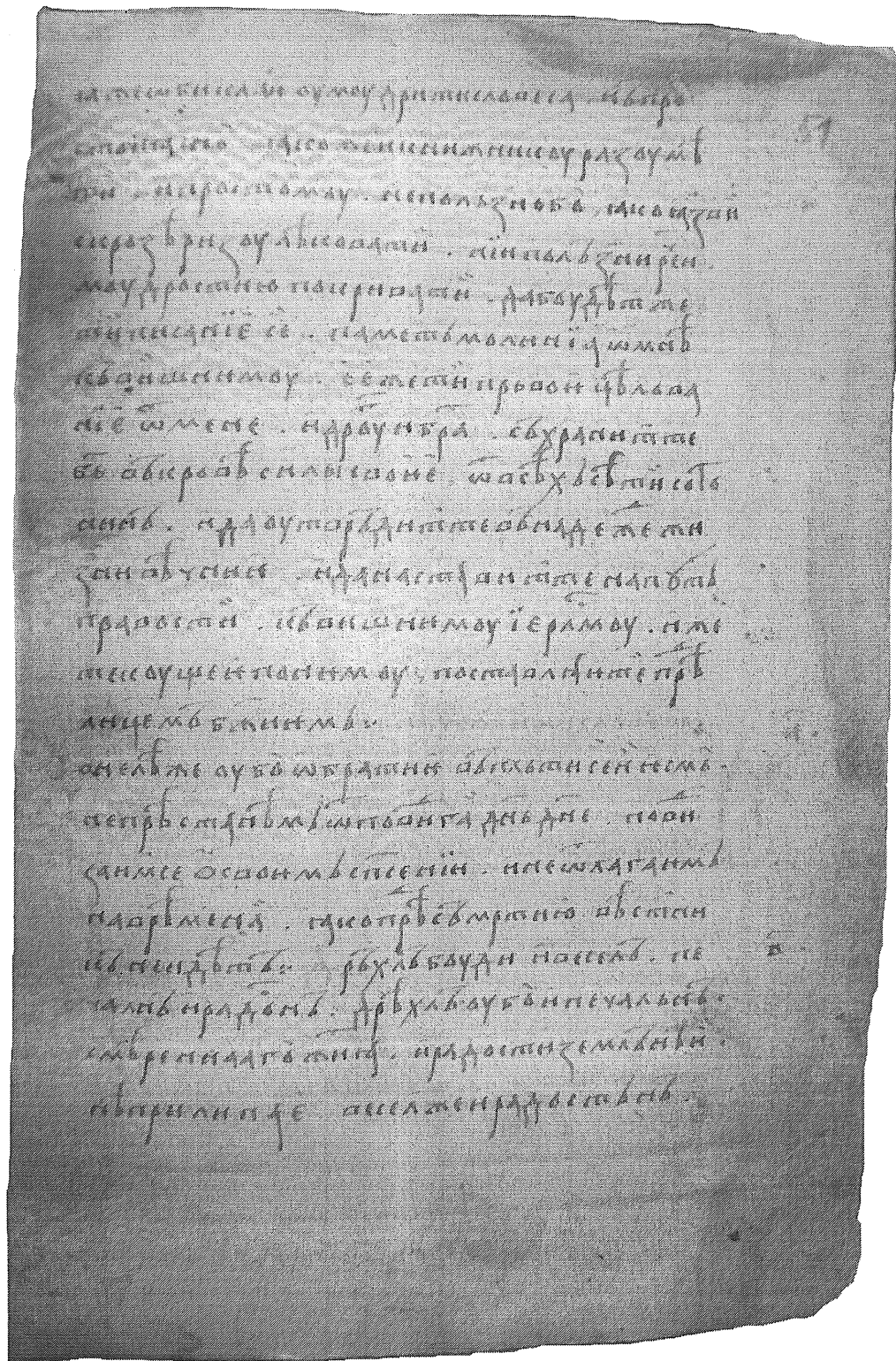

Слика 61. Збирка рукописа манастира Савина, бр. 22, стр. 51а

[illegible]

Слика 63. Збирка рукописа манастира Савина, бр. 22, стр. 59а

COH. 27

ПОБЕДНО БИТВО

Іоаннъ перникъ:

сп. 280

бѣи дасѣма собоу заживѣла своѣи ѡсѣлава: но, дарѣємо мало
 неже, ѡсѣлава мѣина дѣшѣамо ѡсѣлава заживѣла. и тоѣ
 дѣла добра пошени. тѣсе чѣсѣ иѣтѣнище иѣсѣри може ѣ
 свои иѣаніе ѡсѣпни. ѡвѣхъ за то нежѣамъ ѡсѣлава: можеи
 ѡвѣи цѣсе поспѣи грѣхѣ твоѣхъ заживѣла. дѣсѣи онѣ дѣла
 цѣво нежѣ, или не. ѡвѣи вѣхъ, и тоѣ дѣла иѣне, тѣсе ѡсѣла
 тѣора ѡсѣлава. и тоѣ вѣхъ дѣла. ѡвѣи ѣа цѣо дарѣємо ѡ
 ко твоѣхъ дѣлаѣ сѣри нежѣ чѣсе своѣа грѣа поспѣи. ѡспра
 маѣ бѣи тѣи нѣде ниѣа неѣма. или дѣо цѣо поспѣи неѣа и
 бѣи ѡсѣла. ѡспѣи иѣомѣ онѣ хрѣсе дѣлаѣ неѣово дѣла. ѡ
 бѣи твоѣхъ бѣдѣа. иѣзѣлица. тѣмѣ ниѣа заживѣла нежѣла. ѣа
 иѣжѣ. цѣо иѣтѣа дѣбѣде. за цѣо ѣа ѡсѣла моѣхъ ѡсѣлава
 неѣи ѣа више тѣи, ѡспѣи ѡвѣи ѡсѣла. ѡвѣи тѣиѣа тѣо
 вѣхъ дѣлаѣ иѣи тѣиѣа дѣла. иѣе. ѡспѣиѣа цѣо онѣи дѣ
 ши, иѣне ѡспѣиѣа поспѣиѣа. ѣспѣи иѣтѣиѣа правѣиѣа тѣо.
 свѣиѣа ѡспѣиѣа цѣиѣа заживѣла мѣтѣиѣа дѣи ѡспѣиѣа иѣ
 нѣиѣа, за цѣо, иѣтѣиѣа ѡспѣиѣа заживѣла тѣиѣа. неѣе сѣбѣ
 иѣомѣ велиѣиѣа, тѣиѣа тѣиѣа рѣдѣ, за живѣиѣа иѣнеѣа дѣиѣа.
 ѣспѣиѣа ѡспѣиѣа. иѣтѣиѣа сѣбѣ заживѣла, дѣнеѣи
 иѣомѣ ѡспѣиѣа дѣиѣа поспѣиѣа дѣлаѣ бѣиѣа ѡсѣла. за цѣо
 иѣомѣ дѣиѣа дѣиѣа ѡсѣла. тѣе вѣхъ иѣтѣиѣа ѡсѣла, иѣтѣиѣа
 онѣи вѣхъ иѣомѣ ѡсѣла. тѣе вѣхъ иѣтѣиѣа ѡспѣиѣа
 цѣо ѡспѣиѣа. ѡспѣиѣа бѣиѣа велиѣиѣа поспѣиѣа. тѣо онѣиѣа ѡ
 вѣиѣа неѣи своѣа сѣиѣа иѣбѣиѣа, дѣбѣиѣа онѣиѣа заживѣла неѣиѣа
 нѣиѣа дѣиѣа иѣдѣиѣа. за цѣо свѣиѣа цѣиѣа заживѣла иѣомѣѣа
 дѣиѣа неѣиѣа

Слика 75. Архив Српске академије наука и уметности, бр. 271, стр. 280а

лимынѣа, да въ вѣкы почиѣаема.
ѡ ба҃че скръбѣмъ быти. аще не боу
демъ скръбны. ꙗко тамо же быѣа скръ
бѣ. что боу бо не волима скръбѣ быти.
да тамо въ вѣкы прѣпоучиѣаема. по
стигнѣмъ боу бо молюши. по неже нѣа
мало сѣ боу нѣмо. да не тогда възна
емъ се за вѣшъ злобѣ. съплачу шѣ грѣш
нѣ. а ѡпомовъ бесползи. поскръбѣ нѣа
нѣа шѣ дѣлѣхъ, а ѡпомовъ зрѣе мѣ.
за вѣмъ мало поскръбѣ нѣа, а ѡпомовъесе
лѣе. въ злюбленныи, попецѣмъ шѣ грѣ
сѣхъ. да рече мѣ ꙗко же бо гати шѣмъ.
аще бы кто нѣа шѣ поустѣ нѣа. по не
же быхъ шѣ шѣ во мѣмъ пѣсѣмъ. да тѣ
мъ подвижнѣмъ се кѣхъ боу, емоу же сла
ва боу. г. ꙗко по. поученіе сѣтѣ боу шѣ
а. хоже нѣе кѣхъ рѣкѣмъ. ѡмѣтѣмъ аѣ шѣ.
а ѡмѣмъ боу боу прѣкѣмъ мѣмъ шѣа.
нашемоу оуки лѣтѣ боу. спѣу чѣст
ра жа по ставнѣхъ те до моу ісѣ боу.
даже въ дѣрѣхъ прѣхъ де шѣ боу. а
нѣ въ звѣшѣмъ шѣмъ ра жа до моу. крѣ

вѣхъ и згноу шроукоу твою . аще ли въ
звѣстниши аще не послоушаютьъ въ
градѣхъ въ бѣгнѣ . то сѣмнѣю сѣ
и крѣвѣ доумроутъ . хсѣ же въ сѣ
гнѣть , аще сѣ грѣшнѣтъ кѣмъ бѣратъ
твоей . и да нѣ блнчн прѣговою нѣтъ
еднѣмъ . да аще покается прнѣбръше
шнѣ рѣ своего . аще ли не раднѣтъ нѣ
тъ , по нѣмъ сѣ собою двѣ и нѣтрн послоу
тъ . и не бѣрѣшн нѣмъ чѣтъ . то прѣцрѣ
сѣю . аще ли шцрквн не раднѣтъ нѣмъ чѣтъ .
да бѣудѣтъ ѡко сѣ знѣмъ нѣ ѡко мнѣ
тарѣ . нѣ ѡко жемннѣ како глѣтъ . и
како шблнчѣтъ кого ждѣмъ по чѣтъ .
сѣзвѣа вѣнѣтъ сѣтѣго дѣхъ , мѣтъ
мнѣ сѣмѣ . вѣсѣ шѣнѣтъ вѣднѣ
по дѣшнѣ , нѣ вѣднѣ по бѣмѣ . нѣ вѣднѣ
по лѣбѣ , да бѣудѣтъ вѣлѣтъ твоѣ .
ѡко па нѣтн нѣ землн . мѣ по сѣ вѣлѣ
ше мѣ по пѣмъ нѣмъ . нѣ гѣго дѣнѣ
црквѣ мѣ по зѣтъ нѣ , пѣтъ нѣ сѣ
рѣ . то гѣ дѣго нѣ то гѣ дѣ сѣ нѣ
то гѣ мѣ рѣ нѣтъ нѣ . ѡко не

чи сътъщаніе мѣ въ цркви пасъ браніе .
спречаніа цркви шѣ въ дѣ . Се же коли
ковъ звѣщаніе мѣ шѣ то мѣ . а пос
лоушающаго не бѣ мнѣ днгого
же . и како мѣ чати шѣ то мѣ , или
пестенати . аще бѣ нѣ возможно , по
все днгого мѣ чати шѣ слѣзани мѣ се .
и кѣ колѣно мѣ вани мѣ припадаіе .
да бѣ мнѣ днгого же вѣ шѣ ставни бѣ дн
ни цркви іе . како аще бѣ октои нѣ воу
въ дѣ вѣ лѣ тѣ . или вѣ нѣ града . аще
оу зрѣ тѣ пшѣ , и прорастѣ оу шѣ . то
тѣ оу да , а не помнѣ тѣ зарадостѣ . и кѣ
бѣ оу радостѣ по подѣ вѣ заіе тѣ се . да вѣ
іе моу шѣ бѣ оу нѣ мѣ чати пшѣ , аще ли
вѣ дн тѣ своіо мѣ воу прорастѣ шѣ оу
вѣ лѣ іе мѣ нѣ травѣ . не шѣ ставни тѣ
се іе , колико бѣ оу лѣ іи оу . и нѣ днго
го іи оу го вѣ нѣ оу придоу шѣ оу кѣ мѣ
и сѣ оу рада како мѣ не сѣ іи . на іѣ вѣ то
говѣ іа ни когдѣ аже шѣ бѣ рѣ стѣ , и не да
же портѣ а не вѣ да дѣ тѣ . и ли свѣ тѣ нѣ тѣ
лоу на по тѣ рѣ бѣ оу , то вѣ ли коу печалѣ

свѣти корнѣвъ чѣмъ . а ѿжего днѣвъ погуби
хъ мѣмъ . того же не помянемъ . ни не
талоуемъ шѣмъ . ни на срѣсноу зно
шмъ . пѣтанмъ абыни комоу же кѣдѣ
ти . и се пѣмъ не поукореніе на пѣсахъ
ва мѣ . пѣвъ зѣоу жаювасъ , да въ нѣте
се шѣтали тако ваго перодѣства . оу
же бо вѣмъ гю , то нѣ се бѣ . да молю
внѣсѣдѣ , нѣратіе моѣ , нѣщѣ . въ
пѣмъ а коу шѣ пѣмъ гю . и не пе
уа ни мѣ стѣ гю ахъ . ѿ же не при дѣте
покло ни мѣ се и при паде мѣ моу . нѣвъ
шѣла чѣмъ се гю бѣмъ шѣ творшѣмъ ни .
и ва рѣмъ ни цѣмъ гю по ка а гю мѣ . въ
ва мѣмъ хъ же въ клѣмъ моу .
и проси мѣ сѣдѣ , а при мѣмъ . то а тѣмъ
цѣмъ шѣ въ рѣзѣ тѣмъ . сѣмъ мѣ сѣмъ
мѣ , да сѣмъ радѣ стію по жѣмъ роу ко
вѣ тѣмъ . въ шѣла чѣмъ се гю бѣмъ за цѣмъ
пѣмъ гю . и да та моу тѣмъ шѣ пѣмъ стѣ
гю бѣмъ . скрѣмъ пѣмъ шѣ нѣ троу а нѣ въ
за мѣ хъ а нѣмъ шѣмъ утѣмъ же соу тѣ . про чѣмъ
воу бѣмъ оу дѣмъ ни сла вѣмъ не же оу гю вѣмъ .

бл҃гнѣнъ пашь . а да ѿсела въ погыцима
всѣмъ слою, въздаѣтъ троуд, искоіе,
іако жратъ воучѣоу . възмрающема
за челома въ вѣрѣ, не въ ршнѣтѣ кля
іа . емоу же слава сѣицема .
поученіе . с . не по ѿстѣмъ погѣтѣ .
Тратіе, прѣпловаше мѣстѣ
дѣнне чѣнаго погѣта . възвѣн
мсе дшею . поклони мсе чѣномъ
доу крѣоу . и того на сла днѣшесе .
по дѣннѣ мсе на прочее дѣннѣ, къ
хвѣстѣ рѣннѣ . и не те еше снѣрѣца нѣше
просвѣщающе . прилѣжнѣмъ мѣ
вама припадѣма . на въскрѣіе не
порогѣмъ, се бо призывае тѣмъ сѣ въ
пашь . на свѣтлоу радостѣ, драж
а нѣ вѣнцѣ пѣтѣннѣ . алика вѣнцѣмъ,
иже жда вѣнцѣмъ . и троужающе мѣ
въ вѣдѣннѣ . и въ подвѣзѣ дѣхѣннѣ .
въ пощеснѣтѣмъ . а не моужѣ мсе
лншнѣтѣннѣ радостнѣннѣннѣннѣ .
и тѣхъ вѣнцѣннѣтѣннѣннѣннѣннѣннѣ
лѣностѣ, и наскрѣіе . оутробѣннѣ

спеніи паче чина . и гл҃ю бѣ а не тѣ бо
роу . слышнѣи оу бѣ рече мѣаша мнѣ прѣрѣкш
а вѣдѣш . грѣшнѣи оу рече бѣ . вѣскоу ю
тѣ исповѣдаю іе оустнѣи свои мнѣ
а тѣ вѣдѣи не авидѣи наказаніе мое .
нѣ вѣдѣи рече слово мое а вѣспѣтъ .
а иже вѣдѣи не тѣ а тѣ еша сѣи мнѣ .
нѣ спрѣдѣлю бѣи оу честіи своеі по
лагаше . и пакы сѣдѣи паче брата сво
его клеветаше . и на сѣи мнѣ тресвое
е полагаше сѣвѣлазнь . сѣи сѣи сѣт
ворнѣи оумѣла хѣ . а не бѣ оудѣи
по дѣи мнѣ бѣ ; мѣи вѣли чюте и по
сѣта вѣи прѣдѣи мнѣ тѣи мнѣ грѣ
хѣи тѣи . а дара оумѣи пачеи оу
тѣи вѣи забѣи мнѣи . и гдѣи ко
гдѣи похѣи тѣи , а нѣ вѣи мнѣи гдѣи
бѣи оудѣи , и пакы вѣи вѣи мнѣи .
и змѣи правѣи бѣи нѣи змѣи чѣи сѣи
его . и же бѣи оудѣи нѣи сѣи тѣи
тѣи . сѣи вѣи мнѣи вѣи мнѣи .
нѣи жѣи тѣи мнѣи оудѣи . и хѣи ісѣи
вѣи тѣи . по оудѣи сѣи сѣи .

ЗЫГРЬШНН НЛЪНИВНН, ПОГРЪБЛ
ТАЛАПЪСВОИ ВЪЗЕМЛН. НЕПРЪ
ДЪЛАВНН ЧТОЖЕ. НЧАЮПАСВБЕ
А ПОВСЕДНШНЪ, ЛЮТЫХЪ НЕМАТН
ВНХЪ НСТЕЗАПЕЛЪ. НПРЪШЕПНШНОГО
СТРАШНАГО. КСТАПЧПЕТАГЛАТН
ШЗЛАРАБЕ ПЕТРЕБНЫ, ДОБРЪЕ СЪТ
ОРИЛБЫ. ДАБЫВЪЗВРАТНАЛЪ СРЕБРО
МОЕ. ДАБНДАЛЪТЩНВНАЛЪ, НАВ
ТЕЛПЫМЪ. КЖЕБНШЕВЪЗДАЛННН СОУ
ГОУБЪ. ППНАЖЕ ПОУЖОУНМЪЮГЛАТН.
ГЛННЕПРЪСТАЮ. НЕЖАКОУТЕШНТЕЛЪ,
ПЪАКОСЬСЛЪЗАМН. МОЛЮСЕ НКОЛЪПЪ
ВАШНКАСАЮСЕ. ОУКАЗАТИВАМЪПРЪ
ЛЪЖЕЩААБЛАГА. НГРЪДОУЩЕНМОУ.
КЪ, ЕДАВНСТЕНЕПОГРЪШННН БЛГБЕ
ШНОКПАДЕЖЕ. НЕМАЛОБОТОЗЛО,
КЖЕПАМЪТАЦЪМЪДАРШ ЛЪНИВН
МЪБНТН. НОУШПАМЕПРОХОДНМАА
МЪСТА АДАСКАА ВЪПАСТНЛЪПОСТІ
Ю. ХОЖЕПНАРАДН НКРАСОТНМАЛО
ВРЪМЕНННХЪ. ВЪПНХЖЕПН ЧТОЖЕ
УОУСПЪШНОПОСЛЪДОВАВШЕТАКОВЫ.

а́зъ же оуспилъ, и́мѣ въ себѣ́ корѣ́нь
злаго проращенія́, ѿмо́и е́лѣ́ности
и́нсамъ въхо́дъ ѿмо́и въ црѣ́во нѣ́ное .
и́всамъ спо́у творесвое́ю е́лѣ́ностию́,
и́пра́вн не по́бѣ́и . соуднхъ себѣ́ двѣ́
нчи́ и́трнщи́, ѿмо́и тнсе́ ѿва́, и́се
сѣ́творнхъ, не до́бро дѣ́телі́и ѿпѣ́,
сѣ́тъ и́ подража́ти хотѣ́ . нѣ́се́ лоу
чесоуднхъ, да́бася́ не оупра́жню́,
ѿбла́го сего́ подвѣ́занія́ . а́ще бѣ́
сѣ́ва мнѣ́ бѣ́ла, и́не́ малоу́бѣ́хъ спо́у
сѣ́творна́ . и́на́ставна́ бѣ́хъ на бѣ́
твѣ́іе по́ути . мнѣ́ же сѣ́рѣ́шн мо́у
е́же е́днѣ́ днѣ́ ѿмо́и тнсе́ ѿвася́,
въ всѣ́ мнсе́ тѣ́ въ мѣ́нѣ́ть . про́ча
же до́стоѣ́нїа́ црѣ́во па́го . и́по́чи
та́їа бѣ́твѣ́и сло́веса́, и́жнѣ́їа
сѣ́тъ и́не́го . е́лѣ́ности мо́а́ не мѣ́лаа .
е́ю́ же ꙗ́ко ве́рнѣ́ мнсе́ за́пѣ́ ле́жахъ .
но́умъ ѿмо́и хъ, тѣ́кмо ѿмо́и прѣ́стѣ́
ра́нѣ́ кѣ́бѣ́у . нѣ́цо́у па́мо́и прѣ́зѣ́
ваю́ . да́не́сѣ́лноу́мѣ́ ра́нѣ́ се́бѣ́ ра́нѣ́
бѣ́, па́и́хъ ра́днѣ́ мѣ́твѣ́ . лю́бѣ́ же

кѣмъ бѣгоушмоу нѣтъ . па до
хъ боуа . да аще негъ помогалъ бы
мнѣца . мало бы не вселѣла въ
адышмоа . нѣ въ де чесоа дн па
дохъ , ѡставивъ пороу юе моу слоу
жбоу . нѣ вслѣдовахъ трапезахъ .
нѣ чюхъ себѣ съводища къ пропасти
адыстѣи . бѣ бо чюлюбѣць , не прѣ
зрѣла зара строуи поспѣпѣа , нѣ
гпѣи оумръша въскрѣсли нѣи .
тѣмъ же посѣти нмоу немоу . не прѣ
зрѣмоу е адыстѣи . па поустѣи нѣ
ахъ оуспѣнїа . е же оудалнхъ се ѡ
васъ . чюхъ бѣ спасающаго мѣ , въ
моу мѣ ѡлоученїѡвасъ . не чюхъ се
бе добраа приискавше . бѣ бѣи ан
пощенїа немоу хъ сѣхра гнѣи . нѣ же
нѣ хъ ѡсудѣсе , ваше не же радн лю
бѣ рада оуоуе . ѡ жнво толцѣи зло
бѣ адышмоу хуадоу . пѣмоу шасте
се моу хъ словесъ . не же въ моу мѣ ѡхо
жѣи нѣ къ вамъ нѣ глагнѣ . пѣ всѣа
къ мѣ тѣща нѣе мѣ . по не же велико

поспѣшеніє нмѣте . ѿсложѣ жѣцрѣ
впѣн , нвдальсотрѣпечнн ; нстоіа нн .
навсѣхъ годннѣ нсложѣхъ ѿбрѣпа
ющесе . потѣщаіє нмѣте . нбжѣт
впагофѣѿра ѿзаповѣдѣхъ радоу
шесе . датоже бжѣтвасподобнті
се . нжизннвечнѣнпрнчестнцнбоу
дѣте . ѿхѣ ісѣ гнмашемъ .
вѣрѣ , г . не по . поученіє ѿстомако .
Дѣлѣ члвкъ хрѣтіаннн , га бѣ
боієсетѣіно . хотѣ чнстомапосто
мъ , бжѣспрнсвоитн . соує нсто во
ієпощеніє . дѣлѣмоіє нзволѣтн .
ѣнепораблѣтнсе стрѣѣмъ . нбжѣ
мѣіє дѣлѣтн много . таковн ас
гломъравннтіє . нсѣправѣдннкѣ
нкоуєтѣ , свѣбѣжѣнтѣ бо се землѣ
нхъ . напѣлаатѣшнтіє . сѣдрѣхлѣу
єтѣ , ашпамошсѣѣтнтіє . зѣлѣпоу
днтіє , атамѣпачнвѣетѣ . подобнѣ
оубоіє постыкѣ фнрнковоу цѣѣтоу .
гнѣлѣмоу алафїю . іаковѣне оудѣу
єтѣ дрѣхлѣ нблѣщенѣ . а вѣмѣтрѣ

свои . бл҃гынѣиашь вѣка , хотѣиште
маи казати . прѣвон самъ постнсе .
ѡбѣспѣмѣе . сѣршдѣннчнмѣе
мо жетѣнзнти . тѣкмо мѣтѣоюпо
стома . нрече нѣгѣмолншнсе нпвстн
шнсе . не боудн те ѡколицемѣн .
бл҃женн алуощеннѣа ѡкотнмасн те
тсе . ѡхѣисѣснмашемъ . вѣчѣ .
не по . поученіе стѣо . деѡра нгоу
менастѣоуднскаго . ползѣдшн .
Утѣмѣоубѣратіе , дрѣзпоухѣнн
сатнкѣвѣамъ . не шемоліюсе всѣю
ашеюмоіею , ѡвсегосѣца . горікаіе
слѣзѣвѣамънпоуцаю . братіе м
оіашн нчедамо адуовнаа . сѣбо
реѣмѣсѣбраппн . стадохѣовѣзлю
бленнпое . вѣспремнѣкошсѣа ѡсво
нхѣѡбѣчан . нѡвѣхѣвольтѣсвоихѣ .
нмѣмсе ѡкозѣлѣстѣнцѣоу . по прѣда
нію бѣтѣвнаго деѡра стѣоуднскаго .
нсповѣднѣка бѣвшѣаго , вѣрѣаднхѣн .
нстрѣго тѣрпцѣ прнзѣвающемѣапомо
щѣ . сѣпрѣчѣтоюбѣцею . да не сѣнпоспѣ

шеніємъ мѣтвѣмъ. и на шѣсрѣбѣ оу
твѣра дѣтѣ. въ то мѣрѣ оумѣ, и въ то
мѣсѣбѣ члѣнѣ. въ то мѣсѣ оученіи. и на ко
бѣ о мѣсѣ мѣтвѣ жѣе шѣбѣ рѣстѣи.
пѣтѣ к мѣсѣ бѣхъ мѣтвѣмъ. пѣвѣ бѣ оу
щѣмъ іако мѣсѣ жѣе пѣсѣ ставитѣ оупова
ю щихъ мѣсѣго, всею дѣшею. дѣсѣ вѣ
доущѣ, по дѣвѣнѣ мѣсѣ вѣсѣ не ка вѣдѣтѣи
мѣсѣ рѣсѣмъ. пѣнѣ мѣсѣ жѣе сѣсѣ мѣсѣ бѣ
щѣмъ, тѣсѣтѣ вѣсѣ дѣмъ. и сѣсѣ сѣ іа
жѣе сѣсѣ мѣсѣ нѣзгѣмъ. пѣдѣ дѣсѣ пѣмъ
пѣсѣ оу хъ. шѣсѣ оу дѣтѣ мѣсѣ вѣсѣ сѣдѣмъ
и дѣмъ. дѣсѣ не бѣ оу дѣтѣ мѣсѣ вѣсѣ сѣ рѣсѣ бѣхъ,
и пѣсѣ члѣнѣ на хѣ оу дѣтѣ мѣсѣ на мѣсѣ. сѣ оу жѣ бѣ
дѣсѣ мѣсѣ пѣсѣ тѣсѣ рѣсѣмъ. и на пѣсѣ достѣтѣ
ка шѣ дѣсѣ жѣ. и на пѣсѣ жѣ тѣсѣ сѣсѣ мѣсѣго.
пѣсѣ рѣсѣ оу щѣ сѣсѣ вѣсѣ сѣ рѣсѣ бѣхъ, и вѣсѣ мѣсѣ рѣсѣ
сѣ вѣсѣ доущѣ сѣ. гѣсѣ вѣсѣ жѣе рѣсѣ пѣсѣ тѣсѣ. не
на вѣсѣ сѣ вѣсѣ рѣсѣ оу. и тѣсѣ сѣсѣ сѣсѣ. зѣсѣ
бѣ оу и сѣсѣ рѣсѣ дѣсѣ, и зѣсѣ вѣсѣ сѣ. шѣсѣ оу жѣ сѣ
вѣсѣ сѣ. и мѣсѣ жѣ мѣсѣ лѣсѣ оу вѣсѣ жѣе сѣсѣ сѣсѣ вѣсѣ
сѣсѣ оу мѣсѣ оу дѣсѣ рѣсѣ сѣ вѣсѣ рѣсѣ сѣсѣ. дѣсѣ про
сѣсѣ вѣсѣ сѣсѣ вѣсѣ дѣсѣ мѣсѣ сѣ вѣсѣ тѣсѣ сѣ.

ѿпѣмачемъ въ слоужбахъ прѣсто
стояти . ꙗко вълюбленіи мѣстѣ .
другъ другому побореще , ни како можемъ
помести ꙗрмы его блы . не лажь пово
ѿбѣщахомъ послѣдовати ему .
рекошмоу иже хощеть помѣстити въ
сѣбѣ мене , да ѿвръжетъ себѣ .
и пакы иже хощеть да ѿвоюетъ спсѣти
по боу бнтію . тѣбѣ оша хвала и ра
дость . и моужество . ѿвѣжаніе
бжїе стрѣтъ трѣпетѣ . и азъ него
патѣлъ своимъ посеще . ꙗкоже са
мъ за ни пострада . вѣдоуще тако ва
бл҃га чл҃колюбца бѣ . в армянце его
и повѣдаіемъ . и вѣдалмѣхъ въскл҃
кнемъ ему . прїиждѣте поклонимъ
и припадѣмъ ему . и въсплачемъ прѣ
бѣмъ . ꙗко ты бѣгашъ , и мѣлюіе его .
и ѿцѣпастъ въ него . не сѣгла его у слы
шамъ . не ѿжестѣ намъ срѣчашихъ въ
прогнѣваніи . да въ нѣдѣль въ покон
его . и ѿпои радостіи не изгладимъ
пачити мѣ . хаславѣще , и прѣстоуію

трицоу . шцансѣа ѿтгоуа . пѣанпрѣ .
 шѣѣ . рѣ . мѣ . по . поучѣсѣшѣ заучѣшѣ .
 иже на ати всѣа апаоуахѣ , страшии
 ѣждовъзлюбленнѣи . ѣшѣа ѣа .
 въпндѣмъ въсѣвъскѣю . помы
 слѣмъ прѣше мѣа , ѿсудѣмъ въ
 зглѣмъ . а ате тогдѣа сѣвъсѣлѣ
 кою при чѣмъи бѣудѣмъ . страшии
 оу соудѣнцоу егѣо , нѣрозпомѣстѣи егѣ
 за нѣа . страха пѣмо естѣ , шѣна па
 река по тѣчѣтѣ . въспоменѣтѣ сѣа мо
 ѣ въсѣуа . а сѣа бѣотѣ коушнѣхѣ , за
 твараемаа чѣтѣа . сѣа шѣа оуа сѣа
 юшѣа . снѣа вълѣкоушѣи въпѣшѣ . и
 тогѣо помѣслѣ . а шѣко тѣа сѣа въ
 шѣи страшии а нѣа . въсѣрѣа оуа
 зглѣма бѣудѣа , прѣвъсѣмъ а рѣ
 а , а . и да нѣбѣи шѣ сѣа тѣа нѣа
 шѣа нѣа . чѣтѣа бѣа тѣа а бѣудѣ
 тѣ . егѣа прѣвъсѣмъи егѣа нѣа въсѣрѣ
 а , оуа прѣнесѣтѣ сѣ . прѣтако во мѣа
 вълѣнцѣмъ сѣа бѣа , зпаѣмъ нѣа
 зпаѣмъ нѣа . на мѣи въсѣмъ зрѣшѣи .

4

непрѣжѣи здывше поукротивше.
нелышнмаоубо оубо оученихъ аконъ.
яко прѣвосѣдло чѣше въ злаглоу
нѣрѣмемало. и по семъ въ сѣде
нствои оусадника. тако же не бѣла
ша да стѣпаламъ закона на поможѣ
яко прѣградю, междоубѣи коу
мири. шво дѣлѣи шнхъ и кѣмъ
приводѣти. и поущае тѣ мало и сѣ
прѣла. да кѣшѣе въ змѣтѣ. по
оущае тѣи прѣмѣтѣи, да оука
же тѣа. потомъ же въ рѣмѣи глѣри
дѣ, рѣшѣи тѣа. и да стѣсѣ въ рѣ
пои еѣлискоу ченіе. та же оубо и
сѣ гора дѣи рѣи. рѣи дѣи описаніи
въ законѣ, съ якоу плачеи шхъ и сѣ
гнѣи шемъ. съи мѣи бѣвѣи съ прѣ.
въ оубо пои слово глѣи рѣи фѣи оу со фѣ
дѣ дѣи и жѣсѣтѣи. шѣи скрѣсѣи.
рѣи, въ зѣсѣи мѣсѣи. па чѣи
прѣи зѣи шѣи дѣи въ зѣи. въ
скрѣи дѣи, свѣтло проповѣда
и. шѣи оу же дѣи прѣи шѣи

Алѣксѣи дѣлаго стѣхнѣ
оуѣтѣтѣмѣ нѣоуѣтѣмѣ
вѣбѣмѣ нѣмѣ дѣмѣ :

Слѣдѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ нѣмѣ

177

Слика 93. Збирка рукописа манастира Високи Дечани, бр. 103, стр. 176б-177а

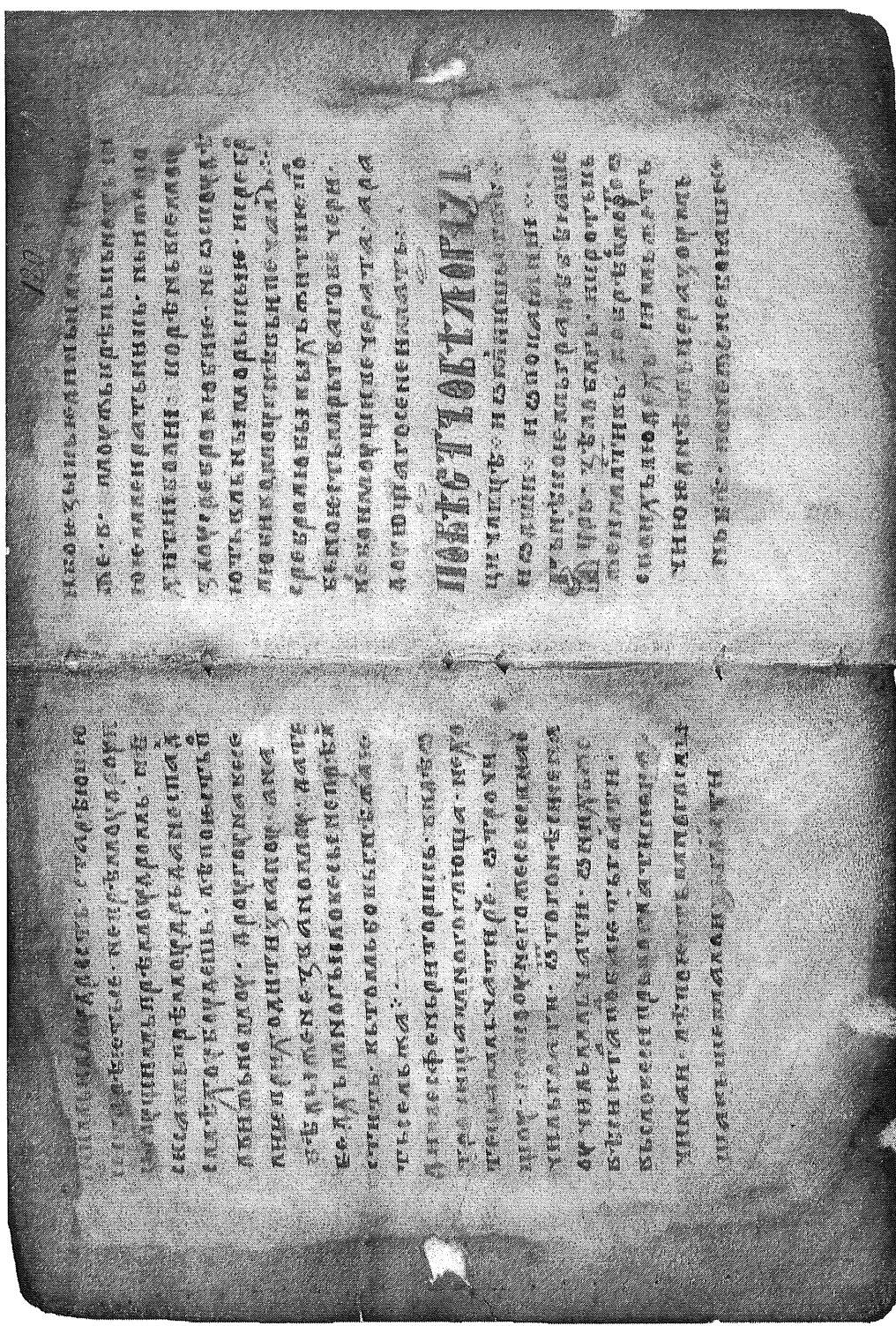

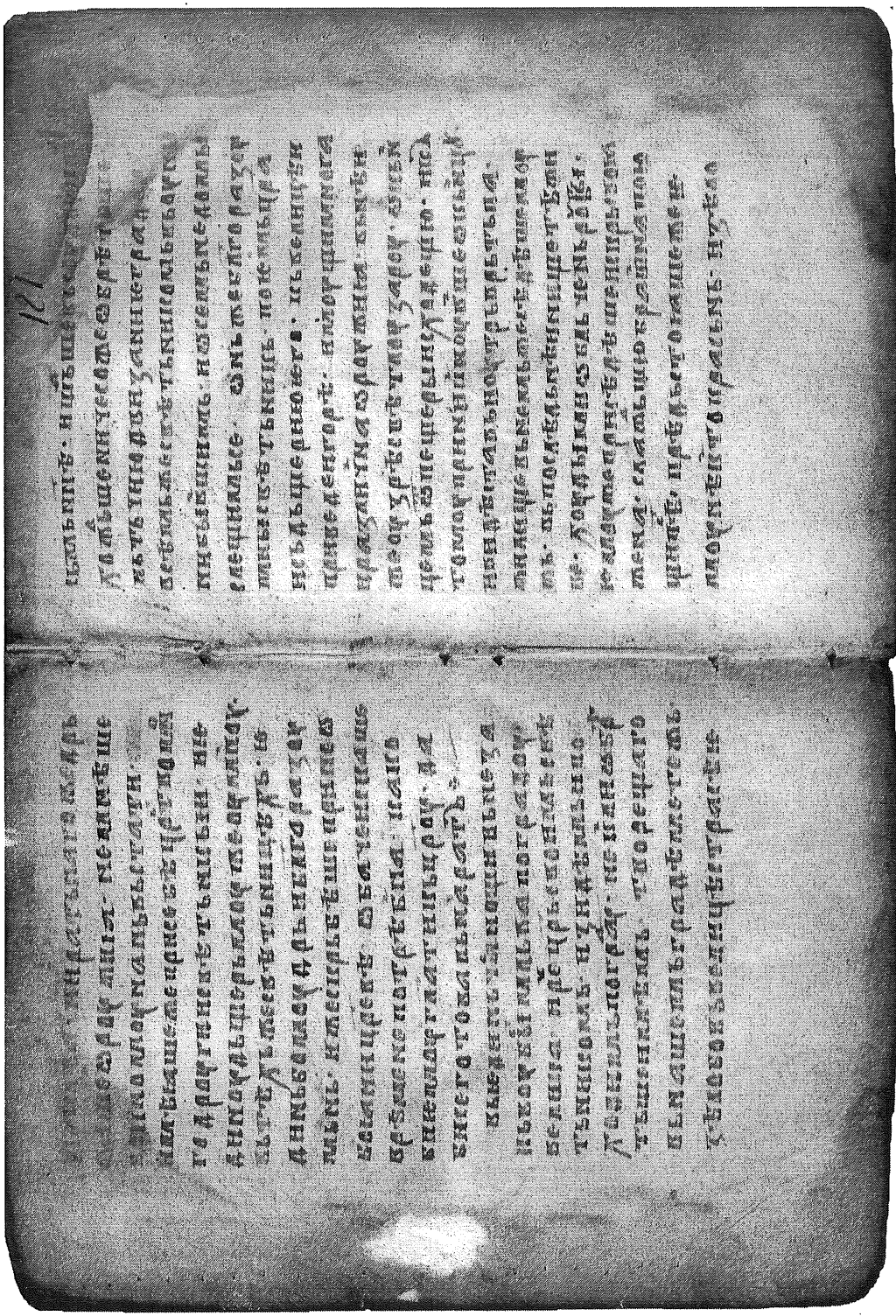

Слика 99. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 1106–111а

Слика 100. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 111б–112а

[illegible]

RECEIVED

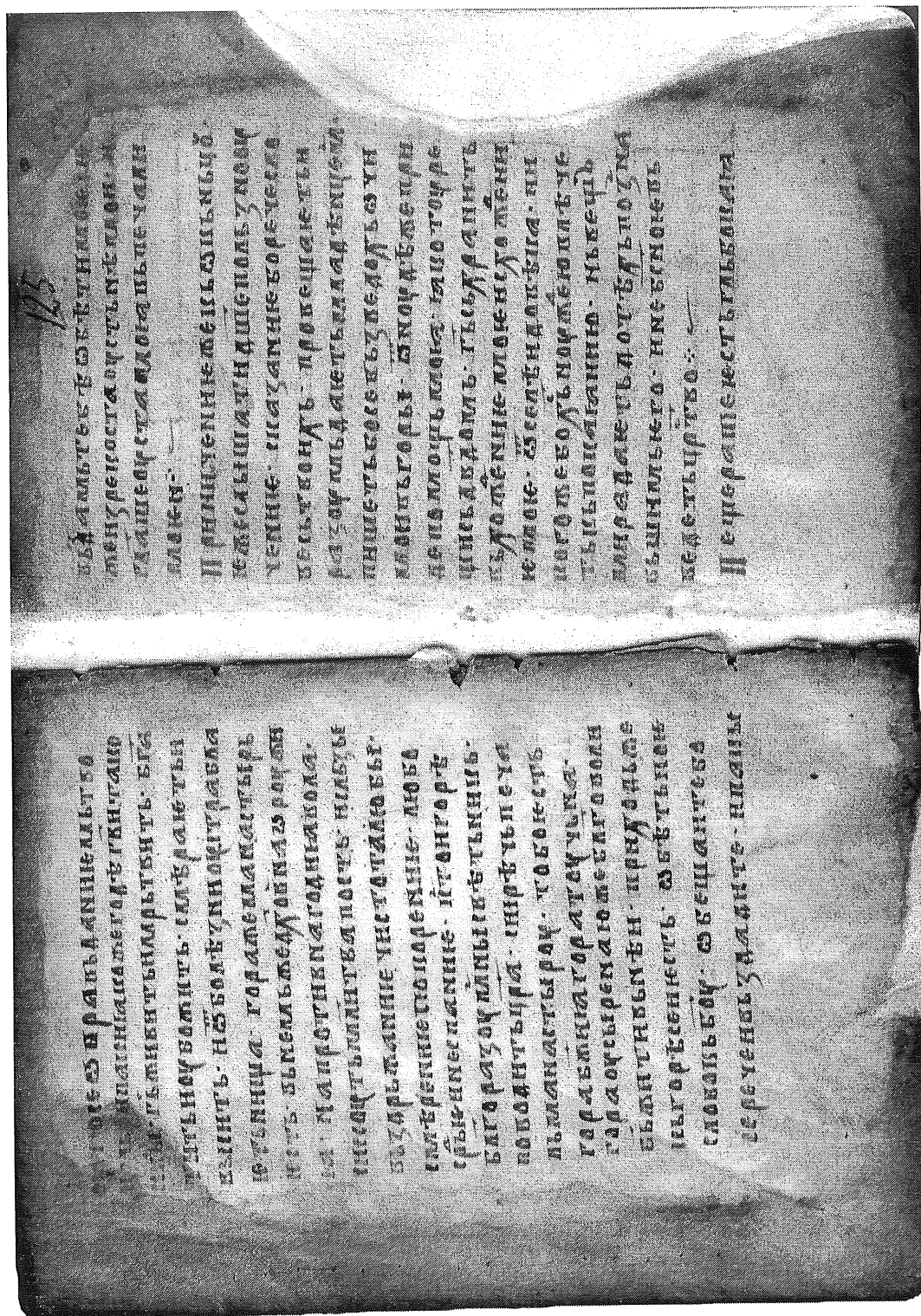
[illegible]

Слика 101. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 112б–113а

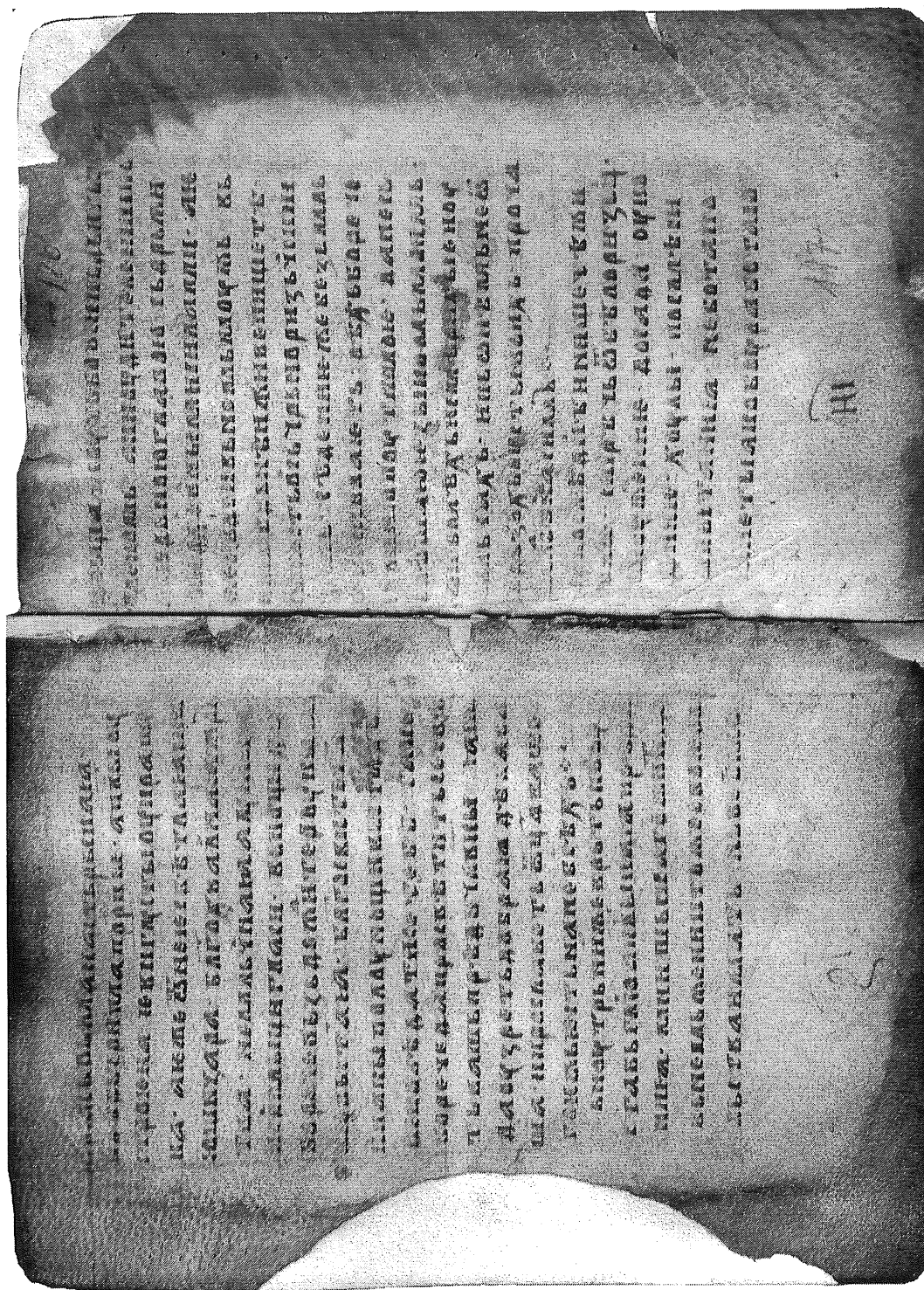

[illegible]

Слика 104. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 115б–116а

Слика 105. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 1166–117а

[illegible][illegible]

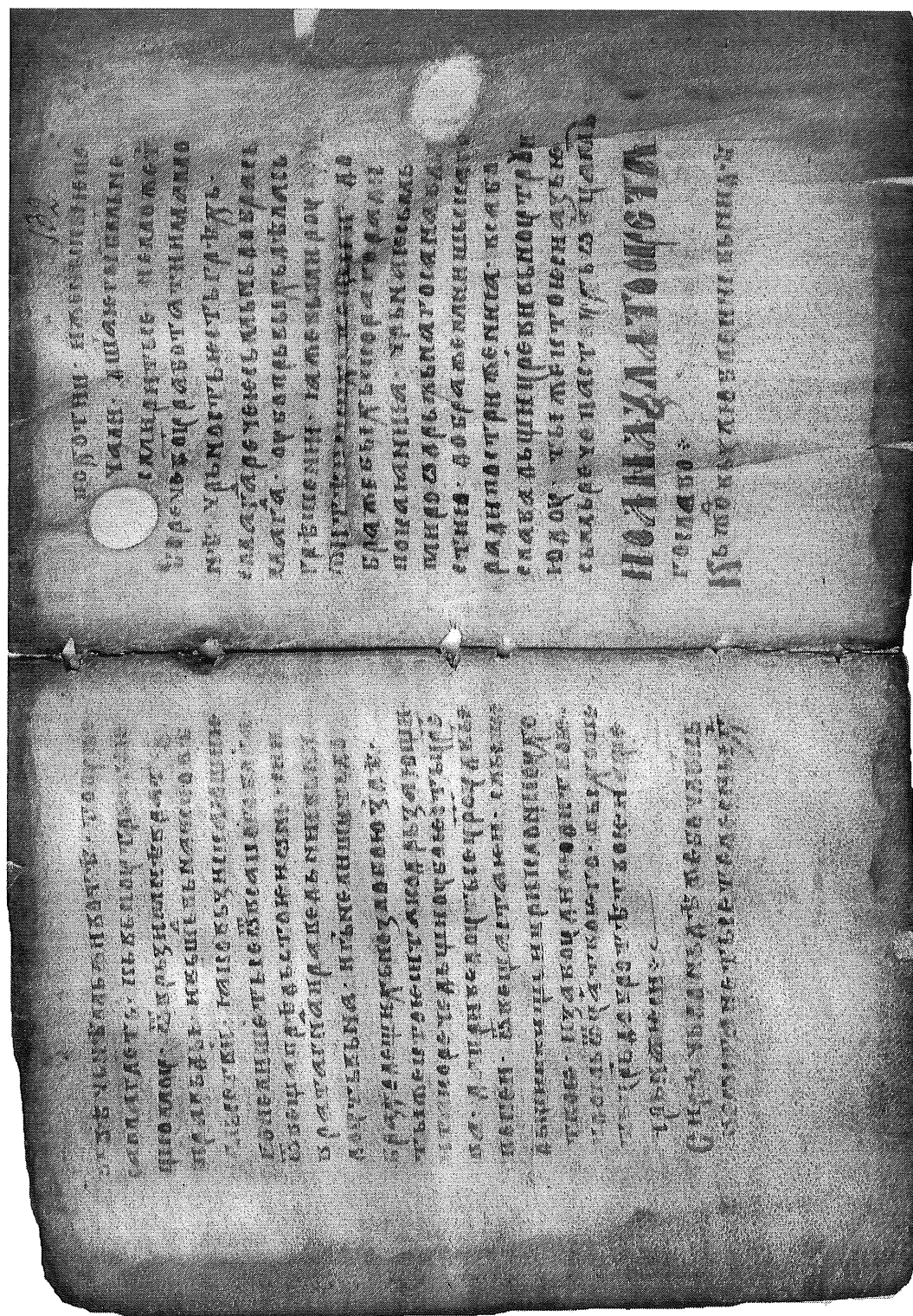

булюкнѣе аиѣ аиѣ
спававѣ аиѣ. еѣ аиѣ
булюкнѣ. аиѣ аиѣ
присавн. аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
вѣ аиѣ аиѣ аиѣ
гѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
тѣ аиѣ аиѣ аиѣ
рѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ

122
булюкнѣ. аиѣ аиѣ
спававѣ. аиѣ аиѣ
булюкнѣ аиѣ. аиѣ аиѣ
присавн. аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
вѣ аиѣ аиѣ аиѣ
гѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
тѣ аиѣ аиѣ аиѣ
рѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ
кѣ аиѣ аиѣ аиѣ
лѣ аиѣ аиѣ аиѣ
чѣ аиѣ аиѣ аиѣ

Слика 110. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 1216–122а

Слика 111. Збирка рукописа Народне библиотеке Србије, бр. 651, стр. 1226–123а

Скраћенице

БАН	Бибилотека Росийской Академии наук (Санкт Петербург)
РГБ	Росийская государственная библиотека (Москва)
ГИМ	Государственный исторический музей, Отдел рукописей и старопечатных книг (Москва)
ХАЗУ	Хрватска академија знаности и умјетности (Загреб)

Објашњење значења скраћеница у разночтенијима дато је у првој књизи.

Остале скраћенице су дате у првој књизи.

Литература

Акентьев 2005б

К. К. Акентьев, „Слово о законе и благодати“ Илариона Киевского. Древнейшая версия по списку ГИМ Син. 591, Истоки и последствия. Византийское наследие на Руси. Сборник статей к 70-летию члена-корреспондента РАН И. П. Медведева (Византинороссика, Том 3), Санкт-Петербург 2005, стр. 116–152

Молдован 1984

А. М. Молдован, „Слово о законе и благодати“ Илариона, Киев 1984

Станојевић, Глумац

Св. Писмо у нашим старим споменицима. Издали Ст. Станојевић и д-р Д. Глумац. (Посебна издања, књига LXXXIX. Друштвени и историски списи, књига 39, Београд 1932